LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
1
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931
1 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1714
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՈԹՈՂԸ ԵՒ ԿԱՆԹԵՂԸ

Հոկտեմբեր 25ին, Մարսէյլի մէջ բացուեցաւ Պ. Վ. Խորասանճեանի շինած եկեղեցին, արտակարգ շուքով։ Եւ նոյնքան արտակարգ փառաբանութիւններով։

Շարժման մէջ դրուեցան ամէնէն վսեմ ածականները,— «շքեղ կոթող», «յիշատակելի թուական», «հրաշակերտ»։ Եւայլն։

Այս բոլորը լաւ։ Մենք ժամանակին յայտնած ըլլալով մեր տեսակէտը՝ այս շէնքին շինութեան առթիւ, նոր ըսելիք մը չունինք։ Եւ աւելորդ է ո՛րեւէ նոր խօսք։ Եկեղեցին շինուած է եւ տրամադրուած՝ ժողովուրդին։ Այլ եւս մեր գործը չէ խառնուիլ։

Կ՚ուզէինք, միայն, որ թիւրիմացութիւններ չծագէին Մարսէյլի ազգային իշխանութեանց հետ, եւ եկեղեցին ծառայէր իր բուն նպատակին, դառնալով ժողովուրդին սեփականութիւնը։

Աւելի պարզ խօսելով, կ՚ուզէինք որ Ս. Թարգմանչաց եկեղեցին բացառութիւն մը կազմէր Լոնտոնի եւ Փարիզի եկեղեցիներուն քով, եւ մենք երբեք առիթ չունենայինք անհամութիւններ արձանագրելու։

×

Կոթո՞ղ։ Կրնայ ըլլալ։ Իսկ ո՞ւր է կանթեղը…

Ի՞նչպէս կարելի է հաշտուիլ այս ամուլ շքեղութեան հետ, երբ դպրոց չունինք Մարսէյլի մէջ։ Կամ ունինք միայն ծաղկոց մը։

Ահաւասիկ երկրորդ տարին է որ առանց դպրոցի կը մնայ Մարսէյլը։ 1922ի գաղթէն յետոյ, ունեցաւ նախակրթարան եւ մանկապարտէզ, իսկ այսօր— թող իրենք պատմեն թէ ի՛նչ է մնացեր այդ բոլորէն։

— «Նախանցեալ տարիներուն մեր միջոցները յայտ չէին. մեր գլուխը աջ-ձախ կը զարնէինք եւ խեղճուկ անկիւն մը գտնելով, 3—400 մանուկներ կը կրթէինք մեսրոպեան տառերով։ Մէջտեղ եկան բարերարներու անուններ։ Մեր ախորժակը բացուեցաւ, մեծը, լաւագոյնը փնտռեցինք, եւ եղածն ալ կորսնցուցինք.

«… Դառն է, սակայն իրականութիւն. ցաքի մը բոլորեցինք, նոր տարեշրջանն ալ թեւակոխեցինք. պետական վարժարանները տեղ չկայ. մեր տղաքները բացն են, փողոցները կը թափառին. նոր եկած երախաներ կան, մանկապարտէզ կ՚ուզեն. մայրեր իրենց զաւակներու ձեռքէն բռնած՝ դպրոցէ դպրոց կը պտտին. տեղ չկայ… դառնացած են շատերը…,»:

Ուրեմն, պարզ է կացութիւնը։ Մարսէյլը ունի շքեղ կոթող մը, «ի պէտս հաւատացելոց», բայց չունի դպրոց, չունենալով յարմար շէնք։

Երկա՞ր պիտի տեւէ այս կսկծալի հակասութիւնը։

Այս երկրորդ տարի՞ն ալ, իսկապէս, փողոցները պիտի թափառին հարիւրաւոր մանուկներ։

Այն ատեն, ինչո՞ւ սրտմտիլ, երբ պիտի կուտանք թէ՝ ետ ենք մնացեր, բաղդատելով 1860ի հետ։ Կամ աչքի առջեւ բերելով Պոլիսը։ Նոյնիսկ Յունաստանի եւ Սուրիոյ գաղթականները։

Այս խնդիրը մէջտեղ դնելով. մենք երբեք նկատի չունինք անցեալ տարուան պատմութիւնը։ Ո՛րեւէ բարիք չենք սպասեր այդ պատմութեան արծարծումէն։

Մենք ունինք միայն մէկ մտահոգութիւն, — Մարսէյլը պէտք է ապահովէ իր սեփական դպրոցը, ո՛րեւէ գնով։ Դիմումներ կատարելով. ձեռք ձեռքի տալով, յարմարագոյն վայրը գտնելով։

Նորաբաց եկեղեցին ալ, իր շքեղութեամբ, թող զօրաւոր խթան մը հանդիսանայ, այդ գործը գլուխ հանելու համար։

Կորուստի ենթական՝ ոչ թէ բարեպաշտ հասարակութիւնն է, այլ նոր սերունդը,— երեքէն 15 տարեկան։

Պ. Խորասանճեան յաճախ գանգատած է թէ լաւ խորհրդականներ չունեցաւ, երբ կ՚ուզէր հաստատութիւն մը հիմնել իր տիկնոջ յիշատակին։

Մենք չպիտի ուզէինք լեղի խառնել իր արդար վայելքին։ Բայց կը բաղձայինք որ այդ կոթողը իր լաւագոյն խորհրդականն ըլլար, վառելու համար կանթեղն ալ, նոյնքան եռանդուն եւ գործօն մասնակցութեամբ։

Հին ազգասիրական ըմբռնումով, դպրոցն ու եկեղեցին լրացուցիչ մասեր են եղած։

Արդ, հիներն իսկ անընական պիտի գտնէին մէկը վայելել եւ զրկուիլ միւսէն, կենսականէն։

Եկեղեցին յիշատակարան մըն է, դպրոցը՝ վառարան մը։ Եկեղեցին կոթողն է. դպրոցը՝ լոյսի կանթեղը։

Սրբատաշ քարերը, խունկն ու մոմը կրնան ոգեւորել բարեպաշտները, բայց չեն կրնար փրկել սերունդը։

Մինչ այսօր, մեր ամէնէն քստմնելի տառապանքը՝ նոր սերունդին փրկութիւնն է։

Բարերարը երկու միլիոնի բեռ մը շալկեց, գլուխ հանելու համար այս յիշատակարանը։

Չկա՞ն ուրիշներ, միասին շալկելու համար միւս բեռը, որ աւելի հիմնական ըլլալով հանդերձ, չունի միւսին ծանրութիւնը։

Սրտաբաց հրապարակ դնելով այս խորհրդածութիւնները, կը կարծենք օգնած ըլլալ հիմնական պահանջի մը լուծման։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՎԵՐՋ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Լոնտոնէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը չի մտածեր անմիջապէս որեւէ որոշում տալ մաքսատուրքերու մասին։ Պէտք չէ ուրեմն մէկ օրէն միւսը սպասել յանկարծական փոփոխութիւն մը Անգլիոյ մաքսային դրութեան մէջ։ Նախ քան այդ, մանրակրկիտ քննութեան պիտի ենթարկուի ճարտարարուեստական իւրաքանչիւր ճիւղի վիճակը, նկատի պիտի առնուին առեւտրական պայմանագրութիւնները, որոնք տակաւին ի զօրու են, ինչպէս նաեւ օտար պետութեանց համապատասխան կարգադրութիւնները՝ ընդդէմ Անգլիոյ մաքսապաշտպան դրութեան, այն պարագային որ կիրարկէ, եւ անկից վերջ է միայն որ պիտի տրուին որոշումները։

Առ այժմ, Մաքտոնըլտ միմիայն կը զբաղի դահլիճի վերակազմութեան հարցով։ Ինչպէս գրեր էինք, ներկայ դահլիճը որ կը բաղկանայ 10 անդամներէ, պիտի վերածուի 20ի կամ 21ի։ Որպէսզի Մաքտոնըլտ կարենայ ազատօրէն կատարել նախարարական նշանակումները, դահլիճին անդամները անոր յանձնեցին իրենց հրաժարականները։

Նոր դահլիճին վերջնական կազմը յայտնի պիտի ըլլայ երկուշաբթի օր։ Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, Պահպանողականներու պետը՝ Պօլտուին պիտի պահէ իր արդի տիտղոսը՝ «Լորտ Նախագահ դահլիճին», որպէս զի կարենայ փոխարինել Մաքտոնըլտը, անոր բացակայութեան։

Ընտրութիւններէն յետոյ, որ եւ է կարեւոր խնդրի մասին, որ եւ է որոշում չէ տրուած։ Նախարարները գոհացած են կարծիքի փոխանակութեամբ՝ կացութեան մասին։

Կը նախատեսուի թէ Նոր Խորհրդարանի առաջին նստաշրջանը շատ կարճ պիտի տեւէ։ Ազգային կառավարութիւնը որուն վրայ շատ մեծ պարտքեր կը ծանրանան, իր գլխաւոր ուժը պիտի վատնէ, ընտրութեանց առթիւ տրուած խոստումներու իրագործման։

Գահաճառը որ Թագաւորին կողմէ պիտի կարդացուի Լորտերու Ժողովին մէջ, շատ կարճ պիտի ըլլայ. պիտի բովանդակէ ակնարկութիւն մը տնտեսական տագնապին մասին եւ պիտի յանձնարարէ դահլիճին եւ խորհրդարանին փնտռել այն միջոցները՝ որոնք պիտի նպաստեն արագօրէն փարատելու տագնապը։

ՀԷՆՏԸՐՍԸՆԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

Զրոյց կը շրջէր թէ Հէնտըրսըն հրաժարած է նախագահելէ Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ փետրուարին Ժընեւի մէջ։ Հէնտըրսընի կողմէ՝ իր զաւակը կը հերքէ այս զրոյցները։

Կիպրոսի խռովութիւնները

Անգլիոյ գաղթային նախարարութեան մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ, համաձայն Կիպրոսի կառավարութենէն ղրկուած հեռագրերու, ընդհանուր կացութիւնը կը շարունակէ բարւոքիլ կղզիին մէջ։

Միայն, Ֆամակուսթայի շրջանին մէջ, նախորդ գիշեր, բախումներ տեղի ունեցան ըմբոստներու եւ ոստիկաններու միջեւ, որոնց օգնութեան հասեր էին զինուորական ջոկատներ։ Ըմբոստներէ կազմուած խումբեր՝ Ֆամակուսթայի մէջ հրդեհներ ու կողոպտեր էին կառավարական մէկ քանի շէնքեր եւ աւարի տուեր՝ մէկ քանի ծովեզերեայ գիւղեր։

Անգլիական մարտանաւ մը կրակ բացաւ ըմբոստներու դէմ, որոնք կ՚ուզէին յարձակիլ Կրէքօ հրուանդանին փարոսին վրայ։ Ըմբոստները ստիպուեցան նահանջել եւ փախուստ տալ՝ օդանաւերու կրակին տակ։

Նիկոսիոյ մէջ, կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ։ Սակայն, իբր նախազգուշութիւն, անգլիացի կիներն ու մանուկները կը մնան պանդոկի մը մէջ, որ գիշեր ցերեկ, հսկողութեան տակ կը գտնուի անգլիական զօրախումբերու կողմէ։ Շրջաններէն շատերը կը գտնուին պաշարման վիճակի տակ։

Պուլկար վարչապետը դէպի Թուրքիա

Պուլկարիոյ վարչապետը Մուշանոֆ յայտնեց թէ ընդունած է Էնկիւրի երթալու համար, իրեն ուղղուած հրաւէրը. քաղաքական կարգ մը շրջանակներ այս հրաւէրը կը վերագրեն Թուրքիոյ փափաքին՝ միջնորդելու Ռուսիոյ եւ Պուլկարիոյ, երկու երկիրներու միջեւ վերահաստատելու համար տնտեսական յարաբերութիւնները. Այս հրաւէրին կը կապեն նման դիմում մը՝ զոր Թուրքիոյ արտաքին նախարարը կատարած է Լիտվինովի, Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ իր միջնորդութիւնը առաջարկելով.

Առժամեայ զինադուլը

Խորհրդային Միութիւնը, Մ. Նահանգները, Ալպանիա, Լիւքսէնպուրկ, Զուիցերիա, Եգիպտոս, Չիլի, Ճափոն եւ Էսթոնիա հաղորդեցին Ազգերու Դաշնակցութեան թէ պատրաստ են ընդունելու մէկ տարուան զինադուլը (դադար ռազմական շինութեանց) 1931 նոյեմբեր 1էն մինչեւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին գումարումը։

Ֆոթօ Եր. Սէթեան, Մարսէյլ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
Ձախէն՝ ամբողջութիւնը, միւսը՝ կռնակէն քաշուած

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, հոկտ. 24ին, Ֆրանսայի անգործներու թիւն է 51,654, որոնց 9592ը կիներ։

Այս կերպով նախորդ տարուան առաւելագոյն թիւը, (անցեալ (ապրիլին՝ 51,000) կը գլէ ներկայ տագնապը.

Մէկ շաբաթէն միւսը՝ անգործներու թիւը կրած է 7537ի յաւելում մը.

Լիտվինով Թուրքիոյ մէջ

Ի պատիւ Ռուսիոյ արտաքին գործավարին Լիտվինովի, Էնկիւրիի մէջ տրուած ճաշկերոյթի մը ընթացքին, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի շեշտեց թէ Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան արտաքին քաղաքականութիւնները կը ծգտին միայն խաղաղութեան եւ կը հետեւին հասարակաց նոյն գծերուն։ Յայտնեց թէ Լիտվինովի այցելութիւնը առիթ կուտայ երկարաձգելու, երկու երկիրներուն միջեւ, 1925 դեկտ. 17ին կնքուած չէզոքութեան եւ բարեկամութեան դաշնագիրը՝ իր յարակից մասերով.

Իր պատասխանին մէջ, Լիտվինով վեր հանեց Թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը որ, ըսաւ, բոլորովին տարբեր նկարագիր մը ունի, մանաւանդ որ ինպաստ ընդհանուր խաղաղութեան, միշտ աւելի կ՚ամրանայ գործակցութեամբ.

Թուրքեւխորհրդային տեսակցութեանց մասին, բոլշեւիկեան «Թաս»՝ գործակալութիւնը կը տեղեկացնէ թէ, Լիտվինովի եւ Թէվֆիք Րիւշտիի վերջին տեսակցութեան ներկայ եղած են Էնկիւրիի ռուսական դեսպանը Սուրից եւ Մոսկուայի Թուրք դեսպանը Հիւսէյին Րաղըպ.

Լիտվինով եւ Թէվֆիք Րիւշտի կարծիքներու փոխանակութիւն մը ունեցած են երկու երկիրները շահագրգռող արտաքին քաղաքական գլխաւոր հարցերու շուրջ.

Երկուքն ալ համաձայն գտնուած են միջազգային կացութեան եւ երկու երկիրներու քաղաքական ընդհ. գծին գնահատման մէջ.

Դէպի զինեալ խաղաղութիւն…

Անգլիական թերթերը կը հաղորդեն թէ մօտ ատենէն, անգլիական բանակը պիտի զօրանայ կատարելագործուած աճարկու գործիքով մը, որ «մեքենական հրաշալիք» մըն է եղեր.

Հրասայլ մըն է որ կրնայ քալել թէ ջուրի, թէ ցամաքի վրայ: Ցամաքի վրայ, այս հրասայլը կրնայ ընթանալ 40 մղոն արագութեամբ, իսկ ջուրի վրայ 6 մղոն։ Ցարդ, որպէսզի հրասայլ մը կարենար գետէն անցնիլ, պէտք կ՚ըլլար շինել մասնաւոր կամուրջ մը։ Հիմա այդ դժուարութիւնը վերցած է.

Կատարուած փորձերը յաջող արդիւնք տուած են։ Հրասայլը կրնայ իր միջոցներով՝ ամէնէն լայն գետերն իսկ կտրել անցնիլ եւ նաւէ մը զայն ջուրը ձգելով, կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել նաւային յարձակման մը պահուն.

Ռուսիոյ ելմտական վիճակը

Մոսկուայէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, ռուս գործավարներու խորհուրդին նախագահը Մոլոթով հրատարակեց հրամանագիր մը, պետական դրամատան գործառնութեանց վերաբերեալ. Այս հրամանագրին համաձայն, նոյեմբեր 1էն սկսեալ, պետական դրամատունը չպիտի կրնայ վարկեր յատկացնել տնտեսական կազմակերպութեանց, եթէ վարկերուն փոխարէն չստանայ դրական երաշխիքներ եւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ չքաղէ ուզուած գումարներու յատկացումներուն մասին.

Վերջին եռամսեայի ընթացքին, ելմտական ծրագիրը չէ իրականացած գոհացուցիչ կերպով՝ կարգ մը շրջաններու մէջ. Ստորին Վոլկայի շրջանին մէջ, եղած է 53,6 առ 100,— Հիւսիսային Կովկասի մէջ՝ 55,3 առ 100, Ուքրայինայի մէջ 75,7 առ 100. Այս թերացումները կը բացատրուին անով որ մուտքերն եղած են անբաւական.

Կարմիր լրտեսութիւնը Գերմանիոյ մէջ

Գերման ոստիկանութիւնը Պիթթերֆիլտի մէջ ձերբակալեց չորս գործաւորներ, որոնք կ՚աշխատէին ներկի գործարաններու մէջ եւ կը մեղադրուէին թէ փորձած են արտադրութեան կարգ մը գաղտնիքներ կորզել, ծախելու համար բոլշեւիկներուն: Ոստիկանութիւնը կը յայտնէ թէ այս կերպով երեւան հանած է տնտեսական լրտեսութեան բոլշեւիկեան մեծ կազմակերպութիւն մը.

Ձերբակալուած գործաւորներէն մէկուն տան մէջ կատարուած խուզարկութեան ընթացքին, երեւան հանուեցան հրացաններ, ատրճանակներ, ձեռնառումբեր եւ զանազան ռազմտնիւթեր:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ "ՋԱՐԴԸ,,

Ընտրութեանց այս ապշեցուցիչ արդիւնքը նախատեսած չէին նոյնիսկ ամենէն թունդ պահպանողականները, որ կը հաշուէին 200ի չափ մեծամասնութիւն մը ազգային կառավարութեան համար։ Ամբողջ Անգլիան «ափ ի բերան» կը դիտէ ստեղծուած նոր կացութիւնը։

Նոր խորհրդարանին մէջ երեսփոխանները կը բաժնուին այսպէս.—

Ազգային Կառավարութեան կուսակից.—

	Անդամ
պահպանողականներ	470
Ազատ.ներ (Սըր Ճ. Սայմըն)	33
Ազատ.ներ (Սըր Հ. Սէմուէլ)	30
Ազգ. Աշխատ. (Մաքտոնըլտ)	14
Զանազանք	5
Գումար՝	552
Քուէներու ընդհ. գումար	14,297,000

Ազգային Կառավարութեան ընդդիմադիր.—

Աշխատ.ներ (Հէնտըրսըն)	52
Անկախ Ազատ. (Լոյտ Ճորճ)	4
Գումար՝	56
Քուէներու ընդհ. գումար	6,925,000

Այսպէսով Աշխատաւորականները ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին, ինչ որ աննախընթաց է իրենց 31 տարուան խորհրդարանական կեանքին ընթացքին։

Արդարեւ 1910էն ասդին ընկերվարական կուսակցութիւնը հետեւեալ կերպով աճած է.—

1900ին	2	երեսփոխան
1906ին	29	»
1910 (ցնր.)	40	»
1910 (դկտ.)	42	»
1918ին	57	»
1922ին	142	»
1923ին	191	»
1924ին	151	»
1929ին	287	»

Պահպանողական թերթ մը ընկերվարականներու գլխուն պայթած այս աղէտը կը նկարագրէ գրելով ոչ թէ «պարտութիւն» այլ «Ջարդ»։

1931ի պատմական ընտրութիւնները անգամ մը եւս կը հաստատեն այն շատ ակներեւ իրողութիւնը թէ ընկերվարական վարդապետութիւնը իր ամէնէն մեղմ եւ անշիղ արտայայտութեան մէջն իսկ, անմարսելի է անգլիացի ժողովուրդին համար։ Իր խառնուածքով, իր հոգեբանութիւնով եւ իր դաստիարակութեամբ այս հպարտ եւ հարուստ ժողովուրդը չի կրնար ընկերվարական ըլլալ։ Բացատրած ենք ուրիշ առիթով որ անգլիական ընկերվարութիւնը իր էութեամբ իսկ տարբեր է օտար հայրենիքներու մէջ կիրարկուած կամ քարոզուած ընկերվարութենէն եւ կը թուի թէ չեն չափազանցեր այն Անգլիացիները, որ տարակոյս ունին աշխատաւորական կուսակցութեան ընկերվարականի հանգամանքի մասին։ Ուրիշ երկինքի տակ անըմբռնելի է Մաքտոնըլտի կամ Սնոտընի պէս տեսաբան ընկերվարականներու այսօրուան քաղաքականութիւնը որ նահանջ մըն է դէպի «աջ»։ Երեւութապէս այդ նահանջը առժամեայ բնոյթ ունի, տրուած ըլլալով տիրող տագնապը, բայց շատ տրամաբանական է հետեւցնել որ աւելի խոր պատճառներ ունէին անոնք յեղաշրջելու իրենց ամբողջ վարդապետութիւնը։ Ընտրական պայքարի ընթացքին, Սնոտըն չվարանեցաւ ըսելու որ «Աշխատաւորականներու վերադարձը իշխանութեան գլուխ, աղէտ մը պիտի ըլլայ երկրին»։ Մաքտոնըլտի ճառերը Անգլիոյ մէկ ծայրէն միւսը նոյնը կը շեշտէին աշխատաւոր բազմութիւններուն։

Եթէ այս երկու ղեկավար անձերը չկրցան իրենց ետեւէն տանիլ կուսակցութեան ամբողջութիւնը, պատճառը այն էր որ Արհեստակցական Միութեանց Կեդր. Մարմինը յաջողեցաւ Աշխատաւորական կուսակցութեան պարտադրել իր քաղաքականութիւնը։

Գործադուրկ բանուորներու նըպաստին կրճատումը եւ կարգ մը նոր տուրքեր զորս հաստատեց Ազգային Կառավարութիւնը, բաւական զէնք հայթայթեցին ընդդիմադիր Աշխատաւորականներուն։

Ընտրութեանց արդիւնքը ցոյց կու տայ, սակայն, որ Արհեստակցականները հարահար սխալած էին իրենց ենթադրութեանց մէջ։ Քուէ տուող ամբոխին քաղաքական հասկացողութիւնը կուսակցութիւններու վարչական ժողովներուն մէջ չէ որ ձեւ եւ գոյն կը ստանայ։ Այդպէս ալ եղաւ։ Ազգային կառավարութեան քուէ տուաւ ո՛չ միայն երկրին դրամատէր եւ քաղքենի դասակարգը, այլ մանաւանդ աշխատաւոր բազմութիւններու այն զանգուածը որ իր ապրուստը կը հանէ օրը օրին։ Ահա՛ սակայն պերճախօս օրինակներ.—

Լոնտոն քաղաքի 28 ընտրական շրջաններէն (62 երեսփոխան) անոնք որ 1929ի ընտրութեանց իրենց քուէն տուած էին Աշխատաւորականներուն, այս անգամ, շատ քիչ բացառութեամբ, քուէարկած են ի նպաստ Ազգային կառավարութեան եւ տուած են պահպանողական երեսփոխան. օրինակ՝ Պերմընզի Քէմպըրուէլ, Տէթֆըրտ, Հէքնի Լէմպէթհ քաղաքին այն թաղերն են ուր գործաւոր դասակարգը ուժեղ է եղած միշտ։

Գաւառներուն մէջ միեւնոյն պատկերը. ճարտարարուեստական գլխաւոր կեդրոններէն ընտրուած են պահպանողական անդամներ— Լիվըրփուլ, Մանչեսթըր, Պրէտֆըրտ, Լիտս, Պըրմինկըմ, Նօթինկըմ, Շէֆիլտ եւ ուրիշներ։ Պահպանողականները չեն կորսնցուցած ոչ իսկ մէկ աթոռ եւ ընդհակառակն շահած են 208 նոր շրջաններ, որոնց 186ը աշխատաւորականներէն։

Աշխատաւոր բազմութիւններու այս անսպասելի հակումը դէպի պահպանողականութիւն ցոյց կու տայ որ ազգային կառավարութեան տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը կը վայելէ ժողովուրդին անվերապահ համակրութիւնը։

Երբ կառավարութիւնը ընտրութեանց ձեռնարկեց, ունէր մէկ գլխաւոր ծրագիր— մաքսային դրութեան հաստատում, պայքարը դարձաւ անոր շուրջ եւ յաղթանակը շահեցան անով։ Անգլիացին ամէն բանէ առաջ հաշիւի մարդ է. պահպանողականները տրամադրելի բոլոր միջոցներով հասկցուցին ամբոխին որ երկրին տնտեսական տագնապը գլխաւորաբար հետեւանք էր երկու տարուան աշխատաւորական վարչութեան։ Ու եթէ աչքի առջեւ ունենանք այն իրողութիւնը որ Անգլիոյ տնտեսական ու քաղաքական տագնապը իսկապէս սաստկացաւ այդ շրջանին, կրնանք դիւրաւ համոզուիլ որ հասարակ բազմութիւնները այդ հաւատքով ներշնչելու եւ վախցնելու համար բացառիկ ճիգ թափելու պէտք ալ չունէին պահպանողականները։ Բարոյալքում յառաջ եկաւ ժողովրդական խաւերուն մէջ։ Երբ բանուորը, խանութպանը, գրագիրը, սպասուհին կամ գործադուրկը իրենց քուէն կու տան այսօր Ազգային Կառավարութեան, կը նշանակէ թէ չեն հաւատար աշխատաւորական վարչաձեւի բարիքներուն։

Աշխատաւորականները ի զուր փորձեցին հասկցնել որ մաքսային դրութեան հաստատումը յառաջ պիտի բերէ ապրուստի սղութիւն։ Կը թուի թէ երկիրը ասոր ճիշդ հակառակն է որ կը սպասէ։

Ազգային կառավարութեան յաղթանակին նպաստեց նաեւ պահպանողականներու եւ ազատականներու միջեւ ստեղծուած համաձայնութիւնը թեկնածուներու նշանակման մասին։ Բազմաթիւ շրջաններու մէջ քաղքենի դասակարգը քուէարկեց առանց կուսակցական խտրութեան, ի նպաստ օրուան իշխանութեան։ Այդ է պատճառը որ ազատական երեսփոխաններու համրանքը շատ փոքր է նոր խորհրդարանին մէջ։ Ընտրութեան նպատակը ազգային էր ինչպէս կը բացատրեն այժմ օրուան քաղաքականութիւնը եւ շատ ալ տարբերութիւն չէր ըներ դրամատէր կազմակերպութեանց համար քուէներու այդ փոխանցումը. կը բաւէ որ ընկերվարութիւնը պարտուի եւ կծկուի իր պատեանին մէջ առանց քաղաքական յաւակնութիւններու. Միացածին համար կրնան հասկացողութեան գալ։ Այս է ներկայ հոգեբանութիւնը։

* * *

Ինչ կ'ըսէ մամուլը։ Մափ ու ծննդայ կը զարնեն պահպանողական թերթերը՝ «Տէյլի Մէյլ»էն մինչեւ «Թայմզ»։ Այս վերջինը խմբագրականով մը գիտել կու տայ թէ անգլիացի ժողովուրդը կրցաւ ըմբռնել կացութիւնը, յաղթանակը ազգային է ոչ թէ կուսակցական։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը շեշտէ որ ժողովուրդը իր քուէն տալով ազգային կառավարութեան, կը մերժէ Արհեստակցական Միութեանց տիրապետութիւնը, որովհետեւ այս վերջինները իրենց դատն է որ կը կորսնցնեն չփոթելով զայն դասակարգային պայքարին հետ։

«Իվնինկ Սթէնտըրտ» կը գտնէ որ ընտրութեանց արդիւնքը ուղղակի հարուած մըն է ընկերվարութեան։ Թերթը հարամտութեամբ կ'աւելցնէ թէ Աշխատաւորականներու փտածութիւնը հրապարակէն կը նմանի «ճանճ մը մեր քթին ծայրէն քշելու աշխատանքին»։

«Իվնինկ Նիւզ»ի համար «մէկ բեռնատար ինքնաշարժ բաւական պիտի ըլլայ փոխադրելու ընդդիմադիր երեսփոխանները։ Այս արդիւնքին պատասխանատու են աշխատաւորական կուսակցութեան այսօրուան վարիչները, շնորհիւ իրենց տգիտութեան»։

Աւելի շահեկան է «Տէյլի Հէրըլտ»ի ոգին։ Աշխատաւորականները պարտուեցան հարահար, կը գրէ իր մէկ խմբագրականին մէջ, «պարտուեցանք մեր ամբողջ կազմակերպութիւնով, եւ եթէ պիտի յաղթենք վաղը, պէտք է դաս առնենք այսօրուան պատիժէն»։ Թերթը յետոյ կը շեշտէ ընկերվարականներու տնտեսական քաղաքականութեան վերակենդանացման անհրաժեշտութիւնը։ «Յուսահատելու պատճառներ չունինք. պահպանողական վարչաձեւ մը ներկայ պայմաններուն մէջ, սխալ մըն է. մեր բախտը պիտի ժպտի դարձեալ եւ պէտք է պատրաստուինք վաղուան»։

* * *

Մափահարելով հանդերձ մեծ յաղթութիւնը, պահպանողական թերթերը գիտել կու տան որ Ազգային Կառավարութեան ներկայ մեծամասնութիւնը վտանգաւոր վիճակ մը պիտի ստեղծէ խորհրդարանէն ներս, քանի որ ընդդիմադիրներու թիւը շատ աննշան է եւ խորհրդարանական իրաւակարգի մէջ այդ պարագան շատ ալ բաղձալի չէ։ Այդ պատճառաւ ալ «Թայմզ» եւ «Թէլէկրաֆ» կը զգուշացնեն օրուան վարիչները եւ կը թելադրեն մեղմ ու արդար քաղաքականութիւն մը։

Այս կացութեան մէջ Ազգային Կառավարութիւնը, կրնայ եթէ ուզէ, պատրաստել շատ մը օրինագիծեր որոնք հաճելի չթուին աշխատաւորականներուն, բայց հաւանական չէ այդ քայլը գոնէ առայժմ։ Խորհրդարանը ամէնէն առաջ պիտի մտածէ մաքսատուրքի մասին։

Աշխատաւորականներու դիրքը պիտի ըլլայ բաւական դժուար, որովհետեւ իրենց անկումէն զատ կուսակցութիւնը զրկուեցաւ կարգ մը կարեւոր վարիչներէ, —հարց է թէ ո՞վ պիտի ըլլայ իրենց ղեկավարը խորհրդարանին մէջ։

* * *

Կ'ըսէինք անցեալ անգամ թէ Ազգ. Կառավարութիւն մը օրուան այս ժամուն կը նշանակէ պահպանողական վարչութիւն։

Կասկած չկայ հիմա այդ մասին։ Պահպանողական Անգլիան է դարձեալ որ ասպարէզ կ'իջնէ իր ընկերվարական վարչապետով, վարելու համար դրամատիրական քաղաքականութիւն մը, որ հակառակ ամէն փոթորիկի դասական է եւ չի փոխուիր երբեք։

ՓԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՌՈՒԶԱՆԱ

Խոշոր, երկու կէս հաւկիթ աչքեր եմ ճանչցած, սեւ պսպղուն ու երազկոտ։ Այդ աչքերուն անունը Ռուզանա է, Կովկասէն ծնած Հայուհի ու իմ սիրածս։ Արեւը աղբիւրի մը առատութեամբ շող թափած էր անոր մարմինին մէջ ու երբ ժպտէր, բերանը խածուած ծիրանի հմայքը կը թափէր պարմանի ակռաներուս տակ։ Բարա՛կ, գեղարուեստական դէմք, համակրելի արտայայտութիւն, բայց չար նայուածք։ Սուր, ցնորատու ու անփատհելի։

Ես նկարիչ եմ ու ինք արուեստի ներշնչումս՝ մարմինի հարստութեամբ։

* * *

Այդ խոժոռ, երկու սաստող աչքերը տեսնելուս, վարանեցայ իրեն մօտենալ, կը խաբուիմ ըսելով։ Բայց երկարչուեց այդ դիւթիչ աղջկան սուր նայուածքին զօրութիւնը։ Օր մըն ալ իրեն նայելուս ժպտեցաւ թեթեւ ժպիտով, վար առաւ աչքերը։ Վերջը չարաճճի, ինչ ընելը չգիտնալով, նորէն նայեցաւ, նորէն վար առաւ ու շարունակաբար։ Հասկցայ միտքը ու միացի սեւեռուն, գրեթէ կոյր երազկոտի մը նայուածքով։ Մօտեցաւ ինծի ու բարեկամացանք։ Մինակ է եւ արուեստին կը ծառայէ։ Նկարիչ ըլլալս իմանալուն ուրախացաւ. ես ալ բարեբախտ սեպեցի ինքզինքս, երջանկութեան հասած կարծելով։ Ռուզանա կը սիրէր գիս վրայէն նայելով։ Միամիտ եռանդներս իրեն դարձան։ Տիրացայ հայ կոյսին։

— Զա՛ր մանչ, ձեռքս սեղմում ես, բայց կրակ չես դնում քո աչքերի մէջ ինձ նայելիս։

— Ռուզանա կրակը դուն ես, ի՞նչ կ'ուզես որ ընեմ։

Բռնեցի իր ծիրանի բերանը ու իմնինմսէջ դրի սպասած բոցին փոխարէն։ Ու այսպէս երկա՛ր ապրեցանք, ամբողջ տարի մը։

Ուրախ էի ու տխուր, որովհետեւ Ռուզանա իմ վրձինս կ'օծէր...ուրախ էի ու տխուր, որովհետեւ Ռուզանա հազարներու դուռը կ'երթար մարմինը ցուցադրել արուեստի սիրոյն։

Ես հարուստ չէի։ Ան սովորած էր։

Ոսկերիչ բարեկամ մը, անունը Տրդատ, պզտիկ ուրուագիծ մը գնած էր ինձմէ Ռուզանան ներկայացնող ու խանդավառ՝ ուզեց որ իւղաներկ մը նկարեմ իրեն։ Նոյն աղջիկը, աւելի լեցուն, աւելի կենդանի եւ վառ։ Ցայտնեցի Ռուզանային։ Անծանօթ հիացողի մը այս հեռապատկերը փոխեց իր հոգին յանկարծ... Ու՞ր ես խեղճ նկարիչ, ո՞ւր ան հարուստ ոսկերիչ Տրդատը, որ իր պատկերը գնել ուզած էր։ Հասկցայ անոր երազներուն հանգոյցը, մտա՞յ իր էութեան մէջ ու հոն կեդրոնացայ իր շարժումները տեսնելու համար։ Տակաւին երազ էր սակայն ոսկի ցայտող Տրդատը, եւ Ռուզանա փարեցաւ ինծի, յօժարելով վրձինս խաղցնել իր մարմինին լեցուն բումբերուն ու կուրծքին վրայ։

Պառկած, հեշտանքի մէջ թաւալող Եւայի մը դիրքը տուի իրեն ու կապոյտ գոյներուս տակ ծպտուեցաւ, հարուստ գիսակներով, ուռած կուրծքով, պատրաստ կեանք հոսելու։

— Ռուզանա, բախտ է թէ կորուստ...

— Կորուստ էլի... Էդ ի՞նչ աչքեր են, էդ ի՞նչ պաղ նայուածքներ են էդ մերը թափած պոռնիկի պատկերը։ Անճարա՛կ, էդ ի՞նչ վատ դիրք է, ամօ՛թ քո աչքերին, ո՞վ կը գիժի գնել էդ տխեղծ նկարը։ Չեմ ուզի տեսնել քո անմոռնի նայուածքը որ գիս կը խեղկատակէ արուեստի անունով, անգամ մըն ալ չես տեսնի գիս։

— Չե՞մ տեսնիր... Ռուզանա։

Հագուեցաւ։ Վազեցի բռնեցի գինքը ու գգուել սկսայ։

— Զզէ՛, չեմ ուզի միսալ էդ նկարին առջեւ։

Գնաց։ Ձեռքերս անոր հարուստ կուրծքէն զատուելով կ'այրէին տակաւին։ կեանքս գնաց, երազս սլացաւ, ինչպէ՞ս կենայի։

Վազեցի դուրս։ Բայց, նկարը չկար։

* * *

Ոսկերիչ բարեկամս չհաւնեցաւ նկարիս, «կատարեալ չէ» ըսելով, ու պնդեց որ նոր մը գծեմ։ Նորէն ալ սկսայ։ Այս անգամ ուղղակի երեւակայութեանս դիմելով։

Կան կիներ որոնց տպաւորութիւնը կեանքիդ կը կառչի ու անգամ մըն ալ չզատուիր մտքէդ։ Ու երբ միտքդ սեւեռես, կանացի ուրուագծի մը վրայ կուգայ ու կը կանգնի խորխտ ներշնչումդ ծաղրելով։ Ռուզանա իմ ներշնչումս եղած էր սակայն, իմ կենդանի քուրմս։ Լրացայ, բայց վստահ չէի յաջողած ըլլալուս։ Հրաւիրեցի Տրդատը որ աշխատանոցս գայ գործս տեսնելու։

* * *

Գիշեր մը մութ առեն ներս մտանք։ Նկարը զետեղած էի ճիշդ աշխատանոցին դիմացը որ ներս մտնելուն պէս յագենայ ոսկերիչը։ Ելեկտրական տժգոյն լոյսը կը վառէր նկարս բոցացայտ շողերով ու կարծես իրական կոյսի մը կեանքը կ'եփէր այնտեղ կտաւին վրայ, մեր աչքերը հմայելով եւ կիրքը նիզակելով։

— Կը տեսնես նկարը...կախարդիչ է այդ աղջիկը, այնպէս չէ՞։

— Նկա՞ր է այդ, հրաշք, ո՞վ է աղջիկը։

— Մեղա՛յ Մարիամ, գոչեցի բարկացած, անշուշտ նկար է, չե՞ս տեսներ ինչ ըլլալը։

— Ո՛չ, նկար չի մեր տեսած, Պ. Տրդատ։ Էդ աղջիկը ես եմ, մեր փնտռած Ռուզանան։

Լեզունիս կապուած ետ քաշուեցանք։ Տրդատ դուռը բացաւ ու դուրս նետուիլ ուզեց «ոգի» պոռալով։ Իսկ Ռուզանա մեզի կը յառաջանար իր ամբողջ մերկութեամբ։

— Ռուզանա, ոգի՛։

— Ոգին դուն ես, անխելք.., նայիր քո նկարին նմանո՞ւմ է ինձ։ Թող ասենի Պ. Տրդատ։

Նկարիս նայեցայ խղճալի էր իրեն կեսարական յաղթութեան քով։ Բայց ուրկէ՞ դուրս եկաւ այս անէծք ոգին, ո՞վ ծնաւ զինքը, իմ գծած նկա՞րս։ Հրա՛շք Մարիամ։

— Քաշուո՞ւմ ես Պ. ոսկերիչ... Իմ բախտը չե՞ս ուզի լուսաւորել։

— Անշուշտ կ'ուզեմ, Օրիորդ։ Դո՞ւն էիր այդ կախարդ ապրող կինը, այդ նկարը։

— Ես...

Կրքէն դողալ սկսաւ Արեւելքցի ոսկերիչը։ Ռուզանա հագուեցաւ ու դուրս գնաց անոր ետեւէն։

— Ռուզանա, դրամը կը խաբէ քեզ, հոս կեցիր։

— Իմ ամուսինը դրամը պիտի լինի, այդպէս կը պահանջի մեր դարը, անճարա՛կ նկարիչ... Նայիր քո նկարին ու ապրիր քո տխեղծ երազների հետ կեանքէն դուրս, քէֆից հեռու։

Ու քէֆին գնաց հաճոյքէ նուիրուած իմ հին սիրուհիս, գիս մերժելով։

Ռուզանա՛, Ռուզանա՛, դուն իմ նկարիս տեղ ինքզինքդ ցուցադրող դրամատէրի մը աչքերը շփացնելու, լեցնելու, պայթեցնելու կրքի գետերով, դո՞ւն իմ տանս մէջ գիս նսեմացնողը, դո՞ւն, դո՞ւն։ Եւ անոր ժպիտը, մեղրածոր շրթները, թովիչ աչքերը դեռ առջեւս են, ինծի հետ։ «Անճարակ» ըսելու պատրաստ, «դուն խեղճ նկարիչ ու քէֆից հեռու»։

Այսօր լոյսը ծանրացաւ խորհուրդներուս հետ ու միացի միս մինակ։ գետնամած՝ նկարիս առջեւ, անձնատուր երազներու եւ պատրանքներու։ Վերջը չեմ գիտեր ո՞վ մարեց լոյսը։ Ո՞վ քաշեց դրաւ աչքերուս։ Բայց արթննալուս առաւօտ էր, նկարը պատռուած ու գլուխս նոր սիրել սկսած մէկ փրանսացի աղջկան ծունկերուն մէջ խրած։

— Ի՞նչ ունիս Հայու տղա՛յ, ի՞նչ կը խօսէիր ամբողջ գիշերը։

— Ոչինչ, ժանէթ, մայրս յիշեցի, հեռաւոր մայրս։

Բարի փրանսուհին գգուեց, թեւերուն մէջ առաւ գիս, առողջ ըլլալս տեսնելով, իր նուագները զօրացուց, շիկնեցաւ, բացաւ իր կուրծքը գլուխս հանգչեցուց, ու ժպտելուս գետին փռուեցաւ հեշտանքի հառաչներով։

— Պզտիկ Հա՛յ, մոռցիր ամէն ինչ. աշխարհի բանը հաճոյքն է միայն, մարմինի հաճոյքը։ Ի՞նչ փոյթ, նկարդ, ի՞նչ շահ երազէն։

Արեւելքցիի երազներս աւելի զօրացան, հաշիշակերի մը ցնորներուն պէս ու երազ մը ես, երազ մը Ժանէթ, կորսուեցանք մոռացումի վերքին մէջ, անո՛ւշ, ազատ եւ այս կեանքէն վեր նոր կեանք մը բացող։

— Այս է նկարը մեր տեսած կեանքին, պզտիկ Հայ տղա՛յ։ Կեանքը երազ է բայց ապրող երազ անցեալ ու ներկայ։ «Նկարը» այս է մեր աստղերուն տակ, անմահ նկարը։

— Մի՛ խօսիր, Ժանէթ, աչս Ռուզանաս, պատռած նկարս։

Վեր ցատկեցի կիսահեշտ, անճոռնի վրայ գլուխով ու վրձինը ձեռքս նկարել սկսայ նորէն Ռուզանաս, հայ կոյսը որ փախաւ գնաց դրամի համար, նկարի մը փոխարէն։

Գ. ՇԻՐՎԱՆ-ԱԶԻԶ

Ժընեւ

ՑԱՒՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԻԱ.

ԴԱՅԵԱԿ

Հարկ է տեսնել դայեակները, դեռ մանուկը լոյս չառած...

Եթէ կարելի չէ ծնիլ առանց ծնողի, ապա եւ անկարելի է հասակաւորուիլ առանց դայեակի...

Այսպէս, ծնողին յաջորդելու եւ լրացնելու կուգայ դայեակը...

— Ո՛վ գերագոյն կատարելութիւն, հարկ է խորհե՛լ քեզ ու միայն հիանա՛լ քեզմով, որովհետեւ դու ե՛ւ ծնողն ես ե՛ւ դայեակ...

Բայց ինչպէ՛ս կարելի է խորհե՛լ, հաւասարապէս չյարգելով ծնողն ու դայեակը...

Ու ինչո՞ւ զարմանալ կամ ցաւի՛լ տեսնելով մանուկները որոնք կը խուսափին իրենց ծնողներէն, նախընտրելով իրենց դայեակը...

Այսպէս ծնողին յաջորդելու եւ լրացնելու կուգայ դայեակը...

— Ո՛վ գերագոյն կատարելութեան տենչ, դու չե՛ս բաւականանար ծնողի տիտղոսով, դու կը տենչաս տիրանալ նաեւ դայեակի՛ տիտղոսին...

Ու այսպէս ամէ՛ն տենչ՝ ո՛ր չէ՛ կարող հպարտանալ ծնողի տիտղոսով... պէտք է նետուի դէպի դայեակի՛ տիտղոսը...

Ի հարկէ կան աւելորդութիւններ որոնք ո՛չ ծնող են ո՛չ դայեակ... բայց այն՝ որ չուզեր դառնալ աւելորդ, պէտք է դառնայ կամ ծնո՛ղ, կամ դայեա՛կ...

Ի հարկէ կան որոնց զօրութեամբ ոչի՛նչ կ'աւելնայ, ոչի՛նչ կը պակսի... — բայց ան որ կ'ուզէ դառնալ յաւելեալ, շեշտե՛լ իր պակասը... պէտք է դառնայ կամ ծնո՛ղ, կամ դայեա՛կ...

Ի հա՛րկէ կան որ յոխորտալով կը դիմեն դէպի այնտեղ ուր ոչ ծնո՛ղ կայ, եւ ոչ դայեա՛կ... բայց այնտեղ հասնելու համար, հարկէ լինել կամ ծնող կամ դայեա՛կ...

Հարկ է կարողանալ յաղթահարե՛լ քունը, եւ հրաժարիլ երազներու երանութենէն... …նալու համար դայեա՛կ...

Հարկէ սանձահարե՛լ սրտերը, եւ յանուն տկարին մաւորապէս ուշանա՛լ... …նալու համար դայեակ...

Հարկէ առանց հրճուելու հզօրութեամբ հանդուրժել… …րերու իշխանութեան... …նալու համար դայեակ...

Այսպէս, երկարատեւ կուռքերու տակա՛լ պէտք… դառնալու համար դայեակ...

Եւ հարկ է երկարատեւ…

նո՛ւմ ու ամէնէն թանկագին վճարքը, ունենալու համար մի ընտիր դայեակ...

— Երկիրը լեցո՞ւն է սատահակներով... պէտք է հետապնդել ու պատժել վատ ծնողներն ու վատ դայեակները...

— Դուն քու ուշադրութիւնդ քու հաճոյքին ես տուած, անուշադրութեան մատնելով մանուկին հաճոյքը... դու վատ դայեակ ես...

— Դուն կը զղնաս ու կը լափե՞ս այն՝ ինչով պիտի բարգաւաճէր մանուկը... դու՛ վատ դայեակ ես...

— Դուն չորցած կուրծք եւ ցամաք սի՞րտ ունիս... Դուն, փթթումներէն խուսափելով, խամրումի՞ն կ'առաջնորդես մանուկը...— Դուն վատ դայեակ ես...

— Ո՛վ դուն, որ չկարողացար հպարտանալ ծնողի տիտղոսով, եղիր դայեա՛կ:..

Բայց ընտիր դայեակ դառնալու համար հարկ է տեղափոխուիլ ինքն իրմէ, փոխադրուելու համար մանուկի մէջ...

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՅՈՅՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Փունջ մը եւս յոյն ժողովրդական երգերէն.—

Ոսկեթեւ կաքաւ, տատրակ սիգաճեմ,
Յամրընթաց սիրունիկ, հովէն լեցուած վրան,
Քու գեղեցկութիւնդ աղբիւրի մը պէս է,
Մրգաստանի մը խնձորին պէս է,
Իսկ աղուոր մազերդ ցանկապատն են մրգաստանին,
Ով որ խորտակէ ցանկապատը,
Ներս կը մտնէ մրգաստանէն,
Կը պառկի գետինը, կը քնանայ քաղցր գրկընդխառնումով
Եւ երկնային երազով մը, որ զինք դրախտ կը փոխադրէ:

Այս երգին մէջ բառախաղ մը կայ, զոր անկարելի է թարգմանել: Արշիպեղագոսի յունարէնով «փէրիվոլի» կը նշանակէ մրգաստան բայց ոչ պարտէզ: Բիւզանդական յունարէնով՝ «փէրիվոլի» թէեւ կը նշանակէ մրգաստան կամ պարտէզ, սակայն կը պահէ պարտէզին հին նշանակութիւնը, որ է դրախտ:Արդ, սիրահարին մտքին մէջ՝ եարոջ հետ գիրկընդխառնումը իրեն կը յիշեցնէ մրգաստանը, որ վայրկեանին քաղցրութեան մէջ, կը փոխակերպուի դրախտի:

Ուրիշ մը.—

Քու սէրդ մատղաշ է ինչպէս խոտը մարմանդին,
Ինչպէս վրանածաղիկը, որ կը ծաղկի,
Կ'ոլըրի, վրաս կը փաթթուի,զիս կը սեղմէ,
Այնքան որ չեմ կրնար շնչել,
Այնքան կը փարի ինծի,որ վախնամ մեռնիմ:

Ուրիշ մը.—

Տեսայ ծառ մը պարտէզի մը մէջ,
Բունին վրայ ճիւղ մը տեսայ,
Ճիւղին վրայ մահիճ մը տեսայ,
Մահիճին մէջ կար գեղուհի մը,
Ոսկեղէն պատմուճան հագած մը:
Հովը կը զարնէր ծառին,
Տերեւները կը մըմնջէին,
Եւ գովեստ կը կարդային աղջկան,
— Դուն զիս կը սիրես,
— Իսկ ես կը սիրեմ քեզ,
Բայց համբոյր մը չես տար ինծի,
Ա՛խ, ի՛նչ ցաւ է որ կը տանջէ զիս:

ԱՐԹԻՒՐ ՇՆԻՑԼԷՐ

Օրուան լուրերու բաժնին մէջ գրեցինք Արթիւր Շնիցլէրի մահը:

Քանի մը տեղեկութիւններ իր մասին.—

Շնիցլէր, իր կեանքի վերջին տարիներուն, նոր նոր սուգեր ունեցաւ: Սրտագին բարեկամութեամբ մը կապուած էր աւստրիացի մեծ թատերագիրի մը հետ, Հիւկօ Հոֆմանշթալի, որ, թէեւ Արթիւր Շնիցլէրէն աւելի երիտասարդ, մեռաւ երկու տարի առաջ: Զարմանալի՛ պարագայ,— անհունապէս խոր բարեկամութեամբ մը իրարու կապուած այս գրագէտները, քանի մը տարի առաջ նո՛յն սուգին մէջ կ'եղբայրանային նորէն:

Հոֆմանշթալի տղան եւ Շնիցլէրի աղջիկը, իրենց չափահասութեանը հազիւ հասած, անձնասպան եղան, նման այն հերոսներուն, զորս իրենց հայրերը պատկերացուցած են անմահ գործերու մէջ: Հոֆմանշթալ յանկարծամահ եղաւ իր զաւկին յուղարկաւորութեան ժամանակ: Եւ ահա, այս տարի, աշնանամուտին, յանկարծամահ կ'ըլլայ նաեւ Շնիցլէր: Իր քարտուղարը, առտուն, կը գտնէ մեծ թատերագիրը գետնի գորգին վրայ փռուած: Քիչ անդին «Կեանքի հրաւէրը», որուն վերջին արարին էր հասած: Փրոֆ. Տէլից կաւով կ'առնէ Շնիցլէրի մահուան դիմակը: Համաձայն իր կամքին, Շնիցլէր կը թաղուի անմիջապէս, առանց յուղարկաւորական թափօրի և դամբանականի, չափազանց պարզուկ:

Եւ սակայն բովանդակ Աւստրիա սգաց մեծ վիպագիրը ու մեծ թատերագիրը:

Արդարեւ Շնիցլէր նախ վիպագիր մը եղաւ, յետոյ թատերագիր: Ծնած է Վիեննայի մէջ 1862ին: Զաւակն է բժիշկի մը, մասնագէտ քթի, կոկորդի եւ ականջի հիւանդութիւններու:

Ինչպէս իր եղբայրը, որ դարձաւ մէկը Վիեննայի փառաւոր վիրաբոյժներէն, Շնիցլէր եւս նուիրուեցաւ Հիպոկրատի արուեստին:Յաջողակ բժիշկ մըն էր,բայց յանկարծ, երբ 33 տարեկան էր, սկսաւ փորձեր ընել գրականութեան: Մեծ յաջողութիւն գտաւ «Անուշիկս»ը (Liebelei), 3 արարնոց թատերգութիւն մը, որ այնուհետեւ գլխաւոր կտորը դարձաւ աւստրիական եւ գերմանական խաղացանկերուն:

Շնիցլէր փորձեց բոլոր գրական սեռերը, — Պատմական թատերգութիւն, փիլիսոփայական թատերգութիւն, ընկերային թատերգութիւն, արձակ կամ չափածոյ, նորավէպ, վէպ: Յիշենք իր գործերէն կանանչ Թութակը, Մենաւոր Ճամբան, Խօսքերու կատակերգութիւնը, Ապրուած ժամեր եւլն,: Իր վերջին գործն եղաւ — կարապի երգը — Յառա՛ջ դէպի լճակը:

Իր արուեստը, մանրախոյզ իրապաշտութիւն մը, թաթխուած է սկեպտիկ մելամաղձութեամբ եւ յուզիչ համակերպողականութեամբ:

Պօղոս Մակինցեան եւ Վահան Տէրեան իրմէ հայերէն հրատարակած են վիպակներու ժողովածու մը:

ԷՇԵՐԸ

Հակառակ իրենց համեստութեան, մեծ փառքերու հասած են էշերը: Գրականութեան մէջ շատ խօսուած է իրենց մասին: Կը յիշե՞ք Սամէնի բանաստեղծութիւնը, «Կովը», որուն հետեւողութեամբ Ա. Չօպանեան եւս քերթուած մը նուիրած է այդ կաթնատու կենդանիին:

Եւ ահա Էրնէսթ Փրէվօ քերթուած մը կը ձօնէ Արկատեան սոխակներուն, բացատրութիւն մը, որ էշերուն գրական անունն է:

Առաջինի են եւ տըխուր,— Անհոգութիւնն է, որ շնորհք մը կուտայ իրենց,—եւ սակայն արուեստագէտներու պէս երկար մազեր ունին,— եւ անոնց պէս կ'ապրին ուղտափուշ ուտելով,

Մենակեաց իրենց կեանքին մէջ,— չունին պերճասիրութիւն եւ ցուցամոլութիւն,— կոշտ եւ անշուք, խորհրդագուրկ,— անշփոթ փիլիսոփայ— կը ծաղրեն մեր խրոխտ ձեւերը,—եւ յաճախ յարմար ժամանակ մը,—մեզի կը խոստովանին թէ...էշ են,— մենք չպիտի կրնայինք խոստովանիլ այդ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՉ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Մոսկուայէն կը գրեն թէ աշխատանքի գործավարութիւնը վաւերացուց ծրագիր մը, որուն համաձայն աւելի քան մէկ միլիոն գիւղացիներ պիտի զինուորագրուին հոկտեմբեր, նոյեմբեր եւ դեկտեմբեր ամիսներու ընթացքին, անտառային աշխատանքներու համար:

Այս թիւէն դուրս են անցեալ գարնան արձանագրուած բանուորները, որոնք անընդհատ կ'աշխատին «անտառի բանակատեղիներ»ու մէջ:

Ասկէ զատ, աշխատանքի գործավարութիւնը հրամայած է «կազմակերպուած զօրաշարժ» ուրիշ մէկ միլիոն գիւղացիներու, որոնք պիտի աշխատին հանքերու, երկաթուղիներու եւ ուրիշ գործերու մէջ:

Տնտեսական գերագոյն խորհուրդը համախորհրդային աշխատաւորներու խորհրդաժողով մը հրաւիրած է Մոսկուայի մէջ, Նոյեմբեր 10ին, խորհրդակցելու համար աշխատանքի վերակազմութեան եւ արդիւնաւորման մասին:

ՍԵՐՈՒՆԴ ԿԸ ՀԱՍՑՆԵՆ...

Խորհրդային իշխանութիւնը ժողով մը հրաւիրեց Լէնինկրատի մէջ, օտար մասնագէտներու զաւակներուն կրթութեան գործը կազմակերպելու համար: Նկատելով որ այս տղաքը երեսի վրայ ձգուած են մինչեւ հիմա եւ ենթակայ՝ տնական ազդեցութեանց, միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի անոնք ալ խորհրդային դպրոցները յաճախեն եւ համայնավարականդաստիարակութիւն ստանան:

Մասնաւոր ուշադրութեան պիտի արժանանան անգլիախօս ծնողներու զաւակները: Արդէն իսկ Լէնինկրատի մէջ քառամեայ դասընթացքներ սարքուած են ասոնց համար:

*** Միեւնոյն ատեն, Լէնինկրատի մէջ բացուած է մասնաւոր դպրոց մը, օտար աշխատաւորներու համար: Դպրոցը արդէն ունի 150 ուսանողներ: Դասաւանդութիւնները կը կատարուին անգլերէն եւ գերմաներէն: «Իզվեստիա» կը գրէ թէ դպրոցին նպատակն է գործիչներ պատրաստել արտասահմանի համար:

Վարժարանը ունի երկամեայ եւ միամեայ դասընթացքներ:

ՆՈՐ «ԴԱՒԵՐ»

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Կեդր. Կոմիտէն որոշեց պաշտօնանկ ընել շաքարի թրըստին վարչական խորհուրդը: Ամբաստանութիւնը այն է թէ խորհուրդին անդամները պակաս հաշուած են բերքին թիւերը, դաւադրած՝ արմտիքի մթերքը պետութենէն ծածկելու համար:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Իբրեւ հետեւանք դրամական դժուարութեանց, խորհրդային իշխանութիւնը հրամայեց 1931 դեկտ. 31էն առաջ վերադարձնել գիւղացիներու,հաւաքականտնտեսութեանց, գործակցականներու եւ ուրիշ ձեռնարկներու տրուած վարկերն եւ կարճ պայմանաժամով փոխառութիւնները: Հոկտ. 31ին պետական դրամատունը փակեց բոլոր ընթացիկ հաշիւները եւ այսուհետեւ պետական ձեռնարկներու համար հաշուընթացքներ պիտի բանայ բոլորովին նոր դրութեամբ խստօրէն կիրարկելով առեւտրական սկզբունքները: Ձեռնարկները պիտի պատրաստուին ինքնապաշ դառնալ:

Խորհրդային մամուլը կը գանգատի որ պետական ձեռնարկները պէտք եղածին պէս չեն պատասխանած անցեալ յուլիսի հրամանագրին, որ կը ծանուցանէր ելմտական նոր քաղաքականութիւնը:

Ձեռնարկներու տնօրէնները դիմադրած են, առարկելով թէ խիստ համարակալութեան եւ հաւասարակշիռ ելմտացոյցի պահանջները չեն համապատասխաներ կառավարութեան հրահանգին՝ որ կը տրամադրէ ամէն գնով յաջողցնել երկրին ճարտարարուեստացումը: Թերթերը «քաղքենի պատեհապաշտութիւն» կը տեսնեն այս առարկութեան մէջ եւ կը թելադրեն հաշտեցնել երկու պահանջները, քանի որ Կեդր. Կոմիտէն իրագործելի գտած է երկուքն ալ:

«ՊՐԱՎԴԱՆ» ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Անգամ մը գրած էինք թէ Մոսկուայի հրամանով պարտադիր բաժանորդ կ'արձանագրեն Հայաստանի մէջ, տարածելու համար Մոսկուայի այդ ռուսերէն պաշտօնաթերթը:

«Պրոլետար» թերթը (9 հոկտ.) նորէն կը գրէ թէ, համաձայն «Պրավդայ»ի Անդրկովկասեան ներկայացուցչութեան որոշման, հոկտեմբերի 9էն մինչեւ 28 պէտք է արձանագրել 100,000 բաժանորդ ամբողջ Կովկասի մէջ: Այս որոշումը կուգայ յիշեցնել նաեւ Անդրկովկասեան երկրային կոմիտէին: Վրաստանէն կը պահանջուի 40,000 բաժանորդ:

«Պրոլետար» կը գանգատի, որ Թիֆլիսի մէջ «Պրավդա»յի բաժանորդներուն թիւը 4680ը չանցնիր, եւ կը թելադրէ աւելցնել:

Կոմունիստ կուսակցութիւնը որոշած է ամէն գնով 3 միլիոնի հասցնել «Պրավդա»յի բաժանորդներու թիւը բովանդակ ռուսական կարմիր կայսրութեան մէջ:

Խնդիրը, սակայն, այդ թիւին մեծութիւնը չէ: Կարեւորն այն է, որ ամէն գնով կ'աշխատին ռուսերէն թերթը տարածել «ազգային» հանրապետութիւններուն մէջ: Որպէս զի օր մը ամբողջ կայսրութիւնը խօսի մէկ լեզու, ռուսերէն:

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Իբրանոսեան եղբայրները ելմտական գործավարութեան դէմ երեքուկէս միլիոն ոսկիի դատ բացած են:Անոնց ամէնէն մեծ եղբայրը քանի մը տարի առաջ անժառանգ մեռած ըլլալով, անոր հարստութիւնը պետական գանձին միացած էր: Ելմտական գործավարութիւնը այդ թողօնը եօթը միլիոն ոսկիի վաճառած էր: Բայց Պուլկարիա գտնուող կրտսեր Իբրանոսեանը Պոլիս երթալով դատարան դիմած է Ելմտական գործավարութեան դէմ, պնդելով թէ հանգուցեալ եղբօրը հետ գործի ընկեր էր:

Դատը պիտի տեսնուի Էնկիւրիի Առեւտրական դատարանին առջեւ: Իբրանոսեանին փաստաբանն է համալսարանի դասախօս Ճէվտէթ Թէրիմ պէյ, որ պիտի ստանայ 350 հազար ոսկի:

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Աշնան հետ Նովորոսիսկի մէջ սկսան հայկական ներկայացումները: Բեմավար Բուրջալեան, մարզելով տեղւոյն երիտասարդները, կազմած է խումբ մը, եւ թատերական գեղեցիկ երեկոյթներ կուտայ գրեթէ ամէն շաբաթ:

Հիւսիսային Կովկասի պետական արեւելեան ազգագրական երաժշտական երգեցիկ խումբը, ղեկավարութեամբ Սահառունիի, շրջան կ'ընէ ամբողջ Հիւսիսային Կովկասի մէջ, մինչեւ Սեւ ծովուն եզերքները, համերգներ տալով հայ ցիրուցան ժողովուրդին:

Այս խումբը շուտով կը մեկնի Ուկրայնա, անկէց Մոսկուա:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Այսօր, կիրակի միութեան գնդախաղի խումբը կը մեկնի Cloyes-sous-Bois մրցելու համար տեղւոյն U. S. Cloyes (1) խումբին դէմ:

Անցեալ կիրակի Շավիլի խումբը forfaitով յաղթեց U. S. Bâtiment խումբին, իսկ C. A. IV (H. C.)ն որ երեք շաբաթ առաջ, վիռօֆլէյի դաշտին վրայ ներկայ չէր գտնուած, Ligue de Parisի կողմէ 75 ֆրանք տուգանքի ենթարկուած է:

Կ. Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՄՊԻՈՆ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պրիւսէլի համալսարանին մէջ բացուած է հայագիտութեան եւ բիւզանդագիտութեան ամպիոն մը: Դասախօսելու հրաւիրուած է Փրոֆ Ն. Ադոնց, որ արդէն մեկնած է Պելժիա:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

Կ'ուզէ՞ք կալուած մ'ունենալ Cote Vermeilleի մէջ,

Կ'ուզէ՞ք ձեզի ապահովել դրամագլուխ մը որ կրնայ հինգ տարուան մէջ բարձրանալ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ֆրանքի: Մասնակցեցէք Միջերկրականը եզերող 280 հեքթար կալուածի մը գնման: Այս կալուածը բաժնուած է 800 հողամասերու, 3500 մեթր տարածութեամբ եւ 10,500 ֆր. արժէքով, վճարելի 5 տարուան մէջ: Մերձակայ փլաժի ափերու քառակ. մեթրի արժէքը 20 ֆր. ըլլալով ծովեզերեայ ափերուն ք. մեթր պէտք է հաշուել 50 ֆր.:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՇԱՀԱՒՈՐ ԳՈՐԾ

Դիմել՝ Jean Lavandier, 79 Fbg. St. Denis, Paris, Tél. Prov. 17 60

Պատրաստուելու համար քննութեանց, մրցումներու եւ վկայական ստանալու, պատանի կամ չափահաս կրնան դիմել դաշնակի, սոլֆէժի եւ երգերու փորձերու համար

ՕՐ. ԺԱՄՊԱԶԻ (1er prix)

Անդամ «Musica» երաժշտանոցի քննիչ մարմնին, նախկին աշակերտ Morpainի եւ Lazare Lévyի, ուսուցիչներ երաժշտանոցի,

Հասցէ՝ 61 Rue de Flandre, Paris (19e).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՎԱՆ ՄԻԽԱՅԼՈՖ ԿԱՄ «ՎԱՆՉԷ» ԱՅԼ ԱՆՈՒԱՄԲ «ՓՕՔՐԻԿԸ»

Ըստ աւանդութեան, Վանչէ կը ծնի Մակեդոնիոյ մէջ, մերթ մէկ, մերթ ուրիշ կալի մը իբրեւ հասարակ անձ մը:

Իրականութեան մէջ, յաճախ բնակավայր կը փոխէ: Անցեալ օր Սոֆիա էր՝ երբ քահանայ ծպտուած իր քահանայական վերարկուին տակ ատրճանակները ծածկած: Իր նախընտրած բնակարանը կը գտնուի քաղաքէն 12 քիլոմեթր հեռու գիւղի մը մէջ, ճերմակ տուն մը, որուն առջեւէն երբ անցնին, Պուլկարները չարաճճի կերպով աչք կը քթթեն: Այսուհանդերձ, անկողին փոխելը կը սիրէ:

Մօտէն եթէ նայիք, Վանչէ գէշ մէկը չէ: Միայն մէկ թերութիւն ունի, կը սպաննէ անոնք որ իր կարծիքէն չեն: Այսքան: Արգելք չի կրնար հանդուրժել, որով կը ջնջէ զանոնք: Տուէք իրեն ինչ որ կը փափաքի, անմիջապէս պիտի պարպէ իր ատրճանակները եւ ձեռնառումբերը: Ինքն է որ այսպէս կը գրէ իր թերթին մէջ որ կը կոչուի «Մահ կամ Ազատութիւն»: Առայժմ, կ'ազդարարէ թէ անկարելի է որ կանգ առնէ: Ի՞նչ պիտի պատահէր եթէ չսպաննէր:Պուլկարիան պիտի վխտար մարդերով, որոնք չեն մտածեր Վանչէի պէս: Զարհուրելի բան մը պիտի ըլլար:

Իսկ Սոֆիայի կառավարութիւնը ի՞նչ կ'ըսէր այս դէպքին մասին:

— Մեր երկրին մէջ բառ, հայդուկ բառը միանգամայն կը նշանակէ հերոս եւ աւազակ: Մեր ամբողջ բանաստեղծութիւնը կ'երգէ հայդուկներու փառքը: Ի պատիւ անոնց կը կանգնենք յուշարձաններ անոնց կը հիւսենք պսակներ: Այդ՝ ժողովուրդին արեան մէջն է:

— Հետեւաբա՞ր:

— Հետեւաբար, երբ Թուրքերուն օրով կ'երգէինք անոնց գովքը, եւ քանի որ Սերպերու իշխանութեան տակ նոյն պատճառները կը մնան, չենք կրնար մեր ժողովուրդին հաւատացնել թէ երէկուան հերոսը այսօր աւազակ մըն է:

Այս բանը տեսնուեցաւ արդէն անցեալ տարի Փունէֆի սպանութենէն յետոյ, Միխայլօֆի բռնատիրութեան 150րդը կամ 160րդը: Կառավարութիւնը ուզեց գրաւական մը տալ օտար հանրային կարծիքին: «Փօքրիկ»ին դատավարութիւնը որոշուեցաւ: Գիտէք արդէն թէ Միխայլօֆ ոտքի վրայ կ'ապրի Մակեդոնիոյ ամէնէն բարձր լեռներուն մէջ: Չէին կրնար զայն փնտռելու երթալ հոն ուր միայն պերճանքի ամէնէն մեծ թռչունները կ'երթան: Իր երկիրը իրողութիւնն անոր իմաց տուաւ պաշտօնաթերթին մէջհրատարակուած նօթագրութեամբ մը:Երկու հարիւր չորս փաստաբաններ կռուեցան ամբաստանեալը պաշտպանելու պատուին համար: Դատը տեղի ունեցաւ: Ատրճանակաւորներու ամբողջ բանակը, Սոֆիայի հազար փոքր հայդուկները կը պաշարեն դատարանը: Դատաւորները կը վախնան, երդուեալները կը դողդղան: Վանչէ Փիրինի գագաթէն թռած է Վիտոշի գագաթը եւ հոն, 1200 մեթր բարձրութեան վրայ կը սպասէ՝ տիրապետելով Սոֆիային: Յանկարծ, երկնքին մէջ կ'երեւի ազդարար աղեղը:Օդը կը պայծառանար: Վանչէ անպարտ արձակուած էր: Վերջապէս քաղաքը շունչ կը քաշէր:

ՈՒՐ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՈՐ ԿԸ ՏԻՐԷ

Պատրաստ էի: Մարդը կրնար գալ.

Անծանօթի մըն էր որ կը սպասէի:

Նախորդ իրիկունը, հիւրն եղած էի մէկու մը որ կրնար խաղաղութեամբ պառկիլ: Պարանը վիզս ալ անցընեն, անունը չպիտի տամ: Մե՛ղք, կացութիւնը ձեզի խնդուք պիտի պատճառէր, մինչեւ հիմա մինակս միայն կը զուարճանամ: Արհեստին փոխր շահերն են ասոնք: Ընկերութեան մէջ իր գրաւած դիրքը զինք կ'արգիլէ յաճախելէ օրէնքէ դուրս մարդոց: Այսուհանդերձ, պարոն ահաբեկիչներուն հետ լաւ յարաբերութիւններ ունէր, գիշերուան մութին զանոնք կ'ընդունէր, անոնց հետ ճաշելով:

— Կը համակրի՞ք ինծի, հարցուցեր էի:

«Ոչ», պատասխանելու համարձակութիւնը չէր ունեցեր:

— Լա՛ւ ուրեմն, մի վշտացնէք զիս:

«Զիս մտցուցէք որջին մէջ: Ուր որ զարնեմ, անմիջապէս զիս կը նստեցնեն եւ առաջնակարգ ճառախօսներ կը սկսին այսպէս .— Մակեդոնիան, պարոն, 1893ին...: Ու ձանձրացայ 1893ի Մակեդոնիայէն ալ, 1930ի Մակեդոնիայէն ալ: Անշուշտ, Մակեդոնիոյ հանդէպ անտարբեր չեմ: Անոր հանդէպ ամէնէն խոր յարգանքը կը տածեմ: Բայց, ես ո՛չ պատմաբան եմ, ո՛չ ալ բախտագուշակ:

«Անցեալը եւ ապագան իմ ձեռնհասութեանս սահմաններուն մէջ չեն մտներ: Նիւթապաշտ եմ եւ միայն, ներկայ ժամանակով կը սնանիմ: Պահեցէք ձեր փրոփականտի գրքոյկները: Պէտք պիտի ըլլար որ ամբողջ վակոն մը վարձէի, Ֆրանսա տանելու համար ինծի տրուած բոլոր գրքոյկները: Երբ սենեակէս ներս կը մտնեմ, չեմ գիտեր, ուր նստիմ, ուր պառկիմ: Թէ ի՞նչ պիտի ընեմ զանոնք: Շատ պարզ է: Այս գեղեցիկ գրքերուն թերթերովը, պիտի շինեմ ձագարներ, անոնց մէջը պանիր պիտի լեցնեմ եւ զանոնք պիտի ղրկեմ նուիրատուներուն, որովհետեւ, ապերախտ մէկը չեմ եւ որովհետեւ, նուէրին պէտք է պատասխանել նուէրով: Օգնեցէք ինծի: Դուք այնքան ազնիւ էք: Ցոյց տուէք ինծի լաբիրինթոսին մուտքը:

— Կ'ուզէք ուրեմն որ գա՞նկս պայթեցնեն:

— Ձեր գանկը, պարո՛ն, այնքան սիրելի է ինծ համար, որքան իմս:

Այս ինքնաբուխ յայտարարութիւնը բզեց տարաւ դիմադրութեան վերջին ամրութիւնները:

(Շար.)

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ

Անուշի եւ Մօսիի դերերուն մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՕՓԵՐԱ

ՀԱՅ «ՏՐԱՄ—ՕՓԵՐԷԹ» ԽՈՒՄԲԸ, ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԴԵՐԱՍԱՆ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ "ՍԻՓԱՆ,, ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ Յ Ո Վ Հ. Թ Ո Ւ Մ Ա Ն Ե Ա Ն Ի

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ 50 ՀՈԳԻ 50

"ԱՆՈՒՇ"

ՄԵԾ ՕՐՔԵՍՏՐ 15 ՀՈԳԻՆՈՑ 15

Օփերան 4 արար 6 պատկեր

ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 2 30ԻՆ

MAISON DE LA MUTUALITÉ 24, Rue S^t. Victor Paris (5) Métro Place Maubert - Mutualité

Օրքէստր ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ, Սարօի դերը կը կատարէ Պ. Գ. ՄԵՀՏԵՐԵԱՆ

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 20, 15, 10 ՖՐԱՆՔ

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ԿԻՇԷՆ

ՏԻԿ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ խնկլազարուած Անուշի դերին մէջ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

Օգտուեցէ՛ք հայրենակիցներ

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՅ ՄԵԾ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ ԵՒ ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

AU TAILLEUR DE CHOISY — ՊՕՂՈՍ ԳՕՐԳԻԿԵԱՆ

31 ROUTE DE CHOISY, ՄԷԹՐՕ PORTE DE CHOISY

Մեծ ձեռք արանց եւ կանանց կերպասէ, կապարտինէ ամէն տեսակ հագուստներու, վերարկուներու, կաշիէ բաճկոններու (veston cuir)

Թրէնչ քօթերու եւայլն։

Տակուն կերպաս, խնամուած աշխատանք եւ հրապարակի գիներէն անբաղդատելիօրէն աժան։

Նախքան ձեր գնումները, այցելեցէք մեր վաճառատունը, անձամբ համոզուելու համար։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 17 — ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17 գնումներու վրայ հարիւրին 10 զեղչ։

կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ չափի վրայ եւ կը գոհացնենք ամենադժուարահաճներն իսկ։

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԱՌԻԹԷՆ

TAILLEUR **LÉON BILEZIKDJIAN**

57 Rue Clignancourt

ԿԱՐԵՒՈՐ ԶԵՂՉ տեղափոխութեան պատճառաւ, մինչեւ Նոյեմ. 5

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց*

ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ։ ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային հիւանդանոցին։

44 Rue Poissonnière, մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ, 27 Rue Bleue, *մէթրօ* Cadet, Tél. Taitbout 54-..

կ'ընդունի 9—20.30, Կիրակի 10—13. նորագոյն մէթոտով կը բժշկէ լի...տերը, շարժող ատամները, Xճառագայթ, Ուլթրա վիոլէթ, սրսկում։ Կը շի... ատամնաշարեր, ոսկիէ, փլաթինէ քուրոններ։ Նպաստաւոր պայմաններ ... խատաւորներու։ Ընկ. ապահովագրութիւն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԳԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Դպրոցական գիրքեր *Այբբենարան 1, քերական 2, Լուսաբեր այբենարան 6, Լուսաբեր Ա. Բ. Գ. Դ. 8, 10, 12, 14, Թանգարան Հ. եւՋ. Աստուր, տարրական Ա. Բ. 6, 8, Միջին Գ. 10, Դ. եւ Ե. տարի 12, Թուաբանութիւն Ատրունի տարրական 8, միջին 15, բարձրագոյն 25, Զրուցատրութիւն 2.50, 5, 8, 10, Հայերէն նամականի 15, բառարաններ ֆրան. հայ. 10, 30, 75, հայ. ֆրան. 15, 60, 100, երգարաններ 40, 30, 15, 10 ֆրանք։*

Թատերական գիրքեր *Տիկինը կը ննջէ 3, Դեղին ձեռնոցը 4, Խէչօին Թուղը 2.50, Եօթանասուննոց փեսացուն 2.50, Մարդս կատարեալ չէ 4, Շատախօս սափրիչը 3, գաւաթ մը թէյ 3, Գառնուկը 3 ֆրանք։*

Պահանջեցէք ամէն տեսակ գիրքեր եւ պիտի գտնէք ամէնէն աժան եւ ԱՆՄՐՑԵԼԻ գիները։

Դիմել՝ Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թեւլադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Sociale*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis,

Tramway 39, 40, 42, 5:

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիօնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ԲԺԻՇԿ ԺԱՆ ՌՈԺԻՆՍԿԻԻ

Սրտի եւ կնոջական հիւանդութիւններ, գիրութիւն։ Կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուրբաթ ժամը 2—4 եւ ժամադրութեամբ, 10 rue Lord Byron, *մէթրօ* Etoile, Tél. Elysée 22—79.

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris (6.)

Ֆրանս. լեզուի գործն. վարժ. 1. Ֆրանս, լեզուի ձմեռն. դասընթ. մը կը բացուի Նոյմբ. 3ին։ Ամենաքիչը 16 ժ. ֆրանս. լեզուի գործն. դաս. եւ հայերէնէ ֆրանս. թարգմ., 17 դասախօսութ. 1 գեղարուեստ. պտոյտ։ 1 ամիսը 195ֆ. 4ամս. հմր. 500։ Միմիայն դասախ. ներկայ գտնուիլ փափաքողներուն կը տրուին մասն. քարթեր, 1 ամս. հմր. 80 ֆ., 2, գիշերային դասեր, շաբաթը 5 անգ. Բշ. Գշ. Դշ, Եշ. եւ Ուր. ժ. 20—23, Զորեքշ, օրուան դասնթ. յատկացուած է վաճառակ. ֆրանս. մէկ ամս. հմր. 100, 4 ամս. 325, մանրմ. հմր. դիմել տնօրէնին Robert Dupouey*ի*, 101 Bld. Raspail, Paris (6).

PHARMACIE COMMERCIAL

de la Place Clichy 6 Place Clichy, Paris (9)

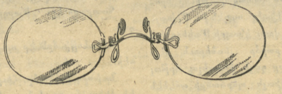

Ուր պիտի գտնէք ակնոցներու ձոխ ձեռք, աչքի քննութիւնը կը կատարուի ձրի Պ. Գ. ՄԵԼԻՔԵԱՆի կողմէ, վկայեալ Պեռլինէն։

PHOTO ACOUSTIQUE OPTIQUE

Métro et Nord Sud Place Clichy Tél. Cent. 65—18

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղ-թ. ու միզ. Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեր խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ։

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ			
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

3 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1715

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՈՒԺԸ

Երկու հազար եւ աւելի ժողովուրդ խռնուած էր, կիրակի օր, «Միւթիւալիթէ»ի փառաւոր սրահը, տեսնելու եւ լսելու համար Յովհ. Թումանեանի «Անուշ»ը։

Կ'ըսենք՝ ժողովուրդ, — ոչ թէ ընտրանի կամ «ընտրեալ հասարակութիւն»։

Այս բառը — ժողովուրդ — մեզի համար ունի այն իմաստը ինչ որ «պրոլետարիատ»ը՝ դասակարգային առումով։ Բայց առանց այս վերջինին գիտական սեղմումներուն։

Անցեալ յունիսի Կոմիտասեան երգահանդէսէն յետոյ, այս երկրորդ անգամն է որ միեւնոյն սրահը կը թնդայ հայրենի խօսքի ալիքներուն մէջ, հարազատ յոյզերով եւ բուռն ծափերով։

Կը նշանակէ թէ որքան խոր է ծարաւը՝ հայրենի երգին ու երգիքին։

Միեւնոյն պատկերը ունեցանք անցեալ շաբթու ալ, երբ կը տօնուէր Դաշնակցութեան Օրը, Փարիզի մէջ։ Եւ առհասարակ մխիթարական է պատկերը՝ միւս բոլոր հանդէսներուն, քաղաքական, հայրենակցական թէ գեղարուեստական։

Բայց, չմոռնանք ափսոսալի պարագաներն ալ։ Շաբաթ գիշեր, Շահ-Մուրատեանի երգահանդէսին, ներկաներու թիւը հարիւրը չէր անցներ, թերեւս մէկ չորրորդն ալ՝ «հրաւիրեալ»...։

Կ'ընդունինք, պատճառը այն է որ, վերջին շաբթներու ընթացքին, իրար կը հրմշտկեն երեկոյթներն ու ցերեկոյթները, եւ ժողովուրդը յաճախ կը շուարի։ Երբեմն ալ մանր-մանր կը հաշուէ, յիշելով տնտեսական տագնապը։

Աչք մը՝ «Յառաջ»ի չորրորդ էջին վրայ, կրնայ գաղափար տալ սարքուած հանդէսներու եւ ներկայացումներու խճողման մասին, Փարիզէն մինչեւ յետին գիւղաքաղաքը։

Այսպէս կամ այնպէս, ակներեւ է պահանջը՝ հայրենի յուշերու,— երգին ու խաղին, բարբառին ու տենչերուն։ Եւ երախտագիտութեան արժանի են մտքի եւ արուեստի բոլոր այն մշակները, որ կը քամեն իրենք զիրենք, փոխարէն ապահովելով տարրական, երբեմն ապրուստ մը։

Պէտք է ըլլալ երգիչ, դերասան, արուեստագէտ կամ վաստակաւոր, իմանալու համար թէ ի՛նչպէս կը վարձուի սրահ մը, ի՛նչպէս «կը տեղաւորուին» տոմսակները, եւ ի՛նչ հոգեհան երկունք է որ կը տեւէ, ներկայացման մը որոշումէն մինչեւ իրագործումը։

Եթէ կիրակի օր աչքերը կը կշտանային բազմութեան յորդումէն եւ խանդավառութենէն, շաբաթ գիշեր ալ, կարելի չէր զսպել դառնութեան կսկիծը, երբ, մոռնալով տիրող ամայութիւնը, ներկաները կը պահանջէին որ Շահ-Մուրատեան «Հայաստան»ը երգէ, յայտագրէն դուրս...

Ցիր ու ցան կը յիշենք այս իրողութիւնները, լուսաւորն ու կսկծալին, շեշտելու համար թէ ի՛նչպէս վառ կը պահուի հրագը, այս պղոտաներուն վրայ։ Ու քիչ մը ամէն տեղ։

Հարկ է որ ըմբռնենք, վերջապէս, թէ պլատոնական համակրանքը ամէն բան չէ, երբ կ'ուզենք յագեցնել մեր հոգեկան ծարաւը, հայկականէն մինչեւ ամենաբարձր գեղարուեստականը։

Միջանկեալ յիշենք որ, շաբաթ գիշերուան երգահանդէսին, երիտասարդ ջութակահար Ժ. Սինանեանի նուագած երկու օտար կտորներուն համար՝ հեղինակի վարձք է պահանջուած երեք հարիւր ֆրանք։

Արդ, ինչ կ'ընենք իբրեւ հաւաքական ճիգ, զօրացնելու համար մեր մտքի եւ արուեստի մշակներուն դիմադրական, արտադրական կարողութիւնը։

Խօ՞րթ են այս բացատրութիւնները։ Բայց չէ՞ որ կը գտնուինք Եւրոպայի սալայատակներուն վրայ, ուր իւրաքանչիւր քայլին վճարքն է որ գլուխ կը ցցէ...

Անհատական ձեռնարկներ միշտ ալ պիտի ունենանք։ Մեր արուեստագէտներն ալ միեւնոյն ժողովուրդին զաւակներն են։ Տոկուն եւ աննկուն։

Անհաւասիկ երգչախումբ մը, «Սիփան»ը, որ ձեւ ու մարմին առաւ անհատական ճիգերով, կրնայինք ըսել՝ գիշերաջան տքնութեամբ, եւ այսօր կը փնտռուի։ Կայ երկրորդ խումբ մը եւս, «Կոմիտաս»ը, աւելի համեստ։

Մարսէյլի եկեղեցիին բացման առթիւ, երգչախումբ մը կազմելու ձեռնարկեց Կոմիտասի առաջին սաներէն մէկը։ Պիտի ուզէինք որ դառնար տեւական։ Տեղական ուժերով խումբեր կազմուած են Լիոնի եւ Տէսինի մէջ։

Արդ, միայն վայելքի օրերո՞ւն պիտի յիշենք այս համակրելի ճիգերը։ Մեր պարտականութիւնը կը վերջանա՞յ տաւրին քանի մը տոմսակ առնելով։

Մեծագումար նուէրներ եւ կտակներ կ'ըլլան եկեղեցիներու համար։ Նոյն իսկ դրամ չի խնայուիր աւելի շքեղ շուրջառներ, զարդարուն շապիկներ գնելու համար։

Դուք լսեցի՞ք ո՛ր եւ է շօշափելի յատկացում՝ հայկական թատրոնի կամ երաժշտութեան համար,

Շռայլ գումարներ կը ծախսուին օտար նուագախումբեր վարձելու համար։ Իսկ ինչո՞ւ այնքան ժլատ ենք, կամ չունինք նախընտրութեան իրաւունք, երբ հայկական միութեան մը հետ է մեր գործը։

Արուեստը հայրենիք չունի։ Բայց ի՞նչ կ'արժէ հայրենիքը առանց սեփական արուեստի։ Առանց անոր ամենակալ ուժին։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ ՈՐ ՀՐԱՆԴ ՃԱՆԻԿԵԱՆ ՉԱՐԱՉԱՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ Է ԹՈՒՐՔ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

ՅԱԿՈԲ ԱԲԻԿԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին պահուն ստացանք Պէյրութի «Ազդակ»ը (24 Հոկտեմբեր), որ կը հաստատէ մեր տուեան լուրը՝ թէ տարաբախտ Հրանտ Ճանիկեան (կարապետ Վիտինեան) ո՛չ թէ անձնասպան եղած է՝ այլ չարաչար սպաննուած է Թուրք ոստիկաններուն կողմէ։

Հաստատողն է՛ նոյն ինքն Յակոբ Աբիկեան, կեսարացի ապուխտավաճառը, որ սահմանէն դուրս հանուած եւ Եգիպտոս վերադարձած է։

Թուրք ոստիկանները Ճանիկեանը ծեծի տակ սպաննելէ յետոյ, տարբեր կախեր են շոգենաւին ճեմիշը...

Մանրամասնութիւնները վաղը։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Անգլիոյ համալսարաններու կողմէ, կատարուած ընտրութեանց արդիւնքն է եղած 8461 ձայն ընդդէմ 3104ի։ Շահողն է պահպանողական Սըր Հըրահամ Լիտըլ՝ ընդդէմ իր անկախ հակառակորդին։

Այս կերպով Ազգային Միութեան կուսակիցներու թիւը կ'ըլլայ 554. ընդդիմադիրներունը՝ 57։

Ընտրուածներէն կան 2 երեսփոխաններ, որոնք տակաւին իրենց դիրքը չեն ճշդած հանդէպ կառավարութեան։ Կը պակսի նաեւ համալսարանի մը ընտրութեանց արդիւնքը՝ երկու աթոռներու համար։

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

2500 թեկնածուներ՝ որոնց 451ը կիներ, կը պատրաստուէին [illegible] Թաղապետական 1385 աթոռներու համար։ 213 թեկնածուներ արդէն՝ ընտրուած կը յայտարարուին՝ այն պատճառով որ իրենց դէմ մրցող չունին։

Թեկնածուները կը բաժնուին հետեւեալ կերպով,— Պահպանողականներ 1110,— Աշխատաւորականներ 1100,— յառաջդիմականներ 68, համայնավարներ 85, անկախներ՝ 61, ուրիշ կազմակերպութիւններ 54։

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԸ

Մաքտոնըլտ տակաւին չէ ճշդած դահլիճին նոր կազմը։ Այդ մասին երկարօրէն պիտի խորհրդակցի Հէրպըրթ Սէմուըլի եւ Պոլտուինի՝ ազատական եւ պահպանողական պետերուն հետ։ Կ'ըսուի թէ կարգ մը քաղաքական շրջանակներ՝ կը փորձեն ճնշում բանեցնել Մաքտոնըլտի վրայ, որպէսզի դահլիճին կազմին մէջ, նշանակելի կերպով շատցնէ պահպանողականներու թիւը։ Սակայն պահպանողական պետերը դէմ են այս տեսակէտին, ըմբռնած ըլլալով թէ այդ պարագային դահլիճը պիտի կորսնցնէ իր ազգային դիմագիծը։ Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ երեք պետերը՝ Մաքտոնըլտ, Պոլտուին եւ Հ. Սէմուըլ համաձայն են այս կէտին վրայ և մէկդի դնելով կուսակցական նկատումները, պիտի պահպանեն դահլիճին ազգային դրօշմը։

ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Կլոր Սեղանի դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբը հրատարակութեան տուաւ տեղեկագիր մը, որով այն կարծիքը կը յայտնէ թէ Հնդկաստանի սահմանադրական հարցին լուծումը կը կայանայ հնդկական պետութեանցեւ նահանգներու դաշնակցութեան մէջ։

Այս զեկոյցով, յանձնախումբը կը յանձնարարէ կազմել գերագոյն խորհուրդ մը, որ բաղկացած ըլլայ նահանգներու 200 եւ պետութեանց 80 ներկայացուցիչներէն, ինչպէս նաեւ կառավարիչներու կողմէ նշանակուած փոքրաթիւ ներկայացուցիչներէ։ Կը յանձնարարէ նաեւ կազմել երկրորդ խորհուրդ մը՝ բաղկացած 300 անդամներէ, որոնց 100ը՝ իբր պետութեանց ներկայացուցիչ։ Այս խորհուրդներու թեկնածուները պէտք է ընտրուին ազատ քուէարկութեամբ։

Անգլիոյ ընտրութիւնները եւ Հնդկաստան

ԽՌՈՎՈՒԹԵԱՆ ՎԱԽԵՐ

Պոմպէյէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, հնդիկ հանրային կարծիքը անհուզողով իմացաւ անգլիական ընտրութեանց արդիւնքը եւ մեծ մտատանջութիւն կը յայտնէ Հնդկաստանի ապագայ կազմակերպման համար։ Քաղաքական բուռն ըմբոստացման մը վախեր կան։

Կ'ենթադրուի թէ բազմահազար այն Հնդիկները որոնք սովի մատնուած են տնտեսական տագնապին հետեւանքով, դիւրաւ պիտի յարին կանոնի դատին, եթէ յեղափոխական շարժումը վերսկսի։ Կառավարութիւնն արդէն նախազգուշական միջոցներու դիմած է, որպէսզի ի պահանջել հարկին զօրախումբերը կարենան արագօրէն միջամտել։ Լոնտոնի Կլոր Սեղանի անյաջող ելքն ալ աւելի խորացուցած է իսլամներու միջեւ տարակարծութիւնները։ Լահորի իսլամական խորհուրդին նախագահը Տքթ. Անսարի զգացուց անգլիական կառավարութեան թէ պէտք չէ նկատի ունենայ Լոնտոնի խորհրդաժողովին մահմետական պատուիրակները՝ անոնց կոթնելու համար, այն պարագային որ հնդիկ ազգայնականութիւնը բախի անգլիական կայսերապաշտութեան, ինչ որ ձախողութեան պիտի մատնէր Կլոր Սեղանը։

Իսկ Ալլահապատէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Սէյիտ Մահմուտ, Լուքնովի մէջ խօսելով, զգացուց թէ հնդիկ ազգային խորհուրդը մօտ ատենէն պիտի սկսի Հնդկաստանի անկախութեան համար վերստին պայքարիլ.

— Կլոր Սեղանին խորհրդակցութիւնն ըսաւ, կատարելապէս ձախողեցաւ։ Բացաւ անոնց աչքերը, որ կը հաւատային անգլիական կառավարութեան պարկեշտութեան։ Սկիզբէն իսկ պատուիրակներն ընտրուեցան այն ձեւով որ չկարենան իրարու հետ համաձայնիլ։ Մահմետական զանգուածներու շահերն՝ օրինակի համար, բոլորովին տարբեր են Լոնտոնի հինգ մահմետական ներկայացուցիչներու շահերէն։

Կացութիւնը Կիպրոսի մէջ

Անգլիոյ գաղթային նախարարութիւնը Կիպրոսի կառավարիչէն ստացաւ հեռագիր մը որ կը յայտնէ թէ կացութիւնը գրեթէ բոլորովին բարւոքած ըլլալ կը թուի կղզիին մէջ։ Ֆամակուսթայի շրջանը որ ըմբոստներու կեդրոնն էր, հանդարտած է եւ վերջերս կառավարութեան կողմէ կատարուած ձերբակալումները, ըմբոստները զրկած են իրենց ամէնէն կատաղի ղեկավարներէն։

Յունաստանի դիրքը հանդէպ Կիպրոսի

Աթէնքէն լուր կը տրուի թէ կազմուած է զինուորական եւ քաղաքային բարձրաստիճան անձնաւորութիւններէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որուն նպատակն է իբր միջնորդ ծառայել Կիպրոսի եւ Անգլիոյ։ Իր կողմէ հրատարակուած զեկոյցի մը մէջ, յանձնախումբը կը յայտարարէ թէ Յոյները որ այսօր ազատ քաղաքացիներ են, չպիտի մոռնան երախտագիտութիւնը որ կը պարտին Անգլիոյ եւ անկեղծ բարեկամութիւնը որ Յունաստանը կը կապէ Անգլիոյ ժողովուրդին, թէ իրենք, համոզուած են որ համաձայն «իր վեհանձն աւանդութեան» Անգլիա գոհացում պիտի տայ Կիպրոսի Յոյներու ձգտումներուն։

Այս յայտարարութիւնը ստորագրողներուն մէջ կը գտնուի նաեւ ծովակալ Քոնտուրիոթիս, Յունաստանի նախկին նախագահը։

Հակառակ ասոնց խաղաղ մտադրութեան սակայն, միւս կողմէ հեռագիրը կը հաղորդէ թէ Անգլիոյ հակառակորդներն ալ ուրիշ կերպով կը գործեն Յունաստանի մէջ։ Յոյն մամուլէն մաս մը կը պախարակէ «բիրտ եւ մերթ վայրագ եղանակը որով անգլիական զօրախումբերը զսպեցին ամէնէն անմեղ ցոյցերը»։

Նախորդ օր, կիրակի, Աթէնքի մէջ պատարագ պիտի մատուցուէր ի յիշատակ անոնց որ ինկան Կիպրոսի վերջին խռովութիւններու ընթացքին։ Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ պահանջեց որ պատարագը մայրաքաղաքէն դուրս մատուցուի։ Նման արարողութիւններ եւս տեղի կ'ունենան Սելանիկի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Ծովակալ Քոնտուրիոթիս որ գլուխը կը գտնուի Կիպրոսցիներու ի նպաստ շարժման եւ անոնց իրաւունքները պաշտպանող յանձնախումբին, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.— Ամբողջ յոյն ժողովուրդը՝ հայրենասիրական ցաւագին հպարտութեամբ մը կը հետեւի իրենց ազատութիւնը ստանալու համար, Կիպրոսցիներու մղած պայքարի անցուդարձերուն։ Որեւէ մէկը չի կրնար իր համակրութիւնը մերժել ժողովուրդի մը, որ իր անկախութիւնը կը պահանջէ։

Սելանիկի ազգայնական կազմակերպութիւնները, մեծ միթինկի մը մէջ՝ որոշեցին հանգանակութիւն բանալ՝ ի նպաստ Կիպրոսցիներուն։

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԴԱՇԻՆՔԸ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԵՐԿԱՐՍՁԳՈՒԱԾ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱ ՄՈՍԿՈՒԱ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային արտաքին գործավարը Լիտվինով Էնկիւրիէն մեկնեցաւ դէպի Իտալիա, խորհրդակցութիւնները վերջացած ըլլալով։ Լիտվինովի, Ըսմէթի եւ Թէվֆիք Րիւշտիի միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութիւններու մասին, հրատարակութեան տրուեցաւ զեկոյց մը որ կ'ըսէ.— Խաղաղութեան եւ բարեկամական սերտ յարաբերութեանց պահպանման վերաբերեալ տեսակցութեանց ընթացքին, հաստատուեցաւ տեսակէտներու կատարեալ նոյնութիւն մը»։ Լիտվինով խորհրդային կառավարութեան կողմէ։ Ըսմէթ փաշան հրաւիրեց Մոսկուա։ Ըսմէթ փաշան ընդունեց այս հրաւէրը։ Մեկնումի թուականը պիտի որոշուի յետագային։

Անցեալ ուրբաթ օր կնքուեցաւ համաձայնագիր մը, որով 5 տարի եւս երկարաձգուած կը յայտարարուի 1925 դեկտ. 17ի թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը, ինչպէս նաեւ յարակից երեք համաձայնագրերը, 1929 դեկտ. 17ի երկարաձգման եւ 1931 մարտ 7ի նաւային դաշնագրերը։

Թուրքիա ոսկի կը գնէ

Թուրքիա որոշած ըլլալով հաստատել ոսկենիշի դրութիւնը, միլիոններու արժէքով տոլար գնեց, կը հաղորդէ «Հավաս» գործակալութիւնը։

Ֆաշիստ եւ հակաֆաշիստ Իտալացիներ կը կռուին ֆրանսական հողի վրայ

Նիսի իտալական հիւպատոսարանի պարտէզին մէջ, ի յիշատակ պատերազմի ընթացքին սպաննուած Իտալացիներու, յուշարձան մը կանգնելու համար արարողութիւն մը կատարուեցաւ կիրակի օր։ Ներկաներէն շատերը այս առթիւ հագած էին սեւ շապիկ։ Այս առթիւ հակաֆաշիստները ցոյցեր կատարեցին եւ յարձակում գործեցին ներկաներէն մէկ քանիներու վրայ։ Յարձակում գործուեցաւ ֆաշիստի մը եւ քահա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԹՈՄԱՍ ԱԼՎԱ ԷՏԻՍԸՆ

Երէկ կիրակի Հոկտ. 18 առաւօտեան դէմ, Ուէստ Օրէնճի (Նիւ-Ճըրզի) իր բնակարանին մէջ մեռաւ Թոմաս Ալվա Էտիսըն։

Իր առողջական վիճակը ծանօթ էր աշխարհին։ Երկու տարի առաջ անցուցած թոքատապէն յետոյ՝ Էտիսըն երբեք չգտաւ իր կատարեալ առողջութիւնը։ Վերջին ամիսներուն շատ քիչ ելաւ անկողնէն, իսկ վերջին շաբաթներու ընթացքին այնքան դժուարացած էր իր սննդառութիւնը որ հիւանդը ժամէ ժամ աւելի կը տկարանար։ Շաբաթ մը առաջ իր անձնական բժիշկը յայտարարեց թէ Էտիսըն հազիւ կրնայ ապրիլ շաբաթ մըն ալ, եւ այդ՝ շնորհիւ իր արտակարգօրէն զօրաւոր սիրտին։

Հռչակաւոր հնարիչը երբ զգացած է որ այլեւս անկարելի է իր առողջութեան վերահաստատումը, փափաքած է որ շուտով գայ մահը։ Իր ընտանիքի անդամներուն,—կնոջը եւ զաւակներուն,—խօսած է վերջին անգամ ու յայտնած թէ իր գործը վերջացած է եւ կ'ապահովցնէ իր սիրելիները որ կը նախընտրէ թողուլ այս աշխարհը՝ քան կրել իր տարիքին ու հիւանդութիւններուն բեռն ու ծանրութիւնը, իր հետ տառապեցնելով նաեւ իր ընտանիքին անդամները։

Իրաւ ալ, մեկէ աւելի հիւանդութիւններ անտանելի դարձուցած էին գործնական մեծ մտքի տէր եւ կեանքին մէջ հանգիստ չունեցող այս խուզարկուին վերջին օրերը։ Ինք կը գիտակցէր որ երբ երիկամունքի հիւանդութիւնը կը սանձուէր, գլուխ կը ցցէր միզարգելութիւնը, որմէ աւելի կամ նուազ չափով կը տառապէր 35-40 տարիէ ի վեր։ Քսան տարիներու հիւանդութիւն մըն էր նաեւ ստամոքսի կեղը, որ երբեմն զօրաւոր խիթեր կը պատճառէր։

Եւ եթէ նման պայմաններու մէջ Էտիսըն հասած էր իր կեանքի 85րդ տարուան եւ մինչեւ 83 տարեկանը կրցած էր կանոնաւորաբար շարունակել իր աշխատանքը, այդ ալ կը պարտէր ո՛չ միայն իր ունեցած յարմարութիւններուն, այլ մանաւանդ իր ձեռք առած նախազգուշացումներուն — ծոմապահութիւն, չափաւորութիւն, կանոնաւորութիւն եւլն։

Հնարիչին մահէն քանի մը ժամ յետոյ՝ իր ընտանիքին կողմէ հրապարակ հանուեցաւ զեկոյց մը, որ պատասխանն է յաճախ տրուած այն հարցումին թէ՝ արդեօք Էտիսըն մահէն առաջ փոխա՞ծ էր կրօնական իր համոզումները։

Ահա այդ զեկոյցին բովանդակութիւնը.

— «Հարցում ուղղուած է թէ արդեօք Պ. Էտիսըն մահէն առաջ փոխա՞ծ է կրօնական իր ըմբռնումը։ Էտիսըն ընտանիքին անդամները կը խոստովանին որ ասիկա բարդ հարցում մըն է եւ դժուար պատասխանելի մանաւանդ այն պատճառով որ հանգուցեալի հաւատալիքի մասին տարածուած են զանազան զրոյցներ հետեւանք թիւրիմացութեան։ Կարելի չէ ըսել որ Պ. Էտիսըն փոխած է իրեն վերագրուած ըմբռնումները, զորս երբեք չէ ունեցած։

«Ան երբեք անաստուած մը չէ եղած։ Թէեւ անդամ չէր որեւէ ուղղափառ դաւանանքի, ժինքը ճանչցողներէն ո՛չ մէկը կրնար կասկածիլ որ ան ակնածանք ունէր հանդէպ գերագոյն բանականութեան։ Եւ արդէն իր ամբողջ կեանքը, որուն ընթացքին տիրապետող էր իր մէջ սէրը դէպի մարդ արարածը եւ իր նմաններուն ծառայելու պատրաստակամութիւնը, կը ցուցնէ թէ ի՛նչպէս հաւատարմօրէն հետեւած է այն երկու պատուիրաններուն, որոնց մէջ կը պարփակուին ամենայն օրէնք եւ մարգարէք»։

Այս տողերէն անմիջապէս յետոյ՝ իբր զեկոյցի մաս, ընդօրինակուած են Մատթէոս աւետարանի 22րդ գլուխէն հետեւեալ հինգ համարները՝—

«Այդ միջոցին անոնցմէ մէկը որ ծանօթ էր օրէնքներուն, փորձելու համար հարցուց անոր.

«Վարդապե՛տ, ո՞րն է օրէնքին ամենամեծ պատուիրանը։

«Յիսուս պատասխանեց անոր.— Դո՛ւն պէտք է սիրես քու Տէր Աստուածդ քու ամբողջ սրտով, քու ամբողջ հոգիով եւ ամբողջ մտքով։

«Այս է առաջին ու մեծ պատուիրանը։

«Եւ երկրորդը ճիշդ նման է ատոր.— Դո՛ւն պէտք է սիրես քու դրացիդ քու անձիդ պէս։

«Այս երկու պատուիրաններէն կախումն ունին օրէնքն ու մարգարէները»։

Հանգուցեալին անձնական բժիշկը, որ եղած է նաեւ տարիներու իր բարեկամը, կը պատմէ հետեւեալ դէպքերը, որ տեղի ունեցած են վերջին հիւանդութեան միջոցին.—

«Աւթիւ մը, բաւական երկար լուռ խոկալէ յետոյ, Էտիսըն ըսաւ.— կա՞յ արդեօք հանդերձեալ կեանք մը թէ ոչ, այդ չէ խնդիրը։

«Իր մահէն քանի մը օր առաջ Էտիսըն նստած էր աթոռին վրայ եւ կը վայելէր հաճելի երազ մը, յանկարծ բացաւ իր աչքերը, յառեցզանոնք դէպի վեր, իր դէմքը լուսաւորուեցաւ ժպիտով մը եւ ըսաւ.— Շատ գեղեցիկ է հո՛ն, վերը։

«Մարդկե՞ր էր մեծ հնարիչը դէպի յաւիտենականութիւն առաջնորդող բարձունքները, բանե՞ր էր մեր երկրային տեսողութիւնը մթագնող քօղին եւեւ փայլող շողը, ո՞վ կրնայ ըսել»։

Հանգուցեալին մարմինը որոշուած է պահել իր աշխատանոցին մէջ երկու օր եւ ապա փոխադրել իր ծննդավայրը, ուր եւ պիտի թաղուի ամէնէն մեծ թիւով գիւտեր ընող այս հնարիչը։

***

Թոմաս Ալվա Էտիսըն ծնած է Օհայօ նահանգին Մայլըն փոքր քաղաքին մէջ, 1847 փետր. 11ին։ Իր նախնիքը 1730ին գաղթած են այս երկիրը։ Իր մեծ հայրը ամերիկեան յեղափոխութեան ժամանակ եղած է արքայական եւ շարժումին յաջողութիւն գտնելէն յետոյ անցած է իր ընտանիքով Քանատա, ուրկէ շարունակէ ապրիլ բրիտանական դրօշի հովանիին տակ։ Հայրը ապստամբած է բրիտանական իշխանութեան դէմ եւ 1837ին Քանատայէն փախչելով եկած հաստատուած է այն աւանը, ուր եւ ծնած է Թոմաս Էտիսըն։ Իր մայրը՝ որ ծնած ու դաստիարակուած է արեւելքի նահանգներուն մէջ, եղած է նաեւ ուսուցչուհի։

Կը հաղորդուի որ Էտիսընի դպրոցական ամբողջ կեանքը երկու ամիսէն աւելի չէ եղած։ Տասներկու տարեկանին սկսած է կարդալ գիտական նիւթերու նուիրուած գրուածքներ, միշտ իր մօր առաջնորդութեամբ։ Այդ տարիքին ալ մտած է գործնական կեանքի մէջ եւ սկսած է թերթ ծախել երկաթուղիի գնացքներուն վրայ։

Ժամանակ մը յետոյ ձեռք բերած է տաղաւար մը եւ դարձած է լրագրա-գրավաճառ, պահելով նաեւ գնացքի վրայ ունեցած գործը։ Բացած է նաեւ բանջարեղէնի խանութ մը։ Իր այս գործերուն համար իբր օգնական պահած է 11 ուրիշ տղաներ։

Տասնեւհինգ տարեկանին, երկաթուղիի իր երթեւեկած գնացքներուն կցուած բեռնատար կառք մը վերածած է ո՛չ միայն կրպակի մը, այլ եւ տպարանի մը ու քիմիական փորձերու աշխատանոցի մը։ Իր այդ տարիքին սկսած է հրատարակել իր տեսակին մէջ առաջին շաբաթաթերթը, շարելով, տպագրելով ու ծախելով շոգեկառքին մէջ։

Թերթը հազիւ մէկ տարի կրցած է շարունակել, որովհետեւ քիմիական փորձարկութիւններէն մէկուն միջոցին շիշ մը ֆօսֆոր թափած ու կրակ առած է։ Ասիկա պատճառ եղած է որ ապագայ հնարիչը կորանցնէ իր այդ գործը։

Էտիսըն անգամ մը վայրաշարժի առջեւէն խլած եւ ստոյգ մահէ ազատած է կայարանապետի մը տղան։ Իբր երախտագիտութիւն, փոքրիկին հայրը Էտիսընին սորվեցուցած է հեռագրիչի արհեստը։ Հեռագրական պաշտօնեայի իր աշխատանքը մեծապէս օժանդակած է ապագայ իր գիւտերուն։

1873ին Էտիսըն ամուսնացած է եւ ունեցած է երեք զաւակ, մէկ աղջիկ եւ երկու մանչ։ Իր կինը մեռած է 1884ին։ Երկու տարի յետոյ ամուսնացած է իր այժմու կնոջ հետ, որմէ նոյնպէս ունեցած է մէկ աղջիկ եւ երկու մանչ զաւակներ։

Այնուհետեւ Էտիսըն բարեփոխած ու կատարելագործած է հեռագրական բազմաթիւ գործիքներ եւ ընտրած է ազդանշան տուող նոր գործիք մը (ticker), որուն համար ստացած էր 50,000 տոլար։

Իր համբաւը տարածուած էր ամէն կողմ եւ իր աշխատանոցը Նիւ Եորքի մէջ դարձած էր կատարեալ ուխտատեղի մը։ Այցելուներու բազմութիւնը կը խանգարէր իր աշխատանքը։ Էտիսըն իր աշխատանոցը փոխադրեց Նիւ Ճըրզիի մէկ փոքր քաղաքը։

Մինչ այդ, Էտիսըն բազմաթիւ փորձեր կատարած էր՝ իրականացնելու համար իր մէկ երազը՝ որ էր ելեկտրական լամբարի գիւտը։ Մորկըն եւ այլ մեծ դրամատէրներ 300,000 տոլար տրամադրեցին Էտիսընի, որպէսզի լայն միջոցներով կարենայ հետապնդել իր նպատակը։ Այս ուղղութեամբ թափած իր աշխատանքները յաջողութեամբ պսակուեցան 1879ին, որմէ երկու տարի առաջ ըրած էր ձայնագիրի (ֆօնօկրաֆ) գիւտը։

1928ին՝ երբ Էտիսըն ստացաւ Ամերիկեան Խորհրդարանին ոսկի մետալը, անոր անունին Ուաշինկթընի մէջ [illegible] 1320 գիւտերու մենաշնորհը։ Այդ կը նշանակէ միջին հաշուով ամէն երկու շաբաթը մէկ գիւտ։

Իր գիւտերուն հետեւանքով հնարաւոր դարձած կամ զարկ ստացած ճարտարարուեստական հաստատութիւններու դրամական արժէքը նոյն թուականին պաշտօնապէս գնահատուեցաւ 15 միլիառ 599 միլիոն տոլար։ Ուրիշ խօսքով, հանգուցեալ հնարիչը այս երկրի հարստութեան վրայ միջին հաշուով տարեկան 30 միլիոն տոլար աւելցուցած է, եւ այդ աւելի քան 50 տարի շարունակ։

Էտիսընի կատարած մեծ դերը խոր երախտագիտութեամբ վեր հանուեցաւ 1929ին, երբ քաղաքակիրթ աշխարհը տօնեց ելեկտրական լամբարի գիւտին յիսնամեակը։

Այս ամփոփ տեղեկատուութենէն ալ պարզ է թէ ի՛նչ հսկայական դեր կատարած է Էտիսըն ճարտարարուեստի եւ մարդկային կենցաղի զարգացման տեսակէտներէն։ Բնական է որ նման անձի մը մահուան լուրը անմիջապէս հաղորդուէր ո՛չ միայն Մ. Նահանգներու, այլեւ աշխարհի ամէն կողմերը՝ շնորհիւ անթելի, հեռագրի ու հեռախօսի, որոնց այն օրուան կատարելութեան հասնելուն մեծապէս նպաստած է Էտիսըն։

Այս է պատճառը որ իր մահուան երկրորդ օրուան թերթերն իսկ լեցուն են ցաւակցական արտայայտութիւններով, որոնք կուգան աշխարհի ամէն կողմերէն ստորագրուած քաղաքական ու կրօնական պետերէ, գիտականներէ, ճարտարարուեստի ներկայացուցիչներէ, հրապարակագիրներէ, քաղաքական ու ժողովրդական գործիչներէ, հոգ չէ թէ անոնցմէ քիչերը միայն հանգուցեալին անձամբ հանդիպելու առիթը ունեցած ըլլան։

Էտիսընի կատարած մեծ դերը գործնականօրէն ըմբռնելի դարձնելու համար Մ. Նահանգներու ամբողջ բնակչութեան, մինչեւ իսկ մանուկներուն, Նիւ-Եորքի բժիշկներէն մէկը կ'առաջարկէ որ նախագահ Հուվըրի մէկ հրամանագրով հանգուցեալին թաղման օրը, երեկոյեան ժամը 10ին մէկ վայրկեան մարին այս մեծ հանրապետութեան բոլոր լոյսերը։

Իտալացի հնարիչ Մարքոնիի այն հարցումը թէ ի՛նչ կ'ըլլայ առեւտրական հիմնարկներու վիճակը, եթէ անոնք փորձեն օր մը հրաժարիլ հեռախօսի գործածութենէն, հանգուցեալին կատարած մեծ դերը քանի մը խօսքով պարզելու մէկ ուրիշ փորձ է։

Այս բոլորը առանձին ու միասին կը հաստատեն թէ Էտիսըն մարդկութեան մեծ բարերարներէն մէկն է եւ իր կենդանութեան իսկ անմահներու կարգը անցած, ինք անմահութեան հաւատացող մը ըլլայ կամ ոչ։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

PRO DOMO SUA

Հայաստանի խորհրդային կառավարութեան կողմից առաջադրուած ներգաղթի նոր ծրագրին մի քանի յօդուածներ էի նուիրել, որոնք մի երկու շաբաթ առաջ լոյս տեսան այս էջերում եւ որոշ արձագանք գտան մամուլի եւ հանրային շրջանների մէջ։

Նպատակս էր ցոյց տալ այդ ծրագրի կարեւորութիւնը, պարզել նրա իրականացման պայմանները եւ մատնանշել ձեռք առնելիք միջոցները, որպէս զի նա էլ շատ ուրիշների պէս մեռած տառ չդառնայ, կամ կիսակատար չմնայ։

Գործն այնքան մեծ շահեկանութիւն է ներկայացնում հայ ժողովրդի եւ Հայաստանի համար, որ նրա շուրջը դարձող թեր եւ դէմ կարծիքները պէտք է լրջօրէն կշռադատուած լինեն եւ, որ գլխաւորն է, առարկայական քննութիւնների սահմանում մնան։

Դժբախտաբար, Պ. Յովհ. Պօղոսեանը անտես է առնում այս պահանջները իր ընդդիմախօսութիւնների մէջ, որ նա անում է իմ դէմ «Ապագայ»ի էջերում հրատարակած չորս յօդուածներով։ Դրա համար էլ նրա ընդդիմախօսութիւնները ծուռ հայելու ձեւով են անդրադարձնում այն մտադրութիւնները, որ ունեցել եմ ես՝ ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացման պայմանները քննելիս։

Խօսենք փաստերով.

Ա.— Քննելով, ինձ յայտնի եղած պայմանների նկատառութեամբ, ներգաղթի համար պահանջուող ծախսերի խնդիրը եւ պարզելով որ, բոլոր երեւակայելի կրճատումները կատարելով հանդերձ, մենք կարիք պիտի ունենանք բաւական խոշոր գումարի՝ ես գրել եմ.

— «Ի՞նչ է ուրեմն մեր եզրակացութիւնը. Առանց [illegible]ն թէ անհնարին է ներգաղթի համար անհրաժեշտ գումարը հայթայթել. հետեւաբար պէտք է լքել այս կենսական գործը՞։— Ո՛չ եւ երբե՛ք։ Այսպէս մտածելն իսկ յանցանք է հանդէպ մեր հայրենիքի, մեր ընդհանուր ազգային շահերի եւ տարագրութեան մէջ քայքայուող հայ աշխատաւորութեան։

Ներգաղթը կարելի է իրականացնել նոյնիսկ զուտ հայկական միջոցներով, եթէ միայն հայ հասարակութեան ղեկավար շրջանները այս գործի մեծութեանը համապատասխան լրջութեամբ, ազգային լայնախոհութեամբ եւ եռանդով մօտենան նրան»։

Յաջորդ յօդուածում, նորից անդրադառնալով նոյն խնդրին՝ գրում եմ.

— «Փաստն այն է, որ Հայաստանի այսօրուայ վարիչներն ասում են, թէ հնարաւորութիւն եւ տրամադրութիւն ունեն, որոշ պայմաններով, 30,000 հայ տարագիր ընդունել երկիր, եւ մենք էլ այս անգամ հիմք ունենք հաւատալու նրանց խօսքին։ Ու ոչ միայն հաւատում, այլեւ հասկանալի ենք համարում այն պայմանաւորումները, որ անում են նոքա՝ 30 հազար մարդ ներս առնելու համար, որովհետեւ մեզ յայտնի են հնգամեակի խելագար վազքին ենթարկուած Հայաստանի նիւթական նեղութիւնները։

Այս պայմաններում, եթէ առաջադրուած ներգաղթը վիժի, պարզ է, որ դրա պատասխանատուութիւնը պիտի ընկնի արտասահմանի հայութեան վրայ։ Եւ, որ առանձնապէս ցաւալի է, վիժումը պիտի բացատրուի նրանով, որ այս կացութիւնը, օրն ի բուն տարագիրներին ազգային ուծացման եւ այլասերման վտանգից փրկելու եւ հայրենիքը ներգաղթով ուժեղացնելու մասին ճառելուց յետոյ, երբ հերթը խօսքից գործի անցնելուն հասաւ՝ չկամեցաւ նիւթական զոհողութիւններ կրել՝ իր փայփայած գաղափարներն իրականացնելու համար։

Չկամեցաւ!

Բայց կարո՞ղ էր,

— Անկասկած կարող էր — պիտի պատասխանէինք մենք, եթէ այդպիսի մեղադրանքի հանդէպ գտնուէինք։»

Այս տողերը կարդալուց յետոյ՝ Պ. Պօղոսեան սեւով սպիտակի վրայ է գրում է, թէ ես ներգաղթի հաւանական ծախսերի մասին հաշիւներ եմ ներկայացրել «փաստացիօրէն ցոյց տալու համար թէ՝ նիւթապէս անհնարին է ներգաղթի ծրագրին իրագործումը» (ընդգծումը իմս է. Ա. Ջ.)։

Ներելի՞ է այսպէս աղաւաղել հակառակորդի մտածումները։ Անգամ եթէ իմ ներկայացրած հաշիւները միանգամայն սխալ լինէին՝ ոչ մի հրապարակագիր, որ տարրական յարգանք ունի դէպի իր խօսքը եւ դէպի իր ընթերցողները, թոյլ չէր տայ իրեն նման անհեթեթ կարծիք արտայայտելու։

Բ.— Խօսելով ներգաղթի համար անհրաժեշտ նիւթական միջոցների հայթայթման մասին եւ մտանջութիւն ունենալով թէ Բարեգործականի գլուխն անցած գործի մարդիկ լրջօրէն չեն խորհում հայթայթման դժուարութիւնները դիմագրաւելու համար՝ մենք գրել ենք.

— «Գործի մեծութիւնն ու լրջութիւնը պահանջում են, որ ապահովուի նրա համար արտասահմանում գտնուող ամէն մի հայի եթէ ոչ իրաւապէս՝ գէթ բարոյապէս պարտադիր օժանդակութիւնը։ Գործը պէտք է դրուի այնպիսի պայմաններում, որ հայ անունը կրող ամէն անհատ զգայ եւ համոզուի, որ օժանդակելու չկամութիւնը պէտք է դիտուի մեր ազգային ամբողջ ճակատագրի կողմից, իբրեւ ազգային պարտազանցութիւն»։

Սրա դէմ Պ. Պօղոսեանը, ելնելով այնմտքից, թէ ներգաղթի ծախսերի համար իմ նախատեսած գումարը շատ մեծ է իրական պահանջից եւ կարող է սարսափ ազդել Բարեգործականի վարիչներին՝ գրում է.—

«Այդ «Գործի մարդիկ»ը կըրնան շնորհակալ ըլլալ, որ գէթ մէկ անգամ Ջամալեանները իրենց օգնութեան կը հասնին փախուստի ճամբայ մը ցոյց տալու համար (ընդգծումը իմս է, Ա. Ջ.) այս «քրիթիքական» վայրկեաններուն»։

Կարիք կա՞յ աւելի մեկնութեան, այս եզրակացութեան անհեթեթութիւնը վեր հանելու համար։

Գ.— Քննութեան առնելով այն խնդիրը, թէ հայկական ի՛նչ աղբիւրներից կարելի է դրամ հանել ներգաղթի գործի համար՝ մենք հանգամանօրէն կանգ ենք առել Բարեգործականի վրայ եւ մի շարք պատճառներով, որոնցից ոչ մէկի լրջութիւնը չի կարող հերքել Պ. Պօղոսեանը, եկել այն եզրակացութեան, որ այս հաստատութիւնը «հազիւ թէ կարողանայ իր գանձարկղից ո՛եւէ յատկացում անել (մնացած) 24.000ի ներգաղթի համար։ Սխալ է այս ենթադրութիւնը թէ ճիշդ՝ ապագան ցոյց կտայ։ Բայց մենք պէտք է այդ եզրակացութեան գայինք, որովհետեւ ոչ մի տեղեկութիւն չունենք որ մեզ հ[illegible] տար ենթադրելու, թէ այ[illegible] միութիւնը ի վիճակի է, 6000 գաղթականների տեղափոխութեան լրացուցիչ ծախսերն առանձնելուց յետոյ՝ շօշափելի միջոցներ տրամադրել նաեւ մնացած 24,000ի տեղափոխութեան եւ տեղաւորման համար։

Առաջադրուած գործի լրջութեամբ պայմանաւորուած մեր այս բնական զգուշութիւնը հեգնելով՝ Պ. Պօղոսեանը գրում է.

— «Արդարեւ նկատելի է Պ. Ջամալեանի սրտառուչ հոգածութիւնը Բարեգործականի եւ անոր «գանձարկղի» մասին»։ Ու ուրիշ տեղ էլ նա գրում է. «Բարեգործականը եթէ իր «գանձարկղը» քրքրէ, կրնայ բաւական դրամ գտնել Հայաստանի համար, որքան էլ այս բանը հաճելի չըլլայ Պ. Ջամալեանի»։

Անհասկանալի է, թէ ինչո՞ւ պէտք է. «այս բանը հաճելի չըլլայ Պ. Ջամալեանի»։ Եթէ «կողմնակի» հաշիւներով՝ ապա Պ. Պօղոսեանը նոյնքան լաւ գիտէ, ինչքան եւ Բարեգործականի բոլոր վարիչները եւ պաշտօնեաները, որ ոչ Ջամալեանները եւ ո՛չ էլ նրանց կուսակցութիւնը ուղղակի կամ անուղղակի ո՛րեւէ առընչութիւն երբեք չեն ունեցել եւ չունին Բարեգործականի «գանձարկղ»ի հետ։

Իսկ եթէ Պ. Պօղոսեանի մտածումն այն է, թէ մեզ հաճելի չի լինի, որ «Բարեգործականի գանձարկղում դրամ գտնուի Հայաստանի համար՝ թող նա համոզուած լինի որ եթէ Բարեգործականը որոշի իր բոլոր միջոցները մինչեւ վերջին սանթիմ յատկացնել Հայաստանին կամ ներկայ դէպքում, ներգաղթի գործին՝ առաջին ծափահարողները Ջամալեանները կը լինեն։

Որովհետեւ նրանց ըմբռնումով արտասահմանում չկայ ո՛րեւէ բարեսիրական, մշակութային եւ ազգային գործ, որ իր կարեւորութեամբ կարողանար հաւասարել ներգաղթի գործին։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(Շար.ը յաջորդով)

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻ[illegible]

«Յառաջ»ը շարք մը խմբագրականներով կ'առաջարկէր «Աշխատաւորական փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկ» մը հիմնել, որպէսզի յառաջիկային հայ աշխատաւորները, հայ բանուորները կարենան դիմագրաւել գործազրկութեան ծանր հետեւանքներուն։

Այս առաջարկին գործադրութիւնը կ'ընդունիմ որ երկար ատենէ ի վեր կարօտի, ինչպէս կը վկայէ ընաեւ մեր բարեկամը Պ. Հր. Թորոսեան իր վերջին յօդուածին մէջ։ Բայց մեր ժողովուրդին համար ստիպողական պէտք մըն է այս Սնտուկին գոյութիւնը եւ լաւ խ առանց այլ եւ այլ շուտով գործի սկսելու է։

Մէկդի ձգելով հատուածական կամ կուսակցական վէճերը, ձեռք ձեռքի տուած պէտք է ապարէ[illegible] իջնեն մեր աշխատաւորները, հիմ[illegible] դնելու համար Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկին։

Երբ անցեալ տարի Փարիզի Սր[illegible] քատախնամը Առժամեայ Մարմին մը կազմեց գործազուրկներու փոքր [illegible] օգնելու համար, շատ գործաւորներ ինծ կ'ըսէին որ իրենց ճակատի քրտինքովը շահած վաստակի յաւելումէն մաս մը սիրով պիտի ուզէին յատկացնել, եթէ Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկ մը գոյութիւն ունենար, ինչպէս ունին Ֆրանսացիները, Ռուսերը, Լեհերը, Զուիցերիացիները, եւլն.։

Ին կարեւոր կազմակերպութիւն է որ կը պակսի մեր մէջ։ Մեր երիտասարդ եղբայրները պէտք է շուտով ձեռք առնեն այս յոյժ կարեւոր հարցը, եւ կազմակերպական համար գործունէութեան սկսելու ժամ առաջ։

ՏՈՔԹ. ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԻ ՈՐԴԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէն եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ ԴԱՐՁԱԾ Է ԱՆՑԱԳՐԱՅԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆ

Յունաստանի մէջ դրամի փոխանակութեան գործառնութեանց մասին ժամանակէ մը ի վեր կիրարկուող խիստ օրէնքներու հետեւանքով, աներեւակայելի կերպով դժուարացած են ոչ միայն առեւտրական գործառնութիւնները, այլեւ դէպի արտասահման ճամբորդութիւնը։

Ուղղակիչարչարանք դարձած են ձեւակերպութիւնները, արտասահման գացողներուն համար։ Նախ եւ առաջ, կը տիրէ ընդհանուր շփոթութիւն եւ ճամբորդներուն մօտ, որոնցմէ շատերը տակաւին որոշ տեղեկութիւններ չունին կիրարկուող սեղմումներու մասին։ Չեն գիտեր մանաւանդ, թէ ի՛նչ պէտք է ընել փոխանակութիւն ստանալու համար։

Որովհետեւ, ոչ ոք կրնայ ճամբորդել եւ հետը չէք, տրախմի կամ օտար դրամ ունենալ, եթէ Յունաստանի Դրամատունը վիզէ չէ ըրած անցագիրը, արձանագրելով անոր մէջ ճամբորդին համար արտօնուած օտար գումարը։ Եթէ այս վիզէն չկայ, սահմանային իշխանութիւնները իրաւունք ունին ճամբորդին վրայէն գրաւելու անոր բոլոր դրամները եւ կամ ստիպելու զայն, որ Յունաստան վերադառնայ։ Հրամանը կտրուկ է եւ որոշ միանգամայն։

Մաքսային տնօրէնութիւնն ալ իմացուցած է Սելանիկի երկաթուղային տնօրէնութեան որ դէպի արտասահման տոմսակ չտրէ այն բոլոր ճամբորդներուն համար, որոնց անցագիրները, Յունաստանի Դրամատան վիզէն չունին։

Այնպէսոր, օրէնքին հրատարակումէն իվեր ամէն ճամբորդ, նախ եւ առաջ կ'երթայ վերոյիշեալ դրամատունը, համապատասխան օտար դրամը ստանալու եւ անցագիրը յատուկ վիզէի ենթարկելու համար։

Այս պատճառով ալ, քանի մը օրէ ի վեր, Յունաստանի Դրամատունը դարձած է տեսակ մը անցագրային պաշտօնատուն։ Յոյներ, Սերպեր, Ալպանացիներ, Թուրքեր եւ այլ բազմազգի օտարներ, իրար կը հրմշտկեն հոն առտուընէ իրիկուն, կարգի սպասելու եւ ձեւակերպութիւնները լրացնելու համար։

Դէպի արտասահման գացող ճամբորդները չեն միայն որ կը խճողեն Յունաստանի Դրամատունը։ Անդին կայ նաեւ բազմութիւնը առեւտրականներուն որոնք շանժի խնդրագրեր ի ձեռին կարգի կը սպասեն, կամ նախապէս իրենց տուած խնդրագրերուն պատասխանը կ'ուզեն։

Դրամատունը քանի մը շաբաթներէ ի վեր մեծ մասով շարժի այս կարգի գործերով զբաղելով հանդերձ, դարձեալ չի կրնար բաւարարել բոլոր պահանջները։ Անբաւական են պաշտօնէութիւնները եւ 5-6 պաշտօնեաներ ստիպուած են օրական հազարաւոր դիմումներու ընթացք տալ։

Մինչ սակայն, Սելանիկի մէջ, սեղմումները կը կիրարկուին, անդին Աթէնքէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, այդ միեւնոյն միջոցները չեն գործադրուիր կեդրոնին մէջ։ Ասկից առաջ Աթէնքէն ուղղակի Եւրոպա մեկնող ճամբորդները, ճամբայ կ'ելլէին առանց Յունաստանի Դրամատունը հանդիպելու եւ իրենց ցանկացած քանակութեամբ տրախմի կամ օտար դրամ վերցուցած։

Երբ սակայն սահմանագլուխ կը հասնին, կը խուզարկուին մաքսային իշխանութեանց կողմէ, որոնք կը գրաւեն բոլոր դրամները եւ կամ կը ստիպեն զանոնք որ Սելանիկ վերադառնան, իրենց ծախքով։ Ճամբորդներէն ոմանք, որոնք ստիպողաբար կը մեկնին, Իտոմէնիի կայարանը կը ձգեն մինչեւ իրենց յետին տրախմին կամ տինարը եւ այդպէս կը շարունակեն իրենց ճամբորդութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋՈՒՐԵՐՈՒ ՍՇԽԱՐՀԷՆ

Փրոֆ. Աւետիք Տէր Պօղոսեան եւ իր օգնականը Հերմինէ Պօղոսեան գիտականկարեւոր տեղեկագիր մը ներկայացուցած են Երեւանի Գիտութեանց Կաճառին կենսաբանական հատուածին։

Փրոֆ. Տէր Պօղոսեանի զեկոյցը կը խօսի Դիլիջանի շրջանի ոստեղջիւրներուն (cladocère) մասին։ Փրոֆէսորը, ուսումնասիրելով շրջանին ջրային ապրող էակներու (faune) հարստութիւնը եւ գիտական ու գործնական կեանքի մէջ այդ ապրող էակներուն կարեւորութիւնը, կը հաստատէ թէ տնտեսական մեծ նշանակութիւն ունի այդ հարստութիւնը, որովհետեւ ձուկերուն իբրեւ սնունդ մեծ դեր մը կը կատարեն։

Խօսելով Դիլիջանի շրջանի ջրամբարներուն մասին (Զիլլուտ, պարզ եւ ժանգոտ լճակներ, Հալխըլըլուի, Իջեւանի, Աղայասուրի, Գեօլքենդի լիճերը), եւ մակադէտով (épidoscope) ցոյց տալէ յետոյ այդ ջուրերու ոստեղջիւրները, Փրոֆ. Տէր Պօղոսեան համեմատեց մեր ջուրերուն ծանրէակային հարստութիւնը եւրոպական երկիրներու ջուրերու ծանրէակային հարստութեան հետ։ Այս համեմատութիւնը ցոյց կուտայ, որ մեր ջուրերը աղքատ են, սակայն եւրոպական ջուրերուն մէջ հազուագիւտ alonopsis ambigua dunhedi erassaի երկու սեռեր չափազանց տարածուած են Դիլիջանի ջուրերուն մէջ։

Հերմինէ Պօղոսեանի զեկոյցը կը վերաբերէր ճանճի (դրոզեֆիլ) մը սեռին վրայ փորձուած սերնդագործական փորձերուն, զորս ինք կատարեր էր Մոսկուայի եւ Երեւանի կենդանաբանական աշխատանոցին մէջ։ Նախ այդ փորձերը կատարուած են քննելու համար Մենդէլի օրէնքները։ Յետոյ նոյն փորձերը կատարուած են վայրի ճանճերու վրայ։ Այս փորձերէն յետոյ, գործնական եզրակացութեան մը հասնելու համար, շուտով նման փորձեր պիտի կատարէ շերամի, մեղուի եւ հաւերու վրայ։

ԴԱՐՁՆԱԼ ՀԱՆՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Վերջին քաղ մը եւս կատարելով Հայաստանի հանքաբանական վերջին տեղեկագիրներէն, յառաջիկային պիտի տանք բուսական հարստութեանց տեղեկագիրներու ամփոփումը.—

Վերջին հետազօտութիւնները երեւան հանեցին գետնածով, պղղեղ, որձաքար, գորշ երկաթհանք, յասպիս, մարմարիոն, ծծմբային հրաքար։

Ղարաքիլիսայի շրջանէն Տանձուտի ծծմբային հրաքարի հանքերը, որոնք արդիւնաբերական մեծ նշանակութիւն ունին, մօտաւոր հաշիւով կուտան 750,000 տակառաչափ հանք։

Զանգու գետին հովտին մէջ՝ լուաքար, Պեօյլիք Վէդիի շրջանին մէջ՝ գետնածով, Զանախչիի հարթավայրե, բուն մէջ՝ պղղեղ, Ղաշխա, Կաղիկ Ղարախաչ գիւղերուն մօտ երկաթհանք, Օրփուտ գիւղին մօտ՝ դեղին կաւ։

Լոռուտի շրջանին մէջ երեւան հանուած են գունաւոր մետաղներ։

«ԽԱԼՏՈՒՐԱ»

Բագուի «Կոմունիստ» թերթը (19 հոկտ.) կը գրէ.—

«Վաղուց Գանձակի մէջ կազմուած է «Հայ դերասանական խումբ» մը, Արտաշ Եգանեանի ղեկավարութեանը տակ։ Եւ կը բեմադրէ թատերախաղեր, որոնք ոչ մէկ կապ ունին պրոլետարական կեանքին ու ընկերվարականշինարարթեան հետ։Այդ թատերախաղերը հանդիսատեսին մէջ կ'արթնցնեն յուռետեսութիւն, ազգայնականութիւն եւ վայրենի կիրքեր։

Անցեալ եղանակին Գանձակի հայ դերասանական խումբը ներկայացուց «Զօպան» թատերախաղը։ Ներկայացումէն յետոյ կիրքերը այնքան բորբոքած էին, որ երիտասարդ մը փորձեց աղջիկ մը փախցնել։

Դերասան Արտաշը գրած է նաեւ «Զրաղացպանին աղջիկը» թատերախաղը, զոր ներկայացուց Գանձակի, Շամխորի, Զուռնաբաղի շրջանի գիւղերուն մէջ։ Ի՞նչ է նիւթը։ — Ջաղացպանին տղան Արսէն չհանդուրժելով դասակարգային պայքարին, կը յուսահատի եւ «չունքուրը» վերցնելով կը մեկնի ուրիշ «թագաւորութիւն», բախտը փնտռելու ուրիշ գիւղերու, ուրիշ քաղաքներու մէջ, երգելով.

Մնաս բարով ճայրենիք
Ջուրդ քաղցրն է ճայրենիք...

Օր մըն ալ Արսէն կը վերադառնայ իր գիւղը, եւ աղբիւրին մօտ կը հանդիպի իր քրոջ՝ Մարգարիտին։ Կը սիրահարուի։ Յետոյ իր քրոջ սիրահարը դաշոյնով կը սպաննէ Արսէնը։

Արտաշ գրած է նաեւ «Կոոպերատիվի թալան» թատերախաղը, ուր այնպէս ցոյց կը տրուի թէ հակայեղափոխականներն են, որ իրենց ձեռքն են առած խորհրդային առեւտուրը»։

«Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ այս Արտաշը, որ սիրերգներ ալ կը գրէր եւ իր սիրականը կը նմանցնէր ամէն բանի։ Իրապէս «խալտուրա», ինչպէս կը գրէ «Կոմունիստ»։

Այս թերթը, 18 հոկտեմբերի թիւով,— Պէտք էվերջ տալ խալտուրային,—խորագրին տակ կը գրէ դարձեալ.—

Պետական մեծ թատրոնին մէջ «դերասաններ» Սերժի, Զառաֆեան, եւ «երգիչ» Սարգսեան կը շարունակեն իրենց «խալտուրային» ներկայացումները։ Յաճախ կը բեմադրեն «Աշուղ Ղարիբ» եւ «Ասլի Քեարամ» խաղերը։

Ո՞ւր են պրոլետ գրողները, որ չեն գրեր համաշխարհային մեծ գործեր, յեղափոխական ընկերվարական, բարձրադնաց։ Տեսէ՛ք թէ Բուլղի Ղազար ի՞նչպէս կ'երգէ սոցիալիզմի աշխատանքը բամպակի արտերուն մէջ.—

ԷՆպէս տեղ կայ՝ «աչ» ու«ծախ»
էր,
Ասըմըն «շուտա, ճի՞շկա, ախեր,
Հի՞նչ ըք եանի Թայղի ընգնըմ,
Մարթիք պիըըմ, արտը լըսնըմ։
Պէմըակ ա էյի՛,
կարաք եղ չի՛,
կշտընէրիս
Հեռու տեղ չի
Հըլելու վա խարաբինի՞,
եըվըշ-եավաշ քաղընք էյի։
ԷՆպէս տեղ կայ՝ ուրանք ուրանց սիրտընտամ,
Թա վախե՛լ միք ավրալ կինի,
միջի կինի,
Ըսօը էգուց շըճըըներուն մարթըն տամ
էս շէբէթ չի՛ եկող շէբէթ լոխ
կինի։
ԻՆտինըը, ծուըն աճըմ
կուլակների ծըղըցնեն,
Իտինըը քարըն տինըմ,
Սոցիալիզմը ճըղըցին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՉԻՆԱԿԱՆ ԼՈՒԲԻԱՅԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Հրատ. Խրիմեան Գիւղատնտեսական Մատենաշարի. Թիւ 2։ Գրեց՝ Սեպուհ Ստեփանեան։

ԱՆՈՒՇ ՓԱԹԱԹԷՍԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ։ Նոյն մատենաշար։ Թիւ 3։ Եւ նոյն հեղինակէն։ (Մամուլի տակ են ուրիշ հատորներ)։

Հասցէ.— S. Stépanian, P.O. Box 285, Alexandrie (Egypte).

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մէ՛կ հատիկ են Դաշնակները երեկոյթ սարքելու մէջ։ Մէ՛կ հատիկ են իրենց երեկոյթներուն հայկական հոգի դնելու մէջ։ Մէ՛կ հատիկ են հայ ժողովուրդին հայկական ոգեւորութիւն տալու մէջ։ Մէ՛կ հատիկ են վերջապէս, որ արտասահմանի օտար երկինքին տակ հայ հոգին, հայ սիրտը, հայ աւանդութիւնները եւ հայրենիքի սէրը մշտավառ կը պահեն հայկական երգերով, որ հայուն տառապած հոգին կը զովացնեն խանդավառ ճառերով, որ լաւատեսութիւն կը ներշնչեն եւ ա՛յն կեանքոտ կորովով, որ արեւի ճառագայթներ կը սփռեն յուսահատեցնող խաւարին մէջ։

Խոստովանի՛նք։ Դաշնակցութիւնը կրնայ քաղաքական սխալներ գործած ըլլալ, քանի որ «գործել» կը նշանակէ բա՛ն մը ընել, եւ բան մը ընո՛ղն է միայն որ դերծ կը մնայ սխալ գործելէ։ Բայց ընդունի՛նք նաեւ որ առանց Դաշնակցութեան՝ Հայութիւնը օտար երկինքի տակ պիտի անհետանար, պիտի մարէր, պիտի սառէր շուտով։

Ճիշդ չէ՛ Քաջազնունիի կարծիքը թէ քանի որ այսօր Հայաստան մը կայ, ա՛լ Դաշնակցութիւնը «անելիք չունի»։

Եթէ Դաշնակցութիւնը չըլլայ, ո՞վ պիտի պաշպանէ հայու Հայութիւնը օտարութեան մէջ, ո՞վ Հայութեան սէրը, Հայութեան գոյութիւնը պիտի պահէ արտասահմանի մէջ։ Դաշնակցութիւնը «անելիք» ունի՛ մանաւանդ այս կէտի վրայ, որուն համար Ապագան եւ Հայաստան երախտապարտ պիտի մնան իրեն։

Շաբաթ իրիկուան հանդէսը Փըթի Ժուռնալի ընդարձակ սրահին մէջ, եկաւ անգամ մըն ալ հաստատելու որ Դաշնակցութիւնը Հայութեան մեծագոյն ոգեւորիչն է, կենսատու ջիղն է, սի՛րտն է։ Առանց քաղաքական դաւանանքի խտրութեան՝ Փարիզի բոլո՛ր հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը եկած էր հոն իբր հայ ապրելու գիշեր մը ամբողջ։

Դաշնակցութեան յաջողութեան գաղտնիքն է՝ իր հայկական ոգիով տոգորուած հանդէսները։ Դիւրին է անշուշտ Հայաստանի մէջ հայկական հանդէսներ կազմակերպել եւ հայկական ոգին ու եռանդը ապրեցնել հոն,— ո՛ր ըէժիմի տակ ալ ըլլայ։ Բայց դժուա՛ր է օտարութեան մէջ, օտար մեծ քաղաքներու ցրուած ու գաղթական հայութեան մէջ հայկական ոգիով հանդէս կազմակերպել եւ ճայութեամբ ոգեւորել ներկաները։ Ահա՛ սակայն Դաշնակցութեան ըրածը, զոր անգամ մը եւս կրկնեց շաբաթ գիշեր մինչեւ լոյս։

Եւ մենք անգամ մըն ալ համոզուեցանք որ արտասահմանի մէջ, օտարութեան մէջ, հայ նորածիլ երիտասարդութեան կեթիլը, դաստիարակը, animateurը ա՛յս կուսակցութիւնն է։ Հայ երիտասարդութիւնը Դաշնակցութեա՛մբ միայն կը խանդավառուի։ Դաշնակցութի՛ւնն է միայն որ, երիտասարդներու հետ խօսելու, զայն խանդավառելու, զայն հայ պահելու ԼԵԶՈՒՆ ԳԻՏԷ։ Հետեւաբար, Դաշնակցութեան վրայ կը ծանրանայ աւելի՛ մեծ պատասխանատուութիւն մը իր կոչումին։ Երբ Մխիթարեան վարդապետները սրբազան նախանձախնդրութեամբ մը Հայ Լեզուն կը պաշպանեն օտարութեան մէջ, Դաշնակցութեան նոր առաքեալներն ալ պէտք է հայրենիքին սէրը եւ Հայութեան զգացումը վառ պահեն հայ երիտասարդութեան մէջ, զայն առաջնորդելով հեռատես խոհեմութեամբ եւ կրթելով անոնց սիրտը եւ միտքը միանգամայն։

(կավռօշ, 1 նոյ.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ներկայ համալսարանական տարուան առաջին շրջանին, նոյեմբերէն մինչեւ փետրուարի վերջը, հայագիտական դասախօսութեանց շարք մը տեղի պիտի ունենայ Սորպոնի Բարձր Ուսմանց վարժարանին մէջ։

Դասախօսութիւնները պիտի կատարէ, իրեն եղած դիմումներուն վրայ, Հ. Ցովհ. Մըըրեան, անդամ Ցիսուսեան Միաբանութեան եւ ուսուցիչ Աստուածաբանութեան Պէյրութի ֆրանսական համալսարանին մէջ։

Դասախօսը ամփոփ կերպով պիտի ուսումնասիրէ հայ քրիստոնէութիւնը եւ հին հայ մատենագրութիւնը, զետեղելով զանոնք իրենց ազգային եւ միջազգային պատմական մթնոլորտին մէջ։

Ինչպէս կ'երեւայ յետագայ ծրագրէն, շարքը բաժնուած է երեք գլխաւոր մասի. Ա. Աղբիւրներ, Բ. Ուրուագիծ կրօնական պատմութեան, Գ. Եկեղեցագիտական քանի մը նիւթերու ուսումնասիրութիւն։

Դասախօսութիւնները կը սկսին նոյեմբեր 12ին, ժամը ճիշդ 14.30ին եւ տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի, նոյն ժամուն։ Մուտքը ազատ է։

Դասարահը կը գտնուի Սորպոնի մէջ, Escalier E. Section des Sciences Religieuses։

ԾՐԱԳԻՐ

Ա.— Գլխաւոր Աղբիւրներ։

1.— Նախաշաւիղ։ Հայկական միջավայրը։ 2.— Հայ պատմիչները արդի քննադատութեան առջեւ։ 3.— Վկայաբանական վաւերագիրներ։ 4.— Կանոնական եւ դաւանական հաւաքածոներ։

Բ.— Ուրուագիծ կրօնական պատմութեան։

5.— Հայ եկեղեցւոյ ծագումը։ 6.— Քրիստոսաբանական վէճերու սկիզբը։ 7.— Հայ եկեղեցական ժողովներ Է. և Ժ. դար։ 8.— Խաչակրութեանց շրջանին երկու Հայաստաններուն դիրքը։ 9.— Դարերու ընթացքին Հայ եկեղեցւոյ նուիրապետական կազմակերպութիւնը։

Գ.— Եկեղեցական նիւթերու ուսումնասիրութիւն։

10.— Հայ վանականութիւնը։ 11.— Հոգեւոր կեանքը Հայոց մէջ։ 12.— Տօնացոյց եւ ժամակարգութիւն։ 13.— Պատարագամատոյց։ 14.— Մաշտոց.— Ֆոլքլոր։

Հայ եկեղեցւոյ և հայ ժողովուրդին յատկանիշները։

Բոլոր այս դասախօսութիւններուն մասին պիտի տրուին ամփոփումներ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՈՐ ԿԸ ՏԻՐԷ

— Ի՞նչ պանդոկ կը բնակիք։

— Իւնիոն Փալաս։

— Սպասարկութեան յատուկ սանդուղ մը կայ, կարծեմ։

— Որեւէ չէ լուսաւորուած՝ միշտ մութի մէջ է։

— Վաղը ձեր տեղը գտնուեցէք ժամը 11.35ին։ Մէկը պիտի գայ, ձեր դուռը զարնէ։

*
* *

Կը սպասէի։ Զարկին։ Սպասաւորն էր որ ըսաւ.

— Ան որ այսօր պիտի գար կէս օրուան 25 մնացած, վաղը պիտի գայ կէս օրուան 25 մնացած։

Օր մը եւս՝ ազատները համբերելու համար։

Յաջորդ օրը, ըսուած ժամուն, անծանօթը սենեակս էր։ Քննեց վայրը, չներկայացուց ինքզինքը եւ երբ խնդրեցի որ նստի, մնաց ոտքի վրայ։

— Պարո՛ն, Այսինչին կողմէ՞ ղրկուած էք (տուի մարդուն անունը որ անծանօթ պէտք է մնար)։

— Այդ անձը չեմ ճանչնար։

— Ամէն պարագայի մէջ, դուք այն ա՞նձն էք որ...

— Կուզամ ձեզ յայտնել թէ այն անձը որուն կը սպասէք այսօր, վաղը պիտի գայ, կէս օրուան 25 մնացած։

Բարեւեց զիս եւ մեկնեցաւ։

Պատուհանին կռթնեցայ։ Հին մզկիթին գմբէթներուն վրայ, 18 հատ ագռաւ համրեցի...

Քսանեւչորս ժամ յետոյ, ուշացած վայրկեանին, վերջապէս, ուզածս եկաւ։ Մարդը որ պէս, ուզածս եկաւ։ Մարդը որ գունէս նիհար էր մեռեր, կլոր եւ գանգուր գէմք մը ունէր, կարգունագեղ գէմք մը ունէր, կարծես նարինջի մը մէջ քանդակուած ըլլար, նարինջ մը որ ակնոցներ կը կրէ։ Կարճ բայց, դիւրաշարժ, 60 տարու, անշուշտ։ Երեւոյթովը մեծ հօր մը որ չի գիտեր թէ ի՛նչ ընէ իր թոռները շփացնելու համար։ Գաւազանը մէկդի դրաւ։ Վերարկուն կախեց, նստաւ եւ զիս դիտեց անհուն բարութեամբ։

— Պէտք է ձեզ ըսեմ, սկսաւ, թէ ես հասատու եմ։

— Շնորհաւորութիւններս։

— Ուրեմն, աճապարելու պէտք չունիմ։ Լաւ տեղի մը մէջ երկու տուն ունիմ. աւելի քան 50 վարձակալ, բոլորն ալ ազնիւ։

— Շատ լաւ։

— Սոֆիայի օդը մաքուր է։ Օդափոխութեան ճշմարիտ կայան մըն է։

— Մակեդոնացի՞ էք։

— Այրի եմ եւ կնոջս մահէն ի վեր, Չղերս կը նեղեն զիս։ Ամէն առտու, ժամը 3ին կ'արթննամ եւ ա՛լ, չեմ կրնար քնանալ։

— Գիտէք, չէ՞, թէ ի՛նչ կը սպասեմ ձեզմէ։

— Մարդ երբ ճամբորդելու ըլլայ, փոքր բաներու պէտք կ'ունենայ, փողկապ, շապիկ, դեղ։ Պատրաստ եմ ձեզ ծառայելու։

— Պ. Ք...ի կողմէ՞ կուգաք։

— Այո՛։

— Ուրեմն, ահա՛։

— Ազա՞տ էք այսօր, կէս օրէն վերջ...։ Շա՛տ լաւ։ Պանդոկին առջեւը, ձեզ պիտի սպասեմ ինքնաշարժի մը մէջ։

Ժամը 4։ Կառքը հո՛ն է։ Ներսէն ակնոցաւոր նարինջը կը դիտէ ապակիին ետեւէն։ Տեղս կը գրաւեմ։ Կը մեկնինք։

— Քաղքէն քիչ մը դուրս պիտի երթանք։

— Վստահ եղէք գաղտնապահութեանս։

Գրպանէն շոքոլայի տուփ մը հանեց։

— Թերեւս կնոջ մը տունը կ'երթանք։

— Բայց, ո՛չ. ձեզ համար է։ Առէք։

Իրեն ըսի թէ որքա՛ն կը հետաքրքրուէի Մակեդոնացի յեղափոխականներու վտանգալից կեանքով։ Ըսաւ թէ զիս կ'առաջնորդէ Չուչուլիկա, որ կը նշանակէ արտոյտ, որովհետեւ արտոյտը երբ երգէ, կ'ընէ չուչու-լիկա։ Հարցուցի թէ Յեղափոխական Կազմակերպութեան գործօն անդա՞մ է։ Հարցուց թէ թատրոնը կը սիրե՞մ նաեւ լաւ նուագահանդէսները։ Ես կը խօսէի քոմիթէճիներուն մասին։ Ան կը խօսէր Վիտոշ լերան ձիւնին մասին։

Հասանք։ Չուչուլիկան՝ Սոֆիայէն հինգ քիլոմեդր հեռու տուն մըն էր, ծառերու մէջ թաղուած։ Շատ լաւ ընտրուած է, մտածեցի։ Սրճարանի սպասարկուի պէս ծպտուած մէկը կը գտնուէր սենեակին մէջ, ուր մտանք։ Սեփականատէր-հասարուն ուղղուեցաւ անոր եւ հետը խօսեցաւ պուլկարերէն.— Ամէն բան լաւ կ'երթայ ըսաւ ինք. նստինք։ Թէյ եւ պզտիկ կարկանդակներ պիտի ունենանք։

Սպասեցի։ Յետոյ ելայ, տեղը քննելու համար. գիւղական գինետան մը մէջ էինք։

— Վերջապէս։ պարո՛ն, ինչո՞ւ զիս հոս բերիք

— Բայց, լաւ ժամանակ անցնելու համար։

— Մտիկ ըրէք. երկնքէն չէր որ սենեակս ինկաք։ Ձեզ ինծի ղրկեցին զիս մտցնելու համար յեղափոխական շրջանակներու մէջ։ Արդ, ի՛նչ է որ կ'ընէք։ Կ'ըսէք թէ այրի էք, իմ տրամադրութեանս կ'ենթարկուիք գուլպայ գնելու համար, շոքոլա կը հրամցնէք ինծի եւ հինգ քիլոմեդրի խորհրդաւոր ճամբորդութենէ մը վերջ, ո՞ւր է որ կը ներկայացնէք զիս։ Սըրճարանի սպասաւորի մը։

Մարդը ծռեցաւ սեղանին վրայ՝ իմ ուղղութեամբս եւ բերան բերնի ըսաւ.

— Ամէն բան լաւ պիտի երթայ։

Առանց ուրիշ որեւէ որեւէ խօսք ընելու, վերադարձանք Սոֆիա։

Երկու օր յետոյ, Չուչուլիկա, Պուլկարը որ իր կնոջ մահէն վերջ, ամէն առտու ժամը երեքին կ'արթննար, ինծ բերաւ կարկանդակ մը, զոր ինծ համար յատկապէս պատրաստած էր իր մեծ աղջիկը, գրականութեան ուսանողուհի։

(Շար.)

նայի մը վրայ։ Ատրճանակի հարուածով մը վիրաւորուեցաւ հակաֆաշիստ մը։ Ձերբակալուած են մէկ քանի անձեր։

Լիոնի մէջ եւս խռովութիւններ տեղի ունեցան ֆաշիստներու միջեւ։ Իտալիոյ երեսփ. ժողովի փոխ—նախագահը Լիոն եկեր էր այցելելու իտալական գաղութին։ Իտալական խորհրդարանին փոխ—նախագահը, իտալական գերեզմանատան մէջ պատերազմի սպանեալներու յուշարձանին վրայ ծաղկեփունջ մը դնելէ վերջ, բանախօսութիւն մը ըրաւ քաղաքին մէկ սրահին մէջ։ Նախորդ իրիկուն արդէն, հակաֆաշիստները թռուցիկներ հրապարակ հաներ էին։ Ոստիկանութիւնը կարգապահական միջոցներու դիմեր էր։ Հակառակ ասոր սակայն, սրահին մէջ խռովութիւններ ծագեցան։ Մէկը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ։ Բազմաթիւ Իտալացիներ ձերբակալուեցան։

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar «Cigalle»ի սրահին մէջ։

կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

կը խօսի ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի կողմէ Դաշնակցութեան օրուան առթիւ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ ժաքմարի մէջ 81 Րիւ տը Փարի, Սարսէլ։

կը խօսի՝ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

Երգ, արտասանութիւն, ընտիր ճաշպանտ, ճոխ պիւֆէ

Այրերու համար 5 ֆրանք, կիներու 3 ֆրանք

Հաղորդակցութիւն կայ տիւ Նորէն 7.30, 8.13, 10.25, իջնել Սարսէլ Սէն Պրիս կայարանը։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՊԷԳՈՆԻ Մասիս խումբի ընդհանուր ժողովը այսօրերեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ուկէսին, սովորականհաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւոր է։

Գ Ա Ի Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Լեւոն Մուրատեան կը փնտռէ Յակոբ Քէսմէնեան, կը կարծուի թէ ասկէ առաջ Պօրտօ գտնուած է։ Իմացնել Léon Mouradianի, 125 Cité Verminck, Croix-Sainte, (B. du Rhône).

— Կը փնտռուի Արթին Ալթուաճեան կամ Սարաֆեան 25 տարեկան իր եղբօր Կարապետի կողմէ։ Վերջին անգամ տեսնուած է Մակեդոնիոյ մէջ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.

Mr G. Altouvadjian, H.K. Home La Gaudinière, La ville-aux-Clercs, Loir-e Cher.

ԿՈՐՍՈՒԱԾ

կիրակի, Անուշի ներկայացման միջոցին կորսուած է Պ. Հապէշեանի թղթապանակը որուն մէջ կը գտնուէին իր եւ իր կնոջ ինքնութեան թուղթերու ըէսէփէսէն։ Գտնողէն կը խնդրուի յանձնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փուաթիէ, Շ. Մ.— 35,
Ժանթիյի, Գ. Պ.— 35,
Կարտան, Ո. Յ.— 40,
Լապէկիւտ, Մ. Պ.— 100,
Լը Ման, Դ. Զ.— 70,
Փոն տ'Օպընա, Ա. Մ.— 60,

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ԲԺԻՇԿ ԺԱՆ ՌՈԺԻՆՍԿԻԻ

Սրտի եւ կնոջական հիւանդութիւններ, գիրութիւն։ Կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուրբաթ ժամը 2—4 եւ ժամադրութեամբ, 10 rue Lord Byron, մէթրօ Etoile, Tél. Elysée 22—79.

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

դասախօսութիւնները կը վերսկսին այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, նոր ու գեղեցիկ սրահի մը մէջ, Maison de la Mutualité, Salle R. 24 Rue St. Victor: Կը խօսի՝ Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ թուրք ազգային շարժման մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիր երիտասարդութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ
ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Նոր հրատարակուած գիրքեր Անդրանիկ 25 ֆրանք, Օրմանեան Սրբազան եւ Կարմիր Սուլթանը 25, Կախաղանէն ետք 5, Հարիւր եւ մէկ գիշերներ 15, Սիմոն Փէհլիվան 25, Ամիրային աղջիկը 25, Սայաթ Նովայ 7, Ապտիւլ Համիտ եւ Աֆրոտիթի 25, Թօսուն Միրիկ 15,

Առողջապահական գիրքեր Ամուսնական առողջապահութիւն եւ սեռային հիւանդութիւններ 10, Սերնդագործում եւ սեռական առողջաբանութիւն 10, Ջերմամիզութիւն 2, 5, Սիֆիլիս 6, Մանուկներու բաբեկամը 3, Բժիշկ մօրեղբօրս խրատները 2, Մտերիմ զրոյցներ 35, Մատեան մանկանց 40։

դիմեցէք բոլորդ ալ հետեւեալ հասցէին
Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber. Issy-les-Moulineaux, (Seine)

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ մեկնումի պատճառաւ վարձու կը տրուին բանուկ փողոցի վրայ խանութ մը, պայլ 4 տարի, վարձք 3400, ինչպէս նաեւ յարկաբաժին մը՝ 3 լուսաւոր եւ օդաւէտ սենեակներ, փողոցի վրայ, խոհանոց, մուտք, արդուզարդի սենեակ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, վարձք՝ 1500, խանութին եւ տան համար րրփրիզ՝ 25000 ֆրանք։

դիմել՝ Պ. Մուրատեանի, 119 Rue Pelleport, Փարիզ (20)։

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

TANNERIE DE LA DEULE

S. A. R. L. au Capital de 315,000 francs
9 rue Charlot, PARIS (3) — Tél. Arch. 05—86
Directeur-Gérant LEON BABONIAN

ԿԱՇԻԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հայ կօշկակարներուն.— Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան։ Քռուքօն (կոնակի մաս) Ա. կարգի շէն, քիլօն 32. Բ. կարգի 26, եւ Գ. կարգի 22 ֆրանք։

Թալօնի համար քռուքօն, էքառ՝ քիլօն 14 ֆրանքէն։

Հայ marchand foraineներուն.— Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար կտրուած կէս նրբտնցու եւ թալօն՝ քիլօն Ա. կարգի 30, Բ. կարգի 26, Գ. կարգի 22 ֆրանք։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ՝ 9 rue Charlot, Paris
Métro République et Hôtel de Ville

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

15 ՖՐ. ՓԼԱՔՆԵՐ 15 ՖՐ.
Tango, Fox-trot, Boston Valse, Passo dobles, chants

POLYDOR MARQUE DÉPOSÉE

L. ՆՇԱՆԵԱՆ
56 Rue Piat. Paris (20)

SEVA PARIS

ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐՈՒ
Grand choix de phonos de toute marque. Ֆօնօները կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով։ Կանխիկ եւ ապառիկ։

Columbia Phonos Disques
Agence exclusive
POLYDOR
REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continuն, գին՝ 47ֆր.875։

Մեր գինները գործարաններէն նշանակուած են։ Ծախուածները ետ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9։

ՀԱՅԵՐ

եթէ կ'ուզէք կեսարիոյ իսկական ապուխտը եւ երշիկը ուտել

ԴԻՄԵՑԷՔ Ա. ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

բնիկ կեսարացի եմ, 40 տարուան փորձառութիւն ունիմ եւ Մարսէյլի ամենահին ապուխտավաճառը եղած եմ։ Իմ պատրաստած մաքուր եւ համեղ ապուխտները կը թարմացնեն կեսարիոյ յիշատակները։ Գինները չափաւոր,

Հասցէ՝ A. ALAGUEUZIAN, Chemin de Cauvelle, par Allauch (B. du Rhône):

EMPIRE մեւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթըլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. ու փարխի։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Մ Ա Ս

16.— ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Պատահաբար այդ տեղէն կ'անցնէր թուրք պատանի մը, որ կը տեսնէ ի՛նչպէս գետին գլորեցաւ զինուորը, եւ կը լսէ անոր վերջին խօսքերը։ Կը վազէ, լուր կուտայ կառավարութեան։ Կիւմիւշխանէի մէջ ոստիկանութիւն չկար, ոչ ալ զինուորական ուժ։ Խաղաղութեան կը հսկէին միայն պահակազօրայ գունդէն քանի մը զինուորներ։ Պատանիին հետ ճաշարան կուգան քանի մը զինուորներ։ Թունաւորուած զինուորը մեռած էր այլեւս, մարմինը սեւցած, եղունգները ածխագոյն։ Զարմանալին այն էր, որ կէս օր էր դեռ, կերակուրները չէին հատած, սակայն խոհարարը չկար մէջտեղ։ Մեռած զինուորը վերցուցին փոխադրեցին։ Տարին կառավարչատուն։ Թաղապետական բժիշկը քննեց եւ հաստատեց, որ մահը թունաւորման հետեւանք էր։ Փնտռեցին խոհարարը, բայց չգտնուեցաւ։ Յաջորդ օրը, 13 Հոկտ. 1895ին ուրբաթ, Հայերէն ոչ մէկը բացաւ իր խանութը։ Արդէն թուրք ժողովուրդը, ժամանակէ մը ի վեր, Հայերու բռնած ընթացքէն ու թուրք զինուորին թունաւորման դէպքէն ասդին յուզման ու ջղայնութեան մը մատնուած էր։ Ու երբ Հայերը չբացին իրենց խանութները, ատիկա կը նշանակէր յեղափոխութեան յառաջաբանը։ Քաղաքին մէջ արդէն զինուոր չկար, իսկ պահակազօրքին մեծ մասը զանազան պաշտօններով ղրկուած էր շրջանները։ Պահակազօրքէն քաղաքին մէջ մնացած էին 10-15 հոգի։ Այդքան ուժով ի՞նչ կարելի էր ընել։ Հայերն ալ, համարձակութիւն առնելով, ապստամբութիւն յայտարարեցին։ Կոմիտէին պետը կը կոչուէր Իսրայէլեան Համբ Նշան։ Երբ Թուրքերը տեսան, որ Իսրայէլեանին տունին առջեւէն անցնողներուն վրայ զէնք կ'արձակուի, եւ փողոցին մէջ անցորդ իսլամները կը սպաննուին, կը յարձակին հայկական թաղերուն վրայ։ Հայերն ալ խմբովին դուրս ելլով իրենց տուներէն, յարձակեցան Թուրքերուն վրայ։ Այս փորձանքը ի՞նչպէս կարելի էր արգիլել այլեւս։ Կարելի բա՞ն էր 5-10 զինուորով։

Ուրախալի զիպուածով մը, այդ պահուն տեսնուեցաւ որ Կիւմիւշխանէի կը մօտենայ Երզնկայէն Տրապիզոն գացող վաշտ մը զինուոր։ Դ. զօրաբանակին փոխադրական վաշտն էր այդ։

Անմիջապէս կացութեան մասին բացատրութիւն տրուեցաւ վաշտի հրամանատարին։ Եւ զինուորները միջամտեցին կոտորածին։ Հայերը քանի մը ձեւք զէնք ալ զինուորներուն վրայ արձակեցին, բայց երբ զինուորները փոխադարձեցին, անմիջապէս փախան։

Այս միջամտութիւնը պարզ հանդիպում մըն էր։ Կոտորածին առաջքն առնուեցաւ։ Կռուին վայրը ինկած էին քանի մը վիրաւորներ ու սպանեալներ։ Անմիջապէս փոխադրուեցան։ Թուրքերը ձգած էին 2 սպանեալ, 4 վիրաւոր, Հայերը՝ 6 սպանեալ, 12 վիրաւոր։ Տրապիզոնի փոթորիկն ալ այս ձեւով կարելի եղաւ զսպել։

17.— ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ

Երկու օր առաջ մեր թերթօնին մէջ նկարագրեցինք Էրզրումի դէպքերը եւ գրեցինք թէ քաղաքին մէջ զինուորական ուժերու օժանդակութեամբ կարելի եղաւ վերահաստատել խաղաղութիւնը։

Այնուհետեւ անցանք Տրապիզոնի դէպքերուն։ Իրերամերձ եւ սահմանակից այս երկու նահանգներուն մէջ կոմիտէճիները պատօրէն մերթ այս կողմը կ'անցնէին, մերթ այն կողմը, յեղափոխութիւն յարուցանելով այդ շրջաններուն մէջ։ Կարգապահական միջոցները եւ կոմիտէճիներուն հետապնդումը միաժամանակ կատարուած ըլլալով երկու նահանգներուն մէջ Էրզրում քաղաքին մէջ ծագած խռովութիւնները նկարագրելէ յետոյ, անհրաժեշտ կը դառնար ներկայացնել անմիջապէս Տրապիզոնի դէպքերը։

Ու երբ Տրապիզոնի մէջ կարելի եղաւ վերահաստատել խաղաղութիւն, յանկարծ Էրզրում քաղաքը թատերաբեմ դարձաւ աճաւոր յեղափոխութեան։ Եթէ Էրզրումի այս դէպքերը այնքան արիւնոտ դարձան, որքան էին շրջանի կոտորածները, պատճառն այն էր, որ կոմիտէճիները հետեւեցան զինուորական եւ ոստիկանական ուժերը խաբելու քաղաքականութեան, զբաղեցնելով Տրապիզոնի դէպքերով։

Էրզրումի Հայոց Առաջնորդարանը, որ խռովութեանց եւ յեղափոխութեան ծրագիրներուն գործադրութեան կեդրոնն էր, արտասահմանէն բազմաթիւ փէտայիներ հրաւիրած էր։ Այս փէտայիներն ալ, քարոզութեամբ սպառնալիքով, բազմաթիւ նոր փէտայիներ արձագրած էին երկրին ներսէն։

Էրզրումի փէտայիները զինուած էին կատարելագործեալ եւ նոր հրացաններով, որոնք հինգ հարուած կ'արձակէին իրարու ետեւէ եւ կը նմանէին մավզերի։ Ունէին նաեւ հրաշալի նորօրինակ ատրճանակներ։ Այս զէնքերուն պատեանին վրայ կային նշաններ, որոնց իմաստն էր «Հայոց Սրբազան Միութիւն»։

Հայոց Առաջնորդարանը, դուրսէն հասած հայ փէտայիներէն ամէն մէկուն 2-300 զրուշ դրամագլուխ տալով, թելադրած էր խանութ բանալ։ Այս ձեւով կ'ուզէր քնացնել ոստիկանութիւնը, անոնց կարծեցնելով թէ զրուշով Հայերը եկած են պարզապէս առեւտրական նպատակով։ Սակայն ո՞վ կ'ակէր այս խաբէութիւնները եւ ո՞վ կը քնանար Էրզրումի մէջ։ Ոստիկանութիւնը համոզուած էր, որ կոմիտէճիները ամէն գնով եւ անպայման կ'ուզէին խռովութիւն յարուցանել քաղաքին մէջ, հետեւաբար պատրաստ եւ զգոյշ կը սպասէր դէպքերուն։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
4 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1716
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ըսենք թէ Երեւանի մէջ անտարբեր են գաղութներու հանդէպ, կամ ազգային մշակոյթի մասին։

Ճառի մը ընթացքին, Ներգաղթի առթիւ կոմիակի ակնարկներէ, կարգ մը բերնի ծամոց խօսքերէ յետոյ, Հայաստանի կեդր. կոմիտէի ընդհ. քարտուղար Ս. Խանջեան վերջերս երկար յայտարարութիւն մը արտասանեց «կուլտպրոպբաժիններու» վարիչներու ժողովին մէջ։

Այս ճառը ամբողջութեամբ հրատարակուած կը տեսնենք «Խորհրդային Հայաստան»ի հոկտեմբեր 15ի թիւին մէջ։

Ճառին մեծ մասը — գուշակեցիք անշուշտ — յատկացուած է Դաշնակցութեան եւ «Դաշնակիզմ»ին։ Բայց հարուածներ պակաս չեն նաեւ ռամկավարներուն դէմ, որ կ'ամբաստանուին իբրեւ «վախկոտ» եւ «կեղծաւոր»։ Պ. Խանջեան իրար խառնելով «Դաշնակիզմ»ը, Սուրիոյ տեղաւորման խնդիրը, Գ. Կիւլպէնկեանը, Փրոֆ. Նորկան, անդրկովկասեան դաշնակցութիւնը, միջազգային դրամատիրութեան խաղերը, Լէնինեան ազգային քաղաքականութիւնը եւ ուրիշ բազմաթիւ խնդիրներ, մասնաւորապէս կը յանձնարարէ ջախջախել «Նացիոնալիզմի բոլոր արտայայտութիւնները»։

Այդ բոլորի մասին կը խօսինք առանձին։

Այսօր, այդ երկարապատում ճառէն, ուշադրութեան կը յանձնենք աչքէ վրիպած խնդիր մը, — ազգային մշակոյթը Հայաստանի մէջ։

Ճառին այդ մասը խորագրուած է, — «Լուրջ ուշադրութիւն ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ պրոլետարական կուլտուրայի զարգացմանը»։

Կ'առնենք միայն առաջին մասը, — լեզուի խնդիրը։ Ս. Խանջեանն է որ կը խօսի. (կը վերածենք մեր լեզուին).

— «Միթէ ճեճապետական թեքման տուրք տալ չէ՞ այն հանգամանքը որ տարիներու ընթացքին ուշադրութենէ վրիպած է մեր պետական կազմին մէջ հայերէնը գործածական հիմնական լեզու դարձնելու խնդիրը. միթէ փաստ չէ՞ որ մեր պետական բազմաթիւ հիմնարկներուն, գործավարութեանց եւ ժողովներուն մէջ մեծ մասով ռուսերէն կը խօսին։ Մեր ղեկավար ընկերներու մէկ զգալի մասը ռուսերէն կը խօսի նոյն իսկ շրջաններուն մէջ, ուր ռուսերէն հասկցողները բացառութիւն կը կազմեն։ Ի՞նչպէս որակել այն իրողութիւնը, որ Հայաստանի ճարտարագէտ-արհեստագէտներու վերջին համագումարին մէջ, բազմաթիւ վերտառութեանց կարգին, չկար ոչ մէկ հայատառ նշանախօսք։ Հայերէնի թերագնահատումը կ'արտայայտուի նաեւ անով որ, մեր ընկերներէն շատերը չեն հետեւիր հայատառ ծամուլին, գրականութեան, կը կտրուին ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային մշակոյթէն»։

Այս ակներեւ բացը մատնանշելէ յետոյ, Հայաստանի Ստալինը — ինչպէս կը կոչեն շատեր — կը յանձնարարէ.

— «Անհրաժեշտ է ուժեղացնել պայքարը այս երեւոյթներուն դէմ. հայերէնը պէտք է դառնայ մեր բոլոր պետական եւ հանրային օրկաններու գործածական լեզուն՝ առանց բացառութեան. կուսակցական ընկերները իրենք պէտք է զբաղին զանգուածներուն հասկնալի լեզուի մշակման եւ տարածման գործով։»

Բայց, կարծես վախնալով պատասխանատուութենէ, Խանջեան զգուշութեան յորդոր մըն ալ կը կարդայ.

— «Այս հարցադրումը չի նշանակեր թէ պէտք չէ պայքարիլ նաեւ անոնց դէմ որ կ'իյնան հակառակ ծայրայեղութեան գիրկը, նպատակ դնելով նոյնիսկ արհեստական ու այլանդակ, զանգուածներուն անհասկնալի բառեր ստեղծելով, մեր լեզուէն վանել վաղուց քաղաքացիական իրաւունք ստացած օտար բառեր եւ ասացուածքներ, կամ նշանակութիւն չեն տար Հայաստանի մէջ հոկտեմբերեան յեղափոխութեան լեզուն — ռուսերէնը տարածելու գործին, ծանուանդ երիտասարդութեան մէջ։ Տեղական ազգայնականութեան այդ ձգտումները իրականին մէջ ոչ մէկ կապ ունին մեր կուսակցութեան ազգային քաղաքականութեան հետ եւ պէտք է տեղն ու տեղը ճերկացուին ու ջախջախիչ հարուած ստանան կուսակցական կազմակերպութիւններու կողմէ»։

Ուրեմն, երեւան կուգայ որ, տասը տարի յետոյ ալ, Հայաստանի պետական կազմին մէջ տիրապետող լեզուն կը մնայ ռուսերէնը։

«Մեծ մասով» ռուսերէնն է գործածական լեզուն ոչ միայն բազմաթիւ հիմնարկներու, գործավարութեանց եւ ժողովներու մէջ», այլեւ «շրջաններուն մէջ, ուր ռուսերէն հասկցողները բացառութիւն կը կազմեն»։

Ռուսերէն են համագումարներու պատերուն վրայ փակցուած վերտառութիւն-նշանախօսքերը. իսկ «մեր ընկերներէն շատերը չեն հետեւիր հայատառ (իսկապէ՛ս) մամուլին, գրականութեան, կը կտրուին ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային մշակոյթէն»։

Այսքանը հաստատելէ յետոյ, պարզ կարկտան է Պ. Խանջեանի միւս խրատը, — «արհեստական եւ այլանդակ բառեր ստեղծելու» խնդիրը։

Այդպիսի երեւոյթ — նախանձախնդրութիւն — մենք չենք տեսներ Հայաստանի մէջ։ Եթէ ըլլար, գոնէ այս ճառին մէջ պէտք չէր որ գտնէինք մէկը միւսէն արհեստական եւ այլանդակ բառեր եւ բացատրութիւններ։ Ոչ թէ քաղաքացիական իրաւունք ստացած, այլ պարզապէս տգիտութեամբ եւ անհոգութեամբ նուիրագործուած։

Օրինակ, — կուլտուրա, — փոխան այնքան գեղեցիկ եւ գեղեցկական «մշակոյթ»ին. ինժեներ — (ճարտարագէտ), լօզունգ (նշանախօսք), ինտերնացիոնալ (միջազգային), կոնցեպցիա (ըմբռնում), նացիոնալիզմ (ազգայնականութիւն), թէորիտիկական (տեսաբանական), դիրեկտիվ (ուղեցոյց, հրահանգ)։ Ժողվեցէք ինչքան կ'ուզէք։

Այսքանը՝ իբրեւ փակագիծ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Անգլիոյ դահլիճին վերակազմութիւնը

Դահլիճին վերակազմութեան գործին մէջ, Մաքտոնըլտ բաւական մեծ դժուարութիւններ կը կրէ, եւ որոշած է իր նոր գործակիցներուն անունները հրատարակութեան չտալ մինչեւ շաբթու վերջը։ Կը կարծուի թէ նախարարութեանց կէսը պիտի յատկացուի պահպանողականներուն, նկատի ունենալով անոնց թիւը խորհրդարանին մէջ։ Իսկ մնացեալ կէսը պիտի բաժնուի ազատականներուն եւ ազգային աշխատաւորականներուն միջեւ։

Ամէնէն կարեւոր նախարարութիւնները որոնց շուրջ վէճը կը շատնայ, զանազան մեկնութիւններու տեղի տալով՝ արտաքին եւ ելմտական նախարարութիւններն են։ Պոլտուին վճռապէս մերժած է ստանձնել ելմտական նախարարութիւնը։ Աւելի, այս նախարարութեան համար, Չէմպըրլէյնի անունն է որ կը յիշեցուի։

Գալով արտաքին նախարարութեան, հաւանական է որ լորտ Րէտինկի տեղ ուրիշ մը նշանակուի աւելի երիտասարդ։

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը հիմա յայտնի է։ Խորհրդարանը կը ներկայացնէ հետեւեալ կազմը, — Պահպանողականներ՝ 470, — ազգ.-աշխատաւորականներ 13, - ազգ. ազատականներ 65, - անկախ ազգայնականներ 5, - գումար 553՝ ազգ. միութեան կուսակից։

Աշխատաւորականներ 51, — ազատականներ 7, անկախներ 4, գումար 62, ընդդէմ կառավարութեան։

Պ. Լավալ վերադարձաւ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ վերադարձաւ Ամերիկայի իր ճամբորդութենէն, երկուշաբթի կէսօրէ վերջ։

Հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Սէն Լազարի կայարանը։ Բուռն ծափերու եւ համակրանքի խանդավառ ցոյցերու մէջ, Ֆրանսայի վարչապետը հազիւ կրցաւ իր հետեւորդներով ճամբայ մը բանալ կայարանէն, ինքնաշարժով մեկնելու համար դէպի Ներքին Նախարարութիւն, ուր պահ մը հանդըստանալէ վերջ, մեկնեցաւ Հանրապետութեան նախագահին քով՝ Հուվըրի հետ իր տեսակցութեան մասին զեկոյց տալու համար։

Երէկ գումարուեցաւ նախարարաց խորհուրդը, ուր Պ. Լավալ զեկոյց տուաւ Ամերիկայի մէջ իր կատարած աշխատանքներու մասին։

Թուրքիա կը զօրացնէ իր նաւատորմը

Հռոմէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն երկու ընդծովեաներ Տումլը-Փունար եւ Սաքարիա, որոնք իտալական նաւարաններուն մէջ շինուած էին Թուրքիոյ համար, մեկնեցան իտալական ջուրերէն դէպի Թուրքիա։

Այս ընդծովեաներուն մեկնումէն առաջ, նաւարանին տնօրէնութիւնը մեծ խնջոյք մը սարքած էր։ Ներկայ էին Հռոմի Թրքական դեսպանատան նաւային կցորդը, Թուրք նաւային յանձնախումբին նախագահը, եւ ընդծովեաներուն հրամանատարները։ Բաժակաճառեր արտասանուեցան։ Նաւարանին տնօրէնը եւ Թուրք նաւային յանձնախումբին նախագահը շեշտեցին Թուրքեւիտալական բարեկամութիւնը։

Ըսմէթ Հռոմ կ'երթայ

Թուրքիոյ վարչապետը ընդունեց Մուսոլինիի կողմէ իրեն ուղղուած հրաւէրը այցելելու Հռոմ։ Շատ մօտ ատենէն պիտի որոշուի այս այցելութեան թուականը։

Թուրք Ազգ. Ժողովը

Թուրք Ազգ. Ժողովը բացուեցաւ Էնկիւրիի մէջ։ Ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին ճառ մը արտասանեց Մուսթաֆա Քէմալ։

Ոչ-յարձակման տնտեսական ծրագիրը

Յատուկ յանձնախումբը որ կազմուած էր ուսումնասիրելու համար Ռուսիոյ կողմէ ներկայացուած տնտեսական ոչ-յարձակման ծրագիրը, իր առաջին նիստը գումարեց Ժընեւի մէջ։ Այս յանձնախումբին, իրենց ներկայացուցիչներով մասնակցելու հրաւիրուած էին Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին անդամ 18 պետութիւններ եւ 8 ոչ-եւրոպական պետութիւններ։ Բացի Ամերիկայէն Գանատայէն եւ Աւստրալիայէն բոլորը կը մասնակցէին։

Լոնտոնի ռուս դեսպանը՝ Սոքոլնիքով՝ ներկայացուց բոլշեւիկեան ծրագիրը, յիշելով Լիտվինովի կողմէ այս առթիւ, Ժընեւի մէջ արտասանուած ճառը։

Պատուիրակներէն շատերը հարցումներ ուղղեցին, ճշդելու համար կարգ մը մութ կէտեր։

Հրեաները Իտալիոյ մէջ

Իտալական պաշտօնաթերթը հրատարակեց Իտալիոյ հրէական համայնքներու կազմակերպական յատուկ օրէնքը։ Ըստ այս օրէնքին իտալական հողերուն վրայ պիտի կազմակերպուին 26 հրէական համայնքներ։ Իտալահպատակ բոլոր հրեաները պարտաւոր պիտի ըլլան մասնակցելու իրենց բնակավայրի հրէական համայնքին։

Չինաճապոնական վէճը

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ ՃԱՓՈՆԸ

Ճափոնի կառավարութիւնը յայտնեց թէ ինչո՞ւ համար չի կրնար ընդունիլ Չինաստանի առաջարկը՝ ուղղակի բանակցութեանց սկսելու համար, Ազգերու դաշնակցութեան 24 հոկտեմբերի բանաձեւին հիման վրայ։ Ճափոնի կառավարութիւնը կը պնդէ Մանչուրիոյ պարպումին համար, իր ներկայացուցած հինգ գլխաւոր պայմաններուն վրայ։

Ճափոնի նախարարաց խորհուրդին մէջ, պատերազմական նախարարը անդրադարձաւ այն տեղեկութեանց, որոնք կը հասնին՝ Ռուսերու կողմէ Չինաստանի եղած օժանդակութեան մասին։ Պատերազմական նախարարը ընդունելով մէկտեղ թէ այս տեղեկութիւնները չեն հաստատուած, յայտնեց թէ բոլորովին անհիմն ալ չեն։

Պաշտօնական շրջանակներն ալ այն կարծիքէն են թէ այս տեղեկութիւնները չափազանցուած են։

«Տէյլի Թելէկրաֆ» հետեւեալը կը գրէ Ծայրագոյն-Արեւելքի կացութեան մասին, — Ճափոնական աղբիւրէ տրուած տեղեկութիւնները հաւանական կը նկատեն բախում մը Ճափոնի եւ Ռուսիոյ միջեւ, Մանչուրիոյ հողին վրայ։ Կ'ըսուի թէ ճափոնական զօրախումբերը յառաջանալու վրայ են Հիւսիսի ուղղութեամբ։ Այս շարժումը ընելու համար, Ճափոնցիները կը պատրուակեն Ռուսիոյ օժանդակութեան լուրերը Չինաստանի, սպայ, եւ ուտելիք հայթայթելով, ինչպէս նաեւ խորհրդային ուժերու կեդրոնացման լուրերը, Մանչուրիոյ սահմանին վրայ։

Իսկ անգլիական ուրիշ թերթի մը Մոսկուայի թղթակիցն ալ հաւանական կը նկատէ կացութեան ծանրացումը՝ Մանչուրիոյ մէջ՝ ճափոնցիներու գործունէութեան հետեւանքով Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ճափոնական ընդհ. սպայակոյտէն երկու սպաներ ազդարարեցին չինական ուժերու հրամանատարին, որ Ցիծիքարը յանձնէ Շան-Քայ-Լէնի որ կը վայելէ ճափոնցիներու պաշտպանութիւնը, հակառակ պարագային օդային ռմբակոծման եւ ցամաքային յարձակման սպառնալիքով։

Բոլշեւիկեան «Փրավտա» թերթը՝ հետեւեալ կերպով կը մեկնաբանէ կացութիւնը. — Ճափոնի կողմէ Թայլուն-Ցիծիքար գիծին եւ Ցիծիքար կայարանին գրաւումը կը ներկայացնէ շատ մեծ վտանգ մը, որովհետեւ, Ցիծիքարը Մանչուրիոյ շատ կարեւոր ռազմական կէտերէն մէկն է։

Փոփոխութիւններ Փարիզի թուրք դեսպանատան մէջ

Օրխան Ճէմսէտտին նշանակուած էր Փարիզի Թրքական դեսպանատան խորհրդական, ցիշեալը սակայն, հազիւ Փարիզ հասած, փոխադրուած է Պերլին նոյն տիտղոսով։

Այս առթիւ Թուրք ընդդիմադիրներու փարիզեան օրկանը La République Enchainée կը գրէ.— Գալով անոր յաջորդին, նշանակուած է Թահսինը, Մուսթաֆա Քէմալի որդեգիր աղջիկներէն մէկուն ամուսինը որ այս ազգականութեան կը պարտի դիւանագիտական ասպարէզին բոլոր աստիճանները շատ արագ կտրել անցնիլը, մեզ կը հաւաստեն թէ տոքթ. Րիզա Նուր 1923-1924ին նախարարլաւ յիշատակ մը չէ որ պահած է Թահսինին, որ յաջորդաբար քարտուղար եղաւ Մոսկուայի, Փէշթայի եւ Վիեննայի դեսպանութեանց մէջ։

«Այս շատ կարեւոր պաշտօնը տալով իր փեսին, արդեօք Մ. Քէմալ նուրբ առաքելութիւն մը չէ՞ որ յանձնած է անոր, առաքելութիւն մը՝ որուն յարմար չէր կրնար ըլլալ միւնիր պէյը՝ իր շիտակութեան պատճառով»։

Պուլկարիա, Ալպանիա եւ Թուրքիա

Էնկիւրի այցելելու համար, իրեն ուղղուած հրաւէրին մասին, Պուլկարիոյ վարչապետը Մուշանոֆ յայտնեց թէ որեւէ կապակցութիւն նշմարելու չէ Լիտվինովի Էնկիւրի, եւ Ըսմէթի Հռոմ այցելութեան մէջ։

— Պալքանեան խորհրդաժողովի փակման առթիւ, Մուսթաֆա Քէմալ հեռագիր մը ուղղեր էր Ալպանիոյ Զօկու թագաւորին։ Անկէց վերջ, Թուրք կառավարութեան Թիրանայի գործակալը յայտնեց Ալպանիոյ արտաքին նախարարին թէ՝ իր կառավարութենէն հրահանգ ստացած է պաշտօնական յարաբերութեան մտնելու Ալպանիոյ կառավարութեան հետ։ Այս կերպով Թուրքիա ճանչցած կ'ըլլայ ալպանական թագաւորութիւնը։

Յայտնի է թէ ցարդ, Թուրքիա կը մերժէր իրաւապէս ճանչնալ Ալպանիան։

Մակեդոնական խմբեճներ դատապարտուած

Պուլկարական դատարանը դատապարտեց Փրոթոգերոֆի կուսակիցներէն երկու հոգի, որոնք փետրուարին, սպաններ էին Միխայլոֆեան պետ մը՝ Կուրքոֆը։ Մէկը դատապարտուեցաւ ցկեանս բանտարկութեան, միւսը 15 տարի խցարգելութեան։

Յունաստանի տնտեսական տագնապը

Յունական «Փրոյիա» թերթը կը գրէ թէ, տնտեսական տագնապին հետեւանքով, ընկերային ապահովագրութիւնները առայժմ պիտի յետաձգուին։

Պետական Գանձին դժուարութիւններէն զատ, ներկայ պայմաններու մէջ, մասնաւոր ձեռնարկներն ալ չպիտի կրնան տոկալ ընկերային ապահովագրութեանց պարտադրած տուրքերուն։

Առժամեայ զինադուլը

Ցարդ, 35 պետութիւններ արդէն հաւանութիւն յայտնած են սպառազինմանց առժամեայ զինադուլին։ Անգլիա եւս սկզբունքով ընդունած է։

PRO DOMO SUA

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դ.— Ինչպէս ստորեւ կը տեսնենք, ներգաղթի գործի յաջողութիւնը ես կապել եմ արտասահմանի հայ ժողովրդական զանգւածների զոհաբերութեան հետ։ Եւ արդէն ներգաղթի նոր ծրագրին նւիրւած իմ յօդւածները այլ նպատակ չունին, բայց եթէ ցոյց տալ, որ ժողովրդական զանգւածների մէջ ներգաղթի շուրջը գիտակցութիւն եւ խանդավառութիւն ստեղծելով միայն կարելի է մէջտեղ հանել ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ գումարը։

Ինչ վերաբերում է հայ ունեւորներին՝ ես գրել եմ թէ «հրաշք կը լինի, որ հայ ունեւորները կամ նոցանից մի քանիսը... սեղանի վրայ դնէին ներգաղթի համար անհրաժեշտ գումարը ամբողջովին կամ խիստ մեծ մասով եւ ասէին.

— Ահա ձեզ դրամական միջոցներ, տարէ՛ք 24,000 հայ տարագիրներ Հայաստան եւ բնակեցրէք այնտեղ»։ Սակայն ասած է այս տողերի շարունակութեան մէջ — «Որովհետեւ հրաշքները մեր տեսողութեան սահմաններից դուրս են, աւելորդ ենք համարում նրանցով զբաղւել»։

Այս առթիւ Պ. Պօղոսեանը գրում է-

— «Պ. Ջամալեան ներգաղթի գործը կ'ուզէ կապել «հրաշքի» մը, որ պիտի գար «հայ ունեւորներէ և կամ «նրանցից մի քանիսի կողմէ»...

Հարց ենք տալիս «Ապագայ»ի մեծարգոյ խմբագրութեանը. սա գավե՞շտ է թէ հրապարակագրութիւն..

Ե.— Իմ «ունեւորական օրխանտասիոն»ին հակադրելով իր ժողովրդասիրական օրխանտասիոն»ը՝ Պ. Պօղոսեանը գրում է.

— «Ներգաղթի «հրաշքը» կը գործուի, մեր համոզումով, ի հեճուկս Դաշնակցութեան եւ առանց հայ ունեւորներուն, եթէ ասոնք չուզեն բերել իրենց օժանդակութիւնը։ Հայ ժողովուրդը, հայ զանգւածները կ'իրագործեն այդ «հրաշքը» իրենց անայլայլ հաւատքով դէպի հայ հայրենիքը եւ իրենց բնածին ողջմտութեամբը, որ վեր է յաճախ՝ զանոնք առաջնորդել յաւակնող առաջնորդներուն իմաստութենէն»։

Ի հարկէ, եթէ Պ. Պօղոսեանը մի քիչ ողջմտութիւն եւ իմաստութիւն ունենար աչք ածելու իր չորս կողմը՝ նա փոքր ինչ զգոյշ կը լինէր իր արտայայտութեան մէջ գէթ այս խնդրում։ Իբրեւ մէկը, որ յաւակնութիւն ունի խօսելու հայ ժողովրդական զանգւածների անունով, նա պէտք է իմանար, որ դէպի հայ հայրենիքը անայլայլ հաւատք ունեցող եւ բնածին ողջմտութեամբ աչքի ընկնող այդ զանգւածները՝ գերազանցօրէն Դաշնակցութեան շուրջը համախմբւած լինելով՝ ի հեճուկս Դաշնակցութեան չէ որ պէտք է լծւեն ներգաղթի գործին։ Բայց խնդիրն այս չէ, այլ այն, որ Պ. Պօղոսեանը իմ խօսքերն է ինձ ծախում՝ հայ ժողովրդական զանգւածների զոհաբերութեան մասին ճառելով։

Արդարեւ, ես գրել եմ.— «Ծանօթ լինելով արտասահմանի հայ ժողովրդական զանգւածների հոգեբանութեանը եւ տրամադրութիւններին՝ համարձակօրէն կարող ենք ասել, որ նրանք, վստահութեան եւ խանդավառութեան այս մթնոլորտում, աննախընթաց չափով հանդէս կը բերեն զոհաբերութեան իրենց պատրաստակամութիւնը»։

Եթէ մի կողմ նետենք «ի հեճուկս Դաշնակցութեան» վնասակար եւ յիմարական արտայայտութիւնը, իմ ասածից աւելի ի՞նչ են պարունակում Պ. Պօղոսեանի պաթեթիկ տողերը հայ զանգւածների դերի եւ տրամադրութիւնների վերաբերեալ։

Զ.— Երկար ամիսներից ի վեր, Բարեգործականը աշխատանք է թափում Սուրիոյ հայ գաղթականների տեղաւորման վրայ։ Իր սեպտ. 4 թւակիր զեկոյցի մէջ էլ այս Միութիւնը, ներգաղթի նոր ծրագիրն աւետելով արտասահմանի հայութեանը՝ միեւնոյն ժամանակ շեշտում է, որ ինքը որդեգրած է «Սուրիոյ 15,000 անտուն գաղթականներուն տեղաւորման ծրագիրը»։

Այս բանը շատ լաւ գիտէ Պ. Պօղոսեանը եւ ոչ մի «շան գլուխ» չէ տեսնում Բարեգործականի գրասենեակներում։ Բայց երբ ես, ճշգելով որ Բարեգործականը չէ լքել Սուրիոյ գործը, յոյս եմ յայտնում որ չպիտի էլ լքէ, ինձ մօտ Պ. Պօղոսեանն անպատճառ «թաղուած շան գլուխ» է տեսնում.

— «Պ. Ջամալեանը, գրում է նա, կը վախնայ թէ՝ Բարեգործականը Սուրիոյ մէջ գաղթականներ տեղաւորելու գործին չի տար այլ եւս պէտք եղած կարեւորութիւնը և այդ նպատակին յատկացւած գումարին մէկ մասը կը տրամադրէ Սուրիայէն մաս մը հայ գաղթականներուն Հայաստան փոխադրութեան փրկարար գործին»։

Այս չնաշխարհիկ ենթադրութեանը յաջորդում են արդէն ձանձրալի դարձած զառանցանքները ինչ որ «արկածախնդրական ծրագրների» մասին, որոնք իբր թէ հետապնդւում են Դաշնակցութեան կողմից Սուրիայում։

«Յիմարութեան դէմ աստւածներն էլ անզօր են» — ասում է Գէօթէն։ Դուք օրը հազար անգամ գրեցէք թէ Դաշնակցութիւնը մէկ հատիկ մի քաղաքական պահանջ ունի.— Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի պահանջը, որի հետ «սուրիական ծրագրները» խոտոր են համեմատւում։ Յայտարարեցէք պաշտօնական եւ ոչ-պաշտօնական եղանակներով, որ Դաշնակցութիւնը Սուրիայում ազգապահպանման ծրագրից դուրս, այլ ծրագիր չէ հետապնդում։ Ասացէք ու կրկնեցէք, որ Դաշնակցութիւնը այն պատճառով է միայն կարեւորութիւն տալիս Սուրիային, որ վերջինս, ազգապահպանման տեսակէտից շատ աւելի մեծ առաւելութիւններ է ներկայացնում, քան որեւէ այլ գաղթավայր։ Միեւնոյն է. Պօղոսեանները չպիտի դադարեն պոռալուց, թէ Դաշնակցութիւնը ինչ որ «հիմնական ուղղութիւն» ունի Սուրիայում, որ նրա «ըլլալու կամ չըլլալու» հարցն է կազմում։

Եւ, նման պոռչտուքների համար լուրջ առիթների չեն սպասում Պօղոսեանները. բաւական է եւ այն, որ Դաշնակցութիւնը Սուրիայում «կը կազմակերպէ դպրոցական գործ եւ ազգային-եկեղեցական իշխանութեան կ'ուզէ տիրանալ»...

Արժէ՞ աւելի ծանրանալ այս խնդրի վրայ։ Նոր ինձ հասաւ «Հայրենիք»ի այն համարը, ուր, ներգաղթի նոր ծրագրի առթիւ գրել եմ.

— «Թրքահայ տարագիրներին առժամապէս Սուրիայում պատսպարելու ծրագիրը հարկադրանքներից լաւագոյնն է, բայց եւ այնպէս հարկադրանք էր։ Եթէ բոլշեւիկները Հայաստանի դռները փակած չլինէին այդ տարագիրների առաջ՝ Սուրիայի մասին ոչ մի խելքը գլխին հայ մարդ չէր մտածի»...

«Բոլշեւիկների շահադիտական նկատումները եւս չեն կարող պատճառ համարւել, որ մենք անտես առնենք ներգաղթի նոր հնարաւորութիւնը։ Մեր ժողովուրդը Սուրիայում տեղաւորել ուզող օտար շրջանակներն էլ անշուշտ, մեր սիրուն աչքերով չեն հրապուրւած, այլ իրենց առանձին հաշիւներով. բայց որովհետեւ այդ հաշիւները մեզ համար նւազ վնասակար են քան Արգենտինայի եւ Բրազիլիայի ճանապարհները, դրա համար էլ մենք Սուրիա ենք դիմում։ Աւելի եւս մեծ հիմունքներով մենք կարող ենք անտես առնել բոլշեւիկների շահադիտական նկատումները, քանի որ մեր ժողովրդին իր հայրենի հողի վրայ տեղաւորելն անկասկած շատ աւելի շահաւէտ է, քան նրան Սուրիա տանելը»։

Այս ամենից յետոյ, աւելորդ է նոյնիսկ ասել, որ Ջամալեանները ոչ միայն չեն վախենում թէ Բարեգործականը գումարներ կը տրամադրէ «Սուրիայէն մաս մը հայ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան փրկարար գործին», այլեւ ի սրտէ կը բաղձային որ Բարեգործականը Սուրիոյ ամբողջ հայութիւնը, առանց մի հատիկ մնացորդի օր առաջ փոխադրէր հայրենիք։ Եւ եթէ նրանք ողջունում են, որ ներգաղթը հիմա Յունաստանից եւ Բուլղարիայից է սկսելու՝ դրա միակ պատճառն այն է, որ այս երկրներում հայ տարագիրների տնտեսական վիճակը շա՛տ աւելի վատ է քան Սուրիայում։

Ահա այսպիսի յերիւրանքներից են կազմւած Պ. Պօղոսեանի ընդդիմախօսութիւնները Դաշնակցութեան, Դաշնակցականների և մասնաւորապէս իմ դէմ։ Պարզապէս՝ աւելի սուր արտայայտութիւնից խոյս տալու համար է, որ յերիւրանք խօսքն ենք գործածում այստեղ։ Թէ չէ՝ մենք էլ գիտենք, որ դիմացինի մտքերը — այն էլ յստակօրէն գրի առնւած մտքերը! այս աստիճան չարափոխելը այլ բառով է որակւում Հայոց լեզւի մէջ...

Գանք հիմայ «թեւանշանների»ն որոնցով մեր ընդդիմախօսը փորձում է, ներգաղթի համար հայթայթելիք գումարների հարցում, կասկածելի դարձնել մեր մտահոգութիւններն ու առաջարկութիւնները։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

Նախորդ թղթակցութեամբ մանրամասնօրէն պարզած էի գաղութիս նոր հոգերն ու ընդհանուր վիճակը։

Ազգ. Կեդր. Վարչութեան անունով, մասնաւոր պատուիրակութիւն մը, կազմուած՝ Մագըմեան եպսկ.է, ատենապետ՝ Պ. Գ. Բարաղամեանէ եւ անդամ՝ Գ. Լազեանէ, ներկայացած է պետական բարձր և կարեւոր անձնաւորութեան մը և խօսած առ հասարակ զանազան հարցերու շուրջ, մասնաւորաբար հպատակութեան եւ «մահափորձ»ի ծանօթ խեղկատակութեան շուրջ։

Ինչպէս կ'իմանամ, խօսակցութիւնը եղած է սիրալիր եւ մասնաւորաբար հպատակութեան հարցին շուրջ՝ ալ կարեւոր։

Այս մասին մասնաւոր տեղեկութիւն մը չունիմ. պատճառներ կան ենթադրելու սակայն, որ պիտի ջանան ձեւով մը կարգադրել։

Գալով «մահափորձ»ի զաւեշտախաղին, յիշեալ պետական անձնաւորութիւնը, յայտնած է իր համոզումը այդ խնդրոյն շուրջ, աւելցընելով, որ կառավարական շրջանակներու մօտ պիտի աշխատի փարատել, ծագած թիւրիմացութիւնները։ Այս առթիւ շեշտած է անհրաժեշտութիւնը Հելլենահայ Լիկայի կազմութեան։

*** Առկախ կը մնայ Փիքսի գաղթակայանին հողի խնդիրը։ Տեղական կամ վերին Ազգ. Մարմիններու կողմէ որ եւ է աշխատանք չկայ այս մասին, եթէ ո՛չ միջամտումներ կամ դիւրութիւններ ձեռք ձգելու, գոնէ ժամանակ շահելու եւ հայրենակիցները չցրուելու կամ ուրիշ վայր մը համախումբ տեղաւորելու համար։ Ինչպէս նախորդիւ գրած էի, Կեդր. Վարչութիւնը իր յոյն խորհրդականին պաշտօն յանձնած էր դիմումներ կատարելու։ Ցարդ չենք գիտեր դիմումներու հետեւանքը։ Թողունք, որ այսօրուան Կեդր. Վարչութիւնը կամ Փիքսի Տեղական Մարմինը որ և է կապ չունին հողային այս հարցին հետ, հետեւաբար եւ ո՛չ ալ պատասխանատուութիւն։ Բուն պատասխանատուները երկու տարի առաջ եւ մինչեւ 6-7 ամիս առաջ տակաւին գործի վրայ եղած ազգային իշխանութիւններն են, եւ մասնաւորաբար՝ տեղական, այսինքն, գաղթակայանի թաղային մարմինները, որոնք սին ու աւելորդ վէճերով զբաղեցան, մոռնալով որ տեղւոյն Սիլօղոսը՝ տենդագին կ'աշխատի պետականացնելու Փիքսի հողերը, քանի որ ուրիշ կայաններու Յոյները տեղաւորուած էին։

Եւ այսօր, երբ արդէն հողին կէսը պետականացուած է, կասկած չկայ որ մնացեալ մասն ալ պիտի պետականացուի մօտ ատենէն։ Արդէն ձեռնարկներ եղած են եւ առանց ամբողջական հողին, կարելի պիտի ըլլայ տեղաւորել 600-650 տուն Յոյները։ Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան որ Փիքսը պիտի վերածուի գեղեցիկ թաղամասի մը, իբրեւ Աթէնքի շատ մօտիկ եւ կարեւոր ճամբու (Լէօփօրօ Սինկրու) մը կողքին վրայ գտնուող հողամաս։ Այդ պարագային, մեր հայրենակիցները կը մնան դուրս եւ այլուր փոխադրելի ապրանք։

Գալով շինութեան գործին, ինչպէս կ'երեւայ, մինչ մէկ կողմէն Յոյն Սիլօղոսները ձեռնարկներ կը կատարեն եւրոպական ընկերութեան մը յանձնելու այդ գործը, քանի որ կառավարութիւնը միայն հող կը տրամադրէ իրենց ի պահ դրուած 100էն 25 հատուցման գումարներուն փոխարէն, միւս կողմէ կառավարութիւնն ալ կ'աշխատի մնացեալ հողամասերը գնել՝ նախապատերազմեան գնով։ Այս պայմաններուն տակ, յայտնի է, որ հողին ամբողջական գնումէն յետոյ է, որ գործը պիտի սկսի։ Քանի մը օր առաջ, լաւատեղեակ անձնաւորութիւն մը կ'ըսէր.

— Ձեզի՝ Հայերուդ համար շատ աւելի նպաստաւոր է, եթէ կառավարութիւնը ստանձնէ շինութեան գործը, որովհետեւ շատ կ'երկարի այն ատեն, իսկ երբ ընկերութիւն մը ստանձնէ, շուտ կը վերջանայ։

Նոյն անձնաւորութեան տեղեկութեան համաձայն, միմիայն Յոյներուն համար են շինուելիք տուները, ո՛չ իսկ հելլենահպատակները պիտի կրնան օգտուիլ, քանի որ անոնք հատուցում չստացան, մինչդեռ յոյն գաղթականները հատուցում ստացան եւ կառավարութիւնը 100էն 25ը վար դրաւ, որուն փոխարէն այժմ հող կը տրամադրէ, առանց շինութեան յանձնառու ըլլալու։

Կը լսեմ թէ Փիքսեցիները կարեւոր աշխատանքներ կատարած են, պատրաստելով աւելի քան 500 ստորագրութիւններով հանրագրութիւն մը, որով Կեդր. Վարչութենէն կը խնդրեն, որ Պ. Արամ կայծակը հրաւիրուի իբրեւ թաղականութեան ատենապետ եւ իբրեւ ձեռնհաս մարդ։ Մանաւանդ որ նախորդ ատենապետը (Արմենակ Քիրէճեան, այլ անունով՝ «Գայմագամ», այժմ Մարսէյլ հաստատուած) ո՛չ միայն չկրցաւ այս բոլորը նախատեսել, այլեւ ջանաց կիրքերը սրել եւ ջուրերը պղտորել։

Կը լսեմ, դարձեալ որ դժուարութիւններ յարուցանողներ կան այս հանրագրութեան դէմ. միւս կողմէ հանրագրութիւնը ստորագրող թաղեցիները որոշած են պոյքոթի ենթարկել տեղական Ազգ. Իշխանութիւններըեթէ ընթացք չտրուի իրենց արդար խնդրանքին։

Մեր անկեղծ փափաքն է, որ թողը ապրի խաղաղ ու ներդաշնակ եւ չբորբոքեն հազիւ խաղաղած կիրքերը։

*** Կրթական գործը նիւթապէս աննախընթաց տագնապ մը կ'անցնէ։ Օրինակ Լիփաղման, ո՛չ միայն կարեւոր բաց մը պիտի ունենայ, այլ յոյս ալ չունի որ Պ. Ն. Կիւլպէնկեանի անցեալ տարուան նպաստը (տարեկան 20000 տրխմ.) ստանայ։ Նոյն պատկերը նաեւ ուրիշ տեղ։ Անպաշտօն աղբիւրէ մը կը լսեմ թէ Բարեգործականը պիտի շարունակէ իր նպաստները մեր վարժարաններուն։ Միւս կողմէ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը շատ ազդու դիմումներ կատարած է Րիլիֆին, խնդրելով շարունակութիւնը նախորդ տարուան նպաստին (տարեկան՝ 700—1000 տոլար)։

*** Ամիսներ առաջ երեք ամսե. ղուկ փոտրեալներ դատ բացած էին «Նոր Օր»ի դէմ, որ միւս դաշնակցական թերթերուն պէս հրատարակած էր փոտրման վճիռը։ «Նոր Օր»ի արտօնատէրը ընկ. Գ. Լազեան դիմած էր վերաքննութեան։ Դատարանը նախորդ որոշումը բոլորովին բեկանելով, նոր դատավարութիւն նշանակեց։ Հաւատա՞նք թէ պիտի զգաստանան։

*** Ներգա՞ղթ։ Կայ ու չկայ Շահվէրտեանը եկաւ, կուգայ, պիտի գայ, նախ՝ Պուլկարիա պիտի երթայ. հոն կարգադրելէ վերջ, Աթէնք պիտի գայ եւն.։ Կը փափաքինք որ շուտ գայ եւ մեր հայրենակիցները, որոնք այժմ ենթարկուած են հօգեր չարաշահութեանց, ազատին եւ երթան տեղաւորուիլ՝ ժամ առաջ։

*** Կիպրոսի վերջին դէպքերը ելեկտրականութենէ մղուած ... նման շարժման մէջ ... ամբողջ հելլենականութիւնը, ... ուսանողական եւ արհեստակցական ... միութիւններով, համակրանքի ցոյցերով և բողոքի բանաձեւերով։ Կառավարութիւնը վերապահ դիրք մը բռնած ...

*** Տնտեսական կացութիւնը ... տանելի է։ Հրապարակը բռնուած ... եւ տագնապը կը շարունակուի։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարիէն աւելի է որ գործադրութեան դրուած է Ընկերային Ապահովագրութեանց օրէնքը։ Լա՞ւ է թէ գէշ, իր նպատակին պիտի ծառայէ՞ թէ ոչ. այս հարցումներուն պատասխանը տակաւին ժամանակի կը կարօտի։

Առ այժմ շատեր դժգոհ են։ Դժգոհ են անոնք որոնց վրայ օրէնքը նիւթական բեռ մը բարդած է, առանց փոխարինութեան։ Բայց դժգոհ են նաեւ անոնք, որոնց օգտակար ըլլալու նպատակով հաստատուած է Ընկ. Ապահովագրութեանց օրէնքը, որ տուրքի մը փոխարէն կ'ապահովէ անոնց կարգ մը առաւելութիւններ։

Դժգոհութիւններու տեղի տուող պատճառները մասամբ կապ ունին օրէնքին թերութիւններուն ինչպէս եւ նաեւ կազմակերպական-վարչական անկանոնութիւններու եւ դժուարութիւններու հետ, որոնք անխուսափելի են սկզբնական շրջանին։ Բայց կարեւոր մասով մը ալ արդիւնք են օրէնքի տրամադրութիւններուն մասին ապահովագրեալներու տգիտութեան։ Կարելի չէ մեղադրել զանոնք այդ տգիտութեան համար, որովհետեւ շատ բարդ է օրէնքը եւ նոր տրամադրութիւններ շարունակ կուգան ամբողջացնել նախորդները կամ ուղղել անոնց թերութիւնները։ Բայց ատոր հետեւանքով շատ կը տուժեն։ Ոմանք չեն կրնար հետապնդել իրենց իրաւունքները եւ կը շարունակեն տուրք վճարել առանց փոխարինութեան, ուրիշներու իրաւունքը կը մերժուի, որովհետեւ անհրաժեշտ պայմաններն ու ձեւակերպութիւնները չեն լրացուցած։ Կան որ յուսախաբ կ'ըլլան տեսնելով իրենց ստացած փոխարինութեան համեստ սակը զոր շատ բարձր կը կարծէին։ Շատեր ալ իրենց իրաւունքը ստանալու համար թանկագին ժամեր կը կորսնցնեն աստին կամ անդին թափառելով եւ երբեմն ալ կը լքեն ամէն ինչ։

Այս տեսակէտէն, ալ աւելի աննպաստ կացութեան մէջ կը գտնուին հայ ապահովագրեալներէն շատեր, որոնք իրենց պահանջը գանձելու համար, բազմաթիւ դժուարութիւններու կը բախին։ Արդ, քանի որ օրէնքը պարտադիր է վարձուորներու մեծամասնութեան համար, պէտք է գիտնալ առաւելագոյն չափով օգտուիլ անկէ։ Ատոր համար, անհրաժեշտ է տեղեակ ըլլալ օրէնքի հիմնական տրամադրութիւններուն, մանաւանդ զանազան փոխարինութիւններուն եւ զանոնք ստանալու համար պահանջուած պայմաններուն եւ ձեւակերպութիւններուն։

Այդ նպատակին համար, յետագայ ծանօթութիւնները իբրեւ ուղեցոյց կրնան ծառայել։

*
* *

Ա.— ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Ընկ. Ապահովագրութեանց օրէնքին նպատակը

Ընկ. Ապահովագրութեանց օրէնքին հիմնական նպատակն է, պարտադիր տուրքի մը կամ բաժնեվճարի (cotisation) փոխարէն, նիւթապէս օժանդակել տարեկան որոշ գումարէ մը պակաս շահող երկու սեռէ վարձուորներու (salariés), հիւանդութեան, անկարութեան (invalidité), մայրութեան, ծերութեան, մահուան եւ անգործութեան պարագային։

Ուրեմն, օրէնքը ամբողջովին չապահովեր ապահովագրեալները այս զանազան պարագաներուն դէմ, այլ մասնակի օժանդակութիւն մը միայն կ'ընէ, այն ալ որոշ պայմաններով եւ սահմանափակումներով։

Որո՞նք ենթակայ են Ը. Ա. օրէնքին

Պարտադիր կերպով ենթակայ են երկու սեռէ եւ 16-60 տարեկան բոլոր այն վարձուորները (գործաւոր, պաշտօնեայ, սպասաւոր, եւն.), ֆրանսացի ըլլան թէ օտար(1), որոնք տարեկան 15,000 (2) կամ 18,000 (3) ֆրանքէն աւելի վաստակ չունին։ Այս գումարներուն վրայ պէտք է բարդել 2000 ֆր. եթէ ապահովագրեալը մէկ զաւակ ունի (որուն տարիքը 6 շաբաթէն աւելի եւ 16 տարեկանէն պակաս պէտք է ըլլայ) եւ 4000 ֆր. եթէ երկու զաւակ ունի։ Երեք եւ աւելի զաւակներ ունեցողներուն համար բարձրագոյն գումարն է 25,000 ֆրանք։

Կամաւոր կերպով օրէնքին կրնան ենթարկուիլ եւ անկէ օգտուիլ ա) այն բոլոր Ֆրանսացիները (կամ ֆրանսահպատակները) որոնք իրենց հաշուոյն կ'աշխատին, իրենց ձեռքով կամ մտքի աշխատանքով կ'ապրին եւ իրենց տարեկան վաստակը վերոյիշեալ գումարներէն աւելի չէ. բ) այն բոլոր պարտադիր ապահովագրեալները, որոնց տարեկան վաստակը ... պարտադիր ապահովագրեալներու համար սահմանուած բարձրագոյն գումարը կ'անցնի։

Բաժնեվճարներու սակը

Հիւանդութեան, անկարութեան, մայրութեան եւայլ պարագաներու առթիւ ապահովագրեալներու նիւթական մասնակի փոխարինութիւն կարենալ ընելու համար, օրէնքը նախատեսած է հասոյթներ, զորս կը կազմեն վարձուորներու, ծառերներու եւ պետութեան վճարուած բաժնեվճարները (cotisation)։

Օրէնքը վարձուորները բաժնած է հինգ դասերու (catégories) համաձայն օրավարձքերու, տարեկան վաստակներուն, որոնց հետ համեմատական բաժնեվճարներու սակը։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐ...

(Շար...)

---

(1) Եթէ երեք ամիս է ի վեր կանոնաւորաբար կ'աշխատին եւ հաստատ բնակութիւն ունին Ֆրանսայի մէջ։

(2) 200,000էն պակաս բնակիչ ունեցող քաղաքներու մէջ։

(3) 200,000էն աւելի բնակիչ ունեցող քաղաքներու կամ ճարտարարուեստական շրջաններու մէջ։

ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ ԻՐԱՐ ՉԷԻՆ ՃԱՆՉՆԱՐ

«ՎԱԶԵՑԻ ՏԵՍԱՅ ՈՐ ԹՈՒՐՔ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ ՍԱՍՏԻԿ ԿԸ ԾԵԾԵՆ ՀՐԱՆԴԸ»

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք երէկ, տարաբախտ Հրանդ Ճանիկեանի հետ ձերբակալուած առեւտրական Յակոբ Աբիկեան, սահմանէն դուրս հանուած ըլլալով, Պէյրութի առջեւ տեսակցութիւն մը ունեցած է «Ազդակ»ի թղթակցին հետ։ Ստորեւ՝ իր յայտարարութիւնները.—

Ես առաջուընէ երբեք չէի ճանչնար Հրանդ Ճանիկեանը։ Սեպտեմբեր 17ին Փիլիպէէն մեկնեցայ եւ հանդիպեցայ Յունաստան։ Ապուխտի վաճառական ըլլալով, ուզեցի Ռումանիա հանդիպիլ եւ «Ռումանիա» անուն շոգենաւը առի։ Նաւուն մէջ նստած էի։ Նաւը մեկնելէն անմիջապէս առաջ, ոստիկաններու հսկողութեան տակ մարդ մը եկաւ նաւ. ոստիկանները քովը սպասեցին մինչեւ որ նաւը մեկնի։ Ոստիկանները մեկնեցան եւ մենք ճամբայ ելանք։ Հասկցայ որ այդ ճամբորդը Հայ մըն է եւ քովը երթալով ծանօթացայ։

Ըստ իր պատմածին, Հրանդ Ճանիկեան, սուրիական անցագիր կը կրէ եւ Սուրիայէն եկած է Պիրէոն, ուր, իր հիւր եղած պանդոկին մէջ, ինչպէս կ'ըլլայ չեմ գիտեր, կը փոխէ իր անունը եւ տարբեր անուն մը կուտայ։ Այդ օրերը արդէն Թրքական բազմաթիւ ոստիկաններ եկած էին Յունաստան, Ըսմէթ փաշայի մօտալուտ ժամանման առթիւ պէտք եղած զգուշութիւնները ձեռք առնելու համար։ Յոյն անցագրի պաշտօնեաներուն կասկածը կը հրաւիրէ իր անունը եւ կը կանչուի ներկայացնելու համար իր անցագիրը։ Երբ անոնք կը տեսնեն որ պանդոկի տետրակին մէջ արձանագրուած անունը անցագրի մէջ արձանագրուածէն տարբեր է, կը սկսին քննութեան։ Տեսնելով անոր մասին ո և է թուղթ կամ ամբաստանութիւն չկայ, երբեւ օտարահպատակ կ'որոշեն Յունաստանի սահմանէն դուրս հանել եւ ոստիկանական հսկողութեան տակ բերին նաւ։

Ճամբան իրեն հետ բաւական երկար տեսակցութիւն ունեցանք։ Ոչ միայն Ըսմէթ փաշայի դէմ բառ մը չարտասանեց, այլ անոր անունն անգամ բերանը չառաւ։ Ան Ռումանիա կ'երթար, քանի որ ուրիշ երթալիք տեղ չունէր եւ յոյն ոստիկանութիւնը իսկոյն կ'ուզէր հեռացնել։ Կը փափաքէր Ռումանիայէն օրինաւոր միջոցներով վերստին Սուրիա վերադառնալ։ Կը պատմէր ինծի թէ հին հագուստի գործով կը զբաղէր։

— Հրանդ կուսակցակա՞ն էր. դուք ուեւէ կուսակցութեան կը պատկանի՞ք.

— Անանկ խօսակցութիւններ չունեցանք, բայց յայտնի էր որ ան այդ տեսակ բաներէն լուր ունեցող մէկը չէր։ Ես ոչ մէկ կուսակցութեան չեմ պատկանիր, միայն իմ գործովս կը զբաղիմ. ընտանիքի տէր մարդ եմ։

— Շատ լաւ, ի՞նչ պատահեցաւ երբ Պոլիս հասաք. եւ Հրանդ ինչպէ՞ս անձնասպան եղաւ.

— Հոկտեմբեր 3ին, առաւօտուն կանուխէն Պոլիս հասանք։ Ես ուզեցի Պոլիս ցամաք ելլել եղբայրներս տեսնելու համար։ Սակայն Հրանդ «է՛յ իմանըմ կիւզէլ Ստամպուլ» ըսելով, ա՜հ մը քաշեց եւ ցաւեցաւ որ չպիտի կրնայ Պոլիս ցամաք ելլել։ Ինչո՞ւ չես ելլեր ըսի. ան պատասխանեց. «Թուրքերու հոս գտնուած միջոցին, ես Թուրքիա ոտք չեմ կոխեր. ես հոն հաց չունիմ»։

— Ժամ մը վերջ ես անցագիրս պաշտօնեային տուի եւ կը սպասէի քննութեան արդիւնքին։ Անմիջապէս ձայն մը լսեցի։ Հրանդը կը պոռար. «դուք ի՞նչ իրաւունք ունիք զիս ձերբակալելու եւ զիս չարչարելու։ Ես գործ չունիմ ձեր երկրին մէջ, չեմ երթար»։ Վազեցի եւ տեսայ որ Թուրք ոստիկաններ սաստիկ կը ծեծեն Հրանդը, մէկը ամօրձիքներէն կը քաշէ եւ միւսը բիրերով կը հարուածէ։ Հրանդ կը պոռար եւ օգնութիւն կը կանչէր։ Այդ միջոցին ոստիկաններէն մէկը զիս տեսնելուն պէս ձերբակալեց եւ տարաւ։ Վերջը իմացայ որ Հրանդ ծեծի հարուածներու տակ սպաննուած է եւ ոստիկանները զայն չուանով մը ծեմիշին մէջ կախած են, յայտարարելով որ անձնասպան եղած է ան։

— Հաւանակա՞ն է որ ծեմիշին մէջ մարդ ինքզինքը կարենայ կախել.

— Անկարելի է, որովհետեւ մեր նստած նաւու ծեմիշը շատ ցած է անկարելի է չուան կախելով անձնասպան ըլլալ։ Սակայն ի՞նչ հարկ կայ. նաւապետը եւ նաւազները ականատես եղանգործուած ոճրին։

— Քեզ ալ ծեծեցի՞ն։

— Այդ մասին բան մի հարցնէք բայց այսքանը ըսեմ որ այս 15 օրուան մէջ տեսած տանջանքս կեանքիս մէջ տեսած չէի...։

— Երբ ոստիկանները բիրերով եւ փայտերով կը ծեծէին Հրանդը, նաւապետը եւ նաւաստիները ի՞նչ դիրք կը բռնէին.

— Ինչպէս ըսի, երբ ոստիկանները Հրանդին վրայ յարձակած զայն կը բզքտէին, ես արդէն ձերբակալուած էի։ Բայց իմացայ որ անոնք շատ ուշեր են աղատել զոհը եւ դիմում կատարած են ռումանական հիւպատոսին, սակայն արդէն ուշ, Հրանդ սպաննուած էր։ Թուրք ոստիկանները Հրանդին դիակը պահած են եւ ցոյց չեն տուած նաւապետին ու նաւաստիներուն, մինչեւ որ ծանօթ դաւադրութեամբ կախած են զայն...։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Սէնտիքաներու Միջազգային Դաշնակցութիւնը հրատարակած է վիճակագրութիւն մը, որ երեւան կը հանէ յուլիս, օգոստոս եւ սեպտեմբեր ամիսներու անգործութեան վիճակը ամբողջ աշխարհի մէջ։ Այս վիճակագրութիւնը կը հաստատէ անգործութեան դանդաղ աճում մը՝ այս եռամսեայի ընթացքին. յատկանշականը այն է սակայն, որ աճումը կը յայտնուի այն պահուն իսկ, երբ սովորական տարիներու մէջ՝ այս եռամսեան կը նկատուի գործունէութեան շրջան մը։ Եւ ամէն տեղ անձկութեամբ կը դիտեն մօտալուտ ձմեռը, երբ, ըստ նախատեսութեանց, անգործութիւնը պիտի ստանայ աննախընթաց համեմատութիւն։ Ասկից զատ, անգլիական ոսկիի եւ սկանտինաւեան դրամի անակնկալ անկումը աւելի բարդացուցած է կացութիւնը։ Պէտք չկայ նոյնիսկ գուշակելու թէ՝ անգործներու թիւը աւելի պիտի շատնայ։

Ահա անգործութեան տախտակը համաձայն Սէնտիքաներու Դաշնակցութեան վիճակագրութեան։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— Օգոստոս 15էն մինչեւ սեպտեմբեր 15, պաշտօնապէս արձանագրուած անգործներուն թիւը 4 միլիոն 104 հազարէն անցած է 4 միլիոն 324 հազարի։ Այս տարի, անգործութիւնը աւելի արագօրէն աճած է քան անցեալ տարի։ Օգոստոսի վերջը, ապահովագրութեան սնտուկներէն նպաստ ստացող անգործներուն թիւն էր 1,281000։ Իսկ տագնապի սնտուկը կը նպաստէր 1 միլիոն 95,000 հոգիի։

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ.— Յունիսի վերջը՝ 118,424 անգործ։

ԱՒՍՏՐԻԱ.— Սեպտեմբերի առաջին կիսամսեակին՝ 196,325 անգործ։

ՊԵԼՃԻՔԱ.— Համաձայն անգործեան 175 սնտուկներու կողմէ տրուած տեղեկութեանց, անգործութեան դէմ ապահովագրուած 713,780 անձերէն 64,644ը ամբողջովին անգործ էին, իսկ 116,746 հոգի կէս անգործ, օգոստոս 1ին։

ԳԱՆԱՏԱ.— 198,000 անդամ հաշուող սէնտիքաներուն մէջ, հարիւրին 16ը անգործ էին։

ԴԱՆԻԱ.— 295,422 անդամ՝ սէնտիքաներուն մէջ արձանագրուած, ասոնց 37,539ը անգործ, օգոստոսի վերջը.

ՖԻՆԼԱՆՏԱ.— Սեպտեմբերի կիսուն 9839 անգործ պաշտօնապէս արձանագրուած։

ԱՆԳԼԻԱ.— Անգործութեան դէմ ապահովագրուած 12,400,000 անձերուն հարիւրին 22,7ը անգործ էին Օգոստոսի վերջը։ Օգոստոսի 31ին, արձանագրուած անգործներու թիւը կը հասնէր 2 միլիոն 733682ի.

ՀՈԼԱՆՏԱ.— Նպաստընկալ անգործներու սնտուկները, որոնք կը համախմբեն 411,113 անդամ, Օգոստոս 8ին կը համրէին 64295 անգործ անդամ։ Իսկ աշխատանքի գրասենեակներու մէջ, գործ փնտռելու համար, յուլիսի մէջ արձանագրուածէին 166730 անձեր։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ.— Սէնտիքաներու 145000 անդամներէն 26329ը անգործ էին յուլիսի վերջ։

ԻՏԱԼԻԱ.— Աշխատանքի պաշտօնական սակարաններուն մէջ, արձանագրուած էին 637531 անգործ յուլիսի վերջը։ Նոյն թուականին կէս-անգործներու թիւը կը համրուէր 25821։

Իսկ զանազան փոքր երկիրներ՝ այս եռամսեակի վերջաւորութեան կը ներկայացնէին հետեւեալ պատկերը.— Իրլանտա՝ 21,900, — Լեթոնիա՝ 2169, — Նորվեկիա՝ 27,000, — Նոր Զելանտա՝ 47,203, — Պաղեստին՝ 36,050, — Լեհաստան՝ 251,600, — Շուէտիա՝ 46,180 անգործ, 372,928 սէնտիքայի անդամ բանուորներու մէջ, — Զուիցերիա՝ 354,004 հոգիներու մէջ, որոնք արձանագրուած են անգործութեան նպաստի սնտուկներուն իբր անդամ, 100ին 3,6 բոլորովին անգործ էին, իսկ 100ին 9,7ը կէս-անգործ, — Չեխոսլովաքիա՝ 209,233 անգործ։

ԱՄԵՐԻԿԱ.— Ամերիկեան Աշխատանքի Դաշնակցութեան թերթին սեպտեմբերի թիւին մէջ հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, սէնտիքաներու մէջ՝ անգործներու թիւը կը ներկայացնէր հարիւրին 26։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԵԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԹԻՖԼԻԶԻ ՄԷՋ

Երեք տարի առաջ Գերմանիոյ Գոլոնեը քաղաքին մէջ բացուած էր մամուլի միջազգային մեծ ցուցահանդէս մը։ Այնտեղ ցուցադրուած էին բոլոր մեծ ժողովուրդներու թերթերը, բայց ոչ փոքր ժողովուրդներու հրատարակութիւնները։ Այնպէս որ Գոլոնեի ցուցահանդէսին նշանակութիւնը կամ կարեւորութիւնը այն էր, որ ցոյց տուաւ մամուլին «թէքնիք» նուաճումները։ Իսկ թէքնիքով տկար, մշակոյթով փոքր ժողովուրդները մնացին ցուցահանդէսէն դուրս։ Այսուհանդերձ ռուս կարմիր կայսրութիւնը իր տաղաւարին մէջ ցուցադրած էր 48 լեզուով թերթեր, (ամբողջ կայսրութեան մէջ այն ատեն լոյս կը տեսնէին 59 լեզուով թերթեր), իսկ ցուցահանդէսին մէջ կը տեսնուէին 100 լեզուով թերթեր։

Յառաջիկայ տարի Թիֆլիզի մէջ կը բացուի մամուլի համաշխարհային ցուցահանդէս մը, ուր պիտի ներկայացուին բոլոր մեծ ու փոքր ժողովուրդները իրենց գրականութեամբ։

Արդէն պատրաստութիւններ կը տեսնուին այդ ուղղութեամբ։ Մինչեւ այժմ, Թիֆլիզ հաւաքուած են 181 լեզուով թերթեր, կը մասնակցին 247 երկիրներ։

Ցուցահանդէսը ունի հնագոյն թերթերու թանկարժէք օրինակներ, սկսեալ 1570էն,— այսպէս ռուս առաջին թագաւորներուն ձեռագիր առաջին թերթերը, հազուագիւտ եւ թանկարժէք, որոնց նմանը տեղ մըն ալ չկայ։

Դարձեալ ցուցահանդէսը ունի բոլորովին անծանօթ ժողովուրդներու թերթերը, ժողովուրդներ՝ որոնք կը խօսին երբեք չլսուած լեզու մը։ Յիշենք՝ Պապուաժելէները, Կատէները, Խափշիկներէն՝ Լաումները, Նիանջաները, Իտուրիները, Սեսուտոները, Սուազելիները, Կոնգոները, Սեչուաները, Զուլուսները եւ ուրիշներ։ Թերթեր կան հետեւեալ լեզուներով.— Թայի, Ամգարի (Աբիսինիացիներու լեզուն), Օրիա, Սինդի, Տելուգու, Տամէլ, Գուջերաթ, Մագրատտա, Գուրմուխի։

Հազուագիւտ թերթեր պաշտու (աֆղանական) եւ կէչուա լեզուներով։ Դարձեալ թերթեր ունին Եսքիմացիները, Հնդկաչինի, Խաղաղականի կղզիներու բազմաթիւ ժողովուրդները, եւ Մալայցիները։

Թերթեր ունին Աֆղանիստան, Պելուջիստան, Զանզիբար, Քոնկօ, Ֆիջի, Սամոա, Նոր Զելանդա (Մաօրիացիներ), Ճավա, Սուրինամ, եւն.։ Վերջապէս թերթեր կան, որոնք հին ատեն մէկ անգամ միայն լոյս են տեսած, կամ պատմական լեզուներով, որոնք հիմա մեռած են, եւ էսփէրանթօ լեզուով։

Թերթերուն մեծութիւնն ալ հետաքրքրական է։ Թերթեր կան, որ չափազանց փոքր են, եւ թերթեր որ մեծ են, օրինակ բենկալական թերթ մը, որ մէկ մեթր մեծութիւն ունի։ Թերթեր կան, որոնք լոյս կը տեսնեն մէկ էջը ճերմակ, մէկ էջը տպագիր։ Եւ թերթեր, որ բազմաթիւ էջեր ունին, օրինակ՝ «Նիւ-Եորք Թայմզ» կիրակնօրեայ թերթը, որ ունի 268 էջ։ Պատրաստուած է աշխարհի թերթերուն ցուցակը եւ մամուլի քարտէս մը։

Բովանդակ աշխարհի վրայ կան 1800 կենդանի լեզուներ, Ռուսիոյ մէջ՝ 140 լեզու։ Բովանդակ աշխարհի վրայ 159 մամուլի լեզու կայ, Ռուսիոյ մէջ՝ 70։

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԹԻՖԼԻԶԻ ՄԷՋ

Թիֆլիզի հայ թատերախումբը յառաջիկայ եղանակին համար իր խաղացանկին վրայ աւելցուցած է 7—8 նոր թատերախաղեր։

Պիտի ներկայացուի Պարկովի «Պառաւող 12րդը», Լէնինականի բանուորներու կեանքէն։ Հախումեանի «Ոսկորների վրայ», դասակարգային պայքարին նուիրուած։ Զինովիեւի «Բամպակ»ը Ուզբեկիստանի յետամնաց աշխարհին պատկերը։ Լ. Սաղաթէլեանի «Սաթիկը», գեղջկուհիին ազատագրման մասին։ Դիբովի «Սեփական ուժերովը» կնոջ գործունէութեան նուիրուած։

Պիտի ներկայացուի նոյնպէս «Բուլղարիան կրակէ օղակում», առնուած Պուլկարիոյ 1926 տարուան դէպքերէն։ Հնդիկ բանաստեղծ Էսխաբիբ Վաֆի «Բոմբէյ»ը, Հնդկաստանի բանուորական կեանքէն։ Պահարէի «Վանքի Գուլը», հակակրօնական պայքարին նուիրուած։ Բահաթուրի «Երկունքը», Հայաստանի շինարարական աշխատանքներուն մասին։ Անուշաւան Վարդանեանի «Ազգանշանը» կամ «Տահալիի Կամուրջը», շարժանկարային խաղ 1920-1921 դէպքերուն մասին։ Պիտի ներկայացուին նոյնպէս «Խատիշէ» վրացական եւ «Ատրախ» ուկրայնական թատերախաղերը։

Անցեալ տարուան խաղացանկէն պիտի առնուին «Վերաձուլում,» «Սառուցահալ», «Դիւան», «Արիւնոտ Անապատ» եւ «Յաղթանակի ճամբին»։

Այս թատերախաղերը պիտի ներկայացուին Ռուսթավելիի թատրոնին մէջ։ Պատրաստուած են համապատասխան թատերազարդեր եւ դերասանական կազմը զօրացուած է երիտասարդ ուժերով, որոնց մէջ կան նաեւ բանուորներ։ Բեմավար Քափանակեան կ'աշխատի պատրաստել նաեւ նոր ուժեր։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Աշխատանքի Նախարարութիւնը կը հաղորդէ.—

Յառաջիկայ Յունուարի 1էն պիտի փոխուին բոլոր աշխատաւորներու վճարման եռամսեայ թուղթերն ու տարեկան տետրակները, համաձայն 28 յուլիս 1931ի օրէնքին, եւ այդ թուղթերուն ու տետրակներուն տեղը պիտի տրուին նոր ձեւի թուղթեր ու տետրակներ։

Այս առթիւ կը յիշեցուի թէ 22 սեպտեմբերի հրովարտակ մը, յիշեալ թուղթերուն ու տետրակներուն գործածութեան թուականը, որ կը վերջանար ոմանք հոկտեմբերին, ոմանք ալ նոյեմբերին, երկարաձգուած է մինչեւ 31 Դեկտեմբեր։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ Կ. ՊՈԼՍՈՅ (Ակնարկ մը նախկին եւ արդի գերեզմանատան վայրերուն վրայ։ Շիրիմներու, դամբարաններու արձանագրութիւնները)։ Գրեց՝ Հ. Յակոբ Ծ. Վ. Քօսեան, Վիեննա, Մխիթարեան տպարան, 1931։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒՐ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՈՐ ԿԸ ՏԻՐԷ

— Այս կարկանդակը կը կշռէ աւելի քան մէկ լիվրա, մէկ անգամէն, ձեր առջեւը, առանց խմելու պիտի ուտեմ, եթէ զիս տանիք յեղափոխականներուն քով։

Ապահովուած ըլլալով թէ պատերը ականջ չունին, մօտեցաւ ինծի եւ մրմնջեց։

— Ամէն ինչ լաւ պիտի երթայ։

— Ա՛հ, ակնոցաւոր համակրելի մըրուկ նարինջ։

Մինչ այդ, գտած էի աչաբեկիչներու կոմիտէին պաշտօնական և ծածուկ ներկայացուցչին հասցէն։ Գացի անոր բնակարանը որ ժամանակաւոր էր, երկրորդ յարկի վրայ բնակարան մը։ Իր վանդակին կոճակին վերեւ, անոր անունը եւ տիտղոսը. — Լրագրող։ Այցելութիւնս իմացած ըլլալով, ինծի կը սպասէր։ Իվան Միխայլոֆի լիազօր նախարարը աւելի քան 60նոց պարոն մըն էր, նախկին դիւանագէտ որ ծառայած էր Իտալիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ։ Իր կարգին, պուլկար կառավարութեան արտասահմանեան նախկին պաշտօնեան սկսաւ. — Մակեդոնիան, պարոն, 1893ին...

— Գթութի՛ւն, գթութի՛ւն։

— Հիւա՞նդ էք։

— Կը խեղդուիմ։ Ալ չեմ կրնար մարսել 1893ի Մակեդոնիան։ Կը նախընտրեմ կրկին թխել մէկ լիվրանոց կարկանդակ մը ստամոքսիս մէջ։

— Ուրեմն, ի՞նչ կ'ուզէք։

— Կ'ուզեմ գիտնալ թէ ինչո՞ւ Սոֆիայի փողոցներուն մէջ կը սպաննեն լրագրողներ, ուսուցիչներ, երեսփոխաններ, նախարարներ։

— Սովորութեան հարց է։ Մեր երկրին մէջ, նախարարները չեն տապալեր։ Կը սպաննեն։

— Շատ չանցած նախարար չպիտի գտնէք։

— Թող, յարեց։ Որեւէ երեսփոխան, նախարար ըլլալու չափ քաջութիւն ունի։

Իրեն ըսի թէ ուրիշ բաներ ալ կան որ զիս կը հետաքրքրեն, օրինակ, կ'ուզեմ ծանօթանալ յեղափոխական կոմիտէի կեանքին։

Այս խօսքին վրայ՝ անմիջապէս, թէյ ապսպրեց եւ ինծի դառնալով.— Մակեդոնիան, պարո՛ն, 1893ին...

— Մնաք բարով պարոն, ըսի և ոտքի ելայ։

Հարցուց թէ չէի՞ ուզեր որ մէկը ինծի ընկերանար։

— Ինչո՞ւ համար։

— Աւելի լաւ է, երբ տունէս դուրս կ'ելլէք։

Փութկոտութեամբ՝ ընդունեցի. Քանի մը օրէ ի վեր, ես ալ փափաք ունէի հետեւորդ մը ունենալու՝ Երբ իմացուց թէ իրենը փոխ կուտար ինծի, շլացայ։ Անշուշտ, աւելի լաւը չպիտի կրնայի ընտրել։

Սանդուղէն իջայ։ Անծանօթը ինծ կը հետեւէր։

Փողոցին մէջ, ձգեց որ հինգ քայլ յառաջանամ ու քալեցինք։ Հաճոյքս աւելի երկարելու համար, դանդաղ կը քալէի։ Մէկ մայթէ՛ն միւսը կ'անցնէի, կը կենայի, որքան լաւ մարզուած էր մարդը։ Միշտ հոն էր՝ հաւասար հեռաւորութեամբ, նստարանի մը վրայ նստայ, ոտքի վրայ սառած կեցաւ՝ գրատուն մը մտայ, դուրսէն՝ քիթը ապակիին դրած, կը հսկէր վրաս։ Վերջապէս պանդոկ հասանք։ Անցայ դռնէն եւ ետ դարձայ։ Անշարժ, մայթին վրայ, կը սպասէր որ անհետանամ վերելակին մէջ։ Թափս չկրցայ զսպել եւ պատուհանին ետեւէն, համբոյր մը ղրկեցի իրեն։

* * *

Դիպուածը միայն օգնութեան հասաւ ինծի։ Ինձ ներկայացաւ ճաշարանի նախկին սպասաւորի կերպարանքով։ Այս մարդը ֆրանսական հպատակութիւնը կ'երազէր։

— Փարիզ կ'ուզեմ վերադառնալ, ըսաւ այս մարդը։ Օգնեցէ՛ք ինծի։

— Ուրեմն, ծառայութեան փոխարէն ծառայութիւն։ Այս իրիկուն, ժամը 5ին, պանդոկը պիտի ձգեմ Մակեդոնացիի մը հետ, որուն պիտի հետեւի իր պահակը։

— Աւելի լաւ է չյաճախել այս մարդոց։

— Կը սխալիք, ինծի կարկանդակներ կուտան անոնք։ Մակեդոնացիին հետ, պիտի երթամ իր տունը ուրկէ դուրս չպիտի ելլէ. բայց իր պահապան հրեշտակը պիտի վերադառնայ իր երդը։ Հետեւեցէք անոր եւ վաղը ըսէք ինծի թէ ո՞ր տեղուանքը կ'երթայ այս մարդը։

— Ա՛հ, անմիջապէս կրնամ ըսել ձեզի։

— Ի՞նչ, դո՞ւք ալ անոնցմէ էք։

— Եղբայրս, դաւադիրներուն մէջ է։ Եթէ կ'ուզեմ Սոֆիայէն հեռանալ, պատճառն այն է որ ի վերջոյ, բոլի զիս իրենց մէջը պիտի առնեն։

— Օ՛ն, շուտ ըսէ, սպասելու ատեն չունիմ։

Գալով ձեր հպատակափոխութեան...

ՈՐՋԸ

Հոն էր, արքայական պալատէն երկու քայլ անդին։ Եթէ թագաւորը բարձրանար իր աշտարակը...։ Աշտարակ չունի սակայն, աւա՜ղ։ Ահա թէ ինչո՞ւ անշուշտ, բան չի տեսներ։

Մարի-Լուիզ ծառահետին եւ եւ Տոնտուքոֆ պողոտային մէջտեղն է։ Հոն կը բնակին քոմիթէճիները։

Զանազանենք անմիջապէս։ Երկու տեսակ խումբեր ունի ՄՆՅԿը։ Կանոնաւոր, կարելի է ըսել եւ ծածուկ։

Կանոնաւորները քաղաքը չեն բնակիր։ Բաղկացած են հազարաւոր անձերէ, որոնք պիտի հնազանդին առաջին ազդանշանին, բայց առայժմ պուլկարական Մակեդոնիոյ մէջ կը մշակեն իրենց հողերը։ Այս մշակողինուորները ունին արդիական զէնքեր, պետական զէնքեր։ Պուլկար կառավարութիւնը չէ որ կը հայթայթէ զանոնք։ Աւելի հեռուէն կուգան։ Այս քոմիթէճիները չէ որ մեզ կը հետաքրքրեն։ Զբաղինք միւսներով, ամսականով բռնուած ահաբեկիչներով։

(Շար.)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Լ Ի Ո Ն

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը
կը նախագահէ՝ Ընկ. Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ԶՈՒԼԼԵՐԵԱՆ
գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ ընտիր նուագախումբ
երգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ
Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Ն Ի Ս

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar «Cigalle»ի սրահին մէջ:
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին *Մուտքը ազատ է*

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սինէմա փալասի *մէջ*
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Ռ Օ Մ Ա Ն

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Ա Լ Ֆ Ո Ր Վ Ի Լ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, ՍԻՆԷՄԱ եւ անակնկալներ
Մ ո ւ տ ք 3 ֆ ր ա ն ք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի կողմէ
Դաշնակցութեան օրուան առթիւ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ ժաքմարի մէջ 81 Րիւ տը Փարի, Սարսէլ:
կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
Երգ, արտասանութիւն, ընտիր ճազպանտ, ճոխ պիւֆէ
Այրերու համար 5 ֆրանք, կիներու 3 ֆրանք
Հաղորդակցութիւն կայ տիւ Նօրէն 7.30, 8.13, 10.25, իջնել Սարսէլ Սէն Պրիս կայարանը:

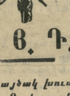

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ր Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն, խիստ կարեւոր խնդրոյ մը համար, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին: Կը հրաւիրուին նոյնպէս Պատանեկան միութեան անդամները:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 262 Rue Duguesclin: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Արթին Ալթունճեան կամ Սարաֆեան 25 տարեկան իր եղբօր Կարապետի կողմէ: Վերջին անգամ տեսնուած է Մակեդոնիոյ մէջ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին. Mr· G· Altouvadjian, H.K. Home La Gaudinière, La ville-aux-Clercs, Loir-e Cher·

— Ալաշկերտի Ղարաքիլիսէէն տիկին Եսթէր Մարգարեան՝ (հօր անունը Յունան) որ այժմ Պուլկար կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին, Թորգոմ Աւետիսեան Մարգարեան, որ կը կարծուի ըլլալ Մարսէյլ կամ Պէյրութ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել հետեւեալ հասցէին.— Տիկ. Եսթէր (Յունան) Մարգարեան, Պոկօրիտի փողոց թիւ 18, Պուրկազ (Պուլկարիա):

ԿՈՐՍՈՒԱԾ

կիրակի, Անուշի ներկայացման միջոցին կորսուած է Պ. Հապէշեանի թղթապանակը որուն մէջ կը գտնուէին իր եւ իր կնոջ ինքնութեան թուղթերու րէսէփիսէն: Գտնողէն կը խնդրուի յանձնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

EMPIRE միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Մարսէյլ, Մ. Ա.— 35:
Էթուի, Պ. Տ.— 35:
Կրընոպլը: Տ. Ս.— 35:
Վիէն, Խաչ.— 35:
Փրիվա, Մկր.— 100:
Սէն Մօրիս, Գօրծ.— 172.40:

Օգտուեցէ՛ք հայրենակիցներ
ԲԱՑՈՒԱԾ է
ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՅ ՄԵԾ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ ԵՒ ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

AU TAILLEUR DE CHOISY **ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ**

31 ROUTE DE CHOISY, մէթրօ PORTE DE CHOISY

Մեծ ընտրութիւն արանց եւ կանանց կերպասէ, կապարտինէ ամէն տեսակ հագուստներու, վերարկուներու, կաշիէ բաճկոններու (veston cuir) *Թրէնչ քօթներու եւայլն:*
Տոկուն կերպաս, խնամուած աշխատանք եւ հրապարակի գիներէն անբաղդատելիօրէն աժան:
Նախքան ձեր գնումները, այցելեցէք մեր վաճառատունը, անձամբ համոզուելու համար:
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 17 — ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17 գնումներու վրայ հարիւրին 10 զեղչ:
կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ չափի վրայ եւ կը գոհացնենք ամենադժուարահաճներն իսկ:

«ՊԱՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

Կազմակերպուած «Պարասիրաց Միութեան» կողմէ: 14 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Salle Mutualitéի *շքեղ սրահին մէջ:*
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

դասախօսութիւնները կը վերսկսին վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, նոր ու գեղեցիկ սրահի մը մէջ, Maison de la Mutualité, Salle R, 24 Rue St· Victor: *Կը խօսի՝ Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ* Թուրք ազգային շարժման *մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիր երիտասարդութիւնը:*

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԾԱԽՈՒ ԱԳԱՐԱԿ

Ծախու է Կարտանի Փիւի-Պիվէրի մօտ մէկուկէս հէքթար (15000 քառ. մէթր) տարածութեամբ ագարակ մը՝ ճամբու վրայ: 2 սենեակ, ախոռներ, ջրհոր, ջորիներ, այծեր, հաւեր, նապաստակներ, ագարակի վերաբերեալ ամէն տեսակ գործիքներ, 800 նոր տնկուած որթատունկեր, 40 պտղատու ծառեր, ցորեն ցանուած արտ, մաս մըն ալ պարտէզի տեղ, դիւրամատչելի գին: Դիմել նոյն ագարակին տիրոջ՝ Osguian Hovaguimian, Cabanon'Del'er, quartier Colanvier, Gardanne, Bouche-du Rhône·

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիօնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ: Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ:
Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél· Defénse 0—39:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. ու վարսիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն:
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:
Métro St· Michel կամ Maubert-Mutualité

ՅՈՒՐՏԸ ԵԿԱՒ, սնունդէն անմիջապէս վերջ ձեր ամէնէն անհրաժեշտ պէտքը վերարկուն է, եկէք մեզի, առէք ձեր հաւնած կերպասին նմուշն ու գինը, բաղդատեցէք ամէն տեղ, եւ յետոյ միայն վերադարձէք ձեր չափը տալու, ունենալու համար ձեւաւոր, տոկուն ու խնամուած վերարկու մը, նուազագոյն գիներով: ՄԱԼ ՏԷ ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ԴԷՄ 5 ՐԻՒ ՄԻՆԵՕՆ ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՐԱԵԱՆ, մէթրօ Սէն Միշէլ, Թելէֆօն 41—45 Ցանթօն:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:
Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննէածական, ելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:
Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:*
Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél· Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H· R· Rbis,
Tramway 39, 40, 42, 5:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)
51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)
Հեռաձայն՝ Danton 88—65 մէթրօ՝ Odéon
Գրատանս մէջ կան Հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ գրքեր, գրական, գիտական, դպրոցական, թատերական, առողջապահական, լեզուաբանական (բառարաններ, զրուցատրութիւն), ինչպէս նաեւ երաժշտական կտորներ (Կոմիտաս վրդ.ի, Հայաստանի երաժիշտներու, Սպենդիարեանի, Սրուանձտեանցի, Պարթեւեանի, եւայլն:)
գաւառէն եւ արտասահմանէն ստացուած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով: գործառնութիւնները միշտ կանխիկ դրամով:
Կը գնենք եւ կը փոխանակենք հին կամ գործածուած գիրքեր: Օրը օրին կը ստանանք նոր հրատարակութիւնները, Հայաստանէն եւ գաղութներէն:
Վարձու կը տրուին վիպական գրքեր
շաբաթը միայն 3 ֆրանքով (ամիսը 10 ֆր.)
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՀԱՄԱՌՕՏ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ
ՈՒՆԻՆՔ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ, ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՆՔ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ

Բանուկ հրապարակի մը վրայ վարձու են երկու ընդարձակ սենեակներ
որ կրնան ծառայել, երկուքը մէկ կամ առանձին, իբրեւ գրասենեակ եւ արհեստանոց: Ունի նաեւ մեծ պահարան մը: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

17.— ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ

Հոկտեմբերի վերջերը լուր առնուեցաւ թէ կոմիտէին կեդրոնին մէջ աշխուժութիւն մը կը նշմարուի: կանանց փաթթոցներով, դեղին մօրուքներով, մէջքը կորացեալ տէրվիշ մը, ծռելով շտկելով կառավարչատուն մտաւ:

— Աստուծոյ սիրոյն, ողորմութիւն մը:

— Տէրվի՛շ, առտո՞ւը գտար: Գնա՛, ուրիշ օր մը եկուր:

Տէրվիշը մօտեցաւ ոստիկանին եւ ականջին բաներ մը փսփսաց:

— Ինչո՞ւ, ատո՞ր համար եկար. ուրեմն հետս եկուր, ոստիկանապետին քով երթանք:

Երկուքը միասին մտան ոստիկանապետին գրասենեակը: Այս մարդը Հայ մըն էր, որ տէրվիշի պէս ծպտուեր էր: Իբրեւ թէ չհնազանդելով կոմիտէին հրամաններուն, ականջ չդնելով յեղափոխականներուն սպառնալիքին, բայց կորզելով անոնց գաղտնի ծրագիրները, եկեր էր լուր տալու կառավարութեան, որ գգոյշ շարժի: Այս Հայուն անունն էր Կղեմէս:

Կղեմէս ըսաւ ոստիկանապետին.

—Այսօր խումբ մը Հայեր, զանազան ձեւերով ծպտուած, նոյնիսկ ոմանք կնոջ պէս հագուած, պիտի մտնեն կառավարչատուն: Եւ իւրաքանչիւրին պաշտօն տրուած է սպաննել կառավարութեան մեծ պաշտօնատարները:

Իսկ կառավարչատան դիմացի տուներուն տանիքին վրայ դիրք պիտի գրաւեն խումբ մը կոմիտէճիներ, որոնք նշան առնելով կառավարչատան պատուհաններուն, պիտի սպաննեն մնացեալ պաշտօնեաները: Երբ զէնքի ձայն լսուի, զինուորները անշարժ կը կենա՞ն միթէ: Անշուշտ չեն կենար, այնպէս չէ՞, փաշազադէս: Ատոր համար ալ, Հնչակեան կուսակցութիւնը ֆէտայիներ տեղաւորած է զօրանոցին դիմացի տուներուն տանիքին վրայ, որպէսզի կրակ բանան զինուորներուն դէմ:

Երբ Կղեմէս այս լուրը կը հաղորդէր, սենեակին մէջ կը գտնուէր միայն ոստիկանապետը: Սակայն, խաբուելով, հրաման չէր ըրած, որ մարդ չմտցնեն իր սենեակէն ներս: Այդ պահուն, իբրեւ թէ ոստիկանապետին խնդրանք մը ներկայացնելու համար, երեսը քօղով ծածկուած, Թուրք կնոջ մը պէս ծպտուած մէկը, ներս կը մտնէ: Անշուշտ լսած էր Կղեմէսին վերջին խօսքերը:

— Տիկի՛ն, ի՞նչ կ՝ուզես, քիչ մը սպասէ դուրսը, հիմա գործ ունիմ, կ'ըսէ ոստիկանապետը:

— Իսկ իմ գործս գործ չէ՞:

Արտասանութեան Հայու շեշտը լսելով, ոստիկանապետը կը ցատկէ եւ կնոջ գլուխէն քօղը կը քաշէ: Հազիւ 30 տարու, պեխերը ածիլած Հայ մըն էր...

Ոստիկանապետը շուարեցաւ: Կղեմէս վախէն գունատեցաւ: Ոստիկանապետը ուզեց բռնել կոմիտէճին, որ հագուած էր կնոջ պէս: Սակայն կոմիտէճին, հանելով ատրճանակը, նախ գնդակ մը պարպեց խեղճ Կղեմէսի վրայ: Կղեմէսի քթէն բերնէն արիւն հոսեցաւ: Գետին տապալեցաւ: Կոմիտէճին երկրորդ գնդակ մըն ալ արձակեց ոստիկանապետին վրայ: Սակայն վրիպեցաւ, եւ դուրսն սպասող ոստիկանը լսելով զէնքի ձայները, ներս մտաւ եւ իր թուրով զարկաւ կոմիտէճիին գլխուն: Կոմիտէճին անկենդան մարմինի մը պէս գետին փռուեցաւ: Միշդ այդ պահուն, կառավարչատան ներսէն լսուեցան զէնքի բազմաթիւ ձայներ: Կը նշանակէր թէ անդին աշխարհը դրկուած էին բոլոր այն կոմիտէճիները, որոնք սանդուղներէն բարձրանալով պիտի փորձէին սպաննել Թուրք պաշտօնէութիւնը:

Այդ ժամուն Կղեմէս իր վերջին խօսքերն արտասանելով հոգին աւանդ...

— Կեցցե՛ն Դրօշակեանները, կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը, կեցցէ՛ ...

Երկու կոմիտէճիներն ալ մեռած էին այլեւս: կառավարչատան ... գործուած այս յարձակումը ձախողեցաւ եւ տէրվիշի պէս ծպտուած մէկին ու կնոջ պէս ծպտուած միւս Հայուն վրայ-գլուխը խուզարկելով գտնուեցան քանի մը թուղթեր:

Կղեմէսին վրայէն գտնուեցաւ Դրօշակեան կուսակցութեան, իսկ ... սին վրայէն Հնչակեան կուսակցութեան վերաբերեալ վաւերաթուղթեր, յայտարարութիւններ: Կղեմէսին վրայէն գտնուած թուղթերէն հետեւ... ուշադրութեան արժանի է.

— «Սիրելի հայրենասէր,

«Հնչակեաններուն եւ մեր միջեւ էական տարբերութիւն չկայ: Երկ... ալ նոյն ճամբուն կը հետեւին: Երբ Էրզրում արեան մէջ պիտի լ... բարբարոսները դժոխք պիտի ղրկուին, դուն ալ կատարէ քու պարտ... նութիւնդ: Քու պարտականութիւնդ է կեղծելով եւ իբրեւ Թուրք կառավա... րութեան հաւատարիմ ձեւանալով, երթալ կառավարչատուն, մատնել ... մար կոմիտէճիները՝ իբրեւ Թուրք հայրենասէր, այսպէսով կառավար... կը զբաղեցնես եւ կը խաբես: Հնչակեաններուն հետ համաձայն... գոյացուցած ենք այս մասին:

«Այն պահուն, երբ դուն շարունակելով կեղծել, լուր կուտաս ... միտէճիները պիտի յարձակին կառավարչատան վրայ, ամէն բան ... ուած եւ վերջացած կ'ըլլայ: Յիսուս քեզի օգնական»:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

5 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1717 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԱՐԻՔԸ ՄԷԿ ՉԷ

Ուրեմն, մեր «անկախ» եւ «ազատ» հայրենիքին մէջ, ռուսերէնն է որ կը տիրապետէ, Երեւանէն մինչեւ յետին գաւառը, «ուր ռուսերէն հասկցողները բացառութիւն կը կազմեն»։

Հայաստանի կեդր. կոմիտէի քարտուղարին այս խոստովանութիւնը արժէք ունի՞ անոնց համար, որ նստած Փարիզի կամ Պոսթընի մէջ, փառաբանական տաղեր կը հիւսեն տարին տասներկու ամիս։

Բայց ա՞յս է միայն չարիքը,— Հայաստանի ռուսացման շօշափելի մէկ փաստը։

«Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի յիշեն թէ՝ ամիսներէ իվեր Մոսկուայի «Պրաւդա»ն միեւնոյն ատեն կը հրատարակուի Կովկասի եւ ուրիշ կեդրոնական շրջաններու մէջ, պարտաւորիչ բաժանորդագրութեամբ։ Թերթին շարուած կաղապարները օդանաւով կը փոխադրուին եւ կը տպուին Թիֆլիսի, Բագուի եւ Երեւանի մէջ։ Միայն Երեւանի վրայ պարտք դրուած էր 7500 բաժանորդ գտնել, անցեալ յունիսի 20էն մինչեւ յուլիս մէկ։ Եթէ չենք սխալիր, Հայաստանի բաժին սահմանուած էր 25,000 օրինակ, այն ինչ «Խորհրդային Հայաստան»ը չսպառիր այդքան...

Անցեալ օր նոր տեղեկութիւն մը ունէինք այս մասին, — համաձայն «Պրաւդա»ի Անդրկովկասեան Ներկայացուցիչին որոշման, հոկտեմբեր 9էն մինչեւ 28 պէտք է արձանագրել 100,000 (հարիւր հազար) բաժանորդ ամբողջ Կովկասի մէջ։ Վրաստանէն կը պահանջեն 40,000 բաժանորդ։ Մինչդեռ մայրաքաղաքին, Թիֆլիսի մէջ արձանագրուած բաժանորդներուն թիւը 4680ը չանցնիր...։

Ի՞նչ կ'ապացուցանեն այս չոր ու ցամաք տեղեկութիւնները։

Այն որ՝ ռուսացման գլանը շարժման մէջ դրուած է ամէն ուղղութեամբ, և Աղասի Խանջեանները ի զուր ողբեր կը հիւսեն։

Եւ միայն ռուսացումը չէ որ գլուխն առած կ'երթայ, այլ եւ ռուսականութիւնը։ Ոչ միայն «մեծապետական» գրոհը, այլ եւ ոգին։

Այս պայմաններուն մէջ, Խանջեանները ինչո՞ւ կը գանգատին որ իրենց «ընկերներէն շատերը չեն հետեւիր հայատառ մամուլին, գրականութեան, կը կտրուին ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային մշակոյթէն»։

Կրնայինք հարցնել տակաւին, — ի՞նչ է տարբերութիւնը «Խորհրդային Հայաստան»ին և «Պրաւդա»յին, Թիֆլիսի «Պրոլետար»ին եւ Մոսկուայի «Իզվեստիա»յին, — «ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ միջազգային»։

Բարեմիտներ պիտի պատասխանեն անշուշտ,— Խորհուրդ Երեւանի, կամք Մոսկուայի։

Բայց չէ՞ որ Լէնինը ինք բացատրեց, գրեց ու ազդարարեց, թէ Հայաստանը Ռուսաստան չէ։

Եւ արկածահար Միասնիկեանը չէ՞ր որ գրեց, 1921ին.

— «Այսօրւայ Հայաստանում պէտք է կիրառել խորհրդային կարգերը, պէտք է ուժեղացնել կոմմունիստական շարժման սաղմերը, բայց առանց բառացի ընդօրինակութեան, առանց անպատճառ կրկնելու այն ամէնը որ տեղի է ունեցել Ռուսաստանում, որովհետեւ մեծ Ռուսաստանի կարմիր գօտին մեր վտիտ մարմնի համար շատ երկար կը լինի, ինչպէս հօրը գօտին՝ Սասունցի Դաւթի մէջքին։ Դա կը լինի ծիծաղելի։ Եւ դա անօգուտ է, ինչպէս այդ մենք տեսնում ենք։ Եւ դա, աւելին, նոյն իսկ վնասակար է, հերազանցապէս գիւղացիական, յետամնաց եւ աղքատ գիւղացիական երկրում պէտք է ցոյց տալ խորհրդային կարգերի առաւելութիւնը առօրեայ գործնական աշխատանքով»։

Անշուշտ այս դիտողութիւնները չեն շօշափեր միայն քաղաքական-պետական ասպարէզը, այլ Հայաստանի ամբողջ կեանքը, քանի որ կապ ունին ընկերային մակարդակի և մտաւոր զարգացման հետ։

Իսկ ի՞նչ ըրին Միասնիկեանի յաջորդները։ Եւ ի՞նչ կ'ընեն այսօր, աւելի քան երբեք խրած՝ սարկամտութեան եւ իմաստակութեան ճախճախուտքին մէջ։

Կը թխեն ու կը թխե՛ն, կ'օրինակեն ու կը թարգմանեն, դուրս կուտան ճրճռան ճառեր ու խօսքեր, անդադար «կոմմունիզմ» կը հոլովեն։ (Ասոնք ալ Միասնիկեանի բառերն են)։ Մէկ խօսքով, կը ճգնին հարիւրէն հարիւր իրականացնել Լէնինի աւետարանը՝ Վաղարշապատի կամ Զանգեզուրի քսենոփոնեան գիւղերուն մէջ։ Ու յետոյ կը զարմանան որ գիւղացին լեռ կը բարձրանայ...

Չարիքը մէկ չէ։ Չարիքը միայն ռուսախօսութիւնը կամ հայերէնի արհամարհանքը չէ, այլ համատարած կապկութիւնը։ Ռուսականութեան եւ ռուսացման ալիքը։

Աղասի Խանջեանները ունի՞ն միտք եւ կամք՝ մաքառելու այս բազմագլխանի հրէշին դէմ։

Եթէ այնքան ուժգին թափով եւ ծաւալուն համեմատութիւններով կ'ընթանայ ռուսացման ալիքը Հայաստանի մէջ, պատասխանատուն միայն Մոսկուան չէ, իր կեդրոնաձիգ եւ անկարեկիր տիրակալութեամբ, այլեւ Երեւանը։

Ո՞վ կը հարկադրէր ռուսերէն խօսիլ հայկական ժողովներու մէջ, կամ ռուսական վերտառութիւններով խճողել ժողովարահներու ճակատը։

Եւ համայնավարութեան ո՞ր հանգանակին կը հակասէր, եթէ Երեւանը մասնաւոր ուշադրութեամբ եւ խստութեամբ հետապնդէր զանցառուները։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԻԱ Կ'ՈՒԶԷ ԽԱԼԻՖԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏԵԼ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԿԱՄ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

«Էքօ տը փարի»ի թղթակիցը Լոնտոնէն կը գրէ իր թերթին, նոյեմբեր 3 թուականով, թէ կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան բեմին ետեւ, կը պատրաստուին նշանակելի դէպքեր, որոնց հանդէպ անտարբեր չի կրնար ըլլալ Ֆրանսա, իբր իսլամական մեծ պետութիւն։

Անցեալ օր հաղորդեցինք Թուրքիոյ նախկին խալիֆային Ապտիւլ Մէճիտի աղջկան մօտալուտ ամուսնութիւնը Հայտարապատի մահարաճային անդրանիկ զաւկին հետ — Հնդկաստանի ամէնէն զօրեղ անկախ վերապետին՝ որ ժառանգեց աւելի մեծ պետութիւն մը քան Անգլիականը։ Այս գործը յաջողցուց Հնդկաստանի իսլամական ամէնէն մեծ պետը Մուհամմէտ Շէվքէթ Ալի, որ խալիֆայական շարժման հոգին եղաւ եւ սկիզբները նպաստ հասցուց քէմալական շարժման։

Անցեալ տարի, իր եղբօրը Մուհամմէտի մահուան, Շէվքէթ գնաց Երուսաղէմ եւ այնտեղի մեծ միւֆթիին հետ մշակեց լայն ծաւալով ծրագիր մը, իսլամական աշխարհի կազմակերպման համար։ Երուսաղէմի մէջ պիտի հաստատուի իսլամական մեծ համալսարան մը, խաւարի մէջ ձգելու համար Գահիրէինը որ կը նկատուի շատ ազատական ձգտումներ ունեցող։ Մեծ միւֆթին, անշուշտ կը կռթնի Հնդկաստանի հահմետականներուն, տոկալու համար Պաղեստինի մէջ սիոնական յառաջխաղացման։

Անգլիական կառավարութիւնը, եթէ մէկ կողմէ կը շարունակէ ուժ տալ սիոնականութեան, միւս կողմէ սակայն, ստիպուած է Հնդկաստանի մէջ՝ օգտագործել մահմետականները, ծախողութեան մատնելու համար հնդիկ ազգայնականութիւնը եւ դիմադրելու համար պրահմանեան տիրակալութեան մը։ Այնպէս որ բարեհաճ աչքով կը դիտէ Հայտարապատի մահարաճային տղուն ամուսնութիւնը նախկին խալիֆային աղջկան հետ, ինչ որ կը յուսայ թէ թոյլ պիտի տայ խալիֆայութիւնը փոխադրելու Հնդկաստան։ Անգլիա ասկից մեծ օգուտներ պիտի քաղէ իր ասիական քաղաքականութեան համար։

Նոյնիսկ եթէ միւս մահմէտական երկիրները չընդունին այս լուծումը, մասնակի խալիֆայութիւն մը կարելի պիտի ըլլար հաստատել Հնդկաստանի մէջ, ինչպէս ըրաւ Մարոքի մէջ Շէրիֆեան տունը։

Երէկ, Հնդկաստանի Նախարարին ներկայութեան, Լոնտոնի մէջ ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ, այս դէպքը տօնելու համար։

Եթէ Երուսաղէմի մէջ խալիֆայութեան վերահաստատումը չյաջողի, կը մտածեն ֆրանսական կառավարութեան հաւանութիւնն ստանալ՝ զայն հաստատելու համար Դամասկոսի մէջ։ Այս պարագային, վախ կայ որ Սուրիոյ մէջ ֆրանսական վարչութեան դէմ գրգռութիւնները զօրանան։

Այս ծրագիրը վրդոված է Թուրք կառավարութիւնը, որ իր դեսպանին միջոցով, բազմաթիւ դիմումներ կատարած է Լոնտոն։

Պ. Լավալի վերադարձէն վերջ

Ինչպէս գրեր էինք, նախարարները նախորդ օր հաւաքուեցան, լսելու համար վարչապետին՝ Պ. Լավալի զեկոյցը՝ Հուվըրի հետ իր տեսակցութեան մասին։ Իբր անմիջական հետեւանք Ուաշինկթընի խօսակցութեանց, Փարիզի գերման դեսպանը հանդիպում մը ունեցաւ արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի եւ յետոյ վարչապետին հետ, որ գերման դեսպանին հաղորդեց Հուվըրի հետ իր տեսակցութեան արդիւնքը՝ պարտքերու յետաձգման մասին։

Գերման դեսպանը, կը կարծուի թէ իր կարգին Ֆրանսայի վարչապետին պարզած է Գերմանիոյ ելմտական ղժուարին կացութիւնը, ինչ որ թոյլ չպիտի տայ յետաձգման պայմանաժամի լրացումէն յետոյ, այսինքն 1932 յուլիս 1էն սկսեալ, վերադառնալու Եընկի ծրագրին գործադրութեան։

Սակայն գերման դեսպանը նոր յետաձգման որեւէ առաջարկ չէ ներկայացուցած եւ գոհացած է Ֆրանսայի ղեկավար տարրերուն թելադրելով որ նախ քան Եընկի ծրագրին կրկին գործադրութիւնը, քննութեան առնուի Գերմանիոյ վճարման կարողութիւնը։

Նաեւ, գերման դեսպանը շեշտած է կարճատեւ վարկերու հարցին փութով լուծման անհրաժեշտութիւնը։ Որովհետեւ 11 միլիառ գումարի մը հասնող այս վարկերը պէտք է վերադարձուին փետրուարին։

Ուաշինկթընի զեկոյցին մէջ կ'ըսուէր թէ պէտք է նախատեսել տնտեսական այս տագնապին զուգադիպող կարգադրութիւն մը՝ պարտքերու հատուցման մասին եւ թէ այդ կարգադրութեան նախաձեռնութիւնը պէտք է իյնայ եւրոպական պետութեանց։

Գերման դեսպանին հետ վերջին տեսակցութեամբ, ֆրանսական կառավարութիւնը այդ է որ կը կատարէ։

Վերաբացում ֆրանսական խորհրդարանի

Ֆրանսայի վարչապետին առաջարկով, նախարարաց խորհուրդը խորհրդարանի վերաբացման թուական նշանակեց նոյեմբեր 12ը։

Նոր օրաթերթ Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ մէջ սկսած է հրատարակուիլ նոր օրաթերթ մը, Արեւելք խմբագրութեամբ փաստաբան Պ. Խորէն Ճամճեանի։

Անգլիական խորհրդարանը բացուեցաւ

Նախորդ օր, բացուեցաւ Անգլիոյ նորընտիր խորհրդարանը։ Սակայն թագաւորին կողմէ բացուած չըլլալով, այս բացումը ունեցաւ լոկ ձեւական հանգամանք մը։

Մաքտոնըլտ եւ Պոլտուին, երբ խորհրդարանի սրահէն ներս մտան, երկարօրէն ծափահարուեցան։ Կարգ մը սովորական արարողութիւններէ վերջ, նիստը փակուեցաւ 45 վայրկեանէն ։

Աշխատաւորական խմբակցութիւնը նիստ մը գումարեց եւ իր կատարեալ վստահութիւնը յայտնելով Հէնտըրսընի, հրաւիրեց զայն որ պահէ կուսակցութեան լիտըրի իր տիտղոսը եւ իրեն նախագահ ընտրեց Լէնսպըրին։

Ազգային ազատական խմբակցութիւնը իրեն ղեկավար նշանակեց Ճօն Սայմընը։

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

Մէկ քանի օրէ ի վեր սթերլինը անկում կ'ունենայ։ Նախորդ օր կը բռնէր 93,5։

Այս վերջին անկումը մասամբ կը վերագրուի անոր որ Անգլիոյ առեւտրականները արտասահմանէն կը գնեն մեծ քանակութեամբ զանազան ապրանքներ, նախ քան մաքսային դրութիւնը, որուն հաստատումը եւ կիրարկումը այլեւս ստոյգ կը նկատուին։

Բայց, ելմտական շրջանակները ցոյց կուտան աւելի ընդհանուր պատճառ մը. Գերմանիոյ քաղաքական կացութիւնն ալ կը կարծեն, մեծ դեր կատարած է սթերլինի վերջին անկման մէջ, եւ Սակարանը աչքէ չի հեռացներ 70էն 75 միլիոն անգլիականի գումարը որ մտցուած է Գերմանիա եւ որուն վճարման պայմանաժամը կը լրանայ փետր. 1ին։

Երէկ, կէսօրին սթերլինը կը բռնէր 95,38։

Կիպրոսի ըմբոստութիւնը եւ Յոյները

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հոգեհանգստեան պատարագ մը տեղի ունեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ։ Այս պատարագին ներկայ էին յունական անկախութեան հերոսներու ազգականները։ Պատարագէն վերջ, ներկաները կոչ մը ուղղեցին քաղաքակիրթ աշխարհին, ի նպաստ կիպրոսցիներուն, պախարակելով Անգլիոյ ընթացքը հանդէպ Կիպրոսի ժողովուրդին որ իր ազատութիւնը կ'ուզէ։

Պիրէոնի նախկին պատերազմիկները ամբողջ աշխարհի նախկին պատերազմիկներուն ուղղեցին կոչ մը՝ թելադրելով որ անոնք, ինչպէս նաեւ անգլիացի մտաւորականները միջամտեն ի նպաստ Կիպրոսի։

Յոյն մտաւորականներու ամենէն հին ընկերակցութիւնը՝ Փառնասոս քուէարկեց բանաձեւ մը՝ իր ողջոյնը ուղղելով Կիպրոսի ժողովուրդին եւ աւելցնելով.

— Յոյն մտաւորականները միշտ համոզուած էին որ անգլիական վեհանձն ազգը Կիպրոսը պիտի ձգէր Յունաստանի եւ կը ցաւին տեսնելով Անգլիացիներու անարդար խստութիւնը հանդէպ կիպրոսցիներուն։ Կոչ կ'ուղղեն Անգլիոյ եւ ուրիշ ազգերու մտաւորականներուն, որ օգնութեան գան տկար ժողովուրդին որ կը կռուի իր ազատութեան, մարդկութեան ամէնէն մեծ բարիքին համար։

Յունաստանի բանուորներու ընդհ. դաշնակցութիւնը որոշեց միջազգային սէնտիքաներու դաշնակցութեան եւ անգլիացի բանուորներու դաշնակցութեան ուղղել կոչ մը ի նպաստ Կիպրոսի, խնդրելով անոնց օժանդակութիւնը, որպէսզի Կիպրոս կարենայ որոշել իր ճակատագիրը եւ ազատօրէն արտայայտել իր կամքը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հսկողութեամբ կատարուած հանրաքուէով։

Ռումէն վարչապետը Փարիզ եկաւ

Ռումանիոյ վարչապետը փրոֆ. Եօրկա Նոյ. 3ի գիշերը ճեպընթացով մեկնեցաւ Փարիզ, ուր Սորպոնի մէջ պիտի տայ շարք մը դասախօսութիւններ եւ պիտի ստանայ honoris causa տիտղոս։

Պ. Եօրկա Փարիզ պիտի մնայ քանի մը օր միայն, եւ պիտի վերադառնայ Պուքրէշ խորհրդարանի բացումէն առաջ, որ պիտի կատարուի Նոյ.ի 15ին։

Պուլկար-սերպ յարաբերութիւնները

Գրեր էինք թէ Մակեդոնացիներու կողմէ սերպիական հողի վրայ կատարուած զանազան ահաբեկչական արարքներու մասին, սերպ դեսպանը դիմում կատարեր էր պուլկար կառավարութեան։ Պելկրատի քաղաքական շրջանակները զարմանք կը յայտնեն որ Պուլկարիա յուզման մատնուած է այս դիմումին առթիւ ու կը յայտնեն թէ Սօֆիայի սերպ դեսպանը՝ իր կառավարութենէն պաշտօն չէր ստացած բողոքի ծանուցագիր մը յանձնելու պուլկար կառավարութեան, այլ պուլկար արտաքին նախարարին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին՝ անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրած էր սերպիական սահմանագլուխի վերջին դէպքերու վրայ, որոնք կրնան խռովել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։

Սերպիական «Փոլիթիքա» թերթը այս առթիւ կը գրէ թէ Նուկօլաեւիա այլեւս չի կրնար հանդուրժել նման կացութեան մը եւ թէ մտադրութիւն ունի հարցը ներկայացնելու Ազգերու Դաշնակցութեան, առաջքն առնելու համար աւելի ծանր միջադէպերու։

Մուսթաֆա Քեմալ Մոսկուա կ'երթայ

Թուրք թերթերը երկար մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն Պ. Լիտվինովի եղած ընդունելութեան առթիւ։ Էնկիւրիի մէջ տրուած պարահանդէսին ներկայ էին 500 հոգի։ Մ. Քէմալ առաջին պարը դարձած է Տիկին Լիտվինովի հետ։

Այս առթիւ Մ. Քէմալ փափաք յայտնած է Մոսկուա այցելելու, իսկ Ըսմէթ փաշան արդէն պատրաստուած է մեկնելու։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

17.— ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԴԱՏԱՒՈՐԸ

Ո՞վ պիտի վճռէ սակայն վէճը։ Ո՞վ պիտի ճշդէ թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ հայ լեզուին ապագան գաղութներու մէջ։ Ո՞վ պիտի վճռէ ձուլման հարցը. ձերբազատումի մը ճամբան։ Ո՞վ պիտի համաձայնութեան կանչէ մեզ բոլորս՝ գոնէ սահմանելով մեր փոխադարձ օգնութեան գետինը։

Հոս է որ կը բարդանայ դարձեալ խնդիրը։ Հայ ժողովուրդը կ'ապրի այնպիսի մառախուղի մը մէջ՝ ուր հասնողը տէր է եւ տիրական։ Ամէնքը կ'ուզեն իրե՛նք ըսել միշտ վերջին խօսքը։ Լեզուական, գրական հարցի մը մէջ անգամ կ'ուզեն խօսքի խառնուիլ անցորդները, եւ իրենց կարծիքը պարտադրել գրագէտին։

Չունինք կաճառ մը որուն խօսքը գոնէ ըստ օրէնի պարտադիր ըլլար բոլորին համար։ Որքան ալ դժուար ըլլար կաճառի մը դերը մեզ նման ժողովուրդի մը մէջ՝ որ դեռ քաոս մը կ'ապրի եւ որուն խօսք հասկցնելու համար որքան ալ անզօր ըլլային կաճառները, գոնէ ան կրնար գրագէտներուն հետ ունենալ անմիջական շփում։ Այդ կաճառը չունինք մենք, աւա՜ղ։ Երեւանի մէջ ինչ որ կայ՝ իր դէմքը կը ծածկէ մեզմէ. պարիսպներուն ետեւէն ան չի կրնար մեր ներսինը կարդալ, ոչ ալ իր կամքը պարտադրել մեզի, ոչ իսկ հաղորդել։

Ակադեմիները, վերջի վերջոյ, իրենք չեն լեզուին տէրը։

Քաղաքական մարդոց ալ տրուած չէ անշուշտ դատաւոր կանգնիլ։ Ազգային շահերու ժառանգութիւնը չէ որ լեզուն, գրականութիւնը կը ստեղծէ։ Որքան ալ լեզուի մը դերը մեծ ըլլայ ժողովուրդի մը գոյութեան եւ ապագային համար, անոր հոգը սակայն ոչ դահլիճներուն տրուած է, ոչ ալ խորհրդարաններուն։ Հրովարտակներով չէ որ գրական հարցերը կը վճռուին, ոչ ալ կուսակցական ժողովներու մէջ քուէարկուած բանաձեւերով։ Զուտ լեզուական խնդրի մը «ազգային քաղաքականութեան հարց»ի շապիկը հագցնել եւ զայն դնել քաղաքական հարցերու հետ միեւնոյն սեղանին վրայ, ճամբայ մըն է որ կը մոլորեցնէ մեզ։

Ու եթէ կ'ուզէք բանասէրները, քերականներն ալ իրաւունք չունին վերջին խօսքը ըսելու։ Անոնք չէ՛ որ լեզու մը կը ճշդեն ու ժողովուրդին եւ գրողին ձեռքը կուտան։ Անոնց դերը յետոյ է, երբ լեզուն կազմուած է արդէն։ Անոնք պիտի գան ճշդելու, դասաւորելու արդէն իսկ կեանքին անցած ձեւերն ու կանոնները։ Լեզուն ճաշակի խնդիր է աւելի, ոչ թէ գիտական հմտութեան. ու բանասէրէ մը անպատճառ ճաշակ չի պահանջուիր։ Գիտնական մարդիկ են Ալիշանը, Հացունին։ Բայց բաղդատեցէք անոնց գործածած հայերէնը իրենց ժամանակակիցներու լեզուին հետ։ Ու երեւակայեցէք ինչ կ'ըլլար մեր աշխարհաբարին վիճակը, եթէ անոնք ըլլային իր դատաւորները։

Օտար գիտնականներն ալ չեն որ մեզ ճամբայ ցոյց պիտի տան։ Օտար սուրբը զօրաւոր կ'ըլլայ, բայց ոչ ժողովուրդի մը լեզուական հարցերը վճռելու ատեն։ Տարբեր է գիտական վճիռներ տալը, եւ տարբեր՝ լեզուն կերտել ժողովուրդի մը որուն հոգին չի բաբախեր իր մէջ։

Փօղոս Մակինցեան իր նախաձեռնած երեւանեան նոր ուղղագրութիւնը շեփորելու առթիւ կը յարէր թէ փրոֆ. Մառը եւս «իր հեղինակաւոր կարծիքն յայտնեց ի նպաստ ուղղագրական ռեֆորմի» եւ թէ ան արտայայտեց իր «հաւանութիւնը, մինչեւ իսկ ուրախութիւնը»։

Տխուր բան է օտարին կարծիքով մեր ճամբան փնտռել:

«Չենք հանդուրժեր որ, գիտել կուտար այդ առթիւ Հայր Հացունին, մեր ազգային արժանապատուութիւնը կոխոտուի, մեզմէ հայերէն ուսած օտարականի մը խորհրդով եւ ձեռքով քանդուելով մեր այբուբենը»

Ու շատ ճիշդ կ'ըսէր։

Գերագոյն դատաւորը, ճիշդ է, ինքը հայ ժողովուրդն է։ Ան է որ պիտի ապրեցնէ կամ մեռցնէ կանոնները զորս պիտի ստեղծենք մենք։ Ան է որ ամէնէն զարգացած ականջը ունի, եւ ամէնէն սուր քիմքը։ Բայց դեռ մեր ժողովուրդը առաջնորդի պէտք ունի մինչեւ որ հագնի դատաւորի պատմուճանը։ Դեռ համախմբուած չէ, դեռ շաղախուած չէ իր մտածումներն ու ցանկութիւնները։ Նոյնիսկ գաղութներու մէջ, սփռուած բազմաթիւ ափերու վրայ, ի վիճակի չէ հաւաքական ուժ մը պահպանելու, եւ անոր զօրութեամբ կնիք դնելու կեանքին վրայ որ կը քալէ։

Գրական մարդիկն են, ըստ իս, որ պիտի վճռեն մեր լեզուին ապագան։ Ոչ բարի ցանկութիւնները, ոչ ազնիւ մտահոգութիւնները, ոչ իսկ տքնաջան փորձերը չեն կրնար լեզուի մը հունը փոխել։

Գրագէտն է որ պիտի ըսէ իր վերջին խօսքը։ Անոր ստեղծած երկերն են որ պիտի ճշդեն լեզուի մը զարգացումը։ Եթէ ան կրցաւ չհեռանալ բնութեան օրէնքներէն, ունենալ ճաշակ ու ստեղծագործական հուր, ունենալ մանաւանդ հանճարի մը կայծերը, ան կ'ապրեցնէ լեզուն իր հետը, ան կը պարտադրէ եւ սերունդներուն որ կան եւ պիտի գան։

Ֆիօրենցայի գաւառաբարբառը երբեք չպիտի կարենար իտալական գրականութեան իշխել, եթէ չըլլար Տանթէն որ գործածեց եւ իր հանճարին ուժովը նուիրագործեց այդ բարբառը՝ զտելով ու պարտադրելով զայն բոլորին։

Քանաքեռ գիւղին գաւառաբարբառը պիտի կարենա՞ր արեւելահայ բարբառին հիմը դառնալ, եթէ չըլլար Խաչատուր Աբովեան մը ու իր տաղանդին կրակը չպոռթկար այդ գաւառաբարբառով։ Աբովեանն էր որ Քանաքեռի գեղջուկին լեզուն իւրացուց, սրբացուց ու զայն պարտադրեց Թիֆլիսին եւ անոր բոլոր թեւերուն։

Արեւմտահայ վերջին վերածնութեան ռահվիրաները պիտի ձախողէին ռամկօրէնը զտելու, զարդարելու, գեղեցկացնելու իրենց ճիգերուն մէջ՝ եթէ իրենց ծոցէն չտային գրական մարդիկ ալ, այդ նոր բարբառը պարտադրելու համար գրականութեան։

Ու Թրքահայ գաւառաբարբառներով արեւմտահայ լեզուն պատուաստելու, անոնց բառերն ու ոճերը Պոլսոյ պարտադրելու ճիգով տոգորուած գրողները չպիտի կրնային հասկցուիլ, եթէ գաւառը գրագէտներ ալ չտար՝ բանաստեղծներուն փաստերը նուիրագործելու համար։

Ու դարձեալ գրագէտներն են որ վաղը պիտի գծեն մեր լեզուին ճամբան։ Արտակարգ մէ՛կ տաղանդով ի՛նչքան հարց կը վճռուի։

Համաձայն եմ Վրթանէս Փափազեանին հետ.

— «իսկ թէ ի՛նչպէս պիտի սկսի արեւմտեան եւ արեւելեան բարբառների ձուլումը — դրան պատասխանել կարող են գեղարուեստական գրողները՝ գործնականապէս։ Ծանր հարց է, որ կարող է որոշել որեւէ մեծ տաղանդ, երբ այդ ուղղութեամբ մշակած մի լեզու ինքը դարձնի գործածական»։

Այդ մեծ տաղանդը դժուար թէ հայ կեանքը ծնի այս պայմաններուն մէջ։ Մեզի պէտք եղածը արուեստագէտ գրողներու հոյլ մըն է որ ստեղծագործելու կրակը կրէ իր հոգիին մէջ, քիմք ու ճաշակ ունենայ, եւ կարենայ՝ իր հոգին պարպած ատեն՝ հայ ժողովուրդին հոգիին խօսիլ։

* *

Բայց մինչեւ այդ՝ ամէն մարդ իր դիրքերուն մէջ։ Օգտուինք իրարու բառերէն, նոյնիսկ ինչ ինչ ոճերէ, բայց, գաղութներու մէջ գոնէ, չվրդովենք արեւմտահայ բարբառին խաղաղութիւնը։

Արեւմտահայ բարբառը գաղութներու մէջ պէ՛տք է պահպանուի։ Որքան ալ հեգնեն այս նախանձախնդրութիւնը՝ «բարբառային շովինիզմ» ծաղրանունը կցելով անոր, բոլորին պարտքն է, յանուն հայ գրականութեան, յանուն նոյնիսկ մեր վաղուան միացեալ լեզուին արեւմտահայ բարբառին պաշտպանութեանը կանչել գաղութներու մէջ հասակ նետող գրական նոր սերունդը։

Արեւմտահայ բարբառը չթողունք որ մեռնի։ Աղէտ պիտի ըլլայ ատ նոյնիսկ բովանդակ հայ գրականութեան համար։ Եւ որպէսզի ան չմեռնի՝ չթողունք որ լղրճուի օրէ օր։

Եթէ մեր գրական լեզուն կ'աղճատի — կ'ըսէի — յանցաւոր են մեր նորերէն շատերը։ Արդարեւ անոնք պարզապէս կ'արհամարհեն հայ լեզուն։ Տաժանելի բան է շատ անգամ նոր մը կարդալը։ Հազուադէպ բացառութիւնները մէկ կողմ, մեր նորերը, մեծ մասամբ, անտանելի լեզու մը ունին։ Ցաւահառութիւն կը բերէ վրադ անոնց անճոռնի լեզուն՝ ուր ամէն տեսակ սխալները կը վխտան։ Միտքդ կը բերեն վաղը ու այսօրուան պատկերը կը սարսափեցնէ քեզ։ Վաղը, արդէն, աւելի արհամարհոտ պիտի ըլլան հասնող նորերը։ Չպիտի ճանչցուի բնաւ մեր լեզուն վաղը։

Ահա թէ ինչո՛ւ մեր նոր սերունդն է որ զգաստութեան պէտք է կանչել՝ ամէնէն առաջ։ Ան է որ տէր պէտք է կանգնի իր ժառանգութեանը, ու զայն անաղարտ հասցնէ իր յաջորդներուն։

Եւ գրական նոր սերունդի կողքին գաղթահայ մամուլն է որ կոչուած է խաղալ մեծագոյն դերը։ Ան է որ պիտի ապրեցնէ արեւմտահայ բարբառը, ու չպիտի թոյլ տայ որ խեղաթիւրուի անիկա։ Պէտ մը սրբազան բծախնդրութիւն, ու արդէն հարթուած է ճամբան։

Ու ահա, հոս, երեւան կու գայ դայթակղութեան քարը։ Ի՛նչ շանթեր ալ տեղան՝ պիտի ըսեմ դարձեալ, թէ մեր գաղութներու մամուլին մէջ պէտք է տիրապետէ արեւմտահայ բարբառը։ Ոչ միայն խմբագրականներու, այլ նաեւ յօդուածներու եւ թղթակցութեանց մէջ պէտք է այդ բարբառը տիրէ։ Անշուշտ մեր խօսքը գրական հեղինակութեանց համար չէ. բայց ի՛նչ հարկ արեւելահայ բարբառը պահել երկրորդական գրողներու յօդուածներուն մէջ։ Շնորհիւ այն բանին որ գաղութներու հայ թերթերէն շատերը լոյս կը տեսնեն արեւելահայ գրողներու խմբագրութեան տակ, եւ որ այդ թերթերուն մեծ մասը առաւելապէս արեւելահայ աշխատակիցներ ունին, տեսակ մը արհամարհանք կայ արեւմտահայ բարբառին հանդէպ։ Բերդը ներսէն առնելու այս փորձը մեր գրականութիւնը աղքատութեան կը տանի։

Ու մեծ է նաեւ գաղթահայ դպրոցներուն դերը։ Հոն է որ մեր վաղուան սերունդը պիտի սորվի մեր բարբառը ճիշդ ու մաքուր խօսիլ եւ գրել։ Ճիշդ է որ արեւմտահայերուն մէջ նուազ է պատրաստուած ուսուցիչներուն թիւը, եւ անոնց մէկէն ձեռնհասներն ալ կը խորշին ուսուցչական ասպարէզէն։ Բայց արեւմտահայ դպրոցներուն մէջ տիրապետողը պէտք է արեւմտահայ բարբառը ըլլայ, ո՛վքեր ալ ըլլան ուսուցիչները։ Շանթը, Խաժակը, Աբեղեանը երբ արեւմտահայ վարժարաններուն կը պատշաճեցնէին իրենց դասագրքերը՝ մեր բարբառին կը վերածէին անոնց լեզուն ալ։ Մա՛նչ, կամ աղջի՛կ։ Որձեւէգը զզուելի բան է։

Միացեալ հայրենիքին մէջ միայն կրնայ օր մը ստեղծուիլ միացեալ լեզուն։

Մինչեւ այդ՝ թողունք որ մեր զոյգ մը բարբառները զարգանան, օգնելով իրարու։

Իսկ մենք ջանանք նախ մեր հոգիները միացնել — չարհամարհել իրար ու չխորշիլ իրարմէ։

Լեցնել Անջրպետը։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

ԹՈՒՐՔ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ ՅԵՏՈՅ.— ԱՆՄԵՂ ԶՈՀԸ.— ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ.— 8000 ՀՈԳԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ.— ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ըսմէթ-Րիւշտիւ փոխադարձ այցելութեան առթիւ ծագած աղմուկը մարեցաւ։ Հելլենեւթուրք բարեկամութեան ջանալիք ու չափազանցեալ արտայայտութիւնները օրը օրին արձանագրուեցան մամուլին մէջ։ Անոնք բոլորը հրապարակէն քաշուած են ներկայիս։ կը մնայ սակայն ցաւը հայ ժողովուրդի կուրծքին տակ, որ այս այցելութեան առթիւ, իր անմեղ ու քաջարի զաւակներէն մէկը մատաղ գնաց «սօջիւկ» հագնող եւ «սիլինտր» կրող բարձրաստիճան թուրք ոճրագործներուն։ Մատաղ ըրին՝ ու զարնեցին սուտերու ամէնէն զզուելին, վրան բաց ու յիմարապատում «մահափորձ»ի առասպելներով՝ որոնք սնքեցան, չքնմանալով նոյն իսկ քանի մը օրերու կեանքին։ Պարտիզակցի խե՛ղճ Կարապետ Վիտինեանը յարմար դատուած էր այս ողջակիզման։ Մանօթ խօսք է. — Թուրքերու որ եւ է տեսակի խրախճանք առանց արիւնի չի վերջանար։ Թուրքերը ցուցուցին իրենց հարազատ դիմագիծը։ Թող ամբողջ աշխարհ գիտնայ կազի Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի «նոր» եւ «յեղաշրջուած» Թուրքիոյ զարհուրելի դէմքը։ Թող բոլորը լռեն, հոգ չէ, բայց գիտնան։ Թող գիտնան նաեւ «բարենորոգեալ» Թուրքերը, որ իրենց կոկորդէն վար պիտի չերթայ ափ մը Հայերու կողմէ խլուած այն փուշը, զոր մարսելու համար դիւային միջամտանքի են բռնուած։ Այդ փուշը պիտի միայ ու պիտի խեղդէ զանոնք, մինչեւ որ իր արդար հատուցումը ստանայ՝ այս աշխարհի ամէնէն անիրաւուած ցեղը։

* * Սելանիկի ազգային կեանքը անշարժ վիճակ մը ունի, եթէ չհաշուենք Երիտասարդական Միութեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մշտանորոգ շարժումները։

Թաղական Խորհուրդը մատնուած է ծանր տագնապի մը։ Եւ գաղութը, իր կարգին անելի դատապարտուած, Թաղ. Խորհուրդի ծանրաբեռնուած պիւտճէն թեթեւցնելու յոյս չի ներշնչեր։ Լուրջ վտանգ կը սպառնայ Ազգային վարժարաններու գոյութեան, եթէ կացութիւնը այսպէս շարունակուի։ Ճիգեր կ'ըլլան թէեւ այս ծանր վիճակին դարման մը տանելու, սակայն ներկայ պայմաններով դժուար թէ տիրող տագնապը փարատի։ Անակնկալ օգնութիւններու վրայ դրուած է յոյսը։

* * Դէպի Հայաստան ներգաղթի արձանագրութիւնները շատոնց լրացած են։ Բարեգործական, Առաջնորդարան եւ Հօկ, առանձին արձանագրութիւններ կատարած են, հանդիպողին խոստանալով Հայաստանի մուտքը։

Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ բաժին ինկած 3000 անձերու փոխարէն, ընդհանուր արձանագրութեանց թիւը կը հասնի 8000ի։ Պարզ է որ, յառաջիկային ցաւալի ողբերգութիւն մը վերապահուած է Միացեալ 5000 հայրենաբաղձերուն, որոնք, ըստ յայտարարութեանց, այս կարաւանին մաս չպիտի կարենան կազմել։

Տիրող այս անկանոն եւ անիշխանական գործողութեանց երեսէն, բոլորը մատնուած են մաշեցնող անորոշութեան մը։ Բոլոր արձանագրուողները խոստում ստացած են մեկնելու։ Բայց ի՞նչպէս։ Ներգաղթողներուն ընդհանուր թիւը յստակ է՝ 6000, որուն 1000ը՝ Պուլկարիայէն, 500ը՝ Սուրիայէն, 1500ը՝ Հին Յունաստանի շրջանէն, ու միայն Միացեալը Նոր Յունաստանէն, ուրե՞մն։ Ո՞ր բախտաւորը պիտի մեկնի, եւ ո՞ր անբախտը տեղը պիտի նստի, եթէ երբեք նստելիք տեղ գտնէ։ Ու այս բոլորին վրայ Երեւանէն գալիք լիազօրը դեռ կ'ուշանայ։

* * Հոկտեմբեր 26ը այն թուականն է, երբ Սելանիկը իր շրջաններով անցաւ Յունաստանի տիրապետութեան տակ, Թուրքերու ձեռքէն։ Ամէն տարի պաշտօնական հանդիսութիւններով կը տօնուի այս պատմական թուականը։ Այս տարի սակայն, Սելանիկի գրաւման 19րդ տարեդարձը տօնուեցաւ աւելի փառաշուք եւ աւելի տպաւորիչ։

Յունաստանի Հանրապետութեան նախագահ Պ. Զայիմիս յատկապէս հրաւիրուած էր այս տօնին։ Հոկտ. 26ի առաւօտուն, Պ. Զայիմիսի ժամանումը դիմաւորուեցաւ անհամար ժողովուրդի, եւ բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ։ Եղան գոչաբանական աղօթք, հայրենաշունչ ճառախօսութիւններ, հսկայ զօրահանդէս, որուն կը մասնակցէին նաեւ ազգային կազմակերպութիւնները։ Պաշտօնական ճաշկերոյթներու եւ այցելութեանց կը մասնակցէին նաեւ հայ համայնքի ներկայացուցիչները։ Հանրապետութեան նախագահին տրամադրութեան տակ դրուած էր Պ. Պարծանքեանի շքեղ ինքնաշարժը։ Պ. Զայիմիս չորս օր հիւր մնաց Սելանիկի մէջ, բազմաթիւ այցելութիւններ տալով զանազան ընկերակցութիւններու, մասնակցելով անոնց սարքած ընդունելութեանց։

Նշանաւոր «Ավէրոֆ» զրահաւորը, որուն վրայ կը ճամբորդէր Պ. Զայիմիս, Սելանիկի ծոցը մտնելու պահուն, տիրող մշուշին պատճառաւ, սխալ շարժում մը կ'ընէ եւ կը խրի աւազուտքին մէջ։ Մեկուկէս օրուան յամառ աշխատանք պէտք եղաւ խրած մարտանաւը անվնաս դուրս հանելու համար իր տեղէն։ «Ավէրոֆ»ի այս արկածը գէշ տպաւորութիւն գործեց բոլոր շրջանակներուն վրայ։

* * Կիպրոսի Յոյներուն ազատագրական շարժումները համակրութեամբ լեցուցած են ժողովուրդին սիրտը։ Հակառակ կառավարութեան վերապահ դիրքին, ուսանողութիւնը ընկերակցութեամբ երիտասարդական կազմակերպութիւններու, ցոյցեր կազմակերպեց քաղաքիս մէջ ու հակառակ ոստիկանական բուռն արգելքին, իր խանդավառ համակրանքը յայտնեց ի նպաստ Կիպրոսի մէջ պայքարող իր արենակիցներուն։

ՎԱՀԱԳՆ

ԳԵՐՄԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆ

Արցպէրկի (Գերմանիա) շրջանին գործարանատէրներու ընկերակցութիւնը տնտեսութեան նախարարութեան ուղղուած խնդրագրով մը կը թելադրէ որ նախարարութիւնը միջամտէ պարտքերու յետաձգում ստանալու համար։ Ընկերակցութիւնը այս դիմումը կատարած է 700 գործարանատէրերու անունով։ Իրօք 700ի չափ գործարաններ որոնք երկաթեղէնի վերաբերեալ նուրբ ապրանքներ կ'արտադրեն, սնանկութեան դուռը հասած են։ Ի վիճակի չեն իրենց տուրքերը եւ առեւտրական պարտքերը հատուցանելու։

ԹԱՏՐՈՆ

"ԱՆՈՒՇ"Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Սիրուած անուններու համախմբում մը, — Թումանեան, Սուրաբեան, Սաքօ-Սիփան — արտակարգ թափով մը «Միւթիւալիթէ»ի հսկայ սրահը հաւաքեց Փարիզի եւ շրջականներուն Հայերը, «Անուշ»ի ներկայացման առիթով։

Արտասովոր բան մը ունէր այդ ոգեւորութիւնը, եւ կը պարփակէր ապագայ կարելիութիւններ, հաւատքը եւ սէրը դէպի մայրենի լեզուն, երգը, բեմը։

Պայմանով մը սակայն... — այս՝ ամէն անգամ երբ հարկ ըլլայ խօսիլ հայ արուեստի մասին, ստիպուած ենք այն պայմանին առաջ կանգնիլ, շեշտել — որ միշտ տրուի վերջապէս մեր արուեստագէտներուն խնայել իրենց ոյժերը, ազատիլ կողմնակի հազար ու մէկ հոգերէ, ունենալ անկիւն մը, սեփական, հանդարտ եւ միշտ տրամադրելի, որպէսզի չհարկադրուին քանի մը փորձով հանդէս գալու, սրահի վարձքերու ծախքերը նժարին մէջ դնելու, հակակշռելով արուեստը եւ իր կատարելութեան ստուգութիւնը։

Ներկայ պայմաններուն անբաւարար եւ նոյնիսկ շատերու համար վհատեցուցիչ հանգամանքը շեշտելէ յետոյ կը մնայ միայն գնահատանքի եւ շնորհակալութեան զգացումներ յայտնել «Անուշ»ի անվհատ եւ համակրելի կազմակերպիչներուն։

«Անուշ»ի նիւթը եւ իր երաժշտութիւնը ծանօթ են հայ հասարակութեան լայն խաւերուն։

Առանց մասնագիտօրէն ծանրանալու, կարելի է նկատել՝ որ այդ քնքուշ, յաճախ յուզիչ և հայրենաբոյր պատկերներէ կազմուած հովուերգութիւնը հեռու է «Օփերա» մը ըլլալէ, գոնէ իր ներկայ երաժշտական կազմութեամբ։

Նիւթը՝ իր պարունակած տարբերով՝ պարզային տեսիլքներէն մինչեւ խեղազարութեան ողբերգական վախճանը, պիտի կրնար անշուշտ կազմել աւելի հզօր ու լայն ներդաշնակութիւն մը պահպանելով Օփերայի մը բոլոր պահանջները եւ յատկանիշերը։

Չեմ կարծեր որ մտաւորական ուժերը պակաս ըլլան այդօրինակ գործի մը համար. ուր որ ալ գտնենք, պիտի բաղխինք միշտ նիւթական ուժի խուսափումին, մերժումին, առանց որու այսօր անկարելի է ո եւ է արժէքաւոր աշխատանք կատարելապէս իր վախճանին հասցնել։

«Միւթիւալիթէ»ի սրահը ունէր լայն բեմ մը եւ ճոխ ու բազմագոյն լուսաւորութեան յարմարութիւններ, որոնք անշուշտ նպաստեցին խաղին պատկերային ներդաշնակութեան։

Տիկին Սուրաբեան «Անուշ»ի դերը տարաւ հետզհետէ տպաւորիչ յաջողութեամբ՝ թէ իբրեւ դերասան եւ թէ՝ երգչուհի։ Իր ձայնը ախորժելի գոյն ունի, եւ համեստ ուժ։ Պ. Գ. Մէհթերեան որ առաջին անգամ կը յայտնուէր, ստանձնած էր սիրահար Սարոյի պատասխանատու դերը, որուն մէջ կրցաւ յայտաբերել ձայնի եւ խաղի անկասկածելի արժանիքներ՝ որոնք պիտի կրնան զարգանալ անշուշտ։

Պ. Սուրաբեանի Մօսին ... ուրիշ էր։ Օր. Կոլմանով եւ ... Գմբէթեան— Անուշի մայրը եւ ... գին մեծաւորը— գնահատելի էին գործողներու ներդաշնակութեան համար։

Անվերապահօրէն կ'ուզեմ ... բանալ «Սիփան» երգչախումբի անոր ղեկավար ու ներշնչող Յակոբեանի կատարած դերին ...

Անհերքելի է՝ որ առանց «Սիփան»ին կարելի չէր «Անուշ»ը մտածել։

Մասնագէտներ գուցէ գտնել փոքրիկ թերութիւններ սայթաքումներ։

Ուրիշ առիթներով ըսած եմ ...

կը կրկնեմ, կրնանք պահանջել ա՛յն չափով՝ որքան տուած ենք։

Սաքօներու արժանիքը եւ կը գտնեմ այն ոգեւորողի, animateur-ի յատկութեան մէջ, որ Կարա-Մուրզային եղաւ Կովկասի մէջ՝ եւ որուն հմայքը, աշխատանքի տարօրինակ ձեւը անձամբ դատելու եւ գնահատելու բախտը ունեցայ, ծանօթանալով իր Թիֆլիզի երգչախումբին։

Տասնեակներով անհատականութիւններ խմբել, հաշտեցնել, ներդաշնակել ու ձուլել, վերածելու համար ճկուն եւ հնչեղ գործիքի մը՝ որ թրթռայ ճպոտի մըշարումով,— կը պահանջէ բացառիկ եւ աննկուն կամք, անսահման սէր դէպի հայ երգը, արուեստը, եւ ղոչաքերումի ամբողջական պատրաստականութիւն։

Այդ բոլորը ունեցաւ Սաքօ Ցաքրեան, եւ անցեալ օր ինք եւ իր խումբին համակրելի եւ նոյնքան անվհատ եւ նուիրուած երիտասարդ-երիտասարդուհիները կրցան ժողովրդական անխառն գնահատանքի մը անվերջ ծափերուն մէջ, գտնել բարոյական թանկագին վարձատրութիւն մը եւ խրախուսանք։

Վստահաբար՝ եւ հաճոյքով՝ կրնամ յայտնել, որ նիւթական վարձատրութիւնը նոյնպէս —ուրկէ անշուշտ «Սիփան»ը գոնէ այս անգամ իր արժանիքին համեմատ լայնօրէն օգտուած է— եղած է գրեթէ աննախընթաց փարիզահայ ներկայացումներու մէջ, հասնելով մօտ քսան երեք հազար ֆրանք հասոյթի մը։

Մխիթարական է, որ գոնէ այս անգամ հայ հասարակութիւնը գիտցաւ արժանաւորապէս գնահատել իր արուեստագէտները։

Խաղի մասին նկատում մը,— ջնջել վերջին տեսարանը, որ կուգայ Անուշի խելագարութեան ուժեղ եւ տպաւորիչ տեսարանէն յետոյ, պաղեցնել եւ ձգել տպաւորութիւնը, առանց ստիպողաբար անհրաժեշտ ըլլալու՝ խաղին ամբողջութեան տեսակէտէն։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՏԻՄԱՂ

Վերսայլի խորհրդաժողովին ատեն, ամերիկեան պատուիրակը կը թելադրէ նիստերը գումարել ժամը 4ին, որովհետեւ ժամը 2ին իր հանգիստի պահն է։ Իսկ Անգլիոյ պատուիրակը կը խնդրէ ընդհակառակն որ նիստերը գումարուին ժամը 2ին, որովհետեւ ինք սովորութիւն ունի քնանալու ժամը 4ին։

Քլէմանսօ, որ դժուարին կացութեան մատնուած էր, կը լուծէ խնդիրը այսպէս.—Նիստերը կը գումարենք 3ին, Պ. Ամերիկացի, դուք քնացէք ժողովէն առաջ, Պ. Անգլիացի, դուք ալ քնացէք ժողովէն յետոյ. իսկ ես ալ կը քնանամ ժողովի ընթացքին...»

ՓՇՐԱՆՔՆԵՐ...

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

Անգլիոյ ներկայ խորհրդարանը ունի 615 երեսփոխան, 1832ին ունէր 658։ Այս թիւը աստիճանաբար աւելցաւ մինչեւ 1918, երբ կային 707 երեսփոխաններ։ Իրլանտայի անկախութենէն յետոյ (1922) զեղչուեցաւ այսօրուան համրանքին։

***

Վերջին ընտրութեանց մէջ աշխատաւորականները կորսնցուցին 216 աթոռ։ 1909ին միայն պատահած է սոյր նմանը, երբ պահպանողականները կորսնցուցած են ճիշդ 200 երեսփոխան։

***

56 մարդ կրնան նստիլ Լոնտոնի նոր օթօպիւսներուն մէջ. հետեւաբար անոնց մէկ հատը բաւական է պտոյտի տանելու համար աշխատաւորական երեսփոխանները որոնց թիւն է 52։

***

Խորհրդարանին «հայրն» է Լոյտ Ճորճ, որ երեսփոխան է 1890էն ի վեր։

***

Նոր խորհրդարանը ունի 15 կին անդամ, որոնց 14ը պահպանողական եւ մէկը ազատական։

***

Եօթանասունեւհինգ թեկնածուներ կորսնցուցին ի նպաստ պետական գանձին 150ական ոսկիլին, որովհետեւ չկրցան շահիլ իրենց շրջանի քուէներուն մէկ ութերորդն իսկ։ 1929ի ընտրութեանց 110 թեկնածու արժանացան այդ բախտին։

***

Տարպիշըրի մէջ երեսփոխան մը ընտրուեցաւ 2 քուէի առաւելութիւնով, իսկ Պրայթընի մէջ ուրիշ մը շահեցաւ 62.253 քուէ աւելի քան իր հակառակորդը։ Երկու ծայրերը։

***

Համայնավար երեսփոխան չկայ խորհրդարանին մէջ։ 20 թեկնածու ունէր կուսակցութիւնը, բոլորն ալ կորսնցուցին 150ական ոսկիլին։

***

Անգլիոյ առաջին կին երեսփոխանն է Լէյտի Աստըր (պահպանողական), իսկ առաջին կին նախարարը՝ Միս Մարկրիթ Պոնտֆիլտ (ընկերվարական) որ պարտուեցաւ այս ընտրութիւններուն։

***

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը ունի 2,082,212 անդամ որոնց 2,023.543ը Արհեստակցական Միութեան անդամներն են։

***

Ընտրութեանց մէջ պարտուեցան 13 նախարարներ եւ 21 փոխ-նախարարներ։ Պարտուեցաւ նոյնպէս Հայերու բարեկամ Պ. Օլիվըր Պօլտուին։

***

Ազգային կառավարութիւնը 16րդ նախարարութիւնն է 1886էն ի վեր։

***

Նոր խորհրդարանին մէջ կան 135 օրէնսգէտներ, (նախորդին մէջ կային միայն 88), 18 բժիշկներ, 50 բարձրաստիճան զինուորականներ, բայց ոչ մէկ կղերական։

***

Երեսփ. ժողովին մէջ երեսփոխանները կրնան։ եթէ ուզեն, նստիլ գլխարկով։ Խօսելու ատեն երեսփոխանները պէտք է ոտքի կենան։

***

Քուէարկութեան թուղթերը խորհրդարանին մէջ պիտի պահուին մէկ տարի եւ մէկ օր, յետոյ պիտի այրուին։

***

Լոնտոնի սակարանին «ընտրական գրաւ»էն, «Տէյլի Մէյլ»ի սեփականատէր Լորտ Ռաթըրմիըր շահեցաւ 70,000 ստեռլին... որուն հազիւ թէ պէտք ունէր։

***

Երեսփ. ժողովին մէջ նախագահին աջ կողմը կը նստին կառավարութեան անդամները եւ օրուան կուսակցութեան երեսփոխանները, իսկ ձախ կողմը յատկացուած է ընդդիմադիրներուն։ Երբ նստարան պիտի բաւէ այս վերջիններուն։ Ուրեմն ստիպուած պիտի ըլլան... վարձու տալ իրենց նստարաններուն երեք չորրորդը...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԷՆ ՅԵՏՈՅ

«Խորհ. Հայաստան» (20 հոկտ.) կը գրէ Զանգեզուրի վերաշինութեան մասին.

— Զանգեզուրի վերաշինութեան հանրապետական կոմիտէին տեղեկութիւններուն համաձայն, շինարարութիւնը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ յիշեալ շրջանին մէջ.—

Ղափանի շրջանին մէջ շինուած են արդէն 173 սենեակ, կը մնայ ծածկել տանիքները։ Այստեղ կ'աշխատին 480 բանուորներ, 87ը որմնադիր։ Տանիքները ծածկելու համար կ'օգտագործուի տեղական անտառներու փայտը։

Շրջանին Բահանլու եւ Լեռնաձոր թրքական գիւղերը պիտի տեղափոխուին այլուր։ Շինարարական աշխատանքներն ամէնէն աւելի յաջող կ'ընթանան Ոխճի եւ Դինովի գիւղերուն մէջ։ Արծվան գիւղին մէջ փութով կը շինուի դպրոց մը։

Գորիսի շրջանին մէջ շինուած են 322 սենեակ, 7 ախոռ (իւրաքանչիւրը 100 մեծեղջիւր անասունի համար) եւ 2 նախակրթարան։ Տանիքները ծածկուած չեն։ Այստեղ կ'աշխատին 600 հոգի, 180ը որմնադիր։ Գորիսի շրջանին մէջ գիւղերու միացման աշխատանքները յաջող կ'ընթանան։

Հալիձոր, Խոտ եւ Շնհէր գիւղերը միացուած են։ Միացուած են նոյնպէս Նայջի եւ Լծեն գիւղերը։ Խնձորեսկը տեղափոխուած է Եալախ տանող ճամբուն վրայ։ Գորիսէն դէպի նոր գիւղավայրերը պատրաստուած է 18 քիլոմեթր երկարութեամբ սայլի ճամբայ։ Նոր գիւղերուն ջուր հասցնելու համար դրուած են 13 քիլոմեթր երկար ջուրի խողովակներ։

Սիսիանի շրջանին մէջ կիսովին շինուած են 424 սենեակ, եւ աշխատանքները կ'աւարտին շուտով։ Կը շինուին նաեւ 11 ախոռ (իւրաքանչիւրը հարիւր մեծեղջիւր անասունի համար), 2 նախակրթարան, 50 մահճակալով մէկ հիւանդանոց (Ղարաքիլիսայի մէջ)։ Այստեղ կ'աշխատին 1115 բանուորներ, 215ը որմնադիր։ Շրջանին Ուզ գիւղը միացուած է Ղարաքիլիսային, Շնաթաղը՝ Լոռին, Բալաքը՝ Բարեսովկային։

Բոլորովին լրացած է շինութիւնը՝ 800 սենեակ Ղափանի մէջ, 700 սենեակ՝ Գորիսի շրջանին մէջ, 280 սենեակ՝ Գորիս քաղաքին մէջ, 800 սենեակ՝ Սիսիանի շրջանին մէջ։

Շինութեանց հանրապետական կոմիտէն ձեռնարկած է շինելու նաեւ գետնափոր տնակներ, որպէսզի կարենայ ձմեռուան ընթացքին բնակարան հայթայթել գիւղացիներուն։ Ամբողջ փայտը կը մատակարարուի շրջանի անտառներէն (Շուրուխ), ուր պատրաստուած են երեք սղոցարաններ։

Բնակարաններուն դռներն ու պատուհանները կը պատրաստուին Երեւանի փայտամշակութեան գործարանին մէջ։ Պատրաստուած դռներէն ու պատուհաններէն 1 վակոն ղրկուեցաւ վերջերս դէպի Ղափան։ Սիսիան, սակայն դեռ պահանջին 20 առ հարիւրն է շինուած, որովհետեւ Երեւանի գործարանը շատ դանդաղ կ'աշխատի։

Շինութիւնները կարելի չեղաւ աւարտել ըստ ծրագրի, որովհետեւ կը պակսէին բանուորը եւ բանուորին անհրաժեշտ պայմանները։

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵՏԱՔՍ

Քննութիւն կը կատարուի հասկնալու համար թէ կարելի՞ է արուեստական մետաքս պատրաստել եղինջ բոյսէն։ Կը կարծուի թէ այս անպիտան բոյսը մեծ օգուտներ ցոյց պիտի տայ հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին մէջ։ Արդէն սկսած են եղինջ հաւաքել, որպէսզի չորցնելով ղրկեն Թիֆլիզ ու Մոսկուա, քննութեան համար։

Մետաքսի մասնագէտի մը կարծիքով, Հայաստանի եղինջէն կարելի է հրաշալի թել քաշել, որովհետեւ Հայաստանի եղինջը կը պատկանի հնդկական եղինջի ընտանիքին, որ հրաշալի թել կուտայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՅՆ ՄԸ

ՍԷՆ—ՄՕՐԻՍ, 2 Նոյեմբեր.— Լիոնէն 12 քիլոմեդր հեռու, հարթ տարածութեան մը վրայ փռուած են քարաշէն սպիտակ շէնքեր՝ շրջապատուած անհամար ծառերով, սրածայր կախամախներով ու Ռօն գետով։ Այս գեղեցիկ վայրին մէջ կ'ապրին մօտաւորապէս 250 Հայեր, մեծագոյն մասը բանուորներ։ Հայ աղջիկը այստեղ իր հօրը կամ եղբօրը կողքին կ'աշխատի առանց տրտունջի երէկի անիրաւուած բոյնը վերաշինելու...

Անուսնացող կամ ո՛չ, իգական սեռը սիրայօժար կ'աշխատի տղամարդուն պէս անհոգ ու զուարթ։ Բոլորն ալ կ'աշխատին օրական 8 ժամ եւ կը ստանան կիներ ու աղջիկներ՝ 20, 22, եւ մինչեւ 25 ֆր. առնողներ կան։ Այրեր, 28, 30, եւ 33 ֆրանք։ Մինչեւ ասկից երեք շաբաթ առաջ, գործաւորներ կ'առնէին, սակայն այս օրերուն դադրեցուցին անշուշտ որոշ պատճառներով... Մեր հայրենակիցները լսելով զանազան վայրերու մէջ տիրող անգործութիւնը, շատ գոհ են իրենց վիճակէն, մանաւանդ որ գործարանը իր աշխատաւորներուն տուներ ալ տուած է, խիստ մատչելի ամսականներով։

Գեղեցիկ ու սպիտակ շէնքեր են, բարձր, որոնց պատուհաններէն կ'երեւան հանդիպակաց լեռները, գիւղերը, եւ Ռօնի ոլորապտոյտ տեսարանը՝ մեր հայրենակիցները պէտք է որ գոհ ըլլան, երբ մենք Լիոնի մէջ արեւի երես չենք տեսներ։ Սէն Մօրիս Պարտիզակի թեթեւ ու զով օդն ունի։ Ու եթէ այս նորակառոյց գործարանը վաղը լրացնէ իր աշխատանքի բաժանումները, պատրաստութեան մէջ դրուին պէտք եղած մեքենաներն ու գործիքները, գիի գործ տալ, նկատի ունենալով իր լայնքն ու երկայնքը։ Հոս կան հայկական խանութներ ալ, երկու սափրիչ, երկու նպարեղէնի ու երկու հատ ալ սրճարան։ Հայրենակցական միութիւններ չկան, իսկ քաղաքական կազմակերպութիւններէն գոյութիւն ունի Հ. Յ. Դ. խումբ մը, որ կապուած է Լիոնի Դաշնակցութեան կազմին հետ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան արմատը այնքան խորացեր է հայ ժողովուրդի մէջ, որ առանց անոր կարծես հայկական գաղութ չխտեղծուիր, հոգ չէ թէ շատ փոքրաթիւ։ Ժամանակին իւրաքանչիւր հայկական գիւղ կ'ուզէր որ իր կողքին եկեղեցի մը ըլլայ, այսօր իւրաքանչիւր ցրուած հայ գաղութ, հակառակ աննպաստ պայմաններու, կ'ուզէ որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իրմէ անբաժան ըլլայ։

Սէն Մօրիսի խումբը կ'ունենայ իր հերթական ժողովները եւ պարբերական դասախօսութիւնները։ Թէեւ մեկուսացած միջավայրի մը մէջ, այս գաղութին Հայերը լաւ են ու կը հետաքրքրուին ազգային կեանքով։ «Յառաջ»ի բոցավառ գիրերը հոս ալ կ'երեւան։

Թ. ՀՐԱԿ

ՕՐՈՒԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Երբ բախտը քեզի կ'ըլլայ բարեկամ, բարեկամներդ բոլորտիքդ ման կուգան, ուրախ օրերու. տխուր ամպեր պատեցի՞ն աջ ու ձախ. կը նայիմ, մնացեր եմ առանձին»։

ԼԻՈՆ, 2 Նոյեմ.— Գէթ Լիոնի հայ աշխատաւորութեան մեծագոյն մասը, այսօր, տնտեսական անողոք տագնապին բերումով այսպէս կը մտածէ։

Արդարեւ, շատ գրուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ, օրուան տագնապին մասին, ու դեռ շատ ալ պիտի գրուի, եթէ կացութիւնը այսպէս շարունակուի, իր աւերները գործելով քիչ շատ, տուն տեղ եղած հաստատ բոյներու մէջ։ Ասկից առաջ մտածեր էի գոյնզգոյն Միութիւններու անտարբերութիւնը։

Կ'արժէ անգամ մը եւս շեշտել որ անոնք իրենց գոյութիւնը կը զգացնեն լաւ օրերուն, իսկ երբ տագնապ մը ծագի, ամէնքն ալ կը քաշուին իրենց պատեաններուն մէջ։

Վերջացող ամսուան ընթացքին «Յառաջ»ը 3—4 խմբագրականներ գրեց առաջարկելով կազմել փոխադարձ օգնութեան սնտուկներ։ Դժբախտաբար բոլոր միութիւնները բարեկամ են ժողովուրդին այն ատեն միայն երբ հանդէս կամ ներկայացում կուտան եւ իրենց տոմսակները կը սպառեն, իսկ այսօր երբ տոմսակ չկայ, ոչ մէկը կ'ուզէ լսել այս տեսակ գործնական առաջարկներ։

Երկու շաբաթ առաջ, Բալուի Հայրենակցական Միութիւնը իր անոք մէկ հայրենակիցին համար բամակ-բրթոց անջատ գործելու, միասնաբար գործելով թէ համերաշխութեան ոգի մը ցոյց տուած կ'ըլլանք և թէ հանգանակութիւնը աւելի արդիւնաւոր կ'ըլլայ։ Պատճառը ի՞նչ է որ մինչեւ այսօր չէ կազմուած փոխադարձ օգնութեան սնտուկ մը։ Ահա լման տարի մըն է որ տնտեսական տագնապը իր սուր ժանիքները ցոյց կուտայ աշխատաւոր բազմութիւններու. Նախաձեռնութեան ոգի՞ն է որ կը պակսի. թէ ոչ կոյր կիրքն է որ տուն կուտայ այս տեսակ այլանդակութեանց։ Ես ու դունի, մերի ու ձերի խնդիրը մի անգամ ընդմիշտ պէտք է վերնայ, գոնէ այս տագնապի պահուն։

Թող մեր գոյնզգոյն Միութիւնները աչք մը պտտցնեն եւ պիտի տեսնեն թէ որչափ ընտանիքներ կան երկու երեք պզտիկներով, որոնք իրենց սեւ բախտը կուլան։ Պատիւ այն Միութեան կամ կազմակերպութեան որ արիաբար հրապարակ պիտի իջնէ կազմելու համար Փոխադարձ Օգնութեան սնտուկ մը։

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Աւելի քան հինգ հարիւր են Սօֆիայի մէջ։ Ահա անոնց որջը, կեդրոնին մէջ իսկ։

Նեղ փողոցներով լաբիւրինթոս մը։ Փոքր ճաշարաններ, փոքր սըրճարաններ։ Հոն ճիշդ այնքան լոյս կ'ընէ, որքան պէտք է եւ բոլորին վրայ, պահպանուած կալուածի մը երեւոյթը։

Ու մարդի՛կը, որքան որ կ'ուզէք։ Ի՞նչ կը զգաք յանկարծ։ Ձեր սիրտը բնական կերպով կը զարնէ, ինչպէս ձեր բաղկերակը։ Սակայն դուք ձեզ լաւ չէք զգար։ Ուրկէ՞ կուգայ այս նեղսրտութիւնը։ Յանկարծ լոյսը կը ծագի։ Կը նշմարէք թէ ձեր գլխուն վրայ գլխարկ կը կրէք։ Կը վազէք գլխարկավաճառին քով, «քասքէթ» մը կը գնէք եւ կը վերադառնաք։ Այդ էր որ ձեզ կը նեղէր։ Նեղութիւնը անցած է։

Ուրկէ՞ կուգան այս մարդերը։

Մակեդոնացի էք։ Քսան տարու քսանհինգ տարու, դաշտերէն հեռացած էք մեծ քաղաքները երթալու համար եւ ահա, Սօֆիայի մէջ էք։ Մակեդոնացին առանձնաշնորհեալ է Պուլկարիոյ մէջ, անոր հայրենակիցները բարձր պաշտօններ կը գրաւեն։ Մեր մարդը դիւրաւ պիտի կրնայ ուրեմն գործ գտնել։ Բայց կան մասնաւոր պարագաներ։ Այն ատեն այս արմատախիլը կ'ուղղուի դէպի ՄՆՅԿ։ Հերո՞ս մըն է։ Մարտիրոսութեան թեկնածո՞ւ մը։ Իր մորթին տակ հանգիստ ապրող երիտասարդ մըն է, որուն ստամոքսն է միայն որ կը պոռայ ճաշի ժամուն։ Նորակոչներ հաւաքող մարդը կը զգուշանայ անօթի մարդուն հոգին պրպտելէ. ստամոքսն է միայն որ զայն կը հետաքրքրէ, որքան պարապ ըլլայ այնքան գործին կուգայ։

Եւ հոս է որ պիտի սորվինք թէ ինչպէս կը կերակրեն խումբ մը։ Սրճարանի, ճաշարանի, պանդոկի տէրերը, նպարավաճառները, հացագործները որ կը գործեն դաւակիցներու թաղին մէջ, պուլկար կանոնաւոր կառավարութեան այս հարկատուները, իրենց փեղկերը վար չեն կրնար առնել, եթէ տասնորդ չվճարեն Պ. Միխայլոֆի։

— Դուն, պանդոկապետ, կ'ըսէ Վանչէ, տանդ մէջ, հինգ սենեակ պիտի պահես ինծի, առաջին յարկին վրայ. դուն երշիկ ծախող որ մածուն ալ կը շինես եւ դուն դերձակ, դեղագործ, մտիկ ըրէք, բոլորիդ կ'ազդարարեմ, որեւէ մէկը որ ձեզի կը ներկայանայ իմ կնիքս կրող քարտով մը, իրաւունք ունի հացի, միսի, պանիրի, զգեստի, դեղի։ Առաջին պատիժ։ Անսաստողներուն խանութները պիտի գոցուին մէկ ամիս։ Երկրորդ պատիժ պիտի կողոպտուին։ Երրորդ պատիժ, պիտի կրակի տրուին. չորրորդ պատիժ, անսաստողները կամայ ակամայ, պիտի բռնուին եւ պիտի տարուին ՄՆՅԿի դատարանին առջեւ։ Այս է ահաբեկչական օրէնքը Տոնտուքոֆ եւ Մարի-Լուիզ պողոտաներուն միջեւ։

Այսպէս, հրաշագործ քարտը ունեցող մեր երիտասարդ Մակեդոնացին, ատեն մը, առանց փորի հոգ ունենալու կ'երթայ։ Բայց, երջանկութիւնը կարճ է, ինչպէս գիտէք։ Վոյվոտը կը կանչէ երիտասարդը։ Ձեռքէն պիտի առնէ հմայեկը։ — Ինչո՞ւ։ Կազմակերպութեան անդամ չես։ — Ճիշտ ես ալ ատոր կը սպասեմ։ Ուրեմն, եկուր, երդում ըրէ։

Զայն կը տանին Փերոթ փողոց, տեսակ մը նպարատուն - գինետուն մը։

Մէկ լէվա աղ գնելու պատրուակով այդ տեղը մտայ։ Պէտք է ձեզ ըսեմ թէ գէշ գաղափար մըն էր որ ունեցայ։ Ամբողջ իրիկունը, այդ պայուսակը մնաց ձեռքերուս մէջ։ Անկարելի եղաւ զայն անկիւն մը նետել։ Որովհետեւ, տեսնողները գիս պիտի կարծէին մէկը որ ռումբ կը տեղաւորէ։ Շփոթի մէջ էի։ Ուրիշ անգամ շաքար պիտի գնեմ, եւ շուներուն պիտի բաժնեմ։ Կարճ։

Ինչպէս սակայն դրամ կը հայթայթեն։

Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութիւնը պետութիւն մը ըլլալով, ունի պետութեան մը պէտքերը։ Գիտէք թէ հազարաւոր մարդեր ունի իր տրամադրութեան տակ։ Որքան ալ զինուորական կերպով կազմակերպած չըլլան, նման բանակ մը խնամքի կը կարօտի։ Պատշաճ է որ մարդ իր կուսակիցներուն օգնէ, անոր դժբախտութեան օրերուն։ Զէնքերու եւ բարոյականի պահպանումը զոհողութիւններ կը պահանջէ։ Ամսականաւոր ահաբեկիչները, որ կը սնանին եւ պառկին շնորհիւ բռնագրաւման, չեն կրնար սակայն գիշեր ցերեկ պտտիլ առանց լէվա մը ունենալու իրենց գրպանին մէջ։

Անհրաժեշտ է դէպի Նուիօսլաւիա ճամբորդութիւններու ծախքերը հոգալ, պարգեւներ տալ հրազէնի հետ խաղացողներուն, վարձատրութիւններ անոնց որ լաւ են աշխատած։ «Մահ կամ Ազատութիւն» թերթը չի ծախուիր, այլ ձրի կը բաժնուի։ Փո՞քր ծախք։ Ի՞նչ ալ ըլլայ պէտք է հոգալ։ Պէտք է վճարել բանուորներուն, մելանին, թուղթին, գրաշարութղթին, քանի որ ցարդ պաշտօնական պետութիւնը մերժած է ճանչնալ յեղափոխական կոմիտէին կնիքը։

Ղեկավարները կուտեն եւ կը խմեն ճիշդ խումբերուն պէս։ Բազմաթիւ են անոնք։ Ամենէն վարը, վոյվոտները, որոնք խումբի մը կը հրամայեն, անոնցմէ վեր, վայրի հրամանատարները, աւելի վեր, խըմբակցութիւններու վարիչները, որոնք գնդապետի աստիճան ունին։ Իւրաքանչիւրը կը ստանայ ամսական 1500էն 4000 լէվա։

Գալով արտաքին ներկայացուցչութեան... Զեմ բարբանջեր. ՄՆՅԿը արտակարգ պատուիրակներ ունի Պերլինի, Ժընեւի, Վիեննայի, Լոնտոնի, Փարիզի, Հռոմի եւ Նիւ Եորքի մէջ։ Անոնք դեռ համազգեստ չունին, ինչ որ կը նուազեցնէ ծախքերը եւ անշուշտ, կահաւոր սենեակի մը մէջ կը բնակին, սակայն կ'ապրին,

Վերջապէս, եռապետութիւնը, «Կեդրոն»ը Իվան Միխայլոֆ, Քաբաճիֆ եւ Ռակվիկոֆ, որոնք միայն մարախով չեն սնանիր անշուշտ։ Ինչպէ՞ս կը փակեն իրենց պիւտճէն։

(Շար.)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Լ Ի Ո Ն

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը
կը նախագահէ՝ Ընկ. Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ԶՈՒԼԼԸՐԵԱՆ
գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ ընտիր նուագախումբ
երգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ
Մուտքը ազատ է

Ն Ի Ս

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar «Cigalle»ի սրահին մէջ:
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

Ռ Օ Մ Ա Ն

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Ա Լ Ֆ Օ Ր Վ Ի Լ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, ՍԻՆԷՄԱ եւ անակնկալներ
կը խօսի՝ ընկ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Մուտք 3 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի կողմէ
Դաշնակցութեան օրուան առթիւ
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ ժաքմարի մէջ 81 Րիւ տը Փարի, Սարսէլ:
կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
Երգ, արտասանութիւն, ընտիր ճաշպանա, ճոխ պիւֆէ
Այրերու համար 5 ֆրանք, կիներու 3 ֆրանք
Հաղորդակցութիւն կայ տիւ Նորէն 7.30, 8.13, 10.25, իջնել Սարսէլ Սէն Պրիս կայարանը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ»ի խումբը ղեկավարութեամբ դերասան
Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ-ՋԻՒՎԱՆԻ **ԱՇՈՒՂ-ՂԱՐԻԲԸ**
օփերէթ 5 արար, 7 պատկեր
15 Նոյեմբեր, կիրակի գիշեր, ժամը 8.30ին
SALLE DES SOCIÉTÉS SAVANTESի մէջ
8 Rue Danton, Paris (6). Métro St. Michel et Odéon
Արեւելեան երաժշտութիւն ղեկավարութեամբ Թառիստ ԺՕՐԺի, վերջին արարի հարսանիքի տեսարանին Տէր եւ Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ կը պարեն «կովկասեան պար»:
Տոմսերու գիները 20, 15 եւ 10 ֆրանք
կը ծախուին բոլոր ծանօթ վայրերու մէջ

Զ, Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

դասախօսութիւնները կը վերսկսին այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, նոր ու գեղեցիկ սրահի մը մէջ, Maison de la Mutualité, Salle R, 24 Rue St. Victor: Կը խօսի՝ Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ թուրք ազգային շարժման մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիր երիտասարդութիւնը:

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՀՐԱՁԴԱՆ խումբի դասախօսական ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins սրճարանի վերնայարկը:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն, խիստ կարեւոր խնդրոյ մը համար, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները, այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին: Կը հրաւիրուին նոյնպէս Պատանեկան միութեան անդամները:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 262 Rue Duguesclin: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՏԷՍԻՆԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Քաֆէ տը լա Փէի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ
E S K A
պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն
Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ: Դիմել՝ Laboratoire Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rne Orfila. Paris (20).

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ, 27 Rue Bleue, մէթրօ Cadet, Tél. Taitbout 54-73 կ'ընդունի 9—20.30, Կիրակի 10—13. նորագոյն մեթոտով՝ կը բժշկէ լինտերը, շարժող ատամները, Xճառագայթ, Ուլթրա վիոլէթ, սրսկում: Կը շինէ ատամնաշարեր, ոսկիէ, փլաթինէ քուրոններ: Նպաստաւոր պայմաններ աշխատաւորներու: Ընկ. ապահովագրութիւն:

Columbia — Agence exclusive — REGISTERED TRADE MARK — POLYDOR

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85
1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.: Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.: Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continuն, գին՝ 47ֆր.875:
Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են: Ծախուածները ետ չենք առներ: Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9:

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
նուէրներ գնելէ առաջ
261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès

ALLIANCE FRANÇAISE
101 Bld. Raspail, Paris (6e)
Ֆրանս. Լեզուի գործն. վարժ. 1. Ֆրանս, Լեզուի ձմեռն. դասընթ. մը կը բացուի Նոյմբ. 3ին: Ամենաքիչը 16 ժ. ֆրանս. Լեզուի գործն. դաս. եւ Հայերէնէ ֆրանս. Թարգմ., 17 դասախօսութ. 1 գեղարուեստ. պտոյտ: 1 ամիսը 195ֆ. 4ամս. հմր. 500: Միմիայն դասախ. ներկայ գտնուիլ փափաքողներուն կը տրուին մասն. քարթեր, 1 ամս. հմր. 80 ֆ., 2, գիշերային դասեր, շաբաթը 5 անգ. Բշ. Գշ. Դշ, Եշ. եւ Ուր. ժ. 20—23, Զորեքշ, օրուան դասնթ. յատկացուած է վաճառակ. ֆրանս. մէկ ամս. հմր. 100, 4 ամս. 325, մանրմ. հմր. դիմել տնօրէնին Robert Duboueyի, 101 Bld. Raspail, Paris (6).

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ԲԺԻՇԿ ԺԱՆ ՌՈԺԻՆՍԿԻԻ
Սրտի եւ կնոջական հիւանդութիւններ, գիրութիւն: Կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուրբաթ ժամը 2—4 եւ ժամադրութեամբ, 10 rue Lord Byron, մէթրօ Etoile, Tél. Elysée 22—79.

ԿԸ ԳՆԵՄ կօշիկի նորոգութեան եւ ֆինիսաժի Սինկէր մեքենաներ: Դիմել՝ Գարակէօզեանի, 3 Route Stratégique, Chatillon, Seine.

Փարիզի ամէնէն գեղեցիկ գլխարկները F. Sorbier մօտ, 11 rue Lafayette եւ 11 Place de la Madeleine. Գիները անմրցելի:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. ու վարիսի: Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

ETUDE DE Me **BERNARD WAHÉ** (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)
(11e année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Parie (6e) — Tél. Danton 73 97
կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:
ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամը, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. **ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ**
Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:
Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանրիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:
Թոքախտաւորներու համարpneumothoraxի գործողութիւն: Հակաշիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):
Ջղային եւ Հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, ելեկտրական եւ ֆիզիօթերապիական մէթոտներ:
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:
Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:
Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - **ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ**
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն:
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

17.— ԷՐԶՐՈՒՄԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ

Սակայն այստեղ չհասկցուած խնդիր մը կայ, — ինչո՞ւ Կղեմէսի պարտականութեան մասին լուր տրուած չէր Հնչակեանին. եթէ լուր տրուած էր, ինչո՞ւ զարկաւ եւ սպաննեց Կղեմէսը:

Ինչպէս առաջ քիչ մը բացատրեցինք, եօքեն ալ պիտի հաստատենք վաւերաթուղթերով թէ, կողոպուտի, աւարի, սպանութեան, խառնակչութեան տեսակէտով, ոչ մէկ տարբերութիւն կայ Դրօշակեաններուն եւ Հնչակեաններուն միջեւ: Նոյնիսկ կրնանք վկայել թէ Դրօշակեանները աւելի արիւնարբու են, բաղդատմամբ Հնչակեաններուն:

Յեղափոխականներուն տարբերութիւնը մէկը միւսէն այս էր, — Հնչակեանները կ'ուզէին ընկերային ու քաղաքական պայմանները այնպէս մը յեղաշրջել, որ կարենան գործադրել համայնավարութեան սկզբունքները: Իսկ Դրօշակեանները կ'ուզէին, առանց ընկերային պայմաններու հարցով զբաղելու, նախ ստեղծել ազատ եւ անկախ Հայաստան մը:

Եւ այս երկու կոմիտէները, հասնելու համար իրենց նպատակին, որոշած էին զոհել 10,000, 100,000, նոյնիսկ 500,000 Հայու արիւնը:

Երբ կառավարչատան մէջ տեղի կ'ունենային յարձակումն ու զսպումը, զինացի Հայոց տուներուն տանիքէն գնդակ կը տեղար կառավարչատան պատուհաններուն վրայ: Երբ մեր պատրաստ զինուորները, զգուշութեան ամէն միջոց ձեռք առնելով, դուրս կ'ելլէին զօրանոցէն, սաստիկ յարձակման մը ենթարկուեցան եւ բաւական թիւով վիրաւորներ ու նահատակներ ձգեցին: Ժողովուրդը ահ ու սարսափի մատնուեցաւ: Քաղաքին Թուրք, յոյն եւ պարսիկ բնակիչները, պաշտպանելու համար իրենց կեանքն ու հարստութիւնը, արդէն կը կռուէին կուրծք կուրծքի Հայերուն դէմ: Զինուորները մէկ կողմէ հրահանգի կը սպասէին, միւս կողմէ յարձակման ղիմադրելով զսպելու կը ճգնէին, մինչեւ բովանդակ քաղաքը կռիւի մտած էր: Մինչեւ որ զինուորները եւ ոստիկանները հրաման ստացան գրաւելու որոշեալ տեղերը, Էրզրում արեան եւ հանդիսններու բեմ մը դարձաւ: Թէեւ շնորհիւ հեծելազօրաց յարձակման եւ հետեւակազօրաց խիստ միջամտութեան, կարելի եղաւ ղադրեցնել կոտորածը, սակայն եւ այնպէս վիրաւոր ինկած էին վաշտապետ մը, հարիւրապետ մը, բազմաթիւ ենթասպաներ ու զինուորներ, 41 ոստիկաններ, 43 Թուրքեր, իսկ սպաննուած էին 2 զինուոր, 1 ոստիկան, 21 Թուրքեր, 2 Յոյներ, 2 Պարսիկներ: Հայերէն սպաննուած էին 264 հոգի, վիրաւորուած էին 179 հոգի:

18.— ԲԱԲԵՐԴԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

13 Հոկտեմբեր 1895ին, ուրբաթ օր Բաբերդի Հատտակ գիւղին բնակիչներէն քանի մը ձիաւոր, արիւն քրտինք մտած, Բաբերդ հասան եւ կառավարչատուն դիմեցին: Անոնց մէջ կը գտնուէր մէկն ալ, որուն ձեռքը կապուած էր: Բոլորը մտան ոստիկանապետին գրասենեակը եւ ներկայացնելով ձեռքը կապուած մարդը, ըսին.

— Հայրենիքի դաւաճան մըն է այս: Ուրիշ 3 ընկեր ալ ունէր, մէկը մեզի դէմ զէնք գործածեց, մենք ալ փոխադարձեցինք, զարկինք եւ մեռաւ: «Միւս երկուքը փախան: Կրցանք միայն այս դաւաճանը բերել: Բոլոր անոնք ծպտուած էին հոճայի պէս: Եւ այդ ձեւով կը պտտէին մեր գիւղերուն մէջ, ու կը պարծենային ըսելով թէ մօտ օրէն հայկական բանակները պիտի գան, մեր գնդապետ Խաչատուրի զինուորները այսօր վաղը կը գրաւեն Բաբերդը: Գիւղերուն մէջ բոլոր Հայերը իրենց անունին կցած հարիւրապետ, յիսնապետ, տասնապետ, եւայլն: Միւս կողմէ ալ զէնք փախցնեն ։

Ոստիկանապետը հարցուց.

— Լա՛ւ, բայց այս մարդը ո՞ւր բռնեցիք:

— Հատտակի կամուրջին տակը պահուըտեր էին, եւ կը սպասէին թղթատարին: Կարծեմ այդ թղթատարը բաւականաչափ դրամ կը տանէր կեդրոն: Ուշադրութեան արժանի էր տեսնել անշուշտ 4 հոգիի, որ կամուրջին տակ կծկտած կը սպասեն: Ճշիդ այդ պահուն, նոյն տեղէն կ'անցնէին նաեւ մեր հեծելազօրաց գունդին կենդանիները: Կարծելով թէ թղթատարն է որ կը հասնի, կրակ բացին հեռուէն: Անասուններէն մէկը վիրաւորուեցաւ եւ գետին փռուեցաւ: Զինուորներն ու ժողովուրդը խուճապի մատնուեցան: Մենք ալ յարձակեցանք անոնց վրայ եւ կրցանք ձերբակալել այս մարդը:

Այս խօսակցութիւնը յանկարծ ընդհատուեցաւ, որովհետեւ ոստիկանապետին սենեակը մտաւ Բաբերդի երեւելիներէն Սարաֆեան Առաքել: Թուրքերուն ձերբակալած մարդը տեսնելով, սկսաւ բարեխօսել: Բաբերդի ոստիկանութիւնը հաստատ համոզուած էր թէ այս Սարաֆեան Առաքելը, Այպալպեան Խաչատուրի եւ եղբօրը Յովհաննէսի հետ կը մէկն էին Բաբերդի կոմիտէն: Ուստի ոստիկանապետը, զարմանալով հարցուց Սարաֆեանի:

— Այս մարդը այն չէ՞, որուն համար Ստեփան անունը կու...

— Այո՛, պէյզատէ, Ստեփանն է:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

6 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1718

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՑՆԴԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քրքրե՛նք Հայաստանի կեդր. կոմիտէի քարտուղարին յուզած միւս խնդիրները, բոլո՛րն ալ «հարուածային»= հրատապ։

Աղասի Խանջեան անգամ մըն ալ եւ հանդիսաւոր շեշտերով կը յայտարարէ՝ թէ «ոխերիմ թշնամի»ն՝ Դաշնակցութիւնն է։ Ո՛վ որ կասկածներ, վարանումներ ունի այս մասին, փանգը չի տեսներ եւ արժանի է դժոխքի կրակին։

Կարդանք միասին, իրենց այնքան ներդաշնակ լեզուով.

— «Իդէոլոգիական ֆրոնտում, Թշնամական իդէոլոգիական հոսանքների շարքում Հայաստանի բանւորութեան եւ ամբողջ աշխատաւորութեան համար հիմնական Թշնամին էր եւ մնում է դաշնակցութիւնը» («Խ. Հ.» 15 Հոկտ. 1931)։

«... Հայաստանի բանւորագիւղացիական ամենալայն մասսաները չունին ո՛ր եւ է կասկած դաշնակցութեան սոցիալական դիմագծի նկատմամբ. նրանք գիտեն, նրանք տեսնում են որ դաշնակցութիւնը միշտ էլ հանդէս է եկել հայ բուրժուազիայի, կուլակութեան շահերի պաշտպանի, իմպերիալիստների հլու կամակատարի ստոր դերում»։ (Նոյն)։

Եւ այսպէս անվերջ։ Տարիներով կրկնուած, մաշած. ձիւթի պէս ծամուած խօսքեր, որոնք ոտքի վրայ քուն կը բերեն։

Թողունք որակումները եւ դառնանք փաստերուն։

Ի՞նչ գործեր կ՚ընէ «ոխերիմ թշնամի»ն, այս օրերս.—

1.— Դաշնակցութեան ներկայ կուրսի (ուղեգիծ) հիմնական նպատակներից մէկը — արտասահմանում «ազգային միասնական ֆրոնտ (ճակատ) ստեղծելու ջանքերը — նպատակ ունեն հաստատել դաշնակցութեան հեգեմոնիան (գերակայութիւն) նացիոնալիստական այլ կուսակցութիւնների վրայ եւ ամբողջապէս ուղղուած խորհրդային Հայաստանի դէմ, կազմելով պատրաստուող հակախորհրդային իմպերիալիստական ինտերվենցիայի (օտար միջամտութիւն) ընդհանուր ծրագրի մի մասնիկը»։

Այս դեռ ոչինչ։ Համբերութիւնն ունեցէք լսելու մնացեալ մասն ալ, աւելի ահաւոր դաւ մը.

2.— «Սիւրիայում «ազգային օջախ» ստեղծելու համար դաշնակների արած գործնական քայլերը, որոնք, ի դէպ, արւում են անգլօ-ֆրանսական իմպերիալիստական խմբակներին մօտ կանգնած կիւլպէնկեանների անմիջական հովանաւորութեամբ եւ հակադրւում են արտասահմանի գաղթական աշխատաւորութեան խորհրդային Հայաստան ներգաղթելու մեր ծրագրին, նպատակ ունեն «հաւատարիմ ուժ» տրամադրել ֆրանսական իմպերիալիզմին Սիւրիայի գաղթային շահագործման եւ տեղական ժողովուրդների ազգային-ազատագրական շարժումները ճնշելու, ինչպէս նաեւ կիւլպէնկեանի նաւթահանքերին կամ նաւթամուղին էժան բանւորական ուժ մատակարարելու համար. «Ազգային օջախ» ստեղծելու այդ փորձի գլխաւոր նպատակն է՝ թնդանօթի միս պատրաստել հակախորհրդային իմպերիալիստական ինտերվենցիայի համար»։

Անշուշտ հասկցաք իմաստը,— Դաշնակները աշխատանքներ կը կատարեն հովանաւորութեա՛մբ Պ. Կիւլպէնկեանի, ազգային օջախ հաստատելու համար Սուրիոյ մէջ, եւ «հաւատարիմ ուժ» պատրաստելով, «ճնշելու տեղական ժողովուրդներու ազգային-ազատագրական շարժումները»։

Եւ ահա երրորդ մեղքը, նոյնքան քստմնելի.

3.— «Նոյն այդ ծրագրի մի այլ օղակն էր քրտական շարժման կազմակերպումը եւ հրահրումը որ ուղղուած էր խորհրդային միութեան դէմ եւ նպատակ ունէր նրա հարաւային սահմանների մօտ ստեղծել հակախորհրդային նոր ռազմաբեմ»։

Ուրեմն, Դաշնակցութիւնը, ոխերի՛մ թշնամին, ամէն ճակատի վրայ աշխատանքներ կը կատարէ, նպատակ ունենալով միայն եւ միայն՝ հարուածել Խորհրդային Միութիւնը։

Այսպէս, եթէ Դաշնակցութիւն կը ճգնի կազմակերպել գաղութները, յառաջ բերել միացեալ ճակատ, ամրապնդել արտասահմանի սփիւռքի բազմութիւններու ինքնապաշտպանութիւնը, միտքը ոչ թէ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին օգնել է, այլ անոր վնասել։ Դիւրացնե՛լ աշխարհակալներու հակախորհրդային զինեալ միջամտութիւնը։

Եթէ Դաշնակցութիւնը, ուրիշ ճար չունենալով, կ՚ուզէ որ կայաններու թշուառութենէն ազատին, գիւղերու մէջ տեղաւորուին եւ հողին կապուին Սուրիա-Լիբանան ապաստանած տարագիրները, դարձեալ միտքը դէշ է,— միշտ ուղղուած՝ Հայաստանի եւ առ հասարակ Խ. Միութեան դէմ։

Ու վերջապէս քրտական շարժումը,— որ սկիզբէն ի վեր սահմանափակուած է միայն եւ միայն Թուրքիոյ դէմ, եւ իբր այդ միայն կը հետաքրքրէ մեզ,— նորէն ուղղուած է... Խ. Միութեան դէմ։

Կրնայի՞ք բացատրել տարբերութիւնը այս յաւիտենական մղձաւանջին, այս ցաւագար մտայլկումին, եւ Սուլթան Համիտի հալածախտին (Manie de persécution)։

Կրնայի՞ք պարզել, թէ ո՛ւր կը վերջանայ լրջութիւնը եւ ո՛ւր կը սկսի ցնդաբանութիւնը։

Տաժանելի բան է դէմ դիմաց նստիլ եւ խօսիլ, երբ մարդիկ այսքան բթացեր կամ անբարոյացեր են, աշխարհէն կորուած բազմութիւնները մոլորեցնելու համար։

Եթէ Խանջեանները միայն իրենք հաւատային իրենց պնդումներուն, դարձեալ հասկնալի էր։ Բայց անոնք շատ լաւ գիտեն թէ ի՛նչ կ՚ընեն։

Անոնց պաշտօնն է ոչ թէ իրականութիւնը պարզել, այլ կեր հայթայթել ամբոխին։ Եւ պիտի շարունակեն այդ գռեհիկ խաղերը, մինչեւ որ վերջին քնացողն ալ արթննայ։

Ուրախ ենք միայն, որ Դաշնակցութեան մղձաւանջը անխնայ կը տանջէ, կը հալածէ զիրենք, — նոյնիսկ առանց ո՛րեւէ գործնական ձեռնարկի։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՐԱՔԻ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ժընեւի Հոգատարութեանց Յանձնախումբի Նոյեմբեր 2ի եւ 3ի նիստերուն մէջ, քննութեան ենթարկուեցաւ Իրաքի հոգատարութեան վերացման խնդիրը։ Յանձնաժողովին անդամները մանրամասն հարցումներ ուղղեցին բրիտանական մարզպանին, երկրին կացութեան, ապահովութեան, ելմտական եւ դատական վիճակին, փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան եւլն. մասին եւ գոհացուցիչ պատասխաններ ստացան։

Մանրամասնութիւնները՝ վաղուան թիւով։

«Թայմզ» կ՚իմանայ թէ բրիտանական մարզպանը Փարիզ հանդիպելով, կրցած է համաձայնութեան գալ ֆրանսական կառավարութեան հետ, Իրաքը Ազգերու Դաշնակցութեան անդամագրելու համար 1932ին։ Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ Իրաքի եւ Սուրիոյ անգլիական եւ ֆրանսական հասարակաց շահերու մասին։

Ֆրանսագերման յարաբերութիւնները

Գրեր էինք թէ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ հազիւ Ամերիկայէն վերադարձած Փարիզ, տեսակցութիւն մը ունեցեր էր գերման դեսպանին հետ, գլխաւորաբար պարտքերու հարցին մասին։

Գերման կառավարութիւնը երէկ քննեց Փարիզի դեսպանին հեռագրական զեկոյցը՝ Պ. Լավալի հետ իր տեսակցութեան մասին։ Գերման դեսպանը իր կառավարութեան հեռագրած է այն տեղեկութիւնները զորս քաղած է Ֆրանսայի վարչապետէն, հատուցումներու հարցին շուրջ տեղի ունենալիք յառաջիկայ միջազգային բանակցութեանց մասին։

Պ. Լավալի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, գերման դեսպանը որեւէ առաջարկ չէր ներկայացուցեր իր կառավարութեան կողմէ ու գերման քաղաքական շրջանակները կը հաւատեն թէ ցարդ գերման կառավարութեան վերագրուած մտադրութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան։ Պերլինի մէջ հասկցած են թէ ֆրանսական կառավարութեան առաջարկը—անմիջապէս նիստի հրաւիրել Եընկի ծրագրին խորհրդակցական յանձնախումբը —կարելի չէ չընդունիլ։ Բայց կը հարցնեն թէ ի՛նչ չափով այս յանձնախումբը պիտի կարենայ գոհացում տալ Գերմանիոյ բաղձանքներուն։

Գերման մամուլի մէկ մասը կը կրկնէ թէ Եընկի ծրագիրը անիրարկելի է։

Ռուսագերման յարաբերութիւնները

Խորհրդ. Միութեան տնտեսական գերագոյն խորհուրդին փոխ-նախագահը Փիաթաքով Պերլին հասաւ։ Փիաթաքով անցեալ ապրիլին վարեր էր բանակցութիւնները որոնք տեղի կ՚ունենային Ռուսիոյ կողմէ Գերմանիոյ տրուելիք ապսպրանքներու մասին։ Կ՚ըսուի թէ անոր Պերլին այցելութիւնը այս անգամ կապ ունի այն լուրերուն հետ, որոնք հաղորդուեցան Ռուսիոյ ելմտական դժուարին կացութեան մասին։ Գերմանիա Ռուսիոյ յանձնարարութիւնները յանձն առած է երաշխաւորել միայն 150 միլիոն մարքով։ Իսկ աւելիին համար, ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարուին Պերլինի խորհ. առեւտրական ներկայացուցչութեան եւ գերման գործատէրերու Միութեան հետ։ Շահագրգռուած շրջանակները լաւատես են բանակցութեանց ելքին մասին։

Խռովութիւններ Վրաստանի մէջ

Ժընեւի Վրացական Մամուլի Դիւանը կը հաղորդէ թէ Վրաստանի բազմաթիւ նահանգներուն մէջ, խռովութիւնները կրկնուած ըլլալով, իշխանութիւնները մեծ դժուարութեանց կը բախին եւ հակառակ ճնշումներու, չեն կրնար անդորրութիւնը հաստատել։ Սվանէթիոյ վրայ ղրկուած երկու կարմիր զօրաբաժինները՝ նահանջի դատապարտուած են ըմբոստներուն կողմէ։ Այս լեռնային նահանգը, որ բոլորովին մաքրուած է բոլշեւիկներէ, ամբողջովին կը գտնուի ըմբոստներուն ձեռքը։

Հիւսիսային Կովկասի բազմաթիւ գիւղերուն մէջ գիւղացիները չուզելով կառավարութեան յանձնել իրենց ցորենը, ըմբոստացած եւ աւարի տուած են կոլխոզներու բազմաթիւ շտեմարանները եւ երեք շտեմարան ալ այրած են։

Կէփէուի պետը Բէլէմաթով սպաննուած է։

Կացութիւնը Կիպրոսի մէջ

Կիպրոսի ներքին կացութեան մասին, մանրամասն լուրերը կը պակսին։ Կ՚ըսուի թէ պաշարման վիճակ յայտարարուած է եւ թէ խիստ գրաքննութիւն կը կատարուի այնտեղ։

Երուսաղէմէն տրուած լուրերու համաձայն, կացութիւնը այնքան ալ լաւ չէ, ժողովուրդը կ՚ապրի զուսպ գրգռութեան մէջ։

Կիպրոսի ըմբոստութեան վեց ղեկավարները ցկեանս աքսորուեցան կղզիէն, Հոկտ. 22էն մինչեւ Նոյ. 3 թուակիր յայտարարութեամբ մը, թաղապետութիւնները պատասխանատու կը հռչակուին իրենց իրաւասութեան ենթակայ վայրերու մէջ եղած վնասին։

Այս որոշման համաձայն, միայն Նիկոսիան 20,000 ստերլին տուգանք պիտի վճարէ։

∴ Վերջին դէպքերուն առթիւ, երբ կրակի կը տրուէր Նիկոսիոյ կառավարչատունը, ամբոխին կողմէ խոշտանգումներու ենթարկուեցաւ նաեւ ծանօթ գործիչ Պըքսթըն։

Յունաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը

ԿԻՊՐՈՍ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Յունաստանի արտաքին նախարարը Պ. Միխալաքոփուլոս օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ Կիպրոսի հարցին մէջ, Յունաստան պիտի յարգէ կնքուած դաշնագրերը։

Գալով Յոյներու, Պուլկարներու և Թուրքերու միջև բանակցութիւններ կատարելու համար Պուլկարիոյ վարչապետին՝ Մուշանոֆի էնկիւրի երթալուն առթիւ տարածուած զրոյցներուն, Յունաստանի արտաքին նախարարը յայտնեց թէ կատարելապէս անհիմն են.

— Դաշնակցութեանց քաղաքականութիւնն, ըսաւ, հակառակ է այսօր գոյութիւն ունեցող ոգիին, որ շատ նպաստաւոր է փոքր պետութեանց համար։ Դաշնակցութեանց մէջ մտնելը շատ գէշ քաղաքականութիւն մը պիտի ըլլայ։ Առաջին վայրկեանէն իսկ թուրքերուն հետ համաձայնեցանք կարգադրելու համար բոլոր հարցերը որ երկու երկիրները կը շահագրգռեն։ Բայց նաեւ, համաձայնած ենք խուսափելու ամէն դաշնակցութենէ, մեր քաղաքականութիւնը կապելէ մեծ պետութեան մը քաղաքականութեան։ Այս քաղաքականութիւնը հաստատուեցաւ թուրքիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին Աթէնք այցելութեան պահուն։

Յոյնեւպուլկար բանակցութեանց մասին, Պ. Միխալաքոփուլոս ըսաւ թէ Պուլկար վարչապետին Պ. Մուշանոֆի վերջին յայտարարութիւնները կ՚արդարանան բանակցութեանց ընթացքով։ Թէ ինքն ալ լաւատես է։ Յունաստան յաւելուածական պարտքերուն համար պիտի յօժարի յետաձգում մը, որով Քաֆանտարիս—Մոլոֆ համաձայնութեամբ ընդունուած գումարին գրեթէ կրկնապատիկ վճարումն է որ պիտի յետաձգուի։

Անգլիոյ կացութիւնը

ԼՈՅՏ ՃՈՐՃ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷ

Լոյտ Ճորճ որ Հէրպըրթ Սէմուըլի կողմէ հրաւէր ստացեր էր ներկայ գտնուելու խորհրդարանի ազատական խմբակին խորհրդակցութեան, պատասխանեց մերժումով։ Իր նամակին մէջ, որ երեսփոխաններու հաւաքոյթին կարդացուեցաւ Սէմուըլի կողմէ, ազատականներու նախկին նախագահը կը յայտնէ թէ կը մերժէ որեւէ պաշտօն որ իրեն կ՚առաջարկուի, վարելու կուսակցութեան ծոցին մէջ։

—Ինչպէս գիտէք, կ՚աւելցնէ Լոյտ Ճորճ,բոլորովին դէմ եմ կուսակցութեան որդեգրած աղէտալի դիրքին։ Կը յուսամ քիչ ատենէն հաճոյքը ունենալ գործակցելու անոնց,որոնք մեզմէ շատերուն դաշնակցեր էին 1929ին, հետապնդելու համար մեր գաղաքարներու իրականացումը, Ներկայիս, դատը որուն կը ծառայէինք, մեռած է վերջին հոկտեմբերի աղէտներով ու խենթութիւններովը։ Բայց այս դրուագը վերջ պիտի գտնէ եւ այն ատեն, իսկական յառաջդիմականները պիտի կրնան վերստանձնել գործը, զոր դժբախտաբար ճարտար խաղեր խլեցին իրենց ձեռքէն։

ՍՏԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Երէկ, սակարանի բացման, ստերլինը թեթեւ բարձրացում մը կրեց։ Սակայն դրամի անկումը մեծապէս կը մտատանջէ ելմտական եւ քաղաքական շրջանակները։

Այս կէտին շուրջ վէճի բռնուած են պահպանողականներն ու ազատ-փոխանակութեան կուսակից ազատականները։

Մաքսատուրքի կիրակորումէն վախցող երկիրները մեծ քանակութեամբ ապրանք կը ղրկեն Անգլիա։ Անգլիական ճարտարարուեստի ընկերակցութեան խորհրդարանական յանձնախումբը, պահանջ կը դնէ որ անմիջապէս հաստատուի եւ կիրարկուի մաքսային դրութիւնը։ Միւս կողմէ Լոնտոնի Առեւտրական Սենեակը վարչապետին ուղղած նամակով մը, կը շեշտէ ժամ առաջ, կացութեան համապատասխան միջոցներ ձեռք առնելու անհրաժեշտութիւնը։

Ընդհանուր կերպով, պահպանողականները կը պնդեն որ գահաճառը այս իմաստով խորհուրդներ ալ բովանդակէ։

Ազատականները իրենց կարգին, դիտել կուտան թէ մաքսատուրք հաստատելու սպառնալիքին հետեւանքով է որ մեծ քանակութեամբ արտասահմանէն ապրանք կը մտցնեն Անգլիա։

Ստերլինը երէկ կէս օրին կը բռնէր 95.37։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Տէլհիէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն անգլիական զօրախումբերը պիտի ստիպուին 24 ժամուան մէջ մտնել Քաշմիրի պետութեան մէջ։

Քաշմիր Անգլիոյ հպատակ, բայց բոլորովին ինքնավար պետութիւն մըն է։ Հնդիկներու ու մահմետականներու հակառակութեան յանկարծական սաստկացումն է որ անգլիական զօրքը կը ստիպէ մտցնել այս երկիրը։ 3,320,000 բնակիչ ունի։ Հազիւ սակայն 690,000 Հնդիկներ։ Բայց հակառակ որ փոքրամասնութիւնն են,կը կազմեն երկրին ղեկավար տարրը։ Մահարաճան ալ հնդիկ է։ Արդ, մահմետականները կը բողոքեն իրենց վիճակուած ստորադասի կացութեան դէմ եւ այնքան գրգռուած են որ իրենց դժգոհութիւնը կ՚ուղղեն նոյնիսկ մահարաճային դէմ եւ իրեն տեղ կ՚ուզեն գահ բարձրացնել Աֆղանիստանի նախկին վեհապետին Ամանուլլահի եղբայրը՝ որ 1929ին, երեք օր թագաւորեց Աֆղաններուն։

Ուրբաթի տեղ Կիրակի

Պոլսէն կը գրեն թէ նորէն սեղանի վրայ է ծրագիր մը, որուն համաձայն Ուրբաթի տեղ Կիրակին պիտի ընդունուի իբրեւ հանգստեան օր։

Խնդիրը պիտի յանձնուի Ազգ. Մեծ Ժողովին քննութեան։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳԱՀԱԶՈՒՐԿ ՄԵՏԱՂ ՄԸ

Մետաղը՝ որուն կ'ակնարկենք, արծաթն է որ ատեն մը մեծ յարգ կը վայելէր, որովհետեւ շատ մը երկիրներու մէջ անով դրամ կը կոխուէր մեծ քանակութեամբ։ Անցեալ դարու վերջին քառորդէն ի վեր սակայն, շատ մը երկիրներու մէջ արծաթը իբրեւ դրամական չափանիշ չծառայեց այլեւս։ Առաջին օրինակը Գերմանիան տուաւ 1874ին. իրեն հետեւեցան Նորվեկիա, Շուէտ, Տանըմարքա եւ Հոլանտա։ Աւելի վերջը, լատինական Դրամական Միութեան մաս կազմող պետութիւններ ստիպուեցան իրենք ալ մերժել արծաթը իբրեւ դրամական չափանիշ. որովհետեւ այս մետաղը այլեւս իբրեւ դրամ չգործածող ամէն երկիր սկսաւ իր մթերքը արտածել։ Այս պէսով կարգ մը երկիրներու դրամական դրութիւնը խանգարուիլ սկսաւ, ներս խուժող անարգին քանակութեամբ արծաթին պատճառաւ։ Իրենք զիրենք պաշտպանելու համար, այս երկիրներն ալ արծաթէ դրամներ հրապարակ հանելէ դադրեցան։ Արծաթը ի վերջոյ դադրեցաւ Հնդկաստան՝ որ նոյն դժուարութիւններուն ենթարկուելով՝ հարկադրուեցաւ 1893ին դադրեցնել իր կարգին արծաթի ազատ դրամակոխութիւնը։

Աւելի վերջը օրինագիծ մը պատրաստուեցաւ որուն համեմատ Հնդկաստանի Պետական դրամատան շրջաբերութեան հանուած թղթադրամները այլեւս միայն ոսկիով պիտի վճարուէին։ Ասկէ զատ, որոշուեցաւ նաեւ ամէն տարի որոշ քանակութեամբ արծաթ դրամներ ծախել։ Այս լուրերուն վրայ, մեծ քանակութեամբ արծաթ նետուեցաւ հրապարակ, որուն հետեւանքով այս մետաղին գինը խոշոր անկումներ կրեց։

Արծաթի արտադրութեան քանակը որ 1870էն մինչեւ 1912 անհամեմատ աւելցած էր (231 միլիոն ունկի, փոխանակ 43 միլիոնի), աւելի սուր հանգամանք տուաւ գինի անկումին, հակառակ անոր որ տակաւին կարեւոր քանակութեամբ արծաթ կը գործածուէր նաեւ ճարտարարուեստի մէջ եւ մաս մըն ալ յատկացուած էր մանրուք դրամներու, որոնց բնականաբար պէտք կար միշտ, նոյնիսկ այն երկիրներուն մէջ՝ որոնք ոսկեդրամի դրութիւնը ընդունած էին։ Ամէն պարագայի մէջ, 1870էն մինչեւ 1912 ճերմակ մետաղին գինը կէս առ կէս ինկած էր արդէն, քանի որ մէկ ունկին կ'արժէր 27 3/4 բէննի՝ փոխանակ 60ուկէս բէննիի։

Վերջին ատեններս, գրեթէ միայն Չինաստանն է որ դեռ կը պահպանէ արծաթ չափանիշի դրութիւնը։ Հասկնալի է սակայն թէ՝ այս երկիրը չէր կրնար անսահման քանակութեամբ արծաթի պէտք ունենալ։ Եկաւ ուրեմն օր մը՝ ուր ան ալ իր գնումները դադրեցուց, մանաւանդ որ անցեալ տարուան սկիզբէն ի վեր, չինական կառավարութիւնը պարտաւորած էր իր ծովային նաւահանգիստներու պաշտօնեաները որ ոսկի դրամով միայն հաշուեն մաքսատուրքերը։

Արծաթը երթալով իր յարգը կորսնցուց ուրեմն. անցեալ սեպտեմբերի կէսուն ունկին 13 բէննի կ'արժէր մօտաւորապէս։ Անգլիական ոսկիին անկումէն ի վեր՝ պզտիկ բարձրացում մը դիտուեցաւ (այս պահուս մօտ 17 բէննի է գինը) որ սակայն յարաբերական արժէք միայն կը ներկայացնէ, որովհետեւ այս բարձրացումը գլխաւորաբար արդիւնք է անգլիական ոսկիի անկումին։

* *

Տնտեսական մեծ հետեւանքներ առաջ եկած են ու կուգան արծաթի գինին անկումովը։ Անանք կը պնդեն նոյնիսկ թէ՝ ներկայ տնտեսական տագնապին ամենամեծ պատճառներէն մէկն ալ աս է ու կը կարծեն թէ՝ երբ այս մետաղը իր նախկին յարգը վերագտնէ, տնտեսական դժուարութիւններն ալ մեծ չափով պիտի անհետանան։

Այս կարծիքը չափազանցուած կը գտնենք։ Սա ստոյգ է սակայն թէ՝ մասնաւորաբար ճարտարարուեստական երկիրները կրնան արտաքնապէս վնասուիլ այս երեւոյթէն առջեւ, որովհետեւ այս մետաղէն խոշոր մթերք ունեցող երկիրներ կան՝ որոնց բնակչութեանց գնման կարողութիւնը մեծապէս պակսած է արծաթին անկումին պատճառով։ Այս երկիրներուն գլխաւորներն են Չինաստանն ու Հնդկաստանը, որոնք միասին 800 միլիոնէ աւելի բնակիչ ունին։ Դիւրաւ ըմբռնելի է ուրեմն այն վնասը՝ որուն ենթակայ եղած է ու կը շարունակէ ըլլալ միջազգային վաճառականութիւնը, եթէ մարդկային սասնկ խոշոր զանգուած մը իր գնումները սահմանափակէ։

Այս պատճառով է որ տնտեսագէտներէ ոմանք խորհեցան միջոցներ ձեռք առնել՝ արծաթին արժէքը բարձրացնելու համար, որպէսզի այս երկիրները ի վիճակի ըլլան իրենց գնումներուն սկսելու։ Բայց, խնդիրը, չափազանց կնճռոտ է. ահա թէ ինչո՛ւ։

*
* *

Երկու միջոցով միայն արծաթը իր նախկին յարգը կրնայ ստանալ. առաջին՝ երբ սահմանափակուի արտադրութիւնը. երկրորդ՝ երբ շատ մը երկիրներ արծաթն ալ ոսկիին հետ համահաւասար կերպով հիմ ընդունին իրենց դրամական դրութեան, ուրիշ խօսքով՝ եթէ երկմետաղեան դրութեան հետեւին։ Արդ՝ արտադրութիւնը չափաւորել կարելի չէ սա պարզ պատճառով որ արծաթը անկախօրէն արտադրելի մետաղ մը չէ, այլ ենթարտադրութիւն մըն է (sous produit), այսինքն՝ ուրիշ մետաղներու հետ խառնուած կը գտնուի հողին տակ, հետեւաբար, իր քանակութիւնն ալ կախում ունի ուրիշ զանազան մետաղներու քանակէն։ Հաշուեւ եղած է որ աշխարհի մէջ արտադրուած ամբողջ արծաթին մօտաւորապէս երեք չորրորդը հասարակ մետաղներու հանքերէն է որ կ'ելլէ։

Գալով երկրորդ միջոցին որ կը կայանայ երկմետաղեան դրութեան կիրարկութեան մէջ՝ ան ալ ունի իր դժուարութիւնները։ Արդարեւ, երկար տարիներու փորձառութիւնը ցոյց տուած է թէ՝ այս դրութիւնը կը ներկայացնէ մեծ անպատեհութիւններ եւ առաջ կը բերէ խառնակութիւն տնտեսական կեանքի մէջ։ Մեծ տնտեսագէտներ գրեթէ միաձայնութեամբ եւ շատոնց դատապարտած են երկմետաղեան դրութիւնը՝ զոր մատի վրայ հաշուող պետութիւններ կը գործադրեն դեռ։

Վերջին ատեններս, արծաթին ինպաստ լուրջ շարժում մը երեւան եկած է զոր քաջալերողներ շատ կան մասնաւորաբար Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ։ Այս պատճառաւ անցեալ մայիսին Ուաշինկթընի մէջ գումարուած Միջազգային Առեւտրական Սենեակի Համաժողովը Փորձագէտներու Յանձնախումբ մը կազմեց այս խնդրով զբաղելու համար։

Այս յանձնախումբը այս պահուս Փարիզի մէջ սկսած է իր ուսումնասիրութեանց. բայց հաւանական չէ որ յաջողի գործնական եւ մանաւանդ անմիջական օգտակարութիւն ունեցող միջոցներ գտնել։ Արծաթի խնդիրը՝ որ հիմա ծանրակշիռ հարց մը նկատուած է, իր սատկութենէն շատ բան պիտի կորսնցնէ, եթէ տնտեսական տագնապը վերջ գտնէ. խնդիրն ալ այն ատեն իր բնական լուծումին մօտեցած պիտի ըլլայ։

ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Պէյրութի Համալսարանի ուսուցչապետ Հ. Մըրեան, Բարձրագոյն Ուսմանց դպրոցին կրօնական գիտութիւններու բաժնին մէջ, փրոֆ. Միյեէի բիւզանդագիտական հնախօսական դասախօսութիւններուն իբր լրացուցիչ մաս կազմած է յատուկ մը եկեղեցապատմական դասաւանդութիւններու, որոնք իսկական առումով թռուցիկ, բայց խոր ակնարկներ են հայ ընդհանուր պատմութեան։

Քրիստոնէութեան Հայաստան մուտքին ու դարաւոր զարգացման ուսումնասիրութեան այս ներածութեամբ՝ Հ. Մըրեան կը ձգտի նախ հայ ազգին նախապատմական, նախաքրիստոնէական ու նախահայկական ուսումնասիրութեան ձօնուած մասնագիտական նորագոյն տուեալներու անհրաժեշտօրէն կարեւոր գիծերուն մօտէն ծանօթացնել իր ունկնդիրները (12 նոյեմբ.)։ Հայ ընդհանրապէս կասկածելի ու սահեալ գիտուածաւոր պատմագիրներու մասին համաշխարհային արդի քննադատութեան վճռած պատգամներու ուսումնասիրութեամբ՝ Հ. Մըրեան կը ձգտի պարզել յետոյ իր ունկնդիրներուն հայ պատմագիրներու իսկական նշանակութիւնը՝ պատմաբանական ու մասնաւորապէս ժամանակագրական արժէքը։ Հայ պատմագիրներու յաճախակի նախասիրութիւնն է հրաշապատում դէպքերու ու աստուածառաք դէմքերու խճողումով պճնազարդել հերոսներու կեանքն ու գործունէութիւնը, եւ դաւանաբանական ու հաւատախօսական ընդարձակ մէջբերումներով ծանրաբեռնել պատմութեան իսկական խարիսխը։ Ցաղուրդ տալու համար իրենց ուսուցիկ այս ձղումին, հայ պատմագիրները չեն տատամսիր դիմել Վարք Հարանցներու ու վկայաբանութիւններու աւանդած զարմանազան դէպքերու ու սքանչելապատում դէմքերու իւրացումին, եւ վարդապետական ու դաւանաբանական սովորաբար թարգմանածոյ երկերու բառական բազմատող բանագողութիւններուն։ Վկայաբանական յիշատակարանները ու կանոնական հայրախօսական գրութիւններու հաւաքածոները, հետեւաբար, գլխաւոր աղբիւրները կը կազմեն հայ պատմագրութեան։ Հ. Մըրեան երրորդ ու չորրորդ դասախօսութիւններու ընթացքին (26 նոյեմբեր եւ 3 դեկտ.) պիտի հաղորդէ իր ունկնդիրներուն նուիրագրական յիշատակարաններու ու վարդապետական գրութիւններու հայատանդ մնացորդներու մասին բաւարար տեղեկութիւններ, որոնք մնացած նախորդ երկու դասերու տուած մանրամասնութիւններու հետ՝ կը կերտեն հայ աշխարհիկ պատմագրութեան ու քրիստոնէութեան զարգացման ուսումնասիրութեան գլխաւոր աղբիւրներն ու տեղիքները։

Դասախօսութեան նախապատրաստական այս ընթացքին կը յաջորդէ ուսումնասիրական ակնարկ մը Հայաստանի իսկական կրօնական պատմութեան մասին, որուն սակայն անբաժանելիօրէն կը կցորդուի Հայաստանի աշխարհիկ պատմութիւնը։ Հայ եկեղեցւոյ սկզբնաւորութեան հարցը՝ ասորի ու յոյն եկեղեցիներու նկարագրական յատկութիւններու ուսումնասիրութեամբ է որ կը լուսաբանուի առաւելապէս, եւ Հ. Մըրեան նորագոյն աղբիւրներու առաջնորդութեամբ՝ կուտայ ճեղքի քրիստոնէութեան հայացող մարզին մէջ ուստի՛, ի՛նչպէս եւ ե՛րբ մուտքի մասին մասնագիտական հայեացքներ (10 դեկտ.)։ Քրիստոնէութեան ու քրիստոնէութեան հեղինակի իսկութեան մասին դարերու ընթացքին ծայր կուտան տակաւ աստուածաբանական ու իմաստասիրական իրերահակ ըմբռնումներ, որոնք հոկայական համեմատութիւններ կ'առնեն, ծնունդ տալով քրիստոսախօսական անվերջ բանավէճերու (17 դեկտ.)։

Այս բանավէճերու կը ծանօթացնէ ի հարկէ նաեւ հայ եկեղեցական պետերը ու աշխարհիկ իշխանութիւնները, որոնք ի խնդիր ուղղափառութեան ճանապարհին՝ կը գումարեն դարեր շարունակ սինոդոսական ժողովներ, կը խմբագրեն անվերջ կանոնագրութիւններ։

Եօթներորդ-տասներորդ դարերու միջեւ դետեղուած լայնանիստ այս թատերաբեմին կը յաջորդէ Խաչակիրներու արշաւանքով կառուցուած նո՛յնքան յուզումնալից, նո՛յնքան ալեկոծ նոր թատերախաղը։ Լատինական հոսանքը կրօնական ու ընկերաբանական նոր ուղիներ կը բանայ, դիւանագիտական նոր կազմեր կը ստեղծէ ու Հայը, ճարպիկ ու ճարտար, գիտէ նպաստաւոր դիրքեր գրաւել միշտ նուաճուած այս հոսանքին առաջ։ Հ. Մըրեան պատմութեան մերթ ուրախ ու մերթ տըխուր իրերայաջորդ այս ոլորտներուն իսկական պատկերները կը խոստանայ պարզել հանգամանօրէն իր ունկնդիրներուն (7 Յունուար եւ 14 Յունուար)։ Յարաշարժ դէպքերու ու մշտաբորբոք յուզումներու ընծիւէն է որ կը կազմակերպուին հայ եկեղեցական իշխանութեան դասակարգային աստիճանները, զորս յատուկ նիւթ կ'ընտրէ ակադեմիկ դասախօսը (22 Յունուար)։

Վերջին այս դասախօսութեան ստորաբաժանումները կարելի է թերեւս անուանել եկեղեցագիտական քանի մը հաստատութիւններու պարզաբանութեան նուիրուած շատ հետաքրքրական դասընթացքներ։ Հայ միանձնականութեան ու վանական կեանքի ծագման ու զարգացման հարցը (28 Յունուար), հայ հոգեւորականութեան բնորոշօրէն ազգային կազմակերպը (4 Փետրուար), հայաստանեայ եկեղեցական տարին ու ժամակարգութիւնը (11 Փետր.), Հայ պատարագամատոյցի յաջորդական վերանորոգումները ու վերջնական ներկայ ձեւը (18 Փետր.) եւ վերջապէս Հայ Միսաքանը՝ Մաշթոցը որ Հայ Folklore-ը (25 Փետր.)։

Նիւթեր, որոնք լի են խնկալէս պատմաքննական նորութիւններով ու բանասիրական անակնկալներով։

Հ. ԱՐԻՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ց. Գ.— Մըրեանի հայագիտական դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան Սորպոնի մէջ (Esc. E. Ա. յարկ) ամէն հինգշաբթի ժամը 14.30ին վերեւ փակագիծներու մէջ յիշատակուած օրերուն։

ՏԻՏԱՂ

Պէրնըրտ Շօի հարցուցեր են օր մը թէ չպիտի՞ ուզէր ազնուապետական տիտղոս մը ունենալ. տուեր է հետեւեալ պատասխանը. «Այո՛, եթէ ապացուցանէք թէ K. C. B.-ն (Kinght Commander of the Bath) աւելի կ'արժէ քան G. B. S.-ը (Georg Bernard Shaw)։

—

Անգլիացի ծանօթ նախարար մը, նոյնքան ծանօթ իր ֆրանսացի պաշտօնակցին հետ, խօսակցութեան մը ընթացքին կը քննադատէ ֆրանսացի ժողովուրդը։

«Դուք շատ բարեբախտ էք, գրեթէ յիմար ըլլալու չափ» կ'ըսէ առանց քաշուելու. եւ գիտէք անշուշտ որ բարեբախտութեան եւ յիմարութեան միջեւ մէկ քայլ կայ միայն (il n'y a qu'un pas)։

Ֆրանսացին որ խօսքի տակ մնալ չէր գիտեր, կը բացատրէ. «Oui, le Pas-de-Calais...

—

Քլէմանսոյի կարծիքը կը հարցնեն հանգուցեալ ելմտական նախարար Քլոցի մասին. կ'ըսէ.

— «Աշխարհի առաջին Հրեան է որ չի գիտեր դրամին ինչ ըլլալը»։

—

«Մերսիէ Վագր»ին կարծիքը Փուանքարէի եւ Պրիանի մասին։ «Փուանքարէ ամէն բան գիտէ. բայց բան չի հասկնար. Պրիան ոչ մէկ բան գիտէ. բայց ամէն բան կը հասկնայ»։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Գաղտնիք չէ թէ տնտեսական շատ լուրջ տագնապ մը կ'անցընէ ամբողջ աշխարհ։ Եւ շատեր կը յուսան թէ տագնապը որ հասած կը նկատեն իր բարձրագոյն կէտին, հետզհետէ պիտի նահանջէ, մինչեւ կացութիւնը ամրանայ։

Տագնապը արդէն բաւական վնասներ տուաւ եւ զոհեր խլեց՝ այս անգամ, գլխաւորաբար հարուածելով ելմտական եւ տնտեսական շրջանակները։

Աշխատաւորներուն խօսքը չենք ըներ, քանի որ անոնց ճակատագիրն է ամէնէն առաջ ազդուիլ որեւէ ցնցումէ։

Բաւական դժուար է սակայն, երեւան հանել անգործներու ճիշդ թիւը Ֆրանսայի մէջ, որովհետեւ բացի ընդհ. մարդահամարէն որ կը կատարուի հինգ տարին անգամ մը, անգործներու կանոնաւոր վիճակագրութիւն չի պատրաստուիր այս երկրին մէջ։ Ասոր պակասը կը լեցուի հետեւեալ միջոցներով.—

1) Վիճակագրութիւն նպաստընկալ անգործներու, 2— Գործի հայթայթման գրասենեակներու մէջ արձանագրուած անգործներ, 3— Հանքային ճարտարագէտներու եւ աշխատանքի քննիչներու կողմէ կատարուած ամսական քննութիւններ։

Բոլոր անգործները նպաստ չեն ստանար, նոյն իսկ հոն ուր օգնութեան սնտուկներ կան։ Տագնապի պահուն է որ անգործները կը դիմեն անոնց։

Այսպէս է որ 1926ին, երբ մարդահամարը կը յայտնէր 243,000 անգործ, օգնութեան սնտուկները նպաստ կուտային 665 հոգիի։ 1921ի մարտին, մինչ մարդահամարը կ'արձանագրէր 537,000 անգործ, 68000 հոգի միայն դիմած էին անգործութեան սնտուկներուն։

1931 Հոկտ. 24ին, օգնութեան սնտուկները կը նպաստէին 51654 հոգիի։ 1930ին, նոյն շրջանին, նպաստ կը ստանային միայն 1281 հոգի։ Նշանակելի տարբերութիւն մը, որ երեւան կը բերէ ներկայ տագնապին ծանրութիւնը։

Եթէ քննենք տագնապին զարգացումը, կը տեսնենք որ նպաստընկալ անգործներու թիւը անցած է հետեւեալ աստիճաններէն.

Նոյեմբեր (առաջին շաբաթ)		2200
Դեկտեմբեր	»	6600
Յունուար	»	17400
Փետրուար	»	32200
Մարտ	»	44600
Ապրիլ	»	51500
Մայիս	»	48700
Յունիս	»	39400
Յուլիս	»	35400
Օգոստոս	»	35800
Սեպտեմբեր	»	38800
Հոկտեմբեր	»	40800

Անգործներու առաւելագոյն թիւը արձանագրուած է ուրեմն 1931 ապրիլ 11ին, երբ 51,800։ Այս թիւը զգալի կերպով վար կը մնայ նախորդ տագնապներու պահուն, արձանագրուած առաւելագոյն թիւերէն։ 1921ին արձանագրուած է մինչեւ 84820 անգործ, 1927ի սկիզբը մարտին, 81,900։

Սակայն եթէ ներկայ տագնապը տակաւին պաշտօնապէս չէ արձանագրած այդքան անգործ, սակայն երկար տեւելով, աւելի վտանգաւոր դարձած է։ 1921ի տագնապը սկսած էր 1920ի նոյեմբերին, իր առաւելագոյն թիւին հասած էր մայիսի սկիզբը 84,000, իսկ հոկտեմբերին, արդէն իջած էր 19,000ի։

1927ինը սկսած էր 1926ի դեկտեմբերին, առաւելագոյնին հասած էր 1927ի մարտին, 81,900ով, իսկ նոյն տարուան հոկտեմբերին իջած էր 9700ի։

Ներկայ տագնապը, որ սկսաւ 1931ի նոյեմբերին, առաւելագոյնը գտաւ 1931 ապրիլին 51,800ով. բայց այս հոկտեմբեր 17ին արդէն կը հասնէր 44,100 անգործի։ Եւ կ'երեւի թէ, մէկ քանի շաբաթներէ ի վեր արձանագրուած յաւելումը անգործներու թիւին վրայ՝ պիտի շարունակուի։

Պաշտօնական վիճակագրութիւնները կը յայտնեն նաեւ թէ—նպաստընկալ կամ ոչ — անգործներու թիւը որոնք դիմում կատարած են գործ հայթայթող գրասենեակներուն, կը հասնէր 76754ի այս հոկտեմբերի երկրորդ շաբթուն։

Գալով աշխատանքի նախարարութեան կողմէ կատարուող ամսական քննութեան, լաւագոյնն է որ թոյլ կուտայ մօտաւոր գաղափար մը կազմելու կացութեան մասին։

Այս քննութիւնը թոյլ կուտայ հաստատելու թէ 1931ի յունուարէն ի վեր, գործ ունեցող աշխատաւորներու թիւը ամսէ ամիս աւելի պակսած է, քան 1930ին։ Այսպէս։

Յունուարին 100ին 3,7, — Փետրուարին 100ին 4,7, — Մարտին 100ին 5,4, — Ապրիլին 100ին 5,8 Մայիսին 100ին 6, — Յունիսին 100ին 6,4, — Յուլիսին 100ին 7,2 — Օգոստոսին 100ին 7,7,— Սեպտեմբերին 100ին 8,0, — Հոկտեմբերին 100ին 9,5։

Կարելի չէ սակայն այս համեմատութիւնները կիրարկել աշխատաւորներու ամբողջական թիւին երեւան հանելու համար համապատասխան շրջաններու անգործներու ամբողջ թիւը։ Որովհետեւ, նախ որ այս համեմատական թիւերը չեն պատկանիր բոլոր արհեստներուն կամ ճարտարարուեստական բոլոր ճիւղերուն, այլ միայն, անոնց որ կ'ենթարկուին հանքային ճարտարարագէտներու եւ աշխատանքի նախարարութեան քննիչներուն պաշտօնեաներուն։

Այս քննութեան ենթարկուած գործաւորները չեն մտներ 11—12 միլիոն աշխատաւորներուն մէջ, որոնք կը տեսնուին մարդահամարի տախտակներուն վրայ։ Համաձայն 1926ի վիճակագրութեան, ասոնց թիւն է 6.7 միլիոն։

Բացը կը մնան ձկնորսները, երկրագործները, երկաթուղին, հանրակառքը, զինուորական եւ քաղաքային պաշտօնատուները, ազատ ասպարէզները եւ սպասաւորներու դասակարգը։

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ...

ԵՐԿԱՐ ՓԱՊՈՒՂԻՆԵՐԸ

Պիրէնեաններու տակէն	25	մղոն
Պէն Նէվիս	15	»
Սէմփլոն	12ուկէս	»
Լէօշպերկ	9 1/4	»
Սէն Կօթառ	9 1/4	»
Մօն Սէնիս	8	»
Գօննօթ (Քանատա)	5	»

ԲԱՐՁՐ ՋՐՎԷԺՆԵՐԸ

Սըտըըլէնտ.— Նոր Զելանտա	1904	ոտք
Րիպըն.— Քալիֆորնիա	1612	»
Րօրայմա.— Բրիտ. կուինա	1500	»
Գալամպօ.— Հար. Ափրիկէ	1400	»
Կարվարնի.— Ֆրանսա	1385	»
Թաքաքաօ.— Քոլոմպիա	1200	»

ԲԱՐՁՐ ԼԵՌՆԵՐԸ

Էվէրէսթ.— Ասիա	29,141	ոտք
Կատուին.— Ասիա	28,278	»
Իլամբու.— Պրազիլիա	25,248	»
Մէքքինլի.— Ալասքա	20,464	»
Կոթոփաքսի.— Էքուատոր	19,613	»
Լոկան.— Քանատա	19,539	»
Էլիաս.— Քանատա	19,500	»
Քիլիմանճարօ.— Ափրիկէ	19,325	»
Փոփոքաթափէթլ.— Հար. Ամերիկա	17,735	»
Արարատ.—	16,916	»
Մոն Պլան.—	15,781	»

ԵՐԿԱՐ ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐ

Թամփա Պէյ.— Ամերիկա	6	մղոն
Ճէյմս Րիվըր.—	5ուկէս	»
Ֆորթ.— Անգլիա	1ուկէս	»

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԾՈՎԵՐԸ

	մղ. քռ.	
Խաղաղական Ովկիանոս	63,986,000	
Ատլանտեան «	30,000,000	
Հնդկական «	28,350,000	
Սառուցեալ «	5,541,600	

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ շրջանի մասնաճիւղերը կը պատրաստուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Օրը տօնելու յառաջիկայ Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին։

Անցեալ տարի Հ. Մ. Ը. Մ.էն բաժնուած այն խումբ մը սկաուտները՝ որոնք առանձին սկաուտական միութիւն մը կազմած էին՝ վերստին միացած են մայր կազմակերպութեան։

⁂ Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան դիմումին վրայ՝ Պուքրէշի համալսարանի վերատեսչութիւնը որոշած է համալսարանի «քամին»ները ընդունիլ խումբ մը հայ ուսանողներ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Մշակոյթի Օրը մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Թէհրանի մէջ, Հոկտ. 12ին, նախաձեռնութեամբ Հայ Երիտասարդաց Ակումբին։ Հանդէսը բացուեցաւ «Արեւն ելաւ» քայլերգով։ Վարչութեան Նախագահ Նորայր Օհանջանեան բացատրեց Հայ Մշակոյթին արժէքը։ Յետոյ տեղի ունեցաւ համերգ։ Օրուան բանախօսն էր Պ. Յովսէփ Թադէոսեան, որ շեշտեց Հայ Մշակոյթին համազգային հանգամանքը։ «Հայ ժողովուրդը չի կարող լուռ հանդիսատեսի դերում մնալ եւ պիտի ամէն զոհողութեան գնով զարկ տալ իր ազգային մշակոյթի զարգացման, եթէ չէ ուզում կուլ գնալ մէկին կամ միւսին»։ Խօսեցաւ նաեւ Պ. Ա. Տէրեան, մասնաւորապէս կոչ ուղղեց հայ երիտասարդութեան։ «Մշակոյթի Օրը մի տօն է, որին պարտաւոր են մասնակցիլ բոլոր Հայերը, ինչ կուսակցութեան եւ սկզբունքի էլ պատկանելիս լինեն»։

Տիրող մթնոլորտէն ոգեւորուած, գնահատական խօսքեր ուղղեց նաեւ չին հնչակեան գործիչ Գր. Եղիկեանը։

Դաշարի պահուն ծախուեցան հայ գրողներու նամականիշները, որոնք մեծ սպառում գտան։

⁂ Մշակոյթի օրը տօնուեցաւ նաեւ Ռաշտի մէջ։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ յետոյ խօսք առաւ դպրոցին տեսուչը։ Խօսեցաւ նաեւ ուսուցիչներէն մէկը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Մշակոյթի Օրը Սելանիկի մէջ ալ տօնուեցաւ Հոկտ. 25ին, յոյն Ուսուցչանոցին մէջ։ Հանդէսին նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Ե. Փ. Ջ. Ընկերակցութիւնը։ Երգերէ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, խօսեցաւ Պատ. Կ. Փարաճեան, տառերու ծագման եւ զարգացման շուրջ։ Յետոյ երեք օրիորդներ ներկայացուցին կենդանի պատկեր մը — Ս. Մեսրոպի տեսիլքը։ Երկրորդ բանախօսն էր «Հորիզոն»ի խմբագիր Կ. Գէորգեան, որ ծանրացաւ հայկական մշակոյթի արժէքներուն վրայ, — լեզու, պատմութիւն, գիր եւ գրականութիւն, արուեստ եւն.։ Եւ յորդորեց փարիլ ազգային մշակոյթին, որ անկէ վերջն ալ զրահ պիտի ծառայէ ամէն տեսակ փոթորիկներու եւ վտանգներու դէմ։

Հանդէսին կը մասնակցէր նաեւ Աստաֆազարի Հայր. Միութեան երգչախումբը։

ԱՄԵՐԻԿԱ

Հոկտ. 10ին եւ 11ին, «Ապրիլեան Սաներ»ու վարչութեան նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ ամերիկահայ երիտասարդներու համագումար մը, Փրովիտէնսի մէջ։ Կը մասնակցէին Նիւ-Եորքի «Հայորդիք», Ուստըրի «Արամ» եւ Տիթրոյթի «Նորիւն» Միութեանց ներկայացուցիչները։

Նպատակն էր փոխադարձաբար ծանօթացնել այս միութիւնները եւ ներդաշնակել անոնց գործունէութիւնը։

Յատուկ հրաւէրով ժողովին ներկայ եղաւ եւ քաջալերական խօսքեր ուղղեց «Հայրենիք»ի ներկայացուցիչը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵՒ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Բարեգործականի Նոյեմբ. 3 Թուակիր զեկոյցը.—

1.— Հայաստանի ներգաղթի գործերուն տեղին վրայ զբաղելու եւ ներգաղթի յանձնախումբին մասնակցելու պաշտօնով, Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ իբրեւ ներկայացուցիչ Աթէնք մեկնեցաւ Փարիզի քարտուղար գործիչ Պ. Օննիկ Թադէոսեան, որ պիտի այցելէ նաեւ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ կարեւոր քաղաքները։ Միութեան պատուիրակին պաշտօն տրուած է նաեւ խորհրդակցիլ եւ ի հարկին գործակցիլ տեղական մասնաժողովներու հետ եւ այցելել այդ շրջանի նպաստընկալ վարժարանները։

Երեւանէն ստացած ենք հեռագիր մը որ կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 28ին դէպի Աթէնք ճամբայ ելած է կառավարութեան ներկայացուցիչը քաղ. Դ. Ճահվերդեան, որուն ժամանումէն անմիջապէս վերջ պիտի պատրաստուին առաջին խումբով մեկնելիք 6000 գաղթականներուն վերջնական ցանկերը, այնպէս որ յուսալի է որ Նոյեմբերին ամէնքն ալ փոխադրուած կ'ըլլան։

Այս առթիւ, որեւէ թիւրիմացութեան տեղ չձգելու համար, անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ պիտի նախընտրուին գործաւորք եւ չքաւոր գաղթականները, որ իբրեւ հողագործ, շինարար կամ մասնագէտ պիտի կրնան անմիջապէս գործի լծուիլ եւ իրենց ապրուստը ճարել։

Փոխադրուելիք գաղթականներուն հոգատարութիւնը կը սկսի շոգենաւ մտած վայրկեանէն եւ չքաւորներուն միայն մինչեւ Պաթում ուղեւորքը պիտի հոգացուի ձրիաբար։

Այս առթիւ կրկին կոչ կ'ուղղենք ներգաղթել ցանկացող Հայուստաններուն փութացնել իրենց արձանագրութիւնները, որովհետեւ ըստ համաձայնութեան իրենց նախապատուութիւն պիտի տրուի այս անգամ։

Անգամ մը որ Հայաստան փոխադրուին առաջին 6000 գաղթականները, որոնց մասին նախապատրաստական ամէն կարգադրութիւններ արդէն եղած են, հարց է թէ գաղթահայութիւնը ի՞նչ չափով հնարաւոր պիտի ընծայէ յաջորդ 4000 եւ աւելի գաղթականներուն եւս փոխադրումը ու մանաւանդ տեղաւորումը։

Ճատերու կողմէ ուղղուած հարցումին այսօր ի վիճակի ենք պատասխանելու թէ Հայաստանի կառավարութիւնը սիրով պիտի ընդունի հետեւեալ իրեղէնները, որոնց հայթայթումովը արտասահմանը կրնայ դրականօրէն մասնակցիլ ներգաղթի ձեռնարկին եւ ապահովել այդ ազգային մեծ ծրագրին շուտափոյթ գործադրութիւնը.

Ա.— Նախընտրաբար բեռնատար (քամիոն) եւ ի հարկին մարդատար ինքնաշարժ կառքեր (օթօմօպիլ), փոյթ չէ որ քիչ մը գործածուած ըլլան։

Բ.— Երկաթեայ ձողեր եւ գլխաւորապէս երկաթէ խողովակներ։

Գ.— Զանազան տեսակ եւ չափով գամեր։

Դ.— Տանիքներու համար «թոլ օնտիւլէ» եւ «էթէրնիթ»։

Ե.— Տախտակ, եւ մանաւանդ փայտէ փոխադրելի պատրաստ տուներ։

Զ.— Կեղր. ջեռուցման յատուկ «գալորիֆէր»ներու կազմածներ, եւ առհասարակ շինութիւնները դիւրացնող արդիական մեքենաներ։

Ահա թէ ինչ կերպով, բացի դրամական օգնութենէ, մեր սրտցաւ հայրենակիցները եւ մանաւանդ Հայրենակցական Միութիւնները կրնան օգտակար հանդիսանալ Հայաստանի ներգաղթին եւ անոր հետ սերտօրէն կապուած շինարարութեան։

2.— Ինչպէս յայտնի է, Միութեանս Արծաթեայ յոբելեանին առթիւ, Երեւանի մէջ կը կառուցուի «Բարեգործականի Նուպարեան Տունը», Աբովեան պողոտային վրայ, յօգուտ համալսարանի փրոֆէսօրներու, գիտնականներու եւ ուսանողներու, ուր եւ պիտի հաստատուի Միութեանս Երեւանի գրասենեակը։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, հիմերը արդէն դրուած ըլլալով մինչեւ տարեվերջ առաջին յարկը կառուցուած կ'ըլլայ, շէնքին ճակատը պիտի զարդարուի Արթիկ տուֆ կարմիր քարով։

Միութեանս ձեռնարկներէն Նոր Եւդոկիա գիւղը եւս, իր նոր շրջավայրին մէջ, հետզհետէ կը կառուցուի, շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններու տակ։ Ցարդ շինուած են 9 մեծկակ բնակարաններ, 29 սենեակներով եւ 15 նախասենեակներով, որոնց մէջ կը բնակին հարիւրէ աւելի Թոքաթցի գաղթականներ։ Ծախսուած է 54,850 րուբլի։ Պիտի ձեռնարկուի ելեկտրական լոյսի, ջրհան մեքենաներու, եւ առուներու կամրջակներու զետեղումին։ Ներկայ գիւղը հաճելի տպաւորութիւն կը գործէ իր միակերպ երկշար տուներով եւ լայնկեկ փողոցներով, որոնց ծառազարդումը յառաջ պիտի տարուի գարնան։ Նոր Եւդոկիոյ յատկացուած է Միութեանս Մեօթէմէտեան կտակի եկամուտը, բայց անիկա չի բաւեր, եւ կը սպասուի որ Եւդոկիոյ հայրենակիցները եւ Հայրենակցականները սրտցաւօրէն օգնեն այս գործին, ապահովելու համար գիւղին տնտեսութիւնը եւ բարօրութիւնը։

Նուպարաշէնի շինութիւնները եւս փոյթով կը տարուին այս եղանակին. ձմեռը չհասած հարիւր բնակարաններ արդէն կառուցուած պիտի ըլլան։

Այդ շրջանի ոռոգումը յառաջիկայ տարի պիտի սկսի։ Ակնայ, Զնքուշի եւ Խույլուի Հայրենակցականներու մասնակցութեան փոխարէն, Կեդրոն. հրապարակին վրայ երեք թաղամասեր յատկացուած են իրենց հայրենակիցներու բնակութեան, Նոր Ակն, Նոր Զնքուշ եւ Նոր Թլկատին։

ԱՍՏԱՓԱԶԱՐՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Անցեալ շաբաթ երեկոյ, Էնժէնիէօր Սիվիլի շքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Աստափազարի Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը։

Հակառակ տիրող տնտեսական տագնապին, բաւական մեծ թիւով հայրենակիցներ եւ բարեկամներ եկած էին իրենց տեղերը գրաւելու։

Միութեան Վարչութեան կողմէ բացման խօսքը ըսաւ Պ. Հրանդ Ակոնայեան, որ ծանրանալով հայ ժողովուրդի ներկայ դժբախտ կացութեան վրայ, ծանրամասնօրէն եւ օրինակներով բացատրեց Հայրենակցականներու օգտակարութիւնը. ցոյց տուաւ անոնց կատարած աշխատանքները կրթական, վերաշինական ներկայ հայրենիքէն ներս թէ դուրս եւ եղբայրական օգնութեան մարզերուն մէջ։ Մասնաւորաբար շեշտեց անոնց կատարելիք դերը ազգապահպանման հարցին մէջ։

«Հայր. միութիւնները պէտք չէ կազմուին պարահանդէսներ կամ թէյասեղաններ կազմակերպելու համար։ Անվիճելի է, թէ նման աշխատանքները իրենց օգուտը ունին, որովհետեւ այն քանի մը ժամերը որ կ'անցնին այսպէս տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ, կը ծաւալին ժողովուրդի մը անհատները իրար միացնող հոգեկան կապը զօրացնելու՝ բայց մեր ներկայ պայմաններու մէջ այլ բան կը պահանջուի Հայրենակցականներէն։ Անոնք պէտք է այլեւս դուրս ելլեն իրենց նեղ շրջանակէն, եւ գիտակցաբար փարին այս թափառական բազմութիւններու կազմակերպման եւ վտանգուած նոր սերունդի փրկութեան գործերուն։

«Հայր. Միութիւնները պէտք է ըլլան այն օճախները, ուր, յուսալքուած բազմութիւնները պիտի գան, իրենց սիրտերը տաքցնող կրակը փնտռելու։ Վերջապէս Հայրենակցականները պէտք է ըլլան այն ուժը, որ լաւագոյն օրերու յոյսով միշտ արթուն պահեն, այս ժողովուրդի թափառական եւ անհայրենիք կեանքը։

«Բայց, որպէս զի անոնք կարենան կատարել այդ աշխատանքները, պէտք է որ բոլոր անտարբերները, բոլոր անոնք, որ հեռուէն քննադատել գիտեն միայն եւ իրենց մայրայեղ եսասիրութիւնը կը պահեն զանազան պատճառաբանութիւններու ետեւ, խմբուին իրենց Հայրենակցականներու շուրջ, որովհետեւ, Նորութիւն մը ըսած չպիտի ըլլամ, երբ ըսեմ թէ Միութիւնը զօրութիւն է»։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին երիտասարդ հայրենակիցներ եւ բարեկամներ։ Օր. Ա. Նազարէթեան իր գեղեցիկ ձայնով երգեց քանի մը գեղջուկ երգեր, Օր. Գրիգորեան արտասանեց Վարուժանի «Կարմիր Հողը» որմէ վերջ ներկայացուեցաւ քրքջալիր զաւեշտ մը կարող ուժերու կողմէ։ Ֆրանսացի բարեկամ մը, Պ. Ռընէ Տիւմա ջութակի վրայ նուագեց ֆրանսական երգ մը եւ «Հայաստան»ը, որմէ վերջ յաջող կերպով ներկայացուեցաւ Փարիզեան բեմերու լաւագոյն ողբերգութիւններէն «Փարոսի Զոհերը» Գազանճեան եղբայրներուն կողմէ։

Ամէնէն վերջ դերասան Պ. Երուանդ Գրիգորեան, իր սրամիտ «ֆանթէզի»ներով ուրախ տրամադրութեան մէջ դրաւ ներկաները, որոնք դեռ ողբերգութեան ձգած տպաւորութեան տակ էին։

Կէս գիշերէն վերջ սկսան եւրոպական պարերը եւ տեւեցին մինչեւ առաւօտեան ժամը 5.30։ Կը նուագէր Tabarinի նշանաւոր նուագախումբը։

Ամէն տարուան պէս հաճելի երեկոյթ մը, որ քանի մը ժամուան համար մոռցնել տուաւ հայրենաբաղձ ներկաներուն իրենց հոգերը եւ որ պատիւ կը բերէ զայն կազմակերպողներուն։

Ներկայ մը

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆ, 2 Նոյ.— Նկատելով որ գաղութս իր կազմութենէն ի վեր անկազմակերպ վիճակ մը կը ներկայացնէ, որուն հետեւանքով մատաղ սերունդի կրթական գործը ձգուած է բախտին, եւ անտեսուած են գաղութին ազգային շահերը, Լիոնի Գաւառ. Ժողովի երեք կուսակցութիւնները (Ռամկ. Ազատ. Ս. Դ. Հնչակ և Հ. Յ. Դ.) կը համաձայնին ընտրութեան գործը տանիլ համերաշխ ոգիով մի անգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար կամայականութեանց, որմէ տուժողը եղած է գաղութը։

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք Լիոնի գաղութին որ ընտրութեան օրը (15 Նոյեմբեր 931 Avenue Berthelot Հայոց եկեղեցիին մէջ) իրենց քուէները կեդրոնացնեն հետեւեալ ցանկին վրայ, թեկնածուները ծանօթ պարկեշտ, եւ ազգային անցեալ ունեցող անձեր ըլլալով վստահ ենք որ պիտի կարենան վարել գաղութիս գործերը սրտցաւօրէն։

Ընտրելիներու ցանկը.—

1.— Գայիշեան Միհրան, 2.— Թաթարեան Համբարձում, 3.— Թիւֆէնկճեան Ցարութիւն, 4.— Խրայեան Կիւրեղ, 5.— Կիւլպէնկեան Աղեքսանդր, 6.— Քէպապճեան Սուրէն, 7.— Ճանիկեան Խաչատուր, 8.— Ճահպազեան Յակոբ-Ղարիպ, 9.— Տոքթ. Սեփէթճեան, 10.— Տէր Գէորգեան Յովհաննէս։

Միջկուսակցական ցանձնախումբ

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ

Comediaի մէջ (23 Հոկտեմբեր) Կաստոն Փուլէն կը ներկայացնէ «Իսկական Անկախներու» վերջին ցուցահանդէսը, ուր կ'երեւի հայ նկարիչ մըն ալ Արտաշէս Պալճեան։

Կաստոն Փուլէն այսպէս կ'արտայայտուի հայ նկարիչին մասին.

— «Յիշատակենք նաեւ Ա. Պալճեանի նկարները, շնորհաւորելով հեղինակը, որ կուտայ խռովայոյզ ու ճարտար արուեստ մը, եւ որ գիտէ գծել, գունաւորել, կտաւին վրայ փոխադրել, եւ որ, վերջապէս, գիտցած է դուրս ելլել յաճախուած, կրկնապէս յաճախուած ճամբաներէն։ Առանց իրեն, «Իսկական Անկախներու» ցուցահանդէսը foire aux croûtesի մը արժէքէն զատ ուրիշ բան չպիտի ներկայացնէր ապահովաբար»։

ՔՈՒԿ ՄԵՌԱԾ

Քուկ, Անգլիոյ ածխագործներու այս յառաջապահ մարտիկը, մեռաւ 50 տարեկան հասակին մէջ, ծանր հիւանդութենէ մը յետոյ։

Անգլիոյ բանուորական շրջանակները իր մահով կը կորսնցնեն հզօր կռուող մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս կը փակեն իրենց պիւտճէն։

Պուլկար կառավարութիւնը կուտայ քիչ մը։ Ամէն տարի, քանի մը միլիոն կը հասնի արտասահմանէն։ Մնացածը ՄՆՑԿը կը գտնէ ներսէն։

⁂

Ու շատ սիրուն աշխատանք մըն է, զոր ՄՆՑԿը պաշտօնապէս կ'անուանէ.— «Մակեդոնացիներու խմաւոր տուրք»։ Այս ելմտական խմաւորութեան դրուագները կը հանդչին երկու թատերաբեմերու վրայ,— մէկը պուլկարական Մակեդոնիան է, միւսը Սոֆիա։

Նախ նայինք պուլկարական Մակեդոնիոյ մէկ թիկնաթոռին մէջ։ Երեք հարուածները զարնուած են։ Վարագոյրը կը բացուի։ Առաջին տեսարան. արքայական կառավարութեան հարկահաւաքները իրենց տեղն են։ Ձեր վրայ տուրք դրուած է 500 լեվա։ Կը ներկայանաք եւ կը վճարէք 550։ 500 թագաւորին, 50 Միխայլոֆի համար։

Պաշտօնեան ձեզ կը յանձնէ երկու ստացագիր, մէկը յանուն կառավարութեան, միւսը յանուն Ահաբեկման։ Ամէն մարդ գիտէ. կանոնաւոր տուրքին տասը առհարիւրն է։ Միշտ ըսելով, չէթէապետը աւելի կ'արժէ քան թէ կառավարութեան պետը. հինգ հարիւր լեվա ձանձրոյթի չենթարկուելու համար. յիսուն լեվա չսպաննուելու համար։ Երկուքէն ո՞րն է աւելի վտանգաւոր։ Պէտք է ըսել թէ այս հարկահաւաքները Մակեդոնացի են։

Երկրորդ վարագոյր։ Մակեդոնիան կ'արտադրէ աշխարհի լաւագոյն ծխախոտը։ Բերքը հաւաքուած է։ Բեռնատար ինքնաշարժները պատրաստ են մեկնելու կայարան, անկից՝ Եգիպտոս։ Սակայն չեն մեկնիր։

Կը սպասեն որ յեղափոխական կոմիտէին ներկայացուցիչը գայ։ Ծխախոտի տէրերը պէտք է 5 առ հարիւր վճարեն Իվան Միխայլոֆի։ Եթէ չվճարե՞ն։ Ինքնաշարժները կը գրաւուին եւ յաջորդ եղանակին համար, Մակեդոնացիներուն կ'արգիլուի աշխատիլ գէշ հայրենակիցներու հողերուն վրայ. պիտի մտածէք թէ այս հայրենակիցները չէ՞ին կրնար ոստիկանութեան դիմել։ Այստեղ ոստիկանութիւնը Մակեդոնական կազմակերպութիւնն է։ Եթէ ապրանքի տէրերը հնչուն դրամ չունին, կը վճարեն չեքով։ Միխայլոֆ՝ ճամբու թուղթեր ալ կուտայ եւ տուրքի ստացականը ստորագրուած է — «Ազատութիւն կամ մահ»։

Արդ, պէտք է զգուշանալ երեւոյթներէն դատելէ։ 1928ին, ծխախոտի բերքը վատ էր։ Ի՞նչ ըրաւ Միխայլոֆ։ Ջնջեց հարիւրին 5 տուրքը։

Անունը տուէք ինծի ելմտական յարգելի նախարարի մը, այսքան գեղեցիկ արարք մը գործած ըլլայ։

Երրորդ արար։ Ծախքերը աւելի եղած են քան հասոյթները։ Վանչէ մասնաւորներու յատուկ միջոցներէ զատ, չի մոռնար հաւաքական բացառիկ տուրքերը։ Կ'ընտրէ միւսներէն աւելի լաւ վիճակ ունեցող 4-5 փոքր քաղաքներ եւ հոն՝ թմբուկը մէջքին, կոչը կը զարնէ։ Թմբկահարին քով է դեղին մէկ վոյվոտը, գիտէ խուրաքանչիւրին հարստութիւնը։ Հարուստները կը ցնծան խուրաքանչիւրը իր վիճակին համաձայն։

Երթանք Սոֆիա, ուր մեզ կը սպասեն Պերլինի պանդոկին ներկայացումները։

Ցարգելի հաստատութիւն մըն է քաղաքական կեդրոնին մէջ։ Կարելի է հոն իջնալ պայուսակը ձեռքը բռնած եւ սենեակ մը ուզել։ Նոյնիսկ հոն, նուազ սուղ է քան ուրիշ տեղ, ինչ որ ալ մտածեն շատ Պուլկարներ։

Մեծ թշուառութեան օրերուն, հոն է որ մակեդոնական կազմակերպութիւնը կը հաստատէ իր օգնութեան կանչի կայանը։

Նախ, վտանգի ենթարկուած կոմիտէն կը կանչէ Հրեաները։

— Հարիւր հազար լեվա տուր, Իսահակ, կ'ըսէ Ահաբեկման հարկահաւաքը։ Իսահակ կը խնդայ, որովհետեւ միմիայն շապիկ մը ունի, կ'ըսէ.

— Իսահակ, դրամատան մէջ քու հաշիւդ, այս առտու կը ներկայացնէր 642,000 լեվայի գումար մը։

— Ուրկէ՞ գիտես։

— Զէք մը Իսահակ եւ կամ, քեզ կը ղրկեմ Կուրնա-Ճումայա։

Կուրնա-Ճումայա կը գտնուի պուլկարական Մակեդոնիոյ մէջ, ուր փայտը սուղ չըլլալուն, մակեդոնական կազմակերպութիւնը կախաղաններ կը շինէ։

1927ին, ՄՆՑԿը Սոֆիայի Հրեաներէն քաշեց քսան միլիոն լեվա։

Նոյնպէս, Հայերէն առին 4 միլիոն լեվա։

Մակեդոնական կազմակերպութիւնը գիտէ Սոֆիայի Հրեաներու, Հայերու, Յոյներու հաշիւները։ Գիտէ թէ խուրաքանչիւրը ինչ ունի դրամատանակին մէջ, ի՞նչ կ'արժեն խուրաքանչիւրին կալուածները։ Անոնցմէ մէկը կը ժառանգէ՞։ Կը վազէ և պետութենէն առաջ կը գանձէ իր բաժինը։

Հայր մը կ'օժտէ՞ իր աղջիկը։ Նօտարէն առաջ, ՄՆՑԿը մասը դրած է պայմանագրութեան մէջ։

Կոմիտէն նամակով ալ կը գործէ։ Համարագրուած նամակ մը, որուն գլուխը գրուած է «Մահ կամ Ազատութիւն» եւ տակը փոքր տառերով.— «Գնելու համար Մակեդոնիոյ ազատագրութեան անհրաժեշտ նիւթերը», կը հրաւիրէ առեւտրականները որ վճարեն որոշ գումար մը։ Վճարում չի պահանջուիր 24 ժամուան ընթացքին։

Տրուած պայմանաժամը բաւական է եւ իր տրամադրութեան տակ պատրաստ դրամ չունեցող առեւտրականը կրնայ իր պարտքը վճարել մուրհակներով։ Երկու դրամատուններ, Սոֆիայի մեծ եւ իրական դրամատուններէն երկուքը կը զեղչեն զանոնք։

(Շար.)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Լ Ի Ո Ն

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դ. Թաղապետարանի սրահը
կը նախագահէ՝ Ընկ. Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ԶՈՒԼԼԵՐԵԱՆ
գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ ընտիր նուագախումբ
երգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ
Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Ն Ի Ս

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar «Cigale»ի սրահին մէջ:
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին
Մուտքը ազատ է

Ռ Օ Մ Ա Ն

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Ա Լ Ֆ Օ Ր Վ Ի Լ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, ՍԻՆԷՄԱ եւ անակնկալներ
կը խօսի՝ ընկ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Մ ո ւ տ ք 3 ֆ ր ա ն ք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի կողմէ
Դաշնակցութեան օրուան առթիւ
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ ժաքմարի մէջ 81 Րիւ տը Փարի, Սարսէլ:
կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
Երգ, արտասանութիւն, ընտիր ճազպանտ, ճոխ պիւֆէ
Այրերու համար 5 ֆրանք, կիներու 3 ֆրանք
Հաղորդակցութիւն կայ. տիւ Նորէն 7.30, 8.13, 10.25, իջնել Սարսէլ Սէն Պրիս կայարանը:

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սինէմա փալասի մէջ
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

«ՊԱՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կազմակերպուած «Պարասիրաց Միութեան» կողմէ, 14 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Salle Mutualitéի շքեղ սրահին մէջ:
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՕՐ. ՍՈՒԼԹԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ԵՒ
ԱՒԵՏԻՍ ՕՀԱՆԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Սէն-Թ'օպան (Պաս գ'Ալփ)
31 Հոկտ. 1331

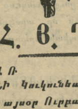

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ, 262 Rue Duguesclin: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՏԷՍԻՆԻ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Քաֆէ տը լա Փէի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՏԷՍԻՆԻ Կորիւն խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 7.30-ին, ընկ. Կ. Օհանեանի ներքնայարկին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Արժ. Տ. Եղիազար Աշճեան, Տէր եւ Տիկ. Միհրան Բումեան Տէր եւ Տիկ. Թումէլեան (Շիքակօ), մայրը Եղիսաբէթ Պարտիզպանեան ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն

ԵՐԻՑՈՒՀԻ ՍՐԲՈՒՀԻ ԱՇՃԵԱՆԻ

զառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Ile de France շոգենաւին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի նոյեմբեր 7 Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 1.30-ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Pantin Parisien գերեզմանատունը, իր յատուկ դամբարանին մէջ:

Օգտուեցէք հայրենակիցներ
ԲԱՑՈՒԱԾ Է
ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՅ ՄԵԾ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ ԵՒ ՀԱԳՈՒՍՏԵՂԷՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
AU TAILLEUR DE CHOISY ՊՕՂՈՍ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ
31 ROUTE DE CHOISY, Մէթրօ PORTE DE CHOISY
Մեծ ծթերք արանց եւ կանանց կերպասէ, կապարտինէ ամէն տեսակ հագուստներու, վերարկուներու, կաշիէ բաճկոններու (veston cuir) թրէնչ քօթերու եւայլն:
Տօկուն կերպաս, խնամուած աշխատանք եւ հրապարակի գիներէն անբաղդատելիօրէն աժան:
Նախքան ձեր գնումները, այցելեցէք մեր վաճառատունը, անձամբ համոզուելու համար:
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 17 — ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17 գնումներու վրայ հարիւրին 10 զեղչ:
Կ'ընդունինք նաեւ ապսպրանքներ չափի վրայ եւ կը գոհացնենք ամենապահանջներն իսկ:

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

1932Ի
22րդ ՏԱՐԻ **ԿԱՎՌՕՇԻ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ** 22րդ ՏԱՐԻ

100էն 100 զուարթ 300 էջերով փառաւոր հատոր մը
Աշխատակցութեամբ ներկայ ամէնէն սրամիտ հայ երգիծաբաններու
95 ՄԵԾԱԴԻՐ ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐ
երիտասարդ նկարիչ Միշէլ Հովիկեանէ, որուն երկու humoristique ծաղրանկարները ընդունուեցան այս տարի Փարիզի Salon des Humoristesէն:
Տարեգիրքին գինն է 30 ֆր. եւրոպայի մէջ, իսկ 2 տոլար Ամերիկա
Կանխիկ վճարումով եղած ապսպրանքներուն միայն կը պատասխանուի:
Հասցէ՝ GAVROCHE, 208bis Rue Lafayette, Paris (10).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պէյրութ, Գործ. Ազն.— 200:
Վալանս, Գործ.— 340:
Կրընոպլը, Ա. Թ.— 70:
Վիէն, Մ. Մ.— 35:
Վիէն, Խ. Պ.— 140:
Լիոն, Գործ.— 397:
Լիոն, Գործ.—137.50: Կարգադրեցինք:
Լանսէյ, Գործ.— 610.10:
Փարիզ, Ռ. Բ.— 50:
Ամպուրկոտ Փէսան, Յ. Գ.— 70:
Մէօտօն, Գ. Փ.— 100:
Անվազ, Յորտ.— 254.15:

Լոյս տեսաւ 1932ի «Գոյամարտ» օրացոյցը Գ. տարի հրատարակութիւն Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան: Խնամուած աշխատանք, մաքուր տպագրութիւն (տպարան Ենովք Արմէն), 13 մտաւորականներու նկարներով զարդարուած, եղերքը հայկական եռագոյն: Գին Մարսէյլ 5 ֆր. գաւառներ 5ֆր. 50: Գնեցէք օրինակ մը:
Դիմել՝ G. Djarayian, 14 Rue de la Fare, Marseille.

ԿԸ ԳՆԵՄ հօշիկի նորոգութեան եւ փինիսաժի Սինկէր մեքենաներ: Դիմել՝ Գարակէօզեանի, 3 Route Stratégique, Chatillon, Seine.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 241 Rue J. J. Rousseaud: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՔԷՕԹԱՀԻՈՅ Հայր. միութեան նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի մէջ պիտի տօնուի իրենց հայրենակից Կոմիտաս վարդապետի վաթսունամեայ յոբելեանը, որուն համար երկսեռ երգչախումբ մը սկսած է պատրաստել համերգի, ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ Պ. Վ. Սարգիսեանի, որուն Bruxelles մեկնումով ժամանակաւորապէս երգի փորձերը դադրած էին:

Պ. Սարգիսեան քաղաքս կը ժամանէ ամսոյս 9ին եւ փորձերը կը սկսին յաջորդ օրն իսկ Հոկտեմբեր 10ին երեքշաբթի իգական եւ չորեքշաբթի արական ձայներու համար, երեկոները ժամը 7.30ին 114 Rue de Rome: Նորեկ երկսեռ երգիչներ կ'ընդունուին այս առաջին երկու օրուան ընթացքին ժամը 7—7.30 կամ 9—9.30:

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ
Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագիրներու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիօնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ: Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ:
Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Սրտատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. ու փորխի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն:
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ENTREPRENEUR կը ստանձնէ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes. Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

15 ՖՐ. ՓԼԱՔՆԵՐ 15 ՖՐ.
Tango, Fox-trot, Boston Valse, Passo dobles, chants
POLYDOR MARQUE DÉPOSÉE
L. ՆՇԱՆԵԱՆ
56 Rue Piat. Paris (20)
SEVA PARIS
ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐՈՒ
Grand choix de phonos de toute marque: Ֆօնօները կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով: Կանխիկ եւ ապառիկ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐԸ
1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172
կը գոհացնեն ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները, դիւրամատչելի պայմաններով:
Հագուստեղէններ եւ ճերմակեղէններ, նուրբ ձեռագործի աշխատանքներ, օժիտի պատրաստութիւն: Վարիչ խնամակալուհին այցելութիւններ կ'ընդունի երեքշաբթի օրերը:
Օգտուեցէք առիթէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Մ Ա Ս

18.— ԲԱԲԵՐԴԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

— Լա՛ւ, Սարաֆեան էֆէնտի, այս Ստեփան Պօտուրեանը, որ պարկեշտ, պատուաւոր եկեղեցական կառավարութեան հաւատարիմ մէկն էր, ինչո՞ւ իր միւս ընկերներուն հետ թղթատարը կողոպտելու ելեր էր: Կարծելով թէ թղթատարն է, կրակ կը բանան հեծելազօրաց 16րդ գունդին կենդանիները փոխադրող ջոկատին վրայ եւ անասուն մըն ալ կը վիրաւորեն:

Ստեփան ընդմիջեց եւ ըսաւ.

— Էֆէնտի՛, այդ ջոկատն էր, որ յարձակեցաւ մեր վրայ: Մենք ալ վախցնելու համար օդին մէջ քանի մը անգամ զէնք պարպեցինք, գնդակ մը հանդիպեր է կենդանիին:

— Լա՛ւ, բայց զինուորները ինչո՞ւ յարձակէին ձեր վրայ: Եթէ յարձակէին ձեր վրայ, անպայման մէկ երկու հոգի սպաննուած կամ վիրաւորուած կ'ըլլային, չէ՞: Ո՞վ կը կալէ այդ սուտերը:

Ոստիկանապետը յետոյ դարձաւ Սարաֆեանի եւ ըսաւ.

— Եւ յետոյ, պատուաւոր մարդիկ ինչո՞ւ կը փոխեն իրենց զգեստները ու կը ծպտուին: Արդէօք կառավարութեան ի նպաստ գաղտնի ոստիկա՞ն էին: Ես մինչեւ այսօր հոճայի կերպարանքով ծօրուսաւոր Ստեփան էֆէնտիներ տեսած չէի:

— Գիւղերուն մէջ, Թուրքերուն յարձակումէն վախնալով, այդ ձեւով հագուած են անշուշտ:

— Լա՛ւ, մենք այդպիսի հարցերը դատարանին քննութեան կ'ենթարկենք, աման մը բրինձը միշտ դատարանն է, որ կը սակէ:

Այս խօսակցութենէն յետոյ, սենեակէն դուրս ելան Սարաֆեան Առաքելը եւ այն Թուրքերը, որոնք ձերբակալած էին Ստեփանը:

Յաջորդ օրը, Հոկտեմբեր 14ին, շաբաթ առաւօտ, Հայերը չբացին իրենց խանութները: Դեղավաճառները, փերեզակները, ապակեգործները, գրեթէ միշտ Հայերն էին: Ցանկարծ ընդհատեցին այդ առեւտուրը, որ գոհացում կուտար քաղաքին առօրեայ եւ կարեւոր պահանջներուն: Առուտուր ընելու համար, Բաբերդի ժողովուրդը եւ շրջակայից յաճախորդները ի զուր կը թափառէին շուկային մէջ: Մէկը միւսին կը հարցնէր.

— Բնաւ Հայու խանութ մը բացուած չէ: Այսօր արդեօք մեծ տօ՞ն մը ունին:

— Ո՛չ, մենք գիտենք անոնց տօնական օրերը: Ո՞վ գիտէ, նորէն ի՞նչ խաղեր կը պատրաստեն:

Կացութիւնը այսպէս կը շարունակուէր, անձկութիւն պատճառելով այդ անստոյգ վիճակով: Հրապարակին վրայ ոչ մէկ Հայ կ'երեւար: Կառավարութիւնը, իր մօտ հրաւիրելով քաղաքին երեւելիները եւ իւլէմաները, թելադրեց երթալ հայկական թաղերը, խօսիլ Հայոց առաջնորդին ու երեւելիներուն հետ, յորդորելու համար որ հրաժարին իրենց բռնած այս դիրքէն: Այս գիմումին հետեւանքը տեսնուեցաւ անմիջապէս: Հայերը բացին իրենց խանութները եւ վերսկսաւ բնականոն կեանքը:

Եւ սակայն Հոկտեմբեր 18ին չորեքշաբթի օր, դարձեալ փակ կը մնային Հայոց խանութները:

Քանի մը Թուրքեր, որոնք կ'անցնէին հայկական փողոցներէն, յանկարծ սպաննուեցան: Դէպքին վայրը փութացին ոստիկանական ուժերը, որոնց վրայ եւս կրակ տեղացին Հայերը: Շրջակայ գիւղերէն բազմաթիւ Թուրքեր կառավարչատուն եկան այդ օրը եւ ըսին.

— Մեր գիւղերուն մէջ կը շրջագային քանի մը Հայեր, որոնք զգուած են Լազի եւ հոճայի պէս: Ասոնք զանազան քարոզութիւններ կ'ընեն եւ կ'ըսեն թէ Բաբերդի մէջ Իսլամները ջարդուեցան Հայերու կողմէ, քաղաքը Հայոց ձեռքն է: Շատ յուզուեցանք, կացութիւնը իմանալու եւ մեր կեանքին փրկութեան համար ճար մը փնտռելու եկած ենք:

Հայկական թաղերուն մէջ այնքան շատցան հրացանաձգութեանները, որ իրական ճակատամարտի պատրանքը կուտային: Ի վերջոյ հայերը յառաջ խաղացին Իսլամներու փողոցներուն վրայ եւ հանդիպած Թուրքը կը սպաննէին կամ վիրաւոր գետին կը փռէին: Շրջակայ գիւղերէն հասած ժողովուրդը այլեւս մեծ թիւ մը կը կազմէր: Եւ ի վերջոյ Բաբերդ եւ շրջակայ գիւղերուն Թուրք ժողովուրդին ու Հայերուն միջեւ կռիւը փաղանգ սաստկացաւ եւ արիւն կը հոսէր ամէն կողմ:

Բաբերդի կոմիտէին կը հրամայէր Խաչատուրը, որ գնդապետի զգեստ հագած էր եւ իր փէտայիներուն գլխուն վերեւ կանգնած: Բաբերդի մէջ այդ ժամանակ իբրեւ կանոնաւոր զինուոր միայն մէկ կար: Վաշտը ամբողջական չէր: Խռովութիւնը զսպելու համար թէեւ աշխատեցաւ այս վաշտը, բայց չյաջողեցաւ, որովհետեւ քաղաքը համար վիճակ մը չունէր: Ընդհարումը հրոսակային կռիւի կերպարանք եւ քաղաքին զանազան անկիւններուն մէջ կը շարունակուէր:

Մօտակայ գիւղերուն մէջ եւս կանոնաւոր պատերազմ մը տեղի ունենար: Գիւղերէն քաղաք եւ քաղաքէն գիւղերը կը մեկնէին կամաւորները եւ Թուրքերը:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

7 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1719

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿԻՐԸ՝ ՆՈՅՆԻՍԿ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

Եթէ ուզէինք մէկ-մէկ մաղել Ա. Խանջեանի յայտնաւորքը, անսպառ նիւթ պիտի գտնէինք մէկ ամսուան համար։

Բանանք ուրիշ մէկ երեսը՝ մտքի չքաւորութեան և ժէզուիտական հաւատաքննութեան այդ վկայարանին։

Սկիզբէն մինչեւ վերջը, անաթեմաներ կը տեղան բոլոր ոչ-համայնավար հոսանքներուն՝ այլ մանաւանդ Դաշնակցութեան դէմ։ «կեդրոնացնելով կրակը դաշնակների դէմ, մենք ոչ մի դէպքում չպէտք է, սակայն, աչքաթող անենք մեզ թշնամի նացիոնալիստական միւս ուղղութիւնները — ռամկավարներին, մենշեւիկներին, ապեցիֆիկներին(դ. Անանունի հոսանք), սմենովեխականներին, մանաւանդ որ դրանցից ոմանք ձգտում են յարմարել նոր պայմաններին եւ մասսաների վրայ ազդելու նպատակով՝ գործադրում են նոր մեթոտներ (դաշնակցութեան քաչազնունիական վարիանտը): *Բայց, «պայքարի բոլոր զէնքերը առաջին հերթին պէտք է ուղղուած լինեն Դաշնակցութեան դէմ»։*

— «խայտառակ սխալ կը լինէր ամենափոքր չափով անգամ թերագնահատել դաշնակցութեան՝ որպէս հակայեղափոխական ֆրոնտի հեգեմոնի եւ ղեկավարի՝ վտանգը»։

Իսկ ատոր համար անհրաժեշտ է ոչ միայն անխնայ շարունակել կռիւը, այլ եւ կրակը նետել պատմութիւնը, եւ գրել նորը, «մարքսիստական»ը։

Հայաստանի կեդր. կոմիտէին քարտուղարն է որ կ՚ողբայ.

— « Անբնական է, բայց փաստ է որ մինչեւ այժմ մենք չունենք որեւէ լուրջ աշխատանք՝ պատմութեան դաշնակցական կոնցեպցիայի դէմ (ըմբռնում): Հասարակական (ընկերային) զարգացման մեր անանունական (դ. Անանուն) կոնցեպցիային չի հակադրուած պատմութեան զարգացման մեր կոնցեպցիան, ոչնչացնող քննադատութեան չի ենթարկուած դաշնակցութեան սոցիալ-պատմական կոնցեպցիան»:

Այս առթիւ, Ա. Խանջեան ուշադրութեան կը յանձնէ «խայտառակ երեւոյթ» մը.—

—*«Հոյակապ գործի մը», Մեծ Խորհրդային Հանրագիտարանին մէջ, «ինիցիալների (սկզբնատառ) տակ ծածկուած ինչ որ մարդիկ շարունակում են շփոթ ու մշուշ ցանել Դաշնակցութեան շուրջը»։*

Այդ մարդիկը գրած են եղեր, որ 1919ին, խորհրդարանի ընտրութեանց առթիւ, «Հայաստանի ժողովրդական զանգուածները իրենց ձայները 90 տոկոսը տուեր Դաշնակներուն»։

Ի՛նչ ոճիր։ Նոյն մարդիկը նոյն Համայնագիտարանին մէջ, խորհրդային ընթերցողին կը հրամցնեն «պատմական կեղծիք» մը, «հէնց Դաշնակների յօրինած» այն պատմութիւնը թէ «1905-1907 թուի յեղափոխութեան ընթացքում Դաշնակցութիւնը պայքար էր մղում ցարիզմի դէմ»։

Այս արդէն քրէական յանցանք է։ Եւ հակայեղափոխական։ Նման՝ Բորեանի պատմութեան, որ երեւան կը հանէ ընտրուարեան ապստամբութեան իսկական, հիմնական պատճառները։

Եւ ի՛նչ ըմբոստացուցիչ իրողութիւն, որ այս երկու գիրքերն ալ հրատարակութեան տուած է կեդրոնական Հրատարակչականը, Մոսկուան, առանց խորհուրդ հարցնելու Երեւանի...

Եզրակացութիւն,— պէտք է վառել այս բոլոր պատմութիւնները, եւ գրել նորը։ Պէտք է այս բոլորին հակադրել խորհրդային «կոնցեպցիա»ն։

Իսկ այս՝ ոչ միայն կուսակցական ճակատի վրայ, այլեւ ամբողջ Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան համար։

— «Մենք չունենք մինչեւ այժմ մարքս-լենինեան պատմական կոնցեպցիայով Հայոց պատմութեան ձեռնարկի ո՛րեւէ դասագրքի. չունենք Հայոց գրականութեան մարքսիստական պատմութիւնը. խորհրդային իշխանութեան 11 տարին Հայաստանում շօշափելի ոչինչ չտուեց այս ուղղութեամբ»։

Մէկ խօսքով, պէտք է նոր ի նորոյ գրել հայ ժողովուրդի պատմութիւն, գրականութեան պատմութիւն, դասագիրք, ձեռնարկ եւն,— բոլորն ալ՝ համաձայն Մարքս-Լէնինի աշխարհահայեացքին։

Եւ յետոյ, պէտք է ձեռնարկել «Հայաստանի գիտական ուժերի արմատական վերակառուցման»։ Պէտք է վերակազմել «Գիտական Ինստիտուտը» նոյնիսկ 1932ի սկիզբէն, որպէս «Մարքս-լենինեան ինստիտուտ»։ (կաճառ)։

Ու վերջապէս, պէտք է կազմակերպել «Հայաստանի կոմունիստական համալսարանը»։

Մէկը միւսէն «հարուածային» խնդիրներ, որոնք դրախտի պիտի վերածեն Հայաստանը... Մանաւանդ երբ դարմանուին անցեալ պակասներն ալ.

— « դեռ չենք կարողացել տեղից շարժել այնպիսի մի խնդիր, ինչպիսին է Մարքսի եւ Էնգելսի գործերի հրատարակումը եւ մասսականացումը (ժողովրդականացում): Լէնինի հայերէն հրատարակութեան գործը նոյնպէս դանդաղ է յառաջ գնում: Պարբերական ժուռնալների (Թերթ) հրատարակութիւնը գտնւում է նոյն անձոռնի վիճակում ինչ որ առաջ»։

Եւ այս բոլորը՝ «ջախջախելու» համար «Նացիոնալ-դեմոկրատական նախապաշարումները»։

Այս բոլոր մէջբերումներէն յետոյ ո՛րեւէ խորհրդածութիւն մեր կողմէ՝ պիտի նմանէր ջուր ծեծելու։

Մենք տուած եղանք պերճախօս պատկերը՝ «հայրենաշէն» գործունէութեան մը, եւ «պետական իմաստութեան»։

Կը մնայ աւելի սաստկացնել ծափերը՝ արտասահմանի մէջ՝ ուժգին աւելի եռանդով եւ «արագատեմպ» խայտան ու ոստոստէն Ծապլվարի նոր հերոսները։ Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԱՔՏՈՆԸԼՏԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Մաքտոնըլտ յաջողեցաւ վերակազմել դահլիճը։ Ներքին նախարարն է Հէրպըրթ Սէմուըլ, ելմտական Ն. Չէմպըրլէյն, իսկ Ճօն Սայմընի՝ յանձնուած է արտաքին նախարարութիւնը։

Ներկայ դահլիճը կը բաղկանայ 20 անդամներէ եւ երեք կուսակցութիւնները որ կը կազմեն կառավարական մեծամասնութիւնը, դահլիճին մէջ կը ներկայանան հետեւեալ թիւերով. — 11 պահպանողական, 5 ազատական, 4 ազգ.—աշխատաւորական։

Նոր դահլիճին բաղկացուցիչ տարրերը նկատի ունենալով, արդէն յայտնի կ՚ըլլայ թէ մաքսային դրութեան կուսակից կառավարութիւն մըն է որ կազմուած է.

Ելմտական նախարարը Չէմպըրլէյն կը պատկանի պահպանողական այն հատուածին, որ ընտրութիւններէն առաջ, կը պահանջէր որ երկրին հաւանութեան ենթարկուի մաքսատուրքի ծրագիր մը։

.˙. Սթերլինը, երէկ, կէսօրին կը բռնէր 96 ֆրանք։

Չինաճափոնական վէճը

ԵՐԿՈՒ ԿՈՂՄԵՐԸ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ

Ճափոնական երկու զօրագունդերու եւ 5000 չինական զօրքերու միջեւ, բուռն ճակատամարտ մը սկսած է Անկանչիի հարաւը։

Չինական զօրքերը որոնց կը հրամայէ զօրավար Մա Չան Շան կ՚աշխատէին գրաւել երկաթուղիի կամուրջը որ ձգուած է Նօննի գետին վրայ, 250 մեդր երկարութեամբ։

Համաձայն Խարպինէն տրուած հեռագրի մը, չինական զօրքերը կը նահանջեն խուճապով։

Կացութիւնը Կիպրոսի մէջ

Հոկտ. 22էն մինչեւ Նոյեմբերի սկիզբը, Կիպրոսի մէջ ձերբակալած են 400 անձեր։

Ըմբոստութեան ղեկավարներէն 4 հոգի եւս, որուն երկուքը անդամ օրէնսդրական ժողովին. ցկեանս աքսորուեցան կղզիէն։ Այս կերպով, աքսորուածներու թիւը կը հասնի 10ի։

Բոլոր քանդուած կամ վնասուած կամուրջները նորոգուեցան վնասը հասցնողներուն կողմէ։ Հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւններն ալ վերահաստատուած են։ Տակաւին որեւէ օրինական նոր խստութիւններու չեն դիմած իշխանութիւնները։ Խռովութեանց ընթացքին սպաննուածներու թիւն եղած է 6։

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Ընդդիմադիրներու պետը Պ. Ջալտարիս, խօսելով արտաքին նախարարին Պ. Միխալաքոփուլոսի յայտարարութեանց վրայ, ըսաւ թէ ճիշդ չէ որ յոյն կառավարութիւնը 1915ին մերժած ըլլայ Կիպրոսի դիմումը։ «Այս շրջանին, կառավարութիւնը միմիայն մերժած է մասնակցիլ պատերազմին, հաստատօրէն հաւատալով թէ Յունաստանի կենսական շահերը կը պահանջէին չեզոք դիրք մը բռնել հանդէպ համաձայնականներուն»։

«Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Երուսաղէմէն թէ Կիպրոսի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, ուր պաշարման վիճակ է յայտարարուած, գրգռութիւնները կը շարունակուին։

Աթէնքի թերթերը երկար մանրամասնութիւններով կը նկարագրեն Կիպրոսի դէպքերը, որոնց պատմութիւնները լըսած են կղզիէն եկած ճամբորդներէ։ Երկարօրէն կը պատմեն մանաւանդ Քիթիոն եպիսկոպոսին եւ երեսփոխաններու ձերբակալման պարագաները։ Կը հերքեն անցեալ շաբթուան այն լուրը թէ 15 Կիպրոսցիներ սպաննուած են կռիւներու ընթացքին։

Յունաստանի կաթոլիկ երիտասարդութիւնը եւ կաթոլիկ Յոյներու միութիւնը կոչ մը ուղղեցին աշխարհի կաթոլիկներուն, գլխաւորաբար Անգլիոյ կաթոլիկներուն, ըսելով թէ Կիպրոսցիներու պայքարը արժանի է միջազգային համակրանքի։

Պրիւնինկ կը ճառէ

Ի՞ՆՉ Է ԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Գերման վարչապետը Պրիւնինկ ճառ մը խօսեցաւ Պերլինի մէջ, կեդրոնի կուսակցութեան ղեկավար մարմնին առջեւ եւ ըսաւ թէ իր քաղաքականութեան նպատակն է «վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծել՝ ո՛չ թէ միայն գերմանիոյ մէջ, յանգելու համար հատուցումներու եւ կարճատեւ վարկերեւ հարցին մէջ՝ գերման ժողովուրդին համար տանելի լուծման մը»։

Պրիւնինկ որ մէկ ժամու չափ խօսեցաւ, յստակօրէն շեշտեց թէ մտքէն չանցնիր պատասխանել ծայրայեղ աջերու առաջարկներուն եւ խստօրէն քննադատեց կարգ մը գերման ղեկավար անձնաւորութեանց դիրքը: Ասոնք, անցեալ ամրան, գերման դրամատուններու տագնապի օրերուն, զգուշացեր էին միջամտելէ եւ որոնք, այսօր, չեն քաշուիր արտասահմանի մէջ դիրք բռնելէ գերման կառավարութեան դէմ եւ այս կերպով դաւելէ գերմանիոյ արտասահմանեան վարկին դէմ:

Գալով հատուցումներու հարցին, գերման վարչապետը շեշտեց թէ կարճատեւ վարկերու հարցը չի կրնար դէմ դրուիլ հատուցումներու հարցին, եւ թէ երկու հարցերը պէտք է քննուին միաժամանակ եւ նոյն ոգիով.

— *Պարտականութիւնն ունինք ըսաւ,այնպէս մը ընելու որ սկսող բանակցութիւններէն եւ խօսակցութիւններէն ելլէ գերման ժողովուրդին համար տանելի լուծում մը հատուցումներու հարցին մէջ եւ կարենայ ամբողջ աշխարհին տալ այն վստահութիւնը թէ հատուցումներու հարցը չպիտի վտանգէ համաշխարհային վարկի դրութիւնը։*

Պրիւնինկ յայտնելէ վերջ թէ այս ձմեռ, գերման ժողովուրդը նոր եւ ծանր փորձերու պիտի ենթանկուի ըսաւ.

—Քաղաքական ամուլ վէճերով չէ որ կառավարութիւնը պիտի նուիրէ իր ուժերը. Անոր ամենէն ստիպողական գործը պիտի ըլլայ արգիլել որ գերմանիոյ մէջ՝ քաղաքական հակամարտութիւնները այս ձմեռ չյանգին խռովութիւններու»:

Պուլկարիա համայնավարութեան դէմ

Համայնավար «Իւմանիթէ»ն կը հաղորդէ Սօֆիայէն ստացած իր հետեւեալ հեռագիրը.

— Ջեկոյցի մը մէջ, Սօֆիայի ոստիկանութիւնը կը հաղորդէ թէ երեւան հանած է «համայնավարական մեծ դաւադրութիւն մը»։ Այս պատրուակով, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հարիւրաւոր անձեր։ Բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարուեցան տուներու մէջ։

Ոստիկանութիւնը կը ծանուցանէ խմբական ձերբակալումներ Սօֆիայի մէջ թէ գաւառները։

Դատական նախարարը յայտարարեց մամուլին թէ կառավարութիւնը փաստեր ունի «բանուորական կոչուած կուսակցութեան ոճրային գործունէութեան մասին»։ Ասոր եւեւը կը ծածկուի իրօք, համայնավար կուսակցութիւնը։

Նախարարը յայտնեց թէ կառավարութիւնը պիտի հրաւիրէ վճռաբեկ ատեանը որ լուծէ բանուորական կուսակցութիւնը եւ ջնջէ անոր պատկանող երեսփոխաններուն իրաւասութիւնը։

Ոչ-յարձակման ծրագրին շուրջ

Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին կողմէ կազմուած յատուկ մասնախումբը որուն պաշտօն յանձնուած էր քննել Լիտվինովի կողմէ ներկայացուած տնտեսական ոչ-յարձակման ծրագիրը, իր վերջին նիստին մէջ լսեց Ռուսիոյ ներկայացուցիչ ին Սոքոլնիքովի պատասխանները, իրեն ուղղուած հարցումներուն: երեք մտքով հարցումներ ուղղուած էին իրեն նախորդ նիստին մէջ, իր զեկոյցէն յետոյ.— 1) ճշդելու համար՝ ծրագրին կարգ մը տրամադրութիւնները, 2) Ծրագրին սկզբունքներուն դէմ առարկութիւններ, 3) Ծրագրին ձեւին կամ եղանակին վերաբերեալ հարցումներ:

Իբր եզրակացութիւն իր զեկոյցին՝ Սոքոլնիքով առաջարկեց որ ծրագիրը յղուի խմբագրական յանձնախումբի մը, որ պիտի վերաքննէ բնագիրը, նկատի ունենալով վիճաբանութեան ընթացքին յայտնուած կարծիքներն ու տեսակէտները:

Այս առաջարկը դուռ բացաւ երկար վիճաբանութեան, որուն հետեւանքով որոշուեցաւ կազմել մասնախումբ մը որ բոլորին հաւանութեան արժանացող բանաձեւ մը պիտի փնտռէ, իբր եզրակացութիւն՝ յանձնախումբին աշխատանքներուն.

Նոր նաւթահորեր Իրաքի մէջ

Ծանօթ նաւթահանքերէն զատ, ուրիշ վայրերու մէջ ալ նաւթի հանքեր գտնուած ըլլալով, Իրաքի տնտեսական նախարարութիւնը բանակցութիւններ կը կատարէ գերման ընկերութեան մը հետ, զանոնք շահագործելու համար։

Անգլիական եւ ամերիկեան ընկերութիւններ իրենց առաջարկներով մրցում կը կատարեն գերման ընկերութեան։

Թուրքերը կը գործեն

Քանի մը օրէ ի վեր, գաղթային ցուցահանդէսին մէջ, այցելուներուն կը բաժնուի ֆրանսերէն գրքոյկ մը, «Նոր Թուրքիան» պատկերազարդ եւ վիճակագրական տեղեկութիւններով։

Ուրիշ խօսքով, Թուրքերը փրոփականտի ճակատին վրայ եւս անգործ չեն։

Փրոֆ. Եորկա Փարիզի մէջ

Ռումանիոյ վարչապետը Փրոֆ. Եորկա, որուն Պուքրէշէն մեկնումը հաղորդեր էինք նախորդ օր, Փարիզ հասաւ Հինգշաբթի առաւօտ: Կայարանէն զինքը դիմաւորելու գացեր էին Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը եւ Փարիզի ռումանական դեսպանը՝ եւ բազմաթիւ պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ ծանօթ անձնաւորութիւններ։ Փրոֆ. Եորկայի կ՚ընկերակցին իր կինն ու աղջիկը։

Ամերիկայի մէջ գործերը կը բացուին

Նիւ-Եորքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Միացեալ-Նահանգներու մէջ, ներկայիս կը նշմարուին առեւտրական կացութեան բարւոքման առաջին նշանները։ Ցորենին գինին բարձրացումը կը նկատուի լաւագոյն օրերու ազդարար նշանը, որովհետեւ արեւմտեան շրջաններու ագարակապանները պիտի կրնան դրամ հայթայթել Արեւելքի ճարտարագործներէն ապրանք գնելու համար։

Փիցպուրկի մէջ, հազարաւոր գործաւորներու աշխատանքի վերսկսիլը՝ նախատեսել կուտայ պողպատի ճարտարարուեստին բարելաւումը։

Անգլիոյ դրամական հաշուեկշիռը

Լոնտոնի մէջ հրատարակութեան տրուեցաւ Անգլիոյ Դրամատան հաշուեկշիռը։ 15 միլիոնի ձոլ ոսկիի վերջին վաճառումը՝ հատուցանելու համար ֆրանքօ-ամերիկեան փոխատուութիւնները առաջ բերած է ոսկիի պահեստին մէջ նշանակելի նուազում մը։ Պահեստը ինկած է 38 միլիոն 52,000 ոսկիի: Թղթադրամի շրջաբերութեան վրայ աւելցած է 2,825,000 ոսկի եւ այս կերպով շրջաբերութեան դրուած թղթադրամը բարձրացած է 350,856,932 ոսկիի։

Կը մտածուի մօտերս հրաւիրել խորհրդաժողով մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ Բրիտանական կայսրութեան զանազան երկիրներուն միջեւ հաստատել դրամական ոսկինիշը։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ ԵՒ "ՏԱՊԱԼՈՒՈՂ„ ԿՈՒՌՔԵՐԸ

I

Զարմանահրաշ բաներ տեսանք վերջին մի քանի շաբթուան ընթացքին։ Անակնկալներ՝ բրիտանական պատմութեան մէջ, այլեւ համաշխարհային ընկերվարական շարժման պատմութեան մէջ...

Մէկէն ի մէկ — ստերլինի գահավէժ անկումով — աշխարհի հզօրագոյն կայսրութիւնը՝ յայտնուեցաւ անդունդին ափը։ Մէկէն ի մէկ աշխարհի ամէնէն կարող ու ծաւալուն ընկերվարական կուսակցութիւնը պառակտեցաւ, երեսնամեայ սիրուած, մեծարուած պարագլուխը մերժուեցաւ իր միլիոնաւոր խնկարկուներէն, անցաւ պատնէշի միւս կողմը, թեւ թեւի պահպանողականներուն հետ, եւ հռչակուեցաւ ուխտադրուժ, դաւաճան... (Կը լսեմ նոյն մեղադրանքը եւ մեր սեփական շարքերուն մէջ)։

Շշմեցուցիչ բաներ եղան — անգլիասաքսոն բարքերու տեսակէտէն ալ՝ արտառոց, խորթ, Shocking! ...Ու դեռ շատ մելան պիտի թափի յարուցուած ժխորին շուրջ։

Վայրկեան մը թուեցաւ, թէ իրաւունք ունին Հէնտըրսըն, Կլայնս, Շօ, Գրէհէմ, Լէնսպրի եւայլն. ինչո՞ւ սեղանաւորները այդպէս սանձարձակ կը խաղան ժողովուրդի ճակատագրին հետ եւ ինչո՞ւ աղէտը դարմանելու համար կը կրճատեն միլիոնաւոր գործազուրկներու ամսականները, երբ կարելի էր առնել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները — կարելի է՞ր արդեօք — աւելի բախտաւոր դասակարգերէն...

Պարզուեցաւ, սակայն, որ սեղանաւորներու եւ պահպանողականներու դաւադրութիւնը անկայուն զրոյց մըն է — պարզեցին երկարօրէն Մակդոնալտ ու Սնօուդըն — եւ որ բանուորական ամսաթոշակի կրճատումն ալ անխուսափելի կարիք մըն է՝ ժամանակաւոր, վաղանցուկ՝ որուն հետ կը հաշտուէին ընկերվարական նախարարները, կանխելու համար աւելի ահաւոր չարիք մը, կատաստրոֆ մը, որ իր աւերիչ հետեւանքներով պիտի ծանրանար ամէնէն առաջ նոյն աշխատաւոր ընդհանրութեան վրայ...Հաշտուեցան կծկուած սրտով այդ ծանր զոհաբերութեան հետ երեք հինաւուրց հռչակաւոր ընկերվարական պարագլուխները,— Մակդոնալտ, Սնօուտըն եւ Թօմաս, վասնզի կը խորհէին։ որ ատենը չէ դասակարգային, քաղաքացիական վէճ ու աղմուկ յարուցանելու, երբ սնանկութեան արհաւիրքը կը հասնէր գահավէժ, կը խորհէին, որ ազգը համօրէն, ներդաշնակ, ընդհանուր զոհաբերութեամբ, միահամուռ ճիգերով պէտք է ծառանայ սպառնացող աղէտին առջեւ, որպէսզի դրսի աշխարհում վերականգնի վստահութիւնը դէպի անգլիական թղթադրամը, վարկն ու հմայքը, որպէսզի մեծ հայրենիքը շարունակէ թառած մնալ աշխարհի տնտեսական արժէքներու ռանդուղի գագաթներուն։ Հաշտուեցան, համակերպեցան երեք մարզուած յառաջամարտիկները, խորհելով նաեւ, որ սոցիալական ռէֆօրմներն ալ, (ընկերային բարենորոգում) իրենց ընկերային իտէալն ալ կրնան միայն իրականանալ շէն բարգաւաճ հայրենիքում եւ ոչ թշուառութեան ու ամայութեան մէջ։ Թշուառ, սնանկ երկիրները կը ծնին միայն Լէնին, — ստալինեան վիժմունքը...

Րէմզի Մակդոնըլդ դաւաճա՞ն... Allons donc!... Այդպէս կը պոռան կարմրաւուն խուժանավար Մէքստըններն ու Լէնսբըրիները եւ անոնց կը ձայնակցին շատերը, նաեւ ցամաքային երկիրներէն։

Հէնտըրսըն, ի պատիւ իրեն, չտարուեցաւ այդ պոռչտուքներով եւ նոյնիսկ պարտք սեպեց յայտարարել ժամուլի մէջ, որ Մակդոնըլդ կը գործէ շիտակօրէն, համոզումով, իր խղճի թելադրութեամբ։

Այս խառնակ օրերուն ընկերվարական վարչապետը քանիցս հրապարակաւ, ի լուր ազգի, թագաւորին ու ողջ աշխարհի ազդարարեց հպարտութեամբ որ վայրկեան մը իսկ չէ լքեր իր հաւատամքը, որ կը մնայ միշտ նուիրուած իրաւազուրկ ընդհանրութեան դատին,— դատ մը՝ որ իր յառաջատար գաղափարն է եղած 40 տարիէ ի վեր։

II

Ի՞նչ պաթեթիկ (որտառուչ) ճակատագիր —այդ մարդունը։ Յիշեցէ՛ք պատերազմի սկիզբը։ Յիշեցէք 1914ի օգոստոսեան այն օրը, երբ Անգլիան կը ծանուցանէր իր մուտքը արիւնոտ կրկէսին մէջ։ Ողջ երկիրը՝ սանած ռազմի թոհ ու բոհէն, մթնոլորտը՝ լեցուն հակագերման ատելութեամբ, ուռռա՜ներով ու անկցի՜ներով, եւ բրիտանական խորհրդարանին մէջ — չափի, կշռի, պաղարիւնութեան ու զգաստութեան այդ դարաւոր տաճարում— ծափերու խլացուցիչ որոտին մէջ, Ազգային Պատգամաւորութիւնը ողջոյն կ՚ուղղէր պատերազմի Մողոքին։

Labour Partyն ալ տարուեր էր յորձանքէն եւ կը պատրաստուէր ճամբելու Հէնդըրսընը ազգային կօալիսիօն—դահլիճը, —(խառն) պատերազմը վարող նախարարներու շարքը։

Մէկը նստած էր հոն, Աշխատաւորականներու կեդրոնում, մռայլ, անշարժ, սգաւոր։ Չէր տաքնար այդ խանդավառ ճիչերէն, դէմ էր պատերազմին, դէմ էր իր երկրի մասնակցութեան։ Նոյնինքն պարագլուխն էր —Րէմզի Մակդոնըլտ։ Միւս երկու կուսակցութեանց պետերը հերթով խօսեր էին, բերելով իրենց անվերապահ կողմնակցութիւնը պատերազմին։ Հերթը այժմ իրենն էր —Մակդոնըլտին, որ պետն էր աշխատաւորական հատուածին, Ոտքի ելաւ, արտասանեց քանի մը խօսք ընդհանուր լռութեան մէջ, բացատրեց մասնակցութեան աղետաւոր հետեւանքները, ապա ձգեց երեսփոխանի իր աթոռը, ձգեց նաեւ կուսակցութեան առաջնորդի պաշտօնը եւ հեռացաւ սրահէն։

Ամէն ոք կը գուշակէր, որ անոր ասպարէզը իսպառ, ընդմիշտ խորտակուած է... Նա դարձաւ ամէնէն անժողովրդական մարդը Անգլիոյ մէջ։ Մերժուած, հալածական։ Երկար ատեն չէր համարձակեր հրապարակ գալ, եւ օր մը, իր մէկ բանախօսութեան միջոցին, անգլիացի կիներն էին, որ ներս խուժելով յարձակեցան «Թուլամորթ», «դեր-խաղաղասէր» Րէմզի վրայ, որ հազիւ կրցաւ ազատիլ այդ կատաղի ամազոններու ճանկերէն, փախուստ տալով ետեւի դռնէն...

Բայց քանի մը տարի յետոյ, զանգուածները պէտք ունեցան անոր սրտին, տաղանդին ու դիւթիչ պերճախօսութեան, յետ կոչեցին զինքը եւ հասցուցին փառքի, հմայքի բարձունքներուն։ Րէմզի դարձաւ բրիտանական կայսրութեան վարչապետ, —զգայացունց, շշմեցուցիչ վերելք մը, նմանը գուցէ չտեսնուած պատմութեան մէջ։ Եւ ահա հին կուռքը վերստին տապալեցաւ նոյն քմահաճ զանգուածներու աչքին... Վասնզի չուզեց շողոքորթել ու խաղալ ամբոխային բնազդներուն վրայ, վարուեցաւ իբրեւ ճշմարիտ պետական մարդ, հասկցաւ, որ կան վայրկեաններ, երբ պէտք է դէն նետել կուսակցականի ծիրանին եւ առնել համազգային գործիչի պատմուճան... Կուսակցական պայքարը մղելու համար, նախ եւ առաջ պէտք է մարել հրդեհը, որով բռնուած է հայրենի տունը...

Նա աւելի հեռուն նայեցաւ և աւելի խորը տեսաւ քան իր հարիւրաւոր ընկերները, որոնք այսօր ջարդ ու փշուր թափուած են պարտութեան ճամբուն վրայ։ Զգաստ, հպարտ ժողովուրդը պատժեց բոլոր ծայրայեղները...

«Ի խա՜չ հան դաւաճանը» — կը գոռայ կոյր ամբոխը։ Իսկ Մակդոնըլտ առաջ կ՚երթայ, հոլովելով մեծ Դանտէի հրահանգը.

— Segui il tuo corso e lascia dir la genté.

«Այո՛, քալէ քո ճամբան եւ թող ըսեն մարդիկ, ինչ որ կ՚ուզեն»։

Եւ կը քալէ երէկուան անմրցակից պարագլուխը, վերստին հալածական մարգարէի ցուպն առած. թէեւ տակաւին վարչապետ, կ՚երթայ գուցէ երերալով — ստացած հարուածներէն — վիշտն ու դառնութիւնը սրտին մէջ, բայց կ՚երթայ, ինչպէս պատերազմի տխուր օրերուն, արիաբար կուրծք տալով հողմերուն, պարտքի հպարտ գիտակցութեամբ, առանց երբեք փախչելու ծանրագոյն պատասխանատուութիւններէ, առանց երբեք փնտռելու դիւրին ու սին ժողովրդականութիւն։

Հետեւեցա՞ք անոր ընտրութեան պարագաներուն։

Տասնեակ ընտրական շրջաններում խանդավառութեամբ պիտի ընդունէին վարչապետին թեկնածութիւնը, բայց նա ուզեց քուէարկուիլ զուտ բանուորական իր հարազատ շրջանին մէջ — Seaham։

Հասաւ բախտորոշ օրը։ Մրցումը կատաղի էր, 50,000է աւելի՝ ընտրողներու բազմութիւնը, որ կը ծփար ալեկոծութեան մէջ։ Որքա՜ն պրոպագանտ, ճիգ ու եռանդ էին թափեր հակառակորդները, որպէսզի ջախջախուէր ու սնէնար իսպառ, ընդմիշտ։

Կեդրոնական Մարմինը արդէն սեւցուցեր էր։ Եւ ահա կը հասնի վարչապետը, սրտատրոփ, անշուշտ, կը մտնէյ այն վայրին, ուր պիտի վճռուէր իր բախտը Անգլիոյ եւ ողջ քաղաքակիրթ աշխարհի յուզումնալից սպասումին մէջ։ Տեսարան էր...։ Ընտրողներու հոծ զանգուածը այնտեղ էր, խորապէս պառակտուած, եւ մինչ մէկ կողմէն անարգանքներու տարափ կը տեղար «ուրացողի» հասցէին ամբոխավար խումբերու շարքէն, միւս կողմէ մեծամասնութիւնը կ՚ողջունէր իր վաղեմի կուռքը սովորական ջերմ, զօրավոր բառերով՝

— Good old Ramsay!...

Դադրեցան թշնամական ցոյցերն ու պոռչտուքները եւ բազմահազար ժողովուրդի պատկառոտ ուշադրութեան մէջ, վարչապետը արտասանեց ինքնարդարացման իր ճառը։

Ու քիչ յետոյ կատարուեցան ընտրութիւնները եւ Մակդոնըլտ տարաւ յաղթանակը 29,000 ձայնով ընդդէմ — ո՛վ բախտի հեգնանք — իր աշխատաւորական «ուղղափառ» ընկերոջ, որ ստացաւ 23,000 ձայն։

Եւ ահա նորէն վարչապետ է նա՝ ուժեղ, հեղինակաւոր, ազգային խառն կառավարութեան մէջ, որ արդէն շօշափելի գործ մը տեսաւ շտկումի ճամբուն վրայ, վերացուց խուճապը, հանգստացուց աշխարհը, թէ դուրսը եւ թէ ներսը։ Մեղադրանքները, անտարակոյս, դեռ երկար ատեն պիտի լսուին աշխատաւորական շարքերէն՝ «դաւաճան», «անկարգապահ» leaderի հասցէին, բայց նա վաղ թէ ուշ պիտի վերագրաւէ իր դիրքը, ինչպէս եւ իր կուսակցութիւնը, որ պարտուեցաւ չարաչար, — բայց ոչ «լիդըր»ին յանցանքով։

Բրիտանական ժողովուրդը, որ հպարտ է իր հայրենիքով, լեցուն անոր փառայեղ անցեալով եւ որ չի սիրեր յախուռն թռիչքներ իր ընկերային - քաղաքական հոլովոյթին մէջ, — առանց ընաւ ալ թեքուելու, առանց Բօլդուինի դրօշը գրկելու, իր վերջին ընտրութիւններով ուզեց միայն՝ վերահաս տագնապի հանդէպ՝ ոյժ տալ ժամանակաւորապէս իր չափաւոր տարրերուն, տապալեց Հէնդերսընները եւ նուիրագործեց Մակդոնըլտի գործելակերպ... Այդպիսով անկարգապահութեան մեղադրանքն ալ — վերջինի նկատմամբ — կարծեմ թէ ... ջուրն ընկաւ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ՕԿԻՒՍԹ ՖՕՌԷԼ

ԸՆԿԵՐԱՍԷՐ ԵՒ ՄԱՐԴԱՍԷՐ

Օկիւսթ Ֆօռէլի բացասական դիրքը կրօնի հանդէպ, խթան մը եղաւ մարդկութեան ծառայելու դրական կերպով։ Իր հանրային գործունէութեամբ եւ ապրելու եղանակով ան՝ փաստօրէն ցոյց տուաւ նեղմիտ հաւատացողներուն քրիստոնեայ կամ ոչ, թէ «անկրօն», «անաստուած» մէկը ինչե՛ր կրնայ ընել մարդկութեան բարօրութեան համար,

Ֆօռէլի համար ճշմարիտ բարոյականը պէտք է անկախ ըլլայ բոլոր կրօններէն եւ դաւանանքներէն. ինչպէս բարձր ու մաքուր բարոյականը կրնայ զարգանալ բնազանցական կրօններէ անկախ եւ առանց եկեղեցիներու օգնութեան։

Ընկերային ասպարէզի մէջ Ֆօռէլի էն կարեւոր գործունէութիւնը անոր հակալքօլական վարդապետութիւնն է, Ըսինք արդէն որ իր վարած յիմարանոցին մէջ ալքօլի բացարձակ ջնջումով շատ մը մտային հիւանդներ բուժեց. ինքն իսկ հակալքօլական դառնալով, այդ շարժումին ամէնէն կատաղի ռահվիրաններէն մէկն եղաւ։

Բազմաթիւ են իր հիմնած հակալքօլական ձեռնարկները, ընկերութիւնները, եւ իր հրատարակութիւնները, որոնց մէջ գիտական կերպով կը հերքէ ոգելից ըմպելիներու օգտակարութիւնը. ընդհակառակն՝ Օ. Ֆօռէլ իր անձնական եւ կարգ մը պաշտօնակիցներու հետազօտութեանց վրայ հիմնուելով կը հաւաստէ թէ՝ ալքօլ պարունակող բոլոր ըմպելիներու նոյն իսկ դոյզն չափով գործածութիւնը կը տկարացնէ մեր աշխատելու կարողութիւնը եւ ընդունակութիւնը. իսկ չափազանցութեան պարագային՝ մարմնի զանազան հիւսուածներու, մասնաւորապէս ուղեղի, սրտի, լեարդի, ստամոքսի եւ երիկամունքի այլասերման պատճառ կ՚ըլլայ եւ մահը կը փութացնէ։ Երկար ուսումնասիրութիւններէ վերջ, Ֆօռէլ հաստատեց նաեւ «պլասթօֆթօրի»ի տեսութիւնը։

Ի՞նչ է «պլասթօֆթօրի»ն. ալքօլի ազդեցութեան տակ, մարդկային սաղմին այլասերումը. ալքօլամոլին սեռային բջիջները ենթակայ են ալքօլին թունաւորիչ ազդեցութեան ինչպէս ուրիշ հիւսկէններ։

Այս սաղմերուն թունաւորման արդիւնքը եւ ապացոյցը այն է որ ալքօլամոլներէն սերողները շատ անգամ ջլախտաւորներ, յիմարներ, գաճաճներ եւ մտքով անհաւասարակշիռ էակներ կ՚ըլլան։

Օ. Ֆօռէլի այս տեսակէտը նորութիւն մը, գիւտ մըն էր, միեւնոյն ժամանակ հաստատ կռուան մը հակալքօլական պայքարին համար։

1886էն համակիր հակալքօլական շարժումին՝ 1890ին կը մտնէ հակալքօլական խմբակցութեան մը մէջ ու մինչեւ իր մահը կաթիլ մը ոգելից ըմպելի չի գործածեր։ Ինք է որ կը հիմնէ Բարի Տաճարականներու անկախ եւ չէզոք կարգը (Ordre indépendant neutre des Bons-Templiers)։

Իր գաղափարները տարածելու համար Ֆօռէլ զանազան երկիրներ ճամբորդութիւններ ըրած է. յիշենք ի միջի այլոց ալքօլի գործածութեան դէմ իր կազմակերպած դասախօսութեանց շարքը 1910ին Ֆրանսա, Աւստրիա, Գերմանիա և Հունգարիա, յետոյ Պալքանեան երկիրներ, Պոլիս եւ Իզմիր։ Գրեթէ ամէն տեղ կը յաջողի Բարի Տաճարեաններու «Օթեակներ» հիմնել։

Քաջալերական է լսել զինք, երբ Հայերու մասին կը խօսի գովեստով. որովհետեւ իր բոլոր հիմնած Օթեակներէն, Պալքաններու մէջ եւ Թուրքիոյ մի քանի քաղաքները, Սերպ, Պուլկար, Յոյն, Հրեայ, Թուրք եւ Հայ, միայն այս վերջինները իրեն հաւատարիմ մնացին ու շարունակեցին իր գործը։

Իսկ իր կարծիքը Թուրքերու մասին, բոլորովին բացասական է, մանաւանդ այն ժամանակուան «Երիտասարդ Թուրքերու» մասին զորս բախտախնդիր եւ ստախօս կ՚անուանէ, եւ որոնք եւրոպական շպարին տակ կը ծածկեն գազանը։ (Անձամբ տեսնուած է Սուլթան Մէհմէտ Րեշատի ինչպէս նաեւ վարչապետ Հագգը փաշայի հետ, որոնց հանդէպ ոչ համակրանք, ոչ ալ վստահութիւն ունեցած է)։

Անհրաժեշտ է նկատել որ Ֆօռէլի բոլոր գործունէութիւնը իր զանազան ճիւղաւորումներով կը ձգտի երկու նպատակի ,— թեթեւցնել մարդկային անսահման թշուառութիւնը եւ նպաստել անոր բարօրութեան. արգիլել փտասերումը եւ նպաստել մարդկային ցեղի բարեսերման (eugenie). Ատոր համար անդուլ կռուեցաւ բոլոր վնասակար հաստատութիւններուն սովորութիւններուն եւ մոլութիւններուն դէմ։ Այդ նպատակու ան գրած է 1905ին հսկայ հատոր մը La Question Sexuelle որ թարգմանուած է քսանի չափ լեզուներու (եւ մասամբ հայերէնի)։ Այդ գրքին մէջ երկարօրէն կանգ կ՚առնէ սեռային հարցի բազմակողմանի երեւոյթներուն վրայ. կը ջանայ վերլուծել ու բացատրել անոր անկանոն ու ախտաբանական արտայայտութիւնները, կը թելադրէ առողջ ու անվթար պահել երիտասարդ սերունդը եւ ամուսնացնել զայն ապականութեանց շրջանակները չթեւակոխած։ Հակառակ Մալթուսի օրէնքին, Ֆօռէլ կը ցանկայ որ առողջ անհատներ ամուսնանան եւ զաւակներ ունենան, որքան կարելի շատ։ Ամուսնութեան նպատակը պէտք է ըլլայ ոչ միայն երկու ամուսնացող էակներու երջանկութիւնը, այլ մանաւանդ ապագայ սերունդի բարելաւումը։ Ֆօռէլի այս բովանդակալից հատորը լոյս տեսած է բազմաթիւ տպագրութիւններով, որոնց 10րդը 1922ին. իսկ անցեալ տարի իր զաւկին՝ տոքթ. Օսքար Ֆօռէլի աշխատակցութեամբ, լոյս տեսաւ վերջին տպագրութիւնը։

Իր ժամանակին մեծ աղմուկ հանեց La Question Sexuelleի հրատարակութիւնը։ Հակառակ նշանաւոր գիտնականներու լուրջ գնահատումին, շատեր «անբարոյական» մակդիրը դրոշմեցին անոր հեղինակին։ Որովհետեւ Ֆօռէլ յանդգնօրէն, թէեւ փափկանկատութեամբ կը նկարագրէ եւ կը պարզէ այն ինչ որ շատերու համար «խորհրդաւոր» պէտք է մնար։

Իր նպատակն է լուսաբանել[...]նել ընթերցողին, անոր առողջութեանն ու երջանկութեանը սատարել։ Ան կ՚ընդգծէ իւրաքանչիւրի պատասխանատուութիւնը, ու ամէն բանէ առաջ, յարգանք դէպի կին ու անոր կատարեալ ազատագրում, որովհետեւ համոզուած ֆեմինիստ մըն էր։ Այս գրքին մէջ է որ Ֆօռէլ կը յայտնուի իր ամբողջ բարոյական մեծութեամբ, իր ընկերային բարձր գաղափարներով. հոն նոր բարոյական մը կ՚աւետէ. աշխարհիկ, առողջ ու ճշմարիտ։ Ինչ կը վերաբերի դաստիարակութեան, Ֆօռէլ կողմնակից է նոր մանկավարժութեան ու «նոր դպրոց»ներու դրութեան. այսինքն, բարեփոխել ուսուցման եղանակները. ազատօրէն մշակել մանկան իմացականութիւնը, սիրտը եւ կամքը չթխմել անոր միտքը շատ մը անօգուտ ծանօթութիւններով, բառերով ու թուականներով։ Պէտք է յարգել մանուկը, անոր նախաձեռնութեան ոգին, դատողութիւնը եւ խղճի ազատութիւնը, ծնողքներ իրաւունք չունին մանկան կրօն պարտադրել. ան ազատ է ապագային իր ուզած կրօնը կամ մտածելակերպը ընդունելու։

«Պէտք է պատրաստել բարոյապէս, փիզիքապէս ու մտաւորապէս ուժեղ անհատներ, որոնք առանձին թէ հաւաքաբար, կարենան մեծագոյն չափով օգնել այս թշուառ մարդկութեան եւ սատարեն անոր երջանկութեան»։

Գ. ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ

ՀՐԱՆԴ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ԱԼԵԿՈԾ ԿԵԱՆՔԸ

ԻՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԵՒ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԹԱՑՔԻՆ.— ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ ԵՒ ԽՈՅՍ ԿՈՒՏԱՅ.— ԹՈՒՐՔ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ ԱԼ ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴԵՆ ԶԻՆՔԸ.— ՉԵԿԱՆ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼԷ ԵՒ ԿԸ ԲԱՆՏԱՐԿԷ ԵՐԵՔ ԱՄԻՍ.— ՅԵՏՈՅ Կ'ԱՐՁԱԿԵՆ ԵՒ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ։

ԽՄԲ.— Հրատարակելով ողբացեալ Ճանիկեանի մտերիմ ը[...] կամին այս նամակը, աւելցնենք թէ Յունաստանէն ալ, Հոկտ[...] 5ին մեզի ղրկուած էր նոյնքան իրազեկ անձի մը պատմութիւն[ը] վերջին ձերբակալութեան պարագաները, բայց դժբախտաբար ձեռքը չէ հասած։

ԹԱՒՐԻԶ, 24 Հոկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Նոյնութեամբ գրի առնելով Հրանդ Ճանիկեանի ընկերոջ Դ. Ա.ի պատմածները, կ'ուղարկեմ ձեզ։

— Կարդալով «Յառաջ»ի մէջ Թուրք մամուլի հրատարակութիւնները Հրանդ Ճանիկեանի անձնաւորութեան մասին, պարտք կը համարեմ որպէս Հրանդին մօտիկ ընկեր՝ յայտարարելու որ Անատոլուի գործակալութեան, «Միլլիյէթ»ի եւ միւս Թուրք թերթերու տուած տեղեկութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան եւ պարզապէս զրպարտութիւններ են Հրանդի հասցէին։

Թուրք մամուլը եւ ոստիկանութիւնը Քէմալի ու Ըսմէթի հրահանգներով առասպելական պատմութիւններ են ստեղծեր, թունաւորելու համար հանրային կարծիքը Հայերու եւ մասնաւորապէս Դաշնակցութեան դէմ։

Հրանդ Ճանիկեանը ոչ թէ Կէմլէյիկցի է ինչպէս կը գրեն Թուրք թերթերը, այլ Պարտիզակցի, 45 տարեկան։ Չքաւոր ընտանիքի զաւակ էր. ծնողները վաղուց էին մեռեր, միայն քոյր մը ունի, որ կ'ապրի խեղճ վիճակի մէջ։

1915ի տեղահանութեան եւ ջարդերու ժամանակ, Հրանդը կը մնայ [...] շարք մը կռուողներու (Թուրք, Յոյն, Ալպանացի եւայլն,) ե[ւ] բարձրանան լեռները եւ կը [...] կ'ունենան Թուրք չէթէներու [...] Համաշխարհային պատերազմի[ն] թացքին, 1917ին, Հրանդը իր [...] բակալուի եւ Պոլսոյ բանտ[ը] մնայ երկար ժամանակ։ Իր [...]կութեան շնորհիւ բանտէն կը [...]չի, իսկ իր ընկերներէն քան[ի] հոգի Պոլսոյ մէջ կախաղան կը [...]նեն։ Փախուստէն յետոյ, Հրանդը իր շուրջ կը հաւաք[է] [...]բոստ տարրեր եւ լեռ կը բ[...]նայ։ Իր հետապնդութեան պ[...] երբ կը տեսնէ իր հայրենակի[ց] խեղճ վիճակն ու կոտորածը, կը զայրանայ եւ անխնայ կը [...]նայ դէպի Թուրք պաշտօնէ[...] Եւ այդպէս մինչեւ դաշ[...] պետութեանց զօրքերու մուտ[...]լիս, Հրանդը իր ընկերներ[...] վնասներ կը հասցնէ։

Երբ դաշնակից պետութ[...] կը գրաւեն Պոլիսը, ան[...] բարձր հրամանատարութիւնը [...]դին պաշտօն կուտայ։

Պարտիզակի մէջ Ամե[...] Օգնութեան Կոմիտէն մեծ [...] մը բացած էր, խնամելով այ[...]

նի ջարդերէն ազատուած որբերը, մօտ 1500 հոգի։ Այդ որբանոցի պաշտպանութիւնը Անգլիացիները կը յանձնեն Հրանդին։ Հրանդ քաջութեամբ եւ քանի մը ընկերներով կը յաջողի մինչեւ վերջն ալ թէ որբանոցը եւ թէ Պարտիզակը ազատել Թուրք չէթաներու յարձակումներէն։

Այս մեծ ծառայութեան համար, անգլիական բարձր հրամանատարութիւնը Հրանդին շնորհակալութեան նամակ մը կուտայ։ Ասկէ զատ կը յանձնէ վկայական մը, որով իրաւունք ունէր շրջիլ դաշնակից բանակներու կողմէ գրաւուած վայրերը։ Թէեւ դաշնակից պետութիւնները գրաւեր էին Պոլիսը եւ անոնց իշխանութիւնը կը տարածուէր մինչեւ շրջանները, բայց Թուրք ոստիկանութիւնը յանկարծակիի բերելով Հրանդը, կը ձերբակալէ եւ տասը ոստիկաններու հսկողութեան տակ կը ղրկէ Իզմիր։

Այստեղ ալ Հրանդը ճարպիկութեամբ խոյս կուտայ իրեն ուղեկցող տասը ոստիկաններու ձեռքէն։

Դաշնակիցներու նահանջէն յետոյ, Հրանդն ալ իր հերթին կ'անցնի Յունաստան եւ ապա կը մեկնի Եգիպտոս՝ Գահիրէ։ Այստեղ կը մնայ գրեթէ վեց ամիս։

Հակառակ անգլ. կառավարութեան տուած խոստումներուն, Հրանդը չի մնար Եգիպտոս եւ 1925ին կ'որոշէ երթալ Հայաստան նախ՝ քիչ մը հանգստանալու եւ երկրորդ՝ թերթեւ տնտեսութիւն ստեղծելու։ 1926ին կը մեկնի Պաղտատ, մէկ տարի կը մնայ այնտեղ, եւ Իրաքի հպատակութեան թուղթ ստանալով, նորէն կ'անցնի Յունաստան։ Սակայն այդտեղ Հրանդը դառնութիւն կը զգայ, տեսնելով, որ իր վաղեմի ընկերները գործիք դարձած՝ ծառայութիւններ կ'ընեն եւ Հայերը կառավարութեան ձեռքը կը յանձնեն։ Եւ վերջնականապէս կ'որոշէ անցնիլ Հայաստան։

1930 յունուարին Յունաստանէն կը վերադառնայ նորէն Պաղտատ եւ ապա կ'անցնի Պարսկաստան՝ Թէհրան-Թաւրիզ եւ Ջուլֆայի ճամբով։ Փետրուարին կը մեկնի Երեւան։

Դեռ երկու ամիսը չլրացած, Թուրք լրտեսները լուր կ'առնեն անոր Երեւան գտնուելու մասին եւ անմիջապէս կը տեղեկացնեն Չեկային. հազար ու մէկ սուտ եւ շինծու պատմութիւններ փաթթելով Հրանդի վզին։ Չեկան ալ ըստ սովորութեան, առանց քննութեան կը ձերբակալէ Հրանդը եւ երեք ամիս Չեկայի նկուղներուն մէջ կը տանջէ, հարցաքննութիւններ կատարելով, սակայն որեւէ մեղադրանք չի կրնար բարդել անոր վրայ։ Միւս կողմէ գաղթականներէն շատերը որոնք ծանօթ էին Հրանդի կեանքին կը գիմեն Չեկային եւ վկայեն թէ վնասակար մարդ չէ։ Այդ բոլորէն յետոյ Չեկան կ'արձակէ Հրանդը։

Հայաստանի գաղթականութեան վիճակը եւ քաշած նեղութիւնները,

կը յուսահատեցնեն Հրանդը եւ կ'ուզէ հեռանալ. բայց օրինական ճանապարհով հնարաւոր չէր, քանի որ խորհրդային հպատակութիւն էր ընդունած։

Այդտեղ ալ Հրանդը երկար չի մտածեր եւ մէկ օր ինծ յայտնեց թէ արդէն իր փախուստի ճամբան գըտած է։ Ես ալ զգուած՝ խորհրդային կարգերէն, որոշեցի իրեն միանալ։ Բայց որոշ պատճառներով, մենք միասին չանցանք։ Նախ ես անցայ Պարսկաստան, ապա մէկ ամիս յետոյ՝ Հրանդը։

Մօտ տասը օր Թաւրիզ մնալէ յետոյ, Հրանդը գնաց Թեհրան եւ այնտեղ Իրաքի դեսպանին դիմելով, իր ինքնութեան թուղթը կը ստանայ եւ կ'երթայ Իրաք։ Այնտեղէն պիտի անցնէր Յունաստան եւ վերջնականապէս պիտի վերադառնար Եգիպտոս եւ հոն պիտի հաստատուէր։

Ք. ՍԱՐՈՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Լէնինական պետական թատրոնին տնօրէն Կ. Յովհաննէսեան հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ «Խորհ. Հայաստան»ի, թատերական եղանակին վերսկսման առթիւ.

— Այս տարուան խաղացանկին մէջ կան Կիրշոնի «Հաց»ը, Աֆինոգենովի «Սարսափ»ը եւ «Աչաղանը», Միկիտենկոյի «Պատւի գործը»։ Կան նաեւ հայ հեղինակներու գործեր, Թատերախաղեր գրած են Գ. Մահարի, Վաղարշեան, Հախումեան։

Լէնինականի թատրոնը թատերախաղերու ընտրութեան ժամանակ նախընտրութիւնը կուտայ պրոլետարական ստեղծագործութիւններու։ Այդ նպատակով ալ, թատրոնին կից կազմուած են խմբակներ, տեսակ մը աշխատանոց, պատրաստելու համար թատերախաղեր՝ պահանջուած ուղղութեամբ։ Ուրիշ գրական խմբակ մը, բանուորական ու գիւղացիական շրջանակներու մէջ, կը սարքէ երեկոյթներ։

Թատրոնին բեմավար նշանակուած է Վ. Աճէմեան, իսկ բեմադրութեան կ'օժանդակեն Գ. Մահարի եւ Գ. Սարեան։ Թատերագրերու պատրաստութեան կ'օժանդակէ նկարիչ Տերլեւ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հոկտ. 19ին կատարուեցաւ Երեւանի պետական թատրոնին 10րդ շրջանին բացումը, Վաղարշեանի «Օղակում» թատերախաղով։

Այս տարի կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուած են Երեւանի պետական թատրոնին մէջ։ Ընդարձակուած է մխարանը, բացուած է ընթերցարան մը, փոխուած է բեմին եւ ամբողջ շէնքին լուսաւորութիւնը, շինուած է թատերական արհեստանոց մը։

Բացման օրէն մինչեւ յունուարի 1ը պիտի ներկայացուին 5 թատերախաղեր 51 անգամ։ Այդ խաղերէն 3ը հին են, 2ը նոր։ Իբրեւ նոր խաղ, պիտի ներկայացուի Պագոդինի «Պոէմա կացնի մասին»ը, որուն նիւթը առնուած է Ռուսիոյ մետաղի անկախութեան համար մղած պայքարէն։ Պիտի ներկայացուի նոյնպէս վրացի գրող Կալաձէի «Խատիջէ»ն։ Բեմադրութիւնը պիտի կատարէ Թ. Սարեան։

Երեւանի պետական թատրոնը այս տարի հրապարակ հանած է 3500 բաժնետոմս, միայն հանդիսատեսներու համար։

Երեւանի պետական թատրոնը պատրաստած է նաեւ թատերական արուեստանոց մը, որ պիտի ունենայ 80 ուսանող եւ 3 դասարան։ Միւս կողմէ թատրոնին տնօրէնութիւնը որոշած է կատարելագործման ղրկել 2 բեմավար, 2 դերասան եւ 2 բեմայարդար։

Երեւանի պետական թատրոնը երբեմն շրջուն խումբեր կը ղրկէ գաւառները։ Այսպէս խումբ մը 20 օրուան մէջ շրջեցաւ Ղամարլուի, Դարալագեազի շրջանները, եւ Սահաինէն մինչ Ջուլֆա երկաթուղիին երկայնքը, տալով 80 ներկայացում։

ՇՐՋՈՒՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի Պետական Թատրոնին այս շրջուն թատերախումբը կը բաղկանար 13 հոգիէ։ Կազմին մէջ կային վաստակաւոր դերասաններ Արուս Ոսկանեան, Յասմիկ, Մ. Մանուէլեան, դերասաններ Վաղարշեան, Աւետիսեան, Սիւզան Գարագաշ, Օրինէ, Մարութեան եւ ուրիշներ։ Խումբը իր հետ տարած էր անհրաժեշտ թատերազարդերը։ Առաջին առթիւ ներկայացումներ տուաւ Դարալագեազի շրջանին մէջ, ուր մնաց 2 շաբաթ։

Այս շրջանին Քէշիշքէնդ, Բաշքէնդ, Օրթաքէնդ, Ղոյթուր, Մալիշկա, Այնազուր, Արփա գիւղերուն մէջ ներկայացուց «Ճեղքւածք»ը, որուն նիւթը առնուած է հաւաքական գիւղատնտեսութեան կեանքէն։ Թատերախումբը մեծ դժուարութիւններ կրեց, յաջողցնելու համար իր առաքելութիւնը։ Տեղ տեղ բեմ չկար, ուրիշ տեղ մը բեմը անյարմար էր, շատ անգամ փոխադրական միջոցները կը պակսէին։ Այսուհանդերձ ներկայացումներն անցան հափազանց խանդավառ։ Կարգ մը գիւղերու մէջ, ուր բեմ չկար երբեք, խումբը բացօթեայ կը խաղար։ Գիւղացիները ուրախութիւն կը յայտնէին, երբ դաշտէն դարձին, իրիկունը, բաց երկնքին տակ, իրենց պատեհութիւն կը տրուէր դիտելու իրենց գիւղատնտեսական աշխատանքներուն ներքին երեսները։

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՍԻԱՆԻ ՄԷՋ

Ղարաքիլիսայէն կը գրեն «Խ. Հայաստան»ի։—

Շինարարութիւնը կը շարունակուի փութով։ Սակայն եղանակը արգելք կ'ըլլայ յաճախ։ Մինչեւ 10 հոկտ. շինուած են 424 սենեակ։ Շուտով կ'աւարտի շինութիւնը ուրիշ 50 նոր սենեակներու։ Շինուած է 12 ախոռ, իւրաքանչիւրը 100 ձիու համար։ Շուտով կ'աւարտի նաեւ ուրիշ 8 նոր ախոռներու։ Շինուած են 11 դպրոց եւ 10 սենեակներ ընկերային հաստատութեանց համար։ Աւարտած է 29 դպրոցական սրահներու հիմնական նորոգումը։

Ախալթիանի մէջ կացութիւնը աւելի լաւ է, այլեւս պատրաստութեան արգելք մը չկայ, եթէ չխանգարուի եղանակը։ Վերջերս բաւական աղէկ փճացաւ օդին պատճառով։ Շինարարական ծրագիրը գործադրուած է 35 առ հարիւր համեմատութեամբ միայն, որովհետեւ բանուորներուն թիւը քիչ է, 264 հոգի միայն, մինչդեռ կը պահանջուի 1300 հոգի։ Փայտի պակասն ալ մեծ չափով կը խանգարէ շինութեանց թափը։

360,000 ՌՈՒԲԼԻ

Կարմիր Խաչի եւ Կարմիր Մահիկի միացեալ ընկերութիւններու Կեդր. Կոմիտէն, օգոստոս 3ին Զանգեզուրի աղէտեալ շրջաններուն վերաշինութեան համար տուած էր 480,000 ռուբլի։ Այժմ եւս կուտայ 360,000 ռուբլի, որպէսզի կառուցուին 2 հիւանդանոց, 11 մսուր (մանկանոց), 5 մանկական բուժարան, 5 բաղնիք, 4 հականեխարան, 1 լուացարան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ռուսական երկրաբանական արշաւախումբ մը Երեւան հասաւ, եւ անկից անցաւ Նախիջեւան, ուսումնասիրելու համար տեղւոյն երկրաշարժային նկարագիրը։ Յետոյ պիտի անցնի Սեւան, գիտական հետազօտութիւններ կատարելու։

⁂ Վաղարշապատի մէջ նոյեմբերի այս շաբթուն բացուած է բերքի տօն մը, խանգարելու համար, կրօնական տօները։ Գիւղացիները հրաւիրուած են մասնաւոր տաղաւարներու մէջ ցուցադրելու իրենց տարեկան հունձքը։ Բերքի տօնին առթիւ կազմակերպուած է նաեւ տօնավաճառ մը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ՎԱԼԱՆՍ, 4 նոյ.— Անգործներու թիւը կը բազմանայ։ Օրը օրին երբ «Յառաջ»ը կ'առնենք, «Երկու խօսք»էն յետոյ կը կարդանք «Ձայներ գաւառէն»ը եւ կը տխրինք իմանալով գործազրկութեան եւ տնտեսական տագնապի լուրերը։ Չորս օր առաջ վակոնի գործարանը եւս 85 բանուոր արձակեց, եւ շատ հաւանական է որ մօտերս բոլորովին փակուի, որովհետեւ P. L. M. ի ընկերութիւնը կը յայտարարէ թէ երթեւեկը հարիւրին 50 դադրած է, այնպէս որ վակոնները նորոգելու պէտք չկայ։ 3-4 ամիս առաջ ամէն օր 50-60 վակոն ներս կը մտնէր եւ նոյնքան ալ դուրս կ'ելլէր։ Այս գործարանին մէջ մօտ 150 հայ աշխատաւորներ կային, մնացեր են 8-10։ Անոնք ալ արձակուեցան վերջին պահուն։ Ուրեմն 150 բանուորներ գրեթէ բոլորն ալ անգործ ման կուգան, շատերը շաբաթներով իրենց ընտանիքները ձգեցին ու սկսան հեռաւոր վայրեր երթալ գործ մը ճարելու, բայց դժբախտաբար ճամբու ծախքն ալ վրայ տուին եւ յուսահատ տուն դարձան։

Այսպէս է նաեւ միւս գործարաններուն վիճակը մանաւանդ մետաքսի ճիւղը, որ ամէն օր ժամերը կը կրճատէ ու աշխատաւոր կ'արձակէ կամ դուռները բոլորովին կը փակէ։ Այսքանը գործերուն մասին։ Քիչ մըն ալ մեր թշուառներուն մասին խօսինք.— Վալանսը այս օր ունի աւելի քան 15 ընտանիք որ ամէն օր ուրիշի ձեռքերը կը նային որպէսզի պատառ մը հաց, քիչ մը աղ ու եղ տրուի։ Այսպիսիները ունէին միայն մէկ աշխատող ձեռք եւ հիմա ան ալ չկայ։ Գրած էի թէ պետական նպաստ չի տրուիր Հայերուն։ Վալանսի Ազգ. Միութիւնը ստիպուեցաւ աղերսագիր մը ղրկել քաղաքապետութեան, խնդրելով որ նկատի ունենան բազմանդամ անգործ ընտանիքներուն թշուառութիւնը։

Այս նամակին կը պատասխանեն թէ իրենք պարտականութիւն չունին օգնելու օտարականներուն եւ կ'առաջարկեն որ Ազգային Միութիւնը դիմէ Խնամատարութեան սնտուկին։ Ազգ. Միութիւնը անմիջապէս գրեց Խնամատարութեան Վալանսի ճիւղին։ 15 օր սպասելէ յետոյ աչա նամակ մը որով կը յայտնեն թէ նամակը նկատի առնուած է եւ կը խնդրեն իրենց հաղորդել անունները ոչ-սեփականատէր հայ անգործներուն։ Այս առթիւ Ազգ. Միութիւնը ձեռնարկեց արձանագրութեան։ Այստեղ կ'արժէ ըսել որ Ազգ. Միութիւնը փրկարար դեր կատարեց, եւ կը յուսանք որ ալ աւելի օգտակար միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, մեր թշուառ հայրենակիցներու հոգը մեղմացնելու համար։

Ն. Թէպօեան

ՏԱԳՆԱՊԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 2 նոյեմբեր.— Այստեղ ալ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ։ Չէ մնացած նախկին եռուզեռը. երկու երեք տարի առաջ գաղութը մօտ 1200 հոգի կը հաշուէր ներկայիս շատ մարդ չէ մնացած։ Կառաձոնի թէլի գործարանը որ 4000-5000 գործաւոր կ'աշխատցնէր ներկայիս այդ թիւը իջած է 1200ի։ Թէեւ ժամերու կրճատում չկայ առայժմ, բայց անորոշութիւն միշտ կը տիրէ։ Անցեալները 12 հոգի գործի առին։ Ժողովուրդը երբ լսեց այս օրական 40-50 անգործներ սկսան հաւաքուիլ գործարանին առջեւ բայց ամէնը այս եղաւ։ Յաջորդ շաբթուն 7 հոգի ճամբուեցան։ Այսպէս գրեթէ ամէն օր մէկով երկուքով կը ճամբուին։

Ժանորի թէլի գործարանն ալ իր գործաւորներուն գրեթէ կէսը արձակած է, եւ մնացածը շաբաթը 4 օր կ'աշխատին. պզտիկ յանցանք մը գործողը անմիջապէս դուրս կը նետեն։

Պէյմօնի մետաքսի գործարանը մինչեւ այսօր գործադրկութիւն չէ ունեցած, ընդհակառակն երբ միւս գործարանները կը հանէին, ասիկա կ'ընդունէր։ Այս շաբթուընէ սկսեալ շաբաթը 5 օր կը բանեցնէ։

Քառուշուի գործարանը որ մէկ տարի առաջ շինուեցաւ, ներկայիս երկու հարիւրի մօտ գործաւոր ունի։ Ամէն շաբթու քանի մը հոգի կ'առնէ. բայց ամէն շաբթու ալ կը ճամբէ։ Վերակացուները այնքան խիստ են որ շունչ առնել չեն տար։ Աշխատանքը ծանր են։ 200-250 քիլօնոց անիւներ կան, գործաւորները կը ստիպեն որ վերցնեն, եթէ ոչ կը ճամբուին։ Այս պայմաններուն մէջ, գործաւորը կը ստիպուի հաշիւը առնել ու մեկնիլ։

Ունինք 7-8 ամսուան գործազուրկներ, զաւակի ընտանիքի հայեր։ Քաղաքապետութիւնը ոչ մէկ սանթիմ կը վճարէ. քանի քանի անգամներ դիմած են. Քաղաքապետը պատասխանած է թէ մեզի հրաման մը չկայ օտարներուն դրամ վճարելու։

Հ. Յ. Դ. «ՕՐ»Ը

Փոն տը Շէրիւի, 4 Նոյ.— Դաշնակցութեան Օրուան հանդէսը տեղի ունեցաւ «Օթէլ տը Ֆրանս»ի սրահին մէջ։ Սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։ Բեմը զարդարուած էր Դաշնակցութեան դրօշակով եւ յեղափոխական նկարներով։ Բեմին երկու կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։

Նախագահը բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ օրիորդներու եւ պարոններու կողմէ, որոնք բուռն ծափերու արժանացան։ Օրուան բանախօս ընկ. Աղաբէկեան պարզեց թէ ինչ պայմաններու մէջ ծնունդ առաւ Դաշնակցութիւնը եւ ներկայացուց անոր կատարած դերը ազատագրման պայքարին մէջ։

Ենթակոմիտէն գրադարանի ծախսման համար հաւ մը աճուրդի դրած էր եւ քիչ ժամանակուան մէջ կոկիկ գումար մը գոյացաւ։ Նաեւ ներկայացուեցաւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը «Երկու խուլերը»։ Դերակատարները գնահատանքի արժանացան իրենց յաջողութեամբ։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Թղթակից

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Այսուհանդերձ, կազմակերպու-…եան պարտականները չեն կրնար …օրէն առաջ ճամբորդել։ Ինչո՞ւ …շտօնական ոստիկանութիւնը կը …մերժէ անցագիր տալ ՄՆՅԿի …ոտ գործ ունեցողներուն։ Ինչո՞ւ …հրաման կը ստանայ ձերբակա-…լու Մակեդոնացիներ, լուր կու-…ւ անոնց որ պահուըտին։ Բացա-…ութիւնը դուք տուէք։ Ես կը փու-… ձեզի ուրիշ բաներ ալ գիտ-…

…հա, օրինակ՝ Պ. Ք…։ Սոֆիայի …կալուածատէր է. Մակեդոնա-… Կազմակերպութիւնը իրեն …ած է 200,000 լեւայի։ Սակայն, …կ'երդնէ անոր առաքինութիւն-…

— Կը վախնա՞ք։

— Ո՛չ, պարո՛ն, չեմ վախնար, …անք ունիմ։ Առաջին անգամ …թիւնն ընդունեցի հաւաքի-…

— Ինչէ՞ կը նմանէր։

— Խորամուխ աչքեր, կարծես թէ 6 օրէ ի վեր մեռած ըլլար, երկար մազեր։ Վախցայ. վճարեցի 100 թղթադրամ։ Ստացագիր մը տուաւ, կանոնաւոր ստացագիր մը։ Կարծեցի թէ ալ կրնամ հանգիստ ըլլալ։ Վեց ամիս վերջ, կրկին եկաւ։ Վիճեցայ, լացի, ստորագրեցի 100 հազար լեւայի մուրհակ մը։ Անցեալ ամիս նորէն եկաւ։ Իրօք ըսի իրեն, հարուստ էի, գէշ գործեր ըրի, ալ բան չունիմ։ Ըսաւ ինծ թէ կոմիտէն գիտէր որ 300,000 լեւա ունիմ իմ հաշւոյս՝ դրամատան մէջ։ Ճիշդ էր։ Ըսի թէ այս դրամը եւ՛ բոլշեւիկութիւն էր ապրուած ապրանքներու եւ թէ կոմիտէն գլխ պիտի փճացնէր, եթէ նոյնիսկ 10,000 առնէր այդ գումարէն։ Հրամանը բացարձակ էր։ Ստորագրեցի 100,000ի մուրհակ մը, եւ յետոյ խորտակուեցայ։ Վեց օր վերջ, այս պարոններոն ներկայացուցիչը կրկին դուռս ափ կ'առնէր։ Արդէն ձեռքերս կը միացնէի պաղատագին, երբ ան ըսաւ ինծ.— Կոմիտէն քննութիւն կատարեց քու մասին։ Շիտակ ըսած ես։ Երեք հարիւր հազար լեւան քեզ չէր պատկաներ արդէն։ Ձենք ուզեր որ անպատուուիս։ Ինծ վերադարձուց վերջին հարիւր հազարի թղթադրամները։

Եւ ի պատիւ մարդոց ամենէն ազնուականին, երգեցինք երախտագիտութեան երգը։

Սակայն այս պահուս, Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը խառնշտկուած է։ Մարդ մը անհաւատ, անօրէն, ագոռ մարդ մը սահած է անոնց շարքերէն ներս։ Շինած է կոմիտէին կեղծ կնիքը եւ զայն կը շահագործէ, յանուն «Ազատութեան կամ Մահուան» արիւնելով խեղճ Հրեաները։ Զզուելի գայթակղութիւն մը, որմէ կատաղած է ամբողջ յեղափոխական կազմակերպութիւնը։ Այնպէս որ խաբեբային վիզը երկար ատեն չպիտի մնայ առանց փողկապի։ Ա՛հ, բայց, ո՛չ։ Առտու մըն ալ թշուառականը պիտի օրօրուի Կուբա-Ճումայայի մէջ, լեզուն դուրս ինկած եւ ցուցանակ մը փորին վրայ.— «Յանուն Հանրային բարոյականին»։

ԱՆՈՆՑ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հապա անո՞նց արդարութիւնը։ Կարելի չէ Սոֆիայի կեդրոնի կըտըրիճներուն պէս՝ հինգ հարիւր կորիճներ ձեռքի տակ բռնել, ամբողջ նահանգի մը մէջ, կարելի չէ իր օրէնքը յարգել տալ, եթէ մարդ իր տրամադրութեան տակ չունենայ հաւատաքննիչներ, դատաւորներ, դատարաններ, ոստիկանութիւն, դահիճներ։

Գործունէութեան այս երկու դաշտերուն մէջ, Մակեդոնիա եւ Սոֆիա, Մակեդոնական կազմակերպութիւնը ունի անողոք նժար մը։ Նախ որ, այս յեղափոխականները սկզբունքի մարդեր են։

Ջուր կը խմեն, ոմանք բուսակեր են եւ երբ կին մը անցնի, իրենց աչքերը վար կ'առնեն։ Ձեմ պարսաւեր զիրենց, կը նախանձիմ անոնց։

Մակեդոնիոյ մէջ, բարքերը աւրուած չեն։ Բայց, այդ բաւական չէ։ Այս պարոնները կ'ուզեն անկասկածելի ըլլալ։

Իրենց պահանջներուն գլուխը կ'արձանագրեն հոգիի մաքրութիւնը եւ մարմնական հաճոյքներէ հրաժարումը։

Սուտը, կեղծաւորութիւնը, պարծենկոտութիւնը, գինովութիւնը, շուայտութիւնը, շռայլութիւնը, հրազէնի գործածութիւնը, այս բոլորը արգիլուած է։

— Հրազէնի գործածութի՞ւնն ալ, բացագանչեցի, Բայց դուք էք որ իրենց կուտաք։

— Հրազէնները, պատասխանեց, բարոյականի ուսուցիչս, շինուած չեն ընտանեկան պէտքերու համար։ Վառօդը եւ գնդակները շատ թանկարժէք առարկաներ են, մսխուելու համար խենթութիւններով։

— Ուրեմն, եթէ սպաննեմ անհաւատարիմ կինս, պիտի կախէ՞ք զիս։

— Այո՛։

— Բայց, եթէ մէջտեղէն վերցնեմ Փրոթոկէրոֆի կուսակից մը կամ, աւելի լաւը, սերպ զօրավար մը, գլխ պիտի վարձատրէ՞ք։

— Հասկցած էք։

Պարկեշտութիւնը, խոնարհութիւնը, համեստութիւնը, ընտանիքի պաշտամունքը, մերձաւորին հանդէպ սէրը, այս առաքինութիւնները, որքան ալ բնական ըլլան, չեն դադրիր պարտադիր ըլլալէ։

— Մերձաւորին հանդէպ սէ՞րը, ըսի, քիչ մնաց որ ինծի ալ հաւատացնէք։ Ոչինչ բանի մը համար, մարդը հոգին կը յանձնէք։ Շիտակ է եւ յանկարծ կը մտածեմ թէ Կազմակերպութեան հակառակորդ մը, կամ աւելի, Սերպ մը, թերեւս մերձաւորներ չեն։

— Հասկցեր էք։

Կիներուն արգիլուած է գոհարեղէն կրել։ Մարգարիտները կամ թանկարժէք քարերը աղբանո՞ց։

(Շար.)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Լ Ի Ո Ն

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը
կը նախագահէ՝ Ընկ. Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ
կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ԶՈՒԼԼԵՐԵԱՆ
գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ ընտիր նուագախումբ
երգ, մեներգ եւ արտասանութիւններ
Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

Ն Ի Ս

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar «Cigale»ի սրահին մէջ:
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

Ռ Օ Մ Ա Ն

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Ա Լ Ֆ Ո Ր Վ Ի Լ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, ՍԻՆԷՄԱ եւ անակնկալներ
կը խօսի՝ ընկ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Մ ո ւ տ ք 3 ֆ ր ա ն ք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբի կողմէ
Դաշնակցութեան օրուան առթիւ
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Սալ Ժաքմարի մէջ 81 Րիւ տը Փարի, Սարսէլ:
կը խօսին՝ ընկերներ Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ և ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ
Երգ, արտասանութիւն, ընտիր ճազպանտ, ճոխ պիւֆէ
Այրերու համար 5 ֆրանք, կիներու 3 ֆրանք
Հաղորդակցութիւն կառ. տիւ Նորէն 7.30, 8.13, 10.25, իջնել Սարսէլ Սէն Պրիս կայարանը:

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սինէմա փալասի մէջ
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

«ՄԵՆՔ»Ի ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

Նոյեմ. 14 Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին Mutualitéի Salle Nի մէջ, երկրորդ յարկ, métro Մօպէր-Միւթիւալիթէ:
Նիւթ՝ «յետ-պատերազմեան սերունդի հոգեբանութիւնը» կը խօսի Պ. Զարդեան, ընթերցում եւ արտասանութիւն՝ Նշան Պէշիկթաշլեանէ, Գ. Գեղարքունիէ, Ռ. Զարդարեան, եւայլն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ»ի խումբը ղեկավարութեամբ դերասան
Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ-ՋԻՎԱՆԻ
ԱՇՈՒՂ-ՂԱՐԻԲԸ
օփերէթ 5 արար, 7 պատկեր
15 Նոյեմբեր, կիրակի գիշեր, ժամը 8.30ին
SALLE DES SOCIÉTÉS SAVANTESի մէջ
8 Rue Danton, Paris (6), Métro St. Michel et Odéon
Արեւելեան երաժշտութիւն ղեկավարութեամբ Թաթոսի ԺՕՐԺի, վերջին արարի հարսանիքի տեսարանին Տէր եւ Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ կը պարեն «կովկասեան պար»:
Տոմսերու գինները՝ 20, 15 եւ 10 ֆրանք
կը ծախուին բոլոր ծանօթ վայրերու մէջ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Մարսէյլ, Գործ.— 893:
Սարսէլ, Ներկ.— 70:
Լիոն, Խ. Պ.— 100:
Փարիզ, Մ. Ա.— 35:
Վիէն, Յ. Մ.— 140:
Տէսին, Յ. Պ. 35:
Մարսէյլ. Մ. Ծ.— 35:
Մոնթրէօյլ, Փաթ.— 35:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա.Ե.Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 241 Rue J. J. Rousseaud: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Յ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆԻ
"ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՔԱՐՏԷՍ,, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Մեծադիր եւ բազմագոյն այս քարտէսին շուրջը կ'երեւին պատմ. եւ ներկայ Հայաստանի հայրենի տեսարանները, կենդանիները, հանքային հարստութիւնները, Հայերու թիւը աշխարհի զանազան մասերուն մէջ, Հայաստանի ազգութիւնները (47 տեսակ), ծնունդի, մահուան եւ աճումի քաջալերական թիւերը, լեռներու բարձրութիւնը, լիճերու եւ գետերու մեծութիւնը, փնտռուած քաղաք մը անմիջապէս գտնելու նոր սիսթէմ մը, Վանի, Կարնոյ, Խարբերդի եւ Կիլիկիոյ նահանգներուն աշխարհացոյցները առանձինն, Նոր-Արաբկիր, Նոր-Խարբերդ, Նոր-Մալաթիա, Նոր-Սեբաստիա եւ Նուպարաշէն եւ անոնց տուներուն ու բնակչութեան թիւերը, հին ու նոր Հայաստանի մասին աշխարհագր. բաւական լայն տեղեկութիւն՝ աշխարհացոյցի երկու կողմի լայն լուսանցքներուն վրայ եւ այլ հետաքրքրական տեղեկութիւններ: Այս բոլորը պայմանադրական նշաններով եւ մանրանկար պատկերներով:

Ահա քարտէս մը, որուն վրայ կարելի է ժամերով զբաղիլ եւ Հայու հոգին հրճուեցնող նիւթ ու տեսարան գտնել: Քարտէսը մը աւելի ԳԻՐՔ մըն է ան՝ փոխարէն շատ ոչինչ դրամի: Շատ աժան ըրի, որպէսզի ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ հատ մը գնէ անկէ: Մեծութիւն՝ 76×86, գին՝ 6 ֆրանք, ճամբու ծախք՝ 75 սանթիմ, Ամերիկա՝ 50 սէնթ, Անգլիա եւ գաղութներ՝ 1.50 շիլին, այլուր՝ 8 ֆրանք: Դիմել հեղինակին H. BABESSIANի, 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy-le-Roi, (Seine), France կամ «Յառաջ»ի:

Բ Ա Ց Ա Ր Ձ Ա Կ Ա Պ Է Ս Կ Ա Ն Խ Ի Կ

Հայերու ուշադրութեան

Լարօզի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վաճառելի սենեակներ, դիւրամատչելի գիներով:

Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով:

Գործի վարպետ գործաւորուհիներուն ալ միշտ գործ կրնամ հայթայթել տեղւոյն մէջ:

Դիմել՝ ԳԷՈՐԳ ԱՎԱՆԸՉԵԱՆԻ, Gamp. de Tours. (La Rose) Marseille.

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ

մեկնումի պատճառաւ վարձու կը տրուին բանուկ փողոցի վրայ խանութ մը, պայլ 4 տարի, վարձք 3400: ինչպէս նաեւ յարկաբաժին մը՝ 3 լուսաւոր եւ օդաւէտ սենեակներ, փողոցի վրայ, խոհանոց, մուտք, արդուզարդի սենեակ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, վարձք՝ 1500: խանութին եւ տան համար րրփրիզ՝ 25000 ֆրանք:
դիմել՝ Պ. Մուրատեանի, 119 Rue Pelleport, փարիզ (20):

Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ր Ա Ռ

Վիէնի Քրիստափոր խումբի ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին խաժակ Ակումբին մէջ: կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Արթին Ալթունճեան կամ Սարաֆեան 25 տարեկան իր եղբօր Կարապետի կողմէ: Վերջին անգամ տեսնուած է Մակեդոնիոյ մէջ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին. Mr. G. Altouvadjian, H.K. Home La Gaudinière, La ville-aux-Clercs, Loir-e Cher.

— Ալաշկերտի Ղարաքիլիսէէն տիկին Եսթէր Մարգարեան՝ (հօր անունը Յունան) որ այժմ Պուլկար կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին, Թորգոմ Աւետիսեան Մարգարեան, որ կը կարծուի ըլլալ Մարսէյլ կամ Պէյրութ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել հետեւեալ հասցէին.— Տիկ. Եսթէր (Յունան) Մարգարեան, Պոկորետի փողոց թիւ 18, Պուրկազ (Պուլկարիա):

ԿԸ ԳՆԵՄ կօշիկի նորոգութեան եւ ֆինիսաժի Սինկէր մեքենաներ: Դիմել՝ Գարակէօզեանի, 3 Route Stratégique, Chatillon, Seine.

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԾԱԽՈՒ ԱԳԱՐԱԿ

Ծախու է Կարտանի Փիւի-Պիվէրի մօտ մէկուկէս հէքթար (15000 քառ. մէթր) տարածութեամբ ագարակ մը՝ ճամբու վրայ: 2 սենեակ, ախոռներ, Ջրհոր, Ջորիներ, այծեր, հաւեր, նապաստակներ, ագարակի վերաբերեալ ամէն տեսակ գործիքներ, 800նոր տնկուած որթատունկեր, 40 պտղատու ծառեր, ցորեն ցանուած արտ, մաս մըն ալ պարտէզի տեղ, դիւրամատչելի գին: Դիմել նոյն ագարակին տիրոջ՝ Osguian Hovaguimian, Cabanon'Deller, quartier Colanvier, Gardanne, Bouche-du Rhône.

EMPIRE մեթրօ-Հօշ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. ու փորխի: Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն:
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

La Cité (Լա Սիթէ) ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ ԿԵԱՆՔԻ, ԱՐԿԱԾԻ եւ ՀՐԴԵՀԻ դէմ: Մարսէյլի մէջ միակ ներկայացուցիչն է Պ. Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ: Նախ քան ձեր ապահովագրելը անգամ մը դիմեցէք Պ. Փափազեանի խորհուրդին: Ամէն տեսակ դիւրութիւն վճարման համար:
Հասցէ՝ 40 Rue la Canabière, MRRSEILLE.

TANNERIE DE LA DEULE

S. A. R. L. au Capital de 315,000 francs
9 rue Charlot, PARIS (3) — Tél. Arch. 05—86
Directeur-Gérant LEON BABONIAN

ԿԱՇԻԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հայ կօշկակարներուն.— Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան. քուրօն (կռնակի մաս) Ա. կարգի շէն, քիլօն 32, Բ. կարգի 26, եւ Գ. կարգի 22 ֆրանք:
Թալօնի համար քոուբօն, էքառ՝ քիլօն 14 ֆրանքէն:
Հայ marchand forainներուն.— Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար կտրուած կէս նրբաններ եւ թալօն՝ քիլօն Ա. կարգի 30, Բ. կարգի 26, Գ. կարգի 22 ֆրանք:
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ՝ 9 rue Charlot, Paris
Métro République et Hôtel de Ville

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ

վերաբացած է իր գրասենեակը փարիզի մէջ
վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար
Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille
18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)
խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ
ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Դպրոցական գիրքեր Այբբենարան 1, քերական 2, ... սաբեր այբբենարան 6, Լուսաբեր Ա. Բ. Գ. Դ. 8, 10, 12, 14, Թանգարան Հ. եւ Զ. Ասատուր, տարրական Ա. Բ. 6, 8, Միջին Գ. 10, Դ. եւ Ե. տարի 12, Թուաբանութիւն Ատրունի տարրական 8, միջին 15, բարձրագոյն 25, Զրուցատրութիւն 2.50, 5, 8, 10, Հայերէն նամականի 15, բառարաններ ֆրան. հայ. 10, 30, 75, հայ. ֆրան. 15, 60, 100, երգարաններ 40, 30, 15, 10 ֆրանք:

Թատերական գիրքեր Տիկինը կը ննջէ 3, Դեղին ձեռնոց 4, Խէչօին Թուղը 2.50, Եօթանասուննոց փեսացուն 2.50, Մարդս կատարեալ չէ 4, Շատախօսփրինը 3, գաւաթ մը թէյ 3, Գառնուկը 3 ֆրանք:

Պահանջեցէք ամէն տեսակ գիրքեր եւ պիտի գտնէք ամէնէն աժան եւ ԱՆՄՐՑԵԼԻ գիները:

Դիմել՝ Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

18.— ԲԱԲԵՐԴԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Եւ սպանութիւնները կը շարունակուէին նաեւ ճամբաներուն վրայ: Զինուորները շուարեր մնացեր էին: Որո՞ւ հասնէին, ո՞ր կողմի խռովութիւնը զսպէին: Քաղաքին մէջ ընդհարումը տեւեց վեցուկէս ժամ: Յանկարծ հրդեհն ալ սկսաւ: Բարեբախտաբար կարելի եղաւ մարել, այրելէ յետոյ միայն 8 տուն: Իրիկուան դէմ, զինուորներուն հազար տեսակ զոհողութիւններուն եւ նեղութիւններուն գնով կարելի եղաւ զսպել խռովութիւնը: Հրապարակը լեցուած էր սպանեալներով ու վիրաւորներով: Զինուորներն ու ոստիկանները բազմաթիւ նահատակներ ձգած էին: Թուրք ժողովուրդը ձգած էր 17 սպանեալ եւ 22 վիրաւոր, իսկ Հայերը՝ 505 սպանեալ եւ 72 վիրաւոր: Ահա այսպէս արիւնով զսպուեցան Բաբերդի խռովութիւնները:

19 — ԽՆՈՒՍԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Երկու ամիսէ ի վեր Խնուսի Հայերը տուրք չէին ուզեր վճարել: Կը ծաղրէին հարկահաւաքն ու ոստիկանները, նոյնիսկ սպառնալիք կը կարդային անոնց: Ու երբ դեռ կը շարունակուէին Երզրումի եւ Բաբերդի կռիւները, Խնուսի մէջ ևս կոմիտէն գլուխը ցցեց եւ փորձեց գործադրել ծրագիրը, զոր պատրաստեր էր ապստամբութեան համար:

Խնուսի մէջ կը բնակէր Շէյխ Հայտար էֆէնտի անունով անձ մը: Աշիրէթները, Քիւրտերը, նոյնիսկ Թուրքերը խոր յարգանք ցոյց կուտային այս անձին, իբրեւ սուրբ մարդու: Կոմիտէճիները սպաննեցին այս մարդը, որ կը վայելէր ամէնուն յարգանքը եւ աշխարհի գործերուն հետ որեւէ կապ չէր պահեր: Սպաննելէ յետոյ զայն, մարմինը բզիկ բզիկ ըրին, անդամները փրցուցին նետեցին: Այս դէպքը ժողովուրդին մէջ սարսռալի տպաւորութիւն մը ձգեց: Կոմիտէճիները նոյն օրը սպաննեցին նաեւ Եուսուֆ աղան, զոր այնքան կը սիրէին աշիրէթները: Այս երկու շատ յարգելի անձերուն նահատակութիւնը, գլխակներուն փեռեկտումը, որ կատարուած էր մէկ օրուան մէջ, ընդհանուր յուզում պատճառեց եւ Իսլամները այնքան գրգռեց որ կատղեցուց բոլորը:

Երբ կառավարութիւնը միջոց կը փնտռէր խաղաղեցնելու այս գրգռութիւնը, Համիտիէ հեծելազօրաց գունդին հարիւրապետներէն Խալիլ Աղա յուզուած ու խռովուած, կը ներկայանայ կառավարչատուն: Իրեն կը հետեւէին բազմաթիւ զինեալ մարդիկ: Խալիլ աղա, չկարենալով զսպել իր արցունքը, կը հեծկլտար.

—Սիրելի աղջիկս, Բէյհանը, եւ հարսս փախցուցին «խընզըր» կոմիտէճիները: Հիմա ո՞վ գիտէ, այս գծրախտները ի՞նչ վիճակի մէջ կը գտնուին, ո՞ր անիծեալ, գարշելի եւ ապականած սրիկային գրկին մէջ կուլան ու կ'ողբան: Ո՞վ գիտէ, ո՞ր աղտոտ Հայուն վաւաշոտ զգացումները խաղաղեցնելու գործիք դարձան: Սակայն ես վրէժ պիտի լուծեմ: Այս խայտառակ մարդոց անխղճապարտ գործերուն կարելի չէ այլեւս հանդուրժել:

Կառավարութեան պաշտօնատարները եւ ներկայ բազմութիւնը բոլորն ալ մասնակցեցան Խալիլ աղայի վիշտին: Եւ յուզումը հասաւ իր ծայրագոյն աստիճանին: Այլեւս բան մը չէր յարձակիլ հայկական թաղերուն վրայ եւ գետին փռել բոլոր Հայերը: Սակայն կառավարական պաշտօնեաները այս գերագրգիռ վիճակը խաղաղեցնելու համար խօսեցան պէտք եղած ձեւով եւ ժողովուրդը հանդարտեցուցին, Խալիլ աղան ալ մխիթարեցին:

Եւ ահա հայկական թաղերէն փէտայի մը եկաւ, տարճանակը ... պեց հաւաքուած այս բազմութեան վրայ: Վիրաւորուեցան քանի մը ... Այլեւս գործը գործէն դուրս ելած էր, եւ սուրերն ալ մերկացան:

Երկու հակառակորդ տարրերը դէմ դիմաց ելան, իրարու խառնուեցան: Ընդհարումը տեւեց միայն 10 վայրկեան, որովհետեւ կայսեր թիկնապահներէն Տաքիր փաշա, որ Երզրումի ապստամբութիւնը զսպելու համար ... չեւ այդ կողմերը եկած էր, հասաւ միջդ ատենին եւ զատեց երկու կողմերը, որոնք իրարու արիւն կը քամէին:

Այս կռիւի ընթացքին Թուրքերէն 6, Հայերէն 32 հոգի սպաննուած էին: Եւ սակայն գիւղերուն մէջ ընդհարումը տեւեց 3 օր: Երկու կողմէն աւելի քան 300 սպանեալ ձգած էին: Կարգ մը գիւղերու մէջ թալան տարուած էր:

Տաքիր փաշայի հրամանով, անմիջապէս յանձնախումբ մը կազմուեցաւ հաստատելու համար զանգատողներուն կորուստները եւ վերադարձնելու համար կողոպտուած հարստութիւնները: Բոլոր աւարը այսպէսով վերադարձուեցաւ իրենց տէրերուն: Այն կոմիտէճիները, որոնք ասդին անդին ցրուած էին, ձերբակալուեցան եւ Բաբերդի մէջ կազմուած պատերազմական ատեանին յանձնուեցան:

Արդէն ոչ միայն Բաբերդի, այլ Երզրումի եւ Տրապիզոնի մէջ ալ կազմուած էին, այդ ժամանակ, պատերազմական ատեաններ: Սակայն, պատերազմական ատեաններու տուած մահավճիռները անմիջապէս գործադրուելով հանդերձ, Պալատը իր քիթը խօթեց մինչեւ այստեղերն ալ: Արդ, որ բազմաթիւ մահապարտ խառնակիչներ կայսերական ներման արժանացան եւ ազատ արձակուեցան, որպէս զի անգամ մը եւս թրքական հողին մէջ խռովութիւն յարուցանեն:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
8
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931
8 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1720

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ "ՊԱԼԻԼԱ„ՆԵՐԸ

Սեւ շապիկի հոտ կուգայ բառէն։ Բայց չնախապաշարուինք։

Եթէ Մուսոլինին Իտալիոյ պատանիները կը կազմակերպէ իր իշխանութեան փառքին եւ վաղուան արշաւներուն համար, մենք ունինք աւելի տարրական հոգեր,— փրկել պատանի սերունդը։ Փրկել՝ թէ իրենք իրենց եւ թէ վաղուան համար։

Մենք յաւակնութիւն չունինք հարիւր հազարներ համախմբելու միեւնոյն դրօշին տակ, կազմելով կարգապահ եւ ամբողջ խումբեր։ Իտալիան պետութիւն մըն է։ Անկախ երկիր եւ քառասուն միլիոն ժողովուրդ։ Կրնայ միլիոնաւոր պատանիներ կապել միեւնոյն գաղափարին, եւ պետական օրէնքով։ Մեր տարագիր բազմութիւնները այնքան տարտղնուած են, որ հրաշք պիտի ըլլար նոյնիսկ հինգ հազար պատանիներ համախմբել միեւնոյն գաղութին մէջ։

Բայց, ունինք շատ մը հնարաւորութիւններ։ Կը բաւէ որ ընդունինք պահանջին արժէքը։

Կը բաւէ որ ըմբռնենք, թէ բոլորին ճիտին պարտքն է կարելի եղածին չափ շատ պատանիներ համախմբել եւ կազմակերպել։

Պետական երկու տարբեր վարչաձեւեր, երկու «դիկտատուրա»ներ,—խորհրդայինը եւ սեւ շապիկաւորը, բաւական չհամարելով իրենց կարգուսարքէն բխած բոլոր կազմակերպութիւնները, մասնաւոր աշխատանքներ կը թափեն պատանիներու եւ երիտասարդներու վրայ։ Միլիոններ կը ծախսեն, միլիոններ կապելու համար տիրապետող գաղափարին։

Խորհրդային իշխանութիւնը կը պարծենայ իր «պիոնէր»ներով, իսկ Մուսոլինին՝ իր «պալիլա»ներով։

Առաջինը ունի, տակաւին, իր «կոմսոմոլ»ները, իսկ երկրորդը՝ ամբողջ ցանց մը երիտասարդական կազմակերպութեանց։

«Պիոնէր»ները (ռահվիրայ) սկաուտներն են= արիներ։ «Կոմսոմոլ»ները՝ երիտասարդ համայնավարները. իսկ «Պալիլա»ները՝ պատանեկան միութիւնները։

Սակայն. բացատրութեան ձեւերը չեն որ կը հետաքրքրեն մեզ, այլ իրականութիւնը։ Ոգին։

Ուրեմն, ամրապէս կազմակերպուած պետութիւններ, երկու սպառազէն եւ անյաղթ հսկաներ բան-գործ ըրած են համախմբել պատանի սերունդը։ Իսկ մե՞նք։ Ո՛րքան աւելի ծանր պէտք է ըլլայ մեր պարտականութիւնը, քանի որ ոչ միայն երկիրէ երկիր ենք նետուած, այլ եւ չունինք ամուր գետին, հաւաքական գոյութեան համար։

×

Բարեբախտաբար, գիտակցութիւնը չէ որ կը պակսի, եւ ունինք բազմազան կազմակերպութիւններ՝ նոր սերունդի,— պատանեկան, երիտասարդական, մարզական, լսարանական եւն.։

Ու կը դիտենք որ վերջերս աւելի արթնութիւն եւ գործունէութիւն կը տիրէ։

Լայն արմատ բռնած են Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնները Ֆրանսայի, Յունաստանի եւ Սուրիոյ մէջ։ Միւս գաղութներն ալ ունին կազմակերպութիւններ՝ համաձայն տեղական պայմաններուն։

Անցեալ հոկտեմբերին, Փրովիտէնսի մէջ (Մ. Նահանգներ), «Ապրիլեան Սաներ»ու նախաձեռնութեամբ, գումարուեցաւ ժողով մը, որուն կը մասնակցէին ուրիշ երեք երիտասարդական Միութիւններ։ Ինչպէս կը տեղեկանանք, մասնակցողները համաձայնութեան եկած եւ միացած «Ապրիլեան Հայորդիք» անունին տակ։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին, բայց կը թուի թէ ասոնք ալ Ամերիկայի Պատ. Միութիւններն են։

Առ հասարակ, այս կարգի միութեանց մէջ մեծ տեղ կը բռնեն չափահասները, 20 — 25 տարեկան երիտասարդներ, որոնց առջեւ բաց են ուրիշ կազմակերպութեանց դուռներն ալ։

Եթէ այստեղ չենք խօսիր Զ. Ո. Մ.ի, մարզական եւ ուրիշ կազմակերպութեանց մասին, պատճառն այն է որ. կ'ուզենք արծարծել նոր խնդիր մը, 14 — 20 տարեկան պատանիները ընդհանուր կապով մը կապելու հարցը։

Կ'առաջադրենք շատ լայն կազմակերպութիւն մը, — պարզապէս պատանեկան միութիւններ, ազատ ձգելով իւրաքանչիւր խմբակցութեան նախասիրութիւնները։

Արդ, մենք ունինք Հ. Յ. Դ. Միութիւնները, բայց անոնք ո՛չ իսկ հարիւրին հինգն են իւրաքանչիւր գաղութի պատանի սերունդին։

Անկարելի՞ է գտնել ձեւ մը, հայ պատանիներու ընդհանուր կազմակերպութեան մը, որուն մասնակցէին Ե'ւ կուսակցական Ե'ւ մասնագիտական (մարզական-արիական) Միութիւնները։

Այժմ եղած զանազան միութիւնները, համագումար հազիւ մէկ-երկու հազար անդամ կրնան հաշուել։ Մինչդեռ տասնեակ հազարներ են պատանիները, բոլորովին կտրուած հայկական կեանքէն, նետուած՝ համայնակուլ յորձանքին մէջ։ Մէկ խօսքով՝ դատապարտուած ստոյգ այլասերման։

Ինքնապաշտպանութեան պայքարին մէջ, ամէնէն խոցելի ճակատը կը ներկայացնէ պատանի սերունդը, երախաներէն յետոյ։

Ինչ որ եղած է մինչեւ հիմա, կը պարտինք իրենց, պատանիներուն, կամ մասնաւոր նախաձեռնութեանց։

Բայց, հատիկները կը բաւե՞ն թումբ կանգնելու։

Զարժե՞ր միտք յոգնեցնել քիչ մըն ալ այս ուղղութեամբ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երուսաղէմի իսլամական համագումարը

Գահիրէէն «Թան»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Եգիպտոսի մէջ բուռն վիճաբանութեանց տեղի տուած է հնդիկ պետ Շէվքէթ Ալիի եւ Երուսաղէմի միւֆթիին նախաձեռնութեամբ, յառաջիկայ ամսու ընթացքին, Երուսաղէմի մէջ գումարելի իսլամական համագումարի հարցը։ Գլխաւորաբար, երկու հարցեր ուշադրութիւն կը գրաւեն։ Մէկ կողմէ՝ խալիֆայութիւնը։ Միւս՝ կողմէ Երուսաղէմի մէջ իսլամական համալսարանի մը հաստատումը։ Ամէնէն առաջ, Եգիպտոսի մէջ, չեն ընդունիր որ երբ այս երկիրը նկատուած է իսլամական քաղաքակրթութեան գլուխը, զինքը շահագրգռող հարցեր վիճաբանութեան դրուին եւ կարգադրուին առանց իր մասնակցութեան։ Միւս կողմէ, խալիֆայութեան հարցը որ առենին մէջտեղ դրուած, բայց յետոյ յետաձգուած էր կարգ մը քաղաքական պատճառներու բերումով, որոնք նման հաստատութեան մը ստեղծումը անպատեհ կը դարձնէին, չի կրնար յանձնուիլ վիճաբանութեանց քմահաճոյքին, երբ կարգ մը քաղաքական խմբակցութեանց շահերն ու կիրքեր ալ դեր պիտի կատարեն։

Խոր շարժում մը կ'ուրուագծուի Գահիրէի մէջ, ընդդէմ Եգիպտոսի մէջ գոյութիւն ունեցող համալսարանին նման, հաստատութեան մը ստեղծումին, քանի որ անոր թաքուն, եթէ ոչ բացայայտ նպատակը պիտի ըլլայ կը կարծուի, խորտակել Գահիրէի իսլամական համալսարանին դարաւոր հեղինակութիւնը։ Կարգ մը շրջանակներ ակնարկութիւններ կ'ընեն թէ, եթէ Երուսաղէմի մէջ, համալսարան մը հաստատուի, ուրիշ տեսակի փրոփականտ կարելի չպիտի Եգիպտոսի մէջ։ Էլ Ազհարի (իսլամական համալսարանը) ուսանողները չորեքշաբթի օր ցոյցեր ըրին Թանթայի եւ Զակազիկի մէջ եւ տնշուշտ, կ'ենթադրուի, փրոփականտի նպատակով է որ Երուսաղէմի Միւֆթին Ամին էլ Հիւսէյին, Գահիրէէն հոն էր գացեր։

Ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները

Բոլշեւիկեան թերթը «Իզվեստիա» Լիտվինովի Էնկիւրի այցելութիւնը կը նկատէ իբր թուրքեւխորհրդային բարեկամութեան արտայայտութիւն մը, հիմնուած կատարեալ վստահութեան վրայ։

— Տնտեսական անկախութեան համար մղուած ներկայ պայքարին մէջ, կը գրէ բոլշեւիկեան օրկանը, Թուրքիա կրնայ ամբողջովին վստահիլ Խորհրդային Միութեան համակրութեան վրայ, ինչպէս էր այն պահուն, երբ թուրք ժողովուրդը պատերազմական ճակատներու վրայ կը կռուէր ընդդէմ կայսերապաշտներուն»։

Կիպրոսի դէպքերը եւ Յունաստան

Յունաստանի վարչապետը Պ. Վենիզէլոս յայտարարեց լրագրողներուն թէ կը մերժէ մամուլի միջոցով պատասխանել ժողովրդական կուսակցութեան պետին կողմէ կատարուած քննադատութեանց, Կիպրոսի դէպքերուն առթիւ, յոյն կառավարութեան բռնած բացարձակ չէզոքութեան հանդէպ։ Սակայն, իրեն կը վերապահէ խորհրդարանին առջեւ՝ կառավարութեան տեսակէտը պարզելու իրաւունքը։

Միւս կողմէ. ի պատասխան Պ. Ջալտարիսի յայտարարութիւններուն, 1915ին, Անգլիոյ կողմէ Կիպրոսը Յունաստանի տրուելու պայմաններուն մասին, յոյն արտաքին նախարարը մամուլին յայտարարեց թէ, օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտնելով որ այն ատեն, յունական կառավարութիւնը մերժած էր այդ առաջարկը, ուզած էր իրողութիւնը հաստատել, առանց հինցած վէճ մը վերարծարծելու մտադրութեան։

Աթէնքի թաղապետական խորհուրդը արտօնեց քաղաքապետը, որ դիմէ Լոնտոնի Լորտ-քաղաքապետին եւ խնդրէ անոր օժանդակութիւնը որպէս զի ի նպաստ Կիպրոսի՝ Անգլիա կրկնէ այն «ազնուական վերաբերմունքը», որով Յոնիական կղզիները միացան Յունաստանի։

Համայնավարները Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկարիոյ մէջ, համայնավարական գաղտնի կազմակերպութեան մասին քննութիւնները առաջ կը տարուին, շահեկան իրողութիւններ երեւան հանուած են։ Համայնավար կեդրոնական կոմիտէի անդամներէն մէկն է Քոֆարճիեւ, որ անձնասպան եղաւ ձերբակալուած պահուն, կրակելէ յետոյ ոստիկանին վրայ, երբ իրեն կ'ազդարարէր անձնատուր ըլլալ։

Հաստատուած է թէ Քոֆարճիեւ պաշտօն սաանձներ էր գաղտնի կազմակերպութեան ցանցերը հաստատելու։

Գրաւուած թուղթերուն մէջ կը գտնուին գաղտնի թղթակցութեանց բանալի մը, ինչպէս նաեւ համայնավար Միջազգայինի հրահանգները՝ Պուլկարիոյ, Գերմանիոյ, Սպանիոյ եւ Լեհաստանի մէջ, կարմիր փրոփականտի մտալուտ ուժեղացման համար։ Ոստիկանութիւնը ձեռք անցուցած է նաեւ գաղտնի կեդրոնական կոմիտէին ելեւմուտքին վերաբերեալ թուղթեր։

Համայնավար «Իւմանիթէ»ի տեղեկութեանց համաձայն, ձերբակալուած պուլկար համայնավարներուն թիւն է 260 եւ թէ այնքան տանջանքներու կ'ենթարկուին որ շատերը կը նախընտրեն անձնասպան ըլլալ։

Համայնավար կեդրոնական կոմիտէի գանձապահը Խրիստօ Տրակիեւ ինքզինքը կախած է բանտին մէջ։

Ոստիկանութիւնը արգիլեր է Քոֆարճիեւի հրապարակային յուղարկաւորութիւնը։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ 1915—16Ի ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

ՏԱԿԱՒԻՆ ԱՆԹԱՂ ՄՆԱՑԱԾ ՈՍԿՈՐՆԵՐ ԿԱՆ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ՄԷՋ...
(Այս լուսանկարը «ՅԱՌԱՋ»ի համար քաշուած է 1931 սեպտեմբերին, Տէր Զօրի մէջ):

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ հաղորդուած վիճակագրութիւնը կը յայտնէ անգործներու յաւելումը եւ վերջին թիւը զգալի կերպով կը գլէ 1930-31ի անգործութեան առաւելագոյն թիւը (51,800) որ արձանագրուած էր անցեալ ապրիլին։

Հոկտեմբեր 31ին, երբ նպաստընկալ արձանագրուած անգործներու թիւն էր 56,121, որոնց 10,050ը կիներ։ Այս թուականէն մէկ շաբաթ առաջ, արձանագրեր էինք 51,654, ուրեմն մէկ շաբաթէն միւսը՝ 4467ի յաւելում մը։

Անցեալ տարի նոյն շրջանին, անգործներու թիւն էր 1663։

Փարիզի նահանգը միայն կը համրէ 35,050 անգործ. 19281 Փարիզ քաղաքը, մնացեալը արուարձաններուն մէջ։

Ֆրանսայի մնացեալ նահանգներուն մէջ, արձանագրուած անգործներու թիւն է 21,071։

1930-1931ի տագնապին սկզբնաւորութենէն ի վեր, անգործներու թիւը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.— Յուլիս 25ին՝ 856,— Նոյեմբեր 29ին՝ 4893,— Դեկտ. 27ին՝ 11,952,— 31 յունուար՝ 28,536,— 28 փետրուար՝ 40,766,—28 մարտ՝ 50,815, — 25 ապրիլ՝ 49,958,— 30 մայիս՝ 41,339,— 27 յունիս՝ 36,237,— 25 յուլիս՝ 35,916,— 29 օգոստոս՝ 37,673,— 26 սեպտ. 38,524, իսկ վերջին թիւը 31 հոկտեմբեր՝ 56,121։

Հնդկական խռովութիւնները

Քաշմիրի մահարաճային դիմումին վրայ, Եամմու հասած անգլիական զօրագունդէ մը զատ, կը սպասուի նաեւ ուրիշ զօրագունդի մը որ պիտի գայ Փէնճապէն։

Եամմուի մէջ, հնդիկ մահմետականներու կողմէ կատարուած յարձակման մը ընթացքին, սպաննուած են 8 հնդիկներ եւ նոյնքան մահմետականներ. բազմաթիւ շէնքեր աւարի եւ կրակի տրուած են։

Քաշմիրի հողերը մտնող անգլիական զօրախումբերը, մասամբ, մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցան մահմետական բնակչութեան կողմէ։ 750ի չափ անձեր ձերբակալուեցան, մեծ մասը կը պատկանին աւազակախումբերու, որոնք հակառակ ոստիկաններու հսկողութեան յաջողեր էին ներս մտնել։

Չինեւճափոնական վէճը

Խարպինէն տրուած լուրի մը համաձայն, մանչուրիական զօրախումբերը, որոնք օգնական ուժ էին ստացեր, պարտութեան մատնեցին Նոննի գետին հիւսիսը գտնուող ճափոնական ուժերը։ Ճափոնցիները կը նահանջեն։

Իսկ Թոքիոյէն, ճափոնական աղբիւրէ տրուած լուրերու համաձայն, Չինացիները ուժեղ յարձակում մը կատարած են եւ թիւի ուժով, նահանջ պարտադրած ճափոնցիներուն։ Նախորդ օր, ճափոնցիները գրաւած էին հակառակորդին առաջին գիծը, չինացիները քաշուեր էին իրենց երկրորդ գիծը, ուրկէ մեկներ էին հակայարձակման։

Մոսկուայի ճափոնական դեսպանը դիմում կատարեց խորհրդային արտաքին գործավարութեան օգնականին Գարախանի, ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար խորհրդային կառավարութեան այն հետեւանքներուն վրայ՝ որոնք կրնան ծագիլ, եթէ կարմիր ուժերը զինեալ միջամտութիւն փորձեն Չինաստանի արեւելեան շրջանին մէջ։

Գարախան պատասխանած է թէ Ռուսիա կը շարունակէ պահել չէզոքութեան քաղաքականութիւն մը եւ հերքած է թէ Ռուսիա զէնք եւ ռազմանիւթ կը հայթայթէ Չինաստանի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ստերլինի ելեւէջները.— *Երէկ կէսօրին ստերլինը կը բռնէր 96,62։*

Կրանտի դէպի Ամերիկա.— *Իտալիոյ արտաքին նախարարը Կրանտի, երէկ, Նափոլիէն մեկնեցաւ դէպի Ամերիկա։ Նախ քան իր մեկնումը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մուսոլինիի հետ, իր Ամերիկա այցելութեան նպատակներուն մասին։*

Քորսիքայի աւազակները.— *Վերջերս, Քորսիքայի մէջ աւազակութեան դէպքերը շատցած ըլլալով, Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշեց զսպումի խիստ միջոցներ գործադրել։ Այս նպատակով ալ, 200 ոստիկաններ Մարսէյլէն նաւ մտան դէպի Քորսիքա, զօրավարի մը հրամանատարութեամբ։*

Ռուսեւպուլկար յարաբերութիւնները.— *Պուլկար կառավարութեան մեծամասնութիւնը տրամադիր է տնտեսական յարաբերութիւններ հաստատելու Ռուսիոյ հետ, սակայն, կը վախնայ որ յետագային, անխուսափելի դառնան քաղաքական պաշտօնական յարաբերութիւնները։*

Ռուս պաշտօնական շրջանակները ամէն ապահովութիւն տուած են թէ Վառնայի մէջ հաստատուելիք խորհրդային առեւտրական կայանները պիտի զգուշանան քաղաքական որեւէ գործունէութենէ եւ կը սպասեն որ պուլկար կառավարութիւնը նպաստաւոր պատասխան տայ առեւտրական յարաբերութեանց վերահաստատման մասին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ՝ ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ՅԵՏՈՅ

Չափ չունի պահպանողական տարրերու խանդավառութիւնը ընտրութեանց ջախջախիչ յաղթանակէն յետոյ։ Եթէ հաւատանք օրուան ծամուլին, ազգային կառավարութիւնը հրաշք պիտի գործէ, պիտի դարմանուի տնտեսական տագնապը այսօր-վաղը, գործազուրկները աշխատանք պիտի գտնեն, ճարտարարուեստը արընթաց պիտի արշաւէ, անգլիական ապրանքները պիտի ողողեն արտասահմանի շուկաները եւ բրիտանական դրօշը պիտի ծածանի աշխարհի չորս ծագերուն վրայ, աւելի հպարտ, աւելի յաղթական։ Աչք մը պտտցուցէք «Տէյլի Մէյլ»ի կամ «Տէյլի Էքսփրէս»ի սիւնակներուն վրայ եւ պիտի տեսնէք այն ինքնավստահ կեցուածքը որ յատկանիշն է այս ժողովուրդին։ Բայց կը բաւէ՞ թեւերը վեր առնել ու շուրջպար դառնալ, երբ այսքան վտանգաւոր վիճակի հասած է երկրին տնտեսական ու արդիւնաբերական կենսունակութիւնը. դիւրի՞ն է ծափերով ու ճառերով փրկել կացութիւն մը որ այլեւս տեւական ախտ մըն է դարձած։

Շատ միամիտ պէտք է ըլլալ, հաւատալու համար այդ կարելիութեան։ «Թայմզ»ի եւ «Թէլէկրաֆ»ի նման լուրջ թերթեր աւելի չափաւոր են իրենց նախատեսութիւններուն մէջ։

Ազգային կառավարութեան մը գոյութիւնը արտասահմանի մէջ վստահութիւն ներշնչելու տեսակէտէն խոշոր նշանակութիւն ունենալով հանդերձ, կը թուի թէ տագնապին հիմնական պատճառները վարչական նոր կազմով մը չէ որ պիտի անհետանան։ Միակամ եւ միատարր ներքին ճակատի վրայ, Անգլիա իր ամբողջ ճիգը պիտի կեդրոնացնէ վերստանալու համար իր կորսնցուցած շուկաները։ «Ներկայ կառավարութեան պարտականութիւնը շատ պարզ է եւ յստակ», դիտել կուտայ «Սընտէյ Թայմզ»։ «Մեր առեւտուրի նժարը հաւասարակշռելէ յետոյ, պէտք է միջոցներ ձեռք առնենք վերակազմելու համար Անգլիոյ տնտեսական կեանքը եւ կազդուրելու համար նաեւ տնտեսական կացութիւնը բովանդակ աշխարհի»։

Այս անհրաժեշտութեան կը հաւատան բոլոր անոնք որ լրջօրէն կը մօտենան օրուան հրատապ հարցին։

Մաքսատուրքի հաստատումը թերեւս պիտի ուշանայ դեռ քանի մը ամիս, որովհետեւ յատուկ յանձնաժողով մը պիտի կազմուի, շուտով քննելու համար ծրագրին մանրամասնութիւնները։ Կարծուածին չափ ալ դիւրին չպիտի ըլլայ այդ գործը, որովհետեւ առեւտրական դաշնագիրներ կնքուած են շարք մը երկիրներու հետ որոնք չեն կրնար ջնջուիլ մէկ օրէն միւսը։ Կ'ենթադրուի որ մաքսատուրքէ զերծ պիտի ըլլան արդիւնաբերութեան հում նիւթերը, բայց յայտնի չէ տակաւին որ ինչ համեմատութեամբ պիտի ողողեն «գործուած» ապրանքներու սակը։ Մաքսային քաղաքականութիւնը ներքին խնդիր մըն է ընդհանրապէս, սակայն ամէնէն անկախ եւ հարուստ երկիրն անգամ ստիպուած է նկատի առնել իր դրացիներուն պահանջը այդ հարցին մէջ։ Մեծն Բրիտանիա չպիտի կարենայ անտեսել այդ պարագան. արտասահմանի մէջ արդէն սկսած են մտատանջուիլ եւ կը մտածեն ինքնապաշտպանութեան զանազան ձեւերու մասին։ Իբրեւ անմիջական դարման, ազգային կառավարութիւնը առժամեայ մաքսային սակացոյց մը պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին, որպէսզի արգիլէ ճարտարարուեստական նիւթերու ներածումը որ անհամեմատ կերպով աւելցաւ վերջին 10 — 15 օրուան մէջ։ Լոնտոնի նաւահանգիստը խճողուած է, կ'ըսեն, Գերմանիայէն, Ֆրանսայէն, Տանըմարքայէն, Հոլանտայէն, Ռուսիայէն հասնող բեռնատար նաւերով. նոր ձեւի «վաճառամարտ» մը, եթէ կ'ուզէք, որուն հետեւանքը եղաւ, այս շաբթու, ստերլինին նոր անկումը։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» դիտել կուտայ թէ մասնագէտներու կարծիքով, մաքսատուրքի յանձնաժողովին քննութիւնները կրնան տեւել գոնէ մինչեւ փետրուար կամ մարտ։

*
**

Մաքսատուրքի կուսակիցները ամէնէն աւելի խանդավառող պարագան այն է որ, բրիտանական գաղթավայրերը տրամադիր կ'երեւան բերելու իրենց աջակցութիւնը տնտեսական այս նոր քաղաքականութեան մէջ։ Կայսերական տնտեսական խորհրդաժողովը, որ անորոշ ժամանակով յետաձգուած էր նախորդ դահլիճին կողմէ, պիտի գումարուի յառաջիկայ տարուան սկիզբը եւ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին բրիտանական համագործակցութեան մասին։ Վերջ ի վերջոյ Անգլիա, ափ մը կղզի, ենթակայ է իր գաղթավայրերուն որոնք կը հայթայթեն իր ամէն օրուան ուտելիքին մեծագոյն մասը։ Մեծ ակնկալութիւններ ունին այն տարրերը որոնք երկու տարիէ ի վեր անընդհատ կը շեշտէին այդ համագործակցութեան անհրաժեշտութիւնը։ Տարակոյս չկայ որ որոշ նախապատուութիւններ պիտի տրուին գաղթավայրերուն, սակայն տակաւին յայտնի չէ թէ այս վերջինները որ ունին ինքնաբաւ ճարտարարուեստ, ո՛ր աստիճան պիտի զիջին այս նոր կացութեան առջեւ։

*
**

Սպասելով տնտեսական նոր քաղաքականութեան վերջնական ձեւաւորումին, Անգլիան ինքզինքը կը շնորհաւորէ, ինչպէս ցոյց տուինք, հոկտեմբեր 27ի յաղթութեան համար։ «Անգլիան ինքզինքը գտաւ. արթուն է հիմա եւ ազատ», կը գրէ պահպանողական լրագրող մը։

Ըսել կ'ուզեն անշուշտ որ իրենց հայրենիքը ազատեցաւ ընկերվարական վտանգէն։ Եւ հիմա խրատներ կը շռայլեն աջէն ու ձախէն, պարտուած աշխատաւորականներուն։ Ընկերվարականները պէտք է սորվին որ — կը գրէ նոյն յօդուածագիրը — 1) Անգլիացի ժողովուրդը կը հիանայ իր առաջնորդներուն քաջութեան վրայ և կ'արհամարհէ բոլոր անոնք որ իրենց դիրքերէն հեռացան վտանգի պահուն։ 2) Ընտրողներուն համար հայրենիքը կուսակցութենէն առաջ կուգայ խաղաղութեան, ինչպէս եւ պատերազմի ժամանակ։ 3) Անոնց համար աւելի նշանակութիւն ունին Մեծն Բրիտանիոյ ապահովութիւնը, պատիւը եւ բարգաւաճումը քան յաջողութիւնը Արհեստակցական Միութեանց քաղաքական պայքարին. 4) ժողովուրդին զանգուածը ա՛լ ձանձրացաւ արդիւնաբերական եւ քաղաքական պայքարէն եւ պատրաստ է փորձելու ամէն տրամաբանական ծրագիր որ կը ձգտի վերականգնել երկրին քայքայուած ճարտարարուեստը։

Խորհրդարանը հիմա ունի 557 երեսփոխաններ՝ ազգային կառավարութեան կուսակից եւ 58 ընդդիմադիրներ։ Այսպիսով 615 երեսփոխաններու վրայ աշխատաւորականները ունին 66 ներկայացուցիչ՝ բաժնուած երկու հատուածի։ Աննախընթաց պարտութիւն, այո՛. բայց ոչ վերջնական փլուզում։ Երկիր մը որ ճարտարարուեստ ունի, պիտի ունենայ անպայման «ճաշուած ու մրոտ» բազմութիւններ։ Անսպառ հարստութիւն եւ ծայրայեղ թշուառութիւն երկու բեւեռներ են, որոնք հակառակ բնութեան օրէնքին, դրացի են իրարու միշտ ու ամէն տեղ։ Այդ երկու հակամարտ ուժերու բախումէն կը ծագի ընկերվարութիւնը։ Որքան ալ առանձին յատկանիշներ ունենայ անգլիական ընկերվարութիւնը, ժողովուրդը անընդունակ ըլլայ իւրացնելու անոր էական սկզբունքները, դարձեալ գրչի մէկ հարուածով կարելի չէ ջախջախել զայն։ Խորհրդարանական ընտրութիւնները վերջի վերջոյ ամէն բան չեն եւ ընդհանրապէս առժամեայ նշանակութիւն ունին։ 1929ին պահպանողականներու համեմատական պարտութիւնը որոշ չափով կ'ապացուցանէ այս ճշմարտութիւնը։

Աշխատաւորականներու գլխաւոր սխալը իրենց անհամաձայնութիւնն էր։ Պառակտեցաւ կուսակցութիւնը եւ ունեցաւ քանի մը ճակատ։ Խօսեցան արդիւնաբերական աղբիւրներու, երկաթուղիներու, դրամատուներու ազգայնացման մասին. երկիւղի մատնեցին ժողովուրդը եւ թերեւս իրենց մօտ պակսեցաւ նաեւ վարչական ճկունութիւն մը որ յատուկ է միւս երկու դասական կուսակցութիւններուն։ Քաղաքական փորձառութիւնը անհրաժեշտ ազդակ մըն է բնականաբար ազգ մը, հայրենիք մը կառավարելու համար։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ աշխատաւորականներու ապագան։ Ըսողներ կան որ կուսակցութիւնը պիտի սրբագրէ նոր քաղաքական ուղղութիւն մը՝ հիմնուած արմատական ծրագրի մը վրայ։ Կը կարծուի նոյնպէս որ պիտի լուծէն կազմակերպութիւնը եւ սապարէզ պիտի իջնեն իբրեւ ծայրայեղ ընկերվարականներ։ Ամէն պարագայի մէջ, կ'ըսէ «Սընտէյ Էքսփրէս», այս կերպարանափոխութիւնը ակադեմական հորդ մըն է յառաջիկայ հինգ տարիներուն համար։

Ազգային կառավարութեան նոր կազմին մէջ մեծամասնութիւն պիտի ունենան պահպանողականները, բայց վարչապետ պիտի մնայ Րէմզի Մաքտոնըլտ։ Ազգային համերաշխութեան ոգիին արտայայտութեան մէկ ուրիշ ապացոյցն է նաեւ այն իրողութիւնը որ, ազատական երեսփոխաններուն խորհրդարանական առաջնորդը (WHIP) պիտի ըլլայ ընկերվարական վարչապետը։

Ամէնէն անբաղձալի դիրքին մէջ են Լոյտ Ճորճ ու Հէնտըրսըն։ Ազատական նախկին վարչապետը իր շուրջը առած իր որդին, աղջիկը եւ հարսին եղբայրը, պիտի վարէ ազատ առեւտուրի քաղաքականութիւն մը, որուն համար գետին չմնաց այլեւս։ Ընտրութեանց արդիւնքէն յետոյ, աւելի հաւանական է որ մօտենայ աշխատաւորականներուն։ Եւ արդէն իր յայտարարութիւններէն կը տեսնուի որ հիմնական պատճառներ չունի ընդդիմանալու այդ իմաստով իրեն եղած առաջարկներուն։

Հէնտըրսըն անուանական ղեկավարն է իր կուսակցութեան, իսկ խորհրդարանին մէջ Լէնզպըրին միակ ընկերվարական «դասալիք» նախարարը որ աթոռ մը շահեցաւ, պիտի խօսի կուսակցութեան անունով, իբրեւ պետ։

*
**

Անգլիոյ քաղաքական վերիվայրումները կրնա՞ն ազդել հայ ժողովուրդի դատին վրայ։

Ներկայ պայմաններուն մէջ, խանդավառութեան կամ յուսախաբութեան պատճառներ չենք կրնար ունենալ այդ տեսակէտէն։

Մեծն Բրիտանիա լծուած է ինքնապաշտպանութեան աշխատանքին եւ փոքր ժողովուրդներու ճակատագիրը հազիւ թէ կրնայ շահագրգռել զինքը։ Մնաց որ, արդէն Լօզանի դաշնագրէն ասդին ո՛չ, քաղաքական շրջանակները, ո՛չ իսկ մամուլը բառ կ'արտասանեն մեր մեր մասին։

Բայց ի՞նչ փոյթ, չէ՞ որ պէտք եղածէն աւելին արտասանեցին 1923էն առաջ...

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՏԻՊԱՐ.— Կծծի Սկովտացի մը եւ Հրեայ մը եկեղեցի կ'երթան։ Պնակի շրջաբերութեան ատեն Սկովտացին կը մարի սարսափէն, իսկ Հրեան ... կը գրկէ իր բարեկամը ու դուրս կը տանի։

ԱՐՇԱԿ ԷՋԵՐ

ԵՍ ԻՆԾԻ ՀԵՏ

I

Նուէր՝ քաղքցի բարեկամիս

Մի՛ հարցներ ինծի թէ ինչո՞ւ կուլամ։ Ու մի՛ ուզեր գիտնալ մանաւանդ, շքե՛ղ պատճառն իմ խորհրդաւոր եւ ազնուական լալկանութեանս։

Ես կուլամ այսպէս. լացի միշտ, ու պիտի լամ տակաւին։

Արցունքի մէջ ծնած եմ ես։

Ինչո՞ւ սակայն այդ հետաքրքրութիւնը։ Չե՞ս գիտեր, որ իմ եւ նմաններուս աւետարանը՝ դիւրըմբռնելի չէ և ո՛չ ալ դիւրըմբռնելի։

Իսկ եթէ կ'ուզես անպայման գիտնալ ու ճանչնալ աղբիւրն ու ակը իմ արցունքիս, այն ատեն, ես պիտի առաջարկեմ քեզի, գոց ընել նախ՝ հոգիները շարժման մէջ դնող գերագոյն լեզուն, եւ յետոյ ալ սորվի՛լ՝ ըմբռնել գիտնալու խորունկ իմաստասիրութիւնը։

Առանց այս երկու գիտելիքներուն,անկարելի է ճանչնալ եւ սիրել մանաւանդ հոգիները իմ եւ նմաններուս։

Դուն տեսա՞ծ ես բնաւ, շքեղ պալատի մը հրոյ ճարակ ըլլալը. ու յետոյ ալ, անոր մոխիրներուն տակէն, կէս մը այրած վիճակով, օգնութիւն հայցող ազնուական երիտասարդի մը սրտաճմլիկ եւ աղեկէզ աղաղակները լսա՞ծ ես երբեք։

Եթէ՝ այո, այն ատեն քիչ մը աւելի հեշտ կը դառնայ քեզի համար, ճանչնալ մերիններուն հոգիները — մոխիր ու աւեր — ազնիւ ու խորունկ։

Պիտի չուզէի խօսիլ քեզի, այս քա՛ն մօտէն, եթէ դուն. ալ, ինծի պէս, լաճը ըլլայիր գիւղի մը շէնշող երդիքին եւ զաւակը՝ մշակի մը կամ աշխատաւորի մը, համեստ ու առնական, աքիլլեսեան կուրծքով և կրակէ շունչով։

Պիտի խօսիմ ընդհակառակն, որովհետեւ քաղքենի ես դուն ու չես ճանչնար մաքրամաքուր այն կեանքը, որ կար մեր մեր գիւղերուն մէջ եւ որ հիմայ չկայ...

Դուն իրաւունք ալ ունիս չըմբռնելու զիս։ Տարբեր ձեւ չէք կրնար տրամաբանել դուք բոլորդ ալ։

Մենք՝ դոշեր ունինք, կորիծ ու անմեղ. դուք մեր այս պատմութիւնը մտացածին կ'ընդունիք։ Մենք՝ մահուան հետ, կողք կողքի և շունչ շունչի ենք սներ ու մեծցեր, դուք կը սոսկաք անկէ։

Կը տեսնե՞ս, ի՜նչ մեծ է տարբերութիւնը մեր երկուքին։

Հոգ չէ՛. ըսեմ սակայն, որ իմ գիւղս եւ մեր գիւղերը բոլոր, պալատներ էին, բնութենէն շինուած, որոնք վայրի բոցերու ճարակ եղան, օ՛ր մը, սեւ ու չարաշուք,

Ու ես եւ նմաններս ամէն, մոխիրներու տակէն օգնութիւն աղաղակող ազնուական երիտասարդներ, ծնած՝ համեստ գիւղերու մէջ, մեծցած՝ գիւղական պարտէզներուն եւ մարգերուն հետ միասին, սնած ու զինեցուած՝ անապակ ու հարազատ գեղի ջուրով ու օդով։

Ու ես կուլա՛մ այսպէս։ Ափունքներուն վրայ սա՝ խորթ ու անհրապոյր։ Ու սա ժխորը ձեր քաղաքներուն եւ կեանքին անոնց նեխած ու անհամբոյր, կը խեղդեն զիս, կը յուզեն զիս։

Տե՛ս. տես, դուն կը խնդաս արդէն, կամ քմծիծաղ մը ունիս դէմքիդ վրայ, ու լալկան կը կոչես զիս։

Զգո՛յշ, չըլլայ որ փորձութիւնը ունենաս սրբութիւններու հայհոյելու։ Ես ու մենք կուլանք, վասնզի գիւղ եւ երդիք չունինք, մարդ ու գործ չունինք։

Զգո՛յշ, չըլլայ նաեւ, որ փորձուիս փորձի ենթարկել քաղքցիի քու բարեկիզներդ բոլոր՝ իմիններուս հետ։

Դուն շատ լաւ գիտես, որ տասնեակ մը քաղքենիներ երբ եւ իցէ պիտի չկրնան լրացնել պակասը, մէկ հատիկ գիւղացիի։

*
**

Ու մե՛րն է ապագան։ Օր մը, անխուսափելի եւ աճաւոր, դուք կ'ամխանաք ու կը փճանաք արդէն քաղքենի ձեր լկտի բարքերուն մէջ. իսկ մենք՝ կը մնանք անխառն ու ազնուական։

Ես ու մենք կուլանք, այո՛։ Կարօտը մեր հայրենի երդիքներուն եւ բարքերուն, ջուրերուն եւ օդերուն, այն մեծ ու հարուստ հաւատքով, որ օր մը դառնանք կը տեսնենք կրկին, անոնց հողերը կը համբուրենք կրկին. հողեր՝ որոնք թրծուած են մեր հայրերուն եւ աստուածորդի նահատակներուն անմեղ արիւններովը։

Ու այն ատեն աճա, կարգը մերն է խնդալու։

Իսկ դո՛ւք, մեռած պիտի ըլլաք արդէն։

II

Զրոյց՝ ընկերոջս հետ

Կը տեսնե՞ս, ընկեր, ցնցոտիներ հագած սա մարդը՝ խեղճ ու տժգոյն, խոնարհ ու ազնիւ։ Շիտակ աչքերուն մէջ նայէ անոր։ Անոնք կը նմանին խո՛ր, խոր վիրապներու։ Անոնց ընդերքէն՝ դարերու անէծքն ու բողոքն է, որ աճաւոր լռութեամբ մը դուրս նետուիլ կ'ուզէ, այնքա՜ն ամենհի եւ այնքա՜ն լեռնացած։

Ու սա միւս մարդը հիմա։ Հաստ ու փարթամ վերարկուներով, տաք, տաք ձեռնոցներով եւ տակառի նման կեղծ ու զազիր փորերով։ Անոնց աչքերն ալ քննենք. անոնց մէջ անբարոյութիւնն է, որ կը հասուննայ օրէ օր, այնքան անբարտաւան եւ այնքան անառակ։

Ծնծղակաւոր անզգամնե՛ր, որոնց մարմինները տաղե՛լ պէտք է շիկահեր երկաթներով։ Կը տեսնե՞ս տակաւին, գաղափարի ո՛վ խոնարհ ընկեր, թէ ինչպէս կը ծաղրեն անոնք, ցնցոտիներ հագած մարդերը բոլոր, տժգոյն ու հիւանդ,

Կը տեսնե՞ս, մանաւանդ թէ ինչպէ՛ս կը սոնքան, երբ քանի մը մետաղի կտորներ կը նետեն անոնց երեսին։

Անասուններ՝ որոնց կունակէն խարազանը պակաս ըլլալու չէ բնաւ։

Կռիւ, կռիւ, ընկե՛ր, մշակուած եւ հետեւողական կռիւ, ահա՛ ինչ որ կը պահանջէ, փրկութիւնը բոլոր խեղճերուն։

*
**

Ու մեր կռիւը, ընկեր, պիտի ըլլա՛յ, ճակատ ճակատի, բայց առանց ամբոխավարութեան։ Պիտի համոզենք՝ առանց պոռոտախօսելու, պիտի քարոզենք, առանց խաբխբելու եւ վերջապէս պիտի մկրտենք, առանց սարսափի դարշելի օրէնքին հետեւելու։ Ցիմարներ չենք մենք։ Առնուազն ապուշ ըլլալու է, մէկ հարուածով տապալել ուզելու համար գոյութիւն ունեցող կարգերը բոլոր։

Քայլ առ քայլ. եւ ամէն օր նոր ու մասնաւոր ծրագիրներով։

*
**

Ու վաղը՝ պիտի գայ։ Հաւատա՛, ընկե՛ր, գարնանային արեւի մը պէս, խաղաղ ու կենսապարգեւ։

Ու անոնք՝ պիտի ըմբռնեն վերջապէս, խորութիւնն իրենց անբարոյութեան եւ պիտի խոնարհին ու ճանչնան մեզ։

Ու մենք՝ պիտի քալենք կողք կողքի, անոնց հետ հաւասար իրաւունքներով եւ հաւասար պարտականութիւններով։

Ու կեանքը՝ պիտի փոխուի այն ատեն, նորէն սկսելու, եւ իրական ու խաղաղ շրջան մը բոլորելու համար։

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Աթէնք

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

1 Նոյեմբերէն սկսեալ, այն հանրակառքը (omnibus) որ AI նշանակով կը ճամբորդէր Փորթ տ'Իթալիէն Կար Սէն Լազար, կը կրէ AA նշանակը։

2 Նոյեմբերէն սկսեալ, Մոնմարթրի վերելակը դադրած է գործելէ առժամապէս, եւ BB նշանակով հանրակառք մը Անվէրսի պարտէզէն կը բարձրանայ Սաքրէ-Քէօրի բարձրաւանդակ կաթուղիկէն։

Եւ երրորդ, մինչեւ 15 մարտ, դադրած է Սէն գետի նաւարկութիւնը։

ՅԱՆՈՒԽ ՅԵՏԱԳԱՅ ԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ա.

ՄԱՆՈՒԿԻՆ

— Դու խլեցի՛ր իմ երբեմնի խաղաղութիւնը ու անոր համա՛ր է որ այդքան խաղաղութեամբ կը քնանաս...

Երբ միացած յուղարկաւորներու թափօրին գլխէկո՛ր կ'առաջանայ... կամ կոչնականներուն հետ խրախճանքի սեղաններուն առջե՛ւ եմ նստած... Չե՛մ կարող երկար մնալ...

— Կարելի՞ է յուղարկի ու տրտմութեան պահերուն մոռնալ քեզ... Եւ կարելի՞ է խրախճանքի ու արբեցումի երկարատեւ պահեր ունենալ, առանց քու ներկայութեան...։

— Դո՛ւ ես իմ անվերջանալի տխրութիւնը... Ինչպէս նաեւ իմ անսպառ ուրախութիւնը...։ Ո՛վ դու, որ առանց զգալու՝ իմ ներկայութիւնս, ահա կը ծպտիս քու թափանցիկ քօղերուդ ետեւէն, ո՛վ գիտէ որպիսի երազներու պատճառով...։

Այն օրէն ի վեր երբ այս բնակարանիս մէջ զգալի՛ եղաւ քու ներկայութիւնը, մնացեալ բոլոր տեղերու մէջ՝ զգացի որ աւելորդ է իմ ներկայութիւնս...

Այն օրէն ի վեր երբ քու հարստութեամբ ճոխացուցիր այս բնակարանս, զգացի որ քեզ համար պէտք է ծախսեմ իմ բովանդակ հարստութիւնս...

Եւ այն օրէն ի վեր երբ դու եկար ապրելու, որ շարունակե՛ս ինձ... Զգացի որ հա՛րկ է մեռնիմ ես քու շարունակութեան համար...։

— Դու ոչի՛նչ կը հասկնաս իմ այս բառերէն... Ո՛վ դու, որ ահա իր պատճառով արթնցար...

— Կը զարմանա՞ս մինչ ես կը խօսիմ... — Եթէ դու զիս չես ըմբռներ, ինչո՞ւ կը ժպտիս... — Ո՛վ դու, որ յետագայի՛ն, այնքան կատարելութեամբ, պիտի կիրառե՛ս իմ այս բառերը...։

— Կ'անգայտ՞... Կը զայրանա՞ս ու կուռի՞ս քեզ կապող կապերուն հետ... Դու կ'ուզես որ քեզ օգնութեան հասնիմ ու ազատե՞մ քու օրօրոցէն... — Բաւ, ես չէ՛ որ պիտի կարողանամ փութացնել քու ազատագրումն օրօրոցէն...։

— Ահա դու կուլա՛ս ու չե՛ս ուզեր սպասել քեզ համար սահմանուած ժամանակին... Ո՛, դու անհամբեր, միթէ՞ այդքան էր միայն քնանալու քու քաղցը, եւ հիմակ քեզ պէտք են ուրի՛շ յագեցումներ...։

Կ'ուզեմ մանկակ մը շինել ու կախել օրօրոցիդ կամարէն, որպէս զի երկարած բազուկներդ պարապի մէջ չմնան...։

Ճշմարիտ որ հազուագիւտ լունգներէ շինուած չպիտի լինի մանեակս, այլ հայրենական ծառերու հունտերէն... Բայց ի՞նչ փոյթ, չէ՞ որ երկարած բազուկներդ փոխանակ պարապին մէջ մնալու, պիտի կարողանան գտնել կառչելու կէտեր եւ ուրախութեան աղբիւր...։

— Դու մոռցա՞ր քու լացը... Դու կը ժպտի՞ս... եւ քեզ հաճելի՞ է որ այսպէս արձակելով քեզ կապող կապերը, երկիւղածութեամբ բռնեմ քեզ, ու բարձրացնեմ ինձմէ աւելի՛ վեր...։

— Քեզ համար հաճելի՞ է որ գլուխդ հասնի այնտեղ՝ ուր երբե՛ք չհասաւ իմ գլուխս... Հպիլ այնպիսի կէտերու որոնց չե՛մ կարող հպիլ ես...։

— Դու կ'ուզես զերազանցե՛լ զիս... — Ո՛վ իմ երկրորդ շունչ... որու մէջ հեղինակն անշուշտ պիտի պարզէ՛ ինչ որ գաղտնի մնաց իմ մէջս... Անըմբռնելին ըմբռնելիի պիտի վերածէ, առաջնորդելով վախճանական վճիռներու...։

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ՄԵՌԵԼՈՑ...

ԱՆՍԱՀՄԱ՜Ն, ԱՆՍԱՀՄԱ՜Ն ԿԱՐՕՏՈՎ

Աշո՜ւն է, մա՛յր, կ՚անձրեւէ, ցուրտ է, կ՚անձրեւէ՛...
Ոչ կապոյտ կայ, ոչ արեւ:
...տուերամած ծառերէն վար տրտմագին,
կը ծափծափեն աշնանայորդ քաղցրութիւններ անանուն:
կ՚անձրեւէ մե՛ղմ, իրերուն վրայ, քարերուն վրայ կիսաքանդ՝
ու մարդերուն՝ որ կ՚անցնին,
...մայթերուն վրայ ու ոտքերուս տակ կը սարսռան
...մոխրագոյն տերեւներն այս անհիւրընկալ աշունին...
Աշուն է, մա՛յր, սրտիս վրայ դեռ կ՚առկայծին
...ոյլ ու փախչող ճառագայթներն արեւին,
...ոյներն ու ծափն իմ ցեռաւո՛ր, ցեռաւո՛ր
...մ ոսկեման ու ինքնաբոյր անցեալին:
Աշուն է, մա՛յր, կ՚անձրեւէ...
...ձրեւակոծ ցողակոյտեր դաշտային
...սրտիս վրայ կը պարին,
...ութգոյն պատերն այս աննուազ սենեակին,
...կը տարածուին, կը քըրքջան ու կը պայթին
...ջքերուս մէջ:
Աշուն է, մայր, մեռելոցի թաց իրիկուն,
...սրտիս վըրայ կը քանդուին այս քաղաքներն ցեշտաբորբ,
...լուացնցուղ սա փողոցներն աղմկարար,
...անրակառքի պէս սըրնթաց, աչքինիս մէջ կ՚երկարին:
...ու կը նստին սրտիս վրայ
...երեզմանի քարերու պէս, խոշո՛ր-խոշո՛ր
...այս ցիւանդկախ նենգ մարդերը դաւաճան,
կ՚անձրեւէ, մա՛յր ոչ կապոյտ կայ, ոչ լուսին,
...լկեծիծաղ երազներս,
...ունանցիւ ծառերէն վար, անձրեւի պէս կը թափին,
...ու սրտիս վրայ կը դառնան,
...անրածանր մեքենաներն ցսկայական քայլերով
...ծնգկ, ծխապատ՝ սա քաղաքներն ցեշտածոր:
Աշուն է, մա՛յր, կ՚անձրեւէ...
...տուերամած ծառերէն վար մեղմագին
...կը ծփծփան աշնանածոր քաղցրութիւններ անանուն,
...շնանային չոր տերեւնե՛ր, տերեւնե՛ր
...սրտիս վրայ կը թափին:
...մեռելոցի այս իրիկուն, աշո՛ւն, աշո՛ւն:

Մարսէյլ — Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԻՐԱՔԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՆԱՅ

Ինչպէս գրած էինք, Ազգերու Դաշնակցութեան Հոգատարութեանց Յանձնաժողովը Նոյեմ. 3ի եւ 4ի նիստերուն մէջ զբաղեցաւ Իրաքի Հոգատարութեան տարեկան տեղեկագրով, մասնակցութեամբ Բրիտանական մարզպան Ֆրէնսիս Հըմֆրիզի։

Մարզպանը պարզեց երկրին յառաջդիմութիւնը՝ Յանձնաժողովի վերջին նիստէն ի վեր։ Խօսելով փոքրամասնութեանց հարցի մասին, ըսաւ թէ արդէն հաւաստիքներ տրուած են Քիւրտերուն։ Գոհացուցիչ գտաւ նաեւ կրօնական փոքրամասնութեանց համար եղած կարգադրութիւնները։ Յայտնեց թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, անհող Ասորիները Թափուր գետիններու վրայ տեղաւորելու համար, Պարատոսթի շրջանին մէջ, իսկ Եզիտիներուն համար հաստատուած է համայնական խորհուրդ մը։

Դառնալով ծրագրուած անկախութեան, մարզպանը յիշեց Ազգերու Դաշնակցութեան 64րդ նիստի ատենագրութիւնը, ուր կ՚ըսուի թէ անկախութիւնը չի պահանջեր որ պետութիւն մը «բաւարար չափով հզօր ըլլայ ինքզինքը յաջողութեամբ պաշտպանելու համար ուրիշ որ եւ է պետութիւն կամ պետութեանց խըմբակցութեան դէմ», թէ բաւական է որ նոր պետութիւն մը կազմակերպուած ըլլայ, կարող՝ ապրելու ան- [illegible] ուած մը։ Իրաքի բանակը մեծ չէ, բայց լաւ կազմակերպուած է եւ կարող ոստիկանութեան մը հետ միասին, լիուլի բաւական է պաշտպանելու երկիրը։ Անկէ զատ, Իրաք բարեկամական սերտ յարաբերութիւններ հաստատած է իր բոլոր դրացիներուն հետ եւ ներկայ տարուան ընթացքին շատ բան եղած է զօրացնելու եւ զարգացնելու համար այդ յարաբերութիւնները։ Մարզպանը շեշտեց թէ «այս երիտասարդ պետութիւնը ինքզինքը ընդունակ ցոյց տուած է ընդունուելու յառաջադէմ եւ քաղաքակիրթ ազգերու խմբակցութեան մէջ եւ թէ պէտք չկայ աւելի երաշխաւորութեանց քան ինչ որ նշանակուած է Յանձնաժողովի տեղեկագրին մէջ»։

Գալով փոքրամասնութեանց համար նախատեսուած երաշխաւորութեան գործադրութեան, մարզպանը կը կարծէ թէ խրախուսանքը եւ վստահութիւնը աւելի դիւրութեամբ կուտան ցանկալի արդիւնքը, քան մասնաւորապէս նախատեսուած տրամադրութիւններ եւ երաշխիքներ՝ ապագայ զանցառութեանց հանդէպ։ «Ի՞նչ պատճառներ ունինք չհաւատալու կամ անհաւատարմութիւն նախատեսելու։ Որքան տեղեակ եմ ես, չկան կրօնական հալածանքի փաստեր։ Իրաքի պատմութիւնը եղած է կրօնական թոյլտուութեան պատմութիւն մը։ Իսլամներ, Հրեաներ եւ քրիստոնեաներ դարերով միասին ապրած են բարեկամաբար միեւնոյն գիւղերուն մէջ։ Ինչո՞ւ պիտի կարծենք թէ այս կացութիւնը անպատճառ դէպի գէշը պիտի փոխուի։ Իսկ վստահ եմ որ եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը այժմ վստահութիւն ցուցնէ Իրաքի կառավարութեան ուղղամտութեան մասին, խնդրելով միայն այնպիսի երաշխաւորութիւններ զորս անցեալին մէջ ստանձնած են ինքնիշխան եւ անկախ պետութիւններ, այդ վստահութիւնը ի դերեւ չպիտի ելլէ։

Մարզպանը վերջացնելով ըսաւ.

— Տասը տարիէն քիչ աւելի ժամանակամիջոցի մը մէջ եւ խառնակ նիւթէ մը ձեւաւորուած է նոր ազգ մը, ինքնավստահ, տոկուն եւ տոգորուն՝ հայրենասիրութեան բարձր ոգիով եւ խանդավառութեամբ, որ կրնայ պատիւ բերել իրեն՝ իր նմաններուն աչքին։ Իսկ այս գործ մըն է որով հպարտանալու իրաւունք ունին Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ իմ կառավարութիւնս։ Պարոններ, ձեր ձեռքն է բանալին այն դրան որմէ այս երիտասարդ պետութիւնը պէտք է անցնի կատարեալ չափահասութեան եւ ազատութեան։ Կը խնդրեմ ձեզմէ բանալ այդ դուռը։

Ցետոյ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Իրաքի ելեւմուտքի, մասնաւորապէս նոր դրամի մը հաստատման մասին։ Քննութեան ենթարկուեցան Իրաքի ելմտական վիճակը, պետական նախահաշիւը եւ [illegible] եկամուտներուն շնորհիւ, կարելի եղած է ապահովել արտադրական ծախքերը, հակառակ սովորական հասոյթներու նուազման։

Յաջորդ նիստին մէջ վիճաբանութիւնները շարունակուեցան մասնաւորապէս հոգատարութեան վերցման մասին։ Բրիտանական մարզպանը պնդեց թէ Իրաքը ունի «կազմակերպուած կառավարութիւն մը» եւ կրնայ «պահպանել իր հողային ամբողջութիւնը եւ քաղաքական անկախութիւնը»։ Իրաքի զինուորական ուժերը արդէն բաւական են գլուխ ելլելու սահմանագլուխի մանր բռնաբարումներու եւ արշաւներու հետ, եւ եթէ տեղի ունենայ արշաւանք մը աւելի լայն ճակատի վրայ — ինչ որ հաւանական չէ — Իրաքի կառավարութիւնը կրնայ դիմել Մեծն Բրիտանիոյ աջակցութեան, համաձայն կնքուած դաշնագրին։

Պատասխանելով ներքին բարեկարգութեան պահպանման մասին եղած հարցումներու, Մարզպանը նոր տեղեկութիւններ տուաւ ոստիկանական եւ զինուորական ուժերու մասին, որոնք լիովին բաւական են գինագրաւելու ամէն հաւանականութիւն։

Վիճաբանութիւն մը ծագեցաւ Պարսկի նաւահանգստի ապագայի մասին, քանի որ այդ նաւահանգիստը վերաշինուած է բրիտանական դրամագլուխով։ Ցետոյ խօսեցան ելմտական վարչութեան եւ դատական կազմակերպութեան մասին։

Հարցումներ եղան նաեւ փոքրամասնութեանց եւ օտարականներու պաշտպանութեան մասին։ Իրաքը բաւարար օրէնսդրական եւ դատական կազմակերպութիւն ունի՞։

Մարզպանը պատասխանեց թէ Իրաքի օրէնքները, որոնք նախապէս հիմնուած էին Նափոլէոնեան օրինագրքին վրայ եւ անընդհատ կը բարեփոխուին, բաւական են արդարութիւն ապահովելու բոլորին։ Այս միջոցին կը վերաքննուին քաղաքային եւ քրէական օրէնքներն ալ։

Հոգատարութեան օրէնքով ,կարգ մը անգլիացի դատաւորներ պաշտօնի կոչուած են Իրաքի դատարաններուն մէջ։ Փափաք յայտնուեցաւ որ շարունակուի այդ կարգադրութիւնը։

Յանձնաժողովը վերջապէս զբաղեցաւ փոքրամասնութեանց տրուած երաշխաւորութեանց խնդրով։ Մասնաւորապէս խօսեցաւ քրիստոնեայ փոքրամասնութեանց եւ անոնց պաշտպանութեան մասին եւ գոհացուցիչ պատասխաններ տրուեցան։

Ուրեմն, Իրաք կը լրացնէ բոլոր պայմանները, հոգատարութենէ ազատելու եւ իր անկախութեան տիրանալու համար։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Հոկտեմբերի վերջին շաբաթ գի- [illegible] մեր տաղանդաւոր արուեստագէտը Ա. Շահ-Մուրատեան տուաւ երգահանդէս մը։ Երգեց հայ ժողովրդական երգեր, «Հով Արէք» եւ «Մոկաց Միրզէն» (Կոմիտաս), «Անջատում, «Ինչո՞ւ Պինկեօլը մտար», «Մի՛լար», «Անուշ Գարուն»(Ղազարեան), յետոյ զանազան կտորներ Պէթհովենէն, Ռիմսկի-Կորսակովէն, Կլուկէն, Տոստիէն, Հէնտէլէն։ Եւ, ժողովուրդին փափաքով, յայտագրէն դուրս, «Հայաստանը»։

Շահ-Մուրատեանի անունը կապուած է այն պատմական խանդավառութիւններուն, որոնք, 1910—1914ին, կը թրթռացնէին հայ հոգիները, Պոլիսէն սկսեալ մինչեւ մեր բնաշխարհը։

Ի՞նչ հեւքեր երիտասարդ սերունդին կուրծքին տակ, այն օրերուն։ Ի՜նչ ոգեւոր կիրակիներ, եկեղեցիներուն ու դպրոցներուն մէջ, երբ Շահ-Մուրատեանի շարականն ու երգը ջերմութեամբ կը լեցնէր մթնոլորտը։ Ի՜նչքան կենդանութիւն կը ստանային քաղաքները, երբ ծաղիկներով եղերուած պատուհաններէն դուրս կը թափէր Շահ-Մուրատեանի ձայնը։

Դպրոցներու եռուզեռը, հայ գիրերու տօնը, Կոմիտասը հայ ժողովրդական բանաստեղծութեամբ, ու Շահ-Մուրատեանը արարատեան ձայնով...հրաշքի օրե՛ր էին։

Եւ հիմա, ի՜նչ եղերական օր, ցան ու ցրիւ ինկած, ամէն հարստութիւն կորսնցուցած։ Շահ-Մուրատեան մեզի կը բերէ սակայն հայրենի եւ անկողոպտելի հարստութիւնը մեր։ Ասորի քուրմի մը պէս դժան ու լուրջ, եղերական պահերու խոր լռութեամբ համակուած՝ բեմ կ՚ելլէ ան ու կ՚երգէ։

Եւ գերեվարեալ հայ ժողովուրդն ամբողջ, որ օտար հողի վրայ՝ թմրեր ինկեր էր, կը լսէ հրաշափառ ձայնը եւ կարծես, ինչպէս Արշակ Բ. կը փոխադրուի հայրենի հողին վրայ։

Ահաւոր ուժ ունի հայ երգը։ Լի՛ է բանաստեղծութեամբ եւ հայրենի յուշերով։ Մխիթարութիւն է հայ երգը եւ սնունդ։ Ահա թէ ինչո՛ւ գաղթական հայ ժողովուրդը ամէնէն աւելի երգարան կը գնէ ու կը կարդայ։ Երգարաններն են հիմա, որ կը կոզմեն մեր հայրենիքը։

Ու Շահ-Մուրատեանի երգահանդէսին երթալը կը նմանի անգամ մը հայրենիք երթալուն։

Ջուլալ ու ջինջ ձայն մը, որ մակաբոյծ չունի։ Ոչ ալ քմայավար ձայնախաղեր։ Երկրաչափական ճըշգրտութիւն մը եւ ներդաշնակութիւն մը ձայնախաղերու երկարութեան ու հատկտումին մէջ։ Մոկաց Միրզէն, իր գլուխ գործոցը, որուն մէջ անմրցելի պիտի մնայ միշտ, պարզ ձայնարկութիւն մը ունի («հազար ափսո՜ս...»), որուն արտայայտութիւնը մինակը կ՚արժէ ամբողջ ողբերգութիւն մը։ Ի՜նչպէս ցին մէջ, կը լեցնէ զայն եւ ողբագին ու ուժգին ցնցումով մը կը պայթի։ Անմրցելի նաեւ «Հայաստան»ին մէջ, ուր մեր «դրախտավայր» երկրին անունը փառաբանութեան մը պէս կը բարձրանայ վե՛ր, վե՛ր, հետզհետէ աւելի վեր, եւ աւելի սուր եւ աւելի գեղեցիկ՝ ինչպէս Արարատը, երբ յանկարծ ձիւնագնդակի մը նման կը փշրուի ու կը թափի վար։

Շահ-Մուրատեանի երգը դպրոց մը կը կազմէ, եւ ունի իր փիլիսոփայութիւնը, որուն մասին կարելի չէ խօսիլ այստեղ։

Թանկագին արուեստագէտ մըն է նաեւ ջութակահար Գ. Սինանեան։ Առաջին առթիւ պէտք է գովել իր համարձակութիւնը եւ յիշողութիւնը։ Եւ յետոյ այն կարողութիւնը, որով ամբողջովին կը մտնէ ջութակին մէջ, երբ նուագն ու նուագողը կը նոյնանան։

Պէտք է յիշատակել նաեւ դաշնակահար Ժան Մասոնը, որ կատարեալ արուեստագէտ մըն է եւ որ զգայնութեամբ, անկեղծութեամբ եւ ամենայն հարազատութեամբ ընկերացաւ հայ արուեստագէտներուն երգին ու ջութակին։

Շ. Ն.

ԼՐԱՑՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ երգահանդէս մը կուտայ 27 Նոյեմ. Ուրբաթ իրիկուն Փրիւքսէլի Արքայական երաժշտանոցի սրահին մէջ։

*
* *

ԳԱՂԹԱՑԻՆ ցուցահանդէսի «Լա Մէթրոփոլ»ի բաժնին մէջ ցուցադրուած է արաբական ոճով յօրինուած եւ խճանկար զարդանկարուած գեղեցիկ լոգարան մը որուն «մաքէթ»ին պատրաստութիւնը յանձնուած էր նկարիչ Պ. Զարեհ Գալֆայեանի, ցուցահանդէսին ժիւրին գնահատելով այդ գործը, տուած է «Diplome d'honneur»։

Պ. Գալֆայեան Փարիզի Զարդարուեստից վարժարանի շրջանաւարտներէն է, «premier prix»

Կարդացէք եւ տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»ը

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

Կ՚ուզէ՞ք կալուած մ՚ունենալ Cote Vermeille*ի մէջ։*

Կ՚ուզէ՞ք ձեզի ապահովել դրամագլուխ մը որ կրնայ հինգ տարուան մէջ բարձրանալ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ֆրանքի։ Մասնակցեցէք Միջերկրականը եզերող 280 հէքթար կալուածի մը գնման։ Այս կալուածը բաժնուած է 800 հողամասերու, 3500 մեթր տարածութեամբ եւ 10,500 ֆր. արժէքով, վճարելի 5 տարուան մէջ։ Մերձակայ փլաժի ափերու քառակ. մեթրի արժէքը 20 ֆր. ըլլալով ծովեզերեայ ափերուն ք. մեթր պէտք է հաշուել 50 ֆր.։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՇԱՀԱԻՈՐ ԳՈՐԾ

դիմել՝ Jean Lavandier, 79 Fbg. St. Denis, Paris, Tél. Prov. 17-60

Պատրաստուելու համար քննութեանց, մրցումներու եւ վկայական ստանալու, պատանի կամ չափահաս կրնան դիմել դաշնակի, սոլֆէժի եւ երգերու փորձերու համար

ՕՐ. ՃԱՄՊԱԶԻ (1er prix)

Ընդամ «Musica» երաժշտանոցի քննիչ մարմնին, նախկին աշակերտ Morpainի եւ Lazare Lévyի, ուսուցիչներ երաժշտանոցի։

Հասցէ՝ 61 Rue de Flandre, Paris (19e).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՆՈՂՑ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կրնաք ամուսնանալ, տղաքը մկրտել, ձեր ինները թաղել, առանց սակայն ասոր համար սովորականէն դուրս ծախքեր ընելու։

Գիւղին կոմիտէն կը կատարէ դատարանի դեր։

Աւելի լաւ է Փարիզ բնակիլ անշուշտ։ Սակայն, յեղափոխականներու արդարութիւնը այստեղ չի կենար։ Եթէ կը դատապարտէ, կը պաշտպանէ ալ: Սոֆիայի այս «Պէրնիք»ը լաւ գիտէ ատիկա։ «Պէրնիք»ը հարկային վերահսկիչն է։ Այս մարդը կը գործէր պուլկարական Մակեդոնիոյ մէջ։ Երկու գիւղացիներ, նկատելով որ չափէն աւելի տուրքի ենթարկուած են, բողոքեցին յեղափոխական դատարանին։ Այս գիւղացիները

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

իրաւունք ունէին։ Պէրնի՛ք, ըսին յեղափոխականները. սխալած ես։ Այս մարդերը՝ այդքան տալու չեն։

— Թերեւս, պատասխանեց պաշտօնեան, թող նախ վճարեն, յետոյ դրամը իրենց կը վերադարձուի։

Պէրնիքը բռնուեցաւ, կօշիկները ոտքերէն հանեցին եւ դէպի Սոֆիա ճամբու դրուեցաւ.— «Կօշիկներս տուէք», կը պաղատէր թագաւորին ներկայացուցիչը։ Այն ատեն, դատաւորները հանեցին անոր տաբատն ալ։ Եւ որովհետեւ, երկու ատրճանակներ, իրեն ցոյց կուտային ճամբան, վազեց եւ այսպէս՝ կոնակը օդին տուած, մուտք գործեց մայրաքաղաքը։

Բոլոր հարկատուները մեղք որ չեն կրնար Պուլկարիա բնակիլ։

Մակեդոնական Կազմակերպութեան պաշտպանութիւնը սահմանափակուած չէ միայն ազգակիցներով։ Ֆրանսացի մը օրինակ՝ կրնայ անոր բարիքները վայելել, ինչպէս Մակեդոնիոյ մէջ՝ ծխախոտի վաճառական մեր մէկ հայրենակիցը։ Կանոնաւորաբար իր տուրքերը կը վճարէր ահաբեկիչներուն։ Սակայն, մարդ մը իրեն այցելութեան եկաւ, յաւելուածական տուրք մը պահանջելով։ Վաճառականը կը բողոքէ Կեդրոնական Կոմիտէին.— «Մեր դեսպանատան ալ լուր պիտի տամ» կ՚աւելցնէ։ Բայց ժամանակ չունեցաւ։ Յաջորդ օրը այդ խաբեբան կ՚օրօրուէր պարապութեան մէջ։ Եւ ինչպէս գիտել տուին այս պարոնները, Ֆրանսայի դեսպանը չպիտի կրնար աւելի լաւն ընել։

Բայց բոլորը ասոնք. ընթացիկ գործեր են։

Կայ պետական կարեւորութիւն ներկայացնող պարագան։ Այն ատեն է որ գործի կ՚անցնի գերագոյն դատարանը։ Բաղկացած է Իվան Միխայլոֆէ— Փոքրիկը—, Քարաճոֆէ— Արդարադատը— եւ Սթրաշիլ Ռազվիկորոֆէ— Շատ Իմաստուն—։

Այս գերագոյն ատեանին առաջին պարտականութիւնն է հսկել կանոնաւոր կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան վրայ։ Կազմակերպութեան տեսակէտը անփոփոխ է, — արգիլել որեւէ մերձեցում Պուլկարիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ։ Սոֆիայի կողմէ Պելկրատի ուղղուած ամէնէն փոքր ժպիտին, Պելկրատէն դէպի Սոֆիա ամէնէն փոքր շարժման, կոմիտէն՝ մէկ կողմէն ձեռնատումը կը խաղցնէ, միւս կողմէ ատրճանակ։

Այն ատեն է որ Սոֆիայի 500 կորիճներուն մէջէն զատելով, բարձրագոյն ատեանը՝ երկրին համար կը նշանակէ արդարադործները եւ արտասահմանի համար հերոսներ։

Նախարարը հաշուի չպիտի առնէ։ Կազմակերպութիւնը կը սպաննէ զայն։ Փաստ՝ ահա Սթամպուլիսկին։

Եթէ վաղը Պուլկարիոյ վարչապետը, Սոպրանիէֆի բաժէն պոռայ,— Հերիք է. կ՚ուզեմ ինքս իսկ վարել հանրային գործերը, առանց Մակեդոնական Կազմակերպութեան հակակշռին», ո՛չ արթուն հետեւորդներ, ո՛չ վարչապետներուն յատկացուած մոլոսները՝ չպիտի կրնային արգիլել որ պուլկար վարչապետը գետինը փռուի, փողոցին մէջտեղը, մարթին մէջ՝ 30 գնդակով։

Այն ատեն, մեծ դատաւորները իրենց գործունէութիւնը կ՚ուղղեն ներքին թշնամիին։ Գիտէք թէ Մակեդոնական կազմակերպութեան ղեկավարներուն թշնամիներն են՝ իրենց երէկուան ամէնէն մօտիկ բարեկամները։ Միխայլոֆ մէջտեղէն վերցուցած է Փրոթօկերոֆը։ Փրոթոկէրոֆի կուսակիցները չեն կրնար մնալ այս կանխավճարին վրայ։ Ձեզ պիտի ըսուի թէ, այս վերջին ամիսներու ընթացքին, հակառակորդները խաղաղութեան դաշինք կնքեցին։ Սիրուն խաղաղութեա՛մբ։ Երբ ատենը գայ, ձեզ կը պատմենք տեսարանը, հիւրանցելու համար ներսէն խնդալու սովորութիւնը։ Զորս տարիէ ի վեր, երկու կողմերը իրարու հանդէպ չափազանց քաղաքավար են։ Այսինքն զիրար կը սպաննեն։

Ինչպէ՞ս կը գործեն։

(Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՍՔԷԹՊՕԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պասքէթ-պօլի Ա. եւ պահեստի խումբերը սկսած են կանոնաւոր մրցումներ կատարել ֆրանսական խումբերու հետ։ Անցեալ կիրակի խաղացին U. S. Asnières *ի դէմ թէեւ դեռ սկսնակներ, քիչ տարբերութեամբ յաղթուեցան*։ Այսօր, կիրակի կը խաղան C. R. S. 4 Chemins Ա. եւ պահեստի խումբերուն դէմ Փանթէնի մէջ։

Պասքէթ-պօլի նոր խումբերու կազմութեան առթիւ, փափաքող երիտասարդներէն կը խնդրուի դիմել Բ. Ժպտունի 12 Passage du Caire Paris, (Têléphone Central 72-75).

Թղթակից

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՎՌՕՉԻ 1932ի տարեգիրքը անձնաւոր, անզուգական եւ ամենաթերթը:
Գին 30 ՖՐԱՆՔ, ԱՄԵՐԻԿԱ 2 ՏՈԼԱՐ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼԹԷՆԵՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Ցերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ENTREPRENEUR կը ստանձնէ տուներու շինութիւն, յատակագծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել' Պ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes. Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր:

ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՏԷՐ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès
Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ մինչեւ առաւ արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ժամացոյցի եւ Կազմուածի տեսակներու առթիւ

ԾԱԽՈՒԻ Է Սպիտակեղէն խանութ մը Փարիզի բազմամարդ թաղամասի մը մէջ: Տարեկան 70,000 ֆր.ի Chiffres d'Affaires, պայմ' 7 տարի, բերիրը 25,000, կանխիկ 15,000: Դիմել Հ. ԱՐՇԱԿԵԱՆ, 226 Rue Lafayette, Paris, Tél. Nord 89—06, 95—79.

ԾԱԽՈՒԻ Է Herboriste-parfumerieի խանութ մը 18րդ թաղամասին մէջ: Տրամադրելի է նաեւ յարկաբաժին մը, դիւրամատչելի պայման: Մանրամասնութեանց համար դիմել' Պ. ՄԱՍԻՍԻ, 115 Bld. May. Paris.

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ ([illegible])
(11e année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE [illegible] à la Défense Automobile
et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73-97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ, 27 Rue Bleue, *մէթրօ* Cadet, Tél. Taitbout 54-73, *կ'ընդունի 9—20.30, Կիրակի 10—13. նորագոյն մեթոտով' կը բժշկէ լինտերը, շարժող ատամները, Xճառագայթ, Ուլթրա վիոլէթ, սրսկում: Կը շինէ ատամնաշարեր, ոսկիէ, փլաթինէ քուրոններ: Նպաստաւոր պայմաններ աշխատաւորներու: Ընկ. ապահովագրութիւն:*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ
ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Նոր հրատարակուած գիրքեր *Անդրանիկ 25 ֆրանք, Օրմանեան Սրբազան եւ Կարմիր Սուլթանը 25, Կախաղանէն նոր 5, Հարիւր եւ մէկ գիշերներ 15, Սիման Փէհլիվան 25, Ամիրային աղջիկը 25, Սայեաթ Նովայ 7, Ապտիւլ Համիտ եւ Աֆրոտիթի 25, Թօսուն Միրիկ 15:*

Առողջապահական գիրքեր *Ամուսնական առողջապահութիւն եւ սեռային հիւանդութիւններ 10, Սերնդագործում եւ սեռական առողջաբանութիւն 10, Ջերմամիզութիւն 2, 5, Սիֆիլիս 6, Մանուկներու բարեկամը 3, Բժիշկ մօրեղբօրս խրատները 2, Մտերիմ զրոյցներ 35, Մատեան մանկանց 40:*

դիմեցէք բոլորդ ալ հետեւեալ հասցէին
Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber. Issy-les-Moulineaux, (Seine)

գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

EMPIRE Մեւզիք-Հօլ' 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. ու փարիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:*

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ԲԺԻՇԿ ԺԱՆ ԹՈԺԻՆՍԿԻԻ
Սրտի եւ կնոջական հիւանդութիւններ, գիրութիւն: Կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուրբաթ ժամը 2—4 եւ ժամադրութեամբ, 10 rue Lord Byron, *մէթրօ* Etoile, Tél. Elysée 22—79.

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1ին սկսեալ

Prov. 57—25 **ՌՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ**
66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գետնէ Grands Boulevards վրայ) Métro Bonne Nouvelle
ԻՐ ՆՈՐ ՇԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ
Այս առթիւ շատ մատչելի գիներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասները լաւա... գոյնը: Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնքն ... յաճախորդները թեւադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները. գինքի այց մը բաւական է համոզուելու համար:
ՃԱՇԱԿ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

8, RUE CHATEAUDUNի
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է
MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՏՕՔԹ. Ա Ս Լ Ա Ն
38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB. Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ. Ցաւոտ յարկաբաժին վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ռակուրի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Յօդացաւ: Ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԼԱՒ ԳԱՏԱՀՈՒԹԻՒՆ Մեկնումի պատճառաւ վարձու կը տրուի բաւական փողոցի վրայ խանութ մը, պայմ 4 տարի, վարձք 3400, ինչպէս նաեւ յարկաբաժին մը' 3 լուսաւոր եւ օդաւէտ սենեակներ, փողոցի վրայ, խոհանոց, մուտք, արդուզարդի սենեակ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, վարձք' 1500, խանութին եւ տան համար բրփրից' 25000 ֆրանք: [illegible] 110 Rue Bellevert [illegible]

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*

Ջղային եւ Հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Social*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ' 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

Հայերու ուշադրութեան

Լարօզի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, դիւրամատչելի գիներով:

Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով:

Գործի վարպետ գործաւորուհիներուն ալ միշտ գործ կրնամ հայթայթել տեղւոյն մէջ:

Դիմել' ԳԷՈՐԳ ԱՎԱՆԸՋԵԱՆԻ, Gamp. de Tours. (La Rose) Marseille.

---

15 ՖՐ. ՓԼԱՔՆԵՐ 15 ՖՐ.
Tango, Fox-trot, Boston Valse, Passo dobles, chants
POLYDOR MARQUE DÉPOSÉE
L. ՆՇԱՆԵԱՆ
56 Rue Piat. Paris (20)
SEVA PARIS
ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐՈՒ
Grand choix de phonos de toute marque: *Ֆոնոները կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով: Կանխիկ եւ ապառիկ:*

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ
E S K A
Պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն
Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ: Դիմել' Laboratoire Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rne Orfila. Paris (20).

FABRIQUE DE TRICOTS

S. TERZIAN
Tél. BOTZ. 22-[illegible]
Métro Buttes-Chaumont
20 Rue Mélingue, PARIS (19)
Le meilleur marché de tout Paris

PHARMACIE COMMERCIAL
de la Place Clichy 6 Place Clichy, Paris (9)

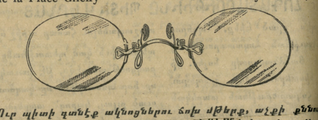

Ուր պիտի գտնէք ակնոցներու ճոխ մթերք, աչքի քննու-[illegible] Պ. Տ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ կողմէ, վկայեալ Պեռլինէն:
PHOTO ACOUSTIQUE OPTIQUE
Métro et Nord Sud Place Clichy Tél. Cent. 65—1[illegible]

ՑՈՒՐՏԸ ԵԿԱՒ, սնունդէն անմիջապէս վերջ ձեր ամէնէն անհրաժեշտ պէտքը վերարկուն է, եկէք մեզի, առէք ձեր հաւնած կերպասին նմուշն ու գինը, բաղդատեցէք ամէն տեղ եւ յետոյ միայն վերադարձէք ձեր չափը տալու, ունենալու համար ձեւաւոր, տոկուն ու խնամուած վերարկու մը, նուազագոյն գիներով, ՄԱՆ ՏԷ ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ԴԷՄ 5 ՌԻՒ ՄԻՆԵՕՆ ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՐԱԵԱՆ, մէթրօ Սէն Միշէլ, թէլէֆօն 41—45 ցանթօն:

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ **ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ**
վերաբացած է իր գրասենեակը Փարիզի մէջ
վարկ' բնակարաններու շինութեան համար
Հասցէ' 285 Rue Paradis, Marseille
18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)
խորհրդակցութիւն' ժամադրութեամբ

[illegible]ցոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատ-
[illegible]րաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: կիր. մինչ եւ կէսօր բաց է:

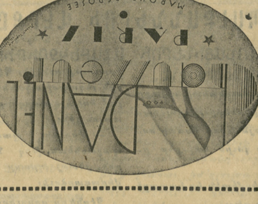

Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier
69 rue d'Angoulème, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Ա Ր Ա Ր Ա Տ
39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ' Cadet, Tél. Prov. 05-91
Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:
Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ:
Ապրանքներուն ամենալաւը' անմրցելի գիներով:

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
10 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1721 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

Մեր ընթերցողներուն կողմէ յաճախ հարցումներ կ'ուղղուին մեզի, ներգաղթի պայմաններու մասին։ Մինչեւ իսկ հասցէ կ'ուզեն...

Կը թուի թէ տակաւին շատ քիչերը որոշ բան գիտեն, որովհետեւ հարցումներ կան եւ առեւտրական գործ հաստատելու, ապրանք տանելու մասին։

Յուլիսէն ի վեր, օրը օրին հրատարակած ենք Ներգաղթի վերաբերեալ բոլոր տեղեկութիւնները, շեշտելով թէ միայն եւ միայն աշխատաւորներ պիտի ընդունուին։ Այն ալ յատկապէս մաղուած, զտուած։

Ուրեմն, խօսք չի կրնար ըլլալ առեւտուրի մասին։ Մասնաւոր առեւտուրը արգիլուած է ինչպէս ամբողջ Խորհրդային Միութեան, նոյնպէս եւ Հայաստանի մէջ։ Առեւտուրը պետական է, հողագործութիւնն ալ՝ հաւաքական (կոլխոզ)։

Մնաց որ, Բարեգործականն ալ, գործին գլխաւոր կազմակերպիչը, Սեպտ. 22ի հռչակաւոր զեկոյցով կ'ազդարարէր, այնքան կոպիտ գռեհկութեամբ.

«... Արդէն պէտք է գիտնալ որ Հայաստան տեղ չունի «չէրչի»ներու, որով խանութպաններուն կը թելադրենք չաճապարել, Հայաստանը նկատելով շահաստան մը»։

Ուրեմն, բացարձակ արկածախնդրութիւն է դրամագլուխ, ապրանք եւն. տանելու, առեւտրական գործ հաստատելու դրամով։ Եթէ այդպէս մտածողներ կան — եւ կը թուի թէ կան, դատելով մեզի ուղղուած հարցումներէն — լաւ է որ ծանր նստին իրենց տեղը։

Երկրորդ, ներգաղթէն առաջին առթիւ պիտի օգտուին Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ տարագիրները։ Արդէն Աթէնք հասած է Երեւանի ներկայացուցիչը, կարգադրելու համար այս խնդիրը։

Պիտի փոխադրուին միայն վեց հազար հոգի, որոնց 1500ը Աթէնքէն, 3000ը Սելանիկի շրջանէն, 1000 Պուլկարիայէն, իսկ 500ը Սուրիայէն եւ ուրիշ վայրերէ, համաձայն Բարեգործականի սեպտ. 22 թուակիր զեկոյցին։

Թերեւս փոփոխութիւններ կատարուին բաշխման մէջ, բայց սահմանուած թիւը, վեց հազարը չի կրնար փոխուիլ։ Առաջադրուած տասը հազարէն վեց հազարին համար միայն բնակարան պատրաստուած է—ինչպէս կը հաւաստեն։ Մնացեալ չորս հազարը պիտի փոխադրեն, եթէ կարելի ըլլայ կարգադրել բնակարանի խնդիրը։ Իսկ յաջորդ 20,000ի ծրագիրը շատ հեռաւոր հաւանականութիւն մըն է, նկատի առնելով դրուած պայմանները։

Արդէն, առաջին վեց հազարի փոխադրութեան խնդիրն իսկ երեւան հանեց գործին գլուխն անցած կազմակերպութեանց ապիկարութիւնը։ Եւ Բարեգործականը ստիպուեցաւ ափ առնել Ժընեւի դուռները, արտաքին աջակցութեան համար։ «Հօկ»ն ու կարգ մը Հայր. Միութիւններ՝ մինչեւ հիմա ուրիշ բան չըն ըրած, եթէ ոչ ժողովներ գումարել եւ կոչեր հրատարակել, իբրեւ հոգեշահ քարոզ։

Միւս կողմէ, Պուլկարիա մերժած ըլլալով շոգենաւ տրամադրել, հազար գաղթականներու փոխադրութեան ծախքն ալ դուրսէն պիտի ճարուի (Նանսէնեան գրասենեակի տրամադրելի գումարներէն, դրոշմաթուղթի հասոյթէն եւն.)։

Յունաստան թէեւ շոգենաւ տրամադրած է, սակայն հինգ օրուան ուտելիքի ծախքն ալ դուրսէն պիտի հոգան։ Եւ որովհետեւ ամէնէն առաջ անգործ, չքաւոր տարագիրները պիտի փոխադրուին, ուրեմն խոշոր գումար մըն ալ այս պահանջին համար պէտք է ճարել։

Նանսէնեան Գրասենեակը (Գաղթականներու Տեսչութիւնը) իր վերջին ժողովին մէջ, քննելով այս խնդիրները, իւրաքանչիւր գաղթականի համար ծախք նախատեսած է տասը զուիցերիական ֆրանք= 50 ֆր. ֆր.։ Ուրեմն, վեց հազարի համար՝ 60,000 ֆ. ֆր.։ Այս գումարին 20,000ը պիտի տրամադրեն անգլիական հայանպաստ ընկերութիւնները, 20,000ը՝ Նանսէնեան Գրասենեակը, իսկ մնացեալ 20,000ը՝ Բարեգործականը։

Անշուշտ այս գումարը ամբողջութեամբ չպիտի ծախսուի, քանի որ շատերը կրնան իրենց ծախքով ճամբորդել։

Բայց, այս պարագան բան չի փոխեր կացութենէն։ Եթէ միջոցներ կան խնայողութիւններ կատարելու, կան եւ հաւանականութիւններ չնախատեսուած, անակնկալ ծախքերու։

Մէկ խօսքով, դրամն է որ գլուխ պիտի հանէ փոխադրութիւնը։ Եւ դրամ՝ ոչ թէ հազարնոց ֆրանքներով, այլ տասնեակ հազարաւոր տոլարներով։

Մեզի ուղղուած հարցումներուն մէջ կայ նաեւ ուշագրաւ մէկը — Քանի որ Յունաստան ձրի շոգենաւ կը տրամադրէ, ինչո՞ւ խորհրդային իշխանութիւնն ալ այդպիսի դիւրութիւն մը չընծայեր, աւելի կամ պակաս «մարդասիրութեամբ»։ Չէ՞ որ խորհրդային նաւերը կը շրջագային բոլոր ծովերուն վրայ, ճամբայ կ'ելլեն լեցուն, եւ կը վերադառնան ընդհանրապէս պարապ (խօսքը ճամբորդներու մասին է)։

Մենք ալ հարցուցած ենք, եւ պատասխան չենք ստացած։ Կամ ստացած ենք բողոքախառն բացատրութիւն մը,—Ապերախտներ, «մուֆթ տոմս»ը շնորհողը Մոսկուան է, ալ ի՞նչ կ'ուզէք...

Այսպէս, ուրեմն, անոնք որ Հայաստան երթալ կ'ուզեն, պէտք է սպասեն առաջին վեց հազարին փոխադրութեան, եւ հիմակուընէ դիմումներ կատարեն, յաջորդ չորս հազարի արձանագրութեանց մէջ մտնելու համար։ Միշտ իբրեւ բանուոր, համակերպելով բոլոր պայմաններուն։

Ատոր համար ալ, առ այժմ պատճառ չունին բեռ կապելու։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՂԶԵՐՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ՀԱՅՈՑ ԱՌԱՋ. ՓՈԽԱՆՈՐԴԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ Է

Կիպրոս հանդարտած ըլլալ կը թուի, համաձայն անգլիական աղբիւրէ տրուած տեղեկութեանց։ Սակայն, գրաքննութիւն հաստատուած ըլլալով, դժուար է ստուգել այն տեղեկութիւնները զորս «Ազդակ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ Հայոց Առաջ. Փոխանորդի սպանութեան մասին։ Պաշտօնական զեկոյցներու մէջ, ո՛չ մէկ յիշատակութիւն կայ այդ մասին։ Լուրը կը հաղորդենք վերապահութեամբ։

Ազդակի թղթակիցը կը գրէ.

— Մահմետականները այս շարժումներու ընթացքին բոլորովին չէզոք մնացին: Նիկոսիոյ իսլամ երեսփոխան Նէճաթի պէյ առանձին յայտարարութիւն մը հանելով թելադրեց կղզիի իսլամներուն բոլորովին չէզոք մնալ. Հայերը եւս այս շարժումներու ընթացքին մնացին չէզոք:

Դժբախտաբար սակայն Յոյները չափազանց գրգռուած են Հայերու դէմ: Ամէն տեղ հակահայ քարոզներ կը տրուին եւ թշնամական վերաբերմունք ցոյց կը տրուի Հայերուն հանդէպ: Ցաւով տեղեկացայ որ Նիկոսիոյ մէջ, ապստամբները յարձակում գործած են Հայոց եկեղեցիին վրայ եւ առաջնորդական փոխանորդը սպաննելէ վերջ, կրակի տուած են եկեղեցին: Յոյները այս արարքին իբրեւ պատճառ ցոյց կուտան հայ փռապանի մը Անգլիացիներուն հաց ծախելը, որովհետեւ Յոյները Անգլիացիներուն ոչ մէկ բան չեն ծախեր: Երկու յոյն փռապաններ, որոնք բռնութեան ենթարկուած են անգլիական ուժերու հաց տալու համար, կրակած են իրենց սեփական փուռերը.

Ամբողջ կղզիի Յոյները կատաղի ատելութիւն կը սնուցանեն առաջնորդ Սարաճեան եպիսկոպոսին դէմ եւ ամէն տեղ զայն կ'որոնեն «քաթապսումէ» (ողջ ողջ պիտի այրենք զայն) պոռալով. Սարաճեան Սրբազանին դէմ սկսած այս թշնամութիւնն ու ատելութիւնը անոնք կը բացատրեն, անցեալ տարի, Սրբազանին կողմէ, կղզիի Յունաստանի կցումին դէմ ստորագրուած տեղեկագրով մը եւ Հայերը կը նկատեն դէմ իրենց իտէալին:

Վերջին պահուն շատ ցաւով իմացայ որ ապստամբները յարձակում գործած են Մելգոնեան հաստատութեան վրայ եւ կրակած զայն: Իսկ որոշ տեղեկութիւն մը չկրցայ առնել թէ ի՞նչ եղած են որբերն ու պաշտօնէութիւնը:

Ուրիշ տխուր եւ սրտաճմլիկ դէպք մը եւս.

Երբ ապստամբները յարձակում գործած էին Նիկոսիոյ կառավարչատան վրայ, հայ տասնապետ մը, Գասպար կը գտնուէր կառավարչատան մէջ եւ պաշտօն ունէր պաշտպանելու պալատը. Ինչպէս անոր ընկերակցող միւս յոյն եւ թուրք ժանտարմներ, Գասպար ալ կը ստիպուի զէնք գործածել եւ կրակել ապստամբներու վրայ:

Վերջը կառավարութեան կարգադրութեամբ, Գասպար կը ղրկուի Լիմասօլ. Հոն եւս կառավարչատան վրայ յարձակում կը կատարուի եւ որու միջոցին ապստամբները կը կտրեն անոր ձեռքերն ու ոտքերը.

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները դէպի Հայաստան ներգաղթի մասին.—

Բարեգործականի կողմէ, յանձնախումբ մը ներկայացած է Քաղաքական Դիւանի տնօրէն Պ. Ցիմպիտարոսի, խնդրելով որ կառավարութիւնը արտօնէ Յունաստան մուտքը Եաֆայէն, Պէյրութէն, Աղէքսանդրիայէն, Մարսէյլէն եւ Կիպրոսէն սպասող Հայերու, որոնք պիտի միանան ներգաղթի կարաւանին։

Պ. Ցիմպիտարոս խոստացած է յանձնախումբին անմիջապէս խորհրդակցիլ կառավարութեան հետ եւ հաղորդել արդիւնքը։

Մասնաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Ներքին գործոց նախարարութիւնը հրահանգած է Աթէնքի ոստիկանական մարմիններուն ամէն դիւրութիւն ընծայել այն Հայերուն, որոնք ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուած են։

Ծովային նախարարութիւնն ալ Պիրէանի նաւահանգիստի իշխանութիւններուն հրահանգած է աջակցիլ ներգաղթի յանձնախումբին։

Դարձեալ նոյն աղբիւրէն կը տեղեկանանք թէ կառավարութիւնը արտօնած է որ ներգաղթի կարաւանին միանալիք արտասահմանի Հայերը քանի մը օրուան համար Յունաստան մնան։

Ներքին գործոց նախարարութեան Ընդհ. Տնօրէն Եօրկիատիս ալ երկար տեսակցութիւն ունեցած է արտաքին գործոց նախարարութեան Ընդհ. Տնօրէնին հետ Հայերու ներգաղթի մասին։

Արտաքին գործոց նախարարութիւնը հրահանգ տուած է Մարսէյլի, Պէյրութի, Կիպրոսի եւ Եգիպտոսի հելլէն հիւպատոսներուն, վիզա տալ այն Հայերուն, որոնք ներգաղթի կարաւանին միանալու համար Յունաստան գալ պիտի ուզեն։

Բարեգործականի ներկայացուցիչը յայտարարեց «Նոր Օր»ի թէ Ներգաղթի Յանձնախումբին պիտի նախագահէ Պ. Փափաստաքի, որ արտաքին գործոց նախարարութեան Ազգերու Դաշնակցութեան Գրասենեակի պետն է։

Յանձնախումբին պիտի մասնակցին Հայաստանի կառավարութեան կողմէ Պ. Շահվէրտեան, Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Պ. Բօթէլինքօֆ, իսկ Բարեգործականի, Հօկի եւ Հայրենակցական Միութիւններու կողմէ մէկական ներկայացուցիչներ։

Ըստ նոյն անձին տուած տեղեկութիւններուն, Նոր Յունաստանէն 3000 եւ Հին Յունաստանէն միայն 1500 հոգի պիտի առնուին:

Ներգաղթի ցանկերը թէեւ պատրաստուած են, բայց կրնան փոփոխութեան ենթարկուիլ Պ. Շահվէրտեանի պահանջումով։

"ՊԷՏՔ Է ՄԵԶԻ ՅԱՆՁՆԵԼ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ,,

Պոլսոյ *Սոն Փոսթա* լրագիրէն կ'արտատպենք հետեւեալ ցնդաբանութիւնը.—

— Անցեալները «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» արտատպած էր ըմբոստութիւններու եւ հակաքէմալական շարժումներու մասին Փարիզի «Յառաջ» թերթին հրատարակած յերիւրածոյ տեղեկութիւնները։

Այդ գրութիւններէն յետոյ որոշ կերպով յայտնի կ'ըլլայ թէ, Թուրք յեղափոխականութիւնը իր պարտականութեանց սկիզբը կը գտնուի տակաւին։

Դաշնակներու իւրաքանչիւրին բառէն արիւն կը ծորի եւ անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ արիւնի ծարաւի ոճրագործներու դէմ կը գտնուինք։

Կարելի՞ է անիշխանականներէն զանազանել Դաշնակները, որոնք մեզ կը դաշունահարեն, եւ ամէն օր ու ամէն առթիւ մեզմէ արիւն կ'առնեն՝ մեզ տկարացնելու համար։

Արեւմտեան պետութիւնները իբր ոճրագործ կը հետապնդեն անիշխանականը, որովհետեւ ան թշնամի է արեւմուտքի կարգ ու սարքին։ Բայց Դաշնակը Թուրքիոյ գոյութեան դէմ կը դաւէ։ Այդ պատճառով արեւմուտքը կը քաջալերէ եւ նոյնիսկ կ'օգտագործէ այդ կախաղանի փախստականը։

Դեռ կը յիշենք թէ ի՛նչպէս տակաւին տասը տարի առաջ մեզի դաշնակից երկրի մը դատարանն ու ժողովուրդը անպարտ արձակեց Թալաթ փաշայի ոճրագործը։

Վերջերս Թուրք խմբագիր մը գրեց թէ, հայ յեղափոխականները թերեւս պիտի կարենային իրաւացի նկատուիլ՝ նախկին Թուրքիոյ վարիչներէն վրէժ լուծելով, բայց բոլորովին անարդար եւ ոճրապարտ ընթացք մը ունեցած պիտի ըլլան՝ եթէ դաւեն Ղազի Մուստաֆա Քեմալ փաշայի նման մեր մեծ պետական անձնաւորութեան դէմ, որ ոչ մէկ գէշութիւն հասցուցած է հայութեան։

Մեր կարծիքով, հայ ոճրագործին գնդակը չի կրնար մեր ո և է պետական անձնաւորութեան դէմ ուղղուիլ։

Եթէ հայ ոճրագործը ոչ մէկ տարբերութիւն կը դնէ մեր հին եւ նոր պետական անձնաւորութիւններուն միջեւ, մենք երբեք չենք կրնար տարբերութիւն դնել:

Կարգ մը պետութիւններ տարբեր չափ ու կշիռ կը գործածեն իրենց եւ ուրիշներու հանդէպ։ Այս երկուութեան պատճառով է որ Դաշնակը իր ուզած խօսքն ու գործը կ'ընէ ամէն - տեղ։ Հակառակ պարագային իբր պարզ դրամարկղի գողեր, իբր պարզ ոճրագործներ նկատելով կա՛մ իրենք պէտք է պատժեն, եւ կամ մեզի պէտք է յանձնեն մեր անիշխանականները։

Մենք գիտենք թէ այդ պետութիւնները ինչո՛ւ չեն ուզեր յանցաւորներու փոխանակութեան սկզբունքը գործադրել անոնց հանդէպ։

Աւելորդ կը նկատենք անոնց հրատարակութիւններուն ոճին անդրադառնալ։ Իբրեւ թէ իրենք անպարտելի են եղեր, եթէ պարտուին իսկ՝ կանակէն կը պարտուին եղեր. ճակատէն չեն պարտուիր եղեր։ Արդէն ուրիշ կերպ պարտութիւն կը կրե՞ն մաքսանենգները։

Աղբիւրին գլուխը սպասող ափ մը ոճրագործներու գոյութեան վրայ եթէ կեցած ենք, պարզապէս անոր համար է որ հասկնան թէ հաճելի բան մը չէ մեր կրունկներուն տակը պտտիլ:

Այլապէս ոչ ակռայէն, ոչ կոտոշէն եւ ոչ ալ աքացիէն կը վախնանք։

Խիստ շատ չորքոտանիներ կան, որոնք այս անտառներուն մէջ փորձած են մեր հաւատքին ցասումն ու մեր ճիրանին գիշատիչ բնոյթը»։

Անգլիական Խորհրդարանը

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Այսօր է որ տեղի կ'ունենայ Անգլիոյ նոր Խորհրդարանին պաշտօնական բացումը։ Աւանդական մեծաշուք արարողութիւններով, Թագաւորը պիտի երթայ Խորհրդարան, որուն գնահատութեան պիտի ենթարկէ Մաքտոնըլտի ծրագիրը՝ գահաճառի ձեւով։

Նախապէս գծուած ծրագրի մը համաձայն, անմիջապէս պիտի սկսին ընդհանուր վիճաբանութիւնները, որոնք պիտի տեւեն, կ'ենթադրուի երեք օր։ Հակառակ կառավարութեան կուսակիցներու անօրինակ մեծամասնութեան, կը սպասուի որ վիճաբանութիւնները տաք ու բուռն ըլլան։

Ընդդիմադիրներու պարագլուխը Լէնսպըրի, իր խմբակին անդամներուն ուղղուած նամակով մը, հրաւիրեց զանոնք չբացակայիլ որեւէ նիստէ։

— Մի կարծէք որ կը գրէ, մեր հակառակորդներու խոշոր թիւը, ձեզ համար պատճառ մը ըլլայ վիճաբանութեանց ներկայ չըլլալու. կառավարական միութիւնը երկար չպիտի տեւէ, եթէ վճռապէս փարինք գործին որ մեր վրայ կը ծանրանայ»։

Վիճաբանութիւնները մանաւանդ պիտի սաստկանան փոփոխութեան մը հետեւանքով, զոր խումբ մը պահպանողականներ պիտի առաջարկեն մտցնել գահաճառին մէջ, պահանջելով որ անմիջապէս մաքսատուրքի դրութիւնը հաստատուի։ Այս խումբը որ կը բաղկանայ 205 անդամներէ, հաւաքոյթ մը պիտի ունենայ վաղը, գծելու համար պայքարի իր յատակագիծը այս ուղղութեամբ։

Խորհրդային բաղախականութիւնը

Նոյեմբեր 7ին, Ռուսիա տօնեց բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 14րդ տարեդարձը։ Հակառակ ցուրտին եւ մառախուղին, Մոսկուայի մէջ, 1 միլիոնի չափ բազմութիւն մը՝ անցք կա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԾԱԽՍԸ ԵՒ ՄՐԱ ՀԱՅԹԱՅԹՄԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

Երկու տարուայ ընթացքին 30,000 հայ տարագիրներ Հայաստան տեղափոխելու եւ բնակեցնելու ծրագրի իրականացման նիւթական պայմանները քննութեան ենթարկելով՝ մենք ասել ենք.—

Եթէ Բարեգործականը կարողանայ իր ընթացիկ միջոցներից հայթայթել 6000ի տեղափոխութեան համար անհրաժեշտ լրացուցիչ ծախսերը.

Եթէ Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը յանձն առնէ, բացի 6000ից նաեւ 4000 տարագիրների համար իր ծախքով բնակարաններ տրամադրել.

Եթէ Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը վճարէ մնացած 20,000 տարագիրների համար պահանջւող բնակարանների շինութեան ծախսի երկու երրորդ մասը. եւ վերջապէս՝—

Եթէ, ինչպէս 6000ի նոյնպէս եւ 24,000 տարագիրների փոխադրութիւնը մինչեւ Բաթում կատարուի Ազգերի Դաշնակցութեան կամ շահագրգռուած պետութիւնների (Բուլղարիա, Յունաստան եւն.) ծախքով՝

Այն ժամանակ ներգաղթի առաջադրուած ծրագրի իրականացումը կը պահանջէ մեզնից 1,573,334 տոլար, հետեւեալ հաշւով.

Ա.— 20,000 տարագրի համար 4000 բնակարան, հատը 1000 տոլարի ծախսով, որի 2/3ը կառավարութիւնը պէտք է տայ, կ'անէ 1,333,334 տոլար.

Բ.— 24,000 տարագիրների տեղափոխութեան համար մարդ գլուխ 10 տոլար՝ կազմակերպչական, պրուստի եւ այլ ծախսերի համար՝ կ'անէ 240,000 տոլար։

Ընդամենը՝ 1,573,334։

Պ. Պօղոսեանը, չգիտենք համոզմունքով թէ ինչպէս, առանց առարկութեան ընդունում է վերոյիշեալ չորս պայմանաւորումները եւ հիմք դարձնում իր հաշիւների համար։ Մենք այս մասին նոր հարց չենք յարուցանում, բայց յոյս ունենք թէ նա գիտակցում է, որ եթէ վերջին երեք պայմաններից ո՛րեւէ մէկը չիրականանայ՝ ներգաղթի ծախսը հարիւր հազարներով կը մեծանայ։

Ինչ վերաբերում է վերոյիշեալ հաշիւներից ստացուած գումարին, այսինքն 1,573,334 տոլարին՝ Պ. Պօղոսեանը գտնում է, որ դա մօտ երկու անգամ մեծ է իրական պահանջից, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ.—

Առաջին՝ ներգաղթի նախորդ փորձերը եւ Պ. Յովհաննէս Յակոբեանի հաշիւները ցոյց են տալիս, որ ներգաղթի ճանապարհորդական ծախսերը մինչեւ հիմա 5 տոլարից քիչ պակաս են եղել։ Պ. Պօղոսեանը այդ ծախսը աւելի եւս կրճատելով՝ հասցնում է մարդ-գլուխ 3,50 տոլարի, որով 24,000 հոգու համար պիտի պահանջուի 84 հազար տոլար.

Երկրորդ՝ իւրաքանչիւր բնակարանի շինութեան ծախքը հաշւում է ոչ թէ 1000 տոլար, ինչպէս մենք ենք գրել, այլ 500 տոլար: Ընդունելով, որ սրա 2/3 մասն էլ Հայաստանի կառավարութիւնը պիտի տայ՝ Պ. Պօղոսեանը իրական է համարում իմ ներկայացրած բնակարանային ծախսի կէսը՝ այսինքն 666,666 տոլար։

Կլոր հաշւով՝ Պ. Պօղոսեանը՝ դուրս է բերում որ, ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացման համար, արտասահմանից պահանջւում է մի միայն 750,000 տոլար։

Առաջին պատճառաբանութեան դէմ չենք առարկում, քանի որ Պ. Պօղոսեանը խօսում է փորձից եւ հաշիւներից, որոնք մեզ անծանօթ են։ Ապագան ցոյց կը տայ, թէ ինչքան լրջութիւն կայ նրա հաւաստիացման մէջ, թէ իւրաքանչիւր տարագրի փոխադրութեան համար անհրաժեշտ կազմակերպական, պաշարի եւ այլ մանր-մունր ծախսերը 3,50 տոլարով պիտի լրանան։

Ինչ վերաբերում է երկրորդ պատճառաբանութեանը, այսինքն բնակարաններից շինութեան ծախքին՝ դրա դէմ խիստ ծանրակշիռ վերապահութիւն ունենք, որի մասին կը խօսենք վերջը։

Մինչ այդ՝ հարցի պարզաբանութեան համար՝ մի կողմ ենք դնում մեր բոլոր վերապահումներն ու դիտողութիւնները եւ կանգ առնում Պ. Պօղոսեանի հրապարակ դրած գումարի վրայ։

Այսպէս ուրեմն, ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացման համար, արտասահմանից պահանջւում է 750,000 տոլար։

Որտեղի՞ց պէտք է հայթայթել այս գումարը։

Կան օտար աղբիւրներ, ինչպէս օրինակ Ազգերի Դաշնակցութիւնը եւ մի շարք շահագրգռուած պետութիւններ։ Մեր յօդուածներում խօսել ենք արդէն սրանց մասին ակնարկելով, որ պէտք է այս ուղղութեամբ դիմումներ կատարել՝ «որքան կարելի է յամառ ու ազդեցիկ ձեւով»։ Պ. Պօղոսեանը տալիս է նաեւ մի շարք մարմինների եւ ընկերութիւնների անուններ, որոնք Անգլիայում, Զուիցերիայում, Դանիմարքում եւ Գերմանիայում հայանպաստ գործերի անունով դրամներ են ժողովում։ Ինչ խօսք՝ որ կարելի է եւ պէտք է սրանց էլ դիմումներ անել որ օժանդակեն ներգաղթի գործին։

Բայց ի՞նչ կարող է դուրս գալ այս դիմումներից՝ ոչ ոք ասել չի կարող։ Դրա համար էլ, Պ. Պօղոսեանը կանգ չէ առնում նրանց վրայ ինչպէս որ ես կանգ չեմ առել։ Ներգաղթի ծրագրի իրագործումը պէտք է քննել ու լուծել իրական հողի վրայ։ Իսկ որովհետեւ իրականը, շօշափելին այն է, ինչ որ կարող են տրամադրել արտասահմանի հայ ժողովուրդն ու հայկական կազմակերպութիւնները, ուստի Պ. Պօղոսեանը եւս հայկական աղբիւրների հետ է կապում ներգաղթի ծրագրի իրականացումը։

Որո՞նք են այդ աղբիւրները։

Առաջին հերթին Հ. Բ. Ը. Միութիւնը։

Մենք այն կարծիքին ենք, թէ Բարեգործականը, 6000 տարագիրների փոխադրութեան հետ կապուած զանազան ծախքերը հոգալուց յետոյ՝ հազիւ թէ ջանայ կամ կարողանայ իր միջոցներից ո՛րեւէ շօշափելի բան տրամադրել մնացած 24 հազարի փոխադրութեան եւ տեղաւորման համար։ Պ. Պօղոսեանը, իբրեւ Բարեգործականի հաշիւներին եւ գանձարկղի վիճակին իրազեկ մէկը՝ գալիս է, «Թուանշաններով» զինուած, հակառակն ապացուցանելու։ Նրա «Թուանշանների» մէջ մենք աւելի անիրազեկութիւն ենք տեսնում՝ քան իրականութիւն։ Սակայն այս մասին առանձին կը խօսենք։

Երկրորդ հերթին առաջանում են Հայրենակցական Միութիւնները։

Մենք այն համոզմանն ենք եղել եւ ենք, որ ինչպէս գրել ենք մեր յօդուածներում, «սրանցից ոմանք— մանաւանդ Ամերիկայում գտնուածները— ի վիճակի են սեփական գանձարկղեց պատկառելի միջոցներ տրամադրելու ներգաղթի համար»։ Պ. Պօղոսեանը նոյն համոզումն արտայայտելով՝ մատնանշում է նաեւ Հայրենակցականներից մինչեւ այժմ կատարած գործերը Հայաստանում բնակարաններ շինելու մէջ։ Բայց, դժբախտաբար, չէ յիշատակում շօշափելի գումարներ, որ կարելի լինի նկատի առնել ներգաղթի նախահաշիւը կազմելիս։

Այնուհետեւ գալիս են «Հօկ»երը։

Սրանցից, ներգաղթի համար, մի բան ստանալու յոյս մենք բնաւ չենք ունեցել եւ չունինք։ Պ. Պօղոսեանը հաստատում է մեր յոռետեսութիւնը ասելով, թէ «Հօկերը բարոյական օժանդակութիւն միայն կրնան ընձեռել՝ աջակցելով արձանագրութեանց եւ դիւրացնելով վիզայի գործողութիւնները»։

Վերջապէս յիշատակւում են և Հայ Կարմիր Խաչերը, որ մենք մոռացմամբ, նկատի չենք առել։ Պ. Պօղոսեանը գտնում է, որ սրանք կարող են աջակցել գործին «գաղթականներուն առողջապահական սպասարկութիւնը կազմակերպելով կայաններու եւ շոգենաւին վրայ»։ Ընդունում ենք, որ Հայ Կարմիր Խաչերը կարող են ստանձնել այս դերը՝ համապատասխան նիւթական զոհողութիւններ յանձն առնելով։

Ահա սրանք են այն հայկական կազմակերպութիւնները, որոնք, ըստ Պ. Պօղոսեանի, պէտք է նկատի առնւեն իբրեւ աղբիւրներ ներգաղթի համար անհրաժեշտ գումարի։

Սրանցից դուրս կան, բնականաբար նաեւ «հայ ժողովուրդն ու հայ գանդւածները», որոնք, Պ. Պօղոսեանի համոզմամբ, պէտք է բերեն իրենց օժանդակութիւնը ներգաղթի գործին՝ «ի հեճուկս Դաշնակցութեան»։

Մի կողմ թողնելով Հօկերը, որոնք անպտուղ ծառ են ներգաղթի համար ինչպէս եւ շատ ուրիշ օգտակար գործերի համար, նիւթական միջոցներ հայթայթելու տեսակէտից, մնացած չորս աղբիւրներից էլ միայն Բարեգործականի վրայ է կենդրոնանում Պ. Պօղոսեանի բարեհաճ ուշադրութիւնը։ Եւ եթէ ցանկանում էք իմանալ, թէ նա ինչպէս է պատկերացնում իր նախատեսած 750000ի հայթայթումը՝ հարկադրաբար պէտք է ծանօթանաք այն առաջարկներին, որ նա անում է Բարեգործականին։

Այդ առաջարկները բացարձակապէս զուրկ են ո՛եւէ լրջութիւնից։

Չէ՞ք հաւատում։

Շատ լաւ, խօսենք թուանշաններով։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

18.— ՈՐՊԷՍԶԻ ԼԵԶՈՒՆ ՃՈԽԱՆԱՅ

Անկախ եւ միացեալ հայերէնը ստեղծելու համար, նախ աշխատինք ճոխացնել մեր լեզուն։

Աշխատինք նախ որ ան օտարին կարօտ չըլլայ, ու կարենայ բացատրել ժամանակակից միտքը։

Մեզի նախ բառերը պէտք են, այսինքն նիւթը։

Քանի հայ լեզուն այդ ատաղձը լրիւ չունի՝ դժուար թէ կարենայ դարուն հետ քալել։ Լեզուի մը ոճերը, ասութիւնները ամէն բան չեն։ Պէտք է որ ան կարենայ մտածումը լրիւ արտայայտել։ Չի բաւեր քերթուածի մը, շարականի մը, երգի մը դիմանալ։ Պէտք է նաեւ կարենայ բացատրել գիտութիւնը իր բոլոր ճիւղերուն մէջ։ Պէտք է կարենայ թարգմանել օտար միտքը։

Մեր «Ոսկեդէնիկ լեզուն» մեր «Հայկազնեան»ը չեն կրնար նոր օրերուն դիմանալ։ Օտարը մեզ գլած անցած է փարախներով։ Ու օտարին պէտք ունինք իրեն հասնելու համար։

Ու ահա կը ծագի հարցը։

Ի՛նչպէս եւ ի՛նչ չափով պէտք է օգտուիլ օտար բառերէն։ Ահա ամէնէն յարմար գետինը երկու բարբառները գործակցութեան կանչելու։

Բայց վէճ կայ նախ սկզբունքին մասին։ Արեւելահայ գրողները կը խորշին առ հասարակ օտար բառերուն հայերէնը ճարելու նախանձախնդրութենէն, եւ անօթ չեն սեպեր օտար բառերը նոյնութեամբ հիւրընկալել լեզուին մէջ։ Թրքահայերը, ընդհակառակն, ամէն օտար բառի հայ համարժէք մը գտնելու տենդոտ ձգտումը ունին, եւ կը խրտչին հայ լեզուին մէջ ասպնջականութիւն տալ օտար բառերու։ Կը սիրեն թխել, ինչպէս կ'ընեն Ռուսահայերը։

Շահրիկեանն անգամ կը մեղադրէր Թրքահայ գրողները իրենց այդ նախանձախնդրութեանը համար.

— «Թրքահայ գրական լեզուի զարգացման մնասում է նաեւ նոր մտքերի, գիտական-մասնագիտական թերմինների համար անպատճառ հայերէնները ստեղծելու ծայրայեղութիւնը։ Չկայ որեւէ քաղաքակիրթ ազգ, որ ժամանակակից գիտութեանց, մասնագիտութեանց, նոր մտքերի ստեղծագործողը լինելով հանդերձ մտքերը արտայտելու համար, մին միւսից բառերի փոխառութեանը չդիմի։ Նոր զարգացող լեզուներն անգամ այդպէս են։ Ռուսական լեզուի ճոխութեան ու հարստութեան էն կարեւոր մասերից մինն էլ եւրոպականից փոխառութիւններն են։ Ճիշտ է որ հայ լեզուն իւր առանձնայատուկ ճկունութիւնները ունի բարդ բառեր կազմելու համար. բայց դրանից նախապաշարուած չլինի հանի այն ծայրայեղութեանը որ կուլտուրան՝ մշակոյթ եւ օդային նաւարկութիւնը՝ սաւառնակ դառնան։ ... Հայացնել օտար բառերը, որքան կարելի է, այո՛, ինչպէս մեր նախնիքն են արել. բայց յամառել անպատճառ մտքի համապատասխան հայերէնը ստեղծելու, կարծում եմ լեզուի հարստութեան նպաստելուց աւելի սահմանափակումին կը ծառայէ։»

Երբ Շահրիկեան այս տողերը կը գրէր՝ դեռ նոր պոլսահայ մամուլին մէջ երեւցեր էին մշակոյթ եւ սաւառնակ բառերը, առաջինը հրապարակ հանուած Ա. Վռամեանի կողմէ, իսկ երկրորդը Երուանդ Սրմաքէշխանլեանէ դարբնուած։ Շահրիկեան կը սրտմտի այդ բառերուն դէմ, այնքա՛ն որ Շաբաթաթերթ «Ազատամարտ»ի խմբագրութիւնը կը ստիպուի սա ծանօթութիւնը կցել. «Թերեւս կարելի ըլլայ առարկել սաւառնակին. բայց մշակոյթը՝ իբր հայացումը cultureին, գոնէ որպէս գոյական, լաւագոյն բառն է, նոյն իսկ բուն բառը՝ կուռ, հոծ եւ ուղղափառ»։

(Թող հանգիստ քնանան սակայն Վռամեանին ու Երուխանին ոսկորները. չզօրե՛ց Շահրիկեանի զայրոյթը եւ «Ազատամարտ»ի չքմեղանքը. մշակոյթն ու սաւառնակը մտան հայ լեզուին մէջ։)

Եթէ «բարբառային հայրենասիրութիւն» կայ, կա՛յ նաեւ, ինչո՞ւ չէ, «բառային հայրենասիրութիւնը»։ Ու արեւմտահայերս բռնուած ենք քիչ մը այդ ախտէն։ Այդ «ախտ»ին սահմանը շատ գեղեցիկ կերպով պարզած է Յովհ. Գազանճեան.

— «Արեւմտեան աշխարհաբարի մշակման առաջին օրերէն ի վեր՝ Թրքահայ գրողներու ընդհանուր ուղղութիւնն եղած է մերժել օտար բառերը եւ եթէ անոնց հայերէնները արդէն չկան լեզուին մէջ, անոնց տեղ կա՛մ յարմար նոր բառեր կերտել, կա՛մ արդէն գոյութիւն ունեցող հին բառեր պատշաճեցնել։ Այս ուղղութիւնը խիստ օգտակար եղած է մեր գրական լեզուին, զի անոր շնորհիւ բազմաթիւ օտար ընթացիկ բառեր այսօր ունեցած են իրենց հայերէնները, որոնք ընդհանուր գործածութեամբ, այլ եւս նուիրագործուած են լեզուին մէջ, առանց պէտք թողլու որ օտար բառերը նոյնութեամբ գործածուին, ինչպէս կ'ընեն կովկասահայ գրողները՝ արեւելեան աշխարհաբարը վերածելով անորակելի խառնուրդի մը։

«Ի հարկէ, ստիպուած չենք ամէն օտար բառ անպատճառ հայացնելու՝ ցորչափ նոյն բառին իմաստը ճշգրտիւ արտայայտող փայելուչ բառ մը չենք կրնար յօրինել։ Բառակերտութիւնը խիստ փափուկ գործ մըն է եւ կը պահանջէ որքան ճաշակ՝ նոյնքան ալ հայ լեզուի խոր հմտութիւն, որ դժբախտաբար կը պակսի շատերուն քով, պատճառ դառնալով տգիտական զեղծումներու։ Այո՛, մեր մէջ ալ կան կարգ մը գրողներ որոնք... տեսակ տեսակ քմահաճ, շինծու եւ անպէտ նորակազմ բառերով կը խճողեն իրենց գրութիւնները։ Թրքահայ լրջմիտ գրողներու կողմէ շատ անգամ գրուած, բողոքուած է այդ բառամոլական ախտաւոր հոսանքին դէմ։ Բայց կը հաւատանք թէ այդ հոսանքը վաղանցիկ բան մըն է եւ երբեք պիտի չկրնայ մեր աշխարհաբարին վրայ տեւական հետքեր թողուլ»։

*
* *

Ի՞նչ հարկ օտար բառերուն կառչիլ, երբ հայացուած են արդէն իմաստասիրական եւ ընկերային գիտութեանց բառերը մեծ մասով։ Կը մնայ անոնց հաշտուիլ, ինչպէս հաշտուած ենք մենք տարիներէ ի վեր։ Գէ՞շ են առարկայական (օբեէկտիվ), ենթակայական (սուբեէկտիվ), առհաւութիւն (ատավիզմ), բնաշրջութիւն կամ հոլովոյթ (էվօլուցիա), ինքնաթելադրութիւն (աւտոսուգգէսցիա), համաստուածութիւն (պանտէիզմ) գործակցական (կօօպերատիվ), եւ այսպէս հարիւրաւորներ, զորս արեւմտահայ գրականութիւնը դարբնեց ու նուիրագործեց։

*
* *

Ի՛նչ լաւ պիտի ըլլար եթէ բարի օր մը, մեր ռուսահայ եղբայրները իրենք ալ ուխտէին զգուշանալ այլեւս օտար բառերէն։ Երդուէին, օրինակի համար, ա՛լ չգործածել սա տեսակ բառեր.

«Սօցիալիստ, դեմոկրատ, մինիստր, պոստ, ֆելիետոն, տելեֆոն, սուբեէկտիվ, օբեէկտիվ, գեներալ, մասսա, կուլտուրա՝ աւտոնոմիա, հեգեմոնիա, անարխիա, իերարխիա, լօկոմօտիվ, վագոն, աւտոմօբիլ, աէրօպլան, սիմվօլ, տենտենց, լէյտմոտիվ, սուբեէկտ, ռէպերտուար, կապիտալիստ, տեկրետ, դեկլարացիօն, րէժիսէօր, ապարատ, մանիֆեստ, պիէսա, իներտ, բուրժուա, պրոլետար, պառլամենտ, դեպուտատ, ժուպիտեր, պլեյադ, կոմիտէ, պրօպագանդ, պրոցես, ակտիւ, սպեկուլացիա, կրիզ, ռենեկատ, դեզերտիոր։

Դիպուածով նշանակած եմ ես այս բոլորը՝ վայրկենաբար ընտրելով միտքս եկածներուն մէջէն։ Դիւրաւ պիտի կարենայի սակայն սիւնակներ լեցնել, ու քանի մը վայրկեանէն։ Մեր արեւելահայ եղբայրներուն գրչին տակ կը վխտան հարիւրաւոր այս կարգի բառեր՝ որոնց հայերէնը մենք կէս դա՛ր է ունինք։

Փրոֆ. Սրբ. Տէր Յակոբեան, Կեդրոնականի փիլիսոփայութեան մեր ուսուցիչը, աւելի քան քառորդ դա՛ր մը առաջ, հոգեբանութիւնը եւ իմաստասիրական ուրիշ ճիւղեր կ'աւանդէր իրենց հայերէն բառերովը։ Ու մեզմէ ոչ մէկուն համար ծիծաղելի չէին թուեր անոնք։ Բայց այն օրերուն վրայ պիտի խնդային ռուսահայ գրագէտները՝ եթէ ըսէիր ենթագիտակցութիւն, գաղափարապաշտութիւն, մակածութիւն (ենդուկցիա), եւայլն։

Միեւնոյն բծախնդրութեամբ էր որ Հրանդ Ասատուր գրական սեռեր, ոճ, եւայլն կ'աւանդէր դարձեալ Կեդրոնականի մէջ։ Ան ճշդած էր համազօրը բոլոր օտար բառերուն որոնց պէտք պիտի ունենար իր դասաւանդութեանց մէջ։ Յիշելու համար քանի մը հատը,— Երջաբանութիւն (périphase), բայադարձութիւն (apostrophe), մակագանչութիւն (épiphonème), մեղմաբանութիւն (litote), բակառութիւն (syllepse), աւելադրութիւն (pléonasme), ճապաղութիւն (prolixité), եւայլն։

Ու Հրանդ Ասատուրն էր դարձեալ որ իր մահակէցութեան վերջին տարիներուն յօրինեց իմաստասիրական բառարան մը։ Այդ բառարանը եթէ լոյս տեսնէ օր մը՝ գանձ մը պիտի ըլլայ։ Գոնէ մեզ պիտի ճշդէ ստոյգ մասը իմաստասիրական բառերուն, եւ մեզ վերջնապէս պիտի փրկէ ենդուկցիաներէն եւ դետուկցիաներէն։

*
* *

Ի՞նչ հարկ կայ յետոյ նոր գիւտերու վերաբերեալ բառերը պահել իրենց եւրոպական ձեւով եւ չհայացնել զանոնք, մանաւանդ որ մեծ մասամբ յունական արմատներէ կազմուած են անոնք եւ հետեւաբար հեշտ է անոնց հայերէնի վերածումը։ Ինչո՞ւ չըսել հեռաձայն (տէլէֆոն), ընդծովեայ կամ ստորջրեայ նաւ (սուբմարին), գնդացիր կամ խորտընկէց (միտրալեոզ), մանրադէտ (միկրոսկոպ), հեռադէտ (տէլէսկոպ), շարժանկար (սինեմատոգրաֆ), ձայնագիր (ֆօնոգրաֆ), ինքնաշարժ (աւտոմոբիլ), փապուղի (տունել), լուսանկար (ֆօթօտիպ), վիմագրութիւն (լիթոգրաֆիա), տողաշար (լինոտիպ)։ Դիպուածով կ'ընտրեմ ինչպէս ըսի՝ քանի մը օրինակ, բայց դուք կրնաք շարքը երկարել։

Մեզմէ սերունդ մը առջի ... մը տարբեր նախանձախնդրութիւն ունէին։ Անոնք ջանացին մեր ձեռքը լեզու մը թողուլ որ կարենայ ժամանակը բացատրել։ Կարապետ Իւթիւճեան, Գրիգոր Չիլինկիրեան ուրիշներ երբ ասկէ 70-80 տարի առաջ կը թարգմանէին իրենց ժամանակակից գրողները, Վ. Հիւկօ, Ալեքսանտր Տիւման, Ժիւլ Վէռն կամ Էօժէն Սիւն, անոնց ամէն մէկ բառին դիմացը հայերէ՛նը գտան։ Մեր բարբառն ալ աղքատ էր դար մը առաջ։ Սերունդի մը ճի՛գն էր որ ճոխացուց զայն։

*
* *

Զուտ գիտական (մանաւանդ բնալուծութեան մէջ գործածուած) բառերը հայացնելու չափ ծայրայեղութեան չեմ տանիր անշուշտ «հայրենասիրութիւն»ս։ Քլօրը, պիզմութը, զինկը, արսենիքը իմաստ մը չկայ անպատճառ հայացնելու։ Ու անո՛ր համար մանաւանդ որ այդ քիմիական բառերը իրենց կրճատուած տարազները ունին՝ որ սկզբնատառը կամ խտացումն են անոնց եւրոպական բառին։ Բայց կան այլ որ արդէն մտան մեր լեզուին մէջ, ու բարի գործ չէ զանոնք դուրս քշել. ինչպէս՝ թթուածին (օքսիժէն), ջրածին (իտրօժէն), բոսորածխային թթու (ասիտ քարպօնիք) եւայլն։

Հայր Յակոբոս Տաշեան, քանի մը տարի առաջ, «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ հմտալից ուսումնասիրութիւն մը ունէր, որ մեր աչքին կը փռէր հազարաւոր նորաստեղծ բառեր որոնք պիտի կարենային արդի գիտութիւնը բացատրել մեր լեզուով։ Անշուշտ որ Տաշեանի ճշտած կամ կոկած բոլոր բառերը դժուար է մէկէն նուիրագործել լեզուին մէջ։ Բայց եթէ մարդոց մօտ սրտցաւութիւնը ըլլայ՝ այդ բառերէն շատերը կուտան տեղ բռնել մեր բառարանին մէջ։ Հայր Տաշեան ճշդած էր մասնաւորաբար գիտական այն կցօնները կամ յետադասանիկները, որոնք կը ստեղծեն գիտական բառամթերքը։ Եղա՞ւ մեզմէ մէկը որ աչք մը նետէր Տաշեանի այդ գնահատելի աշխատանքին վրայ։

Հայր Մանուէլ Քաջունիի գիտական բառարանին մէջ եւս վիթխարի ատաղձ մը կայ։ Բաւական է որ ճաշակը եւ սրտցաւութիւնը ըլլայ անկէ օգտուելու։ Մնացածը ժամանակը կ'ընէ։

*
* *

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել որ վերջին քսան տարիներու շփումը մեզ հետ արեւելահայ մտաւորականներուն, արդէն զանոնք վարժեցուց մեր յօրինած բառերէն կարեւոր մէկ մասին, Բայց քառորդ դար մը առաջ կը ծիծաղէին անոնք մեր այս բառերուն վրայ։ Ականջովս լսած եմ անոնցմէ շատերուն հեգնութիւնը՝ երբ մեր թերթերուն մէջ կը հանդիպէին նման բառերու։ Բայց կեանքը փոխեց անոնց մտայնութիւնը։ Թերեւս անոնց ականջը մեր բառերուն վարժուեցաւ հետզհետէ։ Բաղդատեցէք կովկասահայ հրապարակագիրներու այսօրուան լեզուն՝ քառորդ դար մը առաջուան անոնց լեզուին հետ, ու պիտի տեսնէք թէ մեր հեգնուած բառերէն շատերը արդէն յաղթանակ են տարեր։

Կարճ։

Փոխ առնենք օտարէն Մտածումը ու զայն ձուլենք հա՛յ կաղապարի մէջ։

Իմա՛ստը խլենք օտարէն, ու անոր հագցնենք մե՛ր պատմուճանը։

Այսպէ՛ս է որ կը հարստանայ լեզուն։

Բայց ցնցոտի չըլլա՛յ օտար բառին մեր հագցուցածը։ Նայինք որ վրան վայլէ։ Եթէ մեր կարած հագուստը անոր չերթայ՝ իր հանդերձները՛ կանչենք ներս զայն մեր տունէն։

Հասնողին բառ կերտել չտանք։

Այսպէ՛ս կը գեղեցկանայ լեզուն։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

Թերեւս օր մը հոգեբան մը հետաքրքրական ուսումնասիրութեան մը նիւթ դարձնէ այն վերջին խօսքերը, զորս կ'արտասանեն մահապարտները եղափոխ ճաշակ ... ... մահուան հետ դէմ առ դէմ։ Յաճախ այդ խօսքերուն մէջ կը ցոլանայ ատելութիւն մը մարդկութեան դէմ, յաճախ ծիծաղաշարժ համակերպութիւն մը, որ փիլիսոփաներուն յատուկ է։

Ահա փունջ մը «հուսկ բանք»։

Մարդասպան Ռոպէր Ռուայի ըսին թէ հասած է քաւութեան ժամը եւ հիմա պէտք է քալել դէպի կառափնատ։

Պատասխանեց.

— Ի՞նչ կայ հոգ ընելու ատոր համար։

Ոճրագործ Տոքթ. Լա Փոմըրէ, որ այնքան մարդիկ թունաւորած էր, ... լեցուեցաւ մահուան ... եւ ըսաւ.

— Մեռնի՛լ այսպիսի գեղեցիկ ... ... մը...։

Մարդասպան Ավինէն, փիղը ... ... տակ դնելէ առաջ, պոռաց.

— Օ՜ երիտասարդներ Ֆրանսայի, ... երիտասարդներ Ֆրանսայի, հըլլա՜յ ... ձեր բրածը խոստովանիք։

Մարդասպան ոստիկան մը, Փրէ..., ըսաւ վերջին պահուն.

— Ներողութիւն կը խնդրեմ ... ... ու դատական խորհուրդ...։

Ոճրագործ Բամիլ, կառափնատ ... յետոյ, սարսափելի ... մը արտասանեց ... ... երեսին։

Մարդասպան Ժերվէ նեղացաւ, ... դահիճները կ'ուզեն շուտ վերջացնել իրենց գործը։ Եւ պոռաց.

— Ո՛չ, ո՛չ, չեմ ուզեր որ ա... ...։

Ոճրագործ Պոնժան դուրս ցատ... ... կառքէն եւ սկսաւ փնտռել կառափնատը.

— Ո՞ւր է սա ձեր բան-բանը։

— Ահա կառափնատը, ըսին ... ... ցոյց տալով իրեն։

— Եւ ահա տանձեր ձեզի, ըսաւ ... ալ իր կարգին՝ ցոյց տալով ...։

Մարդասպան Լիւքա մեծամիտ ... ըլլալ կառափնատ երգելով Կե... ... մը պէս.

— Ողջո՜յն քեզ, կեանքիս վեր... ... արշալոյսը...

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

... կարեւոր ու հետաքրքրական ... ... մը ունի Candide. ... պիտի ըլլայ 1920ի գրական ... ապագան»։

Փոլ Վալէրի, հարցումը քիչ մը ... կը պարզէ իր տեսակէտ... ... յետպատերազմեան գրական ... ապագային մասին։

—«Տեսակ մը ռոմանթիզմի կը նման յետպատերազմեան այս շըրջանին բովանդակութիւնը։ Որովհետեւ կը ներկայացնէ ռոմանթիզմին բոլոր յատկանիշերը։ Այս ռոմանթիզմը կրնանք անուանել «1920—1930ի ռոմանթիզմ»։ Ատոր պիտի յաջորդէ անշուշտ դասականութիւն մը, քանի որ ամէն դասականութիւն ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ անկարգ ու խառնակ տարրերու խաղաղեցում մը, ներդաշնակութեան վերածում մը, ու կ'ենթադրէ, իրմէ առաջ, ռոմանթիզմ մը։

Եւ սակայն երբեք չեմ կրնար նախատեսել թէ ի՛նչ յեղաշրջման պիտի ենթարկուի, իր կարգին, 1935ի դասականութիւնը։ Վայրկեանին պաշտամունքը տապալած է ամէն բան։ Նկարչութեան մօջ, բնանկարն (paysage) էր, որ պատճառ դարձաւ չարիքին։ Իսկ գրականութեան մէջ՝ նկարագրութիւնը։ Բնանկարը եւ նկարագրութիւնը,— ինչ որ կ'ենթադրէ տպաւորապաշտութիւն,— կը սիրեն վայրկեանը եւ կը խորշին յաւիտենականութենէն։ Կը սիրեմ կարգ մը պատկերներ ու նկարագրականներ, սակայն այնքան խուժեցին արուեստին մէջ, որ չարիք դարձաւ։

Հիմա պէտք է վերսկսիլ զերոյէն։ Ցիշեցէք,որ ներկայիս գոյութիւն ունի մեծ տագնապ մը ամէն կալուածի մէջ։ Այս տագնապը հաւասարապէս տնտեսական է եւ մտաւորական։ Կայ տեսակ մը յայտնի անհանգստութիւն, որ կրնայ յանկարծ պատճառ դառնալ շրջանին։

Սակայն իրական տագնապը, որ շատ աւելի աչքառու պիտի ըլլայ, պայթելու համար կը պահանջէ քանի մը տարիներ եւս։ Կարեւորն այն է ներկայիս, որ ճշդենք քանի մը ծանօթութիւններ ու կարգ մը արժէքներ, որքան ալ աննշան թուին անոնք, եւ տեղի չտանք այն վտանգաւոր տիրապետութեան, զոր մարդիկ ունին իրերուն վրայ»։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Անգլիացի վիպագիր Հիւկ Ուոլփոլ յօդուածով մը կ'ուսումնասիրէ «Նոր ոգին անգլիական գրականութեան մէջ»։ Եւ ուժգին յարձակում մը կը գործէ կարգ մը անգլիացի գրողներու, մանաւորապէս Ճէյմս Ճոյսի վրայ, զոր կ'ամբաստանէ այն «աղտոտալի» ազդեցութեանը համար, որ ան ձգեց նորերուն վրայ։ Կիներ ու երիտասարդներ, որ այլապէս ազատ պիտի ըլլային ու ինքնատիպ, կը հետեւին Ճէյմս Ճոյսի ճիշդ ինչպէս շղթայուածներ։ Եւ ահա թէ ի՛նչ կը գրէ Ճէյմս Ճոյսի պատրաստած գրական նոր սերունդին մասին։

«Կեղծ— գգաստներնն մէկը չեմ անշուշտ։ Երկար ատեն կռուած եմ, պահանջելով որ իրաւունք տրուի ամէն արուեստագէտի՝ ըսելու եւ գրելու ինչ որ կ'ուզէ, առանց հոգ ընելու թէ կրնայ գայթակղիլ որեւէ ընթերցող։ Եւ սակայն, ահա բրտութեան եւ մթութեան գրական դպրոցը անցու՜ց ամէն չափ ու սահման։

Այլեւս անկեղծութեան խնդիր չէ այլ գռեհիկ իրապաշտութեան սէր մը միայն։ Կարծես կ'ուզեն մեզ համոզել թէ հանրակառքերու մեքենավարները, շոգենաւերու պաշտօնեաները, զանազան հաստատութեանց գրագիրները փրոյտեան խենթեր են, թէ կ'ապրինք աշխարհի մը մէջ, որ յիմարանոց մըն է իրապէս»։

ԶԱՆԳԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ՃԻԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սեփական Թղթ.).— «Յառաջ»ի մէջ յաճախ գրած եմ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղին մասին, որ կազմուեցաւ անցեալ տարի՝ օգոստոս 23ին, տասնեակ մը պատանիներով։

Միութիւններուն նպատակն է հայրենագուրկ նոր սերունդը կապել հայ կեանքին, հայ գրին ու գրականութեան, մէկ խօսքով հայ մշակոյթին հետ, զայն հեռու պահել այլասերման վտանգէն։ Անոր ներշնչել հայրենասիրական ոգի, ազգային գիտակցութիւն եւ հպարտութիւն։ Նախապատրաստել անոր մէջ, անձնազոհ, յեղափոխական եւ գործնական Հայը։

Այդ բուռ մը պատանիները, զըկուելով իրենց ամէն կարգի հաճոյքի ժամանցներէն, լծուեցան եռանդուն աշխատանքի մը եւ կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, բազմապատկեցին իրենց աննշան թիւը, հիմնեցին նաեւ միութեան գրադարանը յիսունի չափ գրքերով, որոնց թիւը արդէն հասած է 300ի։ Դեռ կան յիսունի չափ ապսպրուած գիրքեր եւս։

Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան մասնաճիւղը, իր անդամներուն ինքնազարգացման համար ձեռք առաւ ամենադժուարին միջոցները։ Տուած է վիճաբանականդասախօսական ժողովներ, մասնակցութեամբ ընկերներ Հ. Սէքէնկիւլեանի, Ա. Մարտիրոսեանի, Պ. Հիւսեանի եւ ուրիշներու։ Սարքած է տասնէ աւելի հանդէսներ, ներկայացումներ, խնջոյքներ եւ ընկերական հաւաքոյթներ, որոնց հասոյթը յատկացուած է գրադարանի ճոխացման։ Գրադարանի սրահին պատերը զարդարուած են, քսանեւհինգէ աւելի ազգային-յեղափոխական գործիչներու նկարներով, որոնք մեծ տպաւորութիւն կը գործեն։ Գրադարանը ունի յիսունի մօտ ընթերցողներու խումբ մը, որ կը բաղկանայ ընկերներէ, համակիրներէ։

Անցեալ կիրակի կէսօրէ յետոյ, «Սալ Վէնսան»ի թատերասրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Մարսէյլի եւ Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Պատ. քոյր Միութիւններուն, տօնեց իր կազմութեան տարեդարձը հոծ եւ խանդավառ բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Սրահը շատ նեղ կուգար։ Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով եւ պարտականութեան ճամբուն վրայ ինկած քանի մը հերոսներու մեծադիր նկարներով։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Նախագահը ընկեր Թ. Ասատուրեան համառօտակի ներկայացուց Միութեան մէկ տարուան գործունէութիւնը, եւ ծնողները յորդորեց որ իրենց պատանի զաւակները այլասերման, ուծացման վիթխարի աղէտէն փրկելու համար, առաջնորդեն Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան շարքերուն մէջ։ Ցետոյ խօսք առաւ բանախօսը, ընկեր Բ. Միլտոնեան, որ նկարագրեց մեր դարաւոր անողորմ ոսոխին — Թուրքին — անպատմելի վայրենութիւնները։ Ներկայացուց հայկական ջարդէն եւ մեծ եղեռնէն քանի մը քստմնելի դրուագներ։

Կար գեղարուեստական շատ ճոխ բաժին մը։ Միութեան անդամներուն կողմէ եղան արտասանութիւններ, երգեր եւ հաճելի անակնկալներ։

Ներկայացուեցաւ նաեւ «Երկու Ծառաներ» բրբջալիր զաւեշտը որ անցաւ շատ յաջող։

Մոգի

ԿՐԸՆՈՊԼԸԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ,— Առիթ ունեցայ ներկայ ըլլալու Օր. Հերմինէ Միսքճեանի դասաւանդութեան մեր մանկապարտէզին մէջ։ 10-12 աշակերտներ կատարեալ լռջութեամբ կը հետեւին իրենց դասերուն։ Աշակերտները բաժնուած են երեք մասի «Ծիլ», «Կոկոն» եւ «Բողբոջ»։ Ծիլ կարգի աշակերտները կը զբաղին Ա. Բ. Գ.ով։ Իսկ կոկոն դասարանի աշակերտներուն կը տրուի Յովհաննէս Գազանճեանի Ա. Ծիածանը։ Նոյնպէս բողբոջ դասարանի աշակերտներուն կը տրուի նոյն հեղինակին Ծիածանը։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու անգամ, հինգշաբթի իրիկուն եւ կիրակի առաւօտ։ Կիրակի օրուան դասաւանդութեան, սրահը գտայ լեցուն աշակերտներով։ Ցիշեցի մեր ծննդավայրի իսկական մանկապարտէզը։ Դասատու վարժուհին յոտնկայս երգել առաւ «Մեր Հայրենիք»ը՝ աշակերտներուն, որոնք երգեցին նաեւ շատ մը մանկական երգեր։ Քանի մը փոքրիկներ արտասանեցին «ոտքը բոպիկ գլուխը բաց» ոտանաւորը, մաքուր առոգանութեամբ։ Ամէն կերպով գնահատելի էր թափուած աշխատանքը։ Կիրակի օրուան դասաւանդութեան ծանր պարտականութիւնը յանձնուած է Տիկին Մարի Զարացեանի, որ եռանդով կ'աշխատի։ Պզտիկները կրնան լաւ կարդալ եւ գրել անսխալ։

Այս առթիւ կը թելադրենք հայ ծնողներուն որ իրենց զաւակները նախ ղրկեն Հայկական դպրոց։ Գէթ մանուկը սորվի իր մայրենի լեզուն, քերականութիւնն ու պատմութիւնը։

Ա. Գլանեան

ԿՈՉ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Դուք բոլորդ ալ կը ճանչնաք Հ. Մ. Ը. Մ.ը, մեծ պատերազմէն աղին մարմին առած այս կազմակերպութիւնը, որ ահա՛ 13 տարիներէ ի վեր կը գործէ իր համաշխարհային մասնաճիւղերով, հայագաղթ երկիրներու մէջ,

Դուք կը հրճուիք երբ կը դիտէք անոր սկաուտներուն կայտառ անցքը եւ դուք կը մտածէք վաղուան՝ յոյսերով լեցուած։

Դուք ձեզ հպարտ կը զգաք՝ երբ կը տեսնէք կամ կը լսէք ազգային մէկ յաղթանակը անոր մարզիկներուն՝ ֆութպոլի օտար մրցադաշտերուն վրայ, տարուած՝ օտարազգի խումբերու դէմ։

Մտածե՞ր էք սակայն աւելի մօտէն շահագրգռուիլ՝ այս կազմակերպութեան էութեամբը, ծանօ՞թ էք անոր բուն նպատակին՝ որ գծուած է հետեւեալ կերպով, իր ծրագրին առաջին իսկ յօդուածին մէջ.—

«Հ. Մ. Ը. Մ.ի նպատակն է ֆիզիքական եւ ազգային առողջ դաստիարակութիւն մը տալով պատանիին՝ սատարել ցեղին պահպանման եւ անոր բարոյական ու իմացական բարձրացման։ Սորվեցնել նոր սերունդին՝ ըլլալ չարքաշ եւ ժուժկալ, կարգապահ եւ օրինապահ, արթուն, արագ եւ ճիշդ դատող, ձեռներէց, կորովի, արի եւ հայրենասէր՝ զարգացնելով անհատին մէջ պարտականութեան, պատասխանատուութեան եւ պատուի զգացումները, ինչպէս նաեւ համերաշխութեան եւ փոխադարձ օգնութեան ոգին։»

Ուրեմն, ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս զօրաւոր անհատներու պատրաստութեան միջոցաւ՝ ազգաշինութեան եւ ազգապահպանման ամբողջ ծրագիր մը։

Դուք գիտէք որ եւրոպական բարգաւաճ ոստաններուն մէջ, սկաուտական կամ մարզական ընկերակցութիւններ կանգուն կը մնան՝ պետական նպաստներով։ Այսինքն ա՛յն տուրքերով զորս ամէն քաղաքացի անխտիր կը վճարէ պետութեան՝ մասնակցելով այսպէս այդ ընկերութեանց պահպանման ծախքերուն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը՝ իրագործելու համար իր գերազանցապէս ազգային նպատակը, ունի՞ իր ետին՝ բարոյականէն զատ՝ նաեւ նիւթական յենարան մը։

Այո՛ եւ ո՛չ։

Այո՛, որովհետեւ ան գիտէ, թէ այս ժողովուրդը, անդադար տալով իր չունեցածէն, տասնեակ տարիներով ապրեցուցեր է Միացեալ մը եւ դեռ այնքան ուրիշ էական հաստատութիւններ։

Ո՛չ, որովհետեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը դեռ չունի նուիրատու անդամներու այն կարեւոր թիւը որ անհրաժեշտ է իրեն՝ իր յանձնառութիւններուն ամէնէն անմիջականները հնարաւոր դարձնելու համար։

Այս ձեռնարկնե՞րը։ Ահաւասիկ.

1.— Հաղուեցնել համազգեստէ զուրկ իր կարօտ սկաուտները։

2.— Ազգային մարզարան մը հիմնել։

3.— Տարածել հրատարակութիւնը իր ամսաթերթին՝ որ նուիրուած է տիեզերահայ մանկութեան, պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան մօտ տոհմային զգացման զարգացումին՝ սկաուտական եւ մարզական միջոցներով։

Սիրելի՛ հայրենակիցներ, որպէսզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կարենայ արդիւնաւորապէս տեւականացնել իր գործը՝ այս ժողովուրդին բարիքին համար, պէտք ունի ձեր ամէնուդ քրոջական ու եղբայրական անխտիր օժանդակութեանը։ Զուրկ՝ կանոնաւոր ու որոշ նպաստէ մը, անիկա պէտք ունի ձեր բոլորիդ յօժարակամ տուրքին, հոգ չէ՛ թէ շատ դոյզն ըլլայ այդ տուրքը։

Աջակցեցէ՛ք մեզի։ Արձանագրուեցէ՛ք իբրեւ մասնակից անդամ։ Ծո՛վ է օգուտը զոր պիտի բերէին ձեր անդամավճարներուն կաթիլները։ Ձեզի՞ք ուզեր յանձնառու ըլլալ ամսական չնչին զոհողութեան մը՝ ցեղին ճակատագրին հետ կապ ունեցող այսչափ կենսական գործի մը համար։

Անդամագրուեցէ՛ք, եւ այսօրուընէ։ Ու մղեցէ՛ք անդամագրուելու՝ ձեզի ծանօթ բոլոր Հայերն ու Հայուհիները։

Ի դիմաց Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. կեդր. վարչութեան ատենապետ Լ. Կիւմիւշկերտան, *վ. ատենադպիր* Ներսէս Օհանեան,

Յ. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանեան բոլոր հայ թերթերէն՝ արտատպել ներկայ կոչը։

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԱՍԻՆ

Լէնինկրադի Գիտութեանց Կաճառը, ուկրայնացի եւ թուրք գիտնականներուն օժանդակութեամբ, սկսած է ուսումնասիրել Պոլսոյ մասին գոյութիւն ունեցած բոլոր դիւանաթղթերը։

Պոլսոյ հարցին նուիրուած դիւանատունը կը պարունակէ բազմաթիւ արժէքաւոր նիւթեր Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ քաղաքական ու տնտեսական յարաբերութիւններուն մասին, երկու պետութեանց պատմութեան վերաբերեալ։ Այդ նիւթերը առաջին անգամն է, որ լոյս աշխարհ կը բերուին։

Այս առթիւ, Ռուսիոյ Գիտութեանց Կաճառին կողմէ Պոլիս պիտի ղրկուին ակադեմական Սամոյլովիչը եւ ուկրայնացի խումբ մը գիտնականներ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆՈՆՑ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Միխայլոֆի կուսակիցներէն ... սպաննուած է, մտաւորա... մը՝ օրինակի համար։ Ա. ...մբէն մտաւորականի մը ...քը հաստուցանելու համար ...ք է երկու մտաւորականի ...ք՝ Բ. խումբէն։ 1930ին, ... խումբին մէջ հինգ մտաւոր... ...ներ էին, մէկը՝ երեսփոխան, ...երը ուսուցիչ կամ լրա...։ Հինգէն ո՞րը պիտի զո... ...։

Ընդհանրապէս, որոշումը կը ... տասնեւչորրորդ օրը։

Բ. խումբին հինգ մտաւորա... ...ները գիտեն թէ իրենցմէ ... պիտի ծառայեն իբր ... ...ութեան նոխազ։ Ամբողջ ... ալ գիտէ եւ բարեկամ... ...ը կը խուժեն անոնց տունը, ...լով իրենց ձեռքը, ինչպէս ... հանցած պիտի սեղմեն ա... ...ց ընտանիքին ձեռքերը՝ գե... ...մանատան դրան առջեւ մալեւսկի եւ Պոկտարոֆ պիտի հատուցանեն։ Իրենց կը մնայ երթալ քահանային եւ նօտարին քով։ Կ'երթան։ Կը մտածէք թէ աւելի լաւ պիտի ընէին ոստիկանութեան պետին քով երթալով։ Երկիրը չէք ճանչնար։ Անոնք՝ այդ մասին չեն իսկ մտածեր։

Եւ շատ չանցած, տօնավաճառի նշանառութեան խաւաքարտի նման ծակծկուած մարմով, զանոնք կը վերցնեն փողոցին մէջ։

Յետո՞յ։ Պա՛հ։ Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը կը խմբագրէ զեկոյց մը։

Այսպէս կ'ընեն կառավարութիւնները օրինաւոր պատժարկում մը ծանուցանելու համար։ Հոս, կը բաւէ որ բանաք «Ազատութիւն կամ Մահ» թերթը եւ կը կարդաք.— Մակեդոնական Կազմակերպութեան վերջին համագումարը իրաւասութիւն տուաւ կեդրոնական կոմիտէին փնտռելու եւ պատժելու Ալեքսանտրոֆի (կամ Փանտոֆի... կամ Կուրքոֆի...) սպանիչները»։

Բայց կանգ առնենք Ալեքսանտրոֆի վրայ։ Ուղղակի կապ ունի այս որոշման հետ, որ գործադրուեցաւ մայիս 7ին,— Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնը։ Մակեդոնական դատի գերագոյն շահերը հրամայական դարձուցին այս պատժական միջոցները։ Ասոնք նման են Կեդրոնական կոմիտէին նախկին անդամին Փիէռ Զաուլէֆի տրուած պատժին (երեսուն գնդակ)։

Եւ կամ.

«Ցի արարքին համար (սպանութիւն մը, ալ չի գիտցուիր ո՞րը) պատճառաբանեալ բացատրութիւններ պիտի տրուին Մակեդոնական Կազմակերպութեան համագումարին, միակ իրաւասուն՝ նման գործեր դատելու համար։ Երկրին մնացեալ մասը՝ այս գործին մէջ ընելիք բան չունի»։

Ջեկոյցներ կը հրատարակուին նաեւ թռուցիկներով եւ երբեմն, որպէսզի աշխարհի մէջ չգիտցող չմնայ, կը տպուին ֆրանսերէնով։

Սակայն, յեղափոխական կոմիտէն, կը պահանջէ միայն, ինչ որ իրեն կը պարտին։ Օրինակ.

«Այս տարուան փետրուարի 15ին, ժամը 7ի ատեն, Սքոփլէյի քաղաքացին՝ Միլան Բէնոֆ սպաննուեցաւ իր դեղարանին մէջ։ Սերպ մամուլը այս գործը կը վերագրէ Մակեդոնական Կազմակերպութեան։ Մակեդոնական Կազմակերպութեան արտասահմանեան ներկայացուցչութիւնը ի վիճակի է յայտնելու թէ այս սպանութիւնը գործն է սերպ կազմակերպութեանց։

«Ատոր հակառակ, Կազմակերպութիւնը իր վրայ կ'առնէ Վասիլ Փունտէֆի սպանութիւնը»։

Կ'ըսեմ, ինչպէս որ գրուած է։

ՄԵԾ ՕՐ ՄԸ

Մտնենք Սոֆիայի որջը։ Մեծ օր մը կը ծագի։ Վրէժ լուծելու համար, չենք գիտեր թէ Գերագոյն Ատեանը ո՞րը որոշած է սպաննել, Նաում Թոմալեւսկի՞ն թէ Նիքոլա Պոկտարոֆը։

Լուրը կը պայթի Մարիլուիզ եւ Տոնտուքոֆ պողոտաներուն միջեւ։

Ահաբեկման թռչակաւորները կը սեղմուին վոլվոտներուն շուրջ։ Փողոցէ փողոց դեղեցիկ մեղուապարը կը թռի եւ կը բզզայ։

Այս առաջին պահուններուն, ի՞նչ կ'ընեն թագաւորին ոստիկանները։ Կ'երթան մօտակայ դեղարանները՝ բամպակ գնելու, յետոյ կը վերադառնան իրենց տեղերը։ Հո՛ն, հրապարակաւ կը խծկեն իրենց ականջները։ Այս առաջին գործը կատարելէ յետոյ, իրենց կռնակը կը դարձնեն խորհրդաւոր թաղին եւ իբր թէ յանկարծ պաշտօն ստանձնած ըլլային ագռաւները համրելու, կը դիտեն զանոնք։

Բոլորը կը մտնան համբաւաւոր լաբիւրինթոսին մէջ։ Իսքէռ փողոցը, Սլաթիցա սրճարանին մէջ — վերջին մարտկոցը պարտուած խումբին, որմէ, ճիտը երկու հոգի պիտի խլէ, բարկութիւն եւ բռկում։

(Շար.)

տարեց կարմիր հրապարակին վրայ, յեղափոխական երգեր երգելով։

Այս տարեդարձին առթիւ, գործավարներու խորհուրդին նախագահը Մոլոտով, ճառի մը մէջ քննութենէ անցուց ներքին եւ միջազգային կացութիւնը։ Մանչուրիոյ դէպքերուն առթիւ, Մոլոտով ըսաւ.

— Խորհրդ. Միութեան դիրքը յստակ է եւ ծանօթ ամբողջ աշխարհին։ Արմատապէս կը տարբերի Ազգերու Դաշնակցութեան դիրքէն, Խորհրդ. կառավարութիւնը կը բռնէ ոչ-միջամտութեան խիստ քաղաքականութիւն մը, կը ճիտուի անոր, որովհետեւ կը յարգէ Չինաստանի հետ կնքուած դաշնագրերը, եւ ուրիշ պետութեանց վեհապետական իրաւունքները եւ անկախութիւնը. որովհետեւ կը նկատէ թէ զին. գրաւման քաղաքականութիւն մը անհաշտելի է Խորհրդ. Միութեան խաղաղասիրական քաղաքականութեան հետ։

Մոլոտով եզրակացուց.

— Ներկայ միջազգային կացութենէն պէտք է հանենք հետեւեալ եզրակացութիւնը։ Պէտք է անխոնջ շարունակել նոր պատերազմներու նախապատրաստութիւնը, անխոնջ աւելցնել երկրին պաշտպանողական կարողութիւնը եւ կարմիր բանակին ուժը։ Խաղաղութեան պայքարին մէջ, 14 տարի յաղթեցինք եւ դեռ, նոր յաղթանակներ պիտի շահինք։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՏԷՍԻՆԻ Եռագոյն խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն, ներկայանալ անդամատետրով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Mutualitéի R սրահին մէջ (24 Rue St. Victor), 4րդ յարկ։ Կը խօսի Օհան Կարօ, նիւթ ունենալով Բնազդը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիմ, Ն. Փ.— 70 ֆր.։
Լիոն, Արս.— 35։
Պուքրէշ, Գարծ.— 1500։
Պէլֆոռ, Գ. Ս.— 35։
Ցուրկ, Ե. Պ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Սամսոնցի Օհանէս Գալփաքեանի եղբայրը՝ Պօղոս։ 1929ին St. Chamond կը գտնուէր։ Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել Gregoire Kehyayanի, Hôtel de la Victoire 22 Rue de la Victoire, Paris (9).

— Կը փնտռուի Արթին Ալթունեան կամ Սարաֆեան 25 տարեկան իր եղբօր Կարապետի կողմէ։ Վերջին անգամ տեսնուած է Մակեդոնիոյ մէջ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին. Mr. G. Altouvadjian, H.K. Home La Gaudinière, La ville-aux-Clercs, Loir-e Cher.

— Ալաշկերտի Ղարաքիլիսէէն տիկին Եաթէր Մարգարեան՝ (հօր անունը Յունան) որ այժմ Պուրկազ կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին, Թորգոմ Աւետիսեան Մարգարեան, որ կը կարծուի ըլլալ Մարսէյլ կամ Պէյրութ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել հետեւեալ հասցէին.— Տիկ. Եաթէր (Յունան) Մարգարեան, Պոկորիտի փողոց թիւ 18, Պուրկազ (Պուլկարիա)։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մնալու արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔէՊԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39։

Լոյս տեսաւ 1932ի «Գոյամարտ» օրացոյցը Գ. տարի հրատարակութիւն Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան։ Խնամուած աշխատանք, մաքուր տպագրութիւն (տպարան Ենովք Արմէն), 13 մտաւորականներու նկարներով զարդարուած, եղերք հայկական եռագոյն։ Գին Մարսէյլ 5 ֆր. գաւառներ 5 ֆր. 50։ Գնեցէք օրինակ մը։

Դիմել՝ G. Djarayian, 14 Rue de la Fare, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Ա. Ե. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
Հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան
Տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 28ին Շաբաթ իրիկուն
Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք
Հասոյթը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի Բոնսեփսիոն հիւանդանոցին, այս առթիւ յայտնելով նաեւ մեր երախտագիտական զգացումները հանդէպ այն ծառայութեանց, զորս ան մատուցած է եւ կը մատուցանէ հայ հիւանդներուն։

«ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»
Լոյս տեսաւ ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ
«ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ ՈՒ ՎԻՊԱԿՆԵՐ»Ը
Մաքուր խնամուած տպագրութեամբ եւ մաանաւոր վելէն թղթի վրայ, գեղազարդ կողքով ու առանձին շապիկով։
Հատավաճառով կը ծախուի.— Լ. Գեւոնեանի մօտ «Յառաջ», Հրանտ-Սամուէլի գրատունը եւ Ն. Գ. Բ.ի մօտ։
ԳԻՆ՝ ՀԱՏԸ 20 ՖՐԱՆՔ
Նախորդ հրատարակութիւններ.— մատենաշար թիւ 1.— «Արձակ էջեր եւ հէքեաթներ» Ռուբէն Զարդարեանի, թիւ 2.— «Պանդուխտի կեանքէն» Հրանդի, թիւ 3.— «Ցարօնի աշխարհ» Գեղամ Տէր Կարապետեանի, թիւ 4.— «Ամբողջական գործը» Գեղամ Բարսեղեանի։
Ն. Գ. Բ.ի կեդրոնական հասցէն՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԿԵՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Բ. ՏԱՐԻՆ 1932
Գունաւոր կողք, բազմաթիւ պատկերներ, գրական, գեղարուեստական եւ այժմէական բովանդակութիւն։
Գին՝ 30 ֆրանք, 1.50 տոլար։
Դիմեցէք այժմէն M. BARSAMIAN, 94 Rue Lafayette, Paris (10). Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, 51 Rue Mr. le Prince, Paris (6), Լ. Գեւոնեան «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10).

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)
51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)
Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մեթրօ՝ Odéon
Գրատանս մէջ կան Հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ գրքեր, գրական, գիտական, դպրոցական, թատերական, առողջապահական, լեզուական, բառարաններ, զրուցատրութիւն), ինչպէս նաեւ երաժշտական կտորներ (Կոմիտաս վրդ.ի, Հայաստանի երաժիշտներու, Սինանեանի, Սրուանձտեանցի, Պարթեւեանի, եւայլն։)
Գաւառէն եւ արտասահմանէն ստացուած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով, գործառնութիւնները միշտ կանխիկ դրամով։
Կը գնենք եւ կը փոխանակենք հին կամ գործածուած գիրքեր։ Օրը օրին կը ստանանք նոր հրատարակութիւնները, Հայաստանէն եւ գաղութներէն։
Վարձու կը տրուին վիպական գրքեր
շաբաթը միայն 3 ֆրանքով (ամիսը 10 ֆր.)
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՀԱՄԱՌՕՏ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ
ՈՒՆԻՆՔ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ, ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՆՔ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. ուփարիսի։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։
EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ԲԺԻՇԿ ԺԱՆ ՌՈԺԻՆՍԿԻԻ
Սրտի եւ կնոջական հիւանդութիւններ, գիրութիւն։ Կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուրբաթ ժամը 2—4 եւ ժամադրութեամբ, 10 rue Lord Byron, մէթրօ Etoile, Tél. Elysée 22—79.

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԳԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻԺԻ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։
ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

FABRIQUE DE TRICOTS

S. TERZIAN
Tél. BOTZ. 22-98
Métro Buttes-Chaumont
20 Rue Mélingue, PARIS (19)
Le meilleur marché de tout Paris

ԼԱՒ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ մեկնումի պատճառաւ վարձու կը տրուին բանուկ փողոցի վրայ խանութ մը, պայլ 4 տարի, վարձք 3400, ինչպէս նաեւ յարկաբաժին մը՝ 3 լուսաւոր եւ օդաւէտ սենեակներ, փողոցի վրայ, խոհանոց մուտք, արդուզարդի սենեակ, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, վարձք՝ 1500, խանութին եւ տան համար բրփրիզ՝ 25000 ֆրանք։
Դիմել՝ Պ. Մուրատեանի, 119 Rue Pelleport, Փարիզ (20)։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մետալ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։
Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, ելադրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ։
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։
Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։
Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

15 ՖՐ. ՓԼԱՔՆԵՐ 15 ՖՐ.
Tango, Fox-trot, Boston Valse, Passo dobles, chants
Լ. ՆՇԱՆԵԱՆ
56 Rue Piat. Paris (20)
ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐՈՒ
Grand choix de phonos de toute marque։ Ֆօնօները կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով։ Կանխիկ եւ ապառիկ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

19 — ԽՆՈՒՍԻ ԿՌՈՒԻՆԵՐԸ

Շատ բնական էր, որ աղետալի հետեւանքներ ունենային ներման այս անպատեհ հրամանները։ Այդպէս ալ պատահեցաւ։ 9 Հոկտեմբեր 1895ին երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8ին ատենները տարօրինակ դէպք մը տեղի կ'ունենար Երզնկա - Սարըլը ճամբուն կիսաւեր կամուրջներէն մէկուն տակ։ Սարըլըը գաւառական կեդրոն մըն է Կիւմիւշխանէի ու Երզնկայի միջեւ։ Այդ կամուրջին տակ ապաստաներ էր 5 - 6 հոգինոց զինեալ խումբ մը։ Ասոնց երկուքին ձեռքերն ու ոտքերը կապուած էին, երրորդին ալ միայն ձեռքերն էին կապուած, իսկ կուրծքին վրայ ծունկ դրած էր յաղթանդամ մարդ մը։

Այս մարդը կը հարցնէր իր ներքեւն առած մարդուն.

— Ըսէ՛, տեսնեմ, ուրան կեավուր օղլու կեավուր, հիմա բոլորդ ալ պիտի սատկեցնենք, ո՞վ էին միւսները որ փախան, ո՞ւր գացին, այսպէս մինչեւ եղունգները զինուած՝ ո՞ւր կ'երթայիք, ի՞նչ... պիտի ընէիք։

— . . .

— Ես գիտեմ թէ ի՛նչպէս պէտք է խօսեցնել։

Մէջքէն կը հանէ փոքրիկ եւ սուր դանակ մը, եւ կը մխէ իր ներքեւը պառկած մարդուն աչքին մէջ։ Պառկած մարդը Հայ էր։

— Օ՜ֆ, օ՜ֆ, սպաննես նորէն չեմ ըսեր։ Զին նստողը Սկիւտար հա սաւ հիմա։ կրնաք սպաննել մեզ, բայց գիտցէք որ արդէն մինչեւ հիմա հայկական դրօշը պարզած են Երզնկայի մէջ։ Հայ ազգն ալ ձեր ոսկորները պիտի կոտրէ այն ատեն։

Պաշտակազօրաց գունդէն շրջուն ջոկատի մը հրամանատարը, կամուրջին մէկ ծայրը կեցած, ուշի ուշով կը դիտէր այս տեսարանը եւ մտիկ կ'ընէր խօսակցութեան։ Թուրքը, որ նստած էր Հայուն կուրծքին վրայ, բարկութենէն կորսնցուցած էր ինքզինքը եւ անընդհատ դանակը կը մխէր կոմիտաճիին աչքին մէջ՝ ծակծկելով վերէն վար։ Կոմիտաճիներէն մէկը պոռաց.

— Հայկ, ըսէ՛, ի՞նչ պիտի պատահի, եղածը եղաւ, պահելիք ի՞նչ մնաց։ Այս բարբարոսները արդէն պիտի սպաննեն մեզ, ըսեմ, որ սպաննեն լմնցնեն։

Եւ դառնալով Թուրքին, ծաղրանքով.

— Մտիկ ըրէ՛, կորիծ-ըլլալոց, այսօր ոչ միայն Երզնկայի, այլ և Գուրուչայի, Դերջանի, Քղիի, Բասենի, Ըէֆահիէի, Ալաշկերտի մէջ արիւն պիտի հոսի եւ Հայերը անկախութիւն պիտի հռչակեն։ Մենք ալ այդ նպատակով մեր արիւնը թափելու կ'երթայինք։ Հոգ չէ, մահը ամէն տեղ է, մենք ալ թող հոս մեռնինք։

Երբ Թուրքերը իրարու երես կը նայէին, հարցնելով թէ ի՛նչ պէտք է ընել։

— Ի՞նչ կ'ըսես, Սաթըլմըշ, ասոնց գործը լմնցնե՞նք արդեօք։

— Իմ կարծիքովս, պէտք է Երզնկա տանիլ ասոնք։

— Ի՞նչ կ'ըսես, ի՞նչպէս կրնանք փոխադրել։ Արդէն եթէ իրենց խօսքերուն նայինք, ամէն կողմ խռովութիւն ծագած է։ Թէեւ եթէ խռովութիւն ծագած է, ի՞նչ կրնայ պատահիլ։ Արդէն հայ ազգը ծանօթ է իբրեւ մեծխօսիկ («փալավրաճի»), նպատակը ուղղ կը շինեն։ Այսուհանդերձ, ինչ ալ ըլլան, որ եւ է ձեւով խռովութիւն մը կը յարուցանեն, չէ՞։ Լաւ որ մենք ասոնք ուղղակի դրախտ ղրկենք եւ անմիջապէս Երզնկա մեկնինք լուր տալու։

Որոշումը տրուեցաւ, դաշոյնները հանեցին, բայց ճիշդ այդ պահուն ձայն մը պոռաց.

— Կեցէ՛ք, երիտասարդներ։ Գովելի է ձեր հայրենասիրութիւնը, սակայն դուք իրաւունք չունիք սպաննելու։ Մեզի յանձնեցէք զանոնք։ Մենք ալ դատարանի պիտի յանձնենք։ Թող օրէնքը կատարէ ինչ որ պէտք է։

Այս խօսողն էր հեծեալ պահակազօրաց շրջուն ջոկատին հրամանատարը, Հարիւրապետ Ալի աղա։

Ալի աղայի յանձնուեցան Հայերը։ Եւ ջոկատը ճամբայ ելաւ դէպի Երզնկա։ Արդէն Երզնկա կէս ժամ, քառորդ ժամ միայն հեռու էր։ Հայերը գերի վարող երեք երիտասարդ Թուրքերն ալ միասին էին։

Երբ խումբը մօտեցաւ Երզնկայի, տեսան որ քաղաքին զանազան մասերէն կը բարձրանան բոց ու ծուխ։ Լսելի կ'ըլլային նաեւ հրացանաձգութեան ձայներ։ Ուրեմն ճիշդ էր, ինչ որ ըսեր էին Հայերը։ Խումբը Հայերը գայուց իր քայլերը։ Եւ քաղաք մտաւ։ Տեսան որ Իսլամներն ու Հայերը կոկորդ կոկորդի կը կռուին։ Դեռ զինուորական ուժերը հասած չէին։ Միայն քանի մը ջոկատ զինուոր կ'աշխատէին մարել հրդեհը, իսկ պահակազօրքէն 5-6 հոգի եւ մէկ ջոկատ զինուոր կը ջանային կռիւը զսպել։ Սակայն Հայերը իրենց տուներուն տանիքէն, փողոցի անկիւններէն շարունակ գնդակ կը տեղային։ Հեռուէն տեսնուեցաւ որ երկու գումարտակ զինուոր կու գային, որսորդական ձեւով տարածուած։ Զինուորներուն հրամանատարը միջօրէ ժողովուրդին.

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

11 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1722

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՔԷՄՔԻՆ ԽԸՐՄԸԶ...»

Ներողութիւն՝ այս բացատրութեան համար։ Դիմացինը՝ Թուրք է, իսկ երեւոյթը՝ աւելի քան թրքաբարոյ։

Կ'ակնարկենք «Սօն փոսթա» կոչուած թուրքի մը վերջին գրութեան, զոր արտատպեր էինք երէկ։

Թուրք թերթը, որ մինչեւ հիմա ընդդիմադիր կը ձեւանար, ժամուլի նոր օրէնքին գործադրութենէն ի վեր դարձեր է կատաղի քէմալական։ Եւ, ինչպէս տեսանք, լրբութիւնը տարած է այն աստիճանի, որ կը պահանջէ.

— «կարգ մը պետութիւններ տարբեր չափ ու կշիռ կը գործածեն իրենց եւ ուրիշներու հանդէպ։ Այս երկուութեան պատճառով է որ Դաշնակը իր ուզած խօսքն ու գործը կ'ընէ ամէն տեղ։ Հակառակ պարագային, իբրեւ պարզ դրամարկղի գողեր, իբր պարզ ոճրագործներ նկատելով, կա՛մ պէտք է իրենք պատժեն, եւ կամ մեզի պէտք է յանձնեն մեր անիշխանականները»։

Հրանդ Ճանիկեանի բրածեն, Թօպամահ սպանութենէն յետոյ, —այն ալ օտար նաւուն մը մէջ —կը թուի թէ նոր կորով, տեսակ մը քաջութիւն եկեր է թուրք խմբագիրներուն վրայ, որոնք աջ ու ձախ ասպարէզ կը կարդան։

Եւ իրաւունք ունին։ Պատմութեան մը համաձայն, սեպտ. 30ին, երբ Թուրք դատախազը 25 յայտնի եւ գաղտնի ոստիկաններով կը խուժէ «Ռոմանիա» շոգենաւը եւ կ'ուզէ ձերբակալել Յակոբ Աբիկեանը, նաւապետ Նեկրօ անոնց կը յիշեցնէ միջազգային օրէնքները։ Թուրք դատախազը կը պատասխանէ.

— «Ձեզի չափ մենք ալ կը ճանչնանք միջազգային օրէնքները· բայց բռնի ուժով պիտի տանինք այս Հայը»։

Եւ կը տանին, ինչպէս տեսանք։ Կը տանին, 15 օր բանտային չարչարանքներու կ'ենթարկեն եւ յետոյ սահմանէն դուրս կը հանեն։ Ինչպէս որ, Ճանիկեանն ալ իրիկուան ժամը 3էն մինչեւ գիշերուան ժամը 8ը կը ծեծեն, չարաչար կը սպաննեն եւ յետոյ կը տանին կը կախեն Գ. կարգի ճեմիշին մէջ...

Այո՛, օր ցերեկով այս «քաջագործութիւնները» կատարելէ յետոյ, Թուրք խմբագիրներն ու լրաբերները իրաւունք ունին աւելի յառաջ երթալու, — պահանջելու որ իրենց յանձնուին «արտասահմանի Դաշնակները»։

Ցնդաբանութի՞ւն։ Անշուշտ։ Բայց դուք տեսէք յանդգնութեան եւ լրբութեան չափը։

Թրքական է առածը — «Վարպետ գողը տանտէրը կախել կուտայ»։

Եւ ասոնք այն արիւնածարաւ թշուառականներն են որ մէկ օր քաջութիւնը չունեցան ճակատ ճակտի կռուելու հայ յեղափոխականներուն դէմ, բայց քաջութիւն համարեցին մորթել անզէն բազմութիւններ։ Սնտուկներու մէջ լեցնել օրօրոցի երախաներ եւ խեղդել։ Երկու-երկու, չորս-չորս իրարու կապել խաբէութեամբ կաշկանդուած մարդիկ եւ ջարդել բիրով, բրիչով, կացինով, սղոցով, բահով եւ «եաթաղան»ով։

Ասոնք այն սրիկաներն են որ, լերան վրայ, յանկարծ զինաթափ ըրին օսմ. բանակին հայ զինուորները եւ խողխողեցին անասելի բարբարոսութիւններով։

Ու վերջապէս անոնք են որ, եկեղեցիներու, գոմերու, վանքերու կամ դպրոցներու մէջ լեցուցած, ողջ ողջ վառեցին հազարաւոր կիներ ու աղջիկներ, երախաներ ու ծամիկներ։ Կամ գունդագունդ նետեցին լեռներէն վար, գետերն ու ծովերը։ Կամ հրակէզ անապատներու վրայ, բացարձակ ամայութեան մէջ, որպէսզի մեռնին սովահար, կամ յօշոտեն իրար...

Տակաւին, իրենց դաշտերուն ու լեռներուն վրայ, կամ իրենց լուծէն ազատած երկիրներու մէջ, անթաղ կը մնան մէկ միլիոն զոհերու ոսկորները։

Տակաւին իրենց զետեղած գաղթականներն անգամ չեն կրնար հանգիստ քնանալ այդ արիւնազանգ հողերուն վրայ, վախուան սարսափէն։

Ու տակաւին չէ գրուած, չէ լրացած պատմութիւնը այն աննախընթաց ողջակիզման եւ աւերման որ կը կոչուին «Հայկական Սարսափներ»։

Եւ սակայն, հերոսացե՛ր են մարդիկը, եւ ասպարէզ կը կարդան իրենց որջերէն։

Ասպարէ՛զ կը կարդան գազանային ախորժակներով։ Միշտ պատրաստ՝ նոր սպանդներ սարքելու։ Արեան բաղնիքներ կազմակերպելու եւ արիւն լակելու։

Ո՞վ է բռներ իրենց թեւերէն։ Կոկորդէ՛ն։

Չէ՞ որ իրենց շահ մնաց ինչ որ ըրին։ Չէ՞ որ ամբողջ աշխարհ մը բողացաւ, եւ գինի կը խմէ իրենց հետ, ու պար կը դառնայ թեւ թեւի։ Իրենց բոլոր եղանակներուն վրայ...

Բայց ո՛չ։ Այս բոլորը վախճան մը պիտի ունենան, առաջին թէ վերջին «Փոսթա»ներ։ Պիտի գա՛յ, անպայման պիտի գայ հատուցման ժամը։ Կրնայ ուշանալ, բայց պիտի գա՛յ։

Աշխարհը, տակաւին, այնքան չէ անբարոյացուցած, որ դահիճը կարենայ անպատիժ վայելել, իսկ զոհը միայն ակռայ կրճտել։

«Դաշնակ»ներուն մղձաւանջը պիտի հալածէ ձեզ մինչեւ այն օրը, որ վարժուիք, վերջապէս, ընդունիլ, թէ հայ ժողովուրդն ալ իր տեղն ունի այս արեւուն տակ։

Ահաւասիկ տասը տարի է որ «խաղաղութիւն» կը վայելէք։

Եւ սակայն — հաշուեցէք — քանի եւ քանի՜ կախաղաններ սարքեցիք դուք ձեր ձեռքով, բուն իսկ ջարդարարներէն, ձեր կաշին փրկելու համար...

Արդարութիւնը չի խափանուիր։ Ո՛չ սուրով, ոչ հուրով։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք նոր հասած ճամբորդէ մը.—

Անգլեւպարսկական նաւթային ընկերութիւնը մեծ քանակութեամբ պէնզին եւ նաւթ է բերած Ատրպատական։ Մօտ 500 թիթեղ նաւթ տարին շրջանները ծախելու, այդ նոյն ընկերութեան դէմ մրցելու համար։ Թեհրանի մէջ հազարաւոր փութ ձրիաբար պէնզին տրամադրող «Ազնէֆթ»ը եւ ուրիշ սովետական հիմնարկութիւնները շուարած են եւ չեն կրնար Բագուէն Թաւրիզ պէնզին հասցնել. այնինչ նիւ Եորքը ու Լոնտոնը զարմացնելու համար միլիոնաւոր փութ պէնզին կ'արտահանեն Ռուսաստանէն։

ՄԱՔՏՈՆԸԼՏԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՄԷԿ ՃԱՌԸ

«ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՊԷՏՔ Է ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ ԸՆԵՆ»

Լոնտոնի լորտ-քաղաքապետին կողմէ տրուած խնջոյքին մէջ, 800 հրաւիրեալներու ներկայութեան, ճառ մը արտասանեց Մաքտոնըլտ։Ստորեւ կարեւոր հատուածները.

— Ներկայ կառավարութիւնը, ըսաւ Մաքտոնըլտ բացառիկ կառավարութիւն մըն է, ընտրուած բացառիկ պայմաններու մէջ, լուծելու համար հարց մը, որ մեր երկրին համար, բարեբախտաբար բացառիկ է։

«Բայց որովհետեւ ազգային կառավարութիւն մը ընտրուեցաւ, պէտք չէ եզրակացնել թէ անոր ծնունդ տուող հարցերը լուծուած են արդէն։ Մեր երկիրը ամենէն առաջ պէտք է հաւասարակշռէ իր ելեւմուտքը։ Չենք կրնար փոխառութիւններով ապրիլ եւ չենք կրնար մեր դրամագլուխը ուտել»։

Անդրադառնալով Գերմանիոյ կացութեան, Անգլիոյ վարչապետն ըսաւ.

— Աշխարհի մնացեալ մասին հետ բաղդատմամբ, գերմանիոյ կացութիւնը պէտք է ենթարկուի կատարեալ վերաքննութեան, որուն գերմանիա ինքն իսկ պէտք է մասնակցի։ Հուվըրի յետաձգումն է որ ժամանակաւոր կերպով մեզ փրկեց շփոթէն, սակայն կարճատեւ պայմանաժամով վարկերը վերջ կը գտնեն յառաջիկայ փետրուար 29ին եւ հին եւ նոր աշխարհներու կառավարութիւնները պատասխանատուութիւնն ունին առաջքն առնելու աղէտի մը։

«կայսերական կառավարութիւնը կը կարծէ թէ շահագրգռուած պետութիւնները, մասնաւորաբար ֆրանսա եւ գերմանիա պէտք է միանան հասնելու համար համաձայնութեան մը, թէ ի՞նչ պէտք է ընել, երբ Հուվըրի պայմանաժամը վերջ գտնէ։

«Երկու պետութիւնները պէտք է զիջումներ ընեն, եթէ ո՛չ ամէն ինչ աւելի վատ պիտի երթայ մինչեւ փլուզում եւ յեղափոխութիւն»։

Իսլամական համագումարին շուրջ

Գահիրէէն «Թան»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Երուսաղէմի միւֆթին, իսլամական համագումարի նպատակներուն յատնումին հետեւանքով, առաջ եկած յոռի տպաւորութենէն մտահոգ, Ուրբաթ օր Գահիրէ վերադարձած եւ Եգիպտոսի վարչապետ Սըտքը փաշայէն տեսակցութիւն մը ուզած է։ Մինչ այդ, արաբական թերթերուն ըրած է կարգ մը յայտարարութիւններ, ճշդելու համար թէ այս համագումարը անհրաժեշտ դարձած է հակազդելու համար՝ Պաղեստինի մէջ սիոնիստական ձգտումներուն՝ մահմետականներու նուիրական վայրերը փրկելու նպատակով։ Երուսաղէմի միւֆթին աւելցուցած է թէ Երուսաղէմի մէջ, իսլամական համալսարանի մը հաստատումը անհրաժեշտ է կոտրելու համար սիոնականներու կողմէ հաստատուած եփրայական համալսարանին ազդեցութիւնը։ Միւֆթին, կ'ուրանայ Ապտիւլ-Մէճիտը՝ Թուրքիոյ նախկին Սուլթանը, իբր Խալիֆա, որովհետեւ, այդ իրաւունքը ստանալու լու համար, չունի աշխարհական անհրաժեշտ որեւէ իշխանութիւն։

Գահիրէի մէջ, միւֆթիին ծրագիրը լաւ ընդունելութիւն չէ գտած ո՛չ կառավարական, ո՛չ ալ կրօնական շրջանակներէ։ Կ'ըսուի թէ նոյնն է նաեւ Թուրքիոյ մէջ։

Կիպրոսի հարցը եւ Յունաստան

Սելանիկի յունական Սուրբ Մինաս եկեղեցիին մէջ, պատարագ մատուցուեցաւ ի յիշատակ Կիպրոսի վերջին դէպքերու ընթացքին սպաննուածներուն։

Այս կրօնական արարողութեանց ներկայ եղան հրէական բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։ Հրեայ ճառախօս մը յայտնեց թէ Յունաստանի Հրեաները պիտի մասնակցին ի նպաստ Կիպրոսի ազգային շարժման։

Սելանիկի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, նման արարողութիւններ տեղի ունեցան եւ ժողովրդրդըցոյցեր կատարեց ի նպաստ Կիպրոսի Յունաստանի միացման։

Նախկին մարտիկներու միութեանց անդամները նաւագախումբով եւ դրօշներ պարզած, անցք կատարեցին քաղաքին մէջ։ Որեւէ միջադէպ չէ պատահած եւ ոստիկանութիւնը պէտք չունեցաւ միջամտելու։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՐԶՊԱՆԸ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Սուրիոյ եւ Լիբանանի ֆրանսական մարզպանը Պ. Անրի Փոնսօ նախորդ օր Փարիզէն մեկնեցաւ Մարսէյլ, ուրկէ նաւ կը նստի Սուրիա վերադառնալու համար։ Պ. Փոնսօ իր Փարիզ բնակութեան ընթացքին, կրցաւ կարգի դնել ֆրանսական հոգատարութեան վերաբերեալ շարք մը հարցեր։

Կը յիշուի թէ սեպտեմբերի իր նիստերուն ընթացքին, Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց Յանձնախումբը գնահատեր էր Պ. Փոնսոյի գործունէութիւնը իբր մարզպան՝ Սուրիոյ մէջ։

Բազմաթիւ անձնաւորութիւններ ողջերթի գացեր էին կայարան։

Չինացի զօրավար մը

Պատերազմ կը յայտարարէ Ճափոնի դէմ

Թոքիոյէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ չինացի զօրավար մը Մա Շան Սան պատերազմ է յայտարարած ընդդէմ Ճափոնի։ Չինական զօրքը կրակ բացած է Նոննի գետին հիւսիսը գտնուող ճափոնական ուժերուն վրայ։

Սակայն այս տեղեկութիւնները ցարդ չեն հաստատուած պաշտօնապէս։

Թուրքիա Լա Հէյի Ատեանին կը դիմէ

ԿՂԶԻՆԵՐՈՒ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Էնկիւրիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Միջերկրականի կարգ մը կղզիներու սեփականութեան եւ Իտալիոյ ու Թուրք կառավարութեան միջեւ առկախ մնացած խնդիրներու մասին, երկու կողմերը խնդիրը Լա Հէյի Արդարութեան Ատեանին յանձնելու որոշում տուած են։ Միեւնոյն ատեն Իտալիոյ յանձնուած Ռօտօս եւ ուրիշ կղզիներու թրքական կալուածներու մասին համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով, խնդիրը Լա Հէյի յանձնուած է։

Այս դատերը Լա Հէյի Ատեանին առջեւ պաշտպանելու պաշտօնը՝ դատական նախորդ գործավար Մահմուտ Էսատ պէյի յանձնուած է։ Ցիշեալը հիմակուընէ քննութեան ձեռնարկած է։ Ատեն մը վերջ Լահէ պիտի երթայ։

Կանտի կը վերադառնայ

Երէկ հաղորդեր էինք թէ հնդիկ ազգ. խորհուրդը որոշեր էր առաջարկել կանտիի որ վերադառնայ, կլոր Սեղանին շուրջ, անօգուտ նկատելով անոր ներկայութիւնը։ Այս հիւաէրին վրայ, կանտի որոշեց հրաժարիլ զանազան եւրոպական մայրաքաղաքներ այցելելու իր մտադրութենէն եւ մօտ ատենէն վերադառնալ Հնդկաստան։

Ցայտնի է թէ կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնը յանգեցաւ անելի մը, Հնդիկներու, մահմետականներու եւ ուրիշ աղանդաւորներու անհամաձայնութեան հետեւանքով։

Պատգամաւորներէն շատերը պահանջեր էին որ կառավարութիւնը միջամտէ եւ իր հեղինակութեամբ լուծում մը պարտադրէ. սակայն, Մաքտոնըլտ յաճախ յայտարարեր է թէ կառավարութիւնը պիտի զգուշանայ նման միջամտութենէ մը, որ կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ։ Նկատելով որ հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ կարելի չըլլար համաձայնութիւն գոյացնել, կ'ենթադրուի որ կլոր Սեղանը պիտի փակուի մօտ ատենէն, առանց որեւէ արդիւնքի։

Քորսիքայի աւազակներուն դէմ

Քորսիքայի աւազակներուն դէմ, ֆրանսական կառավարութեան ձեռնարկած գործողութիւնները կը շարունակուին։ Պաշարուած է Փալնէքա գիւղը, ուր Պարթօլի աւազակապետը հաստատած էր իր որջը, իր հետ ունենալով գիւղացիներու մեծագոյն մասը։ Կ'ըսուի թէ նոյն գիւղին մէջ՝ կռիւ տեղի ունեցած է երկու ընտանիքներու միջեւ. մէկը Պարթօլի ընտանիքը, միւսը Սանթօնի ընտանիքը, որուն պետը սպաննած էր աւազակը։

Բացում ֆրանսական խորհրդարանի

Վաղը կը բացուի ֆրանսական խորհրդարանը։ Կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ օրակարգի վիճաբանութեանց մէջ, նախապատւութիւնը տալ արտաքին քաղաքականութեան։

Բազմաթիւ օրինագծեր կան սեղանի վրայ։ Ամէնէն կարեւորն է 1932ի ընտրութեանց վերաբերեալ առաջարկ մը։

Համայնավարները Պուլկարիոյ մէջ

Պոլշեւիկեան յեղափոխութեան 15րդ տարեդարձին առթիւ, պուլկար համայնավարները փորձեցին ցոյցեր կատարել Սօֆիայի մէջ։ Մօտ 50 անձեր, մեծ մասամբ ուսանողներ, ձերբակալուեցան, բայց յետոյ ազատ արձակուեցան։

Սօֆիայի մէկ արուարձանին մէջ, 600ի չափ համայնավարներ հաւաքոյթ մը կազմակերպեցին կարմիր դրօշ պարզելով։ Ոստիկանութիւնը օդին մէջ հրազէն պարպեց, ցրուելու համար բազմութիւնը։ Երկու ցուցարարներ վիրաւորուեցան։

Բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան։

Ռամիշվիլիի սպանիչը կը դատուի

Վաղը կը սկսի դատավարութիւնը վրացի քոլշեւիկին Զանուքվացէի որ սպաննած էր Վրաստանի նախկին նախարար եւ վրացական ընկերվարական կուսակցութեան պետ Ռամիշվիլին, անցեալ դեկտեմբեր 7ին, Փարիզի մէջ։

Դատավարութիւնը կ'երեւի երկար պիտի տեւէ։

ՍՏԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Երէկ կէսօրին, ստերլինը կը բռնէր 97 ֆրանք։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵՆԷ ՎՐԻՊԱԾ...

Ուղիղ երեք տարի առաջ, Հայկոմկուսի ծոցում, առանձին թափ առաւ «իդէոլոգիական» պայքարը, որի հետեւանքով պաշտօնազուրկ եղան, եւ ապա երկրից արտաքսուեցին նախկին ղեկավարները՝ Աշոտ Յովհաննիսեանի գլխաւորութեամբ։

Այն ժամանակ, «Դրօշակ»ի էջերում անդրադառնալով այդ խնդիրներին, մենք այն կարծիքը յայտնեցինք, թէ կուսակցութիւնը զրկելով իր ձեռնհաս ու կարող ղեկավարներից, Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի բախտը յանձնում է անպատրաստ ու անփորձ, պատահական բախտախնդիրների ձեռքը։ Մեզ համար պարզ էր, որ Մոսկւան եւ Թիֆլիսը նոր ղեկավարութիւն նշանակելիս, առաջնորդւելու են ոչ թէ հայկական շահերով, այլ, գլխաւորապէս, նկատի են առնելու նոր թեկնածուների հաւատարմութիւնը։

Այս տեսակէտից, առաջ քշելով Խանջեանին, նրանք իրենց հաշիւների մէջ չսխալւեցին։ Անցեալները մենք առիթ ենք ունեցել «Յառաջ»ի սիւնակներում ծանօթանշել Խանջեանի կամակատար ու ստորաքարշ դերը հանդէպ Վրացիների ու Ադրբեջանցիների՝ հայկական շահերի տեսակէտից։ Այս անգամ կ'ուզէինք մի քանի խօսք ասել նրա վերջին ելոյթի մասին։

«Խորհրդ. Հայաստան»ի սոյն տարւայ հոկտեմբեր 15ի թիւին մէջ տպւած է Խանջեանի մէկ ընդարձակ ճառը՝ «մեր իդէոլոգիական պայքարի հիմնական խնդիրները» վերտառութեամբ։ Այս ճառում Խանջեանը թութակի պէս կրկնում է բազմաթիւ անգամներ ծամծմւած ու զանազան առիթներով սրա ու նրա կողմից արտայայտած մտքերը, ուր ծանկամտութիւնն ու յիմարութիւնը, սուտն ու բանսարկութիւնը, կեղծիքն ու յերիւրանքը միմիանց են յաջորդում։ Յաճախ, ինքն էլ չի նկատում, թէ ինչպիսի հակասութիւնների ու մտքի խառնիճաղանճ լաբիրինթոսի մէջն է ընկնում։

Մեր ծանօթը արդէն սկսել է զբաղւել այդ ճառով։ Կրկնութիւններ չանելու համար, միայն կ'ուզէի քննութեան առնել մի կէտ, որը չի նկատել կամ մոռացութեան է տւել Հայկոմկուսի առաջին քարտուղարը։

Ինչպէս ասացինք, Խանջեանի ճառը կրկնութիւնն է 1928 թւին գրւած ու յայտնւած մտքերի։ Խաղաղ եւ բնականոն պայմաններում, երեք տարւայ ժամանակաշրջանը թերեւս առանձին փոփոխութիւններ ու յեղաշրջումներ չառաջացնի, որպէսզի տեսաբանական խնդիրներ արծարծելիս նոր հիմնաւորումների ու փաստարկումների կարիք զգացւէր։ Սակայն, նոյն դրութիւնը չէ տիրում խորհրդային աշխարհում։ Այնտեղ այնքան յաճախակի է փոխւում կուսակցութեան ընդհանուր քաղաքականութիւնը տնտեսական ու այլ խնդիրների շուրջ, որ անգամ իրենք կոմունիստներն էլ անդրադառնալու եւ ըմբռնելու ժամանակ չեն ունենում։ Մանաւանդ, գիւղացիութեան հանդէպ ունեցած քաղաքականութիւնը։ Իսկ չէ՞ որ ընկերվարութեան ամէնէն ցաւոտ խնդիրներից մէկն է այդ։

Բոլշեւիկները, ընդգրկելով Նեպի քաղաքականութիւն, խիստ հալածանքի ենթարկեցին բոլոր այն կուսակցականներին, որոնք համարձակւեցին պայքար մղել բարգաւաճ տնտեսութիւն ունեցող գիւղացիների դէմ։ Ապա կռիւը դարձաւ միջակ տնտեսութիւն ունեցողների շուրջ։ «Աջերի» շարքում դասեցին նրանք, ովքեր գերագնահատում էին միջակ գիւղացու դերը եւ «ձախ» անւանւեցին միջակին թերագնահատողները։ Դրան յաջորդեց չքաւոր գիւղացու խնդիրը։ Պայքար սկսւեց նրանց դէմ, ովքեր աչքաթող էին անում աղքատ տնտեսութիւն ունեցող գիւղացուն եւ սիրաբանում միջակի հետ։

Նեպին յաջորդեց «Հնգամեակի ծրագիրը» եւ հաւաքական տնտեսութիւնների քաղաքականութիւնը։ Սկզբում յայտարարւեց, թէ հաւաքական տնտեսութիւններ ստեղծելով, բոլշեւիկներըբնաւ մտադիր չեն վերացնել անհատական տնտեսութիւնները։ Ընդհակառակն, առաջինը պէտք է օրինակ ծառայէ միւսի համար, իրենց անհատական տնտեսութիւնը նոր նւաճումներով ու ձեւերով զարգացնելու։ Շատ չանցած, ամենադաժան հալածանքը սկսւեց անհատական տնտեսութիւնների դէմ՝ եւ բարգաւաճ տնտեսատէրերի, որպէս դասակարգ, ոչնչացնելու խնդիր յարուցին։ Այս անգամ էլ այնքան հեռուները գնացին, որ ինքը Ստալինը «քեալլագօզութիւն» անւանեց այդ քաղաքականութիւնը։

Որոշւեց վերջ տալ բռնի միջոցներով հաւաքական տնտեսութիւն ստեղծելու քաղաքականութեան եւ յայտարարւեց, որ նման տնտեսութիւնները պէտք է կազմւեն կամաւոր ցանկացողներից։ Բայց դրան զուգընթաց այնպիսի վայրագ պայմանների մէջ դրին գիւղացուն, որ շատերը բարւոք համարեցին, ծաբռհատ, անդամագրւել հաւաքական տնտեսութիւններին։ Գէթ այդ ճանապարհով փրկել իրենց ինչքը թալանից ու կողոպուտից։ Շատերին էլ զրաւեց պետութիւնից օժանդակութիւն ստանալու հեռանկարը։ Առանց տատանումների հաւաքական տնտեսութիւններին արձանագրւեցին նրանք, ովքեր կորցնելու ոչինչ ունէին. թերեւս մի բան էլ շահէին։ Բնականաբար, նման գաղտնի ու բացայայտ նպատակներով հաւաքական տնտեսութիւն կազմողներից իւրաքանչիւրը պիտի հետապնդէր իր շահը։

Բացի այդ, հաւաքական տնտեսութիւնների ծրագրի յղացողները պարտաւորւեցին լուծել եւ մի շատ ծանր խնդիր, այն է, աշխատանքի բաժանում եւ արդիւնքի բաշխում։ Նախ, փորձեցին բաշխումը կատարել համաձայն այն հարստութեան (գործիք, անասուն, բանւոր), որ իւրաքանչիւրը մտցրել է հաւաքական տնտեսութեան մէջ։ Նոյնպէս փորձ արին բաշխումն անելիս առաջնորդւել հաւասարութեան սկզբունքով՝—որքան բերան, այնքան էլ բաժին։ Այս սկզբունքին էլ աշխատանքի անհաւասարութեան պատճառ դարձաւ։

Վերջապէս կանգ առան բաշխումն ըստ աշխատանքի կատարելու տեսակէտի վրայ։ Այս դրութիւնն էլ իր հերթին նոր հակասութիւններ առաջացրեց՝ մի կատարեալ քաոսի վերածելով հաւաքական կոչւած տնտեսութիւնը։

Այժմ տեսնենք, թէ հաւաքական տնտեսութեան ձեւին անցնելով ի՛նչ նպատակներ էր հետապնդում իշխանութիւնը եւ ի՛նչ ստացւեց։

Ռուսաստան գերազանցապէս գիւղացիական երկիր է։ Երկրի հարստութեան գլխաւոր աղբիւր հանդիսանում է գիւղատնտեսութիւնը։ Հետեւաբար, տնտեսութեան վերակազմումն էլ անհնարին է դառնում առանց գիւղացիութեան օժանդակութեան։ Խորհրդային տասնամեայ տիրապետութիւնը հաստատեց, որ բոլշեւիկեանտնտեսականքաղաքականութեան վիժեցուցող գլխաւոր ուժը գիւղացին է։

Իսկ Ռուսաստանի արտածման գլխաւոր նիւթը գիւղատնտեսական մթերքներ են։ Քաղաքին ու բանւորին կերակրողն էլ գիւղն է։ Նոյնպէս գիւղացին է յենարանը պետական շինարարութեան ու ճարտարարուեստի զարգացման։ Այդ բոլորի դիմաց, գիւղացին հրաժարւում է կթան կով դերից։ Ի՞նչ անել։

Ահա այստեղից է առաջանում հարեւածային կարգով սկսւած հաւաքական տնտեսութեան քաղաքականութիւնը։ Այս ձեւով պետութիւնն իր հակակշռի տակ է առնում գիւղական հսկայ տնտեսութիւնը, որպէսզի իր ցանկացած ձեւով ու չափով օգտագործի այն։

Բայց խորհրդային իշխանութիւնը երկու շատ կարեւոր հանգամանք անտես էր առել։ Առաջին՝ որ հաւաքական տնտեսութիւնները կազմւում են կառավարական հրամանագրերով, եւ երկրորդ, որ գիւղացին, ինչ կաղապարին մէջ էլ որ դնեն նրան, ամուր կառչած է մնում անհատական տնտեսութեան գաղափարին։

Եւ ով ուշադրութեամբ հետեւում է խորհրդային մամուլին, կը տեսնի որ այսօր հաւաքական տնտեսութիւններում տիրում է նոյն վիճակը, ինչ որ անհատական տնտեսութիւններում։ Հացամթերման ժամանակ նոյնպէս հրաժարւում են հաց տալուց, թաքցնում են միւս մթերքները եւ, նոյնիսկ կանգ չեն առնում զէնքը ձեռքին դիմադրել պետական կողոպուտին։ Այլ կերպ էլ լինել չի կարող, երբ կառավարութիւնը հրահանգում է նախ լրացնել հացամթերման տուրքը եւ ապա հոգալ իրենց ապրուստը։ Իսկ եթէ պետութեան բաժինը տալուց յետոյ պահեստում բան չմնայ...

Հաւաքական տնտեսութեան քաղաքականութիւնն այն ծրագիրներից է, որոնք հիմնովին յեղաշրջում են ոչ միայն տնտեսական ձեւերը, այլ եւ ժողովրդի կենցաղն ու միտքը։ Շատ հաւանելի է, որ այդ նոր պայմանները ստեղծելու էին իւրայատուկ գաղափարաբանութիւն եւ պայքարի նոր միջոցներ։

Ահա այս էր պարտաւոր տեսնել ու այս նոր «իդէոլոգիայի» մասին արտայայտւել խորհրդային Հայաստանի առաջին դէմքը։ Եւ ոչ թէ մանկամտօրէնբարբանջէր «դաշնակիզմի, նացիոնալիզմ»ի եւ «կուլակի ու բանդիտիզմի» մասին։

Զարմանալի է, որ Խանջեանի տեսողութիւնից չեն վրիպում Կիւլպէնկեանի զրպանն ու Սիբիրեայի «հայկական օջախը», միաժամանակ կոյր մնալով երկրի ներսում տեղի ունեցող պատմական խոշոր երեւոյթների հանդէպ։

ԱՇՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՖՕՌԷԼ
ԻԲՐԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ

Դժուար չէ գուշակել թէ Ֆօռէլի պէս լուսամիտ, շիտակ, վեհանձն եւ առատաձեռն հոգի մը իր խանդավառ եւ յեղափոխական խառնուածքով ուրիշ բան չէր կրնար ըլլալ, եթէ ոչ ընկերվարական։ Հետաքրքիր է սակայն իր յեղաշրջումը որ քառասուն տարեկանի մօտ կը սկսի։ Իր մանկութեան ատեն լռակեաց էր, աւելի մենասէր քան ընկերական. իր երիտասարդութեան երբ արդէն բժիշկ էր, գիտուն, հոգեբոյժ եւ փրոֆէսէօր, լռեց... առհասարակ մարդկային նկարագրի անկեղծութեան եւ ապագայի մասին. բացասական դիրք բռնած էր ընկերային բոլոր երեւոյթներու հանդէպ ու սահմանափակուած էր իր բժշկի պարտականութեամբ եւ գիտական զբաղումներով։

Ու ահա, 1886 թուականին Ֆօռէլի բազմակողմանի գործունէութիւնը կը սկսի ծառայութեան ընկերային հորիզոնին վրայ։ Մինչ այդ յունետս, բացի գիտութենէն ամէն ինչ ժխտող Ֆօռէլ կը դառնայ լաւատես, չիգոհանար քանդելով.կ'ուզէ վերաշինել։

Պատճառը՞ այս յեղաշրջման, նախ՝ իր բարի եւ առաքինի կնոջ ազդեցութիւնը, որու հանդէպ խորին յարգանք ու պաշտամունք ունեցած է զուիցերիացի գիտունը եւ որու անսահման անձնուիրութիւնն ու սէրը իրեն վստահութիւն կը ներշնչէն դէպի մարդկութիւնը։

Մեծ է նաեւ ազդեցութիւնը իր շրջապատի անհուն տառապանքին։ «Յիմարանոցին մէջ եւ անկէ դուրս աղքատութենէն, յուսահատութեան, վէճերու եւ դժբախտութեան պղտոր հեղեղը կը հոսի աւառօրէն, վատութիւն պիտի ըլլար անտարբեր մնալ... Ներքին ձայն մը կ'ըսէր ինծի։ «Դուրս ելիր այս պատերէն, քարոզելու համար՝ ճշմարտութիւնը եւ դուրսը ուսումնասիրելու մարդկային թերութիւնները. դուն սահմանուած եւ ճշմարտութեան առաքեալ մը ըլլալու։ Աւելի մեծ պարտականութիւններ ունիս քան թէ նոր տեսակի մրջիւններ նկարագրելու եւ կամ ուղեղային բջիջներու նոր յարաբերութիւններ գտնելու...»։

Ու Ֆօռէլ դուրս ելաւ յիմարանոցին կաշկանդող պատերէն, հաւասարանի նեղ սրահներէն.Մրջիւններու ուսումնասիրութիւնը իր պարտականութեան զգացումին հետ զինք աստիճանաբար ընկերվարական գաղափարներու մղեցին։

Թէեւ 1916էն ի վեր միայն Ֆօռէլ մտաւ պաշտօնապէս զուից. ընկերվարական կուսակցութեան մէջ, բայց աւելի կանուխէն արտայայտած ու քարոզած է ընկերվարական գաղափարներ։ Հեռու նեղմիտ կուսակցական մը ըլլալէ, ան ընկերվարական է բառին ամէնէն լայն իմաստով (socialiste intégral) ու չընդունիր Մարքսի նիւթապաշտ վարդապետութիւնը, կը քննադատէ անոր «Պատմական Մաթէրիալիզմ»ը։ Ան կը ժխտէ նեղմիտ դասակարգային տիրապետութիւնը։ Մէկէ աւելի անգամներ նամակներ գրած է Լէնինին, Լունաչարսկիի եւ Զինովիէվի, հրապարակաւ ձաղկելով անոնց սխալներն ու անիրաւութիւնները։ Իր ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ մարդային է, որովհետեւ կը զգայ ու կը տեսնէ դրամին այլասերիչ ազդեցութիւնը։ Ան ընկերվարական է, որովհետեւ կը տեսնէ ... կարգերը կը քաջալերեն ապականութիւնը բարքերու այլասերումը, ռազմապաշտութիւնը, ալքոլամոլութիւնը եւ խաղամոլութիւնը։

Ան կը պահանջէ որ ամէն մարդ աշխատի իր կարողութեան ու ձիրքերուն համեմատ. անբարոյական կը գտնէ որ անհատներ հարստանան ուրիշներու աշխատանքը շահագործելով։ Ընկերվարական Ֆօռէլ կը հաւատայ փոխադարձ օգնութեան եւ կը ցանկայ որ բոլոր մարդիկ համեբաշխին եւ պաշտպանուին թշուառութեան, անօթութեան տգիտութեան դէմ։ Կ'ուզէ որ բոլոր մարդիկ ազատ ըլլան, ցոյց տան իրենց ամբողջական արժէքը եւ կարողութիւնը, ձգտին արդարութեան, յառաջդիմութեան, ազատութեան ու եղբայրութեան։ Անհատական իրաւունքը եւ շահը պէտք է ստորադասել ընդհանուրի, համայնքի շահերուն որոնք գերադանց են անհատականէն։

Բայց հեռու է կուսակցամոլութենէ։ Թէեւ, մոլեռանդ կուսակցականներու նման նախանձախնդրութիւն պաշտպանած չէ «պուռժուա»ի հանդէպ։ Ինչպէս նաեւ ամէն ինքնիշխան «սոսիալիսթ» անուանողին իր հետեւելու դժուարութիւնը չի յայտներ։ Ֆօռէլ մարդը իր գործերէն կը դատէ եւ կը գտնէ լիովին ճառախօս գաղափարապաշտներէ։ Ըստ իրեն՝ ամէն ընկերվարական պէտք է աւելի պարկեշտ ըլլայ քան ուրիշ դասակարգի պատկանողներ, իբրեւ օրինակ ծառայելու եւ յառաջ ձախ կը բացագանչէ «կամ ա՛յն է, որ ընկերվարութիւնը պէտք է ըլլայ բարոյական կամ ան պէտք չէ ըլլայ»։

Ուրեմն, իր ընկերվարութիւնը բարոյական ու մարդասիրական սկզբունքներէն կը ծնի։ Սակայն լի գթութեան զգացումներով տարուած մարդասէր մը չէ ան, այլ համոզուած բարենորոգիչ մը, որ չի բաւականանար միայն մարդկային չարիքները թեթեւցնելով եւ աւելի հեռուն կ'ուզէ տեսնել ու գալիք աւելի պայծառ սերունդներու մասին կը մտածէ։

Ոչ թէ ողորմածութիւնն ու գթութիւնը, այլ արդարութիւնն է գիտութեամբ լուսաւորուած։

Ֆօռէլի մէջ ընկերվարականը կը լրացնէ գիտունը. գաղափարապաշտ մըն է ան, բայց ոչ ցնորապաշտ...

Հետաքրքրական է նկատել այս յեղափոխականը, որուն գաղափարները եւ ծրագիրները շատ անգամ ծաղրուած են, երբեք անկարելի ձեռնարկներ ըրած չէ։ Իր բոլոր գաղափարները տարածուած այսօր, ու անոնց մեծ մասը ընդունուած տասնեակ տարիներ յետոյ։

Նախագահ Ուիլսընէն առաջ իսկ յղացած է Ազգերու Դաշնակցութեան գաղափարը։ Այդ իմաստով գրած «Les Etats-Unis de la Terre» (Աշխարհի Միացեալ Նահանգները) գիրքը, իսկ պատերազմի ընթացքին ... (Բաւական է քանդեցինք, վերաշինե՛նք)։

Կառավարի վիճաբանող մըն է Ֆօռէլ նոյնիսկ իր ծերութեանը, որովհետեւ համոզուած էր իր սկզբունքին եւ կ'ուզէր իրականացնել զայն։ Դէմ էր իր հակառակորդի տեսակէտին. բայց ոչ անոր անձնաւորութեան։ Իր վարքին մէջ ընտանեկան եւ ընկերական. իր բարութիւնը արուեստական չէ, ինչպէս կը հանդիպինք շատ յաճախ նմանի պայքի մէջ, այլ բնական ու սրտաբուխ։ «Մենք ամէնքս, կ'ըսէ Ֆօռէլ, մարդկային ընկերութենէն շատ բան ստացած ենք, պէտք է անոր վերադարձնենք գէթ որոշ մաս մը ուժերուն համեմատ, ուրիշներուն պէտք է բաժին հանենք դրամէն ու ինչքէն, մեր անձնաւորութիւնը ու ժամանակը տրամադրել անոնց։ Պէտք է յարաբերութեան մտնել աշխատող դասակարգ...

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

Ընկերային Ապահովագրութեանց Օրէնքը

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.— ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ԽՄԲ.— Այս յօդուածին առաջինը հրատարակած ենք նոյ. 4ին։ Այսուհետեւ ամէն չորեքշաբթի օր, այս միեւնոյն բաժնին մէջ, մեր աշխատակիցը պիտի գրէ բժշկական - ընկերային հարցերու մասին։

Ստորեւ դրուած ցուցակէն որոշ կ'երեւի իւրաքանչիւր դասի պատկանող վարձուորներուօրավարձը կամ տարեկան վաստակը (սիւնակ 2 եւ 3, ինչպէս նաեւ օրական, շաբաթական եւ ամսական բաժնեվճարներու սակը (սիւնակ 5, 6 եւ 7)։

Չորրորդ սիւնակին մէջ նշանակուած թիւերը ցոյց կուտան այն միջին օրավարձքերը կամ հիմնավարձքերը (salaire de base) *զորս օրէնքը իբրեւ հիմ ընդունած է իւրաքանչիւր դասի վարձուորներու համար։ Կարեւոր է լաւ միտք պահել այդ թիւերը, որովհետեւ հիւանդութեան մը պարագային որ կը ստիպէ աշխատանքը դադրեցնել, ապահովագրեալը իբրեւ օրական հատուցում կը ստանայ* ոչ թէ իր օրավարձքին կէսը, այլ միայն համապատասխան հիմնավարձքիք կէսը։ *Այս մասին բացատրութիւններ պիտի տամ աւելի յետոյ։*

Դաս	օրավարձ	տարեկ. վաստակ	հիմնվրձ.	օրական	շաբաթական	ամսկն*
				բաժնեվճար		
Ա. դաս	1— 8 ֆր.	1—2399	6	0.25	1.50	6
Բ. դաս	8—15 ֆր.	2400—4499	12	0.50	3.—	12
Գ. դաս	15—20 ֆր.	4500—5999	18	0.75	4.50	18
Դ. դաս	20—32 ֆր.	6000—9599	24	1.—	6.—	24
Ե. դաս	32էն աւելի	9599էն աւելի	36	1.75	10.—	40

Այն վարձուորները որոնք քանի մը գործատէրներու հաշւոյն կ'աշխատին, անոնց քով կամ իրենց տունը, կտոր գլուխ կամ միջնորդէ քով, նաեւ տնաբարուհիները (femme de mènage), *եւայլն, իրենց ամսական վաստակին հարիւրին 4ը կուտան իբրեւ բաժնեվճար, բայց ամսական 40 ֆրանքէն ոչ աւելի։*

Վարձուորներու դասաւորումը գործատէրները կ'ընեն համաձայն անոնց վաստակին։ Տարին անգամմըմիայն վերաքննութիւն կ'ըլլայ եւ վարձուորները դաս կը փոխեն,եթէիրենցվաստակըաւելցած կամ պակսած է։ Մինչ այդ փոփոխութիւնը, կը շարունակեն վճարել այն գումարը զոր կուտային տարուան սկիզբը։

Բաժնեվճարները կը տրուին միայն աշխատանքի օրերուն համար, շաբաթը 6 օր, ամիսը 4 շաբաթ կամ 24 օր, տարին 48 շաբաթ կամ 288 օր։ Իրականին մէջ անոնք որ օրականով կամ շաբաթականով կ'աշխատին, աւելի կը վճարեն, քան անոնք որոնք ամսականով կ'աշխատին, քանի որ ամսուան մէջ աշխատանքի օրերը յաճախ 24 էն եւ տարուան մէջ 288էն աւելի են։ Այդ անարդարութիւնը ուղղելու համար, օրէնքի մէկ նոր տրամադրութիւնը կ'ըսէ որ 288 օրէն աւելի օրերու համար տրուած բաժնեվճարներու փոխարէն,ապահովագրեալները ուրիշ առաւելութիւններ պիտի ստանան։

Գործատէրներն ալ ամէն շաբաթ, ամէն ամիս կամ ամէն տարի իւրաքանչիւր վարձուորի բաժնեվճարին հաւասար գումար մը կը վճարեն։

Գալով պետութեան, ան ալ կուտայ կարեւոր գումար մը որ կ'աւելցուի մասնաւոր ֆոնտի մը վրայ (fond de majorationet de solidarité)*։ Այս ֆոնտը կուտայ կարգ մըառաւելութիւններ, որոնց իրաւունք չունին օտար ապահովագրեալները։*

Եռամսեայ թուղթ եւ տարեկան տետր

Վարձուորներու եւ գործատէրներու վճարումները կը կատարուին ապահովագրական դրոշմներով, զորս գործատէրը կը գնէ նամակատունէն եւ կը փակցնէ բաժնեվճարներու եռամսեայ թուղթ *եւ* տարեկան տետրին *մէջ*, feuillet trimestriel et carte annuelle de cotisations)։ *Ամէն շաբաթ կամ ամէն ամիս, վճարումի օրերուն, գործատէրը վարձուորին բաժնեվճարը կը գեղչէ եւ համարժէք դրոշմը կը փակցնէ* եռամսեայ թուղթին *վրայ։ Իսկ իր բաժնեվճարին համարժէք դրոշմը կը փակցնէ* տարեկան տետրին *մէջ (1)։ Յետոյ դրոշմին վրայ թուականով մը կը նշանակէ այն շրջանն որուն ի հաշիւ փակցուած է։ Երբ դրոշմներուն վրայ բան չէ նշանակուած, այդ պարագային կ'ենթադրուի թէ գործատէր... ինք փակցուցած է զանոնք։*

Երբ վարձուոր մը միայն կերպով կ'աշխատի մէկ գործատէրի քով, այդ պարագային անոր կը յանձնէ եռամսեայ թուղթը եւ տարեկան տետրը։

Իսկ երբ վարձուորը ընդհ... չարար կամ քանի մը գործատէրներու հաշւոյն կ'աշխատի, այդ պարագային իր քով պէտք է պահէ բաժնեվճարի տետրը եւ ամէն վճարումի ա... ներկայացնէ գործատէրներու դրոշմները փակցնել տալու համար։

Եռամսեայ թուղթին վրայ փակցուած դրոշմներու փոխար... ժէքը, այսինքն վարձուորի բաժնեվճարները, հիւանդութեան, անկարութեան, յղի... թեան եւ մահուան պարագա... րը ապահովագրելու կը ծառա... յեն։ Իսկ տարեկան տետրի... մէջ փակցուած դրոշմներու ... խարժէքը կամ գործատէր... բաժնեվճարները ծերութեան շակ ապահովելու կը յ... կացուին։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱ...

(1) Տարին 15,000 կամ 18,000էն 25,000 ֆրանք վաստակ ունեցող վարձուորներուն համար, գործատէրը դրոշմ չի փակցներ տարեկան տետրին մէջ, այլ տարուան վերջ ուղղակի Ապահովագրական Սնտուկին կը վճարէ թէ տարեկան բաժնեվճարը եւ թէ մասնաւոր տուրք մը, որ ամէն տարի կ'որոշուի։

...գերու եւ գժբախտներու հետ, որպէսզի աւելի լաւ ու մօտէն ճանչնանք զանոնք ու սատարենք անոնց ...բրելաւման ու երջանկութեան»։

Աշատասիկ, չորս յօղուածներով, ...կեանքն ու գործունէութիւնը ժա...ամակակից հոյակապ դէմքերէն ...էկուն որ լուսաւոր աստղի մը ...ման կ'անհետանայ մարդկային հո...րիզոնէն։ Անոր կորուստը զգալի է ...անաւանդ երբ նկատի առնենք որ ...անհերորդ դարը այնքան ժլատ է ...ուէլի պէս մտքի ու սրտի ու ...մքի հսկաներ շնորհելու այս մո...րած աշխարհին։

Գ. ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ

ԲԱՆՈՒՈՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երկու եղանակ կայ, Ֆրանսայի ...էջ, եւ ոչ չորս․ — ամառ եւ ...եռ — մէկը միւսին անբաժան ...անիկը։ Բայց այս եղանակները ...միններով, շաբաթներով կամ օրե...ով, բաժնուած չեն մէկը միւսէն ...հատ չունանով՝ ամէն մէկը մէկ...էկ սիւնի կապուած չեն, այլ մէկը ...ւսին յաջորդն է, ամէն օր եւ ա...էն վայրկեան։ Մէկ օրուան մէջ, ...'ամառ, թէ ձմեռ կրնայ ըլլալ․ ...րան տաքուկ օրեր տեսնել բա...ակ երեւոյթներ չեն, իսկ ամրան՝ ...ւը կրնայ գալ։

Ասիկա պարզ ցոյց կուտայ, թէ ...ոչ եղանակ չկայ, հաւատալիք ...ուած չունի Փարիզը․ եւ ըլլալով ...ութիւնը անորոշ, անհաստատ, ...րտադրած է, նաեւ որ գործաւո...յարմարի իրեն, հպատակի իր ...մքին։

Ահա թէ ինչու Ֆրանսայի եւ ...անաւորաբար Փարիզի գործաւորին ...մակը մի՛շտ անորոշ է, մի՛շտ ան...ոյզ․ ան չի կրնար վստահ ըսել, ...վաղը ինչ վիճակ պիտի ունենայ ...մ ժամէ ժամ գինքը դուրս պիտի ...անեն իր հացի աղբիւրէն — ...ծարանէն։

...ժամացոյցը աշխատելու համար ...զպանակն ունի, որ կարծր է ...ուք։ Յաճախ կը կոտրի ու կը ...ապարտէ անգործութեան։ Զըս...անակը — գործարանատէրը — կը ...նայ զարնել, ամէն ժամու եւ ...ժամու,— պէտք է զարնել — ...րամայէ լռել — պէտք է լռել՝ ...անգութ է եւ չի ճանչնար ոչ ...ութիւն, կրնայ մէկ վայր...կէն միւսը զարկել երերալէ, ու ...խախտեց իրմէ շատ աւելի ...թիւ ընտանիքներու տան հի... ժամացոյցին հոգին զսպա...է, գործաւորին հոգին գործա...է, եւ երբ գործարանը փակէ ...րը, գործաւորը կը մնայ որբ, ...ու անոր բոլոր երազները կը ...երկինք...

Փարիզի գործաւորը նմանցու... ժամացոյցի, եւ ըսինք թէ անոր ...գործարանն է, բայց պիտի ...աւելին։ Փարիզի գործաւորին ամէն մէկ շարժումը չափուած է ճշդիւ ինչպէս դերձակ մը կը չափէ յաճախորդին ծունկը։ Եթէ գործաւորը սխալ շարժում մը ընէ, կրնայ ըլլալ, թէ բան մը կոտրեց, եթէ մէկ կողմը շինեց միւսն աւրեց։

Օրինակնե՞ր կ'ուզէք։

Խօշոր՝ ճաղատ գլխով ու կապիկի լացող աչքերով, ագահ մարդ մը, սապէս բաժնեց գործաւորին՝ օրուան քսանըեւչորս ժամերը։

— «Աշխատանք տաս ժամ։ Տունէն գործարան ճամբու տեւողութիւն երկու ժամ։ Ճաշելու եւ մաքրութեան երեք ժամ՝ սրճարան երկու ժամ եւ քունի եօթ ժամ...»։

— Հապա հանգիստ չկա՞յ։

— Տղա՛ս, երբ գործաւոր ենք գործաւոր պէտք է ըլլանք...հանգիստը անկողնի մէջ, եւ,.. գերեզմանը...

Բոլոր ժամերը բռնուած են, եթէ հինգ վայրկեան ուշ մնաս, գործարանին դուռը փակ է... հանրակառքը փախած... ճաշարանը ճաշ չէ մնացած, վերջապէս պէտք է ժամացոյցի պէս շիտակ աշխատիլ... Երբ մարդ գաւառներուն հետ կը բաղդատէ, հոս ո՛չ միայն վատ է, այլեւ մարդ կը բթանայ, իր աշխուժութիւնը կը կորսնցնէ, եւ ամէն բան կ'ըլլայ մեքենաբար։ Անոր համար ալ, Փարիզի մէջ ամենէն բանուկ առեւտուրն է դեղարանը։ Մարդիկ փատառողջ եւ ոգելից ըմպելին ոչ չափ ունի, ոչ սահման..

Փարիզի գործաւորի տարեկան շահն է, միջին չափով, տասն երեք հազար ֆրանք՝ որ կը հաշուուի հետեւեալ ձեւով.—

Տան վարձք մէկ երրորդ, կամ մէկ չորրորդ։ Ճամբու ծախք մէկ տասներրորդ։ Հագուստ-կապուստ մէկ չորրորդ եւ մնացեալ չէչին գումարն ալ ապրելու։ Յաճախ կը հանդիպինք մարդոց, որ միշտ պարտքով կ'ապրին։ Գործաւորին հաշիւը պարզ է եւ աջ ու ձախ ծախսելու չի գար։ (Միայն սրճարանին մէջ հաշիւ չեն տեսներ)։

Փարիզի գործաւորին գրպանը միշտ պարապ է։ Միշտ պակաս ունի, միշտ պահանջ ունի, միշտ կարօտ է օգնութեան...։ Երբ կ'աշխատի, աղէկ դէշ կեանք մը կը վարէ, բայց այն օրը որ զսպանակը կոտրի, աղբիւրը կը ցամքի եւ ընտանիքն անօթի կը մնայ։ Երբ գործէն ելլէ, աշխարհը մթնեց ու ամէն բան մութ է։

Ահա՛ թէ ինչու Փարիզի անգործներուն վիճակը աւելի ծանր է քան գաւառինը։

Գ.

ԾԻԾԱՂ

Ծանօթ են Ամերիկացիները իրենց մեծխօսիկութեամբ։ Անոնցմէ մէկը Անգլիացիի մը հետ Թէմզի գետին ափէն ինքնաշարժով անցած ատեն կը հարցնէ. «Ա՞ս ինչ առու է»։ Անգլիացին պաղարիւն կը պատասխանէ.

— Օ՛ ոչինչ, կարծեմ կառքիս ջրամանը ծակեր է...

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հալէպէն կը գրեն «Սօն փօութա»յի.—

— Այստեղ զրոյց տարածուեցաւ թէ Ֆրանսական եւ Թուրք կառավարութիւնները սկսած են զինուոր համախմբել Սուրիոյ սահմանագլուխին վրայ։ Այս գլուտմնաւոր զրոյցը, զօրացնելու համար, անոր պատճառ ցոյց կը տրուի Գուրպան պայրամի գիշերը, Հալէպի բանտէն փախչելով Թուրքիա ապաստանած յանցաւորներուն Ֆրանսացիներու չյանձնուիլը։

«Էլ Ահրար»ի խմբագիրներէն մէկը այս մասին տեսակցած է Հալէպի Թրք․ հիւպատոսին հետ որ ի վեր հանելով Թուրքիոյ խաղաղասիրական զգացումները, յայտարարած է թէ Քիլիսի կողմերը տեսնուած քանի մը զօրամասերը, արձակուած զինուորներու տեղը եկողներէ կը բաղկանան։ Անոնք մաքսանենգութեան արգելք կ'ըլլան։ Թուրք կառավարութիւնը ձերբակալած եւ բանտարկած է սահմանագլուխը անցնող բանտարկեալները, եւ զանոնք պիտի վերադարձնէ ֆրանս. իշխանութեանց. անմիջապէս որ Թուրքիայէն Սուրիա ապաստանած յանցաւորները յանձնուին, գոյացած համաձայնութեան համեմատ։

ՍԱՐԱՃ ՕՂԼՈՒ ՇԻՒՔՐԻ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ Թրքական թերթերը յաջողութեամբ պսակուած ցոյց կուտան արդէն Սարաճ Օղլու Շիւքրիի առաքելութիւնը։

Նախկին ելմտական նախարարը Նիւ Եորք հասած եւ անմիջապէս շփումներու սկսած է տեղւոյն ելմտական եւ տնտեսական շրջանակներուն հետ։ Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Շիւքրի պէյ յարաբերութեան մտած է Ամերիկացի դրամատէրներու հետ, մասնաւորաբար կառագործութեան ճարտարարուեստը Թուրքիոյ մէջ զարգացնելու համար։ Սոյն ճարտարարուեստին մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ բամպակէ հիւսուածեղէնը։ Եւ նկատելով որ Թուրքիա բամպակ արտադրող երկիր մըն է, եթէ լաւ կազմակերպութիւն մը ստեղծուի, կարելի կ'ըլլայ նաեւ այդ հիւսուածեղէնները արտածել դէպի դրացի երկիրները։

Արտասահմանի մէջ գործել փափաքող կարգ մը կարեւոր դրամական խմբակներ, այս պարապան ուշադրութեան առած եւ ձեռնարկներ կատարած են։ Նոյնիսկ փափաք յայտնած են այս մասին Թուրքիոյ իրաւասու անձնաւորութիւններուն հետ տեսակցելու։ Սոյն խմբակները թէեւ նախապէս խորհած են պատուիրակ մը ղրկել Էնկիւրի, սակայն նկատելով որ ատիկա կրնայ յապաղումի մատնել բանակցութիւնները, ի վերջոյ յարմար դատած են Ամերիկայի մէջ կատարել խօսակցութիւնները։ Եւ ասոր վրայ է որ Սարաճօղլու Շիւքրի պէյ Ամերիկա մեկնած է։

Առաջին տեսակցութեան առթիւ փոխադարձաբար ծանօթութիւններ հաղորդուած են իրարու եւ ասոնց հիման վրայ բանակցութիւնները պիտի շարունակուին։ Թուրք կառավարութիւնը կը փափաքի ամէն կարգի դիւրութիւններ ընծայել ամերիկացի դրամատէրներուն, որոնք մեծ անկեղծութեամբ մըն է որ գործին կը մօտենան։ Եթէ համաձայնութիւն գոյանայ, առաջին առթիւ ճերմակ կտաւի գործարան մը պիտի հիմնուի։ Հաւանական կը նկատուի որ սոյն բանակցութեանց առըթեր ելմտական շրջանակներու հետ եւս շփումներ տեղի ունենան։

ԵՐՐԵԱԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.—

Թուրք կառավարութեան կողմէ պուլկար վարչապետին ղրկուած հըրաւէրը Էնկիւրի այցելութեան մասին, զանազան մեկնութիւններու առիթ տուած է։ Ընմէթ փաշայի Հռոմ եւ Մոսկուա այցելութենէն յետոյ Պ. Մուշանոֆի Էնկիւրի այցելութիւնը նախապէս ծրագրուած քաղաքական քայլ մը կը նկատուի։

Կ'ըսուի թէ Հռոմ եւ Մոսկուա երթալէ առաջ, Ընմէթ փաշա կ'ուզէ Պուլկարիոյ հետ համաձայնիլ եւ կ'ուզէ համաձայնեցնել Պուլկարիան եւ Յունաստանը, կազմելու համար երրեակ համաձայնութիւն մը, որ Հռոմի եւ Մոսկուայի պաշտպանութեան տակ պիտի ըլլայ։

Այս մտահոգութեամբ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ դեսպանները լուսաբանութիւն ուզած են նախարարապետ Պ. Մուշանոֆէն, որ կտրուկ կերպով հերքած է երրեակ համաձայնութեան մասին շրջան ընող զրոյցները։

Անոր հետ մէկտեղ, նախարարապետին Էնկիւրի ճամբորդութեան մեծ կարեւորութիւն կուտան դիւանագիտական շրջանակները։

Պ. Մուշանոֆ Էնկիւրի պիտի երթայ դեկտեմբերին։

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

«Սօն Փօսթա» կը գրէ.— Կը հասկցուի որ Քաղաքապետութեան Ս. Յակոբի գերեզմանատան մասին բացած դատը այս ամսուան մէջ պիտի վերջանայ։ Դատը ի նպաստ քաղաքապետութեան ուղղութիւն մը ստացած է։ Քաղաքապետութիւնը այդ տեղը առնելէ յետոյ պիտի բաժնէ եւ ծախու պիտի հանէ։

Մինչեւ Սթատիօմի իբր յարմարագոյն վայր այդ տեղը ցոյց կը տրուի։ Քաղաքապետութիւնը նկատելով որ գերեզմանատունը ծախելու պարագային իրեն մեծամեծ շահեր պիտի ապահովէ, Սթատիօմ շինելու կողմնակից չերեւար, բայց շահագրգռուողները գործ կը հետապնդեն»։

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Յառաջիկայ Զինաթափութեան համար

ՌՈՒՍԻՈՅ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին մասին, պատասխանելով Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին մէկ նամակին, Ռուսիոյ արտաքին գործավարը Լիտվինով, հեռագրով յայտնեց թէ, իր կառավարութիւնը պատրաստ է ամէն միջոցներով օժանդակելու զինաթափութեան խորհրդաժողովին յաջողութեան, որքան որ իրմէ կախում ունի։ Թէ, սակայն, այդ յաջողութեանը մեծ մասամբ կախում պիտի ունենայ խորհրդաժողովին մասնակցող բոլոր պետութեանց համար՝ իրաւունքներու հաւասարութեան սկզբունքէն։ Այս սկզբունքէն մեկնելով՝ Ռուսիա՝ խորհրդաժողովին քաղաքական պատրաստութեան իրաւունքը կը ճանչնայ միայն այն կազմակերպութեանց կամ անձնաւորութեանց համար, որոնց ստեղծումը կամ նշանակումը իր ալ գործն են միւս պետութեանց հաւասար չափով։

Լիտվինով իր հեռագիրը կը վերջացնէ յայտնելով թէ Ռուսիա արդէն՝ զինուորական ուժերու վերաբերեալ վիճակացոյցտախտակները փոխանակած է Իտալիոյ, Լեհաստանի, Ֆինլանտայի հետ եւ թէ պատրաստ է նոյնն ընելու որեւէ պետութեան հետ՝ որ փափաք կը յայտնէ։

Կանտի ետ կը կանչուի

Պոմպէյէն տրուած լուրի մը համաձայն, Հնդիկ Ազգ. խորհուրդը, կ'ուզէ որ Կանտի վերադառնայ։ Կանտի հեռագիր մը ղրկած էր, պարզելով իր ապագայի ծրագիրը։ Այս հեռագիրը տեղի տուաւ բուռն վիճաբանութեան, որ տեւեց 4 ժամ, որմէ վերջ, խորհուրդը արտօնեց իր նախագահը հաղորդելու Կանտիի թէ՝ իր ներկայութիւնը կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան մէջ, անհրաժեշտ չի տեսներ։ Սակայն, իրեն կը ձգէ վերջնական որոշում մը տալ այս մասին, քանի որ տեղւոյն վրայ ըլլալով, կրնայ աւելի լաւ դատել պարագաները։

Կանտի տակաւին որեւէ որոշում չէ տուած իր վերադարձին մասին։

Հնդիկ մահմետականներու ըմբոստութիւնը

«Եաթա»ներու (մահմետական խումբեր) մուտքը արգիլող հրամանագիրը գործադրուիլ սկսաւ արդէն Քաշմիրի մէջ։ Փէնճապէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, 1200ի չափ մահմետականներ, որոնք կը յառաջանային դէպի սահմանագլուխ, հանդիպեցան ոստիկանական ուժեղ ընդդիմութեան, ձերբակալուեցան եւ բանտարկուեցան փշոտ թելով շրջապատուած կայանի մը մէջ։ Հակառակ արգելքին սակայն, մահմետական բազմաթիւ խումբեր կը յառաջանան Փէնճապէն դէպի Քաշմիր։ Խումբերը կը քալեն իսլամական դրօշը պարզած։

Քաշմիրի նիզակաւորներուն եւ մահմետական խումբի մը միջեւ, բախումի մը ընթացքին, երիտասարդ մը սպաննուեցաւ։ Այս սպանութիւնը բուռն գրգռութիւն առաջ բերաւ մահմետական բնակչութեան մէջ։

Տեղական իշխանութիւնները չափազանց մտահոգ են, մանաւանդ որ երիտասարդին մահուան վրայ 6000ի չափ մահմետականներ կը քալեն դէպի անոր ծննդավայրը, մասնակցելու սուգի արարողութիւններուն եւ ցոյցերուն։

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Գրեր էինք թէ ֆրանսական կառավարութիւնը լուրջ գործողութեան մը ձեռնարկած է ընդդէմ Քորսիքայի աւազակներուն, անոնց դէմ ղրկելով մաս մը զօրք, զօրավարի մը հրամանատարութեամբ։ Այս զօրքը կը բաղկանայ վեց հարիւր հոգիէ, իր հետ ունենալով վեց գնդացիր ինքնաշարժ եւ մէկ հրասայլ։

Կիրակի օր զօրքը արդէն ցամաք ելաւ եւ նոյն իսկ գործողութեան ձեռնարկեց այն շրջանին մէջ, ուր կը գործեն համբաւաւոր աւազակները։ Երեք եզերապահ նաւեր պիտի հսկեն խորշերուն ու ծոցերուն վրայ, որ և է փախուստի առաջքն առնելու համար։

Արդէն ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երեք անձեր որոնք ազգականական կապ ունին աւազակներէն ոմանց հետ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԹԵՐԹԵՐԸ

Գործավարներու Խորհուրդին մէկ որոշման համաձայն, Ռուսիոյ մէջ թերթերը լոյս պիտի տեսնեն հինգ օրուան վրայ չորս անգամ։

ԿԻՒԹԷՆՊԷՐԿԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ

Կիւթէնպէրկի կողմէ 15րդ դարուն Մայենսի մէջ տպագրուած համբաւաւոր Աստուածաշունչը որ կը գնահատուէր 25,000 անգլիական ոսկի, ծախուեցաւ Անգլիացիի մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

...ԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԵԾ ՕՐ ՄԸ

...րուած դատին սուսերամիզ...իրենց գլուխը վեր կ'առնեն ...մնալու համար թէ պիտի ...ննեն իրենց պետերը։ Զանոնք ...շրջապատեն իրենց մարմիններ...անց խօսքին նայելով, Թո...կի, Պոկտարոֆ ասկից վերջ ...արին մեղէն շրջանակի մը ...այս պաշտպանները սրճա...դուրս կ'ելլեն, փոքր փողոց...վազեն եւ քաղաք կ'երթան, ...թեան համար։

...խումբին մէջ, յուզումը ...բնոյթ ունի։ Ո՞վ պիտի ...500ի, մէջէն։ Մահուան ...սարդ բանուորներէն ո՛չ ...կանչէր մարտիրոսութեան ...ուէին, կը պառկէին. մրի ...էին. կեանքը գիւղին էր, ...ղ եւ Սոքոլ պանդոկին ...երը փափուկ։ Հիմա պէտք պիտի ըլլայ սպաննել։ Միայն թէ բախտը դրացին կանչէր։ Գերեզմանային լռութիւն կը յաջորդէ առաջին յուզման։ Եւ իրենց սովորական սրճարանին մէջ. կրնաք ըսել թէ ինչպէս անոնք կը սպասեն պարապ հրաձիգի մը առջեւ։ Անշուշտ, գիտեն թէ իրենց գլուխը վրայ չպիտի տան։ Շատ շատ, քանի մը ամիս բանտ, եթէ ուզեն յանձնուիլ։ Անկից, պիտի փախչին — դուրսէն — եւ հոս պիտի վերադառնան լաւ կեանք մը ապրելու։ Դատաստանի պիտի ենթարկուի՞ն։ Չի գիտցուիր։ Կառավարութիւնը ստիպուած է երբեմն ցոյց տալ օտար դեսպաններուն թէ վերջապէս՝ ինքն ալ բան մըն է երկրին մէջ։ Ամէն պարագայի մէջ՝ պիտի անպարտ արձակուին։ Վտանգները այնքան ալ նշանակելի չեն։ Սակայն, ինչքա՞ն քաղցր է բան մը չընել,

Ահաբեկիչները նշանակուած են։ Անունները կը թռչին։ Բայց, ահա, կարգապահութեան հրաշքը, կը թռչին միայն հո՛ն՝ ուր պէտք է թռչին։ Անզգուշապաշտ թէեւ մէկ սանդիմեղը իսկ չպիտի անցի դաւադրութեան շրջանակէն դուրս։ Բայց հո՛ն, կ'անցնի ու կը վերանցնի։ Բոլորին սրտին վրայ ճնշող ծանրութիւնը վերցած է։ Չորս կամ վեց հոգի են որ կը վախնան ապագայէն։ Սրճարանները կենդանութիւն կը ստանան։ Դէմքերը իրարու կը մօտենան սեղաններուն վրայէն։ Կը լսուի — Այսինչն է, Այսինչը, Այնինչը։

Ապագայ սպանիչները չեն կըրնար եւ կենալ։ Իրենց կեանքը կրնան փրկել՝ եթէ սպաննեն։ Որքան ալ եղերական ըլլայ երկընտրանքը առաջուց լուծուած է.— Պիտի սպաննես, կամ պիտի սպաննուիս։ Պիտի սպաննեն։

Կը մնայ պարագաները ճշդել։

Այս անմեղները որոնք անզգալաբար դրուած են սպանութեան առջեւ, երբեք չեն տեսած Թոմալեւսկին կամ Պոկտարոֆը։ Նոյն շրջանակին չեն պատկանիր։ Պէտք պիտի ըլլայ ձեռնարկել արարողութեանմը որ կը կոչուի ներկայացում. ամենէն նուրբ դրուագներէն մէկն է։

Կ'ենթադրէք անշուշտ թէ դատապարտեալները կը պահպանեն իրենք զիրենք։ Թոմալեւսկի Սոֆիայի փողոցներէն կ'անցնի 10 հետեւորդներով շրջապատուած, 5 հոգի ամէն մէկ կողմէ։ Զոհերուն տունը անշուշտ յայտնի է. բայց երբեք տան մէջը չեն սպաններ։ Ինչո՞ւ. ճիշդ մեզ պէս, մենք մարդը կախաղան չենք բարձրացներ բանտերուն առջեւ։

Մակեդոնական կազմակերպութիւնն ալ ունի նոյն սկզբունքները։ Գործը, լոյսին տակը առանց ամօթի, կատարեալ իրաւունքով։ Նաեւ շատ հպարտ է եւ գէշ ընդունելու գաղափարը թերեւս զայն կ'արգիլէ քաղաքավարօրէն դրան զանգակը հնչեցնելէ։

* *

Լուսանկարը օգտակար գիւտ մըն է։ Կոմիտէն կը գործածէ զայն։ Այնպէս որ երբ մտնէք այս սրճարան-որջերէն մէկը. մի խաբուիք եթէ տեսնէք մէկը որ ձեռքին նափին վրայ հակած կը կենայ։ Այդ մարդը ո՛չ իր բախտին, ոչ ալ կեանքին գինը կը քննէ։ Սիրահար մըն ալ չէ։ Լուսանկարը որ կը պահէ, խարտեաշ Մակեդոնուհիի մը լուսանկարը չէ։ Իր «մարդը» կ'ուսումնասիրէ։

Վայրեր կան, որոնց համար շատ սուղ պիտի վճարէիք։ Ինծ երեք լեվա արժեց — ֆրանսական 13 սու, «Մակեդոնական» սրահին մէջ, հետեւելու համար դիմագիտութեան ուսանողներէն մէկուն ճիգերուն եւ յառաջդիմութիւններուն։

Լուսանկարի օգտագործումը մէջտեղէն չէ վերցուցած «ցոյց տուող»ի արհեստը։ «Ցոյց տուող»ները սպանիչներէն վեր դասակարգ մը կը կազմեն։ Անոնք տարածուած են պալքանեան ընկերութեան մէջ, կը ճանչնան գլխաւոր անձնաւորութիւնները։ Նորին Ամենազօրութեան՝ Ահաբեկման աշխարհիկ ջոկատն է այս։

Հետեւինք սակայն, Թոմալեւսկիի եւ Պոկտարոֆի հետքերուն— որոնք որքան ալ լաւ պահպանուած ըլլան

— Մակեդոնական Կազմակերպութեան ժամը միշտ կը հնչէ։ Ամիս մըն անտեսանելի էին, երկու դատապարտեալները դիմակազերծ եղած են։ Միասին են։ Տեսնողներ եղած են թէ նոյն տունը մտած են։ Իրարանցում ահաբեկչական սպայակոյտին մէջ։ Պէտք է շուտ գործել։ Ո՞ւր են սպանիչները։ Կը խուզարկեն որջը, փողոցները, սրճարանները, պանդոկները։ Ո՞ր ծակը մտած՝ ճատրակ կը խաղան։

Պատասխանատու վոյվոտը կը վազէ ամէն տեղ։ Այս խոնարհ աշխատակիցները կը բացակային կոչին։ Վոյվոտը այն ատեն 500ին մէջէն կը բռնէ երկու հոգիի օձիքէն։ Այս անակնկալ ահաբեկիչները՝ իրենց կեանքին մէջ տեսած չեն Թոմալեւսկին, ոչ ալ Պոկտարեֆը եւ ժամանակն ալ կը պակսի անոնց լուսանկարներ տալու։ Անոնց կը կցեն առաջնորդ մը։ Եւ ահա, մեր կորիճները ճամբայ կ'ելլան։

(Շար.)

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ ԵՒ ԱԼԷՔՍԱՆ ԱՎԱՆՈՋԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մարսէյլ

Այս նշանախօսութեան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 24 հոկտ. Շաբաթ օր Կարապետեաններու տան մէջ, Նիկողոս Պօղոսեան ընտանիքը կը ներկայացնէ իր անկեղծ շնորհաւորութիւնները նշանած զոյգին եւ պարագաներուն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ երեկուան ժամը 8.30ին 32 Ave. Cobelins։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

ՏԼՍԻՆԻ Եռազոյն խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն, ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնըվաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Mutualitéի R սրահին մէջ (24 Rue St. Victor)։ 4րդ յարկ։ Կը խօսի Օհան կարօ, նիւթ ունենալով Բնազդը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Շամոն, Մ. Թ.— 188.65։
Սէն Մօրիս, Ն. Տ.— 35։
Համպուրկ, Ս. Յ.— 200։
Ամսթերտամ Իփ.— 10 ֆիօրին։
Քան, Յ. Ս.— 70։
Քավայեօն, Ման.— 35։
Նիս, Տիկ. Մ.— 140։
Տէսին, Գործ.— 357.35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Սամսոնցի Օհանէսի Գալփաքեանի եղբայրը՝ Պօղոսը։ 1929ին St. Chamond կը գտնուէր։ Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել Gregoire Kehyayanի, Hôtel de la Victoire 22 Rue de la Victoire, Paris (9).

— Ալաշկերտի Ղարաքիլիսէէն տիկին Եսթէր Մարգարեան՝ (հօր անունը Յունան) որ այժմ Պուլկաղ կը գտնուի, կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին, Թորգոմ Աւետիսեան Մարգարեան, որ կը կարծուի ըլլալ Մարսէյլ կամ Պէյրութ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի յայտնել հետեւեալ հասցէին.— Տիկ. Եսթէր (Յունան) Մարգարեան, Պօկօրիտի փողոց թիւ 18, Պուրկազ (Պուլկարիա)։

— Կը փնտռուի Ամասիացի Ստեփան Լիւլէճեան, հօր անունն Տիգրան։ Լուր կայ թէ 4 տարի առաջ Մարոքի ֆրանսական բանակին մէջ զինուոր եղած է։ Իմացնել իր եղբօր Երուանդ Լիւլէճեանի 203 Մեղալա Ալեքսանտրա, Գավալա, Յունաստան.

— Կը փնտռեմ եղբայրս Անուշաւան Կարապետեան Վանի Այգեստանի Խէյրանի թաղէն, մինչեւ 1929ին կը թղթակցէի իր հետը եւ կը գտնուէր Մարսէյլ, հետեւեալ հասցէին՝ 3 Rue St. Sebulere, Magasin d'alimentation, Marseille։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն եւ իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր քրոջ Սաթենիկ Կարապետեանի հետեւեալ հասցէով։ Ռուբէն Կարապետեան, Barselona 4351 Berisso la Plata, R. A։

— Կեսարիոյ Էֆքէրսի գիւղէն Գրիգոր Գալայճեան կը փնտռէ իր երկու զաւակները Կարապետ եւ Եղիա որոնք 1915ին Կեսարիայէն Տէրզօր աքսորուած են, 1929ին իրենց մօր Եղիսաբէթի եւ քրոջ Մարինայի հետ Հալէպի հիւանդանոցը տեսնողներ եղած են։ Իրենց մայրը եւ քոյրը մեռած են նոյն հիւանդանոցին մէջ, իսկ իրենց մասին որեւէ լուր չկայ։ Կը խնդրուի իրենց մասին ճշգրիտ լուր ունեցողներէն տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին Mr. Kirkor Kalaydjian, 19 Rue Adolphe Abeifle, La Ciotat B. D. R. France.

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։

ԵՓՐԱՏ նուագախումբը կը ստանձնէ նուագել հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ։ Կը տրամադրէ նաեւ 25—30 հոգինոց նուագախումբ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Տ. Օննեանի, 15 Rue du Pourtour, Clamart, Seine։

Պ. Տ. Օննեան կորսնցուցած է իր ինքնութեան թուղթը։ Գտնողէն կը խնդրուի ղրկել վերի հասցէին։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. ու փարխի։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

EMPIRE Սինեմա-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25

ՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

Métro Bonne Nouvelle

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ)

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն լաւագոյնը։ Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները։ պզտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։

ՃԱՇԱԿ — ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ — ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ՉԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ իր շրջանի Եռագոյն, Փոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերը այս Ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին, 80 Rue Charles Chefson, Պուա Քոլոնպ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն եւայլն։

Հ. Յ. Դ. ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԸՆԿԵՐԱԶԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այս Կիրակի ժամը 3ին Place Comèteի ծխամաճառին վերնայարկը Փորթ-Քլիշէէն 40 թիւ հանրակառքը եւ իջնել rue d'Alma

Հայ Գրական Ակումբ 131 Rue Cambronne (Métro Vaugirard), Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Զեկոյց Հայ մամուլի մասին եւ մտքերի փոխանակութիւն։

Մուտքը ազատ է, ծախքերի համար 1 ֆրանք

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Ցերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

FABRIQUE DE TRICOTS

S. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98

Métro Buttes-Chaumont

20 Rue Mélingue, PARIS (19)

Le meilleur marché de tout Paris

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ դերասան ԹՐԱԳՕՇԻ կը ներկայացուի Պռօշեանի

ՍՕՍ եւ ՎԱՐԴԻԹԵՐ

երաժշտական տրամ

Մասնակցութեամբ օրիորդներու երգեցիկ խումբի եւ տեղական լաւագոյն ուժերու։

ՄՈՒՏՔ 4 ՖՐԱՆՔ

ԹՐԱԳՕՇ «Սօս»ի դերին մէջ

ԳԻՆ 18 ԵՒ 20 ՖՐ.

ODEON — POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Ամէն ամիս կը ստանանք Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն փլաքներ նուագուած ներգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնօները՝ (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։

Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր

ENTREPRENEUR կը ստանձնեմ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes. Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՎՌՕՇԻ 1932Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԻՐ ՍՐԱՄԻՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ !
ԻՐ ԹԵԹԵՒ ՖԱՆԹԷԶԻՆԵՐԸ !
ԻՐ 95 ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐԸ !

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ՝ ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ 2 ՏՈԼԱՐ՝ ԱՄԵՐԻԿԱ

ԿԱՆԽԻԿ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՑՈՒՐՏԸ ԵԿԱՒ, սնունդէն անմիջապէս վերջ ձեր ամէնէն անհրաժեշտ պէտքը վերարկուն է, եկէք մեզի, առէք ձեր հաւնած կերպասին նմուշն ու գինը, բաղդատեցէք ամէն տեղ, եւ յետոյ միայն վերադարձէք ձեր չափը տալու, ունենալու համար ձեւաւոր, տոկուն ու խնամուած վերարկու մը, նուազագոյն գիներով, ՄԱԼ ՏԸ ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ԴԷՄ 5 ՐԻՒ ՄԻՆԵՕՆ ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՐԱԵԱՆ, մէթրօ Սէն Միշէլ, Թէլէֆօն 41—45 Դանթօն։

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ

վերաբացած է իր գրասենեակը Փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille
18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

19 — ԽՆՈՒՍԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

— Բաժնուեցէ՛ք, դադրեցուցէք կռիւը, վար առէք զէնքերը։

Թուրքերը, տեսնելով զինուորներուն ժամանումը, քաշուեցան հրապարակէն։ Սակայն Հայերը սկսան զէնք արձակել այս անգամ զինուորներուն վրայ։ Զինուորները պաշտպանողական դիրքեր բռնեցին եւ պահ մը փոխադարձ կրակ մը բացին։ Այս 5 վայրկեանի կրակը սուղի նստաւ Հայերուն։ Տաները տարտղնեցան ու հայկական փողոցները փախան։ Զինուորները ունեցան 5 սպաննեալ, 8 հոգի վիրաւոր։ Թուրք ժողովուրդը՝ 10 սպաննեալ, 107 վիրաւոր։ Հայերը՝ 111 սպաննեալ եւ 157 վիրաւոր։

Այդ օրը, հեռագրով առած տեղեկութիւններուս համաձայն, Բէֆահիէի մէջ Հայերը յարձակում կը գործեն իսլամ թաղերուն վրայ։ Թուրքերը կը փոխադարձեն, եւ ընդհարման միջոցին Հայերը կը թողուն 18 սպաննեալ, իսկ Թուրքերը՝ 1 սպաննեալ եւ 16 վիրաւոր։

20.— ՔՂԻԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Քղիի մէջ, Հայ մը ամէնուն աչքին առջեւ կը յարձակի Թրքուհիի մը վրայ, եւ կը սպաննէ Թուրք մը, որ կը փորձէր միջամտել։ Այս դէպքին վրայ, Թուրքերն ու Հայերը կռուի կը բռնուին։ Պաշտպանօրէն 4—5 զինուոր կ'աշխատին վերահաստատել խաղաղութիւնը, բայց կը նահատակուին։

Հրացանաձգութեան առաջին ձայները լսելով, հայ ֆէտայիներու խումբ մը, արդիական հրացաններով զինուած, կը հասնի կռուին վայրը։ Այս խումբը ոչ միայն հրացան ու ատրճանակ կը գործածէ, այլեւ ռումբ կ'արձակէ Թուրք ժողովուրդին վրայ։

Հեծեալ զինուորներու ջոկատ մը վրայ կը հասնի եւ կը միջամտէ կռուին, կը դադրեցնէ կոտորածը, եւ կը ձերբակալէ բոլոր կռուող այն Հայերը, որոնք ժամանակ չունեցան փախչելու։ Հազիւ 20-25 վայրկեան տեւած էր կռիւը։ Թուրքերը ձգած էին 56 սպաննեալ, 19 վիրաւոր, Հայերը՝ 20 սպաննեալ եւ 13 վիրաւոր։

Դարձեալ, ինչպէս պաշտօնական հեռագիրները ցոյց կուտան, նոյն օրը Գուրուչայի մէջ տեղի կ'ունենայ բախում մը, որու ընթացքին Իսլամները կը ձգեն 2 սպաննեալ, 3 վիրաւոր, Հայերը՝ 9 սպաննեալ, 5 վիրաւոր։ Այսուհանդերձ այստեղ բոլոր կոմիտէճիները, առանց կարենալ փախչելու, ողջ ձերբակալուեցան եւ պատերազմական ատեանին յանձնուեցան։

21.— ԲԱՍԵՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Բասենի մէջ, գիշեր մը առաջ լուր առնուած էր, թէ Հայերը կը պատրաստուին լուրջ ապստամբութեան մը։ Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր, ապահովելու համար կարգապահութիւնը։ Թուրք ժողովուրդն ալ, նկատելով որ ինչպէս շատ մը տեղեր պատահած է, զինուորական ուժերը երբեմն չեն միջամտեր կամ շատ ուշ կը հասնին, դժբախտաբար ինքն իր գլխուն՝ ամէն հաւանականութիւն դիմագրաւելու եւ իր կեանքը ապահովելու համար, պատրաստեր էր իր զէնքերը, որպէսզի երբ Հայերը յարձակում գործեն, ինքնապաշտպանութեան դիմեն։

9 Հոկտեմբերին, քանի մը զինեալ հայ հրոսակներ, 3 հոգի մէկ կողմէն, 5 հոգի միւս կողմէն, ցոյցի ձեւով ժուռ կուգային իսլամներու թաղերուն մէջ։ Եւ Թուրքերուն արժանապատուութիւնը վիրաւորելու նպատակով, հետեւեալ երգը կ'երգէին.

գայլ դարձան թուրքերն ամբողջ,
Ո՞վ ըստըկէ պիտի բըրնձն,
Շատ զօրք ունի Ռուսաստան,
գերի կ'առնէ մեր թուրքերէն,
Թող լսէ Հայաստան,
Ըյստեղ հիմա թուրքիա չէ:

Այս երգը յօրինած էին Զէյթունի աւազակները եւ ձօնուած՝ ն... ...որ կոմիտէճի Պ. Աղասիի։ Սակայն զանազան շրջաններու մէջ ... ...յերէն երգը թարգմանած էին թուրքերէնի։ Այս երգին մէջ, որ կը ... Հայոց ազգային քայլերգներէն մէկը, նշանակալից է հետեւեալ ...

Այլ կանգ չառնենք, ո՛վ Հայեր
Թշնամին կը յարձակի մեր բանակին վրայ,
Առնենք մեր զէնքերը,
Պաշտպանենք մեր տուները,
Հայե՛ր, արթնցէք եւ Աստուծոյ ապաւինեցէք
Եւ բերդէն գնդակ տեղացէք թշնամիոյն վրայ

Երբ հայ հրոսակները կ'անցնէին թուրք փողոցներէն, կը ... Թրքուհի մը, որ աղբիւրէն սափորով ջուր կ'առնէ եւ տուն կը ... Ատրճանակով կը սպաննեն զայն։ Այս կնոջ ամուսինը պատուհանէն ... նելով եղեռնը, կ'առնէ զէնքը եւ կը կրակէ կոմիտէճիներուն վրայ ... ալ իրենց կարգին հրացանները կ'ուղղեն թուրք տուներուն պատուհաններուն։ Սակայն ամէն թուրք տուն պատասխանեց Հայոց հրացաններ... կոմիտէճիները փախան, ձգելով հրապարակին վրայ 28 սպաննեալ ... վիրաւոր։

Ալաշկերտի մէջ եւս Հայերը այսպէս խռովութիւններ փորձեցին, ... իսկ կրակ բանալով այն զինուորական ջոկատին վրայ, որ դէպքին ... փութացած էր։ Սակայն ստիպուեցան փախչիլ, ձգելով 4 սպաննեալ ... վիրաւոր։

(Շար...)

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
12
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

12 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1723

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

Առնէ մը ի վեր, Թուրք մամուլը տարօրինակ հետաքրքրութեամբ մը կը հետեւի հայկական կեանքին: Հին ու նոր դէպքերու:

Այս երեւոյթը աչքի կը զարնէ մանաւանդ վերջացող տարուան ընթացքին: Իրարու ետեւէ սկսան հրատարակուիլ յուշեր, պատումներ, գրգռիչ լուրեր եւ թղթակցութիւններ: Եւ շարքը կը շարունակուի հետեւողականօրէն:

Անցեալ տարի հրատարակութեան տրուեցան Թահսին փաշայի յուշերը, թէ թուրքերէն և թէ ֆրանսերէն: Այս տարի լոյս տեսան Նազըմ փաշայի յուշերը, շատ աւելի թրքավարի, խուժանավար ոգիով մը շարադրուած: Միջանկեալ միշտ ալ կ'երեւան շինծու, գրգռիչ հրատարակութիւններ: Նոյն իսկ զաւեշտաթերթ մը, «Հաճի Էյվատ», իր կարգին մէջտեղ դրաւ հէքեաթ մը, «Պոմպալը Էրմէնիլէր» խորագրին տակ:

Միւս կողմէ, «Միլլիյէթ» հրատարակեց հրաշապատում շարք մը — «Դաշնակ Հօյբուն», որուն յաջորդեց երկրորդ մը եւս, քանի մը ամիս առաջ: «Վագըթ»ն ալ, կարաւանէն ետ չմնալու համար, կազմեց սուտ-իրաւ պատմութեանց շարք մը, Սուրիոյ գաղթականներու տեղաւորման մասին: Երեւի նիւթը չափազանց հրապուրիչ գտնելով, «Միլլիյէթ»ն ալ դիմացէն ձայն տուաւ եւ իր կարգին հրատարակեց շարք մը պատմութիւններ, այս վերջերս:

Ըսմէթ փաշայի «մահափորձ»ը, հռչակաւոր «շանթաժ»ը աւելի սրեց ախորժակները, եւ թերթերը մէկ շաբաթ նիւթ գտան իրենց մաղձը թափելու համար: Յետոյ փակուեցաւ այս էջը, եւ արտասահմանի մէջ հրատարակուած կարգ մը լուրեր նոր ջղաձգութեան մը մատնեցին թուրք խմբագիրները:

Իսկ հիմա աչքի առջեւ ունինք նոր շարք մը,— «Հայ յեղափոխականներուն ներքին ծալքերը.— Թէ ի՛նչպէս կը խաբեն աշխարհի հանրային կարծիքը եւ իրենց ազգը.— Անոնց մեթոտներն ու ոճրի մեղսակիցները»: Հրատարակողն է՝ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ», Էնկիւրիի պաշտօնական բերանը:

Այս շարքն ալ, ինչպէս կ'երեւայ առաջին թիւերէն, յաւելեալ եւ ճոխացեալ պատմութիւնն է Դաշնակ-Հօյբուն գործակցութեան, եւ միեւնոյն ձեւով կը կրկնէ միեւնոյն «փաստացի» պատմութիւնները:

Մեր ընթերցողները առիթ պիտի ունենան կարդալու զայն, եւ զատելու սուտն ու իրաւը: Գրուածքին լրջութեան մասին գաղափար տալու համար, ըսենք թէ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ն ալ, շինծու, բոլորովին անհիմն «մահափորձ»ի այնքան վրանբաց խայտառակութենէն յետոյ, տակաւին կ'ուզէ հաւատացնել որ Հրանդ Ճանիկեան ղրկուած էր Ըսմէթ փաշան սպաննելու համար... Քանի մը տող, առաջին իսկ բառերէն.

—«Հրանդ ճանիկեան անուն Թիֆլիզ հայ կոմիտէճիին՝ շոգենաւի մը ճեմիշին մէջ ինքզինքը պատժած ըլլալու դէպքը ոչ միակն է, ոչ ալ պատահական, Հայ «դաշնակ», քիւրտ «Հօյբուն», Թուրք 150նոցներու եւ արեւմտեան աշխարհակալութեան շահագործող կազմակերպութեանց միջեւ կնքուած համաձայնութեան մը շղթային փրթած արիւնոտ եւ զզուելի օղակ մըն է անլ»:

Ինչպէս միւս հրատարակութեանց — Յուշերու, Թղթակցութիւններու եւ յօդուածներու պարագային, այստեղ ալ բովանդակութիւնը չէ որ արժէք ունի, այլ երեւոյթը: Ոգին:

Թուրքերը ինչո՞ւ, այս միջոցին, այսքան շատ կը զբաղին մեզմով:

Ինչո՞ւ մէջտեղ կը հանեն դեղնած թուղթեր, զանազան պէյերու եւ փաշաներու «նօթ»երը, կամ հանգուցեալ Պապը Ալիին թուղթերը, հէքեաթներ հիւսելով անոնց հիման վրայ:

Ինչո՞ւ այնքան յամառօրէն, սուտ-խենդ ձեւանալով կը հոլովեն ոստիկանական արիւնոտ այլ անճարակ, ձախաւեր խաղ մը — այլեւս պատմական «մահափորձ»ը:

Կարելի է նոյնքան «որովհետեւ»ներ կապել այս «ինչու»ներուն: Բայց մենք պիտի ուզէինք կանգ առնել մէկ-երկու կէտերու վրայ:

Այս «հայապատում» եռանդին գլխաւոր պատճառը, անշուշտ, ցեղային ատելութիւնն է: Երկրին վրայ իւղ լեցնելու, Թուրքիա մնացած Հայերը ահ ու սարսափի տակ պահելու, ստրկացնելու ձգտումը:

Ասոր հետ սերտ կապ ունի ամբոխին ուշադրութիւնը ցրուելով, միշտ Հայերուն վրայ կեդրոնացնելու նենգամտութիւնը: Քէմալականութեան համար գաղտնիք չէ Թուրք ամբոխին համատարած դժգոհութիւնը, որ պոռթկաց քանի մը անգամ, եւ կծկուեցաւ կախաղաններու սարսափին տակ:

Արդ, ի՛նչ աւելի կախարդական, թմրեցուցիչ դեղ՝ քան «հայկական դաւադրութեանց» պատմութիւնը, որ ոչ սկիզբ ունի, ոչ վախճան:

Եւ Թուրք խմբագիրները թեւ կուտան իրենց երեւակայութեան, անխնայ շահագործելով ո՛ր եւ է դէպք, կը բաւէ որ ուղղուած ըլլայ Հայերուն դէմ:

Միեւնոյն ատեն, այս աճպարարութիւնը կը ձգտի ազգային ոգի ներարկել Թուրք ամբոխին, եւ մանաւանդ ամրապնդել նոր սերունդին ատելութիւնը՝ փոքրամասնութեանց դէմ:

Կը նշանակէ թէ Թուրքերը զանց չեն առներ ո՛րեւէ աշխատանք, թէ ներքին եւ թէ արտաքին սպառման համար:

Սորվելիք բաներ ունի՞նք այս երեւոյթէն, որ նոր չէ, բայց յառաջ կը տարուի նոր մեթոտներով:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԱՅԵՐԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

«Ազդակ»էն առնելով, վերապահութեամբ հաղորդեր էինք թէ Կիպրոսի Յոյները չափազանց գրգռուած են Հայերուն դէմ, թէ սպաննած են Հայոց Առաջն. Փոխանորդը եւ յարձակում գործելով Մելքոնեան հաստատութեան վրայ, կրակի տուած են:

Բարեգործականի կեդրոնը սակայն, Կիպրոսէն ստացած է հոկտ. 30 թուակիր նամակ մը, որ կը յայտնէ թէ կեանքը խաղաղ է որբանոցին մէջ եւ թէ որ եւ է նեղութիւն չեն կրած:

Այս լուրերուն մասին, Ազդակ իր վերջին թիւով կը գրէ թէ Կիպրոսի Առաջնորդ Սարաֆեան եպսկ. որ մէկ քանի շաբաթէ ի վեր Սուրիա կը գտնուի, տեսակցութիւն մը ունեցած է Կիպրոսէն նոր վերադարձած Մր. Պրքսթընի հետ: Ցիշեալը յայտնած է թէ ինք տեղեկութիւն չունի Նիկոսիոյ Հայոց եկեղեցիի հրկիզման եւ Առաջ. փոխանորդին սպանութեան լուրերէն, թէ ինք չմեկնած, անցած է Հայոց եկեղեցիին եւ Մելքոնեան հաստատութեան առջեւէն եւ բան մը չէ նշմարած: Հետեւաբար, հաւանական է որ լուրերը սխալ ըլլան:

Արաբական թերթերը սակայն, կը շարունակեն պնդել Հայոց եկեղեցիի հրկիզման եւ Առաջն. փոխանորդին սպանութեան վրայ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ կը հաղորդեն տասնապետ Գասպարի սպանութեան մասին:

Կաթողիկոս. ընտրութիւնը զարնան

Էջմիածնի Տեղակալէն Պոլսոյ Պատրիարքարանը հասած գրութիւն մը կը հաղորդէ թէ մինչեւ գարուն նիստ պիտի գումարէ Համագումարը եւ պիտի ընտրէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Անգլիական Խորհրդարանին մէջ

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԳԱՀԱՃԱՌԸ

Անգլիական Խորհրդարանը լսեց Թագաւորին գահաճառը: Ստորեւ կարեւոր հատուածները.

— Անգլիոյ յարաբերութիւնները կը շարունակեն մնալ բարեկամական օտար պետութեանց հետ: Կառավարութիւնը պիտի քաջալերէ խաղաղութեան քաղաքականութիւնը եւ իր գործունէութիւնը պիտի շարունակէ Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքներուն մէջ:

Անգլիական կառավարութիւնը մասնաւոր ուշադրութիւն կ'ընծայէ յառաջիկայ ընդհ. զինաթափութեան համագումարի պատրաստութիւններուն:

Գալով տիեզերական տագնապին, կառավարութիւնը ուրիշ պետութեանց հետ գործակցաբար իր կարելին պիտի ընէ միջոց մը գտնելու համար, որպէսզի կարելի ըլլայ վերականգնել միջազգային առեւտուրը:

Կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին եւ մօտ ատենէն, խորհրդակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Պիրմանիոյ ներկայացուցիչներուն հետ:

ՆԵՐՔԻՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Գահաճառը յետոյ կ'անդրադառնայ վերջին ընտրութիւններուն եւ անոնց արդիւնքէն սպասուած հարցերուն:

— ընդհանուր ընտրութիւններով, ազգը իր հաւանութիւնը յայտնեց այն միջոցներուն, որոնք պիտի գործադրուին ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար: Այդ միջոցները կը կազմեն առաջին էական քայլերը դէպի ելեւմտական եւ տնտեսական հարցերու լուծումը, որոնց առջեւ կը գտնուի երկիրը:

Ազգը հրաւիրուեցաւ նաեւ Անգլիոյ Նախարարներուն տալու անհրաժեշտ իրաւասութիւնները, հետապնդելու համար քաղաքականութիւն մը, որով կարելի ըլլայ երկրին ելմտական ամրութեան հանդէպ վստահութիւնը վերահաստատել եւ մշակել այն ծրագրերը, որոնք թոյլ պիտի տան ապահովելու առեւտրական նպաստաւոր զուգակշիռ մը:

Երկիրը մտահոգող կարեւոր հարցերը ենթարկուած են կառավարութեան մանրամասն քննութեան: Որքան կարելի է շուտ որոշումներ պիտի տրուին եւ գործադրուին:

**Անգլիոյ Նոր Խորհրդարանին պաշտօնական առաջին բացումը տեղի ունեցաւ նախորդ օր, կէս օրէն վերջ: Ընդդիմադիրներու կողմէ Լէնսպըրի խօսք առնելով, յարձակեցաւ կառավարութեան վրայ, որ ըսաւ, իշխանութեան գլուխն անցաւ զանազան խաղերով: Իր ճառին վերջաւորութեան՝ Լէնսպըրի յայտնեց թէ ընդդիմադիրները Խորհրդարանին պիտի ներկայացնեն տագնապը լուծելու յարմար կարգ մը առաջարկներ:

Ընդդիմադիր պետէն վերջ, խօսք առաւ Մաքտոնըլտ, որ իր կարգին խստօրէն քննադատեց Լէնսպըրիի ճառը, զոր որակեց իբր անարգանք մը հանդէպ անգլիական ժողովուրդին ողջմտութեանը:

Հաստատելէ վերջ թէ կառավարութիւնը հաւատարմօրէն պիտի գործադրէ իր ընտրական ծրագիրը, յայտնեց թէ եթէ մինչեւ մէկ քանի շաբաթ կառավարութիւնը նշմարէ վաճառամարտի մը գոյութիւնը, խորհրդարանէն պիտի ուզէ անհրաժեշտ իրաւասութիւնը, հարցը լուծելու համար, — Ինչ որ ալ ըլլայ ըսաւ, կառավարութիւնը Ծնունդի արձակուրդէն առաջ, Խորհրդարանին պիտի ծանօթացնէ իր տեսակէտը վաճառամարտին մասին»:

Գալով պատերազմական պարտքերուն եւ հատուցումներուն, Մաքտոնըլտ նորէն հաստատեց թէ աշխարհ չպիտի կրնայ բարգաւաճիլ, քանի շարունակեն իրականութեան հակառակ տնտեսական կարգադրութիւնները.

— Անկարելի է ըսաւ, առանց պարագաները նկատի առնելու, հրամանագրել որ, ոսկիի մեծ քանակութիւններ մէկ երկրէ ուրիշ երկիր արտածուին, առանց աղքատցնելու արտածող երկիրը եւ յետագային ալ, այն երկիրը որ կը հաւաքէ այդ մետաղը: Անհրաժեշտ է անմիջապէս յարաբերութեան մտնել այս հարցով գլխաւորաբար շահագրգռուած երկրին հետ, որպէսզի այս անելէն ելլելու համար կարգադրութիւններ ըլլան:

ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔԻ ՀԱՐՑԸ

Մաքտոնըլտ, ինչպէս ըրեր էր վաճառամարտի հարցին մէջ, վերապահութեամբ խօսեցաւ մաքսատուրքի հարցին մասին: Գոհացաւ միայն ընդունելով որ այս հարցը կը կազմէ երկրին առեւտուրը վերականգնելու ընդունակ միջոցներէն մէկը եւ թէ կառավարութիւնը՝ հաւատարիմ մնալով իր յայտարարութեան, մանրակրկիտ քննութեան պիտի ենթարկէ հարցը եւ պիտի տայ կացութեան համապատասխան որոշումներ:

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Երէկ, զինադադարի 13րդ տարեդարձը մեծ շուքով տօնուեցաւ Փարիզի մէջ:

Ժամը 11ին հանրապետութեան նախագահը, Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի Նախագահները եւ կառավարութեան անդամները հասան Յաղթութեան կամարին առջեւ, որ զարդարուած էր Բանակի թանգարանէն առնուած եւ լուծուած զօրաբաժիններու պատկանող դրօշներով:

Հանրապետութեան Նախագահը անցաւ զօրաբաժիններու եւ դրօշակներու առջեւէն եւ գնաց կանգ առաւ Անծանօթ Զինուորի շիրմին առջեւ: Այն ատեն, երբ ազդանշան մէկ վայրկեանի լռութեան, փողերը հնչեցին, որմէ վերջ, զօրախումբերը անցք կատարեցին շիրմին առջեւէն:

Տարեդարձին առթիւ, հանրային շէնքերը բոլորը դրօշազարդուած էին:

Ֆրանսա չպիտի լքէ Սուրիան

Երեքշաբթի օր, Մարսէյլէն դէպի Պէյրութ մեկնեցաւ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանը Պ. Փոնսօ: Պատասխանելով իրեն ուղղուած հարցումներուն, Ֆրանսայի կողմէ Սուրիոյ հոգատարութեան լքման մասին՝ օտար թերթերու տուած կարգ մը տեղեկութեանց առթիւ, Սուրիոյ մարզպանը պատասխանեց.— Առ այժմ, երբեք այդ տեսակ հարց մը մը չկայ եւ կը կարծեմ թէ այդքան ալ շուտ խօսքը չպիտի ըլլայ ատոր:

Նոյն շոգենաւով Սուրիա կը մեկնին յանձնախումբի մը անդամները, որոնք պիտի զբաղին Դամասկոսի, Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի ֆրանսական վարժարաններու ընդարձակումով:

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Թուրք պաշտօնական գործակալութիւնը «Անատոլու» կը հերքէ թէ Էնկիւրիի տեսակցութեանց ընթացքին, Ռուսիոյ արտաքին գործավարը Լիտվինով փորձած ըլլայ համոզել Թուրք կառավարութիւնը չմտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւ կամ իր մուտքը պայմանաւորելու Խորհրդ. Միութեան եւ Թուրքիոյ փոխադարձ համաձայնութեամբ:

Թուրքիոյ օդանաւային ոյժը

Թուրք կառավարութիւնը իտալիոյ յանձնարարեց 18 ջրասաւառնակներ, որոնք պիտի յանձնուին տարուան վերջը: Թուրքիոյ օդանաւային ուժերը ներկայիս կը բաղկանան 122 օդանաւէ, որոնց 69ը ֆրանսական, 20ը չեխական եւ 33ը զանազան երկիրներու մէջ շինուած:

Չինաճափոնական պատերազմը

Ազգերու Դաշնակցութեան Ճափոնի ներկայացուցիչը կը հաղորդէ թէ թշնամութեանց սկիզբէն ի վեր, Ճափոնցիք կրած են հետեւեալ կորուստները.— Սպաննեալ՝ 13 զինուոր եւ 3 ոստիկան. Ջարդուած՝ 170 քաղաքացիներ. վիրաւոր՝ 64. անյայտ՝ 150:

Թիէն-Ցինի մէջ 400 ըմբոստներ զերի բռնուեցան: Անոնցմէ մաս մը անմիջապէս գլխատուեցաւ:

Նանքինէն կը տեղեկացնեն թէ Չինաստան Ազգերու Դաշնակցութենէն խնդրած է կազմել 4000 հոգինոց միջազգային ուժ մը, որ պահպանէ հարաւային Մանչուրիոյ երկաթուղին:

Ֆրանսացի ուսանողներ

Պուքրէշի Համալսարանին մէջ

Ռումանիոյ վարչապետ փրոֆ. Եորկա, Փարիզի ռումէն դեսպանին ընկերակցութեամբ գնաց Ֆրանսայի կրթական նախարարին եւ յայտնեց թէ ռումէն կառավարութիւնը ֆրանսացի 2 ուսանողի եւ 2 ուսանողուհիի թոշակ յատկացուցած է, որպէսզի Պուքրէշի համալսարանին մէջ, ուսումնասիրեն բիւզանդական եւ ռումանական արուեստը, հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի ժողովրդական արուեստը եւ ռումանական լեզուն ու գրականութիւնը, ինչպէս նաեւ քարիւղի ճարտարարուեստը:

Փրօֆ. Եորկա նոյն իրիկունը մեկնեցաւ Պուքրէշ:

Մարդասպան ոստիկանը.— Երիտասարդ ոստիկան գիւղացի մը որ բանտէն նոր արձակուեր էր, ատրճանակով եւ կացինով սպաննեց իր ծննդավայրէն 8 անձեր, որոնց մէջ են գիւղապետը եւ ոստիկանապետը:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

Ի՞ՆՉ ԱՆՈՒՆ ՏԱԼ

Խորհրդ. Հայաստանի ճարտարարուեստացման զարգացման ընթացքը, բազմաթիւ խոչընդոտներու ցանցին մէջ բռնուած, դժբախտաբար չարդարացներ ոչ միայն ի պաշտօնէ լաւատեսներու վառ երազները՝ այլեւ եղած անհաշիւ զոհաբերութիւնը:

Բազմաթիւ անգամներ ըսեր եւ կրկներ ենք, կամք եւ վճռականութիւն չէ որ կը պակսի համայնավար ղեկավարութեան մօտ, ընդհակառակն մարդ կը տարուի խորհելու, որ աւոնք կարծես թէ ապուշներ են բացառապէս իրենց չափազանցուած եռանդի եւ կորովի վրայ, իբրեւ գլխաւոր պայման յաղթահարելու զանազան դժուարութիւնները:

Այսպէս օրինակ, ամէն անգամ երբ հարկ կ'ըլլայ քննել տնտեսական զարգացման ընթացքը կասեցնող պատճառները, հոն գրեթէ միշտ ալ կը մատնանշեն մէկէ աւելի տեւական չարիքներ:

Այս չարիքներէն կարեւորները,— շինանիւթերու, մասնագէտ եւ որակեալ աշխատաւորներու, ինչպէս նաեւ մեքենաներու պակասն է, որոնք կը մնան անյաղթելի: Կ'երեւի թէ ինչ ճակատագրական անդրադարձում կ'ունենան այս պակասները մեր դեռ զարգացող ճարտարարուեստի եւ առհասարակ տնտեսական զարգացման ընթացքին վրայ:

Իրողութիւնը սակայն ցոյց կուտայ որ, հակառակ սպառուած բոլոր ճիգ ու ջանքերուն, ոչինչ կը փոխուի հիմնական դժուարութիւններէն:

Այս երեւոյթը ինքնին ապացոյց է, որ Հայաստանի տնտեսական զարգացման հարցին մէջ գոյութիւն ունի տեսակէտներու եւ գնահատութեան հիմնական տարբերութիւն մը ղեկավարութիւն եւ աշխատաւորութիւն — չըսելու համար ժողովուրդի մէջ:

Այլապէս անըմբռնելի կը մնայ մեզի այն լեզուն, որ կ'արտայայտէ երկրի տնտեսական զարգացման ընթացքը:

Մինչ ղեկավարութիւնը, իր պաշտօնական որոշումներով եւ հրատարակութիւններով արդար ճիգ կը գտնէ իր պահանջը տնտեսական ծրագրերու լիովին գործադրութեան մասին, անդին՝ արդիւնքը միշտ ալ կը մնայ շատ հեռու նախատեսուածէն:

Նոյնը նաեւ այս կամ այն արգելիչ պատճառի վերացման մասին:

Այսպէս է որ տակաւին աշխատաւորութիւնը արդիւնաբերութեան հետ կապելու ձեռնարկները — խիստ եւ վճռական — չտուին շօշափելի արդիւնք: Նոյն վիճակը նաեւ աշխատաւորութեան կենցաղային յարմարութիւններ ստեղծելու— անհրաժեշտ նիւթերու եւ մասնագէտներու ապահովութեան հարցին մէջ:

Այս բոլոր պարագաներու մէջ, ինչպէս ըսինք, վերէն կը պնդեն թէ դժուարութիւններու յաղթահարումը հնարաւոր է, եւ հետեւաբար պէտք է յաղթահարուին «բոլշեւիկեան վճռականութենէ», իսկ վերջը-վերջը դժուարութիւնները կը մնան իրենց վիճակին մէջ, ըսե՛նք նոյնպէս — բոլշեւիկեան յամառութեամբ:

Ղեկավարութիւնը կորսնցուցե՞ր է իր հեղինակութիւնը, իրական ազդեցութիւնը, գործադիր մարմիններու եւ առհասարակ աշխատաւորութեան վրայ, թէ արդեօք լուռ հակամարտութիւնն է որ կը մնայ իբրեւ հիմնական չարիք:

Ինչ ձեւով ալ մեկնուի, ցաւը այն է, որ կացութիւնը այս տեսակէտէն կը մնայ միշտ վտանգաւոր, մեր երկրի տնտեսութեան զարգացման գործին մէջ:

Այս տեսակէտով չափազանց բնորոշ է Հայաստանի պաշտօնական մարմիններու վերաբերումը գերարտադրութեան չափազանց կենսական հարցի մասին:

Գիտենք թէ ամէն բանէ աղքատ մեր երկիրը տուժէ նաեւ մեքենական միջոցներու պակասէն: Արտադրութեան շատ մը ճիւղերը չեն կրնար ժամանակին բաւարարել իրենցմէ եղած պահանջը, գլխաւորաբար անոր համար, որ մարդկային ուժի հետ հարկաւոր չափով անհրաժեշտ նկատուած մեքենական միջոցներ չկան:

Այսպէս, օրինակ, Հայաստանի պահածոներու գործարանը, որ ապահովուած է գլխաւոր նիւթերով, չկրցաւ իր արտադրութիւնը պահանջուած չափին հասցնել, որովհետեւ գործարանը չունէր փոխադրական միջոցներ. չունէր մէկ քանի մեքենաներ ու գործիքներ, որոնք կրնային նպաստել արտադրութեան քանակական բարձրացման:

Գործիքներու պակասը զգալի դեր կը կատարէ նոյնպէս մեր երկրի հարուստ քարահանքերու եւ շինարարական ձեռնարկներուն մէջ:

Դեռ չենք խօսիր այն մասին որ յաճախ ամբողջ արհեստանոց մը անգործութեան կը դատապարտուի գործիքի աննշան մասի մը նորոգութեան պատճառով, որ տեղի կ'ունենայ Հայաստանէն դուրս:

Այս պայմաններուն մէջ, բնական է որ գիւտարարութիւնը պէտք է ընդունուի իբրեւ կարեւոր միջոց մը, մատնանշուած բացերը գոցելու համար:

Ու իսկապէս պաշտօնական ժողովներու մէջ, միշտ ալ իր արժանի գնահատութիւնն է ունեցած գիւտարարութեան հարցը:

Կուսակցութիւնն ու կառավարութիւնը, յատուկ օրէնքներով եւ հրահանգներով կը թելադրեն ոչ միայն ուժ տալ գիւտարարութեան, այլեւ նպաստել գիւտարարները իրենց ձեռնարկներու համար:

Հայաստանի մէջ յաճախ կ'արձանագրուի այս կամ այն համեստ աշխատաւորի կողմէ եղած գիտական մեքենայի մը կամ գործիքի մը կատարելագործման, եւ յաճախ ալ արտադրութեան մէջ որոշ ձեռնարկներու գնով, քանակը բարձրացնելու մասին:

Դեռ վերջերս «Խորհրդ. Հայաստան»ի աշխատակիցներէն մէկը նոյն թերթի 18 հոկտեմբերի թիւի մէջ կը ներկայացնէր գիւտարար բանուոր Մ. Աւետիսեանը որ տէր է երեք գիւտերու:

Տարիներու յոգնեցուցիչ եւ սպառիչ աշխատանքի եւ փորձերու յաղթահարումով, Աւետիսեանը կը յաջողի յաջորդաբար հնարել.

Ա.— Բար տաշող մեքենայ, «որ կարող է փոխարինել օրական 48 քարտաշ բանուորի աշխատանքը»:

Բ.— Աղիւս պատրաստող մեքենայ.

— «Այդ մեքենայով Աւետիսեանը մեծամեծ խնայողութիւնների դուռ է բացում շինարարութեան համար, արագացնում է աշխատանքը, խնայում բանուժը՝ մի մեքենայով փոխարինելով 30 բանւորի»:

Բ.— Գերաններ եւ ծանրութիւններ բարձրացնելու «վերհանիչ» մեքենայ:

Այս կէտի կարեւորութիւնը, ինչպէս եւ նախորդներունը անշուշտ յատուկ են մեր երկրի համար, ուր տակաւին ամէն բան նախնական միջոցներով է որ կը կատարուի: Այս տեսակէտով ալ աւելի արժէք կը ստանան արդէն Աւետիսեանի գիւտերը, որոնք ինչպէս կը հաւաստեցնէ յօդուածագիրը, կրնան մեծ դեր կատարել մեր «շինարարական ձեռնարկներու» մէջ, խնայելով զգալի չափով բանուորական ուժ եւ մանաւանդ ժամանակ:

Այսքանը լաւ, աւելցնելով այն, որ մեր ժողովուրդը միշտ ալ ունեցեր է, եւ ունի Աւետիսեաններ: Անկասկած եւ նպաստաւոր պայմաններու մէջ բազմաթիւ Աւետիսեաններ կրնան երեւան գալ, նպաստելու համար մեր երկրին զարգացման:

Բայց ցաւը այն է, որ անգամ Հայաստանի մէջ, ուր պետութեան եւ կուսակցութեան պաշտպանութեան տակ է առնուած գիւտարարութիւնը, պայմանները նորէն կը մնան աննպաստ գիւտերը արժեցնելու համար:

Աւետիսեանը տարիներու իր աշխատանքէն ետք, գլխիկոր կեցած է անյոյս, որովհետեւ, պետական համապատասխան մարմինները անտարբեր են իր ներկայացուցած կէտերու ծրագիրներու վերաբերմամբ:

«Ջնայած մեքենայի կարիքին շինարարութեան մէջ, ինչպէս տեսնում ենք, մոտելը բրակի (անպէտք) ընկած է էստեղ: Եթէ ասեն անպէտք ա, եա թէ չի ասեն էս մասը սխալ ա, էսպէս լինի, էսպէս աշխատիր, ցուցմունքներ տան էլի մարդ կ'իմանա, որ մտածող կայ օգնող կայ, բայց էդ էլ չեն անում, կարծես չեն աեսնում օգուտը, կամ հրաժարւում են էդ օգուտից»:

Գիւտարար Աւետիսեանի այս դառն գանգատները դժբախտաբար նորութիւն չեն, եւ ոչ ալ բացառութիւն:

Անտէրութիւն եւ թափթփածութիւնը օրէնքի կարգ անցած մեծագոյն հարուած կուտան որքան երկրի տնտեսութեան, նոյնքան եւ հայ չարքաշ, ուշիմ եւ ստեղծագործող աշխատաւորութեան նախաձեռնող ոգիին:

Ինչո՞ւ այս անտարբերութիւնը, երբ տնտեսութիւնը պէտք ունի այդ գիւտերուն, իսկ համայնավար ղեկավարութիւնը իր կաշիէն դուրս կուգայ իրականացնելու տնտեսական ծրագրերը:

Ինչո՞վ բացատրել այս տարօրինակ վերաբերմունքը խորհրդային կարգերու մէջ, ղեկավարութեան «մարտական» գործադրութիւններու դէմ:

Անտարբերութի՞ւն, թէ թուական ընդդիմութիւն...:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԼՈՅՍԸ՝ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԷՆ

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՍՕՖԻԱ, 6 նոյ.— Սօֆիայի հայ համագործակցական «Թրակիա» դրամատունը չորս ամիսէ ի վեր կանոնաւոր դրամական գործառնութեանց սկսած է: Ներկայիս կը կազմէ երկրին ընդհանուր գործակցական ընկերութիւններուն մէկ նոր անդամը, վաւերացուած եւ ճանչցուած պաշտօնապէս կառավարութենէն: Դրամատունը կոչուած է մեր գաղութին մէջ տնտեսական, բարոյական եւ ազգային տեսակէտով կարեւոր դեր մը խաղալու:

Ի՞նչ կ'ընէ այժմ եւ ի՞նչ ունի «Թրակիա»ն:

Ան չորս ամիսէ ի վեր փոքրիկ փոխառութիւններով օժանդակեց մանր վաճառականին, կանոնաւորելով անոր վճարելու կարողութիւնը հրապարակին հանդէպ: Միջոցներ ստեղծեց արհեստաւոր արտադրողին իր գնումները կանխիկ ընելու: Գործաւորներու օժանդակեց իրենց անձնական գործատեղին ունենալու, թեթեւցուց ծմրան հոգերը պաշտօնեայ դասակարգին:

Ասկէ զատ, ան իր բովանդակ ուշադրութիւնը դարձուցած է հիմնապէս բարելաւելու ինչպէս իր անդամներուն, նոյնպէս անոր ընտանեկան պարագաներու ներկան եւ ապագան: Այս նպատակին համար ան հիմնած է իր խնայողական սնտուկի պարտաւորեալ դրութիւնը փոքրիկներուն համար շաբաթական 20, 50 եւ 100 լեվա վճարումներով 5, 10, 15 եւ 20 տարուան համար որոնց փոխարէն 100ին 9 բաղադրեալ տոկոս կը վճարէ: Այսպէս շաբաթական 100 լեվա վճարողը.

				լեվա
5 տարիէն պիտի ստանայ				301150
10	»	»	»	79200
15	»	»	»	158850
20	»	»	»	288000

Այսպէս նաեւ 50 եւ 20 լեվա խնայողներուն:

Ուրեմն, անզգալաբար ամէն ընտանիք ինքնաբաւ ըլլալէ զատ, կ'ունենայ իր սեւ կամ նեղ օրերուն համար խնայուած դրամ մը, որ ամէն առնուան համար իրեն համար տրամադրելի է տոկոսներով, միայն թէ պայմանաժամին 100ին 9 բաղադրեալ տոկոսի փոխարէն 100ին 8 պարզ տոկոսով: Սոյն սնտուկը առաջին օրէն սկսած է գործել եւ տուած արդիւնքը շատ քաջալերիչ է:

Դրամատունը Յունուար 1էն սկսեալ պիտի ունենայ ամիսը քսան լեվա վճարումով, կեանքի ապահովագրութեան սնտուկը որով ի դէպ մահու ամէն ապահովագրեալ անդամի փառաւոր յուղարկաւորութեան մը ծախքը ընկերութեան կողմէն հոգացուելէ զատ, իր ընտանիքին ու զաւակներուն առաջին շրջանին պիտի վճարուի 10,000 լեվա: Այս գումարը յառաջիկային հետզհետէ սնտուկին հիմնադրամին յաւելման համեմատութեամբ մինչեւ 50,000 լեվայի պիտի բարձրանայ:

Սոյն ապահովագրական սնտուկը որ իրական մեծ ապահովագրական ընկերութիւններու մէկ մանրանկարը պիտի կազմէ, առանց անոնց իրականացուցած խոշոր շահերը իւրացնելու, պիտի գործէ պարզապէս իր անդամներուն շահուն օգտին համար:

Բարոյական ի՞նչ գետնի վրայ «Թրակիա»ն կը զարգացնէ իր անդամներուն մէջ ինքնօգնութիւնը, փոխադարձ օգնութիւնը, վստահութիւնը եւ խնայողութիւնը, որով անոնք կը դառնան պատուաւոր, համարձակ եւ ձեռներէց անհատներ: Ապագային հետզհետէ անոնց մէջ պիտի տիրէ փոխադարձ սէրը ու վստահութիւնը, որուն չգոյութենէն կը տառապի մեր համայնքը: Մանաւանդ մեր չորս հովերուն ցրուած գաղթականութեանց համար, այլասերման դէմ ամենամեծ դարմանը կրնան ըլլալ այս կարգի ընկերութիւնները, հայը իբր հայ պահելու, իրար սիրելու, իրարու քով բերելու, եւ փոխադարձաբար օգնելու վարժեցնելու:

Ան ունի իր կրթական ֆոնտի ծրագիրը, որով հրապարակային դասախօսութիւններ պիտի սարքէ ոչ թէ իր անդամներուն դրական ուսումներ աւանդելու, այլ կեանքի պայքարին համար գործնական միջոցներ սորվեցնելու, բացատրելով համաշխարհային այնլայն ճամբան, (գործակցական ընկերութիւններու), որու կը հետեւին բոլոր ժողովուրդները:

Սոյն ընկերութիւններուն համար ամէն կառավարութիւնները իրենց մասնաւոր օրէնքները ունին, որոնցմով զանոնք կ'առնեն ուղղակի իրենց հսկողութեան եւ պաշտպանութեան տակ: Ահա՛ ասոր համար է որ անոնք խաղալիքը չեն կրնար ըլլալ ո՛չ դրամատէր դասակարգին եւ ոչ ալ եսասէր անհատներու քմահաճոյքին: Անոնք կը գործեն լայնօրէն առանց ազդուելու քաղաքական հոսանքներէն եւ նախանձոտ անհատներու սադրանքներէն: Ահա ճիշդ ասոր համար է որ անոնք տեւական են եւ հաստատուն ու որեւէ ուրիշ հաստատութիւններ չեն կրնար բաղդատուիլ անոնց հետ:

Մեր համագործակցական դրամատան բաժնեվճարը (100) հարիւր լեվա է եւ առ այժմ անոր մասնակցողները մեծամասնութեամբ աղքատ դասակարգն է: Այլ սակայն, անոր շուրջը պէտք է բոլորուին անխտիր բոլորը, որովհետեւ ան ընդհանուրինն է եւ կոչումն ունի ամէնուն վիճակը բարելաւելու, եւ միեւնոյն ատեն բարի նախանձի մղելու միւս գաղութները:

Օտարէն ակնկալելու տեղ, ներքին աղբիւրները քամելով տալ:

Անհատապէս տալու տեղ, Հաւաքաբար տալ:

Շահագիտութեամբ տալու տեղ, Այլասիրութեամբ տալ:

Խտրութեամբ տալու տեղ, Լայնամտութեամբ եւ ազնուութեամբ տալ:

Ջղաձգաբար տալու տեղ, Սկզբունքով տալ:

Պատահաբար տալու տեղ, Սովորաբար տալ:

Ահա՛ նոր ճամբան: Ահա՛ գործակցականին ստեղծագործ գաղափարը:

Գործակցական ձեւով տալը առանց ո եւ է նիւթական կորուստ պատճառելու, սրտի գոհունակութիւն եւ խղճի հանգստութիւն կուտայ, քանի որ չնչին գումարի մը գործածութեամբը աղքատիկ էսնաֆներու, գործաւորներու եւ արհեստաւորներու ապագաները կը բարւոքին: Այս ձեւով հրեայ մեծահարուստներէ հաւաքուած տրամադրելի մեծկակ գումարներ կան Սօֆիայի սոյնանման հրեայ դրամատուններէն Պանքա Կէուլաին մէջ, որ այսօր 200 միլիոն լեվայի դրամագլուխ մը ունի իրեն տրամադրութեան տակ: Նոյնպէս Պանքա Գարմէլը եւ Զատրուժէն Թրուտը, որոնք լայնօրէն կարելիութիւնը կուտան բաւարարելու իրենց հասարակութեան պէտքերուն, առանց հարկադրելու որ դիմեն օտար դրամատուններու:

Ա. ՀԱԼՃԵԱՆ

ՉԵԿԱՅԻ ՊԵՏԸ ԵՒ ՀԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

... Հոկտ. 26

Մի հին դաշնակցական ընկեր երկար ժամանակ Չեկայի բանտում փակուած էր: 1930 թուին, մի օր, Չեկայի պետը կանչեց նրան իբր թէ հարցաքննութեան, աւելի շուտ փորձեց գայթակղեցնել փայլուն խոստումներով...

— Դուք ի՞նչ կարծիք ունիք կամ ինչ կարող էք ասել ձեզ հետ միասին բանտարկուած Խ.ի մասին, արդեօ՞ք նա եղե՞լ է երբեւիցէ Դաշնակցական. աշխատե՞լ է այդ կուսակցութեան շարքերում:

— Ո՛չ, նա ո՛չ մի ժամանակ Դաշնակցական չի եղել, այլ հակառակը միշտ էլ հակառակ է եղել այդ կուսակցութեանը եւ նոյնիսկ դէմ է գնացել...

— Այդ մարդն իբրեւ գիւղացի ինչպիսի՞ վերաբերմունք է ցոյց տուել գիւղացիների հանդէպ, նա ունեւոր է եղել, շահագործե՞լ է գիւղացիներին:

— Սովորական ունեւոր գիւղացիներից մէկն էր. շատ էլ հարուստ չէր, այլ միջակ կարողութեան տէր էր. վերաբերմունքը դէպի գիւղացիներն այնքան էլ վատ չի եղել եւ ինչո՞ւ վատ պիտի լինէր...

— Ինչպիսի՞ վերաբերմունք էր ցոյց տալիս նա դէպի սովետները:

— Չգիտեմ, ուստի եւ այդ մասին ոչինչ ասել չեմ կարող:

— Ի՞նչ խորհուրդ էք տալիս, նրան աքսորե՞մ, թէ բաց թողնեմ. ձեր կարծիքն ի՞նչ է:

— Դուք գիտէք, կ'ուզէք բաց կը թողնէք, կ'ուզէք կ'աքսորէք:

— Անցնինք այժմ բուն քննութեանը. Նրա մասին ձեր տուած տեղեկութեան համար շնորհակալութիւն եմ յայտնում, ասաց Չեկայի պետը եւ շարունակեց:

— Ասացէք խնդրեմ, ձեզ անշուշտ յայտնի կը լինի, որ Դաշնակցութիւնը միացած է եւրոպական պետութիւնների հետ եւ գործում է մեր դէմ...

— Այդ մասին ես միայն սովետական թերթերից գիտեմ, ճշտութեան համար չեմ կարող երաշխաւորել:

— Դուք իբրեւ հին Դաշնակցական ընկեր գիտէ՞ք որ Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը դիմել է Կաուցկուն եւ խորհրդներ է հարցրել նրանից,

— Այդ նոյնպէս կարդացել եմ ձեր թերթերում:

— Շա՛տ լաւ. եթէ դուք ինչպէս պնդում էք, դէմ չէք սովետական իրաւակարգին, հապա ուրեմն մի դեկլարացիա (յայտարարութիւն) տուէք, որ դուք էք գալիս այդ կուսակցութիւնից եւ ընդմիշտ խզում էք ձեր կապերը այդ կուսակցութեան հետ, յիշեցէք, որ համաձայն չէք Դաշնակցութեան քաղաքականութեանը եւ դատապարտում էք նրա անցեալ սխալ գործունէութիւնը, հայհոյեցէք շօֆէօրին ի հարկէ եւ այնուհետեւ ձեզ ազատելը կ'իրագործենք անպայման:

— Ներեցէ՛ք, ես նման «դեկլարացիա» տալ չեմ կարող:

— Տեսնո՞ւմ էք, տեսնո՞ւմ էք, ապա մի հարցնող լինի, ինչո՞ւ չէք կարող, իսկ դուք ասացիք, թէ դէմ չէք սովետական իրաւակարգին, եթէ չէք, ապա ինչո՞ւ չէք ուզում «դեկլարացիա» տալ:

— Ներեցէք որ նման «դեկլարացիա» չպիտի տամ նախ այն պատճառով, որ ես ժամանակին եղել եմ այդ կուսակցութեան մէջ, աշխատել եմ նրա շարքերում երկար ժամանակ, բայց ես մի աննշան ու համեստ անձնաւորութիւն եմ, այնպէս որ իմ տուած «դեկլարացիա»ն առանձին նշանակութիւն ունենալ չի կարող:

— Ոչինչ, աննշան ես եղել թէ նշանաւոր, դա մեզ քաջ յայտնի է, դա ձեր բանը չէ, դուք տուէք «դեկլարացիա»ն եւ ես ձեզ անմիջապէս կ'ազատեմ, այնուհետեւ երջանիկ կ'ապրէք.

— Ստիպուած եմ կրկնել որ չեմ կարող այն պարզ պատճառով, որ ես այդ ընտանիքի մէջ ապրել ու գործել եմ երկար տարիներ եւ իմ երիտասարդական օրերն ա՛յդ ընտանիքում եմ անցկացրել, մեր կատարածը եղել է իրաւացի թէ ոչ,— այդ իմ գործը չէ, այդ մասին ժամանակին պատմութիւնը կ'ասի իր հեղինակաւոր խօսքը: Երկրորդ Դաշնակցութեան մէջ եղել են դէմքեր, որոնք նահատակուել են յեղափոխութեան ճամբին, նրանք սրբութիւն են ինձ համար. վեր կենամ այսօր ժամուլի մէջ անուանարկել նրանց՝ դա վեր է իմ ուժերից: Երրորդ ինչպէս տեսնում էք ես արդէն հասակն առած մարդ եմ, այլեւս ոչ մի բանի պէտք չեմ, «արխիւ» եմ ընկել, էլ ի՞նչ արժէք կարող է ունենալ իմ «դեկլարացիա»ն...

— Գովում եմ ձեր շիտակութիւնը եւ անկեղծութիւնը, ձեր վարմունքը պատիւ է բերում ձեզ իբրեւ յեղափոխականի, բայց փաստապէս դուք ... չէք, պէտք է լսէիք ինձ եւ «դեկլարացիա»ն տայիք, ... ազատ կը թողնեմ, իսկ ... ստիպուած եմ աքսոր ուղարկել ձեզ... Մեղքը ձեր վիզը, ուզում էի ձեզ լաւութիւն անել, դուք չցանկացաք օգտուել ...

— Շնորհակալ եմ ձեր ... «...րի» վերաբերմունքի համար, բայց օգտուել անկարող ... գիտեմ, որ պէտք է գնամ ... սոր եւ ես կը գնամ լուռ ... հնազանդ.

Այսպէս հարցաքննեց Չեկայի պետը հին Դաշնակցականին, վերջինս մնաց անյողդողդ ... բռնեց աքսորի ճամբան...

ԼԵՌՆԱԿ...

ՑՈՅՑ ՄԸ ՓՐՈՖ. ԵՈՐԳԱՅԻ ԴԷ...

Ռումանիոյ վարչապետը ... Եորկա, ինչպէս գրեր էինք, ... եկած է մէկ քանի դասախօսութիւններ տալու Սորպոնի մէջ. ... բորդ դասախօսութիւնը տեղի ... յաւ նախորդ օր: Այս առթիւ ... քանի Ռումանացիներ ... դասախօսութիւնը ... ձակելով եւ դասախօսին ... զանազան աւարկաներ: ... ոստիկանութիւնը կանչել ... բարերը դուրս հանելու ...

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Հ. Յ. Դ. ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՈՒԽՏԸ

Թէ՛ քնել էք, արթուն կացէք,
Թէ՛ արթուն էք՝ ելէք գացէք։
ՍԱՍՄԱՅ ՄՀԵՐ

ԼԻՈՆ, 8 Նոյեմ. (Սեփ. Թղթ.)—

Այս է եղած Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասուն տարուան պատգամը հայ ժողովուրդին։ Եւ Դաշնակցութեան Մհերները ո՛չ միայն Սասնոյ քարձունքներէն պատգամեցին ու կռուեցան, այլեւ իրենց գաղափարին պատգամաբերները եղան... Անհամար են անոնք ծանօթ ու անանուն, որ հպարտ ու առնական՝ ինկան Հայոց ճամբուն վրայ։ Ու կանգուն է տակաւին այն տաճարը բոցավառ, որուն համար հայ մարդը կ'երթար յեղափոխական դառնալու։ Կանգուն է ան, որովհետեւ հայ ժողովուրդը չուզեր ծայլ առանց անոր։ Ու Դաշնակցութեան կը դիմեն բոլոր անոնք՝ որ ծարաւ են սրտապարար խօսքի, կարօտ են հայրենի յուշերու, ներշնչման եւ կազդուրի։ Անզօր են բոլոր դաւերն ու խաչակրութիւնները Դաշնակցութեան հանդէպ։

Ալացոյցը մենք տեսանք շաբաթ գիշեր, Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութեան առթիւ։ Այս տարի սրահի չգոյութեան համար տօնակատարութիւնը յետաձգուած էր նոյեմբեր 7ին, Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։

Աւելորդ է խօսիլ ժողովուրդի մասին։ Սրահին բոլոր աթոռները գրաւուած էին եւ մեր ընկերներէն շատ, չէզոք երիտասարդներն անգամ ոտքի վրայ մնացին մինչեւ վերջ։

Միջանցքներն իսկ լեցուած էին հայրենակիցներով։

Ժամը 9ին նախագահ ընկ. Թ. Այվազեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր հայրենիք»ով, որ երգուեցաւ Նորակազմ երգչախումբին կողմէ։ Նախագահը քանի մը խօսքով պարզեց Դաշնակցութեան կատարած աշխատանքները՝ ազգային, մշակութային ու ընկերային մարզերուն, անոր ի յայտ բերած յանդգնութիւնը հայ ժողովուրդի հոգեկան յեղաշրջման գործին մէջ։ Հայ ժողովուրդը պէտք ունէր անոր ու ան եկաւ հոգի տալու բոլոր վհատածներուն եւ վերերուածներուն։ Յետոյ բեմ ելաւ առաջին բանախօս ընկ. Վ. Զուլըերեան. «Ինչպէս անհատներ իրենց սեփական անուանատօնը ունին, այնպէս ալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տարուան այս եղանակին իր «Օր»ը կը տօնէ, հաւաքուած ծերերով, երիտասարդներով ու պատանիներով, խօսելու անցեալի անցքերուն վրայ, լսելու հէքեաթը անոնց՝ որ եկան ու անցան Հայոց աշխարհէն, սրբազան կտակը թողլով գալիք ծամբորդներուն, տանելու համար վերջին հանգրուանը»։ Բանի որ այնքան հոծ զանգուածներ ուկնդրելու կուդան Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ան աւելի պիտի զօրանայ, պիտի տարածէ իր թեւերը բոլոր անոնց վրայ՝ որոնք պէտք ունին անոր բարկութեան, յանդգնութեան ու աստուածային պատգամին... «Մեծ է հայ ժողովուրդը, եւ պէտք է որ մեծ ալ մնայ իրմէ ծնած խիզախութեան լեգէոնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Յետոյ կարգով բեմ եկան Նորագիրները, որոնք նախապէս գինուոր կատարեր եւ փափաք յայտնած էին, որ իրենց «Մկրտութիւն»ը ճիշդ այն օրը հրապարակաւ ըլլայ։ Նորագիրներէն երեքը գործի գացած ըլլալով, մնացեալ վեց հոգին իրենց երդումը կատարեցին— թէ յետ այսու իրենք զինուորներն են Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Ժողովուրդը լուռ կը դիտէր կազդուրիչ տեսարանը, երբ բուռ մը երիտասարդներ իրենց ձեռքերը խճանկար գեղեցիկ զինանշանին վրայ դրած, մաիկ ըրին Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Հայր Մեր»ին։

Այս խանդավառութենէն յետոյ նախագահը բեմ հրաւիրեց ընկ. Ս. Վրացեանը։

—«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ո՛չ օդէն ծնաւ, ո՛չ ալ պատահական բերումով։ Ո՛չ միայն Դաշնակցութեան, այլեւ բոլոր հայ քաղաքական կազմակերպութիւններէն առաջ արդէն կային յեղափոխական մտքեր, անհատներ որ յեղափոխականներ էին, բայց ո՛չ կազմակերպուած, ո՛չ պատրաստուած։ 1862ին, երբ Զէյթունը իր առաջին ընդվզումը ցոյց կուտար Թուրք բռնակալութեան դէմ, ո՛չ Դաշնակցութիւն կար, եւ ո՛չ ալ Հնչակեան։ 70ական թուականներուն, Վասպուրականի «Գաղտնի Ընկերութիւն»ը կար, նոյնը 80ական թուականներուն, Կարնոյ մէջ։

«Յեղափոխական խմորումները կային ու կը զարգանային, իրենց պայմաններուն համեմատ, սակայն անոնք «կայծեր» էր որ կը թափուէին հայ բնաշխարհի մէջ։ Ձեռք մը պէտք էր որպէս զի հաւաքէր այդ կայծերը, բոլորը խմորէր մէկ գաղափարով ու անոնց բոլորին տար մէկ դրօշակ, ի հարկէ կազմակերպուած ձեւով ու հարազատ արտայայտութեամբ։ Բոլոր այդ ցրուած յեղափոխականներուն անորոշութեան մէջ հայրենիքի սէր փնտռողներուն համար էր որ եկաւ Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւնը և հաւաքելով բոլոր ըմբոստներըմէկ դրօշակի տակ, բոլորը դաստիարակեց մէկ գաղափարով, որպէս զի մեր հաւաքական ուժով մղուած կռիւը իր նպատակին հասնի, որպէս զի հայ ժողովուրդի ինքնապաշտպանման գործին կարենայ օգնել։

«Դաշնակցութիւնը ներկայիս ոչ թէ նոր ճամբաներ կը փնտռէ քալելու համար, ոչ, ան աշաղին ճամբաներ կտրած ու անցած է, ժողովուրդը «Ազգ»ի վերածած եւ ընդհանուր պետականացման գործին համար է որ պիտի աշխատի, — Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի իրագործման։ Ահա մեր միակ նպատակը»։

Ընկեր Վրացեանի ճառը խանդավառեց հանդիսականները։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին ընկերներ Ս. Սիրականեան, Գ. Շիշմանեան՝ արտասանութիւն, Օր. Պերճուհի Վարդանեան՝ մեներգ, Պ. Ե. Կորիւն, սրինգ։ Իսկ, երկսեռ երգչախումբի ղեկավար Պ. Պետրոս Պետրոսեան արժանի է ամէն գնահատանքի։ Կը մաղթենք որ երիտասարդ նոր ուժերով խտացնէ իր երգչախումբը։ Հայ երգը այս օտարութեան մէջ անգնահատելի բարիք մըն է բոլորին համար։

Թ. Հրակ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁԻ ԿՐՃԱՏՈՒՄ

ԿՐԷՆՕՊԸԼ. 7 Նոյ.— Կրընօպլի մէջ ալ գործազրկութեան տագնապը սկսաւ սաստկանալ, ազդելով շրջակայ բոլոր գիւղերուն վրայ հոկտ. 13ին ձգախէժի (քաուչու) գործարանը արձակեց 10 հոգի։ Կաշիի գործարանը արձակեց 40 բանուորներ P. L. M.ի վակոնի գործարանը 180 գործաւոր։ Վակոնաժի գործարանին մէջ կ'աշխատէին 90 Հայեր, սակայն հիմա մնացած են 40 հոգի։ Միւսները արձակուած են գործազրկութեան պատճառաւ։

P. L. M.ի գրասենեակէն հրահանգուած է օրավարձերը, զեղչել հարիւրին տասը։ Փօն տը Շէքսի մետաքսի գործարանը բոլորովին փակուած է դուրս ձգելով բազմաթիւ գործաւորներ։ Որքան կրցայ ստուգել, այս գործարանի մէջ Հայեր չկային։

Վիֆ մէջ, որ Կրընոպլէն՝ 7 քիլոմեթր հեռու է, կը գտնուին ցիր ու ցան Հայեր։ Նամակով մը կը հաղորդեն թէ, այստեղի մետաքսի գործարանը օրական 4 ժամ կը բանեցնէ եւ շաբաթը 4 օր։ Շատ հաւանական է որ մօտ օրէն փակուի բոլորովին։

ՊՐԻԱՆՍՈՆ.—Այս գիւղաքաղաքին մէջ կան 30 տուն հայ ընտանիքներ որոնք ժամանակէ մը ի վեր կ'աշխատին արհեստական մետաքսի ճիւղին մէջ։Դուրս ձգուածներ բոլորը ասոնցմէ շատերը բազմանդամ ընտանիքներ են։

Ո՞ւր երթան գործ փնտռելու, որ իրենց զաւակները պահեն։ Շատերը նոյնիսկ մէկ օրուան ուտելիք չունին։ Ոմանք բանջարեղէնով կ'անցնեն իրենց օրերը։

Այս տեղ աւելի շատ ազդած է գործազրկութիւնը, եւ նպաստ չի տրուիր անոնց։

ՌՕՆՏՕ.— Հոկտեմբեր 20էն մինչեւ նոյեմբեր 7, Ռօնտոյի «Սոսիէթէ Նասիօնալ տը լա Վիսքօս»ի մետաքսեայ գործարանին մէջ կ'աշխատէին երեք հազար հոգի։ Ասոնցմէ երկու հազարը կիներ են, իսկ հազարը տղամարդ։ Հակառակ անգործութեան ցնցումներուն, դեռ կը տոկայ մինչեւ այսօր։ Կիները կ'աշխատին շաբաթը հինգ օր. օրական 19 փր. 75 ս.։ Լաւ աշխատողները կը ստանան ամիսը հարիւր փրանքէն մինչեւ երկու փրանք պարգեւ։ Իսկ տղամարդիկ կ'աշխատին շաբաթը չորս օր, օրական կը ստանան 28 փրանքէն 30 փրանք, պարգեւով միասին։

Այս գործարանը ունի բազմաթիւ ճիւղեր որոնք փակուած կը համարուին,—օրինակ՝Փոն տիւ Շէրիւ, Վիլորպան, Լա Վուլթ, Մարսէյլ, Վիէն, Սէն Շամոն եւյլն.։

Բաղած տեղեկութեանս համաձայն, այս վերոյիշեալ գործարաններէն բազմաթիւ գործաւորներ արձակած են։ Կրընոպլի եւ շրջակայ անգործ Հայերու թիւը միջին հաշուով կը կազմէ 130 հոգի։

Թղթակից

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ Ուսանողական Տան Ուսանողներէն Պ. Երջանիկ Գարաճեան, Սուրիոյ Հայերէն, ծնած Հալէպ 1908ին, այս տարի աւարտած է Փարիզի իրաւաբանական համալսարանը։

Աւարտական քննութիւնը շատ յաջող անցուցած եւ քննիչներու շնորհաւորութիւններն ստացած է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

Թիւ 11 (1931 Նոյեմբեր).

(ՕՐԿԱՆ Հ·Յ· ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Անգլիական ընտրութիւնները (ԽՄԲ).— Դաշնակցութեան քարոյականը (Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ).— Հայաստանի բնակչութեան խնդիրը (ԱՇՈՏ ԱՐՃՐՈՒՆԻ).— «Իդէոլոգիական փրոնտում» (Ս. Վ.).— Համաշխարհային տագնապը (ԱՍԱՏՈՒՐ).— Թուրքիոյ շուրջ.— Ինտերնասիոնալ.— Կուսակցական կեանք.— Թղթակցութիւններ.— Մեր դօհերը։

Տարեկան բաժնեգին՝ 25 փր. կամ 2 տոլար։ Հատը 2 փր. 50։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԳՈՅԱՄԱՐՏ», Թիւ 1։ Կը հրատարակուի ամէն Կիրակի եւ Հինգշաբթի, խմբագրութեամբ Բ. Միլտոնեանի։ Հասցէ.— 29, La Cannebière, Marseille։

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ ՈՒ ՎԻՊԱԿՆԵՐ, Արփիար Արփիարեանի։ Հրատ. «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ» Թիւ 5։ 247 էջ, շքեղ տպագրութեամբ։ Փարիզ, 1931։ Գին 20 փրանք կամ մէկ տոլար։ Հասցէ՝ Mr. M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)։

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Երուսաղէմի մէջ գումարուելիք իսլամական համագումարին մասին, Երուսաղէմէն հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդուին.

Երուսաղէմի մեծ միւֆթիին եւ իսլամ գերագոյն խորհուրդին նախաձեռնութեամբ եւ հրաւէրով, յառաջիկայ դեկտ. 7ին, համիսլամական իսկայ համագումար մը պիտի գումարուի քաղաքիս մէջ, Այժմէն իսկ նախապատրաստական աշխատութեանց ձեռնարկուած է, եւ ամէն գնով պիտի աշխատուի, որ ան իրապէս աշխարհի բովանդակ իսլամութիւնը ներկայացնող ուժեղ մարմին մը ըլլայ, մեծ միւֆթի Հաճի Էմին էլ Հիւսէյնի անձամբ արդէն նուիրուած է սոյն համագումարի յաջողութեան աշխատութեանց, եւ արտասահմանի իսլամ մեծամեծներու եւ ղեկավարներու հետ յարաբերութեան մէջ է: Մասնաւոր հրաւէր ուղղուած է եգիպտոսի Թագաւորին, իբրեւ իսկայ իսլամ զանգուածի մը պետին,հրաւիրելով զինքը որ իր ներկայացուցիչներով համագումարին մէջ գրաւէ իր տեղը, նոյնպէս Հնդկաստանի իսլամ ղեկավար Շէվքէթ Ալիէն խնդրուած է, որ իր հեղինակութիւնը ի գործ դնէ եւ բազմանդամ պատուիրակութեամբ մը մասնակցի համագումարին: Շէվքէթ Ալին արդէն նախապէս խոստացած էր իր մասնակցութիւնը, բայց կը յուսացուի, որ իր միջոցաւ ուրիշներ ալ պիտի մասնակցին :

Հրաւէրներ ուղղուած են եւ պիտի ուղղուին Սուրիոյ, Միջագետքի, Անդրյորդանանի, Եէմէնի, Հիճազի, Եգիպտոսի, Ալճերիոյ, Հնդկաստանի, Պարսկաստանի, Աֆղանիստանի, Թուրքիոյ եւ այլ Ասիական եւ Ափրիկեան իսլամ երկիրներու,իւրաքանչիւրին լայն իրաւասութիւններով օժտուած պատուիրակութեանց միջոցաւ համագումարին մասնակցութիւնը ապահովելու համար, ուր կը կարծուի թէ իսլամական կարեւոր կրօնական իրաւանց եւ հարցերու մասին խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան, որոշումներ պիտի տրուին: Համաձայն մամուլին մէջ երեւցած գրութեանց, համագումարը, բացի ունկընդիրներէ եւ հիւրերէ, պիտի բաղկանայ մօտ 800էն 1000 պատգամաւորներէ, որոնց բնակութեան եւ այլ անհրաժեշտ կարիքներու մասին համագումարին Նախաձեռնարկ մարմինը կարգադրութիւններ պիտի ընէ, կը կարծուի, եւ կը սպասուի, որ եգիպտոս 500 պատգամաւորներով պիտի մասնակցի համագումարին: Ըլլայ Պաղեստինի մէջ, ըլլայ արտասահման, որոշ իսլամական շրջանակներ աննպատակ եւ աւելորդ աշխատանք մը կը նկատեն համագումարը, բայց պնդողներ կան թէ ան աւելի քան անհրաժեշտութիւն է այլեւս,

Համագումարը պիտի քննէ, ի մէջ այլոց, իսլամական սրբավայրերու պաշտպանութեան հարցը, բովանդակ իսլամութեան կրօնական հարցերուն միացումը եւ Երուսաղէմի մէջ իսլամական համալսարանի մը հաստատութեան պարագան, եւայլն,

Նախկին խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտ եւս կը սպասուի, որ սոյն համագումարին մասնակցի: Ասկէ նաեւ այն տարաձայնութիւնը, որ քանի մը շաբաթ առաջ շրջան ընել սկսաւ, որպէս թէ խալիֆա Մէճիտ էֆ. առժամաբար Երուսաղէմի մէջ բնակելու պայմանաւ խալիֆա պիտի հռչակուի: Այդ առթիւ փութկոտ բողոքներ եւս ներկայացուց Լոնտոնի Թրք. դեսպանը,

Ապտիւլ Մէճիտ էֆ.ի խալիֆայութեան պարագան տեղւոյս իսլամ գերագոյն խորհուրդն ալ հերքեց պաշտօնապէս:

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՊՈՒԼԿԱՐ ՆԱԽԱՐԱՐԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

Սոֆիայէն տրուած տեղեկութեան մը մը համաձայն, երեք ամսուան մէջ, երրորդ անգամ ըլլալով, Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը մահափորձի ենթարկուեցաւ։

Մայրաքաղաքին շրջակայքը ինքնաշարժով պտոյտ կը կատարէր, երբ երկու անձեր ատրճանակ պարպեցին կառքին վրայ։ Նախարարը չէ վիրաւուած։ Ստեղծուած խառնակութենէն օգտուելով, ոճրագործները յաջողեցան փախուստ տալ։ Հակառակ խիստ փնտռտուքներու, ոստիկանութիւնը չկրցաւ զանոնք գտնել։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Այսօր, Փարիզի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը Ջանուքվացէի, Ռամիշվիլիի սպանիչին։ Կը յիշուի թէ Ջանուքվացէ՝ վրացի բոլշեւիկ մը, անցեալ դեկտեմբեր 7ին, Փարիզի մէջ, կոպլէնի պողոտային վրայ, սպաններ էր վրացի նախկին նախարարը, մէկը՝ վրացական ընկերվարական ղեկավարներէն։

Ջանուքվացէ իր սպանութեան իբր դրդապատճառ կը յայտնէ թէ Ռամիշվիլի վնասած է իրեն, զինքը գործէ հանել տալով եւ արգիլելով որ իր երկիրը մեկնի։ Քննութիւնը երեւան հանած է սակայն թէ այս պատրուակները չեն համապատասխաներ իրականութեան եւ թէ սպանութիւնը գործածէ քաղաքական հակառակութեան համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՕՐ ՄԸ

Ենչապար, խումբը կը հասնի տան առջեւ եւ պայքարի պատրաստութիւններ կը տեսնէ։

Կը զարմացնե՞մ ձեզ։ կը մտածէք թէ գործերը չէն կրնար այսպէս ընթանալ երկրի մը մէջ որ լուր ունի գործէնուեւնաեւուստիկանութիւն։Եւ՞ինչ կրնամ ընել։ Այսպէս է, լոյս աչքով։

Երկու ժամուան սպասումէ վերջ, սպասողները կը հասկնան թէ պատմական վայրկեանը կը մօտենայ։ Իրօք, իրենց գաղտնի թաքստոցէն — ինչ ալ ըլլայ, փողոցին մէջտեղը չեն կեցած — կը տեսնեն թէ դատապարտեալներուն հետեւորդները կուգան։ Հետեւորդ մը, երբեք ուշ չի մնար ժամադրութենէն։ Անոր երեւումը կը մատնէ պետին դուրս ելլելը։

Դուռը կը բացուի։ Թոմալեւսկի եւ Պոկտարոֆ, հիմա մայթին վրայ են։ Յոյց տուողը կը միանայ դահիճներուն։ Ասոնք են կ'ըսէ, սպաննեցէք։«Կրակողները հոն չեն կենար, տեղը շատ բանուկ է. կ'երթան անկեց, միշտ կրկնելով, — պզտիկը եւ մեծը»։

Ետ կը դառնան։ Զոյգը ձեռքի տակ է։ Կը կրակեն։ Երկու մարդիկը կ'իյնան։ Մեռած են։

Յոյց տուողը որ հեռացած էր, կը լսէ պայթիւնները։ Կը մտնէ սըրճարան մը եւ կը հեռացնէ.

— Եղաւ։

Մնծ՞Կը լուր կուտայ թերթերուն։ Որջին մէջ ուրախութիւն կը տիրէ։ Սլիվովիցա կը խմեն։ Բայց թատերական անակնկալ մը։ Սուրհանդակ մը կը վազէ եւ կը կանչէ․— Սխալած են։

Նորընծայ մարդասպանները շատ լաւ ալ կրակած էին պզտիկի մը եւ մեծի մը վրայ։ Միայն թէ ասոնք լաւերը չէին։ Թոմալեւսկի եւ Պոկտարոֆ կարգ առեր էին խօսակցելու համար։ Երկու դերձակներ՝ մէկը փոքր, միւսը մեծ, անոնց տեղն անցեր էին...

Թոմալեւսկին սպաննուեցաւ երկու ամիս վերջ, 1930 Դեկտ. 3ին։ Պոկտարոֆ Թոմալեւսկիէն 42 օր յետոյ, 1931 յունուար 13ին։

ԲՌՆԻ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Սխալ է որ կը գործեն եղբայրներու միջեւ զիրար սպաննելով։ Նախ, այդ կերպով, ուշադրութիւն կը հրաւիրեն իրենց վրայ։ Յետոյ իրենց մայրերը դժգոհելու վտանգին կ'ենթարկուին։

Եւ ճիշդ ալ այս բանին վրայ էր որ մտածեց Իվան Միխայլոֆ։

Այս անողոք խաղին մէջ, Մակեդոնիա ոչինչ կը շահէր եւ ամէն ինչ կը կորսնցնէր։

Հանրային կարծիքը կը սկսէր յոգնիլ այս ամսական բոմբիւններէն եւ պուլկար կառավարութիւնը, որուն շփոթութիւններ կը պատճառէ զանոնք կը դատէր աննպաստ իր քաղաքականութեան։

Իվան Միխայլոֆ հասկցաւ թէ կ'աւրէր իր գործը՝ միմիայն իրմով զբաղելով։

Մինչ այդ՝ միմիայն զբաղած ըլլալով առտնին — ըսենք — հոգեբով, անտեսած էր իր դերին «պատմական» կողմը։

Պարտաւոր էր կռուիլ Մակեդոնացիներու Մակեդոնիային համար։

Երեք տարիէ ի վեր որ կը բռնէր յեղափոխական դրօշը, չայն գործածած էր մէջը պառկելու համար։

Ալեքսանտրոֆ կ'անցնէր սահմանագլուխը, առնը մէկ մը մօրուքը կտրել տալու համար սերպիական Մակեդոնիոյ մէջ։ Միխայլոֆ Սերպերը նեղած էր սահմանին անդին կողմը։ Անշուշտ, կան ուժանակները, անհատական մահափորձերը, որոնք կրնան բաւարար նկատուիլ։

Այսուհանդերձ, հայդուկի մը համբաւին համար, քիչ մը տժգոյն էն։ Վանչէ Միխայլոֆ աւելի կը նմանէր դիւանապետի մը քան թէ ձիաւորի մը։

Այնքան նկատումներ, այս տարի զինքը մղեցին ճամբան փոխելու։ Որովհետեւ, կ'երեւի, գործը հող հասած է։ Մակեդոնացիները այլեւս զիրար չպիտի սպաննեն։ Եւ աշխարհի թերթերուն մէջ,կրցանք կարդալ հետեւեալ գեղեցիկ խորագիրը՝ — Մակեդոնական յեղափոխական կոմիտէին երկու հատուածները խաղաղութիւն կը կնքեն.—

Վայ

1931 փետրուար 8ին, Կուրքոֆ, մեր բարեկամին Վանչէի կուսակիցներէն մէկը, կ'անցնէր Փիրոթ փողոցէն, թեւին տակ թղթապանակ մը։ Փաստաբան է, իր գործին կ'երթար։ Երիտասարդ, առողջ, եւ լաւատես, յաճախ, կ'արհամարհէր ենթարկուիլ պուլկարական քաղաքական կեանքի հիմնական կանոններուն, կը շրջագայէր մինակը, առանց հետեւորդի. իր ասողին վստահելով։ Երբ հասաւ հինգերորդ օդային կազի կտուցին, երիտասարդ փաստաբանը հասկցաւ թէ ո՞ւր մղեր էր զինքը այդքան յանձնապաստանութիւն։

Գնդակներու հովը կը սուլէր իր շուրջ։ Զարնուեցաւ, բայց կրցաւ փողոցը եւ ցողղոշելով, փութաց մտնել նպարատուն մը, ուր կարծեց թէ փրկուած է։ Իր սպաննիչները չէին լքած զինքը․ մտան խանութէն ներս, եւ հո՛ն, Կուրքոֆ, իր երկրին փաստաբանական կաճառին փառքը, ինկաւ, մարմնին մէջ, 40 գնդակով։

Յուզում Սոֆիայի մէջ։ Յաջորդ օրը, գեղեցիկ թաղում։ Դառն խորհրդածութիւն հաւաքուած ժողովուրդին կողմէ։

Երկու տարի եւ ութ ամսէ ի վեր՞ Կուրքոֆ 193րդն Պուլկարն է, որ խումբերու ատելութեան հետեւանքով, վաղաժամ կը յանձնուէր հողին։ Մակեդոնական կազմակերպութեան երկու հատուածները՝ պիտի շարունակե՞ին բնաջնջել Պուլկարիոյ լաւագոյն մտաւորականները։

Իվան Միխայլոֆ հասկցաւ թէ անկիւնադարձի մը առջեւ կը գտնուէր։

Կրնար Կուրքոֆի վրէժը լուծել։ Ո՛չ ոք կը կասկածէր։ Բայց նորէ՞ն արիւն Սոֆիայի մէջ։ Իրմէ չէ՞ր որ կը սպասէին ամենէն փառաւոր գործերը։ Այն ատեն է որ վրէժխնդրական զգացումէն վեր կենալով, տասւ պետական մարդու վայել որոշում մը։

Խաղաղութիւն պիտի կնքէր։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՁԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ իր շրջանի Եռագոյն, Փոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 80 Rue Charles Chefson, Պուա Քոլոնպ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն եւայլն։

Հ. Յ. Դ. ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այս Կիրակի ժամը 3ին Place Comèteի ծխավաճառին վերնայարկը Փորթ-Քլիշէէն 40 թիւ հանրակառքը եւ իջնել rue d'Alma

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

22 Նոյ. Կիր. իրիկուն ժամը 7.30ին Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet

կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ»ի խումբը ղեկավարութեամբ դերասան

Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ-ՋԻՎԱՆԻԻ

ԱՇՈՒՂ-ՂԱՐԻԲը

օփերէթ 5 արար, 7 պատկեր

15 Նոյեմբեր, կիրակի գիշեր, ժամը 8.30ին

SALLE DES SOCIÉTÉS SAVANTESի մէջ

8 Rue Danton, Paris (6), Métro St. Michel et Odéon

Արեւելեան երաժշտութիւն ղեկավարութեամբ Թառիստ ԺՕՐԺի, վերջին արարի հարսանիքի տեսարանին Տէր եւ Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ կը պարեն «կովկասեան պար»։

Տոմսերու գիները՝ 20, 15 եւ 10 ֆրանք

կը ծախուին բոլոր ծանօթ վայրերու մէջ

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պատուիրակութեան շէնքին մէջ, 71 Ave. Kléber, կ'ունենայ զրոյց հետեւեալ նիւթի շուրջ։

Հայ կնոջ աշխատանքը արդիւնագործութեան մէջ դրական թէ բացասական ազդեցութիւն ունի անոր նկարագրին վրայ։

Զրոյցը կը ղեկավարէ Պ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու ընկերուհիները։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. Cobelins։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԳԱՒԱՌ

ՏԷՍԻՆԻ Պատանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Քաֆէ տը Լաֆէի մէջ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Mutualitéի R սրահին մէջ (24 Rue St. Victor), 4րդ յարկ։ Կը խօսի Օցյան Կարօ, նիւթ ունենալով Բնազդը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ Սանուց միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ։

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւ. Շրջանի Յառաջդիմասիրաց միութեան մանկապարտէզի հանդէսը այս կիրակի ժամը 2.30էն 7, Villa d'Orléans No. 3, Alésia. Կը նախագահէ Պ. Հ. Ապտալեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Տախքերու ժամանցութեան համար 2 ֆր. 50։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փոն տը Քլէ, Ժ. Մ.— 25։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Արժ. Տէր Եղիազար քահանայ Աշճեան, զաւակը՝ Պ. Յակոբ Աշճեան, մայրը՝ Այրի Տիկ. Եղիսաբէթ Պարտիզպանեան, քոյրը՝ Տէր եւ Տիկ. Ռուսեան, Տէր եւ Տիկ. Թուլթելեան (Շիքակօ), իրենց խորին շնորհակալիքը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ԵՐԻՑՈՒՀԻ ՍՐԲՈՒՀԻ ԱՇՃԵԱՆի մահուան առթիւ։

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

Յ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆԻ

"ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՔԱՐՏԷՍ„ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Մեծադիր եւ բազմագոյն այս քարտէսին շուրջը կ'երեւին պատմ. եւ ներկայ Հայաստանի Հայրենի տեսարանները, կենդանիները, հանքային հարստութիւնները, Հայերու թիւը աշխարհի զանազան մասերուն մէջ, Հայաստանի ազգութիւնները (47 տեսակ), ծնունդի, մահուան եւ աճումի քաջալերական թիւերը, լեռներու բարձրութիւնը, լիճերու եւ գետերու մեծութիւնը, փնտռուած քաղաք մը անմիջապէս գտնելու նոր սիսթէմ մը, Վանի, Կարինի, Խարբերդի եւ Կիլիկիոյ նահանգներուն աշխարհացոյցները առանձինն, Նոր-Արաբկիր, Նոր-Խարբերդ, Նոր-Մալաթիա, Նոր-Սեբաստիա եւ Նուպարաշէն եւ անոնց տուներուն ու բնակչութեան թիւերը, հին ու նոր Հայաստանի մասին աշխարհագր. բաւական լայն տեղեկութիւն՝ աշխարհացոյցի երկու կողմի լայն լուսանցքներուն վրայ եւ այլ հետաքրքրական տեղեկութիւններ։ Այս բոլորը պայմանադրական նշաններով եւ մանրանկար պատկերներով։

Աչա քարտէս մը, որուն վրայ կարելի է ժամերով զբաղիլ եւ Հայու հոգւոյն հրճուեցնող նիւթ ու տեսարան գտնել։ Քարտէս մը աւելի ԳԻՐՔ մըն է ան՝ փոխարէն շատ ոչինչ դրամի։ Շատ աժան ըրի, որպէսզի ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ հատ մը գնէ անկէ։ Մեծութիւն՝ 76×86, գին՝ 6 ֆրանք, ճամբու ծախք՝ 75 սանթիմ, Ամերիկա՝ 50 սէնթ, Անգլիա եւ գաղութներ՝ 1.50 շիլին, այլուր՝ 8 ֆրանք։ Դիմել հեղինակին H. BABESSIANի, 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy-le-Roi, (Seine), France կամ «Յառաջ»ի։

ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ   Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès

Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյն ատեն արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ։

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ

ESKA

պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ։ Դիմել՝ Laboratoire Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rue Orfila. Paris (20).

FABRIQUE DE TRICOTS

S. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98

Métro Buttes-Chaumont

20 Rue Mélingue, PARIS (19)

Le meilleur marché de tout Paris

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԴՐԻԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Parie (6e)   Tél. Danton 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ Ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, բեւեռական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տոքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դուրս հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17)   Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. ու փորիկի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ԲԺԻՇԿ ԺԱՆ ՌՈԺԻՆՍԿԻԻ

Սրտի եւ կնոջական հիւանդութիւններ, գիրութիւն։ Կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուրբաթ ժամը 2—4 եւ ժամադրութեամբ, 10 rue Lord Byron, մէթրօ Etoile, Tél. Elysée 22—79.

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

EMPIRE Սինեմա-Հօլ՝ 87 Av. Wagram

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

21.— ԲԱՍԵՆԻ ԿՌՈՒՆԵՐԸ

Դերջանի խռովութիւնը բաւական լուրջ էր։ Հայերը, իբրեւ թէ պտտելու համար դաշտ կ'երթան, խմբովին յարձակեցան թրքական թաղերուն վրայ։ Ցանկարծական այս յարձակման առջեւ, Թուրքերը պահ մը շուարեցան։ Հայերու բաց կրակին տակ նահատակուեցան աւելի քան 12 հոգի, որոնք փողոցը կը գտնուէին։ Երբ հրացանաձգութեան ձայնը առին Թուրքերը, որոնք արդէն, տեսնելով երկրին մէջ տեղի ունեցած խռովութիւնները, գոյշ կը սպասէին, կը զինուին եւ իրենց տուներուն տանիքը կը բարձրանան։ Եւ տանիքներէն գնդակ կը տեղան Հայոց վրայ, որոնք խմբուած էին վարը։ 5—10 վայրկեանի մէջ Հայերը ձգեցին 140 սպանեալ եւ 42 վիրաւոր, իսկ կոմիտէճիները տարտղնած փախան։ Թուրքերը ձգած էին 25 սպանեալ եւ 5 վիրաւոր։

22.— ՀԱՅ ՉԷՐ ՄՆԱՐ, ԵԹԷ..

1895ի Էրզրումի շրջանին ապստամբութիւնը վերջացաւ այս ձեւով։ Ցիշատակութեան արժանի է Շաքիր փաշան, Ապտիւլ Համիտի թիկնապահը, որ Սուլթանին կողմէ, իբրեւ Անատոլուի արտակարգ քննիչ, ղրկուած էր՝ զսպելու արեւելեան նահանգներու հայկական ապստամբական շարժումները, եւ այդ ուղղութեամբ մեծ ջանքեր թափած էր։ Սուլթանը նոյն ատեն Անատոլու ղրկած էր Սաատէտտին փաշան, Իպրահիմ եւ Ճէմալ պէյերը, քննելու համար Տրապիզոնէն մինչեւ Պիթլիս ծագած ապստամբական խռովութիւնները։ Թէ Շաքիր փաշայի եւ թէ յիշեալ անձերէն բաղկացած քննիչ յանձնախումբին, ինչպէս նաեւ կուսակալներուն ու ոստիկանական տեսուչներուն օրը օրին հասած տեղեկագիրները ցոյց կուտան թէ որքա՜ն մարդկային կորուստ եղած է այդ շրջաններուն մէջ։ Մեր տուած թիւերը առնուած են այդ տեղեկագիրներէն։

Երբ տեղի կ'ունենային այս ապստամբութիւնները, արտասահմանի մէջ հայ կոմիտէները, տեսնելով որ ամէն կողմ Հայերը թիւով աւելի շատ կորուստ կուտան, սկսան յայտարարել թէ Թուրքերն են, որ յարձակում գործած են Հայերուն վրայ։

Ընդհակառակն, կոմիտէճիները, որոնք իրենց սովորութիւն դարձուցած են ճշմարտութիւնը ծածկել, շատ լաւ գիտէին թէ յարձակող կողմը աւելի կորուստ կուտայ, քան պաշտպանողականի վրայ մնացողները։ Դարձեալ շատ լաւ գիտէին թէ արեւելեան նահանգներու թուրք ժողովուրդը ի բնէ անհնայն ճարտարութեամբ զէնք կը գործածէ եւ լաւ ձի կը հեծնէ։ Հայերը այս խնդիրներուն մէջ անճարակ են։

Ակլից զատ մոռնալու չէ թէ Հայերը, երբ այս անել ճամբուն մէջ արիւն թափելու կ'ելլէին, միշտ խմբովին կը գործէին յարձակումը, եւ կարծելով թէ հայկական անկախութեան տիրացած են իրենց շարժումներով՝ պարծենցան ամէն կողմ։

Եւ սակայն, եթէ մեր զինուորական ուժերը զէնքի դիմէին, մէկ Հայ ողջ չէր մնար։ Եւ դարձեալ եթէ զինուորներուն միջամտութենէն յետոյ Թուրքերը չզսպուէին կռիւը եւ շարունակէին զէնք գործածել, նորէն բնաջինջ կ'ըլլային ամբողջ Հայերը։ Բայց Թուրքերը նպատակ չունէին արիւն թափել կամ, դարերէ ի վեր եղբօր պէս ապրելէ յետոյ Հայերուն հետ, կոտորել զանոնք։ Թուրքերը զէնքի կը դիմէին միայն պաշտպանելու համար իրենց կեանքը, հարստութիւնը, պատիւը։ Թուրքերը զէնք գործածելու ստիպուեցան այն զինեալ հրոսակներուն դէմ, որոնք արհեստով կոմիտէճի էին եւ իրենց վրայ կը յարձակէին։

23.— ՍԸՎԱՁԻ ԿՌՈՒՆԵՐԸ

Ինչպէս ծանօթ է, Սըվազ մէկն է Անատոլուի նահանգային կեդրոններէն։ Էրզրումի, Վանի, Տրապիզոնի, Էնկիւրիի եւ Ատանայի նահանգներէն շրջապատուած ըլլալով, Սըվազ եւս ազդուեցաւ այն խռովութիւններէն, որոնք ծագած էին շրջակայ նահանգներուն մէջ։ Այդ նահանգներէն փախած բազմաթիւ կոմիտէճիներ Սըվազն ու շրջանները շատ յարմար գտան այն նպատակին, որուն կը սպասէին այդպիսի խռովութիւններ յարուցանելով։ Երբ նկատի առնենք, որ նահանգին զանազան կողմերը կը բնակին բազմաթիւ Քիւրտեր ու աշիրէթներ, եւ դարերէ ի վեր գաղտնի եւ յայտնի կռիւ մը տեղի կ'ունենար Քիւրտերուն ու Հայերուն միջեւ, բաւական կ'ըլլայ հասկնալու համար Սըվազի հայ յեղափոխութեան կարեւորութիւնը։

Արդարեւ Հայերը, ինչպէս ամէն կողմ, Սըվազի մէջ եւս պատրաստութիւններ կը տեսնէին խռովութիւն յարուցանելու համար։ Սակայն թուրք ժողովուրդին համբերութիւնն ու կորովը, թուրք կառավարութեան պատրաստութիւնը եւ հեռատեսութիւնը արգելք հանդիսացան յեղափոխութեան, պարտութեան փոխանակ ճառ դառնալով որ կոմիտէճիները նոր առիթ ու պատրուակ փնտռեն։ Ահա այդ առիթը իրենց տուին Քիւրտերը։

1895ին, Հոկտեմբեր 17ին, Քիւրտերն ու աշիրէթները Բաբերդի ու Երզնկայի կողմերէն գալով կը յարձակին Րէֆահիէ քաղաքին ու գիւղերուն։ Յետոյ Սըվազի նահանգին մէջ Շապին Գարահիսարի քաղաքին եւ Սու Շէհրին ու Տիվրիկի վրայ, կողոպտելով Հայոց հարստութիւնը, սպաննելով բազմաթիւ Հայեր։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

13 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1724

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁՀԱՅՑ ՄԵՐ...

Ամփոփենք վերջին շաբաթներու ընթացքին հասած տեղեկութիւնները.—

Գործազրկութիւնը կը ծաւալի ԿՐԸՆՈՊԼԻ մէջ։ Վակոնի գործարանի 90 հայ բանուորներէն մնացած են միայն 40 հոգի։

Տագնապը ազդած է նաեւ շրջակայ գիւղերուն վրայ։ Քաղաքէն 7 քիլոմեթր հեռու, Վիֆ մէջ, ուր ցիրուցան Հայեր կ'աշխատին, մետաքսի գործարանը օրական 4 ժամ կը բանեցնէ եւ շաբաթը չորս օր։ Պրիանսոնի մէջ դուրս ձգուած են 30 հայ ընտանիքներ որ կ'աշխատէին արհեստական մետաքսի գործարանը։ Ռոնտոյի մետաքսի գործարանին մէջ, այրերը կ'աշխատին միայն չորս օր։ Շատերն ալ ճամբուած են։

Նամակագիրը այս շրջանին գործազուրկներուն թիւը կը հաշուէ 130 հոգի։

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ, վակոնի գործարանը մօտ150Հայեր կ'աշխատցնէր։ Մաս մաս արձակելով, մնացեր էին միայն 8—10 հոգի։ Վերջին պահուն ասոնք ալ կը ճամբուին, որով 150 բանուոր անգործութեան դատապարտուած են միայն այս ճիւղէն։ Շատեր տուն-տեղ ձգելով գացեր են ուրիշ վայրեր, բայց «դժբախտաբար ճամբու ծախքն ալ վրայ տուին եւ յուսահատ տուն դարձան»։

Կացութիւնը աւելի մխիթարական չէ միւս ճիւղերուն, մանաւանդ մետաքսի ճարտարագործութեան մէջ, «որ ամէն օր ժամերը կը կրճատէ կամ աշխատաւոր կ'արձակէ»։

Թղթակիցը կը հաշուէ աւելի քան 15 ընտանիք՝ «որ ամէն օր ուրիշի ձեռքերը կը նային, որպէսզի քիչ մը աղ և եղ տրուի։ Այսպիսիները ունէին միայն մէկ աշխատող ձեռք եւ հիմա ան ալ չկայ»։

ԼԻՈՆԻ մէջ, «մատի վրայ կարելի է համրել այն գործարանները որ լման կ'աշխատին, օրական 8 ժամ եւ շաբաթը 6 օր։ Շատ մը գործարաններ շաբաթական 3-4 օր միայն կը բանին»։ Դժբախտաբար մեր թղթակիցները չեն կրցած ճշդել անգործներուն թիւը։

Օտարականները գրեթէ ամբողջութեամբ արձակուած են Իզէրի շրջանին Պուէս եւ Պուրկուան գիւղաքաղաքներուն մէջ, ուր բաւական թիւով հայ բանուորներ կրցեր էին գործ գտնել։ Նոյն իսկ ամէնէն ծանր գործերը (աղիւս)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, տագնապը տակաւին չունի համատարած հանգամանք, բայց յաճախադէպ են արձակումներն ու կրճատումները։ Մանաւանդ պերճանքի ճարտարագործութեան մէջ, իբրեւ հետեւանք բրիտանական տագնապին։

ՏԷՍԻՆԻ մէջ, տագնապը կը տեւէ ամիսներէ ի վեր։ Շատեր իրենց գլխուն ճարը նայած են փողոցներու մէջ մրգեղէն, բանջարեղէն եւ թարմ ուտելիքներ ծախելով։ Կայ «երրորդ դասակարգ մը, որ աւելի քան դժբախտ է։ Ծանրաբեռնուած՝ երախաներով, մատնուած՝ անգործութեան ճիրաններուն, կարօտ՝ նիւթական օգնութեան։ Բարեբախտաբար քիչ են այս դասակարգին պատկանողները»։

Այստեղ ալ թիւեր կը պակսին։

Այսօր, Մարթիկէն (Մարսէյլ) թղթակից մը կը հաղորդէ խոշոր հաստատութեան մը դուռներուն փակումը։ Օտարականները, մեծ մասով Ալժերիացիներ, անմիջապէս մեկնած են իրենց երկիրը, իսկ Հայերը կը մնան անտէր, ինչպէս ամէն տեղ։

×

Ինչպէս կը տեսնէք, տխուր է պատկերը, նոյնիսկ այս ցիրուցան տեղեկութիւններուն վրայ հիմնուելով։ Լուրեր կը պակսին շատ մը վայրերէ, ինչպէս եւ Փարիզէն։ Շատեր բախտաւորութեան կը վերագրեն Փարիզի լռութիւնը, մինչդեռ իրականութիւնը բոլորովին հակառակն է։ Եթէ միջոց ունենայինք պրպտումներ կատարել տալու, երեւան պիտի ելլէր այլապէս մռայլ պատկեր մը։

Պիտի հարցնէք, — ի՞նչ օգուտ ունեցան այս տագնապին առթիւ տրուած խորհուրդները։ Որեւէ տեղի մէջ հիմը դրուեցա՞ւ փոխադարձ օգնութեան — իրերօգնութեան։ Կամ եղա՞ծ է ուրիշ ո՛րեւէ ձեռնարկ։

Դժբախտաբար ոչ։ Մեր մէջ մարդ մատը մատին չի զարներ, մինչեւ որ դանակը ոսկորին չհասնի։ Մինչեւ որ աղէտ մը չպատահի, կամ հարիւրաւոր ընտանիքներ փողոցէ փողոց հաց մուրալու չդատապարտուին։

Բանգէտներ դիտել կուտան թէ փոխադարձ օգնութեան սնտուկը իրագործելի ծրագիր չէ։ Եւ երբ կը հարցնենք որ իրենք առաջարկեն բուն դարմանը, — պատասխան չենք ստանար։ Կամ կ'իմանանք ընդհանուր խօսքեր,— պէտք է հողագործական շրջաններ ղրկել անգործները։

Գեղեցի՛կ ծրագիր, բայց գիտե՞ն գործադրութեան պայմաններն ալ։ Մեր բոլոր խմբագրականներուն մէջ, միշտ ըսած ենք որ համայնաբոյժ սպեղանի մը գտած ըլլալու յաւակնութիւնը չունինք, եւ շնորհակալ պիտի ըլլանք, եթէ աւելի գործնական ձեռնարկներ առաջարկուին։

Մենք Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկի ծրագիրը մէջտեղ դրինք իբրեւ անմիջական միջոց։ Եւ իբրեւ ամէնէն պարզ ձեւը իրերօգնութեան։

Ահա՛ կառավարութիւնն ալ սկսած է հետաքրքրուիլ տագնապին հետեւանքներով։ Սեղանի վրայ կան անգործներու զաւակներուն ձրի ճաշ տալու, ձրի բժիշկ եւ դեղ ճարելու առաջարկներ։ Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԱՄԷՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՏԱՅ

«Նոր Օր» կը գրէ թէ Բարեգործականի Աթէնքի մասնաճիւղին ատենապետը և Բարեգործականի ներգաղթի ներկայացուցիչը դիմում կատարած էին վարչապետութեան դիւանատունը, խնդրելու համար որ Կիպրոսի, Պէյրութի, Եաֆայի, Աղեքսանդրիոյ եւ Մարսէյլի հելլէն հիւպատոսները արտօնուին թրանզիթի վիզա տալ այն գաղթականներուն եւ որբերուն, որոնք պատրաստ են Հայաստան երթալու Յունաստանէն մեկնելիք առաջին կարաւանին հետ։ Բարեգործականի ներկայացուցիչները մասնաւոր հրաւէրով ընդունուած են Ներքին գործոց նախարարութեան Ընդհ. Ապահովութեան Դիւանի տնօրէն Մ. Եօրկիատիի կողմէ, որ հաղորդած է թէ հելլէն կառավարութիւնը սկզբունքով հաւանած է տալ վիզայի անհրաժեշտ հրահանգները, խորհրդային պատկանեալ իշխանութեան վիզան ստացուելէ ետք։

ՕՏԱՐ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ որ Լիոն էր մեկներ, նախորդ օր վերադարձին ունկնդրութեան ընդունեց Սէնի երեսփոխաններէն խումբ մը, որ եկեր էր իրեն հետ տեսակցելու անգործութեան եւ այն միջոցներուն մասին, որոնք պէտք է ծառայեն անոր հետեւանքները մեղմացնելու։

Պաշտօնական յայտարարութեան մը համաձայն, Ֆրանսայի վարչապետը երեսփոխաններուն պարզեց արդէն գործադրուող միջոցները, ապահովելու համար օտար բանուորներու վերաբերեալ 1926ի օրէնքին կիրարկումը։ Պարզեց նաեւ թաղապետութեանց ջանքերը օժանդակելու համար անգործներու ընտանիքներուն եւ հաղորդեց թէ գործադրութեան պիտի դրուի հրամանագիր մը, օժանդակութիւն ապահովելու համար այն անգործներուն, որոնք 180 օր նպաստ ստանալէ վերջ, կը կորսնցնեն իրենց իրաւունքը։

Երեսփոխաններու այս խումբը, հաւաքոյթի մը մէջ, որոշեր էր կառավարութեան առաջարկել.

1) Ուտեստեղէն բաշխել անգործներուն։

2) Նախատեսուած 180 օր անգործութենէն անդին եւս շարունակել անգործներու տրուած նպաստը։

3) Անգործներու զաւակներուն ձրի ճաշ տալ դպրոցներուն մէջ։

4) Անգործներուն ապահովել ձրի դեղ եւ բժշկական դարման, եթէ նոյնիսկ ընկերային ապահովագրութեանց սակը վճարուած չըլլայ։

Սէնի ներկայացուցիչները առաջարկեցին նաեւ վարչապետին որ անհրաժեշտ հրահանգները տրուին, որպէսզի անգործները եթէ վարձքերը չվճարեն, չվտարուին իրենց բնակարանէն եւ հարկահաւաքները որեւէ օրինական հետապնդում չկատարեն անգործներուն դէմ։

Վարչապետը խոստացաւ համապատասխան հրահանգներ տալ ոստիկանութեան եւ հարկահաւաքներուն։

Միւս կողմէ, Սէնի նահանգէն բազմաթիւ երեսփոխաններ, այսօր Խորհրդարանին պիտի ներկայացնեն օրէնքի առաջարկ մը, որուն համաձայն օտար բանուորներու թիւը պէտք չէ անցնի հրամանագրով որոշուած համեմատութենէն անդին, ամէն մէկ ճիւղի մէջ։

Իսկ Ռոնի երեսփոխանը պիտի առաջարկէ որ օտար բանուորներու թիւը հարիւրին 10 վերածուի, այն արհեստանոցներուն եւ աշխատանոցներուն մէջ, որոնք հիմնուած են, գործադրելու համար պետութեան հետ կնքուած պայմանագրութիւնները։

Չինաճափոնական պատերազմը

Թիէն-Ցինի չինական թաղին մէջ հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Չինացիները նախայարձակ եղան։ Ճափոնցիները ստիպուեցան զէնքի դիմել եւ զսպեցին յարձակողները։

Ճափոնական չորս մարտանաւեր պիտի ղրկուին Փորթ-Արթիւր։

Մանչուրիոյ կացութիւնը կը շարունակէ հետզհետէ ծանրանալ։ Թէեւ այնտեղ գտնուած զօրախումբերը չեն բաւեր պաշտպանելու Ճափոնցիները եւ անոնց ինչքերը, նաեւ, ապահովելու անդորրութիւնը, սակայն Թոքիոյէն տրուած լուրի մը համաձայն, Ճափոն որոշած է նոր ուժ չղրկել։

Յոյներուն բարեկամութեան դէմ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Այստեղ զրոյց կը շրջի թէ Պոլսոյ մէջ սերպեւպուլկար պատուիրակներուն միջեւ մասնակի խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բնականոն վիճակի մէջ դնելու համար։ Պուլկար պատուիրակները ներկայացուցած են որոշ պահանջներ՝ սերպիական Մակեդոնիոյ մասին։ Սերպ պատուիրակները տրամադիր եղած են հողային որոշ զիջումներ ընելու, պայմանաւ որ Պուլկարիա զիջի քոնէ յոյնեւթուրք բարեկամութեան դէմ։ Պուլկար շրջանակները կ'ըսեն թէ Սերպերը մեծապէս շահագրգռուած են յոյնեւթուրք բարեկամութիւնով։

Անգլիոյ Խորհրդարանին մէջ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, գահաճառին ընթերցումէն յետոյ, բացուած վիճաբանութեանց առթիւ, խօսք առին բազմաթիւ պահպանողական երեսփոխաններ։ Ամէնէն ուշագրաւ ճառն էր Չըրչիլինը որ յայտնելէ վերջ թէ ուժ պիտի տայ ներկայ դահլիճին, ակնարկ մը նետեց երկրին ներկայ կացութեան եւ լուծելի հարցերուն վրայ եւ հրաւիրեց կառավարութիւնը որ չվարանի մաքսատուրք հաստատելու, որովհետեւ երկիրը իրեն այնքա՛ն լայն իրաւասութիւն տուաւ, որ կրնայ անհրաժեշտ նկատուած մաքսատուրքը հաստատել։

Աշխատաւորականները գահաճառին առթիւ ներկայացուցին հետեւեալ բանաձեւը, որ հաւանաբար վիճաբանութեան դրուի երկուշաբթի օր։

— Կը ցաւինք որ նորին վեհափառութեան խորհրդականները միջոցներ չեն պարզած բրիտանական հսկողութեան ենթարկելու համար գլխաւոր ճարտարարուեստները, նաեւ երկրագործութիւնը, դրամատուները եւ երկրին ելմտական կազմակերպութիւնը.— որ, նոյնպէս, զանց առած են ներքին քաղաքականութեան մէջ ամէն նախաձեռնութիւն, կարգադրելու համար պատերազմական պարտքերու, հատուցումներու, դրամական փոխանակութեանց եւ օտար դրամներու հարցերը, որոնք միջազգային առեւտուրի ազատ ընթացքը կասեցնող տնտեսական պատնէշներ կը կազմեն։

Կիպրոսի շարժումը եւ Յունաստան

Աթէնքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, կարգ մը շրջանակներ որոշած էին զինադադարի տարեդարձը վերածել Կիպրոսի նուիրուած օրուան մը։

Այդ որոշման համաձայն, զինադադարի առտուն Կիպրոսցիներու պատուիրակութիւն մը զօրավար Քոնտուրիոթիսի պիտի յանձնէր գիրք մը որ կը կոչուի «Կիպրոսի Ազգային Աստուածաշունչը»։ Այս գիրքը կը բովանդակէ կղզիին բոլոր համայնքներուն կողմէ քուէարկուած բանաձեւերը՝ ի նպաստ Կիպրոսի Յունաստանի միացման։

Աթէնքի եւ Պիրէոսի ընկերակցութեանց ներկայացուցիչները իրենց դրօշներով, պիտի մասնակցին այս «Աստուածաշունչ»ին յանձնումին։

Նախապէս որոշուած էր այս գիրքը յանձնել կառավարութեան որ մերժեց ընդունիլ։

Համալսարանի ուսանողները ծաղկեպսակ մը պիտի դնեն կլատըսթընի արձանին վրայ։ Ամբողջ Յունաստանի մէջ, վաճառատուները եւ գրասենեակները մէկ քառորդ ժամ փակ պիտի մնան եւ կառքերու երթեւեկը պիտի դադրի։ Ատկէց զատ, բոլոր մասնաւոր դպրոցներուն մէջ, երկու վայրկեանի լռութիւն պիտի պահուի եւ ուսուցիչները պիտի ջատագովեն Կիպրոսցիներու պայքարը։

Յոյն թերթերը կը հրատարակեն Կիպրոսի մէկ երեսփոխանին նամակը, որ կը բողոքէ «կղզիին վրայ՝ անգլիացի կառավարիչին հաստատած ահաբեկման դէմ»։

Կառավարութիւնը խիստ միջոցներու դիմած էր կարգապահութիւնը ապահովելու համար։ Արգիլած էր հրապարակային որ եւ է հաւաքոյթ եւ փողոցներուն մէջ թափօրներու շրջագայումը. հրահանգած էր նաեւ որ ցոյցերը արգիլուին բռնի ուժով։

Յունաստանի վարչապետը Պ. Վենիզէլոս կոչ մը ուղղած է յոյն ժողովուրդին, յորդորելով որ վերջ տայ, Կիպրոսի հարցին հետեւանքով, յառաջ եկած հականգլիական շարժման։ «Եթէ ձայնս չլսուի, կ'ըսէ Վենիզէլոս, Քոնտուրիոթիսի յանձնախումբը պիտի լուծուի, որպէսզի չծառայէ ազգային շահերուն վնասաբեր նպատակներու»։

ՀԱՅ ՈՍՏԻԿԱՆԻՆ ՊԱՐԱԳԱՆ

Ազդակէն առնելով, հաղորդեր էինք թէ Կիպրոսի դէպքերուն ընթացքին, Լիմասոլի մէջ, ըմբոստները կտրեր էին հայ ոստիկանի մը՝ տասնապետ Գասպարի ձեռքերն ու ոտքերը։

Այս մասին հետեւեալը կը գրէ Նոր Օր.

—Կիպրոսէն Աթէնք ժամանող յոյն գաղթականներէն Քիթիոնի մետրապոլիտի ազգական տիկին Վասիլիատու, «Վիմա» թերթին տուած է մանրամասն տեղեկութիւններ Կիպրոսի դէպքերու մասին, աւելցնելով նաեւ հետեւեալը.

Ապստամբութեան սկիզբը՝ ժողովուրդը շատ գրգռուեցաւ, իմանալով որ հայ ոստիկան մը սպաննած է այն հելլէն ուսանողը՝ որ կառավարիչ Պ. Սթորսի շէնքին վրայ կը պարզէր հելլէն դրօշը։

Նոյն ճամբորդները կը շեշտեն Կիպրոսի թուրք բնակչութեան չէզոք վերաբերումը հանդէպ հելլէն ապստամբներուն։ Լառնաքայի մէկ գիւղին բնակիչները, ամբողջովին թուրք՝ այրած են ոստիկանատունը։ Նոյնպէս երեք թուրք երեսփոխաններ թռուցիկ հրատարակելով, իրենց համակրանքը յայտնած են յեղափոխական շարժման։

Սուրիոյ աշիրէթներու հարցը

Դամասկոսէն կը տեղեկացնեն.—

Թուրք պատուիրակները եւ Սուրիոյ ֆրանսական ներկայացուցիչները գումարուելով Նուսէյպինի մէջ, հետեւեալ որոշումները տուած են.

1.— Ճշդուած են այն շրջանակները ուր պիտի չկրնան մտնել Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ հողամասերուն վրայ բնակող աշիրէթները։

2.— Ֆրանսական կառավարութիւնը ընդունած է Հասիչէի շրջանը ղրկել Սիլմանի աշիրէթը որ քանիցս Թուրքիոյ սահմանը մտնելով, խանգարած է անդորրութիւնը։

3.— Ցանկերը պատրաստուած են բոլոր անոնց, որոնք յանցանք գործելով, յաջողած են սահմանները անցնիլ։ Ասոնք պիտի վերադարձուին փոխադարձաբար։

Ապտիւլ Մէճիտի աղջիկը կը նշանուի

Նախորդ օր Նիսի մէջ, նշանտուքը տեղի ունեցաւ Թուրքիոյ նախկին Սուլթանին՝ Ապտիւլ Մէճիտի աղջկան, Հայտարապատի իշխանին տղուն հետ։

Նշանածը հնդիկ իշխաններու հետ, գնաց խալիֆային բնակարանը։ Ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հայտարապատի մէջ, մեծ շուքով, տարեգլուխէն առաջ։

ՍՏԵՐԼԻՆԻ ԳԻՆԸ.— Ստերլինը երէկ կէսօրին կը բռնէր 96,25։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՅՈՒՍԱԴՐԻՉ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Վերջացող շաբաթներուն մէջ, նախնական նիւթերու գիներուն վրայ մասնաւորաբար, բարելաւումի նշաններ երեւան եկան՝ որոնք քանի մը օրէ ի վեր որոշ կերպով կը շեշտուին։ Անիկա ինքնին նշանակալից երեւոյթ մըն է տնտեսական ներկայ դժնդակ տագնապին մէջ, անկախաբար միջազգային սակաբաններու մէջ առաջ եկած նպաստաւոր շարժումներէն։ Անկախաբար կ'ըսենք, որովհետեւ սակարանները աշխարհի տնտեսական կացութիւնը ցոլացնող հայելիներ են լոկ, թէեւ երբեմն իրենց այս դերն իսկ շատ հաւատարիմ կերպով չեն կատարեր։

Բուն տնտեսական կացութիւնը ճշդող երեւոյթները նախնական նիւթերու գիներուն շարժումներն են գլխաւորաբար։ Արդ՝ ներկայ ամսուն սկիզբը տեսակ մը հաւասարակշռութիւն հաստատուեցաւ աշխարհի գրեթէ բոլոր հրապարակներուն վրայ։ Մասնաւորաբար ցորենի, պղինձի, արծաթի, կապարի, անագապղինձի, քարիւղի եւ նոյնիսկ սուրճի գիները աւելի կամ նուազ բարձրացումներ կրեցին։ Ամերիկեան հրապարակին վրայ, ցորենի բարձրացումը մինչեւ իսկ մօտ 50 առ հարիւրի հասաւ։

Անշուշտ շահադիտութիւնը — այո՛ բազմագլխեան հրէշը — որոշ դեր մը կատարեց այս բարելաւումին մէջ, առաջ եկող շարժումին թափ տալով։ Բայց, սա ստոյգ է որ նշանակուած բարձրացումները իրական պատճառներէ ծագում առած են։

Ցորենի մասին խօսելով՝ այս տարի Եւրոպայի ամէն կողմէ, ամբան եղանակին աննպաստ օդերու հետեւանքով, շատ աննպաստ եղած է։ Նոյնը կամ, Արժանթինի եւ Աւստրալիոյ մէջ արմտիքի մշակութիւնը սահմանափակուած էր անցեալ եղանակին։ Այս պայմաններուն մէջ, բնական էր որ գիները բարձրանային։ Մետաղներուն գալով՝ անոնց գիներու բարելաւումն ալ կը վերագրուի միջազգային «քարթել»ներու եւ զանազան համայնութեանց՝ որոնց շնորհիւ այս նիւթերուն արտադրութիւնը սահմանափակելու համար միջոցներ ձեռք առնուեցան վերջին ատեններս։

*
* *

Տնտեսական կեանքը այս երեւոյթներէն օգուտներ կրնայ քաղել միայն. պայմանաւ որ անյագ շահադիտութիւնը չգայ խանգարելու անոնց բնականոն ընթացքը։ Դժբախտաբար հակառակն է որ կը տեսնուի։ Միացեալ Նահանգներու մէջ, 1929ի մեծ բարձրացումներուն ատեն գործուած սխալները կը կրկնուին կարծես։ Արդարեւ, Շիքակոյի մէջ, որ ցորենի մեծագոյն հրապարակներէն մէկն է, չափազանց խանդավառութիւն մը տեսնուած է։ Ամերիկեան թերթերուն նայելով, այս քաղաքին մէջ, մասնաւորաբար անցեալ չորեքշաբթի օր տեղի ունեցած առուծախերու միջոցին, գործողութեանց մասնակցողները այնքա՜ն շատ եւ ուժգին պոռացած են որ, շատերուն ձայնը մարեր է, եւ այնքա՜ն բուռն շարժումներ ըրեր են,որ հագուստներ բզքտուեր, փողկապներ պատռեր եւ օձիքներ քակուեր են։

*
* *

Շահադիտութեան կատարած վարակիչ դերը նկատի չառնելով՝ անկարելի է ուրանալ թէ՝ արմտիքի հրապարակին մէջ երեւան եկած բարելաւումը կոչուած է բարերար ազդեցութիւն գործելու աշխարհի ամէն կողմը մեծ զանգուածներով ներկայացող դասակարգի մը՝ այսինքն երկրագործներու. որոնք ներկայ տագնապէն ամենէն աւելի վնասուողները եղան։ Այս դասակարգին գնման կարողութիւնը աւելնալով՝ անուղղակի պիտի աւելնայ նաեւ գնման կարողութիւնը ընկերային դասակարգերուն, որոնք գիւղացիներուն կը հայթայթեն զանազան արուարկաներ եւ մասնաւորաբար ճարտարուեստական գործուած նիւթեր։

Այս տեսակէտով, ոչ նուազ ուշադրութեան արժանի է արծաթի գինին բարձրացումը՝ որ իր կարգին կոչուած է բարելաւելու 800 միլիոնէ աւելի անհատ հաշուող մարդկային խոշոր բազմութեան մը գնման կարողութիւնը։

Ահա, մեծ չափով ասոր մէջ կը կայանայ արծաթի խնդրին բնական լուծումը։ Այս մասին գրած էինք մեր անցեալ յօդուածին մէջ, ուր փորձագէտներու եռանդամ յանձնախումբը իր տեղեկագիրը նոյեմբեր 9ին ներկայացուց Միջազգային Առեւտրական Սենեակին։ Ինչպէս նախատեսած էինք, Յանձնախումբը ոչ մէկ դարման կրցած է գտնել։ Նկատի առնելով որ շահակից կառավարութիւնները համամիտ չեն միջազգային համաժողովի մը գումարման այս հարցով զբաղելու համար, եւ միւս կողմէ, երկմետաղեան դրութեան գործադրութիւնը երկար ատենի համար անհաւանական նկատուելով, յիշեալ յանձնախումբին մասնագէտ անդամները կը զգուշանան արմատական դարմաններ առաջարկելէ։ Եւ սակայն, եթէ իրենց համոզումը անվերապահ կերպով յայտնել ուզած ըլլային, պիտի ըսէին պարզապէս թէ արմատական դարմաններ գոյութիւն չունին։

*
* *

Անդրադառնալով գիներու բարձրացումին՝ երեւցող նշաններէն պէ՞տք է հետեւցնել թէ տնտեսական տագնապը՝ որուն վերջաւորութեան ամէն ոք կը սպասէ անհամբեր, իր վախճանին կը մօտենայ։ Այս հարցումին կարելի պիտի ըլլար հաստական պատասխան մը տալ, եթէ տնտեսական երեւոյթները մեծ չափով ենթակայ չըլլային քաղաքական ազդակներու ազդեցութեան։ Որովհետեւ, պէտք չէ մոռնալ որ միջազգային քաղաքական կնճռոտ խնդիրներ կան որ հեռու են դեռ իրենց լուծման յանգելէ, առանց նկատի առնելու տակաւին որ այս խնդիրներէն շատերը իսկապէս տնտեսական եւ ելմտական հարցեր են նաեւ։

Տնտեսական տագնապին վերջնական լուծման բանալին դիւանագէտներուն քով պէտք է փնտռել ուրեմն։

Արդարեւ, առանց համատարած խաղաղասէր պայմաններու, կարելի չէ ապահովութիւն եւ փոխադարձ վստահութիւն երեւակայել. եւ առանց ապահովութեան եւ փոխադարձ վստահութեան՝ բացարձակ անկարելի է տնտեսական բարգաւաճ կեանք մը ստեղծել։ Ինչպէս օրինակը տեսնուեցաւ սա վերջին տարուան մէջ, տնտեսական լաւագոյն պայմանները չեն կրնար տեւական ըլլալ, եթէ միջազգային կնճռոտութիւններ գան շարունակ անոնց բնականոն զարգացումը խաթարելու։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Ամերիկացի մը Լոնտոնի Թրըֆալկըրի հրապարակը կեցած կը հարցնէ Նելսընի կոթողին համար թէ ո՞վ է անոր գագաթը կեցող մարդը։

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆ.— Անիկա այն մարդն է որ Անգլիան այս վիճակին հասցուց։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆ.— Վա՜խ, վա՜խ, մե՛ղք…

*** ՌՈՒՄԻ.— Օ՜խ, իմ հայրիկս քու հայրիկէդ աւելի բարձրահասակ է։

ԱՐՓԻԿ.— Ո՞վ ըսաւ. իմ հայրիկս այնքան բարձր է որ օձիքը դնելու համար աթոռին վրայ կ'ելլէ։

*** ՏԻԿԻՆԸ.— Օգնութի՛ւն, ամուսինս մուկերուն տրուելիք թոյնը խմեր է սխալմամբ, շո՛ւտ, օգ…

ՍՊԱՍՈՒՀԻՆ.— Հոգ չէ, Տիկին, շիշ մը եւս ունինք խոհանոցը…

"ԹՈՒԱՆՇԱՆԱՅԻՆ,, ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Վեց, վեց—տասը վեց։ Էն էլ երկու—քսան երկու»… Սունդուկեանի «Գիշերւայ սաբրը խէր է» կատակերգութեան հերոսի այս հաշիւն է յիշեցնում մեզ Պ. Պօղոսեան իր «Թուանշաններով», որոնցով նա փորձում է հերքել մեր կարծիքը, թէ Բարեգործականի գանձարկղից շատ բան չպէտք է սպասել 24,000 տարագիրներ Հայաստան փոխադրելու եւ բնակեցնելու գործում։

Մարդ ապշած է, թէ ինչպէ՛ս կարելի է այսքա՛ն թեթեւ, այսքա՛ն մակերեսային վերաբերմունք ցոյց տալ աչագին կարեւորութիւն ունեցող ազգային մի խնդրում, որպիսին է հրապարակ դրուած ներգաղթի խնդիրը։

«Բարեգործականը եթէ իր «գանձարկղը» քրքրէ, կրնայ բաւական դրամ գտնել Հայաստանի համար, որքան ալ այս բանը հաճելի չըլլայ Պ. Ջամալեանի»— ասում է Պ. Պօղոսեան եւ, առանց Բարեգործականին հերթ տալու ինքն է «քըրքրում» նրա «գանձարկղը», ինձ «տհաճութիւն» պատճառելու բաւականութիւնը ուրիշներին չձգելու համար…

«Բարեգործականը իր ձեռքի տակ ունի կտակներ, որոնք կրնան օգտագործուիլ Հայաստանում»— յայտարարում է Պ. Պօղոսեան՝ ձեւացնելով, թէ անգիտանում է վէճի էութիւնը։ Այո՛, ինչո՞ւ չէ, կան այդպիսի կտակներ, ինչպէս օրինակ, Պօղոս Նուպարի կտակը Նուպարաշէնի համար, Մելքոնեան կտակը Հայաստանի համալսարանի օգտին, Դարուհի Յակովբեանի կտակը Երեւանի մայրանոցի համար, եւն.։ Բայց խնդիրը Հայաստանում կտակներ օգտագործելո՞ւ մասին է թէ՞ արտասահմանի տարագիրներին Հայաստան փոխադրելու եւ բնակեցնելու մասին…

«Խարբերդցի Մկրտիչ Հաճի Յովհաննիսեանը… Բարեգործականի մօտ թողած է տասը հազար տոլար, Հայաստանի մէջ կառուցուելիք Նոր-Խարբերդ Աւանին մէջ բարձրագոյն վարժարան մը հիմնելու համար» ճառում է Պ. Պօղոսեան նորից անտեսութիւն ձեւացնելով, որ վէճի նիւթը բարձրագոյն վարժարանը չէ, այլ ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացումը։

Սակայն, դեռ աւելի՛ զաւեշտականը կայ։

«Բարեգործականը իր ձեռքին տակ ունի… Հաճնցի Դրդեաշարեանի կտակը՝ որ վաթսուն հազար ոսկի է (կարդայ եւ սրկնէ. 60,000 անգլիական կամ 300,000 տոլար, Ա. Ջ.) եւ որ այժմ աննպատակ կը սպասէ, անոր գործադրութիւնը անկարելի ըլլալով Հին Հաճընի մէջ»։ Սոքա էլ Պ. Պօղոսեանի խօսքերն են։

Իրականի մէջ, ընթերցո՛ղ, այս կտակի գումարն է ոչ թէ 60,000, այլ մի միայն հազար անգլիական, ուրից 1929ին Բարեգործականը հաւաքեր է ստացել 73.15.2 ստերլին, կամ մօտ 320 տոլար, իսկ 1930ին 56.6.1 ստերլին կամ 275 տոլար։

«Բարեգործականը ունի ոչ կանխորոշ նպատակով կտակներ, ինչպէս Ամերիկայի մէջ մեռած Անդրէաս Զօթեանի կտակը, որ կրնայ յատկացուիլ Հայաստանի մէջ գաղթականներու տեղաւորման գործին» — տեղեկացնում է մեզ Պ. Պօղոսեան։ Թէ սա ի՛նչ կտակ է՝ չգիտենք։ Սակայն գիտենք, որ նրա հաշւին Բարեգործականի վերջին տեղեկագրին մէջ արձանագրուած է 200 տոլար, որով Պ. Պօղոսեան չէ կարող մէկ հատիկ սենեակ իսկ շինել Հայաստանում, քանի որ նրա հաշւով մի սենեակի համար պահանջւում է 250 տոլար։

Իր հետախուզութիւնները առաջ տանելով՝ Պ. Պօղոսեան գտնում է, որ Բարեգործականը կարող է ուրիշ յատկացումներ եւս անել ներգաղթի համար։ 1930ի Տեղեկագրից նա դուրս է բերում, որ Բարեգործականը մի տարւայ ընթացքին 36,625 տոլար է յատկացրել գաղթականների համար, եւ, այս թւի վրայ հենած՝ շեփորում է, — պէտք է նման գումարները յատկացնել ներգաղթին։

Դժբախտ… բան, այստեղ եւս Պ. Պօղոսեան ընթերցողների աչքին փոշի ցանելու համար է միայն որ «թուանշաններով է խօսում»։ Նա օրինակ է բերում այնպիսի գումարներ, որոնք յատուկ նպատակով են տուել Բարեգործականին եւ չէին կարող ներգաղթին կամ ուրիշ գործերի յատկացուել։

Այդ գումարը, որ, ի միջի այլոց ասած, 36,625 տոլար չէ, այլ 34,125 տոլար (*), նուիրաբերել են յօգուտ Յունաստանի, Լիբանանի եւ Սուրիայի հիւանդ եւ կարիքաւոր գաղթականների եւ մանաւանդ թիւրքական դժոխքից նոր փախած գաղթականների՝ Պ. Պ. Ա. եւ Մ. Գաբուկեօզեան եղբայրները (13,500), «Յառաջ», «Հորիզոն» եւ «Նոր Օր» թերթերի նուիրատուները (4000 տոլար), Լոնտոնի Աբգարեան կտակի Խնամակալութիւնը (2500 տոլար), Պ. Պ. Գ. Կիւլպէնկեանը (2000 տոլար), Վարդան Ճինիշեանը (1000 տոլար), Պօղոս Նուպարը (800 տոլար), Տիգրան Քէլէկեանը (400 տոլար), եւ ուրիշ շատերը։ Եթէ Բարեգործականից կարելի է սպասել, որ նա յատուկ նպատակով արուած նուիրաբերութիւնները սեփական հայեցողութեամբ գործադրի՝ ի՞նչ կարիք կայ խնդրոյ առարկայ դարձնել 34,125ը, երբ Բարեգործականի տրամադրութեան տակ գտնուած գումարները 4,500,000 տոլարի են հասնում…

Արդար լինելու համար, պէտք է ասենք որ երկու գումարներ կան, որոնց մասին Պ. Պօղոսեանը պահանջ է ներկայացնում յատկացնելու ներգաղթին եւ կարող են յատկացուել, քանի որ նրանք Բարեգործականի ընթացիկ հաշիւների մէջ են մտնում եւ ըստ ամենայնի տրամադրելի են Կ. Վարչութեանը։

Առաջին գումարն է Աթէնքի եւ Բիրէայի դարմանատների համար յատկացուած 718ը ստերլինը, կամ 3590 տոլարը, որով Բարեգործականը, ինչպէս նրա վերջին տեղեկագրից է երեւում՝ անցեալ տարի 10,777 հիւանդ գաղթականների 15,599 դարմանում է տուել, 26.125 դրախմի փոխարժէքով սննդեղէն է տրամադրել չքաւոր հիւանդների եւ 5411 տուփ խտացրած կաթ է տուել տկարակազմ մանուկների։

Երկրորդ գումարնէ 733 ստերլին 1 շիլ. 8 փէնի, կամ 3670 տոլար, որ յատկացւած է եղել Հալէպի գաղթակայանին։ Սրա կատարած դերի մասին Բարեգործականի տեղեկագիրը հետեւեալն է հաղորդում. «Վերջին երկու երեք տարուան ընթացքին, Միութեան այս կայանը առաւելապէս պատսպարեց արաբական անապատներէ ազատուած կամ ինքնաբերաբար եկող՝ ազգութիւննին եւ լեզունին կորսնցուցած որբեր, որ թէեւ քիչ մը տարիքոտ, այսպիսի օժանդակութեան մը կը կարօտէին՝ վերստին հայ կեանքին մէջ մտնելու համար»։

Եւ դեռ կարող են մարդիկ լինել, որ յանդգնութիւն ունենան ասելու, թէ Պ. Պօղոսեանը ընդունակութիւն չունի կարեւորն ու անկարեւորը իրարից զատելու…

Այսպէս թէ այնպէս, եթէ Պ. Պօղոսեանի «քրքրած» ճաշիւները մաղենք, կը տեսնենք, որ Բարեգործականը 1930ի իր հաշւեկշռից, լաւագոյն դէպքում կարող էր յատկացնել ներգաղթի համար հետեւեալ գումարները.

1.— Հաճնցի Դրդեաշարեանի կտակի մի տարուան տոկոսը	275 տոլ.
2.— Անդրէաս Զօթեանի կտակի հաշւին ստացւած դրամը	200 »
3.— Աթէնքի եւ Բիրէայի դարմանատների վարկը	3590 »
4.— Հալէպի կայանի վարկը	3770 »
Գումար՝	7735 »

Բայց որովհետեւ այսպիսի մի ողորմելի գումարով ոչ կարելի է դարմացնել Ջամալեաններին եւ ոչ էլ տհաճութիւն պատճառել նոցա՝ Պ. Պօղոսեանը իր «թուանշանների» մոգական զօրութեամբ մեծացնում է գումարը աւելի քան 45 անգամ եւ մեր առաջ ցցում 350,000 տոլարի «մղձաւանջը»․․

Դէ արի ու դիմացիր— ինչպէս կ'ասէր Երեւանցին…

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) «Թուանշանների» նկատմամբ միշտ անփոյթ՝ Պ. Պօղոսեանը չէ նկատել, որ Աբգարեան կտակի 2500 տոլարը արդէն մտած է Բարեգործականի ստացած միւս դրամների մէջ, որոնց գումարն է 3924 ստերլին կամ 196.20 տոլար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՆՈՒՈՐ Կ'ՈՒԶԵՆ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի 25 հոկտ. թիւով կը գրեն Ալլահվերդիէն.—

Բանուորական ուժերը տակաւին ապահովուած չեն Ալլահվերդիի պղինձի արդիւնաբերութեան մէջ, ահա թէ ինչո՛ւ արդիւնաբերական ծրագիրները չեն իրագործուիր։

Գիւղացիներուն հետ կնքուած են պայմանագրութիւններ, սակայն բոլոր ատոնք մնացած են թուղթի վրայ։ Շրջանային կոմիտէն որոշած էր կոմունիստ երիտասարդներու միութիւններէն առնել 200 հոգի, եւ հաւաքական գիւղատնտեսութեան բջիջներէն՝ 200 հոգի։ Բայց մինչեւ այժմ կարելի է եղած հաւաքել միայն 235 բանուոր։

Զանազան շրջաններ եւս բանուոր կը հաւաքեն, ղրկելու համար Ալլահվերդիի հանքերը։ Այսպէս Ստեփանաւանի եւ Իջեւանի շրջանները ղրկած են 70—75 հոգի. Կոտայքը, Համամլուն եւ Լենինականը 5—10 հոգի։ Օգոստոս 1էն մինչեւ հոկտեմբեր 8, կարելի եղած է հաւաքել 713 բանուոր, սակայն բանուորական ուժի պակասը տակաւին զգալի է։ Կարգ մը անյարմարութիւններ, ինչպէս բանուորական բնակարաններու պակասը, հակաառողջապահիկ պայմանները, սնունդի մատակարարութեան թերութիւնները, պատճառ դարձած են որ բանուորները լքեն իրենց գործը եւ մեկնին ուրիշ տեղ աշխատելու, այսպէս աւելի եւս ծանրացնելով բանուորի պահանջը։

Անցեալ երեք եռամսեակներուն, բանուորներու գործալքութեան պատկերը ցոյց կը տրուի հետեւեալ ձեւով.

	Եկած	Մեկնած
Ա. եռամսեակ	944	687
Բ. »	474	490
Գ. »	748	940

Ուրեմն երեք եռամսեակներուն ընթացքին, աշխատելու եկած են 2166 բանուոր, բայց նոյն ատեն գործերը լքած ու մեկնած են 2117 հոգի։

Ներկայիս Ալլահվերդիի Լենինեան հանքերուն մէջ, ուր ըստ ծրագրի անհրաժեշտ է 715 բանուոր, կ'աշխատին միայն 483 հոգի։ Ուրեմն կը պակսի 232 հոգի։ Շամլուղի մէջ կը պակսի 396 բանուոր։ Շահալի-Էյլարի մէջ՝ 98, Ջիրուխլիի մէջ՝ 10, (այստեղ անհրաժեշտ է ըստ ծրագրի 81, մինչդեռ կան միայն 71 հոգի)։ Բոլոր հանքերուն մէջ կը պակսին 798 բանուոր։

Ձուլարանին մէջ ըստ ծրագրի անհրաժեշտ է 412 բանուոր, մինչդեռ կ'աշխատին միայն 335 հոգի, կը պակսի 77 հոգի։ Շինութեան բաժնին մէջ կը պակսի 207 բանուոր։ Հետախուզական աշխատանքներու բաժնին մէջ՝ 120։ Ընդամէնը բոլոր այս բաժիններուն մէջ՝ 1303 բանուոր։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆ

Երեւանի օդանաւային կայանին համար յատկացուած են Նորագաւիթի մօտ աւելի քան 200 հեկտար տարածութեամբ հողամաս։ Շինութիւնները կը սկսին մօտ օրէն։

Ընտրուած վայրը լաւագոյնը կը համարուի շրջակայքին մէջ, որովհետեւ կը համապատասխանէ օդագնացութեան պահանջներուն, — հարթ եւ տափարակ է եւ ընդարձակ, քաղաքին մօտ է եւ ջուրով ապահովուած։

Այս կայարանը պիտի ունենայ անհրաժեշտ բոլոր պայմանները, — վառելանիւթի ամբարներ, օդանաւի պատսպարաններ եւայլն։

Այս տարի պիտի շինուի խճուղին, պիտի բերուին շինութեան նիւթերը, պիտի հարթուի հողը։ Բուն շինութիւնները պիտի սկսին 1932ին։ Կայարանը պատրաստ պիտի ըլլայ յունիս-յուլիս ամիսներուն, երբ պիտի հաստատուի օդային ճամբորդութեան ժամանակացոյցը։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հոկտեմբեր 20ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի ինքնաշարժի վարիչներուն համագումարը։ Շրջաններէն պատգամաւոր եկած էին 30 հոգի, իսկ Երեւանէն աւելի քան 35 հոգի։

Ինքնաշարժի վարիչներու միութեան նախագահը Գ. Ղարիբջանեան ճառ մը խօսեցաւ եւ ըսաւ թէ Միութեան կ'անդամակցին 6500 հոգի։ Համագումարին ներկայ էր նաեւ Հայաստանի ճամբաներու եւ փոխադրութեանց միջոցներու վարչութեան ներկայացուցիչ Խորէն Միսկարեան, որ կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ ճամբաներու շինութեանց ծրագիրներուն մասին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Հայաստանի Կարմիր Խաչին վարիչը, Կ. Մովեան, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Միութեան «անելիք»ներուն մասին.—

Հոկտեմբեր 21էն մինչեւ նոյեմբեր 1, յայտարարուած էր Կարմիր Խաչի Տասնօրեակ,որուն նպատակն էր 1.— «Իրագործել Կարմիր Խաչի ստանձնած պարտականութիւնը, այսինքն գիւղերէն 150,000 րուբլի փոխառութիւն կնքել», 2.— Հիւանդապահ կրտսեր քոյրերու դասընթացքներ բանալ 7 զանազան շրջաններու մէջ, 3.— Կազմակերպել առողջապահական 12 խմբակներ, եւ 4.— Հարիւրաւոր առաջին օգնութեան խմբակներ։

Կարմիր Խաչը ունի 32,300 անդամ, ինչ որ շատ քիչ կը համարուի բաղդատմամբ ուրիշ կազմակերպութեանց անդամներու թիւին։ Կարմիր Խաչի կազմակերպութիւնը շատ թոյլ է մասնաւորապէս Ախտայի, Վաղարշապատի, Ստեփանաւանի, Նոր Բայազիտի, Շամշադինի, Աղբաբայի մէջ, ուր մարդիկ «ժամանակ չունին» զբաղելու գթութեան գործով։

ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆԸ

Հոկտեմբեր 20ին տեղի ունեցաւ Երեւանի պետական թատրոնին դերասաններուն տանը հիմնարկէքը։

Ճառ մը խօսեցաւ Երզնկեան։

Տունը պիտի շինուի քառայարկ, որ պիտի ունենայ 7 սենեակ եւ ամէն յարմարութիւն։

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Քիմիական ճարտարարուեստը Ֆրանսայի մէջ կը գործածէ մօտ կէս միլիոն բանուոր՝ այր եւ կին։ Ասոնք առաւելագոյն կը ստանան 24—30 ֆրանք օրական։ Ներկայիս այս ճարտարարուեստի ճիւղերը ամէնէն աւելի վնասուած են տագնապէն։ Գլխաւորը, քաուչուքի ճիւղն է որ ամէնէն ծանր տագնապը մօտ կ'անցընէ։ Վեց ամսուան մէջ 15000 քաուչուքի բանուոր արձակուած են եւ դեռ գործ չեն գտած։

Նոյն ծանր կացութեան մատնուած են նաեւ քիմիական ապրի գործարանները։

Զանազան աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, քիմիական ճարտարարուեստը այսօր կը համրէ 80,000 անգործ՝ կէս միլիոնի վրայ։ Իսկ մնացեալները կ'աշխատին առ առաւելն 30-40 ժամ շաբաթական։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Հ. Յ. Դ. ՕՐ»ՈՒԱՆ ՏՕՆԵՐ

ՍԱՐՍԷԼ, 10 Նոյ.— Շաբաթ գիշեր, Սալ Ժաքմարի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. «Հրայր» խումբի կազմակերպած երեկոյթ-պարահանդէսը Դաշնակցութեան օրուան առթիւ, Աւելի քան 150 հոգի եկած էին լսելու Դաշնակցութեան խօսքը: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով զոր երգեցին խումբ մը ընկերներ: Յետոյ նախագահ ընկ. Կ. Երամեան բեմ հրաւիրեց ընկ. Գիւլխանդանեանը որ բացատրեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը հայ ժողովուրդի ազատագրութեան պայքարին մէջ: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, բաւ. փախկոտ համարուած եւ արհամարհուած հայ ժողովուրդէն ստեղծեց այնպիսի հերոսներ որոնցմով պիտի պարծենային ամենամեծ ժողովուրդները, հերոսներ, որոնք կռուեցան իրենցմէ հարիւրապատիկ աւելի ուժերու դէմ եւ յաճախ յաղթական դուրս եկան: Լսա՞ծ էք երբեք որ դաշնակցական փետային զարնուած ըլլայ կռնակէն: Ամէնքը զարնուեցան ճակատէն եւ կուրծքէն: Դաշնակցականը բնաւ կռնակ չդարձուց թշնամիին: Դաշնակցութիւնը ուժ տալով հայրենիքի գաղափարին, ստեղծեց հայրենասէրներ, որոնց հերոսական ճիգերով միայն կերտուեցաւ մեր հայրենիքը 1918ին: Հայրենիք մը ուր այժմ ծուարած են մօտ մէկ միլիոն Հայեր: Յիշեց փառանգը մեր հերոսներուն եւ անոնց հերոսամարտներուն: Յետոյ իր խօսքը ուղղելով երիտասարդ սերունդին, յորդորեց գիտակցիլ մեր պայքարի էութեանը: Ծափերու մէջ վերջացուց իր կուռ եւ ոգեւորիչ բանախօսութիւնը հետեւեալ խօսքերով. «Դաշնակցութեան դրօշը կը յանձնեմ ձեզ միայն այն պայմանով որ կարողանաք բարձր պահել զայն»:

Ընկ. Օ. Կարապետեան յաջողապէս արտասանեց «Դէպի Երկիր»ը:

Երկրորդ բանախօսն էր ընկ. Օհան Կարօ որ իւրայատուկ սահուն, համոզիչ եւ ժողովրդական ոճով ներկայացուց Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասուն տարուան գործը հայ ժողովրդի կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ: «Քառասուն եւ մէկ տարի առաջ հայ ժողովուրդը ամբոխ էր, քառասուն մէկ տարուան ընթացքին նա դարձաւ քաղաքական պատկառելի ուժ, որմէ շատեր կը սարսափին: Քառասուն մէկ տարի առաջ Հայուն անկախութիւնը երազ էր, քառասունմէկ տարուան ընթացքին դարձաւ իրականութիւն: Քառասունմէկ տարի առաջ Հայը դողդղալով կը մօտենէր Թրքական դատարանը իր արդար դատին համար, քառասունմէկ տարուան մէջ Դաշնակցութիւնը ունեցաւ իր սեփական դատարանը, ուր կը դիմէին նոյնիսկ Քիւրտերը եւ խոնարհելով կ'ընդունէին տրուած վճիռը ըսելով «Աստուած վկայ, արդար դատաստան է»: Յետոյ ընկերը անդրադարձաւ Դաշնակցութեան տենչերուն, որոնց մէկն է հայը ապրեցնել իր սեփական հողի վրայ: Ժողովուրդները նմանցուց այն արմատներուն որոնք տաք երկիրներէն ցուրտ երկիրները փոխադրուելէն յետոյ, այլեւս պտուղ տալու յատկութիւնը կը կորսնցնեն. «Մենք պէտք է մեր հողին վրայ ըլլանք որպէսզի կարենանք պտուղ տալ: Մեր եռեւէն կուգայ սերունդ մը հուրով, սուրով ու Թնդանօթով իրագործելու այս տենչերը, պատրաստ եղէք այդ օրուան»: Ընկեր Օհան Կարօն իր մէկ ժամ տեւող բանախօսութեամբ, ժողովուրդը պահեց լարուած ուշադրութեան մէջ եւ արժանացաւ ծափերու:

Նուագախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Ն. Սանդրոսեանի նուագեց «Բա՜մ, Փորոտան»ը եւ ուրիշ հայկական երգեր:

Կէս գիշերին, սկսան եւրոպական եւ հայկական պարերը. տեւեցին մինչեւ լոյս: Սեղանները շարուեցան քանի մը վայրկեանի մէջ որոնց տղաքը բոլորուած սկսան Թնդացնել սրահը. «Դարձեալ փայլեց», «Դաշնակցական խումբ», «Լուսին չկար» «Հերոս մռնչեց»: Այսպիսի խանդավառ հանդէս աննախընթաց էր Սարսէլի համար:

Առտուն ներկաները հեռացան ոգեւորուած, տանելով իրենց հետ փաստը Դաշնակցութեան կենսունակութեան:

Ղ. Ներկարարեան

ՌՕՄԱՆ. 8 Նոյ.— Կիրակի կէսօրէ յետոյ, ընկերվարականներուն ընդարձակ սրահին մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը: Խուռն բազմութիւն մը փութացած էր լսելու համար Դաշնակցութեան ալեկոծ պատմութիւնը: Սրահը նեղ կուգար բազմութեան եւ ունկնդիրները ոտքի վրայ մնացին, շատերն ալ մուտքի դրան առջեւ: Կարելի է ըսել որ Ռօմանի հայ գաղութը ամբողջութեամբ ներկայ էր: Բեմին երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները, իսկ ճակատէն կախուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան արիւնազանգ զինանշանը, շրջապատուած՝ յեղափոխականներու նկարներով:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով որմէ յետոյ նախագահ ընկ. Ս. Փօյաճեան ակնարկ մը ձգեց Դաշնակցութեան անցեալին վրայ, ներկայացնելով քանի մը դրուագներ: Յետոյ եղան արտասանութիւններ՝ երգեցին Ս. Փաշայեան, Ս. Գասպարեան, Եղեկիէլ, նաեւ փոքրիկն Ա. Ափարեան արտասանեց «Հայդուկ եմ ես»ը:

Յետոյ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսը ընկ. Ս. Վրացեան որ գիտել տուաւ թէ Դաշնակցութեան Օրը ամէն տարի ամէն տեղ կը տօնուի. բացի այն երկրէն որուն համար արիւն Թափեց: «Դաշնակցութիւնը առաքելութիւն մըն է որ ծնաւ հայ ժողովուրդի ծոցէն. հայ դատը պաշտպանելու համար: Անոր հոյակապ անցեալը արդէն յայտնի է ձեզի: Մենք այսօր ոչ թէ այդ փառաւոր անցեալին համար է որ կը տօնենք Դաշնակցութեան Օրը, այլ նոր նուաճումներ կատարելու համար: Հայաստանը այժմ վերակազմութեան կը կարօտի. բայց չունի այն ոյժը որպէսզի վերակազմուի:

Արտասահմանի հայութիւնն է որ գերագոյն ճիգերը պիտի Թափէ երկրին շինութեան համար երկրին ժողովուրդին խաղաղութեան համար: Առանց հայ ժողովուրդի, Հայաստան չի կրնար ըլլալ: Հայ ժողովուրդը չունի ուրիշ երթալիք տեղ: Ուրեմն պէտք է հայ ժողովուրդը Դաշնակցութեան գաղափարով տոգորուն քալէ անոր հետ, ձգտելով իրականացնել Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը»:

Ընկ. Ս. Վրացեանը ծափերու մէջ վերջացուց իր հայրենաշունչ եւ յուզիչ ճառը: Ընկ. նախագահը հանդէսը փակուած յայտարարեց «Մշակ բանուոր»ով եւ ներկաները ցրուեցան իրենց հետ տանելով Դաշնակցութեան շունչը:

*** Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ ընկերական ժողով մը, որուն ընթացքին ընկ. Վրացեան լայն տեղեկութիւններ տուաւ ազգային ու կուսակցական կեանքի մասին:

Խումբ մը երիտասարդներ խնդրած էին որ երեկոյեան դասախօսական ժողով մը տեղի ունենայ: Ժամը 8ին տեղի ունեցաւ համակրական հաւաքոյթ մը, որուն ընթացքին զանազան հարցումներու շուրջ լուսաբանութիւններ տուաւ ընկ. Վրացեան. հերքեց հակառակորդներու բոլոր խեղաթիւրումները եւ կոչ ուղղեց բոլորին որ ամէն գնով օգնեն Հայաստանին: Ժողովը ցրուեցաւ ուշ ատեն խանդավառ տպաւորութեամբ:

*** Խումբ մը երիտասարդներ դիմում կատարած էին որ հանդէսէն վերջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ մտնեն, իրենց երդումի արարողութիւնը կատարելով, յիշեալ երիտասարդները ընդունուած են իբր Դաշնակցութեան Թեկնածուներ եւ յաջորդ ժողովին պիտի կանչուին:

Խ. Զաթրեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐԹԻԿԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԹԻԿ, 10 Նոյ.— Տնտեսական համատարած տագնապին հետեւանքով, Մարթիկի գործարաններու կարգին Vérminck-ի հաստատութիւնն ալ Թեթեւապէս ազդուած էր անցեալ ապրիլէն ի վեր: Յաճախ կ'աշխատցնէր շաբաթական 4-5 օր: Թուականէս մօտ ամիս մը առաջ, իւղի բաժինի երկու ճիւղերէն մէկուն դռները փակելով դուրս Թափեց աւելի քան 150 բանուորներ, գրեթէ բոլորն ալ Ալճերիացիներ: Ասոնց մաս չկազմեցին մեր 10-12 հայրենակիցները, ինչ որ բարեբախտութիւն համարեցինք այն ատեն:

Դժբախտաբար երկար չտեւեց այս վիճակը: Նոյ. 6ին հաստատութիւնը գոցեց նաեւ միւս ճիւղը, ճամբելով մօտ 200 բանուորներ: Այս անգամ խտրութիւն չըրին նոյնիսկ Ֆրանսացիներու համար: Դուրս ձգեց նաեւ 7-8 տարի հոս աշխատող բանուորները: Չյայտնեցին թէ ե՞րբ պիտի վերաբացուի: Բօզներ կան թէ առնուազն 3 ամիս պիտի սպասեն, վերաբանալու համար գործարանը:

Այս հաստատութեան բաժնեթուղթերը որ անցեալ տարի 165 ֆրանքէն աւելի կ'արժէին, մինչեւ 38 ֆրանքի իջան քանի մը ամիս առաջ. իսկ հիմա 48-50 ֆրանքին միջեւ կը տատանին, ինչ որ բարելաւում մը ցոյց կուտայ, ատոր համար իսկ, շատեր զարմանալի կը գտնեն գործարանին փակումը:

Ինչպէս ըսինք, բանուորներու մեծ մասը Ալժէրիացիներ ըլլալով, անմիջապէս մեկնեցան իրենց երկիրը: Մնացեալ փոքրաթիւ Իտալացի, Սպանիացիներն ալ պիտի մեկնին անշուշտ, եթէ այս վիճակը շարունակուի: Ուրեմն կը մնանք միայն մենք Հայերս, բոլորս ալ ընտանիքի եւ զաւակներու տէր: Աւելորդ կը գտնենք նկարագրել մեր կացութիւնը:

«Յառաջ»ը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր խմբագրականներով շեշտելու բանուորներու փոխադարձ օգնութեան սնտուկներու անհրաժեշտութիւնը: Արդարեւ ուրիշ միջոց չկայ հայ բանուորներուս, պաշտպանուելու համար բազմաթիւ չարիքներու դէմ, որոնք կը սպառնան մեզի այս անհարազատ ափերուն վրայ: Հաւատա՞նք թէ, գէթ այս անգամ հրապարակ պիտի իջնեն ձեռներէց մարդիկ, մէկզի վանելով ճղճիմ հաշիւները...: Եւ վերջապէս առիթը օգտագործելու վճռականութիւնը պիտի ունենանք մենք հայ բանուորներս...:

Աւելի տխուր է գաղութիս կրթական վիճակը: Այս շրջանէն արդէն ամիս մը սահեցաւ, բայց 5էն 12 տարեկան օրն ի բուն կը Թափառին փողոցները: Պետական դպրոցներն ալ չեն ընդունիր, առարկելով թէ տեղ չկայ: Իսկ ծնողներու կողմէ որեւէ ջանք — գոնէ պարզ հայերէն մը սորվեցնելու համար — գոյութիւն չունի:

Խ. Արթինեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Պելճիքայի ընկերվարական կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց իր պաշտօնաթերթին Le Peuple-ի մէջ: Այս յայտարարութիւնը ծրագիր մըն է ընդդէմ տագնապին եւ անգործութեան:

— Այս պահուս կ'ըսէ, աշխարհի մէջ կան աւելի քան 20 միլիոն անգործներ:

«Մթերանոցներու եւ վաճառատուններու մէջ դիզուած կը մնան ածուխ, ցորեն, զգեստ, կօշիկ և ուրիշ անհրաժեշտ նիւթերու մթերքներ, կօշիկ որոնք գնորդ չեն գտներ, կամ մասամբ կը փճացուին, արժէքը բարձրացնելու համար մնացեալին, երբ անդին, ամբողջ բնակչութիւնը կը մնայ զրկուած անհրաժեշտէն, չունենալով գնելու կարողութիւն:

«Սպառման եւ արտադրութեան այս հրէշային անհաւասարակշռութիւնը, էութիւնն իսկ է վարչաձեւի մը, ուր ընկերային գործունէութիւնը ուրիշ կանոն եւ ղեկ չունի, եթէ ոչ առաւելագոյն շահերու որոնումը՝ ի նպաստ մասնաւորներու: Կը հասկցուի թէ ներկայ տագնապը դիպուածական եւ անցողակի տագնապ մը չէ, թէ դրամատիրական վարչաձեւին տագնապն իսկ է եւ թէ, դրամատիրական մենաշնորհէն ծագում առած չարիքներուն եւ թըշուառութեանց վերջ տալու համար, ուրիշ ելք չկայ՝ եթէ ոչ — դրամատիրական եւ ելմտական բռնատիրութեան վերացումը»·—

Իսկ ասոր համար ալ, ընկերվարութիւնը պէտքը կը շեշտը հանրայնացնելու դրամատուները, փոխանակութիւնը եւ արտադրութեան մեծ միջոցները՝ ճարտարարուեստը, թէ տնտեսութիւնը պէտք է վարել այն ուղղութեամբ որ ուղղակի գոհացում տայ պէտքերուն եւ ոչ թէ ծառայէ անհատական շահերուն:

Դրամատէրները, կը շարունակէ յայտարարութիւնը, ամբողջովին կլանուած կը մնան իրենց դասակարգային եսասիրութեան մտահոգութիւններով: Տագնապին դէմ ուրիշ ելք չեն տեսներ, եթէ ո՛չ իրենց վճարած տուրքերը նուազեցնել եւ ուրիշներու աշխատանքովը խնայել եւ մանաւանդ՝ կանոնաւոր կերպով իջեցնել օրավարձքերը, նուազեցնել գործազրկութեան նպաստները եւ խափանել ընկերային օրէնքները:

Յետոյ, Պելճիքայի ընկերվարութիւնը կը ներկայացնէ հետեւեալ միջոցները.

1) Գործաւորներուն ապահովել նուազագոյն օրավարձը:

2) Գործազուրկներու պաշտպանութիւնը ապահովել՝ աշխատանքը արդարօրէն բաշխելով ամբողջ գործաւորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջեւ:

3) Ջանալ որ շաբաթական 40 ժամուան աշխատանքը ընդհանրանայ:

4) Աշխատանքի հսկողութիւնը զօրացնել:

5) Հանրօգուտ մեծ եւ արտադրական շինութեանց ձեռնարկել:

6) Նահանգներուն եւ համայնքներուն իրաւունք տալ որ պէտք եղած նիւթական միջոցները կարենան հայթայթել, վճարելու համար անգործներու նպաստները:

7) Երկրագործներու համար հիմնել տագնապի սնտուկ մը, քանի որ անոնց արտադրութիւնը չի վարձատրեր անոնց աշխատանքը:

8) Հակակշռի եւ հսկողութեան տակ առնել դրամատուները, որպէս զի չկարենան աւելի եւս խառնակել սակարանային շուկան եւ այս կերպով մանր խնայողները սեփականազրկել:

Դրամատուներու այս հսկողութիւնը պարտադիր կը դառնայ նաեւ վարկերու բանաւոր բաշխում մը կատարելու համար, ճարտարարուեստի եւ առեւտուրին միջեւ:

Այս է իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, առաջարկները զորս Պելճիքայի ընկերվարականները կը ներկայացնեն, առաջքն առնելու համար տագնապին եւ անգործութեան:

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆ, 2 Նոյ.— Նկատելով որ գաղութս իր կազմութենէն ի վեր անկազմակերպ վիճակ մը կը ներկայացնէ, որուն հետեւանքով մատաղ սերունդի կրթական գործը ձգուած է բախտին եւ անտեսուած են գաղութին ազգայինշ աշերը, Լիոնի Գաւառ. Ժողովի երեք կուսակցութիւնները (Ռամկ. Ազատ. Ս. Դ. Հնչակ եւ Հ. Յ. Դ.) կը համաձայնին ընտրութեան գործը տանիլ համերաշխ ոգիով մի անգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար կամայականութեանց, որմէ տուժողը եղած է գաղութը:

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք Լիոնի գաղութին որ ընտրութեան օրը (15 Նոյեմբեր 931, Avenue Berthelot Հայոց եկեղեցին մէջ) իրենց քուէները կեդրոնացնեն հետեւեալ ցանկերուն վրայ, Թեկնածուները ծանօթ պարկեշտ, եւ ազգային անցեալ ունեցող անձեր ըլլալով վստահ ենք որ պիտի կարենան վարել գաղութիս գործերը սրտցաւօրէն:

Ընտրելիներու ցանկը՝

1.— Գայլիշեան Միհրան, 2.— Թաթարեան Հմբարձում, 3.— Թիւֆենկճեան Յարութիւն, 4.— Խրայեան Կիւրեղ, 5.— Կիւլպենկեան Աղեքսանդր, 6.— Քէպապճեան Սուրէն, 7.— Ճանիկեան Խաչատուր, 7.— Շահպազեան Յակոբ-Ղարիպ, 9.— Տոքթ. Սէֆէթճեան, 10.— Տէր Գէորգեան Յովհաննէս, 11.— Վարդանեան:

Միջկուսակցական ցանձնախումբ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏՈՔԹ. ԼՈՐԻՍ ՄԵԼԻՔՈՎ

Մեր տաղանդաւոր գրագէտ բարեկամը Պ. Միքայէլ Վարանդեան ողբացեալ Բժ. Տոքթ. Լորիս Մելիքովի մասին Յառաջի մէջ հրատարակութեան տուած գրութիւններով, ուզած էր ներկայացնել բժիշկին քաղաքական կեանքը։

Քաղաքական կեանքի մէջ, ո՛չ ոք կրնայ ինքզինքը անսխալական դաւանիլ մանաւանդ սա՛ վերջին տարիներուն ընթացքին։ Այսօր դեռ վստահ չենք նոյն իսկ թէ ի՞նչ կը պահէ մեզ ապագան։

Կարելի չէ ուրանալ թէ Լօրիս Մելիքով ազգասէր մըն է։ Մեռնելէն քանի մը ամիս առաջ, խնդրի մը առթիւ իրեն հետ երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցայ, Սէն Ժէրմէն Տէ Փրէի մօտիկ սրճարանի մը մէջ։

Իրաւ է թէ վերջերը մարդատեաց մը դարձած էր, այլ սակայն ինքզինքը գտայ բաւին էն լայն իմաստովը ազգասէր մէկը։ Եւ ինչպէս Պ. Միքայէլ Վարանդեան ալ կը խոստովանի,ա՛ն հոգիով ումարմինով, նիւթապէս եւ բարոյապէս ազգային դատին յաջողութեանը համար ջանք չէր խնայած։

Դժբախտաբար քաղաքական աշխարհի ալեբախտ պատահարները երբեմն կը սայթաքեցնեն մարդը։

Ըստ իս պէտք չէր յետ մահու այդ սայթաքումները նոր սերունդին ներկայացնել։

Պէտք չէր զինքը մեղադրելի ցոյց տալ քանի որ գիտե՛նք թէ «զմեռելոց կամ լաւ խօսեա կամ լռեա»։

Իրեն հետ ունեցած տեսակցութիւններէս, ես այնպէս հասկցած էի որ Տոքթ. Լօրիս Մելիքով իր հօրեղբօրը անունին եւ համբաւին շուքը աւելցնել կ'ուզէր, ինչ որ շատ բնական կը գտնէի, բայց իր ուժը չբաւեց։

Պ. Միք. Վարանդեան կրկնապէս շնորհակալութիւն արժանի է որ մոռացութեան մէջ չձգեց հայ բժիշկ մը որ Սերվիչէնի, Ստեփան Արսլանեան փաշայի, Ռուբինեանի, Բարունակ պէյի, Խօրասանճեանի եւ նմաններուն պէս ժամանակակից պատմութեան մէջ անուն մը ունեցաւ։

Տոքթ. Ալլահվերտի Որդի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԲՌՆԻ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Խաղաղութիւնը աստուածուհի մըն է որ դժուար կ'ընտելանայ: Կարելի չէ որ մարդ առտու մը, յանկարծ ըսէ.— Ա՛հ, ալ ձանձրացայ պատերազմէն: Գլխարկս տուր, դուրս պիտի ելլեմ եւ խաղաղութիւնը բերեմ:»

Խաղաղութիւնը սակայն մայթերուն վրայ չի քալեր: Հպարտ տիկին մըն է, ատոր ակնարկով, որ յարգանք կ'ազդէ ամէնէն համարձակին իսկ:

Իվան Միխայլոֆ չուշացաւ նշմարելու թէ այդ այդպէս է:

Թշնամի եղբայրները կը ներկայացնեն յանձինս Փարլիչէֆի, Փոփքրիսթոֆի, Քուլիչէֆի եւ Շանտանոֆի:

«Խաղաղութի՞ւն: Ուրիշներուն, պարոն Միխայլոֆ, բայց ո՛չ մեզի», պատասխանեցին:

Այս չորս անձերը իրենց կեանքը պիտի շահէին ատոր մէջ: Հաւասար ատեճանի վրայ, կուքոֆի քաւութեան նոխազը, իրենց մէջէն կրնար ընտրուիլ: Այս գինը սակայն, իրենց բաւական չերեւցաւ: Հո՛ս է որ կը հասնինք պուլկար ցեղի առաքինութիւններուն, ուժեղ առաքինութիւններ, որոնց գլխաւորն է քաջութիւնը: Պուլկարը անզգայ չէ կեանքի ցաւերուն հանդէպ: Այսուհանդերձ, կը նախընտրէ պատուոյ դոհացումը:

Այնպէս որ երբ Բ. խումբին չորս պետերը ընդունեցին Միխայլոֆի աղաւնիները, որեւէ հատիկ չտուին անոնց ուտելու, այնպէս որ անօթութենէ ոտկեցան:

Իսքեր փողոցին մէջ, «Զլաթիցա» սրճարանը իրար անցեր էին, ի՞նչ պիտի ըլլային պարտուած բանակին քոմիթէճիները: Այս կիսաթօշակները որեւէ խնայողութիւն չունէին: Վիճաբանութեան շեշտը կը բարձրանար օրէ օր: Այլեւս չէին համարձակեր այդ տեղն երթալ խմելու համար ազգային ըմպելիէն փոքրիկ գաւաթ մ'իսկ:

— Շատ լաւ, ըսաւ Միխայլոֆ: Զե՞ք ուզեր իմ այս հաշտութիւս: Ուզէք չուզէք պիտի կուլ տաք:

Հարցը կը կայանար Փարլիչէֆի Փոփխրիսթոֆի ստորագրութիւնները խլելուն մէջ: Չենք ըսեր թէ այս երկու պարոնները դիւրաւ կարելի էր բռնել: Անոնց հանդիպելու յոյսն իսկ խաղ մը կը դառնար: «Այսքան արագ ո՞ւր կ'երթաս», կը հարցնէին մէկու մը, որ կը կարծուէր թէ ուժ կուտար քայլերուն: Կը պատասխանէր— զանոնք կը փնտռեմ:

Որքան որ կ'ուզէին, Թող զարնէին անոնց դռներուն: Դռները չէին բացուեր: Եթէ մեր հերոսները — խօսքս պետերուն մասին է — օրէնքէ դուրս մարդեր յայտարարուած ըլլային, առանց զարմանքի, զանոնք պիտի նկատէինք իբր օրուան դէպքերու ստահակներ: Բայց անոնք, ուսուցիչ են, գրագէտ, փաստաբան, բժիշկ: Դուրս կ'ելլեն տարձանակներով շրջապատուած: Ետ կը դառնան, երբ լսեն ամենափոքր աղմուկ մը, կը պահուըտէին գողերու պէս:

Արդ, այդ կիրակի առտուն, Տիկին Փարլիչէֆ եկեղեցի գնաց իր զաւկին հետ: Անոր հետեւորդները երկիւղածութեամբ մտիկ ըրին պատարագը, անոր քովը կեցած: Երբ պարագան ծանր է ամուսիններուն համար, անոնց կիներն ալ հետեւորդները կ'ունենան: Երբ արարողութիւնները վերջացան, հետեւորդները տիկին Փարլիչէֆի յայտնեցին թէ անխոհեմութիւն պիտի ըլլար ոտքով վերադառնալ: Պէտք եղած նախազգուշական միջոցները ձեռք առնուած էին: Ինքնաշարժ մը կը սպասէր անոնց: Տիկին Փարլիչէֆ, զաւակը եւ հետեւորդները տեղաւորուեցան մէջը: Կառքը ճամբայ ելաւ եւ կանգ առաւ միայն 60 քիլոմեդր անդին, Կորնա Ճումայա, պուլկարական Մակեդոնիոյ մէջ:

Հետեւորդները, հասկցաք արդէն թէ, կաշառուեր էին Իվան Միխայլոֆի կողմէ:

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՋԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ իր շրջանի Եռագոյն, Փոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբերը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 80 Rue Charles Chefson, Պուա Քոլոնպ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն եւայլն։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ

հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ակումբին մէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Հ. Յ. Դ. ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այս Կիրակի ժամը 3ին Place Comèteի ծխավաճառին վերնայարկը Փորթ-Բիւշէէն 40 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Rue d'Alma

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պատուիրակութեան շէնքին մէջ, 71 Ave. Kléber, կ'ունենայ զրոյց հետեւեալ նիւթի շուրջ։

Հայ կնոջ աշխատանքը արդիւնագործութեան մէջ դրական թէ բացասական ազդեցութիւն ունի անոր նկարագրին վրայ։

Զրոյցը կը ղեկավարէ Պ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու ընկերուհիները։

Կը հրաւիրուին նաեւ Կ. Խաչի համակիրները։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 32 Ave. Cobelins։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՇԱՎԻԼԻ Աղղութեան խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 4.30ին կառ. Մօնփարնասի մօտի սրճարանը, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ՏԷՍԻՆԻ Պատանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին, Քաֆէ տը Լաֆէի մէջ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ Սանուց միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ։

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Նիսի մասնաճիւղին Դ. ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին Տիկ. Հերմինէ Ժամկոչեանի բնակարանը, Bld. de la Madeleine, Cité Arménienne։ Պիտի խօսի Տիկ. Ա. Աբոյեան։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ իրենց անդամատետրով։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւ. Շրջանի Յառաջդիմասիրաց միութեան մանկապարտէզի հանդէսը այս կիրակի ժամը 2.30էն 7, Villa d'Orléans No. 3, Alésia. Կը նախագահէ Պ. Հ. Ապտալեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Ծախքերու մասնակցութեան համար 2 Փր. 50։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մակեդոն Ստեփանեան կը ծանուցանէ իր սիրելի մօր ՍՕՆԱ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Հոկտ. 5ին Նիւ Եորքի մէջ։ Այս Կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, հոգեհանգիստ-պատարագ տեղի պիտի ունենայ իր մօր մահուան քառասունքին առթիւ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսամուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օբէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Té'. Defénse 0—39։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՔԼԻՇԻ, Տիկ. Խ.— Ձեր ուզած հասցէն՝ Journal «Nor Arax» Tzar Boris 118, Sofia, Bulgarie.

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25

ՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ) Métro Bonne Nouvelle

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն յաւագոյնը։ Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները։ Պզտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։

ՃԱՇԱԿ *ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ* *ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ*

ԹՐԱԳՕՇ «Սօս»ի դերին մէջ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ դերասան ԹՐԱԳՕՇԻ

Կը ներկայացուի Պռօշեանի

ՍՕՍ եւ ՎԱՐԴԻԹԵՐ

երաժշտական տռամ

Մասնակցութեամբ օրիորդներու երգեցիկ խումբի եւ տեղական լաւագոյն ուժերու։

ՄՈՒՏՔ 4 ՖՐԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ԲԱՑՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle Chapeի մէջ, 84 Րիւ Շաբ։ Հովանաւորութեամբ ԳՐ. ԵՊՐՈՒԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆի եւ նախագահութեամբ Պ. ՅԱԿՈԲ ՍԷԼԵԱՆի։ Ջաւեշտ, երգ, մարզական խաղեր, մեներգ, կենդանի պատկեր, խմբերգ, եւայլն։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Եկեղեցասիրաց Ընկերակցութեան կողմէ ի նպաստ Շավիլի մանկապարտէզի շինութեան

6 Դեկտ. Կիրակի Washington Palaceի մէջ

կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Դպրոցական գիրքեր Այբբենարան 1, քերական 2, նուաբեր այբենարան 6, Լուսաբեր Ա. Բ. Գ. Դ. 8, 10, 12, 14, Թանգարան Հ. եւ Զ. Աստուր, տարրական Ա. Բ. 6, 8, Միջին Գ. 10, Դ. եւ Ե. տարի 12, Թուաբանութիւն Աստուածի տարրական 8, միջին 15, բարձրագոյն 25, Ջրուցատրութիւն 2.50, 5, 8, 10, Հայերէն նամականի 15, բառարաններ ֆրան. հայ. 10, 30, 75, հայ. ֆրան. 15, 60, 100, երգարաններ 40, 30, 15, 10 ֆրանք։

Թատերական գիրքեր Տիկինը կը նեղէ 3, Դեղին ձեռնոցը 4, Խէչօին Թուղը 2.50, Եօթանասունինոց փեսացուն 2.50, Մարդս կատարեալ չէ 4, Շատախօս սափրիչը 3, գաւաթ մը թէյ 3, Գառնուկը 3 ֆրանք։

Պահանջեցէք ամէն տեսակ գիրքեր եւ պիտի գտնէք ամէնէն աժան եւ ԱՆՄՐՑԵԼԻ գիները։

Դիմել՝ Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՎՌՕՇԻ 1932Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԻՐ ՍՐԱՄԻՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ !

ԻՐ ԹԵԹԵՒ ՖԱՆԹԷԶԻՆԵՐԸ !

ԻՐ 95 ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐԸ !

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ՝ ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ 2 ՏՕԼԱՐ՝ ԱՄԵՐԻԿԱ

ԿԱՆԽԻԿ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Օէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

FABRIQUE DE TRICOTS

S. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98

Métro Buttes-Chaumont

20 Rue Mélingue, PARIS (19)

Le meilleur marché de tout Paris

ENTREPRENEUR կը ստանձնեմ տուներու շինութիւն, յատակագիծներու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes. Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Ցերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

15 ՖՐ. ՓԼԱՔՆԵՐ 15 ՖՐ.

Tango, Fox-trot, Boston Valse, Passo dobles, chants

POLYDOR MARQUE DÉPOSÉE

L. ՆՇԱՆԵԱՆ

56 Rue Piat. Paris (20)

SEVA PARIS

ԱՄԷՆ ԱՄԻՍ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՓԼԱՔՆԵՐՈՒ

Grand choix de phonos de toute marque։ Ֆօնօները կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով։ Կանխիկ եւ ապառիկ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. ու վարխի։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

EMPIRE մեքենա-Հօլ՝ 37 Av. Wag[…]

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H STEPHA[…]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

23.— ՍԸՎԱԶԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Այս տեղեկութիւնները Հայերն էին, որ կը հաղորդէին։ Կառավարութիւնը ստիպողական հեռագիրներով քննութիւն ու տեղեկութիւն պահանջեց եւ հաստատուեցաւ որ, արդարեւ, Քիւրտերը այդպիսի յարձակումներ գործեր են, բայց յարձակման զոհերը միայն Հայերը չէին, այլ նաեւ քանի մը Թուրքեր։ Եւ շնորհիւ Սըվազէն փութով ղրկուած զինուորական ուժերու միջամտութեան, Քիւրտերն ու աշիրէթները պատժուած էին։

Այդ շրջանին, Հալէպի նահանգին կցուած, այսուհանդերձ Սըվազի սահմանակից Աքչէտաղի Քիւրտերը կը յարձակին Տարէնտէի վրայ եւ թալանի կուտան Հայերուն հարստութիւնը, շատերը սպաննելով եւ բազմաթիւ տուներ կրակի մատնելով։

Այս դէպքերուն վրայ, յուզման մատնուեցան ոչ թէ հայ հանրային կարծիքը, այլ Հնչակեան եւ Դրօշակեան կուսակցութեանց շրջանակները։ Արդէն իրենց միակ նպատակն էր գրգռել, քանդել Թուրքին օջախը եւ ազատ ու անկախ Հայաստան մը ստեղծել, սեփականութեան իրաւունքները ջնջել, պսակը արգիլել, կինը հանրութեան սեփականութիւն դարձնել եւայլն։ Հետեւաբար, երբ Քիւրտերը յարձակում գործեցին Հայերուն վրայ, անոնք փոխանակ սպասելու որ կառավարութիւնը անհրաժեշտ պատիժը տայ, փոխանակ պահանջելու որ կառավարութիւնը փութով պատասխանատուութեան կանչէ զանոնք, յայտարարեցին թէ Թուրքերն են, որ թալանի տուած են Հայոց հարստութիւնը, սպաննած են Հայերը, հրդեհած են Հայոց տուները։ Եւ կատղած շուներու պէս, անօթի գայլերու պէս, այս կոմիտէճիները յարձակեցան Թուրքերուն վրայ։

Երբ լուր առի, որ Աքչէտաղի Քիւրտերը յարձակում կատարած են նաեւ Կիւրին քաղաքին վրայ եւ կարգ մը ոճիրներ գործած են, պահանջեցի որ Սըվազի կուսակալին հրաման տրուի ղրկելու անհրաժեշտ բոլոր միջոցներուն, առանձին պաշտօններու կոչուած պահակազօրքի խումբերը ղրկելու աշիրէթներուն դէմ, պատժելու համար զանոնք։ Եւ շեշտել տալէ յետոյ կարեւորութիւնը այս հրամանին, ղրկեցի Պոլսոյ սպարապետութեան, պահանջելով որ զինուորական օգնութիւն հասցնէ նաեւ Սըվազի կուսակալութեան։

Սըվազի կուսակալը շարժեցաւ համաձայն տրուած հրահանգներուն։ Հաւաքուած պահեստի զինուորները (րէտիֆ) եւ ոստիկան զօրքը (ժանտարմա) ղրկուեցան թալանիչներուն եւ յարձակողներուն վրայ։ Սակայն Հայերը խռովութիւն հանեցին Սըվազի մէջ։ Երբ կառավարութիւնը ամբողջ ուժերը հաւաքած՝ կը ղրկէր կատարելու իր պարտականութիւնը հանդէպ յարձակող տարրերուն, յանկարծ Հայերը, Սըվազի շուկային մէջ կը յարձակին Թուրքերուն վրայ եւ բազմաթիւ անմեղներ կը նահատակեն։ Այս դէպքը չափազանց յուզեց Թուրքերուն հանրային կարծիքը։ Բնականաբար Թուրքերը պիտի դիմէին փոխադարձութեան։ Կռիւը տեւեց մէկ ժամ, բաւական կորուստ պատճառելով երկու կողմերուն։

Կառավարութիւնը կռիւին վայրը ղրկեց ոչ միայն պահականոցներու ուժերը, այլեւ բանտերու պահակազօրքը։ Կռիւի ընթացքին, Կարսէն եկած գաղթականներն ու բուն գատարկապորտները (պալտըրըճըպաքըլար) խումբ կազմած յարձակեցան Հայոց խանութներուն վրայ՝ կողոպտելու համար ապրանքները։ Կառավարութեան պաշտօնեաները, թէ կրցան արգիլել անհաւոր կոտորածը, եւ թէ գրաւեցին կողոպուտը՝ վերադարձնելու համար […] տէրերուն։ Միւս կողմէ յաջողեցան պատժել Քիւրտերն ու աշիրէթ[…]. Այնպէս որ Հայոց համար ուրիշ բան չէր մնար, բայց միայն զբաղիլ [...] օրուան գործերով։

Սակայն ընդհակառակն խումբ մը կոմիտէճիներ, այդ դէպքէն ո[…] վերջ, հօճայի պէս ծպտուելով, Իսլամներու շուկային մէջ կանգնա[…] պոռային.

— Հայերը յարձակում կը գործեն, մեզ բնաջնջել կ'ըսեն, արթ[…] է՛յ միւսլիմաններ։

Եւ այսպիսի գրգռիչ խաղերով կ'աշխատէին յուզել Թուրք հա[…] յին կարծիքը։ Արդէն շատոնց սպառած էր Թուրքերուն համբերութ[…] Այնպէսոր կատղեցաւ եւ երկրորդ անգամ ըլլալով երկու հակառակորդ[…] բերը ընդհարեցան իրարու։ Խումբ մը հայ ֆէտայիներ կը յառաջա[…] դէպի կառավարական շէնքը եւ զօրանոցը, յարձակում գործելու […]

Ցարդորներ եղան, մտիկ չըրին։ Սակայն, ինչպէս ալիքները […] ժայռերուն կը զարնուին ու կը փշրուին, այնպէս ալ հայ ֆէտայ[…] տարտղնեցան, կիսովին բնաջնջուած։ Եւ այսպէս Հայերը, յարձակելով […] ռավարական շէնքին ու զօրանոցին վրայ, կոկորդ կոկորդի կռուելով […] Թուրք[…] կային մէջ, ձգեցին 438 այր, 6 կին սպաննեալ, 12 վիրաւոր։ […] տուած էին միայն 5 հոգի սպաննեալ եւ 12 հոգի վիրաւոր։

Երբ Սըվազ այսպէս կը վերջացնէր կռիւը, Շապին Գարահիսար[…] մէջ […] գին կը լողար արեան եւ բոցերու մէջ։ Շապին Գարահիսարի պատմ[…] հրձիգութիւն ըրին Թրքական թաղերուն մէջ։ Եւ փչող հովին […] Թուրք այրեցան 34 տուն, 16 խանութ, 1 դպրոց եւ 1 փուռ։ […] մէկ կողմէ […] վուրը, կառավարական պաշտօնեաները, պահակազօրքը […] գնդակի […] կը ցցէին իրենց արեան ծարաւ կոմիտէճիներուն […] պաշտպանելով իրենց կեանքն ու օջախը, միւս կողմէ կ'աշխատէին […] հրդեհը։ Հայ յեղափոխականներն ալ մասնաւորաբար կը յարձակէին […] վրայ, որոնք կը փորձէին մարել հրդեհը։

(Շար[…]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ		250 ֆրանք	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
14
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

14 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1725

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎՐԱՑԻ ԱՀԱԲԵԿԻՉԻՆ ԴԱՏԸ

ԻՆՉՈՒ ՍՊԱՆՆԵՑ ՌԱՄԻՇՎԻԼԻՆ

(Ա. դատավարութիւն)

Գրեր էինք թէ Ջանուքվացէի դատավարութիւնը կը սկսի հինգշաբթի։

Անցեալ տարի դեկտեմբեր 7ին, Փարիզ, կոլլէն պողոտային անկիւնը վրացի մը Ջանուքվացէ, կը սպաննէր Ռամիշվիլին եւ կը վիրաւորէր անոր քարտուղարը Մենկարիշվիլին։ Սպանիչը նախապէս եղած է սպայ ռուսական բանակին մէջ, կռուած վրացական յեղափոխական խումբերուն հետ. կուսակցական։ Սպանեալը նախկին նախարար, եւ Վրաց սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահ։ Պարզ էր որ դատը պիտի ստանար քաղաքական բնոյթ, եւ այդպէս ալ եղաւ, մանաւանդ որ համբաւաւոր փաստաբաններ մտած են գործի մէջ։ Սպանեալին ազգականներուն կողմէ փաստաբան Մօրօ-Ժիաֆէրի որ կը պնդէ թէ ոճիրը կատարուած է բոլշեւիկներու դրդումով։ Սպանիչին կողմէ Անրի Թորէս որ ընդհակառակն, կանգնած է այն տեսակէտին վրայ թէ՝ ոճիրը գործուած է բոլշեւիկներու դէմ ըմբոստացման զգացումով։

Դատարանին մէջ, Ջանուքվացէ կը պահէ իր պաղարիւնը եւ իր աթոռին վրայ կը նայի հպարտութեամբ։ Չէ ուզած որեւէ վնաս հասցնել Ռամիշվիլիի քարտուղարին։ Բայց երբ այս վերջինը նետուած է իր վրայ, իր պետը պաշտպանելու համար, այն ատեն է որ կրակած է նաեւ անոր վրայ։

Իսկ, ընդհակառակն, ուզելով սպաննած է Ռամիշվիլին, նախապէս երկար բարակ մտածելէ յետոյ այդ մասին։

Ջանուքվացէ.— Սպանութենէն անմիջապէս յետոյ, երբ ձերբակալուեցայ, ըրի արդէն այդ յայտարարութիւնը եւ խօսքէս բան ետ չեմ առներ։

Նախագահը.— Ըսած էք նաեւ թէ Ռամիշվիլին սպաննած էք քաղաքական պատճառով եւ անձնական վրէժխնդրութեամբ։ Կը պնդէ՞ք ձեր այս յայտարարութեան վրայ։

Այո՛, Ջանուքվացէ չուրանար։

Նախագահը, անհրաժեշտ կարգ մը լուսաբանութիւններ տալու համար երդուեալ դատաւորներուն, պատմութեան դասախօսութիւն մը կ'ընէ Վրաստանի մասին, զոր Ռուսիա կցեր էր իրեն, բոլշեւիկները զայն առին իրենց խնամատարութեան տակ, որուն դէմ Վրացիները չեն դադրած բողոքել եւ կը վերջացնէ սպանիչին կենսագրութեամբ։ Երկրագործի զաւակ է. 36 տարու։ 1914ին, զինուորագրուեցաւ ռուսական բանակին մէջ եւ հասցեցաւ տեղակալ սպայի աստիճան։ Պրէսթ-Լիթովսկի դաշնագրէն յետոյ, մինչեւ 1924, կռուեցաւ անոնց հետ, որոնք կը պաշտպանէին հանրապետական անկախ Վրաստանը,ընդդէմ բոլշեւիկեան տիրապետութեան։

— Ո՛չ, ո՛ք, կ'աւելցնէ Ջանուքվացէ, այնքան կատաղօրէն չկռուեցաւ բոլշեւիկներուն դէմ, որքան ես։

Սակայն 1924ին, յուսահատելով իր երկրին ճակատագրէն, կուգայ Ֆրանսա, ուր կը մտնէ առանց արտօնութիւն ունենալու։

Իր ապրուստը ճարելու համար, լծուեցաւ գործարանական ծանր աշխատանքի։ Բայց առանց մոռնալու իր հայրենիքը։ Այդ թուականին, իր տեսակէտն այն էր թէ վրացական քաղաքականութիւնը պէտք է կիրարկուի Վրաստանի մէջ եւ ո՛չ ուրիշ տեղ։ Քաղաքական հարցերու շուրջ բուռն վիճաբանութիւններ կ'ունենար։մինչեւ որ հեռացուեցաւ վրացական այն շրջանակէն ուր կը յաճախէր։Փարիզէն կը վերադառնայ Օտէնքուռ, աշխատելու գործարանին մէջ. բայց, չընդունուիր։Անկից մէկ քանի ամիս վերջն է որ կը յղանայ իր չարաշուք ծրագիրը։

ՆԱԽԱԳԱՀԸ.— Զայն սպաննելու գաղափարը ունեցաք 1930 մայիսին։

ՋԱՆՈՒՔՎԱՑԷ.— Այո՛, բայց դեկտեմբերէն առաջ, առիթ չունեցայ գործադրելու։

Ի՞նչ կ'ուզէր ուրեմն Ռամիշվիլիէն, նախկին նախարար, պետը ընկերվարական կուսակցութեան, զոր իր հակառակորդներն իսկ, կը ներկայացնեն իբր թունդ հայրենասէր։ Սպանիչը կը մեղադրէր զայն պարզապէս թէ իր քաղաքական գործունէութիւնով՝ հայրենիքը կ'առաջնորդէ դէպի անդունդ եւ ուրիշ հոգ չունի, եթէ ոչ իր անձնական շահերը հետապնդել։

Ջանուքվացէ.— Ճշմարիտ հայրենասէրները իրենք զիրենք կը վտանգեն հայրենական հողի վրայ։ Արդէն Ռամիշվիլին ընկերվարական ըլլալով, անշուշտ, միջազգայնական զգացումներ ունէր։ Անոնք որ կ'ուզեն իրենց երկիրը փրկել դուրսէն, արտասահմանէն, կը նմանին Լաֆոնթէնի առակին աքլորին, որ իր տէրը սպաննեց, ձանձ մը մեռցնել ուզելով։

Ջանուքվացէ կը կարծէ նաեւ թէ, Ռամիշվիլի գիտնալով թէ ինքը ինչ զգացումներ կը տածէ իրեն հանդէպ, վրէժ լուծելու համար, 1929ին զինքը վտարել տուած էր Օտէնքուռի գործարանէն։ Անկից զատ, հակառակ իր տուած խոստումներուն, Ռամիշվիլի չէր դիւրացուցած իր վերադարձը դէպի Վրաստան՝ անշուշտ գաղտնի ճամբաներով։ Ու կ'եզրակացնէ.

— Վրաստանի ամենէն մեծ թշնամին սպաննեցի։

Նախագահը.— Կը ցաւի՞ք ձեր արարքին համար։

Ջանուքվացէ.— Կը ցաւիմ որ ֆրանսական օրէնքին դէմ եմ գործած։

Ջանուքվացէ պատասխանելով նախագահին հարցման, յայտնեց նաեւ թէ իր նպատակին մասին, որեւէ մէկուն բան չէ յայտնած, եւ թէ գործած է իր ազատ կամքով, առանց որեւէ մէկուն թելադրութեան։

Ահաբեկիչին հարցաքննութիւնը վերջացած ըլլալով, դատարանը ձեռնարկեց վկաներու ունկնդրութեան,

Լսուեցաւ «Ժուրնալ տը Ժընեւ»ի տնօրէնը Պ. Ժան Մարթէն, որ մեծ գովեստով խօսեցաւ սպանեալին մասին։

ՌԱՄԻՇՎԻԼԻԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԷԺԸ

Պրոմեթէ, Կովկասեան Կոմիտէին օրկանը, Թիֆլիսէն կ'իմանայ թէ սպաննուած է Վրացի Ջանուքվացէի եղբայրը, իբրեւ վրէժ Ռամիշվիլիի սպանութեան։ Միեւնոյն ատեն կրակի տրուած է Վրացի ահաբեկիչին տունը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲԱՑՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

ԴԱԼԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՇԱՀԻ

Հարցապնդում գործազրկութեան մասին

Նախորդ օր բացուեցաւ ֆրանսական խորհրդարանի վերջին նստաշրջանը, չորս ամսուան արձակուրդէ մը վերջ։ Ինչպէս կը յիշուի, ներկայ խորհրդարանը ընտրուած ըլլալով 1928ին, վերջին նստաշրջանն է որ կը բոլորէ։

Առաւօտուն, հանրապետութեան նախագահին ներկայութեամբ նախարարները նիստ էին գումարեր, վերջին ակնարկ մը նետելու համար այն հարցերուն վրայ, որոնք պիտի ենթարկուին խորհրդարանի վիճաբանութեան։ Իսկ ընդդիմադիրները—արմատական—ընկերվարականները եւ ընկերվարականները, խորհրդակցութիւն էին կատարեր խորհրդարանական կացութեան մասին։

Արձակուրդի պահուն երեսփոխանները ներկայացուցեր էին 74 հարցապնդման առաջարկներ, որոնք գլխաւոր երեք հարցերու շուրջ կը դառնան,— արտաքին քաղաքականութեան, անգործութեան եւ երկաթուղային երթեւեկի գիներու հաւանական բարձրացում։

Այս վերջին կէտը, առաջին իսկ նիստին պատճառ դարձաւ որ վարչապետը վստահութեան խնդիր յարուցանէ։

Խորհրդարանը չի կրնար գինի յաւելումներ կատարել։ Այդ իրաւունքը տրուած է Հանրօգուտ շինութեանց նախարարին, որ կ'որոշէ յաւելումները, հրամանագիր մը կը հրատարակէ եւ օրինագիծ մը կը ներկայացնէ խորհրդարանին զայն վաւերացնել տալու համար։

Այս առթիւ հարցապնդում ներկայացուցեր էին երկու երեսփոխաններ, արմատական մը Տալատիէ եւ ընկերվարական մը Ժիւլ Մոք։ Վարչապետին տուած բացատրութիւնները այս առթիւ, անբաւարար նկատուած ըլլալով, երկու երեսփոխանները առաջարկեցին անմիջապէս հարցը դնել վիճաբանութեան։ Պ. Լավալ, առաջարկեց վիճաբանութիւնը յետաձգել եւ վստահութեան խնդիր հանեց։ Քուէարկութիւնը տուաւ հետեւեալ արդիւնքը 311 ի նպաստ կառավարութեան, 272 դէմ։

Կառավարութիւնը իրաւունք ստացաւ վարչական եղանակով աւելցնելու երկաթուղային փոխադրութեան գինները։

Գալով արտաքին քաղաքականութեան, որ գլխաւորաբար պիտի դառնայ Փարիզի, Լոնտոնի, Պերլինի եւ Ուաշինկթընի տեսակցութեանց շուրջ, վիճաբանութիւնը պիտի բացուի երեքշաբթի օր։

Ընկերվարականներու պահանջին վրայ, Երեսփ. Ժողովը երէկ իսկ սկսաւ վիճաբանիլ գործազրկութեան մասին։

Վարչապետ Պ. Լավալ պատասխանելով եղած հարցումներուն, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը անմիջական միջոցներ ձեռք առած էարդէն։ Այսպէս, խորհրդարանի արձակուրդի շրջանին, 47 միլիոն ֆրանքի վարկ մը խնդրուած է պետական խորհուրդէն։ Յետոյ շուտով պիտի հրատարակուի հրամանագիր մը, անգործներու օգնութեան համար։

Պետութիւնը ինք պիտի ստանձնէ նոր նպաստին հարիւրին 50ը։ Վերջապէս, վարկ պիտի բացուի համայնքներուն, որպէսզի կարենան գործ ճարել գործազուրկներուն։ Սեղանի վրայ է նաեւ հանրօգուտ շինութեանց օրինագիծը։ (Լ. Պլում, հարցապնդողը, կը կարծէ թէ այդ շինութիւնները հազիւ 100,000ի գործ պիտի հայթայթեն)։

⁂Նախորդ օր, Ֆրանսայի վարչապետը, խորհրդարանի արտաքին եւ ելմտական յանձնախումբերու խառն նիստին մէջ զեկոյց տուաւ Փարիզի, Լոնտոնի, Պերլինի եւ Ուաշինկթընի տեսակցութեանց մասին։

Ցոյցեր ի նպաստ Կիպրոսի

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ «Կիպրոսեան Ազգային Աստուածաշունչ»ին յանձնումը ծովակալ Քունտուրիոթիսի, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր կերպով Պարնաս Ակումբին սրահին մէջ։

Նախապէս որոշուած ցոյցերը տեղի ունեցան համաձայն գծուած ծրագրին։

Կռիւներ տեղի ունեցան ուսանողներուն եւ ոստիկանութեան միջեւ եւ հարիւրի չափ անձեր խոշտանգուեցան։ Զօրս ոստիկաններ վիրաւորուեցան քարերով։

Պարնաս Ակումբին մէջ, «Կիպրոսեան Ազգային Աստուածաշունչ»ին յանձնումին առթիւ, Քոնտուրիոթիս ըսաւ.

— Պայքարներու եւ կյատսմբրներու ազնիւ հայրենակիցները ի վերջոյ պիտի ընդունին թէ իրենց շահը կը պահանջէ կիպրոսը տալ Յունաստանի։ Առժամապէս կ'առնեմ այս Աստուածաշունչը եւ կը յուսամ թէ պիտի տեսնեմ այն օրը, ուր պիտի կարենամ զայն յանձնել Ազգային Թանգարանին, իբր յիշատակ կիպրոսի ազատագրման»։

Ծովակալը այնքան յուզուած էր այդ պահուն որ չկրցաւ աւելին ըսել։

Ներկաները, զանազան Միութեանց ներկայացուցիչներ, քուէարկեցին բանաձեւ մը որ կը վերջանայ հետեւեալ բառերով.

— կը բողոքենք որ կիպրոսը հեռու կը պահուի մայր-հայրենիքէն եւ արդարութիւն կը խնդրենք Աստուծմէ եւ մարդոցմէ։

Կերենսկի միշտ յուսատես

Ռուսաստանի առժամեայ կառավարութեան վարիչը Լոնտոն կը գտնուի այս միջոցին։ Անցեալ օր սեղան տրուեցաւ ի պատիւ իրեն։ Պ. Կերենսկի խօսք առնելով, ըսաւ թէ աշխարհի հրապարակները կրնան ընդարձակուիլ եւ վերակենդանանալ միայն այն ատեն, երբ Ռուսաստանի 160,000,000 սպառողները գտնեն իրենց ազատութիւնը եւ գնելու կարողութիւնը։ Հնգամեայ ծրագրով նոր գործարաններ կը հաստատուին, բայց տնտեսական նոր դրութիւն մը չի ստեղծուիր։ Բոլշեւիկները սնանկ դուրս եկան իբրեւ կազմակերպիչներ եւ Ռուսաստանը խրեցին թշուառութեան անյատակ անդունդի մը մէջ։ Ռուսիոյ մէջ ո՛եւէ մէկը կրնայ սպաննուիլ Ստալինի գործակալներուն կողմէ, առանց ո՛րեւէ քննութեան։ Ներկայ դիկտատուրան նախընթաց չունի նոյնիսկ միջին դարերուն մէջ։ Բարգաւաճումը անկարելի է, քանի անհատական խնայողութեամբ դրամագլուխի բնականոն կուտակումը կը պատժուի յաճախ մահով, ամէն պարագայի մէջ աքսորով։ Ստալինի հնգամեայ ծրագիրը ոչնչացուց Ռուսիոյ ներքին հրապարակը, որ մասամբ վերակենդանացած էր Լէնինի տնտեսական նոր քաղաքականութեամբ, 1921-27ին։

Պ. Կերենսկի համաձայն է որ տնտեսական գործակցութիւն հաստատուի Ռուսիոյ հետ, բայց բոլորովին դէմ է օտար վարկեր տրամադրելու՝ հնգամեայ ծրագրին իրագործման համար։ Այդպիսի վարկերով, Ստալին պիտի կրնայ շարունակել իր դիկտատուրան եւ անոնք որ այդ վարկերը կուտան, կը նմանին այն յիմարներուն որոնք օգնեցին Ներոնի՝ Հռոմը վառելու։ Անոնք յիմարաբար պիտի երկարաձգեն Ռուսիոյ հոգեվարքը։ Բանախօսը եզրակացուց թէ մօտ է վախճանը ոչ թէ խորհրդային կառավարութեան, այլ Ստալինի տնտեսական գերեվարութեան։

Յունաստանի տնտեսական կացութիւնը

Յոյն կառավարութիւնը որոշեց տնտեսական ներկայ տագնապի ընթացքին, դադրեցնել հանրօգուտ կարգ մը շինութիւններ,ճամբաներ,ոռոգման աշխատանքներ,ամբարտակներ եւլն.։ Այս աշխատանքներուն ծախքերը պէտք է հոգայ ելմտական նախարարութիւնը, որովհետեւ ելմտական այն հրապարակները ուր Յունաստան սովորութիւն ունի դիմելու, ներկայիս թոյլ չեն տար նոր փոխառութեան. իսկ ելմտական նախարարութիւնը, ներկայ պայմաններով կարելի չի գտներ շարունակել այդ աշխատանքները։

Համաձայնութիւն մը Հիճազի եւ Ֆրանսայի միջեւ

«Ռէօյթէր» գործակալութիւնը Հիճազի Լոնտոնի ներկայացուցիչէն իմացած է թէ Ֆրանսայի եւ Հիճազի միջեւ կնքուած է բարեկամութեան դաշինք մը, ինչպէս նաեւ Հիճազի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի յարաբերութիւնները ճշդող համաձայնութիւն մը։

Պալքանեան Խորհրդաժողովին վերջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ նախարարաց խորհուրդը որոշած է հրաւիրել Խորհրդարանական յանձնաժողովը՝ որ դրամի պատրաստելու ծրագիր մը Պոլսոյ մէջ գումարուած Պալքանեան Բ. Խորհրդաժողովին որոշումներուն մասին, հոն ընդունուած բանաձեւերը արդէն իսկ ընդունուած ըլլալով Վենիզելոսի կառավարութեան կողմէ։

Փափանասթասիու այցելեց Աթէնքի Թրքական դեսպան Էնիս պէյի, որուն շնորհակալութիւն յայտնեց Թուրքիոյ մէջ իրեն եւ պատուիրակութեան միւս անդամներուն եղած ընդունելութեան եւ Թուրքիոյ անկեղծ աջակցութեան համար՝ ի նպաստ Խորհրդաժողովին յաջողութեան։

Հելլէն կառավարութիւնը կատարելապէս կը յարի Պոլսոյ Պալքանեան Խորհրդաժողովի յայտնած բաղձանքին՝ Պալքանեան երկիրներու արտաքին գործոց նախարարներու տարեկան գումարման մասին եւ հաճոյքով պիտի մասնակցի նմանօրինակ ժողովի մը, զոր պիտի հրաւիրէ Թէվֆիգ Րիւշտի։

Ամէն տեղ Հայ կ'որսան

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ նոյեմբեր 1ին Ատանայի մէջ ձերբակալուած եւ հսկողութեան տակ առնուած է Հայ մը, որ Պաղտատէն կուգար եւ Պոլիս երթալ կ'ուզէր։

Պարզ է. Ատանան է Պաղտատէն Պոլիս երթալու ճամբան, ցամաքի վրայ։ Բայց Թուրքը կրնա՞յ օրը իրիկուն ընել առանց դաւադրութիւն տեսնելու նոյնիսկ... ճամբան քալած ատեն։

⁂Աթէնքի «Նոր Օր»ը եւս. Լիփազմայի իր թղթակցէն կ'իմանայ թէ Պիրէօնէն Պանտրմա հասած շոգենաւէ մը վար առնուած է Հայ մը, որ խումբ մը հովիւներու հետ կը ճամբորդէր, արջառ փոխադրելու համար։ Նաւապետը կը բողոքէ, երբ ոստիկանները կը ձերբակալեն Հայը խոստանալով հարցաքննութենէ վերջ վերադարձնել շոգենաւ։

Պանտրմայի մէջ Հայը հարցաքննելէ վերջ, կը ղրկուի Պրուսա, հասկցուած ըլլալով թէ այդտեղացի է։ Անունն է Գրիգոր Ժամկոչեան, 35 տարու, ամուսնացած։ Նաւապետը դէպքը իմաց տուած է հելլէն հիւպատոսին եւ մսավաճառներու ընկերութեան, որուն կողմէ ղրկուած էր Հայը։ Մսավաճառներու ընկերութիւնը դիմում կատարած է կառավարութեան, որ միջոցներ ձեռք առնէ Ժամկոչեանը փրկելու։

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ.— *Խորհրդ. Միութեան Կեդր. Գործադիր կոմիտէն, նկատի առնելով զանազան հանրապետութեանց եւ շրջաններու դիմումները, ինչպէս նաեւ այն պարագան որ Խորհուրդներու ընտրութիւնը վերջացաւ 1931ի ընթացքին, որոշեց 1032ին յետաձգել խորհուրդներու ընտրութիւնը։*

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԳԻՆԸ.— Սթերլինը երէկ կէսօրին կը բռնէր 96.25։

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԴԷՄ

I.— ԹՈՒՐՔԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ

Դուրսէն դիտելէ յետոյ Թուրքիան, — այնպէս ինչպէս կը ներկայացնէր Եւրոպացի մը, Մորիս Միւրէ, — այժմ դիտենք զայն նաեւ ներսէն, այնպէս ինչպէս կը ներկայացնեն իրենք՝ Թուրքերը։

Սովորական եղանակ, — Թուրքերը, ինչպէս իրենք իրենց մէջ ու եւրոպական պետութեանց թշնամի ժողովուրդներու առջեւ՝ կը ներկայանան ախոյեան մը ընդդէմ Եւրոպայի, նոյնպէս արեւմուտքի մէջ ու եւրոպական դրամագլուխին ու մտաւորականութեան առջեւ կը ջանան ներկայանալ եթէ ոչ ամբողջովին... Եւրոպացի, գէթ բարեկամ Եւրոպայի։

Վերջերս, Փարիզի Գաղթային Միջազգային Ցուցահանդէսին մէջ, անոնք կը ցրուէին տետրակ մը ֆրանսերէն լեզուով, «La Turquie Nouvelle», էջ 16, որ կը փորձէ «ճանչցնել Նոր Թուրքիան»։ Այդ հրատարակութեան ամբողջ իմաստն է բացատրել Եւրոպայի դրամագլուխին ու մտաւորականութեան թէ, Թուրքիան ոչ թէ թշնամի է Եւրոպայի, այլ ընդհակառակն ...մէկ մասն է Եւրոպայի, կազմակերպուած՝ համաձայն եւրոպական ընկերային աւանդութիւններուն։ Սակայն դիրք ճշդելու այս ձեւին մէջ իսկ, Թուրքիա այնպիսի յանձնապաստանութիւն մը ցոյց կուտայ, որ կարծես ասպարէզ կը կարդայ Եւրոպայի։

Ահա տեսէք թէ ի՛նչպէս կը ներկայանայ Թուրքիան այդ տետրակին մէջ։

Ո՞ւր կը գտնուի Թուրքիան, հարցում մը թանձրատառ գիրերով։

Եւ ահա պատասխանը.

— Հոն ուր Եւրոպա եւ Ասիա իրարու կը հանդիպին ու իրար կը խառնուին, այսօր այնտեղ կը գտնուի Նոր պետութիւն մը, որ կը կոչուի Թուրք Հանրապետութիւն։

Ի՛նչ անմեղ պատասխան, որուն միակ իմաստն է ուրանալ արիւնի ամբողջ պատմութիւնը այդ երկրամասին, ուր, ատենօք, ծաղկեր են բիւզանդական ու հայկական քաղաքակրթութիւնները։ Ուր վերջապէս տեղի են ունեցեր ահաւոր ջարդեր։ «Նոր» Թուրքիոյ տէրերը կ'աշխատին համոզել թէ իրենք վերջերը եկեր են՝ հանրապետութիւն մը ստեղծեր այդտեղ, ուր իրենցմէ առաջ չկար... մարդ մարդասանք։

Արդարեւ բացորոշ կ'ըսեն թէ «արդի Թուրքիան նոր կազմակերպութիւն (entité) մըն է, որ հասարակաց ոչինչ ունի երէկուան յետամնաց ու նախնական օսմանեան հաւաքականութեան հետ»։

Կը յիշեն թէ, այդ երկրամասը օրօրոցն է եղած հնագոյն քաղաքակրթութիւններու։ Այդ երկրամասին վրայ ապրեր է «բազմատարր հին կայսրութիւն» մը, — կ'ակնարկուի օսմանեան կայսրութեան։ Բայց հիմա, շնորհիւ անկախութեան պատերազմներուն եւ թրքական յեղափոխութեան, մէջտեղ է ելեր «նոր եւ արդիական ազգ մը»։ Այդ ազգն է հիմա տէրը Թուրքիոյ, որ «կը ներկայացնէ ոչ թէ պատմութեան հին աւերակները, այլ եւրոպական արդիական քաղաքակրթութիւն մը»։

Ուրեմն Թուրքիա հիմա կը պարծի Եւրոպայի մէջ իբրեւ եւրոպական պետութիւն։

Որոշ ու բացորոշ գրուած է յիշեալ տետրակին մէջ.

— «Հին Թուրքիան ասիական պետութիւն մըն էր։ Նոր Թուրքիան եւրոպական հանրապետութիւն մըն է»։

Թէ ի՛նչպէս եւրոպական է դարձեր հռչակաւոր Թուրքիան, ահաւասիկ.

1.— Կրօնական օրէնքները կը տիրապետէին հին Թուրքիոյ օրէնսդրութեան մէջ։ Պետութիւնը կը ներկայացնէր Խալիֆայութիւն մը։ Ներկայիս ժողովրդավար սկզբունքներն են, որ կը տիրապետեն Թուրքիոյ օրէնսդրութեան մէջ։ Խալիֆայութիւնը ջնջուած է։ Կրօնքն ու պետութիւնը բաժնուած են։ Կրօնքը անհատական խղճի խնդիր է։

2.— Թուրքիոյ մէջ ներկայիս գոյութիւն չունի ճորտատիրութիւն, ոչ ալ աշխատանքի ազատութեան վրայ կապանք կայ։

3.— Կնոջ իրաւունքները անտեսուած էին հին Թուրքիոյ մէջ։ Նոր Թուրքիոյ մէջ կինը ազատ քաղաքացուհի մըն է եւ ունի նոյն իրաւունքները, ինչպէս այրը։

4.— Նոր Թուրքիան բոլորովին աշխարհիկ քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ կրթական գործերու մէջ։

5.— Նոր Թուրքիոյ մէջ չկան վանքեր (թէքքէ) կրօնական կարգերով։

6.— Տուրքերը հաւասար բաշխուած են բոլոր քաղաքացիներուն վրայ։

7.— Նոր Թուրքիա կը գործածէ միջազգային տառերը, որոնք լատինական ծագում ունին։

8.— Նոր Թուրքիոյ քաղաքացիները կը հագուին Եւրոպացիներու նման։

Կը տեսնէ՞ք, իսկ եւ իսկ եւրոպական ամէն բան։ Թուրքիա ոչ միայն կ'ուզէ մոռնալ Ասիան, որ իսլամութիւն կը հոտի, այլ նոյնիսկ պարծենալով կը յիշեցնէ թէ լատինական տառ ալ կը գործածէ։

Թերեւս այսչափ-քարոզները կարենան խաբել Եւրոպայի մտաւորականները, որոնք միսիոնարներու խելք ունին եւ հաճոյք կը զգան տեսնելով Թուրքիոյ այս «կէս-քրիստոնեայ» շապիկը։ Սակայն եւրոպական դրամագլուխը դժուար թէ խաբուի գայլապաշտ Թուրքիոյ հրաւէրէն։ Ժամանակ մը Եւրոպա կը ներշնչուէր միսիոնարական երազներով։ Ներկայիս Եւրոպա կը հետաքրքրուի միայն սեղանաւորական հաշիւներով։ Տասո՜նց հեռացած են կղերական քաղաքագէտները հրապարակէն։ Եւ գիտէք թէ դրամատէր քաղաքագէտ մը երկու անգամ քաղաքագէտ է։

Արդ, Թուրքիա ի՞նչպէս կը ներկայանայ այս քաղաքագէտներուն, կրկնե՛նք մեր հարցումը,— Թուրքիա դէ՞մ է Եւրոպայի թէ ոչ։

Յիշեալ տետրակին մէջ կը կարդանք.

1.— Հին Թուրքիան, քաղաքականապէս եւ տնտեսապէս, կէսգաղութ մըն էր (Եւրոպայի համար)։ Նոր Թուրքիոյ քաղաքական եւ տնտեսական անկախութիւնը բացարձակ է եւ անվիճելի։

2— Նոր Թուրքիա երբեք չի փափաքիր գաղութներու վերածել օտար երկիրներ։ Ոչ մէկ ցանկութիւն իր սահմաններէն դուրս (*)։

Այս երկու հատուածները կը նշանակեն անկախութիւն եւ չէզոքութիւն։ Այսինքն,— մի՛ դպիք Թուրքիոյ։ Արդ, Եւրոպա, պատմական աւանդութիւններով եւ զանազան նպատակներով (Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յաւիտենական պայքարին հաւասարակշռութեան կէտն է Փոքր Ասիան), պահանջներ ունի այն երկրամասին վրայ, որ այսօր ծանօթ է Թուրքիա անունով։ Թուրքիա չի կրնար չէզոք մնալ։ Իսկ եթէ անկախ կը մնայ, պատճառը արեւելքի եւ արեւմուտքի հակամարտութեանց խաղն է միայն։ Սակայն անկախութիւնը կարելի չէ կապել խաղի։ Եւ Թուրքիա պարտաւոր է ամրացնել իր անկախութիւնը՝ դառնալով թեր կամ դէմ Եւրոպայի։

Թուրքիա, ընդհանուր պատերազմէն ետքը, յանկարծ ճշդեց իր դիրքը։ Կռնակը տուաւ Ռուսիոյ եւ դէմ ելաւ Եւրոպայի։ Ահարկու թշնամի մը պակսեցաւ այսպէս։ Եւրոպան, իբրեւ թշնամի, մէկ չէ։ Հակամարտ պետութիւնները անմիջական վտանգ մը չեն կրնար կազմել իր անկախութեան։

Ու հիմա, երբ դեռ Ռուսիա չի մտածեր «տաք ծով» (Միջերկրական) իջնել եւ Եւրոպա իր ներքին կռիւներով զբաղած է, Թուրքիա մէկ զբաղում միայն ունի,— պատրաստուիլ վաղուան ճակատամարտին։

Արդարեւ, Թուրքիա կ'ապրի զինեալ խաղաղութեան շրջան մը։ Կը զինուի ու կ'ամրանայ արեւմտեան ճակատին վրայ,— ընդդէմ Եւրոպայի, զոր կը համարի իր միակ եւ անհաշտ թշնամին, որովհետեւ գիտէ թէ Եւրոպա թոյլ չպիտի տայ, որ Ռուսիա «տաք ծով» իջնէ գալով իր կռնակէն։ Հետեւաբար կրնայ միշտ բարեկամ մնալ Ռուսիոյ, որ պատրաստ է կռուելու, իր կողքին, Եւրոպայի դէմ։

Եւրոպա երէկ կը հսկէր արեւելքին վրայ, կենալով Պալքաններուն մէջ, (հիմա Միջերկրականի արեւելեան աւազանին եզերքն է կանգնած)։ Ռուսիա այսօր կը հսկէ արեւմուտքին վրայ, բարձրանալով Թուրքիոյ քամակը։

Զօրավար Լուտէնտորֆ եւս իր մէկ նոր գործին մէջ համոզուած կը թուի թէ Ռուսիա եւ Թուրքիա պիտի մնան բարեկամ եւ պիտի կռուին կողք կողքի յառաջիկայ պատերազմին։

Թուրքիա տեղեակ է այս նոր կացութեան արժէքին եւ իր դիրքին կարեւորութեան։ Ինչպէս նաեւ՝ իր ուժին։

Ըստ նոյն տետրակին, Թուրքիա ունի 13,648,270 բնակիչ, (6 միլիոն 563,879ը այր, 7,084,391ը կին)։ Այս բնակիչները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը բաղկանան Թուրքերէ, որոնց թիւը կը հասնի 11,777,810ի։

Ուրեմն միատարր պետութիւն մը, ուր փոքրամասնութիւնները ոչ մէկ կշիռ կը ներկայացնեն.— Արաբներուն թիւն է 134,000, Յոյներունը՝ 119,882, Չերքեզներունը՝ 95,000, Հրեաներունը՝ 68,000, Հայերունը՝ 64,000, ուրիշ լեզուներ՝ 110,000։ (Նկատելի է, որ Քիւրտերը չեն յիշուած)։ Թուրքերը կը պնդեն թէ այս «ուրիշ» լեզուներուն մէջ կը մտնեն նաեւ Թուրքեր, որոնք, Թուրքիոյ հին վարչաձեւին տակ, լքած էին Թուրքերէնը, բայց հիմա հետզհետէ կը վերադառնան իրենց մայրենի լեզուին։ Եւ յետոյ կ'ըսեն թէ Թուրքը կազմածին եւ աճող ժողովուրդ մըն է, այնպէս որ 1927ի մարդահամարէն ասդին պէտք է բաւական աճած ըլլայ։ Եւ երկիրը, որ ունի 762,000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն,— ի բաց առեալ Ռուսիան, Եւրոպայի ամենամեծ երկիրն է Թուրքիան, ըստ նոյն տետրակին բացատրութեան,— կրնայ ապրեցնել 50,000,000 բնակիչ։

Ահա այս Թուրքիան, ցոյց տալու համար իր անկախութիւնը, թիւերով կը հաստատէ թէ 1927էն ի վեր հաւասարակշռուած է իր ելմտացոյցը, թէ հետզհետէ կ'աճի իր տնտեսութիւնը, աւելի կ'արտածէ քան կը ներածէ։ Կը պարծի իր ծխախոտով, թուզով, ափիոնով, խաղողով, կաղինով, բուրդով եւ բամպակով։ Այս յանձնապաստան կեցուածքին մէջ թէ սպառնական բան մը կայ, և թէ միւս կողմէ ուշադրութենէ չի վրիպիր անշուշտ ձեւը... յաճախորդ փնտռելու։

Արդարեւ, ինչո՞ւ համար Թուրքիա, Ռուսիոյ պէս, որոշապէս թշնամական դիրք մը չի բռներ Եւրոպայի դէմ։ Ինչո՞ւ համար, ինչպէս ռուս նոր բանաստեղծները, որ կը պանծացնեն իրենց սկիւթական ծագումը, Թուրք բանաստեղծները առաջուան նման չեն երգեր Թուրանական երազները։

Թուրքիա ստիպուած է դրամագլուխ փնտռել Եւրոպայի մէջ,— երբ բարեկամ Ռուսիան իսկ, հակառակ եւրոպական դրամատիրութեան դէմ իր անէծքներուն՝ փոխառութիւն կ'երազէ,— գլուխը դնելով եւրոպական գլխարկ եւ... միջազգային ցուցահանդէսներուն դուռը ցրուելով թրքական դրախտին մասին անուշահոտ տետրակներ, վրան Կազիին պատկերը, ներսը դէմ առ դէմ՝ հին ու նոր Թրքուհիները, հին ու նոր բարքերը, հին ու նոր շէնքերը, Պուտափէշթի աղուոր տպագրութեամբ։

Բայց, ինչպէս Մորիս Միւրէ կ'ըսէր, Եւրոպան այնքան ալ անխելք չէ, որ դրամագլուխ տայ Թուրքիոյ, որպէս զի եւրոպական դրամով, եւրոպական զէնքով կռուի ընդդէմ Եւրոպայի։

ԱԶԱՏԱՆԻ

(*) Երբ Ցուցահանդէսին դուռներուն առջեւ կը ներկայացուին այս տեսակէտները, Թուրք ֆիւպատոս մըն ալ Տօքթ. Լութֆի, նոյն տեսակէտը կը պաշտպանէ L'Europe du Sud-Estի մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Առանց չափազանցութեան, կարելի է «Թրքական ամիս» կամ «Քէմալապետութեան Օր» հռչակել 1931 հոկտեմբեր ամիսը։

Արդարեւ, անցեալ ամսուան ընթացքին իրարու յաջորդեցին շարք մը դէպքեր, բոլորն ալ կապուած Թուրքիոյ հետ։ Աւելի ճիշդ՝ ի փառս Թուրքիոյ։ Եւ դեռ շարքը չէ վերջացած։

Ամսուան սկիզբը տեղի ունեցաւ Ըսմէթ փաշայի փոխադարձ այցելութիւնը Վենիզելոսին։ Այս այցելութիւնը կարգադրուած էր 1930 հոկտեմբերին, երբ Վենիզելոս Էնկիւրի գնաց, ստորագրելու համար հոկտ. 30ի դաշնագիրը, որ կը փակէր Թուրքեւհելլէն վէճերը, «Մեգալօ Իտէա»ի թաղման գնով։ Վենիզելոս իր արտաքին նախարարին՝ Միխալաքոփուլոսի հետ ընդունուեցաւ արտասովոր պատիւներով։ Մուսթաֆա Քէմալ յաղթական կամարներ կանգնեց այնտեղ ուր հրամիներ եւ պատնէշներ միայն ունէր 1922ին, միեւնոյն մարդոց համար։ «Կրետացի»ն գնաց սուրը վար դրած, եւ համբուրուեցաւ ջերմապէս։ Նոր դարաշրջան մը կը սկսէր դարաւոր թշնամիներուն միջեւ, եւ Աթէնքի փոխադարձ այցելութիւնը անոր վերջնական կնիքը դրաւ, անմեղ Հայու մը արիւնով...

Կարծողներ կան թէ մէկէն ի մէկ, «հրաշիւք իմն» տեղի ունեցաւ Վենիզելոսի հոգեփոխութիւնը, կամ Յունաստանի քաղաքականութեան փոփոխութիւնը։

Իրողութիւնը բոլորովին տարբեր է։ Գոնէ այդպէս կը բացատրեն Վենիզելոսի մտերիմները։

Համաձայն անոնց պատմութեան, 1923ին էր որ դրուեցան Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան հիմերը։ Եւ Լօզանի մէջ։

Այդ օրերուն, ամէն ինչ հարթուած էր Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Վերջին դժուարութիւնը, Գարա Աղաճի կայարանի խնդիրը, իր կարգին կարգադրուած էր փոխադարձ զիջումներով։ Սեվրի դաշնագիրը դարակը նետուած էր եւ Լորտ Քըրզընի սպառնալիքը ջուրը ինկած։ Թուրքերը ունէին մէկ անողոք թշնամի, ոչ թէ գաղափարական գետնի վրայ կամ յանուն «ազգերու ինքնորոշման», այլ... Հանրային Պարտքի կտրօններու վճարման համար։ Իսկ թշնամին Ֆրանսան էր, որ աւելի պատուաբեր համարեց հրաժարիլ Կիլիկիայէն, քան Հանրային Պարտքի տոկոսներէն։

Եւ ահա — ինչպէս կը պատմէ Վենիզելոսի մէկ օրկանը — մայիսի վերջերը, առտուն կանուխ, Սավուա պանդոկին մէջ երեւցաւ Ըսմէթ փաշան։ Գացած էր Վենիզելոսը տեսնելու, հոգեխռով երեւոյթով մը։ Վենիզելոս զարմացաւ, բայց երբեւ նուրբ դիւանագէտ, կրցաւ պահել երեւոյթները։ Ըսմէթ փաշա հարցուց առանց յառաջաբանի, թէ Յոյները ի՞նչ դիրք պիտի բռնեն, ֆրանքօ-թուրք վէճին առթիւ։ «Կրակ պիտի ընե՞ք մեր վրայ», կամ «կռնակէն պիտի զարնէ՞ք մեզ»։ Վենիզելոս պատասխանեց կարճ եւ կտրուկ, թէ Յունաստան որեւէ պատճառ չունի Թուրքիոյ դէմ դառնալու։ Ըսմէթ չհանգստացաւ, եւ նորէն հարցումներ ուղղեց, մանաւանդ որ գիտէր թէ Յունաստան նոր փորձ մը կատարել կ'ուզէ, արեւելեան Թրակիան ետ առնելու համար։

Վենիզելոս ամէն հաւաստիք տուաւ թէ՝ քանի որ այսպէս կամ այնպէս վերջացած է դարաւոր պայքարը, Յունաստան անկեղծօրէն որոշած է առնաբար ընդունիլ եղածը եւ այլ եւս միտք չունի թշնամական դիրք բռնելու Թուրքիոյ հանդէպ, կամ խառնուելու իրեն համար օտար խնդիրներու։

Ըսմէթ փաշա համոզուեցաւ, եւ ջերմապէս սեղմելով «Կրետացի»ին ձեռքը, ոչ միայն շնորհակալութիւն յայտնեց, այլեւ առաջարկեց որ երկու երկիրները զինակցութիւն մը կնքեն, կազմելով անպարտելի խմբակցութիւն մը՝ արեւելեան Միջերկրականի մէջ։ Վենիզելոս քիչ մը կանխահաս գտաւ այս առաջարկը, հոգեբանական եւ ուրիշ պատճառներով, եւ բացատրեց թէ ժամանակի խնդիր է։ Խօսակցութիւնը այնտեղ ալ կանգ առաւ, 1923ի մայիս ամսուն։

Տեղը չէ քննել թէ ո՛րքան վաւերական է այս պատմութիւնը։ Իրականութիւնը այն է, որ անկէ ասդին, Վենիզելոս ուժգին ճիգ մը փորձեց ինքն իր վրայ, եւ բռնեց ճամբայ մը որուն ելքը աչքի առջեւ է արդէն,— Թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնը, սիրալիր եւ ամուր զինակցութեան մը չափ։

Ամբողջ 1930ի ընթացքին եւ մանաւանդ աշնան, Յունաստանի վարչապետը մինակը կուրծք կուտար մէկ միլիոն գաղթականներու, «Մեծ Իտէա»ի կուսակիցներուն ամեհի գրոհին, արժեցնելու համար Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան բանաձեւը։ Ամբողջ մէկ շաբաթ, Յունաստանի խորհրդարանը դարձած էր կրկէս, փոխանակուած գաղթականներու իրաւունքներուն, դրամական եւ կալուածական վէճերուն կարգադրութեան առթիւ։ Եւ Վենիզելոս քար դրած սրտին վրայ, թուանշաններով ու կալուածական գնահատումներով, կը պնդէր ու կը համոզէր, որ օգտուին առիթէն եւ ընդունին փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովին կամ Թուրքիոյ պահանջները։ Ժողովը անհաշտ կը թուէր սկիզբէն իսկ։ Ընդդիմադիրները, մանաւանդ արքայականները լաւագոյն առիթը գտած էին, ասպարէզէն քշելու համար Կրետացին։ Եւ սակայն, մէկ շաբաթ յետոյ, բոլոր պերճախօս եւ ազգասիրական ճառերէն յետոյ, երբ սկսաւ խօսիլ Վենիզելոս, տեղատուութիւնն ալ չուշացաւ։ Վենիզելոս յաղթեց, եւ այնուհետեւ գլխիվայր խրեցաւ Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան ծանծաղուտին մէջ։ Հետզհետէ աւելի ամուր եւ հետեւողական, ստորագրեց շարք մը թուղթեր, եւ այսօր Յունաստան անքակտելի կապերով կապուած է Թուրքիոյ հետ, երկար ժամանակի համար։

Անցեալ տարի, Էնկիւրիէն վերադարձին, ընդդիմադիրները նորէն գլուխ վերցուցած էին, եւ միամիտներ կը հաւատային թէ չպիտի վաւերացնեն հոկտ. 30ի դաշնագիրը։

Այդ միջոցին նոր էր մեռած Կ. Պոլսոյ վերջին պատրիարքը, Կոստանդինոս, ինչ որ աւելի կը հրահրէր ամբոխին վրէժխնդրական կիրքերը։ Վենիզելոս դագաղին ընկերացաւ մինչեւ գերեզմանատուն, փրփրուն ճառ մըն ալ խօսեցաւ, եւ սակայն մէկ վայրկեան չվարանեցաւ իր քաղաքականութեան մէջ։ Իր երեսին տուին Իզմիրի դէպքերը, մանաւանդ իր գործակից առաջնորդին չարչարալից սպանութիւնը։ «Հելլենական արիւնի հետքը չկայ քու երակներուդ մէջ»,— պոռաց Թերթ մը։ «Ի՞նչ գործ ունիս հոս, գնա՛ Էնկիւրի վալի եղիր. այնտեղ շատ կը սիրեն քեզ»— գրեց ուրիշ մը։ Մէկ խօսքով, հրապարակաւ կը հայհոյէին ընդդիմադիրները, գաղթականները եւ բազմազան խմբակցութիւններ։ «Կրետացի»ն անտեսելով այս աղմուկը, հրապարակաւ ալ պաշտպանեց Թուրքիոյ բարեկամութեան արժէքը, մէկ-մէկ այցելեց բոլոր կուսակցապետներուն, գիշերանց վազեց Սելանիկ, բողոքող սպաները տեսնելու,— եւ կատարեալ յաջողութեամբ հաստատել տուաւ Ըսմէթի հետ ստորագրած դաշնագիրը։

Անկէ ի վեր, այդ քաղաքականութիւնը դարձած է հիմնական ուղի՝ Յունաստանի համար։ Այնքան հիմնական, որ այլեւս կապ չունի Վենիզելոսի անձին հետ։ Ամէնէն թունդ ընդդիմադիրն ալ, արքայական կամ ժողովրդական, եթէ իշխանութեան գլուխ անցնի, ուրիշ ելք չունի բայց միայն շարունակել այդ քաղաքականութիւնը։ Խօսք չունինք արկածախնդրութեանց կամ անակնկալներու մասին։

Եւ լրագրական չափազանցութիւն չէր, երբ Թերթերը գրեցին թէ կարմիր կերպաս չէր մնացած Աթէնքի մէջ, Թուրք հիւրերուն այցելութեան առթիւ, իբրեւ դրօշակ պարզելու համար։ Ինչպէս որ չափազանցութիւն չէր, երբ, անցեալ տարի, իրազեկներ կը պատմէին թէ Վենիզելոս յանձն առած է երկրէն քշել հակաքէմալական Թուրքերը։ Իսկ ինչ որ տեղի ունեցաւ այցելութեան օրերուն զգուշական արտակարգ միջոցներէն, ձերբակալութիւններէն մինչեւ դժբախտ Ճանիկեանի բզքտումը — առանձին պատմութիւն է։

(ԴՐՕՇԱԿ, 1931 Նոյ.)

ԼՈՒՐԵՐ ԹԱՒՐԻԶԷՆ

ԹԱՒՐԻԶ։ 20 Հոկտ.— (Սեփ. Թղթ.).— Հոկտեմբեր 10ին Արամեան Թատերասրահում, տօնեց Հայ Մշակոյթի Օրը։ Եղան պատշաճ արտասանութիւններ եւ երգեր։ Բանախօսեց ընկեր Յովակ Ստեփանեանը, հանդէսի վերջում Առաջնորդը ուերի գիտի պատմութիւնը կոչ արաւ ներկաներին մասնաւոր բար երիտասարդներին, սիրել գիրն ու գրականութիւնը։

Ցաւելով պիտի արձանագրենք այս տարի էլ երկսեռ դպրոցներ աշակերտութիւնից եւ կանանց բացի, ուրիշներ շատ քիչ կային։

* * Թաւրիզի Կուլտուրական Տ նորընտիր վարչութիւնը գործի ան նելով, հոկտ. 18ին նոյն տան հ գիսաւոր բացումն էր կազմակերպ Ներկայ էր առաջնորդը, որ բացմ խօսք ասաց, համարելով Կուլտու րական տունը՝ երեկոյեան դասըն թացքներ, որտեղ Թաւրիզի երկսեռ հասարակութիւնը կարող է զարգ նալ, կազմակերպուած գրական սախօսութիւններից ու գրադար ընթերցարանից։

Ապա խօսեց վարչութեան ն խագահ ընկեր Վահէ Արծրունի շեշտելով, որ մշակոյթի բոլոր հ տատութիւնները անհրաժեշտ հայութեան նկարագիրը պահե համար։

Այս բոլորից յետոյ, խաղաց «Մարիէտա» վոդվիլը մեծ յաջո ղութեամբ, իսկ վերջում տեղի նեցան պարեր։ Երեկոն անցաւ շ ուրախ։

Կուլտուրական Տան բացում յետոյ, հոկտեմբեր 20ին նոյն սրահում, առաջին անգամ դասախ սեց բժիշկ Սմբատ Եղիազարեա բուսակերութեան մասին։ Յարգ բժիշկը տիրական փաստերով րամասն ցոյց տուաւ բուսակեր թեան օգուտները։ Պէտք է աւել առհասարակ բժիշկի դասախօս թիւններին Թաւրիզի երկսեռ հ սարակութիւնը սիրով է յաճախ

* * Ստերլինի անկումը ազդե նաեւ Թաւրիզի շուկայի վրայ։ վաճառականներ վախնալով որ ստ լինը կարող է աւելի իջնել, գնումներ չեն կատարում։ Հակա այս իրողութեան, Ատրպատակ շուկան շատ կայուն է եւ տագնապը չի ապրում ինչ որ եւ պական շուկաներում։

ՎԱՐԴ

ԳՈՐԾԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Այս տարի՝ գործարանի ներքին պատկերն ունենալու համար, երբ գործարանին հետ, անոր հայր տօպրա- կը շրջան, ներս կը մտնենք, զգոյշ եւ փութախուռ, ափ ի բերան կը մնանք, տեսնելով անհաւատալի՛ հոսքական տարբերութիւնը որ կայ 1929ի եւ 1931ի միջեւ: Այնտեղ՝ ուր 1929ին՝ ուրախ կանչերու եւ ճիչներու խելայեղ աղմուկին մէջ մարդ կը սոսկար ականջները գոցել, այսօր, կը տարուբերի երեւակայել հովիւներու հեղինակ մը որ հա- մի կ'երկարայ, յիշեցնելու համար թէ տակաւին ողջ է...

Կը մտնենք նաւազոյն աշխատանոց, հառաչալից եւ քրտնաթաթաւ մարդու մը եւ կը հարցնենք քարեկամաբար:

— Դո՞հ էք, մեր վիճակին:

Մարդը կը նայի ինծի, եւ ո՛վ գիտէ, ինչեր կը խորհրդածէր, վախով կ'ըսէ.

— Չորս զաւակ ունիմ: Իսկ գործարանը գործարան է: Եւ ոչ սրճարան: Այս այս է: Կամ պիտի հանդուրժես, կամ վիճիլ քարով մը ջուրը պիտի նետուիս: Գործարանատէրն իր բիբը մինչեւ մեր ոտամոքին անելով հոն կ'անէ: Ի՞նչ ընենք. բնաւ ճամբայ երթալն անհնարին բան է: Մարդը մեր բոլոր չիրերը կապեց: Եթէ առաջ մէկ մասնագիտութիւն ունէր, եւ մէկ մեքենայ, այժմ ութը, տասը մասնագիտութիւն միանին պէտք է ընել, չոր հաց մը շահելու համար: Առնոք մենք ալ մարդ էինք, մենք ալ խօսք ունէինք, երբ դեռ աշխատող բազուկն արժէք ունէր, մինչ այսօր, մեր անտառնեի ող կը զենեն: Ամէն կողմէ կծու ամաններ: Ցեխին չէֆն անցած, որ ինծի պէս կ'աշխատի, Քինդնոբ կորած, գլխուս կ'որոտայ աչերէս՝ եւ այս բոլորը եւ այս բոլոր չարիքները, պարոն, մարդիկ քաղաքակրթութիւն կ'անուանեն:

— Վճարո՞ւմը: Կը տեսնեք, այս աշխատանոցը, հոս հարիւր յիսուն հոգի կ'աշխատէին. հիմա... միայն տասը հոգի ենք, տասն հոգի, եւ այդ բոլորն ընտանիքի տէր, զաւակներու հայր: Առաւօտ մը հարիւրին երեսուն կրճատում նանուցին մեզի. բողոքեցինք. սպառնացին մեր հաշիւները տալ եւ ըսին թէ մեզ վճարած սակէն պակասով աշխատելու պատրաստ հազարաւոր բանուորներ փողոցները կը սպասեն... Լռեցինք, աղաչեցինք որ խնայէ մեր զաւակներուն...:

* *

Ընդհանուր պատկերը հետեւեալն է:

Միջին աչքի փուշ են օտարները: Շատերն ալ սիրուած ըլլան եւ տա- ներու ծառայութիւն մատուցած, արձեալ առաջին հերթին — զո՛հ արական: Շատ մը գործարաններ ակած են իրենց դռները: Մեծ գործարանները պակաս ժամ ընել կու տան, պակաս օր: Օրինակ՝ Ռընոյի գործարանին մէջ շաբաթը մինչեւ 25 ժամ բանողներ կան, իսկ Սիթրոյէն՝ տեղին համեմատ:

— Այն որ գործէն կ'ելլէ, միայն բախտ ունենալու է գործի ըլլալու համար:

— Գործ չկայ, անկողինը մնած, որ ժամ մը պակաս ունենայ:

— Գործարաններու վարչութիւնները բացարձակապէս կը մերժեն օտար գործաւոր ընդունիլ:

Մէկ խօսքով, տխուր է պատկերը: Գաւառի մէջ չոր հացով եւ մաքուր օդով մարդ կրնայ ապրիլ, իսկ քաղաք տեղ՝ տունէն դուրս ելլել, դրամ ծախսել կը նշանակէ: Ինչ որ պիտի ուզէինք ըսել, առանձնապէս՝ մեր հայրենակիցներու վիճակին մասին, հետեւանքը քաջալերական չէ: Միւս կողմէ, ծուլութիւններ կան, ցաւալի պարագաներ, որ այս անգործութեան օրերուն պիտի խանգարեն իրենց տուներու խաղաղութիւնը:

Ա. Ռ-ազմունի

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄՐՑԱՊՆԴԻՋ «ՈՂՋՈՅՆ» ՄԸ

ԼԻՈՆ, 8 Նոյ.— Մրցապնդիչ էր երեկոյթը որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 7ին, Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ:

Հանդէսը նկարագրուած է աքչէն: Ես ձեռքի տակ ունենալով տասնեակ մը նորագիր ընկերներու «ողջոյն»ի խօսքը, կը փութամ զայն զրկել «Յառաջ»ին: Աւելցնեմ որ «ողջոյն»ը պիտի կարդացուէր բեմին վրայ, հանդիսականներուն առջեւ, բայց... ժողովուրդի մը պատճառով յետաձգուեցաւ:

«Ողջոյն»ի խօսքերը գրեց առաջ յիշեմ որ թեկնածուներու մէկ մասը Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան անդամներ— բոլորն ալ փոխան փողկապի մէկ-մէկ սեւ ժապաւէն կապած, կը սպասէին: Ցետոյ առաջնորդուեցան բեմը, եւ ձեռքերը դնելով Դաշնակցութեան արիւնաներկ զինանշանին վրայ, կատարեցին իրենց երդումը:

Ահա՛ նորագիր ընկերներու ողջոյնի խօսքը.

«Ողջո՛յն քե՛զ Դաշնակցութիւն,

Ողջո՛յն քո՛ւ 41ամեայ յաղթճակատ...

Համբո՛յր քո՛ւ քրտնաթոր, կենսաբոյր ճակատին, եւ պատիւ քեզ պէս զաւակ ծնող ցեղին:

Մենք տասնեակ մը երիտասարդներ, կուգանք մաս կազմել քու մեծ նահապետական ընտանիքիդ եւ կ'ուխտենք ըլլալ հաւատարիմ որդեգիր եւ Ծղոտառութեանդ մէջ, եւ ուրախութեանդ ատեն, երկունքիդ մէջ թէ փառքիդ կատարին:

Հեռաւոր Սիպիրի բանտերուն մէջ՝ թէ բռնութեան բոլոր հորիզոններուն տակ ապրողներուն, արեւի, լոյսի եւ ազատութեան կարօտ մեր հերոս ընկերներուն ողջո՛յն, ողջո՛յն աշխարհի չորս ծագերուն մէջ ապրած մեր բոլոր գաղափարի ընկերներուն:

Փա՛ռք այն բոլորին, որ իրենց կեանքը սպաս դրին հայ ազատութեան սեղանին վրայ:

Փա՛ռք հայ ժողովուրդին, եւ փառք իրեն հաւատարիմ ուղեկից Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ:

Միսաք-Միրզէ

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հոլլանտացի փրոֆ. Շարլ Ռիշէ հետեւեալ առաջարկը կը ներկայացնէ «Մաթէն»ի մէջ տնտեսական տագնապին առթիւ.

— Ներկայ տնտեսական տագնապը հետեւանք է այն կացութեան, որ արտադրութիւնը աճած է, ընդհակառակն սպառումը նուազած: Հիմա մեքենան աւելի շատ կ'արտադրէ, եւ սպառումը նուազ քանակութեամբ կը կատարուի: Հետեւաբար անհրաժեշտ կը դառնայ դանդաղեցնել մեքենան, այսինքն նուազեցնել արտադրութեան աճումը (գործազրկութիւն), որովհետեւ վաճառումը նուազած է:

Այս առթիւ փրոֆէսէօրը դիտել կուտայ, որ պատերազմէն յետոյ կիները, դուրս ելլելով ընտանիքէն, մտնելով աշխատանքի դաշտը, աւելցուցած են բանուորներուն թիւը: Հետեւաբար կ'առաջարկէ, դարձեալ արգիլել կիներուն որեւէ աշխատանք, վերադարձնել իրենց ընտանիքը, որովհետեւ կնոջ տեղը տունն է, իր մեծ պարտականութիւնը տանը մէջ է, եւ իր առողջութիւնն ու գեղեցկութիւնը կրնայ պահել միայն տանը մէջ:

Երբ կինը կը վերադառնայ իր օճախը, այրերը աւելի շատ գործ կը գտնեն, գործազրկութիւնը կը նուազի:

Եւ կը վերսկսին հին անուշ օրերը, երբ այրը կ'աշխատէր դուրսը, իսկ կինը զաւակ կը մեծցնէր տանը մէջ:

ԸՄԲՈՍՏ ՊՐՈԼԵՏ ԳՐՈՂԸ

Հայաստանի Պրոլետ Գրողներու միութիւնը պարտականութիւն ըրած էր պրոլետ գրող Ս. Վաշտնիի վրայ անմիջապէս մեկնիլ բնածուխի գործարանը, հաստատուիլ այնտեղ, ուսումնասիրել գործարանին արդիւնաբերութիւնը եւ «Հերոսական հերոսները», գրական խմբակներ կազմել բանուորներէն, եւ յետոյ գեղարուեստական գործով մը ներկայացնել գործարանին կեանքը:

Ս. Վաշտնի մերժած էր հնազանդիլ: Անմիջապէս դատի կանչուեցաւ, եւ առաջին անգամ ըլլալուն համար՝ տուգաւ «Նկատողութիւն» մը ազդարարութեամբ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ

Փարիզի այս տարուան Աշնան Նկարչական Ցուցահանդէսին մէջ, որ բացուեցաւ 1 Նոյեմբերին եւ կը տեւէ մինչեւ 13 դեկտեմբեր, նկարներ ունին հետեւեալ հայ նկարիչները.—

Շաքինազար Գույումճեան, 2 նկար.— Տեսարան մը Գեղարուեստից Վարժարանէն եւ տեսարան մը Լուվրի Թանգարանէն:

Էլվիրա Գույումճեան, 2 նկար, Մոն-Միշել եւ Սելմա:

Վարդուհի Թամիրեանց, 1 նկար, Պարպլոն:

Բենուատոր Լէոնարտո (օտարացած հայ մը), 2 նկար, Աշնանային ու կայլիկը եւ Տոնքիշոթը:

* *

Օր. Վարդուհի Թամիրեանց կը մասնակցէր նաեւ Exposition d'Horticultureին, որ փակուեցաւ անցեալ շաբաթ: Կը ներկայացնէր երկու վարդանկարներ:

Դարձեալ Օր. Թամիրեանց Նոյեմբերի սկիզբը կը մասնակցէր Salon nautiqueին, ուր ցուցադրած էր 2 ծովանկար:

Աշնան նկարչական ցուցահանդէսին մասին մեր մէկ աշխատակիցը պիտի խօսի առանձին յօդուածով մը ներկայացնելով գործերը, զորս կը ցուցադրեն այնտեղ հայ նկարիչները:

* *

Փարիզի մէջ ներկայիս գոյութիւն ունի երկու նկարչական հայ կազմակերպութիւն, — Անի խմբակցութիւնը, սահմանափակ անդամներով եւ Հայ Նկարիչներու Միութիւնը, 54 անդամներով:

Այս Միութիւնը անցեալ շաբթու Ֆլորիդ ճաշարանին մէջ տուաւ հացկերոյթ մը նոր տարեշրջանին ընտրութիւններուն առթիւ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ԼԻՈՆ

ԼԻՈՆ, 9 Նոյ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայ տարեշրջանի Ա. ախոյեանական խաղը որոշուած էր կիրակի 8 նոյեմբեր B. N. C.ի խումբին դէմ, հակառակորդին դաշտին վրայ:

Հակառակ անձրեւին, ճիշտ որոշեալ ժամուն մեր տղաքը կազմ ու պատրաստ էին ժամադրավայրը, ուրկէ հանրակառք առնելով դաշտ մեկնեցան:

Ժամը 2ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը դաշտ ելան իրենց տարազներով, բայց հակառակորդ խումբէն մարդ չէր եկած: Ժամը 2.30ին դատաւորը 15 վայրկեան յետաձգեց խաղը միւսներու բացակայութեան պատճառաւ: Կրկին չեկան, դատաւորը B. N. C. խումբը ֆօրֆէով պարտուած համարեց Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.էն:

Երկրորդ խաղը տեղի պիտի ունենայ 22 նոյեմբերին, Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին վրայ, Terrain Nungesser Decines U. S. Darnilly խումբին դէմ: Կը յուսանք թէ Լիոնի եւ Տէսինի հայութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ քաջալերելու համար իր մարզիկները:

* * *Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը իր շարքերը զօրացուցած է արտասահմանէն նոր հասած Հ. Մ. Ը. Մ.ականներով: Ներկայ տարեշրջանին իր զօրաւոր խումբովը Ա. խաղը (մաչ-ամիգալ) խաղաց 11 հոկտեմբերի U. S. C.ի ֆրանսական զօրաւոր խումբին դէմ անոնց դաշտին վրայ եւ յաղթեց 3ի դէմ 1 նշանակէտով:*

Երկրորդ խաղը խաղաց իր սեփական դաշտին վրայ Հրեաներու Ա. խումբին դէմ, 1ուկէս ժամ տեւող երկուստեք բուռն խաղարկութենէ յետոյ 1ի դէմ 0ով յաղթեց:

Երրորդ խաղը Լիոնի սպանիական զօրաւոր խումբին դէմ 1 նոյեմբերին յաղթելով 2ի դէմ 1 նշանակէտով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս յաղթանակները եւ նուրբ խաղարկութիւնը գնահատուեցան տեղւոյն Լիգէն, ու մանաւանդ ֆրանսական եւ օտար զօրաւոր եւ պատւոյ դասակարգի խումբերու կողմէ, որոնք հրաւէր ուղղած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ խաղալու համար: Տ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԽՕՍՔԵՐԸ ԵՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

«Ցուսաբեր» հիմ բռնելով ընկ. Ա. Ջամալեանի յօդուածաշարքը՝ «Յառաջ»ի մէջ, Ներգաղթի ծախքերու մասին, կը նկատէ (3 Նոյ.)՝

— Այդպէս չէ սակայն: Երեւանը կը խոստանայ լաւագոյն պարագային իր միջոցներով փոխադրել միայն 6,000 հոգի: Միւս 24,000ի ներգաղթին համար պայման կը դնէ, որ արտասահմանի հայութիւնը իր լայն աջակցութիւնը բերէ թէ փոխադրութեան եւ թէ տեղաւորման գործին մէջ:

Արդ, գաղտնիք չէ, որ արտասահմանի հայութիւնը միշտ ի վիճակի է այս գումարին (1,573,334 տոլար) բազմապատիկը տալու: Խնդիրը հոն է միայն թէ ան պիտի վստահի՞, տա՞յ: Աւելի ճիշդը՝ Երեւանը պիտի կարենա՞յ այս գումարը առնել:

Երեւանի կարողութիւնը կախուած է իր քաղաքականութենէն:

Համայն հայութիւնը անկեղծօրէն համախմբելով Ներգաղթի հարցին շուրջ՝ ան կարող պիտի ըլլար այդ գումարէն աւելի առնել:

Մինչ հայութիւնը ա՛լ աւելի պառակտելով Ներգաղթի հարցին շուրջ՝ ան կարող է իր այս ձեռնարկին մէջ ի սպառ ձախողիլ:

Ձեւականօրէն բաց կը հռչակէ հայրենիքին դուռները, փաստօրէն անկարելիութեան մատնելով ներգաղթը:

Վախ ունինք, որ Երեւանը այս վերջին ճամբան պիտի բռնէ:

Ամերիկայի Կարմիր Խաչին եւ վերադարձուած 500 տոլարը եւ Հայաստանի «վարչապետ»ին կողմէ Փարիզի իր մանկլաւիկներուն ժամանցութիւն ձգած աւանը — «կռուեցէ՛ք դաշնակցականներու դէմ» — մեզ այս վախերը կը ներշնչեն:

Մխիթարուինք այն հաւատքով, թէ մեր այս յոռի ենթադրութիւնները «չարամիտ յերիւրանք»ներ պիտի մնան...:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԸ ՕՐԱԿԱՆ ԾԱԽՔԵՐԸ

Հինգ տարի առաջ, երբ սպառումը ծայրայեղ սպառութեամբ կը սղէր, Փարիզի մէջ կը կազմուէր Նպարեղէնի մասնագէտներու յանձնախումբ մը՝ առեւտրական նախարարութեան հովանաւորութեամբ: Գործը պիտի ըլլար գիներուն վրայ հսկել, հաշուեցնել արտադրողներու, միջնորդներու, սպառողներու օրինաւոր շահերը: Այս յանձնախումբը պատրաստած է Փարիզցիի սնունդին յատուկ տախտակ մը հետեւեալ կերպով:

Հաշուած է օրական երեք ճաշ: Նախ առտուն նախաճաշը.— սուրճ՝ 10 կրամ, կամ շոքոլա 50 կրամ, 35 սանթիլիդր կաթով: Ցերեկուան ճաշը կը բաղկանայ 1 աղանդեր, մէկ պնակ միսեղէն, մէկ պնակ բանջարեղէն, պանիր կամ պտուղ: Իրիկունը՝ ապուր մը, ցերեկուան մսեղէնին աւելցուքը, պնակ մը բանջարեղէն, պանիր կամ պտուղ:

Իւրաքանչիւր ճաշի նիւթերը կը հաշուեն հետեւեալ կերպով.— 160 կրամ միս ոսկորով կամ 130 կրամ առանց ոսկորի: Անոնք որ ձուկ կամ նապաստակ կ'ուտեն, պէտք ունին 200 կրամի:

Գալով բանջարեղէնին, պէտք է հաշուել 250էն 400 կրամ, եթէ թարմ է. 80 կրամ աւելի եթէ չոր է: Հացը պէտք հաշուել 400 կրամ: Գինի մէկ քառորդ լիդր: Այս վերջինը քիչ մը կը թուի, երբ աչքի փորձով գիտենք զոնէ թէ, ճաշի նստող գործաւորը մէկ ումպով կէս շիշ կը պարպէ: Բայց վիճակագրութիւնն է որ կը հաւաստէ: Ուրեմն հաւատանք:

Յանձնախումբը նկատի առնելով նաեւ Փարիզ մտած ուտեստեղէնի քանակը — տարեկան 2 միլիոն 800 հազար թոնօ—կամ 3000 կառախումբի բեռ — կը հանէ նաեւ հետեւեալ հաշիւը: 100 ֆրանքի վրայ, Փարիզցին ամսական կը ծախսէ.

Հաց	ֆր.	9
Ըմպելի	»	12
Նպարեղէն	»	14
Կաթ, կարագ, հաւկիթ	»	17
Երշիկ, եւայլն	»	7
Մսեղէն	»	22
Հաւեղէն	»	3
Ձկնեղէն	»	2, 5
Բանջարեղէն եւ պտուղ	»	13, 5
Գումար՝	»	100

Հիմա, որ հաշիւը կրցանք թուղթին յանձնել, ջանանք ուրեմն կիրարկել կեանքի մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԲՌՆԻ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Նոյն օրուան գիշերը, Փարլիչէ- եւ Փոփխրիսթոֆի տուները շրջապատուեցան—Սոֆիայի մէջ, քաղին կեդրոնը— յաղթական խումբ- քոմիթէճիներուն կողմէ: Հո՛ն պահակները տեղի տուեր էին էին: Դուները կը բացուէին, յար- ուածինները կը նուաճուէին: Անձ- թեամբ կը հսկէր Փարլիչէֆ: Ար- խումբին առաջնորդը իրեն երեց թուղթ մը.— Միխայլո- կաններու եւ փրոթոկերոֆեան- միջեւ հաշտութեան բնագիրը,— ստորագրէ՛, եթէ ո՛չ, կինդ եւ զաւակդ...»

Լէծ, անարգանքներ, բայց զա- ները բազմաթիւ են եւ զօ՛րը, ակ իր դժկամակութեան, կը ցնէ զանակին տակ: Փարլի- սենեակին մէջ նետեց ինքնա- գրիչը որ իրեն կը ներկայացնէր ալը: Իրեն բերին իր գրասեղա-

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

նին մեկնելը եւ գրիչը: Ստորագրեց՝

Փոփխրիսթոֆ կը քնանար: Երկրորդ արշաւախումբը սոխպուեցաւ ինքն իսկ բանալ ելեկտրական լոյսը: Ինչպէս մահուան դատարան մը, հինգ մարդեր կը շրջապատէին անկողինը, ստորագրեց... գիշերազգեստով էր...

Եւ երկու ինքնաշարժներ զանոնք տարին Կորնա-Ճումայա:

Կեդրոնական կոմիտէն պէտք էր որ ճշդէր ստորագրութիւնները եւ նշակէր բնագրին հրատարակութեան ժամը:

Այս գործերը կարգադրելու համար, երկու օր պէտք եղաւ:

Երբ մեծ լուրը հաղորդուեցաւ թերթերով, Փոփխրիսթոֆ եւ Փարլիչէֆ ընտանիքը Սոֆիա բերուեցան:

Եւ յաջորդ օրը, երեք հրեայ փաճառականներ իրենց նամակատուփին մէջ կը գտնէին սա երկտողը.— «Ձեր կառքը, այս կէսօրին ձեր տրամադրութեան տակ պիտի ըլլայ, Մարի-Լուիզ պողոտային սինեմային առջեւ:

«ԱԶԱՏՈՒԹԻ՜ՒՆ ԿԱՄ ՄԱՀ»ՈՒԱՆ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Ճամբուն երկայնքին այս գիւղը՝ Ռիլան է. այս գիւղը Պարաքօմն է:

—Պատի՛ւ Մակեդոնիոյ, ըսաւ, կառքին մէջ նստած մարդ մը:

Ուրիշ մը կը ձայնէ հեռուէն.

— Բարի՛ եկաք մեր երկիրը:

Կ'անցնինք պուլկարեւմակեդոնական սահմանագլուխէն:

— Հիմա, մեր երկրին մէջ ենք, կը պոռայ ուրիշ մը:

Մէկը՝ նախկին զինուորական է, Մակեդոնական կազմակերպութեան Սոֆիայի գաղտնի ներկայացուցիչը: Միւսն է Սասիլիեֆ որ 1929 հոկտեմբեր 15էն ի վեր կ'ապրի արագթուիչ կեանք մը: Աշնան պղտոր առաւօտ մը, տասը գնդակ մարմինին մէջ: Վերջինն է, այն հեշտալի կալուածատէրը որ մարդոց շաքարեղէն կը նուիրէ եւ եթէ պէտք ըլլայ, արտօյաին ձայնը կը կեղծէ:

Հայդուկներու թագաւորութեան մէջ կը մտնէի:

Ընկերներէս մէկուն ձայնը գիս արթնցուց:

— Ի՞նչ կ'ըսէք մեր հայրենիքին:

Պուլկար հիւպատոսարաններու արտօնութիւնը չի կրնար բանալ այս երազանքի երկրին դռները: Անմիաս շրջագայե՞կ մըն էք, թափառական անգլուհի՞ մը, կրնաք շրջանը կարելանցնիլ: Մակեդոնական կազմակերպութեան աչքը ձեզ չի կորսնցներ:

Յեղափոխական խումբին տէրուտիրականն է իր կալուածին մէջ:

Այնպէս որ երբ Կորնա-Ճումայա, բարեկամներուս շնորհակալութիւն յայտնեցի:

Եւ ինքնաշարժը կանգ տուաւ կեդրոնական հրապարակին վրայ: Մէջտեղը, տասն անձեր, զինուած: Պիտի ըսէիք թէ նահանգապետը, քաղաքապետը, օգնականները՞ եւ ե րեւելիներն էին: Վաճառականները կեցեր էին իրենց դռներուն առջեւ:

— Թերեւս, թագաւորին կը սպասեն, հարցուցի:

Ո՛չ: Մեզ համար էր: Պատուիրակութիւնը շրջապատեց մեր յաղթական կառքը: Ո՛չ մէկ աղջնակ մեզ ծաղկեփունջ նուիրեց եւ այս բացը գիտեցի արարողութեան մէջ:

Ի՛նչ գեղեցիկ ճառ մը պիտի արտասանէր վարժարանին փայլուն աշակերտներէն մէկը, երկչոտ աղջնակ մը.— Յանուն Յեղափոխական կոմիտէին, հո՛ս, այս պատերուն մէջտեղ, կուգամ ձեզ նուիրել, պարոն ճամբորդ, այս պատուոյ գեղեցիկ ձեռնատուփը, ծաղիկը՝ մեր ալեկոծ դաշտերուն: Թող Տէրն մեր Քրիստոս ձեզ շնորհ պարգեւէ, որպէսզի ըմբռնէք մեր հայրերուն նպատակներուն մաքրութիւնը:

«Հակառակ իրենց ատրճանակներուն, անոնք Բարին Աստուծոյ աղարաններուն որեւէ չարիք չպիտի հասցնէին, եթէ Բարին Աստուած, օր մը, սխալած ըլլալով, ստեղծած չըլլար մարդ մը, որ Սերպ կը կոչուի: Սերպը այնքա՜ն չար է...: Մեծ հեծկլտուք մը պիտի ընդմիջէր սիրուն աղջնակը:

Ինչ հրեշտակ, պիտի ըսէի, զայն համբուրելով երկու այտերէն: Ու կալուածատէրը որ արդէն շոքոլայի տուփ մը կը կրէր, իր վրայ պիտի վերցնէր նաեւ ձեռնատուփը:

Կառքէն իջանք: Այդքան ալ չէի սխալած: Տեղին երեւելիներն էին:

— Կ'ուզե՞ք պտոյտ մը ընել, թէ վայրկեան մը հանգստանալ:

— Պտոյտ կ'ուզեմ, պարոններ:

Եւ աչաբեկման, յաւելուածական տուրքերու, երկաթեայ օրէնքին ներկայացուցիչները, հայդուկները, մեկնեցանք անբոխին հիացման ընդմէջէն:

Նախ, զիս առաջնորդեցին թաղապետարան: Թաղապետական խորհուրդին խորհրդակցութեան սրահին դռները բացուեցան առջեւս: Այս որքա՜ն պատիւ: Շփոթած էի: Լուսանկարներու հաւաքածոյ մը կը ծածկէր չորս պատերը: Այս մէկը կը ճանչնայի.— Թոտոր Ալեքսանտրոֆ:

— Գեղեցիկ դէմք, ըսի:

— Մեր հայրն է:

(Շար.)

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ ՋԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Ակումբին մէջ՝ Պարտադիր ներկայութիւն։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

Հ. Յ. Դ. ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Վաղը կիրակի ժամը 3ին Place Comète*ի ձեռնավաճառին վերնայարկը Փորթ-Բիւշէէն 40 թիւ հանրակառքը եւ իջնել* Rue d'Alma

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ *կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պատուիրակութեան շէնքին մէջ,* 71 Ave. Kléber, *կ'ունենայ զրոյց հետեւեալ նիւթի շուրջ։*

Հայ կնոջ աշխատանքը արդիւնագործութեան մէջ դրական թէ բացասական ազդեցութիւն ունի անոր նկարագրին վրայ։

Զրոյցը կը ղեկավարէ Պ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Մուտքը ազատ է։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու ընկերուհիները։

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն Օ Փ Ե Ր Է Թ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ»ի խումբը ղեկավարութեամբ դերասան

Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ-ՃԻՎԱՆԻԻ

Ա Շ Ո Ւ Ղ - Ղ Ա Ր Ի Բ ը

օփերէթ 5 արար, 7 պատկեր

Վաղը կիրակի գիշեր, ժամը 8.30ին

SALLE DES SOCIÉTÉS SAVANTESի մէջ

8 Rue Danton, Paris (6), Métro St. Michel et Odéon

Արեւելեան երաժշտութիւն ղեկավարութեամբ Թաթոստ ԺՕՐԺի, վերջին արարի հարսանիքի տեսարանին Տէր եւ Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ կը պարեն «Կովկասեան պար»։

Տոմսերու գիները՝ 20, 15 եւ 10 ֆրանք

կը ծախուին բոլոր ծանօթ վայրերու մէջ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ԲԱՑՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ։ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle Chape*ի մէջ, 84 Րիւ Շաբ։ Հովանաւորութեամբ Դր. ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆի եւ նախագահութեամբ Պ. ՅԱԿՈԲ ՍԷԼԵԱՆի։ Զաւեշտ, երգ, մարզական խաղեր, մեներգ, կենդանի պատկեր, խմբերգ, եւայլն։*

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՇԱՎԻԼԻ Աղդութեան խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 4.30ին կառ. Մօնփարնասի մօտի սրճարանը՝ կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Աբոյեան։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գըտնուիլ իրենց անդամատետրով։ Կը հրաւիրուին նաեւ Կ. Խաչի համակիրները։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՕՆԷՍԻ հայ Լուսաւորչական նորաշէն եկեղեցիին հիմնարկէքի օծման արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին։

Հաղորդ.— Gare du Nordէն, իջնել Villiers-le-Bel - Gonesses կայարանը՝ երկաթուղի ժամը 1.20 եւ 1.27ին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ Սանուց միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ ըլլալ։

Ա. Ե. Հ. Կ. ԽԱՉԻ Նիսի մասնաճիւղին Դ. ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին Տիկ. Հերմինէ Ժամկոչեանի բնակարանը, Bld. de la Madeleine, Cité Arménienne։ *Պիտի խօսի Տիկ. Ա.*

EMPIRE միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՓԱՐԻԶԻ Հարաւ. Շրջանի Յառաջդիմասիրաց միութեան մանկապարտէզի հանդէսը վաղը կիրակի ժամը 2.30էն 7, Villa d'Orléans No. 3, Alésia. *Կը նախագահէ* Պ. Հ. Ապտալեան։ *Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Տախքերու մասնակցութեան համար 2 Փր. 50։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նէօյեր, Իշխ. Ա.— 51 Փր.։
Միլան, Գործ. Ս.— 110 լիր.45։
Ֆիլիպէ, Գործ.— 15 տոլար։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. ւ վարխսի։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

Un acheteur bien renseigné ne peut acheter qu'un

201 SEVA SALON

Synonyme de goût et d'élégance modèles 1931—32 type I et II

Les phonos modernes faisant meubles et portatifs

Registered trade mark appareil déposé

En vente chez les bons revendeurs

T. S. F. et grands magasins ou à défaut T. S. F.

MONOPOLE SEVA 206 RUE LAFAYETTE, PARIS (10)

agent partout

Dépositaire général. Paris, Suisse, Londres, Amsterdam, Milan et Sud Amerique

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՎՌՕՇԻ 1932Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԻՐ ՍՐԱՄԻՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ !

ԻՐ ԹԵԹԵՒ ՖԱՆԹԷԶԻՆԵՐԸ !

ԻՐ 95 ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐԸ !

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ՝ ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ 2 ՏՈԼԱՐ՝ ԱՄԵՐԻԿԱ

Կ Ա Ն Խ Ի Կ

FABRIQUE DE TRICOTS

Tél. BOTZ. 22-98

Métro Buttes-Chaumont

S. TERZIAN

20 Rue Mélingue, PARIS (19)

Le meilleur marché de tout Paris

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑԸ

Բաղդ չունիմ՝ մի ըսէք, գիտցէք յարմարիլ օրուան պահանջքին, լաւ հագուեցէք կարող դերձակի մը մօտ, ձեզի պիտի ժպտի բաղդը։ Ձեզմէ ո՞վ է որ չգիտեր ՍԷՆ Միշէլի մէթրօին մօտ «ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԸ» որու ճիշդ դէմը՝ 5 Րիւ Մինեօն, պիտի գտնէք անզուգական քուբր դերձակ ԳԱՐԱԵԱՆին, անհաւատալիօրէն անմրցելի գիներով։

Tél. Den. 41—45։

Հայերու ուշադրութեան

Լարոզի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, դիւրամատչելի գիներով։

Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով։

Գործի վարպետ գործաւորուհիներուն ալ միշտ գործ կրնամ հայթայթել տեղւոյն մէջ։

Դիմել՝ ԳէՈՐԳ ԱՎՂՆԸՋԵԱՆի, Gamp. de Tours. (La Rose) Marseille.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԳԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ ՍԷՆ Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

La Cité (*Լա Սիթէ*) *ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ ԿԵԱՆՔԻ, ԱՐԿԱԾԻ եւ ՀՐԴԵՀԻ դէմ։ Մարսէյլի մէջ միակ ներկայացուցիչն է Պ. Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։ Նախ քան ձեր ապահովագրուիլը անգամ մը դիմեցէք Պ. Փափազեանի խորհուրդին։ Ամէն տեսակ դիւրութիւն վճարման համար։*

Հասցէ՝ 40 Rue la Canabière, MRRSEILLE.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Նոր հրատարակուած գիրքեր *Անդրանիկ 25 ֆրանք, Օրմանեան Սրբազան եւ Կարմիր Սուլթանը 25, Կախաղանէն ետք 5, Հարիւր եւ մէկ գիշերներ 15, Սիմոն Փէհլեվան 25, Ամիրային աղջիկը 25, Սայեաթ Նովայ 7, Ապտիւլ Համիտ եւ Աֆրոտիթի 25, Թօսուն Միրիկ 15։*

Առողջապահական գիրքեր *Ամուսնական առողջապահութիւն եւ սեռային հիւանդութիւններ 10, Սերնդագործում եւ սեռական առողջաբանութիւն 10, Ջերմամիզութիւն 2, 5, Սիֆիլիս 6, Մանչերու բաբեկամը 3, Բժիշկ մօրեղբօրս խրատները 2, Մտերիմ զրոյցներ 35, Մատեան մանկանց 40։*

դիմեցէք բոլորդ ալ հետեւեալ հասցէին

Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber. Issy-les-Moulineaux. (Seine)

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ

ESKA

Պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ։ Դիմել՝ Laboratoire Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rne Orfila. Paris (20).

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ

վերաբացած է իր գրասենեակը Փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille

18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

Ս Ե Դ Ր Ա Կ Ս Ա Ս Ո Ւ Ն Ի

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

TANNERIE DE LA DEULE

S. A. R. L. au Capital de 315,000 francs

9 rue Charlot, PARIS (3) Tél. Arch. 05—86

Directeur-Gérant LEON BABONIAN

ԿԱՇԻԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հայ կօշկակարներուն.— *Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան* քռուբօն (*կռնակի մաս*) *Ա. կարգի շէն, քիլօն 32, Բ. կարգի 26, եւ Գ. կարգի 22 ֆրանք։*

Թալոնի համար քռուբօն, էքառ՝ քիլօն 14 ֆրանքէն։

Հայ marchand forainներուն.— *Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար կտրուած կէս նրբանցու եւ թալօն՝ քիլօն Ա. կարգի 30, Բ. կարգի 26, Գ. կարգի 22 ֆրանք։*

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ՝ 9 rue Charlot, Paris

Métro République et Hôtel de Ville

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Մ Ա Ս

23.— ՍԸՎԱԶԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Այս պարագան կատաղութիւն պատճառեց Թուրքերուն։ Այսուհանդերձ Թուրքերը, որքան հեզ եւ գթասիրտ, նոյնքան կորովի եւ պաղարիւն, յաջողեցան թէ մարել հրդեհը եւ թէ պատժել յարձակողները։ Բարեբախտաբար Հայերը, ինչպէս կ'ըսեն թէ «դաւաճանը վախկոտ կ'ըլլայ», իրենց վախէն եւ զէնք գործածելու մէջ ցոյց տուած իրենց անճարակութեան հետեւանքով, 221 սպանեալ եւ 120 վիրաւոր ձգելով փախան։ Ընդհակառակն Թուրքերը իրենց նշանաւոր,անձնազոհ և քաջ նկարագրին պատճառով,տուին միայն 9 սպանեալ եւ 4 վիրաւոր։

Սակայն Հայերը փախան ոչ թէ իրենց կեանքը ազատելու եւ իրենց գործած ոճիրները արցունքով քաւելու, այլ ուրիշ շրջաններու մէջ եւս շարունակելու այս նոյն բարբարոս գործունէութիւնը։ Արդարեւ, ցրուած Հայերը գացին Տիվրիկի, Տարէնտէի, Կիւրինի կողմերը, ուր յեղափոխութեան համար կազմ եւ պատրաստ սպասող կոմիտէճիներուն հետ միանալով, պատճառ դարձան հազար տեսակ նոր բարբարոսութիւններու։

Կիւրինի մէջ կոմիտէճիները նոյն փորձը կատարեցին հրդեհելով նախ իրենց փողոցները։ Մէկ կողմէ կրակ կը ձգէին իրենց տուներուն մէջ, միւս կողմէ յարձակում կը գործէին Թրքական փողոցներուն վրայ։ Այս յարձակման ընթացքին, թէ կը կողոպտէին Թրքական տուները, թէ կը սպաննէին Թրքուհիներն ու երախաները։ Փողոցին մէջ յարձակման ենթարկուած Թրքուհիներուն ու երախաներուն աղաղակները լսելով, կատաղութեան մատնուեցաւ խլած ժողովուրդը եւ ստիպուած՝ դիմեց փոխադարձութեան։ Երկու ժամ արիւնահեղ կռիւէ մը յետոյ, Հայերը թողուցին 476 սպանեալ եւ 35 վիրաւոր։ Թուրքերն ալ՝ 64 սպանեալ եւ 56 վիրաւոր։ Կռիւի ընթացքին քաղաքը ծածկուած էր թանձր ծուխով և լափլիզող բոցերով։ Հրդեհը մարեցաւ, այրելէ յետոյ 457 Հայու տուներ եւ 6 Թուրքի տուներ։

Այս դէպքերուն ընթացքին Հայերը այնպիսի բարբարոսութիւն մը կատարեցին, զոր երբեք չէր տեսած քաղաքակրթութեան պատմութիւնը։Սպանեալ 6 Թուրքի եւ Թրքուհիի դիակները կրակը նետելով, «ճայիր ճայիր» այրեցին։

Տիվրիկի մէջ կռիւը սահմանափակուած էր միայն Քիւրտերուն ու Հայերուն միջեւ։ Վրէժ լուծելու համար, հայ ֆէտայիները եւ կոմիտէճիները յարձակեցան Քիւրտերուն վրայ եւ բախումի ընթացքին երկուստեք մեծ կորուստներ ունեցան։ Քիւրտերուն եւ Հայերուն պատկանող 78 տուն այրեցաւ։ Հայերը կռիւի վայրը ձգեցին 114 սպանեալ, 29 վիրաւոր։ Քիւրտերուն կորուստն ալ նոյնքան էր գրեթէ։ Սակայն Քիւրտերը ողջերէն աւելի իրենց սպանեալներուն կարեւորութիւն կուտային, այնպէս որ անմիջապէս կը վերցնէին իրենց սպանեալները եւ աշիրէթներուն հետ կծիկը կը դնէին։ Ու երբ կը հասնէին զինուորական ուժերը, հայ կոմիտէճիներն ու Քիւրտերը անծանօթ ուղղութեամբ փախած, կռիւի վայրը խաղաղութիւնը վերահաստատուած կ'ըլլար։

Վերջապէս քանի մը շաբթուան մէջ Սըվազի նահանգը մատնուած էր արեան եւ բոցերու։ Ստիպողաբար զինուորական ուժ խնդրուեցաւ Տրապիզոնէն եւ Էրզրումէն։

Այդ օրը Թոքատէն ծածկագիր հեռագիր մը առի։ Ինծի կը տեղեկացնէին թէ Քիւրտերն ու աշիրէթները պաշարած են քաղաքը, կողոպտելու նպատակով Հայոց հարստութիւնը և ջարդի ենթարկելով Հայերը։Զինուորական ուժը քիչ ըլլալով քաղաքը, պաշտպանողական դիրք բռնած էր։ Պաշարողները հետզհետէ կը շատնային սակայն, այնպէս որ փութով օգնութիւն կը խնդրուէր։

Անմիջապէս կարեւոր հրահանգներ տուի Սըվազ, հրամայելով որ տեղի չտրուի Թոքատի մէջ այդպիսի դէպքերու։ Եւ տեղեկացուցի թէ Սոտակայ կուսակալութիւններն ալ պիտի օժանդակեն այդ ուղղութեամբ։ Այսպէս կանոնաւոր եւ պահեստի զինուորական ուժերէ բաղկացած կարեւոր բաժին մը Թոքատ կը ղրկուի։ Զինուորները անմիջապէս կը փարեն Քիւրտերն ու աշիրէթները։ Եւ Թոքատի մէջ ոչ սպանութիւն ոչ ալ կողոպուտ տեղի ունեցաւ։

Նոյնը պատահեցաւ Ամասիոյ գլխուն։ Քիւրտերն ու աշիրէթները յարձակում գործած էին Ամասիոյ վրայ։ Մինչեւ որ զինուորական ուժերը հասան, յարձակողները կողոպտեցին Հայոց հարստութիւնը։ Սակայն առանց անձի կորուստ տալու, այս դէպքն ալ զոցուեցաւ։ Այնպէս որ ամբողջ Անատոլուի մէջ միայն Թոքատն ու Ամասիան կրցան անվնաս ազատիլ խռովութեանց այս փորձանքէն։

Երբ դէպքերը այսպէս տեղի կ'ունենային, տարբեր փորձանք մը հասաւ նահանգին գլխուն։

Լեռնական աւազակ մըն էր այս, սպարապետ (սէր ասքէր) տիտղոսուած հրոսապետ մը, Դանիէլ, որ Հնչակեան կուսակցութեան ամէնէն հռչակաւոր եւ քաջ ֆէտայիներէն մէկն էր։

Դանիէլ դէպքերէն դեռ մէկուկէս տարի առաջ կը պաշտօնավարէր իբրեւ կառավարութեան հեռագրատան չաւուշ։

Մինչեւ այդ թուականը՝ շատ հաւատարիմ պաշտօնեայ մը կը համարուէր այս կոմիտէճին։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
15
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

15 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1726

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՎԻՔԹՈՐ ՊԵՐԱՐԻ ՄԱՀԸ

Հայ ժողովուրդի բարեկամներու նօսրացած շարքէն մէկն ալ կը պակսի, մէկը անոնցմէ որ մինչեւ վերջը մնաց հաւատացող հայ ժողովուրդի ճակատագրին։

Ծնած էր 1864ին, Մօրէզ-սիւ-Ժիւրայի մէջ, եւ 1920ին ընտրուած էր ծերակուտական Ժիւրայի։ 1924ին վերընտրուեցաւ։ Կը պատկանէր Ծերակոյտի ձախ-արմատական ժողովրդավարներու թեւին եւ երկար տարիներ նախագահելէ վերջ կրթական յանձնախումբի, նշանակուեր էր Ծերակոյտի արտաքին յանձնախումբի նախագահ։

Իր բարձր զարգացումով եւ քաղցր բնաւորութեամբ կը վայելէր բոլորին համակրանքը։ Անմիջապէս որ անոր մահը լսուեցաւ, Ծերակոյտի նախագահը անձամբ գնաց իր ցաւակցութիւնները յայտնելու հանգուցեալին ընտանիքին։ Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Պ. Պրիան, նոյնպէս, իրենց ցաւակցութիւնները հաղորդեցին։

Իբրեւ մտաւորական, Վիքթոր Պէրար կը ձգէ դէզ մը հատորներու, որոնց իւրաքանչիւրը հմտութեան, անխոնջ ուսումնասիրութեան եւ մարդասիրութեան գանձեր են։ Հմուտ քաղաքական հարցերու եւ մանաւանդ, մասնագէտ արեւելեան հարցերու, առաւելապէս զբաղած էփոքր ժողովուրդներու դատերով։ Հայութենէն զատ, որուն ջերմ բարեկամը մնաց մինչեւ վերջին պահը, իր անյագ հետաքրքրութեան նիւթ մատակարարած են Սուրիա, Պաղեստին, Թուրքիա, Ալպանիա եւայլն.։ Գրած է Թուրքիա եւ Հելլենականութիւնը *(1895),* Սուլթանին քաղաքականութիւնը *(1897),* Մակեդոնիոյ համար *(1903),* Ռուսական կայսրութիւնը եւ Ցարութիւնը *(1905),* Պարսկաստանի յեղափոխութիւնը *(1910),* Սթանպոլի մահը *(1913) ու դեռ զանազան երկեր։*

Քաջ հելլենագէտ, իր ամենէն մեծ գործը կը կազմէ Հոմերոսի Ոդիսականը, *Թարգմանութիւն երեք հատոր բնագրէն, անհամար ծանօթութիւններով ճոխացած։ Իր վերջին գործը պիտի ըլլար* Հոմերոսի յարութիւնը, *երեք հատոր — Հերոսներու ժամանակ եւ* Հոմերոսի ժամանակ։

Բոլոր թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին իր մասին։

⁂ Ինչպէս ըսինք, հանգուցեալը տարիներով եռանդուն մասնակցութիւն ունեցած է հայանպաստ շարժումներու։ Քաջ ծանօթ ըլլալով Մօտաւոր Արեւելքի գործերուն, իր խորհուրդները չէր զլանար երբեմնի Ազգ. Պատուիրակութեան եւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան աշխատանքներուն։ Երբ հռչակուեցաւ 1908ի Օսմ. Սահմանադրութիւնը, Վ. Պէրար մնաց յոռետես, եւ կը գուշակէր Թուրքիոյ մօտալուտ անկումը։ Մեծ Պատերազմէն վերջն ալ եւ մինչեւ իր մահը, մնաց խանդավառ հաւատացող մը արդարութեան յաղթանակին։ Իր համոզումով, Թուրքիան ուշ կանուխ պիտի մատնուի նոր անդամատութեան մը, որուն շնորհիւ կրկին սեղանի վրայ պիտի դրուի Հայկական Խնդիրը։

Տակաւին առիթ կ՚ունենանք ներկայացնելու իր կեանքն ու գործը, մեր երէց ընկերներուն միջոցաւ։

⁂ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, առտուն ժամը 10.15ին, Մոնփառնասի գերեզմանատունը։ Թափօրը պիտի կազմուի հանգուցեալին բնակարանէն, 75, Rue Denfert Rochereau։

■■■■■■■■■■■

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅՈՒԶՈՒԻ ՕՏԱՐԱԶԳԻՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ուրբաթ օր, Երեսփ. ժողովին մէջ, չորս հարցապնդումներ եղան գործազրկութեան տագնապի մասին։

Փարիզի ազգայնական երեսփոխան Պ. Թէթէնժէ դիտել տուաւ թէ գործազուրկներու թիւը շատ աւելի է 300,000ի սովորական թիւէն, եւ պահանջեց որ, միջոցներ ձեռք առնուին անգործներուն սնունդ, ջերմութիւն եւ բնակարան հայթելու համար։ Յետոյ, առաջարկեց որ աւելի լայն եւ աւելի կորովի պաշտպանութիւն մը կազմակերպուի ֆրանսացի բանուորներուն համար։

— «Օտար եղբայրներէն առաջ, պէտք է Ֆրանսայի մէջ եղած մեր եղբայրներուն վրայ խորհինք»։

Ազգայնական երեսփոխանը պատմեց թէ օտարականները գրաւած են կարգ մը ասպարէզներ, ինչպէս պանդոկապետութիւնը եւ երաժշտութիւնը։ Ձախակողմեան երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ գործատէրերն են որ օտար բանուորները կը վարձեն։

Ուրիշ երեսփոխան մը իր կարգին, շեշտելով տագնապին ծանրութիւնը եւ ներկայ գործազրկութեան խորութիւնը, շեշտեց թէ հանրօգուտ շինութեանց նոր ծրագիրը դժուար թէ կարենայ իրական թեթեւացում յառաջ բերել բուն գործազուրկներուն, քանի որ կապ ունի միայն շէնքերու եւ ճամբաներու շինութեան հետ։ «Մորֆինի ներարկումները բանի չեն ծառայեր», ըսաւ։ Յետոյ առաջարկեց նոր միջոցներ մտածել ֆրանսացի բանուորներու պաշտպանութեան համար։

— Այսօր մէկ միլիոն 800,000 օտար բանուորներ ունինք, որոնց 1,400,000ը կեդրոն քաղաքներու մէջ կ՚աշխատին։ Սէնի շրջանին մէջ 400,000 օտարականներ կը հաշուէին 1926ին։ Այսօր անոնց թիւը հասած է 600,000ի։ Այս օտարականներէն շատերը Ֆրանսա մտած են անկանոն միջոցներով եւ կրնան սահմանէն դուրս հանուիլ։ 1926 օգոստոս 11ի օրէնքը չի գործադրուիր։ Այդ օրէնքով կ՚արգիլուի գործի առնել այն օտարականները որոնք աշխատաւորի տոմս չունին։ Արդ, Փարիզեան շատ մը շինութեանց մէջ բանուորներու 100ին 40էն աւելին օտարականներ են, իսկ ատոնց 10— 15 առ 100ը տոմս չունին։

Խօսք առաւ նաեւ Աշխատանքի նախկին նախարար Պ. Տիւրաֆուր, որ ցաւ յայտնեց թէ ընկերային Ապահովագրութեանց Օրէնքին կցուած չէ գործազրկութեան դէմ ապահովագրութիւնը։ Յետոյ քննադատեց կառավարութեան ծրագիրները։

— Պէտք է «հաւասարեցնել» գործազրկութիւնը. այսինքն նուազեցնել ամբողջական գործազուրկներու թիւը, գործազրկութիւնը տարածելով բոլորին վրայ։ «Աւելի լաւ է որ ամէն մարդ չորս ժամ աշխատի փոխանակ ութի, բայց ամէն մարդ շաբաթը վեց օր բանի, փոխանակ երեք օրուան»։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՎՐԱՑԻ ԱՀԱԲԵԿԻՉԻՆ ԴԱՏԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՍՊԱՆՆԵՑ ՌԱՄԻՇՎԻԼԻՆ

■■■■■■■■■■■

(Բ. դատավարութիւն)

Երկրորդ դատավարութիւնը տեղի տուաւ կարգ մը միջադէպերու երկու կողմի փաստաբաններուն միջեւ։

Ռամիշվիլիի փաստաբանը Մօրօ-Ժիաֆֆէրի վկայութեան կանչել տուած էր բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, որոնք հեռուէն կամ մօտէն խառնուած են վրացական քաղաքական կեանքին եւ մօտէն կը ճանչնային Ռամիշվիլին։

Վկաներուն մէջ էին նաեւ Պօրտոյի քաղաքապետ եւ երեսփոխան, ընկերվարական կուսակցութեան անդամներէն Մարքէ, եւ Հիւսման, Պելճիքայի նախկին նախարար, երեսփոխան Անվէրսի։ Երկուքն ալ մասնակցած են Ընկերվարական Միջազգայինի պատուիրակութեան, որ 1920ին, այցելեր էր Վրաստան, երբ դեռ անկախ էր եւ չէր ինկած բոլշեւիկեան մուրճի հարուածներուն տակ։ Երկուքն ալ եկած են վկայելու թէ ի՞նչ մեծ եւ կարեւոր դեր է կատարած Ռամիշվիլի կովկասեան հանրապետութեան մէջ, երբ քուէներու հարիւրին 85ը կ՚երթար սոց..դեմոգրատներու եւ կալուածատէրերու կամաւոր հրաժարումով, կառավարութիւնը յաջողութեամբ կը ձեռնարկէր հողերու բաշխումին։

— Ռամիշվիլին տեսայ կ՚ըսէ Մարքէ, Պօրտոյի երեսփոխանը, որ կը վայելէր ամբողջ ժողովուրդի մը համակրանքը։ Շատ մեծ էր անոր ազդեցութիւնը։ Յետոյ եկան փորձութեան օրերը եւ վկան կը յիշէ Ռամիշվիլի հետեւեալ խօսքերը.

— Քանի կայ սիրտ մը որ կը զարնէ վրացական կուրծքի մը տակ, ազատ Վրաստանի անկիւն մը պիտի մնայ։

Սպանիչը մեղադրեր էր Ռամիշվիլին թէ աքսորի այս օրերը օգտագործեր էր «իր գրպանները լեցնելու համար»։

Նախագահը կը հարցնէ վկային թէ որքա՞ն ճիշդ են այս վերագրումները։

— Զրպարտութիւններ են, կը պատասխանէ վկան։

Վրացի առաջին վկան է Պօքրացէ, Օտէնքուրի վրացական ընկերվարական կուսակցութեան մասնաճիւղին նախագահը։ Կը պատմէ թէ սպանիչը Ձանուքվացէ կոպիտ, բիրտ եւ անհանդուրժելի բնաւորութեամբ մէկն էր։

— Օր մը, վիճաբանութեան մը ընթացքին Ջանուքվացէ ատրճանակ քաշեց անոր վրայ որ իրեն համաձայն չէր։ Պէտք եղաւ միջամտել, դժբախտութեան մը առաջքն առնելու համար։ Այդ դէպքէն վերջն էր որ դատուեցաւ մեր կոմիտէին առջեւ եւ միաձայնութեամբ վտարուեցաւ կուսակցութենէն։ Հեռացաւ Օտէնքուրէն, ուր վերադարձաւ երկրորդ անգամ եւ մտաւ Փէօժոյի գործարանը, ուրկէ վտարուեցաւ մէկ օր վերջ։

Նախագահը.— Այդ վտարման մէջ Ռամիշվիլին որեւէ դեր կատարե՞ց՝

Վկան.— Ո՛չ մէկ դեր։

Նախագահը.— Անուղղակի կերպով, թելադրութիւններ չըրա՞ւ ձեզ, այդ իմաստով։

Վկան.— Ո՛չ մէկ թելադրութիւն։ Ինքնիրենս գործեցի եւ կոմիտէին հետ կատարեալ համաձայնութեամբ։ Վրացիները կը կասկածէին Ջանուքվացէէն։ Անբաղձալի մէկը կը նկատուէր։

Նախագահը.— Այս վտարումէն քանի մը օր վերջ, Ռամիշվիլի խոստացա՞ծ է Ջանուքվացէի զինքը ղրկել Վրաստան։

Վկան.— Ո՛չ. ատիկա անհաւատալի է։

Կլոր Սեղանը անելի առջեւ

Լոնտոնի Կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնը յանգած է անելի մը եւ կը կարծուի թէ անոր փակումը պիտի յայտարարուի յառաջիկայ շաբթու ընթացքին։

Մաքտոնըլտ փոքրամասնութեանց յանձնախումբին առջեւ ըսաւ.

— Կը ցաւիմ որ կարելի չեղաւ համաձայնութեան գալ։ Դէպի հնդկական սահմանադրութեան մը հաստատումը առնուած ամէն մէկ քայլի տակ կը գտնուի զանազան համայնքներու ներկայացուցչութեան իրարունքի հարցը, եւայլն։ Այս յանձնախումբին աշխատանքը չափազանց կարեւոր է։ Ցաւալի է որ համաձայնութեան չէք եկած։ Կառավարութիւնը իր կարելին ըրաւ եւ թոյլ չպիտի տայ որ այս արգելքը պատճառ դառնայ որ Հնդկաստանի հանդէպ իր յանձնառութիւնները չկատարէ։

Փոքրամասնութեան հարցն է ուրեմն որանելի առջեւ դրած է Կլոր Սեղանը։

Փոքրամասնութեանց յանձնախումբը ստացաւ Աղա Խանի մէկ համաձայնագիրը, որ հաւանութիւնը գտած է մահմետականներու, քրիստոնեայ Հնդիկներու, Եւրոպացիներու եւայլ փոքրամասնութեանց։ Սակայն անոնք կը ներկայացնեն բրիտանական Հնդկաստանի բնակչութեան հարիւրին 46ը։ Կանտի յայտնեց թէ Կլոր Սեղանը առնուազն բնակչութեան հարիւրին 85 կը ներկայացնէ։

ՎԵՑ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐԸ

Րաֆֆի Պետրոսեան, որ առանց ձայնագրութիւն գիտնալու, յիշողութեամբ կը նուագէ ամէնէն դժուար կտորները եւ որ Փարիզի մէջ պիտի երեւայ Նոյեմբեր 19ին։

(Մանրամասնութիւնները՝ Դ. էջ)

Կրպական չեն հեռացներ Յունաստանի Հայերը

Աթէնքի «Փաթրիս» թերթը, գրելէ վերջ թէ պէտք է ժամ առաջ հեռանան երկրէն Յունաստանի հայ գաղթականները, կ՚աւելցնէ. «Հարկ չկայ երկար խորհրդակցութիւններու եւ բանակցութիւններու, որոշում մը տալու համար այս մասին։ Բացայայտ առաջարկ մը եղաւ որ Սուրիայէն մաս մը Հայեր հոս գան եւ իրենց ազգականները առնելով ուրիշ երկիր մը երթան։ 1922էն ի վեր պէտք եղածէն աւելի հիւրասէր գտնուեցաւ Յունաստան։ Սուրիայէն Հայեր կրնան հոս գալ, քանի մը օր մնալ, առնել իրենց ազգականները եւ մեկնիլ։

Եթէ ինքնաբերաբար այս կերպ չշարժին նոր եկողները եւ առաջուց այստեղ հաստատուողները, պիտի հեռացուին Յունաստանէն։ Ուրիշ միջոց չկայ այս խնդիրը լուծելու համար»։

Յակոբ Աբիկեանի մասին

Ճանիկեանի հետ ձերբակալուած Յակոբ Աբիկեանի Թուրքիայէն վտարման լուրը հաղորդեր էինք։ Այս առթիւ Էնկիւրիէն հետեւեալը կը հեռագրեն.—

«Դաւաճանական նպատակով Պուքրէշ երթալու համար Պոլսէն անցած ատեն ձերբակալուելով անձնապաշտ եղած Հրանդ Ճանիկեանի օժանդակած եւ ընկերացած ըլլալու ամբաստանութեան տակ գտնուող կեսարացի Յակոբ Աբիկեանի մասին, քննութիւնները վերջացած են։ Զանազան վայրերու մէջ կատարուած քննութիւնները ցոյց տուած են թէ Աբիկեան Ճանիկեանի հետ յարաբերութիւնը շոգենաւին մէջ սկսած է եւ թէ կոմիտէի գործերուն եւ մահափորձի խնդրոյն հետ կապ չունի։ Միայն թէ Յակոբ Աբիկեան առանց արտօնութեան օտար հող անցած ըլլալուն համար Ներքին գործավարութենէն հրահանգ եկած է Պոլսոյ կուսակալութեան զայն սահմանէն դուրս հանել։»

Ինչպէս գրեր էինք անկից առաջ, Յակոբ Աբիկեան արդէն հեռացած է Թրքական հողէն։

Կիպրոսի դէպքերուն շուրջ

Անգլիոյ գաղթային Նախարարը շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ խորհրդարանին մէջ, Կիպրոսի կացութեան եւ անոր ապագային մասին։ Յիշելէ վերջ դէպքերը որոնք սկսեր էին հոկտեմբեր 21ին, Նախարարը յայտնեց թէ բախումներու ընթացքին, սպաննուած են 10 եւ վիրաւորուած 30 քաղաքացիներ։

Իսկ ոստիկանութենէն վիրաւորուած են 39 հոգի, թէ անգլիական իշխանութիւնները տէրը կը մնան կացութեան եւ թէ կղզիին պաշտպանութեան յատկացուած սովորական ուժերուն վրայ աւելցած են ծովային զինուորներու երկու ջոկատներ, որոնք անդադար կը տեղափոխուին եւ կ՚ապահովեն անդորրութիւնը։

Իբր պատիժ այս ըմբոստացման, անգլիական կառավարութիւնը որոշած է ջնջել օրէնսդիր խորհուրդը եւ աւելի լայն իրաւասութիւններով օժտել ընդհանուր կառավարիչը։

Անկից զատ, նախատեսուած է նաեւ Կիպրոսի սահմանադրութեան վերաքննութիւնը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ճափոնի համայնավարները.— *Եօքոհամայի պատերազմական ատեանը 20 համայնավարներ դատապարտեց զանազան պատիժներու, նոյն քաղաքին մէջ, համայնավարական կազմակերպութիւն հաստատած ըլլալու մեղադրանքով։*

Ճերմակ Ռուսերը կը գործեն.— *Շանկայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ժամանակին Քոլչաքի հրամանին տակ ծառայած զօրավար Սէմէնով այս պահուս, կազմակերպելու վրայ է ճերմակ Ռուսերու բանակ մը, նուաճելու համար արեւելեան՝ Չինաստանը եւ այդ տեղէն յարձակելու համար Սիպերիոյ վրայ։*

Իբր թէ Սէմէնով, կ՚ուզէ եղեր ինքզինքը կայսր հռչակել տալ Մանչուրիոյ։

ԱՆՃԱՐԱԿ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Այդ մենք ենք, հայ ժողովուրդը՝

Անհաշմ՞ն է լսել... Թո՛ղ իւրաքանչիւր գիտակից հայ մարդ իր շուրջը նայի, իր սեփական հոգին քննի։

Աւա՛ղ, իրաւունք ունէր Խրիմեան Հայրիկ, երբ սրանից մօտ կէս դար առաջ, Պոլսի մեր Ազգ. Հիւանդանոցի տարեկան հանդէսին, իր գունագեղ ու կուռ լեզուով Հայի ստրկամիտ համակերպութեան ոգին խարանելով, բացականչում էր վշտախառն ցասումով՝

—«Ժողովուրդ յիմա՛ր, եւ ո՛չ իմաստուն, որ միայն արտասուել գիտէ...»

Ցաւահատական է խորհիլ, որ Մեծ Հայը այսօր իսկ իր գերեզմանից ցաւի նոյն ճիչը կարող էր արձակել։

Եւ սակայն, այն ժամանակից ինչե՛ր տեսանք մենք, զգաստութեան զրահը վերջապէս հագնելու եւ արցունքը վանելու համար։

Անլուր ու ահեղ հարուածներ տեղացին մեր գլխին, որպէս ցասկոտած երկնքի կրակէ կարկուտ։

Մարդ ճիւաղների նիւթած զարհուրանքներն ապրեցինք իր բոլոր հրէշային ձեւերով.

Տիեզերքն ապշեցրինք մեր կրած զուլումի մեծութեամբ.

Ու մեր ստացած վէրքերի ահագնութիւնը մեր հոգիներին խոցան, եւ կսկիծը մեր շրթունքներին սառնոս արած, ցրիւ եկանք աշխարհէ աշխարհ, հորիզոնէ հորիզոն, մեր երեսուն դարերի հայրենիքը գայլերին թողած։

Ցրիւ եկանք անհայրենիք ու բռնաւեր եւ կամաց կամաց համակերպւում ենք այս ստորին, այս անարգական Heimatlos վիճակին, որպէս վաճառուած եզն իր նոր մսուրին։

Մեր ո՞ր պատմագիրն է, որ յուսահատ անզգութեամբ մեր բոլոր թուլամորթ, կամազուրկ սերունդների ճակատին շպրտեց դարէ դար երկարող այս անսահման ճիչը.—

«Եզ սպարանոց ազգն Հայոց...»

Տիեզերական այս բախտորոշ օրերին ամէն ազգ ոտքի է իր բախտի անիւի հետ հեւիհեւ ու քրտնաթոր.

Զե՞ս լսում հազար կողմից բարձրացող թնդիւնն ու շառաչիւնը։

Ո՞ւր է քո ճամբան, այս ձիւնձմրանը բուք-բորանի տակ քնած ժողովուրդ։

* * *

Անհատական ձեռներէցութեամբ հարուստ, զանգուածօրէն՝ անճարակ.

Իւրայինների դէմ մոլեգնօրէն վճռական, հանրային, քաղաքական չարիքի առջեւ խղճալիօրէն կամազուրկ, այս ազգը իր դժխեմ բախտի, իր կրած անթիւ անիրաւութեան դէմ ընդվզել, ծառանալ չգիտէ։

Եւ իրար սեղմուած իր ակռաների ճռնչոցը միշտ լռելեայն արցունք կուլ տալու համար եղաւ եւ ոչ իր բազուկը շարժելու։

Կարդացի՞ք թիւրք բորենիների ձեռքով Ճանիկեանի նահատակութիւնը Պոլսի ջրերում, ռումանական շոգենաւի վրայ։ Հոգիդ է պայթում ցաւից ու ցասումից ցեղիդ հասած այդ անհնարին, այդ վայրագ անարգանքից։

Մէկ անհատի մահ չէ այս, այլ մէկ միլիոն մեր արիւնակիցների նահատակութեան մէկ մանրանկարը։

Եւ թիւրքն ուզեց, որ սրանց բոլորի աճիւնները վերստին սարսուան ու դողան։

Թշւառական Ըսմէթի դէմ դաւ ու դաւադրութիւն թիւրք ոճրածին գլխի հէքեաթ է, յատուկ նպատակով յերիւրուած, էլի մի Հայ կենազուրկ անելու գիւային հաճոյքի համար։

Եւ լո՛ւռ է աշխարհի չորս կողմը սփռուած հայութիւնը։ Ո՛չ բողոք, ո՛չ ցոյց։

Գիտեմ անհայրենիք, ձեռքը-ծոց ժողովրդի ահագին թշւառութիւնը։

Գիտեմ հայրենի հող ու ջրից զուրկ եւ օտարի դռներն ընկած ժողովրդի խեղճութիւնը.

Գիտեմ սեփական պետութիւնից ու քաղաքական ողնաշարից զուրկ ազգի ամենօրեայ մանր ու մեծ ողբերգութիւնը։

Աստուա՛ծ իմ, բայց այնքան բնական է ու մարդկային որ ամէն ցաւ իր սրտապատառ ճիչն ունենայ. ամէն մի սուգ սփոփանքին նկրտող իր ճիչը.

Աշխարհում հա՞յն է մենակ որ այս անհոգի, այս զուլում օրերին ո՛չ ցասումի աղաղակ եւ ո՛չ թիկունքը շտկելու ճիգ ունի։

Հնարաւո՞ր է այսքան զազիր թշնամու առջեւ խեղճութիւնը ինքնուրացումի, եւ անզգայութիւնը գիւականացումի հասցնել։

Հնարաւո՞ր է հանդուրժել ու լռել, որ մեր դարաւոր արիւնարբու ոսոխը իր ուզած ճամբին մեր ցեղի մեծ ու սրբազան վէրքի վրայ յանդգնի թոյն ու կրակ մաղել։

Ուրացումի անարի օրերին խիկարները միշտ բազմանում են. եւ իրենց իմաստութիւնը երկու բառ է.—

«Է՛հ, աշխարհը մեզ խաբեց...»

Գիտեմ, յետ-պատերազմեան մարդկութիւնը կորցրել է իր հոգին եւ գռեհկութեան աղբերի մէջ թաւալ՝ իր էութեան մէջ բացուած զարհուրելի պարապն իսկ չի զգում։

Եւ դարձեալ մարդկութեան քնած խղճմտանքի մեծ մատեանի մէջ թող գրւին ու գիւլին զարհուրանքները. Թող բարդ-բարդ թանձրանան ու բարձրանան կարմիր Եղեռնի դրւագները, վերջի վերջոյ մեր ցեղի դաշիճը իր արեան մէջ պիտի խեղդւի, պիտի խեղդւի...

Երբեք պէտք չէ յուսահատել արեան դատից։

Հազար սերունդ իսկ թէ մոխիրների վրայ նստի, հազարմէկերորդը գերագոյն հատուցումը պիտի առնի, պիտի առնի.

Ցաւիտենական է այս ճշմարտութիւնը եւ անյեղլի.

Անէ՛ծք այն շրթունքին, որ առանց խորունկ հաւատի կ'արտասանի այս խօսքերը։

Արնպարարը աչա ցցուած է աշխարհի առջեւ, լկտի ու շնականօրէն հպարտ, որ ինքը ոճրագործ է.

Ո՞վ է քո արեան տէրը, հէ՛ք Վիտինեան։

Չէ՞ որ արիւնը աշխարհի միակ սեփականութիւնն է, որ երբեք անտէր չի մնայ։

Ո՞վ է քո արեան տէրը, տարաբախտ նահատակ.

Հայ ազգը՞...

—«Ահ, ժողովուրդ յիմար եւ ո՛չ իմաստուն, որ միայն արտասուել գիտէ...»

ԶԱՆԳԱՀԱՐ

ԱՄԷՆ ԱՆԳԱՄ

Բոլոր Աստուածները տուին անոր իրենց լաւագոյնները՝— Մատռուակէ՛ մեզի. Թող բաժակդ ըլլայ անըմբռնելի, հեղուկդ անսպառելի, ու մեր գինովութիւնն անչափելի։

Ամէն անգամ կ'ըսես որ զիս չես
սիրեր,
Մինչ գաղտնօրէն ու քաղցրօրէն
կը ժպտիս...
Պահ մը քովէս կ'երթաս դժգոհ
անտարբեր,
Ապա կուգաս քսել մատներդ
ճակատիս...
Դարձեալ դուն ես, փարած վզիս՝
կը գգուես,
Կը կշտամբես, կը համբուրես, կը
հեգնես,
Կամ մերժելէն յետոյ բռնի կը
ստիպես
Որ տաք մանչու կրակ-սիրովս
սիրեմ քեզ...
Եւ դեռ կ'ուզես որ տառապիմ,
երկմտիմ,
Հրճուիմ երբեմն, լքուիմ յաճախ
ըսպասե՛մ,
Այլեւ ծարաւ վազեմ քեզի, կամ
կրկին
Ցենչամ անունդ, եւ քեզ ըմպեմ
սրտիս մէջ...
—Ա՛հ կանչդ անուշ՝ անուրջ
մ'անվերջ՝ կ'օրօրէ
Աչքերս լոյսիդ, ձեռքերս գամած
շուքիդ հետ,
Եթէ հարկ է Թշուառ զոհ մը
ցաճարիդ,
Որ վիրաւոր անդունդն ի վեր
բարձրանայ,
Ու չըհասնի պատուանդանիդ
կրանիթ՝
Թող ե՛ս ըլլամ... գերի՛դ ըլլամ
մինչեւ մահ...
Ըսէ՛, ըսէ՛ ի՞նչ ես, ինչո՞ւ եւ
ինչո՞ւ,
Արցունքդ ո՞ւրկէ, ծիծաղդ ու
վիշտըդ որո՞ւ...
Ցես դժբա՛խտ եմ... երջանիկ
եմ... չե՛մ գիտեր,
Չար թէ բարի, խելօք, յիմար
չե՛մ գիտեր...:

Փ. ՄԻՐԱՅԵԼԵԱՆ

ՓՈՒՆՋ ՄԸ ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԷՆ

ԽՄԲ.— Մեր մէջ շատեր թարգմանած են Օմար Խայեամի քառեակները,—Յ. Միրզայեանց, Լ. Մեսրոպ, Վ. Իրանեան (Յառաջի ողբացեալ աշխատակիցը) եւն.։

Վերջին թարգմանիչն է բանաստեղծ Արամ Վտարանդի, որ բնագիրը եւ զանազան թարգմանութիւններ աչքի առջեւ ունենալով, ամբողջովին հայերէնի վերածեր է պարսիկ աննման բանաստեղծին քառեակները եւ մեկենաս կը փնտռէ հրատարակութեան տալու համար։

Պ. Վտարանդի կը պատրաստուի Խայեամին երգահանդէս մը տալու Փարիզի մէջ։

Ստորեւ՝ փունջ մը՝ իբրեւ նմոյշ.—

Անըսկիզբին գաղտնիքները ո՛չ դուն գիտես եւ ո՛չ ալ ես,
Առեղծուածին բառը կարդալ ո՛չ դուն կըրնաս եւ ո՛չ ալ ես,
Վարագոյրի ետեւն է որ կը բարբանջենք մենք երկուքով,
Վարագոյրը երբոր վերնայ, ալ ո՛չ դուն կաս եւ ո՛չ ալ ես։

Սէր ու տարփանք արծարծող գեղ հուրիներուն երեսը՝ Տէ՛ր,
Սըմբուլի պէս ոլոր ոլոր մուշկ մազերով զարդարեցիր,
Եւ յետոյ ալ —«մի՛ նայիր»—ի հըրամանը արձակեցիր,
Սա նոյնն է թէ՝ շըջենք բաժակ առանց գինին թափելու, Տէ՛ր։

Կարմըրակաւ ու մըշկահոտ գինին ի'նծ բեր, ով իմ սակի (*),
Որպէս զի ես մոռնամ բոլոր բամբասանքներն, ով իմ սակի,
Նախ քան ի՛մ ու քու աճիւնէն կուժ շինելը ժամանակին,
Կուժ մը գինի, դուն ինծի բեր, ընտիր գինի, ով իմ սակի։

Գեղեցիկ եւ զուարթ արեւ առաւօտ է վե՛ր ել, սակի,
Բաժակիս մէջ սէ՛ր, կեանք լեցուր, արեւ լեցուր, ով իմ սակի,
Դիր ձեռքիս մէջ բաժակը վարդ, օգտագործէ ինքդ այս վայրկեան,
Որովհետեւ վաղն աղիւսն ես կամարի մը մէջն, ո՛վ սակի։

Երբ նըստած եմ գեղուհիուս հետ արօտին մէջ գարնան օրով,
Եւ ան գինի կուտայ ինծի, համակ սէր ու անհուն գորով,
Թէպէտ խօսքըս տըգեղ հընչէ— Թո՛ղ շունէն ալ ըստոր ըլլամ՝
Թէ անգամ մ'ալ ես դըրախտի անունը տամ իմ խօսքերով։

Երբ այլեւըս չես ունենար բաժակիդ մէջ գինին փայլուն,
Ու շըրթներուդ վըրան համբոյրն հուրիներուն քու սիրուհիուն,
Ալ ինչո՞ւ դուն կը տատանիս վերադառնալ խաւար կըրկին,
Ո՛ւր նախ քան քու ծընունդդ արդէն անյիշատակ եղեր ես դուն։

Արշալոյսի բոցին ձօնէ կակաչի պէս բաժակըդ հուր,
Աղջըկան մը ժըպտին ձօնէ՝ իր բերնիդ պէս բաժակըդ նուռ,
Խըմէ՛ հըպարտ ասպետին պէս՝ մոռնալով թէ՝ նենգ մահը կայ,
Որ բըռունցքով պիտի շըրջէ քեզ ու բանայ հողիդ սեւ դուռ։

Հալած սուտակ է շառ գինին ու սափորը հանքն իր անգին,
Բաժակը իր մարմինն է նուրբ, ինքը, գինին՝ անոր հոգին,
Բիւրեղ ճամը (**) որ կը ժըպտի ըրթատունկի հիւթովն առլի,
Արցունք մըն է, ուր պահուած է զուտ արիւնը քամուած սըրտին։

Թարգմ. Ա. ՎՏԱՐԱՆԴԻ

(*) Սակի՝ պարսկերէն կը նշանակէ մատռուակ։
(**) Ճամ՝ պարսկերէն բաժակ կը նշանակէ։

ՅԱՆՈՒԻՆ
ՅԵՏԱԳԱՅ ՅԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

Բ.

ՄԱՆՈՒԿԻՆ

Բնա՛ւ չես անհանգստանար, երբ մենք կ'անհանգստանանք... անուն մը ունենալու համար...

Կը քրքրե՛նք մեր յիշողութեան ու գրքերու մէջ խնամքով պահուած անուններու կապոցները, որպէս զի մեր ցուցամոլութիւնը հանդերձաւորող անուն մը գտնենք...

Մենք թանկարժէ՛ք դառնալ կ'ուզենք, շնորհիւ մեր հագած հանդերձին. մոռնալով որ բոլոր հանդերձները թանկարժէ՛ք կը դառնան շնորհիւ հագնողին...

Բնա՛ւ չես անհանգստանար, երբ նոյն իսկ ծիծաղելի անուններ կուտանք քեզի...

— Դուն բնա՛ւ նման չես նպարավաճառներուն՝ որոնք մեր յագեցումին համար սահմանուած իրերուն վրայ իսկ կը դրոշմեն իրենց անունը, մեր յագեցումի պահերուն իսկ խառնելով իրենց անունը...

— Ինչո՞ւ ամէն գիրկ չես ուզեր, ո՛վ Յետագայ Յաղթող, ո՛վ Մանուկ... ինչո՛ւ շատերու բարեկամութիւնը կը մերժես... — Դուն բնա՛ւ նման չես այն բանաստեղծներուն՝ որոնք առանց հրաւէրի ամէն տեղ կը տարածուին, ամէն տեղ տարածելու համար իրենց անունը...

— Բնա՛ւ պզտիկ գործ չէ այս ուրախութիւնը որ կը պատճառես, բայց անուն մը չունի՛ս դրոշմելու այս գործին ճակատը՝ որու հեղինակը դո՛ւ ես...

— Հիմակ նոր կը զգամ թէ ինչո՞ւ այնքան հաճոյքով կ'ուզեմ ծառայել քեզ... — Դուն երբե՛ք նման չես այն «ազնուականներուն»՝ որոնք ախոռներու ճակատին վրայ դրոշմեցին իրենց անունը, ախոռներն անուանելով ազնուական գործ...

— Հիմակ նո՛ր կը զգամ թէ ինչո՛ւ այնքան սիրով կ'ուզեմ հպատակիլ քեզ... — Դուն երբե՛ք նման չես այն թագաւորներուն՝ որոնք բարբարոսութեան արձանագրութիւններու վրայ դրոշմեցին իրենց անունը, բարբարոսութիւնը նկատելով թագաւորներուն վերապահուած գործ...

— Բնա՛ւ չես մտածեր անունիդ համար, ո՛վ Յետագայ Մարդ, Եւ ահա, առանց երբեք միջամտելու, կ'արտօնես որ մեր ուզած անունովը մկրտենք քեզ...

— Բազմաթիւ ու նոյն իսկ ծիծաղելի՝ անուններ կուտանք քեզ, մինչ դու միօրինակ անտարբերութեամբ կը շարունակես գործդ, նմանելով ծաղիկներուն, ծովերուն, լեռներուն եւ աստղերուն, որոնք չեն ընտրած իրենց անունը, եւ կ'անգիտանա՛ն անունը՝ որ տրուած է իրենց...

— Արդեօ՞ք դու նման ես ապրիլի առաւօտներու զեփիւռն օծող այն բուրմունքին՝ որու ծաղիկն անծանօթ է... Թէ՞ կ'ուզես նմանիլ փետրուարի ձիւներու տակ ծածկուած այն վարպետին, որ կոկոններ կը կերտէ...

— Արդեօ՞ք քեզ համար ձանձրալի է թութակներուն պէս ուրախանալ, յանկերգելով քու անունը... Եւ միթէ՞ կ'ուզես նմանիլ սարեակին՝ որու ուրախութիւնը ծագող արե՛ւն է, եւ անոր շնորհած պարե՛րգը...

— Հիմակ նո՛ր կը զգամ թէ ինչո՞ւ այսքան կը խանդավառես զիս, ո՛վ Յետագայ Յաղթող, ո՛վ դու, որ բնա՛ւ չես մտածեր անունիդ համար... նմանելով ուրախութիւն տարածող արեւին, որ կ'անգիտանա՛յ թէ մկրտած ենք զինք ու երախտապարտ ենք իրեն...

— Այլ եւս պիտի դադրի՛մ փառաքի երգեր երգելէ... Որովհետեւ ահա դու կը ներշնչե՛ս փառաքի երգեր լսելէ... — Դու կուլա՛ս, կը զայրանա՛ս. եւ այդ ո՛չ թէ քու անունիդ՝ այլ բոլոր անուններուն յատուկ պատճառներուն համար է...

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

Կարդացէք եւ տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»ը

"ԱՆՈՒՇ„Ը
ԻԲՐ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

«Անուշ»ի ներկայացումէն յետոյ զանազան կարծիքներ իրար կը հակադրէին ներկաներու մէջ։ Անոնք որ եկած էին լսելու հայկական օփերա մը, բնական է որ քիչ մը յուսախաբ եղած էին, իսկ անոնք որ կը կարծէին ներկայ ըլլալ «Արշին մալ ալան»ի պէս բանի մը, գոհունակութեամբ հեռացեր էին սրահէն։

Արդարեւ, Սուրաբեանները եւ Սիփան երգչախումբի ճիգերով բեմադրուած «Անուշ»ը թէեւ կատարելութենէ հեռու, կարեւոր քայլ մը կ'առնէր հայկականերգախառն թատերգութիւններու գետնին վրայ, եւ կ'արժէ որ իր շուրջ տեղի ունենան կարծիքի փոխանակութիւններ՝ յօգուտ երաժշտական այս սեռին զարգացման։

Սոյն յօդուածով բնաւ չպիտի խօսինք թէ անոր բեմադրութիւնը որքան գնահատելի էր, քանի որ մօտէն գիտենք գործին աներեւակայելի դժուարութիւնները, ու աւելի առաջ կրկնած ենք որ հայկական իրականութեան մէջ գեղարուեստական ամէն արտայայտութիւն գովելի եւ յաջող պէտք է նկատել, երբ անոր համար չէ խնայուած ոչ ծախք եւ ոչ ալ անհուն զոհաբերութիւն, որպիսին եղաւ «Անուշ»ին համար ալ, եւ ըլլայ Պ. եւ Տիկ. Սուրաբեան իրենց խաղակիցներով, ըլլայ Պ. Սաքօ Յակոբեան որ ղեկավարեց ու սորվեցուց «Անուշ»ը, ծայրէ ծայր, կրկնապէս շնորհաւորելի են։

Մեր սոյն գրուածքով կ'ուզենք քիչ մը քննել «Անուշ»ի երաժշտութիւնն ու կառուցուածքը, այն ձեւով ինչպէս մեզի ներկայացուեցաւ, ու առանց նկատի առնելու որ հոն արդեօ՞ք կրճատում կամ փոփոխութիւն տեղի ունեցած են, որովհետեւ ինչքան ալ փոփոխութիւններ կատարուին՝ երաժշտութիւնը զոր ունկնդրեցինք, մեզի պէտք եղած չափով գաղափար տուաւ ամբողջութեան մասին։

Այնպէս կը կարծենք որ Թումանեանի գրական գործը աւելի նուրբ, սահուն եւ քնարական է քան Տիգրանեանի partitionը, որ ինչ ինչ կէտերու մէջ բնաւ չի համապատասխաներ նիւթին ոգիին, եւ ոչ ալ ոտանաւոր բանաստեղծութեան շեշտի կանոններուն։ Ամբողջական երաժշտութեան մէջ նշմարեցինք որ գոյութիւն ունին ժողովրդական երգեր կամ անոնց ոգիով շարադրուածներ ու ինքնահնար բաժիններ, որոնք առաջիններուն համեմատելով՝ բարենիշներ չեն տար միշտ երաժիշտ հեղինակին։ Մատնանշելով՝ ըսենք որ «Անուշ»ի մէջ ընդհանրապէս առաջին երկու արարները որոշ չափով գոնէ կը պահեն հայկական ոգին — առանց հաշուելու միօրինակ մելամաղձոտ գոյնը որ գրեթէ կը տիրապետէ ընդհանուրկերպով — իսկ վերջի վարագոյրները անհաւասարակշիռ են, մեծ մասամբ շինուած բոլորովին արեւմտեան գրութեամբ երաժշտական նախադասութիւններով, երբեմն մանկական, երբեմն ալ իբր շաղկապում՝ իրարու անկապակից։

Արդարեւ գեղեցիկ անցքեր են «Աղջի բախտաւոր»ը, «Աղջի անաստուած»ը, «Ամպի տակից ջուր է գալիս»ը, Վիճակի երգերը, երրորդ արարի սկիզբի պարերգը, Սարոյի մեռած պահուն՝ «Համբարձում եայլա»ի դանդաղ, տպաւորիչ երգուածքը։ Եւ ասոնց քով ի հարկէ, շատ յայտուն կերպով յանկարծ անյաջող դուրս կուգան Անուշի մօտ «Հանգի՛ստ կաց, Անուշ»ը, Մոսիի բարկութեան նոպային սպառնական երգերը, եւ ասոնց պէս շատեր։

Իսկ, «Անուշ»ի ծայրէ ծայր մելամաղձոտ եւ դանդաղ ոգիին մասին ալ երկու խօսք։ Ճիշդ է որ նիւթը տխուր է, բայց այնպէս կը կարծենք որ գոնէ մինչեւ ըմբշամարտ եւ Մոսիի սպառնալիքին տեսարանը՝ որ եւ է չափազանցութեան տեղի չկայ։ Վիճակի տեսարանին իսկ, երբ Անուշին չար վիճակ բաժին կ'իյնայ մթութիւնը և տխրութիւնը կը սկսի արդէն, բնաւ չփոխուելու համար այնուհետեւ։ Այս պարագան որքան որ իբր թերութիւն կ'ուզենք ներկայացնել, չենք կրնար նկատի չառնել հետեւեալ կէտը՝ որ մեզի գիտել տուաւ հայկական բարքերու տեղեակ մը։

Իբր թէ Լոռիի գիւղացիները շատ նախապաշարեալ եւ գուշակութիւններու չափազանցօրէն հաւատք ընծայող են եղեր, ու իրենց տրտմութիւնը եւ չարագուշակ տպաւորութիւնը ուզէ արտայայտած ըլլալ երաժիշտը, Բ. արարի կէսէն սկսեալ։ Կարծիք մըն է սա, որուն կարելի է հաւատք ընծայել։

Քիչ առաջ անկապակից և ոգին չհամապատասխանող անցքերու վրայ խօսեցանք։ Այսպէս, երբ Մօսին հետապնդուած, Սարօ եւ Անուշ փախչիլ կը փորձեն, այս անձկագին վայրկեաններու «Մօսին քեզ կը սպաննի Սարօ՛ ճան, իմ Սարօ՛», — «Գը՛նա՛նք, գնա՛նք, գնա՛նք» — եւլն., այնպիսի հակադրեցութիւն մը կը ներկայացնեն առաջ եկող անցքերուն հետ որ մարդ նոյն իսկ կը փորձուի կարծել, որ Մօսին իրենց հրաման տուած ըլլայ ամուսնանալու, եւ հարսնիքի պատրաստութիւն կայ, եթէ բառերուն ուշադրութիւն չդարձնէ !

Դարձեալ, իբր կառուցուածք՝ եթէ կ'ուզուի Անուշին օփերա անունը տալ հարկ է որ ան ունենար իր բացման նուագը (ouverture) միջնարարներու նուագը, պէտք էին բեմին վրայ իրար հանդիպիլ ու երգել Սարօ, Անուշ, մայրը եւ Մօսի, այս վերջինը իր հակառակորդի դերին մէջ միշտ, եւ կազմէին դասականօրէն ընդունուած soprano, alto, ténor, եւ baryton-ի քառեակը (quartett)։

Եթէ բաղդատութիւն մը ընել անպատշաճ ըլլար՝ պիտի ըսէինք որ իբր օփերէթ «Լէյլէ-Մէճնուն»ն աւելի կատարեալ ձեւ ունի քան «Անուշ»ը որպէս օփերա։

Անցնելով միօրինակութիւններուն յիշենք որ կան այնպիսի արարներ՝ ուր միմիայն մէկ թօնի վրայ են երգերը, իսկ գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ բանաստեղծութեան տուներու անվերջանալի կրկնութիւններն են միշտ նոյն եղանակով, առանց որոնց՝ «Անուշ»ի երաժշտութիւնը ամբողջովին պիտի փոխուէր, ու թօթուէր տրտմութիւնն ու մելամաղձոտ գոյնը։ Թէնոր Պ. Մէհտէրեան, որ յաջող կերպով կատարեց Սարօի դերը, յայտնապէս կը նեղուէր «Բարձր սարեր» երգի երրորդ եւ չորրորդ տուներուն մէջ։

Մանրամասնութիւնները չերկարելով, քիչ մըն ալ խօսք Տիգրանեանին տանք, որ հաւանաբար եւ իրաւամբ մեզի պիտի ըսէր.

— Ճիշդ ձեր դիտողութիւններուն գոհացում տուող եւ ամենաբարձր արուեստի շունչով յօրինուած ուրիշ գործ մըն ալ ունիմ. հոն կան հոյակապ անցքեր, բարդ կառուցուածքով ու դասական բոլոր օրէնքներուն կիրարկումով։ Նուագախումբի մասնագրութիւնը կը պահանջէ 30 հոգի առ նուազն. եթէ «Անուշ»ի մէջ Մօսիի պարիթօնի բաժինը տկար է, կամ լաւ չերգուեցաւ՝ նոր գործիս մէջ երկու պարիթօնի դեր կայ. ես այսքան աշխատանք տալէս վերջ, ի հարկէ կ'ուզեմ որ պատշաճօրէն ներկայացուի օպերաներու մէջ, եւ հայկական օփերայի սէրը արթնցնէ։ Բեմադրութեան հոգը ձեզի կը թողում»։

Ի՞նչ պիտի պատասխանենք, կամ ի՞նչպէս գոհացում պիտի տանք հեղինակին, մենք որ քիչ առաջ դժուարահաճ գտնուեցանք։

Պէ՞տք է գոհանալ Անուշի երաժշտութեամբ, որ առաւելութիւնն ունի դիւրըմբռնելի եւ դիւրամարս ըլլալու, թէ պէտք է աշխատինք ու լաւագոյն երաժշտական գործեր ունենալու։ Անուշը այնպէս ինչպէս ամաթէօրներու սորվեցուցին ու ներկայացուցին՝ խլեց երկու ամիս փորձերու համար, ու հասոյթին կէսը իբր ծախք ոչնչացաւ, որով, եթէ աւելի բարդ գործի մը առջեւ գտնուէին՝ թէ տարբերը չպիտի գը-

նէինք բեմադրելու համար եւ թէ պէտք եղած գումարը, որով հաւանաբար բոլորովին զրկուէինք երգախառն խաղէ մը, եւ եթէ ժողովրդի մէկ փոքր մասին մեծ բաւարարութիւն չտուաւ՝ մեծամասնութեան համար ալ թերեւս բացառիկ երեւոյթ էր։

Մեր դիտողութիւնները ընելէ յետոյ, չենք վարանիր կրկնելու որ գեղարուեստական որեւէ ձեռնարկի համար, ուզենք չուզենք, պիտի գործածենք հայկական չափանիշը, քանի որ ներկայ գաղթահայ կեանքի մէջ, այսպիսի երեւոյթները իրենց որոշ դերը ունին կատարելիք, եւ եթէ հայութիւնը միշտ այն քաջալերական վերաբերումը ունենայ ինչպէս ունեցաւ Անուշին, կազմակերպիչները չեն վարանիր իրենց զոհողութիւնները կրկնապատկելու։

Ցօղուածը վերջացաւ, բայց մոռցանք երաժշտական անունը տալու Անուշին։ Անշուշտ որ օփերա մը չէ, թերեւս լաւագոյն ըլլայ ըսել «երաժշտական ողբերգութիւն», drame musical, անուն մը որ նուաստացուցիչ չըլլալէ զատ՝ շատ յուրջ եւ պատուաբեր է։

Ա. ՓԱՐԹԵՒԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՎԷՊԵՐՈՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

Անգլիացի վիպագիր մը, Ճոն Կէլսուըրթի, դասախօսութեան մը ընթացքին, զոր տուաւ վերջերս Օքսֆորտի մէջ, կը քննէր այն փափուկ հարցը՝ թէ վիպագիրն ի՞նչպէս կը ստեղծէ իր հերոսները, որոնք երեւակայական են եւ իրական միանգամայն։ Նախ Ճոն Կէլսուըրթի խոստովանեցաւ թէ հակառակ իր երեսուն տարիներու փորձառութեան, հարցը շփոթ կը մնայ տակաւին իր մտքին մէջ։ Վիպագիրը, երբ կը սկսի հիւսել իր վէպը, արդեօ՞ք իր հերոսները կը ստեղծէ այն կաւով, զոր երեւակայութիւնը կուտայ իրեն, արդեօք գիտակցութեա՞ն դաշտէն կը քաղէ անհրաժեշտ տարրերը, թէ ենթագիտակցութեան խորունկ ամբարէն, ուր մթերուած են զանազան տպաւորութիւններ, հոտեր, համեր, ձայներ, տեսիլներ, — գաղտնի շտեմարան կամ հրաշալի Բաբելոն մը արուեստագէտին ներսը։

Անգլիացի վիպագիրը դիտած է սակայն, որ վէպերու հերոսները, — թէեւ այն պատրանքը կուտան թէ իրական անձեր են, յաճախ կեանքէն առնուած, մէկ բառով՝ վերարտադրուած համաձայն որոշ տիպարներու, — բոլորովին տարբեր են իրականութեան տիպարներէն։ Նոյն իսկ ճշմարիտ արուեստագէտին շահն իսկ կը պահանջէ, որ տիպարն ու հերոսը տարբերին իրարմէ։ Արդարեւ, կ'ըսէ դասախօսը, երբ վէպի մը հերոսը կեանք կը ստանայ եւ կ'երեւի իր դիմագիծովը, այնուհետեւ ինչ որ կ'ըսէ ու կ'ընէ, իր ընթացքովն ու արտայայտութիւններովը կը նպաստէ տիպարին հետ որ եւ է նմանութեան մը ջնջումին։ Վիպագիրը երբեք չի փափաքիր, որ իր հերոսները ստրկաբար նմանին ալպրող տիպարներու։

Հետեւաբար, վէպին հերոսները որքան տարբեր ըլլան արուեստագէտին երեւակայութենէն, որքան կաւն առնուած ըլլայ ենթագիտակցութենէն, այնքան յաջողութիւն կը գտնէ վիպագիրը արուեստի տեսակէտով։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Le Mondeի վերջին թիւին մէջ տեսակցութիւն մը կայ, զոր կը կատարէ ֆրանսացի գրող մը ռուս պրոլէթ գրողի մը հետ։

Խօսակցութիւնը ոչինչ ունի հետաքրքրական իբրեւ տեղեկութիւն։ Սակայն ռուս պրոլէթ գրողին՝ Կատայեւի խօսքերուն քննութիւնը ցոյց կուտայ ուղղութիւնը, որուն վրայ կը գտնուին Մոսկուայի երիտասարդ գրողները ներկայիս։ Նախ հանդուրժողութիւն մը եւրոպական հին գրականութեան վարպետներուն մասին։

Հիմա կը սիրեն ու կը կարդան Հիւկօն ու Փրուսթը, մինչդեռ երէկ կ'արհամարհէին Հիւկօն իբրեւ քաղքենի գրող, եւ Փրուսթը՝ իր սեթեւեթոտ ոճին (papi lotage) համար։ Մոսկուայի պրոլէթ գրողները նոյն հանդուրժողութիւնը ցոյց կուտան կարգ մը ռուս հին գրողներու մասին։ Այստեղ անմիջապէս աչքի կը զարնէ դիրքը Երեւանի հայ պրոլէթ գրողներուն, որոնք թշնամութեամբ կը նային մեր նախորդ սերունդի գրողներուն գործին վրայ։

Ցետոյ Կատայեւի խօսակցութիւնը ցոյց կուտայ տեսակ մը ռուսասիրութիւն, որուն, կարծիր գիծեն ներս, կ'ըսեն մեծապետական ազգայնականութիւն։ Կատայեւի գոհունակ արտայայտութիւններուն մէջ կը գծագրուի մեծ Ռուսը, աշխարհակալի ախորժակով։

Եւ խորհիլ, որ տասնեակ մը տարի բաւական եղաւ՝ ցոյց տալու համար առհաւական կամ աւանդական յատկանիշերը այդ մեծ ժողովուրդին։ Սպասենք հինգ տարի եւս, համոզելու համար միամիտները, թէ Ռուսը Ռուս է ինչպէս գրականութեան, նոյնպէս քաղաքականութեան մէջ։

«ԶԱՐԻԱ ՎՈՍՏՈԿԱՅ»Ի ԽՄԲԱԳԻՐԸ

Անցեալ շաբաթ «Պրավդա» խիստ քննադատութիւնով մը կը յարձակէր Թիֆլիզի «Զարիա Վոստոկա» պաշտօնաթերթին վրայ, ցոյց տալով «քաղաքական» կարգ մը «սխալներ»։

Թիֆլիզի Երկրային Կոմիտէն անմիջապէս հրաժարեցուց խմբագիրը՝ Լիֆշից։ Առժամաբար խմբագրութեան կոչուեցաւ Վ. Գրիգորեան։

Երկրային Կոմիտէն որոշելով թերթին մէջ հրատարակել այս կարգադրութիւնը, հրահանգած է նաեւ 3 օրուան ընթացքին «Զարիա Վոստոկա»յի խմբագրական կազմը բանուորականացնել։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱՏԻ ԹԵՐԹ

Թուրքիոյ ներքին գործավարութիւնը որոշած ըլլալով պատի թերթ հրատարակել, յառաջիկայ տարիէն այս որոշումը պիտի գործադրուի։ Ասոր համար ներքին գործավարութիւնը հրահանգ տուած է կուսակալութիւններու, որ իրենց պիւտճէն պատրաստած ատեն այս գործին համար վարկ մը որոշուի։

Կուսակալութեանց պիւտճէին մէջ, նահանգային տպարաններու համար գումարներ որոշուած են եւ այդ գումարով նահանգային թերթերը կը տպագրուին, բայց անոնք շատ նախնական ձեւով կը հրատարակուին։ Ուստի այդ թերթերու ծախքին մէկ մասը յառաջիկայ տարիէն սկսելով, պատի թերթերուն պիտի յատկացուի։ Այդ թերթերը մեծ դիրքով պիտի տպագրուին եւ լուրերը լուսանկարներով, պատկերներով ցոյց պիտի տրուին։

Պատի թերթերուն մէջ քիչ գիր պիտի ըլլայ եւ այդ գրերը մեծ պիտի ըլլան։ Այդ թերթերը շաբաթը 3 անգամ պիտի հրատարակուին եւ փոքր քաղաքներու, թաղերու եւ գիւղերու փողոցներուն մէջ պատերուն վրայ պիտի կախուին։ Առաջին տարին Պոլսոյ, Էնկիւրիի, Իզմիրի, Գոնեայի, Տիարպէքիրի նման մեծ նահանգներու մէջ պիտի տպագրուի եւ նահանգները պիտի ղրկուի։

ԴԷՊԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ

Ներքին գործավար Շիւքրի Գայա Անատոլու մեկնեցաւ Տաւրոսեան ճեպընթացին կցուած մասնաւոր վակոնով մը։ Էսկիշէհիրի մէջ անոր պիտի միանայ Ոստիկ. զօրաց ընդհ. հրամանատար Քեազիմ փաշա, որ գործավարին պիտի ընկերանայ քննական պտոյտի ամբողջ տեւողութեան։ Ճամբորդութեան առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ Մալաթիա, ուր երկու օր մնալէ վերջ գործավարը պիտի մեկնի Էլազիզ։ Այս առիթէն օգտուելով Շիւքրի պէյ պիտի քննէ նաեւ Տէրսիմի մանրայատուկ անհրաժեշտութիւնները։ Գործավարը Էլազիզէն պիտի անցնի Տիարպէքիր։ Մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ Էլազիզի մէջ պիտի միանայ գործավարին եւ Արեւելեան շրջաններու քննութեան պիտի ընկերանայ անոր։ Գայա պէյ, Տիարպէքիրէ վերջ պիտի երթայ նաեւ Մարտին եւ Սղերդ, ուրկէ ետքը պիտի անցնի Ուրֆա, Մարաշ, Կազի Այնթապ, Ատանա, Մերսին ու Սիլիֆքէ, ուր քննութիւնները վերջացնելով պիտի անցնի Իզմիր։

ՕՐ. ԱԶԳԱՆՈՒՇ ԷՕՄԻՐԵԱՆ ԵՒ ՍԱՐԳԻՍ ՊԱՇԷՄԵԱՆ ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Սարսէլ 7 Նոյեմբեր 1931

Իզմիրի ու շրջակայքի քննութենէն վերջ գործավարը պիտի երթայ Ուշագ, Աֆիօն, Էսկիշէհիր ու վերջապէս Էնկիւրի։ Այս ճամբորդութիւնը հաւանաբար ամիս մը պիտի տեւէ։ Գործավարին պիտի ընկերանան նաեւ Սղերդի երեսփոխան ու «Միլլիէթ»ի խմբագրապետ Մահմուտ պէյ, ինչպէս նաեւ «Հաքիմիյէթի Միլլիէ»ի խմբագրական քարտուղար Նաշիտ Հազգը պէյ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՆԿՈՐՆԵՐ ԵՈԶԿԱՏԻ ՄԷՋ

Եոզկատ նահանգի հայ գիւղերը ներկայիս 20-22ի կը հասնին։ Այս գիւղերը կիսաւեր ըլլալով հանդերձ, շինարար Հայերը պատերազմէն ետք վերստին իրենց բոյնը հաստատած են եւ կը բնակին այժմ գոհացուցիչ պայմաններու մէջ։ Այդ գիւղերն են.—

	տուն	անձ
Եոզկատ	70	485
Քէօշնէ կամ Նոր անուանով Նէշիլ Օվա	14	70
Սարը Համզա	29	125
Պէպէկ	40	233
Գարա Եաղուպ	14	75
Թէրզիլի	25	111
Պուրունգըշլա	95	553
Քէլլէր	9	50
Էյլէնճէ	9	45
Իւրնէճ	30	148
Մէնթէշէ	10	51
Ուզունլու	20	95
Ֆախրալը	17	85
Մեծ Զաթ	25	130
Պօղազլեան	70	400
Ինճիրլի	27	141
Մազարօղլու	10	45
Սարայ	22	96
Մէլէզ	5	30
Տանըշման, Էլմաամը, Փաշաքէօյ գիւղերը՝ գտնուած Հայեր	9	37
Քեօհրէնկ	2	11
Համագումար	633	3016

Կեսարիոյ Հայերը մօտ 3500 որոնց 2500ը քաղաքին մէջ, մնացեալը շրջակաները։

ՅԱՋՈՐԴՈՎ «ՀԱՔԻՄԻՅԷԹԸ ՄԻԼԼԻՅԷ»Ի ԳՐԳՌԻՉ ՅՕԴՈՒԱԾԱՇԱՐՔԸ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Պատրաստուելու համար քննութեանց, մրցումներու եւ վկայական ստանալու, պատանի կամ չափահաս կրնան դիմել դաշնակի, սոլֆէժի եւ երգերու փորձերու համար

ՕՐ. ՃԱՄՊԱԶԻ (1er prix)

Անդամ «Musica» երաժշտանոցի քննիչ մարմնին, նախկին աշակերտ Morpainի եւ Lazare Lévyի, ուսուցիչներ երաժշտանոցի։

Հասցէ՝ 61 Rue de Flandre, Paris (19e).

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆԸ ՀԱԿԱԿԱՆՈՆԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ

Այս տարուան ընթացքին «Լ'Էնթրանսիժան» քանիցս զբաղեցաւ տնտեսական տագնապով, անգործութեամբ, անոնց պատճառներով եւ օտարականներով։

Այս անգամ եւս, հարցը կրկին ձեռք կ'առնէ եւ հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ օտար գործաւորներու հարցը՝ հանդէպ անգործ Ֆրանսացիներու։

«Ֆրանսացի հազարաւոր այրեւկին բանուորներ, որոնք իրենց երկրին մէջ կ'ապրին, չեն յաջողիր իրենց բաղուկը վարձու տալ եւ միեւնոյն ատեն, իրենց շուրջը կը տեսնեն օտարականներ, որոնք կ'անգիտանան անգործութիւնը եւ կ'աշխատին։

«Շատ խորհրդածելու պէտք չկայ, ըմբռնելու համար դառնութիւնը, յուսախաբութիւնը, զայրոյթը այս Ֆրանսացիներուն, որոնք կրնան նկատել թէ իրենց երկրին օրէնքը գէշ կը պաշտպանէ զիրենք մրցակցութեան մը դէմ, զոր ժամանակը աւելի անհանդուրժելի կը դարձնէ։

«Ֆրանսական աշխատաւորութեան իրաւունքները յարգուա՞ծ են։ Օտարականներու աշխատանքը օրինաւո՞ր է։ Հսկողութեան տակ առնուա՞ծ է։ Անհրաժե՞շտ է այս երկրին մէջ։ Վարչութիւնը ի վիճակի՞ է յարգել տալու ազգային աշխատաւորներու իրաւունքները։

«Ահա, քանի մը տողերու մէջ ոգեկոչուած՝ կառավարութեան «ներքին» առաջնակարգ մտահոգութիւններէն մէկուն գլխաւոր երեւոյթները։

«Ի՞նչ է Ֆրանսայի մէջ անգործութեան ծանրութիւնը եւ ո՞ւր ամենէն աւելի կը հարուածէ։

«Երկրագործական փոքր սեփականատիրութեան շրջաններուն մէջ, ոչ։ Սակայն մեծ ծաւալով երկրագործութեան մէջ, մեքենականութիւնը թոյլ կուտայ շատ աւելի արագութեամբ աշխատանքներ կատարել եւ ատկէց կը ծագի այն որ ձմրան եղանակին, հողագործ աշխատաւորները կը մնան անգբաղ։ Հետեւա՞նք։ Հետզհետէ անոնք կը խճողեն մեծ քաղաքները եւ անոնց արուարձանները։

«Ճարտարարուեստի մէջ է որ անգործութիւնը կը ստանայ աւելի սուր կերպարանք,

«Այսօր, անգործութեան սնտուկներուն մէջ արձանագրուած վաթսուն հազար երկսեռ աշխատաւորներ կը համրուին։ Բայց լրիւ անգործներու թիւը պէտք է տատանի 250 հազարէն 300 հազարի միջեւ, թէեւ կարելի չէ ճշգրիտ թիւ մը տալ։

«Կէս-անգործները շատ աւելի են։ Աշխատանքի նախարարն էոր, Պ. Լանտրի որ հոկտ. 20ին կը յայտնէր թէ հարիւրէ վեր աշխատաւոր ունեցող հաստատութեանց մէջ, թիւը կը պակսէր, ըստ շրջաններու՝ հարիւրին 0,7էն 15,8։ Եւ կ'աւելցնէր թէ մնացողներուն մէջ հարիւրին 35ը մասնակի անգործ էին։

«Ամէն մարդ գիտէ թէ մեր հանքագործները շատ քիչ բացառութեամբ, 6 օրուան վրայ՝ 4 օր կ'աշխատին, ինչ որ կը նշանակէ աշխատանքի եւ օրավարձքի հարիւրին 33 նուազում մը։

«Կարելի է ուրեմն որոշ ճշգրտութեամբ, հետեւցնել թէ ֆրանսական ճարտարարուեստին ամբողջութեան համար, Ֆրանսայի աշխատաւոր ձեռքերու աւելցած մասը կը համապատասխանէ շաբաթական 7 ժամ տեւող աշխատանքի։

«Ինչ որ կը նշակէ թէ եթէ անգործները մէկ օրէն միւսը կարենային մտնել ֆրանսական ճարտարարուեստի ճիւղերուն մէջ, պիտի բաւէր աշխատանքի ժամերը կրճատել քիչ մը— մէկ ժամ — որպէսզի անգործութիւնը վերնայ։ Անշուշտ, հարցը կը դառնայ տեսական ճշդումի մը վրայ, որ գործնականին մէջ՝ անիրագործելի է։ Պարզապէս կը ծառայէ համեմատութիւն մը ճշդելու։

* *

«Հարիւր հազարաւորանգործ կամ սահմանափակ գործ մը ունեցող Ֆրանսացիներու դիմաց, որքա՞ն օտարական կայ այս երկրին մէջ։ «1930 դեկտեմբերին, Ֆրանսայի օտարականները կը հաշուէին 1,700,000։ Այսօր կը մնան 1,5 միլիոն, որոնց կէս միլիոնը հակականոնական վիճակի մէջ։

«Ահա կացութիւնը։ Աւելի մանրամասնօրէն պիտի քննենք զայն։»

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

Ֆրանսայի ելեւմուտքի նախարարը Խորհրդարանի ելեւմտական յանձնախումբին պարզեց այն պատճառները, որոնց հետեւանքով, յարմար կը դատէ լքել ելմտական տարուան ներկայ դրութիւնը (ապրիլէ ապրիլ) եւ վերադառնալ նախկին դրութեան, յունուար 1էն դեկտ. 31

Այս նոր շրջանին Ֆրանսայի ելեւմուտքը պիտի հաւասարակշռուի 102 միլիոն 272,000 ֆրանքի աւելի մուտքով։

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾ ՄԻԱՅՆ ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Նիւ Եորքէն կը գրէ իր թերթին թէ, այդ քաղաքին մէջ անգործութեան հարուածներուն ենթակայ ընտանիքներուն թիւը կը հասնի մէկ միլիոնի։ Ուրիշ 800,000ի չափ անձեր անգործ են եւ մինչեւ տարեգլուխ, մօտ կէս միլիոն անձեր եւս նպաստի պէտք պիտի ունենան։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ «ԱԶԱՏՈՒԹԻ՛ՒՆ ԿԱՄ ՄԱՀ»ՈՒԱՆ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

— Միշտ ժողովրդակա՞ն։

— Անոր հոգին կը սաւառնի ամբողջ երկրին վրայ։

— Հապա՞ սըւիկա։

— Կէօրկի Իզմերլիեւ, ճիշդ այս պատուհանին տակ, Թուրքերուն կողմէ կախուած։

— Իսկ այս մէկը որ փէս կը կրէ։

— Միլէ Մարքոֆ, Թուրքերուն կողմէ կախուած կամուրջին վրայ։

— Իսկ այս պարոնը որ գեղեցիկ զգեստ մը հագած է։

— Նոյնպէս կախուած։

Քաղաքապետը իր մատը կը կենէր այս խիրաքանչիւր մակեդոնական փառքերուն վրայ։ «Կախուած, կախուած»։ Կախուածներու թանգարանն էր։ Սարսուռ մը պտօտեց վիզս։

— Տե՞ղը ունիք, հարցուց Կորնա-Ճումայայի առաջին պաշտօնատարը։

— Կոկորդս քիչ մը կը սեղմուի։ Բան մը չէ, միջավայրին ազդեցութիւնը...։

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Այս երկրին պատմութիւնը կը բացատրէ իր արտակարգ կացութիւնը։ Մէկ կողմէ, անցեալին յիշատակները, միւս կողմէ ժողովուրդին ծագումը։ Կորնա-Ճումայայի բնակիչներուն երեք քառորդը գաղթած են սերպիական Մակեդոնիայէն։ Զգած են իրենց հայրենի տուները, որովհետեւ սերպիական Մակեդոնիոյ մէջ կը կռուէին, ինչպէս իրենց նախնիքը կը կռուէին թրքական Մակեդոնիոյ մէջ։

Այս բոլոր հին կախուածները, ձախողած անկախութեան այս հայրերը իրենց կը խօսին լեզու մը, զոր հասկցած են ժամանակին...։ Կեցուցէք քաղաքացիները փողոցին մէջ եւ իրենց ընտանիքներուն մասին լուր հարցուցէք։ Պիտի լսէք.— Հայրս կախուեցաւ, հօրեղբայրս կախուեցաւ, մեծ հայրս կախուեցաւ։ Ահա ինչ որ կը կոչեմ անցեալի յիշատակները։ Գալով պուլկար ցեղին պատկանող Մակեդոնացիներուն, չեն ընդունած սերպիական յաղթանակը եւ ճիշդ, անոր համար որ չեն կախուած, հոս փոխադրած են իրենց վրանները։ Ասոնք, պարագաներ են, որոնք կրնան մթնոլորտ մը ստեղծել։ Այնպէս որ այստեղ, առարկայի պէս շօշափելի է։

Այս մարդիկը որ իրարու ժպիտներ կը ղրկեն, իրարու հետ բարեւ կ'առնեն կուտան եւ իրարու ականջի մտերմութիւններ կը փսփսան, կը թուի թէ գաղտնիք մը ունին, ինչ որ իրենց, աւելի՛, երեւոյթը կուտայ դաւակիցներ ըլլալու, քան թէ նոյն գիւղին բնակիչներն ըլլալու։ Առեւտրականը իրենցմէ է, սրճեփը իրենցմէ է, ուսուցիչը իրենցմէ է, ներկարարը, շունը իրենցմէ են։

Հո՛ն որեւէ մէկը չի կրնար կենալ որ իրենցմէ չըլլայ։ Նպարավաճառին քով, այն տպաւորութիւնը կը կրէ թէ անտարբերօրէն կրնաք ուզել քիլօ մը շաքար կամ ատրճանակի։

Թաղապետարանէն կը մեկնինք դէպի քաղաք։ «Մեր» ահաբեկչութիւնը կը պտտցնենք փողոցներուն մէջ, ինչպէս մարդ մը՝ իր տունը մտնելով սանդուղներուն վրայ կը պտտցնէ իր ներքնազգեստը եւ հողաթափերը։ Այս ճամբորդութեան համը կացութեանց յեղաշրջման մէջ է։ Ուրիշ տեղեր, ահաբեկիչները կ'ապրին նկուղներու մէջ. հո՛ն, Աստուծոյ լոյսը կը շողայ անոնց համար։

Սրճեփի մը առջեւ, սեղանին շուրջ նստած 14 հոգի ենք։ Հիւրընկալներս մակեդոնական կազմակերպութեան զինուորներ են։ Սըւիկա՝ Պոկտարոֆի սպանիչն է։

Դատապարտէ անցած, բայց ազատ արձակուած է։ Երեք ուղեկիցներէս մէկուն եղբայրն է։ Աւելի լաւ է որ անունը չտամ. այնքա՛ն երկչոտ է։ Երբ իրեն նայիմ, կը ժպտի։ Այս ճերմկած մօրուքով մարդը գործօն վոյվոտ է։ Երբ կ'ըսեմ թէ իր քաղաքը կարծածէս աւելի մեծ է։

— Ա՛, այս տեղ չկայ տուն մը, որ իր զո՞հը տուած չըլլայ դատին։

Իրօք, ինծի հետ խօսող բոլոր անձերն առ նուազն, իրենց ընտանիքին մէջ սպանեալ մը ունին։

— Ես, ընտանիքիս մէջ, հինգ հատ ունիմ, հայրս եւ չորս մօրեղբայրներս։

Ուրիշ ձայն մը.— Իմ եղբայրս սպաննուեցաւ Պէնյիսթայի մէջ։»

Ուրիշ ձայն մը.— Իմ եղբայրներս սպաննուեցան Կէվկէլիի մէջ։ Եւ շուրջս, ամէն տեղ.— Հայրս... եղբայրս...»

Պուլկարական յարձակման կը պատասխանէ սերպիական պաշտպանողականը։ Խաղին կանոնն է։

— Այսօր, պարոննե՛ր, այս ժամանակ որ զինադուլի կը նմանի, ինչպէ՞ս կ'անցընէք ձեր օրերը։

— Ժողովուրդը կը կազմակերպենք յեղափոխական պայքարին համար։

— Ժողովուրդը գո՞հ է։

Ճեշտով մը, որ ըսել կ'ուզէր.— «Կը կասկածի՞ս, պարոն» կը պատասխանէ խօսակիցս։

— Թոյլ չպիտի տայ որ լքենք դատը։

— Ամէն պարագայի մէջ, պարոննե՛ր, կը տեսնեմ թէ գործը լաւ կազմակերպուած է։

— Այնքան զօրաւոր ենք, որքան Ալեքսանտրոֆի օրերուն, եւ երբ ուզենք, կրնանք ամէն ինչ շղթայազերծել...

Մրմունջներ... տասնեւչորս հոգինոց խումբին մէջ շարժում։ Բարեկամներս ոտքի կ'ելլեն։ Կը քալեն դէպի երիտասարդ մը որ երեսուն քայլ հեռուէն, կ'առաջանայ արագօրէն։ Նուրբ, ամփոփուած, ճիշդ այնքան մեծ, որքան պէտք է փոքր չըլլալու համար։ Ամենէն երիտասարդն է եւ միւսները զայն կը շրջապատեն իբր կարեւոր անձնաւորութիւն մը։

Սքաթրոֆն է, Վանչէի թիկնապահը Սթաքրոֆ որ Վանչէի համար նոյնն է, ինչ որ էր Վանչէ Ալեքսանտրոֆի համար։ Եկած է տեսնելու թէ իրօք լա՞ւ է։

(Շար.)

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ և մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց՝ 22 Նոյ. Կիր. իրիկուն ժամը 7.30ին Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet

Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ»ի խումբը ղեկավարութեամբ դերասան

Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ ԱՇՈՒՂ-ՋԻՎԱՆԻԻ

ԱՇՈՒՂ-ՂԱՐԻԲԸ

օփերէթ 5 արար, 7 պատկեր

Այսօր կիրակի գիշեր, ժամը 8.30ին

SALLE DES SOCIÉTÉS SAVANTESի մէջ

8 Rue Danton, Paris (6), Métro St. Michel et Odéon

Արեւելեան երաժշտութիւն ղեկավարութեամբ Թառիստ ԺՕՐԺի, վերջին արարի հարսանիքի տեսարանին Տէր եւ Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ կը պարեն «կովկասեան պար»։

Տոմսերու գիները՝ 20, 15 եւ 10 ֆրանք

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՐՈՒՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(6 ՏԱՐԵԿԱՆ)

19 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.45ին

Salle Chopin (*Փլէյէլի շէնքին մէջ*) 252 Fbg. St. Honoré

Դաշնակի վրայ կը նուագէ, պէթհովէնէ, Տաքէնէ, Շումանէ, Լըմուանէ, Կրիկէ, Պուրկմիւլէրէ, Տվօրաքէ, Շօփէնէ եւ Շուպէրթէ կտորներ։

Տոմսերը կը ծախուին Maison Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré, Durandի մօտ, 4 Place de la Madeleine եւ à la Boîte à Musique 133 Bld. Raspail.

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ
ԿԱՎՌՕՇԻ 1932Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ՝ ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ 2 ՏՈԼԱՐ՝ ԱՄԵՐԻԿԱ

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային հիւանդանոցին։

44 Rue Poissonnière, մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

FABRIQUE DE TRICOTS

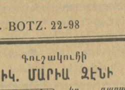

Tél. BOTZ. 22-98 — 20 Rue Mélingue, PARIS

գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիրակի ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

ԵՓՐԱՏ *նուագախումբը կը ստանձնէ նուագել հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ, կը տրամադրէ նաեւ 25—30 հոգինոց նուագախումբ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Տ. Օննեսեանի, 15* Rue du Pourtour, Clamart, Seine։

Երեկոները ժամը 8ին մասնաւոր դասընթացք, սոլֆէժի, ջութակի, ֆլիւթի եւ պանտօփ։ Կ'ուզուի դաշնակ նուագող Օրիորդ մը կամ պարոն մը, «Եփրատ» նուագախումբին անդամակցելու պայմանաւ։

ՀԱՅ ԴԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագիրներու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. ւ փորիսի։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ԲԺԻՇԿ ԺԱՆ ՌՈԺԻՆՍԿԻԻ

Սրտի եւ կնոջական հիւանդութիւններ, գիրութիւն։ Կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուրբաթ ժամը 2—4 եւ ժամադրութեամբ, 10 rue Lord Byron, *մէթրօ* Etoile, Tél. Elysée 22—79.

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25

ՌՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

Métro Bonne Nouvelle

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ)

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գիներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն լաւագոյնը։ Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները։ պզտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։

ՃԱՇԱԿ — ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ — ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԷՆՈ՛ՒՆ, ԱՄԷՆՈ՛ՒՆ. փութացէք օգտուիլ, կեանքի սղութեան դէմ կռուելու համար հարիւրին 20 զեղչ, իր բոլոր ընտիր նպարեղէններուն վրայ, խնամքով եւ արագ ծառայութիւն, livraison domicile.

ՇԻՐԱԿ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

26 Rue de Trévise, Paris (9) — Tél. Prov. 38—63

Ընդհ. ներկայացուցիչ՝ ամէնուդ սիրած համով-հոտով «Le Cerf» *հէլվային եւ լօքումին, Մօքայով պատրաստուած արեւելեան նուրբ «Դիւբէք» սուրճին որ միակն եղաւ արժանացող՝ Էքսփոզիսիոնէն* médaille d'Or*ի եւ* Diplôme d'Honneur*ի։*

8, RUE CHATEAUDUNի
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)
(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Parie (6e) — Tél. Danton 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ

E S K A

Պատրաստուած ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ։ Դիմել՝ Laboratoire Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rne Orfila. Paris (20).

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Ցերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ։ ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ
ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,
մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25

Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն։

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès

Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյն ատեն արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ։

---

69 rue d'Angoulème, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

Ցոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ։ կիր. մինչեւ կէսօր բաց է։

ENTREPRENEUR *կը ստանձնեմ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով, Դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի, 35* Rue Emile Desvaux, *Փարիզ* (19) *մէթրօ* Place des Fêtes. *Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։*

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ։

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մետայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն։ Հակաշիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թեւադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Social*էի պատկանող հիւանդները կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5։

Գին 18 եւ 20 Ֆր.

ODEON — POLYDOR — REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Ամէն ամիս կը ստանանք Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն փլաքներ նուագուած և երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնոնները (երաշխաւորուած) 300—2000 Ֆր.։

Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

17 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1727

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԿՍԻՆՔ ՏԱՐՐԱԿԱՆԷՆ

«Ձմեռ մեր...» ըսինք անցեալ օր, եւ կէս մնաց մեր խօսքը, օրուան ժխորին մէջ։

Տիրող տագնապը իր տնտեսական ընդհանուր հետեւանքներէն առաջ, պատառ մը հացի խնդիր է հայ աշխատաւորին համար։

Բացորոշ է որ տագնապը երկար պիտի տեւէ, իսկ մենք հեռաւոր գուշակութիւններէ աւելի, անմիջական հոգերը թեթեւցնելու պիտի աշխատինք։

Մեծ Պատերազմին, Պոլսոյ մէջ միութիւններ կազմուեցան — աւելի ճիշդ՝ եղածները քով քովի եկան — աննեցուկ ընտանիքներու օգնութեան համար։

Խոշոր ծրագիրներ չունէին այդ Միութիւնները։ Բայց ինչ որ ուզեցին կատարել, ճշմարիտ օրհնութիւն մըն էր։ Ամէն շաբթու, փոխն ի փոխ հաց, միս, լուբիա, շաքար կամ պտուղ կը բաժնէին բազմաթիւ ընտանիքներու, որոնց նեցուկները զինուոր գացեր էին։

Մեր առաջարկած Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկը հիմնական ձեռնարկ մըն է, բայց թող սկսին տարրականէն։ Թող սենեակի մը վարձքը կամ շաբաթը մէկ օր միս ապահովեն աննեցուկ—անգործ—ընտանիքին։ Տուներ կան ուր երախաները կը ճուան պտուղի կարօտէն։ Անոնք, այդ պզտիկները, չեն կրնար տրամաբանել։ Գիտեն որ հայրիկը երէկ ամէն տեսակ պտուղ կը բերէր, իսկ այսօր հացն իսկ պակաս կուգայ...

Մենք խորապէս համոզուած ենք, որ բոլորն ալ կ'ըմբռնեն փոխադարձ օգնութեան պահանջը. բայց կ'անճրկին, երբ կարգը կուգայ գործադրութեան։

Նախաձեռնութեան քաջութիւնն է որ կը պակսի, եւ ոչ թէ միջոցը։

Շատերը յոյս դրած են պետական աջակցութեան վրայ։

Արդ, քիչերը կը յաջողին ստանալ գործազրկութեան վճարք, որ ճղճիմ գումար մըն է։ Այս գործը կախում ունի քաղաքապետութեանց նիւթական միջոցներէն կամ բարի կամքէն։ Կառավարութիւնը չի խառնուիր։ Ատոր համար է որ, տեղ մը կուտան, տեղ մը կը մերժեն։ Թէ Փարիզի մէջ եւ թէ գաւառները համայնքներ, քաղաքներ կան, ուր ժողովուրդին տրամադրութիւնն ալ երբեմն կը դիւրացնէ, իսկ յաճախ կը խանգարէ աջակցութեան գործը։ Չէ՞ որ յաճախ կը լսենք.— «Ի՞նչ գործ ունիք հոս, գացէք ձեր երկիրը»։

Ընկերվարական «Փոփիւլէր»ն անգամ, առանց տեղացիի եւ օտարի խտիր յարուցանելու, երէկ դիտել կուտար թէ Սէնի շրջանին մէջ կարգ մը գործարանատէրներ հետեւողականօրէն կը ճամբեն Ֆրանսացիները։ Եւ իբրեւ պատճառ ցոյց կուտար այն իրողութիւնը թէ օտարականները աւելի հլու, համակերպող են եւ աւելի յարմար՝ ծանր, տաժանելի աշխատանքներ կատարելու...

Այս բոլոր պարագաները աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն թէ՝ հայ բանուորները դատապարտուած են «լքեալ գոյք» դառնալու, եթէ չունենանք ներքին կազմակերպութիւն մը, իրերօգնութեան օղակ մը։

Իսկ այս գործը — բացատրած ենք արդէն — գլուխ պիտի հանեն իրենք, բանուորները։ Միամտութիւն է միշտ անհազանգ հնչեցնել եւ ասպարէզ կանչել զանազան Միութիւններ և Մարմիններ։ Մնաց որ, բացի Բարեգործականէն, միւս բոլոր միութեանց եւ կազմակերպութեանց մէջ նորէն աշխատաւորներն են որ կրնան տիրական դեր կատարել. հետեւաբար աւելորդ է զանգատիլ, եթէ անոնք իրենց գիտցածէն չեն շեղիր։

Եւ — բացատրած ենք դարձեալ — բարեբախտաբար երկիւղալի թիւ մը չեն կազմեր թշուառութեան մատնուած գործազուրկները։ Այնպէս որ, երբ իրերօգնութեան սնտուկին հիմքը դրուի, բանուորներու հարիւրին 75ը ի վիճակի է ամսական 10 — 20 ֆրանք տրամադրելու։

Միւս կողմէ, չմոռնանք որ, գործազրկութեան տագնապը փոխանցիկ է։ Այսօր ընկերդ է զոհը, վաղը դուն կրնաս դառնալ։ Այսօր դուն կրնաս օգնել — կատարէ պարտքդ. որպէսզի վաղը, եթէ դժբախտութեան հանդիպիս, կարենաս յոյս մը ունենալ։ Աղքատախնամը կրնայ մէկ օր օգնել։ Հայրենակցական, եթէ միջոց ունենայ, ամէնէն առաջ իր հայրենակիցը կը լիշէ։

Չենք ուզեր պատկերը սեւցնել, կրկին եւ կրկին յիշեցնելով այս դառն ճշմարտութիւնները։

Ուշ—կանուխ պիտի կազմուի Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկը։ Բայց ինչո՞ւ ձգձգել, ուշացնել, քանի որ անխուսափելի է, դատելով օրուան կացութենէն։

Ինչո՞ւ չսկսիլ տարրականէն, եթէ շատեր կը խրտչին խոշոր ձեռնարկներէ։

Մենք վարժուած ենք ամէն գործ իր արդիւնքէն դատելու։

Արդ, Լիոնի, Վալանսի կամ Կրընոպլի մէջ, թող բոլոր Միութիւնները համախմբուին եւ հիմը դնեն իրերօգնութեան, իր ամէնէն դիւրին ձեւով, եւ մենք վստահ ենք որ օրինակը վարակիչ պիտի դառնայ։

Երբ մարդիկ աչօք-բացօք տեսնեն թէ անճարի մը տան վարձքը վճարուած է, կամ քանի մը թշուառ ընտանիքներ շաբաթը մէկ օր միս կամ պտուղ են ունեցեր, անկարելի է որ գործը արմատ չբռնէ, չծաւալի։

Իսկ եթէ այս միջոցը անզօր է, այն ատեն նորէն կը յիշեցնենք բոլոր սրտցաւ եւ ձեռնհաս հայրենակիցներուն՝ որ ասպարէզ իջնեն եւ ցուցնեն աւելի գործնական, աւելի դիւրին եւ համապատասխան միջոցներ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիա կ'արգիլէ ներածումները

ԷՆԿԻՒՐԻ, 16 նոյեմբեր.— Էնկիւրիի լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտնեն թէ թրքական մաքսատուններուն հրաման տրուած է վաղուրնէ սկսեալ եւ ցնոր տնօրինութիւն, կասեցնել Թուրքիա ներածուած օտար ապրանքներու մաքսատունէն դուրս հանելու գործողութիւնները։ Այս որոշումը ի զօրու պիտի ըլլայ մինչեւ դեկտեմբերի վերջը։ Յունուար 1էն սկսեալ, երկու ամիսն անգամ մը, պաշտօնական ցանկով մը պիտի յայտարարուի բոլոր օտար այն արտադրութիւնները որոնց ներածումը թոյլ տրուած է։

Թրքական պաշտօնաթերթը վաղը պիտի հրատարակէ այս որոշումը, որուն կիրարկումը անմիջապէս պարտադիր պիտի ըլլայ։ Թրքական «Անատոլու» գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ երկրին կենսական շահերը պաշտպանելու եւ անոր վճարման կարողութիւնը պահպանելու համար է որ Թուրք կառավարութիւնը տուած է այս որոշումը՝ որուն համաձայն, կարգ մը օտար արտադրութեանց ներածումը մասնաւոր պայմաններու կ'ենթարկուի։

ՀԱՅ ՄԸ ԾԱՆՐՕՐԷՆ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐԷ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՄԸ

Կիրակի օր, ոչինչ պատճառով մը, ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ Հայ մը, հետեւեալ պարագաներու տակ. կէս օրէն վերջ, երեք երիտասարդ Հայեր կը մտնէին Պլանքի փողոց, Սիմոնեան Օհաննէսի գինետունը։ Երկուքը կը բնակին Ժանթիյեի, Այտընեան Փանոս, Պուրսացի, 24 տարու, միւսը դարձեալ Այտընեան. իսկ երրորդը՝ Կարապետ Հայկեան, կը բնակի Պիսէթրը. գինետունէն ներս մտան եւ գինի ուզեցին. գինեպանը, պատճառով մը որ տակաւին չէ յայտնած, մերժեց ըմպելի տալ երիտասարդներուն, վէճ մը ծագեցաւ եւ Փանոս գաւաթ մը առնելով՝ կոտրեց սեղանին վրայ։

Գինեպանը զայրացած՝ գնաց իր սենեակը որ կը գտնուի խանութին ետեւը եւ շատ չանցած, ատրճանակ մը առած եկաւ. վէճը վերսկսաւ. եւ այս անգամ Սիմոնեան, առանց որեւէ խօսքի, կրակեց։ Փամփուշտ մը մտած էր Փանոսի ձախ աչքը։ Ոստիկանները անմիջապէս հասան եւ վիրաւորը փոխադրեցին Պիսէթրի հիւանդանոցը՝ ուր վիճակը շատ ծանր կը նկատուի. Սիմոնեան, ոստիկանատան մէջ յայտնեց թէ, ասկից երկու ամիս առաջ, արդէն վէճ մը ունեցեր էր Փանոսի հետ, որ իր գլխուն նետեր էր պարապ սրուակ մը։ Թէ կիրակի օր, վախնալով որ իր կեանքը կը վտանգուի Փանոսի նման մէկ արարքովը, ինքզինքը պաշտպանել ուզեր եւ կրակեր էր։

ՎՐԱՑԻ ԱՀԱԲԵԿԻՉԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

ՏԱՍ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐԳԵԼՔ

(Գ. եւ վերջին դատավարութիւն)

Գ. դատավարութիւնը վերջացաւ վրացի ահաբեկչին դատապարտութեամբ։ Կը սպասուէր որ այս վերջին դատավարութիւնը տեղի տար աղմուկի, ճակատ ճակտի վկայութեան կանչուելով վրացի մը, Քէրքացէ, որ նախապէս յայտարարեր էր թէ սպառնալիքի տակ՝ Ջանուքվացէն ամբաստաներ էր իբր բոլշեւիկներու գործիք։

Երկու ոստիկանապետներ կը յայտնեն թէ Քէրքացէ ինքն իսկ ըրած է այդ յայտարարութիւնը. դատարանը պէտք իսկ չի տեսներ ստուգելու այս պարագան։

Կը լսուին նաեւ Նէօվիլ բնակող չորս անձեր, որոնք կը վկայեն թէ Ռամիշվիլի կը վարէր շատ պարզ, եւ բոլորին յարգանքին արժանի կեանք մը։

Կարգը եկած է փաստաբաններուն. Առաջին անգամ խօսք կ'առնէ Մօրօ-Ժիաֆֆէրի, Ռամիշվիլիի այրիին կողմէ ու կը յայտնէ թէ ոճիրը որ գործուեցաւ Փարիզ, կոյլէնի պողոտային վրայ, ելքն էր ոխի մը, զոր 1903ին, Ռամիշվիլիի հանդէպ ունեցած էր ուրիշ վրացի երիտասարդ յեղափոխական մը, Ջուկաշվիլի. Այսօր այդ մարդը կը կոչուի Ստալին, եւ այսպէս, Ռամիշվիլի ինկած է այն հարուածներուն տակ, որոնք զարկին զօրավար Քութէփոֆը. ըստ Մօրօ-Ժիաֆֆէրիի ոճիրը թելադրուած է բոլշեւիկներուն կողմէ, որովհետեւ ուրիշ պատճառ չի կրնար ըլլալ.

— Այս մարդը կ'ըսէ, ոճրագործը ցոյց տալով, իր գաղտնիքն ունի, կը մերժէ յայտնել իր պատճառները։ Արդարացում չի կրնար ունենալ։ Ընտանիք մը զրկեց իր պետէն, հայրենիք մը իր հոգիէն, ժողովրդավարութիւնը՝ ջահէ մը.

Ու կը պահանջէ խիստ պատիժ մը.

Իսկ ընդհ. դատախազը իր կարգին կը պահանջէ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտել ահաբեկիչը։

Ու կարգը կուգայ Ջանուքվացէի փաստաբանին՝ Անրի Թօրէսի, որ իր պաշտպանեալը ցոյց կուտայ իբր զոհ մը աշխատանքի։

— Այս աքսորականը կ'ըսէ, այս գաղթականը, որ Ֆրանսայի համար կռուած էր թրքական ճակատին վրայ արգիլեցին աշխատելէ. խլեցին անոր ծեռքի աշխատանքը եւ բերնի հացը. եւ ո՞վ էր որ գործեց այս անարդարութիւնը. վրացի աշխատաւորներու ընկերակցութիւնը։ Ան էր որ արգելքեղաւ Ջանուքվացէի գործի մտնելուն։

Եւ արագ ու ամփոփ, պատմականը կ'ընէ նոր Վրաստանի եւ անոր քաղաքական դէմքերուն։

— Այս քաղաքագէտները ամէն սակարկեցին Վրաստանի անկախութիւնը։ Ծերեթելլիները, Ժորտանիաները, Ռամիշվիլիները ռուս ընկերվարականներ էին, կերէնսկիի ժամանակ, կը ներկայանային կարմիր դրօշին տակ. Վրացի ըլլալէ առաջ, անոնք ռուս էին։ Յետոյ, երբ Մէնշէվիքները իրենց դատը կորսնցուցին Մոսկուայի մէջ, գացին Վրաստան, հոն նոյն խաղը խաղալու։ Այն ատեն է որ կը կենան 1918ի անկախութեան գետնին վրայ։ Ազգայնական շարժում մը չէ ուրեմն։ Եւ պաշտպանուելու համար, պատերազմի պահուն, անոնք կոչ ըրին Գերմանիոյ, Յետոյ Գերմանիան կը խորտակուի. այն ատեն անոնք կը լծուին Անգլիոյ կառքին, երբ ան կը հակակշռէր Պաթումէն-Պաքու քարիւղատարը եւ քարիւղը։ Ահա թէ ի՛նչ տեսակ մարդեր են վրացի քաղաքագէտները։

Անրի Թօրէսէ վերջ, խօսք առաջ Ջանուքվացէ միւս պաշտպան փաստաբանը՝ կապրիէլ Տըլադըը։

Ամենէն վերջ, նախագահը հարցուց Ջանուքվացէի.

— Ձեզ պաշտպանելու համար, աւելցնելիք բան մը ունի՞ք։

Ահաբեկիչը, հանդարտ եւ ամուր ձայնով մը կը պատասխանէ.

— Եթէ ինծի չարիք հասցուցած չըլլային, սպանած չպիտի ըլլայի։ Զիս անգործութեան դատապարտեցին։ Անգործութիւնն ալ սպանութիւն մըն է։

Կէս ժամ խորհրդակցութենէ վերջ, դատաւորները վերադարձան վճռով մը որ չափով մը, կը համապատասխանէր պաշտպան փաստաբաններու յոյսերուն. ոճիրը կը նկատէին պարզ ոճիր մը, կը մերժէին կանխամտածութիւնը եւ կ'ընդունէին մեղմացուցիչ պարագաներու գոյութիւնը.

Դատարանը սակայն, աւելի խիստ գտնուեցաւ քան երդուեալները. Ջանուքվացէն դատապարտեց 10 տարի բանտարկութեան եւ 20 տարի բնակութեան արգելքի։

Նոյն հանդարտութեամբ եւ առանց բառ մը ըսելու, ահաբեկիչը լսեց իր դէմ տրուած վճիռը։

Իրաքի եւ Սուրիոյ սահմանները

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը հրատարակութեան տուաւ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութեանց կողմէ յանձնուած նամակներ, որոնցմով կը խնդրուի նոյեմբեր 16ի նիստերու օրակարգին մէջ անցընել Սուրիոյ եւ Իրաքի միջեւ սահմանագծման հարցը։

Ֆրանսական կառավարութեան անուամբ ղրկուած նամակը ստորագրուած է արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի կողմէ։ Այդ նամակին մէջ, կը յիշուի թէ 1920 դեկտեմբերէն ի վեր, Անգլիա եւ Ֆրանսա, իրենց յանձնուած հոգատարութիւններու վերաբերեալ կարգ մը հարցերու դրական լուծումը կը փընտռէին։ Անգլեւֆրանսական պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ 1920 դեկտ. 23ին։

Այս հիման վրայ, փորձ մը կատարուեցաւ Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմանները գծելու։ Սակայն մեծ դժուարութիւններ երեւան ելան, տեղական պայմանները նկատի ունենալով, յատակագիծ մը պատրաստելու համար։ Կը մնան գծելի հետեւեալ սահմանները. 1—Սուրիոյ, Ճէպէլ-Տրիւզի եւ Անդրյորդանանի միջեւ։ 2— Սուրիոյ եւ Իրաքի միջեւ։

Այս վերջին երկու երկիրները մասնաւորաբար կը գտնուին նոյն դժուարութիւններուն առջեւ։

Ֆրանսայի նամակը այս մասին կը յայտնէ թէ սահմանագծման հարցը արագ, վերջնական եւ արդար կերպով լուծելու համար, Ֆրանսա եւ Անգլիա համաձայնած են հրաւիրելու Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը որ քննէ ցոյց տրուած բոլոր դժուարութիւնները, եւ սահմանագլուխը ճշդէ Իրաքի եւ Սուրիոյ միջեւ, 1920 Դեկտ. 23ի անգլեւֆրանսական համաձայնութեան հիման վրայ։

Երկու կառավարութիւնները կը թելադրեն որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին գործը դիւրացնելու համար, ստեղծուի յանձնախումբ մը, որ տեղին վրայ հաւաքէ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները եւ Խորհուրդին ներկայացնէ թելադրութիւններ, որոնք նպաստեն վերջնական որոշումի մշակման։

Նկատի ունենալով հարցին ստիպողական լուծման անհրաժեշտութիւնը, Անգլիա եւ Ֆրանսա դիմած են Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան որ հարցը դնէ օրակարգի վրայ։ Խորհուրդը կը գումարուի Փարիզի մէջ։

Յայտնի է թէ Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմաններու ճշդման հարցը կապուած է Իրաքի հոգատարութենէն հրաժարելու մտադրութեան, զոր Անգլիա կը յայտնէ տարիներէ ի վեր, որպէս զի այս կերպով դիւրացնէ Իրաքի մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Այս մասին արդէն Ազգերու Դաշնակցութեան Հոգատարութեանց մնայուն յանձնախումբը երկարօրէն խորհրդակցած եւ բանաձեւած է այն երաշխիքները զորս անհրաժեշտ կը դատէ Իրաքի վրայէն անգլիական հոգատարութեան վերացման համար. մշակած է մասնաւոր պայմանագրութիւն մը, զոր Իրաք պարտաւոր պիտի ըլլայ ընդունիլ փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան համար։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը երէկ արդէն գումարեց իր առաջին նիստը Փարիզ, արտաքին Նախարարութեան շէնքին մէջ, քննելու համար չինեւճափոնական վէճը։

Անոր օրակարգին վրայ, Իրաքի եւ Սուրիոյ սահմանագծման հարցը դնելու այս փութկոտութիւնը կը բացատրուի անով որ, Հոգատարութեանց Յանձնախումբը որ վերջացուցած է իր աշխատանքները, նպաստաւոր ընդունելութիւն ըրած է Իրաքի վրայէն հոգատարութեան վերացման գաղափարին։

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Նոյեմբեր 7ի պաշտօնական վիճակագրութիւնը նպաստընկալ անգործներու թիւը ցոյց կուտայ 62028, որոնց 11724ը կիներ։ Անցեալ շաբթուան վրայ ուրեմն 5907ի յաւելում մը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ,, ԹԻՒԵՐԸ

Նախորդ յօդուածներում տեսանք, որ ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացման յոյսը կապւում է, առաջին հերթին, Հ. Բ. Ը. Միութեան, Հայ Կարմիր Խաչերի եւ Հայրենակցական Միութիւնների օժանդակութեան հետ։

Տեսնենք հիմա, թէ սոցանից իւրաքանչիւրն ի՛նչ մասնակցութիւն կարող է բերել՝ լրացնելու համար 750,000 տոլարը, որ Պ. Պօղոսեանը բաւական է համարում 24,000 գաղթականներ Հայաստան տանելու եւ բնակեցնելու համար։

Սկսենք Բարեգործականից։

Պ. Պօղոսեանը գրում է.«Բարեգործականը հաւանաբար ներգաղթի գլուխ մը չունենայ իր պիւտճէին մէջ. բայց կազմակերպութիւն մը, որ ժողովուրդին պէտքերուն եւ օրուան պահանջներուն համաձայն չի կրնար մատակարարել իր հասոյթները, չի կրնար շարունակել առարկայ ըլլալ այդ ժողովուրդին շահագրգռութեան եւ համակրանքին։ Բարեգործականը պէտք է այժմ վերաքննէ իր ծախքի գլուխները, իրեն տրամադրւածնպաստի գումարները տնտեսէ այնպէս մը, որ ներգաղթի, այսինքն ազգահաւաքման գործին կարեւոր բաժին մը հանէ, մանաւանդ որ ազգահաւաքումը իր գլխաւոր նպատակներէն մէկն է»։

Միանգամայն համակարծիք ենք Պ. Պօղոսեանին, որ այս կէտում ճիշդ եւ ճիշդ Դաշնակցութեան տեսակէտներն է արտայայտում։ Եւ յուսալով, թէ Բարեգործականը, որ միշտ անտես է առել Դաշնակցականների կողմից եկած այսօրինակ թելադրութիւնները՝ գէթ Պօղոսեանների յորդորին տեղի տալով՝ իր հասոյթները առաջիկային պէտք է «տնտեսէ այնպէս մը, որ ներգաղթի, այսինքն ազգահաւաքման գործին կարեւոր բաժին մը հանէ», աշխատինք պարզել, թէ ի՛նչ գումարի կարող է հասնել այս բաժինը։

Բարեգործականը, ըստ իր կանոնադրութեան, ունի երեք կարգի հասոյթներ.—ընդհանուր, մասնաւոր եւ արտասովոր։ Սոցանից մի միայն ընդհանուր հասոյթների համար կարող է կարգադրութիւններ անել Բարեգործականի Կեդր. Վարչ. Ժողովը, այն էլ մնալով հիմնական կանոնագրի տրամադրութիւնների սահմանում եւ յարգելով իր առանձնած պարտականութիւններն ու յանձնառութիւնները։(*) Ինչ վերաբերում է մասնաւոր եւ արտասովոր հասոյթներին՝ նրանց գործադրութիւնը կանխորոշւած է նւիրատուների ցանկութեամբ, եւ Բարեգործականը, համաձայն իր կանոնագրութեան, ինչպէս եւ տիրող օրէնքների, չի կարող նրանց մասին ինքնագլուխ կարգադրութիւններ անել։

Արդ, ի՞նչ են ներկայացնում այս ընդհանուր հասոյթները եւ ինչպէ՞ս են նոքա գործադրւում։

1930ին նրանց հաշւին մուտք են արձանագրւած.—

	անգլ. ոսկի
Նախորդ տարւանից մնացորդ	3368. 9. 8
Մուտքի տուրք եւ անդամավճար	5685,14. 4
Եկամուտներ դրամագլուխներից	31878. 3.11
Տոկոսներ (ընթացիկ հաշիւների՞ց)	191. 0. 9
Բարեգործականի թերթերի բաժնեվճար	70.10. 7
Նւէրներ առանց կանխորոշ նպատակի	131.12.11
Հասոյթներ որբակայաններից	447. 8. 4
Նւիրատւութիւններ յօգուտ որբերի	6035.12. 9
Այլ նւիրատւութիւններ կանխորոշւած նպատակով՝	3547. 3. 4
Գումար՝	51.355.17.5

Ինչ խօսք, որ այս գումարը խիստ պատկառելի է։ Բայց խնդիրն այն է, որ նրա մեծ մասի գործադրութիւնը կանխորոշւած է կտակներով նւիրատուների ցանկութեամբ եւ կանոնադրութեամբ։ Եթէ թւերով խօսելու լինենք՝ կը ստանանք հետեւեալը.

Բարեգործականը ոչ միայն պարտաւորւած է որբերի համար ստացւած 6035.12.9 ոսկին եւ կանխորոշւած նպատակներով եկած 3547.3.4ի նւիրատւութիւնները յատկացնել իրենցնպատակներին,այլեւհարկադրւած է իր ընդհանուր հասոյթներից առանձնացնել, համաձայն կանոնադրութեան պահանջի. 4237.19.10 ոսկին եւ դնել հիմնական, պահեստի եւ անոնց դրամագլուխների վրայ։ Բացի սրանից, նա ստիպւած է, է, նոյն այս հասոյթներից 23.934.2.7 տոլարը ծախսել այն ձեռնարկների կամ գործերի վրայ, որոնք նախատեսւած են Մելքոնեան կտակով։ Այս պարտադրական յատկացումները, որոնց գումարն է 37804.18.6 ոսկի, եթէ հանենք ընդհանուր հասոյթի գումարից՝ տեղը կը մնայ միմիայն 13550.19.11 ոսկի։ Լաւագոյն դէպքում միայն այս մնացորդի մասին կարող է կարգադրութիւն անել Բարեգործականը։ Ասում ենք լաւագոյն դէպքում, որովհետեւ կարող է պատահել, որ այս 13.550.19.11ի մէջ էլ լինին այնպիսի գումարներ, որոնց մասին սեփական հայեցողութեամբ կարգադրութիւնները վեր լինի Բարեգործականի իրաւասութիւնից։

Արդ, հարց է ծագում, թէ այս պայմաններում ի՛նչ կարող է տրամադրել Բարեգործականը իր գանձարկղից, 24 հազարի ներգաղթը յաջողացնելու համար։ Բարեգործականի փոխ-պատուիրակ Պ. Մալէզեանը իմ այս հարցումին մի քանի օր առաջ կտրականապէս պատասխանեց, թէ Բարեգործականը, եթէ դրսից օգնութիւն չստանայ, իր գանձարկղից ոչինչ չի կարող յատկացնել 24 հազարի ներգաղթի համար։ Իսկ Պ. Պօղոսեանը հաւատացնում է մեզ, որ «Բարեգործականը, եթէ իր գանձարկղը քրքրէ, կրնայ բաւական դրամ գտնել Հայաստանի համար»։

Թէեւ մենք համոզւած ենք, որ վերջի վերջոյ Պ. Մալէզեանի խօսքն է կշռելու եւ ոչ թէ Պ. Պօղոսեանի, բայց եւ այնպէս, իրական հողի վրայ մնալու պայմանով, ընդունենք մի րոպէ, թէ Բարեգործականը՝ դադարեցնելով իր բարեսիրական եւ մշակութային ձեռնարկները արտասահմանում եւ կրճատելով վարչական ծախսերը, որոնք 6948.13.6ոսկիին են հասնում՝ իր իրաւասութեանը ենթակայ գումարները տրամադրում է ներգաղթի գործին։ Այդ գումարները տարեկան 10,000 ոսկիից աւել չեն կարող լինել։ Անշուշտ ոչ, քանի որ նրանց համագումարը, լաւագոյն դէպքում, միայն կարող է հաւասարել 13.550 ոսկիի։ Շատ բարի։ Կանգ առնենք 10,000 ոսկիի վրայ եւ ընդունենք, թէ Բարեգործականը երկու տարւայ ընթացքին կարող է 20,000 ոսկի կամ, այսօրւայ սակով 80,000 տոլար տրամադրել ներգաղթի նոր ծրագիրն իրականացնելու համար։

Այսպէս ուրեմն, Պ. Պօղոսեանի նախատեսած 750,000 տոլարի պահանջից 80,000 տոլարը ենթադրաբար ճարւեց։ Ո՞րտեղից ճարենք մնացած 670,000 տոլարը։

Հայ Կարմիր Խաչերի վրայ շատ մեծ յոյս դնել չի կարելի, ի հարկէ։ Նոքա անշուշտ ամէն ջանք գործ կը դնեն ներգաղթին աջակցելու համար եւ անձնական զոհողութեան գեղեցիկ ապացոյցներ էլ կը տան խնամելով եւ սպասաւորելով հիւանդներին։ Բայց կարծում ենք որ ի վիճակի չեն լինի զգալի դեր կատարել վերոյիշեալ դրամական պահանջը լրացնելու հարցում։ Ընդունենք, սակայն, որ նոքա էլ, լարելով իրենց գերագոյն ուժերը, երկու տարւայ ընթացքին 40,000 տոլար մէջտեղ կը հանեն այս գործի համար՝ հասցնելով Բարեգործականի գումարը 120,000 տոլարի։ Ցնորամտութիւն կը լինի աւելին սպասել նոցանից, որովհետեւ նախ՝ նոքա ամէնքն էլ փոքրիկ բիւջէով են գործում եւ ապա՝ նոքա չեն կարող խախտ դադարեցնել իրենց տեղական գործերը՝ առանց ծանր հարւած հասցնելու իրենց վարկին եւ գոյութեանը։

Մնացին Հայրենակցական Միութիւնները։ Բայց սոցա մասին յաջորդ անգամ։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(Վերջը յաջորդ յօդուածով)

(*) Տես «Տեղեկագիր եւ հաշուեկշիռ 25րդ շրջանի» էջ 28։

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Ե.— ԴԱՍԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ ՄԻՆՉԵՒ ՌՈՄԱՆԹԻԶՄ(1)

Առասպել մը կայ գրական հրապարակին վրայ։ Ֆրանսական յեղափոխութիւնն էր որ, կ'ըսեն, ծնունդ տուաւ ռոմանթիզմին։ Այդպէս կը կարծեն դասագիրքերու հեղինակները եւ զանազան վարժարաններու փրոֆէսէօրներ։ Այդպէս կը կարծէ նաեւ Փրոֆ. Ն. Ադոնց։ Ընդհակառակն զուիցերիացի քաջ պատմագէտ-քննադատ մը, Էտուար Շէրէր, ոչ մէկ կապ ու յարաբերութիւն կը գտնէ ռոմանթիզմին ու ֆրանսական յեղափոխութեան միջեւ։ Նոյն իսկ կը պնդէ թէ, մնալով հանդերձ միշտ անկախ ֆրանսական յեղափոխութենէն, ռոմանթիք յեղափոխութիւնը աւելի ուշ եւ շատ ուշ եկաւ երեւան։ Ո՛չ, կը պոռայ Էրնէսթ Սէյեէր,— մեկը պատմութեան փիլիսոփայութեան լաւագոյն վարդապետներէն,— ռոմանթիք յեղափոխութիւնը երեւան եկաւ աւելի կանուխ, քան ֆրանսական յեղափոխութիւնը։ Ու կ'աւելցնէ թէ ռոմանթիք յեղափոխութիւնն էր, որ պատրաստեց ու ծնունդ տուաւ ֆրանսական յեղափոխութեան։

Այս տեսակէտը կուգան հաստատել բաղդատական գրականութեան դասախօսները, ինչպէս նաեւ գրականութեան փիլիսոփայութեան ղըպրոցը։ Ցիշենք երկու հեղինակներ,— Էտմոն Էսթեւ եւ Փօլ Վան Թիէկէմ իրենց ուսումնասիրութիւններով կ'ուսուցանեն թէ ռոմանթիզմը գոյութիւն ունէր կանուխ, ֆրանսական յեղափոխութենէն շատ առաջ։ Այդ շրջանը կ'անուանեն Նախառոմանթիք։

Նախառոմանթիզմ. — Փօլ Վան Թիէկէմ, որ ներկայիս երկու ընդարձակ հատոր նուիրած է այս շրջանին ուսումնասիրութեան, դեռ շարունակելի, այսպէս կը սահմանէ նախառոմանթիզմը.—

«Նախառոմանթիզմին պատմութիւնը կ'ուսումնասիրէ թէ ի՛նչպէս նոր իտէալ մը եկաւ փոխարինելու այլեւս հինցած ուրիշ իտէալ մը»(3)։

Թէ ի՛նչ էր այդ նոր իտէալը, Թիէկէմ կը բացատրէ ուրիշ գրքի մը մէջ.

«Նախառոմանթիզմը կը յատկանշէ այն շրջանը, երբ ֆրանսական իտէալը փոխարինուեցաւ անգլիական իտէալով» (4)։

Նախառոմանթիզմին մասին Էսթեւ կը գրէ իր ուսումնասիրութեան յառաջաբանին մէջ.—

«Վերածնունդէն առաջ կար Վերածնունդ մը, եթէ ոչ մէկէ աւելի։ Նոյնպէս ալ ռոմանթիզմ մը կար ռոմանթիզմէն առաջ, եւ այդ է որ կը կոչենք Նախառոմանթիզմ։ Թէ գոյութիւն ունէր շրջան մը, որ, որդեգրելով տարբեր ուղղութիւն մը, հասաւ այն շարժման, զոր, ֆրանսական գրականութեան պատմութեան մէջ, անուանած են բուն ռոմանթիզմի շրջան, ոչ մէկ կասկած այդ մասին։ կարելի է վարանիլ միայն թուականներու ճշդումին ժամանակ։ Ատեն մը ռոմանթիզմի կազմութիւնը կը սահմանափակէին այն տարիներուն մէջ, որոնք կուգան անմիջապէս առաջ ռոմանթիք դպրոցին ծնունդէն։ Կլոր թիւով 1820էն։ Առիկա կը նշանակէ թէ երկու տասնեակ տարիներ բաւական եղած են ամենախոր փոփոխութիւնները ծնելու ֆրանսական գրականութեան մէջ։ Առիկա կարծիքն էր սակայն ռոմանթիզմի հին քննադատներուն։ Բայց առիկա անընդունելի է հիմա։ Ծագումը պէտք է տանիլ մինչեւ ԺԸ. դարուն սկիզբը, նոյնիսկ ԺԷ. դարուն վերջերը, եթէ հարկ չըլլայ աւելի առաջ տանելու...։ Ռոմանթիզմին ծագումը կը զուգադիպի Ռուսոյի մեծ գործերուն երեւման։ Ուրեմն, ռոմանթիզմը երեւան եկած է 1760ին, եթէ կ'ուզէք» (5)։

Այսպէս, ուրեմն, Էսթեւ ալ կ'ընդունի, որ ռոմանթիզմը բաւական հին է եւ կը հասնի մինչեւ Ռուսօ անպայման։ Անշուշտ պատրաստ դուրս չելաւ Ռուսոյի ուղեղէն, կ'ըսէ Էսթեւ, բայց Ռուսոյի La Nouvelle Héloïseը մարմի՛ն տուաւ այն ձգտումներուն, որոնք կ'աշխատէին հոգիներուն մէջ կէս դարէ ի վեր։ Այստեղ Էսթեւ ալ կը ձայնակցի Էրնէսթ Սէյեէրի եւ կ'ըսէ թէ ֆրանսական յեղափոխութիւնը պարզ «արկած» մըն էր ռոմանթիզմի պատմութեան մէջ։ Ճիշդ է, ֆրանսական յեղափոխութիւնը քիչ մը գահավիժեց ռոմանթիք յեղափոխութեան զարգացումը, բայց «ստոյգ է, որ առանց ֆրանսական յեղափոխութեան ալ, պիտի գա՛ր ռոմանթիք յեղափոխութիւնը»։ Զիս շատ կը զարմացնէ, երբ ոչ ոք կը փորձէ գերմանական ռոմանթիզմը կապել Գերմանիոյ լուսախորհրդային յեղափոխութեան (Illuminisme), որ այնքան նմանութիւններ ունի ֆրանսական գրական ու ընկերային վերիվայրումներուն հետ։ Եթէ գերմանական յեղափոխութիւնը եղերական դոյն չստացաւ, պատճառն այն էր, որ «Գերմանները յեղափոխական տաղանդ չունէին», գէթ Ֆրանսացիներուն չափ (6)։ Պատճառը թերեւս այն է, որ Գերմանացիները իրբեւ ռոմանթիք գրականութիւն շատ քիչ բան ունին, եւ գերմանական գրականութեան պատմութեան մէջ ռոմանթիք յեղափոխութիւնը տեսաբանական հարստութեան մը ցուցադրութիւնն է աւելի։ Սահմանագործականը շատ քիչ բաժին ունի (7)։

Փակելու համար ռոմանթիզմի ծագման հարցը, ըսենք թէ Էսթեւ 1760-1790 շրջանին մէջ կը դնէ Նախառոմանթիզմը։ Տանիէլ Մոռնէ, առանց զանազանելու Նախառոմանթիզմը ռոմանթիզմէն, գրական այս շարժումը կը տանի շատ հեռուները։ (8) Թիէկէմ Նախառոմանթիզմին ծագումը կը դնէ 1750ին։

Այժմ ճշդենք թէ ի՛նչ յատկանիշ կը ներկայացնէ Նախառոմանթիզմը, որ առաջին հարուածը տուաւ դասականութեան։ Փօլ Վան Թիէկէմ, այդ նպատակով, կը խորանայ մինչեւ հիւսիս, կ'ուսումնասիրէ սկանտինաւեան դիցաբանական գրականութիւնը, յետոյ անգլիական բանաստեղծութիւնը, Օսիանը, լծերգակները գիշերերգակները, եւ դեռ գերմանականութիւնը, անոնցմէ քաղած տարրերով բանաձեւելու համար Նախառոմանթիզմը. — «Ազատութիւն, բնութիւն, մելամաղձութիւն, լուսնակ գիշեր, լաց ու սէր, գիւղական կեանք, աւերակներու սէր, աշուղականութիւն»։

Իմ տեսակէտովս, Նախառոմանթիզմի պատմութեան մէջ կարեւոր դեր մը խաղացած են հետեւեալ նշանաւոր հարցումները.—

1750ին Ռուսօ ճառով մը կը պատասխանէ Տիժոնի համալսարանին հռչակաւոր հարցումին.— «Միթէ՞ գիտութեանց եւ արուեստի յառաջդիմութիւնը նպաստած է բարքերու ազնուացման»։ Ռուսոյի պատասխանը ժխտական էր։ Առաջին հարուածն էր այս հաւաքական կեանքին։ Եւ Ռուսօ՛ն էր, որ ստացաւ մրցանակը։ Մէկ անգամէն այս ճառով հռչակաւոր դարձաւ ան եւ այնուհետեւ իր գրականութիւնը քալեց այդ ճամբով,— երգելով անհատը, որ կը մերժէ հաւաքականութեան օրէնքները։

1780ին Սթոքհոլմի համալսարանը եւս հարցում մը կը նետէ

(1) կամքէ անկախ պատճառներով, ուշացաւ այս յօդուածաշարքիս շարունակութիւնը։ կը վերսկսիմ, այսօր, դրուած կարգ մը հարցերու կարեւորութեանը պատճառով եւ այն ճետաքրքրութեանը ճամար, զոր ցոյց կուտայ երիտասարդութիւնը։

(2) Ernest Seillière, — Romantisme et Démocratie romantique, էջ 50։

(3) Paul Van Tieghem, — Le Préromantisme, Ա. ճատոր, էջ 29։

(4) Նոյն ճեղինակէն՝ Précis d'Histoire Littéraire de l'Europe, էջ 188։

(5) Edmond Estève, — Etudes de la littérature préromantique, յառաջաբանը։

(6) Klugmann եւ Dumesnil Gramont, — De Luther à Wagner, Ա. ճատոր, էջ 191։

(7) Paul Van Tieghem, — Le MouvementRomantique (Անգլիա, գերմանիա, իտալիա, Ֆրանսա) էջ 52։

(8) Daniel Mornet — Le Romantisme en France, էջ 261։

(9) Georges Weill, — L'Eveil des Nationalités։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (1)

ՀԱՅ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

ԹԷ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ԽԱԲԵՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԱԶԳԸ

ԱՆՈՆՑ ՄԷԹՈՏՆԵՐՆ ՈՒ ՈՃՐԻ ՄԵՂՍԱԿԻՑՆԵՐԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԳՐԵՆՔ ԱՅՍ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

1.

ԽՄԲ.— Էնկիւրիի Հաքիմիյէթը Միլլիյէ թերթը իր Հոկտ. 9ի եւ յաջորդ թիւերուն մէջ հրատարակած է Պիւրհան Ասաֆ ստորագրութեամբ գրգռիչ յօդուածաշարք մը, Հրանդ Ճանիկեանի անծանօթ աղբիւրէն քաղուած ըլլալու պատրուակով, վերեւի խորագիրներուն տակ։ Նասպանութեան առթիւ, վերեւի խորագիրներուն տակ։ կուտանք ամբողջական թարգմանութիւնը.—

Հրանդ Ճանիկեան անուն Թիֆլիզ հայ կոմիտէճիին' շողենաւի մը ճամբուն մէջ ինքզինքը պատժած ըլլալու դէպքը, ոչ միակն է եւ ոչ ալ պատահական։ Հայ «Դաշնակ», Բիւրօ «Հօյբուն», Թուրք 150նոցներու եւ Արեւմուտքի աշխարհակալութեան շահագործող կազմակերպութեանց միջեւ կնքուած համաձայնութեան մը շղթայէն փրթած արիւնոտ եւ զզուելի օղակ մըն է ան։

Օսմանեան կայսրութեան այս աւելցուքները՝ տեսնելով որ իրենց շահերը հաշուեյարդարի ենթարկուած են անկախ եւ ամբողջական ազգի մը իրաւունքը ունեցող Թուրքիոյ Հանրապետութեան հաստատումով եւ շարունակութեամբ, վերստին ձեռք ձգելու համար իրենց կորսուած շահերը, միութեան մը վարագոյրին տակ, իրար կը շահագործեն։ Աշխարհակալութիւնը Հայերը կը շահագործէ, Հայերը՝ Քիւրտերը եւ ասոնց երեքը միասին կը շահագործեն ստորին 150նոցները։ Երբ ուշադրութիւն ընծայուի կարգին, շատ աղէկ կը հասկցուի թէ ո՛վ որու ի՛նչ կը ծախէ։

Մեր սահմանները պաշարող եւ մեր մարմնին մէջ թափանցելու համար ամէնէն փոքր առիթներէն օգուտ քաղող այս բորբոքումը, իր ղեկավարին՝ այսինքն աշխարհակալութեան ոսկիներուն շնորհիւ, ամբողջացուցած է իր կազմակերպութիւնը։ Ահաւասիկ անոր տարբերը.

1. Աշխարհի մեծ կեդրոններուն մէջ կանոնաւոր հրատարակութիւններ ընելով, հարստահարուածի դեր խաղալ։

2. Ատրճանակներով եւ «պօմպա»ներով մահափորձեր կազմակերպելով, անգլիւխ ձգել Թուրք ազգը եւ ահաբեկել զայն։

3. Զէթէական յարձակումներ պատրաստելով Արեւելքի մէջ, երկրին մէջ կառավարութեան ազդեցութիւնը կտրել եւ վնասի ենթարկել ազգային գանձը։

4. Երկրին մէջ, յետաշրջումի երկու տեսակ տարրերը կանոնաւոր ներարկումներով գրգռել եւ տկարացնել մեզ։ Այս յետաշրջական տարրերու առաջինն է «սեւ սոփթայութիւն»ը որ կ'ուրանայ ազգային գոյութիւնը, յանուն Շէրիաթի։ Իսկ երկրորդն է «սպիտակ սոփթայութիւն»ը, որ կը ժխտէ նոյնպէս ազգ. գոյութիւնը՝ յանուն աշխարհակալ Արեւմուտքի դրամի ուժին։

Մեր այս յօդուածներով, կ'ուզենք քաղաքակիրթ մարդկութեան աչքերուն առջեւ փռել այս խռովարարական եւ ահաբեկչականցանցինկզբունքները, նպատակները, մեթոտները եւ ծրագիրները. մինչեւ որ անիկա տեսնէ թէ աշխարհի յոլովակութիւնը ի՛նչ նողկալի ծուղակներ կը լարէ՝ իր անկախութիւնը պահպանելու եւ ամրապնդելու ձգտող ազգի մը ջանքերուն դէմ։

2.

ՄԻԱՑՈՂՆԵՐԸ

Թուրք յեղաշրջական ռէժիմը, իր երկաթուղիի քաղաքականութեամբ, Օսմանեան կայսրութենէն գոց վիճակի մէջ իրեն փոխանցուած Արեւելեան Նահանգներու հրապարակը ուզած է բանալ ազգային տնտեսութեան անունով, թրքական ուրիշ ոեւէ տնտեսական կարեւոր կէտի նման։

Միեւնոյն ժամանակ, այս ռէժիմը՝ հիմէն մաքրագործելու համար՝ Արեւելքի տէրէպէյիական կանոնները՝ հողերը գիւղացիներուն բաժնելու, արտադրողը «տէրէպէյի»ներու վաշխառութենէն՝ դրամատուներու բացած վարկերով ազատելու նման ընկերային եւ խնայողական միջոցներու դիմած է։ Տէրէպէյիութիւնը՝ նշմարելով որ իր ազդեցութիւնը եւ առանձնաշնորհները ձեռքէ ելլելու վրայ են, ուզած է շինծու քրտական ցանցի մը. ետին ապաստանիլ, փրկելու համար իր մի[…] նադարեան գերիշխանութիւ[…]

Ցեղաշրջումի յառաջխաղ[…] ցութեան դէմ ապստամբութեա[…] առաջին փորձը կը կազմէ Շէյ[…] Սայիտի դէպքը՝ ուր տէրէպէ[…] յիութիւնը իր շահերը պաշ[…] վելու մէջ միացած է Շէրիա[…] յանկերգին։ Հանրապետակա[…] ուժերը, նոյնինքն Արեւել[…] բնակչութեան աջակցութեա[…] նուաճած են այս կրկնակ յ[…] տաշրջական շարժումը։ Դէ[…] նուաճման միջոցին, իրենց [...] ձեռը պատիժէ ազատել կ[…] տէրէպէյութեան ներկայաց[…] ցիչները, մեր սահմանագլու[…] անդիի կողմը ապաստանե[…] ուզած են դուրսէն հետապն[…] իրենց հաշիւները, զորս չ[…] կրցած գլուխ հանել երկ[…] մէջ, եւ այս մասին կարգ[…] աջակիցներ ալ գտած են իր[…]

(Շար[…]

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

հրապարակ. — «Մի՞թէ պէտք է հելլենական եւ հռովմէական գրականութիւն ուսանիլ, որպէսզի զարգանայ ազգային գրականութիւնը»։ Մրցանակը կը ստանայ այն (Թիէնկիթրոմ), որ ժխտական պատասխան էր տուեր։ Արուեստագէտին անհատական անկախութեան պահանջն էր այս։ Այդ շրջանին սովորութիւն ունէին համալսարանները այսպիսի հարցումներ նետելու հրապարակին վրայ։ Չեմ յիշեր այլեւս միւս համալսարաններուն հարցումները։ Այս երկուքը կը բաւեն, բացատրելու մթնոլորտը եւ ժամանակին հոգեբանութիւնը,—ընդվզում ընդդէմ այն կապանքներուն, որոնք դրուած են անհատին կամ հաւաքականութեան վրայ։

Այսպէս է, որ Նախառոմանթիզմը դարձաւ փառաբանութիւնը ազգային անհատականութեան, որ յետոյ ընդաշրջում մը եւս պիտի կրէր՝ հասնելու համար անհատական ինքնիշխանութեան (բուն ռոմանթիզմ)։ Արդարեւ այդ օրերուն կը սկսի զարթօնքը եւրոպական ազգերուն, գտնելու համար իրենց անկախութիւնը (9)։ Սկսան շրթներուն վրայ թրթռալ ազգային երգերը, հելլենական ու լիցաբանական փառքին տեղ՝ ժողովրդային տեղական դիւցազներգութիւնները եւ սէրը հայրենի բնութեան։ Համան, Հերդեր եւ Կէօթէ խենթի պէս ծառենադարաններու մէջ կ'որոնէին հիւսիսային ազգերու, կիսաքաղաքակիրթ կամ հին ժողովուրդներու երգերն ու աւանդութիւնները։

Այսպէս, Նախառոմանթիզմով արուեստագէտը հասաւ հանգրուանի մը, որ կը կոչուի ազգային գրականութիւն։ Արուեստագէտը տակաւին չէր կրնար ամբողջապէս մերկացնել իր եսը, եւ ազգային արուեստը բարակ պատմուճան մըն էր, որ կը ծածկէր իր անհատական ցանկութիւնները։

Արուեստագէտը երեւոյթն է libido dominandi-ին։ Այդ լիբիդոն յաճախ կը ծպտուի ազգային, ընկերային, բարոյական, սեռային զանազան շղարշներով։ Նախառոմանթիզմի շրջանին՝ ան հագած էր ազգային շղարշ մը։ Ազգային այդ շղարշը այնքան պատրանքի մատնեց շատերը, որ պահ մը կարծեցին թէ ռոմանթիզմը ամբողջովին ազգային յատկանիշով մը կը յայտնուի։ Ահա թէ ինչո՛ւ, այսօր, քաղաքական բառարանին մէջ եւս, ռոմանթիք բացատրութիւնը համազօր է ազգայինին բացատրութեան։ Այսպէս, կ'ըսեն,— Ֆրանսական աշխարհակալութիւնը ռոմանթիք ուղղութիւն մը ունի, որովհետեւ նախ ազգային ցանկութիւններ կ'արթնցնէ փոքր ժողովուրդներու մէջ, վերջէն, իբրեւ պաշտպան, գրաւելու համար անոնց երկիրը։ Ռուսական աշխարհակալութիւնը դասական է, կ'ըսէին ցարական շրջանին, որովհետեւ Ռուսիա պարզապէս կ'արշաւէր, յաճախ առանց պատճառի, օտար հողերու վրայ, ինչպէս ժամանակին Ասորեստանցիները կամ Մոնկոլները։ Այսօր բոլշեւիկ Ռուսիան ռոմանթիք քաղաքականութիւն կը վարէ, երբ, ժողովուրդները ընթացութեան մղելով յանուն զանազան ցանկութիւններու՝ կ'ուզէ առնել իր ազդեցութեան տակ։

Ուրեմն, ինչպէս ըսի, Նախառոմանթիզմը, մշակելով ազգային գրականութիւն մը, արուեստագէտը կ'ազատէր ընդհանրական, տիեզերական ու մարդկայնական ուսման մը բեռէն։ Բայց, անհատական սանձարձակ ներշնչումներու յանձնելէ շատ առաջ, կը պայմանաւորէր ազգային ու հայրենասիրական արուեստով մը (Թիէկէմ)։

Ահա թէ ինչո՛ւ Աբովեան ռոմանթիք մը չէր, այլ Նախառոմանթիք մը։ Անշուշտ օտար չեն իրարու այն կարգ մը տարրերը, զորս ռոմանթիզմն ու Նախառոմանթիզմը ի յայտ կը բերեն իրենց արտայայտութիւններուն մէջ։ Աբովեանի մէջ կարծեցեալ ռոմանթիք տարրերուն պատճառագիտութիւնը կատարած եմ առաջին առթիւ։ Հիմա անցնինք բուն ռոմանթիզմին, իր հանգանակին ու ձախողութիւններուն, ինչպէս նաեւ Փրոֆ. Աղոնցի սխալ բացատրութիւններուն՝ այդ հարցին ալ մէջը։ Յետոյ կ'անցնինք Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՆԻՍ, (Սեփ. Թղթ.).— Նոյեմբեր 7ին, Սիկալի սրահին մէջ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, խանդավառ մթնոլորտի մէջ։

Բեմին երկու կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները, իսկ խորը՝ Դաշնակցութեան խոշոր զինանշանը գեղեցիկ ձեռակերտը ընկերոջ մը։ Զինանշանի երկու կողմերը անմահն Քրիստափորի, Արամ-Թաթուլի եւ Դաշնակցութեան հերոսներու նկարները։

Նախագահ ընկեր Վահան Շէհրէեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մշակ բանուոր»ով։ Իր բացման խօսքին մէջ, ուրուագծեց Նախայեղափոխական շրջանի ստրկական ոգին որ կը տիրէր Թրքահայաստանի մէջ եւ գաւառի հայութեան հարստահարութիւնները, կեանքի, պատուի եւ ինչքի բռնաբարումները, որոնք արծարծեցին յեղափոխութեան շարժումը։

Արտասանեցին ընկերներ Գարեգին, Համբարձում եւ Փարզեւ, նուագեց Պ. Միհրան Անմահեան, երգեց ընկեր Գեղամ Շէհրէեան, արթնցնելով հայրենիքի յուշերը եւ յաջողաբար թնդացնելով «Տըլէ Եաման»ը, «Հայաստան», «Աղջի անաստուած», եւայլն։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկեր Ա. Աբոյեան։ «Ուզում եմ խօսիլ Դաշնակցութեան արժէքների մասին, բայց կը դժուարանամ, նկատի առնելով մեր իրականութիւնը, եւ մեր շուրջ ստեղծուած մթնոլորտը»։ Ուժեղ էին ընկերոջ օրինակները, որոնցմով ցոյց կուտար մեր շրջապատի հակասութիւնները, գիտակից շեղումները, փոքրոգութիւնները եւ ստեղծուած կատարեալ քաոսը։ «Թողնենք պղտոր հոսանքը իր ընթացքին եւ մեր մատնանշելիք արժէքների իբրեւ չափանիշ վերցնենք ուրիշ ազգերը»։

Հանգամանօրէն կանգ առաւ ամբողջ մարդկութեան (բաժնուած ազգերու, հայրենիքներու եւ պետութիւններու), երկու ճակատով տարած պայքարներու վրայ (արտաքին եւ ներքին)։ Հիմնաւորեց այդ պայքարներու գլխաւոր եւ էական նպատակը — ձեռք բերել ազգի, հայրենիքի եւ պետութեան ապահովութիւնն ու բարօրութիւնը։ Պարզելով թէ ի՞նչ խնդիրներու շուրջ եւ ի՞նչ միջոցներով կը տարուի ներքին պայքարը, օրինակ առաւ անգլիական ընտրութիւնները, ուր պարտուեցան անոնք, որ այդ ընտրութիւններուն կը մօտենային կուսակցական շահերու թելադրանքով։ «Յաղթանակեց Ազգային Միութեան ոգին»։ Դաշնակցութիւնը իր գոյութեան ընթացքին երբեք չէր մեղանչեր այս լուսաւոր ըմբռնումներուն դէմ։ Ահա իր արժէքներէն մին, եւ փայլած ժողովրդականութեան գաղտնիքը։

Հոգեկան սրբութեան, մարտական ոգու բարձր արժէքի գնահատութեան համար ցոյց տուաւ թէ ներկայիս մարդկութիւնը, ըլլայ հանրապետական Ֆրանսա, ֆաշիստ Իտալիա, թէ կոմունիստ Ռուսաստան, ի՛նչպիսի խնամք ու հոգածութիւն կը թափէ այդ ոգիին զարգացման համար։ Անոր արտայայտութիւնն է բանակը, որպէս արթուն պահակ իր ազգին եւ հայրենիքին։

Բանակները կրնան պարտուիլ, անպարտելին բանակին ոգին է, ինքզինքը գիտակցօրէն հայրենիքին զոհելու ըմբռնումը, որով պարտութիւնները կրնան յաղթանակի փոխուիլ օր մը։ Ապա, օրինակ առնելով Թորգոմ եպիսկոպոսին պատկերաւոր արտայայտութիւնը երեք կուսակցութիւններու մասին, ոգեւորութեան գեղեցիկ թափով մը շեշտեց «Այո՛, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայկական սրբազան խորհուրդի, նրա նուիրական սկիզբն է, Պօղպատեայ Վահանը հայ ոգու արիութեանը, նրա մարտական կոչումը։ Ահա Դաշնակցութեան ամենաբարձր արժէքը եւ իր անպարտելիութեան գաղտնիքը»։ Դաշնակցութեան դրական արժէքի մասին խօսելու ատեն, հրապուրիչ օրինակներով ցուցադրեց հակառակորդներու վերաբերմունքը դէպի Դաշնակցութեան դրականութիւնը։ «Դաշնակցութիւնը ոչ միայն այդ գաղափարական անառարկելի արժէքներն է հայ ժողովուրդի, այլ եւ նա հաւատքն է անոր, հայ ժողովուրդը իր բախտը կապած է անոր հետ եւ իր իտէալներու իրականացումը անկէ կը սպասէ։ Լեգէնտական հայրենասէր հերոս մը հրամայեց արեւին կանգնիլ մինչեւ իր ազատագրական պատերազմը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եթէ չի կարող հրամայել արեւին նա ժողովրդի ամենակարող հաւատքով, պիտի հրամայէ ինք իրեն ապրիլ, մինչեւ լրիւ իրականացումը իր յանձն առած նուիրական պարտականութեան։»

Հանդէսը վերջացաւ «Մեր Հայրենիք» խմբերգով։

Ցաքէթ-Նագովք

ՎԱԼԱՆՍ, (Սեփ Թղթ.)— Հակառակ տնտեսական տագնապին, ժողովուրդը կարծես շատ աւելի եռանդով փարած է Դաշնակցութեան։ Վալանսի երիտասարդութիւնը եռուզեռի մէջ էր Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ։ Իրիկունները, ժամը 6էն մինչեւ կէս գիշեր Դաշնակցութեան Ակումբը կը թնդար յեղափոխական երգերով։ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն վարձած էր «Սինէմա Փալաս»ը։ Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, աւելի քան 600 հոգի կը սպասէին հանդէսին բացման։ Բեմին վրայ հայկական եւ ֆրանսական եռագոյները աջ ու ձախ կը ծածանէին, իսկ մէջտեղը զետեղուած էր Դաշնակցութեան զինանշանը, զոր շինած եւ նուիրած էր որբ մը, Պ. Քէշիշեան։

Օրուան Նախագահ ընկ. Մ. Ժամագործեան քանի մը խօսքով հանդէսը բացուած յայտարարեց, որմէ յետոյ երգչախումբը յոտնկայս երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Արտասանութիւններ ըրին Տիկ. Մաղաքեան, ընկերուհի Գապամանուկեան, ընկ. Ա. Խաչիկեան եւ երգեց մեր համակիրներէն Պ. Ն. Եղիկեան։ Մէջ ընդ մէջ Նուագախումբը կը նուագէր հայկական կտորներ։ Խումբ մը երկսեռ երիտասարդներ պարեցին հայկական տարազներով։ Եւ ահա տեսարան մը եւս զոր Հ. Յ. Դաշնակցութեան 40ամեակին առթիւ գրած էր Պ. Պալեօզ։ Տեսարանը տեղի ունեցաւ մասնակցութեամբ 15 փոքրիկներու, որոնց իւրաքանչիւրը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կազմող տառերէն մէկը կրեց։ Ամէն երկտողի արտասանութենէն վերջ, ամբողջ խումբը ներդաշնակօրէն կը կրկնէր պատասխան յանկերգը. «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը», գաղափար մը տալու համար ստորեւ կ'արտագրեմ առաջին մէկ համար.

Հ. Հայու արիւնով, հոգիով Հայու
Հասակ է նետեր 41 տարու.—
Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Գեղարուեստական բաժինը լրացած ըլլալով, ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ս. Վրացեան, որ ըսաւ թէ հայ իրականութեան մէջ կարելի է համրել քանի մը տասնեակ տօներ, բայց այս տօներուն մէջ առանձին տեղ կը գրաւեն երեքը, —Ապրիլ 11—24. Մայիս 28 եւ Հոկտ. 1ը։

«Ճիշդ է որ Հոկտ. 1ը կուսակցութեան մը, այսինքն Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութեան օրն է, եւ ուր որ Դաշնակցութեան մարմին կայ, կը կազմակերպէ ու հայ ժողովուրդն ալ Դաշնակցութեան հետ կը տօնէ Հոկտ. 1ը։ Բայց եթէ մանրամասնութեան մէջ մտնենք, այս տօնը Դաշնակցութեան տօն ըլլալէ կը դադրի եւ կրնայ կոչուիլ համազգային մէկ տօն։ Եթէ քիչ մը ետ երթանք, մինչեւ 1860 Թուականները, պիտի տեսնենք որ Խրիմեաններ, Ալիշաններ ու շատ մը մտաւորականներ կը ձգտէին այլ եւայլ միջոցներով արտայայտիչը հանդիսանալ գերի ժողովուրդի տենչերուն։ 80ական Թուականներուն կար Արմենական կազմակերպութիւն, նոյնպէս ուրիշ քանի մը միութիւններ որոնք ոչինչ կրնային ընել, 87ին կազմուեցաւ Հնչակեան կուսակցութիւնը, բայց չկրցաւ գոհացնել օրուան պահանջները եւ ահա 1890 Թ. երեք առաքեալներ դուրս եկան ու հիմը դրին Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ սկսաւ արմատ ձգել ու աճիլ»։ Ընկ. Ս. Վրացեան յետոյ կանգ առաւ արդի Հայաստանի վրայ ու ըսաւ. Հայաստանի մէջ ունինք մօտ մէկ միլիոն հայութիւն, իսկ արտասահմանի մէջ աւելի քան 800,000 հայութիւն։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կ'ըսէ այս երկու թիւերը անհրաժեշտ է օր միանան, մինչեւ այդ Դաշնակցութիւնը չի կրնար դադրեցնել պայքարը, որովհետեւ առանց Տաճկահայաստանի ուշ կամ կանուխ Ռուսահայաստանն ալ պիտի դառնայ Ռուսաստանի մէկ գաւառը։ Այս ուղղութեամբ աշխատելով, Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան։ Յետոյ կարելի եղած չափով ուժ տալ Հայաստանի ներգաղթին եւ աշխատիլ արտասահմանի մէջ ալ Հայը Հայ պահել, որպէս զի ապագայի Հայաստանի լաւ քաղաքացիներ ըլլան։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով։ Երկուշաբթի երեկոյեան ընկերական ժողով ունեցանք որ տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը 2.30։ Ընկերները չէին ուզեր բաժնուիլ։ Իսկ երեքշաբթի օր Շրջ. Կոմիտէն ի պատիւ ընկեր Ս. Վրացեանի թէյասեղան տուաւ ընկ. Խ. Քարաճեանի սրճարանը, ուր ներկայ էին նաեւ համակիրներ։ Եղան ազգային եւ քաղաքական զանազան հարցեր, որոնց ընկերը պատասխանեց լայնօրէն։

Ն. Թիփօեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԻՏՔԵՐԸ, գրեց՝ Քր. Միքայէլեան։ (Բ. տպագրութիւն), պատկերազարդ։ Մատենաշար «Դրօշակ» Թիւ 69, Հրատ. Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Աթէնք, 1931։ Գին 10 ֆրանք, դիմել «Դրօշակ»ի վարչութեան, 71 Ave. Kléber, Paris.

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՆԱՍԷՐԵԱՆ

ՓՈՒԺԷ ՍԻԽԻ ԱՌԺԱՆ.— Նոյեմբեր 4ին հողին յանձնեցինք մեր հին ընկերներէն Կարապետ Մանասէրեան, Վասպուրականի Լէգք գիւղէն. ան երիտասարդ հասակէն մտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը եւ եղած է եռանդուն եւ անձնուէր ընկեր եւ։ Վարած է կուսակցական պատասխանատու գործեր։

Ընկեր Մանասէրեան մասնակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան կռիւներուն, Հայոց Ձորի եւ Պօղազքէսէնի եւն.ի մէջ. Վարած է նաեւ գիւղական եւ ազգային պատասխանատու գործեր, թուրք բռնակալութեան լուծին տակ։

Մինչեւ 1915 ապրիլեան ապստամբութիւնը, ընկեր Կարապետ չէ թերացած իր պարտականութեան մէջ զէնք ի ձեռին կռուելով Վասպուրականի ազատագրման։ Երբ Նահանջը սկսաւ, բոլոր պարագաներով կ'անցնի Մուսուլ, Պաղտատ, միշտ հաւատարիմ մնալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Վերջին հանգրուանը կ'ըլլայ Փուժէն, ուր կը կազմէ դաշնակցական խումբ մը։ Հակառակ իր ընտանեկան հոգերուն, միշտ կը զբաղէր Դաշնակցութեան գործերով։ Կը յորդորէր տոկալ եւ կազմակերպուիլ ու պայքարիլ Թուրքին դէմ եւ լուծել մէկ ու կէս միլիոն նահատակներու վրէժը եւ իրականացնել միացեալ եւ անկախ Հայրենիքը։

Ընկեր Կարապետ երբեք չէր յուսահատած, հակառակ իր տաժանելի հիւանդութեան, եւ այնքան խոր հաւատքով փարած էր այս գաղափարին, որ իր գերդաստանը եւ իր ազգականները մեծով եւ փոքրով կապած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան սկզբունքներուն։

Ընկերոջ ցանկութիւնն էր իր վերջին խօսքը արտասանել հայրենի հողին վրայ. բայց անգութ մահը չխնայեց եւ ձգեց այս օտար ափերուն վրայ։

Սիրելի ընկեր, դուն մեռար բայց քու գաղափարդ ողջ է եւ քու սիրելի զաւակներդ պիտի շարունակեն քու ճանապարհը մինչեւ իրականացում։

*** Թաղումը կատարուեցաւ Նոյեմբեր 5ին։ Ներկայ էին ամբողջ գաղութը եւ շրջանս ապրող հայրենակիցները։ Դագաղին կը հետեւէին նաեւ Ֆրանսացիներ։ Ծաղկեպսակներ բերած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէն՝ եռագոյն ժապաւէնով, գաղութը եւ իր երեք զաւակները։ Դագաղը ծածկուած էր թարմ ծաղիկներով։ Ընկերոջ մարմինը ամփոփուեցաւ ֆրանս. գերեզմանատան մէջ։ Յիսուն տարեկան էր։ Կը թողու կինը, երեք զաւակներ, հարսը եւ երկու փոքրիկ թոռնիկներ։ Հանգիստ իր ոսկորներուն։

Ա. Նուրիճանեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ «ԱԶԱՏՈՒԹԻ՛Ն ԿԱՄ ՄԱՀ»ՈՒԱՆ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Ընկերներս հաւատեր էին իրենց պատասխանատուութեամբ թէ առաջ չէին ակնարկով. շատ մեծ խաբեբայի մը տպաւորութիւնը չէի ձգեր։ Կեդր. կոմիտէն որ Աստուծոյ նման ամպերուն մէջ նստած է, փափաքեր էր աւելի մօտէն տեսնել։ Ոտքերս շատ պիղծ չէի՞ն այս նուիրական հողը կոխկռտելու համար։

Վայրկեան մը վերջ իրարու գաւաթ կը բախէինք։ Յետոյ առաւ[illegible] եւ անոնց հետ անկիւն մը քաշուեցաւ։ Մութը կը կոխէր։ Ահաբեկիչները սկսան վիճիլ։ Դաւադրութեան պատկերն իսկ էր։

— Ըսէք տեսնեմ, իմ սիրելի ուղեկիցներս, ի՞նչ պիտի պատահէր, եթէ ուժեղ ձայնով մը պոռայի — կեցցէ՛ Վանչէն, անկցի՛ Սքաթրոֆը, անկցի՛ Մակեդոնական կազմակերպութիւնը։ Կեցցէ՛ հանգուցեալ Փրոթոկերոֆը, կեցցէ՛ հարաւի, հիւսիսի Սերպերուն, Սլովէններուն, Խրուաթներուն թագաւորը Ալեքսանդր Ա.։

***

Պուլկարական Մակեդոնիան. 600,000 բնակիչ։ Եօթ կեդրոններ։ Կորնա-Ճումայա, Քէօսթէնտիլ, Պանսքօ, Նէվրէքոփ, Մէլնիք, Փէթրիչ, Սվէթիվրաչ։ Գէշ ճամբաներ, Ծխախոտ եւ խաշխաշի արտեր։ Գետակը՝ Սթրումա, Փիրին՝ անոր լեռը։ Այս բոլորը քոմիթէճիներունն է։

«Ազատութիւն եւ Մահ»ուան երկիրը։ Հոս կ'ապրին ահաբեկման ուսուցիչները. ծերերը արժանաւոր հանգստեան մէջ, երիտասարդները տոգորուած գովելի գործունէութեամբ։ Անոնց շուրջ կը վխտան ուսանողները ուշադիր, ուսումնասէր, յարգալից։ Եւ բնակչութեան մնացեալ մասը կ'աշխատի զանոնք սնուցանելու համար։

Առաջին շփման հետեւող զարմացումը կը շարունակէ երկար օրեր։ Քաղաքապետները, վարժապետները, հարկահաւաքները, քահանաները, ոստիկանապետները, գաղթականները, այս բոլորը որ օրէնքէն դուրս են։ Բոլորը կը հնազանդին Պ. Վանչէի, արարողապետը սպանութեանց։

Սոֆիայի մէջ, քաղաքին սրտին մէջ՝ որջ մը։ Պուլկարիոյ մէջ, այս գաւառը, երկուքը իրարու միացած ճամբով մը, ուր ինքնաշարժները եւ ինքնաշարժ հեծանիները՝ բոլորը բռնագրաւուած Ահաբեկման ի նպաստ, կ'անցնին բռնկած սատանաներու պէս։ Քանի մտածէք, այնքան հոյակապ կը գտնէք։ Ալ չէք գիտեր թէ ո՞ր կողմը դառնաք։ Պիտի ուզէիք միաձայն բոլորը դիտել։

Այս բոլոր գիւղերը՝ որոնց կոկորդէն բռնած է լեռներու թագաւորը։ Անոր տեղակալները կը վազեն մէկէն միւսը, հոն տանելով իր հրովարտակները։ Հո՛ն, գիւղացիները կը բռնադատուին յանկարծ լքելու իրենց դաշտերը, զէնք առնելու որովհետեւ Միխայլոֆ կը վախնայ որ Փրոթոկէրոֆի կուսակիցները բռնկին։ Հո՛ն, Փէթրիչի մէջ, քաղքցին կը տարուի քաղաքէն դուրս եւ ծեծի կ'ենթարկուի, որովհետեւ իր պատուհանին ետեւը, հակառակորդ խումբին թերթը կը կարդար։ Երկու օր վերջ նոյն տեղը. այս անպատկառ ծերունին, որ քաղաքավարութեամբ չէր խօսած այս պարոններուն հետ, հրապարակին վրայ, բիրերով կը սպաննուի, եւայլն։

***

Կորնա Ճումայայի մէջ, առտուն մինչ կօշիկներս ներկել կուտամ, ահաբեկչին թիկնապահը Սքաթրոֆ, կ'երեւի կեդրոնական հրապարակին վրայ։ Ամէն մարդ կը շտկուի անոր անցած պահուն։ Խանութպանները զայն կը բարեւեն իրենց սեմին վրայէն, թաղապետական խորհուրդը գրեթէ վազելով կը հասնի զինուորելու։ Ահաբեկիչը կ'ընդունի իր հպատակներուն յարգանքները։ Բայց կ'աճապարէ։ Իր ինքնաշարժը եկած է։ Կը մտնէ մէջը։ Անմիջապէս ամբոխը մէկզի կը քաշուի։ Կը մեկնի փոշիներու ամպի մը մէջէն։

Քէօսթէնտիլի մէջ, 1922ին, կառավարութենէն դժգոհ քոմիթէճիները պաշտօնապէս գրաւեցին քաղաքը։ Այն ատենուան վկաները տեսան Սոֆիայի պատերազմական նախարարը, որ կանոնաւոր զինուորներէ բաղկացած զօրաբաժնի մը գլուխն անցած, կը ճառէր հայդուկներուն։

Հետաքրքրութենէ զուրկ պատկեր մը չէ, բայց գծուած էքինկարչական արուեստով։ Այսօր, արուեստը ուրիշ տեղ է։ Քէօսթէնտիլ այս տարի նշանակուած է ահաբեկչութեան համալսարանական կեդրոն։ Մահափորձի լաւագոյն ուսուցիչները հոն փոխադրած են իրենց դասախօսական բեմերը։

Հո՛ն, մասնաւորաբար կը պատրաստուին Արեւելեան ճեպընթացին դէմ ոճրափորձերը։ Պայթուցիկներու այս բոլոր վարպետները հոն, հաւաքուած են սրճարանին մէջ։ Ի՞նչ ազնիւ են։ Ներս մտնելուս, ոտքի կ'ելլեն։ Եթէ համարձակէին, կը զգամ թէ ականջիս պիտի ըսէին.— Խորհուրդ մը ձեզի. օգոստոսին եւ սեպտեմբերին, մի՛ ճամբորդէք եւրոպական երկաթուղիով։ Վերջապէս, տեսնելով թէ կրնանք իրար հասկնալ, ըսի.— Մտադիր եմ վերադառնալ յառաջիկայ ամսու, լաւ ամիս է չէ՞։ Խումբին մեծը կը մտածէ եւ կը պատասխանէ.—«Իրօք, լաւ ամիս է»։

Նայեցէք այս չորս ծերունիներուն, որոնք գերեզմանատան առջեւ, նստած են նստարանի մը վրայ, — Պանաքայի մէջ ենք — երեւոյթը չունի՞ն քաղքենիներու, որոնք քաղցր խաղաղութեան մը ուրախութիւնները կը վայելեն։ Ասոնք, հին պաշտօնեաներ չեն որոնք կ'ապրին պետութեան երախտագիտութեան շնորհիւ, հանգստեան կոչուած չորս խմբապետներ են։

— Ահաբեկիչներու համար հանգստեան թոշակի սնտո՞ւկ։

— Այո՛, պարո՛ն։

(Շար.)

Կը խնդրուի թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

Չինեւճապոնական վէճը
Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ

Երէկ կէսօրէ վերջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը նիստ գումարեց Փարիզի մէջ, զբաղելու համար չինեւճապոնական վէճին կարգադրութեամբ։ Այս կերպով, երրորդ անգամն է որ Խորհուրդը կը զբաղի այս հարցով։

Անգլիական մամուլը խստօրէն կը քննադատէ Ազգերու Դաշնակցութեան դիրքը այս հարցին մէջ։ Դիտել կուտայ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը գէշ կերպով սկսաւ զբաղիլ չինեւճապոնական վէճին կարգադրութեամբ, թէ առանց խորքը նկատի առնելու, հարցը ուզեց քննել միայն իրաւական տեսակէտով եւ այդ կերպով, անել մը ստեղծեց. որովհետեւ, կ'ըսէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի հանդիպի Ճափոնի բուռն ընդդիմութեան, ինչ որ նուաստացում պիտի ըլլայ ժընեւի հաստատութեան համար եւ կամ Ազգերու Դաշնակցութիւնը՝ զինուած Դաշինքին բոլոր յօդուածներովը, պիտի փորձէ անոր գործադրութիւնը, ինչ որ աղէտ մը պիտի երեւան բերէ։

Խարպինէն տրուած լուրի մը համաձայն, չինացի զօրավարը նոր յարձակում մը հրամայած է ընդդէմ ճափոնական ուժերուն։ Մեծ կռիւ մը տեղի ունեցած է Թաշինկի մէջ։

Կ'ըսուի նաեւ թէ Ճափոն կրկնած է իր խոստումները՝ Մանչուրիան պարպելու, սակայն որեւէ թուական չէ նշանակուած։ Ի հարկին, չէզոք անձնաւորութիւններու պիտի յանձնուի պարպումի գործողութեանց հսկողութիւնը։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ և մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց։

22 Նոյ. Կիր. իրիկուն ժամը 7.30ին Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet

Կը Նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցի ՍԻՓԱՆ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին — Մուտքը ազատ է

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(6 ՏԱՐԵԿԱՆ)

19 Նոյեմբեր, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.45ին

Salle Chopin (Փլէյէլի շէնքին մէջ) 252 Fbg. St. Honoré

Դաշնակի վրայ, կը նուագէ, Պէթհովէնէ, Յաքէնէ, Շումանէ, Լըմուանէ, Կրիկէ, Պուրկմիւլէրէ, Ցվօրաքէ, Շօփէնէ եւ Շուպէրթէ կտորներ։

Տոմսերը կը ծախուին Maison Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré, Durandի մօտ, 4 Place de la Madeleine եւ à la Boîte à Musique 133 Bld. Raspail.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿՐԻՋԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Քերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

FABRIQUE DE TRICOTS

S. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98 — 20 Rue Mélingue, PARIS

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրս Անուշաւան Կարապետեան Վանի Այգեստանի Խէյրանի թաղէն, մինչեւ 1929ին կը թղթակցէի իր հետը եւ կը գտնուէր Մարսէյլ, հետեւեալ հասցէին՝ 3 Rue St. Sebulere, Magasin d'alimentation, Marseille։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն եւ իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել իր քրոջ Սաթենիկ Կարապետեանի հետեւեալ հասցէով։ Ռուբէն Կարապետեան, Barselona 4351 Berisso la Plata, R. A.։

— Կեսարիոյ Էֆքէրէի գիւղէն Գրիգոր Գալայճեան կը փնտռէ իր երկու զաւակները Կարապետ եւ Եղիա որոնք 1915ին Կեսարիայէն Տէրզօր աքսորուած են, 1929ին իրենց մօր Եղիսաբէթի եւ քրոջ Մարինայի հետ Հալէպի հիւանդանոցը տեսնողներ եղած են։ Իրենց մայրը եւ քոյրը մեռած են նոյն հիւանդանոցին մէջ, իսկ իրենց մասին որեւէ լուր չկայ։ Կը խնդրուի իրենց մասին ճշգրիտ լուր ունեցողներէն տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին Mr. Kirkor Kalaydjian, 19 Rue Adolphe Abeifle, La Ciotat: B. D. R. France.

Լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Փիւժէլի Հ. Յ. Դ. Վռամեան խումբըերցաւակցութիւնները կը յայտնէիր ընկերներէն ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՆԱՍԷՐԵԱՆԻ (Վանի Լէսք գիւղէն) մահուան առթիւ իր կնոջ եւ զաւակներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին 181 Cours Lafayette, Café de la Gareին ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Mutualité R սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor, Սէն Միշէլ։ Կը խօսի՝ Պ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ, Հայ ազատագրական շարժման ծագման մասին։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները,

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քլէրմոն, Ֆէրան.— Լ. Թ.— 70։

Ալէքսանտրէթ Լ. Պ.— 140։

Քոնսթանցա, Գարծ.— 1080։ Կարգադրեցինք։

Պանեուլուքա, Տօքթ. Յ.Հ.— 47 ֆր. 10։

Լոյս տեսաւ

1932ի «Գոյամարտ» օրացոյցը Գ. տարի հրատարակութիւն Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան։ Խնամուած աշխատանք, մաքուր տպագրութիւն (տպարան Ենովք Արմէն), 13 մտաւորականներու նկարներով զարդարուած, եղերքը հայկական եռագոյն։ Գին Մարսէյլ 5 ֆր. գաւառներ 5ֆր. 50։ Գնեցէք օրինակ մը։

Դիմել՝ G. Djarayian, 14 Rue de la Fare, Marseille.

«ՊԱՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած «Պարասիրաց Միութեան» կողմէ, 19 Դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Salle Mutualitéի շքեղ սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ
ԿԱՎՌՕՇԻ 1932Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

ԻՐ ՍՐԱՄԻՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ !
ԻՐ ԹԵԹԵՒ ՖԱՆԹԷԶԻՆԵՐԸ !
ԻՐ 95 ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐԸ !

ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ՝ ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ 2 ՏՈԼԱՐ՝ ԱՄԵՐԻԿԱ
ԿԱՆԽԻԿ

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մասնաճիւղը կազմակերպած է բարենպատակ վաճառում մը (Vente de Charité) ի նպաստ իր պաշտպանած որբերուն պատսպարութեան, սնունդի եւ վարժարանական ծախքերուն։

Այս վաճառումը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 20ին, Կիրակի ժամը 17—19, Salle Jouffroy, 8 Rue Jouffroy, Paris (18). Ծախու դրուած են ամէն տեսակ օգտակար առարկաներ, նուէրցու իրեղէններ, տղոց խաղալիքներ աժան գիներով։

Այն անձերը, որոնք իրենց բարեկամին, տիկնոջը կամ զաւկին նուէր մը տալու մտադրութիւնը ունին, առանց վարանելու թող հաճին դիմել այս «Գթութեան Պազար»ը, անգամ մը տեսնելու հոն ծախուելիք իրեղէնները եւ գնել իրենց ընտրած առարկան ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ԳԻՆՈՎ։

Ո՞վ չպիտի ուզէ թէ՛ աժան ապրանք մը գնել եւ թէ միեւնոյն ատեն բարիք մը ըրած ըլլալ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդ-թ. եւ վարախ։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12,

EMPIRE Սինեմա-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Դարմանատան ատամնաբուժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դուրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՓԼԱՔՆԵՐ

POLYDOR
MARQUE DÉPOSÉE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ

ՖՕՆՕՆԵՐ

ՆՈՐ ՄՕՏԵԼՆԵՐԷ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՄԱՐՔԷ
կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով

SEVA PARIS

L. ՆՇԱՆԵԱՆ

56 RUE PIAT, PARIS (20)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

23.— ՍԸՎԱԶԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Հայ կոմիտէճիներուն եւ յեղափոխութեանց մասին ղրկուած հեռագրական զաղտնի հաղորդակցութեանց բանալին տիրանալով, կառավարութեան կատաղի թշնամիներէն մէկը դարձաւ։ Բնիկ Հաֆիք քաղաքին Կամար գիւղէն էր։ Կը պաշտօնավարէր Հաֆիք քաղաքին հեռագրատան մէջ։ Օր մը, իբրեւ թէ լեռներուն մէջ հեռագրական գիծերը քննելու համար պտըտած ատեն, կը հանդիպի Եղպէրթ գիւղին միւտիր Էսատ աղայի, որուն կ'ընկերանար ոստիկան մը։ Դանիէլ կուրծքը պատսպարելով ծառի մը բունին ետեւ, կը կրակէ եւ գետին կը փռէ միւտիրն ու ոստիկանը։ Նոյն օրը, երբ հայ վաճառական մը կ'անցնի նոյն ճամբէն, Դանիէլ կը սպաննէ զայն եւ դրամները առնելէ յետոյ, իր քաջագործութիւնները գրաւոր լուր կուտայ գաւառապետին։ Դանիէլ այդ գիրով կ'իմացնէր թէ այսուհետեւ լեռներուն սպարապետն է ինք, թէ ուր որ Թուրք մը տեսնէ, պիտի սպաննէ, թէ իր միակ նպատակն է տեսնել հայկական դրօշին ծածանիլը Թուրքիոյ մէջ։

Գրաւոր այս յայտարարութենէն յետոյ, օր մըն ալ, երբ Շապին Գարահիսարի ընդհանուր դատախազի օգնականը Նէճիպ պէյ, պահակազօրաց յիսնապետ մը, Զօրումի դիւանապետը եւ ոստիկան մը միասին Սըվազ կ'երթային, Դանիէլ 5-6 կատղած կոմիտէճիներու հետ յարձակեցաւ ճամբորդներուն վրայ։

Զէնք ունէին միայն յիսնապետն ու զինուորը, որոնք քաջաբար ինքնապաշտպանութեան դիմեցին։ Սակայն աւազակապետն ու ընկերները ժայռերուն ետեւ դիրք բռնած էին, իսկ ճամբորդները կը գտնուէին տափարակ դաշտի մը վրայ։ Ընդհարումը տեւեց մօտ կէս ժամ։ Ընդհ. դատախազ Նէճիպ պէյը եւ յիսնապետը նահատակուեցան, Զօրումի դիւանապետը եւ զինուորը վիրաւորուեցան։ Աւազակներէն ալ 2 հոգի սպաննուեցան։ Վիրաւորները Սըվազ հասնելով պատմեցին դէպքը։ Ու մինչ անոնք ընդհարումը կը նկարագրէին կուսակալին, ներս մտան Սըվազի երեւելիներէն 5-10 հոգի։

Իւրաքանչիւրը ստացեր էր սպառնագիր մը «լերան սպարապետէն», որ կը պահանջէր կարեւոր գումարներ, հակառակ պարագային կը սպառնար սպանութեամբ։ Երբ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները կը կատարուէին զսպելու համար այս աւազակապետը, լուր հասաւ որ Հաֆիքի շրջանին մէջ, Սաքար լերան վրայ Դանիէլ վայրագաբար սպաններ է 16 Թուրքեր, 2ը կին։ Այնուհետեւ Սըվազի նահանգին մէջ տեղի ունեցան կարգ մը բարբարոսութիւններ, որոնք կը յիշեցնէին ձէլալի աւազակապետին սխրագործութիւնները։ Քոչքըրըի գաւառապետին պաշտօն տրուեցաւ մաս մը բէտիֆ զինուորներով երթալ բնաջնջել այս աւազակապետը։ Այս գաւառապետը համարձակ, քաջ եւ ուշիմ մէկն էր։ Հետապնդելով ի վերջոյ կրցաւ գտնել Սու Շէհրի եւ Քոչհիսարի միջեւ, Գարապայիր կոչուած վայրին մէջ։ Ընդհարումը տեւեց 6 ժամ։ Դանիէլ եւ իր 6 ընկերները սպաննուեցան։ Աւազակներէն չորս հոգի ողջ ձերբակալուեցան։ Միայն մէկը կրցաւ փախչիլ։ Եւ աւազակապետը անգամ մըն ալ չողջննալու պայմանով անդրաշխարհ ղրկուեցաւ։

24.— ՄԱՐԶՈՒԱՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Մարզուանի մէջ հայ յեղափոխական շարժումը կը սկսի 1891 թուականներուն։ Այդ տարին Մարզուանէն 1 ժամ հեռու, Տէյիրմէնտէրէի մէջ հայ աւազակները սպաննեցին Թուրք մը, իր անասուններուն հետ միասին։ Յաջորդ տարին Հայերը մզկիթներուն բակին մէջ ցրուեցին թուղթեր որոնք կնքուած էին հրացանի փամփուշտի պատկերներով։ Այդ թուղթերուն վրայ գրուած էր.

— Էյ կառավարութիւն, թուրքերու պատճառով մի՛ նեղէք մեր ազգը մի հարստահարէք, մինչեւ վերջը այսպէս չի մնար։

Ժամանակ մը ետքը, Ռուսիայի Շմաւոն անունով կոմիտէճի մը եւ Սամսոնի Հոմփարա (Համբարձում ?) կը ձերբակալուին Մալաթիոյ մէջ եւ Սամսոնի ճամբով Պոլիս կը ղրկուին։ Մարզուանի եւ Հավզայի միջեւ, Զէլէնկ կիրճին մէջ 18 հոգինոց հայ հրոսախումբ մը կը յարձակի եւ կ'ազատէ ձերբակալուածները։

Շմաւոն նորէն Մալաթիա վերադարձաւ եւ պահուըտեցաւ հայոց տուներուն մէջ։ Ոստիկանութիւնը տեղեկանալով խուզարկութիւն կատարեց եւ ձերբակալեց։ Կատարուած քննութիւնները ցոյց տուին որ Շմաւոնի ամէն գիշեր հայու մը տանը մէջ կոմիտէ մը կազմած էր, եւ այդ կոմիտէին շնորհիւ դրամ կը հաւաքէր իբրեւ «փրկագին»։ Շմաւոնի թելադրանքով, հայ կոմիտէճիները գիշերները զէնք կ'արձակէին եւ մերթ ընդ մերթ ցոյցեր կը կատարէին թրքական թաղերուն մէջ։

1895ին, երբ Սըվազի նահանգը թատերաբեմ կը դառնար հայ յեղափոխութեան, Մարզուանի կոմիտէն ալ իր կարգին ձեռնարկեց արիւնալի խռովութիւններու։

Մարզուանի մէջ հանրածանօթ հայ պոռնիկ մը կար, որ կ'ապրէր իր զաւկին հետ մէկ տան մէջ։ Ամէն գիշեր հիւր կ'ընդունէր եւ իր մինը ծախելով ապրուստը կը շահէր։ Գիշեր մը տունէն կ'առեւանգեն կինը եւ կը սպաննեն։ Յետոյ Հայերը սպանութիւնը կը վերագրեն Թուրքերուն։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

18 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1728

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Շուտով կը լրանայ վեց ամիսը, երբ հրապարակ հանուեցաւ ներգաղթի աւետիսը։

Որոշումը տրուած էր անցեալ յուլիս 8ին, եւ եւրոպական թերթերը արձանագրեցին յուլիս 10ին։ Այնուհետեւ Փարիզ եկաւ Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեան, «վարչապետ»ը (օգոստոս), գլխաւ պտոյտ պատճառելով իր հաւատարիմներուն։ (Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեան ղրկուած էր Ստալինի կողմէ, բոլորովին ուրիշ — քարխուղաբի՛ր — առաքելութեամբ մը։ Սակայն մարդիկ ուզեցին հաւտացնել թէ Հայաստանէն կուգայ, յատկապէս ներգաղթի գործին համար)։

Այսպէս կամ այնպէս, «վարչապետ»ը պարտք սեպեց զանազան հէքեաթներ պատմել։ «Թող տղերք ոգեւորուին»։ Այն աստիճան որ, կը հաւտացնէր թէ «վաղն իսկ, անմիջապէս 6000 շունչ կամ 1200 ընտանիք կրնան Խ. Հայաստան մեկնիլ»։ Յետոյ յոյս կը յայտնէր թէ մինչեւ երկու-երեք ամիս կարգադրութիւններ կ՚ըլլան մնացեալ չորս հազարի համար եւս, «որով այս տարուան ընթացքին Խ. Հայաստան կը փոխադրուին 10,000 շունչ կամ 2000 ընտանիք»։

Այս յայտարարութիւնները «յաւելեալ եւ ճոխացեալ» փոփոխակներով հրատարակութեան տրուեցան ոչ միայն իրենց եռօրեայ օրկանին, այլեւ Բարեգործականի միջոցաւ։

Այս յայտարարութիւնները կ՚ըլլային ճիշդ այն պահուն երբ, Երեւանի մէջ, տակաւին նոր, օգոստոս 10ին ժողով կը գումարուէր, եւ կ՚որոշուէր «արտօնել հայ աշխատաւորներու ներգաղթը»։ Երբ տակաւին նոր, այդ նոյն ժողովին կողմէ, կը կազմուէր Յանձնաժողով մը, «որ պիտի որոշէ Հայաստան ընդունուելիք գաղթականներուն թիւը, անոնց ընդունելութեան ժամանակը» եւայլն։

Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ երթեւեկ մը՝ դէպի Ժընեւ, ձրի շոգենաւ եւ ճամբու ծախք հայթայթելու համար։ Յունաստան խոստացաւ, Պուլկարիա մերժեց։ Նանսէնեան գրասենեակը զանազան յանձնառութիւններ ստանձնեց։ Իսկ տուաջին աւետիսին վրայ, արդէն ցուցակներ կազմուած էին Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ, սպասելով Երեւանի պատուիրակին ժամանման։

Պատուիրակը Աթէնք հասած է արդէն, եւ անհաւասալի նոր անակնկալը.— գաղթականները պիտի փոխադրուին ո՛չ թէ զանգուածօրէն, այլ մաս-մաս, նոյնինքն Պ. Շահվէրդեանի կարգադրութեամբ։ Աթէնքի «Նոր Օր»ն է որ կուտայ այս լուրը, քաղելով խորհրդային աղբիւրներէ, եւ հաստատելով յաջորդ օրը (13 նոյեմբեր)։

— «վերջնապէս յայտնի եղած է որ զանգուածային ներգաղթ տեղի չպիտի ունենայ: Առաջին կարաւանը պիտի մեկնի այս ամսուան մէջ, դեռ որոշապէս ճշդուած չէ կարաւանին թիւը, միւս կարաւանները ճամբայ պիտի հանուին դեկտեմբեր եւ յունուար ամիսներուն»:

Համաձայն քաղուած տեղեկութիւններուն, «Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանի Փարիզի մէջ ըրած յայտարարութիւնները իրականութեան չեն համապատասխաներ»։

— «Մէկ անգամէն վեց հազար հոգի ընդունելու համար Հայաստանի մէջ ոչ բնակարան կայ, ոչ ալ միջոց անմիջապէս գործի կապելու գաղթականութիւնը, Այս պատճառաւ է որ Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է մաս-մաս ընդունիլ, ընդունուածները տեղաւորել եւ ապա նոր կարաւաններ պատրաստել»:

Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը միեւնոյն ատեն կը հաղորդէ այսպէս վրդովիչ լուր մը, քաղելով միեւնոյն աղբիւրէն,— վերջ տրուած է հաւաքական անցագրի դրութեան, եւ անհատական անցագիր պիտի տրուի։

«Պիտի պատրաստուին մանրամասն հարցարաններ եւ առանձին-առանձին քննութիւն պիտի կատարուի իւրաքանչիւր ներգաղթողի համար, Պ. Տէր Գաբրիէլեանի Փարիզի մէջ ըրած յայտարարութիւնները ներգաղթի յանձնախումբի մը կազմութեան մասին՝ գործադրութեան չպիտի դրուին հոս, Պ. Դ. Շահվէրդեան ամէն գործ պիտի կեդրոնացնէ իր ձեռքին մէջ,»

Այս բոլոր տեղեկութիւններուն պատասխանատուութիւնը ձգելով «Նոր Օր»ի վրայ, կ՚ունենանք հետեւեալ պատկերը.—

1.— Ներգաղթի համար արձանագրուած աշխատաւորները տակաւին շատ տաք ու պաղ պիտի անցընեն։ Յայտնի չէ ո՛վ պիտի երթայ, ո՛վ պիտի մնայ։

2.— Հաւաքական անցագրի դրութիւնը վերցուած ըլլալով, իւրաքանչիւր թեկնածու պիտի ենթարկուի մանրակրկիտ քննութեան։ Պիտի հարկադրուի լեցնել ծանօթ հարցարանը, իր պատմութիւնը արձանագրելով մինչեւ եօթը պորտը։

3.— Ամիսներ պիտի տեւէ ծանօթ վեց հազարին փոխադրութիւնը։

4.— Ներգաղթը եւ տեղաւորումը պիտի կատարուին ձիւնձմրան, որ արդէն սկսած է։

5.— Հետզհետէ հեռաւոր հաւանականութիւն մը կը դառնայ մնացեալ չորս հազարին փոխադրութիւնը։ Այնպէս որ, միամտութիւն պիտի ըլլար խօսիլ յաջորդ քան հազարի մասին։

6.— Հայաստանի «վարչապետ»ը իրականութիւնը ծածկած է գաղութներէն, — չըսելու համար ուրիշ բան։

7.— Իբրեւ հետեւանք նոր կարգադրութեանց, այս ձմեռ պիտի ունենանք յուսախաբութեանց եւ թշուառութեանց քստմնելի պատկեր մը՝ մասնաւորապէս Յունաստանի մէջ, ուր կառավարութիւնն ալ անհամբերութեան նշաններ կը ցուցնէ, ներգաղթի ձգձգումներուն առթիւ։ Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հայ համայնավարները կը յարձակին Աթէնքի առաջնորդարանին վրայ

«Նոր Օր» կը գրէ.— Երէկ գիշեր, (12 նոյ.) ժամը 8ին, երբ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը իր հերթական նիստը կը գումարէր, երեսունի չափ անհատներ կը հաւաքուին եկեղեցիին բակը, կանխապատրաստուած յարձակում գործելու համար վարչութեան անդամներուն վրայ։

Երկու հոգի, բոլորովին գինով վիճակի մէջ աղմուկ կը բարձրացնեն, առիթ տալով մեծ իրարանցումի։ Հաւաքուողները կը պահանջեն խմբովին ներկայանալ վարչութեան նիստին։ Վարչութեան անդամները մեծ դժուարութեամբ խօսք կը հասկցնեն «բողոքողներուն» եւ կը հաւանին որ հինգ հոգինոց պատուիրակութիւն մը ներկայանայ ժողովին։ Պատուիրակութիւնը անմիջապէս կը կազմուի բակին մէջ եւ կը ներկայանայ վարչութեան, իձեռին ունենալով Գոքինիոյ եւ Սինկրուի մէջ ստորագրուած հանրագրութիւններ, որոնցմով կը պահանջուի վարչութենէն հրաժարիլ անմիջապէս, հակառակ պարագային սպառնալով առաջնորդարանէն դուրս նետել վարչութիւնը «սօփա»ներով։

Հայ համայնավարները գաղթակայաններու մէջ յայտարարած են թէ բողոքագրին տակ ստորագրութիւն դնել չուզող գաղթականները չպիտի կրնան Հայաստան երթալ։ Հայ համայնավարները բռնի ուժով ստորագրութիւն հաւաքելէ յետոյ (հաստատուած է թէ ստորագրութեանց մէկ մասն ալ կեղծ է), թելադրած են մաս մը գաղթականներու, առաջնորդարան երթալ եւ յարձակիլ վարչութեան անդամներուն վրայ։

Մինչեւ անգամ կը հաստատուի թէ Առաջնորդարանի քովընտի փողոցներուն մէջ բիրերով զինուած օգնական ուժեր տեղաւորուած են եղեր, ի հարկին միջամտելու համար կռիւին։

Եկեղեցիի բակին մէջ հաւաքուած բազմութիւնը եւ իրարանցումը տեսնելով, փողոցէն անցնող երկու ոստիկաններ եկեղեցի կը մտնեն։ Վարչութիւնը կը հարկադրուի ըսելու թէ որեւէ խնդիր չկայ, որուն վրայ ոստիկանները կը մեկնին եւ կը ցրուին նաեւ բողոքողները։

Վարչութեան նիստին ներկայացողներէն մէկը պոռալով ըսած է. «Ես եկած եմ «Նոր Շարժում»ին կողմէ իբրեւ խմբագիր»։

Յունաստանի Հայերը եւ Կիպրոսի դատը

Հին Յունաստանի եւ կղզիներու Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը արտակարգ նիստ գումարելով, զբաղած է Կիպրոսի ազատագրութեան խնդրով, անմիջապէս հետեւեալ բանաձեւը խմբագրելով ղրկուած է հելլէն մամուլին:

— «Ցեղագրական, պատմական ու իրաւական հիմերով բացարձակապէս հելլէնական դիմագիծ կրող Կիպրոսի Մայր Հայրենիքին միանալով ազատագրուելու փափաքին եւ այս առթիւ՝ ամբողջ Յունաստանի ժողովուրդին զգացումներուն անկեղծօրէն կը ձայնակցի Յունաստանի մէջ հիւրընկալուած երախտագէտ հայ ժողովուրդը,

*** 15 Նոյ. կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կատարուած է Կիպրոսի ազատագրութեան նահատակներու յիշատակին,

ՉԻՆԵՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԻՐԱՔԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Նախորդ օր, Փարիզի մէջ գումարուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, զբաղելու համար չինեւճափոնական վէճին կարգադրութեամբը։

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյց մը, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ կատարուած աշխատանքներուն մասին։

Սուրիոյ եւ Իրաքի միջեւ, սահմաններու ճշդման տեղեկաբեր նշանակուեցաւ Եուկօսլաւիոյ ներկայացուցիչը։

Գալով չինեւճափոնական վէճին, Խորհուրդին Նախագահը իր բացման ճառին մէջ հաստատեց թէ վերջին նիստի փակման պահուն, երկու տեսակէտներ կային դէմ դէմի։ Առաջին տեսակէտը կը պահանջէր անմիջապէս կարգադրել ինչքի եւ կեանքի ապահովման միջոցները, հակառակ պարագային Ճափոն կը յայտարարէր թէ չի կրնար փոփոխութիւն մտցնել կացութեան մէջ։ Երկրորդ տեսակէտ մը աւելի նպատակայարմար կը նկատէր բանակցութիւններ կատարել, հարցը արագօրէն լուծելու համար, որպէսզի Մանչուրիոյ պարպումի հարցը աւելի արագ կարգադրուի։

Ճափոնի ներկայացուցիչը կը յայտարարէր թէ հինգ կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ունի։ Առաջին չորս կէտերը նըպաստաւոր կերպով ընդունուեր էին երկու կողմերէն։

Գալով հինգերորդ կէտին, ըստ Ճափոնի ներկայացուցչին յայտարարութեան, կապ ունէր ապահովութեան ընդհանուր ծրագրին հետ։

Յետոյ, ամփոփելով ներկայ կացութիւնը. Նախագահը թելադրեց որ ժողովը յետաձգուի եւ ժամանակ մը յատկացուի ընդհ. խօսակցութիւններու, նիստը վերաբանալու համար յաջորդ օրը։ Ինչ որ ընդունուեցաւ։

*** Կը հաստատուի թէ չինական ուժերը յարձակումի ձեռնարկած են Թաշինկի ճափոնական զօրախումբերուն վրայ։

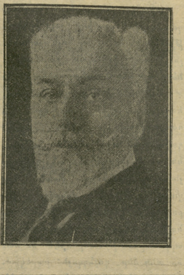

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ՎԻՔԹՈՐ ՊԵՐԱՐ

Նախագահ Ֆրանսայի ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնաժողովին եւ ջերմ բարեկամ Հայկական դատին,

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ, երեքշաբթի, Ներկայ էին հայ եւ օտար բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Մարմինը ամփոփուեցաւ Մոնփարնասի գերեզմանատունը:

Ցիցիքարի ճափոնական հիւպատոսը հեռացած է քաղաքէն, կացութիւնը ծանրացած ըլլալով։

Չինական ջոկատ մը Անկաշիի հարաւը յարձակում գործեց երկաթուղիին վրայ եւ կտրեց հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները, մեկուսացնելու համար Մանչուրիոյ Հիւսիսը գտնուող ճափոնական ուժերը։ Ճափոնցիները աւելի վերջը, յաջողեցան ետ մղել Չինացիները։

*** Փէքինէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Չինաստանի նախկին կայսրը կը գտնուի Մուքտէն, ուր շատ չանցած ինքզինքը պիտի յայտարարէ Մանչուրիոյ կայսր։ Ճափոնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն այն մասին։

Անգլիոյ տնտեսական կացութիւնը

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, առեւտրական նախարարը պատասխանելով գահաճառին բովանդակութեան դէմ եղած քննադատութեանց, խօսեցաւ երկրին տնտեսական կացութեան մասին։

Յայտարարելէ վերջ թէ Անգլիոյ ելմտական ամրացումը կախում ունի իր ճարտարարուեստին վիճակէն եւ թէ պէտք է հետապնդել խնայողութեան քաղաքականութիւն մը, առեւտրական նախարարը դիտել տուաւ թէ միւս երկիրներու տնտեսական կացութիւնը՝ ներկայիս աննպաստ ազդեցութիւն մը կը գործէ Անգլիոյ առեւտուրին վրայ.

— Եթէ մեծ ճիգեր չգործուին մեր ճարտարագործներուն եւ կառավարութեան կողմէ, պիտի տեսնուի որ Անգլիոյ ճարտարարուեստին համար, 1932ը պիտի ըլլայ ամենէն գէշ տարիներէն մէկը,

ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔԵՐԸ

— Այս վերջին շաբաթներու ընթացքին, աւելցուց նախարարը, մաքսային դրութեան կիրարկման առթիւ, արտասահմանի մէջ, իրարանցում մը նշմարուեցաւ, որ տեղի տուաւ օտար ապրանքներու մեծ քանակութեամբ ներածման դէպի մեր երկիրը,

Անգլիական կառավարութիւնը հասած է այն եզրակացութեան թէ անսովոր ներածումներու առաջքն առնելու լաւագոյն միջոցն է առեւտրական նախարարութեան տալ իրաւասութիւններ, որոնցմով ան կարենայ տուրքի ենթարկել ներածումները, Այդ տուրքերը ամէն պարագայի մէջ, չպիտի անցնին ներածուած ապրանքներու արժէքին հարիւրին հարիւրը, Այս իրաւասութիւնները ի զօրու պիտի ըլլան 6 ամիս: Այս նպատակով օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի խորհրդարանին անմիջապէս, որպէսզի կարելի ըլլայ զայն քուէարկել հինգշաբթի իրիկուն իսկ եւ ենթարկել Թագաւորին հաւանութեան, մինչեւ ուրբաթ օր,

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ
«ԳՆԵՑԷՔ ՄԻԱՅՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔ»

Նախորդ օր, յատուկ պայքար մը բացուեցաւ, մղելու համար ժողովուրդը որ միմիայն անգլիական ապրանքներ գնէ։ Առեւտրական այս պայքարին համար, ամէն միջոց նախատեսուած է։ Մէկ միլիոն պատի յայտարարութիւններ տրուեցան Աշխատանքի սակարանին, բաշխուելու համար ամբողջ երկրին մէջ։ Երկաթուղիի ընկերութիւնները յատուկ տեղեր նշանակած են կառքերուն մէջ, յատկացուելու համար յայտարարութիւններուն։ Ճարտարագործներու սէնտիքան, հրապարակ հանած է 12 միլիոն յատուկ դրոշմաթուղթեր, որոնց վրայ գրուած է.— «Գնեցէք անգլիական արտադրութիւններ եւ ուժ տուէք անգլիական ճարտարարուեստին»։

Թատրոնները իրենց յայտագրերուն վրայ պիտի տպել տան նոյն իմաստով թելադրութիւններ, իսկ սինէմաները խօսուն շարժանկարներ պիտի ներկայացնեն ի նպաստ անգլիական արտադրութեանց։

Կալլէսի իշխանը որ բացումը կատարեց պայքարին, անթել ճառի մը մէջ ըսաւ.

— Որպէսզի «Գնեցէք միայն անգլիական ապրանք» նշանաբանը իրական արդիւնքներ տայ, պէտք է որ անգլիացի ճարտարագործները լաւ տեսակէ եւ աժանագին ապրանքներ արտադրեն, իրենց կարգին, երկրագործները նոյնը պէտք է ընեն, վերջապէս միջնորդները պէտք է նոր շուկաներ փնտռեն անգլիական ապրանքներուն համար,

ՍՏԵՐԼԻՆԻ ԵԼԵՒԷՋՆԵՐԸ

Սթերլինը երէկ կէսօրին կը բռնէր 96.25։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԿՈՊԻՏ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Pensons-y, mais n'en parlons».
THIERS

Կ'ըսէինք անցեալ օր թէ Անգլիոյ քաղաքական դէպքերը եւ այս կամ այն կուսակցութեան իշխանութեան գլուխ անցնելու պարագան չեն կրնար ազդել մեր ազգային դատի ճակատագրին վրայ։ Փաստեր շատ կան այս տեսակէտէն։

Վերջին խօթը տարուան մէջ, երկու անգամ կառավարութեան ղեկը ստանձնեցին ընկերվարականները, այսինքն այն տարրերը որ ամէնէն աւելի կ'աղմկեն հրապարակը փոքր ժողովուրդներու ազատագրութեան անունով, ամէնէն աւելի կը խոստանան ու ամէնէն աւելի պերճախօս են այդ մարզին մէջ։ Որեւէ ձեւով օգտուեցա՞նք այդ երկու բացառիկ պատեհութիւններէն։ Ո՛չ։

Անգլիա ունեցաւ վարչապետ մը 1924ին եւ 1929ին եւ արտաքին գործերու նախարար մը — երկուքն ալ մտերիմ բարեկամներ ծանօթ հայ հայ քաղաքական գործիչներու — որոնք հակառակ իրենց հին օրերու հետաքրքրութեան, բոպէ մը իսկ չզբաղեցան հայ ժողովուրդի դատով եւ յուսահատօրէն մոռցան զայն։ Չէի՞ն գիտեր մեր վերջին երկու տասնամեակի պատմութիւնը։ Այո՛, թերեւս շատ աւելի լաւ քան սա պուլվառէն անցնող հայը։ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը պատերազմի տարիներէն մինչեւ 1922, իր բոլոր տարեկան համաժողովներուն մէջ բանաձեւեր քուէարկեց հայ ժողովուրդի ազատութեան եւ անկախութեան համար։ Ցիշեցի՞ն մեր անունը Լօզանի անբարոյական դաշնագրէն յետոյ։ Ո՛չ։

Ազատական վարիչ մը Հայաստանի անկախութիւնը փառաբանեց 1916ին։ Ծափ զարկինք։ Ա՛լ սահման չունէր մեր խանդավառութիւնը. «Ազատականները մեզ պիտի փրկեն»։ Բառ մը արտասանե՞ց ինք կամ իր կուսակցութիւնը այդ երջանիկ օրերէն աղին, բառ մը որ յոյս ներշնչէր մեզի։ Ո՛չ։

Պահպանողական եւ ազատական երկու նախկին վարչապետներ հանդիսաւոր առիթներու մէջ ճառ խօսեցան ի նպաստ հայ ժողովուրդին եւ նոյնիսկ օրին մէկը պահանջեցին որ Ռայխսպանքի մէջ պահ դրուած հինգ միլիոն Թրքական ոսկին տրուի մեզի... ի՛ վարձատրութիւն մեր զոհաբերութեանց։ Քակեցի՞ն իրենց շրթունքները այդ հեւ ի հեւ օրերէն ի վեր։ Ո՛չ։

Դեռ երէկ, Լոնտոնի թերթերը լեցուն էին «հայկական լուրերով»՝ Հայաստանպաշտ լուրեր կուտային, լուրեր կը մուրային աջէն ու ձախէն. արեւնակներ կը յատկացնէին «Թրքական խժդժութիւններուն մասին. իսկ այսօ՞ր...

*
* *

Միամիտ չենք այլեւս որպէսզի դառնութիւն զգայինք այս իրողութիւններէն եւ ոչ ալ կոյր՝ չտեսնելու համար իսկական շարժառիթները այս սառն անտարբերութեան։

Այն օրէն ի վեր երբ հանդուցեալ լորտ Քըրզըն չկարմրեցաւ իր ստորագրութիւնը դնելու Լօզանի դաշնագրին տակ՝ յանուն բրիտանական կայսրութեան, անգլեւթուրք յարաբերութիւնները մտան նոր փուլի մը մէջ։ Հայ ժողովուրդը վերադարձաւ Լօզանէն, ոչ միայն ձեռնունայն, այլեւ արհամարհուած մեր արիւնարբու թշնամիներէն ու մանաւանդ մեր գոյնզգոյն բարեկամներէն։ Թուրքիա, ընդհակառակն, յաղթական ու լիբբ, իր պայմանները կը պարտադրէր օրուան հզօրներուն։ Եւ ահաւասիկ սիրալիր բարեկամութիւն Թուրքիոյ եւ իր նախկին թշնամիներուն միջեւ, ութ տարիէ ի վեր։ Քաղաքական սիրաբանութիւն Լոնտոնէն էնկիւրի, դաւ հայ ժողովուրդին կռնակէն եւ գարշելի հեգնանք հանդէպ մեր արդար իրաւունքներուն, մեր անհաշուելի զոհաբերութեանց։

Այս բոլորը անոր համար որ, մենք ոչինչ ունէինք հրամցնելու համար աշխարհի ամէնէն վիթխարի պետութիւնը։ Ծնորհ չէ որ կ'աղերսէինք մեր մեծ դաշնակիցներէն. կը պահանջէինք միայն որ լուծուէր հայ ժողովուրդի դատը, համաձայն այն շռնդալից սկզբունքներուն որոնց համար, լաին, կռուեցան չորս տարի շարունակ։

Այսօր մարդիկ կը ծիծաղին այդ միամիտ ու սնամէջ խօսքերուն վրայ։ «Երբ իմ հայրենիքիս շահը կը պահանջէ քու հայրենիքիդ մահը, վարանում չունիմ, պէտք է մահանայ քուկդ»։ Այսպէս կը պատգամէ քսաներորդ դարու քաղաքակիրթ ու մարդասէր Եւրոպան։ Եւ այս եսամոլ ու հիւանդագին հոգեբանութեան վրայ կաղապարուած է օրուան միջազգային քաղաքականութիւնը։ «Հայր Մեր»ին պէս գոց պէտք է գիտնանք այս իրողութիւնը, որպէսզի վաղը, երբ դէրքերը փոխուին եւ Եւրոպայի դիւանագէտները մեզ շողոքորթեն «մեր սեւ աչքերուն համար», անգամ մըն ալ խաղալիք չըլլանք անոնց գարշելի աճպարարութեանց։ Որպէսզի վաղը դարձեալ երբ ճառ խօսին մեզի համար, հրաշքներ խոստանան եւ անո՛ւշ անո՛ւշ ժպտին մեր երեսին, մեր թեւերը վեր առած չպարենք։

*
* *

The Turk is a gentleman, (Թուրքը ճէնթլմէն է), կ'ըսեն այն Անգլիացիները որոնք զինադադարի շրջանին «մուհալլէպի» ճաշակեցին Վօսփորի գեղածիծաղ ափերունվրայ, սեւաչուի Թրքուհիներու կողքին։ Քութէլ Ամարայի մէջ գերի բռնուած անգլիացի հրամանատարը հիացումով կ'արտայայտուէր Թուրքերու մասին եւ նոյնիսկ իր յիշատակներուն մէջ էջեր յատկացուցած է, նկարագրելու համար իր կեանքը Մեծ կղզիի մէջ ուր, կարելի է ըսել, ո՛չ մէկ վայելք կը պակսէր իրեն շնորհիւ Թրքական «ճէնթլմէն»ութեան։

Այո՛, Թուրքերը անզուգական «ճէնթլմէն»ներ են դիւանագիտութեան մէջ, առաքինութիւն մը որ մենք չունինք եւ չպիտի կրնանք ունենալ երբեք։

Բնականաբար ո՛չ մէկ արժէք ունի քանի մը հազար միամիտ Անգլիացիներու համոզումը այդ ոճրագործ ցեղին մասին, մանաւանդ որ «Թուրք» բառը չարութեան, ոճիրի, գազանութեան, արիւնի եւ ջարդի համարժէք է անգլիացի ժողովուրդին մեծամասնութեան համար։

Եւ սակայն, Թուրքերը իրենց երեւելի եւ աներեւոյթ առաքինութիւններով յաջողեցան սիրաշահիլ Եւրոպան։ Քաղաքական ներկայ պայմաններուն մէջ իրենց արիւնոտ հայրենիքը ամէն տեսնէ աւելի հրապուրիչ է արեւմտեան պետութիւններուն համար. պարագայ մը որ կը դիւրացնէ Մուսթաֆա Քէմալի ճիգերը՝ համակրութիւններ գրաւելու համար քաղաքական կեդրոններու մէջ։

Լոնտոնի պետական շրջանակները լուռ են իրենց Թրքական քաղաքականութեան մասին, բայց եթէ թղթատէք օրուան մամուլը եւ հետեւիք անցուդարձերուն, կրնաք դիւրութեամբ հասկնալ թէ «բանն ինչումն է»։

Անգլիական թերթերը իրարու հետ կը մրցին, ինչպէս ըսինք, Թրքանպաստ տեղեկութիւններ հրամցնելու համար իրենց ընթերցողներուն։ Թուրքիոյ քաղաքական լուրերէն մինչեւ Լոնտոնի դեսպանին հացկերոյթին նկարագրութիւնը, տեղ ունին թերթերուն մէջ։ «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի նման լուրջ օրաթերթ մը քանի մը անգամ յիշեց դեսպանին աղջկան նշանտուքը եւ քանի անգամ հրատարակեց «օրիորդին եւ նշանածին» լուսանկարը The charming Lady...:

Ճարպիկ թղթակիցներ չեն պակսիր էնկիւրիի կամ Պոլսոյ մէջ, հեքեաթներ հեռագրելու համար Լոնտոն։ Ո՞վ ըսաւ թէ Թուրքերը անկիրթ են։ Դեռ քանի մը ամիս առաջ, Անգլիոյ թագուհիին եղբայրը հարաւային Ափրիկէէն վերադարձին, «հանդերձ ընտանեօք» անցաւ էնկիւրիէն. ա՛լ ի՛նչ շողշողուն նկարագրութիւններ իրեն ընծայուած հիւրասիրութեան համար եւ ի՛նչ բաժակաճառեր Թուրք հանրապետութեան կենացը։

Եւ հիմա նոյն այդ թերթերուն մէջ փնտռեցէք լուր մը որ նպաստաւոր ըլլայ մեզի։ Ոչ իսկ մէկ տող։ Չեն հրատարակեր ոչ միայն քաղաքական նշանակութիւն ունեցող լուրեր, այլ չեն հետաքրքրուիր նոյնիսկ ամէնէն չէզոք հայկական լուրերով։ Հ. Հ. Ներկայացուցչութիւնը զանազան առիթներով զեկոյցներ ուղարկեց մամուլին — հերքում կամ պարզ տեղեկութիւններ —, որոնց ի պատասխան ստացաւ միայն «շնորհակալութեան նամակ»։

«Թայմզ» չուզեց մէկ տող իսկ նուիրել Ահարոնեանի գրական յոբելեանին։ Անգլիացի լրագրող մը, հակառակ իր ջերմ փափաքին, չկրցաւ հրատարակել տալ «Անուշ»ի ներկայացման մասին իր գրած երկտողը անցեալ տարի։ Երբ հարցուցինք պատճառը մերժումին, ըսաւ «Չեմ կրնար բաց խօսիլ, դուք պէտք է գուշակէք գաղտնիքը»։ Հրատարակեցին Ըսմէթի «մահափորձ»ին լուրը, բայց աւելորդ նկատեցին երեւան հանել իրականութիւնը։

Այս բոլոր խաղերը անոր համար որ, Անգլիա ձեռնտու չէ այսօր վիրաւորել Թուրք ժողովուրդին զգացումները։

Պղատոնական համակրութիւն պիտի ըսեն միամիտները։ Ո՛չ։ Քաղաքական նոր ուղղութիւն մը ապագայ ծրագիրներու յաջողութեան համար, զոր կրնան ապահովել միայն ոտքի տակ առնելով հայ ժողովուրդին իրաւունքները, մոռնալով նոյնիսկ անոր գոյութիւնը։ Երէկ մենք միջոց էինք դիւանագէտներուն համար այդ տեսակէտէն. այսօր մեր անունը յիշելն անգամ կրնայ արգելք ըլլալ։

*
* *

«Անգլիական նաւատորմը Տաւրոսի լեռները չի կրնար բարձրանալ», ըսաւ լորտ Սոլզպրի։ Իրմէ առաջ՝ Հրեայ Տիզրայէլին, Վիքթորիա թագուհիին աչքին լոյսը «Մենք Հայաստան չենք ուզեր» պոռաց Պերլինի Վեհաժողովին օրերուն։ Այս երկու ազդարարութիւններն ալ մոռցանք 1914ին։

Այսօր իբրեւ պետական ազգ աւելի լուրջ եւ աւելի վերապահ պիտի ըլլանք։ Պիտի լաւ ուսումնասիրենք մեր դատին դիւանագիտական պատմութիւնը 60ական թուականներէն մինչեւ հիմա։

Ու սա ընդվզեցուցիչ լքումին եւ անտարբերութեան առջեւ, չպիտի մոռնանք Ֆրանսացի հայրենասէրին խօսքը՝ արտասանուած Ալզաս Լորէնի անկումին առթեն.

«Pensons y, mais n'en parlons»։

— Մտածենք այդ մասին, բայց չխօսինք։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՓՈՔՐԻԿ ՌԱՖՖԻ

ՆՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԻ ԱՌԹԻՒ(*)

Կարդացել էի Պոլսի եւ Փարիզի հայերէն թերթերում այս հրաշքմանուկի նւագի մասին։ Երկու շաբաթ առաջ էլ առիթ ունեցայ աչքէ անցնելու Բրիւսէլի «Սուար», «Լը Փեօբլը», «Լ'Էնտէբանտանս» և «Լ'Էթուալ տը Պէլժ» թերթերում լոյս տեսած տեղեկատուութիւնները նրա հրապարակային նւագի մասին, որ տեղի ունեցաւ Բրիւսէլում, այս տարւայ Ապրիլ 15ին, երբ Ռաֆֆիկին դեռ ամիսներ էին պակասում, վեց տարին լրացնելու համար։

Բայց ճիշդն ասած, ես տրամադիր էի այս տեղեկատուութիւնների մէջ աւելի շուտ լրագրական «սենսասիոն» տեսնելու, քան թէ իրականութիւն։ Որովհետեւ դժւարանում էի պատկերացնել, թէ 5—6 տարեկան մի մանուկ ինչպէս կարող է նւագել «Բեթհովէն, «Գրիգ, «Դաքէն», «Շոպէն», «Շուբերը» եւն. եւն.։ Այն էլ՝ ոչ թէ մի ձեռքով, այլ երկու ձեռքով։ Այն էլ՝ առանց մի հատիկ ցուցանիշ կարդալու...

Այս կասկածամտութիւնն աւելի եւս զօրացաւ մէջս, երբ առաջին անգամը լինելով, հանդիպեցի Ռաֆիկին փողոցում։ Մտածում էի, Տէր Աստուած, ինչպէս կարող է այս թղուկը մի՛ւ հնչիւններով նւագել իրեն վերագրւած երաժշտական կտորները, երբ նրա թաթիկները հազիւ կարող են ընդգրկել մի քառեակ, իսկ ոտիկները ոչ մի աթոռից չեն կարող երկարել մինչեւ դաշնամուրի պեդալները։

Վերջապէս, առիթ ունեցայ, մի քանի օր առաջ, լսելու մեր մանուկ երաժշտի նւագը մասնագէտների մի սեղմ հաւաքոյթի մէջ, որ տեղի ունեցաւ յայտնի ջութակահար Պ. Գալամեանի բնակարանում։ Ներկայ էին, բացի Պ. Գալամեանից, որ իբրեւ ուսուցիչ լաւ ծանօթ է մանուկ ջութակահարների տրամադրութիւններին, նաեւ Մոսկվայի Կոնսերվատորիայի նախկին պրօֆեսոր եւ այժմ Փարիզի ռուսական կոնսերվատորիայում պաշտօնավարող Պ. Կոնիւսը, Ռուս Երաժիշտների Ընկերութեան նախագահ Պ. Կոնովալովը, մեր հայրենակիցներից՝ Իշխան Բ.-Արղութեան - Երկայնաբազուկը, Վաշինկտոնի ռուսաց դեսպանատան նախկին խորհրդական Պ. Լոռիս - Մելիքեանը եւ մի քանի ուրիշ հայ եւ օտարազգի հիւրեր։

Երբ Ռաֆֆիկի նւագի առաջին հնչիւնները կից սենեակից ինձ հասան՝ ես մտքովս իսկ չէի կարող անցնել, թէ զոցա հանողը այն մանուկն է, որի աչքերը կէս ժամ առաջ կայծկլտում էին, երբ նրան խոստանում էին հինգ սու նւիրել, որպէսզի «մեղոյի մեքենայէն բոնբոն դուրս քաշէ»... կարծում էի, թէ նրա հայրը — Պ. Պետրոսեանն է նւագի փորձ կատարում։ Կարող էք երեւակայել զարմանքս, երբ, անցնելով միւս սենեակը, տեսայ դաշնամուրի առաջ կէս - կանգնած կէս - նստած Ռաֆֆիկին, որ ճիգեր էր գործադրում ոտքերը պեդալին հասցնելու... —Ձեր կարծի՞քը Պ. պրոֆէսոր, հարցրի ես դիմելով Պ. Կոնիւսին, երբ Ռաֆֆիկը նւագը վերջացրած, աթոռից ցատկել էր ցած։

— Ճշմարիտ որ շատ զարմանալի երեւոյթ է սա։ Առանց ո՛եւէ ձայնանիշի 5—6 երկարաշունչ կտոր նւագեց եւ ես հազիւ մէկ թէ երկու աննշան սխալ նկատեցի։

— Դուք ուրեմն փոքրիկի երաժշտական յիշողութի՞ւնն էք ուշադրաւ համարում։

— Ոչ միայն այդ, այլեւ ռիթմի զգացումը, «ինտուիտիւ» ըմբռնողութիւնը, արտայայտութեան ինքնատպութիւնը եւ ուրիշ շատ բաներ...

Նոյն կարծիքին էին եւ միւսած երաժշտագէտները։

— Ինչպէ՞ս եղաւ, որ փոքրիկը նւագել սովորեց, հարցրեց ներկաներից մէկը Պ. Պետրոսեանին, որ ինքն էլ վարպետ դաշնակահար է եւ շատ գնահատուած իբրեւ ուսուցիչ։

—Սովորելը եղաւ միանգամայն ինքնաբերաբար, մեծ մասամբ առանց թելադրութիւններու, ինչպէս որ մանուկները իրենք-իրենց կը սովորեն խօսիլ մայրենի լեզուն։ Դեռ հազիւ մի տարեկան՝ Ռաֆֆիկը, երաժշտութիւնից ազդւելու նշաններ ցոյց կուտար։ Ցետագայ տարիներ...

*) ԽՄԲ.—Նուագահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փլէյէլի սրահին մէջ վաղը, հինգշաբթի, 19 նոյեմբեր, ցայտարարութիւնը տեսնել Դ. էջ։

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿՆԵՐ

Գործատէրներու եւ վարձուորներու բաժնեվճարները զանազան համբաններով կ'երթան Ապահովագրական Սնտուկները (Caisse d'Assurance), նաեւ նահանգային Սնտուկները (Caisse départemental), եւ անկէ կը բաժնուին նախնական Սնտուկներու (Caisse primaire). Կառավարական Նախնական Սնտուկներէն զատ, Նախնական Սնտուկներ կազմած են նաեւ ճարտարարուեստական մեծ հաստատութիւնները, եւ մանաւանդ բազմաթիւ փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւններ (Societésde SecoursMutuels). Վարձուորները ազատ են յարելու իրենց ուզած սնտուկին։ Անոնք որ Ընկ. Ապահովագրութեանց օրէնքի հրատարակութենէն առաջ անդամ էին Փոխադարձ Օգնութեան Ընկերութեան եւ օրէնքի հրատարակութենէն յետոյ յարեցան անոնց կազմէ հաստատուած Նախնական Սնտուկներուն, նուազ դժուարութիւն կը թուին կրել իրենց իրաւունքները ստանալու համար. որովհետեւ Փոխադարձ Օգնութեան Ընկերութեանց պաշտօնեաներն են որ կը զբաղին, կը գանձեն եւ կը վճարեն ապահովագրեալներուն։

Ըսենք անմիջապէս որ վարձուորները ազատ են սնտուկ փոխելու եւ յարելու ուրիշ սնտուկի մը. այս իրաւունքը կրնան ի գործ դնել տարին անգամ մը մինչեւ յուլիս 1932 եւ երկու տարին անգամ մը այդ թուականէն յետոյ։

Ապահովագրական Նահանգային Սնտուկներն են որ կը հայթայթեն եռամսեայ եւ տարեկան տետրակները, զորս պէտք է վերադարձնել անոնց, երբ ժամանակամիջոցը լրանայ։ Եռամսեայ տետրը պէտք է վերադարձուի երեք ամիսը անգամ մը, իսկ տարեկան տետրը՝ տարին անգամ մը, իւրաքանչիւրին վրայ նշանակուած թուականէն առ առաւելն տասը օր յետոյ (1)։

Վերադարձնելու համար, գործատէրը կամ վարձուորը տետրը նամակատուն կը տանի եւ կը յանձնէ պաշտօնեային, որ կը կնքէ տետրակին կցուած կտրօնը եւ կու տայ իրեն։ Պէտք է պահել այդ կտրօնները, որոնց միջոցով կարելի է հաստատել, երբ պէտք ըլլայ, եռամսեայ կամ տարեկան տետրերուն ղրկուած ըլլալը։

Վերադարձուած տետրակներուն փոխարէն, Ապահովագրական Սնտուկը նոր տետրակներ կը ղրկէ։ Եթէ ուշանայ ղրկել, պէտք է պահանջել։

Վարձուորը անշուշտ պէտք չունի, անպատճառ գիտնալու այս բոլոր մանրամասնութիւնները։ Ընդհանրապէս գործատէրն է որ կը կատարէ անհրաժեշտ գործողութիւնները։ Բայց լաւ է որ գիտնայ, որովհետեւ ա) կան պարագաներ ուր ինք ստիպուած է ընել զանոնք, բ) անգործութեան պարագային, ինք պէտք է գնէ իր բաժնեվճարին համապատասխան դրոշմը եւ փակցնէ եռամսեայ թուղթին վրայ, եթէ չուզեր իր իրաւունքը կորսնցնել, գ) կրնայ ստուգել, համաձայն վերեւի ցուցակին, թէ գործատէրը եռամսեայ թուղթին եւ տարեկան տետրին վրայ ամբողջութեամբ փակցուցա՞ծ է բաժնեվճարներուն համապատասխան արժէքով դրոշմ։ Անշուշտ գործատէրը պատասխանատու է որեւէ թերի գործողութեան, մանաւանդ բաժնեվճարներու պակասին համար, բայց լաւ է որ վարձուորը ստուգէ, մասնաւորաբար մեկնելու պահուն, երբ տետրակները իրեն կը յանձնուին հետագայ խնդիրներ եւ դժուարութիւնները կանխելու համար։

Այս ծանօթութիւններէն յետոյ, տեսնենք թէ տրուած բաժնեվճարներուն համար զանազան պարագաներու մէջ ի՛նչ փոխարինութիւններ կուտայ օրէնքը։

(1) Նոր կարգադրութեան մը համաձայն, յառաջիկայ յունուարին նոր ձեւի եռամսեայ թուղթեր եւ տարեկան տետրակներ պիտի տրուին։ Հետեւաբար այժմ գոյութիւն ունեցող տետրակները պէտք է պահել մինչեւ յունուար, ինչ ալ ըլլայ անոնց նշանակուած փոփոխման թուականը։

Բ.— ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

փոխարինութիւններ

Ընկերային Ապահովագրութեան օրէնքը նախ եւ առաջ կ'ապահովագրէ վարձուորը հիւանդութեան դէմ (assurance-maladie), աւելի ճիշդ փոխարինութիւններ կուտայ հիւանդութեան պարագային։

Որո՞նք են հիւանդութեանց պարագային տրուած փոխարինութիւնները.

Հիւանդութեան պարագային Ապահովագրութեան Սնտուկը կուտայ տեսակով փոխարինութիւններ (prestations en nature) եւ դրամով փոխարինութիւններ prestations en argent):

ցեսակով փոխարինութիւն

Տեսակով փոխարինութիւնը կը կայանայ որեւէ հիւանդութեան առթած ծախքերուն մասնակցութեան մէջ։ Այսպէս, Ապահովագրութեան Սնտուկը որոշ վերապահումներով եւ սահմանափակումներով կը մասնակցի.

1.— Ընդհանուր եւ մասնագիտական բժշկութեան ծախքերուն, որոնք են.

— Բժշկական այցելութիւնները, պայմանաւ որ հիւանդը բժիշկին տունը երթայ, բացի այն պարագաներէն ուր հիւանդութիւնը արգելք կ'ըլլայ տեղափոխութեան.

—Խորհրդակցութեան կանչուած բժիշկներուն, մասնագէտ ըլլան կամ ոչ, այցելութիւնները.

— Բժիշկներուն կամ անոնց օգնականներուն կողմէ (հիւանդապահ, մարձող, եւն.) տրուած մասնաւոր խնամքներու վարձքը.

— Անհրաժեշտ նկատուած վիրաբուժական գործողութիւններու համար եղած վճարումները։

2.— Ատամնաբուժական խնամքներու եւ ատամնաբուժական կեղծադրական գործիքներու (appareil de prothèse dentaire) *համար եղած վճարումները, պայմանով որ գործիքները համար մասնագիտական յանձնախումբէն նախապէս արտօնութիւն առնուի։*

3.— Դեղերու եւ այլեւայլ գործիքներու համար վճարուած գումարները։

4.— Հիւանդանոցներու մասնաւոր դարմանատուններու մէջ եղած խնամքներու պատճառած ծախքերը։

5.—Ի պահանջել հարկին, փոխադրութեան եւ տեղափոխութեան ծախքերը։

ցեսակով փոխարինութեան իրաւունք ունին նաեւ ապահովագրեալին կինը կամ ամուսինը (*եթէ 15000 կամ 18000 աւելի անձնական եկամուտ կամ վաստակ չունին եւ պարտադիր ապահովագրութեան ենթակայ չեն*), ինչպէս նաեւ զաւակները (*պայմանաւ որ անոնց տարիքը վեց շաբաթէն աւելի եւ 16 տարեկանէն պակաս ըլլայ։*

Ուրեմն, Ապահովագրական Սնտուկը ամէն տեսակ հիւանդութեանց առթիւ եղած ծախքերուն իր մասնակցութիւնը բերէ, բայց որոշ տեւողութեամբ եւ որոշ չափով։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ներին կը նկատէի, որ նա յաճախ խաղալիքներու առաջ նստած, կը լսէր իմ կամ աշակերտներու նուագը։ Նրա համար այդ ժամանակ, ինչպէս եւ հիմա, դաշնամուրն ալ ոչ այլ ինչ էր, բայց եթէ մի խաղալիք՝ վերջը սկսեց հետաքրքրուիլ, թէ մենք ինչպէս «կը խաղանք» դաշնամուրի հետ, եւ ընտելացաւ մատերու շարժումին։ Մնացածը կատարեց լսողութեան, տեսողութեան եւ մանաւանդ արտակարգ հետաքրքրութեան եւ արագ ըմբռնողութեան ուժով։

Ներկաներն այսպիսի մի երկրորդ դէպք չէին յիշում երաժշտութեան պատմութիւնից։ Ճիշդ է, Մոցարդը նուագում էր, երբ դեռ հինգ եւ կէս տարեկան էր, բայց նա այդ ձայնանիշներ կարդալ գիտէր եւ, բացի այդ, հայրը փոխակերպում էր երաժշտական կտորները՝ Նրա մատների տարողութեանը յարմարեցնելով։ Մինչդեռ Ռաֆֆիկը նուագում է մեծ վարպետների երկերն այնպէս, ինչպէս նոքա գրուած են մեծերի համար...

Նուագեց յետոյ տեղի ունեցած մտքերի փոխանակութեան ժամանակ։ Բոլոր մասնագէտները միաձայն էին այն կէտում, թէ անհրաժեշտ է որ առաջ պայմաններ ստեղծել, որ այս արտակարգ մանուկը, իր անհատական հակումների նկատառութեամբ, երաժշտական կրթութիւն ստանայ։

Այո՛, անհրաժեշտ է, բայց ինչպէ՞ս անել, որ կարելի լինի լրացնել այսպիսի մի կրթութեան նիւթական պահանջները։ Այս հարցով օտար մասնագէտները չզբաղուեցին։ Նրանք համոզուած էին, որ հայ հասարակութիւնը, որի մասին նրանք բատ երեւոյթին շատ բարձր կարծիք ունեն, չի թողնի, որ իր ցեղին պատիւ բերող այս արտակարգ տաղանդը ապարդիւն մնայ...

Արդէն շնորհակալութիւն յայտնելով Պ. Գալամեանին այս գեղեցիկ հաւաքոյթին համար, պատրաստւում էինք մեկնելու, երբ Ռաֆֆիկը նախասենեակից ներս վազելով դիմեց ինձ.

«Ո՞ւր է վայելքը»։ Խօսքը իմ «վառելիքի», այսինքն կրակահան փոքրիկ գործիքի մասին էր, որից սիկարէթի համար կրակ հանելը նրան երբեւ շատ սովորական երեխայի, մեծ հաճոյք է պատճառում։

Ուշագրաւ է, որ այս երեխան հրաշք — տղաների տարօրինակութիւնները — ջղայնոտութիւն, մռայլութիւն, մեծամտութիւն եւլն. բնաւ չունի։ Նուագից դուրս՝ նա սովորական, կենսուրախ եւ չարաճճի երեխայ է։ Նրա տղայութեան մասին կարող է բնորոշիչ նկատել երկու օր առաջ իր մօրն ուղղած հետեւեալ հարցումը.—

«Մամա, երբ ես մեծնամ հայրի՞կ պիտի ըլլամ թէ մայիկ»...

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

«Լ'Էնթրանսիժան»ի աշխատակիցը կը շարունակէ պրպտել Ֆրանսայի մէջ աշխատող օտար գործաւորներու հարցը։

— Հարցուցի կ'ըսէ, թէ ինչո՞ւ գործաւորներ կան Ֆրանսայի մէջ, նոյնիսկ անգործութեան ժամանակ։

Եւ ինծ պատասխանեցին.

— Որովհետեւ, անոնք անհրաժեշտ են ազգային կեանքին։

Եւ քանի մը օրինակներ տուին ինծի։

* * *

Հողը բազուկներու պէտք ունի։ Գիւղերը կը պարպուին, որով Ֆրանսայի գիւղացիներու թիւը կը նուազի։ Այն առեն, ստիպուեցան օտար գիւղացիներ կանչել։ Այսպէս է որ ստիպուեցան 1928ին Ֆրանսա մտցնել 11,682,—1929ին 14668 եւ 22,231 հոգի 1930ին։

Բնական կերպով, այս տարի յարաճուն յաւելումը պէտք է շարունակուէր։ Սակայն զանազան պատճառներով— ինչպէս են գործարաններէն դուրս ձգուած գիւղացիներուն վերադարձը իրենց գիւղերը, եւ տեղական իշխանութեանց կողմէ դրուած սահմանափակումները,— օտար գիւղացիներու մուտքը իջաւ 14245ի։

Կան որ պիտի ըսեն.

— Պէտք էր որ որեւէ մէկուն թոյլ չտային Ֆրանսա մտնելու։

Առիկա անկարելի պիտի ըլլար։

Ո՞վ պիտի ապահովէր օրինակ ճակնդեղի քաղը։ Ուզեցին մեր երկրագործական աշխատաւորները լծել այս աշխատանքին։ Բայց, անոնք, մերժեցին այս աշխատանքը, որ շիտակ է թէ ծանր է։

Որով, հոկտեմբերին եւ սեպտեմբերին, Ֆրանսայի դաշտերը բացին 11046 Պելճիքացիներու, 557 Զեխօսլովաքներու, 462 Լեհերու, 400 Սպանիացիներու, 16 Իտալացիներու եւ 2 Հոլանտացիներու առջեւ, որպէսզի աշխատին շաքարի նախանիւթի պատրաստութեան, անհրաժեշտ ժամանակի ընթացքին։

Ուրիշ ի՞նչ կրնային ընել։

* * *

Ուրիշ օրինակ։

Այս տարուան գեղեցիկ եղանակի ընթացքին, Աշխատանքի Նախարարութեան բանուորական սպասարկութիւնը, ի զուր ջանաց գործազրկութեան ենթարկուած շրջաններուն մէջ գտնել շինութեանց աշխատաւորներ, որոնք ուզէին նախապէս որոշուած նահանգներն երթալ. Մուասք եւ Մօնթօպան, ուր գործ կայ՝ ֆրանսացի անգործ չգտան։

Եւ ահա թէ ինչու՞ Աշխատանքի Նախարարը գործերու ստիպողականութեան եւ վտանգուած բնակչութեանց թշուառութեան առջեւ, ստիպուեցաւ արտօնութիւն տալ — թէեւ ժամանակաւոր — քանի մը հարիւր Իտալացիներու եւ Սպանիացիներու, որ չլինեն Թարն - է - Կարոնի եւ Շրջակայքի տուները։

Ուրիշ ի՞նչ կրնային ընել։

* * *

Ո՛չ ոք կ'անգիտանայ իտալական հողագործական խիկական գաղութներու գոյութիւնը։ Անոնք, տարիներէ ի վեր հաստատուած են Ֆրանսայի հարաւ-արեւելեան կարգ մը կէտերուն վրայ,

Առանց այս գիւղացիներուն, որոնք աշխատասէր են, հարքաշ, սակաւապէտ, հազարաւոր հեկտար հող անմշակ պիտի մնար։

Բայց օտար աշխատանքի անհրաժեշտութեան ամենէն համոզիչ փաստը մեզ կը տրուի, թերեւս՝ հանքային ճարտարարուեստին մէջ։

Գիտէ՞ք թէ Ֆրանսայի մէջ հանքագործներու մօտ հարիւրին 80ը օտարականներ են։ Գիտէ՞ք թէ առանց այս հարիւր հազարաւոր Լեհերուն կամ Պելճիքացիներուն, որոնք կ'իջնան Հիւսիսի եւ Փա տը Քալէի մեր հորերը, չպիտի կրնայինք շահագործել մեր ածխահանքերը։

Պէ՞տք է յամառ պնդումներով ցոյց տալ Ֆրանսայի համար նման հաւանականութեան մը աղիտաւոր վտանգները։

Ուրիշ ի՞նչ կրնար ընել կառավարութիւնը, եթէ ո՛չ թոյլ տալ որ այս օտար հանքագործները հանեն մեր ածուխը։

* * *

Ասիկա չի նշանակեր թէ չափազանցութիւն չկայ։ Չափազանցութիւնը անխուսափելի է անմիջապէս որ մարդ որեւէ բանի կը դպչի։

Յետագային պիտի տեսնենք թէ ի՞նչ է կատարուած — որովհետեւ աշխատանք կատարուած է, սահմանափակել փորձելու համար օտար ներգաղթը համաձայն իրական պէտքերուն։

ԲԱՄՊԱԿԻ ՀԱՒԱՔՈՒՄԸ ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Ադրբէջանում հրատարակւող խորհրդային թերթերը ամբողջովին իրենց սիւնակները յատկացրել են բամպակի հաւաքման գործին։ Մի տեղ գանգատւում են, որ կոլակները դէմ են գնում բամպակի հաւաքելուն, մի ուրիշ տեղ բողոքում են իրենց մարմինների դէմ, որ զանազան կայաններում բամպակը թափուած է բացօթեայ եւ փճանում է։ Մի երրորդ տեղ, գործից ուսանողներ են փախչում, իսկ ամենագլխաւորը, թուրք կանանց նկարներն են տպում, տակն ալ մակագրած թէ օրական որքան քիլօ բամպակ են հաւաքում։

Այսպէս օրինակ Բագւում հրատարակւող «Բակինսկի Ռաբոչի» թերթում կարդում ենք.

— Ջրաբերդի (Ղարաբաղ) շրջանում կոլակները ուժեղ պայքար են մղում բամպակ հաւաքելու դէմ։ Նրանք գիւղերում պայքար են մղում բանւորուհիների մէջ որպէսզի դուրս չգան բամպակ հաւաքելու իսկ իրենք կոլակներն էլ բաւական չէ որ հաւաքման գործում չեն մասնակցում, դեռ հրաժարւում են գրաստներ դուրս բերելու։ Կոլակների պայքարը միշտ էլ հետապնդւում է կոլխոզնիկների կողմից։ Մի շարք կուլակներ դատի են տրուած։ Շրջանային դատական յանձնախումբը Մաղաւուզ գիւղում բամպակ չհաւաքելու համար, կուլակ Բաղալ Զօպանեանին մէկուկէս տար բանտարկութիւն է որոշել, կարմիրաւան գիւղացի Գրիգոր Գալստեանին, նորէն բամպակ չհաւաքելու համար մէկ տարի է որոշել։

Խեղճ գիւղացիների կանանչած արտերը, այս գարնան բունի ուժով եւ սպառնալիքների տակ բամպակ են վարել տուել եւ վերջն էլ երբ այդ գիւղացիները հրաժարւել են բամպակի բերքից բաժին ստանալու, երկու տարի բանտարկութիւն են որոշում։ Այսպէս է ամէն ինչ խորհրդային երկրում։

Ադրբէջանի կառավարութիւնը խիստ նկատողութիւն է ուղղել Շամշատենի, Ջիբրայիլի, Քիւրատմիրի, Աղջաբադիի, Թովուզի, Աղսուի, Զանգեզուրի շրջանների ցանքերի յատուկ յանձնաժողովների նախագահներին, իրենց թոյլ հսկողութեանց եւ բաւարար չափով կուլակներից բամպակ չհաւաքելուն համար։

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ՄԱՍ — ՄԱՍ

ՆՈՐ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ վերապահութեամբ, քաղելով խորհրդային աղբիւրներէ.—

Ներգաղթի մասին բոլորովին նոր կարգադրութիւններ եղած են։ Նախապէս որոշուած 5000 հոգիի զանգուածային փոխադրութեան ծրագիրը լքուած եւ փոխադրութեան նոր ձեւ որդեգրուած է։

Գաղթականները Հայաստան պիտի ղրկուին մաս առ մաս, 400-500 հոգինոց կարաւաններով։ Այս պատճառաւ նախատեսուած 5000ի փոխադրութիւնը պիտի տեւէ հաւանաբար 2 ամիս։

Նախապէս ներգաղթողներու համար հաւաքական վիզէ կը պատրաստուէր։ Հիմակ այդ դրութեան վերջ տրուած է։ Ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուած իւրաքանչիւր գաղթական պարտաւոր է լրացնել անցագրային այն պայմանները, որոնք կը պահանջուին մէկ երկրէն ուրիշ երկիր մը տեղափոխուելու պարագային։

Ամէն գաղթական երկուական լուսանկար պիտի ներկայացնէ ներգաղթի պաշտօնեային, տեղեկութիւններ պիտի տայ իր արհեստին ընտանիքի անդամներու թիւին եւ այն բոլոր հարցումներուն, որ պիտի ընէ ներգաղթի պաշտօնեան։։

Պ. Դ. Շահվերտեան որ Կրանտ Պրըթանը հիւրանոցը իջեւանած է, պիտի փոխադրուի ուրիշ տեղ, եւ պիտի ունենայ մասնաւոր գրասենեակ, ուր տեղի պիտի ունենան անցագրային բոլոր գործողութիւնները։

Պ. Շահվէրտեան այս նոր կարգադրութիւններուն պատճառաւ, քանի մը ամիս Աթէնքի մէջ պիտի մնայ, մինչեւ որ 5000ի փոխադրութիւնը գլուխ հանուի։

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԿԻՐԱԿԻ, 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՄՈՒՐԱՏԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ի թիւը նուիրուած պիտի ըլլայ անմահ հերոսի յիշատակին: (պատկերազարդ)։

Յօդուածներ ունին.— Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ, Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Ջօր ՍԵՊՈՒՀ, ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ուրիշներ։

Զ. Ռ. Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյեմբերի առաջին հինգշաբթին սկսան Զ. Ռ. Միութեան պարբերական դասախօսութիւնները։ Բացումը կատարուեցաւ քիչ մը ուշ, սրահի փոփոխութեան պատճառով։ Այսուհետեւ դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան Mutualitéի գեղեցիկ սրահին մէջ։ Անցեալ տարի կանոնաւորաբար շարժանկարի ժապաւէն մը կ'ընկերացնէինք դասախօսութիւններուն։ Այս տարի եւս պատրաստ են սինէմային բոլոր Փիլմերը, սակայն կը սպասենք որ յարմարութիւններ ստեղծուին սրահին մէջ, սկսելու համար շարժանկարի ցուցադրութեան։ Մինչ այդ, դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան մէկ-մէկուկէս ժամ, մնացեալ ժամն ալ յատկացնելով վիճաբանութեան կամ մտքերու փոխանակութեան։

Առաջին դասախօսութիւնը կատարեց Շաւարշ Միսաքեան, նիւթ ունենալով Թուրք ազգային շարժումը։ Դասախօսը մանրամասն առաւ 1830էն մինչեւ մեր օրերը, ներկայացնելով Թուրք ազգային շարժման յաջորդական փուլերը եւ այն բոլոր կազմակերպութիւնները, որոնք ստեղծուած են Թուրք մտաւորականութեան մէջ։

Դասախօսութենէն յետոյ եղան կարեւոր հարցումներ, որոնք քաղաքական գոյն ունէին։ Դասախօսը, պատասխանելով նաեւ այդ հարցումներուն, կատարեց երկրորդ դասախօսութիւն մը Թուրքիոյ քաղաքական կացութեան մասին։

Յաջորդ շաբթուան դասախօսն էր Օհան Կարօ, որ խօսեցաւ կռիւի բնազդին մասին։ Դասախօսը ներկայացուց մարդկային բնազդի այն զանազան արտայայտութիւնները, որոնց ուսումնասիրութիւնը չափազանց հետաքրքրական է ճանչնալու համար կեանքը, ու ի վերջոյ բացատրեց թէ ի՛նչ է կռուի բնազդը։ Այս նիւթին առթիւ խօսք առին նաեւ Սեդրակ Սասունի եւ Շ. Նարդունի։

Յառաջիկայ հինգշաբթի օրուան դասախօսն է Սիմոն Վրացեան, որ պիտի խօսի Հայ ազատագրական շարժման ծագման մասին։

Եւ այնուհետեւ հետզհետէ Զ. Ռ. Մ.ի բեմին վրայ պիտի բերուին Փարիզի գրեթէ բոլոր հայ մտաւորականները, ներկայացնել տալով գրական, գիտական, քաղաքական, ազգային ու ընկերային հետաքրքրական նիւթեր։ Իր կարգին կը յայտարարուի թէ ե՞րբ կը սկսի սինեմային ներկայացումը։

*** Զ. Ռ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը սկսի հրատարակութիւնը իր օրկանին՝ երկունքին, որ, երկու տարի անընդհատ լոյս տեսնելէ յետոյ, քանի մը ամիս ընդհատուած էր վերջերս։ Գ. տարուան առաջին թիւը լոյս կը տեսնէ դեկտեմբերի վերջին շաբթուն։ Խմբագրութիւնը բստ առաջնոյն կը վարէ Շ. Նարդունի։

Արազ

ՕՐ. ՄԱՐԻ ՊՈՏՈՒՐԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԵՆԵՏԻԿ.— La Gazzetta de Venezia *(5 Նոյեմբեր) խանդավառ տողեր կը նուիրէ Օր. Մարի Պոտուրեանի վերջին նուագահանդէսին.—*

«Դեռատի դաշնակահարուհի Մարի Պոտուրեան նուագեց երէկ իրիկուն Քաղաքական Երաժշտանոցին մեծադոյն սրահին մէջ, ուր հաւաքուած էր նուրբ եւ բանիմաց ունկնդիրներու հոծ բազմութիւն մը, տօնելով այսպէս cercertisteի իր հանդիսաւոր եւ երջանիկ մկրտութիւնը։

Երէկ իրիկուն, չափուելով կերպակերպ եւ շատ կարեւոր յայտագրի մը ընդարձակութեանը մէջ, դեռափթիթ դաշնակահարուհին իմեր հանեց, թէ գիտցած է աւելի եւս նրբացնել իր սեփական միջոցները, խոհուն հետաքննութեան եւ խստապահանջ ու բանիմաց խորհրդածութեան մաղէն անցընելով թափն ու խոյանքն իր երիտասարդական ճարտարախօսութեան։

Իր մշակոյթին հասունութիւնը, իր stylisteի ճաշակին եւ իր մեքենակութեան ճկունութիւնը սկիզբէն իսկ յայտնուեցան, եւ թերեւս աւելի քան այլուր, Պախ-Պուզոնիի հոյակապ Տաքոնին մէջ, զոր ներկայացուց իր հրաշալի ճարտարապետական կառուցուածքին պնդակազմ եւ պայծառագեղ քանդակումով։

Թալիափիեթրայի երեք հետաքրքրական կտորներուն մէջ «Մսուրը» «Եգիպտոս փախուստը», եւ «Քրիստոսի հրաշքը Գեննեսարէթի լճին վրայ» եւ Ռուէլի «Vavane sur une Infanse défaut» ցաւագնօրէն եւ քնքշօրէն զգացուած, եւ հասուն «Yeux d'Eau»ի արտայայտութեան մէջ, Մարի Պոտուրեան երեւան բերաւ իր interprèteի ձիրքերուն հետ ձեռքերը նուագիչի (excécutrice), եւ արժանիքներն իր ուժեղ, լեցուն, հնչեղ աքանչելիօրէն քնքուշ toucheին։

Մարի Պոտուրեանի յաջողութիւնը եղաւ պատրաստ եւ զուարթագին (festoso). վայելեց անհուն ծափեր ամէն կտորէ վերջ, եւ նուէր ծաղկեփունջերու, եւ բեմ հրաւիրուեցաւ անթուելի անգամներ»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ «ԱԶԱՏՈՒԹԻ՞ՒՆ ԿԱՄ ՄԱՀ»ՈՒԱՆ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Մելնիք, անշուշտ, վերջին վայրն է, ուր ուղեւորական գործակալութիւնները պիտի կրնային ցոյց տալ եզերական մեծութիւն մը, մեծութեան եւ անկման սիրահարներուն։ Մելնիք ատենին, կաշառակերութեան մեղադրուած պաշտօնեաններուն թիապան էր։

Կրնայի մեծ կարեւորութեամբ խօսիլ Փեթրիչի մասին։ Հո՛ն, երկու հազար մարդեր պիտի կրնային պատասխանել չեփորի առաջին հնչիւններուն։ Սակայն պիտի խօսիմ միայն Փեթրիչի սրուակներուն վրայ։

Սրուակագործը զանոնք շինած է խոշոր ատրճանակի ձեւով։ Ծառայած խեղճ Շրջագայիկ մըն էք եւ պանդոկապետը ձեր խնդրանքին կը պատասխանէ, ձեր քթին տակ դնելով ապակիէ ատրճանակ մը։

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԿՈՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

Վիզը պլլած դրօշին մէջ, երկու գլուխներ՝ այսօր մեզ կը նային։

Մէկը շատ աւելի լաւ է, քան միւսը, գոնէ իմ կարծիքովս։ Երիտասարդ կնոջ մը գլուխն է։ Երկու աղուոր աչքեր, որոնք ամենէն ցուրտ ձմրան իսկ, կրնան ձեր հոգին տաքցնել։ Քիթը՝ քիչ մը ծանր. ի՛նչ փոյթ. բերանը այնքան տաք է որքան աչքերը։

Այս սիրուն գլուխը, կը յօժարի տակաւին ձեզ ժպտել։ Շփոթած իմ տիկին. իրօք. յարգանքներս։ Այս կինը կը կոչուի Մարա Պունէվա։

Միւսը՝ այր մըն է։ Չպիտի նկարագրեմ այր մարդու մը գլուխը։ Այդ գործը կը թողում կին գրագէտներուն։ Մարդուն անունն է Իվան Մոնչելոֆ։

Իվան եւ Մարա երկու ծաղիկներ են յեղափոխական ծաղկեկողովէն։

Մարա Պունէվա ձիւորուհի մը չէ. թէեւ իր լուսանկարներէն մէկը՝ զայն կը ներկայացնէ ձիու վրայ։ Իր պատմութեան ընթացքին, ան երբեք չէ տեսնուած որ սուրը բարձր բռնած, ձի հեծած, անցնի չէթէի մը գլուխը։ Ամազոն մը չէ ուրեմն։ Ուսուցչուհի մըն է եւ նոյն իսկ ամուսնացած։

Այն ատենները, ասկից երեք տարի առաջ, Սքոփլիէի մէջ Թուրքերու նախկին Իւսքիւպը, որ այսօր մայրաքաղաքն է սերպիական Մակեդոնիոյ դէպք մը ծագեցաւ։ Դէ՞պք մը։ Ո՛չ այդքան։ Այս երկիրներուն համար օրուան հացի պէս բան մը։ Իրողութիւնը կը կոչուէր «Մակեդոնացի ուսանողներու դատը»։ Երիտասարդներ էին, որոնք սերպիական կրթութեամբ մեծցած, կը դաւէին ի նպաստ պուլկարական դատին։

Դատաւորութեան քննութիւնը կատարուեցաւ համաձայն պալքանեան բանտերու բարքերուն։ Եթէ դիպուածով, այստեղ ձերբակալուէիք, բանտ հասնելուս, առաջին գործս պիտի ըլլար կանչել բանտապետը։

— Տեսնենք, պիտի ըսէիք իրեն, կուզե՞ս որ միասին ճշդենք արդարութեան հետ ամուսնութեանը ծրագիրը։ Ի՞նչ կը մտածէք երկուշաբթի օրուան համար, որպէսզի սուինը խաղցնենք կուրծքիս դէմ, չորեքշաբթի օրուան համար, որպէսզի անկողինս փորել տանք հողին մէջ, եւ ուրբաթ շաբաթ լուսնալու գիշերը՝ որպէսզի գիս տանին մինչեւ քաղաքին կամուրջը եւ հոն լողալու լաւ դաս մը տան ինծի։

Այս կողմերը, գործը այստեղուանքն է։ Դատավարութիւնը պիտի վարէր Փրէլիչ անունով դատական խորհրդականը։

Մարա Պունէվա, տաք բիբերով այս կինը, որոշեց Փրէլիչի արիւնը նուիրել ուսանողներուն, իր եղբայրներուն։

Սոֆիա կը բնակէր։ Ահա՛ անոր տունը։ Մարա, հաճելի կերպով ապրելու էր այնտեղ։ Առանց Սքոփլիէի դատին, թերեւս հիմա իր պատուհանը պիտի ըլլար եւ աչքերս բարձրացնելով, պիտի ըսէի,— վա՛յ, ի՛նչ սիրուն կին»։ Բայց նորընծաներու այս դատը արթնցուց անոր Մակեդոնացիի հին կիրքը։

Ըստ իր կարծիքին, յեղափոխական կոմիտէն, պէտք եղած կերպով չէր պատասխանած սերպիական այս ցուցադրութեան։ Ցանկարծ Մարա, ձայներ լսեց վերէն, «գնա՛, եւ մեր վրէժը լուծէ», կ'ըսէին անոր մակեդոններէն։ Գլխարկ մը անցուց գլուխն, երիկը լքեց այնտեղ, նաեւ իր աշակերտները եւ հեռանալով Սոֆիայէն, գնաց Վանչէն փնտռելու «Ազատութեան կամ Մահ»ուան երկրին մէջ։

Հանդիպումը տեղի ունեցաւ իրիկուն մը, Սվէթի-Վրաչի մէջ։

— «Ազատութի՛ւն կամ «Մահ», գոչեց Մարա, յայտնելու համար իր ամենէն խոր մտածումները։

— Ըսիր արդէն, քոյր, պատասխանեց միւսը։ Եւ առանց աւելի սպասելու, Փրէլիչը սպաննելու պատիւը պահանջեց։

Այստեղ, կրնանք անգամ մը եւս դատել ճշմարիտ կազմակերպութեան մը գեղեցկութիւնը։

(Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԿԱՎՌՕՇԻ ՏԱՐԵԳԻՐՔ», 1932: Շքեղ հատոր մը 95 երգիծանկարներով: 286 էջ երգիծանք եւ զուարթ պատմութիւններ: գին՝ 30 ֆրանք: դիմել՝ Gavroche, 208bis Rue Lafayette, Paris.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԷ ԵՒ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

Ընկերվարականները եւ օտարականները

Ֆրանսական Խորհրդարանի ընկերվարական հատուածը Լէոն Պլումի նախագահութեան տակ նիստ մը գումարեց եւ որոշեց Խորհրդարանին ներկայացնել օրինագիծ մը, որսերտ կապ ունի օտար գործաւորներու հարցին հետ։ Օրինագիծը կը բաղկանայ երեք գլխաւոր յօդուածներէ.—

Յօդ. Ա.— Ներկայ օրէնքին հրատարակութեան Թուականէն սկսեալ, եւ մինչեւ այս Թուականը որ պիտի նշանակուի հրամանագրով, արգիլուած է օտար աշխատաւորներու Ֆրանսա մուտքը։

Յօդ. Բ.— Ո՛չ ոք պիտի կրնայ օտար աշխատաւորներ գործի առնել, եթէ իր գործին մէջ գործածուած օտար աշխատաւորներու համեմատութիւնը կ'անցնի հարիւրին 10ը։

Երրորդ յօդուածով կ'առաջարկուի սակայն, ժամանոր արտօնութիւններ տալ նահանգային յանձնախումբերու կողմէ, գործաւորներու տեղաւորման նահանգային սպասարկութեան կարծիքն առնելէ վերջ։

Մնացեալ յօդուածներուն մէջ, նախատեսուած են պատիժներ, անոնց դէմ որ կ'անսաստեն այս օրէնքին։

Ներկայ պայմանները կ'երեւի կը պարտադրեն որ բոլորը դառնան օտար աշխատաւորներուն դէմ, որոնց կարգին նաեւ ինքնաշարժի վարիչները։

Այսպէս, քաղաքապետական խորհրդական մը Փարիզի քաղաքապետին ուղղած է հետեւեալ հարցումները.

1) ինքնաշարժի վարիչ քանի՞ Ֆրանսացիներ արձանագրուած են ոստիկանապետութեան քով։

2) քանի՞ օտարականներ նոյն գործով։

3) ի՞նչ միջոցներ կը խորհուի նուազեցնելու համար Ֆրանսայի անգործներու Թիւը, փոխադրութեան այս ճիւղին մէջ։

Իսլամական համագումարը եւ Խալիֆան

Երուսաղէմի Միւֆթին, որ Եգիպտոս գացած էր մասնաւոր առաքելութեամբ, արդէն վերադարձած եւ հաղորդած է թէ ձախողեցաւ իր պաշտօնին մէջ։ Ոչ իսկ Ֆուատ Թագաւորին կրցած է ներկայանալ։ Այս լուրը մեծ սրտաբեկութիւն պատճառեց Երուսաղէմի իսլամ հասարակութեան մէջ։

Հակառակ բոլոր հերքումներուն, իրազեկներ կը պնդեն թէ համագումարին բուն օրակարգը պիտի կազմէ նոր խալիֆային ընտրութիւնը։ Թեկնածուներ կը համարուին Եգիպտոսի Թագաւորը, Իրաքի Ֆէյսալ Թագաւորը, Իպնը Սուուտ (Վահապիներու արքան), գահընկէց խալիֆան, Ապտիւլ Մէճիտ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանին սրահը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քուրթէզոն, Պ. Զ.— 35։
Շալէթ, Խ. Ա.— 65։
Քլէրմոն Ֆէրան, Գ. Թ.— 70։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիացի Ստեփան Լիւլէճեան, հօր անուն Տիգրան։ Լուր կայ թէ 4 տարի առաջ Մարոքի ֆրանսական բանակին մէջ զինուոր եղած է։ Իմացնել իր եղբօր Երուանդ Լիւլէճեանի 203 Մեղալա Ալեքսանտրա, Գավալա, Յունաստան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին 181 Cours Lafayette, Café de la Gareին ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Mutualité R սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor, Սէն Միշէլ։ Կը խօսի՝ Պ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ, Հայ ազատագրական շարժման ծագման մասին։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները,

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ վարեխ։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

Փարիզի ամէնէն գեղեցիկ գլխարկները F. Sorbier մօտ, 11 rue Lafayette եւ 11 Place de la Madeleine. Գիները անմրցելի։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25

ՌԻՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ) Métro Bonne Nouvelle

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն լաւագոյնը։ Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները։ պզտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։

ՃԱՇԱԿ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց։

22 Նոյ. Կիր. իրիկուն ժամը 7.30ին Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet

Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկ. ԹԷՐԶԻ (երգ), Տիկ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ), Օր. ՃԱՄՊԱԶ (դաշնակ), Պ. ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն) եւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։

Մուտքը ազատ է

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

(6 ՏԱՐԵԿԱՆ)

Վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.45ին

Salle Chopin (Փլէյէլի շէնքին մէջ) 252 Fbg. St. Honoré

Դաշնակի վրայ կը նուագէ, Պէթհովէնէ, Չաքէնէ, Շումանէ, Լըմուանէ, Կրիկէ, Պուրկմիւլէրէ, Ցվօրաքէ, Շօփէնէ եւ Շուպէրթէ կտորներ։

Տոմսերը կը ծախուին Maison Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré, Durandի մօտ, 4 Place de la Madeleine եւ à la Boîte à Musique 133 Bld. Raspail.

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մէթրօ՝ Odéon

Գրատանս մէջ կան Հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ գրքեր, գրական, գիտական, դպրոցական, Թատերական, առողջապահական, լեզուաբանական (բառարաններ, զրուցատրութիւն), ինչպէս նաեւ երաժշտական կտորներ (Կոմիտաս վրդ.ի, Հայաստանի երաժիշտներու, Սինանեանի, Սրուանձտեանցի, Պարթեւեանի, եւայլն։)

Գաւառէն եւ արտասահմանէն ստացուած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով։ Գործառնութիւնները միշտ կանխիկ դրամով։

Կը գնենք եւ կը փոխանակենք հին կամ գործածուած գիրքեր։ Օրը օրին կը ստանանք նոր հրատարակութիւնները, Հայաստանէն եւ գաղութներէն։

Վարձու կը տրուին վիպական գրքեր

շաբաթը միայն 3 ֆրանքով (ամիսը 10 ֆր.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՀԱՄԱՌՕՏ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

ՈՒՆԻՆՔ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ, ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՆՔ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ

ԳԻՆ 18 ԵՒ 20 ՖՐ.

ODEON POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Ամէն ամիս կը ստանանք Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն փլաքներ նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները՝ (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։

Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր։

ENTREPRENEUR կը ստանձնեմ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes. Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince. PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

FABRIQUE DE TRICOTS

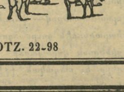

S. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98 20 Rue Mélingue, PARIS

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - **ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ**

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Ջերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,

մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25

Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն։

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ **ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ**

վերաբացած է իր գրասենեակը Փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille
18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

Խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑԸ

Բաղդ չունիմ՝ մի ըսէք, գիտցէք յարմարիլ օրուան պահանջքին, լաւ հագուեցէք կարող դերձակի մը մօտ, ձեզի պիտի ժպտի բաղդը։ Ձեզմէ ո՞վ է որ չգիտեր Սէն Միշէլի մէթրօին մօտ «ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԸ» որու ճիշդ դէմը՝ 5 ՐԻՒ ՄԻՆԵՕՆ, պիտի գտնէք անզուգական քուրր դերձակ ԳԱՐԱԽԱՆԻՆ, անհաւատալիօրէն անմրցելի գիներով։

Tél. Den. 41—45։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

24.— ՄԱՐԶՈՒԱՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Սակայն պոռնիկին տղան առտուն կանուխ կը ներկայանայ կառավարչատուն եւ կը յայտարարէ թէ հայ կոմիտէճիներն էին, որ իր մայրը առեւանգեցին եւ տարին։ Արդարեւ Հայերը շատ կը ցաւէին, որ այս հայ պոռնիկը բոլոր Թուրքերուն հետ սեռային յարաբերութիւններու մէջ կը գտնուի։ Եւ հայ կոմիտէն մէկ քարով երկու թռչուն զարկաւ, սպաննելով այս պոռնիկը։ Թէ հայ բոզ մը պակաս կ'ըլլար, կը խորհէր, թէ ոճիրը Թուրքերուն կը վերագրուէր։ Ոճիրէն մէկ օր ետքը, Հնչակեան կուսակցութիւնը Մարզուանի փողոցներուն մէջ պատերուն փակցուց յայտարարութիւն մը, հրաւէլով Հայերը, որպէսզի ապստամբին կառավարութեան դէմ։ Եւ օր ցերեկով սպաննեցին երկու հաւատարիմ Հայեր, որոնք կառավարութեան լուր տուեր էին թէ որոնք էին կոմիտէին անդամները։

Այդ օրը, երկու հայ ֆէտայիներ, Վարդերես եւ Գրիգոր, զինուած, դարաւոր ատրճանակներ եւ ռումբեր բռնած, երգելով կը պտտէին շուկային մէջ։ Կը ծաղրէին ու կ'անիծէին Թրքութիւնը եւ կառավարութիւնը։ Անմիջապէս ձերբակալուեցան ու բանտարկուեցան։ Ձերբակալութեան ընթացքին, այս ֆէտայիները զէնք պարպեցին ոստիկաններուն վրայ եւ երկու հոգի վիրաւորեցին։

Դարձեալ այդ օրը Ռուսիացի Լեւոն Բարսեղի հրամանատարութեան տակ աւազակախումբ մը Մարզուանէն կէս ժամ հեռու վայր մը ընդհարումի կը բռնուի ոստիկան զօրաց ջոկատի մը հետ։ Հրոսախումբէն սպաննուեցան 5 հոգի, եւ ողջ ձերբակալուեցան 4 հոգի։ Ոստիկաններէն նահատակուեցան 2 հոգի։

Այլեւս կոմիտէն չափը անցուցած էր, ամէն կողմ տեղի կու տային վիրաւորման ու սպանութեան դէպքերու։ Չէին քաշուեր ասպարէզ կարդալ կառավարութեան։ Ապստամբի դիրք բռնած էին։

Այս դէպքերը կը պատահէին 1895 Նոյեմբերի սկիզբը։

1895 Նոյեմբեր 3ին, ուրբաթ Մարզուան տագնապալից ու եղերական օր մը անցուց։ Մարզուանի վրայ իջած էր ծղձաւանջ մը, լեցուն չփոթութեամբ, յուզումով, վախով, վերջապէս այնպիսի զգայնութիւններով, զորս կը զգայ մարդ պատերազմի, յարձակման, ողողումի, ահաւոր երկրաշարժի եւ հրդեհի պահուն։ Ամէն մարդ շուարած էր եւ չէր գիտեր թէ ի՛նչ ընէ, կառավարութիւնն ու ոստիկանութիւնը խուճապագին ու տագնապալից գործունէութիւն ցոյց կու տային, ջղայնութեան մը մէջ կը թաւալէին։

Քաղաքին մէջ կը տիրէր խոր լռութիւն մը։ Սակայն այդ լռութեան մէջ զգալի էր թաքուն ժխոր մը։ Մտատանջութիւն պատճառող լռութիւնը խանգարուեցաւ Հայոց եկեղեցիին զանգակներուն ձայնով։ Հայերը, փեթակներէն դուրս խուժող մեղուներու նման, զուարթ ժխորով մը, բոլորը ցնծագին փակեցին իրենց խանութները, հաւաքուեցան եկեղեցիներուն ու Հայոց մեծ տուներուն մէջ։ Շուկային մէջ տեսնուեցան 30 հոգինոց, 40 հոգինոց հայկական խումբեր, որոնք կաշեպատ թեւնոցներ ունէին, նոր ու շքեղ գլխարկներ, իրենց ձեռքին մէջ տարօրինակ եւ նոր ձեւի սուրեր։ Անոնք ցոյցեր կատարեցին շուկային մէջ։

Կէսօրուան մօտ էր։ Իսլամները կամաց կամաց մզկիթ կը մտնէին։ Փաշա մզկիթին բակին մէջ կը պտտէր դերձակ Իսմայիլ, անմեղ ու սիրուած Թուրք երիտասարդ մը, զոր վիրաւորեց ատրճանակով մզկիթին քովէն անցած պահուն, հայ հրոսակ մը։ Իսմայիլ «ա՜խ» աղաղակելով գետին փռուեցաւ։ Մզկիթին դիմացը կը գտնուէր քարուկիր պանդոկ մը։ Այս պանդոկին մէջ հաւաքուած կոմիտէճիները սկսան գնդակ տեղալ Փաշա մզկիթին պատուհաններուն։ Ճամիթ մզկիթին շրջակայքն ալ կը գտնուէին մօտ 40 հայ ֆէտայիներ։

Երկու Թուրքեր, Վէլի եւ Լութֆուլլահ, երբ Ճամիթ մզկիթը կ'երթային կը վիրաւորուին տեղացող գնդակներէն։ Դիմացի փողոցէն դէպի մզկիթ եկած պահուն, փայտավաճառ Էմրուլլահ, Իպրահիմ եւ ուրիշ 20 իսլամներ կը նահատակուին արձակուած գնդակներէն։ Այդ կողմը աղբիւրի մը առջեւ «ապտէսթ» առած պահուն, Հաճի Ապտուլլահ էֆէնտի կը տեսնէ իսլամներուն նահատակութիւնը եւ կը փախչի իր տունը։ Կոմիտէճիները նշան կ'առնեն եւ ճամբան գետին կը փռեն։

Երբ Թուրքերը կը լսեն զէնքի ձայները եւ կը տեսնեն սպանութիւնները, կը հրաժարին ուրբաթի իրենց աղօթքէն, եւ մէկ մասը կը զինուի ու կը յարձակի Հայերուն վրայ։ Երբ իսլամ թաղերուն մէջ տեղի կ'ունենար այս բախումը Հայոց եւ Թուրքերուն միջեւ, հայ կոմիտէճիները գնդակի տեղատարափի մը տակ կ'առնեն կառավարչատունն ու զօրանոցը։ Զօրանոցին մէջ ընդամէնը կը գտնուէին 5-6 պահակներ։

Իսկ քաղաքին ոստիկանական ուժը բաւական չէր զսպելու այս հրոսակները, որ կը շրջէին զինուորական կարգով։ Այսուհանդերձ, թէեւ օրը ուրբաթ էր, երբ զէնքի ձայներն առին, վազեցին հասան կառավարութեան հոյնիսկ պաշտօնատարները եւ հրամանատարները, ոստիկան զինուորները, նոյնիսկ բանտապահները, որոնց տեղը ժողովուրդին մէջէն մարդիկ դրուեցան։ Նախ աշխատեցան զօրանոցը ազատել պաշարումէն, եւ զօրանոցի զինուորներն ալ առնելով՝ քալել այն թրքական թաղերը, որոնք մատնուած էին Հայերու յարձակման։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

Métro : Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.256

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
19 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1729

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԼԱՄԻ ՃԱՄԲՈՎ

Ամիսներէ ի վեր, անսովոր իրարանցում կը տիրէ իսլամական, մասնաւորապէս արաբական շրջանակներու մէջ, Երուսաղէմի համագումարին առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ դեկտեմբեր 7ին:

Շարժման գլուխը կանգնած են Շէվքէթ Ալի, Հնդկաստանի իսլամներուն ներկայացուցիչը եւ Երուսաղէմի միւֆթին:

Մինչեւ հիմա հրատարակուած տեղեկութիւնները այնքան հակասական են որ, կարելի չէ որոշ գաղափար կազմել համագումարի նպատակներու մասին: Տիրող համոզումն այն է թէ համագումարը ամէն բանէ առաջ պիտի զբաղի նոր խալիֆային ընտրութեամբ: Իսկ Երուսաղէմի միւֆթին, որ Եգիպտոս գնաց վերջերս, կը յամառի հերքել այս լուրը եւ համոզել թէ բոլորովին ուրիշ խնդիրներ պիտի քննեն:

Տարակոյս չկայ որ միւֆթին կ'ուզէ փարատել զանազան մտավախութիւններ, որպէս զի չվիժի համագումարը, որ պիտի ունենայ պատկառելի կազմ, — 800-1000 պատգամաւորը:

Արդարեւ, անըմբռնելի է որ այսքան բազմութիւն հաւաքուի աշխարհի բոլոր իսլամական երկիրներէն, միայն իսլամական սրբավայրերու պաշտպանութեան, կրօնական միութեան, համալսարանի մը շինութեան նման խնդիրներով զբաղելու համար: Մինչ Երուսաղէմի միւֆթին Գահիրէի մէջ հերքում հերքումի վրայ կը տեղացնէր, «Թայմզ»ի թղթակիցը միեւնոյն օրը Երուսաղէմէն կը հեռագրէր թէ համագումարի օրակարգին առաջին խնդիրն է խալիֆայութեան հարցը:

Մնաց որ, Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը քանի կը խօսին այս համագումարին վրայ, միշտ ալ զայն կը կապեն նոր խալիֆայի ընտրութեան հետ: Նոյնիսկ թեկնածուներու անունները կը յիշեն:

Արդ. Ֆրանսա եւ Անգլիա ըլլալով իսլամավար երկիրներ, ամէնէն առաջ այս խնդրով հետաքրքրուած են: Հետեւաբար իրենց թերթերը անշուշտ աւելի բան գիտեն, եւ գիտեն արժէքը Երուսաղէմի միւֆթիին հերքումներուն:

Գահընկէց խալիֆային աղջկան նշանտուքը՝ Հայտարապատի գահաժառանգին հետ՝ իր կարգին զոյն տուաւ օրուան լուրերուն: Մանաւանդ որ, Սուլթաններու թոռնուհի մըն ալ միեւնոյն օրը նշանուեցաւ գահաժառանգին կրտսեր եղբօրը հետ:

Այսպէս կամ այնպէս, կը գտնուինք ուշագրաւ անցուդարձի մը առջեւ: Տեղի կ'ունենայ դէպք մը, որուն հետեւանքները ուղղակի կամ անուղղակի պիտի ազդեն Թուրքիոյ վրայ: Պիտի ազդեն արաբական երկիրներու ապագային եւ քաղաքականութեան վրայ.

Թուրքիայէն եւ Եգիպտոսէն յետոյ, որոնք յայտնապէս ժխտական դիրք բռնած են, այս հարցով խորապէս կը շահագրգռուին Սուրիա, Իրաք, Պաղեստին, Արաբիա եւ Հնդկաստան: Ծանրութեան կեդրոնը կը գտնուի արաբական երկիրներու մէջ, որոնք առնուազն երեք թեկնածուներ ունին եւ տակաւին կը հաւատան խալիֆայական մականի ուժին, իբրեւ ազդակ իրենց աշխարհակալութեան ծաւալման: Հնդկաստանը, անշուշտ, կրնայ տանիլ յաղթանակը, իր 75 միլիոն իսլամներու զանգուածով, եթէ Մեծն Բրիտանիան — ամենազօր շահակիցը — այդպէս կամենայ: Այդ պարագային, Լոնտոն կը յուսայ խելքի բերել նաեւ ըմբոստ Հնդիկները, ինչպէս կը փորձէ տարիներէ ի վեր:

Բայց Մեծն Բրիտանիան դարձեալ կը շահի, եթէ խալիֆան նստի արաբական երկիրներու մէջ: Որովհետեւ, թէ Իրաք, թէ Արաբիա, թէ Եգիպտոս եւ թէ Պաղեստին կը գտնուին իր անմիջական հոգատարութեան կամ ազդեցութեան տակ: Եւ քանի որ գաղտնիք չէ թէ Արաբները — մասնաւորապէս Վահապիները — ծրագիր ունին համարաբական դաշնակցութիւն մը հաստատելու, Միջերկրականէն մինչեւ Պարսկական Ծոց, Ֆրանսա ստիպուած է լեզու գտնել Անգլիոյ հետ, Սուրիոյ մասին, որ չի կրնար մեկուսի մնալ:

Ուրեմն, կարեւորը Խալիֆայի ընտրութիւնն է: Եւ նոր Խալիֆային իշխանութեան վայրը: Ոչ թէ այս կամ այն թեկնածուն:

Եթէ նոյնիսկ խալիֆայական հարցը հանուի օրակարգէն կամ ձախողի, Մեծն Բրիտանիա նորէն խաղացած կ'ըլլայ իր խաղը, նախ մղձաւանջ մը ցցելով ազգայնական Հնդիկներու եւ Եգիպտացիներու գլխուն, եւ յետոյ՝ ամրապնդելով իր դիրքը՝ իբրեւ Իսլամի բարեկամ:

Հարցին այս կամ այն ելքը չի կրնար անտարբեր թողուլ նաեւ Թուրքիան, որ թէեւ Խալիֆայութիւնը ջնջեց եւ Խալիֆան վռնտեց, բայց միշտ ալ հետամուտ է իր հմայքը բարձր պահելու իսլամական աշխարհին մէջ: Իսլամ Հնդկաստանն էր որ մեծագոյն դերը կատարեց քէմալական յաջողութեան մէջ, թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս: Եւ իսլամական զգացումները տակաւին շատ զօրաւոր են Թուրքիոյ մէջ:

Ինչպէս միւսները, Թուրքիան ալ պիտի շարունակէ Իսլամի ճամբով մանել իր բուրդը, մինչեւ ուր որ կ'երկարին իր ձեռքերը: Խալիֆայութիւնը Հնդկաստան փոխադրուելով, շատ կը հեռանայ Թրքական շրջագիծէն. իսկ եթէ հաստատուի արաբական հարեւան երկրի մը մէջ, կրնայ յոյսեր ներշնչել զանազան խաղերու համար:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԵՒ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ

Գրած էինք թէ Թուրքիա բացառիկ միջոցներ ձեռք առած է օտար ներածումներու դէմ: «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հեռագրէ այս մասին.—

Այս առտու, 16 Նոյեմբեր, հրատարակուեցաւ այն հրամանագիրը որ կը սահմանափակէ ներածումները, միեւնոյն ատեն ներածելի ապրանքներու որոշ քանակ մը հաստատելով տարուան մնացեալ ամիսներուն համար: Մաքսատան մէջ ամէն գործառնութիւն դադրեցաւ, որպէսզի ժամանակ ունենան նոր կանոնները բաժնելու եւ քննելու:

Դեկտեմբեր 10ին նոր քանակութիւններ պիտի հաստատուին յունուար եւ փետրուար ամիսներու համար եւ այնուհետեւ ամէն երկու ամսուան համար, նախընթաց ամսու 10ին: Սահմանուած չափով ապրանքներ մաքսատուներէն հանելու արտօնութիւն պիտի տրուի ժամանման կարգով: Քանակութիւնները սահմանուած ատեն կառավարութիւնը նկատի պիտի առնէ տեղական ճարտարագործութեան պահանջները: Այն երկիրները որ ապրանք կը հայթայթեն կառավարութեան կամ պետական նպաստով հաստատուած ձեռնարկներու, պարտաւոր պիտի ըլլան թրքական ապրանքներ գնելու հայթայթուած ապրանքին արժէքով: Հակառակ պարագային արտօնութիւն չպիտի տրուի օտար դրամ գնելու եւ պարտքերը վճարելու: Միեւնոյն ատեն պիտի արգիլուի Թուրքիոյ մէջ արտադրուած ապրանքներու ներածումը, իսկ հում նիւթեր պիտի արտօնուին երբ եւ ինչ չափով որ անհրաժեշտ ըլլայ տեղական ճարտարագործութեան համար:

Մինչեւ ներկայ տարուան վերջը հաստատուած քանակութիւնը կը ցուցնէ նուազում սովորական ներածումներու մէջ: Այն վաճառականները որ բեռ ունին ճամբան, շուարած են թէ ի՛նչպէս պիտի կրնան սպառել այն ապրանքները որոնց արժէքը վճարած են արդէն: Ուրիշ հոգ մըն է մթերանոցի ծախքը, մինչեւ որ կարելի ըլլայ ապրանքը մաքսէն հանել:

Այս տրակոնեան տնօրինութիւնը եղած է երկրին ներածումն ու արտածումը հաւասարակշռելու, թրքական դրամին արժէքը պահպանելու եւ տեղական ճարտարարուեստը խրախուսելով ապրուստը աժանցնելու համար, ինչ որ բաջութիւն կ'ապացուցանէ: Ժամանակը միայն պիտի ցուցնէ թէ ներածման տուրքերու նուազումը պիտի կրնա՞յ հաւասարակշռել նոր հրամանագրէն սպասուած առաւելութիւններով:

Երբ Կազի փաշան բացաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին աշնան նստաշրջանը, յայտարարեց թէ Թուրքիա չպիտի վարանի ամէնէն տրակոնեան միջոցները ձեռք առնելու, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար: Հետեւաբար, անակնկալ մը չեղաւ երբ կառավարութիւնը ծանոյց թէ «ազգնապի տուրք» մը պիտի հաստատուի: Ամէնէն մանր վարձուորներն ալ արդէն պարտաւոր են եկամուտի տուրք մը վճարելու որ պիտի հաւասարի իրենց վաստակին առ նուազն մէկ տասներորդին: Այս տուրքը պիտի ընդհանրանայ եւ հետեւանքները ծանրօրէն պիտի զգացուին:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑ

ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, վիճաբանութիւնները շարունակուեցան մաքսային դրութիւն հաստատելու առաջարկին շուրջ, զոր ներկայացուցեր էր առեւտրական նախարարը: Ըստ առեւտրական նախարարին յայտարարութեան, ներկայիս ներածումները կը յանգին 80-90 առ հարիւր յաւելման, բաղդատմամբ երկու տարի առաջուան ներածումներուն:

Առեւտրական նախարարը մաքսատուրքի ենթարկելու համար ներկայացուցած է նիւթերու ցանկ մը, որուն Գ. գլուխին մէջ, ցուցակագրուած են հետեւեալ նիւթերը.

Հանքածուխ, բրտեղէն եւ ապակեղէն, երկաթ եւ պողպատ, դարբնուած երկաթեղէն, երկաթ պարունակող մետաղներ եւ անոնցմով շինուած ապրանքներ, մէջն ըլլալով ալիւմինիոմ, պղինձ, անագ, սնդիկ, եւայլն: Դանակեղէն, գիտական, բժշկական, վիրաբուժական գործիքներ, լուսանկարչութեան, տեսողութեան եւ շարժանկարի վերաբերեալ գործիքներ, ժամացոյցներ եւայլն: Ելեկտրական կազմածներ, մեքենաներ, աշխատուած փայտեղէն, բամպակեղէն եւ բամպակի դերձան, բուրդ, բուրդէ առարկաներ, ծածկոցներ եւ գորգեր: Ասուի եւ ասուեղէն: Հիւսկեղէնի զանազան տեսակներ, զգեստներ: Քիմիական արտադրութիւններ եւ ներկեր, իւղ, ճարպ, կաշի եւ կաշեղէն, թուղթ եւ խաւաքարտ, կառքեր, նաւեր, օդանաւեր, վայրաշարժներ եւայլն:

Աշխատաւորականներու կողմէ, ներկայացուեցաւ բանաձեւ մը ընդդէմ Պոլտուինի բանաձեւին, որ կ'առաջարկէր անմիջապէս քուէարկել առեւտրական նախարարին կողմէ ցոյց տրուած միջոցները՝ կարգ մը նիւթեր մաքսատուրքի ենթարկելու համար:

Ըստ աշխատաւորականներու բանաձեւին, խորհրդարանը իրաւունք չունի արտօնելու առեւտրական նախարարը որ ինքն իսկ նշանակէ այն օտար ապրանքները, որոնք տուրքի պիտի ենթարկուին:

Ազատականներու բանաձեւը մերժուեցաւ եւ Պոլտուինի բանաձեւը ընդունուեցաւ 51ի դէմ 396 ձայնով:

ՍՏԵՐԼԻՆԻ ԱՄՐԱՑՈՒՄԸ

Ելմտական նախարարը Չէմպըրլէյն, խորհրդարանին մէջ յայտարարեց թէ կարգ մը կարեւոր պայմաններ, որոնց մէկ մասը կախում չունին Անգլիոյ կամքէն, պէտք է լրացուին, ոսկիի հիման վրայ, ստերլինի ամրացումէն առաջ:

«Կառավարութեան անմիջական նպատակն է ըսաւ, զսպել երկրին ելեւմուտքը, ուղղելու համար առեւտրական աննպաստ նժարը եւ բռնելու համար ստերլինի միջազգային գնման կարողութիւնը:

Ստերլինը երէկ կէսօրին կը բռնէր 96,75:

Վիքթոր Պէրարի յուղարկաւորութիւնը

Երեքշաբթի առտու, ինչպէս գրեր էինք, տեղի ունեցաւ Վիքթոր Պէրարի յուղարկաւորութիւնը: Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Չեխօսլովաքիոյ Թագաւորը եւ արտաքին նախարարը, յոյն կառավարութիւնը եւ բազմաթիւ հաստատութիւններ: Ծաղկեպսակներ ղրկեր էին նաեւ Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կ. կոմիտէն եւ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը: Ջոկատ մը զօրք զինուորական պատիւներ կ'ընծայէր հանգուցեալին:

Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին քաղաքական եւ մտաւորական բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, կրթական, դատական, ծովային, պիւտճէի նախարարները եւ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին ներկայացուցիչները, Իտալիոյ, Լեհաստանի, Յունաստանի, Չեխօսլովաքիոյ դեսպանները եւայլն:

Ներկայ էին նաեւ Պ. Պ. Ահարոնեան, Խատիսեան, Գ. Նորատունկեան, Լ. Բաշալեան, Հանըմեան, Բժ. Տէր Դաւիթեան, Լ. Գեւոնեան, Հ. Սամուէլ, Ս. Ջօպանեան, եւ Հայոց եկեղեցիի հոգաբարձութիւնը:

Մոնփարնասի գերեզմանատան մէջ, դամբանականներ արտասանուեցան զանազան անձնաւորութեանց կողմէ:

Կրանտի Ամերիկայի մէջ

Իտալիոյ արտաքին նախարարը, Կրանտի հասաւ Նիւ-Եորք, ուրկէ, համբաւաւոր օդանաւորդին Լինտպէրկի վարած օդանաւով պիտի մեկնէր Ուաշինկթըն: Սակայն աննպաստ օդը թոյլ չտուաւ:

Կրանտի, որոշած է ո՛չ մէկ յայտարարութիւն ընել իր ճամբորդութեան մասին: Սակայն տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ արտաքին յանձնախումբի նախագահին, ծերակուտական Պօրահի հետ, որուն տեսակէտները զինաթափութեան եւ միջազգային ուրիշ հարցերու մասին, շատ մօտ են իր տեսակէտներուն:

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի թէ նախագահ Հուվըր պիտի կրնայ աւելի լայնօրէն խօսիլ Կրանտիի հետ, քան ինչ որ չկրցաւ ընել Ֆրանսայի վարչապետին Լավալի հետ, գիտնալով թէ Կրանտի բանբեր է [illegible] եւ է ընդդիմութիւն չունենալով երկրին մէջ, կրնայ աւելի ուրոշ յանձնառութիւններու տակ մտնել:

Հայ կարմրուկներու ձերբակալութիւն Պէյրութի մէջ

«Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք (10 նոյ).— Անցած շաբաթ իրիկուն, խորհրդային իշխանութեան տարեդարձին առթիւ, Պէյրութի բոլշեւիկները ցոյց մը ըրին: Մեծ մասը դժբախտաբար մեր հայ կարմիր կտուցներն էին: Կարմիր դրօշներ պարզած իրենց ձեռքերուն մէջ եւ բոլշեւիկեան երգեր երգելով, անոնք կը քալէին Մաարաթի հրապարակէն: Շուտով հասան ոստիկանական ուժեր եւ յաջողեցան ցրուել զանոնք եւ ձերբակալել անոնց պետերը:

Ձերբակալուած են Ապտիւլ Հատի Ջապայն, Ճօրճ Խսաեան, Երուանդ Նշան Պետրոսեան, Սահակ Գրիգոր Լէյլէկեան, Գէորգ Երուանդ Մելքոնեան, Անդրանիկ Օհանեան, Յովհաննէս Աղպէշեան, Կարապետ Քիւչիկեան:

Ամշիթ գիւղին մէջ եւս համայնավար Թուրքիկներ ցրուած են:

Կլոր Սեղանը անէլի առջեւ

Կլոր Սեղանի դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբի վերջին նիստին, Կանտի համահնդկական խորհուրդին կողմէ յայտարարեց թէ Հնդկաստան պէտք է լիւ իրաւունքն ունենայ վարելու իր արտաքին քաղաքականութիւնը եւ կազմակերպելու իր ապագային պաշտպանութիւնը:

Այս կերպով, Կանտի պահանջած կ'ըլլայ որ ներկայիս Հնդկաստան գտնուող անգլիական ուժերը դրուին հնդիկ իշխանութեանց հսկողութեան տակ, եւ սահմանադրական պայմանագրութեան գործադրութեան թուականէն սկսեալ, Հնդկաստանի ընդհ. կառավարիչէն առնուի արտաքին քաղաքականութեան պատասխանատուութիւնը:

Կանտիի այս ճառը կը նկատուի նոր արգելք մը Լոնտոնի խորհրդաժողովին յաջողութեան:

Հնդկաստանի հարցը եւ Անգլիոյ պահպանողականները

Անգլիոյ պահպանողականները հետեւեալ կէտերուն մէջ բանաձեւած են իրենց տեսակէտները հնդկական հարցին առթիւ.

1) Հնդկական բանակի հրամանատարութիւնը պէտք է միայ Անգլիացիներու ձեռքը:

2) Արտաքին գործերը եւ հնդիկ իշխաններու հետ յարաբերութիւնները պէտք է մնան Անգլիոյ ձեռքը...

3) Ներքին ապահովութիւնը եւ ելմտական ամրացումը պէտք է իրականացուին կարելի չափով շուտ:

4) Անգլիոյ դէմ ուղղուած տնտեսական գրգռութիւնները պէտք է վերջ գտնեն:

5) Հնդկական գործերու կարգադրութեան համար, Հնդկաստանի նախարարութեան կողմէ կազմակերպուած սպասարկութիւնները, պէտք է պահպանուին:

6) Հնդկաստանի դաշնակցային կազմակերպութիւնը պէտք է տեւական հանգամանք ունենայ:

ԵՐԵՒԱՆ - ԹԻՖԼԻՍ - ՄՈՍԿՈՒԱ

Վերջերս Անդրկովկասի կենտրոնական մարմնի եւ ազգային կուսակցութիւնների յարաբերութիւնների մէջ ինչ որ խառնիճաղանճ վիճակ է ստեղծւել։ Թէեւ հրապարակաւ քիչ են արտայայտւում այդ մասին, բայց ինչպէս երեւում է, պայքարը շատ է խորացած։ Բանն այնտեղ է հասել, որ անհրաժեշտ է զգացւել Մոսկւայի միջամտութիւնը։

Անդրկովկասի քաղաքական, տնտեսական եւ կուսակցական կեանքը լուսաբանող զեկուցումներ են ուղղւում կենտրոն թէ Անդրերկրային կոմիտէի եւ թէ Ռուսաստանի, Վրաստանի ու Ադրբեջանի Կենտր. կոմիտէների կողմից։ Քննութեան առնելով այդ զեկոյցները, Միութենական Կենտր. կոմիտէն հանել է մի շատ կարեւոր ու հետաքրքրական որոշում, որ եւ տպւած է «Պրաւդա»ի Նոյեմբեր 3 թւի մէջ։ Մատնանշելով անդրկովկասեան կոմունիստական կուսակցութիւնների քաղաքական սխալները, Մոսկւան ընդգծում է այն ուղիները, որոնցով պէտք է ընթանան հայկական, վրացական ու ադրբեջանեան կուսակցական մարմինները։

Որո՞նք են այդ սխալները եւ ի՞նչ հրահանգներ է տրւում։

Անդրկովկասում սխալ աշխատանքներ են տարւել գլխաւորապէս գիւղացիական խնդրում, տնտեսական ասպարէզում եւ կուսակցական գծով։

ԳԻՒՂԸ

Անդրկովկասում գիւղական տնտեսութեան վերակառուցումն ըմբռնել են երեւութապէս, առանց թափանցելու հաւաքական տնտեսութեան քաղաքականութեան խորքը։ Այդպիսի մի կարեւոր խնդիր զուտ «տեխնիք»տեսակէտից են շօշափել եւ նկատի չառնելով որոշ շրջանների տեղական պայմանները, անցել են հաւաքական տնտեսութիւնների։ Այդ աշխատանքն էլ կատարել են առանց որեւէ նախապատրաստական միջոցներ ձեռք առնելու եւ առանց քաղաքականապէս ու տնտեսապէս ամրացնելու կազմակերպւած հաւաքական տնտեսութիւնները։

Հետեւանքն այն է լինում, որ կուսակցութիւնն ի վիճակի չէ քաղաքականապէս ղեկավարելու գիւղացիութեանը եւ վերջինս ընկնում է անհարազատ տարրերի ազդեցութեան տակ։ Առանձնապէս սխալ դերք են ունեցել հացամթերումների ժամանակ, որ եւ օգտագործել է դասակարգային թշնամու կողմից։

Մեղադրական այս կէտը ոչ մէկ նորութիւն չի բովանդակում։ Ընդհակառակն, գալիս է հաստատելու այն բոլոր քննադատութիւնները, որ մեր մամուլի կողմից արւում է տարիներից ի վեր։ Ահա թէ՛ ինչու է ապստամբւում Անդրկովկասի գիւղացին։ Չէ՞ որ միայն վարչական միջոցներով սոցիալիզմ չի կառուցւի։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գալով տնտեսական քաղաքականութեան, Մոսկւան գտնում է որ Անդրկովկասեան դաշնակցային կառավարութիւնը խիստ կենտրոնացման քաղաքականութիւն է հետապնդել, զրկելով ազգային հանրապետութիւնները անկախութեան որոշ իրաւունքներից ու տնտեսական նախաձեռնումից։ Կենտրոնացման այդ քաղաքականութիւնը միանգամայն դիմազուրկ է արել տնտեսական ու մշակութային մի շարք ձեռնարկներ եւ հիմնարկներ։

Կենտրոնից արւած այս դիտողութիւնը չափազանց կարեւոր է ու յատկանշական։

Բոլորին յիշողութեան մէջ դեռ եւս թարմ է այն պայքարը, որ երեք տարի առաջ սկսեց Հայաստանի նախկին ղեկավարութեան դէմ։ Ինչո՞ւմն էին մեղադրւում Աշոտ Յովհաննիսեանն ու ընկերութիւնը։

Անով որ նրանք ազգային քաղաքականութիւն են վարում, փակ տնտեսութեան կողմնակիցներ են եւ մշակութային խնդիրներում դաշնակցական գաղափարաբանութեամբ են առաջնորդւում։ Միայն այսօր է պարզւում, որ երկրի նախկին ղեկավարները ոչ թէ «դաշնակցիզմ»ով են սնւել, այլ փորձել են պաշտպանել Հայաստանի տնտեսական, քաղաքական ու մշակութային այն իրաւունքները, որոնք վերապահւած են իւրաքանչիւր ազգային հանրապետութեան՝ խորհրդային սահմանադրութեամբ։

Եւ երբ մենք մատնանշում էինք թէ Հայաստանի շահերը ստորադասւում են Անդրկովկասի միւս ժողովուրդների շահերին, հայ բոլշեւիկներն ու արտասահմանեան իրենց բարեկամները կոկորդ էին պատռում։ Յոյս ունենք, որ այս անգամ գոնէ, այդ պարոնները [illegible] համեստութիւնը կ'ունենան։

Անողոք է մեր ճակատագիրը։ Հայ բոլշեւիկը դաւում է իր իսկ ազգի դէմ և հայ ժողովրդի շահերը պաշտպանում են ռուս (անկախութեան իրաւունք) կամ թուրք (գաղթականների տեղաւորում) բոլշեւիկները։ Շահողը Թիֆլիսն է ու Բագուն։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Անդրկովկասեան կուսակցական զանգւածները գաղափարականօրէն ու քաղաքականապէս շատ յետ են մնացել, իսկ ղեկավարութեան մէջ էլ ծայր է տւել թայփայական, սկզբունքներէ զուրկ պայքարը, որ և պատճառ է դարձել, որպէս զի անձեռնհաս ու անկարեւոր մարդիկ պատասխանատու պաշտօնների գլուխ անցնեն։ Կարգապահութիւնը յաճախ խախտւում է եւ յանցագործները մնում են անպատիժ։

Ահա՛ եւ կուսակցութեան միասնականութիւնն ու բարձր գաղափարականութիւնը, որի անունից այնքան շատ սիրում են ճառել հայ բոլշեւիկները։ Այնտեղ, ուր գոյութիւն ունի անձնական ու խմբակցական քաշքշուք, աւելորդ է փնտռել որ եւ է գաղափարականութիւն։

Դժբախտաբար, նման պայքարների զոհ են գնում մաքուր ու բարեխիղճ կուսակցականները եւ ասպարէզը մնում է ստահակ Խանջեաններին ու մոդէս Երզնկեաններին։ Տուժողը՝ երկիրն է ու ժողովուրդը։

Նման պարագաներում, զարմանալի չէ, որ փճանում են երկրի իրաւունքները։ Կարեւորը՝ դիրք եւ աթոռ շահելն է եղած իրենց եւ իւրայինների համար։

Խե՜ղճ Հայաստան, խե՜ղճ հայ ժողովուրդ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Ուշագրաւ են նաեւ Մոսկւայի հրահանգները։

Վերը թւած սխալները մատնանշելուց յետոյ, Մոսկւան հրապարակում է նաեւ իր առաջադրումները, որոնք Անդրկովկասը պարտաւոր է ընդունել ի ղեկավարութիւն։

Մոսկւայի առաջադրումները մի աւելորդ անգամ էլ ապացուցանում են, որ Անդրկովկասը նկատւում է Ռուսաստանի մի պարզ գաղութ։ Իր հրահանգների մէջ Մոսկւան պահանջում է, որ Անդրկովկասում զարկ տրւի տնտեսական այնպիսի ճիւղերին, որոնք ամենից առաջ ռուսական արդիւնաբերութեան են անհրաժեշտ։ Ուրիշ խօսքով, Անդրկովկասին հում նիւթ մատակարարողի դերն է վիճակւում։

Մոսկւան պահանջում է, որ Անդրկովկասեան կուսակցութիւնների ուշադրութեան կենտրոն դառնան հանքային արդիւնաբերութիւնը (քարիւղ, պղինձ, մարգանեց), բարձր բոյսերի մշակում (բամպակ, թութ, մետաքս, խաղող) եւ անասնապահութիւն։

Հայ, վրացի եւ թաթար հանքագործները պէտք է ռուսական արդիւնաբերութեանը մատակարարեն [illegible] աշխատավարձ ու վատ սնունդ ստանալով։ Հայ և թուրք գիւղացիները պարտաւոր են բամպակ ու բոժոժ մշակել եւ արժէքից պակաս գնով յանձնել ռուսական գործարաններին՝ փոխարէնը կրկնակի գներով ռուսական հաց ստանալով։ Վրացիները ստիպւած են չենցնել իրենց ամառանոցները, որպէս զի ռուս պաշտօնեաները հանգստանան։ Իսկ Անդրկովկասի լեռնցու անասուններով պէտք է ռուս զինւորը կշտանայ։

Էլ ինչո՞վ է տարբերւում Անդրկովկասցին մի Հնդկաստանցուց, Մարոքցուց ու Սիւրիացուց ...

Այսպիսով, Հայաստանին ճնշում եւ քաղաքական ու տնտեսական իրաւունքներից զրկում է Թիֆլիսը. իսկ Մոսկւան էլ ամբողջ Անդրկովկասը վեր է ածում ռուսական գաղութի։

Այո՛, հայ ժողովուրդը հեծում է կրկնակի մականի տակ։

ԱՇՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

«Լ'Էնթրանսիժան» կը շարունակէ իր պրպտումները օտար գործաւորներու հարցին շուրջ։

— Ցոյց տուի թէ կարգ մը պարագաներու մէջ, ֆրանսական աշխատաւոր ձեռքերու պակասը գոցելու համար, ստիպուած էինք գործի առնել օտար աշխատաւորներ կը գրէ «Լ'Էնթրանսիժանի աշխատակիցը։

Բայց, ըսի նաեւ թէ մօտ 500,000 օտարականներ մեր երկրին մէջ կ'ապրին հակականոնական վիճակով։ Անոնցմէ շատերը կ'աշխատին առանց արտօնուած ըլլալու։

Բայց, ո՞ւր կ'աշխատին։

Ու նախ, ինչո՞ւ համար, օտարականներ այնքան շատ կան մեր երկրին մէջ։

Որովհետեւ, 1914էն 1918, ազգային պաշտպանութեան պէտքերուն համար, Ֆրանսա զարգացուց իր գործարանները եւ կոչ ըրաւ միլիոնաւոր օտար աշխատաւորներու։ Պատերազմին հետեւանքով՝ իր բնակչութեան մէջ բացուած պարապները զայն ստիպեցին հետապնդելու ներգաղթի քաղաքականութիւն մը։

Փոխադարձութեան հիմերու վրայ, բարեկամ ժողովուրդներու հետ կնքուեցան շարք մը միջազգային պայմանագրութիւններ, որոնք ի նպաստ միւսներուն էին, քանի որ մեր աշխատաւորները չէին գաղթեր։

1899ի հրովարտակ մը հարիւրին 10ի կը սահմանափակէ օտարներու համեմատութիւնը, որոնք կ'աշխատին պետական աշխատանոցներու մէջ, իսկ 1926 օգոստոս 11ի օրէնքը կանոնադրած է դուրսէն եկող աշխատաւորներու իրաւական կացութիւնը եւ անոնց մուտքի հանգամանքները։

* * *

Փարիզի մէջ, մօտ 18,650 ինքնաշարժներ կը համրուին։ Այս 18,650 ինքնաշարժի վարիչներէն աւելի քան 8000ը, օտարականներ են եղեր, եթէ հաւատանք շահագրգռուածներուն. ըսել է մօտ հարիւրին 45ը։

Այսուհանդերձ, արհեստին մէջ անգործութիւն կայ։ Հին վարիչներ, որոնք հիանալի կերպով կը ճանչնան Փարիզի տեղագրութիւնը, երկար տարիներէ ի վեր ի զուր կը սպասեն որ ստանան «թաքսի» վարելու արտօնութիւնը։ Բայց այդ ժամանակի ընթացքին, օտարականներ կը ստանան այդ արտօնութիւնը եւ կը շահին իրենց կեանքը։

Ի՞նչպէս կ'ընեն։ Պէտք է մտնել «կարգադրութիւններ»ու բաւիղին մէջ։

Պանդոկները.— Ահա՛ ուրիշ արհեստ մը, ուրկէ Ֆրանսացին հետզհետէ քշուելու վրայ է։ Պանդոկներ կան ուր միայն օտար պաշտօնէութիւն կը գտնէք։

Կարգ մը օտար հաստատութիւններ նոյնպէս կը չափազանցեն։ Աչքի տակ ունիմ նամակ մը, որ մասնաւորաբար թելադրական է. երիտասարդ Ֆրանսուհի մը, որ անգլիերէն ալ կը խօսի, հաշուակալուհի, Փարիզի մէջ կը շահէր 1200 ֆր., օտար հաստատութեան մը մէջ, որ ֆրանսականի երեւոյթ ունէր, մէկ օրէն միւսը ճամբու կը դրուի, առանց ո և է պատճառի։ Արդ, անոր տեղը կ'աշխատէին երեք Գերմաններ, երկու Ամերիկացիներ եւ մէկ Ռուս, առանց Աշխատանքի Նախարարութենէն արտօնութիւն ունենալու,— նաեւ ուրիշ օտարներ, որոնք կանոնաւոր վիճակի մէջ են, ինչպէս գլխաւոր հաշուակալը — անգլիացի մը — որ իր դիրքը փրկելու համար — «ճամբեր» էր իր ֆրանսացի պաշտօնակցուհին։

Ահա, ինչ որ անընդունելի է։

Կան նաեւ շինութեան գործերը։

Ընդհանրապէս, կը հաւաստեն թէ շինութեանց գործաւորներու 50 առ 100ը Իտալացիներ են։ Կասկածէ դուրս է թէ անոնք չափազանց բազմաթիւ են։ Փաստ է նաեւ թէ անգործութիւն կայ այս ճիւղին մէջ։

Այս կացութեան տեղեկանալով, Աշխատանքի փոխ-նախարարը, հրահանգեց արագ քննութիւն մը կատարել զանազան հանրային աշխատանոցներու մէջ,— Սենի նահանգային եւ Փարիզ քաղաքի աշխատանոցները, Հանրային խնամատարութեան, ժառանգին բնակարանի սպասարկութեան, մեթրօի, հանրակառքի ընկերութեան եւն. աշխատանոցները։

Առաջին արդիւնքներն այս քննութեան.— Այս պաշտօնական աշխատանոցներու մէջ կան 25 առ հարիւր օտար աշխատաւորներ, մինչ 1899ի հրամանագիրը միայն 10 առ 100ին թոյլ կուտայ։

«Լ'Էնթրանսիժան»ի աշխատակիցը ընթերցողներէն ստացած է բազմաթիւ նամակներ, որոնց եզրակացութիւնն է.

— Ֆրանսայի մէջ որեւէ օտարական պէտք չէ բռնէ այն տեղը, զոր Ֆրանսացի մը կրնայ գրաւել։

* * *

Աշխատանքի նախարարը եւ փոխնախարարը, տագնապի սկիզբէն իսկ ազդու կերպով շարժած են, իրենց երկիրը զրկելով բազմաթիւ օտարականներ։ Այս քաղաքականութեան արդիւնքը շատ յստակ է։

Նախ, 1931 յունուարէն սկսեալ նուազագոյնին վերածած են օտար գործաւորներու զանգուածային անհրաժեշտ մուտքերը (ճակընդեղի քաղի, այգեկութքի համար, հանքագործներ, շինութեանց աշխատաւորներ, եւայլն)։

Գործնականապէս, ներկայիս, օտար գործաւոր մը անհատապէս միայն կրնայ մտնել Ֆրանսա, այն ալ, փոխ-նախարարին կողմէ, անոր խնդրանքը առանձին քննուելէ յետոյ։ Ընդհանրապէս Ֆրանսա մտնելու խնդրանքը կը մերժուի։

Գանք թիւերուն։

1930ի առաջին 9 ամիսներուն, Ֆրանսա մտան 105985 օտար աշխատաւորներ, բոլորը քննուած։ 1931ի համապատասխան շրջանին, միայն 21375 հոգի մտան. 84610 պակաս։ Ըսել է հարիւրին 80 նուազում մը։

Ուրիշ միջոցներ ալ կը գործադրուին օտար գործաւորներու Ֆրանսա մուտքը նուազեցնելու համար։

Աշխատանքի նախարարը շաքարեղէնի ճարտարագործներէն խնդրեց եւ ստացաւ հետեւեալ կէտերը.— 1) Գործի առնել բոլոր այն Ֆրանսացիները որոնք իրենց կ'ուղարկուին գործազրկութեան համայնական եւ նահանգային գիւանններուն կողմէ։ 2) Իրենց ծախքով ապահովել դէպի իրենց երկիր վերադարձը օտար աշխատաւորներուն, շաքարեղէնի պատրաստութեան յստակ եղանակին վերջաւորութենէն անմիջապէս յետոյ, այսինքն՝ առ առաւելն 4 ամիս աշխատանքէ վերջ։

Երբ գործարանատէր մը կը խնդրէ մասնագէտի մը մուտքի արտօնութիւնը, կամ բացառիկ ընդունակութեամբ մասնագէտի մը համար, արտօնութիւնը կը տրուի ֆրանսական վարժարաններէ շրջանաւարտներու նախկին ընկերակցութեանց կարծիքը առնելէ վերջ։

* * *

Անշուշտ, կազմակերպութիւնը կատարեալ չէ։ Բայց իրական ջանքեր կը թափուին ամէն օր, Ֆրանսայի կողմէ կնքուած միջազգային համաձայնութիւնները յարմարցնելու համար ֆրանսացի անգործներու յաւալի կացութեան հետ»։

ԵԶԻՏՆԵՐՈՒ ՇԷՅԽԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ

Քիւրտ Տաղի Եզիտներու պետը Տէրվիշ աղա Շէմօ երբ Աֆրինէն Արշիպար գիւղը՝ իր տունը կ'երթար ընկերակցութեամբ իրեն գիւղացի Ապտալլահ Պին Հասան Գաչանի, ճամբան երկրորդին կողմէ վեցհարուածի չորս գնդակներով գլխէն վիրաւորուեցաւ եւ մեռաւ։ Ոճրագործը քարերով եւս ջախջախեց մեռեալին գանկն ու ոսկորները, կորսնցնելու համար սպանութեան հետքը։ Սակայն ոստիկան զօրքեր ձերբակալեցին զայն եւ խոստովանեցաւ իր քստմնելի արարքը՝ յայտնելով թէ ինք ընդհ. պատերազմին Յունաստան գերի իյնալով քանի մը ամիս առաջ գերութենէն վերադարձին, տեսած է թէ իրեն չէյխը ամուսնացած է իր կնոջ ու աղջկան հետ, որով սպաննած է զայն։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (2)

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

(Հաքիմիյէթը Միլլիյէ)

1927ին՝ երկու անգամ հաւաքուելէ վերջ Րէվանտուզ բնակող Սէյիտ Թահայի մօտ, Հայ Դաշնակ կուսակցութեան հետ շփման մէջ մտած եւ քոնկրէ մը գումարած են, հասկացողութեան մը գալու համար իրարու հետ։ Ահա այդ համաժողովին մասնակցողներուն անունները.—

Պէտէրխան օղլուներէն Ճէլալէթ, Քեամրան, Մալաթիոյ նախկին կուսակալ Խալիլ Րահմի, Վանեցի Մէմտուհ Սալիմ, Պարազիներէն Շահին օղլու Մուսթաֆա, Շէյխ Սայիտի եղբայրը՝ Մէհտի, Լճեցի Ֆէհմի, Սիւլէյմանիէցի Ապտուլ Քէրիմ, (իբր փոխանորդ Ալի Րիզայի), Հաճօ, Րէմմանցի Էմին, Յաքին Ապտուլլահ, փախստական Խուրշիտ եւ Մարտինցի Թէվֆիք Ճէմիլ,

Փափազեանի՝ Պէյրութի համաժողովին նախագահ ընտրուելուն վրայ, Ալի Րիզայի կուսակիցները բաժնուեցան միւսներէն՝ ըսելով թէ այս միացումով Քիւրտերը Հայերուն կը զոհուէին, եւ ընդդիմադիր խմբակցութիւն մը կազմեցին։ Իսկ Պէտէրխանիները հաւատարիմ մնացին Դաշնակցական Հայերուն հետ իրենց կնքած միութեան եւ հաւանեցան Փափազեանի նախագահութեան։

Դատ չունեցող դատախազներուն համար՝ համաձայնութեան եւ միացման բազմաթիւ հնարաւորութիւններ կային տակաւին։ Որովհետեւ, ընդհանուր պատերազմը դեռ ուրիշ շատերու նման, զիրենք ալ առանց անցագրի եւ առանց հիւպատոսի ձգած էր։ Ցարական Ռուսիոյ այլասերած կարաւանները, Սպիտակ Ռուս անունին տակ, Օսմ. կայսրութեան Հիւրրիյէթ-Իթթիլաֆճիներն ալ «Հարբիյիյոււննոցներ» անունով, աղբին անդին կը թափառէին, եւ 1914ի պայմանները կը փնտռէին՝ 1931ին։

Բոլոր մորթազերծները, այս բոլոր մեռած անդամներու աւելցուքները հաւաքական շահեր ճշդելու ելան՝ կոմիտէներու, քոնկրէներու, համաձայնութիւններու, ծրագիրներու եւն. նման խոշոր եւ ուռուցիկ բառերով։ Սակայն, անոնք ամէնքն ալ անսկզբունք՝ թափառաշրջիկ եւ խաբեբայ ըլլալով, իրար խաբեցին միայն։ Օրինակի համար. զինադադարի շրջանի նախարարներէն Մէհմէտ Ալի եւ Կիւմիւլճինէցի Իսմայիլ Հագգը, անգամ մը 25 հազար եւ անգամ մըն ալ 50 հազար ֆրանք շորթելով Դաշնակներէն, այս դրամները փառաւորապէս կերան Նիսի մէջ։

Այսուհանդերձ՝ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը Օսմանեան կայսրութենէն զանազանել չկրցող եւ այսպէս շարժելէ շահ յուսացող եւ կարգ մը երեւակայական դատերու իրականացման համար իտէալի վաճառականութիւն ընելով ապրող այս յետ պատերազմեան թափառաշրջիկները ջանացին առաւելագոյն չափով ապահովել հասկացողութեան եւ միութեան հնարաւորութիւնները։ Անոնց համար կեանքը ո՛չ մէկ իրական գետին կը խոստանար։ Բայց անոնք միացան բարբաջանքի հիւանդագին եւ ախտաժէտ տրամաբանութեամբ, ենթադրելով որ գետին կայ։

Ախտաժէտ դաշնակցականութիւն

Հնչակներու եւ Ռամկավարներու դէմ, որոնք Հայոց բարձրացումը կը փնտռեն աշխատութեան եւ յառաջդիմութեան մէջ, Դաշնակցականները կը բաղձան այդ նպատակին հասնիլ իրենց ձեռքին մէջ ատրճանակով, բերնին մէջ սուրով եւ դրպարտութիւնով, ու ակռաներուն մէջ արիւնոտ դաշոյնով։ Ինչպէս որ, կարգ մը անհատներ, ախտաբանական հիւանդութեանց ենթարկուած, այն աստիճան կատաղութիւն մը ցոյց կուտան որ, ընկերութիւնը կը մեկուսացնէ զիրենք, անանկ ալ՝ իրենք իրենց յեղափոխականի անունը տուող այս կատաղի կոմիտէճիները, եթէ քննուին, պիտի տեսնուի որ, գլխովին մեկուսացուած են առողջ դատողութենէ եւ մաքուր հոգիէ։

Փարիզի մէջ գումարուած Դաշնակցականներու 11րդ համաժողովին յայտարարութեան մէկ կէտին մէջ սա խօսքերը կ'ըսուին, որոնք կրնան առարկայ ըլլալ Լոմպրոզոյի քննութեանց.

— «Դաշնակ կուսակցութեան հիմերը, ազատութեան սիրոյն իրենց կեանքերը զոհող հազարաւոր գիւղացիներու արիւնովը շինուած են։ Այս խրամները ձեզի տուողը, արիւնոտ պայքարներու մէջ մասնագիտութիւն ձեռք բերած Դաշնակ կուսակցութիւնն է: Կորսուած ազատութիւնը վերստին ձեռք ձգելու համար, Դաշնակցական կուսակցութեան փորձառու ղեկավարութեան տակ մտէք»։

Դաշնակցականներու կողմէ Աթէնքի մէջ հրատարակուած «Թուրքերը եւ մենք» անուն գրքէն ալ սա խօսքերը պիտի առնենք.

— «... Հայ ազգը, կեանքին մէջ մէկ անգամ, այն ալ Դաշնակցականներու Հայաստանի մէջ իշխանութեան գլուխ գտնուած պահուն, այդ նուիրական պարտականութիւնը կատարելով՝ Հայաստանի Թուրքերը գրեթէ ամբողջովին փճացուց։ Այդ ջարդին շնորհիւ է որ Հայաստան հանգիստ կեանք մը կ'ապրի»։

Ի՞նչ տարօրինակ է որ, իր ոճրագործութիւնը այսպէս հրապարակաւ խոստովանիլը իրեն համար փառք համարող կոմիտէ մը, ուրիշ կողմէ մը, անմեղի դեր խաղալով, կը կարծէ թէ պիտի կրնայ խաբել քաղաքակիրթ մարդկութիւնը։ Այս կարճատեսութիւնն ու տխմարութիւնը հարիւրին հարիւր կ'ապացուցանեն թէ կը գտնուին ախտաժէտ խմբակի մը առջեւ։ (Շար.)

"ՀՈՍՀՈՍԻՆ ՁԵՌԱՑԵՏՐԸ,,

Այս խորագրին տակ ընդարձակ յօդուած մը ունի Երեւանի երիտասարդ քննադատներէն Ն. Դաբաղեան, որ կը ներկայացնէ Յովհ. Փօղոսեանի մէկ գիրքը, երկու ամիս Հայաստանի մէջ:

Տանօթութիւն.— Յովհ. Պօղոսեան Թիֆ Ռամկավար է, եւ իր գիրքն ալ կազմած է, որքան կարելի է, ռամկավարի հոտով ու գոյնով: Աշխատած է, կրցածին չափ, հաճելի երեւնալ Երեւանցիներուն, որեւէ քննադատութիւն չընել բոլշեւիկեան «նուաճումներուն» մասին: Եւ ահա կարծիքը Դաբաղեանի, նախ սպառնացայտ բացատրութեամբ մը.

— Անորոք հարուած մը խորհրդային Հայաստանի բարեկամի կեղծ-դիմակի տակ ծածկուած ռամկավար շրջիկին: Մեր պայքարին գլխաւոր նշանակէտն է Դաշնակցութիւնը: Սակայն պէտք չէ թերագնահատել մեր պայքարը Ռամկավարներուն ալ դէմ, որոնք կը կազմեն գերազանցապէս «արեւմտահայ բուրժուազիայի կուսակցութիւնը»:

Խօսելով ռամկավար Յովհ. Պօղոսեանի գրքի մասին, երբեք չենք ուզեր քաղքենի թղթակիցէն պահանջել, որ ուրիշ կերպ մտածէ, որովհետեւ գիտենք թէ «դղմենին տալիս է դդում» եւ ոչ ուրիշ բան, որովհետեւ ռամկավար ժամանակութեամբ համակուած թղթակից մը չէր կրնար ուրիշ կերպ գրել իր գիրքը:

Յովհ. Պօղոսեան, որ կը տառապի ազգային ռոմանթիզմով, հանդէս կուգայ իբրեւ ազգայնական Տոն Քիշոթ ու կը յիշէ անցեալ հայ թագաւորները, Շիրակի դաշտին մէջ դեգերելով կը հիւսէ «ողբ ռամկավարի»: Սակայն ազգային ռոմանթիզմի մունետիկը չէր կրնար գոհանալ առով, Արարատն ու Նոյեան տապանը չէին կրնար վրիպիլ իր ուշադրութենէն: Արդարեւ «Պայքարի» Յովհաննէս առաքեալը Արարատին կ'ուղղէ իր թթու ազգայնական խորհրդածութիւնները:

Յովհաննէս առաքեալն ազգայնական խորհրդածութիւնները կ'ընէ առանց Սանքօ Փանչայի ժամանակցութեան: Այդ միանակութիւնը երկար չի տեւեր: Շուտով կը գտնէ Սանքօ Փանչաները, վեղարաւորները, Էջմիածնականները: Ռամկավար թղթակիցը կ'ողբայ Էջմիածնի վիճակը. «Էջմիածնի այժմու վիճակը փայլուն չէ: Վանքն այժմ չունի «հողեր», «վանքին հաւերը չկան այլեւս» եւայլն: «Վանքին հաւերուն» ու «հողերուն» մասին ռամկավարական այս հաւերգական եղերերգութեանը կը յաջորդէ հայ եկեղեցիին պատմական դերին նշանակութիւնն ու աւանդութիւնը:

Էջմիածնի մէջ աղօթելէ յետոյ, ռամկավար Տոն Քիշոթը կ'արշաւէ Հայաստանի դաշտերուն մէջէն: Արքաներ ու կաթողիկոսներ փնտռելով կը հասնի Արմաւիր: Չգտնելով արքաները, Յովհաննէս «աղբար»ը կը հանդիպի Հայաստանի արտաքնոցներուն եւ կը սկսի փիլիսոփայական երկար խորհրդածութիւններ կատարել: Մենք կը հրաժարինք «Հոսհոսի ձեռատետրին» այդ «գանձերուն» մասին խօսելէ, աղատ իրաւունք տալով Ռամկավարներուն գրաղիլ մեր արտաքնոցներուն ձեւով ու բովանդակութեամբ, մանաւանդ այդ արտաքնոցներուն բովանդակութեան մասին քաղաքական խորհրդածութիւններ ընել: «Պայքար»ի թղթակիցը այդ գործը կատարելէ յետոյ, դուրս կ'ելլէ իր քննադատութեան մարզէն եւ հետեւեալ դիտողութիւնները կ'ընէ.

— «Ո՛չ, Հայաստանի վաբիչ բարեկամներ, դուք բաւական ուշադրութիւն չէք դարձուցած ժողովուրդի մաքրութեան, կենցաղի բարելաւման եւ, ըսեմ (ըսէ՛, խելքիդ պտուկը սիրեմ, Ն. Դաբաղեան), անոնցմէ ըլլալու համար, որ Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ պտըտող մը կ'ունենայ սխալ թէ ճիշդ այն տպաւորութիւնը թէ մաքրութիւնը բուրժուազիական առաքինութիւն մըն է»:

Պէտք կա՞յ ըսելու թէ այս վայրահաչութիւնը միայն ծիծաղ կը պատճառէ:

Յովհաննէս«աղբարիկ»ի ռամկավար սահմանափակ ուղեղը յետոյ կը պտըտի իր առանցքին շուրջ եւ վայրահաչ համեմատութիւններ կ'ընէ Զեկայի մասին: Թելադրանքներ կ'ընէ որ համայնավար կուսակցութիւնը իր ուղեղիծին մէջ փոփոխութիւններ մտցնէ, «եթէ չուզեր հողը կորսնցնել իր ոտքին տակէն»: Եւ Արարատի դաշտերուն մէջ ցատկռտող այս «Բաղդիկ աղբարը» որ «Պայքար»ին մունետիկն է եւ նոյն ատեն «բանահեղձ մը», դուրս կուտայ ուրիշ տգիտաբանութիւններ ալ: Իր կարծիքով Վիրգիլիոս ու Թուլթոյ պրոլետ գրողներ են: Զարմանալին այն է, որ մոռցեր է իբրեւ պրոլետ գրող իր անունն ալ տալ, թերեւս համեստութեան համար:

Աւելորդ կը համարինք աւելին գրել եւ«Պայքար»ի էջերուն վրայ քաղաքական լարախաղացութիւն կատարող այս թղթակցին միւս «գանձերն» ալ ցուցադրել: Եւ կը վերջացնենք ըսելով, որ եթէ մեր մեծ երգիծաբանը, Յակոբ Պարոնեան,ողջ ըլլար, անպայման ռամկավար «աղբարիկին» «Երկու ամիս Հայաստանի մէջ» գիրքը կ'անուանէր «Հոսհոսի ձեռատետրը» կամ «Տոն Քիշոտը Հայաստանի դաշտում»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎՈՒՇ ԵՒ ԱՐԵՒԱԾԱՂԻԿ

Հողագէտ Գ. Ցարութիւնեան յօդուածով մը «Խորհ. Հայաստանի» մէջ կը խօսի վուշի եւ արեւածաղիկի մշակութեան մասին:

— Վուշ ցանելու համար շատ արժէքաւոր ու բարձրադիր հողեր կան այնպիսի շրջաններու մէջ, ուր բացի գարիէն, ուրիշ ոչ մէկ տեսակ բոյս կ'աճի: Յիշենք Դիլիջանի, Ալաբաշի, Բասարգեչարի, Մարտունիի շրջանները: Այդպիսի հողերու տարածութիւնը կը հասնի տասնեակ հազար հեկտարներու: Վուշը մշակելով Հայաստանի մէջ, նախ վուշի ձէթ կը մատակարարուի այդ շրջաններուն, ուր բնակիչները իբրեւ սնունդ կը գործածեն այդ ձէթը: Ցետոյ վուշի ձէթով կը պատրաստուի «օլիֆ», որուն պահանջը մեծ է երկրին շինարարութեան մէջ: Պէտք չէ մոռնալ նաեւ որ վուշը կուտայ արժէքաւոր քուսպ՝ կերակրելու համար կաթնտու անասունները:

Ու վերջապէս ամէն մարդ գիտէ թէ վուշը հիւսելի թել կուտայ: Լեռնային շրջաններուն մէջ վուշը կը փոխարինէ բամպակը: Հիւսելի վուշը տեղ տեղ (Դիլիջան) կ'աճի ու կը հասնի մէկ մեթր բարձրութեան: Ձիթաբեր վուշը կարելի է մշակել Ն. Բայազետի, Ելենովկայի եւ այլ շրջաններու մէջ:

Վուշը չաճիր, երբ կը ցանուի նոյն հողին վրայ շարունակաբար 6—8 տարի: Այդ պարագային, կարելի է երբեմն ցանել վիկ, գարի եւ կերցու խոտեր (առւոյտ, կապոյտ առւոյտ, եւայլն), որովհետեւ յետոյ թէ վուշին, թէ ցորենին մշակութիւնը աւելի նպաստաւոր կը դառնայ:

Ձիթաբեր արեւածաղիկին մշակութիւնը եւս նոյնքան կարեւոր է Հայաստանի լեռնային շրջաններուն մէջ: Որովհետեւ արեւածաղիկը ոչ միայն ձէթ կուտայ, այլ նաեւ քուսպ կերակրելու համար անասունները: Ցետոյ աշնանացան ցորենը արեւածաղիկի մշակութենէն ետքը նոյն արտին մէջ երեք տարի շարունակ առատ բերք կուտայ: Արեւածաղիկի մշակութենէն եւ հունձքէն յետոյ, ձմեռը ցօղուններ կը ձգուին արտին մէջ, որպէսզի առատ ձիւն նստի արտին մէջ եւ գարնանացան ցորենը առատ բերք տայ:

ՋՐՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵ՛Ր, ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այժմ աշխատանք կը թափուի արտասահմանէն զբօսաշրջիկներ հրաւիրելու համար Ռուսիա եւ հարաւային ծայրագաւառները: Յօդուածագիր մը կ'ըսէ թէ «որպէսզի մարդկային հոսանք յառաջանայ դէպի խորհրդային անտեսութեան նուաճումներով եւ բնական գեղեցկութիւններով օժտուած վայրերը, անհրաժեշտ է ստեղծել գեղարուեստական ալպոմներու, լուսանկարներու, բացիկներու հրատարակութեան եւ տեղեկատուութեան մարմին մը:

Հայաստանի բնական գեղեցկութիւնները, բարձունքներու տարօրային պարը, անդնդախոր ձորերը, հրաշալի տպաւորութիւն մը կը թողուն օտար զբօսաշրջիկին վրայ: Լաւ վերարտադրուած գեղարուեստական բնանկարներու մէջ աւելցնելով Անդրկովկասի ընկերվարական տնտեսութեան մասին քանի մը բացատրական տողեր, Անդրկովկասի հաւաքական գիւղատնտեսութեան, ճարտարարուեստական նուաճումներուն մասին քանի մը ծանօթութիւններ, լաւագոյն եղանակով կ'ազդեն օտար ճամբորդներուն վրայ: Եւ ասկից կ'օգտուի Անդրկովկասի բնակչութիւնը՝ ծանօթանալով ինք ալ իր կարգին իր երկրին հարստութիւններուն:

Պէտք է ստեղծել նաեւ բանուոր զբօսաշրջիկներու համար մասնաւոր դիւրութիւններ:

Բանուոր զբօսաշրջիկներու կազմակերպութիւնը կ'աշխատի համաձայն այն տարազին, որ կ'ըսէ. «Խորհրդային զբօսաշրջիկներու կազմակերպութիւնը զուարճութեան մարմին մը չէ, այլ ընկերվարական շինարարութեան դպրոց մը»: Ահա այդ դպրոցին մէջ ուսանելու համար, անհրաժեշտ է օգտագործել նաեւ Անդրկովկասի, մասնաւորապէս Հայաստանի բնական գեղեցկութիւնները:

ԿՈՐՁԻ՛ ԿԵՂՏԸ

«Խորհ. Հայաստան» (24 Հոկտ.) պայքար է բացեր անմաքրութեան և աղտոտութեան դէմ եւ «կորզի կեղտը» խորագրին տակ, հինգ սիւնակի վրայ, կը յայտարարէ թէ «Երեւանում պէտք է հաստատուի օրինակելի մաքրութիւն» եւ կը հրաւիրէ մայրաքաղաքին առողջապահական եւ զինուորական մարմինները, որ վերջ տան քաղաքին հակառողջապահական վիճակին:»Նոյն ատեն քննիչ խումբեր դրկած է, պրպտելու համար: Ահա տեղեկագիր մը այդ քննիչ խումբին տետրակէն.

— Մեր քննութեան առաջին վայրն էր Գիւրջի-Քարվանսարայ կոչուած Իջեւանը (Երեւանի մէջ): Այստեղ կը բնակին 70 ընտանիք, առանց հաշուելու դեռ «հիւրերը», որոնց թիւը օրական միջին հաշիւով կը հասնի 1000ի, — սայլապաններ, գիւղացիներ, քաղքցիներ:

Իջեւանի բնակիչ ընտանիքներուն սենեակներէն քիչ մը հեռու, զանազան տեղեր կուտակուած են աղբի դէզեր, այդտեղ չեն պակսիր նաեւ սատկած կենդանիները (կատու, շուն), որոնց հոտէն մարդ քիչ մնայ ուշաթափ կ'իյնայ: Եթէ աւելցնենք նաեւ զուգարաններու(?) զարշահոտութիւնը, պատկերը աւելի պարզ կը դառնայ: Այս բոլորին հետեւանքն այն է, որ Գիւրջի Իջեւանի բնակիչներուն մեծ մաս հիւանդ են: Այս քարվանսարայը ոչ թէ Իջեւան է, այլ վարակաւան:

Ցետոյ քննութեան գացինք Ցախի Մէյդանը: Մեր խումբը վայրը կնքեց «վարակի մէյդան» անունով: Մարդոց ու սայլերուն բազմութենէն ճիշդ է, չի տեսնուիր աղբը: Այստեղ կը գտնուի աղբալիճ մը, զոր մեր խումբը կնքեց վարակման լիճ:

Գարշահոտութենէն կարելի չէ անցնիլ եղերքէն: Հրապարակին զուգարանը այնքան աղտոտ է, որ շինութեան օրէն ի վեր մաքրուած է ապահովաբար: Որոշուած էր զուգարանները մաքրելու համարտակառներ պատրաստել, բայց ոչ ոք շարժած է տեղէն: Եւ աղբը փրփրեր կը հոսի հիմա դէպի բնակարանները:

Ցետոյ քննութեան գացինք ժողովրդային տնտեսութեան խորհուրդին ճաշարանը, ուր թէյամանին մօտ դրուած է աղբարկղ մը: Հարցուցինք թէ ինչո՛ւ աղբարկղը դրուած է այստեղ: Պատասխան տուին. «Այդ աղբարկղին մէջ կարեւոր փաստաթղթեր կան, ի՞նչպէս կարելի է դուրսը դնել»:

Եւ այսպէս անվերջ:

ՋԵՂԾԱՐԱՐ ՄԸ

Արամայիս Խօջաէյնաթեան, խորհրդային պաշտօնեայ մը, 1929ին կը փորձէ փախչիլ արտասահման, վերցնելով մեծ գումար մը, սակայն չի յաջողիր: Իր մօտ կը գտնեն 6892 խորհրդային րուբլի, 235 ցարական ոսկի րուբլի, զանազան առարկաներ եւ փաստաթուղթեր: Ասկից զատ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին կ'իւրացնէ 6815 րուբլի, փոխարէն տալով 22,200 արժէքով մուրհակներ, դրամարկղէն ալ կը թռցնէ 4615 րուբլի: Խօջաէյնաթեան յանձնուած է Երեւանի Միացեալ Դատարանին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԻ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շրջանի մշակութային, պատանեկան եւ երիտասարդական միութեանց թիւը մատի վրայ կը համրուի: Հայրենակցական Միութիւններու ցանց մը կայ որ շրջապատած է Մարսէյլն ու իր արուարձանները, իրենց ստորաբաժիններով:

Մարսէյլի նահանգային գաւառական ու գիւղական միութեանց թիւը կը հասնէր ժամանակին եօթանասունի, ինչ որ շատերուն անհաւատալի պիտի թուի: Այս միութիւնները հրապարակ իջնելով, ուղեցին իրենց հայրենիքի անունն ու փառքը պանծացնել, եւ միեւնոյն ատեն օժանդակել կարօտ ու որբ հայրենակիցներուն, նիւթապէս ու բարոյապէս:

Այս Հայրենակցականները գլխաւորապէս երեքի կը բաժնուին.

Ա) Մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք որոնք ծնան արշալոյսին ու մարեցան իրիկնամուտին, առանց գործունէութեան:

Բ) Մաս մըն ալ մեծաշուխով «րէքլամ»ներով ժամանակ մը հրապարակը աղմկեցին, խանդավառութեամբ շարունակեցին գործը եւ յետոյ լուծուեցան:

Գ) Երրորդ մասը մինչեւ այսօր կ'ապրի զարկ տալով ազգային գործին հանդէս ներկայացումներով, դասախօսական ու վիճաբանական ժողովներով, ընթերցարան ու գրադարաններով:

Այս Հայրենակցականներու շարքին մէջ կը գտնուի Սիվրի Հիսար Միութիւնը, որ 1924էն ի վեր կը զգացնէ իր գոյութիւնը:

Միութիւնը ընբռնելով ձուլման վտանգը, իր կողքին կազմեց Երիտասարդաց Միութիւն մը նպատակ ունենալով բարոյական, մտաւոր եւ ֆիզիքական երեք զօրաւոր վահաններով. պաշտպանել երիտասարդները ու պատանիները ճերմակ ջարդէն, ընդառաջ՝ երթալով «Յառաջ»ի գեղեցիկ թելադրութեան.— «Միացնել բոլոր մարդական, պատանեկան ու երիտասարդական Միութիւնները մէկ նպատակի. ու մէկ դրօշակի տակ, որպէսզի անոնց թիւը փոխանակ հարիւրի հասնի տասը հազարներու»: Միութիւնը իր շուրջ համախմբած է երեսունէ աւելի Սիվրի Հիսարցի պատանի ու երիտասարդներ: Միութիւնը ի նպաստ գրադարանին կազմակերպած էր ներկայացում մը, «Խանասորի Արշաւանքը» որ տեղի ունեցաւ ղեկավարութեամբ Պ. Մ. Մարութեանի: Սրահը լիքն էր երկսեռ բազմութեամբ: Ներկայացումը անցաւ շատ յաջող:

Ն. Արծրունի

«ՄԵՆՔ»Ի ԵՐԵԿՈՆ

Շաբաթ երեկոյ «Միւթիւալիթէ»ի գեղեցիկ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Մենք» գրական խմբակին հրապարակային երկրորդ երեկոն:

Կը նախագահէր Պ. Ն. Սարաֆեան, որ ներկայացնելով «Մենք»ի աշխատանքները, ըսաւ թէ խմբակին մէջ առնուած են նոր ուժեր, որոնց մասին պիտի գրուի «Մենք»ի Գ. թիւով: Այդ նոր անդամներէն մէկն է օրուան դասախօսը,Պ. Զարոյեան: Դասախօս Պ. Զարոյեան յետոյ ներկայացուց իր նիւթը, «Ցետպատերազմեան սերունդին հոգեբանութիւնը»:

Դասախօսը աւելի շատ փորձեց ներկայացնել յետպատերազմեան սերունդին ընկերային մտահոգութիւններն ու որոնումները: Խօսեցաւ անհատապաշտութեան դարուն մասին, գրական ու ընկերային տեսակէտով: Ցետոյ անցաւ հաւաքապաշտութեան հոսանքին, ներկայացնելով անոր զարգացումը, առաւելութիւնները ընկերային ու գրական մարզերուն մէջ:

Դասախօսութենէն ետքը արտասանութիւններ ըրին Ոստանիկ եւ Գեղարքունի, եւ ընթերցում մը՝ Ն. Պեշիկթաշլեան, բոլորն ալ իրենց գործերէն:

Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հրապուրիչ Մակեդոնուհին, կարծեր էր թէ պիտի բաւէ որ իր տանը դուռը հրէ զոյգ, մէկնի իր մանր ոտքերով, ծունկի եկած ընդունի սուրբ ատրճանակը, նստի ճեպընթացը, անցնի սահմանագլուխը, ներկայանայ Փրէլիչին, զայն տեղն ի տեղօք զգետնելու համար:

Անձեղութի՛ւն:

— Ի՞նչ կ'ընես, Մարա Պունէվա հարցուց Վանչէ:

— Ուսուցչուհի եմ:

— Ուրի՞շ բան ընել չե՞ս գիտեր:

— Գլխարկ ալ կը շինեմ:

— Լա՛ւ:

Կին մը կուգայ ատրճանակ ուզելու, կ'ըսէ թէ գլխարկ կը շինէ, անմիջապէս Յեղափոխական կազմակերպութիւնը զայն գործի կը մտցնէ: Մակեդոնիան, չիտակը, զարմանալի երկիր մըն է:

Մակեդոնական կազմակերպութիւնը Մարա Պունէվան իբր կարուհի կը տեղաւորէ Սքոփլիէի մէջ: Սպանութեան այս վարպետները կը հաստատեն նորայթի տուն մը: Այս կարմիր ձեռքերը շղարշներու հետ պիտի խաղան եւ Վանչէ սիրուն առարկաներ պիտի ծախէ,Ո՛վկեանք, յաւիտենական զուարճալիք:

Մարա Պունէվա անցաւ սահմանը: Պուլկար Մակեդոնացի էր, եղաւ Սերպ Մակեդոնացի: Իր անունը հիմա գրուած է Սքոփլիէ մէջ՝ խանութի մը ապակիին վրայ: Կիները ալ միայն Մարա Պունէվայի ապրանքները կ'ուզեն: Ան կը ճանչնայ բարձր ընկերութեան անդամները: Իր կնոջ գլխարկին վրան, Փրէլիչ կը կարդայ անունը այն կնոջ որ զինքը պիտի սպաննէ:

Լաւ ըլլալու համար, մակեդոնական յեղափոխական սպանութիւն մը երկու առաւելութիւններ պէտք է ներկայացնէ. ոխ մը յագեցնել եւ քաղաքականութեան մը ծառայել: կարուհին ճիշդ տեղն է. Փրէլիչ ձեռքէն չպիտի խուսափի: Աճապարելու պէտք չկայ: Առ այժմ, սերպ կիներու դրամը կը հարստացնէ մակեդոնական կազմակերպութեան խանութը:

Առիթը կը ներկայանայ: Թեթեւ սիրաբանութիւն մը Սոֆիայի եւ Պուլկարիոյ միջեւ: Անմիջապէս, կազմակերպութիւնը կ'արտասանէ իր տիրական բառը.—Սէր չկայ», և Վանչէ Փիրին լեռնէն անդին, նշան մը կ'ընէ կարուհիին:

Կէսօր է: Մարա Պունէվա տեղեակ է Սերպին սովորութիւններուն: Կը փակէ իր խանութը եւ կ'երթայ Վարտարի վրայի կամուրջը: Իր գլխարկները գործածող բոլոր կիները, զինքը կը բարեւեն: Ահա, Փրէլիչը: Մակեդոնուհին զայն կը կեցնէ հիանալի կերպով քաշուած երեք գնդակներով: Մարդը կ'իյնայ:

— Կը սիրեմ, հայրենիքս, կը պոռայ Մակեդոնուհին. կը մեռնիմ անոր համար:

Եւ Մարա Պունէվայի անունը, Սքոփլիէի ցուցափեղկէն կը թռի քոմիթէճիներու ոսկեմատեանը:

*
* *

Իվան Մոնչիլոֆ կը նմանի գինով նաւու մը՝ յեղափոխական ջուրերուն վրայ: 1923ին, առագաստները պարզած հովուն, կը սկսի տատանիլ: Երկրագործական կուսակցութենէն էր. Սթամպուլսկիի սպանութիւնը զայն կը նետէր սերպական ծովեզրը: Աքսորական՝ Պելկրատ է:

Օրական հացի պահանջը զայն կը խրեցնէ Պելկրատ զայն գործի կը դնէ իբր լրտես:

Որակաւոր մատնիչ մըն է: Իր տէրերը միայն լաւ տեղեկութիւններ ունին տալիք իր հոգիին ցածութեան վրայ: Գաղտնիքները զոր կը ստանայ իր երկրէն եւ կը ծախէ ուրիշ երկրի մը, առաջնակարգ են: Նոյնիսկ, փորձած է գրգռութիւններ ալ հանել եւ յանկարծ, մարդը երեւան կը բերէ անսովոր յատկութիւններ: Հինգ տարի, իր վարպետութեան փաստերը այնքան կուտայ որ իր անձնաւորութիւնը պարտադիր կը դառնայ մեծ գործի մը համար: Ի վերջոյ, ինչո՞ւ չպիտի սպաննէին Իվան Միխայլովը:

Մոնչիլով կը ստանայ այս պատւոյ առաքելութիւնը: 200,000 տինարի «պախշիշ»..

Այս բախումէն, իր հոգին, նժարի պէս կը շարժի: Կը հասկնայ յանկարծ թէ մինչեւ ո՞ւր կ'երթայ անարգութիւնը:

Գլխու պտո՞յտ: Խղճմտա՞նք: Գարշա՞նք: Ամէն պարագայի մէջ, սաստիկ ողբերգութիւն իր խղճին մէջ: Հիմա կը տեսնէ որ, իր մարմնին վրայ կը ցամքի ցեխը, որուն մէջ, հինգ տարի ամբողջ, թաթխուած մնաց: Կը խլէ զայն: Կ'ուզէ մաքրուիլ նորէն: Կը ցանկայ վերամկրտուիլ:

Մոնչիլով մեզ պիտի պատրաստէ մէկը Պալքանեան այն հարուածներէն, որուն պատմագիրները իրենց շրթները պիտի լիզեն: Եւ իր տէրերուն կ'ըսէ.— Լա՛ւ համաձայն ենք»:

Իր թաքստոցին մէջ, Վանչէ լուր առած է: Գիտէ թէ, աւելի լաւ իրեն ծառայելու համար, մարդ մը այնպէս ձեւացուցած է թէ կ'ընդունի զայն սպաննել: Պիտի սպասէ այդ մարդուն

Մոնչիլով Պելկրատէն կ'անցնի Սելանիկ, Սելանիկէն Էտիրնէ, Էտիրնէէն Սոֆիա: Լաւ խաղ: Սերպ գաղտնի ոստիկանութիւնը կը հաւանի իր գործակալին խորամանկութեան:

Կարճ, ամօթով բեռնաւորուած մարդը կը հասնի քարայրին դրան առջեւ: Կը զարնէ: Իվան Միխայլոֆ կը բանայ: Հօս վարագոյրը կը փակուի:

Ինն օր յետոյ, Ավալա, սերպ պաշտօնական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ Իվան Միխայլոֆի սպանութիւնը: Պելկրատի մէջ, թերթերը լոյս կը տեսնեն այս լուրով: Թղթակիցներ կը պատմեն նշանաւոր սպանութիւնը, սուտ մանրամասնութիւններով:

Այդ ժամանակի ընթացքին, Մոնչիլով կը վերադառնայ Սերպիա: Շթիպի եւ Սքոփլիէի գնդապետները իւրաքանչիւրի պատիւը կը պահանջեն զայն Պելկրատ տանելու:

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ
վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Salle L. Mutualitéի շէնքին մէջ, Métro Maubert-Mutualité. Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի կոմիտէներու ընկերները: Նիւթ՝ Հայաստանի ներկայ կացութիւնը:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց:
Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ
21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet
Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ և ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ
Կը մասնակցին՝ ՏԻԿ. ԹԷՐՋԻ (երգ), ՏԻԿ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ՃԱՄՊԱԶ (դաշնակ), Պ. Ս. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, Պ. ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն) եւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ:
Մուտքը ազատ է

Գրական Ակումբ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. տեղի կ'ունենայ զրոյց ԱՐԴԻ ԳԱՂԹԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋ: Բացման խօսք՝ Պ. Ս. Վրացեան: Հասցէ՝ 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Հայ «Դրամ-Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ դերասան
Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ

ՆԱՄՈՒՍ

Դրամա, հայկ. կեանքէ 5 արար
29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931 ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
Salle des Sociétés, Savantesի մէջ
8 Rue Danton, Métro St. Michel et Odéon
Կը մասնակցին՝ տիկիններ Ալէքսանեան, Սուրաբեան, Գայեանէ, Քնարիկ, Շահ-Պարոնեան, Պ. Պ. Սուրաբեան, Ա. Գմբէթեան, Արման Ս. Թորոսեան, Կիւրեղ Սրապ, Սուրէնեան, Գրիգորեան, Ալէքս Կիրենց, Րոտոլֆ, Միսակ, եւայլն:
Հարսանիքի տեսարանին տիկին Սուրաբեան կ'երգէ «Տվէ Նամանս», կը պարեն տիկիններ Սուրաբեան, Ժէնեա, Քնարիկ եւ Պ. Պ. Ռոտոլֆ, Վանեա: Երաժշտութիւն Թառիստ Ճորժի:
Տոմսերու գիները 20, 15 եւ 10 ֆրանք
Կը ծախուին սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման գիշերը թատրոնի կիշէն:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(6 ՏԱՐԵԿԱՆ)
Այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.45ին
Salle Chopin (Փլէյէլի շէնքին մէջ) 252 Fbg. St. Honoré
Դաշնակի վրայ կը նուագէ, Պէթհովէնէ, Յաքէնէ, Շումանէ, Լըմուանէ, Կրիկէ, Պուրկմիւլէրէ, Ցվօրաքէ, Շօփէնէ եւ Շուպէրթէ կտորներ:
Տոմսերը կը ծախուին Maison Pleyel, 252 Fbg. St. Honoré, Durandի մօտ, 4 Place de la Madeleine եւ à la Boîte à Musique 133 Bld. Raspail.
Տոմսերու գիներ 25, 20, 15 եւ 10 ֆրանք

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)
(11e année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Conseil juridique à la Défense Automobile
et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73 97
Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:
ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

FABRIQUE DE TRICOTS

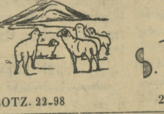

G. TERZIAN
Tél. BOTZ. 22-98 20 Rue Mélingue, PARIS

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Ցերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն:
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:
Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:
Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:
Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès
Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյն ատեն արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ

ՓԼԱՔՆԵՐ
POLYDOR MARQUE DÉPOSÉE
ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ
ՖՈՆՈՆԵՐ
ՆՈՐ ՄՈՏԵԼՆԵՐ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՄԱՐՔԻ
կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով
SEVA PARIS
L. ՆՇԱՆԵԱՆ
56 RUE PIAT, PARIS (20)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Տ. Տէրոեանի բնակարանը, 9 Rue Madame Curie, Bagnaux: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանին սրահը:

ՏԷՍԻՆԻ Կարին խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկեր Կ. Օհանեանի ներքնայարկին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միութեան գրադարան - ընթերցասրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՏԷՍԻՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Քաֆէ տը Լա Փէյի մէջ: Շարունակութիւն նախորդ նիւթին: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին 181 Cours Lafayette, Café de la Gareին ներքնասրահը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Mutualité R սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor, Սէն Միշէլ: Կը խօսի՝ Պ. ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ, Հայ ազատագրական շարժման ծագման մասին: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները,

ՏԱՐՕՆ Տուրուբերանի Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին 231 Fbg. du Temple: Չեկոյց պատգամաւորական ժողովի ներկայացուցիչներու կողմէ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պոլսեցիներու միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պոլսեցի արձանագրուած ու չարձանագրուած բոլոր հայրենակիցները, այս Կիրակի ժամը 2.30ին Պար տը լա Փոսթի (Rue Colbert) սրահին մէջ: Հրաւիրագիր չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այդ նկատել:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. եւ վարխի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

24.— ՄԱՐԶՈՒԱՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Մինչ այդ, խալամները գերակշռութիւն կը գտնեն եւ Թուրք թաղերէն հեռղհետէ հասնող զինեալ օգնական ուժերու մասնակցութեամբ կը վտարեն Հայերը: Թուրքերը ձգած էին 18 սպանեալ, իսկ Հայերը՝ 80 սպանեալ: Երբ հանրային ապահովութիւնը վերահաստատուեցաւ, ձեռնարկուեցաւ խուզարկութեան հայկական թաղերուն մէջ: Կաշեպատ թեւնոցներով հայ ֆէտայիները փախուստ տուած էին, ո՞վ գիտէ Անատոլուի ո՛ր կողմը նոր խռովութիւնները յարուցանելու: Հայոց տուներուն մէջէն գտնուեցան աչագին ռազմանիւթ, զէնք, ռումբ եւ 5—10 կոմիտէճի: Գտնուեցան նաեւ թերթեր, նամակներ, հրահանգներ եւ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր հայ յեղափոխական կոմիտէներու կազմակերպութեան, նպաստահաւաքութեան եւ ֆէտայիներու արձանագրութեան եղանակին, աչաբեկչութեան մասին: Այս թուղթերուն քննութիւնը ցոյց տուաւ, որ Հայոց հոգեւոր պետերը, իրենց գործը ձգած՝ կ'աշխատէին ամբողջ Թուրքիան աւերակի վերածել, արեան մէջ թաթխել եւ աւերակներուն վրայ հիմնել իրենց երազը՝ ազատ եւ անկախ Հայաստան: Այս թուղթերուն մէջ կարեւոր մաս մը կը կազմէին երգերը: Հնչակեան եւ Դրօշակեան կոմիտէները երգեր յօրինած էին ամէն վայրի յատուկ: Այդ երգերը կատարեալ ստեղծագործութիւններ կը համարուէին հայ գրականութեան մէջ եւ կ'երգուէին իբրեւ քայլերգ, նպատելով Հայոց յորդալեղ զգացումներուն արտայայտութեան: Կը հրատարակենք «Ծապին Գարահիսարի ? երգը». (ԽՄԲ.— Ծանօթ երգ մըն է այս, բայց մենք կուտանք այնպէս ինչպէս թարգմաներ են թուրքերէնի).—

Ես հայ ազատ պատանի մըն եմ,
Լեռներն են իմ հայրենիքս,
Բարեկամս է սուրս,
Եւ սիրուհիս՝ բերդանս (*),

Զէնքերս են իմ զարդերս,
Փամփուշտներս ոսկի են,
Մաքուր եւ փափուկ անկողինս
Դետնի կանանչ մարմանդն է,

Ցգէտ եմ, չեմ ուրանար,
Կրթութեամբս չեմ կրնար պարծիլ,
Սակայն լաւ երգել գիտեմ,
Անկեղծ զինուոր մըն եմ:

Հայ կոմիտէին հրամանատարն եմ,
Լազի զգեստներ հագած եմ,
Քաջ ընկերներուս հետ,
Յանուն ազգիս կը կռուիմ.
Բնակարանս են սեպ ժայռերը,
Հայելիս՝ յստակ ջուրերը,
Բոյնս՝ ամայի վայրերը,
Ջահս՝ աստղերն են,

Ծննդավայրս՝ Արմտան,
Մականունս՝ Արխանեան,
Անունս է Հաճի Գալուստ,
Հայրենիքիս պահապանն եմ,

(*) Ռուսական հրացան «սիւրմէլի»:

25.— ԹՈՔԱՏԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, Սըվազի նահանգին մէջ միայն Թոքատն էր, որ արեան թատերաբեմ դառնալէ խուսափեցաւ: Երբ Մարզուանի կռիւները վերջացան եւ բնականոն կեանք մը ստեղծուեցաւ այնտեղ, աւազակները անհետացած ըլլալով անծանօթ ուղղութեամբ, քանի մը ամիս նահանգը հանդարտ շրջան մը անցուց:

Այդ շրջանին հայ կոմիտէճիները Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի արիւնահեղ կռիւներէն ազատելով՝ կ'անցնին Պարսկաստան եւ Ռուսիա, եւ խումբ խումբ ֆէտայիներ հաւաքելով, կատարեալ զէնքերով զինուած կը մտնեն Թուրքիա, նորէն արիւն թափելու նպատակով:

Անցեր էր 1895 տարին: 1896ի գարնան, հողը նոր կենդանութիւն, օդը նոր թարմութիւն եւ կլիման զուարթ անուշութիւն մը ցոյց կուտային: Այլեւս աւազակներուն եւ հրոսակներուն համար կրնային բնակարան դառնալ դաշտերն ու լեռները: Այլեւս ցուրտը, անձրեւը, ձիւնը վախ չէին պատճառեր: Ու նորէն կը լսուէր թէ հայ կոմիտէճիները յարձակում կը գործէին կարգ մը գիւղերու վրայ, աղին անդին կռիւի կը բռնուէին ժանտարմերուն հետ եւ կոկորդ կոկորդի իրար կը յօշոտէին: Մեր արեւելեան բոլոր նահանգներուն մէջ, մինչեւ իսկ գիւղաքաղաքներուն մէջ, պատերազմական ատեաններ կազմուած էին, հանրային ապահովութիւնը վերահաստատելու համար ամէն խիստ միջոց ձեռք առնուած էր, կարգապահական ամենախիստ քաղաքականութիւնը կը հետապնդուէր ամէն կողմ, սակայն և այնպէս Հնչակեան եւ Դրօշակեան կոմիտէները ապարէզ կը կարդային՝ չէին հրաժարեր արիւն թափելէ, յեղափոխութիւն եւ խռովութիւն յարուցանելէ:

Թոքատի գաւառին Նիքսար քաղաքին մէջ հայ կոմիտէճիները նոր թեթեւ ցոյց մը կատարեցին: Յեղափոխական երգեր կանչելով թրքական փողոցներուն մէջ շրջելէ յետոյ, հաւաքուեցան իրենց եկեղեցիներուն մէջ եւ հնչեցուցին զանգակները:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
20 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1730

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱԽ ԵՍ, ՅԵՏՈՅ ԴՈՒՆ

Առջի օր, երկտողով մը հաղորդեր էինք Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան պատրաստած օրինագիծը՝ գործազրկութեան առթիւ։

Ինչպէս կը հաղորդէ ընկերվարական պաշտօնաթերթը, «Լը փօփիւլէռ», օրինագիծը ընդունուած է միաձայնութեամբ, հետեւաբար Խորհրդարանին պիտի ներկայացուի իբրեւ կուսակցութեան տեսակէտը։

Անգամ մըն ալ ամփոփենք հիմնական կէտերը.—

Յօդ. 1. Ներկայ օրէնքին յայտարարութեան օրէն մինչեւ այն թուականը որ պիտի որոշուի հրամանագրով, արգիլուած է օտար աշխատաւորներու մուտքը Ֆրանսա։

2. Ոչ մէկը պիտի կրնայ օտար բանուորներ առնել, եթէ իր գործին մէջ բանող օտար բանուորներուն թիւը հարիւրին 10ը կ՚անցնի։

Այս բացորոշ կէտերէն յետոյ, կը նախատեսուին բացառիկ պարագաներ, երբ կարելի է մասնաւոր արտօնութիւններ տալ, զանազան պաշտօնատուններու հետ խորհրդակցաբար։

Բոլոր գործատէրերը պարտաւոր են լուր տալ ձեռնհաս պաշտօնատան, երբ բանուոր կը ճամբեն կամ կը վարձեն։ Անսաստողները պիտի պատժուին։

Յօդ. 6. Այն գործատէրը որ օտար բանուոր մը կը վարձէ առանց Յօդ. 3ով նախատեսուած արտօնութեան, վեց ֆրանք հատուցում պիտի վճարէ, ամէն օր եւ իւրաքանչիւր օտար բանուորի համար։

Այս գումարը պիտի յանձնուի ուղղակի տուրքերու վարչութեան, յատկացուելու համար գործազրկութեան ազգային հիմնադրամին։

Այս ակներեւ սեղմումներէն յետոյ, օրինագիծը կը թելադրէ կարգ մը նորութիւններ ալ, որ առաւելութիւններ պիտի ըլլան օտար բանուորներուն համար, եթէ ընդունուին եւ գործադրուին։

Այսպէս, օրինագիծը կը տրամադրէ որ գործատէրերը օտար բանուորներուն վճարեն համաձայն իւրաքանչիւր ճիւղի մէջ ընդունուած սակին։ Օտարներն ալ պիտի ստանան գործազրկութեան օգնութիւն, միեւնոյն պայմաններով ինչպէս Ֆրանսացիները։ Ու վերջապէս, երբ հարկ ըլլայ բանուորներ արձակել, գործատէրը պարտաւոր պիտի ըլլայ նկատի առնել արձակելի բանուորին ընտանեկան հոգերը եւ հնութիւնը։

×

Ինչպէս ըսինք, պարզ օրինագիծ մըն է այս։ Կրնայ բոլորովին մերժուիլ, կամ լուծուիլ ուրիշ ծրագիրներու մէջ։

Միւս կուսակցութիւններն ու խմբակցութիւններն ալ իրենց կարգին պիտի ներկայացնեն թելադրութիւններ։ Արդէն օրակարգի վրայ է գործազրկութեան խնդիրը, եւ երկու անգամ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Երեսփ. Ժողովին մէջ։

Միջանկեալ ըսենք որ՝ պատուարժան երեսփոխանները տեսակ մը չկամութեամբ կը մօտենան այս կենսական հարցին։ Առաջին վիճաբանութեան կը մասնակցէին հարիւրի չափ երեսփոխաններ, իսկ երկրորդին՝ 35—50 հոգի։ Մինչդեռ երբ օրակարգը քաղաքական է, այսինքն ճարտասանական, բազմութիւնը կը խռնուի, ճառ խօսելու կամ լսելու համար։

Բայց իր օրինագծի վիճակին մէջ ալ, ընկերվարական ծրագիրը տուն կուտայ շարք մը խորհրդածութեանց։

Նախ, իր թելադրութիւններն իսկ նոր ապացոյցներ են տագնապին ծանրութեան եւ տեւականութեան։ 1927ի գործազրկութեան օրերուն, մարդիկ այնքան մտահոգ չէին, որովհետեւ տագնապը հետեւանք էր բացառիկ պայմաններու։ Բաղդատաբար առողջ էին Ֆրանսան շրջապատող կամ անոր ապրանքներն սպառող երկիրները։ Այն ատեն, չկար ոչ Գերմանիոյ սնանկութեան վախը, ոչ ալ սթերլինի խախտումը։

Այս անգամ, կացութիւնը պարզ չէ։ Տագնապին պատճառները աւելի խոր են եւ դժուար է գուշակել ելքը։

Երկրորդ, աշխատաւորներու պաշտպան ըլլալով հանդերձ, Ֆրանսայի ընկերվարականները չեն ուզեր իրենց բանուորները զոհել օտար մրցակցութեան։

«Սրբազան եսասիրութիւն»ն է որ կը խօսի այստեղ ալ, ինչպէս քաղաքականութեան մէջ։ Նախ ես, յետոյ դուն։

Անշուշտ աջակողմեան տարրերը աւելի աններող են օտարականներու հանդէպ եւ յաճախ նախատական բացականչութիւններ կ՚արձակեն։ Բայց միեւնոյն ատեն, անոնք արտայայտիչներն ըլլալով դրամատէր - գործատէր դասակարգին, կը նախընտրեն օտար բանուորները, իբրեւ աժան ապրանք։ Իբրեւ աւելի համակերպող, և ընդունակ՝ պանիր - հացով գոհանալու։

Եւ երրորդ, Ֆրանսայի ընկերվարականները կ՚ուզեն վարկ շահիլ տեղացի աշխատաւորութեան մէջ, որոնք միշտ կը տրտնջան օտարներու մրցակցութենէն։ Մանաւանդ որ, պայքարը սկսած է արդէն, երեսփոխանական նոր ընտրութեանց առթիւ։

Այսպէս կամ այնպէս, այս օրինագիծն ալ պէտք է արթուն պահէ մեր աշխատաւոր բազմութիւնները։ Պէտք է բաց աչքով տեսնել կացութիւնը, եւ զգուշանալ պատրանքներէ։

Եւ յետոյ — ահա տասներորդ անգամն է որ կը յիշեցնենք — պէտք է միջոցներ խորհիլ ինքնապաշտպանութեան, իրերօգնութեան համար։

Աւելի քան անհրաժեշտ է ներքին կազմակերպութիւն մը։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՉԻՆԵԻՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ճափոնցիները գրաւեցին Ցիցիխարը

Մուքտէնէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ճափոնական յառաջապահները գրաւեցին Ցիցիքարը որ կը նկատուի ռազմագիտական կարեւոր կէտ մը եւ զինաթափ ըրին չինական ոստիկան-զօրքերը։ Ճափոնական իշխանութիւնները անմիջապէս հրատարակեցին յայտարարութիւն մը, որով յանձն կ՚առնեն պաշտպանել բոլոր բնակիչներուն ինչքն ու կեանքը։

Յայտնի չէ թէ Ճափոնցիք ի՞նչ ուժ յատկացուցած են հետապնդելու համար չինական զօրքը։ Սակայն կ՚ըսուի թէ օգնական ուժեր ստացած են Նօննի գետին երկայնքը, կացութիւնը այդտեղ ծանրացած ըլլալով։

Ճափոնի պատերազմական Նախարարութեան կողմէ հրատարակուած զեկոյց մը կը հաստատէ ճափոնական զօրախումբերու յառաջխաղացումը Մանչուրիոյ մէջ, եւ կը յայտնէ թէ Ճափոնի նպատակն է նահանջի մատնել չինացի Մա զօրավարին ուժերը, որոնց յարձակումը տեղի տուաւ ճափոնական փոխյարձակման։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը որ կը գումարուի Փարիզի մէջ, տակաւին չկրցաւ ելքի մը յանգիլ։ Նախորդ օր Խորհուրդը գումարեց նիստ մը, ուրկէ կը բացակայէին Ճափոնի եւ Չինաստանի ներկայացուցիչները։ Կէս օրէն վերջի նիստին, անոնք հրաւիրուեցան կարգ մը բացատրութիւններ տալու։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԵՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախորդ օր Ֆրանսական Խորհրդարանը սկսաւ զբաղիլ արտաքին քաղաքականութեան մասին ներկայացուած հարցապնդումներով։

Արմատական-ընկերվարական երեսփոխան Պ. Պէրժըրի խօսեցաւ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ կատարուած բանակցութեանց մասին։

Պ. Պէրժըրի յիշեց տարիներ առաջ սկսուած բանակցութիւնները. «Առաջինները տեղի ունեցած են 1925ին եւ 1927ին, գլխաւորաբար ռուսական պարտքերուն շուրջ։ Բոլշեւիկներն առաջին անգամ մերժեցին ճանչնալ պարտքերու սկզբունքը, յետոյ 1927ին, մասնագէտները յաջողեցան համաձայնութեան մը գալ. Բոլշեւիկները 400 միլիոն ոսկիի փոխառութեան պարտքին տեղ, կը յօժարէին վճարել 300 միլիոն թուղթ եւ կ՚ուզէին որ Ֆրանսա իրենց բանայ նոր վարկեր, տարեկան 100 միլիոն ոսկիի հաշուով, վեց տարի շարունակ. Այս գումարները պիտի յատկացուէին ֆրանսայէն գնումներ կատարելու։

Այն ատեն սակայն, ըստ Պ. Պէրժըրիի անգլեւսաքսոն քաբիւդային ըեկերութիւնները յաջողեցան բանակցութիւնները ձախողեցնել։

Վերջերս դարձեալ, բանակցութիւններն սկսան եւ տնտեսական ոչ-յարձակման ծրագրին եւ առեւտրական ժամանակաւոր կարգադրութեան մը շուրջ կարելի եղաւ սկզբունքով համաձայնիլ։ Սակայն ապսպրանքի եւ վարկի հարցերը, այս անգամ արգիլեցին ամէն ինչ, եւ տեղի տուին կառավարութեան դէմ բուռն պայքարի մինչեւ որ ան ստիպուեցաւ յայտարարել թէ Ռուսիոյ տրուելիք վարկերուն մասին չէ մտածած.

Արդ Պ. Պէրժըրի այստեղ կը տեսնէ մամուլի մէկ մասին ազդեցութիւնը կառավարութեան վրայ, եւ կը պնդէ թէ բանակցութեանց ընթացքին հիմնական սխալը եղաւ առաջին գծի վրայ չդնել պարտքերու հարցը։

Ֆրանսա ետ առաւ խորհրդային վաճառամարտի դէմ իր հրամանագիրը։ Հարցապնդող երեսփոխանը կ՚ուզէ որ, ան ստորագրէ նաեւ տնտեսական ոչ-յարձակման դաշինքը եւ երեք կարգի բանակցութիւններ բանայ, նպատակ ունենալով կնքել առեւտրական վերջնական պայմանագրութիւն մը, կարգադրել պարտքերը, եւ ապսպրանքներու եւ վարկերու հարցերը.

Վերջացնելով, Պ. Պէրժըրի կը յիշէ թէ Ֆրանսա խորհրդային կառավարութիւնը ճանչցաւ 1924ին. Բայց որեւէ օգուտ չքաղեց ատկից։ Ուրիշ պետութիւններ յաջողած են իրենց միջեւ բաժնել շուկայ մը, որ աշխարհի մէկ վեցերորդը կը կազմէ եւ կը հարցնէ. —Ֆրանսա, աւելի երկա՞ր պէտք է շարունակէ մնալ առանց քաղաքականութեան հանդէպ Ռուսիոյ։»

Արմատական-ընկերվարական ուրիշ երեսփոխան մը խօսեցաւ Հուվըրի առաջարկներուն հետեւանքով Ամերիկայի հետ կատարած բանակցութեանց մասին։

Իսկ ուրիշ մը Պ. Մառկէն արմատական-ընկերվարական դարձեալ, խօսեցաւ ֆրանսական եւ գերմանական գործակցութեան կարելիութիւններուն վրայ։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Նիկոսիայէն.— *Այսօր, 17 Նոյեմբեր, հրատարակուեցաւ այն հրամանագիրը որուն համաձայն դադրած կը դատապարտուի Կիպրոսի Օրէնսդիր Խորհուրդը եւ կառավարիչին լիազօրութիւն կը տրուի տնօրինելու վարչական եւ օրէնսդրական գործերը։ Միեւնոյն ատեն հրամանագիրը յայտարարուեցաւ գաւառական կեդրոններու մէջ, ի ներկայութեան քաղաքապետներու եւ գիւղապետներու, ինչպէս եւ ոստիկաններու եւ զինուորներու։*

Յոյն ժողովուրդը կրաւորական դիրք բռնած է այս փոփոխութեան առթիւ։ Անհանդարտութեան ամէն արտաքին նշան անհետացած է կառավարիչին բացառիկ տնօրինութեանց հետեւանքով, որոնց կ՚օգնեն Անգլիոյ զինուորական ուժերը։ Այժմ մեծ փոփոխութիւն կը նշմարուի յոյն բնակիչներու դիրքին մէջ։ Անոնք նախապէս հակամէտ էին ամէն կերպով ցուցադրելու իրենց արհամարհանքը անգլիական իշխանութեան դէմ, բայց հիմա յայտնապէս յարգալիր են Անգլիացիներու հանդէպ, երբ կը հանդիպին փողոցը։ Հելլենական դրօշը, որ առաջ ամէն տեղ էր, այժմ անհետացած է, իբրեւ թէ երբեք գոյութիւն ունեցած չըլլար։ Անշուշտ թաքուն զայրոյթ մը կը տիրէ տակաւին։ Ապացոյց այն որ, մինչեւ այսօր ոչ մէկ անպաշտօն Յոյն չէ համարձակած հրապարակաւ պարսաւել կառավարական շէնքին հրկիզումը։ Դժգոհութեան զգացումը իր բարոյական գլխաւոր աջակցութիւնը կը քաղէ Յունաստան կատարուած յուզումնալից արտայայտութիւններէն։ Անհաւանական չէ որ նորէն ըմբոստութեան յոյզեր կատարուին, երբ պատեհութիւն ներկայանայ։ Առ այժմ, կառավարութեան կորովի քաղաքականութիւնը արդիւնք կը հանդիսանայ եւ ցանկալի է որ դեռ ատեն մըն ալ շարունակուի այսպէս։

**** Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովի երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, գաղթային նախարարը պատասխանելով հարցումի մը, ըսաւ թէ Կիպրոսի աքսորականներուն եօթը կը գտնուին Անգլիա գացող նաւերու մէջ, իսկ երեքը որոնց մէջ են Գիտէօնի եւ Կիւրենիայի եպիսկոպոսները, Ճիպրալթար փոխադրուած են։*

**** Նիկոսիայէն հեռագիր մը կրկին կը հերքէ այն լուրերը թէ հրկիզուած են Հայոց եկեղեցին կամ սպաննուած է առաջն. փոխանորդը։*

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Նոր Օր»ի խմբագիրը տեսակցութիւն մը ունեցած է Ազգերու Դաշնակցութեան Աթէնքի ներկայացուցիչ Պ. Քօթելնիքովի հետ, որ գաղթականներու դէպի Հայաստան մեկնումին եւ, ներգաղթի կապուած հարցերուն մասին տուած է կարգ մը տեղեկութիւններ։ Կ՚ամփոփենք ստորեւ.

— Զանգուածային ներգաղթ չպիտի ըլլայ։ Արդէն այդքան ճամբորդ առնող շոգենաւ չունի Յունաստան։ Տեղափոխութիւնը պիտի ըլլայ մաս առ մաս։ Առաջին կարաւանը պիտի մեկնի հաւանաբար Դեկտեմբեր 1ին, եւ պիտի բաղկանայ 1000-1500 հոգիէ։ Յաջորդաբար երեք շաբաթը անգամ մը նոր կարաւաններ պիտի պատրաստուին եւ Փետրուարի վերջը պիտի աւարտի 6000ի փոխադրութիւնը։

Հայերէն թերթերու մէջ գրուած էր թէ 3000 Նոր Յունաստանէն եւ 1500 Հին Յունաստանէն պիտի արձանագրուին։ Ասիկա ճիշտ չէ։ Պ. Դ. Շահվէրտեան ինք պիտի որոշէ թէ ո՞ր շրջանի գաղթականներուն նախընտրութիւն պիտի տրուի։ Մինչեւ այսօր միայն 8000 գաղթական փափաք յայտնած են Հայաստան գաղթելու։ Կարծեմ թէ այս թիւը վերջնական է։ Ներգաղթի գործերով զբաղելու համար Մակեդոնիա երթալս յայտնի չէ, բայց Նոյեմբերի վերջերը Պ. Դ. Շահվէրդեան պիտի երթայ Սելանիկ, Գավալա եւ Քսանթի զբաղելու համար ներգաղթի խնդիրներով։

ՈՐՈ՞ՆՔ ՊԻՏԻ ՆԱԽԸՆՏՐՈՒԻՆ

Ծխախոտի, մետաքսի եւ գորգի բանուորներուն եւ աշխատաւորներուն նախապատուութիւն պիտի տրուի։ Ճիշդ չէ այն տեղեկութիւնը թէ բոլորովին անգործ եւ չքաւորներէ պիտի բաղկանայ ներգաղթի կարաւանը։

— Սուրիայէն եւ Եգիպտոսէն գալիք գաղթականներուն արտօնութիւն տրուեցա՞ւ։

— Կառավարութիւնը թրանզիթ վիզէի արտօնութիւն տուաւ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուածներուն, որոնք Աթէնք գալով մաս պիտի կազմեն ներգաղթի կարաւանին։ Սուրիայէն եւ Եգիպտոսէն գալիքներուն մեծամասնութիւնը որբեր են։

— 6000էն զատ նոր կարաւաններ պիտի պատրաստուի՞ն։

— Կը կարծուի թէ 1932ի աշնան՝ 2-3000 հոգինոց կարաւան մը եւս պիտի կազմուի եւ այդ կերպով պիտի լուծուի յունահայ գաղթականութեան խնդիրը։ Ըսի արդէն թէ գաղթելու փափաք յայտնած են միայն 8000 հոգի։

Ո՞ՒՐ ՊԻՏԻ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻՆ

Այս վեց հազարնոց առաջին կարաւանին տեղաւորման ծրագիրը հետեւեալն է.— 4000 հոգի պիտի զետեղուին Ղափրու մէջ, 500 հոգի Սարտարապատի մէջ (չորցուած ճահիճներու մասին վրայ), 500 Արթիկի մէջ. 500 Անիի քարահանքերուն միջեւ, 500 ալ ծխախոտի մշակութեան շրջաններուն մէջ։ Գիտէք արդէն թէ Արթիկի տուֆ քարը Ռուսիոյ եւ Կովկասի մէջ շինութեան համար փնտռուած նիւթ է։ Գաղթականներէն 500ը պիտի տեղաւորուին Արթիկ գիւղին մէջ, տուֆ քարին արտադրութեան զարկ տալու համար։

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Արտաքին գործոց նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն մին (հաւանաբար Պ. Փափատաքի) պիտի ըլլայ ներգաղթի Յանձնախումբին նախագահը, իսկ ընդհանուր քարտուղարի պաշտօնը հաւանաբար ինծ տրուի։ Յանձնախումբի մաս պիտի կազմեն Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչ Պ. Շահվէրտեան, Բարեգործականի ներկայացուցիչը, Հելլէն Կ. Խաչէն երկու տիկիններ, Հայ գաղութէն երկու ներկայացուցիչներ։

ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԻԱ

— Ամիս մը առաջ. Նոր Օր գրած էր թէ Սելանիկէն 500 Հայեր Ազգերու Դաշնակցութեան դիմում կատարած են, Սուրիա գաղթելու փափաք յայտնելով։ Այս մասին տեղեկութիւն ունի՞ք։

— Այո՛, ոչ թէ 500, այլ 540։ Ասիկա առաջին ցանկն է, կը պատրաստուի նաեւ երկրորդ ցանկը։ Ուրիշ շատ դիմումներ ալ կատարուած են Սուրիա գաղթելու մասին։ Անոնք որ կ՚ուզեն Սուրիա երթալ, արդէն ազգականներ ունին հոն։ Այսպիսիներուն փոխադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ մաս առ մաս։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Տնտեսական տագնապը, որ Զինադադարէն ի վեր եւ մասնաւորաբար Քէմալականներու իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր, տեւականապէս գոյութիւն ունէր Թուրքիոյ մէջ, երկու տարիէ ի վեր տեւող համաշխարհային տագնապին պատճառաւ վերին աստիճանի սուր հանգամանք մը ստացած է։

Իրական երկու պատճառներ — մէկը տնտեսական, միւսը ելմտական — նպաստած են այս վատթարացումին։ Երրորդ պատճառ մըն ալ կայ որ էապէս բարոյական է եւ առաջ կուգայ այն ոչ-ուղղամիտ քաղաքականութենէն՝ որով Թուրք վարիչները ամէն առիթ շահագործած են ցարդ չյարգելու համար իրենց կողմէ հանդիսաւորապէս կնքուած յանձնառութիւնները՝ օտար պետութիւններու կամ վարչութեանց հանդէպ։

Ասոր հետեւանքով, արտասահմանի մէջ տիրած է մեծ անվստահութիւն մը Թուրքիոյ վերաբերեալ գործերու հանդէպ, ինչ որ պատճառ եղած է ո՛չ միայն մինչեւ հիմա այս երկրին մէջ գործածուած դրամագլուխներու քաշուելուն, այլեւ թոյլ չէ տուած որ օտար ճարտարարուեստական եւ առեւտրական ընկերութիւններ շահագրգռուին Թուրք ձեռնարկներով եւ պէտք եղած միջոցները տրամադրելով անոնց՝ զարկ տան երկրին տնտեսական կեանքին, ինչպէս տեղի կ՚ունենար նախապատերազմեան շրջանին։

* *
*

Աշխարհի մէջ հազուագիւտ են այն երկիրները՝ որոնք այնքան յոռի տնտեսական վարչութեան մը տակ գտնուած ըլլան որքան Թուրքիան։ Տնտեսական օրէնքներու եւ անոնց կիրարկման եղանակներուն անտեղեակ վարչութեան մը երկրին պատճառած անուղղակի վնասները մէկ կողմէ, եւ սխալ ըմբռնուած ազգայնականութեան մը տնտեսական հողի վրայ գործադրութիւնը միւս կողմէ, սա արդիւնքը տուած են որ, բնութենէն այնքա՛ն առատաձեռնօրէն օժտուած այս երկրին հարստութեանց շահագործումը յանձնուի ապիկար ձեռքերու։

Մոռցուեցաւ թէ՝ ճարտարարուեստ ու վաճառականութիւնը ո՛չ միայն մասնաւոր ուսումնասիրութեան կարօտ գիտութիւններ են, այլեւ արհեստներ՝ որոնց հետեւողները երկարատեւ վարժութիւն մը ընելու ստիպուած են, որպէսզի թէ՛ իրենք եւ թէ պետութիւնը կարենան պէտք եղած օգուտները քաղել անոնցմէ։

Ուղղակի եւ անուղղակի ամէն միջոց գործադրուեցաւ, այս ասպարէզներէն վանելու համար ոչ-իսլամ տարրը եւ զանոնք Թուրքերու վերապահելու համար։ Ու ահա ամբողջ սերունդ մը՝ որ մինչեւ այն ատեն սպասել եւ ծախսել միայն գիտէր, մտաւ առեւտրական գրասենեակներէ եւ վաճառատուններէ ներս, ինչպէս ժամանակին մտած էր Պապը-Ալիի գալէմներէն մէկուն մէջ։ Այս ապիկար առեւտրականներուն պատճառաւ էր որ Թուրքիա հետզհետէ կորսնցուց արտասահմանի իր յաճախորդները Թրքական շատ մը բերքերու եւ նիւթերու համար, որոնք պատերազմէն առաջ անմրցելի էին օտար զանազան հրապարակներու վրայ։

Այս վիճակը անմիջական կերպով ազդեց նաեւ Թուրքիոյ ելմտական կացութեան վրայ, պակսեցնելով պետական հասոյթները՝ որոնք արդէն շատ փայլուն վիճակ ունեցած չեն նոյնիսկ հին վարչութեանց ատեն։ Միւս կողմէ, Թուրքիոյ առեւտրական կշիռը, այսինքն՝ իր արտաքին վճարումներու եւ արտաքին գանձումներու տարբերութիւնը, որ պատերազմէն առաջ միշտ նպաստաւոր եղած է յօգուտ իր գանձումներուն, վերջին ատեններս հազիւ կարելի եղած է տարտամ հաւասարակշռութեան մը մէջ պահել։

* *
*

Պետական Գանձին դժուարութիւնները մասնաւոր կերպով բազմապատկուեցան, երբ Թուրք գիւղացին՝ երկրագործական բերքերու գիներուն անկման պատճառաւ, չկրցաւ իր արտադրութիւնները նպաստաւոր պայմաններով վաճառել։ Ասոր հետեւանքով, իր գնման կարողութիւնը մեծապէս պակսեցաւ։ Միւս կողմէ, քաղաքներու մէջ ճարտարարուեստական արտադրութիւնները եւ ամէն տեսակ վաճառքներ մթերանոցներու եւ վաճառատուններու մէջ կուտակուեցան անընդհատ, առաջ բերելով բազմաթիւ սնանկութիւններ։

Այս պայմաններուն մէջ, զարմանալի չէ ուրեմն երբ պետական հասոյթները հետզհետէ նուազեցան, մինչ անդին կառավարութիւնը կ՚աւելցնէր շարունակ իր ծախքերը։ Հետեւեալ թուանշանները պերճախօս կերպով ցոյց կուտան թէ՝ ի՛նչ եղած է այս բարդումներու համեմատութիւնը սա վերջին տարիներուն մէջ։ Այսպէս՝ 1924-25 տարեշրջանի պետական պիւտճէին ընդհանուր գումարը, որ կլոր հաշուով, 129 միլիոն օսմ. ոսկի էր, 1925-26ին եղած է 153 միլիոն, 1926-27ին՝ 190 միլիոն, 1927-28ին 195 միլիոն, 1928-29ին՝ 207 միլիոն եւ 1929-30ին՝ 220ուկէս միլիոն օսմ. ոսկի։

* *
*

Ծախքերու այս յարաճուն յաւելումէն յառաջացած կառավարութիւնը ստիպուեցաւ 1931-32 տարեշրջանի ելմտացոյցը արտակարգ սեղմումներու ենթարկել, մեծապէս զեղչելով ծախքերու գումարը, որ 186ուկէս միլիոնի կը հասնի հիմա եւ նախորդ տարուան բաղդատմամբ՝ մօտ 16 առ հարիւր պակաս է։ Ներկայ տարեշրջանի ելմտացոյցին հասոյթներու ընդհանուր գումարը 186.705,600 օսմ. ոսկի է. ծախքերու ընդհանուր գումարը՝ 186.582.000 օսմ. ոսկի ըլլալով՝ 123,594 ոսկիի հասոյթի առաւելութիւն մը կը գոյանայ։ Իսկ նախորդ տարուան (1930-31) ելմտացոյցի գումարն ըլլալով 222 միլիոն 732,000 ոսկի՝ ծախքի կողմը, 85,477 ոսկիի առաւելութիւն մը միայն կը ներկայացնէր։ Այս բոլորը սակայն թուղթի վրայ կատարուած հաշիւներ են եւ չենք գիտեր թէ՝ որքան պիտի համապատասխանեն իրականութեան, նկատի առնելով տնտեսական այս բացառիկ պայմանները՝ որոնց մէջ կը գտնուի այսօր Թուրքիա։

Ահա թէ ի՛նչ համեմատութիւն կը ներկայացնեն զանազան նախարարութեանց յատկացուած վարկերը ներկայ տարուան ելմտացոյցին ընդհանուր գումարին բաղդատմամբ։ Ազգային պաշտպանութեան համար՝ 32 առ հարիւր, Ոստիկանութեան համար՝ 4,7 առ հարիւր, Հանրային ապահովութեան համար՝ 2.24 առ հարիւր Հանրային Շինութեանց համար՝ 14 առ հարիւր, Ազգային տնտեսութեան համար 4,50 առ հարիւր, Հանրային Կրթութեան համար՝ 3,52 առ հարիւր, Դատական Նախարարութեան համար՝ 4 առ հարիւր, Ելմտական Նախարարութեան համար՝ 6,53 առ հարիւր, Արտաքին Պարտքերու համար՝ 2,66 առ հարիւր, Կենսաթոշակներու համար՝ 6,30 առ հարիւր, Ներքին փոխառութեան տոկոսներուն, Երկրագործական Դրամատան եւ Պետական Նորահաստատ դրամատան համար՝ 1.9 առ հարիւր, Ցիւրիխի Դրամատան եւ լուցկիներու մենաշնորհին համար՝ 3 առ 100 եւ ուրիշ զանազան պաշտօնատանց համար 14,95 առ հարիւր։

Այս թուանշաններու մէջ մասնաւոր կերպով ուշադրութիւն կը գրաւէ այն անհամեմատութիւնը՝ որ կը տեսնուի Ազգային Պաշտպանութեան յատկացուած (32 առ 100 փոխանակ 30 առ 100ի անցեալ տարի) եւ արտաքին պարտքերու վճարման յատկացուած վարկերուն մէջ (2,66 առ հարիւր փոխանակ 7 առ հարիւրի)։ Եւ տակաւին ոստիկանութեան յատկացուած վարկերը այս թիւերէն դուրս կը մնան։

Այս անհամեմատութիւնը աւելի շեշտուած պիտի երեւայ 1932-33 տարեշրջանի ելմտացոյցին մէջ, որ այս պահուս պատրաստութեան մէջ է եւ որուն մէջ նոր զեղչեր նախատեսուած են ծախքի գլուխներուն մէջ, որոնց ընդհանուր գումարը 170 միլիոն ոսկիէն վեր չպիտի ըլլայ։ Միայն թէ Ազգային Պաշտպանութեան յատկացուած վարկերը պիտի հասնին 60 միլիոն ոսկիի, ինչ որ կը ներկայացնէ մօտ 36 առ հարիւրի համեմատութիւն մը, փոխանակ 32 առ հարիւրի, 1931-32 տարեշրջանի ներկայ ելմտացոյցին մէջ։

Այս պայմաններուն տակ, դժուար է հաւատալ Թուրք վարիչներուն երբ կը պնդեն թէ՝ բացարձակապէս անկարելի է յարգել իրենց, Հանրային Պարտքերու մասին օտար բաժնետէրերու հետ կնքուած համաձայնութիւնները՝ որոնք սակայն եթէ լրիւն գործադրուին իսկ, ելմտացոյցի ընդհանուր գումարին 7 առ հարիւր միայն կը կազմեն։ Ու ըսել թէ Պետական Գանձը ի վիճակի է այս գումարին մինչեւ 36 առ հարիւրը յատկացնել զինուորական պէտքերու։

Հոս է ահաւասիկ աղբիւրը այն անվստահութեան՝ որուն ենթակայ է հիմա Թուրքիա, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ։ Էնկիւրիի վարիչները կը սխալին, երբ կը կարծեն թէ, օտար երկիրներու դրամական օժանդակութեան անպայման եւ ուշ կամ կանուխ պէտք ունեցող երկիր մը, ինչպէս է Թուրքիան, կրնայ կարեւորութիւն չտալ այն աննպաստ կարծիքներուն՝ որոնք արտասահմանի մէջ կը տիրեն Թուրքիոյ պետական վարկի մասին։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Վերջերս, «Յառաջ»ի կիրակնօրեայ թիւերի մէջ, ընկ. Մկրտիչ Պարսամեանը «Ընթերցողին Ցուցատետրը» վերնագրով մի շատ հետաքրքրական յօդուածաշարք գրեց հայ հեղինակի ու ընթերցողի, տպարանատիրոջ եւ գրավաճառի միջեւ ծագած հարցերի մասին։

Ընկ. Մ. Պարսամեանի այս յօդուածաշարքի առաջին մասը լոյս տեսնելուց յետոյ, որ վերաբերւում է հեղինակի եւ ընթերցողի յարաբերութեանը, «Անտեղի Տրտունջներ» վերնագրով յօդուածս հրատարակուեց «Հայրենիք» օրաթերթի սեպտեմբեր 29ի թիւի մէջ։ Ընկ. Մ. Պարսամեանը իր յօդուածաշարքի շարունակութեան մէջ դրած լինելով հինգ կէտերից բաղկացած մի հարցարան, որպէս մի համեստ ընթերցող, պարտք եմ համարում պատասխանել։

Հարցում 1.— «Ի՞նչ միջոցներ կ՚առաջարկէք հայ հեղինակներուն մտքի վաստակը գաղութներուն մէջ տարածելու համար»։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. — Դժբախտաբար զուրկ լինելով ազգային հրատարակչական ընկերութեան պէս մի կարեւոր ազգային հաստատութիւնից, մեր հայ՝ մանաւանդ սկսնակ հեղինակները իրենց մտքի աշխատութիւնը նախ պէտք է լոյս ընծայեն որ և է հայ պարբերականի մէջ, անցնեն կարող ընթերցողների եւ մանաւանդ հեղինակաւոր քննադատների բովից եւ առանձին գրքով լոյս ընծայեն միմիայն այն պարագային, երբոր խորհուրդ կըտան կարող անձնաւորութիւններ։ Ունինք երիտասարդ հեղինակներ, որոնց երկերը լոյս են տեսել մեր պարբերականների մէջ, եւ չնայած որ մի առանձին ուշադրութեան եւ գովասանքի չեն արժանացել եւ նոյն իսկ հակառակ բարեկամական խորհուրդի, իրենց երկերը լոյս են ընծայել, առանձին գրքով եւ հազիւ մի քանի հարիւր օրինակ միայն սպառել։

Կան այնպիսի յանդուգներ մեր սկսնակ հեղինակների մէջ, որոնք նստում գրում են եւ իրենց միջոցներով լուիկ-մնջիկ տպագրութեան տալիս, առանց գրագիտութեան։ Ի հարկէ այսպիսի հապճեպ գործի արդիւնքն էլ շատ յաճախ լինում է ոչ բաւարար։ Դժբախտաբար մենք զուրկ ենք ներկայումս հեղինակաւոր քննադատներից, որոնք շատ մեծ դեր ունին մանաւանդ մեր երիտասարդ արուեստագէտներից ապագայ խոստացողներին ոգեւորելու եւ իրենց ճամբան հարթելու ասպարէզում։

Մեր այս թափառական օրերին, հայ երիտասարդ հեղինակները պէտք է խուսափին իրենց գրչի վաստակով ապրելու միտումից, հայ տարագիր բազմութեան վրայ ծանր բեռը չդառնալու համար։

Երեկւայ մեր ազգային, կուսակցական եւ պետական յայտնի գործիչներից շատերը այսօր օտար հորիզոնի տակ իրենց ապրուստը հոգալու համար լծուած են շատ ծանր եւ անհարազատ աշխատանքի։ Հայ հեղինակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ճիւղերին պատկանող հայ արուեստագէտները պէտք է քայլեն հայ տարագիր ժողովրդի առաջին շարքերում, միշտ ականջալուր նրա սառապանքներին եւ յոյսերին, առանց մեծ պահանջների եւ ակնկալութիւնների։

Հայ հեղինակի մտքի վաստակը պէտք է յանձնւի հայ մամուլին եւ նրա միջոցով ստանայ իր արժանի հատուցումը։

Հարցում 2.— «Պատահականութեան ձգուած հայերէն գիրքերու վաճառումը ի՞նչպէս կարելի է դրութեան մը վերածել, աւելի մեծ թուով սպառելու համար հայ հեղինակին գիրքը»։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Զապառած հայերէն գիրքերը աշխատիլ սպառել զեղչուած գներով, թէկուզ 100ին 50-60, ինչպէս ընդունուած է քաղաքակիրթ երկիրներում։

Հարցում 3.— «Պէ՞տք է որ որ եւ է նիւթական փոխարինութիւն ստանայ ո եւ է հեղինակ, գիրքերու եւ գրական ուրիշ աշխատակցութեան համար»։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Եթէ հեղինակը ինքն է լոյս ընծայում իր գիրքը, նիւթական փոխարինութիւնը կախում ունի սպառելու քանակից։ Իսկ եթէ հեղինակի գիրքը լոյս է ընծայում որ եւ է հիմնարկութիւն, բնական է որ հեղինակը վարձատրւի գրքի վաճառումից գոյացած գումարի մը որոշ բաժնով։ Աշխատակցութեան համար վարձատրութեան հարցը մեր մէջ միշտ թռչունի առանձի բախտին է ձգուած։

Պարսկական ժողովրդական առածն ասում է. «Թռչուն կայ որի միս են կերցնում. թռչուն էլ կայ՝ որի միսն են ուտում»։

Կան հայկական թերթեր, որոնց պէտք է ձրի աշխատակցիլ եւ նոյն իսկ բաժանորդագինը վճարել, որպէս զի թերթը կարող լինի իր գոյութիւնը պահել։ Իսկ թերթ էլ կայ, որ աշխատակցութեանց համար վարձատրում է եւ թէ ձրի թերթ է ուղարկում։ Իւրաքանչիւր անհատի է թողուած այս «թռչունների» հանդէպ իր դիրքը որոշել։

Հարցում 4. — «Կը հաւատա՞ք, որ հայ հեղինակներու եւ գրողներու միութիւն մը, մասնաւորապէս այս մտահոգութիւններով, կրնայ իր գոյութիւնը արդարացնել»։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Մեր ներկայ աննախանձելի վիճակում, մանաւանդ զանազան քաղաքական հոսանքների բռնած անհաշտ դիրքի շնորհիւ, հայ գրողների եւ հեղինակների միութիւն կազմելը շատ մեծ դժուարութիւնների հետ է կապուած. եւ յաջողելու պարագային անգամ, որ եւ է շօշափելի աշխատանք դժուար թէ կարելի լինի կատարել։

Հարցում 5.— «Ի՞նչ միջոցներ կը խորհիք հայ հեղինակին իրաւունքը պաշտպանելու համար հայ գրավաճառներուն հանդէպ»։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ո և է մէկի հետ դրամական առնչութեան դէպքում գրաւոր պայմանագիր կնքել, համաձայն տեղական օրէնքներին եւ պարտազանցութեան պարագային դիմել օրինաւոր միջոցների։ Պարզ է որ ընկ. Մկրտիչ Պարսամեանը լինելով հայ հեղինակը, իր կրած դառնութիւններն է պատմում եւ անվերջ գանգատւում թէ հայ ընթերցողների եւ թէ տպարանատէրերի ու գրավաճառների դէմ։

Հայ ընթերցողներս էլ մեր հերթին գանգատւում ենք հայ հեղինակների դէմ, որ չեն կարողանում լինել մեր ներկայ ապրումների իսկական արտայայտիչը։

Կարծում եմ որ տպարանատէրերն ու գրավաճառներն էլ շատ գոհ չեն մեր հայ հեղինակներից, քանի որ իրենց արտադրած «ապրանքը» մեծ քանակութեամբ չէ սպառւում։

ԲԵՆՕ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (3)

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

(Հաքիմիյէթը Միլլիյէ)

Այն օրէն ի վեր որ հայութիւնը անձնատուր ըրաւ ինքզինքը ցարական Ռուսիոյ քաղաքական խաղերուն, լուսնոտ եւ յիմար Դաշնակցականներուն ձեռքը, հետզհետէ քշուած է երկիւղալի վախճանի մը, զոր չենք մաղթեր ոչ մէկ մարդկային զանգուածի, այս վերջինը ըլլայ նոյնիսկ մեր թշնամին։

Գիրքին մէկ ուրիշ հատուածը առնենք.

—«Գոնէ Լօզանի մէջ, բոլոր այս սխալները դարմանելու համար, (այսինքն՝ ոճրագործութեան ասպարէզին մէջ ցմրուր յարատեւելու համար) հայ պատուիրակութեան պետին ձեռքը՝ աղերսագրի տեղ պօմպա մը պէտք չէ՞ր որ տայինք։ Իսմէթ փաշայի ազատօրէն Լօզան երթալ գալը հայութեան համար ամենամեծ արատ մը պիտի կազմէ։ Արդէն ամբողջ աշխարհ, Հայերէն այս արդարացի վրէժխնդրութիւնը կը սպասէր։ Բայց մենք քաղաքակիրթ ազգերն իսկ յուսախաբութեան մատնելով, ապացուցինք թէ՝ արժանի ենք այն կացութեան՝ որուն մատնուած ենք։ Այս խնդրին մէջ ոչ Թուրքը յանցանք ունի եւ ոչ Եւրոպան»։

Դաշնակցականներուն սա քաղաքակիրթ ազգի ըմբռնումին նայեցէք։ Արդէն, քաղաքակիրթ մարդկութիւնն ալ ինքզինքը երկուքը մէկ մը իբր անմեղ հալածեալ մը ցոյց տալու յանդգնութեան ինկած այս ազգին՝ ազգերու արժանիքներէն եւ մարդկային խղճէ ո՛ր աստիճան զուրկ ըլլալը հասկնալու համար չէ՞ որ անոր դատով շահագրգռուելէ զզուանքով ետ կեցած եւ իր օժանդակութիւնը բացարձակ խնայել սկսած է։

Լանտրիւ մը եւ կամ չարագործ մը՝ կարենալու համար մարդոց կեանքը փճացնել, նախ եւ առաջ, այդ կարգի հոգեկան քայքայումէ մը եւ ուղեղային շփոթութենէ անցած են։ Ախտաբանական ընթացքը կատարեալ ըլլալէ ետքն է որ այդ կերպ չարագործներ կրցած են սկսիլ իրենց երկիւղալի գործունէութեան։ Դաշնակցականներն ալ, ճիշդ այդ կարգի ոճրագործներուն նման, ընթացքը աւարտած ախտաբանական վիճակի մը տիպարներն են։ Միայն թէ՝ Դաշնակցականները ախտաբանական իրենց ընդունակութեան ոչ թէ մէկ անձի, այլ ամբողջ ընկերութեան մը կողմէ իբրացումը կը մարմնացնեն։ Յառաջադէմ մարդկութեան մը պատմագիրները բնական է թէ՝ երբ Դաշնակցական որակելիք այս ընկերային ախտաբանական դէպքին վրայ հարկ եղած ուշադրութեամբ եւ կարեւորութեամբ կանգ պիտի առնեն, եւ պիտի պարզեն թէ՝ պատմութեան որոշ մէկ շրջանին, ի՞նչպէս ամբողջ ընկերութեան մը հատուածը, յիմարութեան նշաններ ցոյց տալով, ինքզինքը փճացուցած է։

Այս խելացնոր կոմիտէն, որ կ՚ենթադրէ թէ՝ ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը իր կողմը պիտի գտնէր, եթէ պատուիրակութեան պետին ձեռքը պոմպա տուած ըլլար, ինչպէս քաղաքակիրթ աշխարհին արդարութեան եւ ճշմարտութեան սխալ հակումները հաշուած է, անանկ ալ սխալ կշռած է Ըսմէթի գլուխը։ Մենք միայն սա յիշեցնենք որ, այդ գլուխին՝ դատարկապորտ Դաշնակցականներուն բեռնաւորելիք ծախքը, պրաունինկի երկու գնդակի փոխարժէքը իրենց՝ հաշուելու ժամանակ չկրնալ գտնելու չափ մեծ է։

Դաշնակ կուսակցութեան հիմերը ազատութեան սիրոյն իրենց կեանքը զոհաբերող հազարաւոր գիւղացիներուն արիւնով շինուեր է։ Դեռ վերջերս այս գիւղացիներէն մէկուն ի՛նչպէս սատկիլը տեսանք։

Շոգենաւի մը ճեմիշին մէջ, ինքզինքը մէջքի գօտիով կախելով, ախտաբանական լուսնոտութեան տուած սարսուռը բարձրացում մը ենթադրող ոճրագործներու կոմիտէին կրնայ դաս ըլլալ Հրանդ Ճանիկեանի վախճանը։ Անհատներու համար ալ, խմբակներու համար ալ ընկերութեան համար ալ կանոնը սա է.— Ամէն կեանք իր սկսածին համաձայն կը վերջանայ։

Դաշնակներու լեզուն

Ինչպէս որ մեր հին Չրհանկիրները, Փարիզի «ափաշ»ները կամ ուեւէ մեծ քաղաքի կամուրջներուն տակը կամ նկուղներուն մէջ կծկտած եւ ընկերութենէ դուրս մնացած սովորական գողերու եւ ոճրագործներու խումբերը իրենց յատուկ բարբառը ունին, ազգային նուիրականութեանց դէմ յարձակում գործելը եւ ազգի մը բարոյական բարձր փառքերուն դէմ մահափորձ կատարելը իրենց ասպարէզ եւ գործ ընտրող Դաշնակներն ալ իրենց յատուկ եւ պժգալի լեզու մը ունին։ Մարդոց բերանը՝ դէպի իրենց հոգիները բացուած դուռ մըն է։ Անկէ կրնաք հաւաքել բարձր եւ մաքուր սիրտի մը տենչանքները, եւ կամ գէշութեան եւ ռամկութեան ճահիճին մէջ մխրճուած այլասերած հոգիի մը զարշահոտութիւնները։

Իր չարաշուք գոյութեան 40րդ տարին թեւակոխող այս ոճրագործներու հրոսախումբը՝ Պէյրութի մէջ իր քառասնամեակ տարեդարձը տօնած միջոցին, Ա. Յովհաննէսեան անուն մէկը ելած սա խօսքերը ըսած է.

—«կը տեսնեմ որ՝ Թուրքիոյ մասին խօսած ատեն ընկերներս մեծ սխալի մը մէջ կ՚իյնան։ Սխալ մտայնութիւնով մը, մեր պետերը մինչեւ հիմա Թուրք մեծամեծներուն դէմ պայքարի յանձնարարած ըլլալով, մի՛ միայն Թուրք պետական բարձր անձերէ վրէժ առնուած է, ամէն անգամ որ առիթ ներկայացած է։

(Շար.)

Անգործութեան հարցը ֆրանսական խորհրդարանին առջեւ

Ֆրանսական խորհրդարանը այս պահուս կը զբաղի անգործութեան հարցով: Ֆրանսական թերթ մը կը գրէ;— Մինչդեռ անցեալ ուրբաթի նիստի— անգործութեան յատկացուած նիստերուն առաջինը— հաւաքուած էին միայն հարիւրի չափ երեսփոխաններ, այս առտուանը— նոյն հարցին նուիրուած— ընդամէնը կը հաւաքէր 13 հոգի, բացման պահուն, ժամը 11ին, հազիւ ներկայ էին 35ի չափ երեսփոխաններ:

Առաջին խօսողն էր ընկերվարական երեսփոխան մը, Ռամատիէ, որ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց հանքերու մէջ տարածուող անգործութեան վրայ: 300.000 հանքագործներէն 21.000ը բոլորովին անգործ են, իսկ մնացեալները բոլորը մասամբ անգործ: Ռամատիէ հարիւրին 40 կը հաշուէ անգործութեան հետեւանքով հանքագործներու կրած վնասը՝ իրենց օրավարձքերուն վրայ:

— Անոնցմէ շատերը, կը հաստատէ ընկերվարական երեսփոխանը, ամսական կը ստանան ո՛չ աւելի քան 400 ֆր.:

Եւ յիշելով օտարականներու դէմ սկսած շարժումը զանոնք իրենց երկիրները վերադարձնելու պահանջով, Ռամատիէ կ'ըսէ.

— Ֆրանսա հանգիստաւոր յանձնառութիւններ ստանձնած է անոնց հանդէպ: Անկարելի է զանոնք խզել: Իրենց երկիրը կարելի է վերադարձնել միայն այն օտարականները որոնք կը փափաքին վերադառնալ:

Ուրիշ երեսփոխան մը Թոտիէռ, հարց ուղղեց կառավարութեան թէ ի՞նչ միջոցներ կը խորհի կիրարկել ընդդէմ արտադրութեան նուազման: Արտածումը կ'իյնայ, սպառումը կը նուազի, ըստ երեսփոխանին, տագնապին պատճառները ասոնք են:

— Ինչո՞ւ կը կորսնցնենք օտար շուկաներու վրայ, կը հարցնէ: Որովհետեւ, մեր ապրանքները շատ սուղ են: Նոյն պատճառով կը բացատրուի այն պարագան թէ օտար ապրանքներ կուգան մեր շուկային վրայ՝ մեր ապրանքներուն դէմ մրցելու:

Պ. Թոտիէռ, իբր միջոց կ'առաջարկէ նաեւ փութով փոփոխութիւններ մտցնել մաքսատուրքի օրէնքին մէջ եւ կը պահանջէ որ կառավարութիւնը ամէն միջոց ի գործ դնէ փոքրաքանակ վաճառումներու գիները յարմարցնելու մեծաքանակի գիներուն: «Առանց փոքրաքանակի գիները նուազեցնելու, ելք չկայ»:

Կը պահանջէ նաեւ որ վստահութիւնը վերահաստատող ձեռնարկներ հաստատուին եւ իբր միջոց ցոյց կուտայ, վերահաստատել ոսկիի շրջաբերութիւնը:

ՊԷ՞ՏՔ Է ԻՋԵՑՆԵԼ ՕՐԱՎԱՐՁՔԵՐԸ

Պ. Թոտիէռէ վերջ խօսք առաւ, Պ. Պէք, որ ըսաւ.

— Կուրծք տալու համար մեր արտածումներու նուազման եւ ներածումներու յաւելման, ոմանք խորհուրդ կուտան նուազեցնել օրավարձքերը:

«Ատկից աւելի վտանգաւոր ոչինչ կայ:

«Օրավարձքերու պահպանումը, կ'ըսէ, ընդհակառակն, անհրաժեշտութիւն մըն է, եթէ կ'ուզենք որ մեր արտադրութիւնը պահէ իր միջ ուժը, որմէ չի կրնար հրաժարիլ: Անգործութիւնը կը շատնայ: Շիտակ է: Ներկայիս, 400.000 աշխատաւորներ ենթարկուած են անոր...

«Երկու մեծ ճարտարարուեստներ, հիւսկեղէնը եւ հանքերը ծանր կացութեան մէջ են: Ստիպողական անհրաժեշտութիւն մըն է կարգ ու կանոն դնել ածուխի շուկային մէջ: Մօզէլի հանքային շրջանին մէջ, մասնակի անգործութեան վրայ աւելցած է նաեւ օրավարձքերու նուազումը որ 100ին 30 կը նկատուի: Պէտք է որ կառավարութիւնը ստիպողական ձեռնարկներ կատարէ:

Պ. Պէք ուժգնօրէն քննադատեց օտար բանուորներու գործածումը:

Իսկ արմատական ընկերվարական Ցալիմիէ աւելի կը ծանրանայ անգործութեան նպաստի կազմակերպման վրայ:

Անցեալ տարի կառավարութեան առաջարկած էր աւելցնել նպաստի սակը: Այսօր նոյն պահանջը կը դնէ:

— Քանի՞ համայնքներ հաստատեցին օգնութեան սնտուկներ: Ընդամէնը 460: Ինչո՞ւ այսքան փոքր թիւ: Որովհետեւ համայնքները չունին անհրաժեշտ միջոցները: Եւ երեւան կուգայ հետեւեալ պատկերը: Անգործներ որ նպաստ կը ստանան այն վայրէն ուր կը բնակին եւ ուր նպաստի սնտուկ կայ: Անգործներ որ ոչինչ կը ստանան այն վայրէն, ուր կը բնակին եւ ուր սնտուկ չէ հաստատուած: Արդ նպաստ առնող եւ չառնող կ'աշխատին նոյն գործարաններուն մէջ:

Եւ հարց կուտայ թէ կառավարութիւնը որոշա՞ծ է անգործներու օգնութեան ազգային հիմնադրամ մը հաստատել: Ու կը պահանջէ որ օտար աշխատաւորներու մասին, շատ կարճ ժամանակի մէջ, օրէնք մը հաստատուի:

Այս հարցին շուրջ վիճաբանութիւնները տակաւին չեն վերջացած:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ.— Նոյ. 14ի շաբաթ երեկոյեան, Պերլինի Գաղթային Միութեան վարչութեան կողմէ կազմակերպուած էր «Մշակոյթի Օր»ուան հանդէսը: Տոքթ. Արտ. Աբեղեան խօսեցաւ հայ ժողովուրդի բանաստեղծական ստեղծագործութեան մասին, ծանրանալով գութանի, ճախարակի, օրօրոցի եւ ղարիպութեան երգերու վրայ: Հատընտիր մէջբերումներ ըրաւ ժողովրդական այդ երգերէն ուրիշներու կարգին նաեւ առենին «Յառաջ»ի միջոցով հաւաքուած կտորներէն: «Զմայլելի են այն պատկերացումները, զոր հայ մամիկը կրցած է տալ ճախարակին, երբ կը նմանցնէ զայն կարաւանի շարժման կամ անոր ճռոցը աշուղի երգին, կամ՝

Անհէրին ճէր ես դու,
Անճարին ճար ես դու...

«Ղարիպութիւնը մեր մէջ հինաւուրց բան մըն է, եւ հետեւանք դժբախտ պայմաններու, ինչպէս ցոյց կուտայ «կռունկ»ին սա տողը՝

Մայրն անիծեց զորդին,«դուն ղարիպանաս...

Տոքթ. Արտ. Աբեղեան վերջացուց իր գեղեցիկ դասախօսութիւնը, յոյս յայտնելով որ այս ձիրքերով օժտուած հայ ժողովուրդը շուտով վերադառնայ հայրենիք եւ հոն վերամփոփուելով կարենայ զարգացնել իր մշակոյթը:

Յետոյ խօսեցաւ Գրիգոր Ծ. վրդ. Ճահլամեան հայ վանքերու ծագման եւ անոնց կատարած մշակութային աշխատանքի մասին, մասնաւոր դրուագներ յիշելով «Շնորհալի»ներու, «Քերթող»ներու եւ «Իմաստասէր»ներու կեանքէն ու գործէն: Ցոյց տուաւ ոչ միայն անոնց հաւաքողի, ամփոփողի եւ պահպանողի դերը, այլ ստեղծագործական արժանիքները մեր մշակութային պատմութեան համար:

Իսկ Պ. Միրայր Փրունձեան խօսք առնելով շեշտեց թէ՝ որքան որ անհրաժեշտ է ճանչնալ անցեալ մեր փառքերն ու մշակութային ստեղծագործութիւնները, նո՛յնքան և աւելի կարեւոր է խորհիլ մեր այսօրուան եւ ապագային մասին: Մանաւանդ, երբ օտար երկրի եւ օտար միլիոնաւոր բազմութեան մէջ ամէն օր լուծուելու եւ կորսուելու դատապարտուած ենք: Մեր ամենամեծ պարտականութիւնը պիտի ըլլայ գէթ ընտանիքներու մէջ հայ մշակոյթի ոգով մեծցնել նորահաս սերունդը: Ներկայ եւրոպական քաղաքակրթութիւնը՝ շատ թեթեւ ինքնին, գիտութիւնները եւ զարգացումը ստացական են եւ կարելի է աւելի ուշ ալ տիրանալ անոնց, բայց մշակոյթը հոգեկան է եւ հոգիին հետ պէտք է թրծուի եւ ուռճանայ: Գաղութներու կեանքին մէջ, վերջին տարիները, կարծես մեռաւ հայկական խանդավառութիւնը: Նոյնը՝ մեր գաղութին մէջ: Այս հանդէսը առաջինն է այս տարի գաղթային վարչութեան կողմէ եւ տարեվերջին ենք. մինչ ասկէ առաջ 5—6 հանդէս կ'ունենայինք տարեկան: Մաղթենք որ յաճախ ստեղծուին այսպիսի առիթներ իրարու մօտ գալու:

Դասախօսութիւններէն յետոյ եւ մէջ ընդ մէջ, տեղի ունեցաւ երգ, արտասանութիւն եւ պար: Երգչուհի Տիկին Բաղալ երգեց «Մանիշակ»ը եւ «Մրձեռնակ»ը ծափեր խլելով ներկաներէն: Օր. Ցարութիւնեանի գեղեցիկ «Նազ-պար»էն վերջ, երգեց Պ. Պօղոս Ֆէրմանեան քանի մը հայրենի երգեր, կրկնապէս ոգեւորելով: Ներկաներու խնդրանքին վրայ Պ. Դուրիթխանեան արտասանեց «Պէպօ»յէն եւ «Մահապարտ Հունգարացի իշխանը», որ բուռն ծափերու արժանացաւ: Իսկ փոքրիկները երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը եւ «Ո՜վ մեծասքանչ դու լեզու»ն, ինչպէս եւ ըրին հայերէն արտասանութիւններ:

Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ, շնորհաւորելով Գաղթային Վարչութիւնը իր ջանքերուն համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԲՈՂՈՔԻ ԺՈՂՈՎ ՀՐԱՆԴ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Նոյեմբեր 7ին Աղեքսանդրիոյ «Ցառաջդիմասէր»ի սրահներուն մէջ, տեղի ունեցաւ բողոքի հաւաքոյթ՝ Կ.Վիտինեանի վրայ(Հրանդ Ճանիկեան) գործուած անլուր ոճիրին առիթով:

Խօսեցան Ս. կէօնճեան, Լ. Նազարեանց եւ Հ. Շէնմ: Ապա միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը:

«Նոյեմբեր 7ին Աղեքսանդրիոյ «Ցառաջդիմասէր» սրահին մէջ տեղի ունեցած ժողովրդական հաւաքոյթը, լսելով դժբախտ Կ. Վիտինեանի յօշոտման մասին տրուած լուսաբանութիւնները եւ նկատելով՝

Որ՝ Վիտինեանի պարագան աներեւակայելի դէպք մըն է միջազգային յարաբերութեանց մէջ, ուր երկու պետութեանց կառավարութիւններ կը դաւեն խաղաղ ու անմեղ հայ տարագրի մը դէմ, եւ ատոր հետեւանքով անոնցմէ մէկուն հնաւորութիւն կը տրուի խուժդուժ կերպով սպաննելու զայն:

Որ՝ յոյն կառավարութիւնը, գիտակցելով հանդերձ, թէ ի՜նչ կը սպասէր Վիտինեանի Թուրքերուն կողմէ, չվարանեցաւ յանձնելու զայն անոնց ձեռքը:

Որ՝ նոյն կառավարութիւնը դաւաճանելով այսպէս ապաստանի սրբազան սկզբունքին, վտանգաւոր նախընթաց կը ստեղծէ այն բոլոր երկիրներուն համար, ուր Հայեր ապաստան գտած են:

Որ՝ ռումանական «Ռոմանիա» նաւուն պաշտօնեաները ձգած էին որ իրենց նաւով ճամբորդող անպաշտպան հայ մը իրենց աչքին առջեւ յարձակման ենթարկուի օտար ոստիկաններու կողմէն եւ Գազանաբար յօշոտուի:

Որ այս դէպքէն յետոյ անհնար պիտի դառնայ Հայերու ճամբորդութիւնը այն նաւերով որոնք կը մտնեն թրքական ջրերը.—

Այս ամէնը նկատի ունենալով, հաւաքոյթը իր, բուռն զայրոյթը կը յայտնէ այս քստմնելի ոճիրին առիթով եւ կ'որոշէ յայտնել ատոր մասին Հ. Հանրապետութեան Փարիզի Պատուիրակութեան եւ Եգիպտոսի Ազգ. Իշխանութեանցու պահանջել որ անոնք հետապնդեն անմեղ զոհին դատը Ազգաժողովի, Նանսէնեան Օֆիսի, Մարդու եւ Քաղաքացիի իրաւանց կոմիտէի եւ յոյն, թուրք ու ռումէն կառավարութեանց մօտ, ջանալով միաժամանակ լայնօրէն շահագրգռել նոյն խնդրով եւրոպական մամուլին օրգանները»:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ԼԻՈՆ, 16 Նոյեմբեր (Սեփ. Թղթ.).— Երկար սպասելէեւ այնքան աղմկահար կեանք մը ապրելէ յետոյ, Լիոնի գաղութը վերջապէս ընտրեց իր Գաւառ. Ժողովը, քաղաքական կազմակերպութեանց համերաշխ թեկնածուներու յաղթանակով: Ու որքան պիտի օգտուէր այս գաղութը, եթէ երբեք այն համերաշխութեան ոգին ժամանակին փնտռուած ու գտած ըլլայինք մեր մէջ: Ի՞նչ կայ մէջտեղը, որպէս ազգային գործ, որուն համար հարկ ըլլար պայքար յարուցանել: Ո՛չինչ կայ, դժբախտաբար... փայտաշէն եկեղեցի մը ուր թեթեւ անձրեւի մը պարագային՝ կաթիլ կը կը սկսի:

Ընտրական թուականէն շաբաթներ առաջ, Առժամեայ Ազգային Վարչութիւնը թէ՛ պաշտօնական յայտարարութեամբ, եւ թէ՛ թերթերով ժողովուրդին իմացուց ընտրական օրը:

Անշուշտ ընտրութիւնով ամէնէն շատ շահագրգռուողները պիտի ըլլային կուսակցութիւնները: Ու տիրող անկազմակերպ, անիշխանական կացութեան առջեւ, երեք կուսակցութիւնները համերաշխեցան հետեւեալ գետնի վրայ.

Հ. Յ. Դաշնակցութիւն՝ չորս թեկնածուներ, Ս. Դ. Հնչակեան՝ չորս թեկնածուներ, ռամկավարներ՝ երեք թեկնածուներ:

Պէտք է ըսել, որ համերաշխութեան բուն ոգին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր: Որովհետեւ, հակառակ միւս կուսակցութեանց պնդումին թէ՛ դաշնակցութեան թեկնածուներն ալ պէտք է ըլլան զուտ կուսակցական, Դաշնակցութիւնը մերժեց և չորս թեկնածուներն ալ առաւ ժողովուրդի մէջէն, բոլորն ալ չէզոք: Հնչակեանները տուին չորս թեկնածու՝ մէկը միայն չէզոք:

Իսկ ռամկավարներու երեքն ալ շարքային ընկերներ են: Եւ զուր տեղը չէր որ կիրակնօրեայ ընտրութեան առթիւ, չէզոքները բարոյական յաղթանակը Դաշնակցութեան կը վերագրէին: Համաձայն սովորութեան մը, քուէատուփը դրուած էր ոստիկանութեան ներկայութեամբ, դեռ առաւօտեան ժամը 8ին, երբ մեր հայրենակիցները իրենց քուէները տուին, շարունակելով մինչեւ երեկոյեան ժամը 6: Ընդհ. քուէարկողներու թիւն էր 430 հոգի: Ընտրուեցան հետեւեալ 11 թեկնածուները.— Պ. Պ. Կիւրեղ Խրայեան՝ 390 քուէ, Աղեքսանդր Կիւլպէնկեան՝ 347, Միհրան Գայիշեան՝ 335, Ցակոբ Ճահպազեան՝ 335, Տոքթոր Սէփէթճեան՝ 332, Ցարութիւն Թիւֆէնկճեան՝ 322, Համբարձում Թաթարեան՝ 330, կարապետ Վարդանեան՝ 325, Խաչիկ Ճանիկեան՝ 321, Սուրէն Քէպապճեան՝ 321, Ցովհ. Տէր Գէորգեան՝ 324:

Ուրեմն, երեք կուսակցութեանց թեկնածուները ընտրած ենմեծամասնութեամբ. ի՛նչ որ կը համապատասխանէ համերաշխ գործակցութեան:

Հակառակորդները, որոնց մէջ կ'երեւային Պ. Պ. Ս. Փափազեան, Ա. Զաքմաճեան, եւ Ցակոբ Վարժապետեան հարիւր հոգիի քուէ իսկ չկրցան ստանալ:

Վերի 11 անունները անմիջապէս յանձնուեցան կառավարութեան, վաւերացման համար: Կը մաղթենք որ նորընտիր Գաւառ. Ժողովէն բխած Ազգ. Կեդր. Վարչութեան անդամները խորապէս գիտակցին իրենց կոչումին, եւ հետաքրքրուին գաղութին ցաւերով ու որքան կրնան, գոնէ նոր սերունդի փրկութեան համար միջոցներ ձեռք առնեն, որպէսզի օտարին գիրկը չերթան:

Թ. Հրակ

ԾԻԾԱՂ

ԵԶԸ ԾԱԽԵՑ, ԴՐԱՄԸ ԷՇԸ ԿԵՐԱՒ

Փլէվնայի մէջ (Պուլկարիա) գիւղացի մը երկու եզները շուկայ տանելով, կը ծախէ եւ 16,000 լեվա կը ստանայ, 15,000ը թղթադրամ, մնացեալը՝ մետաղ:

Յետոյ էշը նստելով, ճամբայ կ'ելլէ դէպի գիւղ: Դաշտի մը մէջ վար կ'իջնէ եւ կը սկսի համրել դրամները: Տասնըհինգ հազար լեվան մէկդի դրած, երբ մետաղ դրամները կը համրէր, յանկարծ կը տեսնէ որ էշը փառաւորապէս կը կլլէ թղթադրամին վերջին կտորը: Ծաւէն խելագար՝ էշը կ'առնէ քաղաք կը տանի, թղթադրամները հանել տալու համար, բայց անօգուտ: Բոլորը մէկ հալած էին:

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Եւ օրուան մարդը իր մուտքը կը գործէ Պելկրատ: Ոստիկանական նախարարը Նիքա Լազիչ, որ այնքան տարիներէ ի վեր, կը կռուէր Միխայլոֆի դէմ, իր դուռը կը բանայ հիւրային յաղթանակին առջեւ:

Այն ատեն, վարձկան մատնիչը կը լսէ իր հին մորթը.

— Ցանուն Մակեդոնական Յեղափոխական Կոմիտէին, կը պոռայ:

Երեք գնդակ կ'արձակէ Նիքա Լազիչի ուղղութեամբ: Լազիչ իր թիկնաթոռէն վար կը սահի:

Կը լսեն դեռ ձայնը որ կ'ըսէ.

— Հիմա, ահա իմ վարձատրութիւնս:

ԵւՄոնչիլոֆ, վերջնապէս իր մեղքը քաւելով, կը պայթեցնէ իր գանկը...

Իվան Միխայլոֆի «սպանութիւնը» բեմադրութիւն մըն էր եղած: Գործը կը կայանար Մոնչիլոֆը Լազիչի առջեւ հանելուն մէջ: Բայց Լազիչ, նոյնպէս, կրցած էր իր դերը կատարել: Գնդակները չէին դպած իրեն:

Այս պահուս, ան կառավարիչն է սերպիական Մակեդոնիոյ:

Երկու կեղծ մեռելները, նորէն, դէմ դէմի են:

Ո՞ր պիտի պայթի գնդակը:

ԱԼԵՔՍԻԷՖԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

— Ահա, պատմութեան հերոսը:

Սոֆիայի զինուորական ակումբէն մարդ մը դուրս կ'ելնէր քաղքենի զգեստ հագած: Տեղակալ Ալեքսիէֆն էր:

1930ի կիսուն, պուլկար ոստիկանները, Տրակոմանի մէջ կը ձերբակալէին մարդ մը, կեղծ անցագրով: Մահուան արհեստաւորներէն մէկը, հաւանաբար անոնցմէ, որոնք երբ սահմանագլուխին մօտենան, իրենց զէնքերը կը տեսնեն արդէն ցեցին կապուած: Հազիւ բանտարկուած, մարդը կը կորսնցնէ խօսելու ընդունակութիւնը: Ի վերջոյ խօսեցաւ անունը տալով պուլկար կանոնաւոր բանակի սպաներէն մէկուն:

Այս անունը այն տեղեկալինն էր, որուն դուրս ելլելը տեսանք ակումբէն: Պարզ է թէ, հարցը կը դառնար լրտեսական մութ գործի մը շուրջ: Ուրիշ որեւէ երկրի մէջ, գիտենք թէ նման ոճրի մը ճամբուն վրայ գանուող կառավարութիւնը ինչպէս պիտի գործէր: Բայց պուլկար քաղաքական դաշտավայրը շատ նկարագեղ է:

Մակեդոնական յեղափոխական կոմիտէն որոշեց ինքն իսկ կարգադրել հարցը: Կառավարութի՞ւն է: Պետութի՞ւն: Թագաւո՞ր: Ո՛չ անշուշտ: Շատ աւելի քան պետութիւնը,կառավարութիւնը եւ թագաւորը:

1930 օգոստոս 20ին, տեղակալ Քրում Ալեքսիէֆը կը գտնուէր իր զօրանոցի գրասենեակը: Ժամը4.30ն էր ճիշդ: Ընկեր մը բացաւ դուռը եւ ըսաւ.

— Գնդապետը ձեզ կը կանչէ հեռաձայնով:

— Այո՛, տեղակալ Ալեքսիէ՞ֆ:

— Պատրաստ ձեր հրամանին, գնդապետ:

— Անմիջապէս եկէք սպայակոյտ, ուր մասնաւոր պաշտօն մը պիտի յանձնուի ձեզ:

Հօն, տեղակալը երկու ժամ կը սպասէ սպասման սրահին մէջ: Գնդապետը վերջապէս կ'ընդունի զայն:

— Գացէ՛ք, ինձ սպասեցէք Վիտոշ եւ Էֆթից փողոցներուն անկիւնը:

Այդ անկիւնը այնքան ամայի չէ: Հո՛ն, քիչ վերջ կուգայ հարիւրապետ Ռաֆոլոֆը:

— Ի՞նչ կ'ընես հոս:

— Գնդապետին կը սպասեմ:

— Ես ալ:

Գնդապետը որ կը կը կոչուի Կէորկիէֆ, կուգայ գնդապետի մը հետ, որ կը կոչուի Զաքոֆ: Հարիւրապետ Ռաֆոլոֆի հրաման կը տրուի հեռանալու:

Քրում Ալեքսէյէֆի գնդապետը գետնէն կը հանէ նամակ մը եւ խօսքն ուղղելով տեղակալին՝

— Անմիջապէս պիտի մեկնիք Քէօսթէնտիլ եւ այս գաղտնի նամակէ յանձնէք շրջանին փոխ-հրամանատարին:

Տեղակալը կը բարեւէ:

Ինքնաշարժ մը կանգ կ'առնէ խումբին առջեւ:

— Գնդապետ Զաքոֆը ձեզ պիտի ընկերակցի: Կը վերադառնաք վաղը, առաջին շոգեկառքով:

Տեղակալը կ'ուզէր իմաց տալ իր կնոջ: Գնդապետը վրան կ'առնէ այդ գործը:

Երկու մարդերը տանող ինքնաշարժը ճամբայ պիտի ելլէ: Րոպէ մը: Գնդապետը հանդիպած է իր լաւագոյն բարեկամներէն քաղքենիի մը: Եւ այս մարդը, կ'երեւակայէ՞ք, Քէօսթէնտիլ պիտի երթայ: Գնդապետը կը սեղմէ անոր ձգուքը, զայն շրթներէն կը համբուրէ:

— Բարեկամս Մարքով, կը ներկայացնէ երկու համազգեստաւոր ճամբորդներուն:

Եւ անոր առջեւ դուռը կը բանայ ինքնաշարժին:

— Զայն կը ձգէք իր տան դրան առջեւ: Շնորհակալութի՜ւն:

Եւ երեկոյեան ժամը 8ին, երեք մարդերը կը հեռանան Պուլկարիոյ մայրաքաղաքէն:

Առտուան ժամը 1ին, Քէօսթէնտիլի 4 քիլօմէթր մնացած, գնդապետը որ միւս երկուքին հետ կը ճամբորդէ, յանկարծ կը զգայ թէ անօթութիւնը զինքը կը նեղէ: Ճիշդ այդտեղ, ճամբուն եզերքը ջաղացք մըկայ,եւ ջաղացքը իր մէկ ազգականին սեփականութիւնն է:

— Կանգ առ, կը պոռայ, երթանք ուտենք եւ գաւաթ մը խմենք:

Տեղակալին առաքելութիւնը հրամայական է: Առանց հապաղման, պարտաւոր է իրեն յանձնուած նամակը տալու Քէօսթէնտիլի հրամանատարին: Բայց գնդապետի մը անօթութիւնը պիտի առաջ անցնի տեղակալի մը պարտականութենէն: Ինքնաշարժը կանգ կ'առնէ: Երրորդութիւնը կը գտնուի Ազատութեան եւ Մահուան երկրին մէջ:

Ահա ջաղացքը: Ճամբորդները ներս կը մտնեն:

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ
այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Salle L. Mutualité*ի շէնքին մէջ,* Métro Maubert-Mutualité. *Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի կոմիտէներու ընկերները։* Նիւթ՝ Հայաստանի ներկայ կացութիւնը։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
Կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ և մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց։ Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ
21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet
Կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
Կը խօսին՝ Պ. Պ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ և ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ
Կը մասնակցին՝ Տիկ. ԹԷՐԶԻ (երգ), Տիկ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ՃԱՄՊԱՋ (դաշնակ), Պ. Ս. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), Պ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ, Պ. ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն) եւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ։
Մ ու տ ք ը ա զ ա տ է

Գրական Ակումբ *Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին. տեղի կ'ունենայ գրոյց ԱՐԴԻ ԳԱՂԹԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋ։ Բացման խօսք՝* Պ. Ս. Վրացեան։ Հասցէ՝ 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
կազմակերպուած Զմիւռնիոյ Նահնգ. հայր. միութեան կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Սօսիէթէ Լիոնէզի մէջ։ Ճազպանտ ղեկավարութեամբ Պօշարօֆի։
Մուտք՝ կիներու 3 ֆր., այրերու 4 ֆրանք

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ
ԿԱՎՌՕՇԻ 1932Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
ԻՐ ՍՐԱՄԻՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ !
ԻՐ ԹԵԹԵՒ ՖԱՆԹԷԶԻՆԵՐԸ !
ԻՐ 95 ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՆԵՐԸ !
ԳԻՆ 30 ՖՐԱՆՔ՝ ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ 2 ՏՈԼԱՐ՝ ԱՄԵՐԻԿԱ
Կ Ա Ն Խ Ի Կ

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ — **ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ**
ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ
ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐԸ
Մատենաշար Դրօշակի Բ. տպագրութիւն
գին 10 ֆրանք, փոստի ծախքով 11 ֆրանք։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Տ. Տէրոեանի բնակարանը, 9 Rue Madame Curie, Bagnaux։ *Պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանին սրահը։

ՏԷՍԻՆԻ Կորիւն խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին ընկեր Կ. Օհանեանի ներքնայարկին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միութեան գրադարան - ընթերցասրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՏԷՍԻՆԻ Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին Քաֆէ տը Լա Փէի մէջ։ Շարունակութիւն նախորդ նիւթին։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԼՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 241 Rue J. J. Rousseau. կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

*ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պոլսեցիներու միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Պոլսեցի արձանագրուած ու չարձանագրուած բոլոր հայրենակիցները, այս Կիրակի ժամը 2.30ին Պար տը լա Փօսթի (*Rue Colbert*) սրահին մէջ։ Հրաւիրագիր չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իլլալ այդ նկատել։*

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ
Prov. 57—25
ՌԻՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ
66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ) Métro Bonne Nouvelle
ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ
Այս առթիւ շատ մատչելի գիներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն լաւագոյնը։ Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները։ Պզտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։
ՃԱՇԱԿ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

8, RUE CHATEAUDUNի
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է
MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Լիոն, Կ. Գ.— 35,
Շիժի, Շ. Ղ.— 35,
Ժուայեէօզ, Ս. Հ.— 35։ *Սկսանք ղրկել։*
Սէն Ժէրվէ, Գ. Պ.— 35,

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդ. եւ վարախ։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

Un acheteur bien renseigné ne peut acheter qu'un
201 SEVA SALON
Synonyme de goût et d'élégance modèles 1931—32 type I et II
Les phonos modernes faisant meubles et portatifs
Registered trade mark appareil déposé
En vente chez les bons revendeurs
et grands magasins ou à défaut
T. S. F. **T. S. F.**
MONOPOLE
SEVA 206 RUE LAFAYETTE, PARIS (10)
agent partout
Dépositaire général, Paris, Suisse, Londres, Amsterdam, Milan et Sud Amerique

IMPRIMERIE - **MASSIS**
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ENTREPRENEUR *կը ստանձնեմ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի,* 35 Rue Emile Desvaux, *Փարիզ (19) մէթրօ* Place des Fêtes. *Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։*

Գրական Երեկոյթ
Պոլսոյ Կեդր. վրժ.ի նախկին Սանուց միութեան կողմէ։ Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 3.30ին Sociétés Savantesի Salle D*ին մէջ։ Պիտի խօսին Պ. Պ.* վ. Թաթուլ եւ գ. Ֆէնէրճեան *Միսաք Մեծարենցի կեանքին եւ գործին մասին։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ։ Մուտք՝ 1 ֆրանք։*

ԵՓՐԱՏ *նուագախումբը կը ստանձնէ նուագել հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ։ Կը տրամադրէ նաեւ 25—30 հոգինոց նուագախումբ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Տ. Օնոսեանի,* 15 Rue du Pourtour, Clamart, Seine։
Երեկոները ժամը 8ին մասնաւոր դասընթացք, սոլֆէժի, ջութակի, ֆլիւթի եւ պանժօի։ Կ'ուզուի դաշնակ նուագող Օրիորդ մը կամ պարոն մը, «Եփրատ» նուագախումբին անդամագրուելու պայմանաւ։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ
ESKA
Պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն
Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ։ Դիմել՝ Laboratoire Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rne Orfila. Paris (20).

FABRIQUE DE TRICOTS

S. TERZIAN
Tél. BOTZ. 22-98 20 Rue Mélingue, PARIS

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐԸ
1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172
կը գոհացնեն ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները, դիւրամատչելի պայմաններով։
Հագուստեղէններ եւ ճերմակեղէններ, նուրբ ձեռագործի աշխատանքներ, օժիտի պատրաստութիւն։ Վարիչ խնամակալուհին այցելութիւններ կ'ընդունի երեքշաբթի օրերը։
Օգտուեցէք առիթէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...
Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ Մ Ա Ս

25.— ԹՈՔԱՏԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Այլեւս ծարդ չէր մնացած, որ չգիտնար Հայոց եկեղեցիներուն զանգակներուն ղօղանջին իմաստը,— յեղափոխութեան յայտարարութիւն։

Եկեղեցիներուն մէջ հաւաքուած ժողովուրդը սկսաւ գնդակ տեղալ ճամբէն անցնող Թուրք ժողովուրդին վրայ, վիրաւորելով եւ սպաննելով ոմանք։ Կոմիտէճիները քանդած էին Նիքսարի եւ Թոքատի հեռագրական գիծերը, այնպէս որ հաղորդակցութիւնը դադրած էր երկու քաղաքներուն միջեւ։ Դժբախտութիւնն այն էր, որ Թոքատի մէջ եւս բաւականաչափ զինուոր չէր գտնուեր։ Սըվազի կուսակալը, Խալիլ փաշա խնդրած էր որ Ամասիայէն գէթ մէկ գումարտակ կանոնաւոր զինուոր ղրկուի փութով։ Նիքսարի Թուրք ժողովուրդը ամրանալով իրենց թաղին ամենէն յարմար տուներուն մէջ, ինքնապաշտպանութեան դիմեց։ Նիքսարի կառավարիչը գիշերանց ձիաւոր սուրհանդակ մը ղրկեց, Թոքատէն զինուորական օգնութիւն խնդրելու համար։ Կառավարիչին խնդրանքին վրայ, Թոքատի պատերազմական առեանի անդամներէն տեղակալ Շէվքեթ պէյ եւ 3 զինեալ ձիաւորներ, 3 արաբ զինուորներ եւ 20 հետեւակ զինուոր ճամբայ ելան դէպի Նիքսար։

Սակայն Թոքատէն շարունակաբար Սըվազ հասած հեռագիրները զինուորական ուժ կը խնդրէին։ Հեռագրական այդ հաղորդակցութեան ծասին օրը օրին լուր կը ստանայի, այնպէս որ գիմեցի Ներքին Նախարարին, բացատրելով թէ անհրաժեշտ է փութով Սըվազէն Թոքատ ու Նիքսար զինուոր ղրկել, եւ եթէ կարելի չըլլայ անմիջապէս զինուոր հասցնել եւ կոմիտէճիները տեղական յաջողութիւններ ունենան, գէթ աշխատիլ որ պարսկական սահմանագլուխին վրայ խմբուած Դրօշակեան եւ Հնչակեան կոմիտէներուն ուժերը չկարենան յառաջ խաղալ։ Ներքին Նախարարութենէն Սըվազի կուսակալին եւ Պոլսոյ սպարապետութենէն Սըվազի զինուորական հրամանատարին տրուած հրահանգներու համաձայն, Թոքատ ղըրկուեցաւ 20րդ հեծելազօրոց գունդէն 2 գումարտակ, իսկ Նիքսար ղրկուեցաւ հետեւակազօրաց գունդէն ջոկատ մը։

Ճիշդ այդ օրերուն, բանակի հրամանատարը, ծարաջախտ Զէքի փաշա եւ Անատոլուի ընդհ. քննիչ եւ կայսեր թիկնապահ Շաքիր փաշա Սըվազ հասան։

Նիքսարի կոտորածին պատճառը հետեւեալն էր.—

Այդ օրը տօնավաճառ օր մըն էր, եւ սակայն շուկային մէջ բազմութիւն չկար։ Դուրսէն եկած քանի մը գնորդներ միայն կային։ Բայց երբ Հայոց եկեղեցիէն արձակուած զէնքերուն ձայները լսուեցին, տեղական ոստիկանութիւնը կարծելով թէ վերահաստատուած է խաղաղութիւնը, գնաց Թրքական փողոցները, հրամայեց ամենուն որ բանան իրենց խանութները եւ շարունակեն առուտուրը։ Թուրքերն ալ հնազանդելով, շուկայ իջան եւ առուտուրն սկսաւ։ Քաղաքը կենդանացաւ բազմութեամբ։

Կէսօրուան մօտ էր ժամանակը։ Մխախտի ծենաշնորհի դէտերէն սայլապան Զաքըր Մուսթաֆա հրապարակին վրայ ամենուն աչքին առջեւ սպաննուեցաւ։ Ոճրագործն էր Հայ մը, Քիւրքեան Ղուկաս։ Նոյն ատեն Քիւրքեան, Թոփալեան եւ Զավուշեան վաճառատուններէն սկսան զէնք արձակել շուկայի ժողովուրդին վրայ։

Հայերը գնդակ կը տեղային ոչ միայն Թուրք ժողովուրդին, այլ նաեւ Նիքսարի յոյն բնակչութեան վրայ։ Թուրք ժողովուրդը փոխադարձութեան աւելի ճիշդը՝ ինքնապաշտպանութեան դիմեց։ Ընդհարումը տեւեց մօտ կէս ժամ։ Երկուստեք աւելի քան 100 սպանեալ եւ նոյնքան վիրաւոր ձգեցին։ Թուրքերն ու Հայերը, այլեւս ձգելով զէնքերը, սկսան իրար յօշոտել ակռաներով եւ եղունգներով։ Ցարձակումը շարունակուեցաւ փողոցներուն մէջ։ Երեխայ, կին, հանդիպածը կը ճզմէին, կը կոխոտէին, կը սպաննէին ու կ'անցնէին կ'երթային։

Քիւրտ մը սպաննե՞ց Հայ մը, աշիրէթին մէկը գողցա՞ւ Հայերուն ստացուածքը, ալ կը բաւէ, օ՛ն, յարձակի՛նք Թուրքերուն վրայ։ Այս էր սովորական եղանակը։ Անշուշտ ոչ ոք կը հաւատար այս կատակերգութեան։ Որովհետեւ երբ ամէն կողմ պատերազմական ատեաններ կը տեղծուէին, նոյն ատեն կառավարական պաշտօնատարներու ծասնակցութեամբ Հայեւ Թուրք երեւելիներէն բաղկացեալ ծասնաւոր յանձնախումբեր կը կազմուէին, հաստատելու համար կորուստը տնոնց, որոնց ստացուածքը թալանի տրուած էին։ Եւ կորուստը հաստատելէ յետոյ, ստացուածքները նոյնութեամբ կը վերադարձնէին իրենց տէրերուն, եւ երբ թալանը չգտնէին, կառավարութիւնը կը վճարէր գինը։

Ապտիւլ Համիտի վարչաձեւին տակ, կամայական եւ հակօրինական արարքներու ամենամեծ թշնամիներէն մէկն ալ ես էի, ոստիկանական նախարարս՝ Նազըմը։ Սակայն պարտք կը համարեմ խոստովանիլ, որ կամայական ու հակօրինական վարչութեան հետեւանքը, ամբողջ գուլումը կը գիրէին միայն Թուրքերն ու խալամ տարրերը։ Քրիստոնեայ տարրերը ծառայական փոքրիկ տուրք մը վճարելով կ'ազատէին զինուորական ծառայութենէ, այսպէս առիթ գտնելով տիրապետելու երկրին վաճառականութեան եւ արհեստագիտութեան ասպարէզին մէջ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
21 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1731 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԽԻԹԱՐՈՒԵՑԷ՛Ք...

Թուրք մամուլը տակաւին չէ սթափած Աթէնքի գինարբուքէն։ Ու կատարեալ հովուերգութեան մը վերածելով Ըսմէթ փաշայի փոխայցը, կը շահագործէ ամէն առիթ, իր թունաւոր սլաքներն արձակելու համար Չարդի եւ աքսորի զոհերուն։

«Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ի խուժանավար եւ գարշելի շարքը հազիւ վերջացած, ահա «Վագըթ»ն է որ կը կաղկանձէ, իր խմբագրապետին, Մէհմէտ Ասըմ պէյի բերնով։

Իբրեւ ուղեկից Ըսմէթի, Թուրք խմբագիրը պարտք սեպած է գրի առնել իր տպաւորութիւնները։

Արդ, կարելի՞ է արտասահման անցնիլ, պտոյտներ եւ պրպտումներ կատարել, բայց չխօսիլ Հայերու մասին։

Եւ Մէհմէտ Ասըմն ալ, «ուղղակի Աթէնքի ժողովրդական խաւերէն քաղած տեղեկութիւններով», այն եզրակացութեան եկեր է թէ «Յունաստանի գաղթական Հայերը կատարելապէս կրած են ժամանակին Թուրքերու հանդէպ իրենց կատարած դաւաճանութեան պատիժը»։

— «Եւ կը շարունակեն կրել։ Այս դաւաճանները Յունաստան երթալէ յետոյ, իրենց Թուրքիոյ մէջ տեսած հանգստութեան մէկ տասներորդն իսկ չեն գտած հոն։ Որովհետեւ զիրենք ապրեցնող ոչ մէկ գործ չեն կրցած գտնել»։ (*Վագըթ*, 14 Նոյեմբեր)։

Թուրք խմբագիրը ճամբան Յոյնի մը կը հանդիպի եւ հարցումներ կ'ուղղէ Հայերու մասին։

— «Այս հարցումս խորունկ փոթորիկի մը ազդեցութիւնը գործեց խօսակցին վրայ եւ ըսաւ, — *Այդ ցածերը, այդ գողերը, այդ չարագործները ...*»։

Յոյնը յետոյ պատմած կ'ըլլայ, միշտ Մէհմէտ Ասըմի բերնով.

— «Այստեղ Հայերը մասնաւոր թաղ մը շինեցին։ Օր չանցնիր որ այդ թաղին բնակիչներէն մէկը որ եւ է տեղ գողութիւն չընէ։ Օր չանցնիր որ այս Հայերէն մէկը Աթէնքի մէկ անկիւնը ոստիկանական դէպք մը չյարուցանէ։

«... Սելանիկի մէջ ալ Հայերը թաղ մը շինած են։ Միլիոններով Հելլէններ կառավարող հելլէն կառավարութիւնը եւ հելլէն ոստիկանութիւնը մէկ քանի թաղոնց հայութեան դէմ պարզապէս տկար կը մնան»։

Ու վերջապէս, Թուրք խմբագրին սրտցա՛ւ հարցումներուն վրայ, Յոյնը կ'աւելցնէ.

— «Այս մարդիկը Յունաստան եկան, բայց չկրցան հոն իրենց համար գործ մը բռնել։ Հելլէն կառավարութիւնը այս Հայերուն իւրաքանչիւրին ամսական կապելով չի կրնար ցկեանս հոգալ զանոնք։ կոկորդը հաց կ'ուզէ, կռնակը հագուստ կ'ուզէ։ Երբ հաց չգտնեն, հագնելիք չգտնեն, գործ չգտնեն, ուրկէ՞ պիտի ճարեն իրենց ապրուստը։ Ուստի, առիթը եկածին պէս գողութիւն կ'ընեն։ Ասոր անոր դրամները առնելու համար գիշերները հոս-հոն յարձակումներ կը գործեն»։

×

Մանկամտութիւն պիտի ըլլար հարցնել թէ ո եւ է Յոյն կրնա՞յ այսպիսի խօսքեր արտասանած ըլլալ։

Ամէն երկրի մէջ ալ, կրնան գտնուիլ թշուառականներ, հասարակ բախտախնդիրներ, ընդունակ՝ ճերմակը սեւ ներկելու եւ խօսակցին հաճոյք պատճառելու։

«Վագըթ»ի խօսակիցը ապահովաբար ներկայացուցիչն է այն խառնակոյտին, որ կը ներկայացնէ իսկական «ցածերը, գողերը եւ չարագործները»։ Այլապէս, պիտի խոստովանէր թէ Յունաստանի հայ գաղթականութիւնը ոչ միայն առաջին օրէն իսկ ապահոված է իր ապրուստը, իր արդար քրտինքով, գլուխը քարին տալով, այլեւ մեծապէս նպաստած՝ երկրին տնտեսութեան եւ ճարտարագործութեան զարգացման։

Այսօրուան Յունաստանի մէջ արհեստներ, մասնագիտութիւններ կան որոնց համար այդ երկիրը երախտապարտ է հայ գաղթականներուն։ Հայ եւ յոյն գաղթականը, երկուքն ալ նոյն դժոխքէն ազատած, այդ աղքատ երկրին տուած են կենդանութիւն մը որ արդէն շուարման մատնած է Թուրքն ու Թուրքիան։ Չէ՞ որ նոյն Թուրք մամուլը պարբերաբար կը հնչեցնէ մրցակցութեան ահազանգը։

Եւ, ոչ մէկ Հայ, մինչեւ այսօր, բեռ չէ եղած յունական կառավարութեան վրայ։

Ինչ կը վերաբերի Աթէնքի կամ Սելանիկի հայկական թաղերուն, որոնք «միկրոբի եւ գողութեան բոյներ են եղեր», — Մէհմէտ Ասըմ պէտք է քաջութիւն ունենար երթալ տեսնելու զանոնք, եւ բաղդատելու իր «Թիւրքօղու Թիւրք» հայրենիքին աւերակներուն, ամայութեան, աւազակութեան եւ արեան խրախճանքներուն հետ։

Այո, Մէհմէտ Ասըմ, հալածական, ճղակտոր Հայը բոյներ շինած է ժայռի մը ստորոտը, տափարակ դաշտի մը վրայ, աւերակ խառնակոյտի մը մէջ, եւ ոչ միայն տուն—տեղ, խանութ, եկեղեցի, դպրոց, ազգային բազմապիսի հաստատութիւններ կը պահէ, այլեւ ի վիճակի է հինգ—տասը տրախմի պարգեւ տալու ձեր էֆէնտիներուն և պէյերուն։ Ինչպէս այստեղ Ֆրանսայի մէջ ալ։ Ինչպէս ամէն տեղ։ Ձեր փախստական նախարարներն անգամ հայ կը փնտռեն օտար պողոտաներու վրայ, սուրճի մը դրամ ճարելու համար։ Իմացէ՛ք։ Եւ դուք ալ, եթէ վաղը հովերը փոխուին, նոյն ճամբան պիտի բռնէք, որովհետեւ շատոնց հալած են հայկական եւ յունական անհաշիւ աւարները։

Բայց հոգ չէ։ Մխիթարուեցէ՛ք ձեր «տեղեկութիւններով»։ Ամբողջ Անատոլուն ձգած աւերակներու, ամայութեան, անօթութեան և մերկութեան մէջ, գողութեան և ջարդի մէջ, խնճոյութեան եւ խռովութեան մէջ, շարունակեցէք հայհոյել և սպառնալ մեզի։

Ազգերու կեանքին մէջ անկարելի բան չկայ։ Եւ կուգայ մեր օրն ալ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՍՈՐԻՆԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ԳԱՂԹԵԼ ԻՐԱՔԷՆ

Կ'ՈՒԶԵՆ ՍՈՒՐԻԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻԼ

Ասորիներու Պատրիարքը, Մար Շիմոն Իշ. Մուսուլէն Հոկտ. 23 թուակիր աղերսագիր մը ուղղած է Ազգերու Դաշնակցութեան մնայուն հոգատարութեանց յանձնաժողովի Նախագահութեան, իսկ պատճէնները՝ Իրաքի բրիտանական մարզպանին եւ Անգլիոյ արտաքին Նախարարութեան։ Լոնտոնի թերթերը կը հրատարակեն այդ կոչը, որ ահաւասիկ.

— «Ասորի ազգը, որ առժամապէս կ'ապրի Իրաքի մէջ, աչքի առջեւ ունենալով այն մութ ապագան եւ թշուառ պայմանները որոնց անկասկած պիտի ենթարկուի Իրաքի մէջ, Հոգատարութեան վերացումէն յետոյ, միաձայնութեամբ ժողով մը գումարեց ինծի հետ, Հոկտ. 20ին, Մուսուլի մէջ։

Այս ժողովին ներկայ էին ամբողջ ասորի ազգին աշխարհական եւ հոգեւոր պետերը, ինչպէս ցոյց կուտայ յարակից փաստաթուղթը անուններով, եւ ապագայ կացութիւնը լիակատար քննութեան ենթարկուեցաւ հետեւեալ երկու կէտերուն վրայ, — Կրնա՞նք Իրաքի մէջ ապրիլ թէ ոչ։

Շատ երկար վիճաբանութենէ մը յետոյ, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ թէ մեզի համար անկարելի է ապրիլ Իրաքի մէջ եւ ինծի պաշտօն յանձնուեցաւ ժողովին կամքը յայտնել ներփակ փաստաթուղթով, որպէս զի որ եւ է ձեւով աշխատիմ Ասորիները Իրաքէն այլուր փոխադրել։

Ուստի ես, վերոյիշեալ ստորագրեալներով որոնք ասորի ազգին պատասխանատու առաջնորդներն են, Ձեր Յանձնաժողովին կը ծանուցանեմ խոնարհ աղերսը մեր ազգին, որ դարեր առաջ միլիոններով կը հաշուուէր, բայց բազմաթիւ հալածանքներու եւ ջարդերու հետեւանքով այժմ իջած է շատ փոքր համրանքի մը։ Մենք մինչեւ այսօր պահած ենք մեր լեզուն եւ հաւատքը հակառակ բոլոր հալածանքներուն եւ ջարդերուն։

Մեր ազգին ծօտաւոր անցեալը լիովին ծանօթ է ձեզի, շնորհիւ մեր պաշտօնական գործիչներուն։ Ուստի, աւելորդ կը համարենք ամէն պարագայ բացատրել մանրամասնօրէն, բայց դրապէս վստահ ենք թէ եթէ Իրաքի մէջ մնանք, քանի մը տարիէն պիտի սրբուի մեր գոյութիւնը։

Հետեւաբար, ձեր գութը կը հայցենք որպէսզի հոգ տանիք մեզի եւ փոխադրէք այն երկիրներէն մէկը որ կը գտնուի արեւմտեան ազգերէն մէկուն իշխանութեան տակ, ո՛րը որ յարմար կը դատէք։

Եւ եթէ կարելի չէ այս, հաճեցէք խնդրել ֆրանսական կառավարութենէն, որ Սուրիա ընդունի մեզ եւ իր պատասխանատուութեան տակ առնէ, որովհետեւ այլեւս չենք կրնար ապրիլ Իրաքի մէջ եւ պիտի հեռանանք»։

Կաթողիկոս-Պատրիարքէն զատ, աղերսագիրը ստորագրած են եպիսկոպոս Յովսէփ Խնանեշու, Զիա Սարգիս՝ Ճէլոյի ռազմիկ եպիսկոպոսը, եւ Անդրէաս Ճէլոյի, Մելիք Մարողլու եւ ուրիշ չորս ցեղապետներ։ Աղերսագրին կցուած է առանձին յայտարարութիւն մը՝ ասորի առաջնորդներուն, կղերին, պետերուն եւ երեւելիներուն ստորագրութեամբ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՌԺԱՄԵԱՅ ԶԻՆԱԴՈՒԼԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը զինաթափութեան յառաջիկայ համագումարին մասնակցելու հրաւիրուած պետութեանց հաղորդեց Թուրք կառավարութեան նամակը՝ առժամեայ զինադուլին մասին։

Թուրք կառավարութիւնը իր այս նամակով դիտել կուտայ թէ, արդէն, իր ազգային պաշտպանութեան ելմտացոյցին մէջ կարեւոր կրճատումներ է կատարած, թէ ռազմական մթերքներ չունի իր տրամադրութեան տակ, ոչ ալ երկար տարիներ բաւելու չափ զինուորական նիւթեղէն, չունի նաեւ պատերազմական նիւթերու արտադրութեան յատուկ գործարաններ։ Թուրքիա կողմնակից է սպառազինումներու աստիճանական կրճատման, բայց կը շեշտէ թէ Թուրքիա իրաւունքներու հաւասարութեամբ չէ մասնակցած Ժընեւի մէջ՝ զինադուլի առաջարկին առթիւ կատարուած խորհրդակցութեանց եւ տրուած որոշումներուն։ Ուրեմն կը պահանջէ որ լուսաբանութիւններ տրուին իրեն՝ առաջարկին իրաւական հանգամանքին եւ տարողութեան մասին։

Ըստ թրքական սահմանադրութեան, Ազգային Մեծ Ժողովը միայն կրնայ որոշում մը տալ երկրին պաշտպանութեան յատկացուած ուժերուն վերաբերեալ հարցերուն մէջ։ Անոր կ'իյնայ ուրեմն, ի հարկին, քննել եւ ընդունիլ միջազգային պայմանագրութիւն մը։ Թուրք կառավարութիւնը Ազգ. Մեծ Ժողովին պիտի ենթարկէ զինադուլի առաջարկը, անմիջապէս որ ստանայ լրացուցիչ տեղեկութիւնները։

Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց օրէնքը

ԷՆԿԻՒՐԻ.— Ներքին գործավարութիւնը պատրաստած է փոքրամասնութեանց օրէնքը, Լօզանի դաշնագիրը աշխարհական եւ կրօնական գործերը բաժնած ըլլալով իրարմէ։ Օրէնքին համաձայն, հոգեւոր պետերը լոկ կրօնական գործերով պիտի զբաղին եւ Քաղաքական ժողովներու մէջ կրօնական չպիտի գտնուին։

ՉԻՆԵՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Խարպինէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ճափոնական զօրախումբերը որոնք կը շարունակեն հետապնդել չինական ուժերը, մտադրած են կատարելապէս ջախջախել զանոնք, անկարելի դարձնելու համար որեւէ յարձակման կրկնութեան, Թաօմանի եւ Անկանշիի երկաթուղիներուն վրայ։

Ճափոնական զօրքը կը շարունակէ առաջ խաղալ։

Նախորդ օրուան ճակատամարտին, Ճափոնցիներու կորուստները կը նկատուին 300 սպաննեալ եւ վիրաւոր, իսկ Չինացիներունը կ'ենթադրուի 3 կամ 4000։

Չինական աղբիւրէ տրուած լուրերու համաձայն, Ցիցիքարի շուրջ, կռիւները կը շարունակուին։ Քաղաքը կը մնայ Ճափոնցիներու ձեռքը։ Չինացի զօրավարը Մա իր ընդհ. բանակատեղին հաստատած է քաղաքէն 50 քիլոմեդր հեռու։

**** Ճափոնական կառավարութիւնը պաշտօն յանձնեց Մոսկուայի իր դեսպանին որ բարեկամաբար, Ռուսիոյ արտաքին գործավարին Լիտվինովի հասկցնէ ծանր բարդութիւնները՝ որոնք կրնան ծագիլ, եթէ հիւսիսային Մանչուրիա ղրկուին բոլշեւիկեան զօրախումբեր։*

**** Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, Նախորդ օր գոնփակ նիստ մը գումարեց։ Թէեւ պաշտօնական որեւէ հաղորդագրութիւն չկայ այս նիստին մասին, սակայն կը կարծուի թէ Խորհուրդը քննած է ճափոնական առաջարկը՝ քննիչ յանձնախումբ մը Մանչուրիա ղրկելու մասին։*

Ամերիկայի ներկայացուցիչը Խորհուրդին նախագահին Պ. Պրիանի հետ տեսակցութիւն մը ունեցաւ, յայտնելու համար ամերիկեան տեսակէտը՝ չինեւճափոնական հարցին բոլոր կէտերուն մասին։

Արտաքին քաղաքականութիւնը Ֆրանսական Երեսփ. Ժողովին մէջ

Ֆրանսական խորհրդարանը շարունակեց արտաքին քաղաքականութեան շուրջ վիճաբանութիւնները։ Քամիյլ Փլանշ, ընկերվարական, քննադատեց վարչապետը թէ «Ոչինչ կ'ըսէ եւ ոչինչ կ'ընէ»։ Մեղադրեց զայն մասնաւորաբար թէ Լոնտոնի խորհրդակցութեան օրակարգէն դուրս ձգած է զինաթափութեան հարցը։

Պ. Ժան Հէննէսի, խօսեցաւ չինեւճափոնական վէճին եւ Ռուսիոյ դիրքին մասին։ Հարց տուաւ թէ կառավարութիւնը մակագրա՞ծ է Ռուսիոյ հետ ոչ-յարձակման դաշինքը եւ պահանջեց որ կարմիր Միջազգայինի կողմէ արտասահմանի, մանաւանդ Հնդկաչինու մէջ կատարուած փրոփականտին դէմ, կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առնէ։

Իսկ արմատական-ընկերվարական Պ. Մարշանտօ թուեց այն պարագաները՝ որոնցմով Ֆրանսայի Դրամատունը իր ելմտական օժանդակութիւնը տուաւ ուրիշ երկիրներու մասնաւորաբար Գերմանիոյ։ Եւ գտաւ որ այս օժանդակութիւնը կատարած է առանց փոխադարձ օգուտ ապահովելու։

Խորհրդարանը վիճաբանութիւնները պիտի շարունակէ անգործութեան հարցին շուրջ, անկից վերջ, կրկին անցնելու համար արտաքին քաղաքականութեան։

Կիպրոսի հարցը եւ Յունաստան

Յունաստանի վարչապետը Պ. Վենիզելոս, խորհրդարանին մէջ, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ արտաքին քաղաքական հարցերու մասին եւ խօսելով Ըսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի վերջին այցելութեան մասին, պարզեց յունեւթուրք գործակցութեան նպաստաւոր հետեւանքները։

Յետոյ, խօսելով Կիպրոսի դէպքերուն վրայ, Վենիզելոս պախարակեց յունական կարգ մը թերթեր, որոնք գրութիւններ էին հրատարակեր իբր թէ անգլիացի զինուորներու կողմէ գործուած չափազանցութեանց մասին։

— Գիտենք թէ, ըսաւ, Անգլիա կը գտնուի քաղաքակրթութեան ամէնէն բարձր կատարը։ Կիպրոսի եւ կղզիներու հելլէն բնակիչներուն կ'ըսենք թէ որքան ատեն որ Անգլիա եւ Իտալիա, կը կարծեն թէ իրենց շահերը կը պահանջեն կղզիներու գրաւումը, ո՛չ ոք պիտի կրնայ խախտել այդ գրաւումը։ Յունաստան կ'ուզէ որ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ հետ իր բարեկամութիւնը անխախտ մնայ։

Հայ համայնավարներու դատավարութիւնը

Գրեր էինք թէ կարմիր յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ բոլշեւիկները Պէյրութի մէջ եւս ցոյց էին կատարեր եւ այս առթիւ ձերբակալուեր էին 9 հոգի, որոնց 5ը Հայեր՝

Պէյրութի Պատժական Ատեան Նախագահ Ատեանին առջեւ տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը հինգ հայ համայնավարներուն։

Երբ դատավարութիւնը սկսաւ հայ ամբաստանեալները մերժեցին արաբերէն եւ ֆրանսերէն խօսիլ եւ պահանջեցին թարգման։ Դատավարութիւնը սկսաւ եւ ամբաստանեալները խոստովանեցան թէ իրենք բոլշեւիկ են եւ դէմ գաղթայնացման եւ դրամատիրութեան։ Վերջը անոնք բուռն յարձակումներ ըրին Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Ֆրանսայի դէմ, զանոնք նկատելով բռնապետներ։ Արդարութիւնը, յայտարարեցին անոնք, միայն Ռուսիոյ մէջ կը գտնուի։ Դատավարութեան ընթացքին, իրենց խօսքերը ընդհատեցին անոնք պոռալով. «Կեցցէ՛ բոլշեւիկ կուսակցութիւնը, անկցի՛ դրամատիրութիւնը»։

Այս ցոյցին առթիւ, Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները։

Պէյրութի փողոցի ծայրը համախմբում մը նշմարուեցաւ. երկու հարիւրի չափ գործաւորներ կարգով կը քալէին դրօշակներ ի ձեռին եւ յեղափոխական նշանակներով։ Անոնց գլուխը կը գտնուէին երկու հայ համայնավարներ. խումբը մեծ մասամբ կազմուած էր Հայերէ։

Ոստիկանութիւնը հրաման տուաւ որ ցրուին, սակայն ցուցարարները մերժեցին կտրուկ կերպով։ Ասոր վրայ, ոստիկանները փորձեցին շէֆերը ձերբակալել եւ գրաւել դրօշակները, բոլշեւիկեան նշանակներն եւ բաց կերպով ցուցադրուած թռուցիկները։ Ոստիկանութեան եւ ցուցարարներու միջեւ իրարանցում մը առաջ եկաւ. Պուրճի ոստիկանատունէն նոր ուժեր հասան եւ երկու կողմերն ալ սկսան իրար հարուածել։

Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ցուցարարներէն ինը հոգի ձերբակալել եւ զանոնք ոստիկաններու ձեռքէն առնելու համար իրենց ընկերներու թափած բոլոր ճիգերը ապարդիւն եղան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

"ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ,, ԿԸ ՀԱՒԱՔԵՆ
ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հակառակ պաշտօնական մարմիններու եւ անհատներու թափած ճիգերուն, Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան մէկ կարեւոր մասին վիճակը աւելի կը վատթարանայ եւ Թշուառութիւնը աւելի լայնօրէն կը բանայ իր թեւերը։

Այս երկրին մէջ ալ ամէն տառապանք չի գար աշխարհի լոյսին։ Թշուառութիւնը ամոքելու համար կեանքի կոչուած հաստատութիւններն իսկ յաճախ կը մեղանչեն իրենց տարրական պարտականութեանց դէմ, որովհետեւ անոնց վարիչները էութենէն աւելի ձեւին կը կառչին։ Դրացիները կը վկայեն որ այսինչ ընտանիքը շատ նեղ կացութեան մատնուած է։ Նման պարագաներու համար զարման խորհելու պաշտօն ունեցող անձը կը փափաքի որ դիմումը կատարուի ընտանիքի հօր կամ մօր կողմէ։

Ընդհանուր է մտահոգութիւնը, բայց ձեռք առնուած միջոցները շատ հեռու են բաւարար ըլլալէ։

Վերջերս յաճախ կը գումարուի Ծերակոյտի մէկ Յանձնաժողովը, որ տնտեսական ներկայ տագնապի մասին փաստեր ու կարծիքներ կը հաւաքէ։

Հոկտեմբեր 27ին Միացեալ Նահանգներու Ծերակոյտի Յանձնաժողովին կը ներկայանայ կաթոլիկ բարեսիրական հաստատութիւններու կեդր. Վարչութեան անդամ երեց Ճ. Ա. Րայան ու կը կարդայ նախապէս պատրաստուած հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

«Գործազրկութեան այս սուր շրջանին, ամէնէն վհատեցուցիչ փաստն այն է որ մեր հանրային պաշտօնեաները եւ ազդեցիկ դասին պատկանող անձերը մարդկային տառապանքին հանդէպ կը ցուցաբերեն անտարբերութիւն մը։

«Բոլորն ալ այնպէս կը կարծեն որ իրենց պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլան, եթէ գործազուրկներէն որեւէ մէկը չմեռնի անմիջական ու արագ սովահարութենէ։

«Կը թուի թէ անոնք հաշուի չեն առներ այն մահերը, որ անխուսափելիօրէն կը հետեւին դանդաղ սովահարութեան, իբր արդիւնք երկարատեւ անբաւարար սնունդի։ Կը թուի թէ անոնք չեն ուզեր մտածել միլիոններու առողջութեան խանգարման մասին, եթէ այդ միլիոնները կերպով մը կրնան քաշքշել իրենց գոյութիւնը։

«Տիթրոյթի հիւանդանոցներէն մէկուն բժիշկներէն մին վերջերս տեղեկագրած է թէ՛ այդ հաստատութիւնը բերուած հիւանդներուն մէջ միջին հաշուով ամէն օր գտնուած են չորս անձեր, որոնք դանդաղ սովահարութեան հետեւանքով անյոյս նկատուած են։

«Բժշկական այլ հեղինակութիւններ նոյն քաղաքէն կը հաստատեն թէ՝ անցնող իւրաքանչիւր եօթը ժամ եւ 15 վայրկեանը սովամահ մը կը բերէ իր հետ։

«Կը թուի թէ մեր պատասխանատու շրջանակները չեն խորհիր գործազուրկի բարոյալքման, անոր անկախութեան եւ արժանապատուութեան կրած ծանր հարուածի, անոր ապրած հոգեկան սուր տագնապներու մասին։ Ըստ երեւոյթին մեր պատասխանատու շրջանակները չեն կրնար կամ չեն ուզեր պատկերացնել թէ՝ ինչ որ ժամանակի ընթացքին իբր սնունդ կը ստանայ մարդու հոգին, նոյնքան կարեւոր է որքան մարմնական պահանջներու գոհացումը»։

Իբր եզրակացութիւն, երէց Րայան կ'առաջարկէ անմիջապէս սկսիլ շինարարական մեծ ծրագրի մը գործադրութեան, որպէսզի ուղղակի կամ անուղղակի աշխատանք գտնեն 4—5 միլիոն գործազուրկները։

Միջանկեալ ըսենք որ հոկտ. 28ի թերթերը վերոյիշեալ լուրին տակ հրատարակեցին նաեւ հերքում մը, որ հոկտ. 27ին ղրկուած է Տիթրոյթէն եւ կը կրէ քաղաքային հիւանդանոցներու ընդունելութեան բաժնի վարիչ բժիշկին՝ ինչպէս նաեւ հանրային բարեկեցութեան բաժնի պաշտօնեաներուն ստորագրութիւնները։ Ասոնք կը պնդեն թէ չեն ունեցած այնպիսի հիւանդներ, որոնց տկարութիւնը կարելի ըլլար վերագրել սնունդի պակասի։

Եթէ այս հերքումը բան մը պակսեցնէ իսկ երեց Րայանի տուած մասնակի փաստերու արժէքէն, դժուար թէ ազդէ ընդհանուր կացութիւնը պարզելու նպատակով իր գծած պատկերի ճշդութեան վրայ։

Այս կ'ապացուցանեն երեց Րայանէն անմիջապէս յետոյ, Ծերակոյտի նոյն Յանձնաժողովի ներկայացած ուրիշ անձերու յայտարարութիւնները, որոնց համաձայն տնտեսական տագնապը հետեւանք է այն իրողութեան որ՝ երկրին արտադրութիւնը չի համապատասխաներ բնակչութեան գնողական կարողութեան։ Արդիւնաբերութենէն առաջ եկած շահին մեծագոյն մասը սեփականութիւնը դարձած է այնպիսի անձերու որոնք ծախսելէ աւելի խնայելու մասին կը մտածեն, մինչ շատ քիչ բաժին կ'իյնայ անոնց, որ խնայելէ աւելի ծախսելու վարժուած են։

Կացութիւնը այսպէս ներկայացնելէ յետոյ, այս անձերն ալ, որոնք արդիւնաբերական ձեռնարկներու մօտիկ կանգնած անհատներ են, կը յանձնարարեն անմիջապէս սկսիլ հանրօգուտ շինութիւններու։ Միաժամանակ, սակայն, անոնք կը յանձնարարեն կառավարութեան կից ստեղծել տնտեսական խորհուրդ մը, որ պահէ վերը ակնարկուած հաւասարակշռութիւնը՝ մատուցումի եւ խնդրանքի միջեւ։

Ծերակոյտի նոյն յանձնաժողովը, որ կը զբաղի կացութեան ուսումնասիրութեամբ, կը լսէ ուրիշներ ալ։ Մեր նպատակը չէ անոնց բոլորին յայտնած մտքերը ամփոփել, այլ անոնցմէ մէկ քանիին յիշատակութեամբ գաղափար մը տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն թէ՝ տարբեր շրջանակներու պատկանող հանրային դէմքեր ինչպէս կ'ուրուագծեն Միացեալ Նահանգներու տնտեսական ներկայ կացութիւնը՝ Ծերակոյտի մէկ Յանձնաժողովին առջեւ։

Այդ պատկերը շատ պակասաւոր պիտի ըլլար, եթէ զանց ընէինք հոկտ. 29ին Յանձնաժողովին ներկայացող Ուիլըըմ Կրինի «վկայութիւնը»։

Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութեան նախագահը ի պաշտօնէ շահագրգռուած է գործազուրկներու ճակատագրով։ Իբրեւ մեծ կազմակերպութեան մը վարիչ՝ ան իր տրամադրութեան տակ ունի ստոյգ թիւեր, որոնց վրայ կը հիմնէ իր դատողութիւններն ու եզրակացութիւնները։

Յայտնելէ յետոյ որ հոկտեմբերի առաջին կէսին գործազուրկներու թիւը աճած է, Կրին կ'աւելցնէ որ, եթէ նոյն ընթացքով շարունակուի աճումը, յառաջիկայ յունուարին Միացեալ Նահանգներու գործազուրկներու թիւը կը հասնի եօթը միլիոնի։

Նկատելի է նաեւ որ բազմաթիւ մարդիկ մասնակի աշխատանք միայն կը ստանան, այսինքն կ'աշխատցուին ոչ թէ լրիւ ժամանակով ու վարձատրութեամբ, այլ շաբթուան մէջ 2 - 3 օր միայն, վճարումի ալ համեմատական նուազեցումով։ Այս դասու մարդիկ հնարաւորութիւն կը ստանան գոհացնելու գէթ իրենց նուազագոյն պահանջները։ Հակառակ նման միջոցներու կիրառման, այնուամենայնիւ կ'աճի գործազուրկներու թիւը։

Նոյեմբերին գործազուրկ պիտի դառնան 600,000 մարդիկ, որոնց 480,000ը պիտի արձակուին ագարակներէն, մնացածը արդիւնաբերական հիմնարկներէ։ Անիկա աշնան շրջանին գործէ զրկուողներու սովորական թիւն է, որ այս տարի կրնայ աւելնալ, իսկ, եթէ կանխարգել միջոցներ ձեռք չառնուին։

Կրինի յանձնարարութիւններն են պահել վճարումի ներկայ սակը, կարճեցնել աշխատանքի ժամերը, գործ տալ նոր աշխատաւորներու, ապահովել նուազագոյն չափով գործ նոյեմբերէն մինչեւ ապրիլ. Նախապատուութիւն տալ ընտանիքաւորներուն, պատանիները պահել դպրոցներու մէջ։

Անշուշտ այս ունկնդրութիւնները պիտի շարունակուին դեռ, որպէսզի Յանձնաժողովը թարմ ու փաստացի նիւթերով ներկայանայ Ծերակոյտին, երբ բացուի Միացեալ Նահանգներու խորհրդարանին նոր նստաշրջանը, որուն գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը պիտի ըլլայ միլիոններու դանդաղ սովահարութեան ենթարկուելու փաստը։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՕՖԻԱՅԷՆ

ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՍՕՖԻԱ, 13 Նոյեմբեր.— Պուլկարիա բնակող Հայերու խոշոր թիւ մը կը փափաքի պուլկարահպատակ ըլլալ, բայց անկարող է վճարել 6000 լէվայի սակը, որ յարակից ծախքերով մինչեւ 7500 - 8000ի կը բարձրանայ։

Անկէ 3 - 4 տարի առաջ, Ճերահոֆի Թեմականը իր անպէտ գոյութիւնը արդարացնելու համար, առանց նախապէս կառավարութեան տրամադրութիւնը շօշափելու, ձեռնարկեց թեկնածուներու ցուցակագրութեան, միաժամանակ ստանալով 500 ական լէվայի գումար մը, իբրեւ սակ հպատակութեան։

Բաւական թիւով հայրենակիցներ, խաբուելով սնամէջ այլ շողշողուն անուններէ, շտապեցին 500 ական լէվաները տալ եւ արձանագրուիլ։ Բայց հիասթափութիւնը չուշացաւ։ Դատական նախարարը մերժեց նոյն իսկ զինուորութիւն կատարող օտարահպատակ Հայերուն հպատակութիւնը, առանց որոշուած սակագինի վճարման։

Ինքզինքը յարգող հաստատութեան մը կը վայելէր վերադարձնել տէրերուն՝ 500 ական լէվաները։ Բայց իր մէջ միլիոնատէրներ ունեցող Թեմականը կուլ տուաւ խեղճ աշխատաւորներուն դրամները, յատկացնելով զանոնք իր անհատնում պարտքերուն։

Երկու տարի առաջ, Պուլկարիոյ ազատագրութեան 50ամեակին առթիւ, Սոպրանիէն քուէարկեց օրէնք մը, որով պուլկար բանակին մէջ ծառայող օտարահպատակները եւ մինչեւ 1929 յունուար 1 Պուլկարիա մտած նախկին ռուսահպատակները պետական գանձին վճարելով 500 լէվայի դիւանական ծախք մը, կրնային պուլկարահպատակ դառնալ։ Այդ օրէնքէն օգտուեցան սահմանափակ թիւով Հայեր։

Ներկայ դահլիճին օրով, հպատակութեան հարցը նորէն մէջտեղ ելաւ, շնորհիւ կառավարական կուսակցութեան պատկանող պուլկար բարեմիտ փաստաբանի մը, որ նախաձեռնարկ եղաւ, եթէ ոչ ձրիապէս, գէթ 500 լէվա սակագնով (վրան աւելցնելով զանազան վկայականներու եւն. ծախքեր մօտ 1000 լէվայի գումար մը), ցանկացող հայ գաղթականները դարձնել պուլկարահպատակ։ Ան նախ դիմեց Սօֆիայի Թաղ. Խորհուրդին, որ իր կարգին առաջնորդեց զայն Թեմ. Խորհուրդին։ Թեմականն ալ իր կարգին Թաղ. Խորհուրդներուն որ արձանագրութեան սկսին։

Սօֆիայի Թաղ. Խորհուրդը ազդ մը հրատարակեց, որով կը հրաւիրէր պուլկարահպատակ ըլլալ փափաքողները գալ արձանագրուիլ, խոստանալով որ փոքր սակագինի մը փոխարէն գլուխ պիտի գայ գործը եւ երբ անոր չափը որոշուի, ինք պիտի մտցնէ հաւաքուած գումարը պետական դրամատունը, հարկ եղած երաշխիքները առնելէ յետոյ։

Սօֆիայի մէջ մօտ 200 հոգի (ընտանիքի տէր եւ անհատներ) անմիջապէս արձանագրուեցան։

Բայց ահա նոր ազդ մը պաղ ջուր թափեց արձանագրուողներու գլխուն։ Սօֆիայի Թաղ. Խորհուրդը այս անգամ կը հրաւիրէր արձանագրուողները, իր միջոցաւ 500 ական լէվա վճարել իբրեւ կանխավճար Թեմ. Խորհուրդին, առանց բառ մը յիշատակելու, պետական դրամատունը դնելու իր խոստումին, հարկ եղած երաշխիքները առնելէ յետոյ։

Այսպիսի հակասական կարգադրութիւն մը եւ նոյն հոսանքի պատկանող նախորդ Թեմականի մը խաբէութիւնը, բնականաբար անվստահութիւն յառաջ բերին փափաքողներու մէջ եւ չնայած որ վճարման պայմանաժամը քանի մը անգամ երկարաձգուեցաւ բայց 200 հոգիէն հազիւ 40 - 45 հոգի դրամ յանձնեցին Թաղ. Խորհուրդին։

Ֆիլիպէի Թաղ. Խորհուրդն ալ իր հերթին, յայտարարութեամբ մը ստելով թէ հպատակութեան խնդիրը իր քանիցս կատարած դիմումներու հետեւանքով, Թեմականը բարեյաջող կերպով լուծած է, կը պահանջէր 100 լէվայի գումար մը, ինչպէս նաեւ, ազգային յետնեալ տուրքերու վճարումը, հակառակ պարագային սպառնալով դիմումները անկատ թողուլ։

Միւս Թաղ. Խորհուրդներէն լուր չկայ, բայց շնորհիւ Թեմական Խորհուրդի վարկաբեկման եւ Թաղ. Խորհուրդներու ապիկարութեան, այս կենսական հարցը խառնաշփոթ վիճակ մը ստացաւ եւ շատեր վերապահ պիտի մնան, վախնալով որ զոհ պիտի երթան նոր խաղի մը, որովհետեւ դիմումի անյաջողութեան պարագային, 500 լէվաները կրնան Թեմականի պարտքերուն յատկացուիլ։ Փափաքողներու մեծագոյն մասը արհեստաւորներ ու բանուորներ ըլլալով, այդ 500 լէվերը ներկայ տնտեսական տագնապին մէջ, ամենամեծ զոհողութեամբ է որ կը յատկացնեն հպատակութեան գործին եւ կատարեալ իրաւունք ունին վերապահ գտնուելու։ Սիրտցաւ Ազգ. Մարմին մը, այս հասկնալի անվստահութիւնը ցրուելու եւ ժողովուրդին օգտակար դառնալու համար, կրնար շատ դիւրութեամբ երաշխիքներ տալ, բայց բիւրոկրատիզմի եւ ամբարտաւանութեան ախտէն վարակուած աթոռամոլներ, այս հասարակ միջնորդութեան գործն ալ անընդունակ եղան գլուխ հանելու։

Թ.Դ.ԹԱԿԻՑ

ԹԱՏՐՈՆ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻԲ

Դերասան Ս. Սուրաբեանի «Տրամ-Օփերէթ խումբը» կիրակի երեկոյ Sociétés Savantesի թատերասրահին մէջ ներկայացուց «Աշուղ Ղարիբ»ը։

Ժողովրդական հիւսուածքով գործ մըն է այս, որ չի հասնիր մինչեւ մեր թատերական գրականութիւնը։ Կարելի է զայն դասաւորել այն նախնական գործերուն մէջ, որոնք, «բարացուցական» հին անունի մը տակ, չպիտի նեղեն քննադատը՝ շնորհիւ իրենց համեստութեան։

Համեստ է նաեւ նիւթը, որ կը պատմուի երկու տողով.—

Աղքատ աշուղ մը կը սիրահարի հարուստի մը աղջկան։ Սակայն աղջկան հայրը կը նախընտրէ հարուստ փեսացու մը։ Աշուղը կը մեկնի օտար երկիր՝ հարստանալու եւ, տարիներ ետքը, կը վերադառնայ՝ իր սիրածն առնելու։

Համաձայն «փաքուլային», աշուղն է հերոսը։ Սակայն համաձայն գործին փիլիսոփայութեան՝ «կինտօ» մըն է գլխաւոր եւ, կարելի է ըսել, միակ հերոսը։

Ի՞նչ է կինտօն։

Չեմ գիտեր իմաստը,— խենթո՞ւկ կը նշանակէ, միմո՞ս, մէ՞կը որ խաղ կը կանչէ, կամ ծառա՞յ մը որ ուրախանի եւ հարսնիքի մէջ մարդիկը կը զուարճացնէ։ Գիտեմ սակայն թէ կինտօն կը մարմնացնէ քաղաքակրթութեան մը փիլիսոփայութիւնը։ Բառը վրացական է, իսկ պատմական իմաստը՝ պարսկական։ Պարսիկ աշխարհակալութիւնը երբ իր թաթը երկարեց մինչեւ Կասպեան լեռնաշղթան, երկար ատեն իր թաթին մէջ տրորեց մարդերու բազմութիւն մը։ Յետոյ երբ նահանջեց, տեսնուեցաւ որ կինտօ մը կայ այնտեղ։ Մարդ մը, որ կը ծիծաղի եւ կը զուարճացնէ, կը հանդուրժէ ընդվզեցուցիչ բոլոր տխուրներուն, գիժ կամ խենդ, բայց կը հեգնէ՛ իր տխեղծ դիմակին տակէն, բոլոր զուարճացողները եւ տիրողները։

Աշխարհագրական տեսակէտով Անդրկովկաս ձմերանոցն է Պարսկաստանի, եւ դար մը առաջ, Պարսկաստան, երբ դեռ այնտեղ էր, իր փիլիսոփայութիւնը տուաւ Անդրկովկասի։ (Դեռ մինչեւ այսօր Երեւան պարսկական դրոշմ ունի)։ Ահա թէ ինչո՛ւ կինտօն յաճախ կը յիշեցնէ Օմար-Խայեամը, որ, դառնօրէն սկեպտիկ, կը պարպէ Անակրեոնի բաժակը՝ ծիծաղելով մարդկային յաւակնութիւններուն ու հպարտութիւններուն, ինչպէս նաեւ աշխարհային զանազան փոփոխութիւններուն վրայ։ Եւ վերջապէս կինտօն ապադասակարգային աշխարհաքաղաքացին է, որ կը մերժէ ճանչնալ հարուստն ու աղքատը,— բոլորին կը խօսի հաւասարէ հաւասար, գիժ՝ բարեկամ է մեծատան, իմաստուն՝ խորհրդատուն է ընչազուրկին, եւ, իբրեւ homme en caoutchouc որ իր առաձգականութեամբը կը դիմադրէ կոփամարտիկին հարուածներուն, կինտօն բոլոր դժբախտութիւնները կը դիմաւորէ տէրվիշներու համակերպողական փիլիսոփայութեամբ։

Ըսի արդէն թէ կինտօն կը ներկայացնէ քաղաքակրթութիւն մը կամ պատմական շրջանի մը փիլիսոփայութիւնը,—հայելին է այն պատմութեան, որ տեղի ունեցաւ դար մը առաջ Կասպեան լեռնաշղթային տակ։ Եւ կինտօն իր ժպիտին ու խօսքերուն իմաստութեան մէջ կը ներկայացնէ բարքերու հարուստ պատկեր մը։

«Աշուղ Ղարիբ»ին մէջ այս կինտօն է, որ կը տանի ամբողջ խաղը, փոյթ չէ թէ խաղին հանգոյցն ու վախճանը, համաձայն դասական սովորութեան մը, կազմեն երկու աղջիկն ու երիտասարդը, երկու սիրահարներ,— յաւիտենակա՛ն պատմութիւն։ Ճափոնական թատերաբեմին վրայ, ամէն խաղի մէջ, պիտի երեւի դերակատար մը, որ թէեւ «շուք» կ'անուանեն, (որովհե-

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (4)

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ
(Հաքիմիյէթը Միլլիյէ)

«Մինչդեռ՝ մենք ո՛չ միայն Թուրք բարձրաստիճան անձերուն, այլ Թրքութեան, բոլոր Թուրքերուն դէմ ամէնէն բուռն պայքարը պիտի բանանք՝ կը յուսամ թէ ասկէ վերջ գործունէութեան նոր շրջանին մէջ, այս մեծ սխալը պիտի սրբագրուի»։

«Մեծ մարդիկ հասցնող ազգ մը՝ լաւ պտուղներ տուող ծառի մը կը նմանի»։ Յովհաննէսեան ըսել կ'ուզէ որ՝ «այս ծառին (Թուրք ազգին) պտուղները թափելով, թափելով, չենք կրնար հասցնել։ Ուրեմն, աւելի լաւ կ'ըլլայ որ ծառը արմատէն կտրենք»։ Շատ աղէկ, բայց արիւնոտ աչքերով այս սեւհոգի ու վիթխարի ծրագրողը չի՞ գիտեր եւ չի՞ յիշեր որ իր ըսած ծառը զինակից աշխարհակալութիւնն անգամ չէ կրցած սասնել։ Անիկա՝ այն դարաւոր ժարմինին հոյակապութիւնը եւ իր պատկանած թղուկ հաւաքականութեան մինչեւ կէս մէջքը ռճիրի ճահիճին մէջ մխրճուած մողէսութիւնը դէմ առ դէմ բերելով, չի՞ կրնա՞ր դատել թէ իր բարբանջանքներուն՝ ակռաները՝ առաջին յարձակումին իսկ՝ մխուած պիտի մնան այդ մարմինին կեղեւին վրայ, մինչեւ իր կզակը։ Չի՞ կրնար ըմբռնել, վճռել. Թո՛ղ հեռանէ, որպէսզի իր հոգին ալ Հրանդ Ճանիկեանի գտած կէտին վրայ յաւիտենականութեան խառնուի։

Հիմա արձանագրենք նոյն տարեդարձին օրը խօսող ուրիշ հայ պլպուլի մը՝ Լեւոն Շանթի ճառուղիները։ Չեմ կարծեր որ բիրտ հաճոյքի այսքան ինքնատիպ ապացոյց մը գտնուի։ Լ. Շանթ կ'ըսէ.

— «Ինչպէս որ շուները իրենց ակռաներով, եզները իրենց եղջիւրներով, էշերը իրենց կիցերով կը պաշտպանեն իրենք զիրենք, հայ ազգն ալ Դաշնակցական կուսակցութեամբ կը պաշտպանէ ինքզինքը»։

Երբ այս բաղդատութեան եզրերը դէմ առ դէմ բերենք, կը տեսնենք որ Լեւոն Շանթ հայ ազգը շուներու, եզներու եւ էշերու հետ կը հաշուէ, եւ իր պատկանած համբաւաւոր կուսակցութեան ալ տեղ կուտայ ակռաներու, եղջիւրներու եւ կիցերու կարգին։ Երեւակայեցէք ակռապլիկ, եղջիւրաւոր եւ կից զարնող հաւաքականութիւն մը։ Ահա հերոսներէն մէկը այսպէս կը տեսնէ իր ազգը։ Մենք այդչափ առաջ չէինք կրնար երթալ։

Գահիրէի «Յուսաբեր» թերթը՝ իբր պատասխան հնչակներու եւ ռամկավարներու՝ որոնք խստիւ քննադատած էին Դաշնակցութիւնը, իրենց շահերը Հօյպունի հետ միացնելուն համար, հետեւալը կը գրէ իր 1930 սեպտ. 1ի թիւին մէջ.

— «Մեր հակառակորդները՝ որ կը քննադատեն մեզ, Քիւրտերուն հետ գործակցած ըլլալնուս համար, պէտք է գիտնան թէ մեր միակ նպատակն է՝ ի՛նչ միջոցով ալ ըլլայ, հարուած իջեցնել մեր յաւիտենական թշնամի թուրքերուն։ Պէտք չէ մոռնանք որ ամէ՛ն օր եւ ամէ՛ն առիթով, պարտականութիւն ունինք դաշունահարել թուրքը՝ զայն բնաջնջելու եւ անոր հետ մեր վճռական հաշիւը տեսնելու համար։ Թուրքիոյ մէջ ատելութիւն սերմանել եւ զայն թունաւորել։ Ահա այս է մեր պարտականութիւնը։ Որպէսզի կարենանք օր մը թուրքին կոկորդին փարիլ, պէտք է որ ամէն օր եւ ամէ՛ն առիթէ օգտուելով, արիւն առնենք անոնցմէ։ Այս տեսակէտով, Քիւրտերու համակրութիւն ցոյց տալ, կը նշանակէ ծառայել Հայկական դատին։ Իսկ քրտական շարժումները հեռու մնալը՝ Հայկական դատին դաւաճանել ըսել է։ Քրտական շարժումը եթէ յաղթուի իսկ, կռնակէն պիտի յաղթուի։ Ո՛չ մէկ ատեն ճակատէն չպիտի պարտուի եւ վաղը դարձեալ պիտի տարածուի»։

(Շար.)

«ՔԵԶ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ, ՓԱԽԻՐ»

Ջելո-Սլովաքիոյ նախագահ Մասարիք վերջերս ձիով պտոյտ մը կը կատարէր գիւղերը, ուղեկցութեամբ վեց ոստիկան-զինուորներու։

Այս վերջինները ճամբան կը կորսնցնեն նախագահը, եւ կանգ առնելով առաջին գիւղը, կը հարցնեն անձկութեամբ։

— Այս տեղէն անցա՞ւ ծերունի մը, ճերմակ ձիու մը վրայ։

— Ոչ, կը պատասխանեն գիւղացիները։

Եւ զինուորները կը շտապեն ուրիշ գիւղ մը։

Կէս ժամ չանցած, ծերունի մը կուգայ, ճերմակ ձիու մը վրայ։

Գիւղացիները անմիջապէս կը շրջապատեն եւ կը խրատեն.

— Ի սէր Աստուծու, փախիր քիչ առաջ ոստիկան-զինուորներ եկան, քեզ կը փնտռեն։

Նախագահը ստիպուեցաւ յայտնել իր ինքնութիւնը եւ ամբողջ անցուդարձը, ափ ի բերան ձգելով բարի գիւղացիները։

տեւ միշտ կը հետեւի գլխաւոր դերակատարին), կուգայ լուսաւորելու գործողութիւնը։ Չինական թատրոնին ալ, իր կարգին, ունի երկու տեսակ դերասաններ, գլխաւորներուն քով (ուայանկ), *որոնք կը խաղան, անպայման կ'երգեն օժանդակը*, (տայանկ)։ որ կը բացատրէ։ «Աշուղ Ղարիբ»ին մէջ կինտօն այն շուքն է կամ բացատրիչը, Եւրոպայի մէջ՝ դասական ծաղրածուն, որ իր իմաստութեամբ կուգայ ցոյց տալ կեանքի ծաղկեզեր փուշին յատակը, — ունայնութի՛ւնը։

Այդ կինտօն եղաւ դերասան Ս. Սուրաբեան։ Անիկա կինտօ մը եղաւ տաղանդով եւ դերին կատարեալ ուսումնասիրութեամբ։ Կինտօ մը, որ զուսպ է եւ ժուժկալ իր շարժումներուն մէջ եւ սակայն աշխոյժ՝ իր կազմախօսութեամբ։ Որ գիտէ թէ արուեստը չի պահանջեր երբեք, հանդիսականներուն ծիծաղ պատճառելու համար, կատարել ապուշ եւ տխեղծ շարժումներ, այլ ընդհակառակն խելացի խաղարկութիւն մը, որմէ հեգնանքը կաթի դառնօրէն։ Գեղեցիկ էր Սուրաբեան ու բնական՝ իր գութին մէջ հանդէպ փողոցն ինկած աշուղին, եւ մեծ ու անկեղծ՝ իր ատելութեան մէջ հանդէպ հարուստ տանուտէրին։ Եւ վերջապէս ամենայն վարպետութեամբ վերարտադրեց գինովութեան պահը, փիլիսոփայօրէն փառաբանեց քէյֆը եւ գինին։ Սուրաբեան մէկն է մեր լաւագոյն երիտասարդ դերասաններէն։

Գմբէթեան, այս շնորհալի դերասանը, խաղաց Խօջա Սահակի դերը։ Գլխաւոր դեր մը չէր այս, սակայն արժեցուց՝ շնորհիւ իր տաղանդին։ Գեղեցիկ էր մասնաւորաբար զայրոյթի իր դողը։

Արման Կոթիկեան, լաւագոյն դերասան մը եւս այս երիտասարդը, որ կը սիրէ արտասանութեան յստակութիւնն ու կենդանութիւնը, ինչպէս դիմախաղի արտայայտութեանց խորութիւնը, շատ տպաւորիչ դարձուց իր կարճլիկ դերը։

Վ. Փաղտասարեան, նորահասուժ մը, յայտնութիւն մը եղաւ մեզի ուրիշ խաղի մը մէջ, իր հարուստ դիմախաղերով։ Կիրակի երեկոյ, աշուղի դերին մէջ, նոր բան մը չէր կրնար բերել, դերը այնքա՛ն քէչիկ էր։

Աղնաւորեան (Աշուղ Ղարիբ) ցոյց կուտայ տարօրինակ յուզականութիւն մը (émotivité), որ կը կորանէ իր խաղը։ Արտայայտութեանը մէջ վեհերոտ բան մը ունի, որ կը խանգարէ ձայնի եւ շարժումի իր ազատութիւնը։

Ե. Գրիգորեան, Տէրվիշեան եւ Գրիգոր-Վահան եկան լրացնելու ensembleը։

Տիկին Սուրաբեան, տաղանդաւոր արուեստագիտուհին, որ օժտուած է ձայնով եւ խաղարկութեան բնականութեամբ, ապրեցաւ Շահ-Սանամի դժբախտ օրերու տառապանքն ու սիրոյ գինովութիւնը, այնքա՜ն անկեղծօրէն։ Իր խաղը միշտ կենդանի է եւ լաւ թարգմանուած։ Ափսո՜ս որ կը մաշի այսպէս «ժողովրդական» խաղերու մէջ։ Կ'ուզէինք տեսնել զինք մեծ ուրուրջառամներու մէջ ալ։

Յաջող էին նաեւ տիկիններ Փաղտասարեան եւ Գայեանէ։

Երգերուն կ'ընկերանար արուեստագէտ Պ. Շահ-Պարոնեան իր թառով։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴԷՊԻ ԽԱԼԻՖԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

Խալիֆայութեան վերահաստատումը, Երուսաղէմի իսլամական Համագումարին առթիւ, օրուան հարց է դարձած։ Այս առթիւ, *Էքօ տը Փարի* կը գրէ.

— Եօթ տարիէ ի վեր իսլամական աշխարհը այլեւս իր պետը չունի, Թուրքիոյ նոր տէրերուն կամքով։ Արդ, ահա, լուրը կը տարածուի խալիֆայութեան վերահաստատումին, որ մինչեւ վերջին ժամանակներս, Պոլսոյ սուլթաններուն իրաւունքն էր։ Միլիոնաւոր մահմետականներու շրթներուն վրայ կը թուին աւելի կամ նուազ հմայիչ անուններ։

Ո՞վ պիտի ընտրուի հաւատացեալներու խալիֆա։ Եգիպտոսի Ֆուատ թագաւո՞րը։ Իրաքի Ֆէյսալ թագաւո՞րը։ Եւ կամ Արաբիոյ Իպն Սաուտը։ Այս վերջինը որուն անհանդուրժ բնաւորութիւնը չի դադրիր մտահոգիչ ըլլալէ, մերթ յիշուած է իբրեւ ամենէն հաւանականը, հակառակ չկամութեան զոր կը ներշնչէ այս պետէվի էմիրին թեկնածութիւնը։

Աւելի քան իր Եգիպտոսի եւ Իրաքի զարմիկները, իր վրայ կը միացնէ այն պայմանները, որոնք աւանդաբար կը պահանջուին, հագնելու համար մարգարէին պատմուճանը։ Կը թագաւորէ անկախ պետութեան մը վրայ, եւ Սուրբ Վայրերը ենթակայ են իր իշխանութեան, այն օրէն ի վեր է որ անկից վտարեց Էմիր Հիւսէյինը, Անգլիոյ ծորտ եւ թագաւոր Հիճազի, շնորհիւ գնդապետ Լօրէնսի։

Բայց այս նորեկներուն մէջ, ի՛նչ տեղ կը տրուի խալիֆաներու օրինաւոր ժառանգորդին Ապտիւլ Մէճիտի, հաւատացեալներու նախկին պետը՝ Սթամպոլի գահուն վրայ։

* * *

Օրէնքով, կարելի՞ է պաշտպանել որ քէմալական ուժին հարուածին զոհուելէ յետոյ, Ապտիւլ Մէճիտ կրօնական հեղինակութիւնն ալ վտանգի նոյն հարուածէն։ Բազմաթիւ են այն մահմետականները որ չեն ընդունիր տիրակալական կուսակցութեան մը կողմէ հրահանգուած այս անկումը։

Միւս կողմէ, նախնական ըմբռնումները բարեշրջուած ըլլալով, կը նկատեն թէ խալիֆայութեան գործն ստանձնելու համար, անհրաժեշտ չէ ունենալ աշխարհական թագաւորութիւն մը եւ հրամայել իսլամական ամենէն զօրաւոր բանակին։ Անոնց համար, Ապտիւլ-Մէճիտի իրաւունքներուն օրինականութիւնը կը մնայ անաղարտ, քանի որ նախկին խալիֆան, երբեք չէ հրաժարած իր իրաւունքներէն։

Այս կացութիւնը չէ խուսափած Անգլիոյ ուշադրութենէն։ Կը թուի թէ Ապտիւլ-Մէճիտի իբր խալիֆա վերահաստատումը, կեդրոնավայր ունենալով Հնդկաստանը ինչպէս ոմանք կը պնդեն, կամ Երուսաղէմը, ինչպէս ուրիշներ կը հաւատեն, աւելի լաւին սպասելով, պիտի կրնար նպաստել ամրացնելու իսլամական աշխարհը, որ կորսնցուցած է իր ուղղութիւնը եւ հաւասարակշռութիւնը։

Մեզ հաւատացող չպիտի ըլլար, եթէ առաջ քշէինք այն գաղափարը թէ մեր անդրմանշեան բարեկամներուն մտադրութիւնները պարզապէս բարոյական են...։ Բայց, գիտենք թէ Ապտիւլ-Մէճիտի անձնաւորութիւնն ու նկարագիրը եւ իր հեղինակութիւնը պահելու մտահոգութիւնը, թոյլ չեն տար ընդունելու գործակցութիւն մը, որ նոյնիսկ պիտի կրնար երեւոյթն ունենալ ծորտացման մը։ Ուրիշ կերպ գործելու հետեւանքը պիտի ըլլար խորտակումը մեծ վարկին, զոր կը վայելէ ճշմարիտ հաւատացեալներուն քով։

Դէպք մը եկաւ մարմին տալու անգլիական միջամտութեան տեսակէտին,— Հայտարապատի Նիզամին՝ Հնդկաստանի ամենէն զօրաւոր մահմետական վեհապետներէն մէկուն զաւկին ամուսնութիւնը՝ խալիֆային աղջկան հետ։

Կը թուի թէ Լոնտոնի այս միջամտութիւնը, կամ գոնէ այս միջնորդութիւնը, չի կրնար ուրացուիլ։ Գալով մեզի, տեսնենք այդտեղ փաստը թէ հակառակ իր ներքին խառնակութիւններուն, Անգլիա յամառօրէն եւ պատեհապաշտութեամբ կը հետապնդէ իր արեւելեան քաղաքականութիւնը։ Կառավարութիւնները կրնան տատանիլ եւ իրարու յաջորդել։ Կայսրութեան շարժիչ մեքենաները որոնք են արտաքին եւ գաղթային նախարարութիւնները միշտ կը դառնան մօտաւորապէս նոյն կշռոյթով եւ նոյն ուղղութեամբ։

* * *

Ըսուեցաւ թէ նախկին խալիֆան մօտերս պիտի երթայ Մեքքէ, անշուշտ հոն ամրացնելու համար իր թեկնածութիւնը։ Ըսուեցաւ նաեւ թէ պիտի մնայ Հնդկաստան եւ յետոյ բնակի Երուսաղէմ, ուր շատ փութկոտ թղթակիցներ, այս օրերս կ'իմացնեն անոր ներկայութիւնը։ Արդ, Ապտիւլ-Մէճիտ չէ ձգած Նիսի իր բնակարանը։ Եւ առայժմ, որեւէ հարց չկայ անմիջական տեղափոխութեան։ Միայն, երիտասարդ ամուսինները, ամուսնութեան արարողութենէն վերջ, որ տեղի պիտի ունենայ Լոնտոնի մէջ, պիտի երթան այցելելու սուրբ վայրերը, դէպի Հնդկաստան ճամբորդելով։

Ինչ որ ալ ըլլայ, այս զրոյցներն ու մեկնաբանութիւնները, որոնց տուն կուտան այս իրական կամ ենթադրական ծրագրերը, կը շեշտեն շահագրգռութիւնը որ կը կապուի խալիֆայութեան վերահաստատման եւ խալիֆայի ընտրութեան։ Մանր հարց, որ երկարօրէն պիտի վիճաբանուի Երուսաղէմի իսլամական համագումարին մէջ։

Ֆրանսա միշտ դրուատիք ունեցած է Ապտիւլ-Մէճիտ Բ.ի իր մասին տածած զգացումներուն հանդէպ։ Միւս կողմէ, ան գիտէ թէ Թուրքիոյ թէ ամբողջ իսլամական աշխարհին մէջ, համակրանք կը վայելէ այն անձը, զոր կոպիտ հրամանագիր մը աքսորի դատապարտեց։ Այնպէս որ, կրնանք մաղթանքներ յայտնել լուսամիտ, ազատամիտ եւ բարի իշխանին հոգեւորական իշխանութեան վերահաստատմանը համար, որուն վտարումը, հնչեց ֆրանքեւթուրք հին բարեկամութեան բոթաբեր զանգակը, դժբախտաբար թէ իր եւ թէ մեր երկրին համար։

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Ռաֆայէլ Մելիք-Մինասեանց, որ նորօրինակ ճօճանակաւոր եւ առանց սլաքի ժամացոյցներ ցուցադրած էր Փարիզի Միջազգային ցուցահանդէսին մէջ, գնահատուած եւ ոսկի շքանշան մը ստացած է։ Ցուցադրուած ժամացոյցներուն վրայ սլաքի դերը կը կատարեն երկու գնդակներ, որ կը դառնան շարունակ։

Ժամացոյցներէն մէկը գնած է Կալլէսի իշխանը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ, 17 (Սեփ. Թղթ.)։ — Կիրակի օր Սէնթ Էթիէնէն յետոյ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամօնի ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Սէնթ Էթիէնի քոյր ենթակոմիտէի, Կրթասիրացի ընդարձակ սրահի մէջ, մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը։ Բեմը զարդարուած էր նահատակ հերոսներու նկարներով եւ եռագոյն դրօշակներով։ Ճիշդ մէջտեղը զետեղուած էր Հ. Յ. Դ. զինանշանը։

Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, սրահը լեցուած էր երիտասարդներով։ Այս տարի եւս եկած էին բոլորը, անգամ մը եւս ապացուցանելու մեր ամէն տեսակի հակառակորդներուն թէ Հ. Յ. Դ.ներն են արտասահմանի «հայամթլուները»։ Սէն Թ'Էթիէնէն եկած էին 25 ընկերներ եւ ընկերուհիներ։ Օրուան նախագահ ընկ. Ս. Խաչիկեան, ամփոփ կերպով բացատրեց տօնի նշանակութիւնը։

«Մինչեւ որ չիրականանայ դարերու երազը Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը, Դաշնակցութիւնը պիտի շարունակէ այն ճամբան զոր գծած են իր նախորդները»։ Ապա ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգելու յիշատակը անոնց որ ինկան քաջաբար ազատագրութեան ճամբուն վրայ։ Խումբ մը ընկերներու կողմէ երգուեցաւ «Մշակ բանուոր»ը։

Տօնակատարութեան բանախօսելու հրաւիրուած էր ընկ. Ս. Վրացեանը, սակայն Լիոնէն Փարիզ մեկնելու ստիպուած ըլլալով, կը բացակայէր։

Ճառախօսեց ընկ. Մ. Թորոսեան որ հասկնալի ոճով պատկերացուց նախքան յեղափոխութիւն, հայ ազգին կրաւորական ստրուկ վիճակը։ «Հայ ժողովրդի տառապանքէն ծնունդ առաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ ահա 41 տարիներէ ի վեր կը մնայ հակառակ բոլոր փոթորիկներու։»

Երկրորդ բանախօսը ընկեր Արամ Գառօնէ ծանրացաւ Դաշնակցութեան յեղափոխական գործունէութեան վրայ։ Շեշտեց գաղութներու մէջ Հայը Հայ պահելու եւ ազգային առաքինութիւնները զարգացնելու անհրաժեշտութիւնը։

Յետոյ ընկերը խօսեցաւ մեր փոքրիկ հայրենիքի մասին եւ յորդորեց ամէն գնով աշխատիլ անոր բարօրութեան համար։

Ընկերներու կողմէ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, եւ «Սեւ խաւար»ի կենդանի պատկերը, որուն վերջին սրբազան տողերը, անգամ մըն ալ յիշեցուցին մեր երդումը.

«Այսքան չարիք թէ մոռանան
մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ կարդայ
Հայուն նախատինք»։

Հանդէսի գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին արտասանութիւններով, երգերով, նուագով եւայլն. ընկերներ Ս. Խանդամեան, Ա. Տէմիրճեան, Մուրատ Ղազարեան, Արամ, եւ փոքրիկն Օր. Քուրուեան, եւ Պ. Մինասեան եւ ուրիշներ։

Ընկեր նախագահին փակման խօսքէ յետոյ, երգչախումբին կողմէ երգուեցաւ «Յառաջ նահատակ» քայլերգը։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ ուշ ատեն, իր հետ տանելով լաւ յուշեր։

Հանդէսէն յետոյ Սէն-Շամօնի, Սէն Թ'Էթիէնի քոյր ենթակոմիտէները գումարեցին ընկերական խառն ժողով ուր խորհրդակցեցանք կարեւոր հարցերու շուրջ։

Սէնթ' Էթիէնի ընկերները մեկնեցան ժամը 1ին, ուրախ եւ խանդավառ մթնոլորտի տակ։

Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳՆԴԱԽԱՂ

ՏԷՍԻՆ, 16 Նոյ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Տէսին մարզական Բ. խումբը իր գնդախաղի երկրորդ մրցումը կազմակերպած էր Ժիլէր սպանիական մարզական Բ. խումբի հետ։ Մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին, Ժիլէի խաղադաշտին վրայ։ Մեր մարզիկները —8-13-17 տարեկան— ճարպիկ ու արագ խաղարկութեամբ նշանակեցին 1 կէտ։ Երկրորդ եւ երրորդ խաղարկութիւնը սկսաւ դարձեալ կրակոտ, հակառակ Սպանիացիներու բուռն ու դիմադրական կարողութեանց՝ մեր մարզիկները յաղթեցին 1-0։

Հոս պէտք է աւելցնենք որ անցեալ մրցումներուն մէջ ալ մեր մարզիկները յաղթանակեցին։ Կ'արժէ քաջալերել այս աշխոյժ ու առոյգ տղաքը։

Ցաւով կ'արձանագրենք որ, հասարակութիւնը ինչպէս միշտ այս անգամին ալ անտարբեր դիրք մը բռնած էր։ Երիտասարդներն անգամ իսկ նախընտրած էին սրճարաններն ու պարասրահները։

Լ. ԳԱՅԱՃԱՆԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փակուեցաւ Նոյ. 15ին, վեց ամիս տեւելէ յետոյ։ Վերջին օրը այցելուներու թիւը կ'անցնէր կէս միլիոնը։ Իսկ ամբողջ ցուցահանդէսը ընթացքին այցելած են մօտ 35 միլիոն հոգի։

Շէնքերու քանդումը սկսած է արդէն։ Պիտի պահեն միայն թանգարանը եւ յարակից քանի մը շէնքեր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼԵՔՍԵՅԷՖԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

Ո՛չ ջաղացպան կայ, ո՛չ ալ ջաղացպանի կին։ Այլ ութ զինուած մարդեր։ Գնդապետը Ալեքսէյէֆի ձեռքէն կը խլէ նամակը։

— Սոֆիայի հրամանով, կ'ըսէ, լրտեսութեամբ ամբաստանուած էք։

Եւ քաղքենիին ցոյց տալով՝

— Պարոնին պաշտօն յանձնուած է քննութիւն կատարելու։

Քաղքենիի զգեստով մարդը՝ Մարքոֆ քոմիթեճի մըն էր։

Բանակը իրեններէն մէկը կուգար յանձնել Մակեդոնական Յեղափոխական կոմիտէին։

Քրում Ալեքսէյէֆ ըսաւ թէ ինք մատնիչ չէ։ Կը պոռար՝

— Սպայ եմ ես։ Ինչ որ ալ մտածեն իմ մասին, միայն իմ մեծաւորներս կրնան զիս լսել։

— Պապանձէ՛, կը պատասխանէր Մարքոֆ։ Եւ յայտնէ քու մեղսակիցներդ...

Քրում կ'ըմբոստանար։ Միւսին բռունցքը կը ջախջախէր անոր քիթը։ Առոր վրայ Մարքոֆ կը մեկնէր եւ տեղակալ Քրում, ամբողջ գիշերը մինակ կը մնար՝ ջաղացքին մէջ բանտարկուած։

Յաջորդ առտու, ժամը 8ին, Մարքով երեւան կ'ելլէր, իր կողքին ունենալով Քեօսթենտիլի հարիւրապետը, որ կ'ըսէր Քրումի՝

— Խոստովանէ՛։

Քրում կը պատասխանէ։

— Սխալի մէջ էք։

Հարիւրապետը՝ Մարքոֆը ցոյց տալով կ'ըսէ։

— Ասիկա՝ բացարձակ լիազօրութիւն ունի քննութիւն կատարելու։

Եւ կը չուէ։

Քրում Ալեքսէյէֆ տեղակալը կը մնայ Մարքոֆի հետ դէմ առ դէմ։

— Ո՞րն է այն գնդապետը որ քեզ կը յանձնէր պատերազմական նախարարութեան վաւերաթուղթերը, կը հարցնէ վերջապէս։

Միւսը կը կրկնէ։

— Սխալ կայ։

— Տանջանքի միջոցներ ունիմ, կը յարէ Մարքոֆ։ Մտածէ՛, կեղտո՛տ։

Առոր վրայ, մէկը ներս կը մըտցուի։

— Քեզ տեսայ, կ'ըսէ տեղակալին, որ օտար պետութեանց կը յանձնէիր գաղտնիքներ. քաղքենիի զգեստներ էիր հագեր։

Տեղակալը կը նետուի մեղադրանքին վրայ եւ արդէն բոլորովին ուրախ, կը ձայնէ.

1924էն ի վեր, քաղքենիի զգեստ չեմ հագած։

— Պապանձէ՛ նորէն կը ձայնէ Մարքոֆ ։Ահա քեզի թուղթ. գրէ խոստովանութիւնդ։

Եւ զայն կը ձգեն զինեալ մօրուսաւորի մը հետ։

— Գրէ՛, կ'ըսէ մօրուսաւորը, թէ գնդապետ Մարինոփոլսկին է որ քեզ կը յանձնէր պաշտօնաթուղթերը։

Գնդապետ Մարինոփոլսկի հակառակորդ մըն է մակեդոնական ահաբեկիչներուն։

Տեղակալ Ալեքսէյէֆ նամակ մը կը գրէ իր զօրավարին, նամակ մը իր գնդապետին, նամակ մըն ալ իր կնոջ։ Ամէն մէկ նամակի մէջ օգնութիւն կը պոռայ։

Նոյն գիշերը՝ Մարքոֆ ջաղացք կը դառնայ, կ'առնէ նամակները, կը կարդայ զանոնք, կը պատռէ ,և կը նետուի Ալեքսէյէֆի վրայ։

— Քեզ սատկեցնելու պիտի ըլլամ, կ'ըսէ անոր։ Դաւաճան մը պէտք չէ մեռնի զինուորական համազգեստի տակ։

— Սպայ եմ ես, զօրավարս կ'ուզեմ, գնդապետս կ'ուզեմ, իմ աստիճանակիցներս կ'ուզեմ։

Գլխու հարուածով մը, քոմիթեճին կը ջախջախէ սպային կուրծքը։

Ալեքսէյէֆ գիշերը կ'անցընէ ինքզինքը գտնելու աշխատելով։

Յաջորդ առաւօտ, Մակեդոնական Յեղափոխական Կոմիտէին ներկայացուցիչը նորէն մուտք կը գործէ։ Այս անգամ իրեն կ'ընկերակցին կրկէսի չորս սպասարկուներ։ Ա՛հ, տեղակալը չուզե՞ր գրել ինչ որ իրմէ կը պահանջուի։ Սպասարկուները կ'անշարժացնեն զայն, անոր ծունկերուն ետեւը կը դնեն փայտի չորս խոշոր կտորներ եւ անոր երիթները ամրօրէն կաշկանդած ուսերուն, այս մարդը կը վերածեն գօգօշի մը։ Բերնին մէջ թաշկինակ մը աղաղակները խեղդելու համար։ Եւ փոքր գաւազանիկներու միջոցով, կը սկսին աշխատիլ անոր ոտքերուն ծայրերուն վրայ։

— Գրէ՛ թէ գնդապետ Մարինոփոլսկին է որ քեզ կը յանձնէր վաւերաթուղթերը։

— Սուտ է։

— Ուշադրութի՛ւն։ Չարչարելի վիճակի պիտի ենթարկուիս։

Այդպէս ալ կ'ըլլայ։

— Ամէն ինչ եւ ինչս ըրած եմ, բերնէն կը թռչէ տանջապարտը, բայց գնդապետը եւ ուրիշները անմեղ են։

— Զարկէ՛ք, զարկէ՛ք այս շանը, կը պոռայ հաւատաքննիչը։

Հարուածներուն տակ, կապերուն տակ, փայտի կոճերուն տակ, Ալեքսէյէֆ կը նուաղի։ Քոմիթեճիները զայն կը վերակենդանացնեն եւ անոր կը ներկայացնեն տետրակ մը՝

— Գրէ թէ գնդապետ Մարինոփոլսկին եւ Փինոֆ եւ Քրուշովսքի կոչուած անձերն են։

Միւսը կ'ոռնայ. բան չի գիտեր նման պատմութենէ մը։ Մարքոֆ կը ձայնէ։

— Երկաթները կրակը դրէք։

Այն ատեն, տեղակալ Քրում Ալեքսէյէֆ զարհուրանքէ կը բռնուի։ Կ'առնէ գրիչը որ իրեն կը ներկայացնէր պողպատաճառը՝ Մարքոֆ եւ համաձայն անոր տուած հրահանգին, դժբախտը կը մատնէ անմեղներ։

* * *

Մնացեալը կ'արժէ նաեւ որ պատմենք։

Ալեքսէյէֆ Սոֆիա կը տարուի պարանը վզին։

Կը յանձնե՞ն զայն զինուորական ատեանին։ Կը կարծէ՞ք։ Քոմիթեճին զայն կը տանի բանտին նկուղը։

Ջաղացքին դահիճներն անոր ետեւէն եկած են։ Եւ մայրաքաղաքին մէջ իսկ, առանց արդարութեան հրամանին, զօրանոցի մը նկուղին մէջ, վարձկան աւազակներ կը չարչրկեն թագաւորին մէկ սպան։

Մակեդոնական կազմակերպութիւնը հասած է իր նպատակին։ Ալեքսէյէֆի յայտնութեամբ, գնդապետ Մարինոփոլսքին ձերբակալուած է։

Ալեքսէյէֆ կ'առաջնորդուի Մարինոփոլսկիի բանտը.

— Անարգէ՛ այս մարդը, կը հրամայէ Մարքոֆ։

Եւ տեղակալը կը թքնէ գնդապետին վրայ։

Վերջաբան։

Մարինոփոլսկի ինքզինքը կը կախէ իր խցիկին մէջ։ Այն ատեն գայթակղութիւնը կը պայթի։ Քոմիթեճիները ազատ կ'արձակեն Ալեքսէյէֆը։ Պատերազմական նախարարը կուտայ իր հրաժարականը։ Գալով Մարքոֆի կը վերադառնայ իր խանութը։ Առ այժմ, ան արեւածաղկի կուտ կը ծախէ։

(Շար.)

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ և մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց՝ վաղը կիրակի երեկուն ժամը 3ին Փըթի Ժուռնալի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet

կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

կը խօսին՝ Պ. Պ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ և ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

կը մասնակցին՝ Տիկ. ԹԷՐԶԻ (երգ), Տիկ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ՃԱՄՊԱԶ (դաշնակ), Պ. Ս. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), Պ. ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն) եւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի՝

Մուտքը ազատ է

տախտակներու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք

Գրական Ակումբ *Այսօր Շաբաթ երեկուն ժամը 9ին. տեղի կ'ունենայ գրոյց ԱՐԴԻ ԳԱՂԹԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋ. Բացման խօսք՝* Պ. Ս. Վրացեան: Հասցէ՝ 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Զմիւռնիոյ նահնգ. հայր. միութեան կողմէ, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Սօսիէթէ Լիոնէզի մէջ: ճազպանտ ղեկավարութեամբ Պօչարօֆի:

Մուտք՝ կիներու 3 ֆր., այրերու 4 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ «Տրամ-Օփէրէթ» խումբը ղեկավարութեամբ դերասան

Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ

ՆԱՄՈՒՍ

Դրամը, հայկ. կեանքէ 5 արար

29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931 ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle des Sociétés, Savantesի մէջ

8 Rue Danton, Métro St. Michel et Odéon

կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ալէքսանեան, Սուրաբեան, Գայեանէ, Քնարիկ, Շահ-Պարոնեան, Պ. Պ. Սուրաբեան, Ա. Գմբէթեան, Արման Ս. Թորոսեան, Ա. Սարաֆեան, կիւրեղ Սրապ, Սուրէնեան, Գրիգորեան, Ալէքս կիրենց, Րոտոլֆ, Սիսակ, *եւայլն՝*

Հարսանիքի տեսարանին Տիկին Սուրաբեան *կ'երգէ «Տլէ Եաման», կը պարեն տիկիններ* Սուրաբեան, Ժէնեա, Քնարիկ եւ Պ. Պ. Րօտոլֆ, Վանեա՝ *Երաժշտութիւն Թառիստ Ճօրճի՝*

Տոմսերու գիները 20, 15 եւ 10 ֆրանք

Կը ծախուին սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման գիշերը Թատրոնի կիշէն՝

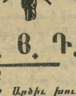

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ երեկուն ժամը 8.30ին ընկեր Տ. Տէրոեանի բնակարանը, 9 Rue Madame Curie, Bagnaux: *Պարտաւորիչ ներկայութիւն՝*

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ժողովը այսօր Շաբաթ երեկուն ժամը 8.30ին Միութեան գրադարան - ընթերցասրահին մէջ՝ Պարտաւորիչ ներկայութիւն՝

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԼՆՈՅԻ Ա. Ե՝ Հ. կ. խաչի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին 241 Rue J. J. Rousseau. կարեւոր օրակարգ՝ Պարտաւորիչ ներկայութիւն՝

ՎԱՂԸ կիրակի ժամը 3ին Սեւրի Մուրատեան վարժարանի դահլիճին մէջ (26 Rue Troyon, Sèvres) տեղի կ'ունենայ բանախօսութիւն մը՝ կը բանախօսէ Յովհ. Վ. Թորոսեան՝ Նիւթն է Հ. Արսէն Սիւքրիեւ 30րդ տարեդարձ մահուան Հ. Ալիշանի՝

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մտնելու արտօնութեան, ինքնութեան Թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիօնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ՝ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ՝

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39:

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

կ'ուզէ՞ք գեղեցիկ եւ առողջ երկար մազեր

ՄԷԿ ՇԻՇԸ Կ'ԱՐԺԷ (ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՔՈՎ) 15 ՖՐԱՆՔ

դիմել նամակով **M. SALYANDJIANի**, 115 Bld. Ney, PARIS

Princiaն *կը սպաննէ բոլոր միքրոպները որոնք պատճառ կ'ըլլան մազերու Թափելուն եւ կ'անհետացնէ Թէփը՝*
Princiaն *կ'ուժեղացնէ մազերու արմատները եւ արմատապէս կը բուժէ մազերու Թափիլը՝*
Princiaն *կը մաքրէ, կը հականեխէ եւ կը պարարտացնէ գլխուն մաշկը եւ կը վերակենդանացնէ այն մազերը որոնք սանտրի հարուածով ղատապարտուած են Թափուելու՝* Princiaն *չպարունակեր վնասակար նիւԹեր՝*
Princiaն *անուշահոտ է եւ իր գործածութիւնը դիւրին՝ Գլուխը Թեթեւօրէն օծանել լաւ տեսակի օծառով եւ լուալ գաղջ ջուրով, մազերը լաւ չորցնելէ յետոյ, սանտրել եւ արմատները Թրջել* Princiaով՝
Գործածեցէք Princiaն *եւ շուտով պիտի հաստատէք իր օգտակարութիւնը՝*

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑԸ

Բաղդ չունիմ՝ մի ըսէք, գիտցէք յարմարիլ օրուան պահանջքին, լաւ հագուեցէք կարող դերձակի մը մօտ, ձեզի պիտի ժպտի բաղդը: Ձեզմէ ո՞վ է որ չգիտեր ՍԷՆ ՄԻշէլի մէթրոյին մօտ «ՍՕՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԸ» որու ճիշդ դէմը՝ 5 Րիւ Մինեօն, պիտի գտնէք անզուգական քուբը դերձակ ԳԱՐԱԽԱՆԻն, անհաւատալիօրէն անմրցելի գիներով՝

Tél. Den. 41—45՝

Հայերու ուշադրութեան

Լարօզի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, դիւրամատչելի գիներով՝

Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով՝

Գործի վարպետ գործաւորուհիներուն ալ միշտ գործ կրնամ հայթայթել տեղւոյն մէջ՝

Դիմել՝ ԳԷՈՐԳ ԱՎԱՆԸՉԵԱՆԻ, Gamp. de Tours. (La Rose) Marseille.

ՓԼԱՔՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ

ՖՕՆՕՆԵՐ

ՆՈՐ ՄՕՏԵԼՆԵՐԷ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՄԱՐՔԷ

կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով

Լ. ՆՇԱՆԵԱՆ

56 RUE PIAT, PARIS (20)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Դպրոցական գիրքեր *Այբբենարան 1, քերական 2, Լուսաբեր այբենարան 6, Լուսաբեր Ա. Բ. Գ. Դ. 8, 10, 12, 14, Թանգարան Հ. եւ Զ. Աստուր, տարրական Ա. Բ. 6, 8, Մինչեւ Գ. 10, Դ. եւ Ե. տարի 12, Թուաբանութիւն Ատրունի տարրական 8, միջին 15, բարձրագոյն 25, Զրուցատրութիւն 2.50, 5, 8, 10, Հայերէն նամականի 15, բառարաններ ֆրան. հայ. 10, 30, 75, հայ. ֆրան. 15, 60, 100, երգարաններ 40, 30, 15, 10 ֆրանք՝*

Թատերական գիրքեր *Տիկինը կը ննջէ 3, Դեղին ձեռնոցը 4, Խէչօին Թուղը 2.50, Եօթանասուննոց փեսացուն 2.50, Մարդս կատարեալ չէ 4, Շատախօս սափրիչը 3, գաւաթ մը Թէյ 3, Գառնուկը 3 ֆրանք՝*

Պահանջեցէք ամէն տեսակ գիրքեր եւ պիտի գտնէք ամէնէն աժան եւ ԱՆՄՐՑԵԼԻ գինները՝

Դիմել՝ Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիացի Ստեփան Լիւլէճեան, հօր անուն Տիգրան՝ Լուր կայ Թէ 4 տարի առաջ Մարօքի ֆրանսական բանակին մէջ զինուոր եղած է՝ Իմացնել իր եղբօր Երուանդ Լիւլէճեանի 203 Մեղալա Ալեքսանտրա, Գավալա, Յունաստան.

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէԹ. ՇաԹլէ՝ Արմատ. եւ նոր մէԹոտ, դարմ. աչանց եւ կանանց մորԹի, արեան, վեներ. հիւղԹ. եւ վարիսի՝ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12՝

Կ'ուզուի GERANT *մը բազմամարդ Թաղի մէջ գտնուող սափրիչի խանութի մը համար որ ունի 4 Թիկնաթոռ այրերու եւ 2 Թիկնաթոռ կանանց, երաշխաւորութիւն՝ 4000 ֆր., դիմել 13* rue des Dominicaines, Marseille.

ETABLISSEMENTS J. HEKIMIAN FILS

56 rue du Fbg. St. Honoré, PARIS (VIII)

Téléphone ANJOU 18-00

ՆՆՐԱԾՈՒՄ ԱՐՏԱԾՈՒՄ ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

կը հայթայթուի ուղղակի արտադրողներէն ամէն տեսակ ապրանք, գործիք եւ որեւէ նիւթ, նպաստաւոր գիներով, բոլոր երկիրներու համար՝

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,

մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25

Այս առԹիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն՝

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ

վերաբացած է իր գրասենեակը Փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille

18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

FABRIQUE DE TRICOTS

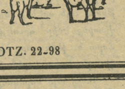

Տ. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98 20 Rue Mélingue, PARIS

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն՝

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր՝

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

25.— ԹՈՔԱՏԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Մինչ անգլին Թուրքը իր արիւնը կը Թափէր Եմէնի ու Մակեդոնիոյ մէջ եւ այլուր, աշխատելով ապահովել այս պարոն քրիստոնեաներուն երջանկութիւնն ու հանգստութիւնը, գլուխն ըլլալով Սուլթան Համիտը եւ Պալատը, Թուրքիոյ նախարարներէն սկսեալ մինչեւ օտար դեսպանները ստանձնած էին այդ քրիստոնեայ տարրերուն պաշտպանի դերը՝ Այդ պաշտպանութիւնը կը կատարուէր ի վնաս Թուրքիոյ՝

Երբ Սըվազի ապստամբութիւնը այս ձեւով զսպուեցաւ, անգլին Էնկիւրիի նահանգը Թատերաբեմ դարձաւ նոր խռովութիւններու՝ Սակայն Էնկիւրիի յեղափոխութենէն առաջ, կ'ուզեմ պատմել Եանեայի մէջ պատահած տարօրինակ եւ յիմար դէպք մը՝

26.—ԵԱՆԵԱՅԻ ՄԷՋ

3 Նոյեմբեր 1895 Թուակիր ծածկագիր հեռագրով մը, Եանեայի ոստիկանական տեսչութիւնը ինծի կը տեղեկացնէր Թէ քաղաքին ռուսական հիւպատոսարանը տարօրինակ յարձակման մը ենԹարկուեր է՝

Մանր ոճ մը ունին այդ օրերու պաշտօնական հաղորդագրութիւնները՝ Ես նոյնութեամբ պիտի նկարագրեմ այն դէպքերը, որոնց պատմութիւնը կարդալը հոգի կը քակէր այդ օրերուն՝

2 Նոյ՝ 1895ին, Եանեայի ռուսական հիւպատոսարանին Թարգմանը, այցելելով նահանգին ոստիկանական տեսուչին, կը գանգատէր որ անծանօթներ հիւպատոսարանին պարտէզը նետեր են խաչ մը, ռուսական պաշտօնաթերթին մէջ փաթթած եւ կղկղանքով ծեփած՝ Ոստիկանապետը լուրը կը հաղորդէ կուսակալին եւ տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար Թարգմանին հետ հիւպատոսարան կ'երթայ՝ Արդարեւ կը տեսնուի, որ ռուսական Թերթով փաթթուած եւ կղկղանքով ծեփուած խաչ մը կայ պարտէզին մէջ, ապահովաբար ցանկապատին վրայէն ներս նետուած՝

Ոչ երախայի գործ կրնար ըլլալ այս, եւ ոչ ալ խենդի՝ Բայց եւ այնպէս երախայական եւ յիմարական խաղ մըն էր այդ՝

Ոստիկանապետը մտածեց, որոնցմէ եւ սկսաւ քննութեան՝ Հիւպատոսարանին դէմ կը գտնուէին քանի մը տուներ՝ Տուներէն մէկուն մէջ կը բնակէր նահանգին երկրաչափը, Մինաս էֆէնտի՝ Միւս տուներուն մէջ կը բնակէին միայն Թուրքեր՝ Այդ Թուրքերը նման աղտոտ եւ ծիծաղելի բաներ չէին ըներ, յայտնի է այդ, որովհետեւ Թուրքը ի՞նչ պիտի շահէր նման տգեղ խաղ մը ընելով ռուսական հիւպատոսարանին՝ Մինչդեռ Մինաս էֆէնտի երկար ատենէ ի վեր առաջնորդը կը համարուէր Եանեայի Հնչակեան կուսակցութեան՝ Այդ ժամանակները, երբ Անատոլուի եւ Պոլսոյ հայ յեղափոխական շարժումներուն մասին լուրեր կը պահէին Թերթերը, այս մարդը օրը օրին լուր կ'առնէր դէպքերուն մասին, եւ լուրերը կը հաղորդէր ոչ միայն Հայերուն եւ Յոյներուն, այլեւ Թուրքերուն՝ Եւ յետոյ խորհրդաւոր եւ զաղտնաթաթաւ մարդ մըն էր՝

Եանեայի Թուրք ժողովուրդը Կրետացիներուն եւ Կիպրոսցիներուն պէս յունարէն կը խօսի՝ Բոլոր այն պաշտօնեաները, որ Եանեա կ'երթան առանց երբեք բառ մը յունարէն գիտնալու, շուտով յունարէն կը սկսին խօսիլ՝

Մինաս էֆէնտի եւս սահուն յունարէն մը կը խօսէր եւ Յոյներուն հետ մտերմական խօսակցութիւն կ'ունենար՝ Իր ծախքերը չէին համապատասխաներ առած ամսականին՝ Ներկայ կ'ըլլար բոլոր հաւաքոյթներուն եւ ամէն տեղ կ'անդամակցէր բոլոր միութիւններուն՝ Լաւ կը հագուէր եւ գրելու դիւրութիւն ունէր՝

Շաբաթ մը առաջ, երբ խաչը նետուած չէր ռուսական հիւպատոսարանին պարտէզէն ներս, գաղտնի ոստիկան մը առիթը կ'ունենայ ծածուկ ընելու հետեւեալ խօսակցութիւնը, զոր Մինաս էֆէնտի կը կատարէր Եանեացի երեւելի Յոյնի մը հետ՝ Մինաս էֆէնտի քանի մը գաւաթ ճնկելէ յետոյ, իր յոյն բարեկամին կ'ըսէ.

— Այո՛, Հնչակեան կոմիտէն չկրցաւ լաւ վարել գործերը՝ Զէյթունի յաղթութենէն յետոյ, իր ամբողջ ուժովը պէտք էր զարնէր Թուրք բանակին, որ օգնութեան կուգար՝ Այդ ուժերն ալ բնաջինջ ընելէ յետոյ, ամբողջ Անատոլուն կ'անցնէր մեր ձեռքը՝ Պիթլիսի, Վանի եւ Էրզրումի մէջ այլեւս քան արիւն Թափելու պէտք չէր մնար այլեւս՝

Յոյնը պատասխանեց.

— Բայց բարեկամս, 15,000 կամ 20,000, նոյնիսկ 50,000 հոգիով կարելի՞ է գրաւել Անատոլուն՝ Քրիստոնէութեան համար Անատոլուն միշտ գերեզման մը եղած է՝ Ով որ գլուխը զարկաւ Անատոլուի, փճացաւ՝ Ցիշէ մեր Բիւզանդացիները, յիշէ՛ Խաչակիրները՝ Իմ կարծիքովս, ձեռինները ջուր կը յոգնին եւ արիւն կը Թափեն՝

— Կեցի՛ր նայինք, խնդիրը չվերջացաւ տակաւին՝ Անշուշտ պիտի գայ լուծել այս հարցը՝ Սակայն, ա՛խ, սա Ռուսիա՛ն, հայկական դատին միակ արգելքը Ռուսիան է՝ Ենթադրենք Թէ Սուլթանը Թոյլ հիմնել անկախ եւ ազատ Հայաստան մը, Ռուսիա չպիտի մարսէ եւ յաստանն ու Թուրքիան միասին պիտի կլլէ՝ Իրականին մէջ, մենք Թանին դէմ չէ՛ որ կը կռուինք, այլ Ցարի՛ն դէմ՝

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
22 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 1732
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՈՒՐԱՏ — "ՇԻՆԱԿԱՆ"

Ես էլ ձեզ հետ հայրենիքիս ջրերն եմ խմել, եզներ եմ արածել, դաշտ ու ձոր եմ գնացել եւ օրին մէկն էլ պանդուխտ ինկեր։ Ճանաչել եմ մեր ժողովրդի մեծ ցաւն ու դարդը եւ ուխտել եմ կեանքս զոհաբերել նրան։

Մուրատ

... Տակաւին չէ գրուած պատմութիւնը մեր հերոսներուն։ Թռուցիկ յուշեր, մասնակի պատմութիւններ, քանի մը տետրակ, երբեմն բարձրասլաց փառաբանութիւն, եւ ուրիշ ոչինչ։

Ունինք բազմազան հրատարակութիւններ, ուսումնասիրութիւններ՝ մտաւոր ուժերու, գրական, յեղափոխական եւ քաղաքական դէմքերու մասին։ Տարիներ առաջ Լէօն երեք հատոր քիչ է գտած, պատկերացնելու համար Գրիգոր Արծրունիի կեանքը։ Ուրիշ բազմաթիւ լայն ու նեղ հատորներ կան, զանազան դէմքերու մասին։

Բայց, չկա՛յ արժանավայել պատմութիւնը հայ ժողովուրդի այն զաւակներուն, որ առտու մը լեռը բարձրացան, եւ լեռներու վրայ, իրենց բազուկներով հիմը դրին մեր Նորագոյն պատմութեան։

Տարիներ առաջ, յեղափոխական գրոհներու յորձանքին մէջ, պատահաբար, լոյս տեսած են վտիտ գրքոյկներ Աղբիւր Սերոբի, Գէորգ Չաւուշի եւ ուրիշներու մասին։ Ոչ միայն վտիտ, այլ եւ տժգոյն։ Օրը օրին գրի առնուած։ Եւ այնուհետեւ՝ լռութիւն։ Հերոսներուն անունները շրջան կ'ընեն բերնէ բերան։ Մէկ սերունդէն միւսը։ Ամէն մէկը դրուագ մը ունի զոր կը պատմէ իբրեւ հէքեաթ։ Բայց չկայ իսկական պատմութիւնը ոչ մէկուն, ոչ ալ միւսին։

×

Սեբաստացի Մուրատն ալ մէկն է այդ շարքէն, երկար ատեն մոռացութեան տրուած։ Որքան գիտենք, վերջին տարիներուն միայն, ընկեր Մ. Վարանդեանի յանձնուեցաւ գրել իր պատմութիւնը, եւ կը հաւատեն թէ շուտով լոյս կը տեսնէ գիրքը, Ամերիկայի մէջ։

Մուրա՛տ։ «Շինական», ինչպէս կ'անուանէին յեղափոխական ծածկանունով։

Իսկապէս շինական — հայ գիւղացի, անոր բոլոր առաքինութիւններով։ Խոնարհ մշակ մը ինչպէս հարիւր հազարներ իրեն պէս, որ արտ կը վարէ, եզ կ'արածէ, եւ, եզան վաստակի ճամբուն վրայ, յանկարծ դէմ դիմաց գալով անողոք իրականութեան, անարդարութեան եւ բռնութեան հետ, կ'ըմբոստանայ եւ առաջին հարուածը կուտայ անարգ շնացողի մը գլխուն։ Իր շինական բազուկը տեղն ու տեղը գետին կը փռէ հարստահարիչը, եւ այնուհետեւ միայն բարով աշխատանք եւ տուն-տեղ։

— «Ես էլ ձեզ հետ հայրենիքիս ջրերն եմ խմել, եզներ եմ արածել, դաշտ ու ձոր գնացել եւ օրին մէկն էլ պանդուխտ ինկեր»...։

Մուրատի ամէնէն բնորոշ գիծն այն է, որ մինչեւ վերջն ալ մնաց հարազատ գիւղացի։ Կը խրտչէր ոչ միայն քաղքենի սեթեւեթէն, այլ եւ փառքէն։ Ցայտնապէս կը նեղուէր, երբ իր ներկայութեանը կը խօսէին իր քաջագործութեանց մասին։ Եւ ընդհակառակն, տղու պէս կը խայտար, երբ կը խօսէին ուրիշներու մասին։ Կամ գիւղի, դաշտի, աշխատանքի, մշակոյթի մասին։ Եւ տղու մը պէս ալ կը պարէր, երբ հայրենաշունչ երգ մը պոռթկար — «Ես եմ ազատ հայ պատանի, լեռներն են իմ հայրենիքս»։

Եւ ինչպէ՛ս հարազատ գիւղացի, հազիւ կարդալ-գրել սորված, հազար կտոր կըլլար, որպէս զի աւելի բան գիտնան յաջորդները։ Որպէս զի լոյսը ծագի, ծաւալի մինչեւ յետին գիւղը։

Պէտք էր տեսնել իր թափը, երբ, Օսմանեան Սահմանադրութեան խաբուսիկ օրերուն, ամբողջովին տենդ եւ աշխատանք էր դարձած, դպրոց մը աւելի բանալու, զէնք մը աւելի ապահովելու, կորիզ մը աւելի ստեղծելու համար։

×

Առասպելական են Մուրատի քաջութեան դրուագները։ Խաղաղութեան թէ պատերազմի մէջ։ Թուրքիայէն մինչեւ Կովկաս։ Պէտք է կարդալ իր «Ճամբորդութիւնը» — զոր գրի առած է գրագիտուհի մը, երբ ուրի՛շ աստուածները կը հաւատար։ Պէտք է կարդալ այդ հայճեպ, թերխաշ օրագիրը, ճանչնալու համար մարդը եւ անոր հոգին ցալարող փոթորիկները։

Եւ ապահովաբար ոչ մէկը աւելի լաւ ճանչցած է զինքը քան իր մայրը։

Հայաջինջ սարսափներու նախօրեակին, երբ Մուրատը լեռն էր եւ Մուսամմէրը կատղած, քանի մը հոգի լուր կը տանին մօրը՝ թէ Մուրատը բռնուած է։ Գեղջուկ մայրն է որ կ'որոտայ.

— Հարամ կ'ընեմ տուած կաթս, եթէ թշնամիին ձեռքը անցնի վրէժը չլուծած։

Եւ Մուրատ հաւատարիմ մնաց իր մօրը, ինչպէս իր ժողովուրդին ու հայրենիքին։

Եթէ չկրցաւ, չուզե՛ց մահացու հարուածը տալ ճիշդ այն պահուն երբ, իր եւ ընկերներուն աչքին առջեւ, դէպի սպանդանոց կ'առաջնորդուէին հազարաւոր կարաւանները — մայրը, կինը եւ զաւակն ալ միասին — սլանալով դէպի Կովկաս եւ յետոյ մինչեւ Երզնկա, տուաւ դաս մը զոր թշնամին երբեք պիտի չմոռնար...

Մուրատները առհաւորդներ են, որոնց բացած ճամբան ոչ իսկ Աստուած կրնայ խափանել։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՉԻՆԵԻՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Երկար նիստի մը մէջ, որուն չէին մասնակցեր Ճափոնի և Չինու ներկայացուցիչները, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը որոշեց լիակատար նիստի մը մէջ՝ համաձայնութիւն ստեղծել քննիչ յանձնախումբին շուրջ։ Ճափոնի ներկայացուցիչը սկզբունքով ընդունած է Մանչուրիա ղրկել քննիչ յանձնախումբ մը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած։

Ամերիկայի ներկայացուցիչը զօրավար Տօուըս, Ֆրանսայի արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի հետ տեսակցութիւն մը ունենալէ վերջ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն։

— Ինծ պաշտօն տրուեցաւ Փարիզ գալու, գործակցելու համար ուրիշ ազգերու այն ներկայացուցիչներուն, որոնք հաւաքուած են Մանչուրիոյ տագնապը լուծելու։ Իբր Քելլոկի դաշինքին եւ «ինը պետութեանց» դաշնագրին ստորագիր կողմ, Ամերիկա ջերմապէս կը հետաքրքրուի այդ դաշնագրին նպատակներուն իրագործումովը։

«Ամերիկա անդամ չէ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ հետեւաբար չի կրնար մասնակցիլ վիճաբանութեանց, որոնք տեղի կ'ունենան Ազգերու Դաշնակցութեան կազմական կանոնագրի կիրարկման մասին։ Սակայն այդ պատճառ մը չէ որ Ամերիկա համակրութեամբ չհետեւի Ազգերու Դաշնակցութեան ճիգերուն, խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար Մանչուրիոյ մէջ։

⁂ Ճափոնական զեկոյցի մը համաձայն, չինացի զօրավարին ուժերը նահանջած են Ցիցիքարէն 40 քիլոմեդր դէպի հիւսիս-արեւելք, եւ թէ ճափոնական ուժերը քաղաքը պիտի պարպեն քանի մը օրէն։ Ճափոնի պատերազմական նախարարը չի կարծեր որ Ռուսիա միջամտէ զինու զօրութեամբ։

Ֆրանսական Խորհրդարանին մէջ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական խորհրդարանը շարունակեց արտաքին քաղաքական վիճաբանութիւնները։ Խօսեցան արմատական-ընկերվարական մը Նոկարօ, համայնավար մը՝ Մարսէլ Քաշէն եւ ընկերվարական մը Կրումպաք։ Երկուշաբթի օր, հարցապնդումներուն պիտի պատասխանէ վարչապետը՝ Պ. Լավալ։

Արմատական-ընկերվարական երեսփոխանը Նօկարօ, նախ թուեց այս հարցերը, որոնք անդրադարձումներ ունեցան տնտեսական քաղաքականութեան, ելմտական տագնապին, եւլն., վրայ, յետոյ կանգ առնելով զինաթափութեան հարցին վրայ, պահանջեց որ կառավարութիւնը յստակօրէն պահանջ դնէ միջազգայնացնելու օդանաւորդութիւնը, ռազմական նիւթերու արտադրութիւնը եւ պահանջէ նաեւ զէնքերու արտադրութեան հակակշռին յատուկ պայմանադրութեան կիրարկումը։

Համայնավար երեսփոխանը Մարսէլ Քաշէն, ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս առիթը յարմար նկատեց ներբողականը կարդալու բոլշեւիկեան եղանակներուն։ Իսկ ընկերվարական Կրումպաք հաստատեց թէ պատերազմէն վերջ ծնունդ առած խաղաղասիրական հոգեբանութիւնը, երբեք այնքան չէ վտանգուած որքան այսօր, ու պահանջեց որ Ֆրանսա անկեղծօրէն գործակցի Գերմանիոյ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Տնտեսական տագնապին եւ անգործութեան մասին խօսեցան համայնավար Տօրիօ եւ ուրիշ երկու երեսփոխաններ։ Համայնավար երեսփոխանը պնդեց թէ Ֆրանսայի մէջ կան մէկ միլիոն բոլորովին անգործներ եւ 3-4 միլիոն կէս-անգործներ։ Իսկ ընկերվարական Պրանտոն ծանրացաւ այն անգործութեան վրայ որ կը հարուածէ Փարիզի գրասենեակներու պաշտօնեաները, առեւտրական ներկայացուցիչները, փոքր եւ մեծ ճարտարարուեստի ճարտարագէտները։ Պրանտոն Ֆրանսայի ասպնջականութեան համբաւին դէմ կը նկատէ օտար աշխատաւորներու զանգուածային վտարումը, բայց արդար կը գտնէ որ իւրաքանչիւր օտարականէ պահանջուի աշխատանքի արտօնագիրը։

Ներածումներու հարցը Անգլիոյ մէջ

Անսովոր ներածումներու (վաճառամարտ) վերաբերեալ օրինագիծը որ առաջարկուած էր առեւտրական նախարարին կողմէ, վիճաբանութեան ենթարկուեցաւ խորհրդարանին մէջ, որ զայն պիտի ընդունէր երրորդ ընթերցումով, որպէսզի լրացումներ ստանայ Լորտերու ժողովին մէջ եւ ենթարկուի՝ անմիջապէս թագաւորին հաւանութեան։

Փոփոխութեանց բազմաթիւ առաջարկներ մերժուած ըլլալով, օրինագիծը, խորհրդարանի գիշերուան նիստին մէջ ընդունուեցաւ երրորդ ընթերցումով։

Խորհրդարանին մէջ, կարգ մը հարցումներու տեղի տուաւ ֆրանսական մաքսային նոր սակացոյցը։

Աշխատաւորական մը հարցուց թէ յաւելուածական տուրքերը որոնց պիտի ենթարկուին անգլիական ապրանքները, ըստ ֆրանսական նոր սակացոյցին, համաձա՞յն են ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին եւ եթէ չեն, արդար չպիտի՞ ըլլար փոխադարձ խստութեան ենթարկել ֆրանսական արտադրութիւնները, ինչպէս գինի, ասուեղէն, անուշահոտեր, զգեստներ եւայլն։

Արտաքին առեւտուրի նախարարը, պատասխանել թէ թէեւ 50 տարիէ իվեր անգլիական արտադրութիւնները Ֆրանսայի մէջ կը վայելեն որոշ նախապատուութիւն, սակայն երկու երկիրներուն միջեւ չկայ պայմանագրութիւն մը նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին վրայ, եւ թէ ֆրանսական ներածումներու հանդէպ, փոխադարձ խստութեան հարցը կը գրաւէ կառավարութեան ուշադրութիւնը։

ՄՈՒՐԱՏ, ԻՐ ԿԻՆԸ ԵՒ ԶԱՒԱԿԸ

(Երբ հերոսը լեռը բարձրացաւ, թուրքերը կինն ու զաւակն ալ խառնելով աքսորականներու կարաւանին, ոչնչացուցած են),

Յունաստանի Հայերը եւ Կիպրոս

Անցեալ կիրակի, Աթէնքի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն մը Կիպրոսի նահատակներու յիշատակին։

Բազմաթիւ Հայեր ու Յոյներ ներկայ էին։ Պաշտօնապէս կը մասնակցէին յոյն Ազգ. Համալսարանական ակումբը եւ Կիպրոսեան Միութիւնը։ Խօսած են առաջնորդը եւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ Պ. Բարաղամեան եւ հայկական լէգէոնի կողմէ վոր. Թորգոմ։

Կիրակիի հոգեհանգստեան արարողութիւնը շատ լաւ տպաւորութիւն թողած է հելլէն հանրային կարծիքին, մամուլին եւ կառավարական շրջանակներուն վրայ։

Դէպի Հայաստան ներգաղթեն վերջ Յունաստան մնացող Հայերը

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կիսապաշտօնական աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ կառավարութիւնը վերջնական կարգադրութիւններ պիտի ընէ Յունաստան մնալիք Հայերու մասին, ներգաղթէն յետոյ։ Այս տեղեկութիւնը կը հաղորդուի օտար աղբիւրներէ ալ, որոնք շահագրգռուած են յունահայերու վիճակով։

Կ'ենթադրուի թէ Հայաստան եւ Սուրիա գաղթել ուզող այդ Հայերու թիւը ընդամէնը 10,000 պիտի ըլլայ, որով Յունաստանի մէջ պիտի մնան 16-18 Հազար Հայեր, որոնց 10,000ը արդէն հելլենահպատակ դարձած են։

Յոյն խորհրդարանը պիտի լուծուի՞

Յոյն ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը հաւաքոյթ մը ունեցան քննելու համար կացութիւնը որ կը ստեղծուի Վենիզելոսի յայտարարութեանց հետեւանքով, թէ կառավարութիւնը պիտի լուծէ խորհրդարանը, եթէ ընդդիմադիրները անհաշտ կերպով պայքարին կառավարութեան ելմտական քաղաքականութեան դէմ։ Ընդդիմադիր պետերը դէմ արտայայտուեցան խորհրդարանի լուծման եւ փութկոտ ընտրութիւններուն զոր կը գտնեն անարդարանալի։

Կարգ մը թերթեր խորհրդարանի լուծումը կը նախատեսեն շաբթուն վերջը։

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ հրատարակուած շաբաթական վերջին վիճակագրութիւնը, կարեւոր յաւելում մը ցոյց կուտայ անգործներու թիւին վրայ։ Գիտենք թէ այս վիճակագրութեան մէջ կը մտնեն անոնք միայն, որոնք արձանագրուած են գոյութիւն ունեցող նպաստի սնտուկներուն։

Նոյեմբեր 14ին, վիճակագրութիւնն ուրեմն ցոյց կուտայ 71462, նախորդ շաբթուան վրայ՝ (62028) 9434ի յաւելում մը։

Սպանիոյ թագաւորը «օրէնքէ դուրս

Սպանիոյ խորհրդարանը ընդունեց վճիռ մը, որուն համաձայն նախկին թագաւորը մեղադրուի հայրենիքի դէմ դաւաճանութեամբ, սահմանադրութեան դէմ իր իշխանութիւնը գործածած ըլլալու յանցանքով։

Սպանիոյ խորհրդարանը որ այս առթիւ վերածուած էր գերագոյն ատեանի՝ Ալֆոնս թագաւորը յայտարարեց «օրէնքէ դուրս» եւ հետեւաբար անոր ինչքերը պիտի գրաւուին հանրապետական կառավարութեան կողմէ։ Ամէն քաղաքացի պիտի կրնայ ձերբակալել Ալֆոնս թագաւորը, եթէ ոտք կոխէ Սպանիոյ հողին վրայ։

ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ ՉԵՆ ՄԵՌՆԻՐ

ՄՈՒՐԱՏԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ազգերը առանց հերոսի չեն ապրիր:

Վա՛յ այն ազգին որ հերոս չունի: Այդպիսի ազգը դատապարտուած է մեռնելու:

Սիրելի հերոս, քե՛զ եմ նուիրում այս մի քանի տողը:

Երանի բանաստեղծ լինէի կամ վիպասան գրող. քո գովքը անէի. արար աշխարհ իմանար. Սասնոյ արծիւի, Ղափանի,Զանգեզուրի առիւծի, Սեբաստիոյ ըմբիշի եւ Սեւ ծովի ծովահէնի կատարած այն մեծ գործերը, որոնք նոր փառքեր հիւսեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Փա՛ռք քո յիշատակին, տիտան:

Աւարայրի արծիւը, Հայոց մեծ սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանը իր վաթսուն հազար կտրիճներով, հինգերորդ դարում, ճակատեց Պարսիկների բիւրաւոր ուժերի դէմ եւ յանդուգն կռիւներով, ինչպէս իր քաջերի հետ վասն հայրենիքի փրկութեան ու հայ պատմութիւնից ժառանգեց հերոս անունը: Նա մեր պատմութեան մեծ հերոսներից է. եւ մեր նոր երիտասարդութեան քաջութեան չափը միշտ չափել ենք անոր հերոսութիւններով: Ով որ խիզախ ու յանդուգն լինէր. կ'ըսէին.— Վարդանն է վերակենդանացել եւ կը քալէ թշնամու վրայ: Անոր հոգին է առաջնորդում հայ նոր հերոսը դէպի մարտի դաշտը, դէպի վրէժ: Ով որ վրէժի ծարաւով կը պատգամէր, մենք զայն մեր հերոսի մակդիրով կը կնքէինք:

Վարդանից յետոյ մենք ունենք քաջարի Գայլ Վահանը, հնարամիտ ու իմաստուն առաջնորդը, որ իր 30 կտրիճներով դարանի մտաւ Օձ քաղաքի մօտ, Մշոյ դաշտում եւ ջարդեց Պարսից բանակը:

Ասոնք մեր անցեալի պատմութեան փառքերն են: Անցնենք նոր հերոսին:

Մուրատը արեւակէզ շինականի մը զաւակն է. իր պատանեկան հասակէն զգալով Հայուն ցաւն ու վիշտը, չէ կրցած տանիլ այն զուլումները որ կը տիրէին Հայաստան աշխարհում, շնորհիւ գազան Թուրքերու: Դժոխքն ապրողները աւելի բախտաւոր էին քան Թուրքի տիրապետութեան տակ ապրողները: Մուրատը տեսնում է այդ. իր ըմբոստ հոգին չի համբերում: Ան այլեւս շինականի հլու հնազանդ տղան լինելէ դադրում է: Երբ մի օր տեսնում է, Թուրք մը լլկում է հայ ամօթխած հարսին, աչքերը արիւն են լցւում, հոգին խռովւում,եզը դէն քշում, մաճը դադրում, մասան հանդում ձգում եւ Մովսէսի նման յարձակւում այդ խենէշ ու պիղծ Թուրքի վրայ, շանսատակ անում ու արտի հանդում պահում: Արտասուաթոր աչքով հարսը շնորհակալ է լինում եւ երդւում որ գաղտնիքը իր հետ տանի գերեզման: Սակայն այդպէս չի լինում: Անյայտ միջոցներով կառավարութեան ականջն է հասնում հերոսի կատարածը եւ բանտարկում են Մուրատին: Հոս Հայու Աստուածը օգնութեան է հասնում: Որպէս անչափահաս պատիժից զերծ է մնում Մուրատ եւ ազատւում:

Նա հիմա փետայի է Կարսում. պատժում է բոլոր նրանց որոնք անզէն ժողովուրդին պատուհասումեն.Նրա դատն ու դատաստանը շանթարձակ է լինում եւ դաժան բոլոր նրանց հանդէպ որոնք չարիք են հասցնում խաղաղ շինականին: Անխնայ պատժում է: Տարբերութիւն, խտիր չի դնում ազգութեան եւ սեռի միջեւ, բաւական է որ տուժողը անմեղ է:

Այս հերոսին բնաբանն էր,— Պատժել բոլոր նրանց որոնք չարիք կը հասցնեն արեւակէզ աշխատաւոր ժողովուրդին: Հերոսը, Սասնոյ արծիւը երբեք չի դաւաճանել իր բնաբանին:

1904 Թուականին իր 40 քաջերով յարձակւում է Լաճկանցի ցեղի գիւղերի վրայ,այրում, հրկիզում է տուները եւ կոտորում է մեծ թւով Քիւրտեր եւ այդ կուի սաստիկ ժամանակ, գոռում է.

— Անզէն մարդկանց ու կանանց խնայեցէք: Քիւրտը, Թուրքը այդ չեն գիտեր. անոնք հաւասար կերպով տղամարդկանց կը կոտորեն, իսկ կանանց կը բռնաբարեն: Ահա հերոսի եւ Թուրքեւքիւրտ աւազակի տարբերութիւնը: Նրա ալեկոծ ու փոթորկալի կեանքը գրի առնելու երբեք համարձակութիւն չունիմ: Կ'ուզեմ այս մի քանի տողը նուիրել, նրա մահուան 12րդ տարեդարձի համար:

Դեռ մտքիս մէջ թարմ է,երբ նա իր մի քանի ընկերներով Սեւ ծով կտրեց Սամսոնից մի փոքրիկ նաւով եւ անցաւ Պաթում: Այս հերոսին ամենամեծ յանդգնութիւններից մէկն է:Դեռ մեր նորագոյն պատմութեան մէջ այսպիսի ցնցող միջոցառումի չեմ պատահած: Այս այն ատեն լինում է երբ ռուսական եւ Թրքական հետախուզական նաւերը Սեւ ծովի ջրերը իրար էին խառնում, հետապնդելով թշնամու նաւերը:

Մուրատը արհամարհելով այդ բոլոր ուժերը, իր նաւը գրաւում եւ քիթը դարձնում է դէպի Պաթում: Ծովահէնը ալեք ու փոթորիկ արհամարհում, հրամայում է,— Թիավարեցէք, առագաստները բացէք. ուրիշ ոչ մի խօսք: Նա յիշում է այն օրը երբ Թուրք կառավարութիւնը հրամայում էր թողնել պապենական օճախները եւ դիմել դէպի Տէր Զօրի անապատները: Նրա մաքուր ու անարատ հոգին զգում է որ հայ ժողովուրդին ամենամեծ աղէտն է սպասում. դրա համար ահազանգը հնչեցնում է, կոչ է անում Մովսէսի նման — պատրաստ եղէք, եկած աղետալի պատուհասներու հանդէպ, սա տեղահանութիւն չէ, այլ ձեզ տանում է դէպի սպանդանոց. ուստի մերժեցէք, զէնք ունէք, ապստամբեցէք, ես ձեզ հետ եմ: Հայոց Մովսէսը ինքզինքը տրամադրում է ժողովուրդին, բայց Մովսէսի Աստուածը Եհովան չկար,այլկարճաշոյց զառամեալ Աստուածը որ կարծրացրեց հայ ժողովուրդի սիրտը եւ նա մնաց մենակ:

Հերոսը վերջին անգամին բարձունքներից դիտում է դէպի սպանդանոց գացողներին եւ հեռանում դէպի հոն ուր կարելի է վրէժ լուծել վաթթար թշնամուց:

Երզնկա է, Պիթլիս է, բոլոր այն տեղերը ուր ճիւաղները մի օր մեր ցեղի զաւակները առաջնորդեցին դէպի անապատները:

Անթաղ նշխարները վրէժ են կանչում.

— Տէ՛ր տղերք, նրանց վրէժը լուծէք, բայց նամարդութիւն մի անէք անզէն մարդկանց կամ թոյլ արարածներին ձեռք չի տաք:

Մէկը — Չէ, Պ. Մուրատ, նրանք մեր տղամարդկանց սպաննեցին եւ կանանց տարին իրանց հարէմները:

—Նրանք անօրէններ են:Ասէք, եթէ մենք էլ անոնց պէս անենք, ի՞նչ է մեր եւ նրանց տարբերութիւնը:

Միայն հերոսները այդպիսի մեծ հոգի կարող են ունենալ: Նրա կինն է լլկուել, մի հատիկ զաւակն է սպանուել, բայց նա դեռ պահում է իր վեհութիւնը եւ բարձրից է նայում ցած հոգի, առինուշտ գազանների վրայ: Նրանք գազան են մենք մարդիկ. նրանք վայրենի ազգ են. իսկ մենք քաղաքակիրթ. այստեղ էլ ցոյց պիտի տանք մեր մեծութիւնը. մեր ազնուութիւնը, եւ պիտի ցոյց տանք որ մենք անասնական ոչ հակում ունենք եւ ոչ ալ ձիրք. այդ բոլորը Թուրքի եւ խաբուած Քիւրտի յատկութիւններն են:

Այսպէս էր նա քարոզում ու ճառում:Փա՛ռք քեզ հերոս:

Այո, նա իր համար սկզբունք էր արած չսպաննել անզէններին, թոյլերին, խնայել անոնց երեխաներին, բայց հոս պէտք է արդար ու անաչառ լինել: Մեր տղաքը թէ Պիթլիսում եւ թէ Երզկայում հետեւեցին Մովսէսի օրէնքին, ոչ թէ Մուրատին.—Ակն ընդ ական,ատամնընդ ատաման: Այո, այսպէս ըրինք, դատաստանը կը մնայ ապագայի պատմաբանին:

* *

Մուրատի կռիւներից մի օրինակ էլ բերեմ, իբրեւ փաստ նրա տաղանդին:

Նա հասարակ միտք չէր, այլ բնածին տաղանդ: Մենք չենք ունեցել Մուրատներ,եւ ունենալու չենք: Նա ոչ մի կրթութիւն չունէր, նա ուղղակի արօր ու մաճը թողել եւ մտել է յեղափոխական ասպարէզը: Մեր միւս խմբապետները ունեցել են քիչ շատ զարգացում, նոյնիսկ նրանցից մի քանիսը բարձր զարգացում, բայց երբեք չեն ունեցել Մուրատի սուր իմացականութիւնը, եւ ռազմական տաղանդը: Նա Ղափանի 21 գիւղերը մոխիրի վերածեց, եւ կռուողներից շատերին սրի քաշեց:Նա լուծեց Ստեփանի վրէժը, շատ փոքրիկ ուժերով: Նա փրկէջ հանդիսացաւ Ագուլիսին, եւ այսպէս շատ մը շրջաններու, բայց մոռացայ պատմել կռիւը:

Բագու ենք: 1918, դարաւոր թշնամին քաղաքի դռները ծեծում է. հայ ժողովուրդին կոտորած է սպասում, խուսափելու ոչ մի հնարաւորութիւն չկայ, միջոցը միայն կռուելն է, բայց թշնամու մեծ ուժերի հանդէպ, մեր տկար ուժերով ճակատ առ ճակատ չենք կարող կռուել, Մուրատ ասում էր,— պէտք է Գայլ Վահանի խորամանկութեան դիմել, փոքրիկ ուժով թշնամուն դարանի մէջ զարնել, եւ այս նպատակաւ ճակատ մեկնեցաւ,որպէսզի ուսումնասիրէ դիրքերը, ճամբաները եւ վաղուան պատրաստութիւնը տեսնէ: Բայց աւաղ, այդ օրը հերոսի արեւը խաւարեց եւ Սեբաստիոյ կանթեղը մարեց: Հազիւ դիրք է հասնում, թշնամին մեծ ուժերով յարձակւում է անցնում: Զօրս կողմից օգնութեան ահազանգը ղօղանջւում է, Մուրատը անտարբեր չէր կարող մնալ, իր մի քանի ընկերներով վտանգուած վայրն է հասնում, եւ իր կեանքի գնով թշնամուն խուփ է տալիս, դէպի իր դիրքերը: Քաջալերում է զինւորներին, նրանց հոգի ու շունչ է տալիս, նրանց մէջ բարձրացնում է յաղթելու ոգին, ինքն է օրինակ հանդիսանում, ու նա կռւում է դիրքէ դիրք, ցատկում կաքաւի նման, մէկ այս բլուրի գլուխ է սաւառնում, մէկ զինւորների շարքում, քաջալերական խօսքեր անում: Եւ վերջապէս թշնամին հազարաւոր դիակներ պատերազմի դաշտում թողնում, ու փախչում իր դիրքերը: Հայերը յաղթութիւնը տարած էին,ոգեւորութիւնը մեծ էր, եթէ վերջին պահուն չար գնդակը չխամրեցնէր հերոսի արեւը:

Գրիչս իմ դէմ ըմբոստանում է, չեմ կարող նկարագրել այն պահը երբ այդ հսկան տապալեց գետին:

Չար գնդակը, ճիշդ կոնակի վերեւէն էր դպած եւ մահը եղաւ վայրկենական: Այդ րոպէին կարծեցի աշխարհը փուլ եկաւ, արեւը խաւարեց եւ Հայոց երկնքից աստղերը թափւեցին: Սուգը պատեց բանակը, ամէն ոք արտասւեց: Չկար աչք որ արցունք չթափէր այդ օրը: Միակ մխիթարականը այն էր Մուրատը այդ օրը իր մահով փրկեց Բագուի հայ ժողովուրդի կեանքը: Եթէ իր ընկերներով չհասնէր կռւի վայրը, այդ օրը թշնամին կը լեցւէր Բագու եւ կը լինէր կոտորածներու ահեւելին, որովհետեւ այդ օրը նահանջի ոչ մի միջոց չկար:

Այսպէս վերջացաւ Մուրատի արկածալից կեանքը: Այն օրից անցել է 12 տարի, բայց օր չի լինիր, որ նրան չի յիշեմ: Նրա մահով ես մնացի մինակ: Մենք իրանով չորս ընկերներս, ուխտած էինք միասին ապրել, միասին մեռնիլ, բայց ապրեցինք, կռւեցինք, միասին չմեռանք: Երեքը մնացին տարբեր երկրներում, եւ տարբեր պայմանների մէջ: Կայծակը երբ գնաց տեսաւ Քեմալի կիրճի անթաղ գանկերը, ինչպէս սրտի պայթումից: Երզնկայում մեռաւ Աւետիսը, իր մի հատիկ Աստղիկի ցաւին չդիմանալով Պաթումում հիւծւեց, մաշեց ու մեռաւ: Մուրատը Բագուի ժողովուրդը փրկելու համար ինկաւ Բիբի Հէյբաթի բլրակների վրայ: Իսկ ես անէծքը ճակատիս թափառում եմ, դեռ օտար երկնքի տակ եւ չգիտեմ ինչ է սպասում ինձ:

Միայն այսքան գիտեմ, եթէ մի օր անիծապարտ բախտը ժպտայ եւ մեր երկիրը ազատուի, եթէ ողջ մնացի, կուգամ Բագու, իմ ծեր զառամած ձեռքերով քո նշխարները կը հաւաքեմ, Թիֆլիսից Աւետիսինը կը վերցնեմ եւ կը տանիմ ցանկալին Կարին, Հայոց ապագայ մայրաքաղաքի Պանթէոնում,կը պահեմ ձեր ոսկորները, կայծակիս ոսկորներուն մօտ, ու կը կտակեմ, որ իմ ոսկորներն էլ բերեն ձեր մօտ եւ գրեն այն վէմին վրայ, որի տակ պիտի հանգչինք.

— Ահա այն չորս ընկերները որոնք իրարու հետ երկար տարիներ կռւեցին, իրարու հետ չմեռան, բայց իրար հետ այժմ կը հանգչին այս վէմին տակ:

Փառք քո յիշատակին, հերոս:

ՍԵՊՈՒՀ

ՍԵԲԱՍՏԻԱՅԵՆ - ԲԱԳՈՒ
(ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Ժամանակ էր յիշելու այդ մեծ զինւորն եւս, որու մահը ասկէ 12 տարի առաջ խոր սուգով համակեց մեր շարքերը:

Ի՛նչ սրտագրաւ վէպ — այդ կեանքը՝ լի գաղափարով ու խօլ արկածներով, մանուկ հասակէն մինչեւ մահ, ի՛նչ պայծառ միտք ու իմաստութիւն այդ անգրագէտ հայուկին մէջ, ո՛րպիսի զրոյց, ռամիկ, հմայիչ պերճախօսութիւն, ո՛րպիսի թռիչքներ արիութեան ու անձնուիրութեան, ո՛րքան բարձր ըմբռնում քաղաքացիական իր պարտքի, ո՛րքան պարզ, համեստ, խոնարհ մեծութիւն...

Եւ ի՛նչ դաժան ճակատագիր: Սեբաստիայէն — Բագու... ծովալլրած անթիւ կռիւներէ եւ արկածներէ, առանց գնդակ մը առնելու իր կուրծքին մարմնոյն վրայ, ազատ ելած Սասունի արիւնալից բախումներէն, Կովկասի, Զանգեզուրի, Թաթարական զուլումէն, Սեբաստիոյ, Կովտունի հայաջինջ նախճիրներէն — Մեծ Եղեռնի օրերուն — արիւնարբու Մուսաճճէրի ճիրաններէն, ապա Սեւ ծովու յուզումնալից ճակատամարտէն,որ մղեց բուռ մը ընկերներով իր լեգենդական առագաստանաւէն եւ որու մէջ նահատակուեցաւ իր մեծ զինակիցը, Եղօն (1915 Թ.), ազատ ելած Երզնկայի նահանջին տնպատմելի արհաւիրքէն, (1917 Թ.).— այդտեղ էր, Բագուի մէջ, կովկասեան նաւթաշխարհի աւազուտ անապատում՝ որ պիտի պառկէր քաջի յոգնատանջ մարմինը. այդտեղ, հայրենիքէն հազարաւոր մղոններ հեռու, Թաթար մայրաքաղաքի արուարձանում, օտար, անհամբոյր երկնքի տակ՝ գտաւ նա իր վերջին յաւիտենական հանգստավայրը (1918 Թ.):

Համաշխարհային անօրինակ խորշակի օրերուն, երբ հայ ժողովուրդի կենաց ու մահու խնդիրը կը վճռուէր, այդտեղ երկու հակամարտ բանակներու այդ առաջնակարգ կրկէսին մէջ, Մուրատ թեւ թեւի իր անբաժան Սեպուհին հետ՝ մղեց իր վերջին ճակատամարտը տաճիկ-Թաթար միացեալ ուժերուն դէմ եւ ընկաւ հերոսի մահով, երբ իր դիրքէն կրակ կը տեղար թշնամուն վրայ եւ միանգամայն իր հրամանները կ'արձակէր Դաշնակցութեան զինուորներուն:

«Mai non pensammo forma piu nobile d'Eroe — պիտի ըսէր Դանտէ այդ մեծ հայուկի պատկերին առջեւ:

Այո,դժուար է«երեւակայել աւելի ազնուական, հերոսավայել կերպարանք մը»:

Եւ այդ պատկերը Սեբաստիոյ մեծ, գաղափարական զաւկին այդ առնատիպ, ընտիր, համակրելի կերպարանքը պիտի մնայ յաւէտ դրոշմուած իր հազարաւոր ընկերներու սիրտերուն մէջ եւ անոր դամբարանը, որ այսօր, աւա՛ղ, ծածկուած է մոռացութեան փոշիով՝ վայրենաբարոյ ռէժիմին տակ՝ վաղը, ազատագրուած Կովկասի մէջ, պիտի դառնայ նուիրական ուխտավայր բոլոր անոնց համար, որոնք պիտի ապրին միշտ հայկական Sturm und Drangի(*)Հայոց հերոսական շրջանի յաւերժաթարմ յուշերով...:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Յ. Գ.— Սեբաստացի հայրենակիցները մեծ թիւ կը կազմեն գաղթաշխարհի մէջ: Ամերիկայում ունին անոնք Հայրենակցական ծաւալուն կազմակերպութիւն: Ամէնքը պաշտամունք ու գուրգուրանք ունին Մուրատի համար: Որոշուած է՝ Ամերիկայի Միութեան մէջ՝ խոշոր դրամական ֆոնտ մը ստեղծել— ունին արդէն 25,000 տոլարի չափ գումար մը— եւ կ'ուզեն այեւայլ հայրենաշէն ծրագիրներ իրագործել Ռազմիկի անունով՝ անոր յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով: Ֆոնտը կը կոչուի Մուրատի անունով:

Բազմաթիւ են Սեբաստացիները նաեւ Ֆրանսայի մէջ, ցիր ու ցան, Պարիզ, Մարսէյլ եւ այլուր: Ունին անոնք ալ Հայրենակցական Միութիւններ: Ցանկալի է, որ անոնք ալ իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերեն այդ շինարար ձեռնարկներուն, մտնեն սերտ յարաբերութեան մէջ Պրավիդէնսի ու Դիթրոյիդի կազմակերպութեանց հետ եւ ստեղծեն Ֆրանսահայ մասնաճիւղ մը Մուրատեան ֆոնտի:

Մ. Վ.

(*) «փոթորիկ եւ գրոհ»:

ՅԱՆՈՒՆ ՅԵՏԱԳԱՅ ՅԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

Գ.

ԱԶԳԱՆՈՒՆ (*)

— Անունիդ հողըյետոյ եկաւ,ընկերացած ուրիշ մանր ու մունր եւ չնախատեսուած հոգերու... բայց Ազգանունդ ու միւս կարեւոր անհրաժեշտութիւնները կային, տակաւին դուն չծնած...

— Այսպէս ուրեմն դուն աւելի՛ պզտիկ ես եւ անունդ երկրորդական բաղդատմամբ Ազգանունիդ...

— Այսպէս ուրեմն, դուն երկու անուն ունիս, մէկն աւելի փոքր եւ միւսն աւելի՛ մեծ... Յետագային երբ աւելի՛ մեծնաս, որո՞ւ պիտի ձգտիս, փո՞քր, թէ՞ աւելի մեծ անունիդ...

— Դուն կը նայի՛ս զարմացած, դուն գիս չե՛ս ըմբռներ, դուն յետոյ պիտի գիտնաս թէ ինչո՞ւ հարկ է հրաժարիլ օրօրոցէն, հասնելու համար մահճակալին...

— Դուն յետոյ պիտի գիտնաս թէ ինչո՞ւ հարկ է հրաժարիլ ինքն իր հետ պառկելու բաւականութենէն...

— Այո՛, այսպէ՛ս, որովհետեւ ի՞նչ օգուտ ովկէանոսներու տակ կծկուած ու իրենք իրենց համար ապրող կենդանաբոյսերէն, եւ անհունին մէջ իրենք զիրենք միայն լուսաւորող աստղերէն...

— Այո՛, այսպէս, հարկ է որ դուն հեռանա՛ս այս փոքրիկ ննջարանէդ, հասնելու համար հիւրանոցը... Հարկ է որ դուն հեռանաս այս ծանօթ աւազանէդ,տարածուելու համար ածուներու վրայ:

— Ի հա՛րկէ, շնորհալի հօրեղբայր մը կը դառնայ մէկը. երբ կը նախընտրէ իր հօրեղբօր անունը. եւ ընտիր գիւղացի է մէկը, որու անունն ու նշանաբանը իր գիւղն է... բայց ես կ'ուզեմ որ դուն աւելի՛ լայնատարած անուն մ'ու նշանաբան մ'ունենաս...

— Ի հա՛րկէ, ապագային քու ախորժակդ կարող է չգոհանա՛լ այսքանով, որ կը ջամբեմ քեզ... ինչարկէ, յետագային՝ քու հզօրութիւնը կարող է նուաճելով ընդարձակել այս սահմանը... Բայց միթէ՞ իմ ցանկութիւնս է որ դուն երթալով փոքրանաս...

— Ո՛վ դու, բարակ արահետներու եւ բլրակներու միջեւ կծկուած իմ մանուկ ու տկար գիւղս, տարածուէ՛, դարձիր քաղա՛ք, խորտակելով քու անունը...

— Ո՛վ դու, կարծր կեղեւներու մէջ կծկուած սերմ, որ հազարաւոր տարիներու մոմիաներուն ես ապաստաներ, հազարաւոր տարիներու տեսականութեանց համար թաղուէ, արժեցնելու համար քու Ազգանունը...

— Դուն կը նայի՛ս զարմացած, դուն գիս չե՛ս ըմբռներ... դուն յետո՛յ պիտի իմանաս թէ ինչո՞ւ այսպէս կը կնքեմ քեզ...

— Ահա այս մանր ու թանձր պարանով կը բեռնաւորեմ քեզ, եւ իմ նախամայրերուս ճաշակովը կը կրկնեմ, «բեռնատա՛ր լինիս, բեռնատա՛ր լինիս, ո՛րդի»...— Անձնա՛ս փոքրիկ բեռներէ, եւ քու սերդ կապուի մեծ ու մանր բեռներու...

— Ահաայս մանր ու թանձր փաթիլներ կը հագցնեմ տակաւին տկար ոտներուդ, եւ իմ նախապապերուս ճաշակովը կը կրկնեմ, «Մագլցո՛ղ լինիս, մագլցո՛ղ լինիս, ո՛րդի»...— Անձնա՛ս ծանծաղ հարթութիւններէ, եւ քու սերդ կապուի կողերէ եւ կատարներէ անցնող կածաններուն...

— Եւ ահա վերջապէս այս մանր ու թանձր կուանը տակաւին տկար ափերուդ մէջ կը դնեմ, եւ իմ նախահայրերուս ճաշակով կը կրկնեմ. «Կերտո՛ղ լինիս, կերտո՛ղ լինիս, ո՛րդի»...— Անձնա՛ս աւերակներու հետ զբաղելէ, եւ քու սերդ կապուի տակաւին չիրականացած կառոյցներու...

— Հայրենական աղբիւրի այս բարբարոս լոգանքը սարսո՞ւռ կը կը պատճառէ քեզ... Դու կուլա՞ս, կրել չկարենալով այս վայրի մկրտութիւնը... բայց յետոյ պիտի գիտնաս որ անհրաժեշտ է այս փոքրիկ անհրաժեշտութիւնն ու նաեւ քու լացը, որ Ազգանունդ չարտասուի... ո՛վ յետագայ հերոս...

ՄՈՒՍԱՄԻՐ

(*) Այս յօդուածաշարքի Բ. մասին վերնագիրը պիտի ըլլայ «Անուն» փոխանակ «Մանուկին»:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

ՍՈՖԻԱ, 14 Նոյ.— Թերթերը գրեցին թէ Պուլկարիոյ հրաժարեալ վարչապետ Պ. Ալ. Մալինով, ժողովի մէջ խոստացած էր ձրի շոգենաւ տրամադրել Վառնայէն կամ Պուրկասէն մինչեւ Պաթում 1000 գաղթականներու փոխադրութեան համար:

Թեմականի կողմէ կատարուած դիմում մը ծշդելու եւ օրինականացնելու համար տրուած խոստումը պարզեց որ բարեփոխուած պայմաններ չիրագործեր Պ. Մալինովի կառավարութիւնը, պատասխանելով պուլկար շոգենաւերը չեն երթեւեկեր ռուսական նաւահանգիստները, պետական գանձը ի վիճակի չէ փոխադրութեան ծախսը ստանձնելու, օտար շոգենաւեր վարձելով: Ամենաշատը կառավարութիւնը կրնայ Պուլկարիոյ ներքին ծախսերէն կամ կամ Վառնա փոխադրել հոգին՝ իր երկաթուղիներով:

Պուլկարիա եւ Խորհ. Ռուսիոյ ձգտուած յարաբերութիւններ, պէս նաեւ նաւային գրաւման կախ խնդիրներ ունին: Այս վիճակին մէջ պուլկար կառավարութեան բնական է որ զգուշանայ վտանգի ենթարկելէ իր արդէն սակաւ շոգենաւերէն մէկը:

Այսպիսով 1000 հոգիի փոխադրութեան ծախսը պիտի ծանրանայ ազգային եւ միջազգային կազմակերպութիւններու վրայ:

Պուլկար կառավարութիւնը ծառայութիւն յայտնած է չգաղթողներու յետնեալ ...

Թ-Ղ-Թ-ԱԿԻՆ

ՄՈՒՐԱՏԻ ԱՆՄՈՌԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

«Իմ ծնողները դարձել էին սարերը,
Իմ անկողինը՝ հայրենի քարերն ու քարայրները»։
Մուրատ

Տասներկու տարի է անցեր այն օրէն, երբ Մուրատ զէնքը ձեռքին, հերոսի մահով, ինկաւ Բագուի առջեւ ընկած հեղ կռիւներէն մէկուն մէջ... Տակաւին շա՜տ երկար տասնեակ տարիներ պիտի անցնին, առանց ջնջելու այն անունները, որ մեր վերջին քառորդ դարու Յեղափոխական Պատմութեան ամենափայլուն և լուսապսակ դէմքերն հանդիսացան։ Անոնց ազնիւ, համեստ ու գիւղական փաղանգը, պատուցուց իր ուսերուն վրայ մեր պատմութեան հպարտ ու թեւաւոր էջերը։ Սորվեցուց մեր ժողովրդին՝ իր անձնուրացութեամբ, ապրելու եւ իր իրաւունքներու պաշտպանութեան գիտակցութիւնը։

Մեր հոգու, մեր մտքի եւ զգացումի անջնջելի Պանթէոնին մէջ անոնք բոլորն ալ պիտի ապրին, իբրեւ ցեղի մը առնական կամքը խորհրդանշող վկաներ։ Անոնց նուիրական անուններու շարքին մէջէն, ամբողջ ժողովուրդի մը, ցեղի մը, ազգի մը անհաւասար ոգորումներու եւ պայքարներու պատմութիւնն է որ կը դիտէ մեզ։

Ցիրաւի, մեր պատմութեան յեղափոխական պայքարի իւրաքանչիւր էջը, անոնց արիւնով է արձանագրուած։ Վերլուծեցէք հեռաւոր գաւառներու եւ կեդրոններու մէջ իւրաքանչիւր դէպք, ուր խանդավառութեան ու յուզումի գագաթներ էին մեր ազգայնական ապրումներու, դուք անվրէպ պիտի կանգ առնէք անոնց համեստ անուններու շարքին առջեւ...։ Անշահախնդիր եւ անձնուրաց, գիւղական համեստ խրճիթներէ պոկուած, առաքելական կոչումով Մուրատներն ու Անդրանիկները, Գէորգ Չաւուշներն ու Բալա-ջաններն էին որ կուգային սպասաւորելու «Սուրբ Գործին», անցնելով դէպի երկիր։

Մեր յեղափոխական շարժման ու յեղափոխական գործի միա՛կ վէրքը, — մեր ժողովրդի որոշ տարրերու սորկական «փիլիսոփայութեան» ու «պահպանողական ժանգոտ իմաստութեան» սառնակոյտին բախեցաւ մեր յեղափոխական նաւը։ Սրտի անօրինակ անձկութեամբ կը կարդայի Անդրանիկի հոր, բայց անողոք իրականութեան տակ տքացող Յուշերը, մտքերն ու դատողութիւնները։ Յաճախ իր Յուշերուն մէջ, իրերու բնական խաղով մը կ՚ըսէր.— Երկու ոսկի տուր մեր տղոց մէկին, որ երթայ Հայ գիւղէն հաց, պանիր եւ միս գնէ...։ Հայ ժողովրդին սպասարկող հերոսը, հայ «հիւրընկալ» ժողովրդի դրան առջեւ լուման ձեռքին, ի խնդիր պատառ մը հացի...

Մարդիկ, որոնց ծնողները երկար տարիներ «սարերն էին դարձեր եւ իրենց անկողինը հայրենի քարերն ու քարայրները» յեղափոխութեան և ազատութեան ծրագը ձեռքին՝ կը բախէին իրենց արիւնակիցներու դռները եւ անոնք կը «սակարկէին» հերոսներուն հետ։ Այո՛, դժբախտաբար, մեր յեղափոխութիւնն ու յեղափոխական շարժումը, բնաւ չհասկցուեցաւ բնաշխարհի սորկական եւ վանող միջավայրէն։ Յեղափոխութիւնը փնտռուեցաւ ա՛յն ժամանակ միայն, երբ ոչ յեղափոխական մնաց, ոչ ժողովուրդ եւ ոչ ալ յեղափոխութիւն...։ Մխացող վէրք մըն էր ասիկա եւ պատմութեան ամէնէն դա՜ռն դասերէն մէկը։ Եւ մեր յեղափոխական գործիչները, անվհատ ու անյողդողդ այսպիսի միջավայրի մէջ գործեցին, մերթ ենթարկուելով անոնց պարսաւին, մերթ անոնց գովքին, և ի վերջոյ դարբնեցին մեր ազգային նկարագիրը։

Ահա՛ Կողտունցի Մուրատը, մէկն է այդ ծեծադործ մշակներէն, յեղափոխական շարժման ցցուն դէմքերէն, որուն յիշատակին առջեւ կուգանք խոնարհիլ ամենքս ալ։

Սակայն ո՞վ է Մուրատը։

Ալիսի վարար ափերուն վրայ թառած Կողտուն հայաշատ գիւղին մէջ է ծնած Մուրատը 1872ին։ Բոլորն ալ անխոնջ հողագործներ էին։

Տոհմիկ բարքերու, նահապետական սովորութիւններու ջինջ աւազան մըն էր գոյացած Ալիսի Հովտի հայ գիւղախմբերուն մէջ։ Բոլորն ալ հիւսուած էին իրարու հետ, բոլորն ալ կը ճանչնային իրար՝ ընտանիքի մը անդամներուն պէս։

Եւ Մուրատը մինչեւ 20-24 տարեկան հասակը մեծցաւ այս միջավայրին մէջ։

Դէպքերու բերումով, օր մըն ալ ինկաւ Պոլիս, պանդուխտ գաւառացիներու այդ սեւ քաւարանը։ Լքուած՝ խաներուն անկիւնը, իր պանդուխտ հայրենակիցներուն պէս, օրուան յոգնաբեկ սեւ աշխատանքէն վերջ, ղարիբի պէս կը հանգստանար...

Օր մըն ալ Պապը-Ալիի հռչակաւոր ցոյցէն վերջ, ինքզինքը կը գտնէ յեղափոխական պայքարի յորձանուտ գրկին մէջ։ Կը մասնակցի քանի մը աշաբեկումներու, Թուրք ոստիկանութեան ձեռքէն կը փախչի Յունաստան, այնտեղէն ալ Եգիպտոս։ Եգիպտոսէն Զէյթունցի Ժիրայրի (Կարապետ Մխճեանի) հետ կ՚անցնի Կովկաս եւ կը յարի Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ կը միանայ հայդուկային խումբերուն։ Կարսի շրջանի կազմակերպութեան գործը կը յանձնուի Մուրատին եւ Ժիրայրին։

1902ին կը մտնէ «Շանթ» հայդուկային խումբին մէջ։ 1903ին, Թուման Թումանեանի խմբին հետ կ՚անցնի Սասուն՝ Անդրանիկին մօտ։ Առկէ վերջ, Մուրատի անունը կը դառնայ անբաժան Անդրանիկի, Գէորգ Չաւուշի, Սեպուհի եւ Սեյտոփ եւ ուրիշներու անուններէն։

1905ի հայ-թաթարական կռիւներուն կ՚անցնի Զանգեզուր, Սեպուհի, Համազասպի, Վարդանի և Իշխանի հետ։

Ատրպատականի առաջնորդ եւ Տաթեւի երբեմնի վանահայր՝ Մելիք-Թանգեան արքեպս.ը, իր յուշերուն մէջ մեծ հիացումով կը խօսի Մուրատի այդ օրերու գործունէութեան մասին։

1908ի օսմ. չարամծնունդ սահմանադրութեան օրերուն, կը վերադառնայ իր հայրենիքը՝ Սեբաստիա, ապա իր ծննդավայրը՝ Կողտուն։

Հոն կը մնայ ու կը գործէ մինչեւ 1915ի Մեծ Եղեռնի օրերը, երբ օր մըն ալ (1915 Նոյեմբերին) Սեւ ծովը ճեղքելով շոգեմակոյկով մը, խումբ մը քաջերով կը հասնի Պաթում, ի զարմանս ամէնուն(*)։

Կովկասի մէջ, կը մասնակցի կամաւորական շրջանի վերջին դէպքերուն եւ ապա, 1917ի վերջերը կ՚անցի Երզնկա՝ կը հիմնէ «Մէկ Հայ, մէկ ոսկի» ֆօնտը, կը ստանձնէ ռուսական զօրքերու քաշուելէն յետոյ, ճակատի հրամանատարութիւնը գնդապետ Մօսէլին հետ։

Երզնկայի, Էրզրումի եւ Կարսի աղետալի եւ ամէնուն ծանօթ դէպքերէն վերջ, 1918ին կ՚անցնի Բագու, Սեպուհին հետ եւ հերոսաբար կ՚իյնայ նոյն թւի օգոստոս 4ին։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(*) Մանրամասն կենսագրականն ու ոդիսականը կարդալ Ջալէլ Եսայեանի «Մուրատի Ճամբորդութիւնը» եւ իմ «Գիւղաշխարհ»իս մէջ։

ՍԷՐԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին անդամներն ալ կը սիրեն զուարճանալ, նոյնիսկ պաշտօնատան մէջ։

Անցեալ օր, անոնցմէ մէկը կը պատմէր Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան գրասենեակին մէջ, ժողովէն առաջ.

— Գերմանիոյ մէջ՝ սէրը ընկերային խնդիր է. Աւստրիոյ մէջ՝ զբաղում. Հունգարիոյ մէջ՝ կիրք. Ռումանիոյ մէջ՝ արհեստ, Իտալիոյ մէջ՝ ազգային պարտականութիւն, Ռուսիոյ մէջ՝ ողբերգութիւն, Շուէտի մէջ՝ զբօս (սփորթ), Անգլիոյ մէջ՝ մղձաւանջ, Ամերիկայի մէջ՝ պերճանք, Հարաւային Ամերիկայի մէջ՝ ամբողջ կեանքը, եւ վերջապէս Ֆրանսայի մէջ՝ կատակ։

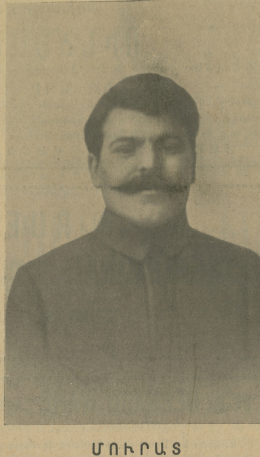

ՄՈՒՐԱՏ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Խնջո՛յք... ի՞նչ բան է այս։ Ի՞նչխ խնջոյքն է այս, մեր ծովերէ ծով ղեկը կորսնցուցած նաւու վրայ, ուր մեզ կը սպասէ ճակատագրի աչաւոր, դառն վճիռը։ Խնջո՛յք, մեր բազմաթիւ, անհամար թշուառներու, Սիպերիոյ ցուրտէն դողացողներու բոպէներուն համրնթաց... խնջո՛յք, հազարաւոր անգործներու, հաց ու ջուր աղաղակող արդար մանուկներու աչքին առջև... Ո՛չ, ո՛չ, խնջո՛յք ընելու չափ սիրտ չկայ։ Եւ յետոյ, ինչի՞ս խնջոյքն է, ծնո՞ւնդ թէ հարսանիք։ Զատի՞կ, թէ բարեկենդան։ Դաշնակցութեան օրն է։ Օրն է ուրախութեան, քանզի նոր կրօնք մը տուին այսօր մեզի, նոր Քրիստոս (Քրիստափոր) մը ծնաւ, որ Հայոց վրայ պիտի իշխէր եւ Հայոց համար խաչն ելաւ։ Տխրութեան օրն է, այսօր, քանզի պէտք է վերյիշել անցեալը։ Ուրախ ենք որ արժանայիշատակ հայրեր ունեցանք, եւ տխուր, որովհետեւ անոնք չկան։ Հ. Յ. Դ. օրն է, օրը մեռնողներուն, մինչ մենք խղճալու արժանի ենք։

Այս օրը սուրբ է, եւ մենք լոյսի պէտք չունինք ծնրադիր՝ երկիւղածութեամբ աղօթելու համար անոնց, եւ դարձեալ, լոյսի պէտք չունինք տեսնելու համար անոնց մեծութիւնն ու կրած գերմարդկային զարհուրանքները։

Մենք խօսելու ո՛չ իրաւունք, ո՛չ լեզու ունինք, եւ ոչ ալ ականջ լսելու։ Մեր լռութեան եւ զգալու օրն այս։ Զգալու եւ տեսնելու այն զարհուրելի դժոխային ճամբան ուրկէ անցան հսկաները։ Իսկ նորէն զգալու այն աքցիները, այն հարուածները զորս ստացանք մեր նոր ծլած՝ բողբոջ հասակին։

Խնջոյք չէ, այլ վերյիշումի օր եւ արդէն քառակուսի՝ փոքր սրահին մէջ, մէկ շարք սեղանի երկու կողմը կը նստինք ու լռութեամբ իրարու երես կը նայինք։ Բոլորիս շրթներուն վրայ դառն ժպիտ մը կը ցոլայ, բոլորին դէմքերը տժգոյն են, բոլորս նոյն զգացումներով ենք տարուած։

«Ո՛չ փող զարկինք եւ ոչ թըմբուկ», ո՛չ որոտաձայն ճարտասան ունինք, եւ ոչ ալ նրբաճաշակ դեբասան։ Ընկերական խնջոյք է, կամ սուգի, վերյիշումի օր։ Բոլոր հոգիներն ի մի, մենք մեզի ենք։

— Սեղանապետ կ՚ուզենք...կ՚ուզենք...

Համեստ է սեղանապետը։ Կը՛հրամայէ։

— Ընկերնե՛ր, խօսքը «Մեր հայրենիք»ինն է։ Ու փոքր քառակուսի սրահը որ տիրող լռութեամբն ողբալի ձեւ մը ունէր, մէկէն հոգի առաւ, ուժգնօրէն լեցուց պարապը։ «Մեր հայրենիք»ը յետոյ բառերու ազդեցութեամբ կը նուաղի, «Թշուառ անտէր», եւ յետոյ բոլոր բառունցքները սեղմուած, շանթի պէս կ՚ուզեն հարուածել «մեր թշնամեաց» գլխուն, որ «մեր հայրենիքը ոտնակոխ են» ըրած։

Ի՞նչ հարկ, որ բոլորին խօսքերը լսենք։

— Ընկերնե՛ր, վայրկեան մը լռենք եւ յիշենք այն բանակը, որ գաղափարի համար պատրաստ, ճակտին վրայ ինկաւ։

— Իրաւունքը զօրաւորին է, վայրենիին ու խենդին։ Ըլլանք անկիրթ, վայրենի ու մեր հեթանոս հայրերու բարձր լեռներուն վրայ պոտինք ազատ ու անկախ, ուռա՜...

Կը խօսին, կը խօսին, ջղային հարուածներ տալով աջ ու ձախ, ու անոնց ամէնէն համեստն իսկ իր նորութիւնն ունի, մէկ տարուան տպաւորութիւնը, մտածումը եւ պահանջը կեանքէն, պահանջը Հ. Յ. Դաշնակցութենէն։

Կը դիտեմ, դէմքեր գունատ ու ներքին յուզումէն այլայլուած, անոնց հոգին կը փոթորկի ու անհանգիստ ըլլալ կը թուի։ Ի՞նչ հարկ որ խօսին, մենք միայն իրարու երես՝ աչքերու նայելով ամէն բան կը հասկնանք։

«Հասիր Անդրանիկ, հասիր օգնութեան,
Սերոբ կը զոհուի ի սէր ազգութեան»։

— Արտասանութիւն կ՚ուզենք... կ՚ուզե՛նք, կ՚ուզե՛նք։

— Զարեհ, հոգի՛ս, «վերջին աղօթքը»..։

— «Օտար հորիզոններու տակ»ը։

— Մասի՛ս, ջա՛ն Մասիս...

— Ցարգա՛նք քեզ... նահատակ ժողովուրդ...

... Երիտասարդը կը սկսի արտասանել իր աչքերը յառած գիծացի սեւ պատին։

«Դատաստանդ ա՞յս է,ո՛վ տէր», ու իր ճակատը դէմ տուած՝ «դուն որ վարժ ես զարնելու նաեւ ճակտի, զա՛րկ, ահա իմ ճակատս, զա՛րկ եթէ վատ մը չես...» bis! bis! bis!

—«Ուալեւորի աչքերից կիզիչ արտասուքը ծորեց, եւ թրջեց ծոծրուքը։ Շիրիմը խօսեց.—Գիտե՛մ, գիտե՛մ, ես բոլորը գիտեմ... Ինծի բերէք ձեր բոլոր վիշտերը եւ իմ շիրիմիս...» հերիք է, Զարե՛հ, հերիք. պառաւ մամիկը կուլար, պզտիկ աղեկը վախէն մօրը թեւին տակ մտաւ, հերիք է քանզի տխուր է, ինչպէս Քրիստափորի գերեզմանը։

Որքան բառ նոյնքան տխրութիւն, քանզի մեր կեանքն ինքնին տխուր է։ Երգեցինք ու վերյիշեցինք մեր եղերերգները։ Ու անգամ մըն ալ ուխտելով Հայ ապրիլ եւ թոյլ չտալ որ վիշապը կլանէ մեզ։

... Ահա այսպէս անցաւ Հ. Յ. Դ. Անիէու Պուա-Քոլոմպի «Զէյթուն» կոմիտէին ընկերական խնջոյքը, անցեալ կիրակի ցերեկ։

Ա. ՈՍՁՄՈՒՆԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալիոյ մէջ

Իտալիոյ ընկերային ապահովագրութեանց Ազգային Ինստիտուտի տնօրէնութիւնը կը յայտնէ թէ Հոկտ. 31ին անգործներու թիւը կը բարձրանար 799,744, որոնց 226000ը նպաստ կը ստանան։ Անգործներու 189,464ը կիներ են։

Սեպտեմբեր 30ին, անգործներու թիւն էր 747,764։

Անգլիոյ մէջ

Անգործներու թիւը զգալի կերպով կը նուազի։ Իրօք նոյեմբեր 9ին, անգործներու ընդհանուր թիւն էր 2 միլիոն 683924, այսինքն՝ 27020 պակաս նախորդ շաբթուան վրայ, այսուհանդերձ սակայն 422147 աւելի քան անցեալ տարի նոյն շրջանին։

Ամերիկայի մէջ

Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, անգործներու թիւն է 6,200,000։ Սակայն այս թիւը շատ վար կը թուի ըլլալ իրականութենէն, քանի որ լրիւ վիճակագրութիւն պատրաստելու միջոցները տակաւին չունի Ամերիկա։

Պելճիքայի մէջ

Ֆրանսայի հետ մէկտեղ, Պելճիքա եւս սկսաւ աւելի սաստկօրէն նեղուիլ գործերու թուլութենէն։ Անգործութիւնը կ՚աւելնայ ամէն օր, շատ են անոնք որ շաբաթական 4 կամ 5 օր կ՚աշխատին։

Մետաղագործութեան մէջ, բանուորները ստիպուեցան շաբաթական 40 ժամ աշխատիլ, ինչ որ օրավարձքի վրայ հարիւրին 20 նուազում մը կը նշանակէ։ Ճարտարարուեստի ուրիշ ճիւղերու մէջ, բանուորները կ՚աշխատին չորս խումբերու բաժնուած, կարգով, 8 ժամ օրական, ինչ որ կը նշանակէ 24 ժամ դադար աշխատանքէ աշխատանք։

Պաշտօնական վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան հետեւեալ թիւերը.

Մետաղագործներուն մէջ կը համրուին 20,000 անգործներ, եւ 30,000 բանուորներ որոնք շաբաթական 2—3 կ՚աշխատին։ Հիւսկէղէնի մէջ՝ 20,000 անգործ և 30000 կէս-անգործ։ Շինութեանց ճիւղին մէջ՝ 10,000 անգործ եւ 2,500 հոգի ալ կէս-անգործ։ Նաւահանգստի աշխատաւորները նոյնպէս անգործ են։ 4500 հոգի ոչինչ կ՚ընեն. իսկ 8930 հոգի մէկ քանի օր միայն կը գործեն։

Անվէրսի մէջ որ ադամանդի եւ գոհարեղէնի կեդրոններէն մէկն է, 7255 հոգի զրկուած են աշխատանքէ ամիսներէ ի վեր։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

50 ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՔԻ ԲԱՑ

Կը նախատեսուի որ Ամերիկա 50 միլիառ ֆրանքի բաց պիտի ունենայ իր ելմտացոյցին մէջ։ Այս բացին պատճառ ցոյց կը տրուին 1) Ագարակապաններու եւ անգործներու ի նպաստ ձեռք առնուած միջոցները։ 2) Եկամուտի տուրքին խոշոր համեմատութեամբ նուազումը։ 3) Կարճատեւ պարտքերու պայմանաժամի յետաձգման առթիւ, պահանջուած տոկոսի բարձրացումը։ Միայն թղթատարական սպասարկութիւնը ցոյց կուտայ 65 միլիոն տոլարի բաց մը։

Նախագահ Հուվըր բազմաթիւ ռամկավար պետերու թէ տուրքերու յաւելում մը անխուսափելի է։ Սակայն հարց է թէ ի՞նչպէս պիտի կատարուի տուրքի յաւելումը, որովհետեւ հանրապետականները եւ ռամկավարները համաձայն չեն։

Ամերիկայի երկաթուղային ընկերութիւնները ճամբու դրած են 500,000 աշխատաւորներ՝ տագնապին հետեւանքով. իսկ 250,000 արհեստագիտական կատարելագործութեանց պատճառով։

Վիրճինիոյ եւ Քենթըքքիի մէջ, հանքագործներու 25,000 տղաքներ, օրական մէկ անգամ միայն կը ճաշեն եւ կը հագնին զգեստներ, որոնք պատրաստուած են ալիւրի տոպրակներով։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻՆ

1931ի վերջին տասն ամիսներու ընթացքին, ֆրանսական ներածումները բռնած են 501,836000 ֆրանք, ըսել է 7 միլիառ 232,534000 ֆրանքի նուազում մը՝ բաղդատմամբ 1930ի։

Իսկ արտածումները բռնած են 25 միլիառ 939,752000 ֆրանք, ըսել է՝ 10 միլիառ 222,492000 ֆրանքի նուազում մը՝ բաղդատմամբ 1930ի։

ՊԼԱՆՔԻ ՓՈՂՈՑԻ ՈՃՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

Մէկ քանի օր առաջ, գրեր էինք թէ հայ գինեպան մը Սիմոնեան, Պլանքի փողոցի իր գինետան մէջ ծանրօրէն վիրաւորեր էր հայ մը, Փանոս Այտընեան։

Այս առթիւ Պ. Յարութիւն Բարսեղեան մեզ կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները։

Կիրակի օր, Փանոս Այտընեան, երկու ուրիշ հայրենակիցներու, Օհաննէս Հաեաբեանի եւ Տաճատ Ատէմեանի հետ (եւ ո՛չ թէ Այտընեան, ինչպէս գրուած էր) կը մտնեն Սիմոնեանի գինետունը։ Արդէն բաւական խմած էին, եւ նորէն, ըմպելի կը յանձնարարեն։ ինչ որ կը կատարուի։ Կը խմեն ու կ՚աղմկեն։

Վէճը ծագած է անկից որ Փանոս Այտընեան, գինով վիճակի մէջ, գաւաթը զարկած է սեղանին ու կոտրած. ու նորէն ըմպելի է ուզած։ Ինչ որ չէ մերժուած դարձեալ։ Սակայն գաւաթին ձեւը փոխուած էր։ Փանոս կը պահանջէ նոյն տեսակ գաւաթով տալ։ Գինեպանը չունէր։ Այս անգամ Փանոս գաւաթը վերցելով, կը սպառնայ գինեպանին։ Ու վէճը կը սաստկանայ։ Գինեպանը Սիմոնեան, որ երկու ամիս առաջ եւս նման վէճ մը ունեցեր էր Փանոս Այտընեանի հետ, կը մերժէ ըմպելի տալ։

Փանոսի երկու ընկերներն եւս կը միանան եւ երեքը մէկ կը սկսին սպառնալ Սիմոնեանի։ Յաճախորդները ձգեր հեռացեր էին, գինեպանը ձգելով՝ գինովներուն հետ առանձին։ Սիմոնեան, կ՚երթայ իր ատրճանակը առնելու եւ նախ, վախցնելու համար, երկու ձեռք կը պարպէ օդին։ Երեք ընկերները ականջ չեն կախեր և կ՚երթան Սիմոնեանի վրայ, որ երրորդ գնդակով մը, կը վիրաւորէ Այտընեանը աչքէն։

ԹՂԹԱԽԱՂԻ ՍԵՂԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՍԷՆ-Թ՚ԷԹԻԷՆԷՆ կը գրեն մեզ.— Անցեալ հինգշաբթի, Թարանթէզ փողոցի յունական սրճարանին մէջ, 4 հայ երիտասարդներ կը բոլորուին թղթախաղի սեղանին շուրջ։ Խաղացողները կը մերժեն որեւէ ըմպելի առնել։ Ասոր վրայ, սրճարանին հայ սպասարկուն Կարպիս, կը քաշէ սեղանին օթոցը որուն, վրայ չորս Հայերը թուղթ կը խաղային։

Եւ ահա, կռիւը կը սկսի։ Խաղացողներէն մէկը, կռուփի երկու հարուածով կը գետնէ սպասարկուն, որ պահ մը վերջ դանակը քաշած, կը սկսի փողոցին մէջ հալածել խաղացողները։ Այս վերջինները փախուստ կուտան։

Կարպիս՝ յուսահատ զանոնք հալածելէ, կը վերադառնայ եւ ճամբան ծունկէն կը վիրաւորէ Գէորգ Յակոբեանը, որուն հետ որեւէ գործ չէր ունեցեր։

Կարպիս հարցաքննութեան տակ առնուած է։

ՓՕԼ ՊՈՆՔՈՒՐ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ՞ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Ընկերվարական յայտնի դէմքերէն Փօլ-Պոնքուր որ ծերակուտական ընտրուեր էր, նախորդ օր յայտնեց թէ ծերակոյտի որեւէ խմբակցութեան մէջ չպիտի մտնէ։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ երեք Հայրենակցական միութեանց կողմէ և մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութեանց։ Այսօր Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին Փըթի ժուռնալի սրահին մէջ

21 Rue Cadet, մէթրօ՝ Cadet

կը նախագահէ՝ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

կը խօսին՝ Պ. Պ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ և ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

կը մասնակցին՝ Տիկ. ԹԷՐՁԻ (երգ), Տիկ. ԳԵՒՈՆԵԱՆ (երգ), ՕՐ. ՃԱՄՊԱԶ (դաշնակ), Պ. Ս. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ (երգ), Պ. ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն) եւ ՍԻՓԱՆ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի։

Մուտքը ազատ է

ծախքերու մասնակցութեան համար 3 ֆրանք

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ։ ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային հիւանդանոցին։

44 Rue Poissonnière, մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Նոր հրատարակուած գիրեր *Անդրանիկ 25 ֆրանք, Օրմանեան Սրբազան եւ Կարմիր Սուլթանը 25, Կախաղանէն ետք 5, Հարիւր եւ մէկ գիշերներ 15, Սիմոն Փէհլիվան 25, Ամիրային աղջիկը 25, Սայեաթ Նովայ 7, Ապտիւլ Համիտ եւ Աֆրոտիթի 25, Թուսուն Միրիկ 15։*

Առողջապահական գիրեր *Ամուսնական առողջապահութիւն եւ սեռային հիւանդութիւններ 10, Սերնդագործում եւ սեռական առողջապահութիւն 10, Ջերմամիզութիւն 2, 5, Սիֆիլիս 6, Մանչերու բաբեկամը 3, Բժիշկ մօրեղբօրս խրատները 2, Մտերիմ զրոյցներ 35, Մատեան մանկանց 40։*

դիմեցէք բոլորդ ալ հետեւեալ հասցէին
Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber. Issy-les-Moulineaux, (Seine)

POLYDOR MARQUE DÉPOSÉE

ՓԼԱՔՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ

ՖՕՆՕՆԵՐ ՆՈՐ ՄՕՏԵԼՆԵՐԷ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՄԱՐՔԷ
կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով

SEVA PARIS

L. ՆՇԱՆԵԱՆ

56 RUE PIAT, PARIS (20)

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès

Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյն ատեն արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ

գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. եւ փարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

EMPIRE միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիոնի օբէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39,

---

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25

ՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ) — Métro Bonne Nouvelle

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն լաւագոյնը։ Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները։ պզտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։

ՃԱՇԱԿ — ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ — ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Parie (6e) — Tél. Danton 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ENTREPRENEUR *կը ստանձնեմ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով, Դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի, 35* Rue Emile Desvaux, *Փարիզ (19) մէթրօ* Place des Fêtes. *Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։*

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*

*Թոքախտաւորներու համար*pneumothoraxի *գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ Հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Sociale*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ԳԻՆ 18 ԵՒ 20 ՖՐ.

ODEON — POLYDOR — REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Ամէն ամիս կը ստանանք Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն փլաքներ նուագուած և երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 Ֆր.։

Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր։

---

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

ցոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ։ կիր. մինչեւ կէսօր բաց է։

ՆՈՐ ՏԱՐԻ - ԾՆՈՒՆԴ

կը բերէ իր հետ նուէրներու հաճոյքը, բայց նաեւ շուարումը։ Ամենակենսական ու նուիրական նուէրը «կեանքի Ապահովագրութեան մուրհակն է», UNE POLICE D'ASSURANCE VIE, մանաւանդ եթէ այդ Palice—Vieն կնքուած է

COMPAGNIE D'ASSURANCES GÉNÉRALESի ՀԵՏ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1819ին

87 Rue de Richelieu, 87, Paris (2e)

Գաղղիական Ապահովագրական ընկերութեանց ամենահինը, ամենազօրաւորը ըլլալէ զատ, նաեւ ամենաօգտակար պայմաններն ունի։

դիմեցէք անվերապահօրէն *ՊՐՆ. Յ. Մ. ՔԷՉԷՃԵԱՆի* 35 տարուան փորձառութեան։ Այցելեցէք կամ հեռաձայնեցէք իրեն

Téléphones		H. M. KÉTCHÉDJIAN
Central	77-52	Inspecteur Principal attaché à l'Agence
Gutemberg	55-98	Paris V., Ghef du Bureau Spécial pour
Richelieu	86-11	les Orientaux, 87 Rue de Richelieu (2)
»	86-12	

RESTAURANT ANTOINE

20 Rue Rodier, PARIS

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամքով պատրաստուած համեղ կերակուրներ զեղչեալ գիներով։ Ամէն օր արեւելեան նուագ ընկերակցութեամբ օրիորդ ՖԷՐԻՏԷԻ, որ կ'երգէ եւ կը պարէ։ միակ ժամադրավայրը Արեւելքի սիրահարներուն։

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,
մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25

Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն։

FABRIQUE DE TRICOTS

S. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98 — 20 Rue Mélingue, PARIS

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ։

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
24 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1733
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԱՅՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ...

Կամ ձայն արեան,— այսպէս կարելի է բացատրել հոգեվիճակը այն բազմութեան որ, կիրակի գիշեր, խռնուած էր «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը, Մուրատի սգահանդէսին առթիւ։

Կազմակերպուած՝ Սեբաստիոյ Հայր. Միութեան մը երեք թեւերով, յարգանքի այս ցոյցը կրնար դառնալ տեղական, կողմնակի կամ սահմանափակ։ Ինչպէս յաճախ կը տեսնենք։

Մինչդեռ, իսկապէս ազգային, համաժողովրդական, ներկայացուցչական ցոյց մըն էր։ Եւ բազմութիւնը՝ ճիշդ այնպէս ինչպէս մեր մեծ տօներուն,— Ապրիլ 11ի, Մայիս 28ի կամ Դաշնակցութեան Օրուան։

Ապահովաբար ներկաներէն շատերը նոր կը լսէին Մուրատի անունը։ Կամ աղօտ ծանօթութիւններ ունէին անոր կեանքի եւ գործի մասին։ Ինչպէս դեռ հազարներու մասին, որոնց անուններն անգամ մոռցուած են...

Եւ սակայն, ահա՛ արեան ձայնը, հզօր եւ անդիմադրելի, որ կ'ալեկոծէ տարագիր բազմութիւններու հոգին։ Արեան ձայնը, որ կը մղէ շարք-շարք համախմբուիլ, պարբերաբար, խոկալու, հպարտանալու, ներշնչուելու և թարմանալու համար։

Եւ Սեբաստիան կրնայ մխիթարուիլ, որ թէեւ, ճակատագրական պահու մը, կորսնցուց իր արի զաւակը, բայց ահա, տասներկու տարի վերջն ալ, անոր ոսկորները կը խռովեն տարագիր զանգուածի հոգին, կը փոթորկեն ու կ'ամրապնդեն զայն։

Ու կրնայ հպարտանալ մանաւանդ, որ այդ չարքաշ մշակը, այդ ամեհի առիւծը արդէն դարձած է համազգային մեծութիւն, արժանի՝ երկիւղած յարգանքի եւ խորին երախտագիտութեան։

Հերոսները հայրենիք չունին։ Աշխարհագրական բացատրութիւններ են ծննդավայրի անունները — Սեբաստիա, Շապին Գարահիսար, Վան, Մուշ, Կարին, Երեւան, Ղարաբաղ, Հաճըն կամ Սալմաստ։

Հերոսները չունին սահման, ինչպէս աշխարհագրական, նոյնպէս բարոյական իմաստով։ Ինչպէս արշաւի ընթացքին, նոյնպէս գերեզմանէն անդին։

Ճիշդ այս հասկացողութեամբ ալ, ո՛րքան պիտի բարձրանար մեր հոգեկան կորովը եւ քաղաքական մակարդակը, եթէ վաժուէինք այսպէս պարբերաբար, համաժողովրդական խանդաղատանքով, ոգեկոչել զանոնք հանդիսաւորապէս, առանձին կամ խմբովին, առանց հայրենակցական սահմանափակումներու։

×

«Ձայն հայրենեաց»... Ո՞վ աւելի հարազատ, աւելի հզօր եւ աւելի ծաւալուն պիտի կրնար հնչեցնել այդ ձայնը — հայրենիքի եւ արեան ձայնը — քան հերոսը։ Հերոսնե՛րը։ Անոնք որ կէս ձգած աշխատանքը կամ դպրոցը կամ կեանքի գաւոռը, նետուեցան կրկէս, բարձրացան լեռները, թնդացուցին սար ու ձոր, թշնամին դիմաւորելով ճակատ ճակատի եւ ակն ընդ ական։

Եւ ո՞վ աւելի բարձր պիտի կրնար խօսիլ, քան ֆէտային։ Մեծէն մինչեւ փոքրը, քաղաքացիէն մինչեւ գիւղացին, խմբապետէն մինչեւ խոնարհ զինուորը, որ մագլցելով, ճանկռտելով, կուրծքը բզքտելով բացին ակօսները ազատութեան եւ հայրենիքի։

Դժբախտաբար միշտ ալ անճարակ, նոյնիսկ անփոյթ ենք եղած, մեր ներքին արժէքներու գնահատման մէջ, բոլոր ճակատներուն վրայ։

Օտար զինուորական փառք մը հէքեաթներ պատմել տուած է մեզի, սերունդէ սերունդ։ Մինչեւ այսօր ալ, բերանաբաց կը հոլովենք Նափոլէոնն ու ծովակալ Թոկօն, Նէլսընն ու Մեծ Դուքս Նիկոլան։ Բայց կը մոռնանք Սերոբներն ու Գէորգ Չաւուշները, Դումաններն ու Թորգոմները, Անդրանիկներն ու Քեռիները։ Կամ եթէ բարեհաճինք յիշել հայկական անուններ, առաջին առթիւ մեր միտքը կ'իյնան ասպարէզի մարդիկը,— Լօրիս Մելիքովներն ու Ղորղանովները, Շիլկովնիկովներն ու Նազարբէկովները։

Ձէինք ուզեր որ թիւրիմացութիւններ ծագէին անուններու այս հակադրութենէն։

Արժէքը արժէք է միշտ, ի՛նչ պարագաներու մէջ ալ երեւան եկած ըլլայ։

Բայց մեր խանդաղատանքը բնազդաբար կ'երթայ այն տարրին, որ ոչ ակադեմիա տեսաւ, ոչ պետութիւն, ոչ բարձր՝ ազնուական ծագում ունեցաւ, ոչ ալ պատրաստ բանակներ, այլ ամէն ինչ ստեղծեց նոր ի նորոյ, իր բազուկով, իր եղունգներով, իր արիւնով։

Եւ դժբախտաբար մենք ապերախտ ենք եղած այս տարրին հանդէպ։ Այլեւ սկեպտիկ, մեր աչքերը մթագնած ըլլալով շողշողուն անուններէն։

Սկեպտիկ՝ որովհետեւ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ անծանօթ ենք ինչպէս մեր ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան, նոյնպէս անոր արի արանց զաւակներուն կեանքին եւ գործերուն,

Այս կսկծալի պակասը լրացնելու կը ծառայեն սգահանդէսներն ու տարեկան տօները։ Անոնց թախիծն անգամ կը նորոգէ մեր հոգին եւ կ'օգնէ ինքնաճանաչման — առաքինութիւն մը որուն այնքան կարօտ ենք այս օրերուն։

Այսպէս է որ աւելի եւ աւելի պիտի տեւէ արեան ձայնը, — ձայն հայրենեաց, երկու բառերուն լաւագոյն իմաստովը։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սուրիոյ սահմանադրական օրէնքը կը սկսի գործադրուիլ

Պէյրութէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին Սուրիոյ սահմանադրական օրէնքին գործադրութեան մասին.

— 1930 յուլիս 14ին յայտարարուած Սուրիոյ սահմանադրական օրէնքին գործադրութեան շրջանը բացուեցաւ։ Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանը, Շէյխ Թաճէտտինի ուղղուած նամակով մը հաղորդեց այս կարգադրութիւնը։ Ֆրանսա ուրեմն այլեւս ուղղակի չի ստանձներ պատասխանատուութիւնը որ իր վրայ կը ծանրանար ցարդ, սուրիական հոգատարութիւնը կիրարկելու համար։

Համաձայն, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ կատարուած եւ անոր հաւանութեան արժանացած յայտարարութիւններուն, այսպէս ուրեմն, վերջ կը գտնէ ժամանակաւոր վարչաձեւը որ պէտք է կանխէր սահմանադրութեան կիրարկումը։ Մարզպանին նամակը կը հաղորդէ նաեւ խորհրդակցական մարմնի մը կազմութիւնը՝ սահմանադրական օրէնքի կիրարկման հետ կապուած, եւ Սուրիոյ երեսփ. ժողովին համար, ազատ ընտրութիւնները՝ յառաջիկայ յունուարին։

Մարզպանը հրամանագրերով պիտի նշանակէ խորհրդակցական մարմնին անդամները։ Այս մարմինը բաղկացած պիտի ըլլայ սուրիական կառավարութեան նախկին պետերէն, վարչապետներէն, վճռաբեկ ատեանի նախագահէն, Դամասկոսի համալսարանի վարիչէն, Աղեքսանդրիոյ սանճաքին վարչական խորհուրդին նախագահէն, Հալէպի եւ Դամասկոսի առեւտրական սենեակներու նախագահներէն եւ ի հարկին, մարզպանը պիտի կրնայ նաեւ անդամ նշանակել բոլոր անոնք որոնց ներկայութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէ։

Այս խորհուրդը նիստերը պիտի գումարէ Դամասկոսի մէջ։

Ուրիշ կարգ մը հրամանագրեր եւս հրատարակուած են կառավարական դիւաններուն համար, մինչեւ որ սահմանադրութիւնը գործադրուի։

Սուրիական սահմանադրութեան օրէնքին կիրարկման առթիւ, աւելորդ չէ հետեւեալ տեղեկութիւններն եւս աւելցնել։

Խորհրդարանական դրութիւնը արդէն կը գործադրուի Լիբանանի մէջ։ Լիբանանի խորհրդարանը կը գումարուի Պէյրութ։

Խորհրդակցական մարմինը որուն կազմութիւնը հաղորդած է Սուրիոյ մարզպանը՝ Պ. Փոնսօ, նպատակ պիտի ունենայ մինչեւ յունուարի ընտրութիւնները՝ վեր մնալով կառավարական եւ կուսակցական նկատումներէն, բոլոր կուսակցութիւններուն եւ թեկնածուներուն ապահովել հաւասար ազատութիւն՝ հոգատարութեան հովանիին տակ։

Նոյն մտադրութեամբ ալ Պ. Փոնսօ որոշած է՝

1) Մինչեւ սուրիական սահմանադրութեան կիրարկումը եւ կանոնաւոր կառավարութեան մը կազմութիւնը, Մարզպանը ինքը պիտի կիրարկէ կառավարութեան պետին տրուած իրաւունքները՝ ընտրական ձեւակերպութեանց մէջ։

2) Նոյն ժամանակաշրջանի ընթացքին, ներքին նախարարութեան իրաւասութիւնները պիտի կիրարկէ ընդհ. քարտուղարութիւն մը, որ պիտի ապահովէ ընթացիկ գործերու տնօրինութիւնը, Մարզպանին կողմէ նշանակուած պատուիրակի մը օժանդակութեամբ եւ ներկայիս, պաշտօնի վրայ գտնուող նախարարի մը ստորագրութեամբ։

Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմանները

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր նախորդ օրուան նիստին մէջ զբաղեցաւ Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմանագծման հարցով։ Լորտ Ռոպըրթ Սէսիլի առաջարկով ընդունուեցաւ հարցին քննութիւնը յետաձգել յառաջիկայ նիստին, որպէսզի Անգլիոյ պատուիրակներէն Ճօն Սայմըն կարենայ մասնակցիլ։ Կը կարծուի թէ տեղեկաբերը հետեւեալ առաջարկները պիտի ներկայացնէ.

Նշանակել երեք հոգինոց յանձնախումբ մը, որ եթէ կարելի ըլլայ, դեկտեմբերին իսկ, քննութիւններ կատարէ տեղին վրայ եւ իր եզրակացութիւնը ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան հերթական նիստին, որ տեղի պիտի ունենայ Ժընեւի մէջ 1932 յունուար 22էն 27։

Տեղեկաբերը կ'առաջարկէ նաեւ որ այս յանձնախումբին կցուին 4 օժանդակներ, Ֆրանսացի մը եւ Սուրիացի մը, Անգլիացի մը եւ Իրաքցի մը։

Քննիչ յանձնախումբ Կիպրոսի համար

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.—

Կիպրոսի աքսորականներու մասին տակաւին ոչ մէկ որոշում տրուած չէ։ Զրոյց կը շրջի թէ կառավարութիւնը ազատ պիտի թողու զանոնք, պայմանաւ որ Կիպրոս չվերադառնան։

Այս զրոյցը պաշտօնական աղբիւրէ չի հաստատուիր։ Տակաւ առ տակաւ հող կը գտնէ այն կարծիքը թէ պէտք է քննիչ յանձնախումբ ղրկել Կիպրոս։ Այս կարծիքին կ'ընդդիմանայ Կիպրոսի կառավարիչը։

Կիպրոսի նահատակներու յիշատակին, Եգիպտոսի յոյն գաղութն ալ հոգեհանգստեան արարողութիւններ կատարեց։

Աղեքսանդրիոյ մէջ ոստիկանական ուժեղ ջոկատ մը պաշարման տակ առած էր յունական եկեղեցին որպէսզի ցոյց արգիլելու համար։

Պուլղար վարչապետը Թուրքիա կ'երթայ

Պուլկար վարչապետը Պ. Մուշանոֆ դեկտեմբեր 1ին պիտի մեկնի Էնկիւրի, ուր հրաւիրուած էր Թուրքիոյ վարչապետին Ըսմէթի կողմէ։

Ներգաղթը դէպի Հայաստան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչ Պ. Դ. Շահվերտեան, որ երկու շաբաթէ ի վեր Աթէնք կը գտնուի, ցարդ ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրած էր ներգաղթի մասին, պահելով խորհրդաւոր լռութիւն։

Եւ իբր թէ Աթէնքի մէջ ուրիշ թերթ չգտնուէր, Պ. Շահվերտեան հաճած է վերջապէս հետեւեալ զեկոյցը հրատարակել Աթէնքի «Նոր Շարժում» համայնավար թերթին մէջ.

— Աթէնքի, Փիրէայի եւ արուարձաններու հայ գաղթականներէն ամէն անոնք որ ցարդ Հօկի եւ Բարեգործականի միջոցաւ արձանագրուած են Հայաստան ներգաղթելու համար, կը հրաւիրուին նշանակուած օրերուն ներկայանալ Աթէնքի Խորհրդային հիւպատոսարանի ներգաղթի գրասենեակը։

Մինակնին ներգաղթել ուզող անհատները պարտին ներկայանալ անձամբ, հետերնին բերելով 3 անձնական փասփորթ լուսանկար։

Ընտանեօք ներգաղթել ուզողներուն կողմէ պէտք է ներկայանայ նոյն ընտանիքին աշխատող անդամներուն գլխաւորը, իրեն հետ բերելով ներգաղթող ընտանիքին ամբողջական խմբանկարը փասփորթի նկարին մեծութիւնով, 3 օրինակ։

Ներկայացող իւրաքանչիւր գաղթականի պիտի տրուի կարգաթիւ մը՝ որուն հետեւելով տեղի պիտի ունենան պաշտօնական ձեւակերպութիւնները։

Հին եւ Նոր Յունաստանի միւս գաւառներու եւ կղզիներու թեկնածուներուն համար պիտի ըլլայ ուրոյն յայտարարութիւն եւ հրաւէր։

Մաքսանենգութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Ներածումներու սահմանափակման օրէնքին գործադրութենէն ի վեր, Թուրք կառավարութիւնը նշմարած է որ մաքսանենգութեամբ օտար ապրանքներ կը մտցուին Թուրքիա մեծ քանակութեամբ։ Ասոր առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը, որոշեց որ ներածումները կատարուին միմայն Պոլսոյ, Իզմիրի, Մերսինի, Սամսոնի եւ Տրապիզոնի նաւահանգիստներէն։

Թուրքիա եւ տնտեսական տագնապը

Էնկիւրիէն ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն, գործավարներու խորհուրդը յաջորդաբար քանի մը նիստեր գումարած է Մ. Քէմալի նախագահութեան տակ, երկրի տնտեսական վիճակով զբաղելու։ Այս պատճառաւ Ազգ. Մեծ ժողովին մէջ Ըսմէթ փաշայի խօսելիք ճառը յետաձգուած է։

Անգործներու ցոյց օտարականներու դէմ

Նախորդ օր, հարիւրի չափ անգործ նուագածուներ ցոյց մը կատարեցին Փարիզ, Շան զ'Էլիզէի մէկ սրճարանին առջեւ, բողոքելու համար օտար նուագածուներէ բաղկացած նուագախումբերու գործածութեան դէմ։ Ցուցարարներէն մէկը ճառ մըն ալ խօսեցաւ ներկայացնելով անգործներու պահանջները։

Յետոյ նոյն խումբը գնաց նոր ցոյց մը եւս կատարելու ուրիշ սրճարանի մը մէջ։ Հոն մտան իբրեւ յաճախորդ եւ անկից վերջ միայն աղմկեցին պահ մը, բողոքելով օտար նուագածուներուն դէմ։

Յակոբ Աբիկեան արձակուած

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, տարաբախտ Հրանդ Ճանիկեանի ճամբու ընկերը, ապուխտավաճառ Յակոբ Աբիկեան, բանտարկուած կը մնար Պոլսոյ մէջ։

«Յուսաբեր» Աբիկեանի Աղեքսանդրիոյ ազգականներէն կ'իմանայ թէ բանտարկեալը Նոյ. 12ին ազատ արձակուած եւ Ռումանիա մեկնած է։

Ուրեմն, տխուր խաղի մը զոհ գացած է Պէյրութի «Ազդակ»ը, որ հոկտ. 24ի թիւին մէջ «տեսակցութիւն» մը հրատարակած էր Աբիկեանի հետ։ «Ազդակ» խմբագրականով մը կը խոստովանի թէ զոհ գացած է «զարհուրելի դաւադրութեան մը»։ Իր լրատուն եղած է արաբ թերթի մը աշխատակիցը, որ միեւնոյն «տեսակցութիւնը» հաղորդած է «Էլ Ահվալ», «Էլ Պայրաք» եւ «Լ'Օրիան» թերթերուն։

Անգլիոյ մաքսային օրէնքին շուրջ

Ամերիկա փոխ-վրէժի կը դիմէ

Լոնտոնի առեւտրական շրջանակները գոհ են որ կառավարութիւնը առանց ձգձգումներու՝ մաքսային միջոցներու դիմեց, պաշտպանելու համար անգլիական ճարտարարուեստը։

Գործարանատէրերու Ազգ. Միութեան Նախագահը աւելի եւս առաջ կ'երթայ յայտարարելով որ այն գործարանները, որոնց արտադրութիւնները չեն մտած մաքսատուրքի առաջին ցանկին մէջ, պէտք է դիմում կատարեն երկրորդ ցանկին մէջ մտցնելու համար զանոնք։

Իսկ ստերլինը կը շարունակէ թեթեւօրէն իյնալ, 95 3)8 բաղդատմամբ ֆրանքի եւ 3,72 7)8 բաղդատմամբ տոլարի։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՓՈԽՎՐԷԺ

Ամերիկայի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, կը հաւաստեն թէ կառավարութիւնը՝ Ամերիկա ներածուած անգլիական ապրանքներուն վրայ պիտի դնէ նոյնքան մաքսատուրք, որքան որ Անգլիա դրած է ամերիկեան արտադրութեանց վրայ։

Այն ապրանքները որոնք այս կերպով պիտի ենթարկուին փոխվրէժի, հետեւեալներն են.—Ինքնաշարժ, բեռնատար ինք-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻ՛ՇՏ ԽՈՐՀԻԼ ՈՒ ԳՈՐԾԵԼ, ԵՐԲԵ՛Ք ԽՕՍԻԼ ՈՒ ԳՐԵԼ

Քեմալականութեան Թափած ճիգը՝ զօրացնելու իր դիրքը ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ, ակներեւ կերպով կը ցուցադրէ հակահայ շեշտուած գիծ։

Այս կ'ապացուցանեն ո՛չ միայն Պարսկաստանի եւ Սուրիոյ մէջ ապրող Հայերու դէմ հիւսուած սադրանքները, այլ եւ Թուրք պետական անձերու այցելութեան առթիւ, Աթէնքի մէջ կիրարկուած ոստիկանական խստութիւնները՝ Թելադրութեամբն ու գործակցութեամբը Թուրք ոստիկաններու։

Հակահայ տրամադրութիւններու եւ գրգռութիւններու Թրքավարի մէկ արտայայտութիւնն էր մանաւանդ «մահափորձի» պատմութիւնը, որուն անճարակ յերիւրանք մը միայն ըլլալը ամէն կասկածէ վեր էր առաջին իսկ գեկոյցէն։ Մարդիկ, երկուքն ալ 45ը անց, պիտի ստանձնէին աշաբեկիչի պաշտօն, բայց վախնալով Պիրէոսի մէջ ձեռք առնուած ոստիկանական խստութիւններէն, պիտի որոշէին իրենց գործը գլուխ հանել Պուտափէշտի մէջ։ Եւ որպէս զի օր առաջ հասնէին այդ քաղաքը, պիտի անցնէին Պոլսէն, երբ թէ աժան ճամբորդութիւն մը կարենալ ընելու համար։ Ո՞ր յիմարը կրնայ վայրկեան մը հաւատալ թէ՝ աշաբեկիչները կը զգուշանան Թուրք ոստիկաններու կողմէ Պիրէոսի մէջ ձեռք առնուած միջոցներէն եւ կ'որոշեն ո՛չ միայն անցնիլ Թուրքիոյ ջուրերէն, այլ եւ 1-2 օր հարկադրաբար կենալ Պոլսոյ առջեւ։

Նկատելի ուրիշ պարագայ մըն ալ այն էր որ Թուրք թերթերու լեզուն հետզհետէ դարձաւ սանձարձակ ու լիրբ, որքան աւելի պարզուեցաւ նաեւ իրենց համար որ «մահափորձը» օդէն բռնուած խրտուիլակ մըն է։ Սպառնալիքներ ուղղուեցան ո՛չ միայն Թուրքիոյ մէջ մնացած, այլեւ Պալքաններէն մինչեւ Ամերիկա ցրուած Հայերու հասցէին։

Մարդիկ ստանձներ են վարպետ գողի դերը եւ ո՛չ մէկ միջոցի առջեւ կանգ կ'առնեն, որպէսզի իրենց անպարտկելի ոճիրներուն համար ուրիշները պատասխանատու բռնեն։

Աւելին ըլլալով, ո՛չ միայն սապարէզ կը կարդան Հայերուն, այլեւ կարգ մը պետութիւններու, որոնց սահմաններուն մէջ ցիրուցան գոյութիւն մը կը քաշքշեն մեր բեկորները, ինկած չոր հաց մը ճարելու ետեւէն։

Այս քանի մը օրինակներն ալ բաւականաչափ կը ցուցնեն թէ ինչի կը ձգտի մեր դարաւոր թշնամին։

Կարեւորն այն է որ կը յաջողի ալ, նաեւ իր երկրի սահմաններէն դուրս։

Իբր թարմ օրինակներ, յիշենք միայն Սուրիոյ դուռներուն փակումը մեր հայրենակիցներու երեսին եւ յունական ոստիկանութեան ծառայութիւնը Թուրք ճիւաղներուն։

Այս եւ նման բոլոր սադրանքներուն դէմ ինքնաբերաբար պիտի ծառանայ ինքնապաշտպանութեան բնազդը, եթէ գոյութեան պայքարի ջիղը չէ մեռած հայ ժողովուրդի մէջ։

Համոզուած ենք խորապէս որ ո՛չ ինքնապաշտպանութեան բնազդը չքացած է, ո՛չ ալ գոյութեան պայքարի ջիղը ընդարմացած։

Սակայն, այս համոզումին ապացոյցը չի տեսնուիր։

Ոմանք կը կարծեն որ ան երբեք պիտի չգայ։

Ուրիշներ հրապարակ կը դնեն Թանձրացեալ առաջարկներ։

Այսպէս, Թուրք պատուիրակութիւն մը եկած է Ամերիկա, գլխաւորութեամբ ելմտական նախորդ գործավար Սարաճ օղլուի։ Տարակոյս չկայ որ այս առաքելութեան գլխաւոր նպատակն է փոխառութիւն մը յաջողցնել։

Եւ ահա, հայ մամուլը կը սկսի հրապարակով խօսիլ հակազդող միջոցներու մասին։

Ժամանակ մը ունէինք Հայաստանի Անկախութեան կոմիտէ, որուն իրենց բոլորանուէր օժանդակութիւնը կու տային բազմաթիւ ականաւոր Ամերիկացիներ։

Աւելի ուշ ստեղծուեցաւ Փրէս Բիւրօն, որ Հայաստանի Անկախութեան կոմիտէի անհետացումէն յետոյ, ստանձնեց հայ դատի ու շահերու պաշտպանութիւնը։ Երկուքերեք տարիէ ի վեր այս մարմինն ալ ձեռնթափ է եղած։

Թուրքերը կուգան Ամերիկա. ինչո՞ւ չվերակենդանացնենք Փրէս Բիւրօն, կ'եզրակացնեն յօդուածագիրները։

Իսկապէ՞ս այսքան միամիտ ենք։ Թէ՞ այնքան ենք անճրկեր որ առանց հաշիւ տալու կը խօսինք ու կը գրենք՝ ինչ որ գայ մեր լեզուին ու գրչին ծայրը։

Կասկած չկայ որ յաջողութիւն մը պիտի ըլլայ Թուրքերուն համար, եթէ այդ պատուիրակութիւնը իրօք կարենայ կնքել փոխառութիւն մը Ամերիկայէն։

Կասկած չկայ նաեւ որ՝ եթէ կարելի ըլլայ ձախողցնել անոնց այդ ձեռնարկը, Քեմալի կառավարութիւնը լայն միջոցներ պիտի չգտնէ իր դիւային ծրագիրներն աւելի ընդլայնելու համար։

Եթէ մենք ալ կրնանք որեւէ քայլ առնել՝ նպաստելու համար այդ ձախողանքին, անշուշտ այդ կ'ըլլայ համապատասխան հայկական շահերուն։

Բայց մի՞թէ անհրաժեշտ է որ այդ մասին մենք խօսինք ու գրենք օրեր, շաբաթներ կամ ամիսներ առաջ։

Ո՛Չ ԵՒ Ո՛Չ։

Դժբախտաբար այս տարրական ճշմարտութիւնը չենք հասկնար, գէթ չենք կիրարկեր մեր հանրային կեանքին մէջ։

Այնինչ մէկէ աւելի պատճառներ կան, որ մեզի շատոնց պիտի բերէին այս տարրական ճշմարտութեան ճանաչողութեան։

Նախ՝ փրոփականտով հակազդելու միջոցը երրորդական, նոյն իսկ տասներորդական է։

Չենք ըսեր որ բոլորովին անարժէք է, բայց մեծ նշանակութիւն ունի այն թէ՝ իրական ի՞նչ ուժ կը ներկայացնէ այս կամ այն աշխատանքը կատարողը։ Այսօր Թուրքերը աւելի ուժ կրնան ցուցադրել եւ դրամական աւելի մեծ միջոցներ օգտագործել։ Սխալ է, ուրեմն, մեծ յոյսեր կապել փրոփականտին, որ վերջ ի վերջոյ անուղղակի հարուածի փորձ մըն է։

Երկրորդ՝ առաջադրուած ձեւի փրոփականտի արդիւնքն ալ շատ կասկածելի է։

Ամերիկեան դրամատէրերը Թուրքերու սեւ աչքին ու սեւ յօնքին համար դրամ պիտի չտան ապահովաբար։ Եթէ իրենց մասնագէտներուն քննութիւնը թելադրէ տալ՝ Հայերուս խօսքով ետ չեն կենար։ Եթէ մեր խօսքը որեւէ արժէք կը ներկայացնէ, իրենք կը փնտռեն մեզ։

Երրորդ խելացութիւն չէ մեր ծրագիրները նախապէս փռել Թշնամիին առջեւ։

Մի՛ ըսէք որ Թուրքերը հայ թերթ չեն կարդար։ Անոնք միշտ ալ մեզմէ աւելի ծանօթ եղած են հայ թերթերու մէջ իրենց մասին գրուած յօդուածներուն։

Մեր դարաւոր թշնամին հանգիստ չի ձգեր մեզ, որովհետեւ ամէն մէկ Հայու մէջ վրէժխնդիր ոգի մը կը տեսնէ։

Ցանցանքը Հայո՞ւնն է, որ ներքին ձայն մը Թուրքին կը ներշնչէ այդ կասկածը։

Ո՛չ երբեք։

Այդ հետեւանք է ոճրապարտ յանցանքներու, որոնք կը ճնշեն ամէն մէկ Թուրքի հոգին։

Մինչ նման պայմաններու մէջ գտնուող քաղաքակիրթ մարդիկ պիտի զգային գէթ ներքին զղջում, Թուրք վարիչները կը հիւսեն նորանոր սադրանքներ։

Ինքնապաշտպանութիւնը ամէն անհատի եւ ժողովուրդի ամենաբնական ու արդար իրաւունքն է։

Միջոցներու ընտրութիւնն ու գործադրութիւնն ալ կախում ունին պայմաններէն։

Այս ամէնը պարզելն ու կոյրերուն տեսանելի դարձնելը մամուլի եւ հրապարակագրի պարտականութեան սահմաններուն մէջ են, սակայն աւելին՝ ո՛չ։

Ծրագիրներն ու անոնց իրականացումը կենսական անհրաժեշտութիւններ են։ Անոնց մասին խօսիլն ու գրելը, նախ քան անոնց կատարուած իրողութիւններ դառնալը, վնասակար է, հետեւաբար անթոյլատրելի։

Խորհիլ կենսական անհրաժեշտութեան մասին եւ գործել որոշ ծրագրով, մի՛շտ պէտք է։

Բայց այդ մասին չխօսիլն ու չգրելը պէտք է դառնայ Հայերուս գործնական գլխաւոր սկզբունքը, գէթ չորս տասնամեակէն աւելի ունեցած մեր փորձառութենէն յետոյ։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԽՕՍԻՆՔ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Ե.— ԴԱՍԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ ՄԻՆՉԵՒ ՌՈՄԱՆԹԻԶՄ

Ռոմանթիզմ.— *Երբ կը խօսէի դասականութեան մասին, կ'ըսէի* թէ այդ անունը չարտայայտեր դասական դպրոցին վարդապետութիւնը։ Ստուգաբանական տեսակէտով, որեւէ կապ չունի նաեւ ռոմանթիզմ բառը գրական այն վարդապետութեան հետ, որուն անունն է։ Փրոֆ. Ադոնց յարաբերութիւն մը կը տեսնէ, սակայն, ռոմանթիզմին եւ ռոմանականութեան միջեւ։ Իսկ ուրիշներ, յաճախ, ռոմանթիզմը կը թարգմանեն վիպականութիւն կամ վիպային դպրոց, կարծելով որ այդ անունը կը սերի roman բառէն։ Գլխովին սխալ է փրոֆ. Ադոնցի կարծիքը, ինչպէս նաեւ միւս տեսակէտը։ Արդարեւ romantique բառը, իր ծագումէն ի վեր, ինչպէս դիտել կու տայ Օր. Արաքսի Թորոսեան, եւրոպական գրականութեան մէջ «չունի գրական ձեւ մը սահմանելու յատկութիւնը ու կը գոհանայ իր սահմանափակ նշանակութիւնով»(1)։ *Նախապէս* romantique *կը նշանակէր* նկարչական *կամ* բնագեղ։ *1737ին աբբայ Լըպլան* կը գրէր թէ «... աշխատեցաւ իր պարտէզին տալ այն նոյն ճաշակը, զոր Անգլիացիները կ'անուանեն romantic *եւ մենք (Ֆրանսացիներ)* նկարչական» (2)։ Այս նոյն նշանակութեամբ գործածած է Լըթուռնէօր իր գործին մէջ 1776ին։ Եւ վերջապէս նոյն նշանակութեամբ գործածած է Ռուսօ 1777ին. «Պիէնի լճին ափերը աւելի վայրի, *աւելի* romantique *են, քան* Ժընեւի լճին ափերը»։

Ինչո՞ւ ռոմանթիզմ կոչուեցաւ ուրեմն գրական այս նոր դպրոցը։ Թերեւս անոր համար, որ բնութեան նկարագրութիւնը մեծ տեղ կը գրաւէր տրուած նոր գործերուն մէջ։ Եւ թերեւս անոր համար, որ գրական դպրոցին նախակարապետները անկարող էին բանաձեւելու գրական նոր վարդապետութիւնը։ Արդարեւ, դեռ մինչեւ հիմա մարդիկ կը վիճին ռոմանթիզմին վարդապետութեան մասին։ Փրոֆ. Ադոնցի բացատրութիւններն ալ ահա այնքան շփոթ են, որ ընթերցողը իրար կը խառնէ ռոմանթիզմն ու ռոմանականութիւնը, երեւակայութիւնն ու միջին դարը։

Յիշենք գլխաւոր հանգամանքները, որոնք, բացատրելու համար պայքարը դասականութեան եւ ռոմանթիզմին, կը ներկայացնեն զանազան հակադրութիւններ.

1.— Քրիստոնէութիւն — հեթանոսութիւն, կամ հարաւ — հիւսիս։

Տիկին տը Սթալի բացատրութիւնն է այս։ Այս տիկինը մէկն է առաջին յանցաւորներէն, որովհետեւ իր ձեւական քննութեամբը մոլորեցուց ռոմանթիզմի ժամանակակից քննադատները (3)։

2.— Արեւելք-արեւմուտք։

Շատ հետեւորդ չունի այս տեսակէտը։

3.— Իրապաշտութիւն-միսթիսիզմ(4)։

Էրնեսթ Սէյեէրի տեսակէտով, ռոմանթիզմը տեսակ մը միսթիսիզմ է։ Բայց այս տեսակէտը կը մատնէ այն թերութիւնը, որ կը կոչուի totalisme (= *ամէն բան կը գտնուի ամէն բանի մէջ)*։ Արդարեւ Սէյեէր միսթիսիզմով կը բացատրէ գրական ու ընկերային գրեթէ բոլոր երեւոյթները, ինչպէս կը մեղադրէ զինք աբբայ Պրէմոն (5)։

4.— Լատին քաղաքակրթութիւն — անգլեւսաքսոն քաղաքակրթութիւն (6)։

Լուի Ռէնոյի տեսակէտն է այս, քիչ մը շատ միակողմանի, երբ ռոմանթիզմի բոլոր նորութիւնները կը փորձէ բերել անգլեւսաքսոն ցեղերու երկրէն։ Տիկին տը Սթալի տեսակէտներուն կը հետեւի։ Փիէր Լասէր, ընդունելով կարգ մը ճշմարտութիւններ, կը քննադատէ այդ տեսակէտը (7)։

Այժմ իմ տեսակէտներս։

Խօսելով դասականութեան մասին, ես ցոյց տուի թէ ինչ որ նորօրինակ յատկանիշը կը համարուէր ռոմանթիզմին, անծանօթ չէր դասականներուն։ Կը կարծեմ թէ ամենամեծ մոլորութիւնը կը ծագի այն թիւրիմացութենէն, որ դասականութիւնը կը համարի բանականութեան տիրապետութիւն, եւ ռոմանթիզմը՝ երեւակայութեան կամ զգայնութեան տիրապետութիւն։ Պէտք է, սակայն, գիտնալ որ հին յունական փիլիսոփայութեան մէջ բանականութիւն կը նշանակէր տիեզերական մարդ (8), կատարեալ «կենդանին», որ երբեք զրկուած չէր իր զգայարաններէն կամ զգայարանական «ինքնիրմէ հանող» տպաւորութիւններէն, ինչպէս պիտի տեսնուի քիչ յետոյ։ Այդ կատարեալ ու «տիեզերական» մարդը, կամ պղատոնեան հանրապետութեան քաղաքացին, պիտի կրէր անշուշտ բնաշրջում մը որ, դարերու մէջէն, մերկանալով իր համայնական յատկութիւններէն, պիտի գար հասնէր անհատական ինքնիշխանութեան, եւ այդ՝ շնորհիւ բնախօսութեան, որ յաւիտենական եւ ամենամեծ գիւտութիւնն է մեզի ծանօթ։ Բնաշրջումը, ռոմանթիզմի ամէնէն բորբոքած շրջանին, այն վախը կը ներշնչէր թէ մարդը, յանուն իր անկախութեան կամ ինքնիշխանութեան, փրցնելով իր կապերը հաւաքականութենէն, կրնար ոչնչացնել ինքզինք։ Դուք առատ առատ կրնաք գտնել, ռոմանթիզմին մէջ, ինքզինք ոչնչացնելու եւ խորտակելու այդ ցանկութիւնները, որոնք ծանօթ են բանաստեղծներու սէրովը մելամաղձութեան, մենակեցութեան, աւերակներու եւ գիշերներու մասին։ Վերջապէս ռոմանթիզմը ունեցաւ շրջան մը, երբ անձնապաշտութիւնը այնքան դառն քաղցրութիւն մը կը ներշնչէր, որքան, եւ քէն, հիւծախտը։ Եւ վիժեցա՞ւ ռոմանթիզմը, այդ շրջանին։

Վասնզի անհատինդատապրութիւնը, իր գինովութեան մէջ, տարաւարուեստագէտըմինչեւ ունայնապաշտութիւն (nihilisme։ *Եւ շատերուն մէջ ալ* անհատապաշտութիւնը պատճառ մը դարձաւ երգելու տխեղծը, հիւանդագինը, մոլութիւնը։ Ուրիշներու մէջ, անհատականութիւնը ճեղքուեցաւ, երկուքի բաժնուեցաւ, (Հոֆմանի ստեղծագործութեանց յատկանիշը = dédoublement de la personnalité)։ *Ահա թէ ինչու* Կէօթէ կ'ըսէր, որ «դասականը առողջն է, իսկ ռոմանթիքը՝ հիւանդագինը»։ Այս փատառողջ գրականութիւնն ու գեղեցկագիտութիւնը «վարկաբեկեցին ռոմանթիզմը, որ այնքան խանդավառութիւն ստեղծած էր իր ծնունդի օրերուն։ Ռոմանթիք մանրէն, կ'ըսէ Ժաք Մարիթէն, թունաւորած է մեր գրականութիւնը, որ մեծ դժուարութիւն պիտի ունենայ՝ վերստին գտնելու համար իր դասական առողջութիւնը, որովհետեւ Ռուսօ մեր հոգիներուն մէջ հրահրեց բնական մեղքի սլիները, վերակենդանացուց անիշխանութեան եւ թուլութեան զօրութիւնները, որոնք կը քնանային մեր մէջ։ Ռուսօն է այդ փատառողջ գրականութեան պատասխանատուն, կ'եզրակացնէ Ա. Թէրիվ, ան է առաջինը այն գրագէտներուն, որոնք լաւ կը զգան ու գէշ կը մտածեն»(9)։

Աւարտելու համար ռոմանթիզմին դիմագիծը, վերջին յօդուածով մը բաղդատական գիծի վրայ պիտի դնեմ դեռ դասական ու ռոմանթիք դպրոցները։

Ճ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1) Արաքսի Թորոսեան,— Ռոմանթիսմի ծաբիւրամեակին առիթով, *Կեանք եւ Արուեստ*, տարեգիրք, 1931, էջ 208։

(2) F. Flutre, — Le Romantisme, էջ 6։

(3) Mme de Staël, — De l'Allemagne, Ա. հատոր, Գլ. ԺԱ.

(4) E. Seillière,— Le Romantisme։

(5) H. Brémont,— Pour le Romantisme, յառաջաբանը։

(6) Louis Reynaud,— Le Romantisme։

(7) Pierre Lasserre, — Des Romantiques à nous,— յառաջաբանը։

(8) Louis Reynaud,— La Crise de notre Littérature, էջ 14։

(9) Ա. Թորոսեան, — Ռոմանթիսմի ծաբիւրամեակին առիթով, *Յառաջ*, 2 մարտ 1930։

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԵՒ «ԼԸ ՓՈՓԻՒԼԷՐ»

Le Populaire ընկերվարական թերթը հինգշաբթի թիւով «Օտար բանուորներու տունը» խորագրին տակ, ներկայացնելով նախ Մարսիլիոյ շրջանակը, կը խօսի նաեւ Հայերուն մասին։

Կը նկարագրէ Մարսիլիան,«մէկը աշխարհի մեծ քաղաքներէն, հրաշալի հալոց մը, ուր կուգան ձուլուիլ ցեղերն ու ազգերը։ Սակայն խուճապի հովը, որ աւերեց Նիւ-Եորքը, տագնապի մութ ամպեր բարդեց Ամերիկայի եւ Եւրոպայի վերեւ, չխնայեց նաեւ Մարսիլիոյ, որուն նաւահանգիստի կենդանութիւնը ահա կը դանդաղի եւ այսպէս կը նուազի նաեւ իր հրաշալի գործունէութիւնը։ Այսուհանդերձ պահ մը կը կծկուի ինքն իր վրայ դիմանալու նպատակով»։

Յետոյ յօդուածագիրը կը հարցնէ.

— Որքա՞ն օտարական կ'ապրի Մարսիլիոյ մէջ։ Պաշտօնական վիճակագրութիւնները կը հաստատեն թէ 211,645 օտարականներ կան Մարսիլիոյ մէջ, իսկ 258,000 ամբողջ նահանգին մէջ։ Այս օտարականները կը բաժնուին հետեւեալ ազգութիւններուն,— 138,000 Իտալացիներ, (ամբողջ նահանգին մէջ՝ 166,000), 23,000 Սպանիացիներ, (մեծ մասը Քաթալանցի),. 18,000 Հայեր, 5,000 Թուրքեր, 5,000 Ռուսեր։

Ի՞նչպէս բաշխուած են ասոնք աշխատանքի շուկային վրայ։ Ընկերային սանդուխին ամէնէն ցած աստիճանին վրայ՝ գաղթային եւ օտար բանուորները, սեւ աշխատաւորներ, հասարակ գործաւորներ, անարհեստ բանուորներ։ Յետոյ կուգան այն ընչազուրկները, որոնք կ'աշխատին նաւային գործարաններու, զինագործութեան, շինութեանց, կծծինորի գործարաններու, շաքարեղէնի գտաբաններու եւ մետաղագործութեան մէջ։ Յետոյ կուգան արհեստաւորները, մանրավաճառները, եւ ամէնէն վերջը՝ վարիչ դասերը։ Քանի կը բարձրանայ ընկերային աստիճանաւորումը, այնքան կը նուազի օտարականներու համեմատութիւնը, եւ գրեթէ աննշան համեմատութեան մը կը յանգի՝ երբ կը հասնի այդ աստիճանաւորման գագաթը, եւ 90 առ հարիւր համեմատութեան կը յանգի՝ աշխատանքի վարին կարգերուն մէջ։ *Հետեւաբար իրական* lumpen-prolétariat *մը կը կազմեն* օտար եւ գաղթային բանուորները, ընդդիմադիր հանդէպ կազմակերպական ոգիին, համակերպող եւ դիւրին որս մը գերեվաճառներու համար, որ կը շահագործեն անոնց տգիտութիւնը, բարեմտութիւնը եւ թշուառութիւնը։

Մարսիլիոյ նաւահանգիստին արտեղի դուրսները, Անտումի եւ Պէլ-տը-Մէի ժողովրդական թաղերը եւ կարգ մը ուրիշ փողոցներ հիւրընկալած են արմատախիլ այս բազմութիւնը, որ իր թշուառութեան ակօսին մէջ ունի բանակ մը կիներու եւ երախաներու։ Յաճախ այս բանակը մեծապէս կը նպաստէ բազմանալուն այն ստահակներուն ու դատարկապորտներուն, որոնք շուայտութեան թագաւորութիւն մը կազմած են սակարանին ետեւի փողոցներուն մէջ։

Օտար այս բանուորներէն Սպանիացիներն ու Իտալացիները, իբրեւ լատին ցեղեր, կը ձուլուին բնական օրէնքի մը կշռոյթով։

Եթէ ճիշդ է թէ չկայ ցեղ մը, որ կարենայ դիմանալ Մարսէյլի հալորդակցական ջերմութեան, եթէ ճիշդ է թէ փոկեան այս հին քաղաքը իր կնիքը կը դրոշմէ բոլոր հիւրերուն վրայ, այսուհանդերձ որոշ է թէ ձուլումը աւելի դանդաղ եւ աւելի դժուար տեղի կ'ունենայ Հայերուն եւ Ռուսերուն մէջ։

Հայերը Մարսիլիոյ մէջ կը կազմեն տեսակ մը ողբերգական կղզի, ուր ապաւէն են գտած՝ ազատելով կրօնական ու ցեղային կռիւներէն, որոնք, դարեր շարունակ, արիւնաթափ ըրին այս դժբախտ ժողովուրդը։

Ռուսերը, զոհերն են Վրանկելեան բանակին, եւ կարծես եկած են վկայելու ձախողութիւնը իրենց պետերուն փառամոլական երազներուն։

Քաղաքական, ընկերային, կրօնական վէճերը կը յուզե՞ն արդեօք այս արմատախիլ բազմութիւնը որ եկած է, Մարսիլիոյ շողափառ երկինքին տակ, փնտռելու հաց եւ խաղաղութիւն, մոռացում եւ աշխատանք։ Դժուար է ըսել եւ ներս թափանցել մարդկային տառմէն, որ կը ծածկուի յաճախ անհոգութեան մը երեւոյթին տակ։

Իրիկուն մը, Փէլ-Տէմոյի սանդուխներուն տակ, իրենց տօնական զգեստներն հագած մարդոց բազմութեան մը եռուզեռին մէջէն լսեցի երգ մը, որ կ'արտայայտէր եւ կը պանծացնէր խորախոր մելամաղձութիւնը ժողովուրդին, որ կը վերանայ երազին խորհրդաւոր թագաւորութեան մէջ, կարծես խոյս տալու համար թշուառութենէն։ Այդ երգին մէջ կը զգայիր հայրենաբաղձութիւնը իրենց հեռաւոր երկրին, ուր պիտի ուզէին խօսել, մահուան խորհուրդին մասին, հակելով հողաթումբին վրայ իրենց ծնողքին, կամ յիշելով իրենց օրօրոցները, որոնց մօտ պիտի ուզէին անցընել իրենց խաղաղ օրերը։ Այդ երգին մէջ կը զգայիր վախը, տառապանքը, սարսափը օրէնքէ դուրս մարդոց կամ զրկեալներուն, զորս կեանքի կռիւը նետեց տարագրութեան ճամբաներուն մէջ, առանց երբեք կարենալու արմատ արձակել որեւէ հողի վրայ։

Երէկ, անօթութենէ մղուած, ճամբայ ելան անոնք՝ մախաղն իրենց ուսին՝ ապաստան փնտռելու։

Անցնելով երկրէ մը, որ տակն ու վրայ եղած էր, աշխարհի չորս ծայրերէն հասան եկան Մարսիլիա, վայելելու քաղաքին գիշերուան զովութիւնը եւ տաքնալու անոր արեւով։ Իսկ այսօր, անոնք, յանձնուած են տնտեսական տագնապին սպառնալիքին, սպիտուած նորէն քալելու դէպի անծանօթը...

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ Թղթակցող գրագէտներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

ԶՐՈՅՑ ՀԱՅ ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Հայ կնոջ աշխատանքը արդիւնաբերութեան մէջ դրակա՞ն թէ բացասական ազդեցութիւն ունի անոր նկարագրին վրայ»։ Այս էր նիւթը որու շուրջ զրոյց ունեցան Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի անդամուհիները, անցեալ կիրակի օր։

Եթէ կնոջ աշխատանքը արդիւնաբերութեան մէջ՝ Եւրոպայի շատ մը երկիրներու համար յետ-պատերազմեան երեւոյթ չէ, յամենայն դէպս նորութիւն կարելի է համարել հայ կնոջ համար։ Պատերազմէն առաջ, աննշան թուով հայ կիներ կ՚աշխատէին ծխաքսի, գորգի եւյլն. գործարաններու մէջ, հայ կնոջ հոծ զանգուածը կը զբաղէր միայն իր զաւակներով, տնական գործերով, իր օճախի պահպանումով։

Չար բախտի բերումով՝ արմատախիլ եղած մեր «Հայ Տունը» ինկաւ Եւրոպայի հրեղէն մեքենայի թաթերուն մէջ, ու այսօր, մենք կը տեսնենք խղճոտ հայ հարսնուկէն մինչեւ աւանդապաշտ մեր մամիկը գործատուններու մեքենային առջեւ՝ օտար բանուորին ու բանուորուհիին կողքին։

Կեանքի պայմաններու հիմնական փոփոխութիւնը, նոր միճակին յարմարելու անհրաժեշտութիւնը ինքնին պատճառներ են մարդու նկարագրին մէջ փոփոխութիւններ յառաջ բերելուն։

Քննելէ առաջ թէ արդիւնաբերութեան մէջ հայ կնոջ աշխատանքը դրակա՞ն թէ բացասական ազդեցութիւն ունի անոր նկարագրին վրայ, զրոյցը դարձաւ նախ հայ կնոջ նկարագրի յատկանշական գծերուն շուրջ։ Անդամուհիները կենդանի հետաքրքրութեամբ տուին շարք մը ցուցմունքներ, որոնք հայ կնոջ նկարագիրը կը բնորոշէին։ Դրական գծերէն կարող ենք յիշել հետեւեալները.

1.— Հայ կինը ընտանիք հաւաքող է։ Անոր ամենամեծ երջանկութիւնն է տեսնել իր անդամները իր շուրջ ու չի սիրեր որ բաժանումներով կազմալուծուի նահապետական իր ընտանիքը։

2.— Պատուոյ համար խիստ նախանձախնդիր է հայ կինը։

3.— Զոհողութիւնը եւ անձնուիրութիւնը դէպի ամուսինը եւ զաւակները աւելի մեծ են հայ կնոջ մօտ, քան ուրիշ որ եւ է ազգի կնոջ մէջ։

4.— Աշխատանքի մէջ մեծ տոկունութիւն յայտ կը բերէ հայ կինը։ Գործատան մէջ 8 ժամուան հեւասպառ աշխատանքէ վերջ, տուն վերադարձին կերակուր կ՚եփէ, լուացք կ՚ընէ, կը հիւսէ։

5.— Իր միւս առաքինութիւններուն հետ ունի չափազանց համեստութիւն։ Ան չի սիրեր պարծենալ ու փայլիլ ո՛չ իր շնորհներուն, ո՛չ ալ իր կարողութիւններուն համար, ընդհակառակն, աւելի՛, պիտի ուզէր աննշմար անցնիլ։

Այս գեղեցիկ գծերուն քով, սակայն, հայ կինը ունի բնաւորութեան կարգ մը սրբագրելի թերութիւններ։ Ընդունելով որ նկարագրի եւ կենցաղավարութեան պակասութիւնները արդիւնք են որոշ պայմաններու, անդամուհիները բաւականացան այս անգամ երեւոյթները ներկայացնելով, առանց պատճառներուն մէջ մտնելու։ Իբրեւ բացասական գծեր գտան հետեւեալները.

1.— Հայ կինը անհամարձակ է ընկերութեան մէջ։

2.— Հանրային, քաղաքական խնդիրներու մասին՝ հայ կնոջ հետաքրքրութիւնը տկար է։

3.— Տրուած ըլլալով հայ կնոջ որոշ չափով կրաւորական դիրքը իր տան մէջ, անոր ձեռներէցութեան ոգին չէ մշակուած. ուրիշին ենթարկուելու հակամէտ է։

4.— Զափազանցուած ինքնասիրութիւն ունի

5.— Մշակոյթի ձգտումը պակաս է իր մէջ. այս թերութիւնը կը նշմարուի մանաւանդ իր ամուսնանալէն յետոյ։ Երբ ընտանիքի տէր դարձաւ, ալ կը մոռնայ իր ուսումը, գրքերը. լաւագոյն պարագային թերթ մը միայն կը կարդայ։

Անդրադառնալով հայ կնոջ կրած ազդեցութեան արդիւնաբերական աշխատանքներէն, յայտնուեցաւ այն կարծիքը թէ դրական երեւոյթ է որ հայ կինը մտնելով գործարանային աշխատանքի մէջ, անհատականութիւնը կը զօրանայ։ Կը տեսնէ եւ կը զգայ թէ ինքն ալ մէկն է որ ծնած չէ միայն ենթարկուելու, ուրիշէն գալիք հացին սպասելու, թէ ինքն ալ կրնայ ի հարկին այր մարդու նման իր եւ իր զաւակներուն պէտքերուն գոհացում տալ։

Հայ կինը դուրս գալով ընտանեկան նեղ միջավայրէն, անոր մտային, հոգեկան հորիզոնը կ՚ընդլայնի, իր պզտիկ երթեւեկի իսկ ընթացքին, իր տեսածները կը նորացնեն ճաշակը՝

Անդամուհիները որոշեցին յետագային խօսակցիլ այն միջոցներու մասին, որոնցմով կարելի պիտի ըլլայ զարգացնել դրական կողմերը եւ հակազդել բացասական երեւոյթներուն։ Հետզհետէ նիւթեր նշանակուած են — «Ինչ ըսել է օրինակելի հայ ընտանիք» եւյլն.։

Մ.

ԿՈՅՐԵՐԸ

Բացուեցաւ Ֆրանս. խորհրդարանը։ Առաջին անգամ ներս մտաւ կոյր երեսփոխան մը, ցոքթ. Նասթ, որ վերջերս էր ընտրուած։

Օրագրող մը դիտել կուտայ, որ ներկայիս 3 կոյր երեսփոխաններ կան խորհրդարանին մէջ, մէկը ծախակողմեան, երկրորդը աջակողմեան եւ երրորդը կեդրոնը։

— Խորհրդարանին մէջ միայն երե՞ք կոյր, կը պատասխանուի, աւելի՛ շատ, աւելի՛ շատ, բարեկամս։

ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ ՀՐԱՆԴ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Զեկոյց Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, խորապէս ազդուած Հրանդ Ճանիկեանի սպանութեան խուժդուժ պարագաներէն, կատարած է կարգ մը դիմումներ՝ բողոքելու համար պետութեանց մօտ այդ մասին եւ օրը ցերեկով գործուած այդ հրէշային ոճիրը խարանելու համար քաղաքակիրթ աշխարհի հանրային դատաստանին առջեւ։

Պատուիրակութեան նախագահը, Պ. Ա. Ահարոնեան, այդ մտքով դիմում կատարած եւ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Փարիզի յունական դեսպան Պ. Փոլիթիսի հետ։ Միեւնոյն ժամանակ գրաւոր մանրամասն յուշագիր մը ներկայացուցած է Պատուիրակութեան կողմէ Յունաստանի վարչապետ Պ. Վենիզելոսի։

Պ. Ահարոնեան նոյն մտքով դիմում կատարած եւ տեսակցութիւն մը ունեցած Փարիզի ռումանական դեսպան Պ. Սնգեանոյի հետ եւ Պատուիրակութեան կողմէ գրաւոր յուշագիր մը ներկայացուցած է Ռումանիոյ արտաքին նախարարին։

Դարձեալ եւ օգտուելով նախարարապետ Պ. Եօրկայի Փարիզ ներկայութենէն՝ այս վերջնոյն հետ եւս տեսակցութիւն մը ունեցած է, շնորհաւորելու համար զինքը Ֆրանսական Կաճառին կողմէ իրեն շնորհուած պատուոյ տիտղոսին համար եւ անոր մասնաւոր ուշադրութիւնն ալ հրաւիրելու համար «Ռոմանիա» շոգենաւին արիւնոտ դէպքին վրայ։

Բացի այս, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը յատուկ զեկուցագիր մը ղրկած է եւրոպական մեծ մամուլի կարգ մը օրկաններուն՝ լուսաւորելու համար զանոնք Ճանիկեանի սպանութեան հրէշային պարագաներու մասին։

Միւս կողմէ, Պատուիրակութեան փոխ-նախագահ Պ. Խատիսեան, իբր նախագահ Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւանց Պաշտպանութեան Հայկական Լիկային, նոյն հարցը դրած է այդ Լիգաներու Միջազգային Դաշնակցութեան նոյեմբեր 11ի ընդհ. ժողովի սեղանին վրայ, գրաւոր յատուկ յուշագիր մը եւս ներկայացնելով, եւ քուէարկել տուած է բանաձեւ մը, խարանելու համար Թուրք ոստիկանութեան այս նոր ոճիրը։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Հինգ համայնավարներ ձերբակալուած ըլլալով, Նիւ-Եորքի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավարական դաւադրութիւն մը, որ կրնար ծանր հետեւանքներ ունենալ։ Ձերբակալուածները խոստովանեցան թէ պատրաստութիւններ տեսեր էին օդը հանելու՝ 25 նաւեր նաւահանգստին մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ Թ՚ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ Թ՚ԷԹԻԷՆ, 18 Նոյ.— Հոս եւս տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, Նոյ. 15ին։ Հակառակ տիրող աննպաստ օդին, երկսեռ երիտասարդութիւնը լեցուած էր «Սալ տ՚Հարմօնի»ի սրահը։

Նախագահ ընկ. Սիմոն Խաչիկեան իր բացման խօսքով վայրկեան մը յոտնկայս լռութեան հրաւիրեց ներկաները, ի յարգանս այն բոլոր նահատակներուն, որ ինկան հայրենիքի ազատագրութեան արիւնոտ ճանապարհին։ Յետոյ խումբ մը ընկերներ երգեցին «Մշակ բանուոր»ը, եւ վարագոյրը բացուեցաւ ցոյց տալով բեմի ճակատը, զարդարուած Հ. Յ. Դ. զինանշանով, զոր ընկ. Լեւոն Պայընտըրեան մեծ խնամքով պատրաստած էր։ Երկու կողմերը եռագոյններու վրայ գրուած էին «Փառք զոհերուդ յիշատակին» եւ «Յարգանք նուիրական խորհրդանշանին» վերտառութիւնները, հոն էին նաեւ անմահն Քրիստափորի, Բաբգէն Սիւնիի, Թաթուլի, Վազգէնի եւ քանի մը ուրիշ յեղափոխականներու մեծադիր նկարները, շրջապատուած կանանչ դափնիներով։

Արտասանեցին ընկ. Պաքըրճեան «Յարգանք Քեզ»ը եւ փոքրիկն Գասպար Աբրահամեան «Սիրելի Դաշոյն»ը։ Խմբերգէ յետոյ մեներգեցին գաղութիս Կոմիտաս երգչախումբի ղեկավար ընկ. Տէմիրճեան եւ փոքրիկն Ֆլօրիցա Քուքուեան։ Միջնարարներուն ընկեր Պաքըրճեան ջութակի վրայ գեղեցիկ կտորներով խանդավառութիւն կը ստեղծէր։ Ընկեր Մ. Թորոսեանի բանախօսութենէն վերջ, բաւական յաջողութեամբ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը, Ահարոնեանի «Աշուղը»։

Յետոյ խօսք առաւ ընկեր Արամ Գառօնէ, մասնաւորապէս ծանրանալով այլասերման վտանգին վրայ։ Բանախօսութենէն վերջ ներկայացուեցաւ քրքջալիր զաւեշտ մը «Թոբոս ծառան»։ Ընկերներ՝ Պայընտըրեան՝ Աբիսողոմի եւ Տէմիրճեան ծառայի դերին մէջ մեծ յաջողութիւն ցոյց տալով արժանացան ծափերու։ Զաւեշտէն յետոյ, տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը։ Շահեցան Տիկիններ Պայընտըրեան եւ Խրիմեան

Հանդէսէն անմիջապէս վերջ ընկերները խմբովին մեկնեցան Սէն-Շամոն։

*** Տիրող տնտեսական տագնապին պատճառով, Ազգ. Միութիւնը գրեթէ ամլութեան դատապարտուած էր։ Վերջին պահուն հրապարակ եկաւ սրտցաւ հայրենակից մը, Յակոբ աղա Մօղեան որ խորհրդակցութեան հրաւիրելով ուրիշ հայրենակիցներ որոշուեցաւ գործի ձեռնարկել։ Անմիջապէս վարձուեցաւ յարկաբաժին մը տարեկան 1,800 ֆրանքով։ Շէնքը կը բաղկանայ ընդարձակ սրահէ մը եւ յարակից երկու սենեակներէ։ Սրահը պիտի ծառայէ իբրեւ եկեղեցի, սենեակին մէկը յատկացուած է հոգեւոր հովիւ Յովհաննէս վարդապետ Ֆերհատեանի, միւսն ալ եկեղեցական գոյքերու։ Վարդապետը հակառակ իր տարիքին, ամէն ջանք ի գործ կը դնէ ժողովուրդին հոգեւոր մխիթարութեան համար։ Եկեղեցւոյ յատուկ բոլոր առարկաները հայթայթուած են նուէրներով։

Գաղութը ունի 150 ընտանիք, որոնց 94ը արձանագրուած են Ազգ. Միութեան Մայր Տոմարը եւ կանոնաւորապէս կը վճարեն իրենց ազգ. տուրքը, իւրաքանչիւրը իր կարողութեան չափով՝ ամսական 2, 3, 5, 10 եւ 15 ֆրանք։

Հոգեւոր հովիւը կը պահուի Ազգ. Միութեան սնտուկէն վճարուած 400 ֆր. ամսականով՝ Ազգ. Միութիւնը թէեւ որոշած է մանկապարտէզ մը բանալ, սակայն նկատի առնելով որ մեր հայրենակիցները զանազան թաղերու մէջ ցրուած են, դժուար կը գտնէ իրականացումը։ Ազգ. Միութիւնը կազմուած է ձեռնհաս անդամներէ եւ խղճմտօրէն կը կատարէ իր պարտականութիւնները։

*** Նոյ. 10ին Փարիզէն Քիպարեան եպիսկ.ի յանձնարարագրով գաղութս այցելեց Տիկին Մուրատ Պոյաճեան,, Դպրոցասէրի համար հանգանակութիւն կատարելու։ Վարդապետը եւ Ազգ. Միութեան կողմէ Յակոբ աղա Մօղեան Տիկին Պոյաճեանի ընկերակցութեամբ տունէ տուն պտտեցան եւ հանգանակեցին աւելի քան 1000 ֆրանք։ Տիկինը այս առթիւ խոստումներ շռայլեց, բայց մենք թերահաւատ ենք։

*** Անգործութիւնը այստեղ եւս մտատանջութեան ենթարկած է մեր հայրենակիցները, Սէն Թ՚էթիէնը, թէեւ Ֆրանսայի ճարտարարուեստական կեդրոններէն մէկն է, բայց ներկայիս չափազանց կայուն վիճակ մը ունի։ Ածխահանքերը շաբաթը երեք օր կ՚աշխատին, իսկ մնացած գործարանները գրեթէ ամէն շաբաթ խումբով գործաւորներ կ՚արձակեն։ Մեր հայրենակիցներէն տասնեակներով անգործ կը թափառին, իսկ խոշոր թիւ մըն ալ իրենց խնայողութեանց շնորհիւ փերեզակութեամբ կը զբաղին։

ՑԱՒԱԿ

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ԱՆՈՒՇ»Ի ՄԱՍԻՆ

Վերջերս Փարիզում ներկայացուեց «Անուշ»ը, որ իր վրայ բաւական խօսեցնել տուեց։ Որպէս նախկին սան Արմէն Տիգրանեանի, բարոյական պարտականութիւն եմ համարում հրապարակելու այն յանձնարարութիւնը, որ երկու տարի առաջ Թիֆլիզում ինձ արեց իմ նախկին ուսուցիչը։

Երբ խօսք եղաւ «Անուշ»ի մասին, դառնօրէն դժգոհեց, որ հակառակ իր բողոքներին, սիրողները կամ օպերետային խմբերը գաղութներում շարունակում են բեմադրել իր գործը առանց «պարտիտուրի» (որ ոչ ոքի չէ տուած) լոկ յիշողութեամբ, կամ բերնէ-բերան լսելով, որի հետեւանքով էլ «Անուշ»ը ենթարկել է այլանդակ խեղաթիւրումների։ Ապա խնդրեց ինձ որ առիթը հանդիպանալիս այդ մասին չզլանամ ի գիտութիւն յայտնելու։

Տարօրինակ է որ «Անուշ»ի վերջին ներկայացման շուրջ եղած գրութիւններից եւ ոչ մէկում չշեշտուեց այդ պարագան եւ դեռ գտնուեցին երաժիշտ քննադատներ, որ նման ձեւով տրուած ներկայացման հիման վրայ քաշքշեցին հեղինակին եւ դաս տալ փորձեցին Տիգրանեանին երաժշտական յօրինուածքի (կոնստրուկցիա) մասին, թէ օպերան ... ouverture կամ quartett կ՚ունենայ և եթէ չունի, ուրեմն օպերա չի, այլ drame musical եւ այլ նման միամիտ արտայայտութիւններ։ Եւ այս՝ առանց նեղութիւն կրելու հետաքրքրելու թէ հեղինակը բնագրում լրացրե՞լ է այդ պայմանները թէ ոչ, որովհետեւ, ի միջի այլոց, «Անուշ»ի լաւագոյն կտորներից է նրա ouvertureը, որ հասկնալի պատճառներով մկրատուած է եղել ինչպէս եւ trioն։

Քաղաքակիրթ որեւէ ժողովուրդի վայել չի հակառակ հեղինակի կամքին եւ առանց «պարտիտուր»ի բերնէ բերան լսելով օպերա բեմադրել. նոյնքան դատապարտելի է այդ ձեւի բեմադրութեան հիման վրայ հեղինակին քաշքշելը եւ նման ձեռնարկները ազգային նկատումներով քաջալերելը, զոհելով նախ երաժշտութիւնը եւ ապա հեղինակը։

ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Սուրիացիներու կալուածական հարցը

ՀԱՅՈՑ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ՝ ՅԵՏՈՅ...

Գրած էինք թէ Ֆրանսացիներու եւ Թուրքերու միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու կալուածներուն շուրջ՝ վերջացած են յաջողութեամբ։

Այս մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին.—

«Բանակցութիւնները յաջողութեամբ վերջացան եւ համաձայնագրի ստորագրումէն վերջ պիտի վերադարձուին կալուածները։ Մինչեւ 15 օր վերջացած կ՚ըլլան համաձայնագրերու ստորագրումը, որմէ վերջ անմիջապէս տեղի կ՚ունենան յանձնումի գործողութիւնները։ Արդէն համաձայնագիրը Թուրքիոյ ֆրանս. դեսպանին յանձնուած է առ ի վաւերացում»։

Հայապատկան կալուածներու կարգադրութիւնը յետաձգուած է երկրորդ բանակցութեան մը։

Սուրիացիներու Թուրքիա ունեցած կալուածներուն արժէքն է մէկ միլիոն ոսկի։ Վեց հարիւր հոգի կալուածներ ունին։

Կրանտի՝ Ամերիկայի մէջ

Իտալիոյ արտաքին նախարարին՝ Կրանտիի Ամերիկա այցելութեան առթիւ, հրատարակուած է պաշտօնական զեկոյց մը, որ կը յայտնէ թէ, բարեկամական խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են այն տեսակ հարցերու շուրջ, որոնցմով շահագրգռուած են Իտալիա եւ Ամերիկա։ Բազմաթիւ հարցեր քննուած են, որոնց մէջ ելմտական տագնապը, միջկառավարական պարտքերը, զինաթափութիւնը, միջազգային փոխանակութեանց ամրացումը եւ տնտեսական հարցեր,

Մասնաւոր համաձայնութիւններ չեն կնքուած։

Պ. ՇԱՀՎԵՐՏԵԱՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ՉՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

«Նոր Օր» հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Հայաստանի կառավարութեան պատուիրակ Պ. Դ. Շահվերտեան Պուլկարիա չպիտի երթայ ներգաղթի գործը կազմակերպելու համար։ Պուլկարիա դիւանագիտական եւ առեւտրական յարաբերութիւններ չունենալուն Խորհրդային կառավարութեան հետ, մերժած է իր սահմաններուն մէջ ընդունիլ Պ. Շահվերտեանը, իբր վտանգաւոր եւ համայնավարական գաղափարներ տարածող մէկը։

Ինչպէս յայտնի է, Պուլկարիայէն 1000 հոգի Հայաստան պիտի երթան։ Այս թիւին կէսը արդէն պատրաստ է, կը մնայ միայն ձեւակերպութիւնները լրացնել, եւ շոգենաւը ճամբայ հանել։

Տակաւին յայտնի չէ թէ ո՞վ պիտի կազմակերպէ Պուլկարիոյ ներգաղթը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՏՈՒԵՐԸ

Քոմիթճեւիին ստուերը դրոշմուած է պուլկար կեանքին վրայ։ Արքայական պալատին վրայ է, նախարարութեանց պատերուն վրայ, Սոպրանիէյին վրայ։ Կը մտնեմ վարչապետութեան շէնքը, ստուերը հակած է բազրիքին վրայ եւ քեզ կը դիտէ, երբ կը բարձրանաս։ Կը տեսնեմ զայն որ կ՚անցնի, կը դառնայ զինուորական ակումբին կամարներուն տակէն։ Այս եկեղեցիին մէջ, քահանային արարողական հանդերձանքին տակ, ան կը պարէ։ Հանրային պարտէզին ծառուղիներուն մէջ, ան նստած է նստարանի մը վրայ, պահուըտած է թլբիի մը ետեւը։ Ահա, ան՝ մուտքը կը խափանէ Համալսարանի նոր շէնքին դրան։ Դիւանագէտներու Ակումբին մէջ, քիչ մնաց որ զայն ճզմէի դրան ետեւը, բայց, ճարպիկ է։ Գիշեր ցերեկ անձայն անշշուկ կը թափառի պանդոկիս նրբանցքներուն մէջ։ Այս սրահին մէջ, նստած էր թիկնաթոռի մը վրայ, չէի նշմարած զայն, այնպէս որ վրան նստելով՝ ճզմեցի զինքը։ Ամէն տեղ է ամէն տեղ...

Քաղաքական մարդու մը հետ, խօսակցութեան մը կը սկսիք։ Յանկարծ թեթեւ աղմուկ մը կը լսէք։ Ստուերն է որ իր աթոռը կը դնէ ձեր երկուքին միջեւ։ Նայեցէք այս դեսպաններուն զոր բարապան մը կը մտցնէ արտաքին նախարարին գրասենեակը։ Մէրթ ֆրանսական դեսպանն է, մերթ անգլիականը։ Երբեմն, երկուքը մէկ՝ միացած։ Քսաներորդ անգամ ըլլալով, կուգան, կը խնդրեն կառավարութենէն որ վտարէ պալքանեան երկինքին վրայ շրջող այս ուրուականը։ Ձեր դո՞ւռը կը զարնեն։ Կը բանաք սպասուած այցելուի մը առջեւ. այն ատեն. սենեակ կը նետուի, երբ թէ ստուերը՝ իր ետեւէն սանդուղէն վեր ելլէր։ Ձեռքի արագ շարժումով, բանալին կը խաղցնէ, ձեր բնակարանին մէջ ինքզինքը կղպելով։ Պատուհանը բա՞ց է։ Կը նետուի եւ կը փակէ։ Նստելէ առաջ, կը նայի անկողնին տակ, եթէ դիպուածով...

Ահա՛ Այնինչը... որ Տօնտուքօֆ պողոտայէն կ՚անցնի. ճիշդ ալ, իրեն ըսելիք բան մը ունիք. կ՚արագացնէք ձեր քայլերը անոր ուղղութեամբ. անմիջապէս ստուերը մէջտեղ կ՚իյնայ, բայց, ստուերը կը ժպտի, կը քաշուի, ներողութիւն կը խնդրէ ակնարկով։ Ձեզ չէր ճանչցած։

Սոֆիան չափչփեցի Միխայլոֆի կուսակիցներուն եւ Փրոթոկերոֆի մահուան կուսակիցներուն հետ, չէզոքներու հետ, Սերպերու, Հունգարացիներու, Ռուսերու եւ Յոյներու հետ, որոնք բոլորն ալ, երկիրը կը ճանչնային եւ գիտէին թէ ինչպէս պէտք է վարուիլ այնտեղ։ Երբ անցորդներու կը հանդիպէին, իրենց ձայնը կ՚իջեցնէին՝ մերթ նոյնիսկ, կ՚ընդհատէին խօսակցութիւնը։ Ստուերը...

Իրիկուան ժամը 7ն է։ Օտարական մըկ եղբայր ըսէ։ Ինծի պիտի օգնէ որ որջին մէջ քանի մը անկիւններ երեւան հանեմ։ Նախ մարդը չեմ ճանչնար։ Բասքէթ մը, սիկառ մը շրթունքէն կախ, կաշիէ բաճկոն մը...

— Հետեւեցէք, կը մրմնջէ, ինծի քսուելով։

Կ՚անցնի Իսքէր փողոցէն։ Կանգ կ՚առնէ։ Կը միանամ իրեն։

— Սիրելիս, առաջին անգամն է որ դիւանագէտ մը հագուած կը տեսնեմ, ձեզ նման։

Ստուերը, միշտ ստուերը։

Բոլորին մտքին մէջ է։ Պուլկար մայրը կ՚ըսէ իր մանկիկին.— Ուշադրութի՛ւն, եթէ շարունակես ոտքդ գետին զարնել, պիտի երթամ Քոմիթճեւին կանչեմ»։

(Շար.)

Նաշարժ, հեծանիւ, ածուխ, խաւաքարտեղէն,Թղթախիւս, պայթուցիկներ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՄՏԱՀՈԳ

Գերման ճարտարարուեստի շրջանակները չէին սպասեր որ Անգլիա այսքան փութկոտութեամբ կը բարձրացնէ մաքսային տուրքերը։ Այնպէս որ իրիկուընէ իսկ գործադրութեան մտած անգլիական մաքսային օրէնքը լրջօրէն կը մտատանջէ գերման ճարտարագործները։ Ամէնէն աւելի պիտի վնասուի Սաքսի հիւսկեղէնը որ ամէնէն մեծ քանակութիւնը կը ներածէր։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ «Դրամ-Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ դերասան

Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ

Ն Ա Մ Ո Ւ Ս

Դրամը, հայկ. կեանքէ 5 արար

29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931 ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle des Sociétés, Savantesի մէջ
8 Rue Danton, Métro St. Michel et Odéon

Կը մասնակցին՝ տիկիններ Ալէքսանեան, Սուրաբեան, Գայեանէ, Քնարիկ, Շահ-Պարոնեան, Պ. Պ. Սուրաբեան, Ա. Գմբէթեան, Արման Քնարիկ, Շահ-Պարոնեան, Պ. Պ. Սուրաբեան, Ս. Թորոսեան, Ա. Սարաֆեան, կիւրեղ Սրապ,Սուրէնեան, Գրիգորեան, Ալէքս կիրենց, Բոտոլֆ, Սիսակ, եւայլն։

Հարսանիքի տեսարանին տիկին Սուրաբեան կ'երգէ «Տլէ Եաման», կը պարեն տիկիններ Սուրաբեան, Ժէնեա, Քնարիկ եւ Պ.Պ. Բոտոլֆ, Վանեա։ Երաշտութիւն Թառիստ Ճորճի։

Տոմսերու գիները 20, 15 եւ 10 ֆրանք

Կը ծախուին սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման գիշերը Թատրոնի կիշէն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն եւ փոթորիկ խումբերը վաղը չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.45ին Place Bourguignon, հացագործին դիմացի սրճարանին մէջ։

*** Վիշապեան խումբը այս հինգշաբթի գրադարանին մէջ։

ԳԱՐԻԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանը։

Հաւլըրտ Գարակէօզեան Հօմի տնօրինութիւնը, պաշտօնէութիւնը ու համայն հին եւ նոր աշակերտութիւնը խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի սանին եւ ընկերոջ՝

ՄԻՀՐԱՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

(ԲԱԲԵՐԴՑԻ, 22 ՏԱՐԵԿԱՆ)

որ զոհ եղաւ անակնկալ եւ կարճատեւ հիւանդութեան մը Thionvilleի (Moselle) մէջ 12 Նոյեմբերին,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եոզկատի Գարահալլը գիւղէն Շմաւոն Տէյիրմէնճեան որ 1923ին Ֆրանսա փոխադրուած է Պէյրութի որբանոցէն։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Յովհաննէս Անտոնեանի, Rue Saint Martin d'Hérès, Chemin de la Planie, Grenoble, Isère.

— Սեբաստիոյ Իշխան գիւղէն Շաւարշ Քէլլէրեան, կը փնտռէ իր եղբօրորդին Յարութիւն Քէլլէրեան, հօր անուն՝ Գրիգոր, մօր անուն՝ Սառա։ 1923ին որբերու կարաւանին հետ փոխադրուած է Քորֆու։ Իմացնել՝ Mlle Marie Adjemian, Maison Jeanne d'Arc, Vaulx-en-Velin, Lyon, (Rhône).

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան Թուղթերու կանոնաւորման եւ Նաթիւրալիզասիօնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Défense 0—39։

Լոյս տեսաւ 1932ի «Գոյամարտ» օրացոյցը Գ. տարի հրատարակութիւն Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան։ Խնամուած աշխատանք, մաքուր տպագրութիւն (տպարան Ենովք Արմէն), 13 մտաւորականներու նկարներով զարդարուած, եղերքը հայկական եռագոյն։ Գին Մարսէյլ 5 ֆր. գաւառներ 5ֆր. 50։ Գնեցէք օրինակ մը։

Դիմել՝ G. Djarayian, 14 Rue de la Fare, Marseille.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. աչանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. եւ վարխիի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Պրիւքսէլի Արքայական երաժշտանոցին սրահին մէջ, 30 Rue de Régence.

Տոմսերը 50, 30, 20, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Fernand Lauweryns, 20 Rue du Treurenberg.

«ՊԱՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «Պարասիրաց Միութեան» կողմէ, 19 Դեկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Salle Mutualitéի շքեղ սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Հայ Գրական Ակումբ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard. ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋ (շարունակութիւն վիճաբանութեանց)։

ԱԺԱՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղին կողմէ,

Ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ն. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

դեկտեմբեր 25ին, 26ին եւ 27ին

Հրապարակի գիներէն աւելի աժան պիտի ծախուին ամէն տեսակի առարկաներ, տօնական սեղաններու բոլոր անհրաժեշտ ուտելիքները։

Կը խնդրուի հասարակութենէն որ իր ամէն կարգի գնումները ընելէ առաջ անգամ մը այցելէ Կ. Խաչի պազարը, ուր ոչ միայն աժանը եւ լաւը գնելու առաւելութիւնը պիտի ունենայ այլեւ մանաւանդ աջակցած պիտի ըլլայ մասնաճիւղին բարենպատակ ձեռնարկներուն (դպրոց, հիւանդ երախաներու դարման, յղի կիներու խնամք, եւայլն)։

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐԸ

Մատենաշար Դրօշակի Բ. տպագրութիւն

գին 10 ֆրանք, փոստի ծախքով 11 ֆրանք։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼԵՌՆԵՐ ԵՒ ԱՂՕԹԵՍԱՐ

ՏԱՐԵԳԻՐՔԻ Բ. ՏԱՐԻՆ 1932

Գունաւոր կողք, բազմաթիւ պատկերներ, գրական, գեղարուեստական եւ այժմէական բովանդակութիւն։

Գին՝ 30 ֆրանք, 1.50 տոլար։

Դիմեցէք այժմէն M. BARSAMIAN, 94 Rue Lafayette, Paris (10). Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, 51 Rue Mr. le Prince, Paris (6), Լ. Գեւոնեան «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10).

ՓԼԱՔՆԵՐ

POLYDOR MARQUE DÉPOSÉE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ, ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ

ՖՕՆՕՆԵՐ ՆՈՐ ՄՕՏԵԼՆԵՐԷ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՄԱՐՔԷ կը ծախուին արժէքաւոր նուէրներով

SEVA PARIS

Լ. ՆՇԱՆԵԱՆ

56 RUE PIAT, PARIS (20)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿԱՄՈՒՐՋԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ԳԻՆ 18 ԵՒ 20 ՖՐ.

ODEON POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Ամէն ամիս կը ստանանք Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն փլաքներ նուագուած և երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենաժեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։

Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

FABRIQUE DE TRICOTS

Տ. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98 20 Rue Mélingue, PARIS

EMPIRE Մեկենա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

26՝—ԵԱՆԵԱՅԻ ՄԷՋ

— Եթէ այդպէս է, ապուրը կերաք։ Երբ չէք կրնար Թուրքերոյ մէկ մազը ծռել, ի՞նչպէս պիտի կրնաք խաղալ Ռուսիոյ հետ։

— Աղէկ, սակայն երբեմն մարդ այնպիսի շարժում մը կը կատարէ, որ բանակի մը չկրցածը ինք մինակը կ'ընէ։ Տեսնե՛նք, բախտը ի՞նչեր ցոյց կուտայ։

Խօսակցութիւնը, որ տեղի կ'ունենար շուկային վրայ բացուած գետնափոր գինետան մը մէջ, Մինասին ու Յոյնին միջեւ, յանկարծ ընդհատուեցաւ, երբ քանի մը յաճախորդներ եկան աթոռ գրաւելու մօտիկ սեղանի մը շուրջը։ Գաղտնի ոստիկանը պատրաստեց իր տեղեկագիրը եւ այնուհետեւ առանց յայտնի ընելու, հետապնդումի ենթարկուեցաւ Մինաս էֆէնտին։ Ամէն օր Մինաս էֆէնտի յունական շրջանակներուն մէջ կ'երթար խօսելու ապագայի մասին, երբ հայ եւ յոյն հասարակաց շահերուն առջեւ նոր հորիզոններ պիտի բացուէին։

Այն օրէն ի վեր, երբ խաչ մը նետուած էր ռուսական հիւպատոսարանին պարտէզին մէջ, Մինաս իբրեւ թէ հիւանդացած ըլլալով, դուրս չէր ելլեր իր տունէն։ Երբ կուսակալութիւնը անհրաժեշտութիւն ցոյց կուտար իր մասնագիտութեան վերաբերեալ կարգ մը գործերու մասին քննութիւն կատարելու և իր կարծիքներն առնելու, Մինաս էֆէնտի կ'առարկէր թէ հիւանդ է եւ չի կրնար դուրս ելլել։ Կուսակալն ալ հրամայեց բժիշկ մը ղրկել, քննելու եւ դարմանելու համար զինք։ Բժիշկը վերադարձին կ'ըսէր.

— Մինաս էֆէնտի մեզմէ աւելի առողջ է, մարդկային պատմութիւնը լեցուն է ղիպուածներով։ Աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել թէ մարդկային պատմութիւնը գործն է ղիպուածներու։ Այդ օրերուն Եանեայի ոստիկաններուն շարքին մէջ մտաւ ոստիկան մը, որ հայերէնը կը խօսէր չափազանց անթերի։ Դիպուած մը համարե՛նք այս։ Այս ոստիկանը կը տեսակցի իր պետին հետ։ Ոչ ոք գիտէր թէ նոր ոստիկան մը հասած է, որ հրաշալի հայերէն կը խօսի։ Եանեա եկած էր քաղաքային հագուստով։ Այս ոստիկանին գրպանին մէջ կային Հնչակեան կոմիտէին ծրագիրները, վաւերաթուղթերը, եւայլն։

Իրիկուն մը, մթնած ատեն, Մինասին տունը կ'երթայ։ Դուռը կը բանայ Հայուհի մը, որուն հետ կը խօսի կատարեալ հայերէնով եւ մաքուր շեշտով։ Ներս կ'ընդունուի։ Քիչ յետոյ կը տեսակցի Մինասի հետ։

— Պոլիսէն հիմա հասայ։ Կոմիտէն ծանօթացաւ ձեր ըրած գործին պատմութեան։ Սակայն չկրցաւ նշանակութիւն մը տալ։ Ի՞նչ շահ կը սպասէք խաչ նետելով պարտէզին մէջ։

— Այստեղ ուրիշ ի՞նչ կարելի էր ընել։ Ես կը խորհէի թէ մոլեռանդ Յոյները, տեսնելով կղկղանքի մէջ փաթթուած խաչը, զանգուածային ձեւով ոտքի պիտի կանգնին Թուրքերուն դէմ։ Այսուհանդերձ կարգ մը ըսի-ըսաւներ պակաս չեղան։ Սակայն այստեղ զինուորական կուսակալ մը կայ, խորամանկ եւ քաջ մարդ մըն է, իսկ յոյն փալիքարիաներն ալ շատ վախկոտ են։ Հիւպատոսն ալ եշուն մէկը։ Կուսակալը ի՛նչ որ ըսէ, հիւպատոսը կը հնազանդի։ Մեր յեղը աչա բնաջինջ կ'ըլլայ Անատոլուի մէջ։ Գէթ քաղաքական միջադէպ մը ստեղծեմ ըսի, եւ այդ նպատակով միայն ըրի։

— Լաւ, բու հիւանդութեանդ պատմութիւնը կը կարծե՞ս թէ կլլեց կառավարութիւնը։

— Կլլեն ալ խօ՞սք է։ Իրարու ետեւէ բժիշկ կը ղրկէր տունս։ Բժիշկն ալ ապուշին մէկը։ Երկու երեք գաւաթ անուշ ըմպելի խմցուցի։ «Տղա՛ Մինաս էֆէնտի,դուն բաւական հիւանդ ես, հիմա կը պատրաստեմ տեղեկագիրը, որպէս զի դեռ 10 օր ալ հանգիստ ընես» ըսաւ եւ կորսուեցաւ գն[...]

— Ընդհակառակն ապուշը դուն ես։ Բժիշկը, ըմպելին խմելէ յե[...] ոստիկանական տեսուչին մօտ կ'երթայ եւ կ'ըսէ. «Այս ենեգ կոմիտէճ[...] վայրի խոզի մը պէս առողջ է»։ Եւ «մի՛ հաւատաք» ըսելով տեղեկագ[...] յանձնեց, հասկցա՞ր։

— Սակայն դուն ո՞վ ես, ափսո՛ս, դաւաճա՛ն, դուն լրտե՞ս ես։

Մինաս էֆէնտի այս խօսքն արտասանած ատեն փորձեց անկել [...] ճանակը, սակայն ոստիկանը փաթթուեցաւ օձիքին։

— Եկո՛ւր նայինք, ներս եկուր, ըսաւ եւ ոստիկանատուն տարա[...]

Կացութիւնը մանրամասն տեղեկագրուեցաւ ինծի։ Խնդիրը գրու[...] մը հաղորդեցի Ներքին Նախարարութեան, աւելցնելով թէ ճիշդ չէ [...] վնասակար մարդոց ամսական տալ կառավարութեան սնտուկէն, հետեւա[...] պէտք է անմիջապէս պաշտօնանկ ընել եւ դատարանին յանձնել։ Սակա[...] ինչպէս միշտ, այս կոմիտէճին ալ արժանացաւ կայսերական ներման։

27.— ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Եոզկատի Քէօսէ Թաղին մէջ կը գտնուի փոքրիկ խոնարհ դպրոց [...] Այս դպրոցին ուսուցիչն էր Շիւքրի էֆէնտի, որ կը վայելէր ամէն[...] յարգանքը եւ արաբագիտութեան մէջ համբաւ շահած էր։

7 Հոկտեմբեր 1895ին, ուրբաթ օր մը, իրիկուան դէմ, դպրոցին [...] գտնուեցաւ թուղթ մը, որ մէջը քար մը դրուած՝ ներս նետուած էր։

Հին դպրոցները կը ծառայէին թէ դասարանի եւ թէ բնակարանի [...]

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub. St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

25 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1734

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՐԱՆԴ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Աթէնքի թերթերը գրեցին թէ Զօր. Թորգոմ, իբրեւ յունական բանակի սպայ, բողոքագիր մը յանձնած է ռումանական դեսպանին, տարաբախտ Հրանդ Ճանիկեանի դէմ սարքուած դաւադրութեան առթիւ։

«Նոր Օր» (20 նոյեմբեր) կը հրատարակէ Թորգոմի ուրիշ երկու նամակները, ուղղուած՝ Յունաստանի պատերազմական նախարարին եւ սպայակոյտի պետին, խնդրելով որ խիստ քննութիւն կատարեն այս գործի մասին, երեւան հանելու համար պատասխանատուները այս «անորակելի գայթակղութեան»։

Այս երկու նամակներուն կցուած են պատճէնները «Ռոմանիա» շոգենաւին արձանագրութեանց՝ միեւնոյն դէպքի մասին։

Աւելորդ է ըսել թէ այս արձանագրութիւնները իրենց պաշտօնական չորութեամբ, ամբողջովին չեն լուսաբաներ Թուրք ոստիկանութեան քստմնելի ոճիրը։

Այս առթիւ աւելցնենք որ, նախորդ նամակին մէջ կը յիշուի թէ տարաբախտ Ճանիկեան չարաչար ծեծուած է ժամը 4էն մինչեւ 8, ինչպէս կ'երեւայ, արձանագրութիւնը լուռ կ'անցնի այդ մասին։

Ստորեւ՝ այդ արձանագրութիւնները.—

Արձանագրութիւն Թիւ 34

Այսօր, 30 սեպտ. 931, մենք, նաւապետ Նեկրօ Կոստանդին, «Ռոմանիա» շոգենաւին հրամանատար, բժիշկ Փէթրովիչ Ալեքսանդր, պաշտօնեայ նաւին, եւ Մարքու Տ. Մարքու, շոգենաւին երկրորդ նաւապետ, կը հաստատենք հետեւեալը.—

Այսօր, ժամը 15ին, «Ռոմանիա» շոգենաւը Ալեքսանդրիայէն եւ Պիրէոսէն գալով Պոլիս հասաւ, Կոստանցա երթալու համար։ Շոգենաւը գալուն, նաւահանգիստի ոստիկանութիւնը շոգենաւ մտնելով ճամբորդները քննութեան ենթարկեց։ Քննութենէն յետոյ, ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առաւ երրորդ կարգի ճամբորդներէն երկու հոգի, Յակոբ Աբիկեան եւ Հրանդ Ճանիկեան, վար դնելով անոնց անցագիրները առժամապէս, մինչեւ շոգենաւին մեկնումը։

Ժամը 20ը 10 անցած, ճամբորդ Հրանդ Ճանիկեան ճեմիշ գնաց, ուրուն հետեւեցան ոստիկանները, որոնք կը հսկէին իր վրայ։

Ժամը 20.30ին, ոստիկանները տեսնելով որ ճամբորդը ճեմիշէն դուրս չելլեր, փորձեցին ներս մտնել։

Նաւուն կողմնակէն դիտելով, մեքենավար Սթեֆանէսկու Նիկոլա՝ ճամբորդը կախուած կը տեսնէ ջուրի խողովակէն, որ կ'անցնէր ճեմիշէն։ Ճեմիշին դուռը կոտրելով, ճամբորդը վար կ'առնուի կախուած տեղէն։ Կարելի բոլոր միջոցները ի գործ դրուած են ազատելու համար զինք։ Բայց անօգուտ։ Ճամբորդը մեռած էր։ Քիչ յետոյ, ստուգեցինք, սուրիական հպատակ Պ. Հրանդ Ճանիկեանի խեղդամահ ըլլալը։ Ի հաստատութիւն ասոր, պատրաստեցինք այս արձանագրութիւնը, երեք օրինակով, օրէնքի համաձայն։

Ստորագրութիւններ՝ նաւապետ՝ ՆԵԿՐՕ, շոգենաւին բժիշկ՝ ՓԷԹՐՈՎԻՉ, առաջին պաշտօնեայ՝ ՄԱՐՔՈՒ.

×

Արձանագրութիւն Թիւ 35

Այսօր, 30 սեպտ, 1931, Պոլիս.

Մենք՝ Նուանէսկու Փէթրէ, ռումէն ծովային սպասարկութեան հսկիչ, Լէոնիտա Սթէրէ՝ շոգենաւի քօմիսէր, միասնաբար ցուցակագրեցինք գոյքերը Գ. կարգի ճամբորդ Հրանդ Ճանիկեանի, որ այսօր կախուեցաւ։

163 սթերլին, 281 տոլար, 372 տրախմի, 6 ձեռնասրբիչ, 4 բաճկոնակ, 1 գլխանոց, 2 զոյգ տափատ, 1 պայուսակ, 1 արծաթէ ժամացոյց, 2 խողանակ, 1 գալփաք, 1 լուսանկար, 3 փանէլա, 2 զոյգ կօշիկ, 1 կոնք, 1 գաւաթ, 1 արծաթ մատանի, 1 ոսկի մատանի, 1 փըլանթ մատանի, 1 պախուրց, 1 մորակ, 1 կաշիէ գօտի, 2 ծրար ածելիի ծայր, 1 դրամապանակ (պարապ), 1 արոյրէ տուփ, 5 թաշկինակ, 3 կացին (կարկին ?), 1 խցահան, մէկ կշռանք, 1 գդալ, 8 կտոր օճառ, 1 նկարավրձին, 1 ակռայի խոզանակ, 1 ծանկոց, 1 տոպրակ, 1 ածելիի մեքենայ։

Ի հաստատութիւն ասոր, պատրաստեցինք ներկայ արձանագրութիւնը երեք օրինակ։

Ստորագրութիւններ՝ ՆՈՒԱՆԷՍԿՕ ՓԷԹՐԷ, ԼԷՕՆԻՏԱ ՍԹԷՐԷ՝ քօմիսէր, ՆԷԿՐՕ՝ նաւապետ։

×

Արձանագրութիւն Թիւ 36

Այսօր, 30 սեպտեմբեր 1931, Պոլիս.—

Մենք հրամանատար Նէկրօ Կոստանդին, նաւապետ «Ռոմանիա»յի եւ երկրորդ պաշտօնեայ Տրոկօն Իլէի միասնաբար ստուգեցինք հետեւեալը.—

Ժամը 3,30ին, շոգենաւ եկաւ Սթամպուլի ընդհանուր դատախազը, ընկերակցութեամբ նաւահանգիստի ոստիկանապետին եւ բազմաթիւ համազգեստաւոր եւ քաղաքային գործակալներու, ձերբակալելու համար Գ. կարգի ճամբորդ Յակոբ Աբիկեանը (Աղեքսանդրիա), կասկածելի Թուրք իշխանութիւններու աչքին։

Ընդդիմացանք անոր ցամաք հանուելուն, պահանջելով որ այս գործողութիւնը կատարուի միայն եգիպտական հիւպատոսին հաւանութեամբ և անոր ներկայութեան, տրուած ըլլալով որ ճամբորդը կը ճամբորդէր եգիպտական անցագրով։ Անոնք պատասխանեցին թէ իրենց ջուրերուն մէջ իրաւունք ունին ամէն բան ընելու եւ բռնութեամբ շոգենաւէն տարին ճամբորդը։

Ասոր ի հաստատութիւն պատրաստեցինք այս արձանագրութիւնը երեք օրինակ։

Ստորագրութիւններ

«Ռոմանիա» նաւուն նաւապետ հրամանատար ՆԷԿՐՕ

երկրորդ պաշտօնեայ ՏՐՕԿՕՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

Աթէնքի մէջ ներգաղթի մասին խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին կառավարութեան, Ազգ. Դաշնակցութեան եւ Հայաստանի ներկայացուցիչներուն միջեւ: Բարեգործականի եւ Հօկի խողովակով արձանագրուած իւրաքանչիւր գաղթական պարտաւոր է լեցնել իրեն տրուած հարցարանը. պէտք է յայտնէ ո՛ւր ծնած ըլլալը, ինչ գործով զբաղիլը, ընտանիքի անդամներուն թիւը, ո՛ր կուսակցութեան պատկանած ըլլալը, եւայլն:

Այս հարցարանները լեցուելէ յետոյ, Հայաստանի կառավարութեան երկու լիազօր պատուիրակները, Պ. Պ. Շահվէրտեան եւ Գարտաշեան իւրաքանչիւրի մասին մասնաւոր քննութիւն պիտի բանան եւ ապա պիտի պատրաստուին ներգաղթի վերջնական ցանկերը.

«Քաթիմէրինի» խմբագրական նօթերուն մէջ կը գրէ.— խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչները կը բանակցին կառավարութեան հետ, Յունաստանի Հայերու փոխադրութեան մասին. չենք գիտեր թէ ինչ նպատակ կը հետապնդեն սովետները. բայց յայտնի է որ կառավարութիւնը ամէն օժանդակութիւն կ'ընէ Հայերու փոխադրութեան համար: Ինչ բախտ ալ սպասէ կովկասի մէջ Հայերուն, վստահ ենք որ աւելի հանգիստ կեանք պիտի անցընեն հոն, քան թէ Յունաստանի մէջ. գոնէ հոն Թուղթէ խրճիթներուն մէջ չպիտի բնակին:

Ներգաղթի առաջին կարաւանը պիտի մեկնի Աթէնքէն

«Նոր Օր» կ'իմանայ թէ ներգաղթի առաջին կարաւանը՝ որ ճամբայ պիտի հանուի դեկտեմբերի առաջին շաբթուն, պիտի կազմուի Աթէնքի կայաններուն մէջ արձանագրուածներէն: կարաւանը պիտի բաղկանայ 1000—1500 հոգիէ: Նախընտրութիւն պիտի տրուի որմնադիրներու, շինարարական բանուորներու, արհեստաւորներու եւն. Բ. կարաւանը ճամբայ պիտի հանուի Սելանիկէն, հաւանաբար դեկտեմբերի վերջին շաբաթներուն.

Կարաւաններու մեկնումի թուականը պիտի որոշուի կառավարութեան ներկայացուցիչին հետ համախորհուրդ:

ՉԻՆԵՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Յանձնախումբը պիտի մեկնի*

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին անդամները նախորդ օր ամէն ջանք թափեցին յաջողցնելու համար որ Մանչուրիա ղրկուելիք քննիչ յանձնախումբի մասին որոշումը տրուի միաձայնութեամբ։ Երկու հակառակորդ կողմերը քննիչ յանձնախումբի առաքումը ընդունած են սկզբունքով միայն. գալով գործնականին, տակաւին որեւէ համաձայնութիւն չէ գոյացած, եւ խորհուրդի անդամներու ջանքերը ցարդ կը մնան ապարդիւն, քանի որ Չինաստան եւ Ճափոն կը յամառին իրենց ուրոյն տեսակէտներուն վրայ։

Չինաստանի ներկայացուցիչը խորհուրդին յանձնեց ծանուցագիր մը քննիչ յանձնախումբի մը կազմութեան առաջարկին մասին։ Այս ծանուցագրով, Չինաստանի ներկայացուցիչը կը յայտնէ 1) Չինաստան որեւէ առարկութիւն չպիտի ընէ եթէ քննիչ յանձնախումբը կազմուած ըլլայ գործին յարմար եղանակով եւ Մանչուրիոյ կացութեան մասին, իր քննութեան տեղեկագիրը ներկայացնէ. թէ, արդէն այդ միջոցին երկու ամիս առաջ դիմած պիտի ըլլային, եթէ Ճափոն ընդդիմացած չըլլար։ 2) Այս կարգի յանձնախումբ մը, ինչ ձեւով ալ կազմուի եւ ինչ ալ ըլլայ անոր գործունէութեան սահմանը, որեւէ դրական օգուտ չպիտի ունենայ, եթէ չհամապատասխանէ անմիջական պահանջներուն, զորս գոհացնելու պէտքը կը զգայ Չինաստան, ու Չինու ներկայացուցիչը կը պահանջէ որ քննութեան հետ անմիջապէս գործադրուին նաեւ միջոցներ, որոնք ապահովեն թշնամութեանց դադարումը եւ ճափոնական ուժերու հեռացումը։ 3) Եթէ ճափոնական ուժերու հեռացումը չիրականանայ անմիջապէս, Չինաստան չպիտի կրնայ նկատի առնել դրուած հարցը եւ յետագային, մասնակցիլ տրուելիք որոշումներուն։

Այսուհանդերձ քննիչ յանձնախումբի կազմութեան մասին պատրաստութիւններ կը տեսնուին եւ անուններ կը տրուին։ Յանձնախումբը պիտի բաղկանայ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէկական ներկայացուցիչներէն։

Անգլիա արդէն մտահոգ մաքսատուրքի հաստատումէն վերջ

Նախորդ օր, անգլիական դրամը ուժեղ անկում մը կրեց, ֆրանքի հաշուով կը բռնէր 93.50։

Դրամական այս ելեւէջները կը մատնեն ելմտական շրջանակներու յուսախաբութիւնը։ Արդէն կը սկսին վախնալ թէ այն երկիրները որոնք վնասուած են անգլիական մաքսատուրքէն, մի գուցէ ուժ տան փոխվրէժի քաղաքականութեան։

Կը վախցուի նաեւ որ մաքսատուրքի ենթարկուած ապրանքներու երկրորդ ցուցակին հրատարակումը առեւտրական նախարարութեան կողմէ, աւելի սաստկացնէ օտար պետութեանց դժգոհութիւնը, որուն հետեւանքով, օտար շուկաները բոլորովին փակուին անգլիական արտադրութեանց առջեւ, երբ տակաւին, անգլիական գաղթապետութեանց հետ իսկ, տնտեսական համաձայնութիւնները ծրագրային վիճակի մէջ են։

Իսկ անգլիացի այն դրամատէրները, որոնք Գերմանիոյ մէջ տեղաւորուած գումարներ ունին, կը նախատեսեն որ Գերմանիա հակասութիւն դիտել տայ պարտքերու վճարման պահանջին եւ անհրաժեշտ գումարները ճարելու անկարելիութեան միջեւ, որուն առջեւ կը գտնուի մաքսատուրքի դրութեան կիրարկումով։

Եւ վերջապէս, Ամերիկայի անորոշ մտադրութիւններն եւս կը սաստկացնեն անգլիացի ելմտագէտներու մտատանջութիւնը։

Կլոր Սեղանին շուրջ

Անգլիոյ խորհրդարանին նախորդ օրուան նիստին, կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Կլոր Սեղանի խորհրդակցութեանց արդիւնքը լիակատար կերպով պիտի հաղորդուի խորհրդարանին, յառաջիկայ արձակուրդէն առաջ։

Իսկ Մաքտոնըլտ յայտնեց թէ իր կողմէ ամէն ջանք պիտի թափէ, որպէս զի արձակուրդէն առաջ, կարելի ըլլայ լայն վիճաբանութեան մը ենթարկել հարցը։

Այսպէս ուրեմն, Կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնը կը մօտենայ իր վերջաւորութեան եւ Անգլիոյ վարչապետը ամէն ջանք կը թափէ ձախողութեան մը առաջքն առնելու համար։ Դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբին նախագահին ընկերակցութեամբ, Մաքտոնըլտ՝ յաջորդաբար տեսակցութիւններ ունեցաւ հնդիկ մահմետականներու, Սիխերու, հնդիկ չափաւորներու, ճնշուած դասակարգերու եւ Հայտաբապատի ներկայացուցիչներուն հետ։

Տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ նաեւ Կանտիի հետ։ Այս տեսակցութեանց նպատակն է լիակատար նիստէն առաջ, կարգ մը համաձայնութիւններ յաջողցնել զանազան հոսանքներուն միջեւ։

Լեհեւռուս բանակցութիւնները

Լեհ հեռագրական գործակալութիւնը՝ լեհեւռուս բանակցութեանց մասին, հրատարակութեան կուտայ զեկոյց մը, որմէ կը հասկցուի թէ, Մոսկուայի լեհ դեսպանը որ կը շարունակէր բանակցութիւնները, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման համար, տեսակցութիւն մը ունեցած է խորհրդային արտաքին գործավարին Լիտվինովի հետ։ Լիտվինով կրկնած է Հոկտ. 14ի իր առաջարկը, ֆրանքեւռուս դաշինքի նախագծին նման դաշինքի մը կնքման մասին։

Իսկ Լեհաստան իր կողմէ առաջարկած է բանակցութիւնները շարունակել 1926ի առաջարկներուն հիման վրայ, ինչ որ ընդունուած է։

Յունաստանի տնտեսական տագնապը

Յունաստանի գործի շրջանակները չափազանց մտահոգ կ'երեւին Անգլիոյ այն մտադրութենէն զոր կը յայտնէ, կորնթոսի չամիչին մաքսատուրքը բարձրացնելու մասին, ինչպէս Աւստրալիոյ չամիչին։

Չամիչը գլխաւոր նիւթն է որ Յունաստանէն կ'արտածուի դէպի Անգլիա։ Թերթերը կը պահանջեն կառավարութենէն որ որ եւ է ջանք չխնայէ հեռացնելու համար յունական չամիչին առջեւ, անգլիական շուկաներու փակմար վտանգը, հակառակ պարագային, յոյն բազմաթիւ երկրագործներ չափազանց ծանր կացութեան պիտի մատնուին ու նաեւ, Յունաստանի տնտեսութիւնն ալ մեծ հարուած մը պիտի կրէ։

Կառավարութիւնը մտադրած է շաբաթը երկու օր, արգիլել մսի վաճառումը եւ սահմանափակելու համար ցորենի ներածումը, շաբաթը մէկ օր, պարտադիր դարձնել չամիչով հացի սպառումը։

Ֆրանսացի դրամատէր մը ձերբակալուած

ԻՆՆՍՈՒՆ ՄԻԼԻՈՆ ԲԱՑ

Փարիզի դրամատիրական շրջանակներու մէջ շատ ծանօթ դրամատէր մը Ֆրոման-Կիէս ձերբակալուեցաւ երէկ առտու, հարցաքննիչ դատաւորին ձերբակալման հրամանագրին վրայ։

Ֆրոման-Կիէս նախագահն էր Banque Coloniale d'Etudes et d'Entreprisesի որ վերջին տարիներս ընդարձակած էր գործը, դրամագլուխը բարձրացուցած էր 46 միլիոնի եւ 20 տեղ մասնաճիւղ էր բացած.

Անցեալ յունուարին սակայն, դրամատունը յանկարծ կը դադրեցնէր վճարումները: Վարչական խորհուրդը որ փութով նիստի էր հրաւիրուած, ծանր սխալներ երեւան կը հանէր եւ պաշտօնէն կը հրաժարեցնէր իր նախագահը. Դրամատունը դատական հաշուեյարդարի կ'ենթարկուէր եւ երկու քննիչներ կը նշանակէին հաշիւները ստուգելու համար:

Քննիչներու տեղեկագիրը երեւան կը հանէ թէ 90 միլիոնի բաց մը ունի դրամատունը: մեծ սխալներ եւ անկանոնութիւններ գործուած են վարչական խորհուրդի նախագահին կողմէ.

Թղթատարական սակերը պիտի բարձրանան

Ֆրանսայի Թղթատարական նախարարութիւնը 135 միլիոնի բաց ունեցած է։ Այս բացը գոցելու համար, կ'ըսուի թէ նախարարը ստիպուած պիտի ըլլայ բարձրացնել Թղթատարական սակերը։ Յանձնարարեալ նամակներու սակը 1 ֆրանքէն պիտի բարձ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՈՎ ԱԿԱՆՋ ՈՒՆԻ ԼՍԵԼՈՒ, ԹՈՂ ԼՍԻ

Հայրենակցական Միութիւններին անկասկած մեծ դեր է վիճակուած մեր Հայրենիքի վերաշինութեան եւ մանաւանդ Ներգաղթի գործերում։ Այդ դերը պայմանաւորուած է երկու հանգամանքով, առաջին՝ որ նոցանից շատերը պատրաստի գումարներ ունեն իրենց գանձարկղում եւ երկրորդ՝ որ նոքա ամէնքն էլ, սակաւաթիւ անդամների բացառութեամբ՝ դեռ տարուած են հայրենի հողի, հայրենի երկրի սիրով։

Պ. Պօղոսեանն էլ նոյն հաւատն ունի Հայրենակցական Միութիւնների հայրենաշէն տրամադրութիւնների մասին։ Նա մինչեւ անգամ ոգեւորուած պատմում է մեզ, որ Հայաստանում «Արաբկիրցիները շինած են մօտ 150 տուն Նոր Արաբկիր աւանի մէջ, Մալաթիացիները՝ 16 տուն, Եւդոկիացիները՝ 20 տուն, Սեբաստացիները՝ 2, Խարբերդցիները՝ 3 տուն», որոնցից մէկը 12, իսկ միւսը 24 սենեակ ունի։ Պատմում է որ Խարբերդի Խոյլու գիւղացիները 6000 տոլար են տրամադրել, իսկ Ակնայ Հայրենակցական Միութիւնը 12,000 տոլար՝ որպէսզի Նուպարաշէնի մէջ Խոյլու եւ Ակն անունով թաղեր շինուեն եւ ... այստեղ կանգ է առնում. որովհետեւ յիշատակութեան արժանի նիւթ չունի այլեւս իր պատմութիւնը շարունակելու համար…

Իսկ Հայրենակցական Միութիւնների հայրենաշինութեան պատկերը, Պ. Պօղոսեանի ներկայացրած վիճակում, շատ է ողորմելի։ Տասն եւ մէկ տարուայ ընթացքին, մեր բոլոր Հայրենակցականները, որոնց մէջ շատերը տասնեակ հազարներով են համրում իրենց գանձարկղի կանխիկը, շինել են Հայաստանում 197 տուն (*), որ, ըստ Պօղոսեանի (մէկ տունը 500 տոլարի հաշուով) գնահատութեան, 98,500 տոլար ծախսուած պիտի լինեն եւ, բացի սրանից, 6000 աւելի 12,000 տոլար էլ յատկացրել են ուրիշ նոր տների շինութեան համար։ Ուրեմն, մեր Հայրենակցական Միութիւնները, աւելի քան տասը տարուայ ընթացքին 116,500 տոլար, կամ, եթէ կ'ուզէք՝ դրա կրկնակին են տրամադրել հայրենաշինութեան համար։ Այս չէ՞ բոլորը։

Եթէ այս է, ի՞նչ է սպասում Պ. Պօղոսեանը Հայրենակցական Միութիւններից մասնաւորապէս Ներգաղթի համար տներ շինելու գործում։ Ճիշդն ասած, չգիտենք թէ ի՛նչ է սպասում։ Բայց մենք, Նրա հաշիւները դիւրացնելու եւ կլորեցնելու համար, պատրաստ ենք, հակառակ մեր համոզմունքի, ընդունելու, որ Պ. Պօղոսեանին եւ իւրայիններին կը յաջողուի 130,000 էլ Հայրենակցական Միութիւններից գանձել, թէեւ նոքա չկարողացան դրա քառորդն իսկ գանձել Նուպարաշէնի համար…

Այսպիսով, լաւագոյն դէպքում, Պ. Պօղոսեանի մատնանշած հայկական երեք կազմակերպութիւնները— Բարեգործական, Կարմիր Խաչեր եւ Հայրենակցականներ — կը տրամադրեն, երկու տարուայ ընթացքին, 24 հազար տարագիրներ Հայաստան փոխադրելու եւ բնակեցնելու համար՝ 80,000 տոլար աւելի 40,000 տոլար աւելի 130,000 տոլար, որ հաւասար է 250,000ի կամ Պ. Պօղոսեանի պահանջած գումարի մի երրորդին։

Որտեղի՞ց պէտք է հայթայթել մնացած երկու երրորդը կամ 500 հազար տոլարը։

— Հայ ժողովրդից, հայ զանգուածներից, պատասխանում է Պ. Պօղոսեանը։ Հայ ժողովուրդը, հայ զանգուածները «ի հեճուկս Դաշնակցութեան» պիտի 500,000 տոլար դնեն Պօղոսեանների եւ ընկ. առաջ, որպէսզի նոքա Ներգաղթ կազմակերպեն…

Ո՜վ սուրբ անմտութիւն…

Դժբախտաբար թէ բարեբախտաբար, գործը, շա՛տ է ծանրակշիռ, շա՛տ է կենսական մեր ժողովրդի, մեր հայրենիքի համար, որպէսզի կարողանայինք թեթեւ սրտով վերցնել Պօղոսեանների նետած ձեռնոցը եւ չարախնդրութեամբ ասել.—Համեցէք դիմել հայ զանգուածներին, որ «ի հեճուկս Դաշնակցութեան» դրամ տան ձեզ…

Բայց առաջադրուած գործի հանդէպ ունեցած սրտցաւութիւնը եւ Նրա կիսակատար մնալու երկիւղը ոչ թէ չարախնդութիւն, այլ շա՛տ աւելի վսեմ զգացմունքներ եւ տրամադրութիւններ են առաջ բերում մեր մէջ։ Դրա համար է, որ այսքան երկար կանգ ենք առնում այս խնդրի վրայ եւ զբաղւում նոյնիսկ Պ. Պօղոսեանի անշնորհք թւանշաններով, որպէսզի յստակ ըմբռնողութեամբ նուիրուենք այս գործին։

Մենք մեր առաջին պարտականութիւնը սեպեցինք ցոյց տալ գործի նիւթական ծանրութիւնը։ Միանգամայն շրջահայեաց հաշիւներով մենք պարզեցինք, որ Ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացումը, մօտ մէկ եւ կէս միլիոն տոլարի է կարօտում։ Պ. Պօղոսեանը իջեցնում է այդ գումարը 750,000 տոլարի գլխաւորապէս այն պատճառաբանութեամբ, թէ Հայաստանում մի սենեակի շինութիւնը պահանջում է ոչ թէ 500 տոլար ինչպէս մենք էինք ասել, այլ միայն 250 տոլար։ Ուրախ կը լինէի նրա հետ համաձայնելու, սակայն իմ հաշիւը բխում է այնպիսի աղբիւրներից, որ անպայման հեղինակութիւն է հանդիսանում Պ. Պօղոսեանի համար։ Չեմ ուզում մանրամասնութիւնների մէջ մանել։ Թող նա հաւատայ մեզ այս խնդրում։

Բայց ինչո՞ւ ենք Պ. Պօղոսեանի հաւատքին դիմում, երբ խօսուն թւեր կան հրապարակի վրայ։ Ահա նոցանից երկուսը։ —

1929ի յուլիսին, «Խորհրդային Հայաստան»ը հաղորդեց, որ Նոր Մալաթիայում 22 տուն է շինուած 80 սենեակով, որի համար ծախսուած է 55,000 տոլար։ Ասել է թէ ամէն մի սենեակ նստել է 687,5 տոլար։

Հ. Բ. Ը. Միութեան վերջին նոյեմբեր 3 թւակիր տեղեկագրի մէջ կարդում ենք, որ Նոր Եւդոկիա գիւղի մէջ «ցարդ շինուած են 9 մեծկակ բնակարաններ 29 սենեակով եւ 15 նախասենեակներով…։ Ծախսուած է 54850 րուբլի»կամ 27425 տոլար։ Եթէ նախասենեակները զանց առնենք՝ այս բնակարանների իւրաքանչիւր սենեակը կ'արժենայ 945 տոլար, իսկ եթէ նախասենեակներն էլ սենեակների տեղ հաշւենք՝ նրանց միջին արժէքը կը հաւասարի 623 տոլարի։

Մեր հաշիւների մէջ մենք իւրաքանչիւր սենեակի համար ծախս ենք նախատեսել փոխանակ 945 տոլարի,կամ 687 տոլարի կամ623 տոլարի,միմիայն 500 տոլար՝ հիմնուելով՝ վերեւ ակնարկուած աղբիւրից ստացուած տեղեկութեան վրայ, ենթադրելով թէ որոշ, խնայողութիւններ անելով, կարելի է այդ գումարով գլուխ ելնել։ Ինչի՞ վրայ է հիմնւում Պ. Պօղոսեանը 250 տոլարով մի սենեակ կառուցանելու ճարտարագիտութիւնը հրապարակ հանելիս…

Այս հակիրճ դիտողութիւններն էլ բաւական են ընթերցողին համոզում գոյացնելու համար, թէ ո՛վ է մօտիկ իրականութեան, մե՞նք,որ Ներգաղթի համար մօտ 1.500.000 ծախս ենք նախատեսում, թէ Պ. Պօղոսեանը, որ, իր «թւանշանների» մոգական զօրութեամբ, այդ ծախսը կիսում է, հասցնելով 750.000 տոլարի։

Այնուհետեւ՝ մենք մեր պարտականութիւնը սեպեցինք զգուշացնել հասարակութիւնը այն սին յոյսերից, որ դրւում էին Հ. Բ. Ը. Միութեան վրայ՝ այս ծախսին մասնակցելու խնդրում։ Ընդունելով հանդերձ, որ Բարեգործականը ահագին դեր ունի կատարելու Ներգաղթի նոր ծրագրի իրականացման գործում, ընդունելով նաեւ, որ 6000 տարագիրների փոխադրութեան համար Նրա կատարած եռանդուն եւ նպատակայարմար քայլերը երաշխիք են հանդիսանում, որ նա տրամադիր է արժանի ուշադրութեամբ եւ նախանձախնդրութեամբ վերաբերուելու այս կարեւոր ազգային ձեռնարկին՝ մենք, վնասակար էինք նկատում հասարակութեան մէջ շրջան անող լուրերը՝ թէ Բարեգործականը իր գումարներից ահագին բաժին պիտի հանի Ներգաղթի համար, որովհետեւ տարակոյս չունէինք այդ լուրերի անիրական լինելու մասին։ Մեր համոզմն է, որ Բարեգործականը այնպէս ինչպէս որ նա կայ եւ ոչ թէ ինչպէս որ կ'ուզէինք Նրա տեսնել՝ իր գանձարկղից շօշափելի բան չպիտի տայ Ներգաղթի համար ո՛չ «ի հեճուկս» Դաշնակցութեան եւ ոչ էլ «ի հաճոյս» Պ. Պօղոսեանի։ Չպիտի տայ, որովհետեւ Նրա կանոնադրութիւնը եւ Նրա մինչ այժմեայ գործունէութիւնը անկարելի են դարձնում տալը։

Մենք կարող էինք նորի՛ց խարազանել այդ կանոնադրութիւնն ու գործունէութիւնը։ Կարող էինք նորի՛ց մի անգամ խարանել Պ. Պօղոսեանին եւ իր կուսակիցներին, որոնք, հակառակ իրենց ռամկավարական սկզբունքներին, միշտ ընդդիմացել են Դաշնակցութեան պահանջին՝ թէ պէտք է Բարեգործականի կանոնադրութիւնը ժամանակակից ժողովրդավարական սկզբունքների ոգով վերամշակել եւ միշտ պաշտպան են կանգնել Նրա սակաւապետական (օլիգարշիկ) կազմակերպութեանը լոկ այն պատճառով, որ դրանով ապահովւում է Ռամկավար – Ազատական կուսակցութեան եւ Նրա համակիր տարրերի ազդեցութիւնը Բարեգործականի մէջ։ Բայց մենք գիտէինք որ այս խարազանումներն ու խարանումները մազաչափ անգամ չպիտի նպաստէին մեր առջեւ դրուած գործնական խնդրի լուծմանը։ Դրա համար էլ, գոհացանք արձանագրելով փաստը, որ Բարեգործականի նիւթական միջոցներից շատ բան չպէտք է սպասել Ներգաղթի ծրագրի իրականացման համար, որպէս զի հասարակութիւնը փոխանակ անտեղի յոյսերով օրօրուելու՝ լրջօրէն խորհի իր անելիքի մասին։

Սակայն Ներգաղթի ծրագրի իրականացման համար պահանջուող գումարի մեծութիւնը եւ Բարեգործականից շօշափելի նիւթական օգնութիւն ստանալու անյուսութիւնը մի վայրկեան իսկ չեն խախտում մեր հաւատը, որ, ինչպէս սկզբից ասել ենք, արտասահմանի հայութիւնը կարող է տալ եւ կըտայ այս գումարը, եթէ գործի գլուխն անցած կազմակերպութիւններն ու անհատները անկեղծօրէն եւ շիտակօրէն համախմբեն այդ հայութեան բոլոր հատուածներն ու հոսանքները Ներգաղթի ծրագրի շուրջը։

Սա անխուսափելի պայման է, conditio sine quo non առաջադրուած գործի յաջողութեան համար։ Առանց այս ազգային համախմբման՝ ոչ միայն իմ մատնանշած գումարը, այլ եւ Պ. Պօղոսեանի փաստարկած 750000 տոլարը եւ նոյն իսկ սրա կէսը հրապարակ չէ գալու։

Վերեւ խօսեցինք Հայրենակցական Միութիւնների թերացման մասին Հայրենասիրութեան մարզին մէջ։ Կարծում էք սրա պատճառը հայրենասիրութեան պակա՞սն է։ Բնա՛ւ։ Պատճառն այն է, որ այդ ժողովրդական կազմակերպութիւնները հայրենաշինութեան են դրդւում ոչ թէ ի սէր հայրենիքի, այլ ի հեճուկս սրա կամ նրա։ Խորապէս համոզուած ենք, որ եթէ նոքա շիտակ վերաբերմունք տեսնէին իրենց մօտեցողների մէջ՝ ո՛չ Նուպարաշէնի հանգանակութիւնը եւ ո՛չ էլ հայրենաշինական միւս ձեռնարկներն այն քա՛ն ողորմելի վախճան կ'ունենային։

Էլ չենք խօսում հայ ժողովրդի մասին, որ զանգուածներով հեռու պիտի փախչի ամէն մէկից, որ «ի հեճուկս» Դաշնակցութեան պէս ծաւալուն եւ ժողովրդական մի կազմակերպութեան՝ հայրենասիրութիւն երեւան բերել յորդոր է կարդում…

Մենք վերջացրինք մեր խօսքը։

Առանց ազգային համերաշխութեան, անկարելի է ընդհանուր խանդավառութիւն առաջ բերել Ներգաղթի ծրագրի շուրջը։ Իսկ առանց այս խանդավառութեան՝ անկարելի է լինելու մէջտեղ հանել այն գումարը, որ անհրաժեշտ է այդ ծրագիրն իրականացնելու համար։

Ով ականջ ունի լսելու, թո՛ղ լսի։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Խարբերդցիների շինած 3 տները 9ի տեղ ենք ընդունում՝ սենեակների քանակն աչքի առաջ ունենալով։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՕՖԻԱՅԷՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԵՐԵՔ ՎԱՐԻՉՆԵՐ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ Կ'ԸԼԼԱՆ

Ինչպէս նախորդ թղթակցութեան մը մէջ յիշած եմ, Սգովորի անկումով համայնավարները ազատ ասպարէզ ելան եւ զանազան ելոյթներով, գործադուլներով մեծ հոգեր պատճառեցին նոր կառավարութեան։

Ժողովրդական բլոկի դահլիճը այս յախուռն գործունէութեան դիմաց, երկիրը անիշխանութեան չմատնելու համար, ստիպուեցաւ նախորդ ոստիկանութիւնը պաշտօնի վրայ պահել եւ անոր միջոցաւ զսպումներ կատարել, մինչդեռ եթէ համայնավարները խոհեմութիւն ունենային ատեն մը լուռ կենալու,նոր կառավարութիւնը հին պաշտօնէութիւնը փոխելու տենդին մէջ, ոստիկանութիւնն ալ լուրջ փոփոխութեան պիտի ենթարկէր։

Համայնավարները ներկայիս ունին երկու կազմակերպութիւն, օրինաւոր եւ ապօրէն։

Օրինաւորը «բանուորական» կուսակցութեան անուան տակ կը գործէ եւ ունի 31 երեսփոխաններ Սոպրանիէի մէջ։ Անոնք ամէն նիստի աղմուկ, շփոթ կը հանեն Սոպրանիէի մէջ, խորհրդային Ռուսիոյ փրոփականտը կ'ընեն, բայց նեղը մնացած ժամանակ կ'ուրանան որ համայնավար են։

Ասոնցմէ զատ կայ գաղտնի, ապօրէն կուսակցութիւնը, որու ամբողջ դիւանատան թուղթերը անցան ոստիկանութեան ձեռքը եւ ղեկավարներէն երեքը զոհ գացին հետեւեալ պարագաներու մէջ։

Ապօրէն կազմակերպութեան հոգին էր Խորհրդային Ռուսիայէն քանի մը ամիս առաջ գաղտնի ճամբայով վերադարձած Նիկոլա Քոֆարճիեւ, որ որոշ կազմակերպական աշխատանքներ կատարելէ յետոյ, մտադիր էր վերադառնալ Ռուսիա եւ ատոր համար ալ Պուրկազի մէջ գնած ու պատրաստած էին շարժանիւ նաւակ մը։

Ոստիկանութիւնը սակայն որ կը հետապնդէր Նորիկը եւ իր ընկերները, Հոկտեմբեր 31ին որոշեց ձերբակալել զանոնք։ Թակարդ սարքեց եւ երբ Քոֆարճիեւ եւ իր ընկերը, Ռաչօ Ցանէվ կը մտնէին իրենց բնակարանի փողոցը, յարձակում գործեց անոնց վրայ։ Քոֆարճիեւ իր ատրճանակի գնդակները արձակելէ յետոյ անձնասպան եղաւ, իսկ Ցանէվ գլխէն թեթեւ վիրաւորուած ձերբակալուեցաւ։ Համայնավարները սակայն կը պնդեն թէ Քոֆարճիեւ անձնասպան չէ եղած, այլ տեղն ու տեղը սպաննուած է։

Այս առթիւ կատարուեցան 50էն աւելի ձերբակալութիւններ եւ ձեռք անցան փաստաթուղթերը։

Քանի մը օր յետոյ Նոյ. 6ին ոստիկանութեան կեդր. շէնքին մէջ անձնասպան եղաւ իր կաշի գօտիէն կախուելով Խրիստօ Քոչեւ, անդամ եւ գանձապահ ապօրէն կեդր. կոմիտէի, որ Քոֆարճիեւի անձնասպանութենէն առաջ ձերբակալուած էր եւ ինչպէս կ'երեւայ, բաւական գաղտնիքներ տուած։ Անձնասպանութենէն օր մը առաջ դէմ դէմի բերուած էր իր նոր բռնուած ընկերոջ հետ եւ ընկերները այպանած էին զինքը իր թուլբերանութեան համար։

Քոչեւ զգացուած, անձնասպան եղաւ, մատիտով երկտող գրուածք մը ձգելով մօրը ուղղուած եւ յայտնելով թէ «կը մեռնի կուսակցութեան համար, կեցցէ՛ համայնավարութիւնը»։

Նոյեմբեր 6ին ոստիկանական շէնքին մէջ անձնասպան եղաւ կախուելով իրաւաբանական ուսանող Ցօչօ Նէնով Դինով, որ որոշ խոստովանութիւններ ըրած էր եւ յայտնած կուսակցութեան ծածկագիրը…

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Բ. — ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Որքա՞ն ժամանակ կը տրուին տեսակով փոխարինութիւնները

Ապահովագրեալը տեսակով փոխարինութեան, այսինքն բժշկական եւ դեղագործական ծախքերու համար նիւթական օժանդակութեան իրաւունք ունի հիւանդութեան առաջին օրէն սկսեալ մինչեւ վեց ամիս, աշխատութիւնը դադրեցնէ կամ ոչ։ Հիւանդութեան առաջին օրը, բժշկական առաջին քննութիւնը կատարուած օրն է, որուն թուականը նշանակուած կ'ըլլայ հիւանդութեան թուղթին վրայ։

Եթէ հիւանդը վեց ամիսէն առաջ առողջանայ, բժշկական վերջին քննութեան թուականին յաջորդող օրէն սկսեալ փոխարինութեան իրաւունքը կը դադրի։

Եթէ այդ թուականէն սկսեալ մինչեւ երկու ամիս հիւանդութիւնը կրկնուի, առաջին հիւանդութեան շարունակութիւնը կը նկատուի, հետեւաբար առաջին հիւանդութեան վեց ամսուան պայմանաժամին մէջ կը հաշուուի։ Հիւանդը կը վերսկսի փոխարինութիւն ստանալ, մինչեւ որ առաջին հիւանդութեան առաջին օրէն սկսեալ վեց ամիսը լրանայ։

Եթէ հիւանդութիւնը կրկնուի, առաջինը բուժուելէն երեք ամիս յետոյ, այդ պարագային նոր հիւանդութիւն կը նկատուի եւ վեց ամսուան պայմանաժամը կրկնութեան օրէն կը սկսի։

Եթէ հիւանդութիւն մը կը բուժուի եւ անկէ յետոյ տարբեր հիւանդութիւն մը սկսի, վեց ամսուան պայմանաժամը նոր հիւանդութեան սկսած օրէն կը հաշուուի։

Հասկնալի ըլլալու համար օրինակով բացատրեմ։

Ապահովագրեալ մը կը հիւանդանայ յունուար մէկին։ Այդ հիւանդութեան համար, աշխատանքը դադրեցնէ կամ ոչ, իրաւունք ունի դարմանուելու եւ տեսակով փոխարինութիւն ստանալու մինչեւ վեց ամիս, այսինքն յուլիս մէկ։ Եթէ այդ թուականին բուժուեցաւ, ի՞նչ լաւ։ Ապա թէ ոչ, իբրեւ անկար կը դարմանուի, պայմանաւ որ երկու երրորդի անկարութիւն ունենայ, այսինքն աշխատութեան իր կարողութիւնը երկու երրորդով պակսած ըլլայ։ Իսկ եթէ աշխատելու կարող է, այդ պարագային պէտք է երեք ամիս բաժնեվճար տայ վեց ամսուան նոր պայմանաժամի մը իրաւունք ունենալու համար։

Ենթադրենք որ նոյն հիւանդը փետրուար 15ին առողջացաւ, տեսակով փոխարինութիւն կը ստանայ յունուար մէկէն մինչեւ փետր. 15։ Բայցեթէ երկու ամսուան ժամանակամիջոցի մը մէջ, այսինքն մինչեւ ապրիլ 15 հիւանդութիւնը կրկնուի, նախորդ հիւանդութեան շարունակութիւնը կը նկատուի, անոր պայմանաժամին մէջ կը մտնէ եւ հիւանդը փոխարինութիւն կը ստանայ դարձեալ մինչեւ յուլիս մէկ, եթէ հիւանդութիւնը մինչ այդ շարունակուի։ Իսկ եթէ հիւանդութիւնը կրկնուի երկու ամիսը անցնելէ յետոյ, օրինակ մայիս 15ին, նոր հիւանդութիւն կը նկատուի եւ հիւանդը այդ թուականէն մինչեւ 6 ամիս, այսինքն մինչեւ նոյեմբեր 15 կրնայ դարմանուիլ եւ փոխարինութիւն ստանալ։

Պէտք է ըսել որ փոխարինութեանց տեւողութիւնը սահմանող օրինական տրամադրութիւնները այնքան ալ որոշ չեն։ Վեց ամսուան պայմանաժամը մէ՞կ հիւանդութեան համար է,թէ իւրաքանչիւր հիւանդութեան, երբ ուրիշ հիւանդութեան մը ընթացքին կը պատահի, ունի իրեն յատուկ վեցամսեայ պայմանաժամ մը։ Միւս կողմէ վեց ամիսը լրանալէ յետոյ, քանի՞ ամիս պէտք է սպասել եւ բաժնեվճար տալ, թէեւ ենթական երկու երրորդով անկար չէ՝ նոյն հիւանդութիւնը փոխարինութեամբ դարմանելու իրաւունք ունենալու համար։ Այս հարցումներուն մասին կարելի չէ բոլորովին ստոյգ պատասխաններ հետեւցնել օրէնքի յօդուածներէն, թէ պաշտօնական շրջանակներու եւ թէ մասնաւոր ապահովագրեալներու մօտ ըրած պրպտումներու վրայ հիմնուելով, առայժմ հետեւեալ ճշդումները կրնամ տալ։

1.— Երբ ապահովագրեալի մը հիւանդութիւնը շարունակական կամ յաճախակի բժշկական խնամք կը պահանջէ (օր. սիֆիլիս, թոքախտ, սուր կամ քրոնիկ երկարատեւ բորբոքումներ, եւայլն), հետեւաբար երբ հիւանդը ստիպուած է 15 օրը անգամ մը կանոնաւորաբար տասնեւհինգօրեայ հիւանդութեան թուղթ փոխել կամ մասնաւոր խնամքի երկարատեւ թուղթ(feuille de soins spéciaux) առնել, այդ պարագային վեց ամիս միայն փոխարինութեան իրաւունք ունի։ Երբ փոխարինութեան իրաւունքի վեցամսեայ շրջանը լրանայ, եւ հիւանդութիւնը արգելք չըլլայ աշխատութեան, պէտք է երեք ամիս սպասէ եւ բաժնեվճար տայ, որպէսզի դարձեալ փոխարինութեամբ դարմանուելու իրաւունք ունենայ, քանի որ օրէնքի մէկ տրամադրութեան համաձայն, երեք ամիս յետոյ կրկնող հիւանդութիւն մը նոր հիւանդութիւն կը նկատուի, հետեւաբար վեցամսեայ նոր պայմանաժամի իրաւունք կ'ունենայ։

2.— Երբ հիւանդութեան մը շրջանին, ապահովագրեալը տարբեր հիւանդութեան մը կը բռնուի եւ հիւանդութեան նոր թուղթ կ'առնէ, առանց որ այդ թուղթը միւսներուն շարունակութիւնը ըլլայ, այդ պարագային այդ հիւանդութիւնն ալ կրնայ վեց ամիս փոխարինութեամբ դարմանել տալ(?)։

3.— Երբ ապահովագրեալ մը հիւանդութիւնը շարունակական կամ յաճախակի բժշկական խնամքի չի կարօտիր, երբ հիւանդը ընդմիջումով (օր. 3-… շաբաթը անգամ մը) կը դիմէ բժիշկին, հետեւաբար երբ իւրաքանչիւր անգամ հիւանդութեան նոր թուղթ կ'առնէ, առանց որ մէկը միւսին շարունակութիւնը ըլլայ, այդ պարագային կրնայ ամիսներ շարունակ դարմանուիլ, որովհետեւ իւրաքանչիւր նոր թուղթ կ'ենթադրէ թէ նոր հիւանդութիւն մը սկսած է եւ վեց ամսուան պայմանաժամը կը սկսի միշտ վերջին թուղթին հետ։

Այժմ տեսնենք Ապ. … ի՞նչ չափով կը փոխարինէ … մանական ամէն տեսակ ծախքերը։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐ…

ԽՄԲ.— Յառաջի շաբաթ… ուան թիւով թոքախտի …

-քանի մը օր առաջ ան փորձած էր անձնասպան ըլլալ երակները դրպանի հայելիի կտորներով կտրելով, բայց խնամուած էր եւ վտանգը անցուցած։ Քոչեւի անձնասպանութիւնը եւ դիակը տեսնելով, ինքն ալ վերջ տուաւ կեանքին, ձեռքին վիրակապերով կախուելով պատուհանի երկաթ ձողերէն։

Իրարու յաջորդող այս անձնասպանութիւնները մեծ յուզում պատճառեցին համալսարաններուն, որոնք դոհերու ընտանիքներու միջոցաւ պահանջեցին բժշկական - դատական քննութիւն։ Արտասահմանէն ալ սասացուեցան բողոքներ։ Դիակները դատախազի արտօնութեամբ հանուեցան գերեզմաններէն եւ նոր բժշկական քննութեան ենթարկուեցան։

Քննութիւնը հաստատեց որ բունի սպանութիւն տեղի ունեցած չէ, միայն մարմիններու եռեւլի մասերուն վրայ բիծեր կան՝ իբրեւ հետեւանք պինդ առարկայի շփումի, որ թարգմանի ծեծ։

Մարդկային Իրաւունքներու Պաշտպան Դաշնակցութեան պուլկար մասնաճիւղն ալ հաստատելով անձնասպանութիւնը, բողոք յայտնեց բանութեամբ խոստովանութիւն կորզելու ոստիկանական կարգ կանոնի դէմ։ Ներքին Նախարարն ալ խոստացաւ քննութիւն կատարել եւ յանցաւորները պատժել։

Հողագործակցականներն ալ դժգոհ ենոստիկանութենէն եւ իրենց թերթերով կը պահանջեն արմատական փոփոխութիւն, բայց դէմոկրատները, որոնց ձեռքը կեդրոնացած են Ներքին եւ արտաքին Նախարարութիւնները, շատ չեն շտապեր այդ դտումը կատարելու եւ զգուշութեամբ կը մօտենան հարցին։

Համայնավարներու բուռն գործունէութիւնը անհանգստութիւն է պատճառած պահեստի սպայութեան, որու կեդր. Միութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը, զօր. Լազարովի գլխաւորութեամբ այցելեց նախարարներու եւ ուրիշ խնդիրներու կարգին մատնանշեց համայնավարական վտանգը եւ աւելի կտրուկ միջոցներ ձեռք առնելու անհրաժեշտութիւնը։

Նախարարները ապահովութիւններ տուին պատուիրակութեան, բայց մոքերը հանդարտած չեն եւ եթէ եթէ այս դրգռութիւնները շարունակուին, վախ կայ որ աջակողմն ալ անգործ չմնայ։

Թ.Գ.Թ.ԱԿԻՑ

ԾԻԾԱՂ

— Ինչպէ՞ս կը զանազանէք իրարմէ ձեր երկուորեակները, կը հարցնէ գաղտնի ոստիկանի մը իր բարեկամին.

— Շատ պարզ է. մատի նշաններէն։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԵՏ»

4 յուլիս 1916ին ամերիկեան կամաւոր գինուոր մը, Ալէն Սիկըր, մեռաւ ֆրանսական ռազմաճակատին վրայ։

Տաղանդաւոր տղայ մըն էր ան, որ, խրամներուն մէջ, ռումբերու եւ թնդանօթներու ճայ-պանտին տակ, բանաստեղծութիւն կը գրէր։ Հատորով մը լոյս ընծայուած են հիմա այդ բանաստեղծութիւնները, որոնց փունջէն հաղուագիւտ ծաղիկ մը աճա, ուկեղէն քերթուած։

— Ժամադրութիւն ունիմ մահուան հետ, պատնէշի մը եռին, ուր կռիւ կայ հիմա, ժամադրութիւն ունիմ մահուան հետ, պատնէշի մը եռին, երբ գարունը գայ իր շաղփաղփուն ստուերներով եւ օդին մէջ թռչնոտին ծաղիկները խնձորենիին։ Ես ժամադրութիւն ունիմ մահուան հետ, երբ գարունը գայ իր կապոյտ օրերուն աղուորութիւնով։

Թերեւս պատահի, որ մահը բռնէ ձեռքէ՛ս, առաջնորդելու համար զիս դէպի երկիրն իր խաւարչին, փակելով աչքերս եւ դադրեցնելով շունչս։ Թերեւս պատահի, որ մահուան քովէն անցնիմ ու երթամ։

Ժամադրութիւն ունիմ մահուան հետ բլուրի մը յօշոտուած կուրծքին վրայ, երբ գարունը գայ եղանակի իր շրջանն ընելու եւ դաշտերուն մէջ երեւին ծաղիկները առաջին։

Աստուած գիտէ թէ լաւ է անշունչ երկննալ գլուխը բարձի մը փափին, մարմինը մետաքսներու մէջ եւ անուշահոտ աղուափետուրներու վրայ, ուր սէրը կը բաբախէ գերերջանիկ երազով մը, զարկերակը զարկերակին, շունչը շունչին, եւ ո՛ւր, լռութեան մէջ, քա՛ղցր է զարթօնքը։ Բայց ես ժամադրութիւն ունիմ, կ'ըսեմ ձեզի, մահուան հետ, կէս գիշերին, բացարձակ քաղաքի մը մէջ, երբ գարունը երկննայ դէպի հիւսիս, այս տարի։

Ես հաւատարիմ եմ խօսքիս։ Եւ ճշգապահ պիտի ըլլամ ժամադրութեանս մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂԵՐ ԱՆԱԿՐԷՈՆԷՆ

Օր մը, երբ ծաղկեպսակ կը հիւսէի, վարդերուն տակ նշմարեցի սէրը։ Բռնեցի թեւերէն եւ մխրճեցի գինիին մէջ։ Ցետոյ վերցուցի բաժակը եւ պարպեցի։ Ու տակաւին կը զգամ, որ սէրն իր թեւերով կը խտղտացնէ ներսս։

—

Կիները կ'ըսեն ինծի. «Անակրէո՛ն, ծերացեր ես, ա՛ռ հայելի մը եւ գիտէ ինքզինքդ։ Մազերդ թափեր են եւ ճակատդ բացուեր է»։ Ե՛հ, տակաւին մազ ունի՞մ թէ թափած են բոլորը, չեմ գիտեր։ Ինչ որ գիտեմ՝ այն է թէ խաղն ու զուարճութիւնը այնքան կը վայլեն ծերին, որքան մօտ է ան իր կեանքի վախճանին։

—

Ինծի տուէք Հոմերոսի քնարը, բայց առանց այն լարերուն, որոնք ներկուած են արիւնով։ Ինծի բերէք բաժակները, որոնց վրայ գըրուած է խնջոյքներու օրէնքը, ինծի բերէք գանոնք։ Ես ա՛յդ բաժակներուն մէջ գինին պիտի խառնեմ հաճաճայն օրինաց։ Եւ ես կ'ուզեմ գինովնալ, պարել եւ կիսովին կորանցնել խելքս։ Ես կ'ուզեմ, ընկերակցութեամբ քնարին, եւ ամենաբարձր ձայնովս, կանչել Բագոսի տաղերգութիւնը։ Տուէ՛ք ինծի Հոմերոսի քնարը, բայց ոչ այն լարերով, որոնք թաթխուած են արեան մէջ։

—

Մտածած չունիմ Գիւգէսի մասին, Թագաւորին Սարդենիոյ։ Փառասիրութիւնն ի՞նչ է, չեմ գիտեմ։ Ամենեւին չեմ նախանձիր իշխաններուն։ Իմ միակ հոգս է անուշահոտութիւն սրսկել մօրուքիս վրայ եւ գլուխս զարդարել վարդի պսակներով։ Ի՞նչ պիտի պատահի վաղը ո՞վ գիտէ։ Ուստի քանի պայծառ է դեռ երկինքը, խմէ՛, վէգ խաղա եւ գինարբուք սարքէ Բագոսին, որովհետեւ վաղը հիւանդութիւնը կը հասնի եւ կ'ըսէ քեզի. «Մի՛ խմեր, այլ եւս մի՛»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

Ինչպէս գրած էինք, Թուրքիա բացառիկ միջոցներ ձեռք առած է, տնտեսական սնանկութեան վտանգին դէմ, որ հետզհետէ կը սաստկանայ։

Պոլսոյ վերջին Թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Որոշմնագրին տրամադրութեանց համաձայն, նոյեմբեր 16էն սկսեալ բոլոր այն նախանիւթերը որոնք Թուրքիոյ գործարաններուն չեն յատկացուած, ամէն ամիս անոնց ներածութեան առաւելագոյն չափը, Գործավարներու Խորհուրդին առժամանակեայ որոշումին համաձայն, պիտի սահմանափակուի։ Նոյեմբերի մնացեալ 15 օրերուն եւ դեկտեմբեր ամսուան ցանկը այս որոշմնագրին հետ միաժամանակ պիտի հրատարակուի. իսկ անկէ վերջ իւրաքանչիւր երկու ամիսը անգամ մը այդ ցանկերը հրատարակուելով գործադրութեան պիտի դրուին։ Նոյեմբեր 15էն դեկտեմբեր 31 մէկուկէս ամսուան համար պատրաստուած առաջին ցանկէն յետոյ, մնացեալ բոլոր երկամսեայ ցանկերը իրենց գործադրութեան թուականէն առնուազն 20 օր առաջ պիտի հրատարակուին պաշտօնաթերթին միջոցաւ։

Այս տրամադրութեան համաձայն Բ. ցանկը պիտի հրատարակուի դեկտ. 10ին։ Ցանկին մէջ, ի հաշիւ նախանիւթերուն մաքս եկած ապրանքներուն ժամանումի թուականները կարգաւ արձանագրուած պիտի ըլլան եւ իւրաքանչիւր ամսուան համար, որոշեալ չափէն աւելի չըլլալու պայմանաւ, այդ ապրանքները պիտի ներածուին։ Որեւէ ամիս, երբ մաքս եկած ապրանքներուն քանակութիւնը աւելի է քան այդ ամսուան ցանկին պարունակութիւնը, աւելի մասը, իր ժամանումի թուականներուն համաձայն, հետեւեալ ամսուն միայն պիտի ներածուի, ի հաշիւ նոյն այդ ամսուան ապրանքներուն։

Ցանկերու պատրաստութեան եւ ամսական ներածումներու քանակութիւնը որոշելու գործին մէջ, նկատի պիտի առնուին երկրին ճարտարարուեստի զարգացումն ու տեղական արհեստներու պահանջները։ Նոյնպէս միջոցներ ձեռք պիտի առնուին սղութիւնը եւ չարաշահութիւնը արգիլելու համար։ Եթէ երբեք օտար երկիրներէ գնում կատարել ուզեն՝ համալսարանին նման հանրային հաստատութիւններ, որոնք կը մատակարարուին պետական կամ մասնաւոր պիւտճէներով, ինչպէս նաեւ հանրօգուտ ձեռնարկներ հաստատութիւններ եւ ընկերութիւններ, պարտաւոր պիտի ըլլան նաեւ օտար երկիրներէ իրենց գնել ուզած նիւթերուն համարժէք գնում կատարել ներքին արտադրութիւններէ եւ այդ պայմանաւ միայն արտօնութիւն պիտի տրուի ներածման։

Գործավարներու խորհուրդը փայլուն կրնայ այս մասին բացառիկ որոշում մը տալ, երբ վերոյիշեալ հաստատութեանց համար անկարելի ըլլայ գործադրել այս պայմանը։ Որոշմնագրին ուրիշ մէկ կարեւոր տրամադրութիւնն ալ այն է որ,երբ ռեւէ երկրի հետ Թուրքիոյ առեւտրական գործառնութիւններուն մէջ բաց տեսնուի,ի հաշիւ Թուրքիոյ,այդ ատեն նոր կնքուելիք առեւտրական պայմանագրութեամբ փոխարինութեան ցուցակ մը պիտի կցուի։ Այս որոշմնագրով բաց ի բաց արգիլուած է ցուցակէն աւելի ապրանք ներածել։

** Պատրաստուած եւ մաքսային տնօրէնութեանց հաղորդուած հրահանգին համաձայն, մաքս հասած ապրանքները հետեւեալ ձեւով պիտի հանուին.

1.— Վաճառութիւնը, իւրաքանչիւր ապրանքի «մանիֆէսթօ»ին վրայ թիւ մը պիտի դնէ եւ ապրանքի տէրերը այդ թիւին կարգով պիտի կրնան քաշել իրենց ապրանքը։ Թիւերը պիտի դրուին առաջնութեան կարգով։

2.— Այն նախանիւթերը որոնց ներածումը սահմանափակուած է, ճարտարարուեստական հաստատութեանց կողմէ բերել տրուած նախանիւթերն են։

3.— Նոյեմբերի եւ Դեկտեմբերի ընթացքին ներածումը արտօնուած ապրանքները, այդ ամիսներուն պէտք է ներածուին։ Նոյեմբերէն աւելցած ապրանքներուն ներածումը Դեկտեմբերի մէջ արգիլուած է։

Մաքսային ընդհ. տնօրէնութեան ղրկած մէկ շրջաբերականին համաձայն, մթերանոցի տուրք (արտիէ) չպիտի առնուի բոլոր այն ապրանքներէն, որոնց ներածումը որոշուած քանակութենէն աւելի բերուած ըլլալով, մթերանոցներուն մէջ սպասելու դատապարտուած են։

** Տաճարներու գարձեալ երեւան եկած են։ Այսպէս, ներածումը սահմանափակուած ապրանքներուն գինը կը բարձրացնեն, զանոնք հրապարակէն կը հաւաքեն եւ կամ ցանկին մէջ կացութիւնը չճշդուած ապրանքները բոլորովին կը պահեն, վերջապէս, խիստ բացայայտօրէն կը տեսնուի որ հրապարակին վրայ շահագիտական շարժում մը ստեղծուած է եւ ապրանքներուն գինները բարձրացած են։ Առեւտրական սենեակին կատարած մէկ քննութեան համաձայն, առհասարակ բոլոր ապրանքներուն գիներըշարիւրէն 10վրայ բարձրացած են։ Սակայն նոր որոշմնագիրը պիտի կրնայվերջտալշահադիտութեան։ Մասնաւորաբար ճափոնական ապրանքները, ասկէ վերջ կարելի չպիտի ըլլայ ներածել։

** Միեւնոյն ատեն օրինագիծ մը կը պատրաստուի, տագնապի տուրք մը հաստատելու համար։ Համաձայն այդ օրինագծին, պաշտօնական կամ մասնաւոր հաստատութեանց մէջ մինչեւ 30ոսկի թոշակ առնողները, այս տուրքէն զերծ պիտի կացուցուին։ Այս պայմաններուն տակ 30 ոսկիէն աւելի վաստակ ունեցողները, թէեւ հարիւրին 10 տուրքի ենթակայ պիտի ըլլան, սակայն 30 ոսկին հաշուի չպիտի առնուի։ Այսինքն 100 ոսկի թոշակ ստացողը 7 ոսկի տուրք պիտի վճարէ, իսկ 260 ոսկի ստացողը 17 ոսկի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԻՍԻԱՆԻ ՄԷՋ

Ղարաքիլիսայէն (Սիսիան) կը հեռագրեն «Խորհ. Հայաստան»ի 8 նոյեմբերին.— Ձիւնը չի դադրիր։ Ցուրտ է։ Շինութեանց աշխատանքները գրեթէ դադրած են։ Բնակչութիւնը տեղաւորուած է 2—3 ընտանիք մէկ տեղ։ Շաքար չկայ խանութներուն մէջ։ Անհրաժեշտ է կանոնաւորել նաեւ տաք ճաշի խնդիրը։ Հիւանդանոցի տանիքը ծածկուած չէ։ Հիւանդները վրաններու տակ են։ Աձէն զնով փայտ հասցնել, փրկելու համար բնակչութիւնը եւ անասունները ցրտահարութենէն։

Սիսիանի շրջանը ամբողջովին ծածկուած է ձիւնով։ Ձիւնը կը շարունակուի եւ չափազանց ցուրտ է եղանակը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի մէջ սկսան գործադրել հնգօրեայ շաբաթի դրութիւնը։ Այդ պատճառով, «Խորհ. Հայաստան» չպիտի հրատարակուի հինգ օրը մէկ անգամ։

** Լենինականէն կը հեռագրեն թէ ձիւն սկսաւ տեղալ։ Եղանակը սաստիկ ցուրտ է, վառելափայտի նեղութիւն կը զգայ բնակչութիւնը։

** Հիւս. Կովկասի հայերէն թերթը, որ կը կոչուէր «Մուրճ-Մանգաղ» այսուհետեւ կը կրէ «Դրոշ» անունը։

** Վաղարշապատէն կը հեռագրեն Երեւան թէ նոյեմբեր 3ին պաշ մը անձրեւ տեղալէ յետոյ գիշերը ձիւն եկաւ եւ մինչեւ յաջորդ օրը ուշ ատեն շարունակուեցաւ։ Դետինը ծածկուած է ձիւնով։

ԵՂԻՃԷՆ ՄԵՏԱՔՍ

Ցօղուածագիր մը կ'առաջարկէ «Խորհ. Հայաստան» թերթին մէջ.

— 1) Հետազօտել այն շրջանները,ուր եղիճը կ'աճի, օրինակ Ղարաքիլիսա, Դիլիջան, Կոտայք եւ Երեւան։

2) Ցառաջիկայ գարնան եղիճ մշակել Ղարաքիլիսայի մէջ, նախ հաւաքելով եղիճին սերմերը։

Եղիճը (ortie) ամէնուն ծանօթ բոյս մըն է, կը կծէ մորթը, կարգ մը գիւղացիներ հացի կը շինեն եղիճով։

Հունգարիոյ եւ Չեխօսլովաքիոյ մէջ եղիճ կը ցանեն ընդարձակ տարածութիւններու վրայ։ Որքան խիտ ցանուի, այնքան լաւ հիւսելի թել կուտայ, մինչ ինչպէս միւս հիւսելի բոյսերը՝ կանեփը, կտաւհատը, ատմի։ Եղիճը կը սիրէ պարարտ հողեր, այսուհանդերձ կ'աճի վայրի հողերու վրայ։ Պարարտը սակայն աւելի կ'երկարէ եղիճին հասակը։

Երբ եղիճի արդիւնաբերութիւնը զարգանայ Հայաստանի մէջ, մեր երկիրը կ'ունենայ մետաքսի նոր դաշտ մը եւս։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը վերսկսաւ իր միամսեայ պարբերական ժողովներուն նոր շրջանը։ Առաջին ժողովին մէջ, միութեան նախագահը, Տոքթ. Պօյաճեան ողջոյնի խօսքեր ըրաւ իր արուեստակիցներուն, որոնք կուգան միտքերու փոխանակութիւններ կատարելու բժշկագիտական հարցերու շուրջ ամէն ամիս կանոնաւորաբար։

Ցետոյ, ամբան արձակուրդի շրջանին մեռած երկու բժիշկներու յիշատակին ոգեկոչումն ըրին Տոքթէօրներ Պօյաճեան եւ Թորգոմեան։ Այդ մեռած բժիշկներն են Տոքթ. Քէնճաճեան եւ Տոքթ. Լորիս-Մելիքով։

Տոքթ. Պօյաճեան ներկայացուց գնահատական խօսքերով Տոքթ. Քէնճաճեանը։ Ցետոյ Տոքթ. Թորգոմեան ներկայացուց եւ ոգեկոչեց Տոքթ. Լորիս Մելիքովի կեանքն ու գործունէութիւնը։

Ցետոյ ժողովը անցաւ իր աշխատանքներուն։ Տոքթ. Թէրզեան խօսեցաւ առաջնորդական ելեկտրաշղթայական միջազգային համաժողովին մասին, որ գումարուած էր վերջերս Փարիզի մէջ։ Այդ համաժողովին մասնակցած էին ատամնաբոյժներ Տինձեան եւ Թէրզեան։

Տինձեան համառօտակի խօսեցաւ իր այն զեկոյցին մասին, զոր ներկայացուցած էր համաժողովին։

Տոքթ. Չիլինկիրեան բնալուծական կարեւոր հաղորդագրութիւն մը ըրաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՏՈՒԵՐԸ

Ձմրան երկար գիշերներուն, մեծ հայրիկը պատմութիւն մը կը պատմէ կրակին առջեւ՝ թէ ինչպէս, 1903ին, քիչ մնաց որ ֆրանսական նաւ մը ղրկէին Եգէականի յատակը՝ թէ ի՛նչ հերոսութեամբ, պէտք եղաւ որ Սելանիկի մէջ, օդը հանէին Օսմանեան դրամատունը՝ թէ ինչո՞ւ կը յարձակէին կառախումբերուն վրայ Սէրէզի եւ Պոլսոյ մէջտեղը՝ թէ ի՛նչպէս Քրուս կը կտրէր իր բարեկամին Ցէտորի գլուխը, որպէսզի Թուրքերը՝ անոր դիակը գտնելով, չկարենային թքնել երեսին։ Ի՛նչ վարպետութեամբ կը ծպտուէին Թրքուհիներու նման եւ ինչպէս, գիւղացիները իրենց կուսակիցները, խմաց կուտային՝ Թուրքերու ներկայութիւնը, ըսելով.— «Այծերը կը փճացնեն երկիրը», ինչպէս նաեւ Ցոյներու ներկայութիւնը, սա միւս մշակական նախադասութեամբ. — «Ոչխարները բլուրէն վար կ'իջնան»։

Մեծ-հայրը ծանօթ է ամէն բանի։ Անցեալէն կուգայ ներկային։ Ահա Փրիչեւ տղոց պատմութիւնը։ Լաւ մտիկ ըրէք, փոքրիկներս, մտիկ ըրէք։ Քանի որ այլեւս անոնց դպրոցներուն մէջ պուլկարերէն չէին խօսեր, այս տղաքը կ'որոշեն զանոնք այրել։ Վիճակ կը քաշեն։ Իբր հրձիգ նշանակուած տղան վախ կը զգայ եւ յաջորդ օրը փոքր կրակ մը կը վառէ։ Դպրոցը փրկուած է։ Այն ատեն, բարկացած, հայրենասէր պատանիները կը սպաննեն իրենց փոքրիկ ընկերը, որ դաւաճաներ էր իր երդումին։

Հապա՞ Սքոփլիէի ուսանողը։ «Բարեկամներս, կ'ըսէ 1927ի երիտասարդ դաւադիրներուն, ոստիկանապետը կանչած է զիս. տկար եմ, վատ եմ, չպիտի կըրնամ տանջանքի դիմանալ, կը վախնամ որ մատնեմ ձեր գաղտնիքները։ Ինչ որ չեմ ուզեր։ Մնաք բարով, ընկերնե՛ր»։ Եւ գնդակով մը, գանկը կը պայթեցնէ։ Հապա՞ Փիրոթի, Բոցանի, Քրիվա-Փալանքայի, Սթրումիցայի, Նիշի, Պելկրատի վերջին նոր դաւադրութիւնները։

— Պատմէ՛, մեծ-հայր, պատմէ՛...

Ստուե՞րը։ Դաշտերուն մէջ է, կը հսկէ ծխախոտի եւ խաշխաշի բերքերուն վրայ։ Քաղաքին մէջ է։ Ոտքի՛, Հրեաներու խանութներու սեմին վրայ։ Նկարուած է երկնքին վրայ, քանի որ քահանաներն իսկ...։ Ահա, ան կը հրահրէ երիտասարդ դաւադիրի մը խանդավառութիւնը։ Եւ դեռ ինչպէս այս փողոցին անկիւնը՝ կը մխիթարէ ծերունի մը։ Բոլոր բարեկամները որոնց հետ մեկնած էր դէպի կեանք, մեռած են... մեռած են՝ սպաննուելով... ստուերին կողմէ...։

ՊԵԼԿՐԱՏ ՈՐ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԲՈՒՐԷ

Պելկրա՞տ։ Յաղթական վիճակը որ կոնակը դարձուցած քոմիթէճիներուն, իր պոչով՝ ծածկամիտ նշաններ կ'ընէ անոնց։

Ի՞նչ կը տեսնենք հոս։ Հրաշք մը։

Պելկրատը, յիշենք, այնքան հին չէ. փողոց մը որ դաշտերէն կը սկսէր արագօրէն յանգելու համար Քալիմէկտան կոչուած փոքր հանրային պարտէզին։ Եւ ի՛նչ փողոց։ Փողոց մը անոնց համար որ դատապարտուած էին բոպիկ քալելու սուր խճաքարերու վրայ։ Այս էր Պելկրատը։ Երկու գետերու միջեւ աւան մը՝ հողաբլուրի մը վրայ։ Թագաւորին պալատը չէր իսկ աւարտած։ Մէկ կողմէ ամբողջովին բաց էր մնացած։ Սակայն նոր շինուած պանդոկ մը կար, Մոսկուա պանդոկը, առնուազն հինգ յարկ եւ տակը սրճարան, Եւրոպայի սրճարաններունման։ Այնքան գեղեցիկ էր որ կովերն անգամ, որ օրն ի բուն դիմացի մայթին վրայ պառկած կ'ըլլային, մերթ ընդ մերթ, հիացումով կը բառաչէին միաձայն։

Այն ատենները, որ ըսել է 1914ին, թերեւս 50 հազար մը բնակչութիւն կար։

Ցետոյ, 1915ի սեպտեմբերին եկաւ։ Կառախումբերն արդէն չէին երթար հոն։ Գեղեցիկ պանդոկը փակուած էր։ Սերպերու փոքր թագաւորութեան փոքր մայրաքաղաքը, պարպուած ըլլալուն, աւելի մեծ չէր երեւնար, դեռ անոր մենակութիւնը աչքերուս մէջ է, եւ լռութիւնը ականջներուս մէջ։

Այնքան փոքր բան մը կը թուէր ըլլալ, որ, Գերմաններու ռմբակոծութենէն զայն ազատելու համար, պատերազմական միւս թղթակիցները՝ իմ եղբայրներս՝ կը հրաւիրէի որ զայն առնուր մը կապէին, յետոյ կարգաւ, կոնակնիս առնելով, տանէինք Սավա եւ Դանուբ գետերէն հեռու։

Բարի տրամադրութիւն մըն էր այդ, մեռած աւանը մնայ իր գետերուն եզերքը։ Ջուրերուն վրայ՝ դէպի միւս եզերքը թռելով, թշնամիին ռումբերը կը ծակծկէին անոր խեղճ փողոցները եւ վար կ'առնէին անոր աղքատ տուներուն տանիքները։ Լաւ տեղաւորուած հարուած մը վար էր առեր անոր եկեղեցիին զանգակատունը։ Վերջին թռչունները կը թռէին, կը հեռանային Քաղի մէյտանէն։ Շուն մը օգնութիւն կը կանչէր։ Կէս փակցուած յայտարարութիւններ ազդարարած էին որ ամէն մարդ պարտաւոր էր հեռանալ։ Բայց այդ յայտարարութիւնները շատ վերէն փակցուած էին եւ շունը չէր կրցած զանոնք կարդալ...

Այս էր պատկերը որ ինձ կը մնար Պելկրատի մէջ։

**

Պատերազմէն, այնքան թըշուառութիւններէ, այնքան յուսահատութիւններէ, չորս տարիներու այս անխելք տառապանքէն, աւելի քան 1500 գիշերներուն այս մղձաւանջէն, երկրի լքումէն, Ալպանիոյ նահանջէն, Եւրոպայի բոլոր մասերը ծածկող բոլոր տեսակի լեռներէն, ի վերջոյ, բան մը բարձրացաւ այն տեղը ուր Սավա գետը կը կցուի Դանուբի.— գլուխ մը,Նոր Պետութեան մը գլուխը։

(Շար.)

բանայ 1,50ի, ուրիշ առարկաներունը պիտի բարձրանայ 0,30էն 0,60 սանդիմի։ Այսպէս ուրեմն, յանձնարարեալ նամակ մը 0,50 սանդիմի դրոշմաթուղթերով՝ պիտի արժէ 2 ֆրանք։

Տպագրուած նիւթերու եւ նմոյշներու համար յաւելում 0,10էն 0,20։

Պատկերազարդ թղթատարական քարտերը հինգ բառ ձեռագիրով (carte postale illustrée) 0,20, փոխանակ 0,15ի։

Հեռաձայնի սպասարկութեան բացը աւելի կարեւոր է, այնպէս որ թղթատարական նախարարը անմիջապէս ստիպուած է բարձրացնել սակերը հետեւեալ կերպով, 2ի տեղ 3 ֆրանք հեռաձայնական մէկ հաղորդակցութիւնը՝ 75 քիլոմեդրէն պակաս հեռաւորութեան վրայ։ 3ի տեղ 4 ֆրանք՝ մինչեւ 100 քիլոմեդր։ 13ի տեղ 16 ֆրանք՝ մինչեւ 500 քիլոմեդր։ 25ի տեղ 30 ֆրանք՝ մինչեւ 1000 քիլոմեդր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Լուի Լուշէօրի մահը.— Լուի Լուշէօր «Լուշէօրի Օրէնք»ին հեղինակը մեռաւ, կարճատեւ հիւանդութենէ մը վերջ։ 59 տարու էր։ Կառավարական բարձր պաշտօններէ զատ, զոր վարած է մեծ ձեռնհասութեամբ, քանիցս եղած է նախարար։

Պաղեստինի բնակչութիւնը.— Վերջերս կատարուած մարդահամարը Պաղեստինի բնակչութեան թիւը ցոյց կուտայ 1 միլիոն 35,154 փոխանակ 757, 182ի, որ նախորդ մարդահամարին ներկայացուցած թիւն էր։

Բոլշեւիկեան բանտին մէջ.— Ռիկայէն տրուած լուրի մը համաձայն, Մինսկի բանտին քաղաքական բանտարկեալները, խեղդած եւ կախած են թէատր Սամօյլոֆ անունով մէկը, որ իրենց հետ մէկտեղ բանտարկուած էր եւ կասկած կար թէ Կէփէուի կողմէ նշանակուած լրտես մըն էր։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ՄԷՋ
ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Պրիւքսէլի Արքայական երաժշտանոցին սրահին մէջ, 30 Rue de Régence.

Տոմսերը 50, 30, 20, 10 եւ 5 ֆրանք

Դիմել՝ Fernand Lauweryns։ 20 Rue du Treurenberg.

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

կազմակերպուած Ռազմիկ խումբի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին կայարանին դիմացը Սալ Կալմանի մէջ։

կը ներկայացուի ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԻՒՆ եւ ՁԱՒԵՇՏ ՄԸ

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ, եւայլն

ՀԱՂՈՐԴԿՑ.— Շոգեկառք՝ կառ. տիւ Նորէն ժամը 19.9, 19.17, 19.42, 20.5, իջնել Առնուվիլ լէկոնէս։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 32 Ave. de Gobelins սրճարանի վերնայարկը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, Ներկայանալ անդամատետրով։

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն եւ փոթորիկ խումբերը այսօր չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.45ին Place Bourguignon, հացագործին դիմացի սրճարանին մէջ։

*** Վիշապեան խումբը այս հինգշաբթի գրադարանին մէջ։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանը՝

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները սակրողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. Նիսի Շրջ. Կոմիտէն, Իսրայէլ Օրի եւ Անդրանիկ խմբերը իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Փիւժէի ընկերներէն ընկ. Կարապետ Մանասէրեանի տխուր մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի մէջ (24 Րիւ Սէն Վիքթոր) Սալ Տ. Կը խօսի Տոքթ. Շ. Այվազեան՝ առաջին դաս հիւանդապահութեան։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Յ. Ք.— 100։
Պէլֆօռ, Վ. Տ.— 35։
Սկսանք դրկել
Շավիլ, Ա. Ն.— 35։
Մօնթրէօյլ, Ժ. Մ.— 70։
Պաղտատ, Մ. Է.— 1 անգլ.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.

— Սեբաստիոյ Իշխան գիւղէն Շամրիկ Քէլլէրեան, կը փնտռէ իր եղբօրորդին Յարութիւն Քէլլէրեան, հօր անունը՝ Գրիգոր, մօր անունը՝ Սառա։ 1923ին որբերու կարաւանին հետ փոխադրուած է Քորֆու։ Իմացնել՝ Mlle Marie Adjemian, Maison Jeanne d'Arc, Vaulx-en-Velin, Lyon, (Rhône).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ փարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մասնաճիւղը կազմակերպած է բարենպատակ վաճառում մը (Vente de Charité) ի նպաստ իր պաշտպանած որբերուն պատսպարութեան, սնունդի եւ վարժարանական ծախքերուն։

Այս վաճառումը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 20ին, Կիրակի ժամը 17—19, Salle Jouffroy, 8 Rue Jouffroy, Paris (18). Ծախու դրուած են ամէն տեսակ օգտակար առարկաներ, նուէրցու իրեղէններ, տղոց խաղալիքներ աժան գիներով։

Այն անձերը, որոնք իրենց բարեկամին, տիկնոջը կամ զաւկին նուէր մը տալու մտադրութիւնը ունին, առանց վարանելու թող հաճին դիմել այս «Գթութեան Պազար»ը, անգամ մը տեսնելու հոն ծախուելիք իրեղէնները եւ գնել իրենց ընտրած առարկան ՀՐԱՊԱՐԱԿԻ ԳԻՆՈՎ։

Ո՞վ չպիտի ուզէ թէ՛ աժան ապրանք մը գնել եւ թէ միեւնոյն ատեն բարիք մը ըրած ըլլալ։

EMPIRE Սինեմա-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25
Prov. 67.07

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ) Métro Bonne Nouvelle

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն լաւագոյնը։ Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները։ Պզտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։

ՃԱՇԱԿ — ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ — ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

51 Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Հեռաձայն՝ Danton 88—65 մէթրօ՝ Odéon

Գրատանս մէջ կան Հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ գրքեր, գրական, գիտական, դպրոցական, թատերական, առողջապահական, Լեզուաբանական (բառարաններ, զրուցատրութիւն), ինչպէս նաեւ երաժշտական կտորներ (Կոմիտաս վրդ.ի, Հայաստանի երաժիշտներու, Սպենդիարեանի, Սրուանձտեանցի, Պարթեւեանի, եւայլն։)

Գաւառէն եւ արտասահմանէն ստացուած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով։ Գործառնութիւնները միշտ կանխիկ դրամով։

Կը գնենք եւ կը փոխանակենք հին կամ գործածուած գիրքեր։ Օրը օրին կը ստանանք նոր հրատարակութիւնները, Հայաստանէն եւ գաղութներէն։

Վարձու կը տրուին վիպական գրքեր շաբաթը միայն 3 ֆրանքով (ամիսը 10 ֆր.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

ՈՒՆԻՆՔ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ։ ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՆՔ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑԸ

Բաղդ չունիմ՝ մի ըսէք, գիտցէք յարմարիլ օրուան պահանջքին, լաւ հագուեցէք կարող դերձակի մը մօտ, ձեզի պիտի ժպտի բաղդը։ Ձեզմէ ո՞վ է որ չգիտեր Սէն Միշէլի մէթրօին մօտ «ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԸ» որու ճիշդ դէմը՝ 5 Րիւ Մինեօն, պիտի գտնէք անզուգական քուրը դերձակ ԳԱՐԱԲԵԱՆԻՆ, անհաւատալիօրէն անմրցելի գիներով։

Tél. Den. 41—45։

ENTREPRENEUR կը ստանձնէ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes. Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։

ETABLISSEMENTS J. HEKIMIAN FILS

56 rue du Fbg. St. Honoré, PARIS (VIII)

Téléphone ANJOU 18-00

ՆԵՐԱԾՈՒՄ — ԱՐՏԱԾՈՒՄ — ՑԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

կը հայթայթուի ուղղակի արտադրողներէն ամէն տեսակ ապրանք, գործիք եւ որեւէ նիւթ, նպաստաւոր գիներով, բոլոր երկիրներու համար։

FABRIQUE DE TRICOTS

S. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98 — 20 Rue Mélingue, PARIS

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ

վերաբացած է իր գրասենեակը Փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille
18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

Խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Քերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ
ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՋԻԿՃԵԱՆ

փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,
մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25

Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

27.— ԵՈԶԿԱՏԻ ԿՌՈՒՆԵՐԸ

Ցերեկները աշակերտները կուգային գրաւել իրենց տեղերը եւ կը սկսէին արտասանել «Նասարա», «եունուր», իսկ իրիկունը այնտեղ կը պառկէր ուսուցիչը։ Այդ իրիկունը Շիւքրի էֆէնտի դասարանին մէջէն գտաւ թղթի պատառիկը, զոր քարի մը մէջ դնելով ներս նետած էին պատուհանէն։ Վերցուց եւ կարդաց։ Այսպէս գրուած էր.

-- Ինչպէս մեր Միութեան նախագահին, բաղնեպան Դանիէլ աղային հրահանգով գրուած պզլին մէջ յայտարարուած է, արդար թագաւոր մը պիտի գայ այս աշխարհը եւ պիտի գրաւէ Օսմանը փատիշահին գահը։ Հինգ օրուան մէջ հրացանով պիտի սպաննուի ոստիկանապետը։ Միութիւնս այսպէս է որոշած։ Գաւառապետն ու զինուորական հրամանատար փաշան ալ կախաղանի դատապարտուած են։

Նախագահ
Դանիէլ Ժամկոչեան
եւ Պայտար Ակոբջան

Շիւքրի էֆէնտի ապշեր մնացեր էր։ Ինչպէս, ուրեմն կարելի՞ էր Խալիֆային հանդէպ այսքան լրբութիւն այսքան...՝հաշա՛, հաշա՛, հաշա՛... այսքան համարձակութիւն։ Ամա՛ն, Աստուած չընէ։

Շիւքրի էֆէնտի, թղթիկը կարդալէ յետոյ, բոլորովին գունաթափ, կը վազէ կառավարչատուն, եւ կ'ըսէ ոստիկանապետին.

— Ա՛խ, ոստիկանապետ, քիչ մնաց, խելքս թռցնէի։ Սա անհաւատները տեսէք ի՛նչ մեղք կը գործեն հանդէպ բարեխնամ եւ ողորմած Խալիֆային։ Պէտք է արժանի պատիժ մը տալ այս մարդոց։

Ոստիկանապետը բնականաբար, նկատի առնելով խնդրին հանգամանքը, ինծի հաղորդեց ամբողջ մանրամասնութիւնը ծածկագիր հեռագրով մը։ Եոզկատի գաւառապետն ալ տեղեկագրեց Էնկիւրիի կուսակալին, որ իր կարգին հաղորդեց թէ ներքին նախարարութեան եւ թէ Պալատին, որովհետեւ հարցը Սուլթանին անուան շուրջ կը դառնար։

Իմ կարծիքովս, հարկ չկար այդքան մեծցնելու խնդիրը։ Սակայն ետքէն ստացուած տեղեկութիւնները փոխեցին այդ կարծիքս։ Հնչակեան կոմիտէն երբեմն այսպիսի երախայական, նոյնիսկ յիմարական ցոյցեր է կատարած։ Այս պարագան ալ մէկն էր նման ցոյցերէն։ Երբ տեղի կ'ունենար այս դէպքը, արդէն ծայր տուած էր ապստամբութիւնը եւ արիւն կը հոսէր Կեսարիոյ նահանգին մէջ։

Ոստիկանապետը քննեց խնդիրը։ Թէեւ ստորագրողները բնիկ Եոզկատցի էին, սակայն անոնք երկար ատենէ ի վեր հեռացած էին Եոզկատէն եւ մէկը Պոլսոյ մէջ, միւսը ուրիշ կողմ հաստատուած՝ առեւտուր կ'ընէին։ Հետեւաբար ստորագրութիւնները ծածկանուններ էին, աւելի ճիշդը՝ կոմիտէականները դիտմամբ դրած էին այդ անունները։

Մինչ ոստիկանապետը կը շարունակէր իր քննութիւնները, կոմիտէն նոյնիմաստ յայտարարութիւններ գրելով, փակցուցեր կամ նետեր էր քաղաքին զանազան կողմերը։

Քննութիւնը եւս ցոյց կուտար, որ կոմիտէն որոշած էր ամէն գնով գործադրել մահուան վճիռը, զոր տուած էր գաւառապետին, զինուորական հրամանատարին ու ոստիկանապետին մասին։

Այլեւս միակ միջոցը կը մնար հայկական թաղը առնել հսկողութեան տակ, կասկածելի անձերը ձերբակալել եւ չուանին ծայրը գտնել։ Այդ Հըջանին ոստիկանական շարքերը գրաւած էին անարժէք մարդիկ, եւ ոստիկանութիւնը ուժեղ չէր։ Այսուհանդերձ հայկական խռովութիւններուն մէջ գնահատելի է ոստիկանական այս աւրուած մեքենային կատարած դերը։ Այդ գիշեր, ոստիկանապետը իր գրասենեակը կանչեց բոլոր գիշերապահները։ Ոստիկանապետը բաւական արթուն եւ կարող մէկն էր։ Գիշերապահներուն այսպէս խօսեցաւ.

— Գիշերը, երբ ուշ ատեն փողոցին մէջ կը տեսնէք Հայ մը, հետեւեցէք հետապնդեցէք զայն, որքան կարելի է ճարպիկութեամբ։ Ո՞ւր կ'երթայ, ո՞ւրկէ կուգայ, հասկցէք։ Երբ 5-6 հոգի կը վերադառնան միասին կամ տեղ մը կ'երթան, անմիջապէս լուր տուէք ինծի։

«Երբ կը կասկածիք մէկուն վրայ, բռնեցէք օձիքէն եւ քովս բերէք։ Գիտէք, որ ես գիշերները կառավարչատան մէջ կը պառկիմ։»

Անցաւ 4 5 օր։ Գիշեր մը, առտուան դէմ, գիշերապահ մը կը ձերբակալէ Հայ մը եւ ոստիկանապետին մօտ կը տանի։

Այս Հայը Եոզկատցի էր, հիւսն Սարգիսին տղան Յարութիւնն էր։ Գիշերապահը զայն կը ձերբակալէ առտուան դէմ, երբ պատերուն վրայ յայտարարութիւն կը փակցնէր։ Յայտարարութեան մէջ գրուած էր առաջուան պէս թէ շուտով պիտի սպաննուին գաւառապետը եւ զինուորական հրամանատարը, թէ շուտով պիտի ջնջուի Թրքական կայսրութիւնը եւ փառաւորապէս պիտի ծագի անկախ Հայաստանի դրօշակը։

Ոստիկանապետը սկսաւ հարցաքննել.

— Ի՞նչ է այս, Սարգիսեան, դո՞ւն ալ կոմիտէճի դարձար։ Մաշալլա՜հ, մաշալլա՜հ։ Ըսէ նայիմ, ո՞վ գրեց այս բաները։

— Ես գրեցի։

— Ուրեմն դուն գրագէ՞տ ալ ես, հա՞։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ		250 ֆրանք	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
26 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1735

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Տակաւին պէտք է սպասել, հետապնդել ու պրպտել, ամբողջովին լուսաբանելու համար եղերաբախտ Հ. Ճանիկեանի (Վիտինեան) գլխուն սարքուած զարշելի եւ արիւնոտ խաղը:

Թէեւ ուշ, քանի մը եւրոպական թերթեր ալ սկսած են զբաղիլ այս քստմնելի դաւադրութեամբ, հետզհետէ ծանօթանալով անոր ծալքերուն:

«Ժուռնալ տը Ժընեւ»էն յետոյ (17 նոյ.), Լոնտոնի «Սթար»ն ալ կը պատէ վարագոյրը: Ժընեւեան թերթին հրատարակութիւնը արդէն իրարանցումի մատնած է Թրքական դեսպանատունը: Միւս կողմէ, ձեռնարկներ կը կատարուին Ցունաստանի մէջ, որպէսզի կառավարութիւնը ինք պարտք սեպէ քննութիւն մը բանալ, եւ երեւան հանել բուն իրականութիւնը: Հ.Հ. Պատուիրակութեան կատարած դիմումներն ալ թերեւս օգնեն, արթնցնելու քնացած խղճմտանքները:

Այս բոլորը անշուշտ, ունին միայն բարոյական արժէք: Պիտի ծառայեն սիրտ պաղշկելու:

Բայց եւ այնպէս, դէպքին ամբողջական լուսաբանութիւնը եւ նոր Թուրքիոյ նորագոյն դաւին մերկապարանոց հրապարակումը օտարներու առջեւ՝ չեն կրնար անօգուտ անցնիլ: Նոյնիսկ իբրեւ նիւթ պատմութեան:

Դառնալով բուն ողբերգութեան, վերջին տեղեկութիւնները անգամ մը եւս, վճռականօրէն, կը հաստատեն սարքուած «շանթաժ»ին իսկութիւնը:

Երէկ հրատարակեր էինք «Ռումանիա» շոգենաւին պաշտօնէութեան կատարած արձանագրութեանց պատճէնները:

Նոյն իսկ հարեւանցի կարդալով այդ արձանագրութիւնները, ընթերցողը պիտի նկատէ.

1.— Սեպտեմբեր 30ին ժամը 15ին (3) «Ռոմանիա» շոգենաւը Պոլիս կը հասնի, եւ ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ կ'առնէ երկու ճամբորդները, Ճանիկեան եւ Աբիկեան:

2.— Ժամը 20.10ին (8.10), Ճանիկեան յանկարծ ճեմիշ կ'երթայ եւ «անձնասպան» կ'ըլլայ:

Արդ, ի՞նչ անցաւ դարձաւ շոգենաւին ժամանումէն (ժամ 3)մինչեւ Ճանիկեանի «անձնասպանութիւնը»(ժամ 8.10), քանի որ արձանագրութիւնը կը պատմէ թէ «ոստիկանութիւնը վար դրաւ անոնց անցագիրները առժամապէս, մինչեւ շոգենաւին մեկնումը»:

Ճանիկեան ի՞նչ պատճառ ունէր մէկէն ի մէկ Գ. կարգի ճեմիշը փախչելու եւ ինքզինքը կախելու, քանի որ ցամաք չպիտի ելլէր, եւ շոգենաւին մեկնումով, իր վրայ կատարուած հսկողութիւնն ալ պիտի դադրէր:

Յետոյ, միջանկեալ ի՞նչ կը պատահի որ, յանկարծ շոգենաւ կը խուժեն «Պոլսոյ ընդհ. դատախազը, ընկերակցութեամբ նաւահանգստի ոստիկանապետին եւ բազմաթիւ համազգեստաւոր եւ քաղաքային գործակալներու, ձերբակալելու համար Գ. կարգի ճամբորդ Աբիկեանը»:

Մեր հրատարակած տեղեկութիւնը, Ճանիկեանի սպանութեան մասին, կ'ըսէր.—

— Թուրք ոստիկանները կ'ուզեն բռնի դուրս հանել ճանիկեանը: Բայց դիմադրութեան հանդիպելով, 14 ոստիկաններ կը յարձակին խեղճ մարդուն վրայ: Մէկը ամորձիքներէն կը բռնէ, ուրիշ մը վիզէն եւ տեղն ու տեղը խեղդամահ կ'ընեն մարդը եւ դիակը կ'անհետացնեն: (Յառաջ, 14 հոկտեմբեր):

Եւ յետոյ, Թուրք իշխանութիւնը, որ այնքան բծախնդիր է պաշտօնական ձեւակերպութեանց համար, ինչո՞ւ դիազննութեան ենթարկել չտուաւ «անձնասպան»ին դիակը: Նախ, — ո՞ւր է դիակը... Ունի՞ն քաջութիւնը զայն քննութեան ենթարկելու, նոյն իսկ հիմա...

Ուրիշ նշանաւոր յայտնութիւն մըն ալ երեւան կը հանեն ռումանական շոգենաւին պաշտօնական արձանագրութիւնները:

Թիւ 35 արձանագրութեան մէջ, կը կարդանք ցուցակը Ճանիկեանի գոյքերուն,— դրամէն մինչեւ երեք կացին (հաւանաբար թարգմանութեան սխալ. թերեւս կարկին) եւ ուրիշ զարմանազան տարկաներ:

Արդ, մեր աշխարհին մէջ, անհաբեկիչը սովորութիւն չունի այդպէս բեռնաւորուելու: Ան կ'ունենայ անցագիր մը՝ ծոցը եւ ատրճանակ մը՝ գրպանը: Մանաւանդ որ, պիտի անցնէր Պոլսոյ ջուրերէն... փէշթա երթալու համար:

Ճանիկեան որքան ալ միամիտ եղած ըլլայ, տաք ու պաղ անցած մարդ է, լեռ ու ձոր, բանտ և կռիւ տեսած է: Ան խելագարած պէտք է ըլլար, իր ունեցած-չունեցածը ժողվելով ճամբայ ելլելու եւ... մահափորձ կատարելու:

Մինչդեռ այս արձանագրութիւնն ալ, իր չոր ու ցամաք բովանդակութեամբ, կ'ապացուցանէ որ հասարակ ճամբորդ մըն էր, եւ եղած-չեղածը ժողվելով, կ'երթար Ռումանիա, այնտեղ հաստատուելու եւ առեւտուրով զբաղելու:

Մնաց որ, իր կեանքի մասին հրատարակուած ամենաճշգրիտ պատմութիւնը («Յառաջ» 7 նոյեմբեր) կը հաստատէր թէ Թուրք իշխանութիւնը երկար ատենէ ի վեր կը հետապնդէր այս փախստականը: Եւ 1930 փետրուարին, Ճանիկեան հազիւ Երեւան հասած, Էնկիւրիի գաղտնի գործակալները կ'իմացնեն եւ բանտարկել կուտան Չեկային:

Այս բոլոր հանգամանքները կասկած չեն ձգեր սարքուած «շանթաժ»ին գոեհկութեան մասին: Իսկ թերահաւատները կրնան սպասել, մնացեալն ալ իմանալու համար, շատ չանցած:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրք-ֆրանսական համաձայնութիւնը կալուածական հարցին շուրջ

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՇՏ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԻՐԱՒԱԶՈՒՐԿ

Անցեալ օր, գրեր էինք թէ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ, համաձայնութիւն գոյացած է նախկին թրքահպատակ Սուրիացիներու կալուածներուն մասին: Այս առթիւ, Ֆրանսայի բանագնացը Սուրիոյ մարզպանութեան կալուածական տեսուչ Պ. Ճէնարտի՝ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է սուրիական մէկ քանի թերթերու թղթակիցներուն, Հայերու կալուածներուն մասին.

—Շատ աշխատեցանք թէ՛ Սուրիացիներու և թէ Հայերու փափաքներն ու իրաւունքները ապահովելու.սակայն այս վերջիններու նկատմամբ յաջողութիւն չկրցանք ունենալ, որովհետեւ Լօզանի դաշնագիրը որոշ տրամադրութիւն մը չէր պարունակեր Հայերու կալուածներու մասին: Վերջը, 1926ին, Էնկիւրիի դաշնագիրը երբեք այս խնդիրով չզբաղեցաւ: Մենք հիմա այս բանակցութեան ընթացքին Թուրք կառավարութենէն պահանջեցինք Լօզանի եւ Էնկիւրիի դաշնագիրներու մէջ չյիշուած իրաւունքը: Թուրք կառավարութիւնը ներկայիս ամենաաստիկ տագնապի մէջ կը գտնուի:»

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Յունական թերթերը կարգ մը տեղեկութիւններ կուտան Վենիզելոսի կառավարութեան դէմ պատրաստուած զինուորական շարժման մը մասին.

Քանի մը օր առաջ տեղեկութիւններ կը հասնին պատերազմական նախարարութեան, որոնց համաձայն Լարիսայի պահակախումբի սպաներուն մէկ մասը հակակառավարական շարժման ծրագիր պատրաստեր եւ սկսեր է աշխատանքի:

Լարիսայի զինուորական իշխանութեան հրամանով, կը ձերբակալուի, Փոքր Ասիոյ հելլէն բանակին սպարապետ զօր. Փափուլասի փոքրագոյն զաւակը, որ հանրագրութիւն կը պատրաստէր կառավարութեան դէմ:

Ձերբակալեալը խիստ քննութեան ենթարկուելով, յայտնի կ'ըլլայ թէ բաւական լուրջ հակակառավարական շարժում մը խմորելու համար, մեծ աշխատանք տարուած է սպաներու մէջ, որոնց մեծամասնութիւնը հաւանութիւն յայտնած չէ:

Պատերազմական նախարարութեան տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Փափուլաս բաւական փրոփականտ ըրած է:Իր քովէն գտնուած է թուղթ մը, որուն մէջ շարժման յարող սպաներուն անունները գրուած էին:

Մինչեւ անգամ կ'ըսուի թէ Լարիսայի օդանաւային կայանի սպաները ամբողջութեամբ յարած էին շարժման, յանձն առնելով, օդանաւով Աթէնքի վերեւ սաւառնիլ եւ զինուորական շարժման լուրը տալ մայրաքաղաքի բնակչութեան՝ թռուցիկներով:

Այս տեղեկութիւններն իմանալուն, պատերազմական նախարարութեան ընդհ. տնօրէնը կը տեսակցի նախարար զօր. Քաթէքաքիսի եւ Լարիսայի զինուորական իշխանութեանց հետ հեռաձայնով:

Քննութիւնը խորացնելու պէտք տեսնուած ըլլալով, պատերազմական Նախարարութիւնը Լարիսա կը ղրկէ Թնդանօթաձիգ փոխ զօրավար Պ. Սքանտալիսը:

Պատերազմական նախարար զօրավար Քաթէքաքիս յայտարարած է թէ Լարիսայի մէջ երեւան հանուած դաւադրութիւնը լուրջ բան մը չէ եւ թէ բոլոր պահակախումբերը կը զբաղին իրենց գործերով:

Կը հերքուի նաեւ Աթէնքի պահակախումբի սպաներուն կասկածելի շարժումներուն մասին տարածուած լուրերը:

ՉԻՆԵՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը նախորդ օր նիստ մը եւս գումարեց, կրկին խորհրդակցելու համար չինեւճափոնական վէճին շուրջ:

Չինաստանի արտաքին նախարարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան իր ներկայացուցչին միջոցաւ, խորհուրդին յղած է նոր առաջարկ մը որ կը թելադրէ՝

1) Որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը անմիջապէս որդեգրէ ազդու միջոցներ, որոնցմով կարելի ըլլայ կասեցնել ճափոնական ուժերու յարձակումը:

2) Որ 15 օրուան ժամանակամիջոցի մը մէջ, սկսեալ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ այս առաջարկի որդեգրման թուականէն, ճափոնական ուժերը ամբողջովին քաշուած ըլլան երկաթգծի շրջանին ներսի կողմերը:

3) Որ ճափոնական ուժերու նահանջը հսկողութեան տակ առնուի չէզոք ներկայացուցիչներու կողմէ:

Մուքտէնի մօտերը չինեւճափոնական ուժերը կրկին կռուի բռնուած են:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆԸ ՀԵՏԶՀԵՏԷ Կ'ԻՅՆԱՅ

Անգլիական ոսկին կը շարունակէ իյնալ: Նախորդ օր կը բռնէր 92 3/4 ֆրանք կամ 3,63 1/8 տոլար:

Երէկ, կէս օրին կը բռնէր 94 ֆրանք:

Պէյրութի հայ համայնավարներուն դատը

Գրեր էինք թէ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ, Պէյրութի մէջ, գլխաւորութեամբ երկու Հայերու, համայնավարները ցոյցեր էին կատարեր եւ այս առթիւ ձերբակալուածներու մէջ կային հինգ Հայեր, որոնց դատավարութիւնը տեղի կ'ունենար: Այս մասին «Ազդակ» կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Պատժական Ատեանը, անցած ուրբաթ օր, կէս օրէ վերջ, շարունակելով դատավարութիւնը ձերբակալուած հինգ համայնավարներու, որոնք Մաարաթի վերջին ցոյցը կազմակերպած էին, տուաւ վճիռը:

Անդրանիկ Օհանեան դատապարտուեցաւ մէկ տարուան բանտարկութեան, Կարապետ Քիւչիւկեան 15 ամիս, Ապտիւլ Հատի Զային 15 ամիս, Յովհաննէս Աղպաշեան 18 ամիս, Ճորճ Աեան 6 ամիս, եւ 25 ոսկիէն 45 ոսկի ալ տուգանքի:

Դատապարտուածները սակայն ուրախութեամբ լսելէ յետոյ տրուած վճիռը, դուրս ելլելու ատեն յարձակեցան ոստիկաններու վրայ եւ սկսան երգել համայնավարական երգեր: Ոստիկանները շղթայակապ բանտ առաջնորդեցին զանոնք:

Ֆրանսական արտաքին քաղաքականութիւնը Երեսփ. Ժողովին առջեւ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԵՏ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսական Խորհրդարանը տակաւին չկրցաւ վերջացնել արտաքին քաղաքական հարցերու շուրջ վիճաբանութիւնները, որոնք պիտի փակուին վարչապետ Պ. Փիէր Լավալի պատասխանով:

Հարցման մը պատասխանելով, առեւտրական նախարարը հետեւեալ տեղեկութիւնները տուաւ Ռուսիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց մասին:

— 1930ին աշնան, ռուսական մեծաքանակ ներածումները կը սպառնային Ֆրանսայի ճարտարարուեստին: Շահագրգռուած ճարտարագործներու բողոքին վրայ, Հոկտ. 3ի հրամանագրով, կարգ մը սահմանափակումներու ենթարկուեցան ռուսական ներածումները: Ռուսերը փոխվրէժի հրամանագիր մը սկսան գործադրել. Ֆրանսա՝ Ռուսիոյ առաջարկեց բանակցութեան մտնել իրեն հետ: Ռուսիա կը պահանջէր որ նախ քան բանակցութիւնները, ետ առնուի Հոկտ. 3ի հրամանագիրը, որուն Ֆրանսա կը պատասխանէր թէ առով մէկտեղ, ստիպուած պիտի ըլլար օրէնքով մը պաշտպանելու երկրին արտադրութիւնը եւ իրօք, համապատասխան օրէնք մը կը քուէարկուէր յուլիսին:Անկից յետոյ, Ռուսիա ներկայացուցիչներ կը ղրկէր Ֆրանսա,կարգ մը ապսպրանքներ տալու համար: Ասոնք, նախ կը պահանջէին որ Ֆրանսա վարկ բանայ Ռուսիոյ: Նախարարութիւնը կը պատասխանէր թէ վարկի հարց չի կրնար ըլլալ, քանի պարտքերու խնդիրը չէ կարգադրուած:

Նախարարութենէն անկախ բանակցութիւններ կատարուած են Ռուսիոյ ներկայացուցիչներուն եւ Ֆրանսայի ճարտարագործներուն միջեւ.

— Ֆրանսայի ճարտարագործները պահանջեցին խորհրդային ներկայացուցիչներէն որ իրենց ապրանքներու վճարումները երաշխաւորուի ռուսական ներածումներով: Հարցը այս կէտին վրայ մնացած է: Գալով ժամուլի մէկ մասին կողմէ մղուած պայքարին, ընդդէմ Ռուսիոյ հետ առեւտրական յարաբերութեանց վերսկսումին, չեն ազդեր կառավարութեան վրայ՝ որ դիրքը չէ փոխած: Կառավարութիւնը կ'ուզէ Ռուսիոյ հետ հաստատել առեւտրական փոխանակութեանց զուգակշիռը, ֆրանսական ճարտարարուեստին եւ աշխատաւորներու օգտին համար»:

Առեւտրական Նախարարին այս պատասխանէն յետոյ, Խորհրդարանը շարունակեց վիճաբանութիւնները արտաքին քաղաքականութեան շուրջ:

Զինաթափութեան համագումարը պիտի յետաձգուի՞

Գերմանական թերթ մը Ժընեւէն կ'իմանայ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան մնայուն դիւանին մէջ կ'ըսուի թէ զինաթափութեան ընդհ. համագումարը պիտի յետաձգուի եւ թէ փոխանակ սկսելու 1932 փետրուար 1ին, տեղի պիտի ունենայ մայիսի վերջը: Ասոր պատճառ ցոյց կը տրուի այն որ, այդ թուականին, Ֆրանսայի եւ Փրուսիոյ մէջ՝ ընտրութիւնները լրացած ըլլալով, այս երկիրներու ներքին կացութիւնը պարզուած կ'ըլլայ եւ թէ այս կերպով ալ, զինաթափութեան շուրջ վիճաբանութիւնները չեն զուգադիպիր եւմտական հարցերու եւ պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու շուրջ բացուելիք վիճաբանութեանց: Գերմանական թերթը «Ֆօսիշէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ, գրեթէ բոլոր պետութիւնները հաւանութիւն յայտնած են այս յետաձգման:

Լուրը սակայն, պաշտօնապէս որեւէ տեղէ չէ հաստատուած:

Թուրք վարչապետը հիւանդ

Թուրքիոյ վարչապետին Իսմէթ փաշայի առողջական վիճակը մտատանջութիւն կը պատճառէ իր շրջապատին: Բժշկական քննութեան մը ենթարկուելու համար, Իսմէթ մեկնած է Պոլիս:

ՀԵՐՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԽՄԲ.— կիրակի օր Մուրատի սգահանդէսին առթիւ, ընկեր Ա. Ահարոնեան հետեւեալ գրաւոր ճառը կարդաց իբրեւ բացման խօսք.—

Հայրենակիցնե՛ր,

Այս երեկոյ համախմբուած ենք Սեբաստացի անզուգական Մուրատի հայրենասէր ու հրաշապատում կեանքն եւ հերոսական մահը փառաբանելու պարտքին։

Սրտապնդիչ ու յուզիչ է այս տեսարանը։ Ահա՛ այս ցուրտ, մշուշապատ, այս անողորմ օրերի եւ օտար հորիզոնների տակ ցաքուցրիւ հայ ժողովուրդը մի կտոր չոր հացի համար պայքարի ելած կեանքի դաժանութեան դէմ, դարձեալ խռնուած շտապեց Մեծ Սեբաստացու յիշատակի այս տօնին, վասն զի այս անունը՝ Մուրա՛տ հայրենի յուշերով օծուած եւ հայրենի սիրոյ հնոցում թրծուած մի նուիրական ազգային ժառանգութիւն է այլ եւս։

Այո՛, հայ ժողովուրդն է այստեղ խռնուած այս երեկոյ, իր մեծ զաւակի ճակատին խոնարհած երկիւղած ու հպարտ։

Ի՛նչ փոյթ հայրենի խորանից զատալիքները. բոլոր նրանք, որոնց հայ անունը հին զգեստի պէս արագութեամբ մաշուեց ու հնամաճառի խանութի լաթ դարձաւ։

Նրանք չկան այս կարգի հանդէսներում։

Տեսա՞ծ էք Père Lachaise-ի գերեզմանատան մուտքի առջեւ կանգնած խորհրդաւոր արձանախումբը։

Զորս հինգ մեռելներ են, որ աշխարհին վերջին հայեացքն են նետում եւ իրար յետեւից իջնում դէպի անէացումն։

Մարդկային ճակատագրի դաժան օրէնքն այս։

Թող ներեն ինձ այս հաւաքոյթի ձեռնարկու իմ հայրենակիցները, եթէ ասեմ, որ հակառակ իրենց յայտագրին. ինձ համար սգահանդէս չէ այս. այլ երախտագէտ ու շքեղ փառաբանութիւն հերոսին, որ իր մրրկածուփ գոյութեան ընթացքին գիտցաւ միշտ սուրը փշրել իր հզօր ակռաների տակ, որպէսզի իր տառապող հայրենիքի վրայ պայծառ երկինքը ժպտայ եւ ջերմ արեւը շողայ վերջապէս։ Ո՛չ, ողբուկոծ չունինք այս երեկոյ. այլ երկիւղած ու բոլորանուէր պաշտամունք իր մեծ Ուխտին — Հայոց աշխարհի ազատագրութեան։

Շնորհապարտ լինինք Սեբաստացի մեր հայրենակիցներին, որոնք այս սրտապարար պատեհութիւնը տուին մեզ, որպէսզի ոգեկոչենք հերոսի անհանգիստ ու խռովայոյզ ստուերը, որ անշուշտ ինչպէս ամէն գիշերը իր գերեզմանից ելած, իր ահեղ նժոյգով սլանում է Հայոց աշխարհի խոպան եւ արիւնացօղ դաշտերով եւ աստղերին հարցնում թէ ո՞ւր են նրանք, որ պիտի գան, պիտի գան, վասն զի չեն կարող չգալ...

***

Հայրենակիցնե՛ր,

Կեանքի մեծ տրտմութիւն եւ անգութ իմաստութիւնն է որ մարդկային մեծ զանգուածների աշխարհաւեր բախումների, գաղափարական հսկայ ծփանքների մէջ նախ ընկնեն զոհ ամէնէն ընտիրները, ամէնէն արիները, ամէնէն լաւերն ու գեղեցիկները։

Եւ ամէն մի արիւնահեղ պատերազմից յետոյ, աւա՛ղ, մայր հողի ծոցում որքան իմաստութիւն, առաքինութիւն ու գեղեցկութիւն է թաղւում, մինչ կեանքը մնում է մերկացած, աղաղուն ու թշուառ։ Ի զուր չէ, որ երէկի մեծ պատերազմից յետոյ այսօրուայ մարդկութիւնն այնքան գռեհկացել է, մանրացել եւ ազգերը մեծ ու փոքր, արեւմուտքից՝ արեւելք եւ հիւսիսից հարաւ հոգիների ծարաւից պապակած՝ գարշելի նիւթի աղտեղութեան մէջ են թաւալւում։

Մարդկային կեանքը ղեկավարող մեծ պատգամներն ուրացուած ստուածների պէս մեռան, եւ տիեզերական խղճմտանքը աղտոտ լաթի պէս մեծ ճամբաների ցեխերի մէջ տրորուեց։

Չէ՞ք զարմանում, որ այսօրուայ Թուրքը միայն նոյն խարդախ, արիւնարբու բարբարոսը, կարողանում է բարձրագոչ ու լպիրշ ինքզինքն աշխարհի ամէնէն առաջադէմ ազգերը շարքը դասել՝ եւ իրաւունք ունի. վասն զի եթէ ինքը՝ նոյն վայրագ բարբարոսը մնաց եւ չբարձրացաւ մինչեւ քաղաքակիրթ ազգերը — վերջինները սակայն խղճմտանք եւ սրբութիւններ կորցրած՝ իջան մինչեւ Թիւրքի, անառակութեան մակարդակը եւ ոճրագործ պետութիւնը անպատկառօրէն իրենց դասը դասեցին։

Այլապէս հնարաւո՞ր էր միթէ թիւրքական անլուր եղեռնը եւ հայկական Մարտիրոսութիւնը...

Ու վերստին այս երեկոյ մեր ազգի դժխեմ բախտին անդրադառնանք։ Ինչե՛ր կորցրինք տիեզերական մեծ խղճմտանքի մթագնումից. ինչե՛ր թաղեցինք...

Եւ ահա այս է, որ Մուրատների յիշատակը դարձնում է աւելի թանկ եւ մահը՝ խորախորհուրդ։

Հաւատացէ՛ք ինձ, որքան եւ կեանքը թաւալի նոր իմաստութիւններով, գեղեցկի եւ ճշմարտի նոր եւ աւելի բարձր ըմբռնումներով ծանրաբեռնուած, դարձեալ հերոսական գերեզմանների թաքցրած առաքինութիւնը, արդարութիւնն ու մեծութիւնը միշտ կը մնան որպէս թանկագին շաղախ նոր կերտուածքների, նոր գեղեցկութիւնների համար։ Մեծ մեռելների ներհուն ու լուռ իմաստութիւնը միշտ նստած է կեանքի հիմքում նոր բողբոջներ, նոր ընձիւղներ ուռճացնելու համար։

Աստղերի տակ ինքնաբաւ սերունդ չկայ, այլ կայ յաւիտենապէս երկնող մի միտք, որ մոխրացած աճիւններից լուսարձակ ջահի պէս վառւում է իրար յաջորդող սերունդների հոգու մէջ։

Կա՞յ մի աշխարհ, ուր դամբարանները աւելի մեծ կսկիծ ծածկեն քան Հայի սրտի մռմուռը, եւ աւելի մեծ արիութեան եւ իմաստութեան խորան լինին, քան հայ հողը ուր հանգչում են այնքան Մուրատներ։ Եւ մենք գլխահակ ու խոնարհ ուխտաւոր իրենց Մեծ Ուխտին — Հայոց աշխարհի ազատութեան։

***

Հայրենակիցնե՛ր,

Ինձնից աւելի կորովի եւ աւելի գիտակ հռետորներ քիչ յետոյ ձեզ կը պատմեն այս անզուգական Սեբաստացու նոյնքան փառաւոր, նոյնքան ապշեցուցիչ կեանքի դրւագները։

Ինձ կը մնայ միայն սրտի պարտք կատարել այս մեծ մարդու յիշատակին իմ մտերիմ ու եղբայրական յուշերով, որոնք այս երեկոյ հայրենական տեսիլքների պէս հոգիս են օրօրում,

Ահա իմ աչքի առջեւն է այն հոյակապ տղամարդը, բրոնզից կերտուած մի արձան որի վրայ տարերքի կատաղութիւնն է իջել, չար հողմեր, ձիւն ու անձրեւ իր ճակատն են լիզել ու խորունկ ակօսներ բացել, անվթար թողնելով իր առնական դէմքի գեղն ու հմայքը։

Մուրատ ինքնին տարերքի նմանողութիւն բերող մի հսկայ էր, կոշտ ու կոփածոյ ձեւերով, հաստաբազուկ ու թիկնեղ եւ ներդաշնակ ու կուռ։

Առիւծային իշխող ու սասանեցուցիչ գլուխ ունէր եւ իր սեւ ու թանձր մազերի փունջերը խոժոռ ճակատի կէսից սկսելով, կատաղօրէն ու ցասկոտ յետ էին շպրտւում թանձր ու ծփանուտ բաշի պէս։

Եւ այդ աչարկու տեսքի հետ՝ թուխ, իմաստուն աչքերի մէջ ի՛նչ թաւշեայ քնքշութիւն, եւ հայեացքի մէջ որքան մանուկ հաւատ, գուրգուրիչ խանդաղատանք. ի՛նչ կարեկիր քաղցրութիւն ու ազնուութիւն։

Եւ իր ալւաձայն խօսքը, որ միշտ սրտից էր գալիս եւ այս պատճառով հեշտութեամբ սրտերը թափանցում։ Իր հաստատուն նայուածքի մէջ կամք եւ իր երկաթէ կռունկների տակ անվեհեր վճռականութիւն։

Երբ Մուրատ շարժւում էր, իր հետ միասին մի ամբողջ աշխարհ էր շարժւում դղրդալէն — իր հոգու ու սրտի հարուստ աշխարհը։

Զարմանալի է որ հակառակ մեր տարիների մտերմութեան, երբեք, երբեք պէտք չզգացի գէթ մի անգամ հարցնել Մուրատին, ո՞ր յարկի տակ ծնուեց, ո՞ր ծնողներից, ո՞րտեղից եկաւ, ինչո՞ւ եկաւ եւ ո՞ւր է գնում, դէպ ո՞ր աստղը, ո՞ր հորիզոնը, ո՞ր արեւը։

Ի՛նչպէս հարցնես. այդ ուխտուած հսկաները թւում է, թէ իրենք էլ չգիտեն, թէ ո՞ր բոցավառ հնոցից ժայթքեցին, տառապող ու ցրտահար աշխարհին մի նոր ջերմութիւն, մի նոր լոյս բերելու։ Իրաւունք ունէին մեր հեթանոս պապերն հերոսների ծնունդը, կեանքն ու մահը կապելով Fatum-ճակատագրին։

Արդարեւ, Մուրատ ինձ համար միշտ մնաց մի առասպելական անձնաւորութիւն, որ աշխարհ է եկել մի լուսաւոր հէքեաթ հիւսելու, սնուցանելու իր անազատ հայրենիքի շքեղ, ազատաշունչ հէքեաթը։

Եւ այդ անօրինակ մարդը իր փոթորկոտ կեանքում երկու հզօր, անպարփակ եւ անընկճելի կիրք ունեցաւ։

Հայրենիքի սէր, եւ ազատութեան սէր։

Լսեցի՞ք, գիտէ՞ք, թէ նա ինչպէս մի թշուառ ու փխրուն լաստի վրայ գաժան, անողորմ գիշերներով կտրեց եւ անցաւ Սեւ Ծովը, հողմերն ու ալիքները մտրակելով, որպէս մի զայրացած աստուած։

Եթէ Մուրատ իր անստգիւտ արիութեան ապացոյց ուրիշ չունենար բացի Սեւ ծովի հերոսական էպոպէան, դարձեալ կը մնար հայ ժողովուրդի մեծ զաւակ եւ պարծանք։

Եւ սակայն, նա ուրիշ ինչե՛ր արեց իր համեմատաբար կարճատեւ կեանքի ընթացքին մեր աշխարհի ահեղ սար ու ձորերում։

Սասունի բարձունքներին, Անդրանիկի եւ ուրիշների հետ իր մարտնչումները թիւրքական հորդաների դէմ — յետոյ իր կայծակնաթափ յայտնութիւնը կովկասեան Հայաստան— Զանգեզուր, Ղարաբաղ հայ-թաթարական ընդհարումներին— յետոյ՝ նորէն վերադարձ իր ծննդավայրը Սեբաստիա— պատերազմ, կամաւորական գնդեր— Բաբերդ, Երզնկա, Մամախաթուն— Կարին, Սարիղամիշ, Կարս եւ յետոյ՝ Բագուի ահեղ ճակատամարտը միշտ Թիւրքերի դէմ, ուր եւ կ'ընկնի վիթխարի մահով։ Հայոց աշխարհի համար...

***

Հայրենակիցնե՛ր,

Եւ այս մարդը՝ որի սուսերի կայծկլտումն ու հակիրճ, հնչուն անունը զարհուրանքը եղաւ հայ ցեղի թշնամիներին, աշխարհի ցաւերի ու խեղճութեան առջեւ մայրական կարեկցութիւն ու երեխայի զգայուն սիրտ ունեցաւ միշտ։

Անցեալ անիծուած պատերազմին՝ բոլոր նահանջների ժամանակ իր ձիու թիկունքին, միշտ որբուկների ծնկներին գրկած ծծկեր մանուկներ ունեցաւ։

Խուճապահար չւառական ամբոխի մէջ Մուրատ միշտ եղաւ որպէս նախախնամական ձեռք։

Ո՛չ մի պարտասած ծեր ու յոգնաբեկ պառաւ ապարդիւն ձեռքը չմեկնեց դէպի նրան, ոչ մի մոլորուած ու անտէր երեխայ ու անպաշտպան կին նրա ճամբին ի զուր չարտասուեց, անգամ ամէնէն տագնապալի ժամերին, կռիւների բոցն ու կրակի մէջ։

Թշուառութեան, աղէտների թէ խաղաղութեան օրերի, նա միշտ ժողովրդի մէջ եղաւ, ժողովրդի հետ։

ՄՈՒՐԱՏ՝ ՀԱՅԴՈՒԿԻ ՏԱՐԱԶՈՎ

Ես նրան տեսայ Կարսի շրջակայքի գիւղերում ուր, ամէն մի ծերունի իր պապիկն էր, ամէն մի տարեց կին իր մամիկը, ամէն մի տանտիկին՝ իր մայրիկը, մանուկները իր ուսերին էին նստում եւ շինականը իր լաւագոյն խօսակիցն ու ընկերն էր։

Եւ Մուրատ անունը վարդի պէս փթթում էր բոլորի շրթունքներին, եթէ նա յայտնւում էր իր ամեհի նժոյգի վրայ, որպէս ամէն կարիքաւորի հաւատին հասնող անվեհեր, անձնուրաց ասպետ։

Յետոյ ես նրան տեսայ հայ՝թաթարական ոգորումներին՝ համակ կոբով ու կրակ, տեսայ Տրապիզոնում, տեսայ Պոլսում. ամէն տեղ նա նոյնն էր, հայ հայրենիքի զգաստ, արի պաշտպան։

Եւ իր հայրենասիրութիւնը ծովի, լայն ծովի պէս ալեկոծ։

Իր սէրը դէպի իր ազգը որքան բուռն ու տարերային, նոյնքան գիտակից եղաւ եւ իմաստուն։

Մուրատ իր ցեղի բարձր ազնուականութիւնը սիրեց եւ նրան վիճակուած ահեղ ու սրբազան առաքելութեան հաւատաց պաշտամունքի մոլեգնութեամբ։

Եւ այս պատճառով ամէն մի Հայ նրա համար յոյսի ու հաւատի խորան եղաւ եւ ամէն մի Հայ մանուկ ցեղի մեծութեան ու փառքի օրօրան։

Եւ հասկանում եմ որ թիւրքական Եղեռնի օրերին Մուրատ Կովկասում քաղաքից քաղաք էր անցնում, «Մի Հայ մի ոսկի»ն պատգամ շինած, Քիւրտերի ձեռքից մի ոսկով մի արինակից ազատելու համար, վասնզի կեանքի բոլոր պայմաններում ամէն մի Հայ նրա համար հայրենիք էր... Ու միշտ կատաղօրէն, ցասումով ժխտեց բռնաւորների չափած ձեւած սահմանները, որոնք հայ հայրենիքի կուրծքն էին ծւատում թշնամու դանակի վէրքերի պէս։

Իր լայն, հզօր ու լուսաւոր հոգու մէջ ամբողջական Հայաստանը տեսեց միշտ իր լրութեամբ եւ այս բարձր, այս գաղափարական ըմբռնումով իր հայրենիքի, նա նոյն արծւաթռիչ խոյանքով սլացաւ ամէն կողմ, ուր հայ ցաւի աղաղակը եւ ազգի մարդու կոչը լսեց Սասունից մինչ Ղարաբաղ, Բարձր Հայքից, Մուշից մինչեւ Զանգեզուր, եւ Վանանդից, Կարսից մինչեւ Փայտակարան ու Բագու, ուր եւ մրրկահաւի պէս զարկուած պիտի ընկնէր մի օր, հսկայի իր տառապած գլուխը մայր հողի կրծքին դնելով յաւիտեան։

Հայրենակիցնե՛ր,

Տասներեք տարիներ անցան Մուրատի հերոսական մահուան վրայ, կ'անցնին եւ դարեր ուր այս մեծ Սեբաստացու փառաւոր անունը անջնջելի կը մնայ երախտագէտ հայ ժողովրդի սրտերում, որպէս լուսատու փարոս յետագայ սերունդներին ցոյց տալու համար հայ հայրենիքի ազատագրութեան, մեծութեան ու փառքի անշեղ ճամբան։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՄՈՒՐԱՏԻ "ԱՍՏՂԻԿԸ„

Մեր ազատագրական շարժման ընթացքում, հազարաւոր ձիեր ենք ունեցել թէ հեծնելու եւ թէ ռազմամթերք փոխադրելու համար։ Այս ձիերի մէջ մի քանիսը աչքի են ընկել իրենց բարձր յատկութիւններով։ Գրեթէ մեր բոլոր հրամանատարները եւ խմբապետներից ու մարտիկներից ոմանք ունեցել են նշանաւոր նժոյգներ, որոնց թւին պէտք է դասել Սեբաստացի Մուրատի «Աստղիկ»ը, որ Ղարաբաղի նշանաւոր ցեղից էր։

Ղարաբաղի ազնուական ցեղի ձիերը Թուրքերի մէջ յայտնի են «Սարըլար» (դեղնագոյն) անունով, որովհետեւ ընդհանրապէս բաց կամ մուգ դեղին գոյն ունին, բաշը, պոչն ու ոտները սեւագոյն։ Չափազանց գինտցկուն են, արագավազ հրաշալի քայլուածքով եւ գրաւիչ տեսքով։ Այս պատճառով էլ կովկասեան ցեղերի մէջ Ղարաբաղի ցեղական ձիերը ամէնից յարգի են եւ բնական է ամէնից թանգարժէքը...

Հանգուցեալ Մուրատը որպէս նշանաւոր ձիաւոր, հայ-թաթարական ընդհարումների ժամանակ (1905 - 6 թւի). ձեռք էր բերել Զանգեզուրուրի շրջանում իր հրաշալի նժոյգը, որի ճակատի սպիտակ աստղանշանի համար է թերեւս որ կնքել էր «Աստղիկ» անունով։

«Աստղիկ»ը շատ գրաւիչ էր թէ տեսքով եւ թէ քայլուածքով։ Բարձրահասակ էր, Ղարաբաղցիների պէս հպարտ, գլուխը միշտ բարձր բռնած գրաւիչ սեւ աչերը եւ փոքրիկ ականջները լարուած։ Շնորհիւ իր առողջ կազմին եւ մանաւանդ ամրակուռ թեւերին, ամէնէն արագ վազքին անգամ թէկուզ դէպի վտանգաւոր ձորերն իջնելիս եւ կամ դէպի լեռները մագլցելիս, երբեք չէր սայթաքում ու գլորւում, ինչպէս շատ յաճախ պատահում է թեւերը թոյլ ձիերի հետ։ Աստղիկի քայլուածքը «եորղա» էր։ Չափազանց արագ, բայց հանգիստ. որովհետեւ Աստղիկի մէջքը հանգիստ էր, չէր երերում շատ ձիերի նման եւ հեծնողին անհանգստութիւն չէր պատճառում։

Աստղիկը խելացի էր. գլուխը վերցնել փախչել չգիտէր, այս պատճառով էլ չափազանց վստահելի էր։ Հեծնողը վստահ էր որ ամէնէն վտանգաւոր պահերին անգամ Աստղիկը թէ արագ վազելու եւ թէ ճամբին հանդիպած բոլոր խոչընդոտներից անվտանգ կը սլանար։

Նա չէր սիրում օրերով գոմի մէջ անշարժ պահուած մնալ։ Այսպիսի պարագաներին Աստղիկը շատ էր չարանում, ոտքերով գետինը դոփում, խրխնջում եւ անհանգիստ շարժումներ անում. եւ երբ որ թամբում, հեծնում եւ փողոց էիր դուրս գալիս, վանդակից ազատուած գազանի պէս, սկսում էր թռչկոտալ առաջներով սանձը կրծոտել, պինչերը լայն բացած խոր շունչ քաշել, փռնչալ, հրայնանալ փողոցների նեղութիւնից. անհանգիստ շարժումներ անել գլուխը կոր բռնած, քայլում էր ոչ թէ ուղիղ ճամբով այլ զիկ-զակ, թաց եղանակին անցորդներին ցեխոտելով։ Բայց երբ որ դուրս էիր բերում բաց դաշտ, Աստղիկը կարիք էր զգում խաղալ, թռչկոտել եւ մի երկար վազել։ Իրաւ յատուկ մարզանքներ նրա համար, որ ստիպուած էիր թոյլ տալ կատարելու, թէեւ այսպիսի պարագաներին թէ քեզ եւ թէ իրեն էր սաստիկ քրտնացնում։

Աստղիկը թէ իր հեծնողին եւ թէ կողմնակի դիտողներին մեծ հաճոյք էր պատճառում։ Այս պատճառով էլ մեր բոլորիս գուրգուրանքի առարկան էր։ Հայ-թաթարական ընդհարումներից յետոյ, Մուրատը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովին Վիեննա մեկնելու պատճառով, իր սիրած նժոյգը փոխանցեց Թորոսին. (Գալուստ Ալոյեանին)։

Թորոսը մօտ երկու տարի Աստղիկին Երեւանում պահելուց յետոյ, 1909ի փետրուարին ստիպուած եղաւ ռուսական հալածանքի պատճառով, անցնել Պարսկաստան եւ 1911 թւի դեկտեմբերին, դարձեալ ռուսական հալածանքի պատճառով, Պարսկաստանի Ուրմի քաղաքից էլ անցնել Վասպուրական, որտեղից 1914 թ. հոկտեմբերին, պատերազմի պատճառով հնարաւորութիւն ունեցաւ Երեւան վերադառնալու։ Բայց Հին-Բայազետ հասած օրը պայթում է ռուս-թրքական պատերազմը. տեղական թուրք իշխանութիւնը անմիջապէս զրաւում է ժողովրդի սեփական ձիերը, ինչպէս նաեւ Թորոսի «Աստղիկ»ը, որի պատճառով Թորոսը կառավարչատուն գնալու ժամանակ փողոցի մէջ, օրը ցերեկով գնդակահարւում է Աջիբօ անունով մի Քրտի կողմից։

Մօտ տաս տարի Աստղիկը հաւատարմօրէն Մուրատին եւ Թորոսին ծառայելուց յետոյ, գերի ինկաւ թշնամու ձեռքը, որի պատճառով թերեւս զոհ գնաց մեր ամէնէն նշանաւոր կուսակցական բազմամեայ գործիչ ընկեր Թորոսը։ Աստղիկը խմբի ձի չէր. նա չէր սիրում միւս ձիերի շարքին քայլել. այլ միշտ էլ աշխատում էր բոլորից առաջ սլանալ. ինքը լինել ամէնից առաջը. թերեւս այս էլ իր ղարաբաղցիական յատկութիւններից մէկն էր։

Աստղիկին գնելու համար դիմումներ շատերն են կատարել. եւ շատ բարձր գին առաջարկել, բայց չնայած իր անձուկ վիճակին Թորոսը չէր կարողանում Աստղիկից բաժանւելու մտքի հետ հաշտուել. վստահ լինելով, որ շատ դժուար է Աստղիկի պէս ազնուական ցեղի նժոյգ ձեռք բերել։ Այս նշանաւոր ձիով էր որ հանգուցեալ Թորոսը որպէս տարագիր չափչփեց Ատրպատական եւ ապա Վասպուրական եւ գնաց մինչեւ Մուշ-Սասուն (1912)։

ԲԵՆՕ

ՆԱՒԱԲԵԿՈՒԹԻՒՆ ՍԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանէն հեռագիր մը Թիֆլիզի Թերթերուն կը տեղեկացնէ Թէ Նոյեմբեր 13ին, կէսօրին, Սեւանայ լճին վրայ, Նորադուզի նաւահանգիստին մօտ, նաւավար Պոտապովի ղեկարարութեան յանձնուած «Համբարձումեան» նաւը ընկղմեցաւ: Կան զոհեր. քննութիւն կը կատարուի աղէտին պատճառներուն մասին. Աղէտի վայրը ղրկուած է մասնաւոր յանձնախումբ մը. Աշխատանք կը թափուի ազատելու համար նաւուն բեռները։

ՔՐԷՏԻ ՖՕՆՍԻԷԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գահիրէ, 17.— Եգիպտական Քրէտի Ֆօնսիէի վիճակահանութենէն հետեւեալ թիւերը 50 հազարական փրանք շահած են.—1886ի սերիէն 339,470 թիւը, 1903էն 518,887 եւ 1911էն 254,774 թիւը։

ՄՈՒՐԱՏԻ ՓԱՌԱՒՈՐ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի երեկոյ, դարձեալ պզտիկ եկան Փարիզի «Փըթի Ժուռնալ»ի ընդարձակ սրահները, Սեբաստացի մեծ հայդուկին՝ Մուրատի մահուան 13րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած սգահանդէսին փութացող ժողովուրդին առջեւ։

Հերոսին հմայքը, ժամանակէն շատ առաջ սրահը քաշած էր խուռն բազմութիւն մը։

Բեմը զարդարուած էր հայդուկին խոշորցուած մեծադիր նկարով, (Վարդան Տահճեանի հեղ.), զոր Երգիկայի մէջ պատրաստած է լեհ արուեստագէտ մը։ Նկարը եզերուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով ու երկու փունջ ծաղիկով։ Սեւ շղարշ մը կը ծածկէր մեր հայկական եռագոյնը։

Հանդէսը բացուեցաւ Շօփէնի մահերգով, զոր դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Ճամպազ եւ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս եւ երկիւղածութեամբ։

Յետոյ «Սիփան» երգչախումբը, առաջնորդութեամբ Սաքօ Յակոբեանի սրահը թնդացուց «Մեր Հայրենիք»ով, որ ունկնդրուեցաւ նմանապէս յոտնկայս։

Բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ օրուան նախագահը, ընկ. Աւետիս Ահարոնեան, որ կարդաց գրաւոր ճառ մը (Տես Բ. էջ)։

Երգչախումբը յաջորդաբար երգեց «Իբրեւ Արծիւ»ը, «Լուսին չկար»ը եւ «Յառաջ Նահատակ»ը։

Յետոյ խօսքը տրուեցաւ ընկ. Մ. Վարանդեանի, որ պիտի խօսէր սգահանդէսը կազմակերպող երեք Հայրենակցական Միութիւններու կողմէ։

Յարգելի ընկերը, որ միեւնոյն ատեն կենսագիրն է Մուրատի, գրաւորապէս եւ մանրամասնօրէն ներկայացուց յեղափոխական հերոսին կեանքը, սկսելով առաջին քաջագործութիւններէն մինչեւ մահը։ Վեր հանեց հայդուկին հայրենիքի մասին ունեցած գաղափարը եւ խօսքը վերջացուց շեշտելով.

— «Մուրատ ինկաւ։ Ինկաւ առանց տեսնելու այն ղողղոջ ճառագայթը, որ պիտի պլպլար Հայոց աշխարհի երկնակամարին վրայ, իր եւ իր հազարաւոր նմաններու կեանքերուն գնով։ Ձեզի կը մնայ, երիտասարդ ընկերներ, հետեւիլ անոնց տուած մեծ դասին։ Ապաքինման եւ սպասումի շրջան մըն է որ կ՚ապրինք. օգտուեցէք այս օրերէն եւ ձեր պարապ ժամերուն, իւրացուցէք եւրոպական մշակոյթի լաւագոյն բաները։ Զարգացէք, միշտ պրպտելով, միշտ որոնելով հայրենիքի օգուտը։ Ֆրանսացի մեծ յեղափոխական Տանդօնը կը պոռար. «Թշնամիին յաղթելու համար, պէտք է յանդգնութիւն, դարձեալ յանդգնութիւն, միշտ յանդգնութիւն։ «Մեր վիճակին պատշաճեցնելով կրնանք ըսել,—կազմակերպուի՛լ, կանոնակերպուի՛լ եւ խտացնել շարքերը։ Այս է որ պիտի թելադրէր այն յանդուգն մարտիկը, որուն հոգին կը սաւառնի այս սրահին մէջ այս պահուս, կ՚ոգեւորէ ամէնքս եւ մեզ կը մղէ, որ մնանք յանուն այս ժողովուրդի շահերուն»։

Շատերուն համար անակնկալ մը եղաւ Փարիզի երաժշտանոցէն՝ Տիկ. Կ. Թէրզին, որ գեղեցիկ եւ հարուստ ձայնով երգեց «Հայաստան»ը եւ ֆրանսերէն երգ մը, ու ժողովուրդին ծափերուն վրայ, «Սիրուհիս քեզ համար»ը։

Ս. Դ. Հնչակեաններու կողմէ խօսեցաւ Պ. Արծրունի.

— «Հպարտ կը զգամ ինքզինքս, որ այդ նահանգին մէջ ծնած եմ, եւ եթէ տարիքի պատճառաւ լաւ չեմ ճանչցած Մուրատը, բախտ ունեցած եմ մօտէն ծանօթանալու իր եղբայրներուն, իրեն չափ քաջ։ Չալիտ խօսիմ մեծ տղամարդու կեանքին մասին։ Իմ նախորդներս մանրամասնօրէն եւ գեղեցիկ կերպով պատկերացուցին, բայց իր հոգիի բարձրութիւնը վեր հանելու համար սա չափը միայն պիտի ըսեմ, որ գեղջուկ ընտանիքէ եկած այդ պզպատեայ մարդը, մտաւ ամէն դասակարգի, ամէն սեռի ու տարիքի մարդոց մէջ։ Եթէ մենք վերցնենք եւ վերլուծենք հայ յեղափոխականներու կեանքն ու գաղափարները, պիտի տեսնենք, որ ազատութեան գաղափարը ստացական չէ — ինչպէս կ՚ըսեն շատերը — այլ բնածին, եւ այդ պարզ զինուոր կոչուած մեծ կրանիթը, օր մը, ինքն ալ պիտի գար ցոյց տալու ատիկա։ Պիտի կռուէր, որպէս զի այս ժողովուրդը ունենար իր ազատ հողի կտորը, եւ ազատ օդ շնչելու հնարաւորութիւնը։ Ինքն համոզուած էր, թէ այս ժողովուրդին համար պիտի գան լաւագոյն օրերը, եւ ամէնէն յուսահատական պարագաներուն այդ հաւատքը պահեց։ Հայրենակիցնե՛ր, եթէ յարգանք ընել կ՚ուզենք նման հերոսներու յիշատակին, մենք պէտք է շարունակենք, Մուրատներու նման հսկաներու ձգած գործը, մինչեւ որ, օր մը այս ժողովուրդին համար ալ ստեղծուի ազատ հող մը, ազատ օջախ մը ու բուխերիկ մը, ուրկէ բարձրացող մուխի ալիքներուն վրայ գրուած ըլլայ,— «Ազատ ու անկախ Հայաստան»։

Ջերմ ծափերով ողջունուեցաւ այս ոգեւորիչ ճառը։

Տիկին Լ. Գեւոնեան իր քնքուշ ձայնով երգեց «Արօտն ասաց տատրակ հաւուն»ը եւ «Տըլէ Եաման»ը։

Տասը վայրկեան դադարէ վերջ, «Սիփան» երգչախումբը երգեց «Սարերի վրով գնաց» եւ «Երեւան բաղ եմ առել»։ Իր անդամներէն Պ. Յ. Յակոբեան մեներգեց «Դէ՛ գնա կաքաւ»ը։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Շ. Միսաքեանը, որ խօսեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ։

Կը փորձեմ տալ ամփոփումը.

— «Խորին յուզումով է որ կը կատարեմ ինծի յանձնուած պարտականութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան յարգանքն յայտնելով հայ ժողովուրդի անմահ զաւկին, Սեբաստիոյ շանթարձակ հերոսին եւ իր արի զինուորին։

Ի՞նչ կը նշանակեն ֆէտայի, հայդուկ, հերոս, — երեքն ալ օտար բառեր, բայց շատ աւելի բովանդակալից քան մեր բառարանի բոլոր բառերը։ Անոնք, ֆէտայիներն ու հերոսները, արտայայտիչներն են հայ ժողովուրդի կուտակուած դառնութեան, անոր անսահման տառապանքին և թաքուն առաքինութիւններուն։

Անոնք ասպարէզ իջան ապացուցանելու համար թէ ժողովուրդը ունի նաեւ բազուկի ուժ, հազարը մէկի մէջ ամփոփուած, եւ գիտէ հարուածին պատասխանել հարուածով, ճակատ ճակատի։ Անոնք եկան բովանդակութիւն տալու մեր տաղիներու հառաչանքին ու աղերսին, երգերուն եւ տրտունջներուն։ Անոնք, մարմնացած դայրոյթ, սար ու ձոր սարսեցին ամեհի պոռթկումներով, յարգանքի հրաւիրելով թշնամին եւ բարեկամը։ Մենք ունեցած ենք ռազմական ուժ, դարեր առաջ, բայց այն ատեն ունէինք պետութիւն, արքաներ և նախարարներ, ազնուականներ եւ զինականներ։ Հայդուկն եւ ֆէտային, այդ արի արանց ըմբոստները, վերակենդանացուցին զարնողին զարնելու առաքինութիւնը զարհուրելի պայմաններու մէջ, տասնապատիկ աւելի յանդգնութեամբ եւ ուժգնութեամբ։ Ի հարկէ յեղափոխական կուսակցութիւններն են որ կրցան արծարծել, ձեւաւորել եւ համախմբել ցիրուցան կայծերն եւ խուրձերը եւ ստեղծել մարտական ճակատ մը։

Բայց որեւէ կազմակերպութիւն աւելի բարձր չէ քան այս ժողովուրդը։ Եւ այս առթիւ, յարգելով յիշատակը Մուրատին եւ իր զինակիցներուն, հարկ է յարգանքի հարկը մատուցանել նաեւ այն մայրերուն եւ քոյրերուն, որ Մուրատներ կը ստեղծեն։ Այս առթիւ յուզումով կը յիշեմ Մուրատին մայրը եւ կինը, որոնք, երբ հերոսը լեռնէ լեռ կը թափառէր, դրուած էին աքսորի կարաւաններուն առջեւը, իբրեւ նախատինք։ Եւ սարսափէն խելագար բազմութիւնը կը պոռար Մուրատի մօրը երեսին— Քա՛ր ծնէիր եւ այսպիսի զաւակ չունենայիր... Այս նախատինքին դիմացաւ մայրը, դիմացաւ կինը,— ինչպէս հարիւրաւոր մայրեր ու կիներ անոնց պէս»։

Ընկ. Նաւասարդեան երգեց «Սիրուն գարուն, կանաչ գարուն»ը, որմէ յետոյ Տիկ. Թէրզի դարձեալ երգեց «Կռունկ ուստի՞ կուգաս»ը եւ ֆրանսերէն երգ մը։

Սեբաստացի Մեսրոպ քհնյ. որ ականատես եղած է Մուրատի գործունէութեան առաջին շրջանին Պոլսոյ մէջ, կարդաց քանի մը դրուագներ անոր կեանքէն։

Ամէնէն վերջ, Տիկ. Լ. Գեւոնեան, երգեց «Զինչ ու զինչ»ը, ու ներկաները ցրուեցան լաւագոյն ապագայի հաւատքով զօրացած։

Երեւանի մեր կարմրուկ աքլորներու չիլ նայուածքներէն անպատճառ վախցած էին Փարիզի ռամկավարները, որոնք կը փայլէին իրենց բացակայութեամբ։ Ոչ իսկ բարեհաճած էին ներկայացուցիչ մը ղրկել, իբրեւ յարգանքի արտայայտութիւն։

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

175,000 ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ ԴՈՒՐՍ ԵԼԼԵԼՈՒ ԷԻՆ ԱՅՍ ՏԱՐԻ

«Լ՚Էնթրան»ի աշխատակիցը կը շարունակէ իր պրպտումները.

— Եթէ տագնապը սահմանափակեց Ֆրանսա մտնող օտար աշխատաւորներու թիւը, փոխարէն սակայն, կարեւոր չափով շատցուց Ֆրանսայէն դուրս ելլողներու թիւը։ Ի՞նչպէս տեղի կ՚ունենայ օտարականներու Ֆրանսայէն հեռացումը։

Առնենք այժմէական օրինակ մը։ Գաղթային ցուցահանդէսը։ Անոր կառուցումը անհրաժեշտ դարձուց գործածել մասնագէտներ, որոնց 909ը օտարականներ էին 3970ի վրայ։ Հոկտեմբերի սկիզբէն իսկ, այս օտարականները ստացան երկրէն դուրս ելլելու հրաման մը, որ գործադրելի կը դառնար ցուցահանդէսին փակման յաջորդ օրն իսկ։

Արդ, անցեալ երկուշաբթիէն ի վեր, 909 օտար աշխատաւորներ կան 20 տարբեր ազգերու պատկանող, որոնք, արդէն Ֆրանսայէն մեկնելու պատրաստութիւն տեսածըլլալու էին։ Տեսա՞նայդ պատրաստութիւնները։ Ու բոլոր անոնք որ մօտ 21375 հոգի,— այս տարի մինչեւ հոկտեմբեր՝ կանոնաւոր կերպով Ֆրանսա մտածներէն պարտաւոր էին դուրս ելլել երկրէն, ելա՞ն։ Իսկ անցեալ տարի, ժամանակաւոր կերպով Ֆրանսա մտած էին 106,000 հոգի։ Երբ իրենց բնակութեան պայմանաժամը լրացաւ, մեկնեցա՞ն երկրէն։

Հող է որ կը կոխենք զգայուն կէտին վրայ։

* * *

Անցեալ տարի, տարուան առաջին երեք ամիսներուն, 29184 օտար աշխատաւորներ մեկնած են Ֆրանսայէն, սահմանագլուխին վրայ, բոլորն ալ պաշտօնապէս քննութեան ենթարկուելէ վերջ։ Ներկայ տարուան ,նոյն ժամանակաշրջանին այդ թիւը բարձրացած է 58540ի, կրկինը ըսել է։

Ասոնք սակայն, պաշտօնական թիւեր են, որոնք հեռու են իրականութենէն։ Բնակչութեան պարբերական մարդահամարները կը յայտնեն թէ այս թիւերը հազիւ կը ներկայացնեն օտար գաղթականութեան մէկ երրորդը։ Եթէ իրօք այդպէս է, պէտք է ուրեմն որ համաձայն այդ տուեալին, 58,540ըիրականինմէջըլլայ 175,000 հոգի, եռապատիկը գրեթէ։ Մուտքերու թիւերուն հետ բաղդատելով, այս թիւը թոյլ պիտի տար երեւակայել թէ Ֆրանսայի օտար գործաւորութիւնը նուազած է 80,000ի չափ, տարւոյն սկիզբէն ի վեր եւ թէ մինչեւ տարուան վերջը,այդ թիւը կրնայ հասնիլ 100,000ի։

Բայց տակաւին, Ֆրանսայի մէջ կան, քանի մը հարիւր հազար օտար աշխատաւորներ, որոնք հակակրօնական կացութեան մէջ կը գտնուին։ Ինչպէս անոնց լքել տալ տեղը զոր գրաւած են անիրաւաբար։

* * *

Ենթադրելով որ կարելի ըլլայ ճշդել բոլոր անկանոն օտարականներու, վստահ ըլլալու համար թէ անոնք պիտի մեկնին, պէտք պիտի ըլլայ որ անոնք հսկողութեան տակ ճամբուին մինչեւ սահմանագլուխ և այնպէս որ այլեւս չվերադառնան։

Գրեթէ բոլոր պարագաներուն մէջ ալ, ասիկա անկարելի է։

Երբ օտար գործաւոր մը կը գտնուի անկանոն կացութեան մէջ, առհասարակ կը մերժուի կանոնաւորել անոր վիճակը, բացի բացառիկ պարագաներէ, երբ օրինակ հարցը կը դառնայ քաղաքական ապաստանեալներու կամ բազմանդամ ընտանիքներու մասին։ Այս անկանոն կացութեան մէջ գտնուող օտարականին մասին, իմաց կը տրուի ոստիկանապետութեան եւ երբ կարելի ըլլայ, կը հեռացուի երկրէն։ Այսպէս է որ 1930 հոկտ. 1ի եւ 1931 հոկտ. 1ի միջեւ սահմանագլուխ ճամբուած են 12,914 օտարականներ։

Շատեր են որ կը յամառին Ֆրանսա մնալ, առանց արտօնութիւն ունենալու։ Երբ նման մէկու մը հանդիպին, արտաքսումի հրամանագիր մը կը հանեն անոր դէմ։ Այդ վայրկեանէն սկսեալ, եթէ կրկին ձեռք անցնի, անոր կը վիճակի բնակութեան արգելքի տակ առնուած անձերու բախտը։

Գործատէրերն ալ պատասխանատու են այն օտար գործաւորներուն մասին, զոր կը գործածեն, եթէ անկանոն վիճակի մէջ են, եւ 1926 օգոստոս 11ի օրէնքը՝ կը պատժէ զանոնք։

Որեւէ գործատէր որ ինքնութեան թուղթ (վրան, աշխատաւորի յիշատակումով) չունեցող օտարական մը կը բանեցնէ եւ կամ զայն կը բանեցնէ գործի մը վրայ, որուն համարրչէտրուած է աշխատանքի արտօնութիւնը, կրնայ դատապարտուիլ 500էն 1000 ֆրանք տուգանքի, ամէն մէկ անօրինումի համար։

Գործատէր մը որ իրագործուած օտար բանուորներուն համար արձանագրութեան յատուկ տետրակ չի բռնէր, կ՚ենթարկուի 5—15 ֆրանք տուգանքի ամէն մէկ օրինազանցութեան պարագայի համար։ Եւ տուգանքներու գումարը օրինաւորապէս կը բազմապատկուի 7,5ով։

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԱՐԳԸ ԵԿԱՒ ՏԷՐՍԻՄԻ

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ ներքին գործավարը պտոյտի ելած է դէպի ներքին գաւառները՝

Գործավարը Խարբերդ հասած ըլլալով, Թուրք թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն այդ մասին։ Ինչպէս կ՚երեւայ, արեւելեան ճակատը «մաքրելէ» յետոյ, էնկիւրի իր ուշադրութիւնը դարձուցած է Տէրսիմի վրայ.—

Ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ նոյ. 15ին Էլազիզի հիւսիսային գաւառները քննութեան սկսաւ եւ առաջին անգամ այցելեց Չմշկածագ։ Գործավարին այս պտոյտին կ՚ընկերանան նաեւ Իպրահիմ Թալի պէյ, ոստիկ. զօրքի ընդհ. հրամանատար Քեազըմ փաշա, եօթներորդ զօրաբանակի հրամանատար Քէնան փաշա, զօրագունդի հրամանատար Օսման փաշա, Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ եւ Էլազիզի կուսակալ Նիզամէտտին պէյ։ Չմշկածակի եւ Տէրսիմի մերձակայքը գրեթէ մէյմէկ գիւղի վերածուած են։

Պատճառը այն է որ Տէրսիմցիները կը յարձակին անոնց վրայ։ Տէրսիմցին խոշոր փորձանք մը դարձած է այդ վայրերուն համար։ Հանրապետական վարչաձեւը Տէրսիմը գտած էր իբր աւազակներու բոյն։ Այլեւս ժամանակը եկած է միջոցներ ձեռք առնելու, որ այդ վայրերը կատարելապէս հնազանդին հանրապետական վարչութեան։ Յարդ ձեռք առնուած բարոյական միջոցները կատարեալ են։

Շիւքրի Գայա պէյ լսեց Չմշկածակցիներու բոլոր գանգատները, որոնք կը դառնան Տէրսիմցիներու շահատակութեանց շուրջ։ Մասնաւորաբար ուշադրութեան արժանի է այն պարագան, թէ այս մասին գանգատողները եւս Տէրսիմցիներ են, որոնք այդ յելուզակներէն բաժնուելով, եկած հաստատուած են Էլազիզի մէջ եւ հողի ու կալուածի տէր եղած։

Ասոնք կը ջանան կարելի եղածին չափ լաւ հայրենակիցներ դառնալ եւ շնորհակալութիւն ու երախտագիտութիւն կը յայտնեն կառավարութեան, բոլոր այն միջոցներուն համար, որոնք ձեռք առնուած են զիրենք պաշտպանելու անխիղճ ու վայրագ հարստահարիչներու դէմ, Ասոնց կցկտուր այլ սրտաբուխ արտայայտութիւններէն յայտնի կ՚ըլլայ, թէ իրենք եւս մէյմէկ հրոսակ պիտի դառնային, եթէ հանրապետութեան վարչաձեւը չգար զիրենք փրկելու այդ անտանելի կեանքէն եւ ճակտի քրտինքով ապրելու երջանկութիւնը չշնորհէր իրենց։

Սակայն հինէն ի վեր խաշնարած Տէրսիմցիները, դիւրութեամբ չէ որ կը վարժուին հողային աշխատանքներու։ Ամէն պարագայի տակ, գործավարին այս այցելութիւնը մեծ տպաւորութիւն մը գործած է անոնց վրայ եւ բոլորն ալ փափաքող են որ աւելի սերտօրէն հանրապետ. վարչաձեւին կապուած ըլլան։ Նախկին երեսփ. Տիապ աղա, որ լսած ըլլալով Շիւքրի Գայա պէյի այցելութիւնը, փութացած էր զայն դիմաւորել, ըսաւ անոր թէ այլ եւս անօգուտ է աշիրէթական դրութեամբ կառավարուիլ, այլ պէտք է ուղղակի ենթարկուիլ կառավարութեան եւ վայելել անոր բարիքները։

* * «Միլլիյէթ»ի խմբագրապետ Մահմուտ պէյ, որ կ՚ընկերանայ ներքին գործավարին այս քննական պտոյտին, խմբագրականով մը կը շեշտէ թէ անհրաժեշտ է ազդու միջոցներ ձեռք առնել Տէրսիմի այդ շրջանները բարեկարգելու եւ յելուզակութեանց վերջ մը դնելու համար։

ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՒԿԻԹ ՉԱՌՆԵՐ

Ֆրանսայի պաշտօնաթերթը հրատարակած է լուր մը, որուն համաձայն մինչեւ 1932 յունուար 1 Թուրքիայէն կեղեւով հաւկիթ չպիտի մտնէ Ֆրանսա, նկատի ունենալով որ ամբողջացած է կանխատեսուած քանակութիւնը։

Ասկէ զատ դադրեցուցուած է հաւնոցի ողջ և մորթուած կենդանիներու, ընտանի նապաստակի ներածումը։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (5)

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

(Հաքիմիյէթը Միլլիյէ)

Առջի օր «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ի մէջ արտատպուած էին Փարիզի մէջ հրատարակուող «Յառաջ» անուն Դաշնակցական թերթին մէջ յերիւրածոյ ապստամբութեանց եւ եւ հակաքէմալական շարժումներու մասին՝ գրուածները։ Թուրք յեղափոխականները՝ թէ՛ այդ գրութեան եւ թէ մեր վերոգրեալ հատուածներու մէջ կրնան տեսնել ապացոյցը թէ, տակաւին շատ սկզբնական կէտին մէջ կը գտնուին։

Ֆրէնկութիւնը ընդօրինակող կարգ մը կուսակցութիւններու նման, Արեւմուտքի շահախնդիր վարչութիւններն ալ՝ որ այս կարգի հրատարակութիւնները եւ պատիւի ու կեանքի դէմ եղած յարձակումները եւս գիրի եւ հաւաքոյթի ազատութեան թեւին տակ առնելու չափ անխղճութիւն ցոյց կուտան, պէտք է հաստատեն թէ մենք յափրացած ոճրագործներու դէմ կը գտնուինք՝

— Միթէ կարելի՞ է անիշխանականներէ զանազանել մեզ դաշունահարելու եւ սկարացնելու համար ամէ՛ն օր եւ ամէն առթիւ մեզմէ արիւն առնել եւ մեզ բնաջնջել ուզող Դաշնակները։ Արեւմտեան պետութիւնները եւ ոստիկանութիւնը հասարակ ոճրագործի մը պէս կը հետապնդեն անիշխանականը, որովհետեւ անիկա թշնամի է Արեւմուտքի կարգ ու սարքին՝

Սակայն, Դաշնակցութիւնը մահափորձ կատարեր է Թուրքիոյ կեանքին դէմ։ Ասոր համար, այդ կախաղանի փախստականը «հաւատնութեան կ՚արժանանայ, եւ նոյնիսկ պաշտօնի կը կոչուի»։ Մենք կը յիշենք նաեւ Թալէաթ փաշայի սպանիչը ի՛նչպէս չքմեղացուցին այդ դէպքէն մէկ երկու ամիս առաջ մեր զինակիցն եղող երկրին դատարանը ու ժողովուրդը (*)։

Իրենց համար տարբեր եւ իրենցմէ դուրս գտնուող երկիրներու համար բոլորովին տարբեր չափ ու կշիռ գործածող պետութեանց անփութութեան հետեւանքով է, որ Դաշնակցութիւնը իր ուզած տեղը, իր ուզած խօսքի եւ շարժումի պատրաստութիւնները կը տեսնէ։ Հակառակ պարագային, անոնք կամ իրենք պէտք է պատժէին եւ կամ մեզի յանձնէին մեր անիշխանականները, սովորական դրամարկղի գողերու եւ ոճրագործներու պէս։ Հոգ չէ, այդ պետութիւնները թող խնայեն իրենք իրենց այս ընթացքը՝ որ ուրիշ բան չէ, բայց եթէ յանցաւորներու փոխանակութեան կանոնին գործադրութիւնը։ Մենք շատ աղէկ գիտենք թէ ինչո՞ւ այդպէս կը վարուին։ Եւ հարկաւ օրին մէկը մենք մեր այս գիտցածին շահու կամ վնասու հաշուեցոյցը պիտի հանենք։ (*)

Դաշնակցութիւնը ի՛նչ ալ ազուոր բացատրէ է՝ Քիւրտերու հանդէպ ցոյց տրուելիք համակրութեան իմաստը՝ Քիւրտ հայրենասէրները ի՞նչ կ՚ըսեն արդեօք այս մեկնաբանութեան՝ «Հոյպունծինե՛ըը», սա Դաշնակցութեան շէնքին թշուառ դռնապանները։ Ահա՛ դատարկապորտներու այն երկրորդ շարքը որոնց կ՚ակնարկենք հայրենասէր որակումով։

Ասոնք եթէ պարտուին ալ, իրենց կռնակէն կը պարտուին եղեր եւ ո՛չ թէ ճակատ առ ճակատ։ Արդէն կարելի է՞ որ փախչողները ուրիշ կերպով յաղթուին...։

Այս զզուելի լեզուին գրականութեան մէջ չմտնենք այլեւս։ Երբ աղբիւրին գլուխը թակարդ լարող այս ափ մը ոճրագործներու գոյութեան մասին կը խօսինք, ասիկա կ՚ընենք որպէսզի հասկնան թէ անոնց՝ մեր գարշապարներուն տակ թափառիլը շատ հաճոյալի բան մըն է։ Ապա թէ ո՛չ՝ վախ չունինք ո՛չ ակռայէ, ո՛չ եղջիւրէ եւ ո՛չ ալ աքցինէ։ Բազմաթիւ չորքոտանիներ կան այս անտառին մէջ՝ որ մեր հաւատքին ցասումը եւ մեր թաթին գիշատիչութիւնը փորձած են։

(Շար.)

(*) Թուրք Թերթ մը մը անցեալները կը գրէր թէ՝ Հայ կոմիտէճիները, որոնք Թերեւս իրաւացի նկատուէին հին Թուրք պետական անձերէ վրէժ լուծելնուն համար, ուղղակի անիրաւ եւ ոճրապարտ ընթացքի մը հետեւած կ՚ըլլան մահափորձ կատարելով Ըսմէթ փաշայի դէմ, որ ոչ մէկ չարիք հասցուցած է հայութեան։

Այս տեսութիւնը սխալ է։ Ըստ մեզ, հայ ոճրագործին գնդակը մեր պետական անձերէն եւ ո՛չ մէկուն դէմ չի կրնար ուղղուիլ։ Եթէ երբեք Հայը ուեւէ տարբերութիւն չի դնէր մեր հին կամ նոր պետական անձերուն միջեւ, մենք բնա՛ւ տարբերութիւն տեսնելու չենք անոնց միջեւ։

(*) Ինչպէս կը տեսնուի, այս ցնդաբանութեան հեղինակը պաշտօնական «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ն է եւ ոչ թէ «Սօն փոսթա»ն, որուն վերագրուած էր (Յառաջ)։

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 17Ի ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ...

ԲՈԼՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ԱՅԴ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

կազմակերպուած Ռազմիկ խումբի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին կայարանին դիմացը Սալ կալմանի մէջ։ կը ներկայացուի ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԻՒՆ եւ ՁԱՒԵՇՏ ՄԸ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ, եւայլն

ՀԱՂՈՐԴԱԳ.— Շոգեկառք՝ կառ. տիւ Նորէն ժամը 19.9, 19.17 19.42, 20.5, իջնել Առնուվիլ լէկոնէս։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ ղերասան
Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ

Ն Ա Մ Ո Ւ Ս

Դրամը, հայկ. կեանքէ 5 արար

29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931 ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle des Sociétés, Savantesի մէջ
8 Rue Danton, Métro St. Michel et Odéon

Կը մասնակցին՝ տիկիններ Ալեքսանեան, Սուրաբեան, Գայեանէ, Քնարիկ, Շահ-Պարոնեան, Պ. Պ. Սուրաբեան, Ա. Գմբէթեան, Արման Ս. Թորոսեան, Ա. Սարաֆեան, կիւրեղ Սրապ, Սուրէնեան, Գրիգորեան, Ալէքս կիրենց, Րոտոլֆ, Սիսակ, *եւայլն։*

Հարսանիքի տեսարանին տիկին Սուրաբեան *կ'երգէ «Տլէ Եամանս», կը պարեն տիկիններ* Սուրաբեան, Ժէնեա, Քնարիկ *եւ* Պ. Պ. Ռոտոլֆ, վանեա։ *Երաժշտութիւն Թառիստ* Ժօրժի։

Տոմսերու գինները 20, 15 *եւ* 10 *ֆրանք*

Կը ծախուին սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման գիշերը Թատրոնի կիշէն։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻԹԱԼԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 32 Ave. de Gobelins *սրճարանի վերնայարկը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոնպի Ջէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ազատամարտ խումբը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին գէորգեանի բնակարանը, 99 Bld. Lorraine, Քլիշի։

Վիշապեան խումբը այս իրիկուն Գրադարանին մէջ։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Ակումբին մէջ։ կը դասախօսէ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն *ժողովի կը հրաւիրէ* Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԱԼԱՆՍԻ Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը, 26 Bld. Vauban, Նիւթ՝ «Թուրքիա»։ կը խօսի ընկ. գեղամ Սարոյեան։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէն բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միութիւնլիթէի մէջ (24 Րիւ Սէն Վիքթոր) Սալ Տ, կը խօսի Տօքթ. Շ. Այվազեան՝ առաջին դաս հիւանդապահութեան։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ վարիսի։ Ամէնօր* 9-12, 2-8, *Կիր.* 9-12։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

8, RUE CHATEAUDUNի
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է
MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՏՕՔԹՕՐ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԲԺԻՇԿ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ
կը խնամէ ամենավերջին մեթոտներով՝ ներքին, կանանց, մանկանց եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի, քիթի, ականջի եւ կոկորդի խնամք, ինչպէս նաեւ վիրաբուժական գործողութիւններ, մասնագէտ բժիշկներու գործակցութեամբ։ Assurance Socialeի եւ Accident du Travailի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։
Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10—12 *եւ կէսօրէ վերջ* 3—2
52, Ave. de Verdun — Issy-les-Moulineaux, (Seine)

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Ցերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

RESTAURANT ANTOINE
20 Rue Rodier, PARIS
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամքով պատրաստուած համեղ կերակուրներ զեղչեալ գիներով։ Ամէն օր արեւելեան նուագ ընկերակցութեամբ օրիորդ Ֆէրիտէի, որ կ'երգէ եւ կը պարէ։ Միակ ժամադրավայրը Արեւելքի սիրահարներուն։

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃեԱՆ)
(11e année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Parie (6e) — Tél. Danton 73 97
կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։
ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՆՈՐ ՏԱՐԻ - ԾՆՈՒՆԴ
կը բերէ իր հետ նուէրներու հաճոյքը, բայց նաեւ շուարումը։ Ամենակենսական ու նուիրական նուէրը «կեանքի Ապահովագրութեան մուրհակն է», UNE POLICE D'ASSURANCE VIE, մանաւանդ եթէ այդ Palice—Vieն կնքուած է
COMPAGNIE D'ASSURANCES GÉNÉRALESի ՀԵՏ
ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1819ին
87 Rue de Richelieu, 87, Paris (2e)
Գաղղիական Ապահովագրական ընկերութեանց ամենահինը, ամենազօրաւորը ըլլալէ զատ, նաեւ ամենաօգտակար պայմաններն ունի։
դիմեցէք անվերապահօրէն *ՊՐՆ. Յ. Մ. ՔԷՉԷՃԵԱՆի* 35 տարուան փորձառութեան, Այցելեցէք կամ հեռաձայնեցէք իրեն

Téléphones	H. M. KÉTCHÉDJIAN
Central 77-52	Inspecteur Principal attaché à l'Agence
Gutemberg 55-98	Paris V., Ghef du Bureau Spécial pour
Richelieu 86-11	les Orientaux, 87 Rue de Richelieu (2)
» 86-12	

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (*կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ*) *Կիրակի եւ տօն օրերը* 10—12։
Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*
*Թոքախտաւորներու համար*pneumothoraxի *գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։*
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ։
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։
Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*
Դարմանատան տոմսակարգը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

FABRIQUE DE TRICOTS
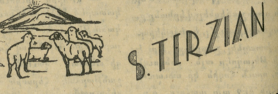

Tél. BOTZ. 22-98 — 20 Rue Mélingue, PARIS

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (97)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

27.— ԵՈԶԿԱՏԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

— Խմբագրողը ես չեմ, 9 հոգի միասին խմբագրած են յայտարարութիւնը, իսկ ես ընդօրինակած եմ միայն։

— Ո՞վքեր են այդ 9 հոգիները։

— Բոլորն ալ չեմ ճանչնար։ Միայն կը ճանչնամ մէկը, Աւետիսը, որ իսկական կոմիտէճի է։ Ատաուած վկայ, ոստիկանապետ, գիս վախցուցին և վախու տակ է, որ գրած եմ այդ յայտարարութիւնը։

Ձերբակալուեցան այն 9 անձերը, որոնց նկարագրութիւնն ըրաւ Յարութիւն։ Երես երեսի բերուեցան Յարութիւնի հետ։ Բոլորն ալ պատրուակ բուեցին։ Երես ... ցոյց տուին թշնամութիւն մը իրենց եւ Յարութիւնի միջեւ։ Այսուհանդերձ ազատ չարձակուեցան եւ հսկողութեան տակ պահուեցան։

Աւետիսը կոմիտէին կողմէ յատկապէս ղրկուած փէտայի մըն էր։ Հարցաքննութեան ընթացքին, խոստովանեցաւ որ իրեն պաշտօն տրուած էր սպաննել գաւառապետը ու զինուորական հրամանատարը։ Եւ եթէ ձերբակալուած չըլլար, որոշումը արդէն իսկ գործադրած կ'ըլլար։

Այս Աւետիսը, կախաղան հանուած Մորուքին ազգականներէն ըլլալով Յովսէփեան Տիգրանի հետ, պահուած զանձ կամ հանք փնտռելու պատրուակով, կը պտտի ամբողջ հայկական գիւղերը եւ կոմիտէին համար հանգանակութիւն կը կատարէ եւ փէտայի կ'արձանագրէ։ Ու երբ Եոզկատ կը համնի, կոմիտէին պետերէն Տէր Մինասեան Կիւրեղի ? եւ համբաւաւոր յեղափոխական Տիգրանի, ծականուանեալն Բաբգէնի ? հետ կը զբաղի յեղափոխութեան պատրաստութեամբ։ Ըստ իրենց պատրաստած ծրագրին, նախ պիտի սպաննէին գաւառապետը, զինուորական հրամանատարը եւ ոստիկանապետը։

Սակայն, ինչպէս կ'ըսեն, տան մէջ կատարուած հաշիւը սխալ կ'ելլէ շուկային մէջ։ Աւետիս ամուր հոգի չունէր, կոմիտէին գաղտնիքները դուրս թափեց եւ կոմիտէին բոլոր անդամները մատնեց։ Մեծ մասը ձերբակալուեցաւ, մէկ մասն ալ պահուըտեցաւ։

Յաջորդ օրը կոմիտէին յարած կարգ մը մարդիկ փորձեցին, փակելով իրենց խանութները, քանի մը ձեռք զէնք արձակելով խուճապ թաղերուն մէջ ցոյցեր ընել, սակայն ամէն կողմ կը պտտէին զինուորական շրջիկ ջոկատներ, որոնք նոյն ատեն խիստ հսկողութեան տակ առած էին հայկական թաղերը։

Այնպէս որ, Եոզկատի մէջ հայ յեղափոխական կոմիտէն չկրցաւ կռիւ բանալ եւ արիւն թափել։ Միայն արձակուած գնդակներէն մէկը կենդանիի մը հանդիպեցաւ եւ կենդանին սատկեցաւ։ Այս ցոյցերուն մասնակցողները եւ զէնք արձակողները ձերբակալուեցան անմիջապէս եւ յանձնուեցան դատարանի։

28՝—ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԶԱՐԴԸ

1895ի նոյեմբերի ցուրտ օրերէն մէկն էր։

Կեսարիոյ փակ շուկային մէջ յանկարծ աղմուկ մը բարձրացաւ։ Օրհասական փակուեցան ընդարձակ շուկային հսկայ դռները։ Ներսը կը մնային 5—10 Հայեր եւ քանի մը Թուրքեր։ Ներսը մնացող Թուրքերուն մէջ կը գտնուէր նաեւ Կեսարիոյ ազնուականներէն Նիսարիզատէ Մուսթաֆա Էֆէնտի։ Շատեր մնացեր էին, տեսնելով որ բանտարկուեցան շուկային մէջ, հակառակ իրենց ցանկութեան եւ գիտութեան։ Ի՞նչ կ'անցնէր կը դառնար։ Ինչո՞ւ փակեցին շուկային դուռները։

Նիսարիզատէ հարցուց իր ծառաներուն.

— Եաշո՛ւ, դուռները ներսէ՞ն փակուեցան թէ դուրսէն։

— Վալլահի մենք ալ չիմացանք։ Բարեբախտաբար ամէն հաւանականութեան դէմ, զէնք ունինք։ Հոգ ընելու բան չկայ։

Հայ մըն էր այս խօսողը, շուկայի արհեստաւորներէն երիտասարդ մը։ Այդ պահուն դուրսէն լսուեցան հրացանաձգութեան ձայներ։ Նիսարիզատէ ըսաւ իր ընկերներուն.

— Դուրս ելլեմ ու նայիմ թէ ի՛նչ կայ, ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ։

Երբ դուրս ելաւ, տեսաւ փողոցներուն մէջ դիակներ ու հոգեվարքներ։ Հրացանաձգութեան ձայները կը սաստկանային, հոգեվարքներու հառաչները եւ աղաղակները հետզհետէ կը շատնային։ Նիսարիզատէ, որ խռովութեանց պահուն, նախ խորհեցաւ իր տանը, մասնաւորաբար իր փոքրիկ եղբօրը՝ Ահմէտի մասին։ Ահմէտ նախակրթարան կ'երթար ... Վազելով դպրոց գնաց։ Եղբայրն առաւ տուն տարաւ։ Յետոյ կառավարչատուն գնաց։ Կառավարական պաշտօնեաները բոլորն ալ հաւաքուած էին եւ կը խորհրդակցէին զինուորական հրամանատարի մը հետ, որ նոր էր հասեր։ Զինուորական հրամանատարը արագ արագ հրահանգներ կուտար ... պահակազօրքը այս ու այն կողմ ղրկելով՝ կ'աշխատէր զսպել ... բութիւնը։ Հայ ապստամբները այս անգամ կը յարձակէին ոչ միայն Թուրքերուն, այլ նաեւ քաղաքին Յոյներուն վրայ։ Հայերը, իրենց տուներու տանիքին վրայ բարձրացած, գնդակ կը տեղային Թուրք եւ յոյն թաղերուն վրայ։ Կոտորածը տեւեց աւելի քան մէկ ժամ։ Զինուորական ուժերը հասնելով, դադրեցուցին կոտորածը։ Կռուի ընթացքին տեղի ունեցեր էին բազմաթիւ կողոպուտներ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ	250 ֆրանք		
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
27
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1931

27 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1736

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Այժմէական խնդիր մը մէջտեղ դրած էր, առջի օր, Ամեբիկայի մեր աշխատակիցը, ընկ. Արմ. Բարսեղեան «Միշտ խորհիլ ու գործել, երբեք խօսիլ ու գրել»։

— «Ծրագիրներն ու անոնց իրականացումը կենսական անհրաժեշտութիւններ են: Անոնց մասին խօսիլն ու գրելը, նախ քան անոնց կատարուած իրողութիւններ դառնալը, վնասակար է, հետեւաբար անթոյլատրելի:

Խորհիլ կենսական անհրաժեշտութեան մասին եւ գործել որոշ ծրագրով, մի՛շտ պէտք է։

Բայց այդ մասին չխօսիլն եւ չգրելը պէտք է դառնայ Հայերուս գործնական գլխաւոր սկզբունքը, գէթ չորս տասնամեակէն աւելի ունեցած մեր փորձառութենէն յետոյ»։ («Ցառաջ», 24 Նոյ.):

Այս տարրական խնդիրը յաճախ արծարծուած է մեր մամուլին մէջ, բայց միշտ ալ անհոգութեան տրուած։

Կարծողներ կան թէ իբրեւ յեղափոխականներ, պարտաւոր ենք մեծ-մեծ ջարդել, կամ յղացուած, առաջադրուած, հետապնդուած ամէն ծրագիր մանրել, «հասկնալի» դարձնել և թուղթին յանձնել։ Կամ ինչ որ բերնէ կը թռի ճարտասանական թափի մը մէջ, շարել տալ գրաշարին։

Մինչդեռ, այդպիսի ծրագիրներու յաջողութիւնն իսկ, ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ լռութիւն եւ լրջութիւն։

Այս ճակատին վրայ անվիճելի, անմրցելի վարպետներ են ոչ միայն Մակեդոնացիները, այլ եւ «լէպլէպիճի» Թուրքերը։ Ուրիշ բան է յեղափոխական տրամադրութիւն ստեղծել, հանրային կարծիքը զարգացնել այդ ուղղութեամբ։ Եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ կէտերը դնել «i»երուն վրայ, ինչպէս կ՚ընենք տարիներէ ի վեր, ե՛ւ գործ աւրելով ե՛ւ հրաշքներ խոստանալով։

Երբե՞ն ի վեր պայման է դարձեր հանրային կարծիք պատրաստել, յեղափոխական-դաւադրական որոշ ձեռնարկներ կատարելու համար։ Այդ կարգի ձեռնարկները կը յղանան, կ՚որոճան, կը ձեւաւորեն եւ կը գործադրեն կազմակերպուած մարդիկ։ Նոյնիսկ միեւնոյն կուսակցութեան զանազան մարմինները, ներքին աշխատանքով եւ առանց պրոպագանտի։

Ի՞նչ իմաստ ունի հանրութեան սեփականութիւնը դարձնել մտքէդ անցածը եւ պոռալ տանիքներէն, եթէ լրջօրէն գործելու, յաջողելու միտք ունիս։

Այդպէ՞ս գլուխ եկան «Պանք Օթօման»ը, Երլտըզի մահափորձը և ուրիշ անհամար յեղափոխական-դաւադրական ձեռնարկներ։

Իսկ եթէ հարցը շարքերու խմորման, զարգացման մասին է, չէ՞ որ ունինք մեր ժողովները, մեծէն մինչեւ փոքրը, շաբաթականէն մինչեւ տարեկանը։

Ահա՛ ամբողջ նշանախօսք մը — «Միշտ խորհիլ ու գործել, երբեք խօսիլ ու գրել»։

Եւ այս՛ իսկապէս գործելու, թշնամին կենդանի ԳՈՐԾԻ մղձաւանջին տակ պահելու համար։

Այլապէս, մեր բոլոր «անելիքները» կը դառնան ճարտասանական մարզանք, եւ Փոլիշինէլի գաղտնիք։ Ինչ որ կը նշանակէ ոչ թէ թշնամին հարուածել, այլ անոր ծիծաղը շարժել, եւ կեր հայթայթել անոր խուժանային ախորժակներուն։

×

Աթէնքի «Նոր Օր»ը դառնութեան ճիչ մը կ՚արձակէր Նոյեմբեր 12ին, հետեւեալ խորագրին տակ— «Դադրեցնենք սա պոռչտուքը»։

— «Գիշերը երազ մը տեսնողը, յաջորդ օրը փրկութեան առաջարկներ կը նետէ հրապարակ: Անկազմակերպ, չդասաւորուած միտքեր իրար կը հրմշտկեն։ Բոպէական յուզումի ազդեցութեան տակ իւրաքանչիւրը խելքին փչածը դուրս կուտայ։ Հրապարակը կը լեցուի աւելորդ, անհասկնալի ժխորով։

Խե՛ղճ «լքեալ գոյք» ժողովուրդ: ինչե՛ր չի քաշեր իր փրկիչներու ձեռքէն:

Եւ անոնց գլուխն է բազմեր հայ մամուլը:

Իւրաքանչիւր հայ խմբագիր ինքն իրեն՝ կուսակցութիւն է, դեսպանատուն է, հիւպատոսարան է, նախարարաց խորհուրդ է:

Ցաւակնութիւններու չափ ու սահման չէ մնացած: Մէկ երկրէն միւսը հրամաններ, կարգադրութիւններ»։

Եւ իբրեւ եզրակացութիւն.

— «Զգեցէք մեզ մեր վիճակին, թողէք աշխատինք մեր միջոցներով մէջէն դուրս գալու։ Երբ պէտք ունենանք, կը դիմենք ձեզի»։

Ինչպէս կ՚երեւայ, մասնաւոր դէպքի մը կ՚ակնարկէ մեր պաշտօնակիցը։

Բայց պատահական չէ մատնանշուած երեւոյթը, այլ ուրիշ մէկ երեսը միւս հիւանդութեան։

Ոչ հարցը մանրամասնելու տրամադրութիւն ունինք, ոչ ալ խրատներ տալու յաւակնութիւն։

Միայն կը բաւէ, կարծենք յիշեցնել թէ՛ որ եւ է գաղութի թերթ կամ իշխանութիւն իրաւունք չունի ուրիշ գաղութի մը մասին խօսելու աւելի բարձր, աւելի տիրաբար, քան խնդրոյ առարկայ գաղութը ինք, իր իշխանութիւններով եւ թերթերով։

Ուրիշ խօսքով, երբ կը խօսինք ու կը գրենք ուրիշի մասին, մեր ուշադրութենէն պէտք չէ վրիպին այդ ուրիշին —գաղութին— վիճակն ու իրաւունքները։

Տեղական պայմաններ, զարտուղութիւններ կան, որոնց հանդէպ անզօր են մեր բոլոր տրամաբանական հաշիւները։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՉԻՆԵԻՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը գոնփակ նիստի մը մէջ քննեց Չինաստանի եւ Ճափոնի պատասխանները, վէճը լուծելու համար նախապէս առաջարկուած եղանակին մասին։

Որպէսզի երկու կողմերը հաւանութիւն յայտնեն Ազգերու Դաշնակցութեան առաջարկին, կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուեցան։ Այս փոփոխութիւններով՝ չինեւճափոնական վէճը լուծելու համար, Խորհուրդին կողմէ առաջարկուած կարգադրութիւնները կը ներկայանան հետեւեալ ձեւով։

1) Վերահաստատում Սեպտ. 30ի բանաձեւին, որուն՝ երկու կողմերը իրենք զիրենք կապուած կը յայտարարէին։ Երկու կառավարութիւնները կը հրաւիրուին ուրեմն դիմել անհրաժեշտ միջոցներուն, ապահովելու համար նոր բանաձեւին գործադրութիւնը, այնպէս որ ճափոնական ուժերու նահանջը դէպի երկաթուղային շրջանակը, կատարուի կարելի արագութեամբ։

2) Երկու կողմերը յանձն կ՚առնեն իրենց զինուորական ուժերու հրամանատարներուն տալ խիստ հրամաններ որ զգուշանան ամէն գործողութենէ, որոնք կրնան ստեղծել նոր միջադէպեր եւ պատճառել մարդկային կորուստներ։ Երկու կողմերը յանձն կ՚առնեն նաեւ դիմել անհրաժեշտ միջոցներու, արգիլելու համար կացութեան ամէն ծանրացում։

3) Պիտի կազմուի յանձնախումբ մը որ տեղւոյն վրայ քննութիւններ կատարէ եւ Խորհուրդին ներկայացնէ տեղեկագիրը բոլոր պարագաներու մասին, որոնք կրնան թէ վնասել միջազգային յարաբերութիւններուն եւ թէ վտանգել Ճափոնի եւ Չինաստանի խաղաղութիւնը։ Չինաստանի եւ Ճափոնի կողմէ մէկական օժանդակներ պիտի մասնակցին յանձնախումբին։

Ամերիկա իր ներկայացուցչին միջոցաւ, յայտնեց Խորհուրդին թէ իր հաւանութիւնը կը յայտնէ առաջարկուած կարգադրութեան։

Միւս կողմէ սակայն, Մանչուրիոյ մէջ, կռիւները կը շարունակուին, թէեւ փոքր ծաւալով։

Անգլիոյ մաքսային նոր օրէնքը

Չորեքշաբթի օրուընէ սկսեալ գործադրութեան դրուեցաւ Անգլիոյ առեւտրական նախարարութեան կողմէ մշակուած մաքսային դրութիւնը։ Ցայտնի է թէ 23 տեսակի պատկանող այլազան ապրանքներու վրայ, մաքսատուրք կը դրուի, նախկին մաքսատուրքին վրայ 100ին 50 յաւելուածական մաքսատուրքով մը։

Վերջին ճիգ մը եւս թափելով, օտար ներածողները յաջողեցան օդանաւերով Անգլիա մտցնել մեծ քանակութեամբ այն տեսակ ապրանքներ, որոնք փոքր տեղ կը բռնեն, ինչպէս դանակներ, ասուիէ գուլպայ, դրամեբենայ եւլն.։ Նաւահանգիստներուն մէջ մեծ քանակութեամբ ապրանքներ մնացած են, որովհետեւ ուշ հասան եւ չյաջողեցան օրէնքին գործադրութենէն առաջ անցընել մաքսատունէն։ Նոր մաքսատուրքերը այնքան մեծ աշխատանք կը պարտադրեն մաքսային պաշտօնեաներուն, որ անոնք չեն կրնար հասնիլ օրէնքին բոլոր պահանջները գոհացնելու։

Գերմանիա ամէնէն աւելի կը վնասուի Անգլիոյ մաքսային օրէնքէն։ Սակայն, կը թուի թէ գերման կառավարութիւնը մտադրութիւն չունի փոխվրէժի դիմելու հանդէպ Անգլիոյ։ Որովհետեւ, Անգլիոյ դէմ, մաքսային պատերազմ մը, կրնայ պաղեցնել այն անգլիական շրջանակները, որոնք եռանդով կը գործեն ի նպաստ գերմանական տեսակէտներուն, հատուցումներու եւ Գերմանիա մտցուած օտար դրամագլուխներու հարցերուն մէջ։

Իսկ Ֆրանսայի մէջ, Անգլիոյ մաքսային օրէնքին կիրարկումէն առաջ, Փարիզի առեւտրականները շատ մեծ քանակութեամբ պերճանքի առարկաներ մտցուցեր էին Անգլիա։ Մէկ օրուան մէջ, 32 թոն ապրանք ղրկուեցաւ այս կերպով, մինչ սովորական կերպով, 2 թոնէն աւելի չէր ղրկուեր։

Պերճանքի առարկաներու առեւտրականներու եւ ճարտարագործներու սենտիքային նախագահը կը յայտնէ թէ Անգլիոյ մաքսային օրէնքը պիտի նուազեցնէ Ֆրանսայի արտածումները եւ հետեւաբար նաեւ արտադրութիւնը։

ՍՏԵՐԼԻՆԸ.— Ստերլինը կը շարունակէ մեծ անկումներ կրել։ Երէկ կէսօրին կը բռնէր 92 ֆրանք:

Կլոր Սեղանին շուրջ

Հաւանական կը նկատուի որ կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնները աւարտին յառաջիկայ շաբթու ընթացքին։

Դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբը նիստ մը գումարեց, խորհրդակցելու համար Հնդկաստանի եւ Անգլիոյ առեւտրական յարաբերութեանց մասին։ Այժմ կը մնայ քննելի միակ հարց մը.— հնդկական ելեւմուտքի հարցը, որ ծրագրին վերջինն է:

Ամէնէն կարեւոր հարցերուն վրայ համաձայնութիւն գոյացնելու յոյսով, վարչապետը Մաքտոնըլտ գնաց այս յանձնախումբին նիստին, ուր տեսակցութիւններ ունեցաւ Հնդկաստանի ներկայացուցչին եւ կանտիի հետ։

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները կը մտահոգուին կլոր Սեղանի խորհրդակցութեանց ելքովը եւ Հնդկաստանի ծանր կացութեամբը: Լորտերու ժողովին մէջ, անդամներէն մէկը պահանջ դրաւ կառավարութեան որ, միջոցներ ձեռք առնէ անմիջապէս կանտին աքսորելու, եթէ Հնդկաստան վերադարձին, նորէն խռովութիւններ գրգռէ։

Կլոր Սեղանի վերջին նիստին, կանտի ընդունելէ վերջ թէ Պէնկալի մէջ իրօք գոյութիւն ունի «ահաբեկչական դպրոց մը», որուն հանդէպ, որեւէ համակրանք չի տածեր, ըսաւ.— Եթէ կարենայի, թոյլ չպիտի տայի որ Պէնկալի հողը մտնէ որեւէ զինուոր եւ մէկ սանթիմ իսկ չպիտի վճարէի, պահելու համար բանակ մը, որուն հրամանատարութիւնը իմ ձեռքս չէ: Պէնկալի մէջ, ինքնավար կառավարութիւն մը չպիտի հալածէր ահաբեկիչները. այլ ընդհակառակն, պիտի ջանար զանոնք դարձի բերել: Աւելի քան երբեք, մենք կ՚ուզենք մեր ձեռքն ունենալ Հնդկաստանի բանակը եւ ելեւմուտքը։ Հիմա գիտեմ թէ գոհացում չպիտի ստանամ հոս։ Պիտի վերադառնամ երկիրս, հայրենակիցներուս ըսելու համար թէ իրենց տառապանքները տակաւին չեն վերջացած»։

Կանտիի այս յայտարարութիւնները մեծ յուզման մատնեցին խորհրդաժողովի անդամները:

Կարեւոր՝ առեւտրականներուն համար

Նախորդ օրուան նիստին մէջ, ֆրանսական խորհրդարանը զբաղեցաւ օրինագծով մը որ կ՚առաջարկէր մինչեւ 1932 յունիս 1, պայմանաժամ տալ իրենց տեղերը մնալու այն առեւտրական եւ արհեստաւոր վարձակալներուն, որոնք իրենց վաճառատուները կամ արհեստանոցները պարպելու սպառնալիքին տակ կը գտնուին։

Խորհրդարանի առեւտրական յանձնախումբի տեղեկաբերը կարդաց տեղեկագիրը, որ կ՚առաջարկէ ընդունիլ կառավարութեան ներկայացուցած եղանակը՝ կարգ մը բարեփոխումներով։

Առաջարկուած եղանակին համաձայն, այն վարձակալները որոնք առեւտուրի կամ ճարտարարուեստի յատուկ տեղ մը բռնած են, իրենց գտնուած վայրերուն մէջ պիտի կրնան մնալ մինչեւ 1932 յունիս 1, բացի անոնցմէ սակայն, որոնք փոխադարձ համաձայնութեամբ կամ դատական եղանակով՝ յաւելում չեն կրած 1914ի օրէնքին համաձայն՝ իրենց վարձքերուն վրայ։ Եթէ վարձակալին եւ վարձատուին միջեւ համաձայնութիւն մը չկայ, վարձքերուն վրայ, այս կարգի վարձակալները երեք անգամ յաւելում պիտի կրեն՝ հիմ ունենալով 1914ի վարձքը։

Այս եղանակը ընդունուեցաւ խորհրդարանին կողմէ։

Թուրքիոյ 15 միլիոնի բացը

Էնկիւրիէէն կը հաղորդուի «Ենի Կիւն»ի թէ 1932ի պիւտճէն 15միլիոնի բաց պիտի ունենայ հաւանաբար։ Ասոր առաջքը առնելու համար կը մտածուի, ինչպէս յայտնի է, պաշտօնեաներու թոշակներէն հարիւրին 10 վար դնել և հանրային պարտքերու մասնավճարները վերցնել պիւտճէէն։ Նոյնպէս, մեծ հասանք մը ստեղծուած է երեսփոխաններու թոշակը 350 ոսկիէն 300ի զեղչելու։ Ասկէ զատ կը խորհուի մինչեւ 300 ոսկի ամսաթոշակ ստացողներէն հարիւրին 10, մինչեւ 500 ստացողներէն 12 եւ անկէ վեր 15 համեմատութեամբ վար դնել։

Թուրք ոստիկանները ամուրի պէտք է ըլլան

Էնկիւրիէէն հետեւեալը կը հեռագրեն.— Ներքին գործավարութեան մէկ որոշման համաձայն, ասկից վերջ, ոստիկանութեան թեկնածու ներկայացողները պէտք է ամուրի ըլլան։

Իբր ոստիկան ընդունուելէ վերջ, մասնաւոր արտօնութեամբ միայն կարելի պիտի ըլլայ ամուսնանալ։ Արտօնութիւն կը տրուի երեք տարի ծառայութենէ վերջ։

 Անսաստող ոստիկանները անմիջապէս գործէ պիտի հանուին:

Ֆրանսայի երկաթուղիները

Գիները յաւելում պիտի կրեն

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ նախորդ օր մանրամասն զեկոյց մը տուաւ խորհրդարանի ելեւմտական եւ հանրօգուտ շինութեանց յանձնախումբերուն առջեւ, երկաթուղիներու նիւթական կացութեան մասին, եւ յայտնեց թէ եթէ փոխադրութեանց գիներու վրայ յաւելում մը անհրաժեշտ է, որոշումը տալ կը պատկանի կառավարութեան, եւ ոչ թէ խորհրդարանին։ Երկաթուղիներու բացը 1930ին եղած է 1,884 միլիոն, 1931ին 2944, իսկ 1932ին կը նախատեսուի 2940 միլիոն։

Բացը կը շատնայ ամէն օր։ Պատճառներ։ Տնտեսական տագնապը որ 1931ին, երկաթուղիի հասոյթները նուազեցուց 100ին 10ի չափ։ Ածխաբորդական տոմսերու գիները շատ աժան են։ Ասոնցմէ զատ ուրիշ պատճառներ ալ կան։ Երկաթուղիի հասոյթներուն վրայ դրուած տուրքը։ 100ին 25ը կ՚երթայ կառավարական ելեւմուտքին. երկաթուղային նիւթեղէնի նորոգութիւնները, պաշտօնէութեան թիւի յաւելումը, ինքնաշարժներու մրցակցութիւնը որ երկաթուղիէն կը խլէ մանաւանդ ապրանքներու փոխադրութիւնը, եւլն.։

Պատճառներէն վերջ, Ֆրանսայի վարչապետը թուեց թէ ի՛նչ դարմաններ կը նախատեսէ բացը գոցելու համար։

Կարգ մը խնայողութիւններէ զատ, նախատեսուած է նաեւ ճամբորդութեան տոմսերու գինին յաւելումը։ Բաղդատմամբ 1914ի, տոմսերու գինը աւելցած է4 համեմատութեամբ, մինչ կարելի է 5ի վերածել։ Ճամբորդական տոմսերը, ուրեմն պիտի կրեն 25 առ հարիւրի յաւելում մը։ Այս գինին մէջ պիտի նկատուի նաեւ կառավարական տուրքը։

Միայն «աշխատանքի քարտերն» են որ յաւելում չպիտի կրեն։

Փարիզի մէջ առեւտրական կարգ մը շրջանակներ պատրաստութիւններ կը տեսնեն բողոքի հաւաքոյթներ կազմակերպելու յաւելման դէմ։

Ռուսական ոսկին

Ռուս կառավարութիւնը որոշած է փոխել պարտքերու հատուցման համար արտասահմանի յատկացուած ռուսական ոսկիի առաքման եղանակը։ Ասկից վերջ, Ռուսիա իր ոսկին արտասահման պիտի ղրկէ դիւանագիտական պայուսակներով։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Եւրոպայի տնտեսական հորիզոնը մթագնող խնդիր մը կայ որ այս պահուս վէճի անսպառ նիւթ կը հայթայթէ միջազգային մամուլին եւ մասնաւորաբար գերման եւ ֆրանսական թերթերուն։ Հատուցումներու հարցն է այդ, որ Եընկի ծրագրով վերջնապէս լուծուած կը նկատուէր։

Անցեալ տարուան սկիզբը, այս ծրագրին քննութեան միջոցին, պահանջատէր պետութիւնները պէտք եղած զիջողութիւնները ըրած էին, խնդրին վերջնական լուծում մը տալու նպատակով։ Միւս կողմէ, պարտատէր պետութիւնը՝ Գերմանիա, դժգոհ մնացած չէր եղած կարգադրութենէն, քանի որ շատ մը կարեւոր կէտերու մէջ Եընկի ծրագիրը իր պահանջներուն գոհացում կուտար։ Տեսնե՛նք ուրեմն թէ՝ ի՛նչ են գլխաւոր տրամադրութիւնները այս ծրագրին՝ որուն շուրջ այս պահուս միջազգային գետնի վրայ կը մղուի գոտեպինդ պայքար մը։

Եընկի ծրագիրը երեք գլխաւոր սկզբունքներ կը պարունակէ։ Նախ՝ Գերմանիոյ պարտքին տարեվճարներնները երկու դասակարգի կը բաժնէ. 1) անպայման վճարումներ, 2) պայմանաւոր ու յետաձգելի վճարումներ։ Երկրորդ՝ արտօնութիւն կուտայ Գերմանիոյ որ դեռ քանի մը տարի, իր պարտքերուն մէկ մասը ապրանքներով եւ զանազան նիւթերով վճարէ փոխանակ հնչուն դրամի, եւ վերջապէս, կ՚ընդունի որ բացառիկ եւ դժուարին տարիներու մէջ, մասնաւոր դիւրութիւններ տրուին պարտատէր պետութեան, յետաձգելի տարեվճարներուն կարգադրութեանը համար։

Առընթեր դատ, Գերմանիա կ՚օգտուէր նաեւ ուրիշ առաւելութենէ մը։ Եընկի ծրագրին շնորհիւ, իր պարտքերը կը կորսնցնէին իրենց քաղաքական հանգամանքը եւ կը դառնային առեւտրական կամ պետութեանց միջեւ ազատօրէն կնքուած սովորական պայմանագրութիւններէ ծնունդ առնող յանձնառութիւններ, որով Գերմանիա բարոյական եւ նիւթական մեծ կաշկանդումէ մը ազատած կ՚ըլլար։

* *

Գերմանիոյ ամբողջ պարտքը բաժնուած է հիմա 37 տարեվճարներու որոնք 1929 սեպտեմբերէն սկսած են ու պիտի տեւեն մինչեւ 1966 մարտի վերջը։ Իւրաքանչիւր տարուան համար որոշուած է վճարումներու միջին գումար մը որ 1 միլիառ 988,800,000 մառք է, մօտաւորապէս 12 միլիառ ֆր. կամ 475 միլիոն տոլար։

Սակայն, առաջին տարիներու բեռը թեթեւցնելու համար, պատրաստուած է վճարումներու մասնաւոր տախտակ մը, որուն համեմատ Գերմանիա 1929 սեպտեմբեր մէկէն սկսեալ մինչեւ 1930 մարտ 31 պիտի վճարէր տարեկան 742,8 միլիոն մառք միայն, մէկ ապրիլ 1930էն մինչեւ մէկ մարտ 1931 ալ, 1,707,9 միլիոն մառք եւ մօտաւորապէս նոյնչափ գումար մը՝ 1931ի յաջորդող ութ տարեվճարներուն համար։ Իսկ 1940էն է միայն որ տարեվճարները երկու միլիառ մառքի պիտի հասնին, բարձրանալու համար 2.316,8 միլիոն մառքի 1950ին եւ 2 միլիառ 428,8 միլիոն մառքի՝ 1966ին։

Եընկի ծրագրին ամէնէն էական մասերէն մին կը կազմէ այն տրամադրութիւնը՝ որուն համեմատ իւրաքանչիւր տարեվճարի մէկ մասը (660 միլիոն մառք) ամէն տարի անպայման պէտք է վճարուի առանց, յետաձգումի որեւէ պատճառի, ամսական կանոնաւոր եւ հաւասարագումար վճարումներով եւ օտար դրամով։ Այս տարեկան վճարումը երաշխաւորուած է գերման Երկաթուղիներու Ընկերութեան կողմէ, որ յանձն առած է 37 տարի շարունակ այս գումարը յանձնել պահանջատէր պետութեանց, գերման կառավարութեան ուղղակի հակակշռին տակ։

* *

Ինչպէս ծանօթ է, անցեալ յուլիսին, Միացեալ Նահանգներու նախագահը, Մր. Հուվըր շահակից պետութեանց ուղղած ծանուցագրին մէջ կը յանձնարարէր անոնց արտօնել Գերմանիոյ որ մէկ տարուան համար դադրեցնէ Եընկի ծրագրին կողմէ սահմանուած վճարումները։ Շարժառիթը այն ելմտական ծանրակշիռ կացութիւնն էր՝ որ կը սպառնար այս երկիրը սնանկութեան հարկադրել։ Առաջարկը իր ամբողջութեան մէջ բոլորին հաւանութեան արժանացաւ, բացի Ֆրանսայէ՝ որ սկզբունքով ընդունելով հանդերձ զայն, կարգ մը վերապահումներ ըրաւ։

Մր. Հուվըրի առաջարկին շնորհիւ, Գերմանիա ազատեցաւ մեծ դժուարանչէ մը։ Սակայն, շահակից պետութիւնները ներկայ 1931-32 տարեշրջանին համար զրկուեցան աւելի կամ նուազ մեծագումար հասոյթի աղբիւրէ մը։ Ասոնց իւրաքանչիւրին համար ասիկա կը կազմէր նիւթական զոհողութիւն մը՝ զոր կարելի է հետեւեալ մօտաւոր թիւերով ներկայացնել.— Այսպէս՝ Միացեալ Նահանգները կը զրկուէին մէկ միլիառ 16,8 միլիոն մառքի հասոյթէ մը, Ֆրանսա՝ 380,9 միլիոնի, Պելճիքա՝ 92,4 միլիոնի, Սերպիա՝ 64,6 միլիոնի, Անգլիա՝ 36,4 միլիոնի, Իտալիա 45 միլիոնի, Փորթուկալ՝ 5,9 միլիոնի։ Ճափոն 12,5 միլիոնի, Ռումանիա՝ 1,8 միլիոնի, եւ վերջապէս Լեհաստան՝ կէս միլիոն մառքի պակաս մը կ՚ունենային իրենց ելմտացոյցերու հասոյթին կողմը։

Պահանջատէր պետութեանց ըրած զոհողութիւններուն հակառակ, Գերմանիոյ ելմտական կացութիւնը ամոքում չգտաւ սակայն։ Դժուարութիւնները շարունակեցին բազմանալ։ Ելմտական մեծ հաստատութիւններ, ցարդ որեւէ կասկածէ վեր տոկունութեամբ՝ ինչպէս «Տարմշտաթէր ունտ Նացիոնալ Պանք»ն ու «Տոէզտնէր Պանք»ը քիչ մնաց սնանկանային, եթէ պետական օժանդակութեամբ հարկ եղած գումարները չտրամադրուէին իրենց։

Այս կացութիւնը շարժում մը առաջ բերաւ գերման հանրային կարծիքին մէջ, ի նպաստ հիմնական միջոցներու։ Ամէն կողմէ պահանջուեցաւ որ հատուցումներու խնդրին վերջնական լուծում մը տրուի, եւ վերջնական լուծում ըսելով՝ գերման թերթերը կը հասկնային պարզապէս Եընկի ծրագրին վերաքննութիւնը։

Եղած դիմումներուն վրայ, Պերլինի կառավարութիւնը որոշեց վճռական քայլ մը առնել եւ օգտուելով Եընկի ծրագրին կողմէ իրեն տրուած իրաւասութենէն՝ պահանջեց անցեալ շաբթու վերջը Մասնաւոր Խորհրդակցական Յանձնաժողովին գումարումը, ճշդելու համար Գերմանիոյ ելմտական կարողութիւնը եւ ի հարկին առաջարկելու իր պարտքերու վճարումներու յետաձգումը, Մր. Հուվըրի միջոցաւ ստացուած մէկ տարուան պայմանաժամի աւարտելէն ետքն ալ։ Ահա՛ այս Յանձնախումբն է որ Պալի Միջազգային Դրամատան հրաւէրով՝ պիտի գումարուի յառաջիկայ դեկտեմբեր 7ին։

Իր նպատակին՝ որ է ձեռք բերել հատուցումներէ առաջ եկած պարտքերուն ամբողջական ջնջումը, աւելի՛ արագ եւ աւելի ապահով կերպով հասնելու համար, գերման կառավարութիւնը ամէն ճիգ կը թափէ այս պահուս, որպէսզի Գերմանիոյ քաղաքական պահանջատէրներուն եւ գերման զանազան դրամատուններու եւ ճարտարարուեստական եւ առեւտրական հաստատութեանց պահանջատէրներուն միջեւ խտրութիւն մը դնէ ի նպաստ այս վերջիններուն։

Այս ձեւով կը յուսայ մէկ կողմէ պետական պարտքերու ջնջման կողմնակից օտար շրջանակներու մէջ, մեծամասնութիւն շահիլ եւ միւս կողմէ օտարներու եւ մասնաւորաբար Ամերիկայի եւ Անգլիոյ միլիառաւոր մառքի գումարներ պարտք ունեցող գերման հաստատութեանց ելմտական բեռները թեթեւցնել։

Այս խնդիրը սակայն տարբեր հարց մըն է, ոչ նուազ կարեւոր եւ կը կոչուի «կարճ պայմանաժամով փոխ տրուած դրամներու խնդիր» զոր կ՚արժէ ուրիշ յօդուածի մը նիւթ ընել։ Անոր համար մանաւանդ որ, այս հարցը նկատուած է մէկը այն պատճառներէն՝ որոնք կը յապաղեցնեն ներկայ տնտեսական տագնապին վախճանը։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ սահմանադրութեան կիրարկման առթիւ, «Ցէպա» կը գրէ,

— Զեկոյցը որ հաղորդեց յունուարին կատարուելիք սուրիական ընտրութիւնները եւ այն միջոցները որոնք պիտի գործադրուին, որպէսզի ընտրութիւնները կատարուին անկողմնակալ իշխանութեան մը ձեռքով, չպիտի զարմացնէ անոնք որ այս վերջին տարիներս, հետեւած են Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, Ֆրանսայի վարած քաղաքականութեան։ Այդ զեկոյցը ցոյց տուաւ միայն թէ այդ երկիրներուն վրայ մեզ յանձնուած հոգատարութիւնը կը շարունակուի ընթանալ համաձայն այն գիծերուն որ գծուած են հիմնական կանոնագրով եւ հոգատարին կողմէ սկիզբէն իսկ որդեգրուած դրութեան։

Ազգերու Դաշնակցութեան դաշինքը որ հոգատարութիւնը հաստատեց, զայն վերածեց ժամանակաւոր վարչաձեւի մը, խնամակալութիւն մը որ սահմանուած էր փոքր ժողովուրդները պատրաստելու իրենց ազատագրութեան։ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութեան պայմանագրութեան առաջին յօդուածը կը սահմանէ այս նպատակը «Հոգատար պետութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի իբր անկախ պետութիւններ ստեղծման զարգացումը պիտի դիւրացնէ»։

Եթէ այս քաղաքականութեան կիրարկումը ուշացաւ վարանումներով, սխալներով, մերթ նոյնիսկ, զայն կիրարկելու յանձնառութիւնն ունեցող պաշտօնէութեան մէկ մասին եւ անոնց գործակցելու կոչուած տեղացի ղեկավարներուն անհասկացողութիւնով, սակայն, երբեք, սկզբունքը չլքուեցաւ։ Այդ սկզբունքը ոչ միայն համապատասխան էր մեր մէջ յարգուած գաղափարներուն, այլ նաեւ ժամանակակից Արեւելքի բարեշրջման եւ մեր շահերուն իսկ բնոյթին։ Մեր շահերը Արեւելքի մէջ նուաճողական նկարագիր չունին։ Անոնք կը կայանան իմացական ազդեցութեան եւ տնտեսական տարածման մէջ, որոնք զարգացած են քաղաքական ամէն տիրակալութենէ անկախ, որոնք կրնան պահպանուիլ տեղական անկախ իշխանութեանց ձեռքին տակ ալ։ Հոգատարութեան ընթացքն ուրեմն հոգատարեալին ազատագրումը, երբեք վէճի չէ ենթարկուած սուրիական եւ լիբանանեան մեր քաղաքականութեան վարիչներուն կողմէ։ Անոնց առջեւ դրուած էին միայն եղանակի կամ աւելի, ժամանակաւիճոցի հարցեր։

Հոգատար կառավարութեան տեւական գաղափարն է եղած այն որ իրեն յանձնուած երկիրներուն անկախութիւնը պատրաստուելու էր ժամանակակից Արեւմուտքէն օրինակուած քաղաքական ազատութիւններու հաստատումով։ Կարելի է վերացաբար հարցնել թէ այս ըմբռնումը չէ՞ր կանխեր պատմութեան բաղդի հետեւանքով՝ օսմանեան կայսրութենէն բաժնուած արաբախօս նահանգներու բարեշրջումը, եւ թէ խորհրդարանական վարչաձեւը ըլլալո՞ւ էր ամէնէն ապահով հիմը անկախութեան։ Բայց իրողութիւնն այն է թէ, սկիզբէն իսկ, հոգատարը աշխատած է զանոնք ուղղել դէպի այս վարչաձեւը։ Եւ հետզհետէ, գաղափարը ծագեցաւ այս երկիրներու հետ յարաբերութիւնները սահմանելու դաշնագրերով, որոնք պիտի կընքուէին իրենց ժողովուրդներէն բխած եւ անոնց անունով պայմանագրելու ընդունակ կառավարութեանց հետ։

1922ին եւ 1923ին իսկ, Լիբանանը եւ յետոյ, Ֆրանսայի հոգատարութեան տակ դրուած միւս պետութիւնները օժտուած էին խորհրդակցական մարմիններով, ընտրած երկաստիճան ընդհ. քուէարկութեամբ, եւ որոնց իրաւասութիւնները աստիճանաբար պիտի ընդլայնուէին։ Այս ընդլայնումը կատարուեցաւ Լիբանանի մէջ, որուն ներկայացուցչական խորհուրդը 1926ին քուէարկեց խորհրդարանական վարչաձեւը հաստատող սահմանադրութիւն մը։ Նոյնը ուշացաւ Սուրիոյ մէջ, շնորհիւ ըմբոստական շարժման, որ խռովեց Հաուրը 1925ին եւ 26ին, յետոյ սուրիացի ազգայնականներու անհաշտութեան շնորհիւ։

1926ին, խռովութեանց վերջերը, Մարզպանը Պ. տը Ժուվընէլ Սուրիացիներուն ծանուցեր էր թէ պիտի հրաւիրուին իրենց սահմանադրութիւնը մշակելու, յետոյ՝ դաշնագրով մը՝ իրենց յարաբերութիւնները սահմանելու Ֆրանսայի հետ։

1928ի գարնան, Սուրիա հրաւիրուեցաւ ընտրելու իր Սահմանադիրը։ Բայց պէտք եղաւ յետաձգել, յետոյ լուծել այս ժողովը, որուն ղեկավարները՝ ազգայնականներ, չէին ընդունէր հոգատարութիւնը եւ չէին հասկնար թէ զայն վերցնելու համար, միակ միջոցն էր օգնել անոր որ իրականացնէ իր նպատակը եւ յամառեցան սահմանադրութեան մէջ մտցնել յօդուածներ, որոնք նկատի չէին առներ հոգատարին միջազգային յանձնառութիւնները եւ իրաւասութիւնները որ անկից կը բխէին։ Մարզպանը, այսուհանդերձ, ի զօրու նկատեց ժողովին կողմէ մշակուած սահմանադրութիւնը եւ զայն յայտարարեց 1930 մայիսին, հոն մտցնելէ վերջ ժամանակաւոր տրամադրութիւն մը, որով կը վերապահէր հոգատարին իրաւունքներն ու պարտականութիւնները, մինչեւ հոգատարութեան վերջը։

Այս սահմանադրութեան կիրարկումը պիտի սկսի ծանուցուած ընտրութիւններուն հետ։ Որպէսզի անոնք կասկած չներշնչեն որեւէ կուսակցութեան, Մարզպանը դադրեցուց ժամանակաւոր կառավարութիւնը, որուն շատ մը անդամները թեկնածու պիտի ըլլան։ Ընտրութեանց մէջ իրեն վերապահելով կառավարութեան պետի իրաւասութիւնները, որոշեց կատարել իրաւարարի դերը՝ որ կը պատկանի հոգատարութեան, ինչ որ պիտի կատարէ խորհրդակցական մարմնի մը օժանդակութեամբ։

Սուրիացիներուն կը մնայ այսպէս երաշխաւորուած ընտրութիւններէն դուրս բերել կառավարութիւն մը, որ կարող ըլլայ հոգատարին հետ կնքել դաշնակցութիւն մը, նման անոր որ կնքուեցաւ Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ եւ որ շատ չանցած,

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (5)

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

(Հաքիմիյէթը Միլլիյէ)

Դաշնակցականները տեւօր ընելով՝ հայ հասարակութենէն իրենց որսալ կրցած հատուածին մէջ, իրենց հաւաքած դրամներով, Եւրոպայի սա կամ նա տեղը կարգ մը թերթեր կը հրատարակեն, եւ տարին մէկ երկու զրպարտական գիրքեր մէջտեղ կը հանեն եւ իրենց փեշերուն մէկ քանի քիւրտ թափթփուքներ՝ գործածելով, մեր ազգային զանգուածին զարգացման թափերը կասեցնելու համար՝ ըստ իրենց, մեծ գործունէութիւններ կ՚ունենան։ Մլուկի մը յարձակումէն եւ ձիու ծանծի մը պատճառած նեղութենէն տարբերութիւն չունեցող այս գործունէութեանց ողորմելի արդիւնքներով ալ, վրան բաց սուտերով դարձեալ կարգ մը խաւարամիտ գիրքեր կը հրատարակեն։

Դաշնակներուն աշխերտութիւն ընող Հոյբունծիները միեւնոյն պրոպագանտի դրութեան կը հետեւին եւ Տոքթ. Պլէչ Շերկուհ անուն Քիւրտի մը իրենց գրել տուած վեց գիրքին մէջ սարեւ հրատարակուած ծիծաղելի եւ տարօրինակ մանրամասնութիւնները տրուած են։ Տոքթոր տիտղոսով այս Քիւրտին Սիւրէյեա Պէտրխանը ըլլալը խիստ հաւանական է։

6րդ գիրքին մէջ Արարատի շարժումներու մասին սա տեղեկութիւնները կան.

— «Քիւրտ ուժերը եւ Թուրք զօրքերը յունիս 17էն մինչեւ յուլիս 12 պատերազմեցան եւ շատ արիւնահեղ ընդհարումներ ըրին։ Քիւրտ ազգ. ուժերուն նպատակակէտը Թրքական բանակին մարտական ուժերը քանդել էր։ Յուլիս 18ին այս նպատակը ձեռք բերուած ըլլալով, քիւրտ ազգ. ուժերը իրենց կեդրոնը բերին 1700 գերի, 60 գնդացիր 60,000 փամփուշտ, 24 թնդանօթ, 180 վրան, եւ 12 օդանաւ ձգեցին։ Սպաննեալ ըլլալով Թրքական կորուստներն են 2800, վիրաւորներն ալ 4000է աւելի են։ Քիւրտ վերին հրամանատարութեան կողմէ ձեռք ձգուած տեղեկութեան համաձայն, փախստականներուն թիւը 5000է աւելի է։ Քիւրտ ազգ. ուժերը 900 սպաննեալ եւ 2400 վիրաւոր տուած են։ 360 զինուորի ալ վախճանը յայտնի չէ։

Սա «ի փաստ»ին եւ թուանշաններուն նայելով, մարդուս միտքը կուգան գերման ընդհ. բանակետղին ընդհ. պատերազմի զեկոյցները։ Ի՞նչ սոսկալի քրտական բանակ է եղեր ասիկա որ... 1700 գերի, 60 գնդացիր, 24 թնդանօթ, 180 վրան եւ 12 օդանաւ առած է։ Եթէ գործողութիւնները յունիս 17էն մինչեւ 12 յուլիսի տեղ 2-3 ամիս տեւէին, Թուրք բանակին ձեռքը մէկ հրացան եւ մէկ փամփուշտ չպիտի մնայ եղեր...

Տոքթ. Պլէչ իրաւունք ունի այս սուտերը յերիւրելու, որովհետեւ մինչ մէկ կողմէ իր երեւակայութիւնը հրահրելով ի չգոյէ գոյ կ՚ընէ ազգի մը յատկութիւնները, ի՞նչպէս կրնայ խօսիլ այդ ազգին ուժերուն բովանդակ գործունէութենէն որ ուրիշ բան չէ եղած, բայց եթէ՝ հոսկէ հոնկէ մեր սահմանագլուխը անցնելով իրենց առջեւ ելած ոչխարի հօտերը թալլել եւ ետեւէն եկող ոստիկան զօրքին մէկ երկու գնդակ նետել։ Ի՞նչպէս կրնայ Արարատի մէջ նեղը մնացած եւ մուկերու պէս ձերբակալուած հրոսակներէն ճառել։ Բնական է թէ Տոքթ. Պլէչ ինչպէս որ երեւակայական ազգի դատ մը կը յերիւրէ, անանկ ալ պիտի յերիւրէ երեւակայական պայքարներ։ Միայն թէ շատ կը չափազանցէ։

— Պէ աղբար, մէկ կողմէ սոսկալի քրտական բանակի մը յաջողութենէն եւ յաղթանակէն կը ճառես, եւ միւս կողմէ այս տեսակ բանակ մը ստեղծող հաւաքականութեան զուլումներէն կը խօսիս. բնական է որ ասոնց միայն մէկը ճիշդ է։ Առնենք Տոքթ. Պլէչի քիչ մը աւելի վարը ըրած խօսքերը.

— Առնուած լուրերու համաձայն, Թուրքերը 200 գիւղ այրեր եւ Զիլանի շրջանին մէջ ալ 4-500 կին եւ աղջիկ ու ծերունի սպաններ են։ 100է աւելի քիւրտ մտաւորականներ պարկերը դրուելով Վանայ լիճը նետուեր են։ Ուրիշ վայրի մը մէջ 300 գիւղ քանդուեր են, 500 կին եւ տղայ ջարդուեր են (կ՚երեւի հոն ծեր չկայ եղեր)։ Արարատի մէջ (այսինքն յաղթական քիւրտ բանակի բանակատեղիին մէջ եւ մեր 12 օդանաւերուն ինկած տեղը) եւ Թանտուրեքի շրջանին մէջ 400է աւելի գիւղ, օդանաւերէն նետուած հրդեհի ռումբերով (իբր թէ Փարիզ կը ռմբակոծուի) այրուեր են։ Ճէվատ փաշայի (Ընկիլիզներէն այն ատեն հրաժնուած մեր զօրավարը) կողմէ հրամայուած լիվան (մինչդեռ Ճէվատ փաշային հրամանատարութեան համար պայման է որ գոնէ մէկ զօրաբանակի հրամանատար կարգուած ըլլայ) Պերթուսէպայէն Շեմտիտանի վրայ քալած ատեն (Տոքթ. Պլէչ կը սխալի, «փախած» ատեն պէտք է ըսէր) 120է աւելի գիւղ քանդած է եւ 500 կին, տղայ եւ ծեր ջարդած։

Քէմալէտտին Սամի փաշայի լիվան (Պերլին գտնուած մեր դեսպանն ալ հրոսակները հետապնդելու պաշտօն ունի եղեր) Զալտըրանի եւ Զաթուքի միջեւ 83 գիւղ քանդած եւ 390 կին եւ այր ջարդած է։

Այս սուտ ու փուտ պատմութեան մէկ նախադասութիւնը իսկապէս տարօրինակ է.— «100է աւելի քիւրտ մտաւորականներ պարկերու մէջ դրուելով Վանի լիճը նետուեր են»։ Այս ինչ մտաւորականի առատութիւն։ Ցետոյ զալիմ Թուրքերուն մտաւորականները սպաննելու համար մէյ մըն ալ զանոնք պարկերու մէջ դնելու ծախքեր ստանձնելը տարօրինակ չէ՞։ Թէ ոչ Տոքթ. Պլէչ այս նկարագրութիւններով կ՚ուզէ «Ֆրէնկ»ներուն հասկցնել թէ Թրքական մահապատիժը ձեւուած է չինական մահապատժի դրութեան վրայ, եւ կամ այդ պատմութեամբ ուզած է իր աշխարհագրական հմտութիւնը պարզել։

Ամէն պարագայի մէջ, ասոնց բոլորն ալ կրնան ըլլալ իրեն համար, որովհետեւ ստախօսութեան սկզբունքը կը կայանայ կարելի եղածին չափ երեւակայութեան գոյն տալու մէջ։

Տոքթ. Պլէչ բան մը մոռցած է եւ զուցէ չի գիտեր։ Այն ալ սա է թէ՝ աշխարհի հանրային կարծիքը միշտ պիտի նախընտրէ [illegible] արկածախնդրութիւնները այս պատմութիւններէն։ Տոքթ. Պլէչի եւ ընկերներուն ու իրենց Դաշնակցական վարպետներուն գիտնալ [illegible] իրենց ուրիշ մէկ կէտն ալ է թէ՝ չինծու մօմ մը չի կրնար այրիլ, նոյնիսկ եթէ աշխարհի բոլոր կրակները թափին անոր վրայ։ Բայց այս կէտին մէջ անմեղադրելի են որովհետեւ իրենց հացը ատով կը շահին։ Եթէ այս չինծու պատմութիւնները չունենան, ո՞ւրկէ պիտի կրնան գտնել իրիկուան իրենց [illegible] ներուն եւ մէջքի դաշոյններուն դրամը։

ՓԻՒՐՀԱՆ ԱՍԱՖ

(ՎԵՐՋ)

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

«ՊԷՏՔ Է ԿԱՐԳԻ ԴՆԵԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱՆ»

Ընկերվարականներու Թերթին Le Pupulaireի մէջ, Ֆրանսայի օտար գործաւորներու մասին իր սկսած շարքը կը վերջացնէ Ժ. Ժ. Վինյը՝

— Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ՝ օտար գործաւորներու կացութիւնը գրեթէ նոյնն է, ինչ որ է Պուշ-տիւ-Ռօնի եւ Ալփ-Մարիթիմի նահանգներուն մէջ։ Հոս, ինչպէս հոն, ոչ-որակեալ արհեստները ինչպէս փոքր արհեստները խճողուած են օտար բանուորներով։ Տարի մըն է, օտար ծակընթացութիւնը կորուկ կերպով կանգ առած է եւ անոնց թիւը կը ձգտի նուազիլ։ Թիւեր տալ, չափազանց դժուար է։ Պաշտօնական թիւերը հեռու են իրականութենէն, տրուած ըլլալով անկանոն վիճակի մէջ գտնուողներու բարձր թիւը։ Ամէն պարագայի մէջ, տաս հազարներով պէտք է հաշուել։

Այն ատեն կը բացատրուի — նոյն իսկ ազգայնական եւ օտարատեաց ոճրագար ամէն գրգռութենէ դուրս — հանրային կարծիքին առջեւ դրուած հարցին կարեւորութիւնը։

Հիմա, ունինք այս հարցին տուեալները։ Օտար գործաւորներու մեծ զանգուածը կը բաժնուի հետեւեալ կերպով.

1) Անոնք որ Ֆրանսա եկած են աշխատանքի կանոնաւոր պայմանագրութիւններով, ու հաստատուած են երկար ատենէ ի վեր եւ մաս կը կազմեն աշխատաւորական դասակարգին.

2) Քաղաքական ապաստանեալները։

3) Անկանոնները, որոնք իրենց երկրէն հեռացած են, փախելով տնտեսական տագնապէն, չունէին եւ չունին աշխատանքի պայմանագրութիւն եւ կը կազմեն աշխատաւորական ճշմարիտ ամբոխ մը, որմէ գործատէրը օգուտ կը քաղէ, օրավարձքերը նուազեցնելու համար։

Այս վերջին դասակարգը մէջտեղէն վերցաւ ինքնաբերաբար, տագնապին հետեւանքով, որ զանոնք նետեց եւ ամէն օր կը նետէ դէպի ազգային սահմանները։ Գլխաւորաբար, Իտալացիներ են անոնք, որոնց առջեւ, Մուսոլինին յանկարծ բացաւ սահմանները, երկար ատեն կիրարկելէ վերջ փակ դրան քաղաքականութիւնը։

Քաղաքական ապաստանեալներուն համար, մեր տեսակէտը անփոփոխ է։Ապաստանի իրաւունքը կը պիտի կանոնադրէ Լոնտոնի եւ Պաղտատի կառավարութեանց յարաբերութիւնները։ Աւոր է որ կը ձգտի մեր քաղաքականութիւնը, որ նպատակ չէ փոխած եւ յիշուած իրողութիւններու շարքը նկատի առնելով, կը տեսնուի թէ զեկոյցը նորութիւններ չի հաղորդեր, այլ պարզապէս հանգրուաններ եւ եղանակ մը, որոնք որոշուած էին այս ամառ, կառավարութեան եւ Մարզպանին միջեւ տեղի ունեցած խորհրդակցութեանց հետեւանքով։

դառնայ խաբէութիւն մը եթէ ազդու կերպով չի պաշտպաներ ամէնէն հաճեստ աշխատաւորները, ինչպէս քաղաքական ծարդիկը եւ ծտաւորականները։

Վերջապէս, այն գործաւորներուն համար որոնք Ֆրանսա մտած են կանոնաւոր պայմանագրութիւններով, անոնց համար որ այստեղ հաստատուած են երկար ատենէ ի վեր, այն դասակարգերուն համար զոր կարելի չէ ուրիշներով փոխարինել, պէտք է կազմակերպել, կարգի դնել աշխատանքի շուկան։ Բայց օտար գործաւորները պէտք է սկսին իրենք զիրենք պաշտպանելով ու չեն կրնար այդպէս շարժիլ, եթէ չկազմակերպուին սէնտիքաներու մէջ եւ չմերժեն գործածուիլ իրենց ֆրանսացի ընկերներուն դէմ։ Միւս կողմէ, պաշտպանութեան միջոց մը նախատեսուած է այն օրինագծով, որ ընկերվարական խմբակին կողմէ ներկայացուած է Խորհրդարան, — Ֆրանսայի մէջ աշխատելու ընդունուած օտար գործաւորներուն տալ անգործութեան նպաստը՝ նոյն պայմաններով որոնցմէ կ'օգտուին ֆրանսացի աշխատաւորները։

Այս առաջարկը պիտի բախի բոլոր յետադիմականներու ընդդիմութեան եւ այդ՝ երկու պատճառով, մէկ կողմէ՝ գործատիրութիւնը օտար գործաւորները միշտ նկատած է իբր պահեստի բանակ մը՝ օրավարձքերը նուազեցնելու եւ գործադուլները ջախջախելու համար, միւս կողմէ՝ յետադիմութիւնը՝ գայթակղութիւն մը կը նկատէ՝ անգործութեան նպաստը։

Ներկայիս, Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի մէջ, կարելի է ըսել թէ պայքարը դրուած է այս երկընտրանքին առջեւ,— կամ ընկերային օրէնքները եւ կամ զինուորական ծախքերը։ Օժանդակել անգործներու, հացը ապահովել աշխատաւորներուն որոնք աշխատանք կ'ուզեն, այս՝ դարշելի բան է, վատութեան տրուած պարգեւ մը։ Միլիոններ եւ միլիառներ ծախսել պատերազմի եւ պատերազմի պատրաստութեան համար, զէնքերուն եւ ռազմանիւթերուն համար, ամրացեալ խրամատներուն համար, այս է հայրենասիրական պարտականութիւնը, այս է որ կը նշանակէ փրկել քաղաքակրթութիւնը։

Ընկերվարութիւնը կ'ընդդիմանայ զինուորական ծախքերուն եւ կը յայտարարէ թէ ընկերային օրէնքները պարտականութիւն մըն են պետութեան համար։

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցներէ եւ Յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով:

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9ին Անդրկովկասի Երկրային Կոմիտէն պաշտօնէն հանեց Քարթվիլաշվիլին, եւ տեղը Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէի առաջին քարտուղար նշանակեց Օրախելաշվիլի, երկրորդ քարտուղար՝ Բերիա, երրորդ քարտուղար՝ Պոլոնսկի։

Օրախելաշվիլի, մինչեւ այս նշանակումը, կը վարէր Անդրկովկասեան Գործավարներու Խորհուրդի նախագահի պաշտօնը։ Իր տեղը նախագահ նշանակուեցաւ Գազանքար Մուսաբեկով։ Իսկ Անդրկովկասի Գործավարներու Խորհուրդին փոխ-նախագահ նշանակուեցաւ Սահակ Տէր-Գաբրիէլեան։

Անանեան կը մնայ, յուլիս 13էն ի վեր, Անդրկովկասեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նախագահ։

Կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են նաեւ Վրաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կազմին մէջ։ Քարթվիլաշվիլիի հետ հրաժարեցուած է նաեւ Գ. Դեւդորեանի, որ երկրորդ քարտուղարն էր Վրաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին։ Առաջին քարտուղար նշանակուած է Բերիա, երկրորդ քարտուղար՝ Մէլաձէ, երրորդ քարտուղար՝ Գ. Կուրուլով։

Այս փոփոխութիւնները, համաձայն պաշտօնական բացատրութեան, կատարուած են նախկին ղեկավարներուն խնդրանքով։ Սակայն Ազրբէջանէն Թիֆլիզ հասած ոզջոյնի հեռագիր մը, որ կը շնորհաւորէ Վրաստանի կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կազմը եւ մասնաւորապէս առաջին քարտուղար՝ Բերիան, կ'ըսէ թէ ներկայ կազմը «ապահոված է թոյլ տրուած սխալներու վերացումը եւ կուսակցական շարքերու մարտունակութիւնն ու միաձուլութիւնը՝ կուսակցութեան գլխաւոր գծից եւ լենինեան ազգային քաղաքականութիւնից թեքուողների եւ Ազամանի խմբակին տարրերին դէմ մղուող պայքարում»։

Այս ողջոյնն իսկ կը նշանակէ թէ երկրաշարժ է պատահեր Թիֆլիզի կոմունիստներուն շրջանակին մէջ։ Քարթվիլաշվիլիի անկումը եւ Բերիայի պաշտօնի կոչումը այդ իմաստն ունի։

Բերիա, որուն կը վստահուի կարեւոր պաշտօն մը, 32 տարեկան երիտասարդ մըն է, վարած է Ազրբէջանի եւ Վրաստանի Չեկաները եւ իբրեւ կարող չեկիստ՝ շքանշան ստացած,

ԾԻԾԱՂ

— Օձիք մը կ'ուզէի գնել, բայց ճիշդ ու ճիշդ իմ դրամիս պէս.

— Շատ կը ցաւիմ. մենք միայն մաքուր օձիք կը ծախենք։

ԿԵՆԴԱՆԻ ԳՈՐԾ ՄԸ — "ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ,,

Հայ կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային ընկերութիւնը, որուն կեդրոնն Եգիպտոս է, հետեւեալ կոչը հրատարակած է իր Գ. Ընդհ. Ժողովին փակման առթիւ.—

Հայրենակիցնե՛ր,

Նոյեմբեր 8ին վերջացաւ Հայ Կրթական եւ Հրատարակչական Համազգային Ընկերութեան հիմնադիր անդամներու Գ.րդ Ընդհ. Ժողովը։ Անցած երեք տարիներու ընթացքին Ընկերութիւնս հիմնած է Հայ Ճեմարանը Պէյրութի մէջ, որ այսօր ունի հինգ դասարան 75 սաներով և մանչերու գիշերօթիկ բաժին. կազմած է սեփական գրաշարանոց Ընկերութեանս հրատարակութեանց համար, ձեռք բերած է 4500 մ. հող տիպար Նախակրթարան մը հաստատելու համար Պէյրութի գաղթաբնակ մէկ թաղին մէջ եւ ստեղծած է Ընկերութեանս ճիւղերը Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ։

Այս յաջողութիւնը ապացոյց է թէ «Համազգային»ը կենսունակ հաստատութիւն մըն է, երբ մանաւանդ նկատի ունենանք, որ յիշեալ գործերը կատարուած են համեմատաբար աննշան գումարով (2200 ոսկի երեք տարուան ընթացքին)։

Իր գործունէութեան սկիզբէն «Համազգային» Ընկերութիւնը յաջողած է մեծարժէք գործակցութիւնն ապահովել Ամերիկայ Կարմիր Խաչին։ որ 30 սան կը դաստիարակէ Հայ Ճեմարանին մէջ։

Մեր անդրանիկ մեծ ձեռնարկը — Հայ Ճեմարանը — դեռ կազմաւորման շրջանի մէջ է. յաջորդ 3 տարիներու ընթացքին ան պիտի բանայ իր 3 լսարանները. կազմաւորման շրջանի մէջ է եւ տպարանը, որ առայժմ տարեկան երկու գիրք միայն կը հրատարակէ։

Այս երկու հրատարակութիւնները, որ նպատակ ունին ազգայնօրէն կրթուած դասատուներ պատրաստել հայ վարժարաններու համար եւ ազգային գիտակցութիւն արծարծող գրքեր մատակարարել հայ ընթերցողին՝ շատ աւելի լայն հիմերու վրայ դրուած կ'ըլլային, եթէ մեր նիւթական միջոցները զուգահեռ ընթանային Ընկերութեանս նպատակներու բարձրութեան եւ բազմազանութեան։

Մեր անցած ճամբան մեզ յոյս կը ներշնչէ, որ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին մեր գաղափարները լայնօրէն պիտի ծաւալին՝ դառնալով համայն հայութեան սեփականութիւն, եւ գաղափարներու տարածման զուգահեռ պիտի մեծնան մեր նիւթական միջոցները՝ մեր ծրագրի լայն գործակցութիւնն ապահովելով։

Ազգային մշակոյթի պահպանութիւն, տարածում եւ զարգացում — այս է «Համազգային» Ընկերութեան հիմնական նպատակը։ Այս նպատակին հասնելու միջոցները մանրամասնած ենք մեր Կանոնագրի առաջին յօդուածներուն մէջ, որ ցանկացողը կարող է ստանալ Կեդրոնական Վարչութենէն։

Վստահ ենք թէ այս նպատակը մօտ է ամէն բարեմիտ հայ մարդու սրտին։ Մեր մշակոյթի բարեկամները չեն կրնար անտարբեր մնալ «Համազգային» Ընկերութեան հանդէպ, որ այլ բան չէ, քան մշակութապէս վտանգուած հայութեան ճիգը՝ անխաթար պահպանելու իր ազգային դիմագիծը։

Այս մեծ գործին հիմունքը դրուած է արդէն. պէտք է նպաստել անոր՝ մեր մշակութային ինքնապահպանումի ճիգը զօրաւոր եւ մեծազդեցիկ դարձնելու ըամար։ Բազմատեսակ են մեր Ընկերութեան եւ իր ձեռնարկներուն նպաստելու ձեւերը. անդամագրութիւն, միանուագ նուիրատուութիւն, գիշերօթիկ և ցերեկեայ սաներ Հայ Ճեմարանի մէջ, նպաստ Ընկերութեանս տպարանին, դրամական յատկացումներ գրքերու որոշ շարքի հրատարակութեան համար, եւայլն.։

Ամէն հայ մարդ, որ գիտակցութիւն ունի իր ազգայնութեան եւ անոր սպառնացող վտանգներուն՝ պէտք է իր ճիգն ու օժանդակութիւնը բերէ այս գործին՝ միասնաբար պայքարելու հայոց ազգայնութեան անխաթար յարատեւութեան համար։

Մեր գործը զարգացման ճամբու մէջ է. անոր ընթացքի արագացման նպաստել՝ կը նշանակէ հայ մշակոյթի պահպանութեան, տարածումին եւ զարգացումին նպաստել։

Ուստի, մեր կոչը կ'ուղղենք գիտակից եւ բարեմիտ հայութեան՝ իր պարտքը կատարելու այս մեծ ձեռնարկութեան հանդէպ։

Յ. Գ.— Ընկերութեանս կեդր. վարչութեան հասցէն՝

Dr. H. Ohandjanian, Chara Choubra, 45, Le Caire (Egypte):

Հայ ճեմարանի եւ տպարանի հասցէն՝

Collège Arménien, Rue Kantari, 30, Beyrouth (Liban):

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՄՈՒԼԻՆՕ, 23 Նոյեմբեր.— Սթանոզի Ե. Բ. Միութեան Ֆութպոլի Ա. խումբը ունեցաւ իր 6րդ գնդախաղի մրցումը ֆրանսական St. Nicolas *Ա. խումբին դէմ, կիրակի 22 Նոյեմբեր օդանաւորդներու դաշտին վրայ, Իսի-լէ-Մուլինօ։*

Առաջին կիսախաղը վերջացաւ, 5-1 մեր յաղթութեամբ։ Երկրորդ կիսախաղին մեր 2ինդեմ Ֆրանսացիք կէտ մը եւս շահեցան, որով խաղը վերջացաւ 7-2 մեր խումբին յաղթանակով։

Դ. Արզուեան

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Շավիլի Երիտասարդաց Միութեան գնդախաղի խումբը որ կանոնաւորաբար իր մրցումները կը կատարէ հետեւեալ արդիւնքները տուած է։ 1 Նոյեմ. Շավիլ եւ U. S. Clays (1) 2-2*։ 8 Նոյեմ. Շավիլ կը յաղթէ* C. A. Denie-Grslay (1) 3-2*։ 15 Նոյեմ. Շավիլ եւ* U. S. N. Buttes (1) 0-0*։ 22 Նոյեմ. Շավիլ կը յաղթէ* S. C. Morvan (R)*ի* 4-0*։ Այս կիրակի 29 Նոյեմ. Վիռօֆլէյի դաշտին վրայ, մրցումը տեղի կ'ունենայ ժամը 1.30ին։*

Կ. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 22 Նոյ.— Բաբերդի եւ Բալուի Հայրենակցական Միութիւնները չհանդուրժելով Թուրք կառավարութեան կողմէ Կարապետ Վիտինեանի (Հրանդ Ճանիկեան) դէմ սարքուած արիւնոտ դաւին, խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրեն Մարսէյլի բոլոր Հայր. Միութիւնները եւ քաղաքական կուսակցութիւնները։ Կը խնդրենք բոլոր Հայր. Միութիւններէն իրենց վարչական կազմով ներկայ ըլլալ սոյն կարեւոր ժողովին, կիրակի 29 Նոյ. կէօ օրէն առաջ ժամը 10ին, Rue Colbert. Bar de la Poste սրճարանին մէջ։

(կնիք)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— Նոյեմբեր 15ին տեղի ունեցաւ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Նիսի մասնաճիւղԱ. ընդհ. ժողովը, Պ. Խաչիկ Պանտէզեանի նորակառոյց շէնքին ընդարձակ ու գեղեցիկ սրահին մէջ, նախագահութեամբ Տիկին Հերմինէ Աբոյեանի եւ քարտուղարութեամբ Տիկին Պէաթրիս Գասպարեանի։

Ժողովին ներկայ էին գրեթէ բոլոր անդամուհիները եւ համակիր Տիկիններ ու օրիորդներ։

Ներկաներու եւ բացականերու ստուգման եւ բացականերու պատճառներուն պարզաբանութեանց ատեն, ճշդուեցաւ որ Կարմիր Խաչի աշխատանքը խանգարելու հետապնդումը կը շարունակուի տակաւին։

Տիկին Աբոյեան զեկուցում մը կարդաց Կարմիր Խաչի մէկ տարուան գործունէութեան շուրջ։ Տիկինը բարեխիղճ վերլուծման ենթարկեց Կեդր. Վարչ. տեղեկագիրը, Թուեց հասոյթի աղբիւրները, ունեցած մուտքը եւայլն, հանգամանօրէն կանգ առաւ Կ. Խաչի ձեռնարկներուն վրայ եւ ցոյց տուաւ այս ամէնուն վրայ ծախսուած գումարները։

«Այս մեծ աշխատանքը լաւագոյն վկայականն է հայ կնոջ հանրային կարողութեան» շեշտեց տիկինը, եւ գովելով Ամերիկայի Կեդր. Վարչութեան ձեռնհասութիւնը՝ տնցաւ Կարմիր Խաչի Եւրոպայի կազմին։ Այս շրջանի տարուան աշխատանքի մասին հնարաւոր մանրամասնութիւնները պարզելէ յետոյ, նկարագրեց այն յարմարութիւնները որ ունի Եւրոպան այս ազգօգուտ գործը աւելի եւս խորացնելու եւ ժողովրդականացնելու համար։ Ապա կոչ ըրաւ Հայ կնոջ ասպարէզ գալ եւ լծուիլ այս նուիրական գործին։

«Երբ Թուրք կինը, տակաւին երէկ պատուած իր երեսի քօղը, գործակից է Թուրք տղամարդուն հանրային բոլոր ասպարէզներուն մէջ, ամօթ է հայ կնոջ համար չէզոք մնալ գոնէ Կարմիր Խաչի հանրօգուտ աշխատանքի վերաբերմամբ»։ Խրախուսեց նաեւ մասնաճիւղի վարչութիւնը։

Զեկոյցը խոր տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ, ստեղծեց տաք ու անկեղծ մթնոլորտ մը։ Արձանագրուեցան ութ նոր անդամներ։ Վարչութեան լրացուցիչ անդամ ընտրուեցաւ Տիկ. Ովաննա Պերպերեան։

Կ. Խաչի վարչութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ Պ. Պանտէզեանին, որ սիրայօժար տրամադրած էր իր սրահը, նոյնպէս ունկնդիր հասարակութեան։ Ընդհ. ժողովը լիազօրեց վարչութիւնը կազմակերպուած ծրագրով սկսիլ ձմեռնային աշխատանքի՝ խոստանալով թեւ ու թիկունք հանդիսանալ անոր բոլոր ձեռնարկներուն։

Վարչութիւն

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԷԼԿՐԱՏ ՈՐ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԲՈՒՐԷ

Սերպիոյ մայրաքաղաքը ոչ եւս էր։

Սերպերու, Խրուաթներու, Սլովէններու մայրաքաղաքը հոդէն դուրս կ'ելլէր։

Յաղթական այս Սլաւները գործեցին յաղթականի նման։

Պելկրատ յաղթութիւն կը բուրէ։

Հիմա երեք հարիւր հազար հոգինոց քաղաք մըն է։

Նոր Եւրոպային, Պելկրատը ձայն տուաւ նոր մայրաքաղաքով մը։

***

Լաւ։ Հապա՞ քոմիթէճիները։ Քոմիթէճիները, ծալապատիկ չեն նստիր Պելկրատի փողոցներուն մէջ։ Մակեդոնական կազմակերպութեան կողմէ ղրկուած պաւազիրներու խումբ մը չի պտտուըտի՞ր այս պահուս այնտեղ։ Շատ հաւանական է։ Ամէն պարագայի մէջ, ան սովուած է շրթները սեղմած մնալու եւ ոչ թէ իր պատուհանէն՝ երգելու։

Մակեդոնիոյ, Ալպանիոյ մէջ անոնք կ'աշխատին։ Պելկրատի մէջ ցոյց կը կատարեն։ Եթէ ռումբերը որ հոն կը զետեղեն, կարենային խօսիլ այն պահուն որ կը պայթին, պիտի ըսէին.— Բարի լո՛յս, Պելկրատ, բարի լո՛յս։ Ա՛հ, գեղեցիկ շէնքե՞ր կը ցուցադրես, մեծ պողոտաներ եւ լուսնին երեք մեծութեամբը ելեկտրական գունդեր։ Ա՛հ, հողաթափներդ ձգե՞ր ես եւ անվերջ ...կրունկներու վրայ գեղուհի կը ձեւանաս...։ Ա՛հ, արդէն բոլոր դրացիներդ, կը տեսնես որ ոտքերուդ առջե՞ւ են։ Լաւ ուրեմն։ Խելքի եկուր։ Պո՛ւմ... (Անիկա պայթող ռումբին ձայնն է)։ Լսէ՛. մենք ենք որ քեզ կը խօսինք, մենք մակեդոնացի յեղափոխականներս։ Ա՛հ, կը կարծես թէ աշխարհի հաւանութեամբը ձեռքիդ մէ՞ջ կը մնան Օխրիտայի, Մանաստըրի եւ Սքոփլիէյի Մակեդոնիան։ Աշխա՞րհը, մեր հոգն իսկ չէ։ Մենք չենք հաւանիր։Ա՛հ, աւելի եւս հրապուրելու համար «զոհերը» եւ յաղթանակին պերճանքները, երկրիդ ուսերուն վրայ ցոյց կուտաս այս նոր գլուխը. լաւ ուրեմն. մենք կը թքնենք քթիդ ու բերնիդ։ Քու զինուորներդ, քու թնդանօթներդ, քու ռազմանիւթերդ, քու 13 միլիոն բնակիչներդ, քու մեծ բարեկամդ Ֆրանսան, ահա թէ ինչ կ'արժեն մեզ համար (հո՛ս, կը լսուի ուրիշ ռումբի մը պայթիւնը)։ Նա՛, սրբուէ. արիւնը կը վազէ աղուոր այտերէդ։ Եթէ մեզ մոռնաս, մենք քեզ չենք մոռնար։ Ա՛հ, Նէօյիիի դաշնագի՛րը։ Ուրա՜ հոգ»։

***

Գիտէք անշուշտ թէ ո՞ւր կը գտնուի Սելանիկ։ Բայց հաւանաբար այնքան վստահօրէն չէք ճանչնար ուրիշ կէտ մը որ Նիշ կը կոչուի։

Նիշը այն վայրն է, ուր Արեւելեան ճեպընթացը (Փարիզ-Սթանպոլ) կը կորսնցնէ իր կառքերէն մէկը։ Մինչդեռ մայրը, ըսել կ'ուզեմ մայր կառախումբը, կը շարունակէ դէպի Պուլկարիա, պզտիկը, ըսել կ'ուզեմԱթէնքի կառքը, կ'իջնայ դէպի Յունաստան։

Նիշի մէջ, պէտք է որ հետեւինք մօրը եւ զաւկին, մօրը որ կ'երթայ դէպի Արեւելք, տղուն որ կ'երթայ դէպի հարաւ։ Մօրը բռնած ճամբան կը կտրէ սերպիական հողը, դեռ մօտ 100 քիլոմեդրի վրայ, մինչեւ Տրակոման կոչուած մաքսատեղին։ Տղուն բռնած ճամբան կը կտրէ սերպիական հողը մօտ 200 քիլոմեդրի վրայ, մինչեւ Կեվկելի։

Լաւ ուրեմն, այս կառախումբը եւ այս կառքը Նիշէն Տրակոման եւ Նիշէն Կեվկելի նշանակելի կարեւորութիւն մը կը ստանան։ Ալեքսանդր Ա.ի զինուորները զինուորական պատիւներով կը դիմաւորեն զայն, ամբողջ ճամբու երկայնքին։ Ամբողջ տարին, գիշեր ցերեկ, երկաթագծերը, կամուրջները, փապուղիները, կիրճերը, կայանները պահպանուած են զինուորներու կողմէ։

Եւ Սքոփլիէյէն մինչեւ Կեվկելի, եթէ ոստիկանները եւ զինուորները պառկեցնենք մէկուն գլուխը՝ միւսին ոտքերուն տակ, Աթէնքի կառախումբը պիտի անցնէր պատերազմական համազգեստներու անընդհատ շղթայի մը մէջտեղէն։

Լաւ, հիմա ձգենք կառախումբերը, հասած ենք։ Ահա հարաւային Սերպիան, ուրիշ խօսքով, Մակեդոնիոյ այն մասը որ կապուած է սերպիական թագին։ Խօսքը չընենք քաղաքներուն, ոչ ալ գիւղերուն, այլ անմիջապէս չուենք դէպի սահմանագլուխ։

Դէպի լեռներու կատարները մագլցելով, վազելով հովիտներուն մէջէն, լուացուելով հեղեղներուն մէջ, պատ մը, շէկ եւ թափանցիկ պատ մը, լայն, բարձր, փշոտ, ժանգոտած պատերազմական երկաթթելէ պատ մը վայրագօրէն կը բաժնէ ջուրերը, քարերը, խոտերը, որոնց քաղաքացիական վիճակագրը մէկ կողմէ կը վերածէ պուլկարի, միւս կողմէ՝ սերպի։

(Շար.)

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ
կազմակերպուած Ռազմիկ խումբի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին կայարանին դիմացը Սալ կալմանի մէջ։ կը ներկայացուի ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԻՒՆ եւ ԶԱՒԵՇՏ ՄԸ
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ, եւայլն
ՀԱՂՈՐԴԿՑ.— Շոգեկառք՝ կառ. տիւ Նորէն ժամը 19.9, 19.17 19.42, 20.5, իջնել Առնուվիլ լէկոնէս։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Նիսի մասնաճիւղին կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigaleի սրահին մէջ։ կը բանախօսէ՝ *Պ. Ա. ԱԲՈՅԵԱՆ։ Նիւթ՝* Հայ կնոջ դերը մեր հասարակական կեանքին մէջ։ *Մուտքը ազատ է*

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Ձմիւռնիոյ Նահանգային Հայր. միութեան պարահանդէսը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ։ ընտիր ճազպանտ, ղեկավարութեամբ ԺՕՐԺ ՊԱՒՈԴԻԻ։
Մուտք՝ կիներու 3 ֆր., այրերու 4 ֆրանք։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ (MATINÉE PROLONGÉE)
6 դեկտ. կիրակի ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, Washington Palaceի սրահին մէջ, 14 Aue Magellan, Paris (8), Métro Georges V.
Ի ՆՊԱՍՏ ՇԱՎԻԼԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
Մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Բարձր Հայքի երիտ. միութեան կողմէ իր կազմութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ։ Մասնակցութեամբ Զարսանճագի պատ. միութեան, Պուլվար Օտտօի երիտասարդաց միութեան։ Այս կիրակի ժամը 2ին Սալօն Սպանեօլի մէջ, 46 Rue Tapis Vert։
Կը նախագահէ Պ. ԱՐԱՄ ԱՐԾՆԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Ա.Ե.Հ.Կ.Խ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
Բ. զրոյցը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 71 Ave. Kléber.
Ջեկոյց Տիկ. Մ. ՏԱՄԼԱՄԱՃԵԱՆԷ, զրոյցը կը ղեկավարէ Պ. *ԱՐՇԱԿ ՃԱՄԱԼԵԱՆ,* Մուտքը ազատ է ամէնուն համար։

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès
Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյն ատեն արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻԹԱԼԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 32 Ave. de Gobelins *սրճարանի վերնայարկը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոնպի Ջէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ազատամարտ խումբը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գէորգեանի բնակարանը, 99 Bld. Lorraine, Քլիշի։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Ակումբին մէջ։ կը դասախօսէ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԱԼԱՆՍԻ Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը, 26 Bld. Vauban, Նիւթ՝ «Թուրքիա»։ կը խօսի ընկ. Գեղամ Սարոյեան։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, Խաժակ Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ուրֆայի Հայր. Միութեան ժողովը այս իրիկուն ժամը 8ին Քաֆէ Փըթիթ Սուրսի մէջ, մէթրո Օտէոնի գիմացը։ Ներկաներու Թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։
ԵՈԶԿԱՏԻ եւ շրջականներուընդհ. Հայր. միութեան Փարիզի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Իսի-լէ-Մուլինոյի, Անիէռի, Քուրպըվուայի, Կուսէնվիլի, Սէվրանի եւ Փարիզի բոլոր հայրենակիցները այս Կիրակի ժամը 3ին, 131 Fbg. du Temple*։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։*

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ
Prov. 57—25
Prov. 67.07
ՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ
66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ) Métro Bonne Nouvelle
ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ
Այս առթիւ շատ մատչելի գներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն լաւագոյնը։ Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները Թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները։ Պզտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։
ՃԱՇԱԿ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Շտիկեան եւ զաւակը՝ Վազրիկ, Պ. Անուշաւան Շտիկեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Նալպանտեան, Պ. Պ. Միհրան եւ Տիգրան Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Գգիրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Հմայեակ Նուպարեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Շիրինեան եւ զաւակունք, ինչպէս նաեւ ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի որդւոյն, Թոռան, եղբօրորդւոյն, քեռորդւոյն եւ ազգականին՝

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՇՏԻԿԵԱՆԻ
(10 ՏԱՐԵԿԱՆ)

դառնաղէտ եւ անակնկալ մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 17ին, հիւանդանոցին մէջ գործողութեան մը ենթարկուելէ վերջ, որ անխուսափելի դարձեր էր՝ գայլուկներու բանակումի պահուն, արկածի մը հետեւանքով՝ սրունքները կոտրած ըլլալով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Ուրբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon։ Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Տէօյլի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այնկատել։

Un acheteur bien renseigné ne peut acheter qu'un
201 SEVA SALON
Synonyme de goût et d'élégance modèles 1931—32 type I et II
Les phonos modernes faisant meubles et portatifs
Registered trade mark appareil déposé
En vente chez les bons revendeurs
T. S. F. et grands magasins ou à défaut T. S. F.
MONOPOLE SEVA 206 RUE LAFAYETTE, PARIS (10)
agent partout
Dépositaire général, Paris, Suisse, Londres, Amsterdam, Milan et Sud Amerique

Գործ կը փնտռէ հայ սպասուհի մը, դիմել Mme. Assadourianի c/o MmeMarkarian, 36 Rue Desvaux, Paris (19)։

EMPIRE միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթըլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարախի։ Ամէնօր*9-12, 2-8, *Կիր.*9-12։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

FABRIQUE DE TRICOTS
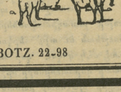
S. TERZIAN
Tél. BOTZ. 22-98 20 Rue Mélingue, PARIS

ՏՕՔԹՕՐ ՀԱՃԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԲԺԻՇԿ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ
կը խնամէ ամենավերջին մեթոտներով՝ ներքին, կանանց, մանկանց եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի, քիթի, ականջի եւ կոկորդի խնամք, ինչպէս նաեւ վիրաբուժական գործողութիւններ, մասնագէտ բժիշկներու գործակցութեամբ։
Assurance Socialeի եւ Accident du Travailի պատկանող հիւանդներու կը տրուի յուրջ խնամք։
Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10—12 *եւ կէսօրէ վերջ* 3—2
52, Ave. de Verdun Issy-les-Moulineaux, (Seine)

ԳԻՆ 18 ԵՒ 20 ՖՐ.
ODEON POLYDOR
REGISTERED TRADE MARK
H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85
Ամէն ամիս կը ստանանք Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն փլաքներ նուագուած ևերգուածՆշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները՝ (երաշխաւորուած) 300—2000 *Ֆր.։*
Մեր գինները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր։

ENTREPRENEUR *կը ստանձնեմ տուներու շինութիւն, յատակագիծներու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի,* 35 Rue Emile Desvaux, *Փարիզ* (19) *մէթրօ* Place des Fêtes. *Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։*

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris *(5)*
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Առնուվիլ, Հ. Հ.— 50։
Սէն փիեր տէ քօր, Տիկ. Թ.—35։
Վիէն, Ա. Է.— 50։
Մարսէյլ, Ն. Ջ.— 140,
Մոնփելիէ, Ա. Մ.— 35,
Պէլֆոռ, Ս. Ա.— 35,
Փրակա, Տօքթ. Հ.— 100,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

28.— ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՋԱՐԴԸ

Թէ Հայերէն եւ թէ Թուրքերէն գողցուած էին զանազան ստացուածքներ։ Կառավարական պաշտօնեաները անմիջապէս արգելք հանդիսացան կողոպուտին ու թալանին։ Ցետոյ պատրաստուեցաւ գանգատողներուն կողոպուտի ցանկը եւ իրենց տէրերուն վերադարձուեցան գողցուած ապրանքները։ Կողոպտիչներն ալ դատարանի յանձնուեցան։

Այս կռիւին մէջ, մէկ ժամուան ընթացքին, Թուրքերը ունեցան 6 սպաննեալ, 3 վիրաւոր։ Յոյները՝ 2 սպաննեալ, կաթոլիկները՝ 10 սպաննեալ, 3 վիրաւոր, բողոքականները՝ 7 սպաննեալ, 3 վիրաւոր, եւ կոմիտէճիները՝ 270 սպաննեալ եւ 40 վիրաւոր։

29.— ԻԶՄԻԹԻ ՄԷՋ

Նահանգներուն մէջ Էնկիւրին էր, որ ամէնէն շուտ կրցաւ զսպել խռովութիւնը, առանց տեղի տալու հրդեհներու եւ մեծ վնաս մը կրելու։

Սակայն կոմիտէն, շարունակելով իր խառնակչութիւնը, փորձեց ապստամբութեան դրօշ պարզել եւ զէնք գործածել ուրիշ վայրերու մէջ, նոյնիսկ Պոլսոյ քթին տակ, օրինակ Կէյվէի գաւառակին մէջ, պարզապէս արիւն թափած ըլլալու համար։ Կոմիտէն նախ այս փորձը ուզեց կատարել Իզմիթի մէջ, սակայն Իզմիթ արթուն գտնուեցաւ։ Պոլսոյ հետ մօտաւորութեանը պատճառով, կարելի է ըսել թէ ոստիկանական նախարարութիւնն էր, որ կը զբաղէր Իզմիթի ապահովութեան խնդրով։ Գիտնալով որ Հայերը անպայման խռովութիւն պիտի յարուցանեն Իզմիթի մէջ, հրահանգ տուեր էր արթուն եւ պատրաստ գտնուիլ։ Ծանօթ ըլլալով թէ կոմիտէն յեղափոխութիւն յարուցանելու համար ինչ յիմար պատրուակներ ու միջոցներ կ'ընտրէ, աւելցուցի թէ նման պարագաներու մէջ պէտք է շրջահայեաց գտնուիլ։ Արդարեւ, երբ կոմիտէճիները ուզէին կռիւ յարուցանել, կա՛մ եկեղեցիին զանգակները կը հնչեցնէին, կամ շուկայի իրենց խանութները կը փակէին, եւ կամ փողոց կը հանէին իրենց փէտայիները, ցոյցի համար։ Երբ նման պարագաները ուշադրութեան եւ հսկողութեան տակ առնուէին, անշուշտ դժուար թէ բան մը պատահէր։

15 Դեկտ. 1895ին, խումբ մը բաց-բերան Հայեր, տարօրինակ եղանակով մը հայերէն երգեր կ'երգէին ու կը պտտէին շուկային մէջ։ Անմիջապէս բոլոր Հայերը փակեցին իրենց խանութները։

Թուրք ժողովուրդը, իմացած ըլլալով որ Հայերը ամէն կողմ յեղափոխութիւն հանած են, խուճապի մատնուեցաւ։ Բարեբախտաբար ոստիկանական ու զինուորական ուժերը հասնելով շղթայի տակ առին Հայոց թաղերը, յետոյ ձերբակալեցին բոլոր այն Հայերը, որոնք զինեալ կը պտտէին շուկային մէջ։ Թուրքերը արդէն միայն խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն կը փնտռէին։ Ոստիկանական վարչութիւնը անմիջապէս հրաւիրեց հայ երեւելիները, որ երթան բանալ տուն գոցուած խանութները, թելադրելով որ անգամ մըն ալ նման դէպքերու տեղի չտրուի։ Քանի մը ժամուան ընթացքին, քաղաքն ստացաւ իր բնականոն վիճակը, ամէն մարդ սկսաւ իր գործին։

30.— ԱԳՀԻՍԱՐԻ ՋԱՐԴԸ

Սակայն Կէյվէ տագնապալի օր մը անցուց։ Արիւն թափեցաւ այնտեղ։ Զորեքշաբթի օր մըն էր։ Կէյվէի շրջակայ գիւղերէն Ագհիսարի ոստիկաններէն Քիւրտ Ալի գաւառակին կեդրոնը գալով, լուր տուաւ գաւառապետին թէ Ագհիսարի Հայերուն ու Թուրքերուն միջեւ կռիւ ծագած է, թէ գիւղին ոստիկանական ուժը բաւական չէ ապահովելու համար կարգ ու կանոնը։ Գաւառապետը, անմիջապէս քաղաքին զինուորական ուժերէն 5—10 ձիաւոր առնելով միասին, փութով մեկնեցաւ Ագհիսար։ Կէյվէի եւ Ագհիսարի միջեւ հեռաւորութիւնը մէկ ժամ կը տեւէ։ Գաւառապետը իրիկուան դէմ արդէն կը գտնուէր կռիւի վայրը։

Չորեքշաբթի օրերը, Ագհիսարի մէջ տեղի կ'ունենայ տօնավաճառ մը։ Աչագին ժողովուրդ կը հաւաքուի Ագհիսարի մէջ, որոնք կուգան Լէֆքէէն, Կէյվէէն, Ատափազարէն եւ շրջակայ վայրերէն։ Տօնավաճառի բազմաբոլոր մէկ վայրը, երկու հայ երիտասարդներ յանկարծ կը պոռան.

— Կեցցէ՛ ազատ Հայաստանը։

Եւ երկու ձեռք զէնք կ'արձակեն։ Ժողովուրդը գրգռուած կը յարձակի թէ մէկը միւսին վրայ։ Կռիւի ընթացքին, Հայերը թէ զէնք կ'արձակեն, թէ տօնավաճառին մասին ծանր անարգանքներ կ'արտասանեն։ Ամբողջ տօնավաճառին բազմութիւնը գրգռուած, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մը կը թափի Հայերուն վրայ։ Եւ մինչեւ որ գաւառապետը կը հասնի եւ հեռուէն զինուորներով կ'աշխատի բաժնել կռուող կողմերը, Հայերը կռիւի վայրը միայն ձգած էին 35 սպաննեալ, նոյնքան ալ վիրաւոր։ Թուրքերը ունէին միայն քանի մը վիրաւոր։ Հայերը չէին խորհած թէ տօնավաճառի գացող ժողովուրդ մը միշտ զինուած կ'ըլլայ։ Որովհետեւ այդ շրջանին ամէն ծառի տակ, ամէն քարի ետեւ աւազակ մը կը սպասէր։ Տօնավաճառ եկողները առեւտուրի համար կուգային, հետեւաբար ապրանք կը բերէին, դրամ կը տանէին։ Անշուշտ պէտք էր որ զինուած ըլլային։

Վիրաւոր կոմիտէճիներէն ոմանք կ'ըսէին ցաւելով.

— Ա՜խ, մենք կը կարծէինք թէ Թուրքերը զինուած չեն։ Խաբուեցանք։ Մեր արեան թափուելուն պատճառ դարձանք։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ 250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931
28 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1737
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ՄԷԿ ՇԱՐԺՈՒՄ

Դժբախտաբար ոչ մէկ շարժում կը նշմարուի, գործազրկութեան տագնապին առթիւ, որ սկսած է խորանալ ու ծաւալիլ։

Ոչ մէկ ձեռնարկ ո՛րեւէ հաստատութեան, միութեան կողմէ։

Պէտք է եզրակացնել, ուրեմն, որ «անգործութիւնը կատարեալ է»։ Ոչ հոգ ունինք, ոչ ալ «անելիք»։

Մինչդեռ կառավարութիւնը ինք մտահոգութեան մատնուած է արդէն։ Խորհրդարանը հազիւ բացուած, սեղանին վրայ դրուեցաւ գործազրկութեան խնդիրը։ Իսկ տեղական մամուլը վտանգի ազդանշանը տուաւ ամիսներ առաջ, եւ ամէն օր լուր մը, յօդուած մը, թղթակցութիւն մը կը հրատարակէ։

Միայն մենք ենք բացառութիւն։ Կամ «Յառաջ»ն է որ իբարանցում կը պատճառէ, խանգարելով մեր գոյնզգոյն կազմակերպութեանց հանգիստը…

×

Այսօր հրատարակած ենք երկու թղթակցութիւններ, մէկը՝ Վալանսէն, միւսը՝ Տէսինէն։ Վերջին պահուն ստացանք ուրիշներ ալ, — պատառիկներ՝ օրուան կեանքէն։ Փաստեր՝ տագնապին սաստկութեան մասին։

Յայտնապէս վրդովիչ է Վալանսի պատկերը։

Բաց մնացած գործարանները սկսեր են գործադրել միայն հարիւրին 10 օտարական գործածելու կանոնը, փողոց նետելով բազմաթիւ օտարականներ եւ առաջին առթիւ «հայմաթլոս»ները։

— «Թէեւ գործերը թոյլ են ու շատ մը գործարաններ բոլորովին փակեցին դուռները, բայց կան աշխատանոցներ ալ որ միայն օտարականները, ընդհանրապէս Հայերը կ'արձակեն եւ միւս օրը տեղացին կ'ընդունին»։

Եւ թղթակիցը քանի մը թուանշաններով կը պատկերացնէ գաղութին վիճակը.

— «Մեր հայրենակիցներուն հարիւրին հազիւ 40ը կ'աշխատին այժմ։ Այսինքն Վալանսը, որ հազար հայ աշխատաւոր ունէր, այժմ ունի 600 անգործ. ուրեմն 3000նոց գաղութէն կ'աշխատին միայն 400 հոգի. այն ալ ժամերը կրճատուած կամ ժամագինները զեղչուած»։

Չափազանցութի՞ւն է։ Բարի եղէք ապացուցանել։ Ողբերգութիւնը ողբերգութիւն ըլլալէ կը դադրի՞, եթէ թիւերը տեղափոխենք, հաշուենք թէ միայն 400 հոգի անգործ են, իսկ 600ը կ'աշխատին։ Իսկ վա՞ղը,— մանաւանդ եթէ խստօրէն գործադրուի հարիւրին 10ի կանոնը։

Թերեւս ոչ այնքան սեւ, բայց նոյնքան մտահոգութիւն կը պատճառէ Լիոն-Տէսինի շրջանին կացութիւնը։ Մեր թղթակիցները անշուշտ հետզհետէ պիտի ներկայացնեն մօտաւոր թուանշանները, որոնք բոլոր ածականներէն աւելի խօսուն են։

Իսկ ամէն թղթակցութեան հետ, միեւնոյն հարցումը, —

Ո՞ր օրուան կը սպասենք, ինչո՞ւ ձեռնարկներ չեն կատարուիր, ո՞ւր պիտի երթանք այսպէս…

Որոշ է որ շատերը ամէն յոյս կտրած են «մենծ»երէն, եւ կ'ուզեն իրենց գլխուն ճարը նայիլ։

Լիոնի մեր թղթակիցը գործնական առաջարկ մը կը ներկայացնէ այսօր, — Նորընտիր Գաւառ. Ժողովը, որ կազմուեցաւ կուսակցական համերաշխութեամբ, թող խորհրդակցութեան հրաւիրէ իր ընտրողները, 350 հոգի, եւ անոնց ներկայացնէ Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկի ծրագիրը։ Թող այնտեղ գլուխ գլխի տան եւ ելք մը գտնեն, քանի դեռ կացութիւնը անդարմանելի համեմատութիւններ չէ ստացած։

Ո՞ր սրտցաւ հայրենակիցը կամ ո՞ր աշխատաւորը պիտի կրնար առարկել այս տրամաբանական առաջարկին։

Եւ եթէ Լիոնը ստանձնէ այս նախաձեռնութիւնը, ապահովաբար օրինակը վարակիչ կը դառնայ նաեւ միւս վայրերուն համար։

Բայց շրջաններ կան որոնց համար աններելի է տնտնալ, ուրիշի նախաձեռնութեան սպասել։

Օրինակ՝ Փարիզն եւ Մարսէյլը։ Երկրորդը ունի առաջնորդարան եւ ազգ. վարչութիւն, քաղաքական կուսակցութիւններ, 60-65 Հայրենակցականներ, Աղքատախնամ, Կարմիր Խաչ եւ ուրիշ ինչ որ կ'ուզէք։ Իսկ առաջինը, Փարիզ, այդ բոլորին հետ ունի նաեւ երկու Գրասենեակներ՝ յատկապէս գաղթականներու համար։

Որքան գիտենք, Հ.Հ. Պատուիրակութեան յարակից գրասենեակը արդէն ձեռնարկներ կը կատարէ, թէ բախտակից Ռուսերուն հետ համախորհուրդ եւ թէ առանձին՝ հայկական խորհրդակցութեամբ մը խնդիրը ուսումնասիրելու եւ ելք մը գտնելու համար։

Հարկ է աճապարել եւ կարգ մը գործնական միջոցներ ձեռք առնել։ Լայն խորհրդակցութենէն առաջ, գաղթականներու երկու Գրասենեակները կրնային հաւաքաբար դիմում կատարել, վարչական միջամտութեամբ մեղմացնելու համար կարգ մը խստութիւններ։ Թէ մենք եւ թէ տարագիր Ռուսերը օրէնքէ դուրս ենք։ Չունինք ոչ ազգային պետութիւն, որ պայմանաւորուի, ոչ ալ երթալիք տեղ, եթէ ուզեն հանել գործէն կամ երկրէն։

Հարիւրին տասը միայն օտարականներ գործածելու կանոնը՝ հայ և ռուս բանուորներուն համար՝ պիտի դառնար ճշմարիտ աղէտ մը, ինչպէս կ'ապացուցանէ Վալանսի օրինակը։

Պիտի կրնայի՞նք ո՛րեւէ շարժում արձանագրել յաջորդ անգամ, ո՛րեւէ անկիւնէ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾԸ

Գրեր էինք թէ Թուրքիոյ վարչապետին առողջական վիճակը մտահոգիչ ըլլալով, բժշկական քննութեան մը ենթարկուելու համար, յիշեալը Պոլիս էր մեկներ։ Ըսմէթ փաշա, Պոլսոյ մէջ, ենթարկուած է ինքնաշարժի արկածի մը, որ կրնար ծանր հետեւանքներ ունենալ… Հայերուն համար…

Ըսմէթ փաշայի ինքնաշարժը զարնուած է ուրիշ ինքնաշարժի մը։ Թուրքիոյ մեծահամբաւ վարչապետը գլխուն ձախ կողմէն ստացած է բաւական խոր վէրք մը եւ դեղարանի մը մէջ, անհրաժեշտ խնամքներն ստանալէ վերջ, վերադարձած է իր պանդոկը, ուր տեղի ունեցած է բժշկական խորհրդակցութիւն։ Բժիշկները յայտարարած են թէ Թուրք գործավարներու խորհուրդին նախագահին վիճակը ծանր չէ եւ թէ շուտով պիտի վերագտնէ իր առողջութիւնը։

Մաղթենք որ ինքնաշարժը որուն բախած է Ըսմէթինը, Հայու մը պատկանած չըլլայ եւ գոնէ այս անգամ, կրնանք վստահեցնել թէ արկածը չէ կանխամտածուած ու պատրաստուած «Դաշնակ»ներու կողմէ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Պ. ԼԱՎԱԼԻ ՃԱՌԸ

Ֆրանսական խորհրդարանը վերջացուցած ըլլալով վիճաբանութիւնները արտաքին քաղաքական հարցերու շուրջ, Պ. Լավալ պատասխանեց ճառով մը, որուն կարեւոր հատուածները կը ներկայացնենք ստորեւ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հուվըրի առաջարկին գործադրութեան թուականէն ասդին, կացութիւնը ծանրացաւ։ Յուլիս 13ին, գերման կառավարութիւնը կը հրամայէր փակել դրամատուները։ Մաքտոնըլտ կը թելադրէ խորհրդաժողով մը գումարել Լոնտոնի մէջ։ Ֆրանսա նախ պէտքը կը տեսնէ տեսակցելու գերման ներկայացուցիչներուն հետ։ Պրիւնինկ եւ Քուրցիուս կուգան Փարիզ։

— Դէմ դէմի, երկու երկիրներու նախարարները չափեցին հարթուելիք արգելքները՝ համաձայնութեան մը գալու համար։ Գերման վարչապետը հարցուց ինծ.— Մեր երկու երկիրներու միջեւ, միշտ գոյութիւն պիտի ունենա՞յ նոյն ողբերգութիւնը։ Երբեք չպիտի՞ կրնան միեւնոյն ատեն նոյն խօսքերն արտասանել եւ նոյն շարժումներն ընել»։ Այն օրը, որ սահմանին միւս կողմը դադրին ազգայնամոլ ցոյցերը, դէպքերը ինքնին յանձն պիտի առնեն պատասխան մը տալ այս հարցման, որ այս կերպով կը սահմանէր երկու երկիրներու պարտականութիւնները։

Յուլիս 20ին Լոնտոնի խորհրդաժողովը։ Ի՞նչ օժանդակութիւն կարելի է ընել Գերմանիոյ։ Պ. Լավալ այստեղ կը հեգնէ հարցապնդող երեսփոխանները որոնք մէկ տարի մէջ 40 լուծում կը գտնեն, մինչ Լոնտոն հաւաքուած նախարարները ուրիշ ելք չգտան, եթէ ոչ կարգ մը յանձնարարութիւններ կատարել… Իսկ Պերլինի ֆրանքո-գերման տեսակցութեան ընթացքին ո՛չ մէկ խորթ ձայն որ խռովէր Ֆրանսայի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին կատարուած ընդունելութիւնը։ Ու ծնաւ, ֆրանքո-գերման տնտեսական յանձնախումբը։

ՈՒԱՇԸՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Այս պարզ տեսակցութիւնը կ'ըսէ Պ. Լավալ որ խորհրդաժողով մը չէր, լաւագոյն փրոփականտի եղանակն եղաւ Ֆրանսայի համար։ Այլեւս Ամերիկա գիտէ թէ Ֆրանսա ինչ զիջումներ կատարած է կրճատելու համար իր սպառազինումները։

Հուվըրի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, Ֆրանսայի վարչապետը ուղղակի եւ անկեղծօրէն յայտնած է իր երկրին կամքը պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին հանդէպ։ Դրամական հարցին մէջ, ան արտայայտուած է ի նպաստ ոսկեփիշի պահպանման, եւ ամրացնելով ֆրանքօ-ամերիկեան գործակցութեան կապերը, դիւրացուցած է ընդհանուր վերականգնումի գործը։

Այսքան՝ կատարուած գործերուն համար։ Հապա՞ վաղը։

— Ֆրանսա՝ Գերմանիոյ պարտապահանջը, թոյլ տուաւ որ իր գրաւականները կրճատուին, սակայն իրաւունք ունի վրդովելու տեսնելով Գերմանիոյ մսխումները։ Դրամ փոխ առնել գեղեցկանալու համար եւ վճարման պահուն՝ յայտարարել թէ չի կրնար, ահա՛ անոր ընթացքը։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ֆրանսայի վարչապետը անդրադարձաւ համաշխարհային տնտեսական տագնապին որ կը փորէ աշխարհի հիմերը։ Մինակ Գերմանիա չէ որ վնասուած է անկէց, այլ միւս երկիրներն ալ։

Պ. Լավալի ճառին այս մասը տեղի տուաւ փոխն ի փոխ կծու կամ հեգնական փոխասացութեանց։ Ընկերվարականները առիթը չփախցուցին սուր սլաքներ արձակելու ընդդէմ կառավարութեան կարգ մը անդամներուն, որոնք տագնապին կը նային լաւատեսութեամբ։

Ֆրանսայի վարչապետէն վերջ, մէկ քանի երեսփոխաններ կրկին խօսք առնելով, անդրադարձան ճառին քննադատելի գլխաւոր կէտերուն։

ՉԻՆԵՒՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Երէկ, հաղորդեցինք Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին վերջնական կարգադրութիւնները, լուծելու համար չինեւճափոնական վէճը։ Յոյս կայ որ այս անգամ յաջող արդիւնք պիտի ստացուի։ Խմբագրական յանձնախումբ մը պիտի ճշդէ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Մանչուրիա ղրկուելիք քննիչ յանձնախումբին իրաւասութեան սահմանները։

Փոխադրութեանց գիներու յաւելումը

Գրեր էինք թէ Ֆրանսայի վարչապետը մտադրած է հարիւրին 25 աւելցնել երկաթուղիի ճամբորդական տոմսակներու գինները։ Յաւելումը կ'ըսուի թէ պիտի կիրարկուի յունուար 1էն սկսեալ։

Հաւանական կը նկատուէր որ արուարձաններու երթեւեկի տոմսերը զերծ պիտի մնան յաւելումէ։ Ինչ որ ճիշդ չի թուիր ըլլալ։ Յաւելումը պիտի ըլլայ ընդհանուր։ Յաւելումէն զերծ պիտի մնան միայն գործաւորներու շաբաթական երթեւեկի տոմսերը։

Այս յաւելումները սակայն, երկաթուղային ընկերութեանց պիտի ապահովեն տարեկան մօտ 700 միլիոնի հասոյթ մը միայն։ Պէտք պիտի ըլլայ ուրեմն, որ անոնք իրենց բացերը գոցելու համար, խիստ խնայողութիւններու դիմեն, քանի որ 1930ին, ունեցած են 1884 միլիոնի բաց մը, որ 1931ի եւ 32ի համար կը կարծուի թէ պիտի բարձրանայ մօտ 3 միլիառի։

Թուրքիոյ բողոքը Սուրիոյ մարզպանին

ՊԷՅՐՈՒԹ,— Թուրք կառավարութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի ֆրանսական մարզպանութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած է սահմանագլխի ֆրանսացի երկրորդական պաշտօնեաներուն վրայ, որոնք չեն յարգեր սահմանագլխի վերաբերեալ դաշնագրին տրամադրութիւնները՝ ու այս պատճառով մաքսանենգութիւններ տեղի կ'ունենան։

Պէյրութի Թրքական հիւպատոսը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է.

— Սահմանագլխի ո՛ եւ է անհամաձայնութիւն գոյութիւն չունի մեր կառավարութեան եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Միմիայն՝ մեր երկիրը գաղտնօրէն ապրանք կը ներածուի, սահմանագլխի ֆրանսացի երկրորդական պաշտօնեաներու անհոգութեան երեսէն։

Աւազակութիւն Պէյրութ-Պաղտատ ճամբուն վրայ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Վերջերս մէջտեղ ելած են բազմաթիւ զինեալ յելուզակներ, որոնք կը յարձակին ինքնաշարժներուն վրայ։ Յելուզակները դարանակալ կը սպասեն եւ ինքնաշարժները անցած ատեն, կը կեցնեն զանոնք եւ կը կողոպտեն ճամբորդներն ու վարիչները։ Երբեմն ալ կը սպաննեն ընդդիմացողները։

Անցեալ շաբթու մէջ նման դէպքեր պատահած են Հալէպի, Պատիյէթ խըլ Շամի, արեւելեան Յորդանանի եւ Ամմանի ճամբուն վրայ։ Յելուզակները կեցուցած են անգլիացի ներկայացուցիչին ինքնաշարժը եւ մեծաքանակ դրամ կողոպտած են անկէ։ Ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութիւնը միջոցներ ձեռք առած է ասոնց դէմ։

Հիթլերեան դաւադրութիւն մը

Լայփցիկի դատարանին որոշումով, խուզարկուեցաւ Տարմշդատի հիթլերեան կազմակերպութեան կեդրոնատեղին։ Այս խուզարկութիւնները կատարուեցան ոստիկանութեան ձեռքն անցած վաւերաթուղթի մը հետեւանքով, որ կը բովանդակէր ծրագիր-ուղեցոյց մը, գործադրուելու համար այն պարագային որ իշխանութիւնը անցնէր հիթլերեաններու ձեռքը։

Այս վաւերաթուղթը կը յայտնէ թէ իշխանութիւնը պէտք է անցնի հիթլերեան մարտական խումբերու ձեռքը։ Ասոնք պիտի դիմեն կարգ մը միջոցներու, որոնց դէմ անսաստումը պիտի պատժուի մահուամբ։ Այս նպատակով ալ յատուկ դատարաններ պիտի հաստատուին։ Մարտական խումբերը իրաւունք պիտի ունենան իրենց տրամադրութեան տակ առնելու անհատական հարստութիւնները, որոնք ջնջուած պիտի նկատուին ցնոր տնօրինութիւն։

Այս ծրագիրը պիտի գործադրուէր արդի իշխանութեանց անկումէն յետոյ։

Հիթլերեաններու կեդրոնը՝ ներքին նախարարութեան յանձնեց յայտարարութիւն մը այս վաւերաթուղթին մասին։ Այս կերպով, Հիթլէր կը յայտնէ թէ միայն մամուլի միջոցաւ տեղեկացած է Հէսսէի մասնաճիւղին այս ծրագրին, թէ կուսակցութեան կեդրոնը եւ ուրիշ մասնաճիւղեր կապ չունին այս գործին հետ։

Անգլիոյ զիջումները Հնդկաստանի

Անգլիա տրամադիր է ելմտական լայն ինքնավարութիւն մը զիջելու Հնդկաստանի։ Կլոր Սեղանի դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբին մէջ, կառավարութեան ներկայացուցիչը կարեւոր յայտարարութիւն մը ըրաւ այս մասին.

— «Կարգ մը երաշխիքներ ապահովելու պայմանաւ, ըսաւ, մեր փափաքն է, անմիջապէս որ կազմուի, հնդկական դաշնակցային նոր կառավարութեան տալ, ելմտական ամենէն լայն իրաւասութիւնները։ Հնդկաստանի ապահովութեան համար ամենէն կարեւոր կէտն է իր ելմտական ամրութիւնը եւ վարկը։ Բայց պէտք է ստանալ անհրաժեշտ երաշխիքներ, որպէսզի վստահ ըլլանք թէ Հնդկաստանի ելեւմուտքը կանոնաւոր կերպով պիտի ղեկավարուի եւ թէ Անգլիոյ ստանձնած յանձնառութիւնները կէտ առ կէտ պիտի կատարուին»։

Զինաթափութեան համաժողովը

Գերմանական թերթ մը «Ֆոսիշէ Ցայթունկ» անցեալ օր գրեր էր թէ բոլոր պետութիւնները հաւանած են որ զինաթափութեան յառաջիկայ համաժողովը փոխանակ փետրուարին, գումարուի մայիսի վերջը։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը կը յայտնէ թէ այս լուրը անհիմն է։

ՍԹԵՐԼԻՆԸ Կ'ԻՅՆԱՅ

Սթերլինը կը շարունակէ իյնալ. Նախորդ իրիկուն, փակուեցաւ 91,75ով։

Երէկ կէսօրին կը բռնէր 91.37։

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ "ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ,,

Թուրքիան վերջերս նշանակելի յաջողութիւններ շահեցաւ քաղաքական ասպարէզին մէջ։ Դարձաւ պալքանեան ընտանիքի պատուաւոր մէկ անդամը, կնքեց յոյն-թրքական դաշնագիրը, Պարսկաստանի ընդունել տուաւ իր ծրագիրներն ու առաջարկները եւ ինքն ալ իր կարգին ձեռք առաւ «երկրի շինարարութեան մեծ ծրագրերու» պատասխանատու գործը։

Աշխարհի երեք մեծ դիկտատորները, Ստալին, Մուսոլինին եւ Քէմալը շատ գծերով նման են իրարու եւ հետեւող մէկը միւսին։ Այս երեքէն, սակայն, առաջնութեան փառքը Ստալինին կը պատկանի։ Այս երեքէն ամէնէն հնարամիտը Մուսոլինին է։ Քէմալը այս երեքին մէջ ամէնէն անտաղանդն է, եթէ հաշուի չառնենք անոր վերին աստիճանի յամառութիւնն եւ աչալրջութիւնը ամէն տեսակ դաւադրութիւններ երեւան հանելու մէջ։

Ստալինն իր «հնգամեայ ծրագրով» խոստացաւ ոչ միայն կորուստէ փրկել «հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը», այլեւ յառաջ բերել համաշխարհային յեղափոխութիւն ու մարդկութիւնը առաջնորդել դէ՞պի կարմիր դրախտը։

Հնգամեակի վճռական այս երրորդ տարուան մէջ, Ստալին, մոռցած իր «հին խոստումը, համեստացած, այժմ կը խօսի «տասնեւհինգամեայ ծրագրի» մասին, որ հնարաւորութիւն պիտի տայ ռուս յետամնաց ժողովուրդին՝ կտրելու այն ճանապարհը զոր կտրած են աշխարհի յառաջադէմ ժողովուրդները։ Նոյնիսկ այժմ վախնալով կ'արտասանէ «հասնիլ եւ անցնիլ» բառերը։

Քէմալը նոյնը կ'ընէ, առաջ մղելով «երկրի շինարարութեան մեծ ծրագիրը։ Քէմալի նոր եւ մեծագոյն խոստումն է թուրք ժողովուրդին, ժողովուրդ մը որ մեծ հնարաւորութիւն ունէր ինքզինքը կազդուրելու պատերազմէն յետոյ, այս տասնամեակին արժանացնել փառքի եւ հարստութեան։

Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ Քէմալի երկրի շինարարութեան մեծ ծրագիրը։ Երկաթուղիներու եւ խճուղիներու կառուցումը, հում արդիւնաբերութեան եւ հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան զարգացումը։

Անոր ծրագրի գլխաւոր կէտերէն մէկն է, անշուշտ, Արեւելեան նահանգներու վերաշինութիւնն ու «մուհաճիր»ներու տեղաւորումը Հայերու թողած թափուր հողերու վրայ։ Այսչափն է, առայժմ, Քէմալի «հնգամեայ ծրագիրը»։ Առայժմ, չխօսինք անոր «տասնեւհինգամեայ ծրագրի» մասին !!

Հնարաւորութիւններ ունի՞ Քէմալը Ստալինին հետեւելու։ Ստալինեան ուղիով՝ պարզ է որ ո՛չ։

Նախ Քէմալը որդեգրած ըլլալով դրամատիրական դրութիւնը, հնարաւորութիւն չունի իր երկրի ժողովուրդը կողոպտելու եւ անոր բոլոր միջոցներուն տէր դառնալու ինչպէս կ'ընէ Ստալինը Ռուսաստանի մէջ, զրկելով անհատը սեփականութենէ, պետականացնելով երկրի թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին առեւտուրը, տէր դառնալով երկրի արդիւնաբերութեան եւ դիւղատնտեսական բոլոր միջոցներուն, հողին, գործիքներուն եւ մարդկային ուժին։

Եթէ Քէմալը այս միջոցներուն դիմէր, յաջողութիւն չպիտի ունենար, քանի որ Թուրքիան իր յետամնացութեամբ, պետութեան եւ ժողովուրդի աղքատութեամբ, երկրի բնական հարստութեամբ շատ ու շատ ետ կը մնայ Ռուսաստանէն։ Թուրքիան տակաւին չուսումնասիրուած երկիր է։ Անոր բնական հարստութիւնը տակաւին հողին տակը կը մնայ։

Քէմալը, ըստ երեւոյթին, կը դիմէ դրամատիրական երկիրներու բնական եւ սովորական միջոցին։ Ան իր ելմտական նախորդ գործավարին, Սարաճ օղլուի միջոցով դրամատէրներու եւ առաջին հերթին ամերիկեան դրամատէրներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ իրենց ծրագրերուն վրայ ու ցոյց կուտայ Թուրքիան իբրեւ լաւագոյն շահաստան մը ամերիկեան դրամագլուխի համար։ Եւ, որպէսզի Թուրքիան վստահութիւն ներշնչէ «քաղաքակիրթ» աշխարհին, կատուի քայլերով մօտիկութիւն կը ցուցնէ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Այստեղ է ահա իր «Հիւսիսի «բարեկամը» որ արթուն պահակի պէս կը հսկէ անոր ամէն մէկ քայլին եւ մէջտեղ կուգայ եւ կը յայտարարէ.

— «Երկու պետութիւններու ստանձնած փոխադարձ պարտաւորութիւնները չունին, իւրաքանչիւր պետութեան արտաքին քաղաքականութեան ինքնուրոյնութիւնը եւ անկախութիւնը սահմանափակող ու ճնշող հանգամանք, երբ իւրաքանչիւր երկրի առանձնայատկութիւններուն շնորհիւ չկայ միանման վերաբերմունք միջազգային կեանքի այս կամ այն երեւոյթի մասին (ընդգծում M.ի)։

«Հիւսիսի բարեկամը» գործելու ազատութիւն կուտայ Թուրքիոյ, պայմանաւ որ «ոչ մէկը չմասնակցի այն գործողութեանց, որոնց նպատակն ըլլայ վնաս պատճառել միւս պետութեան»։ Ասով արդէն Լիտվինով իր բացարձակ ազդարարութիւնը կ'ուղղէ Թուրքիոյ — կամ «մեզ հետ եւ կամ մեր դէմ»։

Ան, Լիտվինովը կ'ազդարարէ.

— «Ոչ մի կասկած չիկրնար ըլլալ թուրք ժողովուրդի խաղաղութեան անկեղծ ձգտումի մասին»։

Ուրեմն Թուրքիոյ դէպի Ազգերու Դաշնակցութեան հակումը կամ օտար դրամագլուխի ներածումը, ռուսական իմաստով կը նշանակեն թշնամութիւն եւ արգելք հանդէպ այն մեծ խնդիրներու, որոնք կանգնած են Թուրքիոյ առջեւ, ժողովրդական տնտեսութեան եւ մանաւորապէս թրքական արդիւնաբերութեան ու երկրի հարստութեանց զարգացման ասպարէզին մէջ։ Լիտվինով ասով ըսել կ'ուզէ, թէ Թուրքիան թող իր յոյսը չնէ դրամատիրական աշխարհի վրայ, դրամատիրական աշխարհը իր դրամագլուխով կրնայ միայն ստրկացնել Թուրքիան, խլել անոր ազգային արժանապատուութիւնը։ Միակ երկիրը որ անշահախնդիր կերպով կրնայ օգնել Թուրքիոյ, Խորհրդային Միութիւնն է, «ԽՍՀՄ.ի մէջ հնգամեայ ծրագրի յաջող իրականացումը եւ Խորհրդային Միութեան ու արհեստագիտական ասպարէզին մէջ ձեռք բերուած անօրինակ յաջողութիւնները խոշոր հեռանկարներ կը բանան նաեւ թուրք-խորհրդային համագործակցութեան եւ արագ զարգացման։

Ահա խոստումներ Քէմալին եւ Ըսմէթ փաշաներուն։ Չե՞ն հաւատար,—թող գան Մոսկուա ու հոն իրենց բարի աչքերով տեսնեն «Խորհուրդներու հրաշքները», հնգամեայ վիթխարի ծրագրին իրականացումը։

Քէմալ փաշան Լիտվինովի կնոջը հետ «առաջին պարը դառնալով» կ'ուզէ երթալ Մոսկուա դառնալու եւ երկրորդ պարը։

Այսօրուան Թուրքիան իր կեցուածքով կը կազմէ եռոտանի մը,— մէկ ոտքը Պալքանները, մէկ ոտքը Հռոմ, իսկ ձեռքերն ու գլուխը Մոսկուա։ Պալքաններու ուղին զայն կ'առաջնորդէ դէպի «Ազգերու Դաշնակցութիւնը» Հռոմի ուղին՝ դէպի Իտալիոյ խոստացած մենաշնորհներու պարտաւորութիւնները, իսկ Մոսկուա՞ն։ Չէ՞ որ Մոսկուան էր որ օգնեց «Նոր Թուրքիոյ», յաղթանակներ տանելու ու ղիջելու ռուսական հին պարտքերը, հողային իրաւունքները. արեւելեան նահանգներու մենաշնորհները եւ դրամական այն օգնութիւնները, 1920 — 1923 թուականներուն իր ռազմական ուժերու կազմութեան գործին մէջ։

Կը թուի թէ, այս անգամ, խորհրդային իշխանութիւնը բաւական խիստ կերպով իր շփացած «բարեկամը» Մոսկուա կը հրաւիրէ, որպէսզի անոր հետ աւելի պարզ կարողանայ խօսիլ ու ցոյց տալ իր տեղն ու սահմանը։

Ռուսաստանը ի հարկէ շատ լաւ անցաւ թուրք-պարսկական սահմանային դաշնագրի վրայ։ Թուրքիան տնարգել մէկ քարով երկու թռչուն սպաննեց, մէկ կողմէ ճանապարհ հարթեց Էնկիւրի-Բագուի գիծին, իսկ միւս կողմէ քրտական հարցի ծանրութեան կեդրոնը ձգեց Պարսկաստանի վրայ։

MOOR

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՐԱՆԷՆ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԳՈՐԳ - ԱՂԻՔ - ՉՈՐ ՄԻՐԳ

ԹԱՒՐԻԶ, 11 Նոյեմբեր (Սեփ. Թղթ.).— Գորգի առեւտուրը Թաւրիզի շուկայում, օգոստոս 15ից սկսած մասնաւոր անկում կրեց եւ այդպէս շարունակեց մինչեւ սեպտեմբեր 20ը։ Այդ ժամանակամիջոցում շատ ու քիչ գնողներ կային միայն Պոլսոյ եւ Վիեննայի համար, մէկ էլ կարգ մը պարսիկ վաճառականներ, որոնք արտասահմանից ապրանքներ ներածելու համար, ստիպուած էին գնումներ կատարելու։ Այդ օրերին հետաքրքրութիւն կար գլխաւորապէս Գէօրվանի, Նեբրիզի եւ Թաւրիզի գորգերի վրայ։ Սեպտ. 20ից մինչեւ հոկտեմբեր առաջին շաբաթը, շնորհիւ ստերլինի անկման, եղած այդ գնումներն ալ, խսպառ դադարեցին եւ գորգի շուկան բացարձակապէս դադարեց գործունէութիւններ կատարելուց։

Հոկտեմբերի կէսերից սկսած, միայն Թաւրիզի տեսակ գորգի կարգ մը գնողներ եղան, որի հետեւանքով ալ այդ տեսակները թեթեւ յաւելում ունեցան։ Տողերս գրելու պահուն, շուկայի մէջ գորգի հատ ու կենտ գնողներ են երեւում, սակայն դրանք էլ չփոխուած վիճակի մէջ են ստերլինի անկայուն վիճակի հետեւանքով։ Բազմաթիւ վաճառականներ մէկուկէս ամիս առաջ ունեցած ստերլինը ցարդ չեն կարողանում դրան վերածել եւ իրենց տալիք-առնելիքը կարգադրել։

** Գորգից յետոյ արտահանուող ապրանքների շարքում իր կարեւոր տեղն է բռնում աղիքը։

Նախ քան համաշխարհային պատերազմը, Ատրպատականի գրեթէ ամբողջ աղիքի արտածման գործը կենտրոնացած էր Պ. Արշակ Գաբայէօզեանի (Նիւ-Եորք) եւ Պ. Դաւիթ Հովեանի ձեռքում։ Դժբախտաբար այս երկու մեծ տուները համերաշխութեամբ չգործեցին եւ շատ մեծ վնասներու ենթարկուելով, ասպարէզից հեռացան եւ այլեւս աղիքի գործով չեն զբաղւի։ Այժմ դրանց փոխարէն աղիքի գործով զբաղւում են մի շարք առեւտրական տուներ,— Հիլալ, Ֆաթուլլա եւ Բասաէլի Եքսփորթ, Կերպասի, Խուդաբովսկի, Նասիրով, Վաշաբով, Սէլիմի, Սուփէյի, Նայիրի եւ ուրիշներ։

Մինչեւ մի քանի տարի առաջ, աղիքը պատրաստւում էր նախապետական ձեւով, իսկ այժմ շնորհիւ վերեւ յիշուած տուներու ձեռք առած միջոցների, պատկերը բոլորովին փոխուած է եւ աղիքը պատրաստւում է նորագոյն սիստեմով։

Յիշուած առեւտրական տներից, այս ասպարէզում մասնաւորապէս յիշատակելու է Հիլալ ընկերութիւնը, որ շնորհիւ իր անդամների փորձառութեան եւ մասնագիտութեան, հետզհետէ գրաւում է ամբողջ շուկան եւ դուրս մղում աւելի թոյլ առեւտրականներին։ Աղիքի առեւտուրը, որ վերջին ժամանակներս զգալի աշխուժութիւն էր ցոյց տալիս, նորէն ստերլինի անկման պատճառով թուլացաւ։

Ստացուած տեղեկութիւնների համաձայն, Ամերիկայում աղիքի արժէքները 1925-26 թուականների համեմատութեամբ հարիւրին 60-65 անկում են կրել։

Սրա պատճառներից մէկը համարւում է այն, որ Ամերիկայի մէջ միսը շատ աժան լինելու պատճառով, երշիկի գործածութիւնը նուազագոյն չափերի է հասել եւ գործածուած աղիքի պահանջը նոյն համեմատութեամբ պակսել է։ Մի այլ պատճառն էլ այն է, որ նախ քան վերջին տնտեսական տագնապը, թէ Եւրոպայում եւ թէ Ամերիկայում կային մեծ թրըստներ, որոնք օգտուելով դրամատուններու տրամադրած խոշոր գումարներէն, աշխարհի բոլոր ծայրերից եկած աղիքը հաւաքում էին եւ ըստ իրենց ցանկացած արժէքի էլ վաճառում։ Սակայն, այժմ երբ թէ այդ թրըստներին վարկ բացող դրամատունները եւ թէ նոյն այդ թրըստները նիւթական տագնապ կ'անցնեն, այլեւս թրըստները մի կողմից անկարող են աղիքի շուկան մենաշնորհի ենթարկել, միւս կողմից իրենք նախկին տարիների ամբարած ապրանքը շուկայ հանելով, վաճառում են եւ այդպիսով աւելի ազդում արժէքների անկման վրայ։

Իսկ եթէ այս բոլորի վրայ աւելցնելու լինենք ռուսական վաճառումը, պատկերը որոշ չափով լրիւ կը լինի։

** Պարսկական արտահանուող ապրանքների մէջ կարեւոր տեղ է բռնում նաեւ չոր միրգը։ Մինչեւ պատերազմը եւ ապա 1925 թուից մինչեւ 1927, Ատրպատականի չոր միրգի միակ սպառողը Ռուսաստան էր, որ 1927 թուից սկսած գրեթէ դադարեց եւ որի պատճառով էլ արժէքները շատ մեծ անկում ունեցան։ Կացութիւնը փրկեց Համբուրգի անցեալ տարուան ապսպրանքը, որով սպառեց 2-3 տարուան ամբարուած չոր միրգը եւ արժէքներն էլ հասցրեց բնականոն աստիճանի։ Այս տարի աշնան սկզբները չոր միրգը լաւ արժէքներ ունէր. բայց նորէն թեթեւ անկում ունեցաւ ստերլինի պատճառով։

Ռուս-պարսկական առեւտրական դաշնագիրը արդէն ստորագրուած է, բայց դեռ մանրամասնութիւններ պակասում են։ Անշուշտ այդ դաշնագիրը մեծապէս պիտի օգնէ երկու հարեւան պետութիւնների մէջ առեւտրական գործի վերականգնմանը, եթէ ի հարկէ անցեալ տարիների պէս բոլշեւիկները Պարսկաստանի վաճառականների առաջ զանազան արգելքներ չյարուցանեն։

ՄՈՒՍԱՅԵԼԵԱՆ

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՄԸ

Լուիկ մնջիկ կը պատրաստուի ան, Ռէնսիի խաղաղ մէկ անկիւնը, Դպրոցասէրի քիչ մը խոժոռ ու տխուր պատերուն ետին՝ ուր սակայն կեանքը, ժպիտը, ծիծաղը եւ ապագայի երազներուն եւ ցանկութիւններուն իրագործումին տեսիլը գրաւիչ ու սրտապնդող պատկեր մը կը ստեղծեն։

Դպրոցասէրի Սանուց Միութիւնը կը պատրաստուի իր երախտագիտութեան, գորովի եւ յարգանքի անկեղծ ու լիալիր բաժինը բերելու այն ծերունի յարկին՝ որուն տակ հինգ տասնեակ տարիներէ ի վեր խնամուած, կրթուած, պատրաստուած, այսօր կեանքի զանազան պայմաններուն մէջ՝ ընտանեկան յարկերու տակ՝ կը հաշուէ անթիւ առաքինի կիներ եւ արժանաւոր մայրեր։

Տենդագին աշխատանք կայ։

Նոյեմբերի 17ին Սանուց Միութիւնը բացառիկ ընդհ. ժողով մը գումարած է դպրոցի շէնքին մէջ, որոշելու համար իր մասնակցութեան ձեւը եւ չափը մօտակայ յոբելեանական հանդիսակատարութիւններուն։

Որոշուած է 50,000 ֆր.ի նուիրատուութիւն մը բերել Մայր Հաստատութեան, գոյացնելով այդ գումարը զանազան միջոցներով, որոնց մէջ կան գլխաւորաբար գեղարուեստական հանդէս մը՝ ճոխ եւ [illegible] յայտագրով, գեղարուեստական շքեղ հատոր մը հրատարակութիւնը՝ ուր պիտի յաւերժանան Դպրոցի երկարատեւ կեանքին բոլոր դրուագները եւ պատկերները եւլն.։

Որոշուած է այսպէս, նշանակել յարգանքի օր մը Սանուց Միութեան անդամներուն եւ ընտանիքներուն համար, որպէսզի բոլորը՝ նախկին սանուհիները իրենց ամուսիններով եւ զաւակներով միասին մտերմօրէն, իրենց մայրենի յարկին տակ, իրենց հոգեմայրերու շուրջը խմբուած տօնեն Մեծ Ընտանիքին բարեբաստիկ յոբելեանը։

Դպրոցասէրը հայ կեանքին մէջ ամէնէն արժանաւոր եւ անհրաժեշտ ձեռնարկներէն մէկն է եղած։ Իր կեանքը եւ զայն ալեկոծող պատահարները կը պատմուին իր ժամանակին եւ իր տեղը։

Ան եղած է բարոյական ուժ մը, եւ գաղափարի մը մարմնացումը։

Մայրեր՝ եւ կիներ տուած է ան մեզի, հայ հոգիով եւ հայու սրտով՝ առանց հաշուելու իր դաստիարակչունչները։

Հայը՝ գաւառացի թէ քաղաքացի, առանց որեւէ խտրութեան պարտաւոր է Դպրոցասէրի յիսունամեակին առաջ յարգանքով խոնարհիլ, եւ իր շնորհակալութեան շօշափելի ապացոյցը բերել՝ ապրեցնելու համար զայն, հիմնաւորելու համար անոր ազգաշէն գործը մանաւանդ այստե՛ղ, սա հիւրընկալ բայց օտար երկինքին տակ, ուր ստիպո-

ԲԺԻՇԿԻՆ ԲԵՐԲՈՆԸ (5)

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

1.— ՊԱՏՈՒԱՍՏ

Օր նոր, թոքախտ նոր։ Դիտեցէք ձեր շուրջը, թերթերը կարդացէք, ուրիշները մտիկ ըրէք եւ ամէն օր պիտի տեսնէք, պիտի կարդաք եւ պիտի լսէք որ թոքախտը երիտասարդ կեանքի մը հիմը սկսեր է փորել, կամ հնձեր է զայն։ Միայն երիտասա՞րդ. ոչ, նաեւ երախաներ եւ տարեցներ, զանազան ձեւերու տակ։ Ոչ ունեւոր, ոչ չունեւոր, ոչ գործաւոր, ոչ մտաւորական, ոչ առողջ (երեւութապէս) եւ ոչ տկար կը խնայէ։ Երբ կ'իջեցնէ լախտի հարուածը, ամէն անգամ սը առիթը կը ներկայանայ եւ յաճախ ամբողջ ընտանիքներ կը կործանէ։ Մահերուն մէկ քառորդին պատճառը թոքախտն է։

Ի՞նչ միջոցներ ունինք այժմ զայն կանխելու կամ դարմանելու համար։

Նախ կայ ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ։

Փարիզի Փասթէօրեան Հաստատութենէն փրոֆ. Քալմէթ եւ իր աշխատակից Կէռէն, 13 տարի աշխատելէ յետոյ, յաջողեցան թոքախտի մանրէի կենդանական տեսակ մը այն աստիճան տկարացնել, ժահրազերծ ընել, որ այլեւս այդ մանրէին սերունդը չի կրնար թոքախտ յառաջ բերել։

Այդ մանրէներէն կազմուած է B. C. G. կոչուած թոքախտի պատուաստը, 1924 յունիսէն ի վեր գործածութեան մէջ է։ Այդ պատուաստէն նորածիններուն կուտան բերնէն, 3 անգամ օրընդմէջ, առաջին 10 օրուան ընթացքին, երբ տակաւին մանրէն աղիքներէն դիւրաւ կրնայ արիւնին մէջ անցնիլ։ Այդ ժամանակամիջոցէն յետոյ պէտք է ներարկումով (սեղով) տալ։

Պատուաստը կազմող թոքախտի ժահրազերծ մանրէները երբ արիւնին մէջ կը մտնեն, մարմինը կը վարակէ այնպէս, ինչպէս թոքախտի ժահրաւոր եւ ախտածին մանրէներու հանդէպ։ Անմիջապէս կը ստեղծէ եւ շարժման մէջ կը դնէ պաշտպանողական յատուկ ուժեր, որոնք դիւրաւ կը չէզոքացնեն եւ կ'ոչնչացնեն մանրէները, որոնք արդէն տկար ու ժահրազերծ են։ Բայց ստեղծուած եւ շարժման մէջ դրուած ուժերը այլեւս կը մնան մարմինը պաշտպանելու համար հետագայ իսկական վարակումներուն դէմ։ Մարմինը պատուաստումի այդ վիճակին կը հասնի, պատուաստը ստանալէ չորս շաբաթ յետոյ։

Անմիջապէս կարգ մը հարցումներ կը ծագին։

Արդեօ՞ք պատուաստի ժահրազերծ մանրէները ժամանակի ընթացքին չեն կրնար իրենց ոյժը վերագտնել, ժահրաւոր դառնալ եւ թոքախտ յառաջ բերել։ Շատեր ըրին այդ առարկութիւնը եւ փորձեցին օրինակներով հաստատել։ Սակայն մանրակրկիտ պրպտումները ցոյց տուին որ պատուաստումէ յետոյ թոքախտէ մեռնող երախաները կամ պատուաստի ժահրազերծ մանրէներուն տեղ սխալմամբ թոքախտի ժահրաւոր եւ ախտածին մանրէներ ստացած էին (օրն. Լիւպէք քաղաքի դէպքը, որուն դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ ներկայիս, եւ 71 երախաներ այդ ցաւալի սխալին հետեւանքով մեռան անցեալ տարի), եւ կամ, թոքախտի մանրէով վարակուած էին պատուաստը ստանալէ առաջ, կամ պատուաստումի ընթացքին, երբ մարմինը տակաւին պէտք եղած չափով պաշտպանուած չէր։ Ուրեմն պատուաստը անվնաս է։

Պատուաստը ո՞ր աստիճան կը պաշտպանէ թոքախտին դէմ։ Եօթը տարիէ ի վեր Ֆրանսայի մէջ 389,000, իսկ ամբողջ աշխարհի մէջ մօտ մէկ միլիոն երախաներ պատուաստուած են։ Բոլոր երկիրներու մէջ կատարուած փորձերը եւ եղած դիտողութիւնները կը հաստատեն որ պատուաստը մեծ չափով կը պակսեցնէ թոքախտէ մեռնող երախաներու թիւը։ Այսպէս, թոքախտաւոր ծնողքներէ ծնած եւ անոնց հետ ապրող չպատուաստուած 100 երախաներու առնուազն 16ը թոքախտէ կը մեռնին մինչեւ չորս տարեկան ըլլալը, իսկ նոյն պայմաններուն մէջ պատուաստուած 100 երախաներու միայն 3ը կը մեռնին թոքախտէ, իսկ 13ը կը փրկուին շնորհիւ պատուաստին։ Ուրեմն պատուաստը երախաներուն մեծամասնութիւնը կը պաշտպանէ թոքախտին դէմ, բայց ոչ բոլորը։ Ինչո՞ւ. բացատրութիւնը տակաւին ժամանակի եւ երկարատեւ դիտողութիւններու կը կարօտի։

Որքա՞ն կը տեւէ պատուաստին պաշտպանողական ոյժը։ Հազիւ քանի մը տարի, որով պատուաստուած երախաները կրկին պէտք է պատուաստել 3, 7 եւ 15 տարեկանին։

Արդեօ՞ք պատուաստը չի տկարացներ երախաներու մարմինը եւ ենթակայ չըներ ուրիշ հիւանդութիւններու։ Եղած դիտողութիւնները ցոյց կուտան որ ընդհակառակն պատուաստը աւելի դիմացկուն կը դարձնէ երախաները։ Պատուաստուած երախաները նուազ ենթակայ են երախայական այլազան հիւանդութիւններու հետեւանքով մեռնելու, քան անոնք որ պատուաստուած չեն։

Պէ՞տք է պատուաստել նաեւ այն երախաները, որոնք թոքախտաւոր ծնողքէն ծնածներն եւ թոքախտաւոր միջավայրի մէջ չեն ապրիր։ Այս մասին տարակարծութիւններ կան։ Յանձնարարելի է պատուաստել, քանի որ պատուաստը անվնաս է եւ յետոյ, ներկայիս բոլոր երախաներն ալ ենթակայ են անպատճառ տեղ մը ստանալու թոքախտի մանրէն։ Երախայութեան շրջանին ստացուած այս մանրէներն են որ օր մը, յարմար առիթէն օգտուելով, կը սկսին իրենց աւերը գործել։

Վերոյիշեալ տուեալներու վրայ հիմնուելով, կը յանձնարարենք հայ մայրերուն որ թոքախտին դէմ պատուաստել տան իրենց նորածինները իրենց փափաքը յայտնելով մանկաբարձ բժիշկին կամ մանկաբարձուհիին։ Ֆրանսայի համար Փասթէօրեան հաստատութիւնը ձրիաբար կը հայթայթէ պատուաստը եւ որեւէ մէկը կրնայ դիմել եւ ստանալ բժիշկի դեղագրով։ Ուրիշ երկիրներու մէջ, պետական յատուկ հաստատութեան պէտք է դիմել։

Հայ մայրեր, պատուաստել տուէք ձեր նորածինները թոքախտին դէմ։

Տոքթ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

զական պահանջ կայ ծանուկ սեւրունը փրկելու օտարացումէ, կազմելու անոր մէջ ազգային գիտակցութիւնը եւ նկարագիրը:

Սանուց Միութիւնը դպրոցէն ներս կը կատարէ շատ գնահատելի եւ արժէքաւոր աշխատանք մը, իր 15,000 ֆրանքի պիւտճէին շնորհիւ ապահովելով դպրոցին զրենական պիտոյքներու հայթայթումը, զրադարանի մը գոյութիւնը եւ ճոխացումը, կազմակերպելով սինեմայի ներկայացումներ եւ երաժշտական պահեր, առանց մոռնալու դաստիարակչական ժողովները:

Խնամակալութիւնը Սանուց Միութեան մէջ ունի եռանդուն եւ իրիտասարդ ույժ մը, որ անբաժան մասը կը կազմէ այսօր Դպրոցի ներքին մեքենային:

Կը տեղեկանամ թէ Տիկին Մ. Փօյաճեան՝ որ ժամանակէ մը ի վեր դաւառ մեկնած է Ռէնսիէն՝ յոբելեանի տօթիւ ֆրանսահայ գաղութին մէջ հանգանակութեան պաշտօնով՝ հակառակ ներկայ տնտեսական սեղմ պայմաններուն, Լիոնի շրջանին մէջ գտած է համակրական ընդունելութիւն, եւ ունեցած է պատուաբեր արդիւնք մը: Իր ուղեգիծին վրայ կը գտնուի նաեւ Վալանսի շրջանը, ուրկէ յարգելի Տիկինը անցած է Մարսէյլի եւ Նիսի շրջանները: Ո՛չ մէկ տարակոյս՝ որ մի եւ նոյն համակիր եւ արժանավայել ընդունելութիւնը ընծայուի բոլոր հայրենակիցներէն, որոնց առիթը պիտի տրուի որ եւ է չափով աջակցիլ գերազանցօրէն ազգային եւ անհրաժեշտ հաստատութեան մը պահպանումին:

Հր. ԱԼԵԱՆԱՔ

անոնք որ ոչ նպաստ կը ստանան եւ ոչ ալ հանգիստ կրնան միալ, ամէն ինչ քննութեան տակ ըլլալով: Դժբախտաբար ընտանիքի հոգեր ալ ունին: Այսպէս, 15 օրը, ամիսը մէկ անգամ կուգան կ'ազդարարեն որ երկրէն հեռանան: Բայց ո՞ւր պիտի երթան կամ ի՞նչով, չկայ տէր, չկայ տիրական, թող երթան...

Ն. Թէպօեան

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

1000 ԲԱՆՈՒՈՐԷՆ 400Ը ՄԻԱՅՆ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ, 24 Նոյ. (Սեփ. Թղթ.). — Կացութիւնը աւելի ծանրացաւ վերջին թղթակցութենէս յետոյ: Հարելի է ըսել թէ ամէն օր հինգով տասնով կ'աւելնայ մեր անգործ հայրենակիցներուն թիւը: Վալանսի բոլոր գործարաններն ալ գրեթէ միեւնոյն ատրիճանով կ'ընթանան: Վերջին շաբթուան ընթացքին գործաւոր արձակել սկսան այն գործարանները, որոնց մէջ հարիւրին 30ը մեր հայրենակիցներն էին: Այդ աշխատանոցներուն վրայ մեծ յոյս ունէինք, դժբախտաբար ատոնք ալ սկսան խումբ խումբ արձակել:

Մաքարոնիի գործարանը մինչեւ այսօր մէկ բանուոր իսկ արձակած չէր, բայց յանկարծ կ'իմանանք որ քանի հոգիի ցանկ մը պատրաստած է արձակելու համար: Թէեւ գործերը թոյլ են ու շատ մը գործարաններ բոլորովին դուները փակեցին, բայց կան աշխատանոցներ ալ, որ միայն օտարականները, ընդհանրապէս Հայերը կ'արձակեն ու միւս օրը տեղացին կ'ընդունին:

Գործարանը կը հիմնուի այն օրէնքին վրայ, որուն համաձայն հարիւրին 10 օտարական պէտք է աշխատցնէն: Նոյնն ըրին շաքարի գործարանը, փամփուշտի գործարանը, մէկ խօսքով, բոլոր գործարանները: Միւս կողմէ աշխատավարձքը հարիւրին 10 կտրելու օրէնք մը եւս սկսած են գործադրել: Պատւտակի գործարանը յայտարարած է թէ 5 յիսնամերէն սկսեալ կրճատումներ պիտի կատարէ:

Մեր հայրենակիցներուն հարիւրին հազիւ 40ը կ'աշխատին այժմ: Նախէքն Վալանսը որ 1000 հայ աշխատաւոր ունէր, այժմ ունի 600 անգործ. ուրեմն 3000նոց գաղութէն կ'աշխատին միայն 400 հոգի, այն ալ ժամերը կրճատուած կամ օրավարձքերը զեղչուած: «Յառաջ»ի ընթերցողները թող չափազանցութիւն չհամարեն այս թիւերը, որովհետեւ մենք օրը օրին, կարելի է ըսել ժամը ժամին տեղեակ ենք բանուորական կեանքին: Մատի վրայ կը համրուին այն ընտանիքները որ երկու աշխատաւոր ունին:

Այս ընթացքով, վաղը մեր գաղութը գործելէ բոլորովին պիտի դադրի: Եթէ հարիւրին 10ի օրէնքը ամբողջովին գործադրուի, կը նշանակէ թէ Հայերը ոչ աշխատելու են եւ ոչ ալ ուտելու: Ինչպէս ըսինք առաջին ազդանշանը տուաւ մաքարոնիի գործարանը եւ անոր հետեւեցան շաքարինը, փամփուշտը, Վիթօրփէյը եւ շատ մը աշխատանոցներ: Մեր կարծիքով, այսպիսի խտրական օրէնքներէն Հայերը եւ Ռուսերը պէտք է բացառութիւն համարուին: Արդեօք կարելի չէ՞ հարցում մը ընել մեր Գաղթականներու գրասենեակներուն, որոնք մէկը երկուք ըրին: Արդեօ՞ք պիտի կրնան օգտակար ըլլալ մեր բազմահազար թշուառ հայրենակիցներուն...

Երկրորդ պարագայ մը եւս,— անկանոն թուղթերով Ֆրանսա մտած Հայերու մասին: Արդեօ՞ք հնարաւորութիւն չկայ այսպիսիներուն համար կարգադրութիւններ ընելու: Մեծ թիւ կը կազմեն այդպիսիները, որոնք ընդհանրապէս անգործ էին, հապա ի՞նչ պիտի ընեն այս միջոցին: Կառավարութիւնը սկսած է նպաստ տալ— գէթ չոր հացի մը դրամ— անոնց որ կանոնաւոր թուղթեր ունին: Իսկ ի՞նչ պիտի ընեն

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ ԱԼ

ՏԷՍԻՆ, 24 նոյ.— Նախանցեալ թղթակցութեամբս հաղորդած էի աշխատանքի ժամերուն ու ժամավճարներու կրճատումը, մասնաւորապէս մետաքսեղէնի եւ հիւսուածեղէնի ճիւղերուն մէջ: Նոյն կրճատումները սկսած են գործադրել նաեւ ուրիշ ճիւղերու մէջ, — երկաթի, մուշտակի, դեղօրայքի եւ այլ հաստատութիւններու մէջ: Այս բոլոր սեղմումները գործադրելով հանդերձ, բանուորական եւ այլ արհեստաւորական խաւերուն վրայ, կրկին դուրս կը թափեն բազմաթիւ թիւով գործաւոր-գործաւորուհիներ'— անշուշտ առաջին հերթին օտարականները:

ԺԻՆԻՕԼ,— (դեղօրայքի, ներկի, խմելիքի եւ այլ հում նիւթերու գործարան) նոյնպէս կրճատած է աշխատանքի ժամերը. փոխան 8ի 7 ժամ կ'աշխատցնէ: Այստեղ ունինք մօտաւորապէս 25-30 գործաւոր հայրենակիցներ: Առ այժմ ամէնքն ալ գոհ են իրենց վիճակէն. գործաւոր չարձակեր: ԺԻԼԷ,— (Մետաքսի, ներկի եւ մանրանի բաժինով (filature)*: Այս գործարանին մասին ալ գրած եմ իր ատենին, աւելցնեմ նաեւ որ, հոս ալ կ'աշխատին բաւական թիւով հայրենակիցներ: 1927ի տագնապէն այնքան չազդուեցաւ, որքան այս տարի: Միջին հաշուով 4, երբեմն ալ 5 օր կ'աշխատին: ՍՕՍԻԷԹԷ ԼԻՕՆԷԶ,— Այս մետաքսի խոշոր հաստատութեան մէջ կ'աշխատին ՏԷՍԻՆԻ մեր հայրենակիցներէն շատերը: Բաղդատմամբ այլ գործարաններու եւ ճարտարարուեստական հաստատութեանց, գրեթէ չազդուեցաւ տիրող տագնապէն, բայց ներքին սեղմումներն ու աշխատանքները աւելի դժուարացած են: Հետզհետէ հասնող նոր եւ կատարելագործուած մեքենաներու շնորհիւ, այս գործարանն ալ հաւանական է որ գործաւորներ դուրս ձգէ:*

Վիլէօրպանի շրջանի (Լիոնի արուարձան) գործարաններուն մասին առանձին: Այս բոլոր դժուարութիւններն ու տնտեսական տարապայման պէսպիսութիւնները տեսնելով ու զգալով մէկտեղ, տակաւին հայ բանուորները եւ առ հասարակ աշխատաւոր դասակարգը կըվարանին հիմնել՝ փոխադարձ օգնութեան սնտուկի մը այնքան անհրաժեշտ պահանջն ու առաւելութիւնները: Այս հիմնարկութեան մասին դեռ շատ թուղթ ու մելան պիտի սպառի, շատեր պիտի գալարուին անօթութեան ճանկերուն մէջ, մինչեւ որ մեր մորթին վրայ կրենք տագնապին ամբողջ դառնութիւնը:

Հայրենակիցնե՛ր, տնտեսական ծանր տագնապին պատկերը մեր առջեւն է ահա: Ինչո՞ւ թողունք որ քաղցի ու տառապանքի սարսափն ու աւերը ներսողոսկին դարանամուտ գազաններու նման: Վե՛ր կենանք եւ մեր հաւաքական գիմադրութեամբ ապահովենք մեր ինքնապաշտպանութիւնը:

Տնտեսական աննախընթաց հանգամանքն ու քար անտարբերութեան ոգին պատճառ կը դառնան որ մեր հայրենակիցները ֆրանսահպատակութեան դիմեն,— մանաւանդ որ վերջինս ալ դիւրութիւններ կ'ընծայուին: Քաղած ստոյգ տեղեկութեանս համաձայն, գաղութիս մէջ հպատակութեան շարժումը ծայր տալ սկսած է,— դիմումներ կ'ընեն ամուրի երիտասարդներ ալ: Կը հետեւի որ եթէ ներկայ աշխատանքի պայմանները այսպէս շարունակուին, շարժումը աւելի պիտի ծաւալի:

Լ. Գայաճանեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

ԼԻՈՆ, 21 Նոյեմ.— «Յառաջ»ի արծարծած Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկի խնդիրը դեռ լուծում մը չգտաւ շնորհիւ մեր անտարբերութեան կամ անճարակութեան: Եւ անհաւատութեան դէպի գործը:

Մինչդեռ տնտեսական տագնապը օրէ օր, շաբաթէ շաբաթ կ'աճի, ցաւալի կացութեան մը մատնելով հայ աշխատաւորութիւնը: Թշուառութիւնը ո՛չ լեզու ունի, ո՛չ ալ խիղճ, որպէս զի զատէր մէկը միւսէն, աղքատը հարուստէն: Իր ծանրութեան տակ ամէնէն շատ չարչարուողները դարձեալ մենք ենք, հողէ զուրկ, հարազատ կառավարութենէ զուրկ ու անտիրական տարագիրներս: Ո՞վ կը բանէ մեր թեւերէն, երբ ժամանակաւոր ուրախութեան մը համար, անհատական գուարճութեան ի խնդիր կը ծախսենք տասնեակ ֆրանքներ, իսկ կը քաշուինք անոր մէկ փոքր մասը յատկացնել նպատակի մը որ միշտ մեզի է, Հայութեանն է:

Կազմակերպող, միջոցներ թելադրո՞ղ չկայ թէ քիչ մը քաջութիւն կը պակսի, որ այս ուղղութեամբ խօսինք բոլոր այն հայ աշխատաւորներուն, որոնք թերթ չկարդալով անտեղեակ են խնդրին, ցրուած դանազան գործարաններու մէջ, անհաղորդ հայկական կեանքին ու թերթին, առարկեն թէ ցիր ու ցան, իրարմէ անջատ ըլլալով, անկարելի է բոլորը հաւաքել մէկտեղ եւ անոնց բացատրել գործին անհրաժեշտութիւնը:

Եթէ ատոր համար է որ քար լռութիւն կը տիրէ Փարիզէն մինչեւ գաւառները, ես գոնէ Լիոնի համար, առաջարկ մը պիտի ընեմ Նորընտիր Գաւառական Ժողովին: Նախորդ թղթակցութեամբս արդէն գրած էի, որ շնորհիւ քաղաքական երեք կազմակերպութեանց համերաշխութեան, 11 թեկնածուներ անդամ ընտրուած են Գաւառ. Ժողովին: Ի հարկէ ատոնք պատահականօրէն չընտրուեցան, այլ աւելի քան 350 հոգի իրենց քուէները կեդրոնացուցին ընտրելիներուն վրայ:

Արդ, Նորընտիր Գաւառականը եթէ կ'ուզէ դրական գործ մը կատարել, անտարակոյս, այդ պիտի ըլլայ առաջին հերթին անգործ հայրենակիցներուն հոգ տանիլ, որպէս զի անոնք աչքին չարչարանքներ տեսնելէ յետոյ, այս օտար պողոտաներուն վրայ անօթի չմնան, մեր իսկ աչքերուն առջեւ:

Նկատի ունենալով որ մինչեւ այժմ ոչ մէկ կազմակերպութիւն, ո՛չ մէկ անհատ խորհեցան եթէ ո՛չ ամբողջութեամբ, գոնէ քանի մը հարիւր հոգի ժողովի կանչել ու անոնց բացատրել Փ. Օ. Սնտուկի կարեւորութիւնը հայ աշխատաւորներու համար,— թո՛ղ ինքը, Նորընտիր Գաւառ. Ժողովը նախաձեռնարկ ըլլայ գոնէ զինք ընտրողները կանչել որեւէ տեղ խորհրդակցելու, եւ վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար:

— Կը ձախողի՞ այս քայլը,— չենք կարծեր: Որովհետեւ ինչպէս ըսինք, Գաւառականը ընտրուած ըլլալով կեդրոնաձիգ քուէներով, կրնայ գործ կատարել, քանի որ կը տիրէ փոխադարձ վստահութիւն: Գործին ամէնէն կարեւորը այդքան բազմութիւն ժողովի հրաւիրելն է, անոնց բացատրութիւն տալն ու ուղղութիւն ցուցնելն է, մնացեալը ինքնին կ'երթայ գծուած ճամբով: Այն պահուն երբ Փոխադարձ Օգնութեան Սնտուկը վարչութիւնը կազմուի, այլեւս ոչ Գաւառ. Ժողովը թող խառնուի անոր ներքին ու արտաքին աշխատանքներուն, եւ ո՛չ ալ այս վերջինը փորձ կատարէ միջամտելու Գաւառականի գործերուն: Գաւառ. Ժողովը արդէն իր տրամադրութեան տակ ունի բազմաթիւ անուններ ու հասցէներ, թէ՛ նամակով, թէ՛ առանձին կոչով ու մամուլով կրնայ բոլոր գաղութը ժողովի հրաւիրել: Պէտք է շարժիլ սակայն: Հայը Հայ պահելու համար այս ճիգն ալ փորձենք:

Թ. Հրակ

«ՀԱՅԵՐԸ ԵԿՒՈՐ ԵՆ. ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻՆՔ ՊԱՀԱՆՋԵԼՈՒ ԱՆՈՆՑ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԸ»

ԽՄԲ.— Արաբական թերթերը նորէն սկսած են զբաղիլ հայ գաղթականներով, համայնավարական վերջին ցոյցերուն առթիւ: «Աճիուլ ճէտիտ» կը գրէ.

«Պոլշեւիկեան միքրոպները մեր երկիրը եկան, երբ մենք մեր դուները բացինք հայ գաղթականներու առջեւ: Այս ախտը եթէ միայն հայ հիւղաւաններուն միար, այնքան կարեւորութիւն չէինք տար. սակայն դժբախտաբար տարածուեցաւ բոլոր բանուորներուն մէջ եւ նախապէս որ միայն Հայերու անունները կը լսէինք իբրեւ պոլշեւիկ, հիմա անոնց հետ կը լսենք նաեւ արաբ հայրենակիցներու անուններ:

Հիմա պոլշեւիկեան շարժումի ղեկավարներն են Հայեր եւ Արաբներ: Հայերը եկւորներ են եւ մեզմէ չեն համարուիր. իրաւունք ունինք պահանջելու անոնց արտաքսումը, քանի որ վտանգ մը կը դառնան մեր գլխին: Պոլշեւիկ Ռուսիոյ մէջ համայնավարական սկզբունքներով կառավարուող Հայաստան մը կայ, ան միշտ հրաւէր կը կարդայ Հայերուն երթալ հաւաքուելու իր դրօշին տակ, Հայերը եթէ հոն երթան, կը գտնեն իրենց փնտռած կարգերը: Հետեւաբար կառավարութիւնը մեր երկիրը պէտք է մաքրէ բոլշեւիկ Հայերէն, զանոնք հեռացնելով:

Երկրորդը արաբ համայնավարներն են: Անոնք ալ խստօրէն կառավարութեան կողմէ պիտի հետապնդուին եւ անխնայ պատժուին: Պէտք է խիստ օրէնքներ պատրաստուին անոնց համար:

Նմանապէս կառավարութեան պարտականութիւնն է բոլոր բանուորներուն համար պատրաստել մասնաւոր օրինագծեր, որ անոնք չտրուին համայնավար վտանգին առաջնորդուիլ:

Լ'Օրիան կը գրէ «կարմիր վտանգը» վերնագիրով.

— Դէպքերը անանկ բերին որ շնորհիւ ցոյցտրուած թուլութեան եւ անտարբերութեան, բոլշեւիկութիւնը օրըստօրէ ծաւալիլ սկսաւ կարգ մը խաւերու մէջ եւ նոյն իսկ օտարազգի պրոպագանտիստներ հաստատուեցան Պէյրութի մէջ եւ գործունէութեան ձեռնարկեցին:

Համայնավարութեանը կը դիմէ նախասիրաբար ընչազուրկ դասակարգը եւ հայ գաղթականներու միջավայրը շատ նպաստաւոր հող մը կը կազմէր անոր ծաւալումին համար: Հետեւաբար, յաջողեցաւ բազմաթիւ կուսակիցներ գտնել այս վերջիններու մէջ որոնք օգտուելով Լիբանանեան հպատակութեան հանգամանքէն, երկիւղ չունէին սահմանագլուխէն դուրս վտարուելու. բայց այս կացութիւնը կրնա՞յ շարունակել այսպէս եւ «Լիբանանը չի՞ կրնար իր սահմաններէն դուրս նետել վտանգաւոր կերպով ապերախտ այդպիսի որդեգիր զաւակներ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐՔԸ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԵԼԿՐԱՏ ՈՐ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԲՈՒՐԷ

Պատերա՞զմ կայ ուրեմն այս երկրին մէջ: Ամէն պարագային մէջ, խաղաղութիւն չկայ: 12 հազար սերպ զինուորներ զօրաշարժի ենթարկուած են ընդդէմ պուլկար քոմիթէճիներուն:

* *

Առաջին: Ինչո՞ւ երկաթուղին պահպանուած է.

Ճեպընթացը որ կը ճանչնաք միջազգային է: Սերպիական հողի վրայ, Սերպիա պատասխանատու է անոր ապահովութեան: Քոմիթէճիներն ալ ճիշդ, այդ ճեպընթացին դէմ է որ կը շարժին: Հո՛ն է որ կը հպինք մեր Լերան եղբայրներուն նպատակներէն մէկուն: Անոնց քաղաքականութիւնն է թոյլ չտալ որ լռութեան մէջ թաղուի Մակեդոնիոյ համբաւաւոր հարցը: Ուրեմն, համաձայն առածին «Ով որ ոչինչ կ'ըսէ, համաձայնութիւն յայտնած կ'ըլլայ» զարհուրելի աղմուկ մը կը բարձրացնեն: Ըսել կ'ուզեմ թէ փոխանակ տեղական կառախումբերուն դէմ գործելու, իրենց ամբողջ ուժը կը թափեն միջազգային կառախումբերուն վրայ:

Որո՞նցմէ է որ կ'ուզեն լսուիլ: Պալքաններէ՞ն: Ո՛չ: Անոնք գիտեն թէ ինչ կը բանին: Կ'ուզեն լսուիլ Փարիզէն, Լոնտոնէն, Ժընեւէն, Ուաշինկթընէն: «Տեղական»ի մը զոհերուն աղաղակները չեն անցնիր սահմանէն անդին, «Միջազգային»ի մը զոհերուն աղաղակը կրնայ ըլլալ որ հասնի մինչեւ Ֆրանսա, Անգլիա, Ամերիկա թերեւս:

Եւ յետո՞յ, պիտի ըսէք:

Յետոյ, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա— մեր քոմիթէճիներն են որ կը տրամաբանեն այսպէս— Նիւկօսլաւիայէն հաշիւ պիտի ուզեն թէ ինչպէս կ'ըլլայ որ կառախումբերը օդը կ'ելլեն իր երկրին մէջ:

— Քոմիթէճիներուն գործն է, պիտի պատասխանէ ան:

— Եւ ինչո՞ւ այդպէս կ'ընեն այս պարոնները, պիտի հարցնէ Միացեալ Նահանգներու Հանրապետութեան նախագահը:

— Որովհետեւ գոհ չեն Մակեդոնիոյ համար, պիտի պատասխանէ Սերպիոյ Ալեքսանդր թագաւորը:

Այն ատեն, յաջորդ օրը, Նիւ-Եորքէն մինչեւ Սան - Ֆրանչիսքօ, բոլոր թերթերը լոյս պիտի տեսնեն այս վերտառութիւններով:

— «Միշտ Մակեդոնիոյ հարց մը կայ»:

Այսքան, ահա, ինչպէս պիտի ըսէր իմ հին բարեկամս, հոպիտը:

Երկրորդ: Ինչո՞ւ սահմանագլուխը պատերազմական զգեստներ հագած է: Չէթէներուն ճամբան կտրելու համար: Եթէ, ո՛չ, սերպիական Մակեդոնիան, երկու տէրեր պիտի ունենար, ամուսինը եւ սիրականը, Սերպիոյ Աղեքսանդր թագաւորը եւ Իվան Միխայլոֆ:

Ասոր համար է որ իր կլլուածներէն մէկը պահելու համար, Սերպիա խսկական բանակ մը ոտքի հանած է:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Պատմութիւն մը պատմեցի ձեզի: Ատով պատմութիւնը վերջացա՞ծ է: Այդպէս չի թուիր:

Դերասանները պէտք չէ որ ձեզմէ ծածկեն խորքի նկարը:

Դերասանները քոմիթէճիներն են: Խորքի նկարը՝ Մակեդոնիան:

Եւ այս թատրոնին վրայ, առանց խորքի նկարին, դերասան չպիտի ըլլար:

Դիւանագիտական տեսակէտով, Մակեդոնիոյ հարցը կտրուած է, ինչպէս Մակեդոնիան երեք կտորի, սերպիական, յունական, պուլկարական:

Այս մասին, Նէօյիի դաշնագիրը բոլոր ստորագրութիւնները հաւաքած է:

Այսուհանդերձ, տեսաք թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ:

Պալքաններու մէջ տակառ մը վառօդ կայ: Իսկ Պուլկարիա, ինչպէս Սերպիա կը մերժէ զայն մէջտեղէն վերցնել:

Այս վէճը բացատրել, չի նշանակեր զայն լուծել:

Կրնա՞յ լուծուիլ:

Ինչպէս որ կը ճանչնանք երկու հակառակորդները, կրնանք ըսել թէ չի կրնար լուծուիլ:

Քոմիթէճիները երբեք տեղի չպիտի տան:

Պելկրատի կառավարութիւնը երբեք տեղի չպիտի տայ:

Ուրե՞մն: Ուրեմն, վառօդի տակառը պիտի շարունակէ զանոնք իրարմէ բաժնել:

1893ին, մակեդոնական շարժման սկիզբները, քոմիթէճիները բոլորը պուլկարական ծագում չունէին, կ'երազէին իրենց երկրին անկախութիւնը: Անոնք ո՛չ Պուլկարիոյ համար կ'աշխատէին, ոչ Յունաստանի, ոչ ալ Սերպիոյ, այլ միմիայն Մակեդոնիոյ համար: Ի՞նչ եղած է այս գաղափարը: Երկու պատերազմներու գլաններուն տակը փշրուած է: Այսօր, Պալքաններու ամէնէն զօրեղ պետութիւնը՝ Եուկօսլաւիա կրնայ պարագայ մը պիտի նկատէր որեւէ արարք, որու կողմէ ալ գար, որպիտիըլլար ի նպաստ Մակեդոնիոյ անկախութեան:

Այսուհանդերձ իտէալ լուծում մը կը սաւառնի Պալքաններու վրայ: Եթէ փոքրագոյն ամպ մը կ'արգիլէ որ ան նշմարուի, որովհետեւ ան տակաւին շատ բարձր է գլուխներէն: Հարցը կը դառնայ Հարաւի բոլոր Սլաւներու Դաշնակցութեան վրայ:

Ի՞նչ անուան տակ: Մեծն Եուկօսլաւի՞ա: Անունը դեռ կը գտնուի:

Այս ըմբռնումը որ պիտի երկարէր Ադրիականէն մինչեւ Սեւ Ծով, իր մէջ պիտի բովանդակէր Սլօվէնները, Խրուաթները, Սերպերը, Պուլկարները եւ Մակեդոնացիները: Գաղափարը նոր չէ, յիմարական բան մըն ալ չէ: Սթամպուլսկի, այս հինգ ժողովուրդներէն մէկուն վարչապետը, իր քաղաքականութեան խարիսխը դարձուցեր էր զայն: Ծիտակ է թէ ան սպաննուեցաւ:

Բայց, հիմա գիտէք, ատիկա Պուլկարիոյ մէջ, չի կրնար բացառիկ դէպք մը նկատուիլ: Ընդհակառակն, Սերպերը, իրենց մայրաքաղաքին փողոցներէն մէկուն տուին Սթամպուլսկի անունը: Այս արարքը չի կրնա՞ր ցոյց տալ, Ադրիականի եւ Սեւ ծովու միջեւ, ամէն մարդ, այս գաղափարին նախարարապետը չի նկատեր անմիտ անձնաւորութիւն մը:

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ ուրիշ յոյս՝ վառօդի տակառը խեղդելու:

Այս քաղաքական արարքը պիտի ըլլար, իմաստութեան արարք մը: Բայց արդեօ՞ք մարդոց ճակատագիրն է իմաստուն ըլլալ:

ՎԵՐՋ

ԽՄԲ.— Քանի մը օրէն, Թերթօնի ձեւով պիտի տանք ուրիշ շարք մը, նոյնքան հետաքրքրական, Պալքաններու կեանքէն:

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ
ՏՕՔԹ. Մ. ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ
Միջազգային դարմանատունը փոխադրուած է՝
31Rue de la Rochefoucauld(9)

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
Ի ՆՊԱՍՏ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

կազմակերպուած Ռամկավ խումբի կողմէ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին կայարանին դիմացը Սալ կալմանի մէջ։
կը ներկայացուի ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՋՈՒԹԻՒՆ *եւ* ՃԱԽԵՇՏ ՄԸ
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, մեներգ, եւայլն

ՀԱՂՈՐԴԿՑ.— Շոգեկառք՝ կառ. տիւ Նորէն ժամը 19.9, 19.17 19.42, 20.5, իջնել Առնուվիլ լէկոնէս։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Ջմիւռնիոյ նահանգային Հայր. միութեան պարահանդէսը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ, ընտիր ճազպանտ, ղեկավարութեամբ ԺՕՐԺ ՊԱԽՈԴԻԻ։
Մուտք՝ կիներու 3 ֆր., այրերու 4 ֆրանք։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի
Հովանաւորութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան
Ի նպաստ ֆրանսական CONCEPTION *հիւանդանոցին*
Այս իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Պրէպան Մարսէյլի սրահին մէջ, 146 Chemin des Chartreux.
Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մարութեանի կը ներկայացուի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ (ՃԱԽԵՇՏ)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Եւրոպական պարերը կը ղեկավարէ Պ. Յ. ՂԱՄՍԸՋԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ-Պուա-քոլոնպի Ջէյթուն կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ազատամարտ խումբը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին գէորգեանի բնակարանը, 99 Bld. Lorraine, քլիշի։

ԽՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Ակումբին մէջ։ Կը դասախօսէ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի երիկուն ժամը 7.30ին, Խաժակ Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ, ներկայանալ անդամատոմսով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տքթ. Ս. Թէրզեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ իր բարեկամներուն եւ յաճախորդներուն, որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրեն պատահած արկածին առթիւ։ Այս առթիւ կը ծանուցանէ թէ վերսկսած է հիւանդներ ընդունիլ ըստ առաջնոյն՝ երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ ուրբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 1-3 Polyclinique deBelleville, 29 Rue des Fêtes, փարիզ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 910։
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 100,
Հռոմ, Հ. Տ. Վ.— 200։
Սէն Շամօն, Աւետ.— 140,
Պրինեոլ, Կէտ.— 38։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնական մարմիններու ուղղուած ամէն տեսակ աղերսագրերու խմբագրութիւն, հարկային, ապահովագրական, Ֆրանսա մուտքի արտօնութեան, ինքնութեան թուղթերու կանոնաւորման եւ նաթիւրալիզասիօնի օրէնքներու վերաբերեալ խորհուրդներ։ Ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ հետապնդում 15 օրուան մէջ։

Դիմել՝ Խ. ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ, ամէն օր ժամը 10—12, 20 rue de Bézons à Courbevoie (Seine), Tél. Defénse 0—39։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՈՋԿԱՏԻ եւ շրջականներուընդհ. Հայր. միութեան Փարիզի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Իսի-լէ-Մուլինոյի, Անիէռի, Քուրպուվուայի, Կուտէնվիլի, Սէվրանի եւ Փարիզի բոլոր հայրենակիցները վաղը Կիրակի ժամը 3ին, 131 Fbg. du Temple, *Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։*

Գործ կը փնտռէ հայ սպասուհի մը։ դիմել Mme. Assadourianի c/o MmeMarkarian, 36 Rue Desvaux, Paris (19)։

EMPIRE միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Բարձր Հայքի երիտ. միութեան կողմէ իր կազմութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ։ Մասնակցութեամբ Ջարսանճագի Պատ. միութեան, Պուլվար Օտտօի երիտասարդաց միութեան, վաղը կիրակի ժամը 2ին Սալօն Սպանեօլի մէջ, 46 Rue Tapis Vert։
կը նախագահէ Պ. ԱՐԱՄ ԱՐՃԵԱՆ
կը խօսի՝ Պ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Հայ Գրական Ակումբ *այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին* 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard. *ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋ (շարունակութիւն վիճաբանութեանց)։*

Ա.Ե.Հ.Կ.Խ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Բ. զրոյցը, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին 71 Ave. Kléber.
Ջեկոյց Տիկ. Մ. ՏԱՄԼԱՄԱԵԱՆէ, զրոյցը կը ղեկավարէ Պ. ԱՐՇԱԿ ՃԱՄԱԼԵԱՆ։ Մուտքը ազատ է ամէնուն համար։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին-Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռամիկ» Հայր. միութեան կողմէ, 26 դեկտ. Շաբաթ իրիկուն Horticultureի սրահին մէջ։
Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէ նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԽԱՅԵԱՄԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

27 Դեկտ. Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին
Sociétés Savantesի *սրահին մէջ*
Պ. ԱՐԱՄ ՉԱՐԸՔ (Վտարանդի) կը խօսի Խայամի մասին եւ կ'երգէ Խայամի քառեակները ընկերակցութեամբ Թառի, Ջութակի քանոնի եւ ուտի։ Արեւելեան երգեր յայտնի երգչուհիներու կողմէ, Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի եւ Կավռօշի խմբագրատուններու։ Գին՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք։

Յ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՔԱՐՏԷՍԸ
6 ՖՐԱՆՔ Է, 20 ՖՐԱՆՔ ՉԷ

իր Հայաստանի մեծադիր եւ բազմագոյն քարտէսս, ինչպէս շատեր կը շփոթին ուրիշ քարտէսի մը հետ։ Իր տիտղոսն է միշտ «Համայնագիտական քարտէս» Հայաստանի որովհետեւ իր շուրջը ունի աշխարհագրակ. եւ վիճակագրակ. հետաքրքրական բազմաթիւ տեղեկութիւններ, հայրենի մանրանկար տեսարաններ, Վանի, Խարբերդի, Կիլիկիոյ եւ Կարնոյ նահանգները առանձինն, նորակառոյց Նոր-Արաբկիր, Նոր-Եւդոկիա, Նոր-Խարբերդ, Նոր-Մալաթիա, Նուպարաշէն՝ առանձին բլանի վրայ։ Այս առաջին հայ քարտէսն է, որ հրատարակուած է պատկերազարդ եւ բնագիրով։ Իր նշանաբանն է՝ հակառակ ամէն կողմէ անոր գինը 10 ֆրանք ընելու առաջարկներուն, ԱԺԱՆ ԸՐԻ, որպէսզի ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ հատ մը գնէ անկէ։ Գին՝ 6 ֆրանք, փոսթի ծախք՝ 75 սանթիմ, Ամերիկա՝ 50 սէնթ, Անգլիա՝ 1.50 շիլին, այլուր՝ 8 ֆրանք։ Դիմել H. BABESSIAN*ի*, 1bis Rue Rouget de L'Isle, Choisy-le-Roi, (Seine), France, *կամ «ՅԱՌԱՋ»ի վարչութեան։ Ռումանիոյ մեր գործակալն է* H. GIKNAVORIAN, B. P. N. 487 Bucarest(1)

ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

ԾԱՆՕԹ.— Մէկ ամիս եղաւ սոյն քարտէսի լոյս տեսնելը եւ 1200 օրինակ սպառեցաւ անկէ մի միայն Ֆրանսայի մէջ, բացի արտասահման ղրկուածներէն։ Ուրեմն, փութացէք հատ մը ապահովել անկէ, քանի դեռ չէ սպառած։ Շուտով լոյս պիտի տեսնէ «Հայաստանի աշխարհագրութիւնը», մեծադիր էջերով գիրք մը՝ զարդարուած 20 գունաւոր եւ բազմաթիւ սեւ պատկերներով եւ հին ու նոր Հայաստանի քարտէսներով։ Պիտի խօսի պատմական Հայաստանի, ներկայ Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մասին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ
ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Դպրոցական գիրքեր *Այբբենարան 1, քերական 2, Հուսաբեր այբբենարան 6, Լուսաբեր Ա. Բ. Գ. Դ. 8, 10, 12, 14, Թանգարան Հ. եւ Զ. Աստուր, տարրական Ա. Բ. 6, 8, Միջին Գ. 10, Դ. եւ Ե. տարի 12, Թուաբանութիւն Ատրունի տարրական 8, միջին 15, բարձրագոյն 25, Ջրուցատրութիւն 2.50, 5, 8, 10, Հայերէն նամականի 15, բառարաններ ֆրան. հայ. 10, 30, 75, հայ. ֆրան. 15, 60, 100, երգարաններ 40, 30, 15, 10 ֆրանք։*

Թատերական գիրքեր *Տիկինը կը ննջէ 3, Դեղին ձեռնոցը 4, Խէչօին թուղը 2.50, Եօթանասուննոց փեսացուն 2.50, Մարդս կատարեալ չէ 4, Շատախօս սափրիչը 3, գաւաթ մը թէյ 3, Գառնուկը 3 ֆրանք։*

Պահանջեցէք ամէն տեսակ գիրքեր եւ պիտի գտնէք ամէնէն աժան եւ ԱՆՄՐՑԵԼԻ գիները։

Դիմել՝ Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԿ ՄԻՋՈՑԸ

Բաղդ չունիմ՝ մի ըսէք, գիտցէք յարմարիլ օրուան պահանջքին, լաւ հագուեցէք կարող դերձակի մը մօտ, ձեզի պիտի ժպտի բաղդը։ Ձեզմէ ո՞վ է որ չգիտեր Սէն Միշէլի մեթրօին մօտ «ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԸ» որու ճիշդ դէմը՝ 5 ՐԻՒ ՄԻՆԵՕՆ, պիտի գտնէք անզուգական քուբը դերձակ ԳԱՐԱԵԱՆԻՆ, անհաւատալիօրէն անմրցելի գիներով։
Tél. Den. 41—45։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԿՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։
Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

RESTAURANT ANTOINE

20 Rue Rodier, PARIS
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամքով պատրաստուած համեղ կերակուրներ զեղչեալ գիներով։ Ամէն օր արեւելեան նուագ ընկերակցութեամբ օրիորդ ՖԷՐԻՏԷԻ, որ կ'երգէ եւ կը պարէ։ Միակ ժամադրավայրը Արեւելքի սիրահարներուն։

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ
ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,
մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25
Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն։

Հայերու ուշադրութեան

Լարօզի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, դիւրամատչելի գիներով։
Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով։
Գորգի վարպետ գործաւորուհիներուն ալ միշտ գործ կրնամ հայթայթել տեղւոյն մէջ։
Դիմել՝ ԳԷՈՐԳ ԱՎԱՆԸՋԵԱՆԻ, Gamp. de Tours. (La Rose) Marseille.

ETABLISSEMENTS J. HEKIMIAN FILS

56 rue du Fbg. St. Honoré, PARIS (VIII)
Téléphone ANJOU 18-00
ՆԵՐԱԾՈՒՄ — ԱՐՏԱԾՈՒՄ — ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ
կը հայթայթուի ուղղակի արտադրողներէն ամէն տեսակ ապրանք, գործիք եւ որեւէ նիւթ, նպաստաւոր գիներով, բոլոր երկիրներու համար։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

30.— ԱԳՀԻՍԱՐԻ ՋԱՐԴԸ

Այս վիրաւոր ու սպանեալ Հայերուն մէջ կը գտնուէին շատեր, որ տեղացի չէին, այլ եկած էին հեռուներէն։ Պոլսոյ Հնչակեան կոմիտէն էր, որ ղրկած էր շատերը մասնաւոր նպատակով։ Երբ խուզարկուեցան, անոնց վրայէն գտնուեցան անգլիական, ֆրանսական, իտալական անցագրեր։

31.— ԿԻՊՐՈՍԻ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Երբ Թուրքիոյ մէջ տեղի կ'ունենային այս դէպքերը, Հայերը կարեւոր ժողով մը կը գումարէին Կիպրոսի մէջ։ Լուր առնուեցաւ, որ այս ժողովին մէջ որոշուած է դարձեալ Թուրքիա մտնել եւ նոր խռովութիւններ յարուցանել։ Ժողովականներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ Կիլիկիոյ յեղափոխութեան հերոսը, Աղասին, որ փախուցած էր Թուրքիայէն։

Նկատի առնելով հասած լուրերը, Ատանայի եւ Հալէպի կուսակալներուն ուշադրութիւնը հրաւիրեցինք եւ ծովեզերքին վրայ հաստատուեցան հսկողութեան կէտեր։

Երբ դէպքերը այս վիճակին մէջ էին, Պոլսոյ մէջ անգլիական դեսպանն ու Հայոց պատրիարքը գրեթէ ամէն օր տեսակցութիւններ կ'ունենային։ Այդ օրերուն անգլիական դեսպանին անունով սկսան հրապարակ նետել զանազան զրոյցներ։ Միւս կողմէ Լոնտոնի թերթերը այնպիսի յօղուածներ կը գրէին եւ քարոզութիւններ կը կատարէին, որ գրեթէ ապստամբութեան կը մղէին Թուրքիոյ Հայերը։

Եպարքոսին ուշադրութիւնը հրաւիրեցի այն տեսակցութիւններուն եւ գաղտնի խորհրդակցութիւններուն մասին, զորս կը կատարէին Հայոց պատրիարքն ու Անգլիոյ դեսպանը, հակառակ բոլոր սովորութիւններուն։

Բացատրեցի թէ այս պարագաները շահագործման նիւթ կը ծառայէին խռովարարներուն, հրապարակի զրոյցներուն կուտան իրենց ուզած մեկնութիւնը, հանրային կարծիքին վրայ գէշ ազդեցութիւն կը ձգեն եւայլն։ Սակայն դժուար էր խօսք հասկցնել Պապը-Ալիին, աւելի դժուար քան ուղտ մը ցատկեցնել փոսի մը վրայէն։ Եպարքոսական աթոռին վրայ նստած անձնաւորութիւնը ինքզինք մարդկութեան ամէնէն կատարեալ եւ խելացի տիպարը կը համարէր ու կը սոնքար, ամէն բան իր տեսողական անկիւնէն կը դիտէր ու ուրիշին տուած բացատրութիւնները անարժէք եւ անկարեւոր կը գտնէր։ Պետութեան աւագանին այսպիսի պատրանքներու մէջ իյնալով կառավարութիւնն ու ազգն ալ աղէտի և կործանումի կ'ենթարկուէին։

Օր մը ռուս դեսպանին թարգմանը քովս գալով, ըսաւ թէ Հնչակեան եւ Դրօշակեան կոմիտէները, որոնք խռովութիւն կը յարուցանեն եւ չարիք կը գործեն Թուրքիոյ մէջ, իրենց գործունէութեան ասպարէզը ընդարձակելով մինչեւ Կովկաս, նոյնիսկ աւելի հեռուները տարածուած են, ու կը խորհին Վրաստանի ամբողջ Հայերն ալ լծելով այս շարժման՝ իրագործել անիշխանութեան եւ ոչնչականութեան նպատակները։ Այդ պատճառով, Ռուսիա լուրջ միջոցներ ձեռք առած է այդ կոմիտէներուն գործունէութեան դէմ։ Նոյն կոմիտէները նոր կուսակցութիւն մը հիմնելով Լոնտոնի մէջ, Զուիցերիոյ եւ եւրոպական զանազան երկիրներու համալսարաններու մէջ ուսանող վրացի երիտասարդներն ալ միացուցած են իրենց եւ որոշած են մօտ օրէն վրացերէն լեզուով յեղափոխական թերթ մըն ալ հրատարակել։ Յայտնեց նաեւ թէ Թիֆլիզի եւ Լոնտոնի կոմիտէներուն գաղտնի թղթակցութիւնները մեծ մասամբ ձեռք անցուցած է ռուս կառավարութիւնը։

Պատասխանեցի թարգմանին.

— Դուք դեռ նոր կ'իմանաք այդ բաները։ Մինչդեռ մենք կանուխէն տեղեկացած էինք եւ գիտէինք թէ ի՛նչ են յեղափոխական կոմիտէներուն ծրագիրները, կազմը, գործունէութիւնը, թէ ո՛ւր եւ ի՛նչպէս պիտի գործեն։ Ինչպէս առաջ գրած եմ, տեղն է, նորէն կ'ըսեմ թէ համայնավար հոսանքը, որ ներկայիս կը տիրէ բովանդակ Ռուսիոյ մէջ, կարեւոր եւ որոշ կապակցութիւն մը ունէր Թուրքիոյ Հայ յեղափոխական շարժման հետ։

32.— ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ՋԱՐԴԸ

21 Հոկտ. 1895ին, ուրբաթ, գոյ երկինքով օր մըն էր, մերթ անձրեւ կը տեղար։ Կարծես Տիարպէքիրի վրայ փռուած էր ծառախուղ մը։ Ուրբաթ ըլլալով, շրջակայ գիւղերէն քաղաք եկած էին բազմաթիւ աշիրէթներ։ Շուկային ու թաղերուն մէջ համեմատաբար մեծ բազմութիւն մը կը մարուէր։ Բնականաբար բաց էին խանութները եւ առեւտուր կ'ըլլար։

Դրացի նահանգներուն ու մօտիկ քաղաքներուն մէջ ամենայն սաստկութեամբ կը շարունակուէր յեղափոխութիւնը։ Սակայն մինչեւ այդ օր Տիարպէքիր խաղաղ կը մնար եւ բնականոն վիճակ մը կը ներկայացնէր։ Երկու ժամ մնացած էր կէսօրուան։ Դեռ կէսօրուան աղօթքին պատրաստ ըլլալու համար, հաւատացեալները չէին լուացուած (ապտէսթ)։ Սակայն մզկիթներուն մէջ գեղեցկաձայն հաֆըզները Գուրան կ'արտասանէին, այնպէս որ մաս մը ժողովուրդ կանուխէն մզկիթ մտած էր։

Հայկական թաղերուն եւ շուկայի հայկական խանութներուն մէջ, անուղղելի մը կը նշմարուէր։ Հայերն ու իսլամները, ինչպէս ամէն օր, անուշ կը խօսակցէին եւ իրարու կատակներ կ'ընէին։ Սակայն երբ մինարէներէն լսուեցան աղօթքի հրաւէրները եւ հաւատացեալները «ապտէսթ» առնել, Հայերը սկսան փակել իրենց խանութները։ (Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ			250 ֆրանք
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10ᵉ)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1931

29 Novembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1738

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՁԷՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

«Յառաջ»ի ընթերցողները նկատած են, անշուշտ, որ ատենէ մը ի վեր լայն տեղ կու տանք տնտեսական-ընկերային անցուդարձերու, որ կը փոթորկեն արդի աշխարհը։

«Համաշխարհային Տնտեսական Տագնապը» այլեւս միակուն բաժին մը դարձած է։ Օրը օրին հետեւելով այդ շարքին, աշխատաւոր բազմութիւնները ոչ միայն կը տեղեկանան կացութեան, այլեւ աւելի որոշ կը տեսնեն իրենց իսկ ճակատագրին հետ կապուած հարցեր, հանելով համապատասխան եզրակացութիւնը։

Եւ լուրերը այնքան պերճախօս են, որ յաճախ աւելորդ կը դառնեն ո՛ր եւ է վերլուծում կամ խորհրդածութիւն։

Կատարեալ պատերազմ մըն է որ կը մղուի այս միջոցին, երկիրէ երկիր եւ դասակարգէ դասակարգ։ Պատերազմ՝ առանց վառօդի եւ սուրի։ Առանց ռումբի եւ թնդանօթի։ Բայց նոյնքան չարաշուք եւ համատարած։

Պատերազմ՝ մաքսային պատնէշներով։ Պատերազմ՝ սահմանէ սահման խստութիւններով։

Ամէն երկիր ինքն իր վրայ կծկուելու, իր իւղովը տապկուելու ճիգեր կը փորձէ, անօրինակ եսասիրութեամբ։ Իբրեւ գերագոյն փորձը ինքնապաշտպանութեան։

Մեծն Բրիտանիան տակաւին նոր սկսաւ գործադրել մաքսային քաղաքականութիւնը։ Բայց առաջին թափով իսկ, հարիւրէն հարիւր մաքս հաստատելով օտար ներածումներու դէմ, կ'ապացուցանէ թէ կանգ չպիտի առնէ կէս ճամբու վրայ։ Կառավարութիւնը անվարան կը գործադրէ իր ստացած լիազօրութիւնները, մինչ ստերլինը իջեր է արդէն 90 ֆրանքի։ Այս անկումն ալ, անշուշտ, մաս կը կազմէ իր քաղաքականութեան, որ ամէն բանէ առաջ կը ձգտի լուծել երկու միլիոն անգործներու տառապալի հարցը, եւ ինքնաբաւ դարձնել երկիրը։

Այս քաղաքականութեան հետեւանքները զգալի են արդէն եւ աւելի պիտի շեշտուին քանի մը ամիսէն։ Գերմանիան, որ ժամն կ'արտադրէր, մատնուած է տագնապութեան։ Մ. Նահանգները կը մտածեն դիմել փոխվրէժի։ Իսկ Ֆրանսան, որուն արտածումներուն մէկ ութերորդը Անգլիան կը գնէր, իրարու ետեւէ գործարաններ կը փակէ, վտարելով հարիւր հազարաւոր բանուորներ։

Դէպի արեւելք,— ահա Թուրքիան, յաւիտենական սնանկը, որ ոչ միայն մեղրով եւ քիլոկրամով սահմանափակած է ներածումները, երկամսեայ ցուցակներ կազմելով, այլ եւ նոր տուրք մը կը հաստատէ, «ազգային տնտեսութեան պաշտպանութեան» համար։

Անզէն բայց ահաւոր պատերազմ, որուն մէջ իւրաքանչիւր երկիր պիտի դիմանայ համաձայն իր դիմադրական կարողութեան եւ ներքին հարստութեան։

Եւ այս պատերազմին մէջ, իւրաքանչիւր երկրի պետական կարգ ու սարքն ալ ծանր փորձի մը կ'ենթարկուի։ Որովհետեւ, տագնապը միայն տնտեսական չէ, այլ եւ ընկերային։ Ազնուապետական Բրիտանիոյ ազգային կառավարութիւնը աւելի քան 500 ձայնի մեծամասնութիւն ունենալով հանդերձ, չի կրնար վանել ներքին ալեկոծութեան մղձաւանջը։

×

Բայց թողունք հսկաներն ու իրենց հնոցները եւ դառնանք մեր թոնիրը։

Տագնապը կը ծաւալի։ Եւ վա՜յ անոր որ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ չէ խորհած, չի խորհիր այս անզէն պատերազմին մէջ։

Մենք մեր պարտքը կատարած չենք սեպեր միայն ահազանգ հնչեցնելով։ Ուստի, ամէն առիթով կը շեշտենք իրերօգնութեան ո՛ր եւ է ձեռնարկի պահանջը։ Թերթին սիւնակներն ալ միշտ բաց են, աւելի գործնական, աւելի դիւրին ծրագիրներ արծարծելու համար։

Անցեալ փետրուարին, երբ թեթեւ նախանշաններ միայն կ'երեւային գործազրկութեան մասին, Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ծրագիր մը մշակած էր, գործազուրկ ընկերներու օգնութեան համար։

Կուսակցական գետնի վրայ առաջադրուած այս ձեռնարկը, որ դժբախտաբար միայն թուղթի վրայ, կը նախատեսէր հետեւեալ աղբիւրները.—

1.— Ըստ վիճակի եւ կարողութեան, 50, 75, 100 ֆրանքի միանուագ վճարելի պարտադիր տուրք մը։

2.— Ամսական հինգ ֆրանքի տուրք մը։

3.— Նուէրներ եւ զանազան ձեռնարկներ։

Այս պարագան կը յիշենք, ապացուցանելու համար թէ լուրջ խորհրդակցութիւններով, միշտ ալ կարելի է ելք մը գտնել, կը բաւէ որ կամք ունենանք։

Արդ, այսօր համատարած հանգամանք է ստացած տագնապը, եւ անբաւական են նախատեսուած միջոցները։ Այսօր միայն ընկերներ չեն որ կը տառապին գործազրկութենէ, այլ հարիւրաւոր աշխատաւորներ։

Ի՞նչ եղանակ հնչեցնենք, կամ ո՞ր սրտառուչ բառերը գործածենք, որպէսզի մարդիկ ստիպուին գործի կապուիլ եւ կազմակերպել աշխատաւոր բազմութեանց ինքնապաշտպանութիւնը...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԵՆԷՆ ՎԵՐՋ

192 ՔԻՒՐՏԵՐ ԴԱՏԻ ՏԱԿ

Ատանայէն կը հաղորդուի «Սօն փօսթա»ի.—

Արարատի ըմբոստութեան պարագլուխներէն 192 հոգի, որոնք ձեռք անցուած էին վերջին շարժումին առթիւ, այս օրերս պիտի դատուին Ատանայի մէջ։ Ասոնցմէ 91 հոգիի թղթածրարները արդէն իսկ Ատանա ղրկուած են, իսկ առաջին հարցաքննութիւնը կատարուած է Վանի եւ Էրզրումի մէջ։ Հաւանական է որ դատավարութիւնը մասնաւոր սրահի մը մէջ տեղի ունենայ, նկատի ունենալով խնդրին կարեւորութիւնը։ Ատանայէն՝ բանտարկեալներէն շատեր ուրիշ տեղ փոխադրուած են, այս նոր բանտարկեալներուն տեղ բանալու համար։

Թուրքիա թերթեր կը դադրեցնէ

Թուրքիոյ ներքին գործավարութեան հրամանով, հետեւեալ թերթերը դադրած են, «Նովի Թուրքիստան», «Պիլտիրիշ», «Ատլը Եուրտ»։ Յայտնի չէ թէ ինչո՞ւ դադրած են այս թերթերը։ Հաւանական կը թուի որ այս հրամանը տրուած է խորհրդային դեսպանին Սուրիցի պահանջով։ Այս թերթերու տրուած դադարման հրամանը գէշ ազդած է Թուրքիա եւ ուրիշ երկիրներ բնակող Ատրբէջանցիներուն եւ մահմետականներուն վրայ։

ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԻՐ ՑԱՒԸ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ

Յունաստանի պատերազմական նախարարը եւ Սպայակոյտի պետը գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնած են Ճանիկեանի սպանութեան առթիւ, եւ հաղորդած են թէ Զօր. Թորգոմի կողմէ իրենց ներկայացուած տեղեկագրերը ղրկուած են ներքին նախարարութեան, քանի որ Ճանիկեան Յունաստանէն վտարուած է այդ նախարարութեան ենթակայ սպասարկութեան կողմէ։

«Նոր Օր»ի տեղեկութեանց համաձայն, յոյն կառավարութիւնը որոշած է քննութիւն բանալ, ստուգելու համար թէ յոյն Ընդհ. Ապահովութեան Վարչութիւնը մեղսակցութիւն ունեցա՞ծ է թէ ոչ։ Հաւանական կը նկատուի որ քննութեան աւարտումէն յետոյ, գեկոյց մը հրատարակուի այս մասին։

Ձերբակալումներ Կովկասի մէջ

Պաքուէն տրուած լուրերու համաձայն, կէփէուն կարգ մը ձերբակալումներ է կատարած։ Ձերբակալուած են 16 ատրբէջանցի համայնավարներ, որոնց մէջ է նաեւ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին խմբագիրը Սարգիսեան։ Բոլորն ալ մեղադրուած են թէ կը դաւադրեն խորհրդային կառավարութեան դէմ, թէ պատրաստութիւններ տեսած են Ատրբէջանը անջատելու Ռուսիայէն։ Այս բոլոր ձերբակալեալները, հսկողութեամբ ղրկուած են Մոսկուա ուր պիտի յանձնուին գերագոյն ատեանին։

Համայնավար շրջանակներու մէջ զրոյց կը շրջի թէ մահապատժի պիտի դատապարտուին։

Անգլիա կ'ամրացնէ Կիպրոսը

Անգլիոյ կայսերական պաշտպանութեան յանձնախումբը որոշեց Կիպրոսի մէջ հաստատել առաջնակարգ ամրոց մը նման Մալթայի եւ Ճիպրալթարի ամրոցներուն։ Հրետանիի յատուկ հարթավայրեր պիտի շինուին։ Թորփիլահալածներու տորմիղ մը Կիպրոսի մէջ պիտի ունենայ իր մնայուն կայանը եւ կղզիին պահակախումբը որ ներկայիս կը բաղկանայ 100 զինուորներէ, պիտի զօրացուի, մինչեւ որ կարելի ըլլայ հոն տեղաւորել Եգիպտոսի անգլիական ներկայ զօրախումբերու մեծ մասը։

Կիպրոսի եպիսկոպոսին չքմեղանքները

«Թայմզ» Նիկոսիոյ իր թղթակցէն ստացած է հետեւեալ հեռագիրը.— Կիպրոսի արքեպիսկոպոսը չքմեղանքի երկար նամակ մը ուղղեց Կիպրոսի կառավարիչին, կղզիին մէջ տեղի ունեցած բոլոր դէպքերուն համար։ Թաղապետական խորհուրդը նոյնպէս իր ցաւը յայտնեց վերջին դէպքերուն համար»։

Բոլշեւիկ լրտեսներու դատապարտութիւնը

Վարշաւիայէն տրուած լուրի մը համաձայն, Լեհաստանի մէկ քաղաքին մէջ, 7 համայնավար լրտեսներ որոնք կը գործէին խորհրդային կառավարութեան հաշւոյն, մահուան դատապարտուեցան։ Եւ պիտի կախուին 24 ժամուան ընթացքին։

Անգործներու ցոյց Լոնտոնի մէջ
Բախում վիրաւորներ

Լոնտոնի ոստիկանութեան պետը, որոշեց վերջ տալ համայնավարական փրոփականտին որ կը կատարուի կառավարական այն գրասենեակներուն առջեւ, ուր ամէն օր անգործները կ'երթան յատուկ տետրակ մը ստորագրելու, որպէսզի կարենան ստանալ շաբաթական նպաստները։

Լոնտոնի ոստիկանապետը, համայնավար կուսակցութեան գործիչներուն արգիլեց բանախօսել անգործներու առջեւ։ Այս առթիւ հրատարակած իր հրամանագիրը որ գործադրութեան դրուեցաւ ուրբաթ օրուընէ սկսեալ, տեղի տուաւ կարգ մը խռովութիւններու որոնց ընթացքին վիրաւորուեցան 40 ցուցարարներ եւ շատ մը ոստիկաններ, ձերբակալուած են բազմաթիւ անձեր։

Լոնտոնի մէկ թաղին մէջ, անգործութեան պաշտօնատան առջեւ հաւաքուած 200ի չափ անգործներ, երբ տեսան որ ոստիկանները կը ձերբակալեն երկու համայնավար գործիչներ, որոնք սկսեր էին ճառել, տրուած նշանի մը վրայ, յարձակում գործեցին ոստիկաններուն վրայ, զանոնք հետապնդեցին մինչեւ ոստիկանատուն ուր ստիպուեցան ցրուիլ, նոր եւ ուժեղ յարձակման մը տեղի տալով։

Ուրիշ թաղի մը մէջ եւս, նման դէպք մը պատահեցաւ։ Անգործներու ուժեղ խումբի մը կողմէ պաշարուած մէկ քանի ոստիկաններ, ստիպուեցան օգնական ուժ կանչել։ Անգործները այն ատեն միայն ցրուեցան երբ հեծեալ ոստիկաններ հասան։

Ուրիշ երկու թաղերու մէջ եւս, նման բախումներ տեղի ունեցան ոստիկաններու եւ անգործներու միջեւ։

Անգործութիւնը կը շատնայ

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութիւնը, շատ հեռի է լաւատեսութիւն թելադրելէ։ Աւելի քան 10000ի յաւելում մը անգործներու թիւին վրայ, մէկ շաբթուան ընթացքին։ Ներկայ տագնապը իր սաստկութեամբ, արդէն հասած է 1926—27ի տագնապին որ արձանագրեր էր առաւելագոյն 81916 անգործ։

Նոյեմբեր 21ի վիճակագրութիւնը կ'արձանագրէ 81553 անգործ, որոնց 14514ը կիներ։ Անցեալ շաբթու 71462 էր։ Ուրեմն ճիշդ 10091ի յաւելում մը այս եօթնեակին համար։

Ճիշդ մէկ տարի առաջ, նոյն շրջանին անգործներու թիւն էր 3834։

Ինչպէս միշտ, Սէնի նահանգն է (Փարիզ եւ արուարձանները) որ ամէնէն աւելի անգործ կը համրէ, 50633 հոգի։

1931ի սկիզբէն ի վեր, անգործութեան վիճակագրութիւնը տուած է հետեւեալ պատկերը՝ 31 յունուար՝ 28536, 28 փետրուար՝ 40766, 28 մարտ՝ 50815, 25 ապրիլ՝ 49958, 30 մայիս 41339, 27 յունիս՝ 36237, 25 յուլիս՝ 35916, 29 օգոստոս՝ 27673, 26 սեպտեմբեր՝ 38524, 31 հոկտեմբեր՝ 56121 եւ 21 նոյեմբեր վերջինը՝ 81553։

Նպաստի սնտուկներ կազմած են 1182 - համայնքներու մէջ, որոնց բնակչութիւնը կը ներկայացնէ 14,997515 հոգի։

Նոյեմբեր 16էն 21 Ֆրանսա մտած են 339 եւ անկից մեկնած են 2327 օտար աշխատաւորներ։

Շաբաթական աշխատանքը Ռուսիոյ մէջ

Ռիկայէն կը հաղորդեն թէ Ռուսիոյ գործավարներու խորհուրդը որոշած է վերակազմել գործարաններու եւ հանրային հաստատութիւններու մէջ աշխատանքի եղանակը։ Պիտի վերահաստատուի շաբաթական վեցօրեայ աշխատանքը 5ի տեղ եւ օրական աշխատանքէն պիտի կրճատուի մէկ ժամ։ Գործարանային ներկայ աշխատանքի եղանակը անոր յատկացուած ժամերով, գործնական չէ նկատուած արտադրութեան տեսակէտէն։

Անգլիա կ'ընդարձակէ մաքսատուրքերը

Անգլիոյ երկրագործական նախարարը, խորհրդարանին մէջ պարզեց կառավարութեան երկրագործական քաղաքականութիւնը։

Ընդհ. տպաւորութիւնն այն է թէ Անգլիա որոշած է սահմանափակել արմտիքի ներածումը, որպէս զի անգլիացի երկրագործները կարենան իրենց ցորենը ծախել որոշ շահով մը։

Նախարարը յայտնեց նաեւ թէ ուրիշ ծրագիրներ եւս մշակուելու վրայ են, մասնաւորաբար երկրագործական արտադրութեանց ներածումներուն վերաբերեալ։

Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը

Պոլսէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը օրէ օր աւելի կը ծանրանայ։ Ելեւմուտքը որ նախապէս վերածուեր էր 186 միլիոն ոսկիի, պիտի կրճատուի նորէն 15-20 միլիոնի չափ։ Մաքսային հասոյթներու բացին կէսը գոցելու համար նոր խնայողութիւններ կը նախատեսուին։ Այս բացը որ կը գնահատուի 30 միլիոն, առաջ եկած է ներածումներու դէմ արգելիչ օրէնքին գործադրութեան հետեւանքով։

Ելեւմուտքի բացը գոցելու համար, նոր տուրքեր դնելու մասին կը մտածուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Անգլիականը կ'իյնայ.— Ստերլինը կը շարունակէ իյնալ. նախորդ օր հետեւեալ գիները արձանագրուեցան փակման պահուն, Նիւ Եորք՝ 3 տոլար 51ու կէս, Փարիզ՝ 90 ֆրանք, Միլան 68,50 լիր, Ամսթերտամ՝ 8,75 ֆլորին, Ժընեւ՝ 18,15 զուիցերիական, Պերլին՝ 14,81 մարք։

Ֆրանսայի գաղթային նախարարը Պաղտատի մէջ.— Ֆրանսայի գաղթային նախարարը որ դէպի ֆրանսական գաղթավայրերը քննական ճամբորդութեան մը ելած էր, վերադարձի ճամբուն վրայ, օդանաւով հանդիպած է Պաղտատ, ուր ջերմ ընդունելութիւն մը գտած է, երկուշաբթի առտու պիտի մեկնի Պէյրութ։

Կիպրոսէն վտարուած եպիսկոպոսները.— Կիպրոսի դէպքերուն հետեւանքով, անգլիական կառավարութեան կողմէ վտարուած երեք յոյն եպիսկոպոսներ, հասած են Մարսէյլ, ուրկէ պիտի անցնին Լոնտոն, անգլիական կառավարութեան ներկայացնելու իրենց հայրենիքին պահանջները։

Եպիսկոպոսները նախորդ իրիկուն հասան Փարիզ, ուր կայարանը ընդունուեցան Փարիզի յոյն գաղութին անդամներուն կողմէ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29

«Հիւրսն եկն եւ իւրքն զնա ոչ ընկալան»։

«Նոյեմբերեան յեղափոխութեան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ, 1926ին, Աշոտ Յովհաննիսեան լոյս ընծայեց, Երեւանի մէջ, գրքոյկ մը, Համազգային կրիզիսը, որ պատասխան մըն է Վ. Մինախորեանի մէկ յօդուածին, տպուած՝ Փրակայի ռուսական ամսագրին մէջ:

Ու «Նոյեմբերեան յեղափոխութեան» տասներորդ տարեդարձին առթիւ, որ կը տօնուի այսօր, մենք ալ մեր կարգին ներկայացնենք Աշոտ Յովհաննիսեանի գրքոյկը կամ ինչ որ կը կոչուի «Նոյեմբերեան յեղափոխութիւն»։

Շնորհազուրկն Աշոտ Յովհաննիսեան ի՛նչ կը խորհի այդ յեղափոխութեան մասին այսօր՝ հինգ տարի յետոյ, չենք գիտեր։

Բայց գիտենք թէ երազամոլիկն Աշոտ Յովհաննիսեան, երբ դեռ իշխանութեան գլուխը կը գտնուէր եւ կը հաւատար հիւսիսի կարմրած արշլունքարի՛ բարի՛ հէքեաթներուն, շատ կը բարկանար՝ երբ Մինախորեան կը ծիծաղէր նոյեմբերեան հերոսներու յաւակնութիւններուն վրայ։ Արդարեւ, այդ բարեծագիլկները «յեղափոխական յաղթութիւններու օր» էին հռչակեր Նոյեմբեր 29։

— «Պատմութիւնը, կը գրէ Մինախորեան, այդ տխուր օրուան մասին գիտէ մի ճշմարտութիւն։ Յեղափոխութիւն, իրօք, եղել է, բայց բոլշեւիկեան «գրաւումից» առաջ ու յետոյ՝ եւ նրանց դէմ»։

Մինախորեան կ'ակնարկէ նախ այն պատերազմին, որ տեղի ունեցաւ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ յետոյ Մայիսեան ստամբակութեան, որ դարձաւ տեսակ մը պատերազմ էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ կարմիր Ռուսիոյ հայ գործակալութեան միջեւ։ Մինախորեան երկու պատերազմներն ալ կը բնորոշէ «համաժողովրդական» եւ «յեղափոխական» բառերով։

Ատիկա, սակայն, կատաղութիւն կը պատճառէ Ա. Յովհաննիսեանի, որ կ'ըսէ թէ հայթրքական պատերազմը ուրիշ նկարագիր ունէր եւ ուրիշ նպատակ, ու մէջ կը բերէ Արտ. Բաբալեանի կարծիքը.

— «Պատերազմը սկսեցինք մենք, կը գրէ Արտ. Բաբալեան («Հայրենիք» ամսագիր, 1923 հոկտեմբեր), որովհետեւ ձգտում ունէինք գրաւել Օլթիի ամբողջ շրջանը եւ ձգել դէպի Սեւ Ծով՝ մեր փրկութեան հանգրւանը։ Մենք, որովհետեւ պատրաստւում էինք ուժերկնտրոնացնել Կարսում, կամենալով դարնան Սեւրի դաշնագիրը մեր ուժերով իրագործել»։

Յետոյ Ա. Յովհաննիսեան կ'աւելցնէ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը սկսաւ այդ պատերազմը կարծես իբրեւ շարունակութիւն Մայիսեան ստամբակութեան դէմ կատարած յաղթական գործողութիւններուն, որոնք մէկ նպատակ միայն ունէին, — «չուտ տալ հայ մասսաների ուշադրութիւնը կարմիր Ռուսաստանից դէպի դեղին Եւրոպան»։ Սակայն յաղթութիւնը տարաւ Քեազիմ Գարա Պէքիր փաշան, որ «շարժւում էր խորհրդային Ռուսաստանից ցուցմունքներով», ինչպէս կը պնդէին դաշնակցականները։«Ռուստաճկական զինակցութեան լեգենդը Դաշնակները ծաղկեցնում էին՝ պնդելով ամենուրեք, որ Հայաստան արշաւող Տաճիկները գալիս են հայ բոլշեւիկների ուղեկցութեամբ»։

Եւ ահա Յովհաննիսեան յանկարծ փրոֆէսօր կը դառնայ հոգեբանութեան, վերլուծելու համար այդ «պրովոկացիա»յին արդիւնքը։

— «Դաշնակցականներն իրենք էին, որ կատարում էին.. մեր գործը։ Տխմար պրովոկացիան ունենում էր իր ենթադրածին հակառակ արդիւնքներ։ Դեղին սերմերը տալիս էին կարմիր պտուղներ»։

Եւ իրարու ետեւէ կը թուէ պատճառները դաշնակցական կառավարութեան պարտութեան։

Ցարական բանակէն ժառանգութիւն մնացած զօրավարներն ու սպաները, որոնց մեծ մասը անցեր էին սպիտակ բանակներու խողովակէն, «թշնամու գերազանց ուժի» ուրուականէն ընկճուած, բոլշեւիկեան «ճիւաղէն սարսափահար», համակուած էին նահանջի տրամադրութիւններով, նահանջի, որ հոգեբանօրէն անխուսափելի էր Դենիկինի ու Վրանգէլի պարտութիւններէն յետոյ։ Իսկ հասարակ զինուորները, «չորագլուխները», համոզուած էին թէ բոլշեւիկ եւ թուրք «միացեալ» բանակին դէմ հայ բանուորն ու գիւղացին չեն կրնար կռուիլ երբեք։ Միւս կողմէ 4 նոյմ. 1920ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Երեւանի կոմիտէն գաղտնի գրով մը կը դիմէ ներքին նախարարութեան, յայտնելով թէ «ներքին գործոց նախարարութեան ստորին պաշտօնէութիւնը եւ միլիցիան անհանդուրժելի վերաբերմունք են ցոյց տալիս դէպի նորակոչ զինուորները եւ նոյնիսկ դէպի ազատ քաղաքացիները, ծեծն ու հայհոյանքը սիստեմ դարձուցած»։

Ուրեմն, բոլորը հակառակ էին պատերազմի։ Այս է որ ըսել կ'ուզէ հոգեբան Ա. Յովհաննիսեան։(Չենք ուզեր հարցնել թէ հոգեբանի այդ նոյն կարողութեամբ՝ կրնա՞յ մեզի պատկերացնել ներկայ Հայաստանի կամ ամբողջ Ռուսիոյ ժողովուրդին դիրքը հանդէպ օրուան իշխանութեան)։ Աշոտ Յովհաննիսեանի միակ նպատակն է հաստատել եւ ընթերցողը համոզել թէ բոլշեւիկ տարրերը չգաւաճանեցին երբեք, թէ կարմիր յեղափոխութիւնը հասունցաւ ժողովուրդին մէջ ինքնաբերաբար եւ նոյեմբերեան «յաղթանակը» վաստակն է այդ ժողովուրդին։ Եւ կը շարունակէ փաստաբանել.—

Զօրավար Սեպուհ պատանդ կ'առնէ Թուրքերէն, կը սպառնայ պատժել թուրք գիւղերը, եթէ համարձակին գլուխ բարձրացնել։ Հարիւրապետ Թառամեան, «պատրուակելով» ապստամբութիւն մը, «կը թալանէ» կարգ մը թուրք գիւղեր։ Կարսի նահանգապետ Ղորղանեան կը հեռագրէ թէ զօրավար Սմբատի խումբը տեղահան ըրաւ Քիւրտերը Զալաւուզէն մինչեւ Արտահան։ Հայաստանի ռազմական շտաբի պետ Պրիստոմանով կը տեղեկագրէ թէ «ապստամբ փոքրամասնութիւնները մեր զօրքի թիկունքում գրաւել էին բոլոր յարմար դիրքերը եւ իրենց դիպուկ կրակով ու յարձակումների մշտական սպառնալիքով մեծապէս դժուարացրին մեր զօրքերի նահանջը»։ Քիչ յետոյ կ'ապստամբին Աղբաբայի Թուրքերն ալ։

Կարսի անկումէն յետոյ, զօրավար Հախվերդով գաղտնի տեղեկագրով կը հաղորդէ.

— «Կարսի տակ մեր կրած անյաջողութեան եւ զօրքի ներկայ դրութեան պատճառը ես այն եմ համարում, որ, առաջին, գնդերը երկու երրորդական մասով լի են համալրուած դասալիքներով, երկրորդ, սպաների մեծ մասը թոյլ են եւ կուի մէջ չեն վայելում զինուորների վստահութիւնը, երրորդ, հրամանատարները նոյնպէս թոյլ են եւ անշնորհք հրամաններով սպանել են զինուորների հաւատը, հաւատը դէպի ղեկավարութիւնը»։

Նոյեմբեր 5ին պատերազմական նախարար Ռուբէն կը հեռագրէ Ալեքսանդրապոլէն Երեւան, վարչապետ Օհանջանեանի. «Մեր զօրքերը չեն կամենում կռուել, ուզում են հաշտութիւն։ Այս պայմաններում անհնար է շարունակել պատերազմը»։

Նոյն օրը զօրավար Սիլիկեան կը հաղորդէր. «Զօրամասերն ինքնակամ թողնում են ճակատը։ Զինուորները խմբերով փախչում են մասերից եւ նոյնիսկ չեն կատարում իրենց պետերի հրամանները։ Լքումն ու կազմալուծումը զարգանում է արագ թափով»։

16 նոյեմբերին Շարուրի ճակատէն զօրավար Շիլկոմնիկով կը հաղորդէ.

— «Զինուորները չեն կռւում եւ ամբողջ վաշտերով փախուստի են դիմում՝ թշնամու հեծելազորի գնդացիրներով եւ կարմիր դրօշներով փոքր խմբեր երեւալուն պէս»։

17 նոյեմբերին զօրավար Շիլկոմնիկով կը գրէ Ասշար գիւղէն.

— «Մակեդոնը զեկուցում է անձամբ, որ երկրորդ գնդի զինուորները խօսքի բռնելով իր ձիաւորների հետ, յայտնել են որ իրենք չպիտի կռուեն, որովհետեւ նրանց դէմ կանգնած են ռուս բոլշեւիկները։ Երկրորդ գնդի հրամանատարը յայտնում է, որ իր գունդը միանգամայն անռազմունակ է, որ իր միակ յոյսն Աղաբեկի ձիաւորներն են եւ սպասող կամաւորները։ Դամբլուում եւ շրջակայքում կազմակերպուած է դասալիքների որս, բայց դասալքումը տեղի է ունենում գիշերները»։

Աշոտ Յովհաննիսեան, որ բոլոր այս զեկոյցները կը քաղէ Հայաստանի Պետական դիւանատունէն, կ'ըսէ թէ Կարսը յանձնուեցաւ Քեազիմ Գարա Պէքիրի «առանց մէկ հատիկ գնդակ արձակելու»։ Ուրեմն, կ'եզրակացնէ, պատերազմը ժողովրդական չէր եւ «շինել» հագած հայ գիւղացիները, Լէնինի բացատրութեամբ, օրուան վարչաձեւին դէմ «անվստահութիւն էին քուէարկում ոտքերով»։

13 նոյեմբերին, Թուրքերու երկրորդ վերջնագրէն յետոյ վերսկսած գործողութեանց ժամանակ, կը շարունակէ Ա. Յովհաննիսեան, գիւղացիութեան հակադաշնակցական տրամադրութիւնները կը ստանան «դաւաճանութեան» եւ «մատնչութեան» կերպարանք։ Զինուորական շտաբի պետը կը ստանայ զեկոյց մը, ուր Կոտուրսկի կը գրէ.

— «Թշնամու կողմից գրաւուած վայրերից եկողները պատմում են ամբողջ գիւղերի դաւաճանութեան եւ մատնչութեան մասին։ Դա դեռ քիչ է. գիւղացիները հրաւիրում են Թուրքերին, առաջնորդում են նրանց եւ ցոյց տալիս մեր ուժերի եւ խուզարկու հեծելախմբերի տեղերը։ Գրաւուած վայրերում խիստ զարգացած է բոլշեւիկների աշխատանքը»։

24 նոյեմբերին զօրավար Հախվերդով կը հաղորդէ.

— «Ալեքսանդրապոլի շրջանի Հայերը ցանկացել են սպայ Մելիք-Աղամովին մատնել Թուրքերին, Իլխիաբի եւ Բեափանակ գիւղերում պարզուած են կարմիր դրօշներ։ Փոքր Բեափանակում քահանան կարդում էր ծխականներին Ալեքսանդրապոլի կոմիտէի հրատարակած յայտարարութիւնը։ Փոքր Բեափանակ գիւղում նոյն սպան հանդիպել է տաճիկ հետախոյզներին՝ հայ գիւղացիների ուղեկցութեամբ, Տաճիկներին դիմաւորել են աղ ու հացով։ Գիւղերում կանայք ճաշ են պատրաստում կաթսաներում։ Սպայ Մելիք-Աղամովի հարցումին, թէ ո՞ւմ համար է այդ, պատասխանել են՝ ի հարկէ ձեզ համար չէ, այլ՝ Թիւրքերին»։

Չըսինք մեր կարծիքը բոլոր այս երեւոյթներուն մասին։ Անհրաժեշտ է դեռ քաղ մը եւս ընել, աւելի պարզ եւ յստակ կատարելու համար մեր վերլուծումը։

ՇԱՀԷՆ

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՅԱՆՈՒՆ ՅԵՏԱԳԱՅ ՅԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒՆ

Դ.

ՊԶՏԻԿ ՊԷՏՔԵՐ

— Մեզ կ'օրօրէր երկինքն իր պերճ երազներով, բայց արթնցանք, երբոր եկան պզտիկ պէտքեր...

— Այսպէ՛ս ահա, կարելի չէ՛ հանդստանալ ապաւինած երազներուն, ծեր պատերու պաշտպանութեան եւ ձեղունի խնամքներուն...

— Այսպէ՛ս ահա, կարելի չէ՛ հանդստանալ ապաւինած պարտասումին, մենակութեան, անտեսելով մեզ վիճակուած պզտիկ պէտքեր...

— Երբեմն իմ տունն այնքա՜ն լուրջ էր, ծանրաբարո՛յ, որ մարդկային զրոյցներէն, կատակներէն չէ՛ր ախորժեր, ընտելացած աստուածներու ունկնդրութեան..,

— Փոխակերպուած՝ այսօր իմ տունն անառա՛կ է մանուկի պէս, եւ թոյլ կուտայ կատակել, չարչարելով, փաղաքշելով պզտիկ պէտքեր...

— Պզտիկ պէտքեր՝ ժանրավաճառ,որոնք կուգան եւ աներկիւղ ներս կը մտնեն, մեզ բռնութեամբ վարժեցնելով ժամանցին առուտուրի...

— Իրենց ապրանքն ու խորհուրդները կ'երկարեն մեզ, ագնատելով մեր դաղտնասուք... — պզտիկ պէտքեր, որոնք կուգան խեղկատակի, բարեկամի պէս համարձակ, ընդհատելո՛ւ, բորբոքելու մեր ծիծաղներն ու արտասուք...

— Ճշմարիտ որ, մի տաք սրտով կարելի չէ՛ ճամբայ կտրել ձմռան առեն.— անհրաժեշտ են եւ տաք ոտներ...— Տաք գուլպայ են, նախակօշիկ, պզտիկ պէտքեր...

— Ճշմարիտ որ, ճամբայ ինկանք ու կը քալենք հեռաւորի համար միայն, ու հասնելու հեռաւորին... բայց եւ ահա պարտասածներ ունինք մեր մէջ...— Ճանապարհին բուսած ծա՛ռին, բարակ աղբի՛ւր ու հանգրուա՛ն, պզտիկ պէտքեր...

— Պզտի՛կ հերոս, որ կ'ունկնդրես առանց երբեք պատասխանի... պզտիկ հերոս, ինձ կ'ըմբռնե՞ս, ել՛ր այլեւս օրօրոցէդ...— պզտիկ պէտքեր մեզ չյանձնեն յամեցումին...

— Ցաքեցումի կամ հաճոյքի ուրի՛շ ափեր ունի երկիր... Ցաղթանակի եւ ծաղուան աւելի՛ մեծ ու կատարեալ պատերազմներ ունի երկիր... Զգուշացի՛ր, քեզ դաւելով չբանտարկե՛ն պզտիկ պէտքեր...

— Պզտիկ պէտքեր, կնոջ նման, սիրահարի՛, որ մեզ առած կ'ուզեն այնպէ՛ս առանձնանալ, իրենց պզտիկ սնտուկներու մէջը կողպել, առանց երբեք մաս հանելու մարդոց համար եւ աշխարհի...

— Աւա՜ղ, մանո՛ւկ, երկրի վրայ բաւական չէ՛ սիրել սորվիլ, երազելով կամ դաւնալով օրօրող ձեռք...

— Աւա՜ղ, մանուկ, երկրի վրայ, պէտք է գիտնալ եւ սպաննե՛լ...— պատուտա՛կ են, խեղդող որոմ, պզտիկ պէտքեր...

— Ի՜նչ ցորեններ ու ծաղիկներ կարող էին ալեծփիլ ու ծածանիլ այս դաշտին մէջ եւ կծկուած տուներէն վե՛ր. մի գերազօյն իշխանութեան դրօշի՛ նման... բայց այդ բոլորն անգթաբար ճարակեցի՛ն մարախի պէս պզտիկ պէտքեր...

— Ցանկայա՛յ ես... մինչդեռ հարկ էր հիմակ արդէն հասա՛ծ լինել հեռուններուն...պզտիկ պէտքերդ արգելք եղան։ պզտիկ պէտքերդ պատճառ դարձան, որ դեռ փարիմ այս ափերուն...։

— Կարեւոր չէ՛ քու ծնո՞ղն եմ, թէ՞ քու զայեակ...

Կարեւոր չէ՛ թիկնապահ եմ թէ ուղեկից... — ո՛վ յետադայ ճարտարապետ,— դեռ կը մնամ անո՛ր համար, որ սպաննե՛մ կամ թէ հոգա՛մ քեզ վիճակուած պզտիկ պէտքեր...

— Որ քու ճակատն ինչպէս նայուածքն աւելի վեր, կարողանաս ուրիշ կերպի սերեր ցանել, ուրիշ կերպի երգեր երգել... — որ դու չգա՛ս, ինչպէս որ ես, սպաննելու կամ հոգալու պզտիկ պէտքեր...

ՄՈՒՍԱՍԻՐ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական վիճակագրութիւնները որոնք «Յառաջ»ի մէջ կը հրատարակուին շաբաթէ շաբաթ, Ֆրանսայի անգործներու թիւը ցոյց կուտան ոչ աւելի քան մօտ 70,000, (առաւելագոյնը)։

Սակայն գիտենք թէ այս թիւը պաշտօնական է եւ ցոյց կուտայ միայն նպաստի սնտուկներուն մէջ արձանագրուածները։ Իրականութենէն ուրեմն շատ հեռու է։

Ճշմարիտ է սակայն նաեւ որ վիճակագրական ներկայ դրութեամբ, կարելի չէ ամբողջ անգործներու ճիշդ թիւը ստուգել։

Բայց Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը կ'ըսէ.— Ֆրանսայի մէջ, ներկայիս կան կէս միլիոն լրիւ անգործներ եւ 1,5 միլիոն կէսանգործներ, որոնք շաբաթական կ'աշխատին 3 — 5 օր։

Անգործութիւնը ամէնէն աւելի կը հարուածէ հիւսկեղէնը, մետաղագործութիւնը, կաշեգործութիւնը,թղթեղէնը եւ քաուչուն ու քիմիական ճարտարարուեստը։

Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը մօտալուտ բարելաւում չի յուսար, ընդհակառակն, կը կարծէ թէ տագնապը աւելի պիտի սաստկանայ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15ին, անգործներու թիւը կը բարձրանար 4,844,000, 222000 աւելի քան նախորդ կիսամսեակին։ Բաղդատմամբ անցեալ տարուան նոյն շրջանին, 640,000 աւելի։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլիոյ աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութիւնը կը յայտնէ թէ Նոյ. 10ին, արձանագրուած անգործներու թիւն էր 2,648,429, որոնց 2,009568ը՝ բոլորովին անգործ։ Բաղդատմամբ նախորդ վիճակագրութեան, 35495 նուազ։ Վերջին ամիսներու ընթացքին մօտ 200,000 պակսած է անգործութիւնը։

ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սպանիոյ աշխատանքի նախարարը խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կը պահանջէ 409 միլիոն փըզէթա, յատկացուելու համար հանրօգուտ շինութեանց։ Առկէ զատ, տնտեսութեան նախարարը զեկոյց տուաւ ուսումնասիրութեանց մասին, որոնք կը կատարուին Սպանիոյ կարգ մը նահանգներուն մէջ,տիրող տնտեսական տագնապին պատճառները երեւան հանելու համար։

Հոկտեմբերի վերջերը, կառավարութիւնը յայտներ էր թէ Նոյեմբերի 1էն սկսեալ նախարարութեանց պաշտօնեաներու թիւը պիտի կրճատուի հարիւրին 50 համեմատութեամբ։

Այս լուրին յառաջ բերած յուզման հետեւանքով, կառավարութիւնը որոշած է յետաձգել իր որոշման գործադրութիւնը եւ վերստին քննել հարցը։

ՆԱՒԵՐԸ ԿԸ ԺԱՆԳՈՏԻՆ

Ամենէն աւելի նաւահանգիստներուն մէջ է որ յայտնի կ'ըլլայ անգործութիւնը։ Ընդհանուր տագնապը չէ խնայած նաեւ առեւտրական նաւերուն, որոնք խարիսխ նետած մեծ հաւահանգիստներուն մէջ, կը հանգչին՝ ժանգոտելով...

1913ին, ամբողջ աշխարհի նաւերուն տարողութիւնը կը ներկայացնէր 48 միլիոն թոնօ։ Այսօր այդ գումարը կը ներկայացնէ 69 միլիոն։ Պետութիւններն ու նաւային ընկերութիւնները անընդհատ, նոր նաւեր շինեցին միշտ աւելի մեծ, միշտ աւելի կատարելագործուած եւ աւելի արագ։ Այսօր, 11 միլիոն 460,393 թոնօ տարողութեամբ նաւեր կը ծուլանան ծովուն վրայ։

Ֆրանսայի ծովային առեւտրական նախարարը ձեռնարկած էր ճամբորդութեան մը նաւահանգիստէ նաւահանգիստ, անձամբ քննելու համար դժուարութիւնները, որոնց ենթարկուած է նաւագնացութիւնը։

Ամէն տեղ, ան արձանագրած է նոյն բողոքները եւ նոյն ցաւերը։ Որովհետեւ, տագնապը որ կը հարուածէ Ֆրանսայի առեւտրական նաւատորմիղը, աւելի ծանր է։

Անգլիոյ մէջ, նաւային ընկերակցութեանց կարեւոր եւ ուժեղ խումբ մը ստիպուեցաւ հաշուեյարդար ուզել՝ Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Ճափոնի, Հոլանտայի եւ Ամերիկայի մէջ նաւային մեծ ընկերութիւններ՝ դժուար կացութեան մատնուած են։ Բազմաթիւ նաւարաններ ստիպուեցան իրենց պաշտօնէութեան կարեւոր մէկ մասը ճամբել։

ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ԵՒ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌՋԵՒ

Արտադրութեան սպասարկուներէն՝ գործաւորներէն յետոյ, անխուսափելի էր որ կարգը պիտի գար նաեւ սպառման սպասարկուներուն՝ գրասենեակի աշխատաւորներուն։ Որքա՞ն է այս կարգի անգործներու թիւը Ֆրանսայի մէջ։ Սէնի նահանգին մէջ միայն, կան երեք հազար անգործ պաշտօնեաներ, որոնց գործի խնդրանքը գոհացում չէ ստացած։

Ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի պաշտօնեաներու Ազգային Դաշնակցութիւնը կը համախմբէ մօտ 15,000 հոգի։ Այս Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.

— Շատ մը վաճառատուներու մէջ, երկրորդական պաշտօնները կը ջնջեն եւ գործը ընել կուտան մնացողներուն։ Անշուշտ, տարեցներն են որ ամէնէն առաջ ճամբու կը դրուին, հանգստեան թոշակներով որոնք անբաւական են։

Թէեւ հիմա գործի ամէնէն բանուկ շրջանն է, սակայն, շատ մը վաճառատուներ, կը նախընտրեն շաբաթ կէսօրերէ վերջ իրենց պաշտօնեաները աշխատցնել, քան թէ նորեր գործի առնել։ Յետոյ, շատ չնչին պատճառներով, մարդ կը ճամբեն։ Եւ յետոյ, օրավարձքերն ու թոշակները կը նուազեցնեն։

Փարիզեան մեծ ճարտարագործ մը իր պաշտօնեաներուն հետեւեալ առաջարկն է ըրած.— Ո՞րը կը նախընտրէք. ձեր թոշակներուն վրայ 30 առ հարիւր զե՞ղչ մը կատարեմ, թէ պաշտօնէութեան 2)3ը ճամբեմ։

Իսկ այս հարցման, պաշտօնեաներու սէնտիքան կը պատասխանէ գործատէրերուն.— Քանի որ չէք կրնար լրիւ վճարել թոշակներն ու օրավարձքերը, ձեր ամբողջ պաշտօնեաները շաբաթական երկու օր անգործութեան ենթարկեցէք, ըլլայ հաւաքաբար, ըլլայ խումբ խումբ կարգով, փոխանակ մարդ ճամբելու։

Ընդհ. քարտուղարը կը վախնայ որ տօներէն յետոյ (Ծնունդ) կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Անգլիական մաքսային օրէնքը որ արդէն գործադրութեան դրուեցաւ չորեքշաբթիէն սկսեալ, ֆրանսական կարգ մը ապրանքները կը հարուածէ 85էն մինչեւ հարիւրին 100 տուրքով մը։

Եւ անխուսափելի էր ուրեմն որ Ֆրանսայի առեւտրական եւ ճարտարարուեստական շրջանակները իրար պիտի անցնէին։

1930ին Ֆրանսա դէպի Անգլիա արտածած է հետեւեալ արտադրութիւնները։

	Միլիոն ֆրանք
Բրդեղէն հիւսք	168
Հոտեղէն	86
Ճերմակեղէն, զգեստեղէն	848
Թղթեղէն	58
Ցաղճապակի, խեցեղէն	12
Գործիքներ եւ մետաղեղէն	74

ՆԵՐԱԾՈՒՄՆԵՐ

	Միլիոն փրանք
Հանքածուխ	1808
Մորթ, մուշտակեղէն	165
Բուրդ	219
Երկաթ	92

Այս նախանիւթերէն զատ, անգլիական շուկային գնուած է.

Քիմիական արտադրութիւններ	111
Բամպակէ դերձան	80
Պաստառ	58
Ձուկ	130
Նաւային շարժիչ մեքենաներ	322
Գործիքներ	102
Պատրաստուած մորթ	171

Այս թիւերը ցոյց կուտան թէ եթէ Թրանսա ուզէր մաքսային պատերազմ մը մղել Անգլիոյ դէմ, ըղձ-ուարութեան չպիտի բախէր։

Սակայն ի՞նչ պիտի ընէ։

Հեղինակաւոր անձնաւորութիւն մը կը յայտնէ այս մասին.

Ֆրանսական կառավարութիւնը չուզեր փոփոխել տպաւորութիւն ձգել 1931 օգոստոս 1ի հրամանագիրը որ դրամական փոխանակութեանց տարբերութիւնը հաւասարելու միջոց մըն էր, մաքսային օրէնքի հետ կապ ունեցող հարց մը չէր կրնար ըլլալ։ Սակայն չի կրնար նաեւ իր շուկային պաշտպանութեան յատուկ միջոցներու չդիմել։ Յատուկ յանձնախումբ մը որ պաշտօն ունի պաշտպանութեան միջոցներն ուսումնասիրելու, նախորդ օր նիստ գումարեց։ Սակայն դեռ վերջնական միջոցներ նկատի չեն առնուած։

ՆԱՆՍԸՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ֆ. Նանսըն որ երէք ապրէր անցնող հոկտեմբեր 10ին, եօթանասուն տարեկան պիտի ըլլար, նիւթ եղած է շատ իրավէպերու։ Իր յիշատակը մեր մէջ ալ վերարծարծելու համար, տորեւ թարգմանաբար կուտամ երկու հատուած։

Նանսըն շուն մը կը սպանէ (1896).

Նանսըն.— *Թալասսա՛, Թալասսա՛, ողջո՛յն քեզ ծով։*

Եոհանսըն.— *Հուրրա՛։*

Նանսըն.— *Վերջապէ՛ս ջուր։*

Եոհանսըն,— *Նայեցէ՛ք, հոն նայեցէք, սառնակոյտը՝ միւս կողմը, ու ցամաք։*

Ն.— *Այո՛, Եոհանսըն, փա՛ռք Աստուծոյ։*

Ե.— *Հիմա այլ եւս ցամաք ըլլանք։*

Ն.— *Կամաց կամաց. այսքան համբերեցինք, կրնանք ժամ մը եւս դիմանալ. քիչ մը կարգի դնենք ներսը։*

Ե.— *Եւ յետոյ... շուները...։*

Ն.— (ընկճուած) *Այո՛... շուները... ուրիշ միջոց չկայ փրկութեան...*

Ե.— *Իսկապէ՞ս կարելի է ուրիշ կերպ պարոն տոքթոր.,. շատ կը մտքնամ... անոնք այնքա՛ն հաւատարիմ ծառայած են՝ մեզի այնքան բան քաշած մեզ հետ...*

Ն.— *Մի չարչարէք զիս, Եոհանսըն, մենք ամէն բանի մասին համաձայնած էինք վերջացած էր։ Մենք չենք կրնար այլեւս զանոնք կերակրել։ Օգոստոս ամսուն ենք արդէն եւ չենք կրնար ճշդիւ ըսել թէ ո՛րքան ատեն դեռ ճամբան պիտի ըլլանք. ուրիշ փրկութիւն չկայ Եոհանսըն...*

Ե.— *Ուրեմն պիտի հնազանդիմ. բայց մէկ գնդակով վերջացնենք. պարոն տոքթոր։*

Ն.— *Ճիշդ այնպէս, ինչպէս խօսած էինք, Եոհանսըն, դուք կ'առնէք իմ Քայֆաս, իսկ ես կ'առնեմ Սուկկըրը։ Այսպէս... եւ ես կ'երթամ սառին ետեւը, անդին...*

Ե.— *Այո... եւ ես՝ միւսին...*

Ն.— *Այո՛,* (Քայլեր։ Շունեւու լալիւնը)։

Ն.— *Եկուր Սուկկըր։ Մի նեղանար ինծի։ Ճիշդ չեմ գիտեր թէ երկուքէս ո՞ր մէկին կեանքը աւելի կարեւոր է, բայց կարծեմ իմինս... դուն մեզի օգտակար կրնայիր ըլլալ միայն, ես սակայն... ներէ՛ ինծի... ես պիտի քաւեմ..,* (հեռուն զարկ մը իջկաւ). *աճա քու վերջին բարեկամք ալ մեռաւ... ուրեմն... ձգէ որ անգամ մըն ալ շոյեմ քեզ... եւ շատ շնորհակալ եմ քեզի... մի նեղանար... մեր՝ մարդոց վիճակն ալ այսպէս է. ով որ չի կրնար ծառայել այլեւս, պէտք է քաշուի... ներէ՛... (զարկ մը) խեղճ, բարի կենդանի, կեանքը յաճախ անիմաստ մանրավէպ մըն է յապաւման կէտերով։ Ես սակայն ուրիշ կեանք մը կ'ուզեմ ապրիլ, ուրի՛շ, ուրի՛շ, ուրի՛շ։*

ԿԱՌՔԻՆ ՁԻԵՐԸ ՓՈԽԵԼԸ ՍԻԲԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

(կառքի զանգի ձայն. անմիջապէս բռունցքի հարուած դուռի մը։)

Կառապան.— *Բացէ՛ք։ Ձի փոխել։* (Տան խորքէն կը լսուի պալալայքա եւ տխուր երգ)։ *Չեն լսեր. կ'երգեն ներսը։*

Նանսըն.— *Հէ՛յ, քեզի կ'ըսեմ, չե՞ս կրնար կանչել զանոնք ի՞նչ կ'ընեն հոդ, ներսը։*

Մուշտակորս.— *Աքսորականներ են. երէկ նորեր եկան Սամարադէն. կ'ըսեն քաղաքական։*

Ն.— *Կի՞ն մըն է, որ կ'երգէ։*

Մ.— *Հրէուհի մը. ազատ կամքով հետեւած է իր սիրականին, մինչեւ Սիպերիա... ա՛խ, մեռցնելու էր ամէնքն ալ։*

Ն.— *Եւ դուն ի՞նչ կ'ընես հոս։*

Մ.— *Քեզի ի՞նչ. Մուշտակորս մըն եմ. կ'որսամ աղուէս եւ հիւսիսայինները, լաւ մորթեր, բայց դժուար է արտածելը, սոսկալի երկիր մը, աւազակ, միայն աւազակ։*

Ն.— *Ես այնպէս կը գտնեմ որ երկիրը հարուստ է եւ հողը արգասաբեր։*

Մ.— *Եւ դո՞ւք, ուրկէ՞ կուգաք Մոսկուայէ՞ն։*

Ն.— *Ո՛չ, Նորվեկիայէն։*

Մ.— *Այսինքն Փեդերսպուրկի վրայով։*

Ն.— *Ո՛չ, ծովով։*

Մ.— (կարճ, արհամարհոտ ժպիտ) *Չիս ծաղրե՞լ կուզես. ամէն տղայ իսկ գիտէ, որ հոն սառուցեալ ծովը կայ։*

Ն.— *Այո՛, ճիշդ հոնկէ կուգանք։ Մենք նաւով եկանք եւ սառոյցէ զերծ ծովի ճամբայ մը գտանք դէպի արեւելեան Սիպերիա, յետոյ երեք շաբաթ Ենիսէյէն ի վեր ճամբորդեցինք. ասկէ վերջ ձեր արտածելիք նիւթերը, մորթ, փայտ եւ արմտիք, եւ այս ճամբով Եւրոպա պիտի բերէք.*

Մ.— *Եւ այս բանին հաւատալո՞ւ եմ ես. ո՞վ էք դուք որ...*

Ն.— *Ֆ. Նանսըն։*

Մուշտակորս— *Այս ա՞ն է որ խենդուկ նաւով մը, այդ վերը, հիւսիսային բեւեռը ճամբորդած է։*

Նանսըն— *(ժպիտ մը բերնին) Այո, նոյնինքը։*

Մ.— *Թող հոն սառոյցին մէջ մնայիք, աւելի լաւ էր։ Հոս զարգացած մարդու երկիր չէ. ըսի արդէն ձեզի, հայրի՛կ, աւազակով աւազակ։*

Ն.— *Բայց դուն լնքդ կ'ըսէիր—քաղաքակա՛ն։*

Մ.— *Աւելի գէշ։*

Ն.— *Ինչո՞ւ, անոնք ալ մարդ են, համոզում մը ունին եւ գիտեն տառապիլ ատոր համար։ Գէշ են միայն անոնք. որ նախաձեռնութեան ոգի չունին։ Օր մը Սիպերիան բարձր դիրքի մը պիտի հասցնեն անոնք։*

Մ.— *(անիծելով) Սատանան տանի։*

Ն.— *Երեք շաբաթէ ի վեր այս երկրին մէջ կը ճամբորդեմ եւ միշտ նոր անտառներ նոր բերրի տափաստաններ, կը հիանամ։ Հոս միլիոններու տեղ կայ դեռ։ Միակը որ կը պակսի, ճամբաներն են, եւ զայն գտանք մենք հիմա։ Ապագայի երկիր մը։ Տասը կամ քսան տարի եւս եւ Սիպերիոյ փայտերը անգործածելի չպիտի մնան եւ անտառներուն մէջ մաշին... բայց չէ՞ք ուզեր օթեւանի տիրուհին կանչել։*

Մ.— *Կառապանը գնաց արդէն. տեսէ՛ք կուգան։*

(Աղմուկ եւ խնդուք, կայանի բաց դուռնէն)։

Կայանատիրուհին— *(առոյգ, աշխոյժ) հրամեցէք, տէր։*

Աքսորական մը.— *Դուրս եկէք, եղբայրնե՛ր, հոս տեսնելիք բան կայ. օտար մը եկած է։ Եկէք երգ մը երգենք իրեն ի պատիւ։*

Կ.— *Ձիերը կը լծուին արդէն, հայրիկ։ Բայց չէ՞ք ուզեր ներս գալ եւ գաւաթ մը թէյ առնել։*

Ն.— *Շնորհակալ եմ, այնքան լաւ փաթթուած եմ կառքին մէջ որ դժուար կուգայ ելլելը։*

Կ.— *Հա՛, կառապանը պատրաստ է* (ծիծաղելով) *հանդարտ, լաւ կեցէ՛ք... դեռ շատ հեռո՞ւ պիտի երթանք հայրիկ։*

Ն.— *Կրասնոյարսկ։*

Կ.— *Ա՞յս առտն, գիշերո՞վ։*

Ն.— *Լուսին կայ։*

Մ.— *Այն առտն ուշադրութիւն դարձուցէք, առջի շաբթու աքսորականները երկու հոգի սպաննեցին ճամբուն վրայ։ Ինչպէս ըսի, աւազակ, միայն աւազակ։*

Կ.— *Կրնա՞մ քշել, Տէր։*

Ն.— *Ո՛ն,* (աքսորականները պալալայքան կը սկսին։)

Կ.— (Կրճտելով) *քաշեցէք, դէ՛հ, աղջնակներս, Կրասնոյարսկ Թարմ զարի կայ։ Հայլո՛, իմ փոքրիկս ի՞նչ, չէ՞ք ուզեր.* (բարկացած՝ մտրակելով) *դէ՛հ օ՛ն, յառաջ, սատակ քեզի։*

(կառքը յանկարծ ճամբայ կ'ելլէ. աքսորականները կ'երգեն ի պատիւ մեկնողին)։

Պերլին Ֆ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ահա թէ ի՛նչ կը մտածէր Լամարթին օրագրութեան (journalisme) մասին, 1831ին.

— Ներկայ դարը չվերջացած, օրագրութիւնը պիտի գրաւէ մարդկային մտքին արտայայտութիւնները ամբողջովին։ Մարդկութիւնը պիտի գրէ իր գիրքը էջ առ էջ, օրը օրին, ժամը ժամին։ Մտածումը պիտի ճամբորդէ աշխարհի վրայ լոյսին արագութեամբ։ Մտածումը, անմիջապէս որ կազմուի ու գրուի, պիտի թռչի մէկ բեւեռէն միւսը, յանկարծակի, վայրկենական, հրդեհելով նոյն ջերմութեամբը հոգին, որ ծնունդ տուաւ իրեն։ Այն ատեն պիտի սկսի մարդկային մտածման թագաւորութիւնը ամենայն լիութեամբ։ Այլ եւս հարկ չպիտի ըլլայ թողուլ որ մտածումը հասուննայ, դիզուելով գիրքի ձեւին տակ։ Գիրքը ուշ պիտի հասնէր, ուշ պիտի տարածէր մտածումը։ Ընդհանրական այսուհետեւ ընդունելի միակ գիրքն է օրաթերթը։

Եւ հիմա բոլշեւիկներն ալ պայքար են բացած գիրքերուն դէմ։ Բոլշեւիկ նոր մանկավարժները կը յարձակին գիրքերու վրայ, ծանր քննադատութիւններ կ'ընեն գիրքով դաստիարակութեան մեթոտին մասին։ Կ'առարկեն թէ օրուան կեանքը այնքան արագ կ'ընթանայ, եւ տեսակէտներու, մտածումներու այնքան մեծ փոփոխութիւններ տեղի կ'ունենան կարճ ժամանակի մէջ, որ կարելի չէ գիրքերու վստահիլ այսուհետեւ։ Հին օրերու մտածումը կերպընկալ ձեւ մը ունէր, որ անփոփոխ կը մնար ժամանակին մէջ։ Նոր օրերու մտածումը միշտ թըրթռացման մէջ է, իրարու ետեւէ ալիք կը նետէ միջոցին մէջ։ Կարելի չէ ընդունիլ այսօր ինչ որ ճշմարիտ էր երէկ։ Հետեւաբար կ'առաջարկեն խորհրդային բոլոր դպրոցներու մէջ դասագիրքերը վերածել օրաթերթերու ձեւին։ Կը տեսնէք, որ ճիշդ է գուշակեր Լամարթին, երբ հարիւր տարի առաջ կ'ըսէր թէ վաղուան կեանքը օրագրութեանն է։

ՀԻՆ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԸ

Հայաստանի կրթական գործավարութեան գիտական յանձնաժողովին նախաձեռնութեամբ, 12 հոկտեմբերին սկսան պեղել հին Վաղարշապատի տեղը (Զուարթնոց եկեղեցիին հնագիտական շրջանը)։ Աշխատանքներուն վրայ կը հսկէ յանձնախումբ մը, որ կը գործէ ակադեմական Մառի հրահանգներով։ Յանձնախումբին կ'անդամակցին Թամանեան, Քալանթարեան, Սմբատ Տէր Աւետիքեան, Սեն. Տէր Յակոբեան եւ երիտասարդ մասնագէտներ։

Այս պեղումները պիտի տեւեն մէկ ամիս եւ կը կրեն հետախուզական բնոյթ։ Գլխաւորապէս տեղի կ'ունենան Վաղարշապատի քաղաքատեղին պարսպային մասերուն եւ Զուարթնոցի շրջանին մէջ։ Ներկայիս այդ պեղումները կը կատարուին 4 տարբեր կէտերու մէջ, Զուարթնոց եկեղեցիին մօտ, բլուրներու վրայ եւ ընդհանուր հետախուզում քաղաքատեղին ամբողջ տարածութեան վրայ։ Միաժամանակ կ'աշխատուի կազմել շրջանին տեղագրութիւնը։

Մինչեւ այժմ կատարուած աշխատանքները երեւան հանած են բազմաթիւ նոր տուեալներ, որոնք կը պատկանին 3 տարբեր ժամանակաշրջաններու.

1.— Զուարթնոցի ժամանակակից՝ 7րդ դարու շինութեանց մնացորդներ, որոնք կը հաստատեն գոյութիւնը քաղաքատիպ բնակատեղիի մը՝ արտաքուստ շրջափակուած ընդարձակ պարիսպով։

2.— Հռոմէական շրջանի քաղաքի՝ հին Վաղարշապատի մնացորդներ, որոնք կ'ուրուագծեն քաղաքին ընդարձակ ծաւալաչափերը։

3.— Կուրգաններու երկար շարք մը, չափազանց կարեւոր նմոյշներ, որոնք կը պատկանին անհամեմատ աւելի հին ժամանակաշրջանի մը։

Պեղումները կը խոստանան տալ դեռ աւելի հարուստ նիւթեր, որոնց ուսումնասիրութեամբ կարելի պիտի ըլլայ տալ ժամանակի ընկերային տնտեսական կեանքի պատկերը։

ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շաբաթ երեկոյ Սոսիէթէ Սավանթի մէջ տեղի ունեցաւ գրական հանդէս մը, զոր կազմակերպած էր Կեդրոնականի Նախկին Սաներու Միութիւնը։ Հանդէսը նուիրուած էր Միսաք Մեծարենցի յիշատակին։ Կը նախագահէր Պ. Ա. Չօպանեան, որ նախ ներկայացնելէ յետոյ յիշեալ վարժարանին դերը մեր մտաւորական վերածնունդին մէջ, խօսեցաւ անոր փառաւոր սաներէն Մ. Մեծարենցի մասին։

Պ. Վաղրամ Թաթուլ տրուած էր ներկայացնել Մեծարենցի կեանքը։ Բանախօսը, տալով Մեծարենցի դիմագիծը, դրուագներ պատմեց իրենց մտերմութենէն, դպրոցի դասարաններէն սկսեալ մինչեւ հիւանդութեան երեւումը։ Ներկայացուց թէ ի՛նչպէս բանաստեղծը շիջաւ տխուր ու թշուառ պայմաններու մէջ։

Յետոյ խօսեցաւ Պ. Գեղամ Ֆէնէրճեան, եւ ամփոփ և յստակ վերլուծումով մը տուաւ Մեծարենցի արուեստին արժէքը։

Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան եւ Պ. Նշան Պէշիկթաշլեան արտասանութիւններ ըրին Մ. Մեծարենցի քերթուածներէն։

Յետոյ թելադրուեցաւ Կեդրոնականի Նախկին Սաներու Միութեան կողմէ յարգանքի գիր մը ղրկել Մեծարենցի ծերունի մայրիկին, որ դեռ կ'ապրի Պաղտատի մէջ։

Ա.

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Չորեքշաբթի կէսօրէ յետոյ Փարիզի եկեղեցւոյն ետեւը տեղի ունեցաւ Տիկնանց Միութեան Հայ Կարմիր Խաչի Բուժարանին բացումը։

Բուժարանը՝ նոր չէ որ կը բացուի։ Եկեղեցւոյն ետեւը, Խորհրդարանին կից՝ արդէն գոյութիւն ունէր այդ Բուժարանը, որ ամէն երկուշաբթի եւ չորեքշաբթի բազմաթիւ հիւանդ գաղթականներու դեղ ու կաթ կը հայթայթէր կանոնաւորաբար։ Բայց այդ Բուժարանը կը գտնուէր առժամեայ սրահի մը մէջ։

Վերջերս բարերարի մը նպաստովը Խորհրդարանին ետեւը շինուեցաւ առանձին տաղաւար մը, որ այսուհետեւ կոչուած է Հայ Կարմիր Խաչին Բուժարանը կոչուելու։ Փոքր է շէնքը, սակայն ամէն յարմարութիւն ունի և շատ ճաշակաւոր, լուսաւոր, մաքուր, առողջապահիկ վայրի մը տպաւորութիւնը վրան։ Ունի սպասման սենեակ մը, յետոյ դեղարան մը, ուր հիւանդը իր տէրոը կը պատմէ բժիշկին եւ կը ստանայ անհրաժեշտ դեղօրայքը, եւ առանձին խուց մը մասնաւոր քննութեանց համար։

Բուժարանը ունի միայուն դեղագործ մը, եւ այցելու բժիշկներ։ Բուժարանը կը գործէ անմիջական պատասխանատուութեանը տակ Տոքթ. Քոլոլեանի, որ վարիչն է Հայ Կարմիր Խաչին։

Առաջուան նման, Բուժարանին քննութեան օրերն են Երկուշաբթի և Ուրբաթ առաւօտները, ժամը 9-12։ Ոտքի վրայ դարմանումները կը կատարուին Բուժարանին մէջ։ Ծանր հիւանդները յանձնարարականով մը կը ղրկուին Փարիզի հիւանդանոցները։ Թոքերու եւ ներքին գործարաններու շողաքննութեան համար՝ կը ղրկուին ֆրանսական բուժարանները և դարմանատուները։ Արեան և թուքի քննութիւնները Բուժարանը կատարել կուտայ պետական լաբորաթուարներու մէջ։ Անկից զատ, Հայ Կարմիր Խաչը բժիշկ կը ղրկէ այն խրճիթները, Փարիզ թէ արուարձանները, ուր կայ գաղթական մը, որ, ծանր հիւանդ, Կարմիր Խաչի օժանդակութիւնը կը խնդրէ։ Ներկայիս պետական հիւանդանոցներուն մէջ կը խնամուին բազմաթիւ հայ հիւանդներ։ Պէտք է յիշել Փրոֆ. Աշարը, Քոշէն հիւանդանոցին բժշկապետը, որուն բարեկամութիւնը հայ ժողովուրդին՝ արժանի է ամէն գնահատութեան։

Բուժարանի բացման հանդէսը սկսաւ ճառովը Տոքթ. Քոլոլեանի, որ ներկայացուց Հայ Կարմիր Խաչին դերը Փարիզի մէջ եւ օժանդակութիւնը, զոր կ'ընէ Հայաստանի, իբրեւ օգնական մասնաճիւղ Պետական Կարմիր Խաչին։ Շնորհակալութիւն յայտնեց բարերարներուն ու նուիրատուներուն, որոնք ոչ միայն կանգուն կը պահեն Բուժարանը, այլ եւ նոր շէնք մը կը յատկացնեն տնտեսական այս ծանր տագնապին ընթացքին։

Յետոյ խօսեցաւ Վռամշապուհ եպիսկոպոս։ Այնուհետեւ Տիկին Բէլէկեան Խան կտրեց ժապաւէնը, որ կը փակէր Բուժարանին դուռը եւ ներկաները անցան Բուժարանէն ներս, ուր Վռամշապուհ եպիսկոպոս, քահանաները եւ դպիրները օրհնեցին ու երգեցին։

Յետոյ Խորհրդարանին մէջ ներկաները հիւրասիրուեցան շամփանեւ գինիով եւ կարկանդակներով։

Ն.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԸ

Ինչպէս գրեցինք, նոր տուրք մը պիտի հաստատուի Թուրքիոյ մէջ, «Տնտեսութեան Պաշտպանութեան» համար։ Օրինագիծը պատրաստ է արդէն եւ այս շաբթու կը յանձնուի Ազգ. Մեծ Ժողովին։

Ստորեւ՝ օրինագծին հիմնական կէտերը.—

1.— Ընդհանուր, մասնաւոր եւ յարակից ելմտացոյցներով կառավարող պաշտօնատուներու, հաստատութիւններու, իրական կամ բարոյական անձնաւորութեանց մօտ եւ կամ անոնց ենթակայ ըլլալով թոշակ, ռոճիկ, վարձք, օրական, ներկայութեան իրաւունք, վարչական խորհուրդներու տրուած շահաբաժին եւ կամ ո եւ է անունով փոխարինութիւն, եւ նոյն կերպով աշխատող ամէն անձերու ստացած իրաւունքները, ծառայութեան փոխարէն տրուած պարգեւները, հատուցումները, լրատուութեան պարգեւները եւ այս տեսակ գումարներ ըստ ներկայ օրէնքին ենթակայ են տուրքի։

2.— Տուրքէ զերծ են յետագայ իրաւունքները.— 325 Օգոստոս 11 Թուակիր եւ քաղաքային պաշտօնեաներու հանգստեան կոչուելուն վերաբերեալ օրէնքով եւ զինուորական հանգստեան ու հրաժարման օրէնքով տրուած հանգստեան թոշակները եւ այրիներու, որբերու յատկացեալ թոշակները։ Մէկ ամսուան միջոցին իբր թոշակ, ռոճիկ, օրավարձք և երեսուն ոսկիէն նուազ թոշակները, երկրագործութեամբ աշխատող բանուորներու եւ մշակներու եւ ո եւ է տեղի կապուած չըլլալով ազատօրէն աշխատող բանուորներու վաստակը։

3.— Տուրքը պիտի գանձուի հետեւեալ համեմատութեամբ։ Մինչեւ 150 ոսկի ստացողներէ հարիւրին 10, իսկ 151էն 350 ոսկի ստացողներէ 100ին 12 և 351—600 ոսկի ստացողներէ հարիւրին 14, իսկ 601 ոսկիէն աւելի ստացողներէ հարիւրին 16։ Մինչեւ 150 ոսկի ստացող անձերուն (150ը մէջը ըլլալով), թոշակներէն տուրքը պիտի գանձուի 30 ոսկի զեղչուելէ յետոյ։ Իսկ այլ եւ այլ տեղերէ դրամ ստացող եւ համագումարը 150 ոսկիէն վար եղող անձերուն ստացած գումարներէն միայն մէկ մասին 30 ոսկին տուրքէ զերծ պիտի համարուի։ Այս կերպով դրամ ստացող եւ 150 ոսկիէն աւելի շահողները չպիտի կըրնան օգտուիլ այս զեղչէն։

4.— Այս տուրքը կը սահմանեն պաշտօնեայ գործածողները, ամէն ամիս եւ վճարումի ատեն վար կը դնեն։ Իսկ անոնց համար որ իրենց իրաւունքը կը ստանան ընդհ. պիւտճէէն, զեղչը միանուագ կը կատարուի։ Գալով յարակից կամ մասնաւոր ելմտացոյցներէ վճարեալ թոշակներուն, տուրքի գումարը ամէն ամիս վար կը դնեն անոնց հաշուակալները եւ յաջորդ ամսուան առաջին շաբթուն կը յանձնեն սնտուկին։ Այն հաշուակալները որ ժամանակին չեն յանձներ վար դրուած գումարները, պարտաւոր պիտի ըլլան հարիւրին 5 տոկոս վճարելու։ Կրկնութեան պարագային 25-200 ոսկի տուգանք կը գանձուի։

5.— Զորրորդ յօդուածէն դուրս մնացող տարբերը աշխատցնողները, պատկանեալ ամսուան աւարտելէն յետոյ, 15 օրուան ընթացքին, բոլոր անունները պարունակող ցուցակ մը շինելով, իրենց տեղւոյն ելմտական մասնաճիւղին պիտի գիտցնեն։ Բոլոր անոնք որ ամսական ցուցակները որոշեալ պայմանաժամին չեն յանձներ, իրենց մօտ ծառայողներուն տուրքը ուղղակի կը գանձուի կրկնապատիկը ըլլալով։ Կրկնութեան պարագային տուգանքը հնգապատիկ կը գանձուի։

6.— Ամսական ցուցակներուն մէջ թոշակները նուազ ցուցնող եւ կամ գաղտնի պահողներէն հնգապատիկ տուրք կը գանձուի։ Եւ կրկնութեան պարագային բացի սոյն գանձումէն, դատարանի որոշումով 25-200 ոսկի տուգանք կ'առնուի։

ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ՍԱՐԸԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԱՐԱՄ ԿԱՑՃԱԿ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Աթէնք, 1931 Հոկտ. 29

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

ՏՕՔԹ. Մ. ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

Միջազգային դարմանատունը փոխադրուած է՝

31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Պատրաստուելու համար քննութեանց, մրցումներու եւ վկայական ստանալու, պատանի կամ չափահաս կրնան դիմել դաշնակի, սոլֆէժի եւ երգերու փորձերու համար

ՕՐ. ԺԱՄՊԱՋԻ (1er prix)

Անդամ «Musica» երաժշտանոցի քննիչ մարմնին, նախկին աշակերտ Morpainի եւ Lazare Lévyի, ուսուցիչներ երաժշտանոցի։

Հասցէ՝ 61 Rue de Flandre, Paris (19e).

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ դերասան
Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ
կը ներկայացնէ ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ

Ն Ա Մ Ո Ւ Ս

Դրամը, հայկ. կեանքէ 5 արար
ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Salle des Sociétés, Savantesի մէջ
8 Rue Danton, Métro St. Michel et Odéon

Կը մասնակցին՝ տիկիններ Ալէքսանեան, Սուրաբեան, Գայեանէ, Քնարիկ, Շահ-Պարոնեան, Պ. Պ. Սուրաբեան, Ա. Գմբէթեան, Արման Քնարիկ, Շահ-Պարոնեան, Պ. Պ. Սուրաբեան, Ա. Գմբէթեան, Արման Ս. Թորոսեան, Ա. Սարաֆեան, կիւրեղ Սրապ, Սուրէնեան, Գրիգորեան, Ալէքս կիրենց, Բոտոլֆ, Սիսակ, *եւայլն։*

Հարսանիքի տեսարանին տիկին Սուրաբեան *կ'երգէ «Տլէ Եաման», կը պարեն տիկիններ* Սուրաբեան, Ժէնեա, Քնարիկ *եւ* Պ. Պ. Բոտոլֆ, վանեա։ *Երաշտութիւն Թառիստ ձօրժի։*

Տոմսերու գիները 20, 15 եւ 10 ֆրանք

ՓՐԿԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱԶԵՐԸ ԳՈՐԾԱԾԵԼՈՎ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ՀԵՂՈՒԿԸ՝

P R I N C I A

Որ կ'ուժեղացնէ մազերուն արմատը, կ'արգիլէ մազերուն թափիլը եւ կ'անհետացնէ գլխուն թեփը։

Մէկ շիշը կ'արժէ 15 ֆրանք, փոսթի ծախքով, Contre remboursssementով 18 ֆրանք

Ստանալու համար ղրկեցէք փոխարժէքը **M. SALYANDJIAN**ի, 115 Bld. Ney, PARIS (18)

Փոխադրուած է Նոյեմբեր 1էն սկսեալ

Prov. 57—25
Prov. 67.07

ՈՒՆՃԵԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

66 Rue d'Hautevilleէն 10 Rue d'Hauteville (գրեթէ Grands Boulevardsի վրայ) Métro Bonne Nouvelle

ԻՐ ՆՈՐ ԶԱՐԴԱՐՈՒԱԾ ԽԱՆՈՒԹԸ

Այս առթիւ շատ մատչելի գներով կը տրամադրէ իր յարգելի յաճախորդներուն անգլիական եւ ֆրանսական կերպասներուն լաւագոյնը։ Արդէն իր սկզբունքը եղած է գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները թելադրելով նաեւ օրուան նորութիւնները։ Պզտիկ այց մը բաւական է համոզուելու համար։

ՃԱՇԱԿ *ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ* *ՏՈԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆ*

FABRIQUE DE TRICOTS

Տ. TERZIAN

Tél. BOTZ. 22-98 20 Rue Mélingue, PARIS

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ։

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով։

ՏՕՔԹ. Ա Ս Լ Ա Ն

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ յատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ոսկորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցռդացաւ։ ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր։

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՋԻԿՃԵԱՆ

փոխադրուած է 70 RUE LAFAYETTE,
մէթրօ՝ Cadet, Tél. Provence 68—25

Այս առթիւ նուէրներ կը տրուին իր հին եւ նոր յաճախորդներուն։

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, Paris (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՐԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինտերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժական գործողութիւն։

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

Վ Ա Ր Ձ Ո Ւ Է Place des Abbesses *յարկաբաժին մը՝ 3 սենեակ, խոհանոց,* Salle de Baine, *յանձնելի անմիջապէս։ Տարեկան 4800 Ֆր., շարժ՝ հարիւրին 10։ Դիմել Պ. Երուանդ Յարութիւնեանի խանութը,* 13 Rue d'Orsel, *Փարիզ* (18). Tél. Nord 75—69.

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile
et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ԳԻՆ 18 ԵՒ 20 ՖՐ.

ODEON POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Ամէն ամիս կը ստանանք հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն փլաքներ նուագուած և երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները՝ (երաշխաւորուած) 300—2000 Ֆր.։
Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր։

ՏՕՔԹՕՐ ՀԱՃԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԲԺԻՇԿ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ

կը խնամէ ամենավերջին մեթոտներով՝ ներքին, կանանց, մանկանց եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի, քիթի, ականջի եւ կոկորդի խնամք, ինչպէս նաեւ վիրաբուժական գործողութիւններ, մասնագէտ բժիշկներու գործակցութեամբ։ Assurance Socialeի եւ Accident du Travailի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10—12 *եւ կէսօրէ վերջ* 3—2

52, Ave. de Verdun Issy-les-Moulineaux, (Seine)

ENTREPRENEUR *կը ստանձնեմ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի,* 35 Rue Emile Desvaux, *Փարիզ* (19) *մէթրօ* Place des Fêtes. *Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, Կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր։*

PHARMACIE COMMERCIAL

de la Place Clichy 6 Place Clichy, Paris (9)
Métro Place Clichy Tél. Trinité 65—18

Ուր պիտի գտնէք ակնոցներու ճոխ մթերք, խուլերու համար մասնաւոր գործիքներ, աչքի քննութիւնը կը կատարուի ձրի Պր. Գ. ՄԵԼԻՔԵԱՆի կողմէ, վկայեալ Պերլինէն։

P H O T O O P T I Q U E

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային հիւանդանոցին։

44 Rue Poissonnière, մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

յոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ։ կիր. մինչեւ կէսօր բաց է։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ - ԾՆՈՒՆԴ

կը բերէ իր հետ նուէրներու հաճոյքը, բայց նաեւ շուարումը։

Ամենակենսական ու նուիրական նուէրը «կեանքի Ապահովագրութեան Մուրհակն է», UNE POLICE D'ASSURANCE VIE, մանաւանդ եթէ այդ Police—Vieն կնքուած է

COMPAGNIE D'ASSURANCES GÉNÉRALESի ՀԵՏ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1819ին
87 Rue de Richelieu, 87, Paris (2e)

Գաղղիական Ապահովագրական ընկերութեանց ամենահինը, ամենազօրաւորը ըլլալէ զատ, նաեւ ամենաօգտակար պայմաններն ունի։

Դիմեցէք անվերապահօրէն *ՊՐՆ. Յ. Մ. ՔԷՉԷՃԵԱՆ*ի 35 տարուան փորձառութեան։ Այցելեցէք կամ հեռաձայնեցէք իրեն

H. M. KÉTCHÉDJIAN
Inspecteur Principal attaché à l'Agence Paris V., Chef du Bureau Spécial pour les Orientaux, 87 Rue de Richelieu (2)

Téléphones

Central	77-52
Gutemberg	55-98
Richelieu	86-11
»	86-12

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ - ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

261 R. du Fbg. St. Martin, Métro Louis Blanc et J. Jaurès

Մինչեւ Յունուարի վերջ հարիւրին 10 զեղչ բոլոր ապրանքներու վրայ՝ միեւնոյն ատեն արժէքաւոր նուէրներ գնորդներուն Ծնունդի եւ Կաղանդի տօներու առթիւ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարանը որուն մէքանիսիէնն է Պ. Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դուրս հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9),
Métro: Trinité, St. George եւ Pigale: Tramway 26, 28, 54:
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ փարխի։ Ամէն օր* 9-12, 2-8, *Կիր.* 9-12.

EMPIRE միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) Ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

IMPRIMERIE - MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN